שו״ת · אחרונים

כוכב מיעקב (ווידנפלד)

רבי יעקב ווידנפלד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כוכב מיעקב (ווייזנפלד)

רבי יעקב ווייזנפלד

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כוכב-מיעקב-ווייזנפלד/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 7
לזכר עולם יחי' צדיק 16
לזכר נשמות 16
סימן א 16
סימן ב 17
סימן ג 19
סימן ד 20
סימן ה 20
סימן ו 23
סימן ז 25
סימן ח 29
סימן ט 31
סימן י 34
סימן יא 35
סימן יב 42
סימן יג 47
סימן יד 53
סימן טו 56
סימן טז 57
סימן יז 58
סימן יח 62
סימן יט 65
סימן כ 68
סימן כא 70
סימן כב 74
סימן כג 76
סימן כד 78
סימן כה 80
סימן כו 83
סימן כז 86
סימן כח 89
סימן כט 92
סימן ל 95
סימן לא 103
סימן לב 105
סימן לג 108
סימן לד 111
סימן לה 113
סימן לו 114
סימן לז 117
סימן לח 118
סימן לט 127
סימן מ 129
סימן מא 134
סימן מב 147
סימן מג 152
סימן מד 154
סימן מה 157
סימן מו 161
סימן מז 167
סימן מח 171
סימן מט 173
סימן נ 176
סימן נא 177
סימן נב 179
סימן נג 182
סימן נד 184
סימן נה 186
סימן נו 188
סימן נז 191
סימן נח 193
סימן נט 194

סימן ס 196
סימן סא 200
סימן סב 202
סימן סג 208
סימן סד 210
סימן סה 216
סימן סו 220
סימן סז 222
סימן סח 223
סימן סט 224
סימן ע 225
סימן עא 227
סימן עב 233
סימן עג 234
סימן עד 236
סימן עה 241
סימן עו 242
סימן עז 244
סימן עח 247
סימן עט 250
סימן פ 252
סימן פא 255
סימן פב 258
סימן פג 260
סימן פד 261
סימן פה 266
סימן פו 269
סימן פז 270
סימן פח 271
סימן פט 274
סימן צ 275
סימן צא 276
סימן צב 278
סימן צג 281
סימן צד 282
סימן צה 285
סימן צו 287
סימן צז 289
סימן צח 290
סימן צט 293
סימן ק 296
סימן קא 297
סימן קב 299
סימן קג 301
סימן קד 303
סימן קה 307
סימן קו 308
סימן קז 310
סימן קח 313
סימן קט 314
סימן קי 315
סימן קיא 316
סימן קיב 318
סימן קיג 320
סימן קיד 323
סימן קטו 324
סימן קטז 327
סימן קיז 329
סימן קיח 330
סימן קיט 331
סימן קכ 334
סימן קכא 337
סימן קכב 339
סימן קכג 342

סימן קכד 344
סימן קכה 347
סימן קכו 352
סימן קכז 355
סימן קכח 357
סימן קכט 358
סימן קל 361
סימן קלא 364
סימן קלב 367
סימן קלג 369
סימן קלד 371
סימן קלה 373
סימן קלו 374
סימן קלז 374
סימן קלח 376
סימן קלט 377
סימן קמ 379
סימן קמא 380
סימן קמב 380
סימן קמג 382
סימן קמד 383
סימן קמה 386
סימן קמו 389
סימן קמז 391
סימן קמח 393
סימן קמט 395
סימן קנ 396
סימן קנא 398
סימן קנב 400
סימן קנג 402
סימן קנד 404
סימן קנה 407
סימן קנו 409
סימן קנז 412
סימן קנח 413
סימן קנט 416
סימן קס 418
סימן קסא 421
סימן קסב 425
סימן קסג 429
סימן קסד 430
סימן קסה 432
סימן קסו 435
סימן קסז 440
סימן קסח 443
סימן קסט 445
סימן קע 448
סימן קעא 449
סימן קעב 453
סימן קעג 454
סימן קעד 457
סימן קעה 459
סימן קעו 463
סימן קעז 466
סימן קעח 468
סימן קעט 473
סימן קפ 474
סימן קפא 477
סימן קפב 480
סימן קפג 482
סימן קפד 483
סימן קפה 485
סימן קפו 487
סימן קפז 488

סימן קפח 489
סימן קפט 490
סימן קצ 491
סימן קצא 492
סימן קצב 494
סימן קצג 496
סימן קצד 497
סימן קצה 500
סימן קצו 503
סימן קצז 506
סימן קצח 508
סימן קצט 510
סימן ר 514
סימן רא 516
סימן רב 518
סימן רג 521
סימן רד 523
סימן רה 525
סימן רו 526
סימן רז 527
סימן רח 530
סימן רט 533
סימן רי 534
סימן ריא 536
תשובה א' 539
תשובה ב' 539
תשובה ג' 541
תשובה ד' 547
תשובה ה' 548
תשובה ו' 550
תשובה ז' 552
תשובה ח' 555
מפתחות 556
מסכת כלים 571
מסכת אהלות 574
מסכת נגעים 576
מסכת פרה 576
מסכת טהרות 578
מסכת מקואות 582
מסכת מכשירין 584
טהרות ח"ב (רח"ג) 585
מסכת זבים 586
מסכת טבול יום 587
מסכת ידים 588
מסכת עוקצין 588
הערות והגהות 589

הקדמה

כי נח נפשי' דר' יעק"ב אתחטיאו כוכביא ביממא [**פ"ק כ"ח**.]

כ' אאמו"ר גאון יעק"ב רשכב"ה זצלה"ה גדול מרבן שמו ר' יעקלי רימליווער, בחייו עליו נאמר ויזרח לו השמש' אשר באור תורתו עוז גאונותו ושמעתתי' המבדרין בעלמא בתשובותיו לאלפים ורבבות לכל אפסים האיר עולם כחמה בגבורתה ואמנם חלק קטן מתשובותיו כאחד מאלף שבאו להעתקה ע"י תלמיריו [נודעים ומפורסמים לגדולי גאוני ישראל] נקבצו והיו למספר רב, ומן השיור הזאת רובם ככולם נשרפו ונכלו בעת מלחמת תבל שכל הכת"י היו לשרפת אש, זולת מאשר הי' גנוז מקצת מן המקצת בעיר דאמבראווא ומאשר נשלח לנו העתקות תשובות מן השואלים הם שעלו לקיבוץ ספר הנוכחי:

ותחת שהשמש עמד זבולה הנה עתה אתחמיאו כוכביא דרך כוכב מיעקב מאת ד' היתה זאת שאחר תשעה ושלשים שנה מפטירתו הגיעה תשעה שיעלה הכוכב הזה והי' לאור עולם. נורה לר' ערל חסדו שחחיינו והגיענו להפיץ המאור הוה וילכו רבים דורשי תושי' לאורו וזכות תורתו וצדקתו יגן עלינו ולא ימוש התורה מפינו ומפי זרעינו עד עולם

יצחק ווידענפעלד אבד"ק הרומליב. נחום ווידענפעלד אבד"ק דאמבראווא. בעריש ווידענפעלד אבר"מ טשעבין.

לאות תודה וברכה להרבני הנעלה והנכבד וכו' מו"ח **אפרים זלמן אשכנזי** וזוגתו הגברת הנכבדת מרת **פרומט** תחי' בת הרב הגאון מה"ר יצחק הגאבד"ק הרימלוב זצ"ל בנו של הרב הגאון המחבר זי"ע, שסייעו הן בגופם והן במאודם להדפסת חספר הנוכחי. ישלם ד' פעלם וירוו רב נחת מצאצאיהם ה"ה בתם **מלכה** ובנם **יעקב** נ"י ע"ש הגאון המחבר זצ"ל, וזכותו של הגאון המחבר תגן עליהם, אמן.

לתולדות הרב הגאון שה"ת רשכבה"ג מרן המחבר זצ"ל

כפי שנרשמו מפי בנו הרב הגאון המובהק שה"ת מרן כקש"ת מוה' דובעריש ווידענפעלד שליט"א, מלפנים אבד"ק טשעבין וכעת בעיה"ק ירושלים תובב"א, נשיא ישיבת כוכב מיעקב ור"מ ראשי לישיבת חיי עולם.

הרב הגאון ר' יעקב המפורסם בעולם בכינויו רבי יעקלי מהרומלוב זצ"ל נולד בשנת ת"ר בערך לאביו הגאון והצדיק שהי' מכונה ר' ליזר ר' יעקב"ס ולאמו הצדקנית מרת לאה ע"ה בעיר סטרי שבגליצי'.

ר' ליזר הנ"ל הי' אף הוא גאון וקדוש. כשנשא אשה מבנות נכבדי העיר סטרי התישב בעיר זו ושם שקד על התורה ועל העבודה בלמדו אצל הגאון בעל חו"ד והנתיבות ומשם

יצא שמו לתהלה וביחוד בעניני חו"מ, שבשטח זה ראו רב חילו ושהנהו גבר בגוברין ובעל מחדש נפלא.

מלבד שקידתו בתורה יומם ולילה התנהג גם בפרישות יתירה ובהצנע לכת ובדרך מקרה נודע הנהגתו להיות ער לילות כימים. כי פעם אחת נסעה זוג' לעיר אחרת וחותנו העמיד לו משמש, שהרגיש בו, שאינו ישן כלל בלילה והודיע לחותנו ולחוכחת הדבר והצדקת ההשערה שמו כמה חתיכות עץ במטתו ולמחר מצאו אותם כמו שהטמינום ואז ראו צדקתו ויגיעתו בתורה שמשים לילות כימים ממש.

בנו בעל המחבר סיפר, שבהיותו עוד תינוק מוטל בעריסה שמע בלילה כמה פעמים איך שאביו הגה"ק ר' ליזר מתעמק בלימודו ומתוך עיון ולימוד הי' מדי פעם מרים קולו בנעימה בקול עוז "לב טהור ברא לי אלקים" עד שהיו ארכובותיו דא לדא נקשן.

ידוע כי הגאון החוו"ד לא נמנה על דגל מחנה החסידים ומשום כך הפסיק ר' ליזר ללמוד אצלו למרות שהי' קשור עמו בעבותות אהבה, שהיתה ביניהם תמיד אלא, שכנראה, לא רצה להתוכח אתו על השקפת החסידים וחסידות, והחו"ד הי' אומר שמיום שר' ליזר הפסיק ללמוד אצלו אינו מרגיש אותו הטעם בלימוד כפי שהרגיש בעת שר' ליזר ישב לפניו ולמדו תורה.

ר' ליזר הסתופף בצל כ"ק הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב זצ"ל ואח"כ אצל כ"ק הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ולבסוף אצל קדוש ישראל מרוזין זצללה"ה. כשהגה"ק בעל חידושי הרי"ם בא לפני הרה"ק מרוזין בסדיגורה, הזמין הרה"ק מרוזין את ר' ליזר למען יהי' נוכח בפגישה זו וכאשר החידושי הרי"ם נכנס עם הרה"ק מרוזין לחדר בכדי לשוחח ביחידות נכנס גם ר' ליזר לחדר זה. וסיפר הג"מ אברהם מענדל שטיינברג אבד"ק בראדי שסיפר לו הרה"צ ר' אביש אחי הרה"צ דר' יהושיע"לי מטאמאשוב, שהי' בעת ההיא בסדיגודה, ששמע מהחידושי הרי"ם כי התעסקו וגוללו אז חצי הפרדס ורק במקום אחד נדמה הי' לו שר' ליזר לא הגיע להשגתם.

ולר' איזד נולד הגאון בעל כוכב מיעקב מהרומלוב ועל ברכיו התחנך, ומסופר שבהיותו עוד תינוק ונכנס לחדר בכדי להתחיל ללמוד א' ב' לא הי' לו היכולת בשום אופן להשיג לימוד זה לעומת חבריו שקלטו היטב את הלימוד צורת האותיות. דבר זה הדאיג את אמו, אולם אביו, ר' ליזר, אמר לה שבל תדאג על כך והורה להמלמד שיתחיל ללמוד אתו חומש. המלמד סירב לעשות זאת באמרו כי הלא את הא' ב' אינו משיג ואיך יתכן שיתחיל ללמוד אתו חומש, אך ר' ליזר צוה עליו במפגיע להתחיל ללמדו חומש והבטיחו עוה"ב אם ישמע לדבריו. ויהי כאשר התחיל ללמוד חומש תפס את הנלמד והבין היטב

ואמר ר' ליזר כי הוא הבין, שחריפת מחו של בנו ר' יצעקלי לא הי' יכול לתפוס לימוד של א' ב' ולא הי' באפשרו לצמצם את מחו ללימוד זה.

כשהתחיל ללמוד גמרא הי' תחלת לימודו במסכת שבועות ובהיות הדבר סמוך לחג השבועות אמר מלמדו בבדיחותא, שהלימוד הוא מענינא דיומא ועל זה השיב לו הילד כי אכן נכון הדבר כי הלא מושבעים אנו ועומדים מהר סיני ולכן יש קשר בין מסכת שבועות לחג השבועות.

לכשרונותיו המופלאים נוספה גם התמדתו ושקידתו הגדולה. בהיותו ילד ובבית אביו הר' ליזר התאספו חסידים בליל שבת שרו ורקדו וגם הילד הצטרף עמהם, ושמעו שבעת הרקידה חזר על פרק איזהו נשך שלמד אז בחדר. וגם מספרים שפעם עבר את העיר הקיסר ותהום העיר וכולם יצאו לקראתו והוא לגודל התמדתו לא רצה לבטל מלימודו אף לשעה קלה. כשגדל הכניסוהו ללמוד אצל הגאון האדיר המפורסם ר' משולם אבד"ק סטניסלב, בעהמ"ח בר ליוואי ומשום שהי' עוד צעיר לימים, הצעיר שבחבורה הושיבוהו בסוף השורה, וכאשר התחילו ללמוד התערב צעיר זה בהשיעור וכולם נוכחו בגודל חכמתו ומיד הושיבוהו בראש. חבריו קנאו בו וכשלא יכלו לקפחו בהלכה התחילו לקפחו בעניני דקדוק שעדיין לא היתה לו ידיעה מזה ואז בלילה אחד למד את כללי הדקדוק בכדי שידע מה להשיב.

וכך עלה וגדל שמעו הטוב כעילוי מפורסם, ורבים מגדולי הארץ בקשו לקחתו לחתן ובזכיה זו זכה הרב הגאון הצדיק המפורסם רבי שבתי הכהן רפפורט זצ"ל אבד"ק דאמבראווא הסמוכה לטארנא נין ונכד דור אחר דור להש"ך זצ"ל. שלקחו לחתן לבתו רחל, שהיתה מפורסמת בחכמתה וידיעתה בתורה עד להפליא.

בהיותו סמוך עוד על שלחן חותנו עבר אז הגאון רשכבה"ג ר' יוסף שאול נטנזון בעל שואל ומשיב את טארעגא ויצא הבעל כוכב מיעקב לקבל פניו, והיו אז במחיצת בעל שואל ומשיב הרבה לומדים שהתוכחו והתפלפלו בתורה. ויהי כאשר דרך בעל כוכב מיעקב על מפתן הבית אמר הגאון ר' יוסף שאול להסובבים אותו עתה נפסיק את הפלפולים ונחזור עם הגאון ר' יעקב על מסכת עירובין. ואז התחילו לחזור בע"פ על המסכת. זה אמר תוספות אחד והשני אמר את התוספות הסמוך לו. ככה עברו על כל מסכת עירובין להפתעתם הגדולה של כל הנוכחים.

מדאמבראווא נסע לצדיקי הדור בעת ההיא להאמו"רים מדזיקוב, ניישטאט, זידוטשוב וצנז, שכולם חיבבוהו, והגה"ק מסנדו בעל דברי חיים פלפל אתו פ"א בתורה כל הלילה עד זמן ק"ש של שחרית.

מסופר שפ"א נסע ללבוב להגאונים בעל מפרשי הים ה"ה הגאון ר' יוסף שאול והגאון ר' מרדכי זאב זצ"ל ופלפל עמהם בד"ת, והגאון ר' מרדכי זאב נתרגש אז במידה יוצאת מן הכלל באמרו בזה"ל "אברך! אינני מתפלא על מה שאתה זוכר כל כך כי משער אני שבודאי יש לך זכרון אדיר והנך כבור סיד שאינו מאבד טפה, אבל תמה אני מתי היה לך זמן ללמוד כל כך הרבה ?

בחזרו לאכסניה אחרי ביקורו אצל הגאונים הנ"ל הופתע לראות איך שהתקבצו קהל גדול של לומדים מופלגים על פי התעוררותו של הגאון ר' מרדכי זאב הנ"ל ובראשם הגאון רבי יצחק איטינגא זצ"ל, בנו של ר' **מרדכי זאב** הנ"ל, בעל שו"ת מהרי"א הלוי, שבאו לחלוק לו כבוד ולהשתעשע אתו בשעשועין דאורייתא.

בהיותו עוד צעיר לימים כבן עשרים וארבע נתקבל לרב בעיר הרימולוב, וכל הארץ רעשה מגדלו בתורה, ורבו הגאון בר ליוואי זצ"ל אמר אז שלא ראה חזיון נפלא כזה בכל העולם.

פ"א נזדמן לשבת בדין תורה עם הגאון מסקאלא בעל בית שלמה וישרש יעקב על יבמות, והגאון מסקאלא הופתע מגדולתו ואמר בהתרגשות, שמי שרוצה להכיר את הגאון ר"ר יונתן אייבשיץ, יבוא להכיר את הגאון בעל כוכב מיעקב. באותו מעמד נזדמנה להם שאלה מאחד הרבנים שבעיר הסמוכה אודות בית כנסת שנבנה מחדש והרחיבוהו ונסתפקו על בעלי חזקת ישיבה ע"י ארון הקדש אם עדיין חזקה זו בתקפה או שמקומם באותו המקום שהיה להם לפנים ושעתה הרי מקום זה באמצע בית הכנסת והמקום החדש שייך לגבאי ביהכ"נ שיכולים למכרם. ונענה הגאון בעל שו"ת בית שלמה שהשאלה היא שאלה עתיקה והאחרונים דנים בה אולם הרב מהרימולוב בודאי יגלה לנו מקור חדש לשאלה זו. והשיב הגאון בעל כוכב מיעקב שאפשר להביא סמוכים לכאורה מתוס' עירובין ל"ד עי' בשו"ת כוכב מיעקב סי' ק"ה והגאון בעל בית שלמה התרגש מן ההברקה הגאונית הזאת.

כגדלו בתורה כך הי' גדלו בעבודה. אלו ששמעו אמירת תהלים שלו היתה התרגשותם גדולה צד למאד וההתעוררות היתה חזקה וכאשר אמר את הפסוק שפלגי מים ירדו עיני' ראו ממש נחלי דמעה יורדים מעיניו. ודרכו הי' בסעודה המפסקת בעיו"כ לעסוק ברמב"ם הלכות תשובה בקול חנוק מרוב הבכי ודפי הרמב"ם היו נרטבים מדמעותיו. מטבעו הי' בעל מזג טוב עד להפליא אבל במה שנוגע לצרכי שמים נהג נשיאותו ברמה. ופ"א נזדמן שבעירו נתאלמן ת"ח אחד ונשארו מאשתו תכשיטין אשר אלמן זה שמרם למען יוכל להתפרנס מהם בעת זקנתו. בשכנותו של אלמן זה גר איש אלם וגס רוח

שכולם פחדו ממנו ורצה להשיא את גיסתו ויטכס עצה לגנוב מהאלמן זה את תכשיטיו למען יהי' לו במה להשיאה וכן עשה. וכשהוזמן להגאון המחבר כחש הדבר ומרוב צערו על האלמן הזה אמר שבכח התורה הוא גוזר שמי שגנב גנבה זו יחזירה ואם לא יחזירה מחיים יחזירה אחרי מותו, ולא עבר שבוע והאשה הנזכרת שניסת לאיש הנ"ל מתה לפתע פתאום והאיש החזיר את הגנבה.

וכאשר יצא שמו לתהלה ברחבי הארץ פנו אליו מכל **אפסי** ארץ בשאלות ולכולם השיב מיד ובפתיחת המכתבים ישב לפניו כותב והוא קורא לפניו מה להשיב להשואלים, ועל פי רוב לא נשארו העתקות מתשובות אלו, אולם גם המעט מזעיר שנשארו מהם העתקות הרי הם מהוים כרך חשוב, והעתקות אלו נשארו בידי בנו ממלא מקומו הרב הגאון מוה' יצחק זצ"ל (מוזכר בכוכב מיעקב סי' כ"ט), אבל למרבה הצער גם המעט מזעיר נשרף בעת המלחמה בשנת תרע"ד, ואחרי המלחמה נאספו תשובות שנשתמרו אצל השואלים ומהם נדפס הספר "כוכב מיעקב" בשנת תרצ"ג. אח"כ נאספו עוד הרבה תשובות שהיו יכולים להוות בהדפסה כגודל הכרך הנדפס, אולם גם אלו בפרוץ המלחמה השני' בשנת תרצ"ט נאבדו ואינם.

מלבד שו"ת נדפס מאתו הגהות על משניות טהרות ועל ירושלמי שכתבם על פי בקשת המו"ל בווילנא, שפנו אליו בבקשה זו בהיותו עוד צעיר לימים כבן שלשים הגהות אלו כתב בו ביום שקבל הבקשה והוא הי' מכנה אותם הגהות דחד יומא. אבל חידושיו וביאוריו המרובים לא העלה כלל על הכתב, ועל כך כבר התאונן תלמידו הגאון המובהק הנודע מהר"ם אריק אבד"ק טארנא באמרו כי חידושים וביאורים אלה היו בודאי מאירים את העינים ובפרט אלו שעל הירושלמי. הוא הי' מפליג מאד בשבחו של רבו והי' רגיל על לשונו לומר בשם דודו הגאון הגדול מוה' מנחם מענדל ליפא שטיין בצעמח"ס חידושי הרמ"ל על טהרות. כדברים האלה:

הכרתי את הגאונים מהדור הקודם וכל אחד מהם הצטיין בדבר מיוחד, מה שהי' בגאון זה בהפלגה לא הי' אצל גאון אחר, ודק אצל הגאון בעל כוכב מיעקב הכרתי שיש בו כל הדברים יחד.

וכמו כן סיפר הגה"צ האדמו"ר ר' משה ניו מבאיאן זצ"ל הי"ד ששמע מהגאון מהר"ם אריק, שהי' אומר שרב הי' חילו של מורי הגאון בעל כוכב מיעקב לאזור כגבור חלציו גם עם רבינו ר' משולם איגרא זצ"ל, ושאל להגאון מהר"ם אריק האם אפשר לו לומר דברים אלה על אחד מן הדור הזה. דהשיב שאלמלי הי' מכיר ורואה את הגאון בעל כוכב מיעקב בעיניו הי' רואה ונוכח שאין כאן כל גוזמא, כי כשלמדנו אצלו הי' מפרש

לנו עשרים פנים לביאור התוספות עד שזה היה למעלה הרבה מכח השגותינו ומוחנו, והמשיך להשיב כי הלא גם רבנו משולם איגרא הי' ילוד אשה ואם יתכן שילוד אשה הגיע למדרגה כזו הרי בודאי יתכן לומר שעוד ילוד אשה הגיע למדרגה זו.

בישבו בהרימולוב הסתופף בצל הצדיקים הקדושים בני ראש גולת אריאל הצדיק הקדוש מרוזין זצללה"ה וביחוד אצל כ"ק הצדיק מהוסיאטין זצלל"ה, ואין כלל לתאר גודל החבה ואותות האהבה שהראו לו, וכל דבר הקשה שהיה עולה על שלחנו היה הוא המכריע. מלבד זאת התידד עם צדיקי פולין וביחוד עם מחו' הגאון שה"ת הצה"ק בעל אבני נזר זצלל"ה שהתידד אתו בעת חתונת גיסם הרב הגאון ר' יצחק רפפורט אבד"ק אוסטראווא בספר כוכב מיעקב סי' קפ"ז מובאת שיחה שנסבה בד"ת אח בהחתונה ע"י הגאון ר' חיים ברלין זצ"ל.

מתלמידיו, מלבד חתניו ובניו ה"ה חתנו הרב הגאון הצ' ר' יעקב מנדל רובין אבד"ק טויסט נכדו של הגר"י אבד"ק דוקלא. בנו הרב הגאון ר' יצחק ממלא מקומו בהרימוליב. בנו הרב הגאון ר' נחום אבד"ק דאמבראווה וחתנו הרה"ג ר' אליעזר ווייזנברגד. מלבדם נודעים ומפורסמים תלמידיו:

1) הרב הגאון המובהק מהר"ם אריק אבד"ק טארנא, 2) אחיו הרב הגאון הגדול ר' פישל אריק, 3) בן דודם הרב הגאון ר' לייבוש אריק גיסו של הגאון מהר"מ שפירא אבד"ק לובלין, 4) הרב הגאון הגביר ר' אהרן ברטפלד, 5) הרב הגאון ר' ישראל רפפורט אבד"ק טשורטקוב, 6) הרב הגאון ר' יוסף רב בקאנזישע ברוסי' 7) הרה"ג הגביר ר' מרדכי איינלענער מטארנאפאל, 8) הרב ה"ג הגביר החסיד ר' יוסף מילגראם מסקאלאט ועוד.

בחורף תרנ"ד הצטנן וחלה בדלקת הריעות. הרופאים הרגיעו באמרם שאין כאן סכנה וגם הוא הרגיש א"ע בטוב ובשכבו במטה אז יומיים לפני הסתלקותו חתם היתר הוראה להרב מסטריסוב גיסו של הרב הגאון החסיד מטארנאפאל בעל חבצלת השרון. אבל בני הבית הרגישו ששפתותיו מרחשין, ובתו שאלה אותו מה זה, והשיב לה המרגעי אין כאן שום דבר רק חוזר אני על ש"ס תשובה זו החרידה אותם עוד יותר מפני כי שמעו ממנו כמה פעמים שקודם ההסתלקות צריך האדם לחזור על לימודו לקיים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. וביום א' כ"א שבט תרנ"ד השיב נשמתו אל על וכל בית ישראל בכו את השריפה אשר שרף ד' ובכל עיר ועיר הספידוהו גדולי ישראל. המספידים המליצו עליו מאמר חז"ל כי נח נפשי' דר' יעקב איחמיאו כוכביא בימא, כי רק אחרי פטירתו של גאון זה יראו שישנם עוד אחרים אחרי שמקודם באורו כהו כל המאורות:

והגאון שה"ת מהרש"ם אבד"ק ברעזאן הגדיל עליו מספד תאני' ואני' כבן יחיד של הוריו וזכרו שמור עד עתה כחד מגדולי הדור בישראל. תנצב"ה.

הניח אחריו זרע בירך, בנים וחתנים גדולי התורה ויראה, ה"ה:

1) חתנו הרב הג"מ יעקב מענדל רובין אבד"ק טויסט. 2) חתנו הרה"ג מוה' אליעזר ווינברגר. 3) בנו הרב הג"מ יצחק ממלא מקומו בהרימלוב. 4) בנו הרב הגאון המפורסם מוה' נחום אבד"ק דאמבראווא בעמ"ח שו"ת חזון נחום. 5) חתנו הרה"ח הגביר מוה' שרגא פייביל טירקל. 6) ויבדל לחיים טובים ארוכים בנו הרב הגאון המפורסם שה"ת מרן דובעריש שליט"א מלפנים אבד"ק מטשעבין וכעת בעיה"ק ירושלים תובב"א.

אציין בזה כמה הערות ששמעתי מפיהם של רבנים גאונים בשם אאמו"ר זצ"ל

א)**שמעתי** מהרב הגאון הצ' ר' **מנשה אייכנשטיין** זצ"ל בעהמח"ס אלפי מנשה ותורת האשם, בשם אאמו"ר זצ"ל להעיר על דברי הרמב"ם בפ"ד מהל' ע"א הי"ג דפסק דקדשי בדק הבית של עיר הנדחת יפדו ואח"כ ישרפו, והעיר הלא בש"ס סנהדרין דף קי"ב מבואר דשערות ואילנות מחוברין אינן נשרפין משום דהתורה אמרה ושרפת וקבצת יצא זה שמחוסר תלישה וקביצה ושריפה. והנה בש"ס חולין דף פ"ד מבואר דקדשי בה"ב פטורין מכיסוי דכתיב ושפך וכיסה יצא זה שמחוסר שפיכה פדיה וכיסוי, הרי מבואר דפדי' חשוב כמחוסר מעשה, א"כ איך מחייבין לפדות ולשרוף כיון דקודם פדיה א"א לשורפן משום דהוי שלל שמים ממילא גם לאחר פדיה א"צ לשורפן משום דמחוסר פדיה וקביצה ושריפה וליהוי כמו אילנות דאין שורפין מטעם הנ"ל.

ואמר לתרץ דהנה כבר הקשה זקני הגאון מוהר"י מהמבורג זצוק"ל לפי דברי הר"ן בפ"ב דגיטין אהא דאשה כותבת את גיטה ומקנה לבעלה, והקשה מ"ש ממחובר דפסול דבעינן וכתב ונתן פרט למחוסר כתיבה וכו' והכ"ג הלא מחוסר הקנאה. ותי' דהקנאה כיון שאינו מחוסר מעשה בגופו של גט לא חשיב מחוסר מעשה. והקשה הלא גם פדיה אינו מחוסר מעשה בגופו של דבר ואפ"ה חשיב לי' הש"ס למחוסר מעשה. אולם י"ל לפ"מ שכתבו התוס' בשבת דף נ"ח ד"ה אע"פ דהיכי שנאסר בהנאה חשוב כשינוי ומשו"ה כפה שנתנתו לספר טהורה מן המדרס עי"ש. וא"כ לפי"ז נמי היכי דע"י הפדיה נפקע האיסור הנאה דהקדש או"ב עי"ז נעשה השינוי בגופו של דבר א"כ שפיר חשיב מחוסר מעשה ומשו"ה קדשים פטורין מכיסוי כמבואר בש"ם חולין הנ"ל, וכ"ז תינח בש"ס חולין דהפדיה מועיל להתירה משא"כ הכא בקדשי ציה"ג דאדרבה הפדיה אינו מתיר להפקיע האיסור הנאה דהא לאחר הפדיה נהי דאיסור הנאה דהקדש יפקע ע"י פדיה

מ"מ שוב נאסר מטעם איסור עיה"נ דשוב לא הוי שלל שמים ושפיר לא הוי שינוי מעשה בגופו וחשוב כמו הקנאה בגט דלא חשיב מחוסר מעשה כנ"ל.

ב) סיפר לי כבוד דודי הרב הגאון מוהר"מ רפפורט אבד"ק ליקאווא ואח"כ ראבד"ק קראקא שפעם זכה לבקר את כבוד אאמו"ר זצ"ל וכאשר ישב עם כ' אאמו"ר בא גבאי אחד מביהכ"נ ושאל היות שברצונו לקנות כלי קדש לס"ת ובמחיר הכסף שיש תח"י יכול לקנות או כתר אחד גדול או שני כתרים קטנים הנתנים על עמודי הס"ת והכתר הגדול עולה מחירו כמו שני הקטנים ע"כ שאלתו במה לבחור. וכ' אאמו"ר השיב לו תיכומ"י שיקנה את שני הכתרים. וכאשר השואל הלך שאל כ' דודי גיסו מאיזה מקור פסק כן להלכה, והשיב לו שהמקור הוא רש"י מנחות דף ק"ח ע"ב גדול והביא קטן שבכל מקום שנים חשובין מאחד ואפילו שניהם שוים.

ג) סיפר לי אחד כאשר הי' כ' אאמו"ר בעיר גריידינג הסמוכה ללבוב בענין ד"ת הנוגע להקהילה וכ' הרב הגאון דשם חתן הרב הגאון האדיר מסטניסלוב הבר ליוואי זצוק"ל עם ראשי העדה שם עשו סעודה גדולה לכבוד אאמו"ר ובתוך הסעודה באה אשה אחת לשאול בהיות שמלחה בשר ומן הצד עמדה במרחק לא רב הפרה שלה ועגל ינק חלבה ופתאום ברח העגל מהפרה ונגע בפיו את בשר הנמלח. והשיב הרב אבד"ק שם הג"מ יצחק יהושיע קלוגר זצ"ל, אני איני פוסק כעת רק הגאון מהרימולוב. ואמר כאאמו"ר, שיש להעיר ממשנה טהרות פ"ג מ"ח אם יש בין משקין לככרות וכו' ובפרה וכלב כדי שילחכו את לשונו, א"כ מבואר מהמשנה דבפרה וכלב בשיעור מועט כדי שילחכו לשונם אמרינן אין משקה על שפתם, ומכאן המקור להתיר בשאלה זו.

ד). שמעתי מכבוד הרב הגאון הגדול מוה' אברהם מענדל שטיינבערג זצ"ל מה שכתב לו כאאמו"ר בתשובה אחת ע"ד דברי המבי"ט מובא בש"ך חו"מ סי' קפ"ג סק"ט בשינה השליח מדעת משלחו דמבואר שם בשו"ע דאם הי' הפסד חל על השליח דדוקא יוקרא וזילא אבל אם אירע לו אונס והאונס לא בא מחמת השליח פטור השליח. ובקצוה"ח ונתיה"מ שם כתבו דלכאורה אין מובן כיון דשינה ואין החפץ של המשלח מדוע יתחייב המשלח ליהוי כהוזל החפץ דהברירה ביד המשלח לומר שאין החפץ שייך לו יען שעיוות ולא עשה כאשר ציוה עליו כן אם יארע אונס יאמר שאין החפץ שלו.

וכאאמו"ר הסביר הדבר עפי"מ שמבואר בחולין פ"ג דארבעה פרקים דזכות היא לו לפיכך אם מת מת ללוקח, וא"כ הכא דקיי"ל כמו המבואר שם בסי' קפ"ג דאם הי' הפסד הוא לשליח ואם הי' ריוח הוא להמשלח וא"כ איו לך זכות גדולה מזו לעשות עסק כזה רק להרויח ולא להפסיד. וא"כ כאן שזכות הוא לו לפיכך אם מת מת להמשלח. ומאז

אמרתי שי"ל שסברת אאמו"ר מרומז בתוס' גיטין נ"ב ד"ה דאתו שתרצו קושי' הקונט' דבנשרפו יחזרו כמו בזיל ותרצו כיון שברשות יתמי אייקר מסתבר דברשותו גמי נשרפו. ה). **בסיום** דברי הנני להדגיש ולבקש מכל מעיין להיות זהיר ברוחו אם יהיה לו צ"ע בדברי אאמו"ר לבל יהיה נחפז להשיב רק יעיין היטב ואז יראה שדברי כ' אאמו"ר עמוקים ונכונים. ואציין לדוגמא במה שבספר אמרי כהן מכ' הרב הגאון מו"ה יחיאל מיכל האלענדער זצ"ל הי"ד דומ"צ בק"ק טארנא בסי' מ"ח העיר ע"ד שו"ת אאמו"ר בסי' מ"ב שהעלה דבשוה"נ דדינו כמיתת בעלים כך מיתת השור ע"כ דינו ברוצח ואם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו אתה יכול להמיתו בכל מיתה שיכול. ותמה בספר הנ"ל שלפלא שלא הרגיש מש"ס במקומו סנהדרין דף מ"ה דרוצח וגואל הדם הוי ב' כתובין הבאים כאחד ולא ילפינן מינייהו. וכ' אחי הרב הגאון המובהק זצ"ל בהסכמתו על ספר הנ"ל כותב לו בזה"ל הנה לו לדעת עם מי הוא שח עם אדיר התורה תנא בבלי וירושלמי ומפורש הדבר בתוספתא כל המומתין שאי אתה יכול להמיתם באותה מיתה הכתובה בהם אתה ממיתם בכל מיתה שאתה יכול להמיתם דדריש לי' מדכתיב ובערת הרע מקרבך וא"כ הרי בש"ס חולין דף קל"ט מבואר דגם בבהמה איכא משום ובערת הרע מקרבך, והרב המגיד בפ"י מהל' נזקי ממון שכתב דלא שייך בבהמה כבר הקשו עליו מסוגיא דחולין הנ"ל. ומה שהביא לזה משו"ת חת"ס סי' ק"פ שתירץ זה הנה אדרבה דבריו מסייעין לן מה שכתב דרק לגבי טריפה שהרג שנעקר בזה לגמרי מצות ד' מיתות הכתובות בתורה רק שיהרג משום ובערת לחוד על זה כתב הרח"מ דלא שייך בבהמה משא"כ היכא דאיתא בו חיוב מיתה כמו כאן רק שאינו יכול להמיתו במיתה הכתובה בו אתה ממיתו בכל מיתה שיכול משום ובערת הרע מקרבך דאיכא גם בבהמה, ועי' תוס' שנץ במס' מכות דף ב' משם הר"י בהא דכל הזוממין מקדימין לאותה מיתה ה"פ דאם אי אתה יכול להמיתם באותה מיתה אתה ממיתם בכל מיתות, והק' דהא בסנהדרין אמרי' דרוצח וגואל הדם הוי ב' כתובין הבאים כאחד ותי' דמ"מ זוממי רוצח כרוצח וא"כ נילף שאר זוממין מהם עכ"ל, והביא ג"כ להתוספתא הנ"ל משום ובערת הרע מקרבך וא"כ הרי הדבר מפורש ותתן אמת ליעקב.

ואמנם דברי כ' אחי צודקים אולם לדעתי הדבר מבואר יותר ברמב"ם פי"ד מהל' סנהדרין ה"ח עי"ש בכ"מ ובלח"מ פי"ג ה"א דלענין שממיתין אותו בכל דבר שפיר ילפינן מרוצח ולא הוי ב' כתובים עי"ש הרי מבואר עוד יותר דבכל חייבי מיתות ממיתין אותו בכל דבר, ומה שתמה בתשובת חו"י מש"ס סנהדרין עיין בשו"ת חת"ס חו"מ סי' כ"ו מה שתירץ וכותב שהוא ע"פ דרך האמת ולא קשה מידי.

לזכר עולם יחי' צדיק

יזכור ד' את נשמת כאאמו"ר הצדיק החסיד הרב מו"ה יוסף הי"ד בן הרה"ח מו"ה משה אהרן קמפלר זצ"ל ואת נשמת אמי מורתי הצדיקת מרת לאה הי"ד בת הרה"ח מו"ה שאול יצחק זצ"ל ואת נשמת אחותי מרת רבקה הי"ד עם בעלה המנוח מו"ה יונה הי"ד בן הרה"ח מו"ה שמעון ליפשיץ מטשעבין הי"ד ואת נשמת אחותי מרת אסתר חי"ד עם בעלה בנש"ק מו"ה חיים ישראל הי"ד בן הרה"ח מו"ה שאול יחיאל פרענקל מלומאנוב ואת נשמת אחותי מרת ריזל הי"ד עם בעלה הרה"ח מו"ה ראובן יוסף הי"ד בן הרה"ח מו"ה דובעריש יקר מקשאנוב ואת נשמת אחי הבחור מר דוב צבי הי"ד שנהרגו על קדה"ש ע"י הרשעים הגרמניים ימ"ש
יהיו זכרם ברוך:

לזכר נשמות

חמי הרה"ח מו"ה **ישראל בן צבי אלימלך** קלוגר מזטור ע"ה. נפטר י"ד אלול תרצ"ח. וחמותי מרת קיילע בת ר' **אברהם אבא** ע"ה. נפטרה א' דר"ח תמוז תרצ"ב. גיסי ר' **אברהם אבא** בן ר' **ישראל** מטעטען וזו' **אסתר מלכה** ובניהם. נהרגו על קדה"ש הי"ד ע"י רוצחים הגרמנים ימ"ש. גיסי ר' **אהרן** בן ר' **ישראל** מטעשען שנקמף בימי עלומיו ברוסיא הסוביטית ביום כ"ה חשון תש"ג. וזו' **שרה** בת ר' **אביגדור בלום** מצאנז שנהרגה על קדה"ש הי"ד גיסי ר' **שלמה** בן ר' **אברהם ווייניירייך** מבאכניע ע"ה. נפטר ברוסיא הסוביטית גיסי ר' **אברהם** בן ר' **שמואל וואקסמאן** ממישליניץ וזו' גאלדה בת ר' **ישראל** מטעשען ובתם העלמה מרת **שרה** נהרגו על קדה"ש הי"ד ע"י הגרמניים ימ"ש גיסי ר' **לייב** בן ר' **שמואל מאיר מיענזער** וזו' פייגיל בת ר' ישראל ובניהם. נהרנו על קדה"ש הי"ד ע"י רוצחים הגרמנים ימ"ש גיסי ר' **שלמה** בן ר' **אברהם הענענבערג** מצאנז וזו' מרת געלה בת ר' ישראל ובניהם נהרגו על קדה"ש הי"ד ע"י רוצחים הגרמניים ימ"ש. דודתי מרת פריידא בת ר' אברהם אבא טומבערג מקראקא. נפטרה בשנת תרצ"ג ע"ה.
ת נ צ ב ה
הכואב והנאנח משה אהרן בר' יוסף הי"ד ורעיתו.

סימן א

שוי"ר לכבוד הרב המאוה"ג החריף המופלג כש"ת מו"ה דוד בראנדריס נ"י אבד"ק באזיליע (ברוסיא):

ע"ד שאלתו בארגז [שאפע] עם כמה מחלקות [פאכען] אם יכול להפריש חלה ממצות של מחלקה אחת על כולם ע"י שפורס מפה אחת על המחלקות כולם מראשו לסופו של הארגז:

לדעתי נראה דלא מהני ובלא המפה פשיטא דאינו מצרף אף אם הי' בתלוש כיון דהם פאכען חלוקים א"כ דמי להא דאיתא בפ"ב דכלים מ"ז דקלמרים המתואמות שנטמא אחד מהם במשקה לא נטמא חבירו עיי"ש ברע"ב וכן בפ' כ"ה דכלים מ"ד דרובע וחצי רובע נטמא הרובע לא נטמא החצי רובע א"כ הכא בודאי לא חשיב צירוף כלי:

אך אפי' ע"י מפה הגם אם הי' בתלוש הי' חשיב צירוף אך במחובר נראה לדעתי דלא מהני צירוף המפה, דהנה בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב בתוך הכלי הכלי מצרף והא תנינן פחות מכן בטל במיעוטו ומשני כאן בתלוש כאן במחובר ופירש הפ"מ דאם הבצק מונח בתלוש א"כ יכולין ליגע מ"י טלטול הכלי הכלי מצרפן אבל אם הבצק דבוק להעריבה א"כ אין יכולין ליגע ע"י טלטול הכלי אין הכלי מצרפן:

ולפי"ז בנ"ד אם הי' שאפע בתלוש וע"י פריסת המפה א"כ יכולין ליגע המצות שבפאך הראשונה להמצות שבהפאך השני' ע"י שאם יהפוך השאפע לצד שהמפה פרוסה ויפלו כל המצות על המפה א"כ יכולין ליגע ע"י טלטול הכלי היינו השאפע ולפיכך שפיר מועיל צירוף המפה, אבל אם משוקע השאפע בבנין הכותל א"כ אין יכולין ליגע ע"י טלטול השאפע ע"כ דומה הדבר לנידון של הירושלמי באם הבצק דבוק להעריבה דל"מ צירוף הכלי והכ"נ לענין צירוף המפה ודוק היטב:

סימן ב

להנ"ל.

בדבר אשר נסתפקת בתל המתלקט י' בתוך ד' אם נוכל להכשיר ולחשוב התל למחיצה מרגלי התל ואז יהי' הפרצה פחות מעשר או לא נוכל לחשוב התל למחיצה רק ממקום גבהו של י"ט ואז יהי' הפרצה יותר מעשר שאלת חכם שאלת בזה:

ולדעתי נראה דלכאורה מדברי רש"י ז"ל בשבת (ק') מוכח דדוקא ממקום הגבוה נעשה רשה"י דכתב שמה בד"ה תל המתלקט דהוי כאלו זקוף כולו והוי רה"י במקום גובהו ואם זרק מר"ה ונח על גבו חייב, א"כ לכאורה משמע מלשונו דדוקא ממקום גבהו נחשב לרה"י. אולם באמת לדעתי תלוי זאת בפלוגתת הפוסקים לענין חורי רה"י אם המה למטה מי' דדעת המג"א בסי' שמ"ה סעיף ב' דאפילו אם הם בכותל למטה מי' ג"כ הוי רה"י, ומ"ש התוס' בשבת (ז') דלמטה מי' שייך לרה"ר היינו לפי הס"ד, אבל רבים

חלקו עליו והביאו ראי' מדברי התוס' עירובין (צ"ח) ד"ה ומשתמש דכתבו דמשתמש עד עשרה התחתונים אלמא החורים שהם למטה מי' שייכים לרה"ר. ע"כ בודאי ברור בהדא שאילתא אם נחשב התל למחיצה מרגלי התל או רק מגבהו תלוי' בפלוגתא זו. ולדעת המג"א גבי חורי רה"י דגם למטה מי' נחשבין כרה"י גם בתל המתלקט נחשב למחיצה מרגלי התל ולדעת החולקים על המג"א לא נחשב למחיצה רק ממקום גבהו ודוק:

אולם מן שמיא אנהרינהו לעיינין ראי' ברורה לדברי המג"א מן הירושלמי פ"ו דכלאים ה"ב אהא דאיתא שם במתני' הנוטע אחת בארץ ואחת במדריגה אם גבוה עשרה טפחים אינה מצטרפת עמה ואם לאו הרי זו מצטרפת עמה ובעי שם אם שפועו של המדריגה כמלמעלה או שפוע המדרגה כמלמטה ופירש הפ"מ שמה דהיינו דמיבעי' לי' אם נטע בשפועו של המדריגה במקום שאינו גבוה י' אם הוי כמלמטה ומצטרפת עמה או דינו כמלמעלה ואין מצטרפת עמה אע"ג דהנטיעות הם למטה מי' כיון דהמדריגה בעצמה גבוה י' א"כ אפי' בשפועו של המדריגה נחשב כאלו הוא רשות בפ"ע, ופשיט לה מהא דתנן הזורק ד"א בכותל כו' עד לית הדא אמרה שפוע המדריגה כמלמטן ומשני תמן זרעין נהנין מהמדריגה כו' עד אילו אמר כשהי' שם חור והוא נהנה מן החור כשם שנהנין הזרעין מן המדריגה יאות עייש"ה. א"כ מבואר להדיא בירושלמי דהחורין שבשפוע הכותל שהן למטה מי' הן נחשבין כלמעלה וכדעת המג"א והוא ראי' ברורה מאוד שאין להשיב עלי' א"כ גם בתל המתלקט נחשבת המחיצה מרגלי התל דשפועו של המדריגה כלמעלה:

שאלה ב'. אשר דרשת ממני אם יכולין להתיר כל פרצות שהמה פחותין מי' אם הם זה שלא כנגד זה, לדעתי קשה מאד בעיני להתיר זאת דלו יהי' בנפרץ רק מצ"א ומשאר הצדדים הוא סתום יפה כתב האעו"ז דמותר משום עומד מרובה על הפרוץ דהוי כמו לחי וחולק על המג"א שאוסר בזה אבל אם יש פרצות משני צדדים כגון מזרח ודרום אע"ג דהם זשלכ"ו עכ"ז קשה להתיר בזה משום עומד מרובה על הפרוץ דהוי כמו מבוי עקום דקיי"ל דדינו כמפולש לכן אין דעתי נוחה להתיר אבל אמנם אם הוא שעת הדחק גדול יש מקום להתיר בזה עפ"י תשו' מהרי"ט סי' צ"ד דמבואר שבעיר דין חצר יש להם ולא כדעת המג"א דרק לחומרא יש להם דין חצרות ולדעת המהרי"ט דגם לקולא יש להם דין החצרות ובחצר מבואר להדיא במג"א בסי' שס"ג בסעיף י"ז דבחצר לא דיינינן בי' דין מבוי עקום וכיון דלא דיינינן בי' מבוי עקום א"כ שפיר יש להתיר אם המה פרצות זשלכ"ז כמבואר בש"ס עירובין (ח') דחצר שרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו הוי רה"י לשבת ולטומאה ואוקמינן לה בזשלכ"ז עיי"ש אבל אם אין שעה"ד גדול קשה מאוד

לדעתי להתיר בכעין זאת כיון דהמג"א כתב דלחומרא הוי עלי' דין מבוי ולא דין חצר א"כ הוי כמבוי עקום ודוק:

סימן ג

הנוטה כדוק שמים יכתוב ויחתום לחיים כבוד ידידי הרב הה"ג חו"ב זך השכל והרעיון חו"ש חוטר מגזע תרשישים כש"ת מוהר"ר חיים ליבוש איש הורוויץ ראבד"ק קראקא יצ"ו:

נועם מכתבו עם קונטרסו היקר נכון הגיעני בפניא דמעלי שבתא ועיינתי בו ונהניתי ממנו כי נחית לעומקא דדינא בפלפול נעים ובשכל הישר. והנה בדבר אם הקרישה מבטל המחיצה כבר דשו בו רבים, אולם לדעתי נראה דיש לפקפק בזה דאף אם נימא דהקרישה לא מבטל המחיצה כיון דאין סופו להתקיים אולם לפמש"כ המג"א בשם המ"מ דמש"ה מים לא מבטלין המחיצה כיון דהמחיצה נראית בתוך המים אם כן במים הנקרשים דנהי דהכפור לא מבטל המחיצה עכ"פ אין המחיצה נראית כיון דהקרש כסהו. אולם מדברי התוס' עירובין (ל"ב) ד"ה דאית מוכח להדיא דאע"ג דאין המחיצה ניכרת מהני, ודוקא הגדודין שבחצר ל"מ אם המים כסהו כיון דלא נעשו לשם המים מש"ה ל"מ אם אינן ניכרות וכעין דאמרינן בש"ס סוכה (דף י"ט) ובעירובין (כ"ה) הנך מחיצות לגוואי עבידן לבראי לא עבידן, אבל הכא המחיצות של הנהר נעשות לשם המים אף ע"ג דנעשות ביד"ש מה בכך מ"מ לשם המים נעשו ולא דמי לגדודין של החצר ושפיר מהני אפילו אם אינן ניכרות:

אך חזות קשה לי על שיטת הראב"ד דנהר בעצמו הוי מחיצה מדברי התוספות עירובין (כ"ד) ד"ה ההיא דחידשו התוספות שם דאע"ג דלרחבה הוי גפופין לא מהני למבוי ולשביל דכיון דל"מ למבוי גופא ל"מ לרחבה ולשביל, ולפי"ז קשה לי דאיך נוכל לומר דהנהר בעצמו הוי מחיצה כיון דל"מ המחיצות לנהר גופא דאפ"ה הוי הנהר כרמלית האיך יועילו המחיצות להתיר המבוי הפתוח לנהר ויש ליישב ולא יספיק הגליון להאריך בזה:

ובדבר אם צריך ס' ריבוא לבקיעת רבים לבטל המחיצה כבר האריך הגאון בעל ב"א בחאו"ח ז"ל:

ובדבר אם נעקרו הזרעים אם הדרא המחיצה לדוכתא אחרי שנתבטלה לכאורה יש למפשט זאת מהא דאיתא בעירובין (כ"ה) נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות מהו ופשיט לה דהוי מחיצה ודוק. וגם יש לעורר בזה מהא דאיתא בזבחים (ל"א ע"א)

חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו וחצי זית חוץ לזמנו דיקץ כישן הפגול עיי"ש וע' ברא"ש פ' ג"ה שהעיר משם לענין חוזר וניער באיסורין ועוד יש כהנה רבות בש"ס: **אולם** עיקר הדבר שנסתפקו הראשונים אם לגבי חצר ג"כ מבטלין זרעים הדירה או לא תמהני מדוע לא העירו מדברי הירושלמי פ"ג דמעשרות ה"ד חצר שהוא נעדרת הרי הוא כגינה ואוכלין בתוכה ארעי תני זרע רובו חייב נטע רובו פטור וכך פסק הרמב"ם בפ"ד דמעשר, אבל הראב"ד משבש הגירסא שמה דאדרבה לענין שבת קיימ"ל להיפך דזרעים הוא דמבטלין דירה ולא נטיעות. אמנם המ"פ שם מתרץ דברי הרמב"ם דהרמב"ם סובר ג"כ דבחצר בין זרעים ובין נטיעות לא מבטלי לי' בתורת חצר דלא יבוטל תשמיש החצר מפני הזרעים אלא א"כ נטע לנוי של חצר דאז ניכר שנטען לקיום. א"כ מוכח מהרמב"ם דבחצר לא מבטלין זרעים הדירה ופלא גדול בעיני על גדולים בעלי התשובה שלא העירו כלום מדברי הירושלמי. אכן לתקוע עצמי בהלכה זו ולדון למעשה לא אוכל יען שהיו שם גדולי הדור גאונים צדיקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם ומפיהם אנו חיים ולא התירו הטלטול שמה ע"כ גם אנכי אירא מעשות זאת:

והנני דו"ש תורתו

סימן ד

בענין הנ"ל.

שלום לכבוד הרב החריף ובקי זך השכל ירא וחרד לדבר ד' וכו' כש"ת מו"ה מנחם מאנדה קרענגיל נ"י.

קונטרסו היקר תורת עירוב הגיעני נכון ועיינתי וראיתי כי פלפל בחכמה וע"פ שכל הישר אדניו הטבעו, אבל הקשה לשאול ממני שאצא למלחמה עם הרב רח"ל הו"ו לאסור מה שהתיר בהסכמת זקנו הגאון אלוף נעורי זלה"ה מסטאניסלאב, כי איך אוכל לעשות זאת ומה יאמרו הבריות שאהי' חולק על רבי ודי בזה שלא רציתי להסכים עמו להיות מן המנויין להתירא כאשר גליתי דעתי במכתבי להרב הנ"ל שיראתי להכניס ראשי ולהקל בזה אשר גאוני קשישאי החמירו לכן בחרתי במאמר חז"ל יפה השתיקה לחכמים:

והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ת

סימן ה

ב"ה ד' אלול תרס"ח לפ"ק הרומליב.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב החריף ובקי המופלג בתו"י וו"ח כש"ת מוה"ר משה קליג נ"י מו"צ בק' הרובשוב.

בזו הרגע השגתי תשובתו והנני להשיבו על אתר כרצונו היקר. ע"ד שאלתו אם יש תיקון לפרצת הגשר שיפתחו בה שלשה נסרים באופן שיוכלו לטלטל אותה בשבת ודבר הניטל בשבת אינו ממעט, וכבודו האריך בפלפולו בזה בהשכל ודעת:

תשובה. לכאורה הי' נראה לומר דאפילו אם פירש ואמר שאינו רוצה לבטל אותה ל"מ כיון דסתמא למטיימי' קאי, א"כ אפילו אם אמר בפירוש דאינו מבטל אותה ל"מ וכדמצינו בש"ס סוכה (ד' ג' ע"ב) דאם היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה בכרים וכסתות ל"ה מיעוט ואע"ג דבטלינהו משום דבטלה דעתו אצל כל אדם, וא"כ ה"נ י"ל כיון דלמטיימי' קאי החריץ אע"ג דאמר בפירוש דאינו מבטל ל"מ משום דבטלה דעתו אצל כל אדם, וכעין זה מצינו במנחות (ט') דלא מצינו תרומה במחובר לקרקע כו' עד דאי תליש ואכיל תליש היא ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם. אולם דברי הגמ' אלו הם סותרים לדברי התוס' בנזיר (ד' ל"ו) דקאמר התם הנח לכותח הבבלי דליכא כזית בכדי אכילת פרס אי דקא שריף לי' מישרף בטלה דעתו אצל כל אדם, וכתבו התוס' דאי מתרמי הכי מודו דחייב ולכאורה קושי' גדולה היא על דברי התוס' בנזיר:

אמנם אחרי העיון נראה לי לתרץ דברי התוס', דהנה בשבת (ד' קמ"ד ע"ב) איתא אהא דשל בית מנשיא בן מנחם הי' סוחטין ברמונים מידא אריא דערביא אתרא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם, אלא היינו טעמא כדרב חסדא דאמר רב חסדא תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסלות את המקוה בשנוי מראה והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוה להו משקה ה"נ כיון דאחשבינהו הו"ל משקה ועיין בב"י סי' ש"כ שהקשה מכאן על הרא"ש שפסק דבשאר פירות סוחטין לכתחילה אפילו למימיהן ועיין בט"ז שהאריך בזה, א"כ לכאורה קשה אהא דקאמר בש"ס מנחות דאי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כ"א הא הכא בשבת אמרינן כיון דאחשבינהו ה"ל משקה ול"א בטלה דעתו אצל כ"א, א"כ נימא כיון דגחין ואכיל אותה אחשבי' לאכילה בכזית, אולם באמת ניחא דלא יוכל לומר דחשוב אצלו אכילה באופן זה ורוצה לאכול את התרומה באיסור דאם כונתו הי' לעשות איסור הי' לו לאכלה בתלוש ואז הי' בודאי עושה איסור באכילת התרומה דזה דרך אכילה אצל כל אדם אלא בודאי דלא רצה לאכול התרומה באיסור ולכך אכל אותה בדרך משונה משאר בני אדם כדי שלא יעבור על איסור זרות ולכך אי גחין ואכיל לה פטור, ולפי"ז שפיר מתורץ לה קושי' התוס' בנזיר דשפיר כתבו התוס' דאי מתרמי הכי מודו רבנן דחייב ול"א דבטלה דעתו אצל כל אדם וכדאמרינן בש"ס שבת הנ"ל כיון דאחשבינהו הו"ל משקה והכא ל"ל דא"כ דהי' רוצה לעשות איסור למה לא הי' אוכל אותה כדרך כל האדם, דאדרבא דאם הי' אוכל אותה כדרך כל האדם

בדרך טיבול לא הי' עושה איסור כלל דלא הי' כזית בכדי אכילת פרס ולכך אכל אותה ע"י גמיעה כדי שיעשה איסור ושפיר כתבו התוס' דאי מתרמי הכי מודו רבנן דחייב, ודוק היטב כי דבר השכל הוא:

ומעתה נחזור לני"ד די"ל דאפילו אם אמר בפירוש שאינו מבטל אותה ל"מ כיון דסתמא למטיימי' קאי בטלה דעתו אצל כל אדם וראי' לזה דכל היכי דסתמא עומד להכי אפילו אם אמר בפירוש לאפוקי מסתמא ל"מ מהא דאיתא בש"ס ב"ק (ד' ק"ב) גבי ועצים להסקה תנאי הוא כו' עד יצאו משרה וכביסה וכתב רש"י שם והיינו תנאי דרבנן סברו סתם פירות לאכילה וחיילא עליהן קדושת שביעית כדאמרן לעיל דכל דבר שהנאתו וביעורו שוה חיילא הלכך אפילו לקטן למשרה ולכביסה לא מהניא מחשבה להפקיע איסורן למהוי כעלי קנים שלקטן לעצים דמשתרי דהתם סתמייהו להכי ולהכי אבל פירות סתמן לאכילה ומשעת יצירתן חייל קדושתן ותו לא מהני מחשבה לאפקועי ואסורין למשרה וכביסה ע"ש, א"כ חזינן להדיא כיון דסתמא לאכילה קיימי ל"מ מחשבתו שחשב עליהם למשרה וכביסה לאפקועי איסור שביעית מהם, וכעין זה תירץ הה"מ דברי הרמב"ם שפסק בחריות של דקל דאם חישב לישב עליהם מהני ומותרין לישב עליהם ובנדבך של אבנים פסק דאסור לישב עליהם אלא א"כ למדום וכתב הה"מ דה"ט דבשלמא חריות איכא דקיימי לישיבה איכא דקיימי לעצים וכאן לא נאסרו אלא מפני מחשבתו שקצצן לשרפה מפני כך מחשבת ישיבה מוציאה מידי מחשבת שרפה, אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לישיבה לפיכך צריך מעשה להוכיח שהן לישיבה מובא דבריו במג"א סי' ש"ח ס"ק מ' עיי"ש, ובאמת דברי הה"מ הם ממש דברי רש"י בב"ק א"כ ה"נ בודאי בנ"ד כיון דחריץ מסתמא למטיימי' קאי ל"מ אפילו פירש דאין בדעתו לבטל אותה כמו דל"מ מחשבתו למשרה ולכביסה כיון דסתם פירות לאכילה קיימי:

אולם עכ"ז י"ל בני"ד שפיר מהני דהנה הטעם דלא מהני המחשבה לאפוקי מסתמא היינו כמ"ש הה"מ כיון דסתמא עומד לכך אין מחשבה מוציא מידי מעשה א"כ הא תינח היכי דלא עשה שום מעשה רק מחשבה בעלמא אז אמרינן אין מחשבה מוציא מידי מעשה אבל בני"ד דעשה מעשה גדולה דנטל המסמרות מהנסרים וא"כ מוכח היא דאין מבטל אותה וברצונו ליטול אותה לפעמים בזה שפיר אמרינן מעשה מוציא מידי מעשה, וגם אם נימא דמש"ה ל"מ מחשבה להוציא מדבר שסתמא עומד לכך משום דבטלה דעתו אצל כל אדם אפ"ה בני"ד כיון דמחשבתו ניכרת מתוך מעשה דאין בדעתו לבטלה בכה"ג לא אמרינן בטלה דעתו אצל כ"א ודבר זה מצינו בתוס' סוכה (ט"ז ע"א) אהא דקאמר התם מטלניות שאין בהן שלש על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים

כתבו התוס' שם ואפילו חישב עליהן בטלה דעתו, והא דמשמע בזבחים פ' דם חטאת (ד' צ"ד) דחטלית פחותה מג' על ג' מהניא בי' מחשבה דל"ד דהתם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אלמא היכי דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ל"א בטלה אצל כ"א א"כ ה"נ בני"ד כיון דניכרת מתוך מעשיו דאין ברצונו לבטל הגשר שם לעולם ל"א בטלה דעתו אצל כ"א והוי דבר שעתיד ליטול ואינו ממעט המחיצה כנ"ל ובלאה"נ כבר הארכתי בתשובה לק' קראקא ולמדינת מאלדאווע בדבר היתר הגשר ולא יתן לי כעת הזמן לחזור ולשנות ע"ב י"ל דבכגון דא בודאי אין הגשר מבטל המחיצה:

והנני ידידו דוש"ה מברכו בכוח"ט

סימן ו

שוכט"ם לכבוד ידידי הרב הג' החו"ב חו"ס מו"ה יהושע פאלאק נ"י אבד"ק פאלטישען.

יקרת מכתבו הגיעני והנני להשיבו על אתר. ע"ד שאלתו אודות השראנקין בקורה מכאן ומכאן וקורה קבוע מצד אחד ונסגר בלילה:

הנה ע"ד מ"ש כבודו אי אמרינן גם גבי צוה"פ כיון דעומד לנעול כנעול דמי כדאשכחן גבי דלתות דקיי"ל דכיון דננעלות בלילה שוב אינן חייבין בירושלים משום ר"ה ולכאו' יפה העיר, והנה אם נימא דדין זה דמי לדלתות סגי בראויות לנעול אפי' לדעת הסוברים דבעינן נעולות ממש ולא סגי בראויות לנעול היינו דוקא ברה"ר דלא סגי בצוה"פ, אבל בזה"ז דלית לן רה"ר כמבואר בפוסקים וכן מבואר בירושלמי עירובין אמר ר"ל אין רה"ר אלא לעתיד לבא דכתיב והי' העקוב למישור וכו' א"כ לא בעי' דלתות כלל וסגי בצוה"פ א"כ לכ"ע סגי בראויות לנעול בלבד, וכן מבואר במרדכי פ' הדר בשם מהר"ם דלדידן דלית לן רה"ר ל"ב נעילה:

אמנם ראיתי בשו"ת ברית אברהם שרצה לומר דשראנקין לא מהני מטעם היתר דלתות דמסתפק אי מהני היתר דלתות בלא צוה"פ או בעינן צוה"פ ג"כ, אולם נפלאתי מאוד על הגאון הזה מדוע לא הביא דברי הרבינו יהונתן בפ"ק דעירובין דכתב וז"ל וצע"ג היכי מערבא בדלתות כיון שנקרא כרמלית ותי' דמיירי כגון שבנה לו עמוד מכאן ועמוד מכאן בשני ראשי המבוי ולכך שפיר מערבא דהוי כחצר שיש לו ד' מחיצות א"כ מבואר מדבריו דבדלתות לחודא אכתי הוי כרמלית וזו היא באמת שיטת רבינו אפרים שהביא הרז"ה דאע"ג דבדלתות נעולות בלילה ל"מ לטלטל בעיר כיון שפתוחות ביום אלא כל מבוי צריך תיקון בפ"ע ועיין בת"ה תשובה ע"ג שמביא בשם גדול אחד דסובר להחמיר בנפל הכשר המבוי בשבת משום דס"ל דאפי' היכי דדלתות נעולות בלילה ל"מ רק לבטל

ממנו שם רה"ר אבל ל"מ לבטל ממנו רשות כרמלית ואכתי הוי כרמלית וזו היא שיטת ר"א ור"י הנ"ל, אולם בנ"ד אפי' נימא כשי' ר"א ור"י הנ"ל ג"כ מהני כיון דמבואר בר"י דבבנה עמוד מכאן ועמוד מכאן בשני ראשי המבוי שוב מהני הדלתות לאפוקי מינה תורת כרמלית ג"כ והוי רה"י והכא בנ"ד יש לחי מכאן ולחי מכאן א"כ שפיר מהני למהוי רה"י, ועיין בתשובת מהר"י בן לב חלק ג' תשובה ע"ב דכתב על ר"י הנ"ל דצריך להבין דבריו וכתב דהיכי דאיכא בשני ראשיו עמודים דהיינו משהו הוויין כמחיצות והדלתות אפוקי לי' מתורת רה"ר והלחיים משוי לי' רה"י גמורה:

אולם באמת א"צ לכ"ז דהב"י בסי' שס"ה כתב להדיא דדלתותיו נעולות בלילה מהני אפי' לשוי' רה"י והא דקרי לי' כרמלית היא רק שם המושאל כיון דדיירו בה רבים והוי כחצר של רבים שלא עירבו שאסור לטלטל מתוכו לבתים ומבתים לתוכו כשם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית, ובזה תירץ קו' הר"י הנ"ל דהקשה כיון שנקרא כרמלית וכי עירוב מפיק לה מכרמלית דלדבריו ניחא דבאמת ל"ה כרמלית כלל רק דנקרא כרמלית משום דהוי כחצר רבים שלא עירבו ולכך שפיר מהני עירוב לטלטל בתוכו א"כ מבואר בב"י דדלתות לחודא מהני אפילו בלא צוה"פ ולא כדעת הר"י והר"א הנ"ל ותמהני על הגאון האדיר בעל ב"א הנ"ל שלא הביא לפשוט ספיקו מדברי הר"י והר"א והב"י הנ"ל:

ובדבר אשר מסתפק כבודו אי מהני כיון שהקורה באמצעיתו הוא נמוך מעשרה טפחים א"כ האיך נחשוב אמצע הקורה לצוה"פ, יפה העיר בזה וגמ' מפורשת היא בעירובין (דף י"ד) היא למעלה מי' ועקמומיתה למטה מי' רואין כל שאלו ינטל עקמימותה ואין בין זה לזה שלשה א"צ להביא קורה אחרת, אולם בזה יש מקום להקל דדעת הרמב"ם היא דבצוה"פ אפילו אם הי' המשקוף למטה מי' טפחים הוא מותר, וכתב בפ' י"ז מה' שבת ה' י"ד אבל אם הי' צוה"פ אפי' גבוה מאה אמה או פחות מי' טפחים הוא מותר א"כ לדעת הרמב"ם מותר להיות המשקוף אפי' למטה מי' אולם יראתי מלהקל בזה כיון דבעל ב"א בתשובה ט"ו הוכיח בכמה ראיות דדוקא בדלתות אמרינן כיון דראויות לנעול כנעול דמי אבל לא בצוה"פ, ואף דלדעתי נראה דדין זה תלוי בפלוגתת הפוסקים הנ"ל דאם נימא כדעת הר"י ור"א הנ"ל דדלתות לחודא ל"מ רק לאפוקי מינה תורת רה"ר לבטל מינה בקיעת רבים אבל לא לשוי' רה"י ולכך גבי צוה"פ ל"מ ראוי לנעול, דלשוי' רה"י ל"מ ראויות לנעול דמשום דראויות לנעול לד"ה מחיצה כיון דפתוחות ביום ול"מ רק לבטל ממנה בקיעת רבים משא"כ לדעת הב"י דקיי"ל כן דסגי בדלתות לחוד לשוי' רה"י א"כ בודאי מהני ראוי לנעול גם גבי צוה"פ לשוי' כמחיצה אך יראתי לחלק בזה דבאמת

ראיית הברית אברהם דממקומו הוא מוכרע דל"מ מה שראוי להיות צוה"פ ע"י נעילה דהא בש"ס עירובין (דף ו') נקט האיבעיא דידי' לחנני' אליבא דב"ה גבי כיצד מערבין דרך ר"ה דבעי דלת אי צריך לנעול או א"צ לנעול ולמה לא נקט האיבעיא דידי' אליבא דת"ק דס"ל שם דסגי בצוה"פ דקיי"ל להלכה כן אלא ע"כ דזה פשיטא דלא מיקרי צוה"פ כלל ע"י שראוי לנעול אולם לדעתי אין כאן ראי' כלל לפי מה שהבאתי דברי המרדכי בפ' הדר דדוקא ברה"ר בעינן נעולות ממש אבל לדידן דלית לן רה"ר לכ"ע סגי בראויות לנעול כיון דסגי בצוה"פ ולפי"ז שפיר י"ל דמהני בצוה"פ ראוי לנעול והא דמיבעיא לי' אליבא דחנני' ולא אליבא דת"ק לא משום דל"מ צוה"פ בראוי לנעול כדעת הב"א הנ"ל רק אדרבא דאליבא דת"ק דסגי בצוה"פ פשיטא לי' דמהני בראוי לנעול כמ"ש המהר"ם שבמרדכי ולא מיבעיא לי' רק אליבא דחנניא דמצריך דלת אי בעינן נעולות ממש או סגי בראויות לנעול ודוק היטב. ובדבר אי מהני שכירות אם מת השר הראשון כבר מבואר בט"ז וקיי"ל דאפי' אם הניח יורש צריך לחזור ולשכור מן היורש:

סימן ז

לכבוד גיסי הרב החריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה יצחק ראפאפורט נ"י [הוא הרב הגאון אבד"ק אסמטר אסטראווע זי"ל].

הערות בתוס' (עירובין ב') גבי הא דמקשה הש"ס בין לרבנן בין לר"י לילפי מפתח שער החצר וכ' התוס' דאין לומר שאני פתח החצר דהו"ל צורת הפתח משום דאליבא דרב קיימינן ורב תני צריך למעט אע"ג דאית לי' צורת הפתח, והקשית דהא התוס' כתבו דצורת הפתח מהני לרב אפי' ביותר מי' א"כ שפיר נקרא פתח שער החצר אע"ג דהוא יותר מי' כיון דמה"ת מהני צורת הפתח אפי' ביותר מי' יפה הקשית, אולם בפשיטות יש לתרץ קו' עפי"ד הטו"ז בכמה דוכתי דהיכא דהתורה התירה בפי' אין כח ביד חכמז"ל לאסור הכ"נ כיון דהתורה קראה לפתח החצר פתח אע"ג דהוא יתר מי' א"כ האיך יש כח ביד חכמים לאסור צורת הפתח ביתר מי' וז"פ:

ומ"ש בישוב דברי התוס' (עירובין י"א) ד"ה איפכא שהקשו דהא צורת הפתח הוי קנה מכאן וקנה מכאן על גביהם דל קנה דעל גביהם ליתכשר בקנה דמכאן ומכאן והקשה המח"ר דמאי טעמא נקטי התוס' שני הקנים דמכאן ומכאן הלא סגי בלחי א', וכתבת לתרץ דבאמת לכאורה קשה על קו' התוס' דהא נ"מ בצורת הפתח בלא סמכו עליו מאתמול דמשום לחי ל"מ ומשום צורת הפתח בודאי מהני אפי' בלא סמכו עליו מאתמול ובאמת מבואר כן להדיא בשו"ת שבו"י ח"ב סי"ח דצורת הפתח מהני אפי'

בלא סמכו עליו מאתמול, וכתבת דמשוה"כ נקטו התוס' שני הקנים דבזה מהני מטעם פס ובפס מועיל אפי' בלא סמכו עליו מאתמול כמ"ש הגאון רע"א וכדבריו מוכח להדיא בתוס' עירובין (ט' ע"ב) ד"ה כותל דכ' שם דא"ל דנכנסין ארבע אמות שיצאו מתורת לחי דאין זה שייך בחצר, והנה בב"י סי' שס"ג מבואר דלדעת התוס' בסמכו עליו מאתמול אפי' יותר מד' נדון משום לחי אפי' במבוי וא"כ בחצר דכתבו דאפי' יותר מד' אמות הוא כשר ע"כ כוונתם אפי' בלא סמכו עליו מאתמול דבסמכו עליו מאתמול גם במבוי מהני, אולם כ"ז לא הועיל תירוצך על קו' המח"ר דבהדיא כתבו התוס' שם (בד' ה') בד"ה אינו היכא דלא הוקבע משום פס לא מהני להתיר במבוי, ואתה גיסי יקירי הבאת בעצמך דברי התוס' אלו א"כ אפי' בשני קנים דהיא מתורת פס אין מועיל במבוי בלא סמכו עליו מאתמול:

אולם לדעתי נראה לתרץ קו' המח"ר דהנה נודע דעת כמה אחרונים דצורת הפתח מועיל אפי' בהרחיק ג"ט מכותל ולפי"ז תיקשי מאי הקשו בתוס' דל קנה מעל גביהם ליתכשר בקנה דמכאן ומכאן דהא נ"מ אם הרחיק ג"ט מהכותל דמשום לחי ל"מ ומשום צורת הפתח מהני וכמ"ש התבו"ש, גלל כן נראה מלתא חדתא דבשני קנים אפי' אם הרחיק ג"ט מהני אפי' בלא צורת הפתח דהנה נודע דעת ר"י דמשוה"כ אם הרחיק הלחי יותר מג"ט מהכותל לא מהני משום דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי' גלל כן נראה לי דל"ש זה רק בלחי א' אבל לא בשני לחיים דאין בכח דאוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא רק לבטל קנה א' וכיון דבטלו קנה א' שוב אין בכוחם לבטל הקנה השני דכבר עשו פעולתם לבטל קנה א' א"כ אכתי נשאר הקנה השני וכדומה לזה כתב הש"ך בסי' פ"ז לענין עד המסייע כידוע א"כ לכך נקטו התוס' שני קנים דבזה הוא כשר אפי' אם הרחיק ג"ט מהכותל אפי' בלא צורת הפתח דאף דנתבטל קנה א' משום אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא אכתי נשאר הקנה השני ודוק:

ומ"ש אהא דמקשה הש"ס (בעירובין ט"ו) לרבא דסובר לחי העומד מאליו ל"ה לחי מהא דתני ר"ח כותל שבצידו הא' כנוס מחבירו בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי, והקשית דהיכי דהוא שוה מבפנים בודאי לא מהני הלחי מטעם מחיצה וכמ"ש הרא"ש בסוכה דדוקא במבוי מהני נראה מבחוץ ושוה מבפנים כיון דהוא רק משום היכרא משא"כ היכי דאין לה רק ב' מחיצות איך יועיל זאת למחיצה שלישית וא"כ מאי מקשה הש"ס מהא דתני ר"ח לרבא הא אף לאביי קשה משום דהא דסובר אביי דלחי העומד מאליו מהני היינו משום דלחי משום מחיצה וא"כ בנראה מבחוץ ושוה מבפנים

דל"מ משום מחיצה רק משום היכר א"כ גם אביי מודה דלחי העומד מאליו ל"מ, כן תורף קו' ואף כי בחכמה שאלת:

אולם באמת לק"מ קו' לדעתי דהנה מסגנון קו' ניכר לי דבדעתך דאביי דסובר דלחי משום מחיצה מודה דג"כ משום היכר מהני גלל כן חשבת דאם נראה מבחוץ ושוה מבפנים גם אביי מודה דהיא משום היכר אמנם לא כן עמדי דהנה נודע דעת הרז"ה בעירובין דמותר להשתמש תחת הקורה ובין לחיים אסור להשתמש דקורה היא משום היכר ולחי משום מחיצה ומשוה"כ אינו יכול להשתמש אלא מבפנים דחודו הפנימי יורד וסותם ועיין בתוס' (עירובין ח') ד"ה הכל שג"כ רצו לומר כן א"כ הרי להדיא דלאביי דסובר דלחי משום מחיצה הוא דוקא משום מחיצה אבל משום היכר ל"מ כלל ומשוה"כ אסור להשתמש בין הלחיים מאחר דכלתה המחיצה והיכר לחוד ל"מ לאביי ואדרבא דלאביי דסובר משום מחיצה היכר קצת ג"כ בעינן וכמ"ש התוס' שם (ד' ה' ע"ב) ד"ה ארבע אמות דהיכר קצת בעינן אפי' לאביי וא"כ איך נוכל לומר דבנראה מבחוץ ושוה מבפנים מועיל לאביי רק מטעם היכר דהא היכר לחודא ל"מ לאביי ועיין בתוס' (עירובין פ"ו) ד"ה קורה דכתבו שם דלאביי דאמר דקורה משום מחיצה נראה לר"י דל"ה אלא מדרבנן אלא דסבר אביי משום היכר לא הי' מתירין החכמים את המבוי אלא שעשאוה כמחיצה דפי תקרה הרי להדיא דמשום היכר לחוד ל"מ לאביי בקורה ולפי"ז ע"כ אפי' נראה מבחוץ ושוה מבפנים מועיל לאביי משום מחיצה אע"ג דאינו נכנס לחלל המבוי עשאוה רבנן כמחיצה וכוונת הרא"ש ז"ל בסוכה היא במ"ש דל"ב לחי אלא משום היכר היינו כיון דמדינא סגי בג' מחיצות ורבנן אצריך לחי להיכרא בעלמא ולכך סגי אפי' נראה מבחוץ ושוה מבפנים לשווי' למחיצה, אבל אין כוונת הרא"ש ז"ל לומר דהיכרא לבד הוא מועיל דלאביי דס"ל דלחי משום מחיצה משום היכרא לחוד ל"מ ושפיר מהני לאביי אפי' נראה מבחוץ ושוה מבפנים כיון דהוא ג"כ משום מחיצה וז"ב:

גם מ"ש על דברי התוס' שם (בדף ו') בד"ה אחד זה שכתבו שם דר"ה לא פליג אדר"י דאמר לקמן דמבוי שהוא רחב ט"ו אמה מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והקשית דהלא בדף ה' אמרי' דלר"ה דסובר דפרצת המבוי בד' לא סבירא לי' דעומד מרובה על הפרוץ דמותר במבוי א"כ ע"כ פליג ר"ה על ר"י דס"ל במבוי שהוא רחב ט"ו אמות דמרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות דכיון דלדידי' עומד מרובה על הפרוץ אינו מותר במבוי ולכאו' קו' חמורה היא:

אולם לאחר העיון נראה לתרץ קו' בטוטו"ד דהנה בעירובין שם מקשה מכלל דר"ה סבר אע"ג דלא בקעי בה רבים מ"ש מדר"א ודר"א ומשני התם דאיכא גידודי הכא דליכא

גידודי א"כ נראה משם דהי' פשוט לבני הישיבה דר"ה לא פליג על ר"א ור"א, ובעירובין ו' ג"כ מקשה אהא דאמר ר"י דמבוי שהוא רחב ט"ו אמות מרחיק שתי אמות וכו' דמ"ש מדר"א ומדר"א ומשני התם דקממעט בהליכה הכא דלא קממעט בהליכה וא"כ מסתמא ר"ה ג"כ מודה להא דר"י כמו דר"א ור"א אולם באמת יפה אמרת דהא מבואר להדיא דלר"ה ל"מ עומד מרובה על הפרוץ במבוי א"כ אמאי לר"ה במבוי שהוא רחב ט"ו אמות מותר להרחיק ב' אמות ולעשות פס ג' אמות:

אולם לדעתי נראה מלתא חדתא דהכא שפיר מהני אפי' לר"ה דבכעי"ז שהתוס' (בזבחים ו') ד"ה מקופיא וביומא י' כתבו לחלק דגבי יורשין כיון דשניהם מתכפרין מקופיא לכך מיקרי שותפין ולא ממירין אבל התם כיון דאיכא השתא בהאי כפרת כהן גדול דקביעא לא חשיבא לגבי האחים כמו שותפין ע"י כפרת קופיא, ולפי"ז נראה לי דהכ"נ בנ"ד יש לחלק כמו כן דאע"ג דר"ה סובר דעומד מרובה על הפרוץ ל"מ במחיצה רביעית אבל אם נפרץ מראשו היינו שהי' רחב ט"ו אמות ועשה פס באמצע של ג' אמות ונשאר פרוץ ב' אמות גם ר"ה מודה דאינו מזיק כיון דאיכא בצד הזה פרצה של י' אמות דאחר הפס נשאר עוד פרצה מי' אמות בטל פרצה הקטנה בפרצה גדולה דלא שבקו פתחא רבה ועיילו בפתחא זוטא א"כ אף דעומד מרובה על הפרוץ ל"מ במחיצה רביעית היינו כיון דאין שם רק פרצה אחת רק דעומד מרובה על הפרוץ ס"ל לר"ה דל"מ במבוי אבל בנידון דר"י במבוי שהוא רחב ט"ו אמות מודה ר"ה לר"י דמרחיק ב' אמות ועושה פס של ג' אמות וניהו דלא מועיל לר"ה עומד מרובה על הפרוץ לשוי' כולה כסתום אבל עכ"פ מועיל דל"ה כולה כפרוץ ולא נשאר רק פרצה מב' אמות ואע"ג דר"ה ס"ל דפרצת המבוי בב' היינו היכא דהפרצה היא מצידו ואין שם רק הפרצה הזו אבל בנידון דר"י דנשאר עוד פרצה מי' אמות מודה ר"ה דנתבטל הפרצה הקטנה לגבי פרצה הגדולה ולא מזיק כלל הפרצה של ב' אמות דכ"ע עיילו בפתחא רבה והוי כמו בדאיכא גידודי דאינו מזיק אפי' לר"ה וז"ב ודוק:

הג"ה מבהמ"ח. לדעתי נראה לתרץ קו' השואל כבוד דודי הגאון שליט"א [ז"ל] דמה דלר"ה לא מהני עומד מרובה עה"פ במבוי הוא רק שלא יהי' נצרך תיקון לחי, זה לא מהני לדידי, אבל היכי שכבר עשו תיקון לחי אז מהני לכ"ע בפירצה האחרת עומד מרובה, והק"ו דר"ה ברי' דר"י להתיר עומד מרובה הוא ג"כ רק בלא תיקון הלחי, תדע דקאמר הש"ס שם תאמר במבוי שפרצתו בארבע ומשני קסבר ר"ה ברי' דר"י מבוי נמי פרצותיו בעשר, וקשה דהא מה דמותר פרצה עשר הוא רק משום עומד מרובה כמתני' (בעירובין ט"ו) ובש"ע סי' שס"ב, וא"כ למ"ל עוד לק"ו להתיר עומד מרובה, רק דעל כרחו הק"ו

בא להתיר עומד מרובה בלא הלחי, אבל ר"ה ס"ל פרצותיו בד' אף בשאר פרצות לא מהני עומד מרובה אכן מאחר שכתבו התוס' דמראשו מודה ר"ה דפירצתו בעשר דלא ממעט בהילוכא, ממילא מותר שם עומד מרובה, כיון דפירוש פרצתו בעשר הכוונה בעומד מרובה כנ"ל, ושוב מצאתי בס' לשון הזהב שכתב עד"ז דרק במקום לחי צריך ק"ו משום דהתם מקרי בקעי רבים דבכה"ג לכ"ע פירצותיו בד' אבל מציזו דס"ל בעשר ממילא הרי ניתר בעומד מרובה משום דלא בקעי רבים, ומראשו דלא ממעט בהילוכא אף לר"ה מותר בעומד מרובה, ודוק:

סימן ח

שלום וכט"ס לכבוד תלמידי יקירי רחים לבי הרב הג' החו"ב עצום חו"ש כש"ת מו"ה מאיר אריק נ"י אבד"ק יאזלאוויטץ יצ"ו [**הוא הגאון הגדול אבד"ק טארנא** ז"ל.

בדבר אשר תמהת על הריטב"א (בעירובין ל"א) דאמרי' שם והא דתניא ר' יהודה אומר מערבין לכהן טהור בתרומה טהור בקבר היכי אזיל בשידה תיבה ומגדל והא כיון דאחתה איטמי לה בשלא הוכשרה או שנילש במי פירות והיכי מייתי לה בפשוטי כלי עץ ורש"י פי' קו' הש"ס והיכי מייתי לה דהא הו"ל כלי טמא מת שהוא אב הטומאה דמיטמא מחמת אוהל ומטמא לי' לאדם וטמא אסור בתרומה טהורה ואע"ג דלית לי' פותח טפח הא קיי"ל בי"ח דבר דכל המטלטלין מביאין הטומאה על עצמן בכ"ש עיי"ש אולם בריטב"א שם פי' היכי מייתי לה דחוזר הכלי ומטמא את התרומה ותימה הא בגמ' מוקמינן לה בשלא הוכשרה עכ"ק, ובאמת היא תימה רבתא ולחומר הנושא זאת אשר עלה ברעיוני, והוא דמקודם חל עלינו חובת ביאור דברי הריטב"א דלמה לא ניחא לי' פירש"י ז"ל שהכלי מטמא לי' לאדם וטמא בתרומה טהורה קאי עלה במיתה:

והנראה לדעתי דהנה נודע דברי הרשב"א ביבמות דהקשה אהא דאין מערבין בטבל טבול מדרבנן דהא חזו לקטן דאי' דרבנן מותר לספות לקטן בידים וכמו דמערבין לגדול ביוה"כ כיון דחזו לקטן ומחלק הרשב"א בין איסור מחמת היום לאיסור חפצא, והנראה לדעתי כוונת דברי הרשב"א דבשלמא ביוה"כ דהיא רק אי' גברא ואין על החפץ שום אי' כלל א"כ לגברא דמותר לאכול ביוה"כ לא חל שום איסור כלל כיון דעל החפץ אין חל שום איסור כלל רק על גברא והאי גברא מותר בה משא"כ באי' חפצא דנהי דלקטן שרי מ"מ שם אי' דרכיב על החפץ לא פקע ולכך ל"מ זה דחזי לקטן ובהכי ניחא קו' הריטב"א על הרשב"א דא"כ היכי מייתי רבנן ראי' דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה מהא דמערבין לגדול ביוה"כ כידוע ולהאמור כיון דנזיר ג"כ ל"ה רק איסור גברא כמ"ש

המהרי"ט הנודע ותרומה ג"כ נראה לדעתי דל"ה רק אי' גברא כיון דלכהן קשריא רק מחמת קדושתה דאית בה אסור לישראל לאכול אותה א"כ ג"כ ל"ה רק איסור גברא ושפיר מייתי רבנן ראי' דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה מהא דמערבין לגדול ביוה"כ והיא ברור ונכון מאד, ולפי"ז לדעת הרשב"א תיקשי מאי מקשה הש"ס היכי מייתי לה כיון דהכלי נטמא שכל המטלטלין מביאין הטומאה על עצמן בכ"ש והדר מטמא לי' לאדם וטמא אסור בתרומה טהורה הלא כיון דהתרומה היא טהורה ואין כאן איסור רק משום דהאדם הוא טמא ול"ה רק איסור גברא ובאי' גברא מהני הא דחזי לקטן והכ"נ הא התרומה חזי לכהן קטן שיאכל שמה כיון דהא דכל המטלטלין מביאין הטומאה על עצמן בכ"ש אינו רק גזירה דרבנן ואי' דרבנן מותר לספות לקטן בידים ושפיר יכול לערב בה כמו דמערבין לגדול ביוה"כ, והתוס' (בעירובין כ"ז) בד"ה מפני כתבו דיוכל להיות דר"י לא ס"ל כסומכוס דמידי דחזי לי' בעינן והא דבעי ר"י הטעם מפני שיכול לחוץ משום דאל"כ הוי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר וא"כ מאי מקשה הש"ס ולכך פירש הריטב"א לחזק הקו' אפי' לדעת הרשב"א אף דהריטב"א לא סובר כן דהקו' הש"ס הכי היא דהדר הכלי מטמא לי' לתרומה, והיא דהנה במס' כלים בפ"ח איתא הי' אוכל דבילה בידים מסואבות והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור ר"מ מטמא ור"י מטהר ר"י אומר היפך בה טמא לא היפך בה טהור והנה להלכה קיי"ל כר"י דכ"ז שלא היפך בה לא חשיב משקה להכשיר:

ובהכי ניחא מ"ש התוס' (בחולין ק"א) דלרבנן משכחת לה דאוכל תרומה טהורה במיתה אע"ג דכי נגע בפיו טמאתו משכחת לה בלא הוכשרה, ולכאורה קשה הא הוכשרה ברוק שבפיו, ולפי האמור ניחא דבעינן היפך בה להלכה, אולם בש"ס (עירובין צ"ט) מקשה התם אהא דר' יהודה אף משנתלש רוקו כו' אע"ג דלא היפך בה ממתני' דהי' אוכל דבילה הנ"ל ומשני ר"י דמוחלפת השיטה וא"כ דר"י סובר דאע"ג דלא היפך בה חשיב רוק משקה להכשיר ומרא דשמעתתא דמערבין לכהן בביה"ק בתרומה טהורה היא ר' יהודה וא"כ הכלי מטמא לי' לאדם והדר האדם ומטמא לי' לתרומה בשעה שהכניסו לתוך פיו דלר"י הרוק מכשיר אע"ג דלא היפך בה וא"כ לא קשה הא חזיא לקטן כיון דאין כאן רק אי' דרבנן, כיון דתיכף בשעה שהכניס אותה הקטן לתוך פיו נטמאה התרומה ממנו ושוב הוי אי' חפצא ובאיסור חפצא ל"מ הא דחזי לקטן כמו דאין מערבין בטבל טבול מדרבנן ושפיר כ' הריטב"א דהדר הכלי מטמא לי' לתרומה היינו באמצעית האדם דהכלי מטמא לי' לאדם והדר מטמא לי' לתרומה בשעה שהכניסו תוך פיו אבל הסיבה הראשונה ומקור הטומאה היא מהכלי והיא דבר נפלא לדעתי:

ובדבר אשר תמהת בדברי רש"י (עירובין ס"ב) בד"ה אלא דכתב כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת ויצא משם ובגמ' אמרי' דנכרי לא ירצה להשכיר משום דחשש לכשפים, לכאורה תמיה היא, אבל נראה לי בכוונת דברי רש"י ז"ל בדרך הפשט קרוב לאמת דלרש"י הי' קשה לי' לישנא דבנכרי עד שישכיר אלמא דהעכו"ם משכיר ג"כ לפעמים רק דיכול להיות דאינו שכיח שירצה העכו"ם להשכיר אבל לפעמים מיגר, אבל לרש"י ז"ל לא ניחא לי' בזה ולכך דעת רש"י דאף העכו"ם רוצה להשכיר לישראל רשותו להתיר הטלטול בכל שבת ושבת רק דלא מוגיר לי' על זמן רב או כל ימי חייו אבל להשכיר לו בכל שבת ושבת בודאי יתרצה העכו"ם להשכיר לו וכן מוכח מלשון הח"נ תשובה ו' בדבר אשר פלפל אי מועיל השכירות אם מת העכו"ם יעו"ש ולכך שפיר כתב רש"י ז"ל כיון דעכו"ם לא מוגיר לישראל לעולם רק דיתרצה לו להשכיר בכל שבת ושבת להתיר הטלטול דבזה לא יחוש לכשפים דיראה העכו"ם שלא שכר אצלו רק להתיר הטלטול ובכל שבת ושבת יהי' קשה לישראל לעשות כן ויצא משם, ונכון ע"ד הפשט:

סימן ט

דרוש לשבת הגדול בסוגיא דמצות צריכות כוונה שנת תרמ"ב לפ"ק.

ר"ה (כ"ח ע"א) איתא שלחו לי' לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא עד אלמא קסבר רבא מצות אצ"כ עיי"ש כל הסוגיא, א"ל אביי אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה א"ל שאני אומר מצות אינו עובר עליהן אלא בזמנן מתיב רב שמן בר אבא מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יוסיף ברכה אחת משלו והא הכא כיון דבריך עבר לי' זמנו ועבר, שאני הכא כיון דאילו מתרמי לי' ציבורא אחריני הדר מברך הוי לי' כאילו כולי' יומא זמנא, ומנא תימרא דתנן הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתן ד' ר"א אומר ינתנו במתן ד' ר"י אומר ינתנו במתן אחת, אמר לי' ר"א הרי עובר על בל תגרע א"ל ר"י הרי הוא עובר על ב"ת עד והא הכא כיון דיהיב לי' מתנה מבכור עברה לי' זמנה וקתני דעבר על ב"ת לאו משום דאמרי' משום דאילו מתרמי לי' בוכרא אחריני הדר מיני' כולא יומא זמנו והק' בתוס' בד"ה ומנא תימרא מאי אולמא הך מהך שכהן עולה לדוכן:

והנראה לדעתי לתרץ קו' התוס' דהנה לכאורה קשה אהא כיון דיהיב מתנה מבכור אידך הוי לי' שלא בזמנו הא לדברי התוס' זבחים (פ' ע"ב) בד"ה בל תוסיף מהיכא וז"ל שם וא"ת איזה בל תוסיף יש וליהוי מתנה בשביל שירים של בכור ואי עביד עוד שירים בשביל עולה אין כלום אלא יעשה שיריים בשביל עולה וי"ל של עולה נכרת משתי

צדדים וזהו בל תוסיף דמתנה של בכור אינה רק מצד אחד ומוכח מדברי התוס' האילו דאי' ב"ת הוא על המתנה הראשונה דאידך יכול להיות בשביל שירים וא"כ ל"ה שלא בזמנו כיון דהוא עובר על ב"ת תיכף במתנה הראשונה בעוד דהוא זמנה דניתנה על שני צדדים:

ואמרתי לתרץ דהנה בש"ס (זבחים נ"ג) איתא היכי עביד אמר רב נותן וחוזר ונותן ושמואל אמר מתנה אחת כמין גמא, ולפי"ז י"ל דרבא ס"ל ג"כ כרב דנותן וחוזר ונותן וא"כ שפיר קאמר דהוי שלא בזמנו כיון דמתנה ראשונה אינו נותן בב"א משני הצדדים רק דפוסק וחוזר ונותן א"כ שפיר הוי אידך שלא בזמנו וא"ל דא"כ תיהדר לדידי' קו' התוס' בזבחים הנ"ל ליהוי אידך בשביל שיריים כיון דל"ה אי' ב"ת תיכף רק אחר הפסיקה דחוזר ונותן א"כ יהי' אידך בשביל שיריים, דהנה לכאורה צריכין אנו להבין קו' התוס' דליהוי אידך בשביל שיריים הא מקום שיריים היא על היסוד, אולם באמת ניחא דקו' התוס' היא למאי דאמרי' לקמן בד' פ"א אמר אביי ל"ש אלא תחילת חטאת ועולה אבל סוף חטאת ד"ה מקום עולה מקום שיריים יעו"ש, א"כ שפיר הקשו התוס' דאידך ליהוי שיריים כיון דמקום עולה מקום שיריים, אולם התוס' חדשו לן שם בד"ה אבל דדוקא במתנה שני' של עולה מירי דזה היא מקום שיריים אבל במתנה ראשונה של עולה ישפך לאמה דאין זה מקום שיריים דשיריים היא בקרן מערבית דרומית ומתנה ראשונה של עולה היא בקרן מזרחית צפונית ולפי"ז קו' התוס' דליהוי אידך בשביל שיריים היא רק להס"ד דאיסור ב"ת היא על המתנה השני' ושם היא מקום שיריים אבל למאי דאמרי' דאיסור ב"ת היא על המתנה הראשונה דניתנה בפיסוק משני הצדדין ל"ק דליהוי אידך בשביל שיריים דמתנה ראשונה דהיא במזרחית צפונית אינו מקום שיריים ושפיר עובר בב"ת במה דניתנו לשני הצדדים ושפיר קאמר רבא דכיון דנתן לצד אחד אידך דיהיב לצד השני הו"ל של"ב וז"ב מאד:

והנה התוס' בזבחים (ע"ו ע"ב) ד"ה ואי הקשו לדעת רש"י ז"ל דשייך כל שממנו לאישים אפי' בהזאות א"כ קשה הא דאמרי' מתן ד' שנתערב במתן אחת ר"א אומר ינתנו במתן ד' הא כיון דנתן מתן א' אידך הוי לי' שיריים וקעבר משום בל תקטירו ותי' דר"א לטעמי' דאית לי' רואין כאילו הם מים, ועוד תירצו כיון דשירי הדם ליסוד משוה"כ לא עבר על בל תקטירו כשנותן למעלה כיון דלאה"כ טעון מזבח יעוש"ה, והנה הרואה בעין חודרת יראה דכוונת התוס' היא דכיון דקיי"ל דמקום עולה מקום שיריים א"כ ליכא לתא דבל תקטירו כשנותן למעלה כיון דגם שם היא מקום שיריים, ולפי"ז הא תינח למאן דס"ל דנותן כמין גמא א"כ האיסור דב"ת היא רק במתנה שני' דמתנה ראשונה הוא נותן בב"א

משני הצדדים וא"כ ל"ה שיריים לעבור עליו על ב"ת, ובזה שפיר תירצו בתוס' דאינו עובר על ב"ת כיון דשם הוי מקום שיריים, אבל אם נאמר דנותן וחוזר ונותן א"כ שפיר עובר על ב"ת במתנה הראשונה כשנותנה אחר הפיסוק על הצד השני ושם אינו מקום שיריים כמ"ש התוס' בזבחים דמתנה ראשונה אינו מקום שיריים דשיריים היא במקום מערבית דרומית ומתנה ראשונה היא בקרן מזרחית צפונית ולדידי' עכצ"ל כתי' התוס' הראשון דר"א לטעמי' דאי"ל רואין אותן כאילו הן מים אבל לר"י בודאי איכא לתא דכל שממנו לאישים הרי היא בבל תקטירו מלבד הלאו של בל תוסיף ודוק:

והנה נודע מה שתמהו על הרמב"ם ז"ל דפסק דבנטל שני לולבין כאחת עובר בב"ת מהא דאמרינן דאי לולב א"צ אינוד האי לחודא קאי והאי לחודא קאי ותירצו הנושאי כלים דבשני לולבין אם נטל כאחת כיון דכל חד באנפי נפשי' ראוי לצאת בו עובר בב"ת אע"ג דהאי לחודא קאי והא דאמרינן דאי לולב א"צ אינוד האי לחודא קאי והאי לחודא קאי היינו כשנוטל מין אחר שאינו ראוי לצאת בו בזה אינו עובר מדאורייתא בב"ת דהאי לחודא קאי ואינו עובר בב"ת רק מדרבנן יעוש"ה, ולפי"ז נראה דהכא בב"ת דמתנות דהאי לחודא קאי והאי לחודא קאי אינו עובר בב"ת מה"ת שלא בזמנו דשלא בזמנו הוי כמין אחר דהכא ל"ש כל חדא באנפי נפשי' ראוי לצאת בו דכיון דנתן מתן א' אידך הוי לי' שלא בזמנו ואינו ראוי לצאת בו ואינו עובר בב"ת מדאו' רק מדרבנן איכא דב"ת והנה התוס' יומא (נ"ט ע"ב) ד"ה הוא כתבו דהא דמקשה בשילהי תמורה מי איכא מעילה דרבנן ה"פ דכיון דאיכא מעילה מדאו' בלא"ה למה תיקנו רבנן מעילה אחריתא וכעין שכתבו התוס' מכות ר"פ אילו הן הלוקין כיון דאיכא מלקות מה"ת משום גרושה אינו לוקה מכות מרדות משום חליצה, ולפי"ז מתורץ קו' התוס' בר"ה שהתחלנו בראש דברינו כמין חומר דשפיר אולמי' הך מהאי דכהן שעולה לדוכן דשם איכא למימר דהוי שלא בזמנו ואפיה"כ איכא ב"ת מיהא מדרבנן משא"כ במתן ד' שנתערב דשם ליכא ב"ת על המתנה השני' דלהוי אידך בשביל שיריים וב"ת הוא רק על המתנה ראשונה כשחוזר ונותנה על צד השני דשם אינו מקום שיריים וא"כ עובר לר"י משום דכל שממנו לאישים הרי הוא בב"ת כיון דשם אינו מקים שיריים וכאן דאיכא איסורא דאו' לר"י משום דכל שממנו לאישים הרי הוא בב"ת א"כ למה תיקנו דיעבור על ב"ת מדרבנן דהא הוי של"ב והוי כמין אחר דאינו עובר בב"ת רק מדרבנן והרי איכא איסורא מה"ת בלאה"כ במתנה ראשונה כשנותנה מצד השני' אחר הפיסוק משום דכל שממנו לאישים הרי הוא בב"ת דלא שייך תי' התוס' דאינו עובר בבל תקטירו כיון שצריך לתת ממנו למזבח בשביל שיריים דהא במתנה ראשונה אינו מקום שיריים והוא דבר נפלא:

סימן י

חשובה להחריף כ' משה גרינבערג נ"י,

הקשית ע"ד הכ"מ בפ"ה מה' יוה"כ ה"ח דכתב לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל דפסק דאם נשפך הדם של הפר מביא פר אחר ויחפון קטורת פעם שני' קודם שחיטת הפר וקשה דהוא נגד דברי הש"ס יומא דקטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום, ותירץ הכ"מ בשם דכיון דלפר בעצמו לא קרה שם פסול רק דנשפך הדם לכן מהני חפינת הקטורת קודם שחיטת הפר השני מאחר שהוא אחר שחיטת הפר הראשון, וע"ז הקשית דאם נימא דהפר הראשון הוא העיקר ומשה"כ מהני החפינה שהיא אחר שחיטת הפר הראשון אף שהוא קודם שחיטת הפר השני, א"כ למה לי החפינה השני' כלל יהי' די בחפינה הראשונה:

גם הקשית אהא דמתרץ הכ"מ דכוונת הש"ס (יומא ס"א) דקאמר דבקטורת לא קמיירי דהיינו דא"צ להקטיר פעם אחר דהקטרה דקודם לו שפיר דמי דא"כ איך יתרץ דברי הש"ס (יומא מ"ט) במה דאיבעי' חפן ומת מהו שיכנס אחר בחפינתו דמקשה ומי אמר ר"ח הכי הא אמר ר"ח בפר ולא בדמו של פר ואמר ר"ח קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום וכיון דצריך להביא פר אחר צריך לחפון אחר שחיטתו וכדפירש"י ז"ל שם הרי להדיא דהחפינה שאחר פר הראשון ל"מ מידי לכאורה יפה שאלת, ונראה לתרץ דלכאו' קשה למאן דסובר בפר אפי' בדמו של פר דהא בעינן שיהי' פר משל כ"ג העובד העבודה ועיקר העבודה הוא עבודת הדם דשחיטת הפר כשרה אפי' בזר לשי' הרמב"ם ז"ל ואיך מצי למיכנס כ"ג השני בדמו של פר הראשון דהא פר הראשון אינו שלו רק של כ"ג השני שמת ואנן בעינן שיהי' משל כ"ג העובד העבודה:

אולם ניחא לפימ"ש התוס' (מגילה ט"ו) ד"ה אין דכתבו שם בסד"ה דהאי דהקומץ רבה דגלי רחמנא דשחיטה בבעלים לא קשה לפירושינו דשרי דזכי לי' רחמנא והוי כאילו מקדש משלו עיי"ש:

ולפי"ז שפיר מתורץ ג"כ קו' דלמאן דסובר דמצי ליכנס אפי' בדמו של פר א"כ זכי לי' רחמנא לכ"ג השני הפר של הראשון והוי כאילו מקדיש משלו, אולם הא תינח למאן דסובר בפר אפי' בדמו של פר אבל למ"ד בפר ולא בדמו של פר א"כ לא זכי לי' רחמנא לכ"ג השני הפר הראשון כיון דצריך להביא פר אחר, וא"כ שחיטת פר הראשון הי' בפסול כיון דאינו משל כ"ג העובד עבודה ועיקר העבודה היא עבודת הדם:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' כמין חומר דדוקא בנשפך הדם מהני החפינה שאחר שחיטת פר הראשון כיון דהשחיטה הי' בהכשר והדם הי' עומד לזרוק אע"ג דנשפך הדם אח"כ

מהני החפינה כיון דכל העומד לזרוק כזרוק דמי כדאיתא (בפסחים י"ג ובמנחות ע"ט) משא"כ בהא (דיומא מ"ט) בשמת כ"ג אחר השחיטה א"כ מעתה אינגלאי מילתא למפרע דהשחיטה של הפר הראשון הי' בפסול כיון דאינו משל כ"ג העובד עבודה דהתורה לא זכתה לכ"ג השני את הפר של הראשון כיון דצריך להביא פר אחר ומשה"כ שפיר ל"מ החפינה אחר שחיטת הפר הראשון דהפר הראשון כמאן דליתא דמי כיון דלא הי' משל כ"ג העובד וגם להרמב"ם צריך לחפון אחר שחיטת הפר השני ודוק היטב:

וקו' הראשונה הנ"ל ג"כ נראה לי לתרץ לפי חומר הנושא דבאמת לדעת הרמב"ם א"צ להחפינה השני' כלל ודי בהחפינה ראשונה, אך דכוונת הרמב"ם הוא במ"ש ויחפון הקטורת פעם שני' דהנה ביומא מ"ט איבעי' להו חופן וחוזר וחופן או לא והרמב"ם פסק בה' עבודת יוה"כ דחוזר וחופן א"כ מבפנים הי' חוזר וחופן לתוך חפניו מן הכף ונתנו עליו הגחלים שבמחתה א"כ י"ל דהרמב"ם מיירי בנשפך הדם עוד קודם הכנסת הכף והמחתה לפנים וא"כ כוונת הרמב"ם במ"ש ויחפון קטורת פעם שני' היינו החפינה השני' שהיתה בפנים וזה יכול ג"כ להיות קודם שחיטת הפר השני מאחר שהיא אחר שחיטת הפר הראשון אבל הראשונה שהי' בחוץ באמת א"צ לחזור ולחפון לדעת הרמב"ם ודי היא בחפינה הראשונה לדעתו ודוק היטב:

סימן יא

דרוש לשבת תשובה עונת תר"ם קרנינו לפ"ק.

יומא (ס"ב ע"ב) תנו רבנן שני שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ עד שלא הגריל עליהן חייב על שניהן משהגריל עליהן חייב על של שם ופטור על של עזאזל עד שלא הגריל עליהן חייב על שניהם למאי חזו אמר ר"ח הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ ומאי שנא לשעיר הנעשה בפנים דלא דמחוסר הגרלה לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזו דמחסרי עבודת היום קסבר ר"ח אין מחוסר זמן לבו ביום אמר רבינא השתא דאמר ר"ח מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי כו' עד מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי עיי"ש, והנה הרמב"ם בפי"ח ה' מעה"ק הי"א פסק דשני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ עד שלא התודה עליהן חייב על שניהן ומאחר שהתודה פטור על המשתלח וכתב הראב"ד שם אני שונה בברייתא עד שלא הגריל חייב על שניהן אבל משהגריל פטור על של עזאזל אעפ"י שעתיד להתודות עליו כיון שאינו ראוי לזריקה ולהקטרה וחי ראשי שמעתא דזבחים הטעהו שלא ירד לפרשה ומצאה משובשת עיי"ש ובשמעתא דזבחים הכי איתא אהא דתנן שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ פטור שנאמר ואל פתח אוה"מ לא הביאו כל שאינו

ראוי לבוא אל פ' אוה"מ אין חייבין עליו משום ש"ח ורמינהו קרבן שומע אני אפי' קבה"ב כו' יכול לא אוציא שעיר המשתלח שהוא ראוי לבוא אל פאוה"מ ת"ש לד' להוציא שעיר המשתלח שאינו מיוחד לד' לא קשיא כאן קודם הגרלה כאן לאחר הגרלה, אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי אלא אמר ר"מ לא קשיא כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי יעיי"ש:

והנה לפירש"י הא דאמר כאן קודם וידוי היינו דקודם וידוי נתמעט מלד' ולאחר וידוי נתמעט מאל פאוה"מ הרי להדיא דקודם וידוי ג"כ פטור מש"ח דנתמעט מלד' וא"כ תמי' גדולה על הרמב"ם דפסק דקודם וידוי חייב על שתיהם, והנה הכ"מ שם הליץ בעד רבינו דהרמב"ם גורס בברייתא דזבחים יכול שאני מוציא שעיר המשתלח ת"ל לד' לרבות דחייב בשעיר המשתלח וא"כ קו' הגמ' שהקשה ממתני' היינו דבמתני' פטרו שעיר המשתלח מש"ח ובברייתא חייבו ותירצו דמתני' דפטרה הוי אחר וידוי ובריתא דחייב מיירי קודם וידוי עיי"ש, אבל הלח"מ שם תמה דאין מקום כלל לגירסא זו דבפ' שני שעירי שם הקשו על מ"ש דלד' לרבות היא מהך ברייתא דלד' להוציא שעיר המשתלח דמשמע דלד' למעט ומשני התם מענינא דקרא והכא מענינא דקרא כו' א"כ משמע להדיא דלד' להוציא שעיר המשתלח אתי ותו קשה אסוגי' דזבחים גופא דאי גרסינן לד' לרבות שעיר המשתלח אתי א"כ כי מקשה הגמ' אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי היינו על מה פטרה מתני' הא אין לפטרו מאל פתח הא ראוי לענין וידוי א"כ מאי מתרץ דמתני' מיירי קודם וידוי ובריתא מיירי לאחר וידוי א"כ למה לי לד' לחייב הא לא פטרינן לי' מקרא דאל פתח משום דראוי לענין וידוי וכדהקשה המקשן וא"כ למה איצטריך לד' לרבות, והנראה לפענ"ד לתרץ דברי הרמב"ם בטטו"ד לפי חומר הנושא דהנה בש"ס יומא מקשה שם דאי אית לי' לר"ח הואיל והא אמר ר"ח פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה לשמו פטור ושלא לשמו חייב ואמאי לימא הואיל וראוי שלא לשמו ומשני הכי השתא התם בעי עקירה האי לא בעי עקירה ומפרש רש"י שם דאעפ"י שלקחו לשם שעיר הנעשה בפנים זה חטאת וזה חטאת שניהם שוין בשמותיהן עיי"ש:

אבל בירושלמי פ' טרף בקלפי סוף ה"א איתא שם אהא דאמרינן דעד שלא הגריל עליהן חייב על שתיהן אמר ר' יוסה ר"ח בעי מדחתה לפסח ולא דמיא כו' פסח שעבר זמנו מאליו משתנה ברם הכא בשחיטה משתנה ועיין בפ"מ דפירש דהכונה היא דשאני פסח דמאליו משתנה דלא בעי עקירה משא"כ הכא דבשחיטה היא משתנה היינו דבעי עקירה ובלא עקירה לא נשתנה לשעיר הנעשה בחוץ א"כ לכאורה חזות קשה היא דהתלמוד דידן והתלמוד ירושלמי יהי' מחולקים מהיפך להיפך דש"ס דידן סובר דפסח בשאר

ימוה"ש בעי עקירה והכא לא בעי עקירה והש"ס ירושלמי סובר להיפך דפסח לא בעי עקירה והכא בעי עקירה:

ע"כ נראה לדעתי דבר חדש דלא יסתור הש"ס דילן לש"ס דירושלמי דהנה הקשיתי קו' נפלאה אהא דמקשה התם בש"ס יומא דמאי שנא דשעיר הנעשה בפנים דלא משום דמחוסר הגרלה לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזי דמחוסר עוד עבודת היום דמנ"ל להש"ס דמשה"כ אין לחייבו על ש"ח קודם הגרלה משום דמחוסר מעשה דהגרלה ומחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי ומשה"כ מקשה לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזי דמחסרי' עבודת היום דלמא לעולם מחוסר הגרלה לאו כמחוסר מעשה דמי ומשה"כ מוכרח ר"ח לומר דחייב משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ ולא משום דחזי לשעיר הנעשה בפנים, דהנה בס' יראים הקשה דלמ"ד דאינו לשחיטה אלא בסוף א"כ האיך משכחת ש"ח כלל דהא בתחלת השחיטה נעשה בע"מ וא"כ האיך חייב על סוף השחיטה הא שוחט בע"מ בחוץ קיי"ל דפטור ותירץ דע"י השחיטה לא חשיב מום כלל כיון דעומד הוא לגמור השחיטה ולאחר גמר השחיטה ל"ה בע"מ לכך אפי' בתחלת שחיטה ל"ה מום:

והנה באמת קו' הס' יראים קשה אפי' למ"ד דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף לפימ"ש התוס' בחולין (דף כ"ח ע"א) ד"ה דהוי ממסמס קועי' דמא דהפרדת העור בעצמו חשוב מום א"כ אפי' למ"ד דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף קשה האיך משכחת כלל ש"ח הא בטרם שחיטת הסימנין כיון דחתך רק העור ונעשה בע"מ והשוחט בע"מ בחוץ פטור אולם לפי תירוץ היראים ניחא כיון דעומד הוא לשחוט שם במקום החתך א"כ ל"ה החתך בעור מום כלל, אולם הא תינח בכל הקרבנות אבל בשעיר המשתלח דכתיב בי' יעמד חי וקיי"ל דבעינן שיהי' חי עד שעת כפרת דברים וכדאיתא בש"ס יומא הנ"ל (דף מ') ולאו בר שחיטה היא כלל א"כ בזה בודאי בשחטו בחוץ נעשה בע"מ תיכף בשעת חתיכת העור בטרם שחיטת הסימנים דבזה ל"ש תירוץ היראים הנ"ל כמובן, א"כ לפי"ז קשה אהא דמקשה הש"ס מ"ש משעיר הנעשה בפנים דלא משום דמחוסר הגרלה דלמא משה"כ ל"מ למימר דחייב על ש"ח קודם הגרלה משום דראוי לשעיר הנעשה בפנים דכיון דבטרם התחלת השחיטה כיון שחתך העור נעשה בע"מ לפסול אותו מלהיות לשעיר המשתלח דבשעיר המשתלח חשיב חתיכת העור בע"מ כיון דאינו עומד לשחיטה וכמ"ש א"כ ממילא לשעיר הנעשה בפנים נמי לא חזי מאחר דאמרינן בכמה דוכתי בש"ס דאין הגורל קובע לעזאזל אלא בשעיר הראוי לשם משום דלא ידעינן איזה מהם יוכשר לשם א"כ ממילא הכ"נ להיפך אין הגורל קובע לשם אלא בשעיר הראוי לעזאזל א"כ ל"מ לומר דראוי לשעיר הנעשה בפנים דתיכף כיון דחתך העור נעשה בע"מ

אע"ג דלשעיר הנעשה בפנים ל"ח חתיכת העור מום כיון דעומד הוא לשחיטה מ"מ מאחר דאינו ראוי לשעיר הנעשה בחוץ אינו קובע ולכך הוצרך ר"ח לומר משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ דלשעיר הנעשה בחוץ שפיר ל"ח חתיכת העור מום כיון דעומד לשחיטה וכתירוץ היראים הנ"ל והיא קו' נפלאה:

ולכאורה הי' נראה לתרץ קו' זו דבש"ס תמורה (דף ו') מקשה הש"ס על הברייתא דמרבינן מלד' דפסול בי' מומא בשעיר המשתלח הא בלאה"כ ידעינן דפסול בי' מומא דאין השעיר קובע לעזאזל אלא בראוי לשם ומשני ר"י דהך ברייתא ר"ש היא דסובר דל"ב הגרלה כלל ור"ה משני דמיירי כגון שהומם וחיללו על אחר א"כ נוכל לומר דקו' הש"ס דיומא אזלא בשיטת ר"י דמשני דהברייתא דמרבה מלד' דפסול בי' מומא בשעיר המשתלח אתיא כר"ש דסובר דל"ב הגרלה אבל לדידן דסבירא לן דהגרלה (לא) מעכבא אין לנו שום קרא שפסול מום בשעיר המשתלח רק מסברא ידעינן זאת דפסול בי' מומא משום דאין הגורל קובע לעזאזל רק בשעיר הראוי לשם וא"כ ל"מ לומר דמשה"כ לא אמר ר"ח דראוי לשעיר הנעשה בפנים כיון דנעשה בע"מ בחתיכת העור כיון דבעצם ל"ה חתיכת העור מום בשעיר הנעשה בפנים דעומד לשחיטה רק דאינו ראוי לשעיר המשתלח אם הגורל קובע לשם אלא בשעיר הראוי לעזאזל ולר"י דאין לנו שום יתור מקרא דפסול מום בשעיר המשתלח הא דפסול בי' מומא רק משום דאין הגורל קובע לעזאזל אלא בשעיר הראוי לשם וכיון דחתיכת העור ל"ה מום בשעיר לשם ממילא ל"ה מום גם בשעיר המשתלח אבל אכתי קשה על הא דאמר ר"ה שם דהשתא דאמר ר"ה מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי מחוסר פתיחה נמי כמחוסר מעשה דמי דהא ר"ה בעצמו משני בתמורה דהברייתא דמרבה מלד' דפסול מום בשעיר המשתלח אתיא אפילו לדידן דהגרלה מעכבא וא"כ איכא קרא מיותר לפסול מום בשעיר המשתלח וא"כ לדידי' ודאי הוי חתיכת העור מום בשעיר המשתלח וא"כ לשיטתו הדרא קו' לדוכתי' דמנ"ל לר"ה דמחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי דילמא לעולם סובר ר"ח מחוסר הגרלה לאו כמחוסר מעשה דמי והא דאינו ראוי לשעיר הנעשה בפנים היא משום כיון דבשעת חתיכת העור נעשה בע"מ לגבי שעיר המשתלח וממילא גם לשעיר הנעשה בפנים לא חזי דאין השעיר קובע לד' אלא בשעיר הראוי לעזאזל:

והנראה לדעתי לתרץ קו' זו בטו"ט והיא דהנה בפי"ט דכלים מ"ט איתא גבי תיבה שפחתה מצדה ופחתה מלמטן ר"מ מטמא וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטלה הטפילה ועיין בפירוש הרב שם משום דעיקר התיבה עשוי' להיות בית קיבול וכיון שנפחת שולי' ואין ראוי לקיבול אע"ג דחזי לישיבה בטל גם הטפל ואינו מטמא אפי'

טומאת מדרס אע"ג דחזי עוד למידרס א"כ מצינו להדיא דאע"ג דחזי לאחר הפחת לטומאת מדרס אינו מטמא טומאת מדרס כיון דעיקר הכלי נעשית להיות לה בית קיבול ולטמא בטומאת מת וכיון דנפחתה דלא חזי לטומאת מת טהורה מכלום אע"ג דחזי למדרס וכעין זה מצינו בשבת (דף קט"ז) דמבעי' לן שם גליונות של ס"ת מצילין אותן מפני הדליקה או עד מקום הכתב לא קמבעי' לי' דכי קדוש אגב כתב היא דקדיש אזלא לה כתב אזלא לה קדושתי' אלמא אף בגליונות יש בהם קדושה על כל זה מקום הכתב כיון דקדושתו הוא אגב כתב אזיל כתב אזיל קדושתו ולפי"ז קשה על הא דאמר ר"ח דחייב על ש"ח קודם הגרלה משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ כפי מ"ש דבחתיכת העור עוד קודם שחיטת הסימנין נעשה בע"מ ואין ראוי לשעיר הנעשה בפנים דאין הגורל קובע לד' אלא בשעיר הראוי לעזאזל א"כ אמאי לא נימא דפקע קדושתו לגמרי ולא יהי' ראוי אף לשעיר הנעשה בחוץ זולת יקדישנו אותו מחדש כיון דהקדישו לכפר בא על מזבח הפנימי אשר קדושתו חמורה מהקרבנות הנעשים בחוץ וכיון דנעשה בע"מ בחתיכת העור ע"י ששחטו בחוץ ואין ראוי לשעיר הנעשה בפנים דבטל העיקר ממילא בטל הטפל ופקע מיני' אפילו קדושת שעיר הנעשה בחוץ והיא קו' נפלאה למבין אולם באמת י"ל כיון דמחוסר עוד הגרלה להיות שעיר הנעשה בפנים ומחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי וא"כ ל"ש לומר בזה כיון שבטל העיקר בטל הטפל דעדיין לא הי' עוד ראוי להעיקר לחול עליו לומר כיון שבטל העיקר בטל הטפל כיון דמחוסר מעשה דהגרלה להיות ראוי להעיקר, אבל באמת י"ל כיון דעדיין מחוסר הגרלה שיהי' ראוי לשעיר הנעשה בפנים לש"ל מכיון שבטל העיקר שהרי עדיין אינו ראוי להעיקר:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הנ"ל דר"ה לא דייק מר"ח דסובר דמחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי מהדיוק משום דלא אמר לחייב משום דראוי לשעיר הנעשה בפנים דאפילו אם נימא דמחוסר הגרלה לאו כמחוסר מעשה דמי אינו ראוי לשעיר הנעשה בפנים משום דנעשה בע"מ בחתיכת העור וכמ"ש רק דדיוק ר"ה היא מגוף הדין דאמר ר"ח דחייב משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ ואמאי נימא כיון שבטל העיקר בטל הטפל כיון דנתבטל מקדושת שעיר הפנימי פקע מיני' קדושתו לגמרי ואין לו אפי' קדושת שעיר החיצון וכמ"ש אך ע"כ סובר ר"ח דמחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי וא"כ ל"ש לומר כיון שבטל העיקר בטל הטפל כיון דמחוסר עוד מעשה הגרלה להיות ראוי להעיקר אבל אם סבר ר"ח דמחוסר הגרלה לאו כמחוסר מעשה דמי וא"כ הוי שפיר ראוי לשעיר הנעשה בפנים אין לנו לחייבו משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ כיון דבחתיכת העור בטל מיני' קדושתו לגמרי כיון שבטל העיקר בטל הטפילה ודוק:

ובזה נראה לי לתרץ דלא יסתור ש"ס דידן לדברי הירושלמי במה דאמרינן הכא דגבי פסח בעי עקירה והכא לא בעי עקירה ובירושלמי איתא להיפך דפסח מאליו הוא משתנה הכא בשחיטה היא משתנה, דבאמת קשה אהא דאמרינן הכא דמשה"כ פטור דפסח ששחטו בשאר ימוה"ש על שחוטי חוץ משום דבעי עקירה לפימ"ש התוס' בזבחים (דף קי"ב) ד"ה חדא מעיקרא עולה היא דאפילו למ"ד דבעי עקירה חסרון עקירה ל"ש עקירה בהאי דעומד ליעקר וא"כ בפסח בשאר ימוה"ש דאינו ראוי עוד לפסח דאז יהי' פסח שעברה שנתו וא"כ היא עומד ליעקר לשלמים וא"כ אפילו למ"ד דבעי עקירה ל"ש חסרון כיון דעומד ליעקר וע"כ צ"ל דמיירי הכא בפסח ששחטו בשאר ימוה"ש עוד קודם הפסח דאז בעי עקירה לכ"ע וכמ"ש התוס' בזבחים (דף ס"ה ע"ב) ד"ה בשאר ימוה"ש והיינו קודם שהגיע זמן הפסח ולכך בעי עקירה לפי שעומד לפסח וכעין זה כתבו התוס' בשבת (דף נ') ד"ה ור"י בסה"ד דאפילו דלא בעינן בעלמא יחוד הכא ל"מ גמיע מים משום שעומד עדיין למלאכתו הראשונה להחזיר בו העונבל ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו מש"ה בעי יחוד לגמוע מים ולפ"ז נ"ל דכוונת הגמרא הכא היא דהתם גבי פסח ששחטו בשאר ימו"ה קודם זמן שחיטת הפסח פטור על שחיטת חוץ משום דבעי עקירה ואין עומד שיעקר דראוי היא עוד לפסח אבל הכא לא בעי עקירה דתיכף בשעת חתיכת העור נעשה בעל מום ואין ראוי עוד לשעיר הנעשה בפנים משום דאינו ראוי לשעיר המשתלח ואינו קובע לשם אלא בשעיר לעזאזל וכיון דאין ראוי עוד לשעיר הנעשה בפנים משה"כ לא בעי עקירה ויחוד לשעיר הנעשה בחוץ ודוק, אבל ירושלמי מיירי בפסח ששחטו בשאר ימוה"ש לאחר הפסח ומשה"כ אמר דפסח מאליו הוא משתנה דאחר הפסח לא בעי עקירה כיון דאינו ראוי עוד לפסח וא"כ בעודו בחיים משתנה לשלמים משא"כ הכא בשחיטה היא משתנה דבעודו בחיים הוא ראוי לשעיר הנעשה בפנים רק ע"י מעשה השחיטה בחתיכת העור נדחה מלהיות שעיר הנעשה בפנים ואז היא משתנה לשעיר הנעשה בחוץ וא"כ רק בשחיטה היא משתנה ול"ד לפסח דבעודו בחיים משתנה לשלמים ודוק היטב כי היא כוונה נפלאה בדברי הירושלמי:

ובזה נראה לי לתרץ קו' התוס' בזבחים (דף קי"ז) ד"ה כאן דהקשו אהא דאמרינן התם דכאן קודם הגרלה וכאן לאחר הגרלה ולפ"ז קודם הגרלה ג"כ נתמעט מש"ח מקרא דלד' והא בפ' שני שעירי אמרינן דקודם הגרלה חייב על שניהם משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ ולפי האמור ניחא דהנה בש"ס זבחים הקשו שם אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי וא"כ אפילו אחר הגרלה נמי לא נתמעט מש"ח מקרא דואל פתח ולפמ"ש קשה דהא אחר הגרלה שפיר נתמעט מקרא דואל פתח דניהו דאיכא וידוי הא תיכף בשעת חתיכת

העור היא נדחה מלהיות ראוי לשעיר הנעשה בחוץ דנעשה בע"מ לגבי שעיר המשתלח בחתיכת העור כיון דאינו עומד לשחיטה ועכצ"ל דהסוגי' דזבחים אזלא כמ"ד בתמורה דלדידה דקיי"ל דהגרלה מעכבא אין לנו שום קרא מיותר לפסול בע"מ בשעיר המשתלח רק מסברא ידעינן דפסול בי' מום משום דאין הגורל קובע לעזאזל אלא בשעיר הראוי לשם וא"כ בחתיכת העור דל"ה מום בשעיר הראוי לשם כיון דעומד לשחיטה ל"ה ג"כ בע"מ בשעיר המשתלח ומש"ה הקשה הגמרא שפיר לאחר הגרלה הא איכא וידוי ולפ"ז מתורץ שפיר קו' התוס' כמין חומר דמשה"כ אמרינן בש"ס זבחים דלאחר הגרלה ג"כ פטור מש"ח דמידי היא טעמא דהא דחייב על ש"ח משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ היא משום דלא בעי עקירה והיינו משום דתיכף בחתיכת העור נעשה בע"מ ואינו ראוי עוד לשעיר הנעשה בפנים וכיון דלפי הסוגי' דזבחים לא נעשה בע"מ בחתיכת העור כמ"ש א"כ היא ראוי עוד לשעיר הנעשה בפנים וא"כ בעי עקירה ומשה"כ פטור על ש"ח אפילו קודם הגרלה והסוגי' דיומא דמחייבת על ש"ח קודם הגרלה היא משום דאתי' כר"ה דסובר דאיכא קרא מיותר לפסול מום בשעיר המשתלח וא"כ בחתיכת העור נעשה בע"מ ונדחה מלהיות ראוי לשעיר הנעשה בפנים ומשה"כ לא בעי עקירה ודוק:

ובזה יתורץ כל הקו' של הלח"מ על הרמב"ם לתירוץ של הכ"מ דהרמב"ם גרס דלד' לרבות שעיר המשתלח אתי' דא"כ כוונת המקשה שהקשה אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי היא דהאיך פטרינן לאחר הגרלה מש"ח מקרא דואל פתח דהא איכא וידוי ושפיר היא ראוי לפתח אוה"מ וא"כ מאי משני כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי וקודם וידוי הוא חייב משום הקרא דלד' דלמה אצטרך קרא לזה דמסברא נדע דחייב דהא לא נתמעט כלל מקרא דואל פתח כקו' המקשה, ולפי האמור ניחא דלכאורה קשה לפימ"ש דבשעת חתיכת העור יפסול מלהיות ראוי להשתלח לעזאזל דנעשה בע"מ א"כ אמאי הוא חייב על ש"ח קודם וידוי דהא בשעת חתיכת העור עוד קודם השחיטה אינו לוידוי כלל דנעשה בע"מ אולם לאחר העיון ניחא דהנה התוס' בזבחים (דף קי"ג ע"ב) ד"ה יצאו הקשו דאמאי אינו חייב על קבה"ב על ש"ח דמאי שנא משעירי יוה"כ דחייב על הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ וכש"כ הנך קבה"ב תמימים דאין יוצאים מידי מזבח לעולם ותרצו כיון דעדיין לאו קדשי מזבח נינהו לא חשיבו ראוין לפתח אוה"מ, לפי"ז דמשה"כ חייב על שעיר המשתלח קודם וידוי אע"ג דבחתיכת העור שוב אין ראוי לשעיר המשתלח מ"מ כיון דלא חשוב מום לפדות בחתיכת העור כמו שכתבו התוס' בנזיר (דף כ"ו) ד"ה אבל בבהמה דלא חזי לנזיר לקרבה כגון פרים או שעירים מ"מ חל עליו קדושת הגוף משום דניהו דלא חזי קדושת דהאי קרבן שהפריש עליו מ"מ ראוי היא לקרבן

אחר והנה אנן קיי"ל דמותר חטאת לקיץ המזבח כדאיתא בשבועות (דף י"ג) וא"כ לאחר חתיכת העור דאין ראוי לשעיר המשתלח דחתיכת העור הוי מום לגבי שעיר המשתלח א"כ הוי מותר חטאת ואזיל לקיץ המזבח כיון דחזו לעולת קיץ המזבח שפיר הוא חייב עליו משום שחוטי חוץ כמו דחייב קודם הגרלה משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ הכ"נ הוא חייב לאחר הגרלה משום דראוי לעולת קיץ וא"כ שפיר אצטריך הקרא דלד' לחייב על שעיר המשתלח קודם וידוי דמסברא הוי אמרינן דפטור על שחוטי חוץ משום דתיכף בחתיכת העור אינו ראוי לקרבן שהפריש אותו דאינו ראוי עוד לשעיר המשתלח אשמעינן קרא דלא דמי דהוא חייב על ש"ח משום דראוי הוא אכתי לעולת קיץ ולפי"ז קו' הש"ס דמקשה שאחר הגרלה איכא וידוי לא משום דמסברא ידעינן דחייב משום דראוי לוידוי דהא באמת תיכף בחתיכת העור אינו ראוי לוידוי כלל רק דקו' הש"ס דכמו דמרבינן קודם הגרלה משום דראוי לשעיר הנעשה בחוץ כיון דלא בעי עקירה וכמ"ש כיון דבחתיכת העור אינו ראוי לשעיר הנעשה בפנים ממילא היא ששעיר הנעשה בחוץ ה"נ הא איכא וידוי וא"כ הכ"נ בחתיכת העור אינו ראוי עוד לוידוי דנעשה בע"מ וממילא הוא עומד לקיץ המזבח וא"כ אמאי לא מרבינן מקרא דלד' דחייב גם אחר הגרלה כיון דראוי לעולת קיץ ושפיר משני כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי וקודם וידוי אע"ג דמסברא ה"א דפטור משום דאין ראוי לשעיר המשתלח אשמעינן קרא דחייב משום דראוי לעולת קיץ ודוק:

ובזה מתורץ גם קו' השני' דהא בש"ס יומא דל"ד להוציא אתי וכדאמרינן התם מענינא דקרא והכא מענינא דקרא ולפימ"ש ניחא דהסוגיא דיומא אזלא אליבא דמ"ד דהגרלה מעכבא אין שום קרא מיותר לפסול מום בשעיר המשתלח רק מסברא דאין השעיר קובע לעזאזל אלא בשעת הראוי לשם וא"כ בחתיכת העור לא הוי מום אפילו לגבי שעיר המשתלח דלשם גופא ל"ה מום וא"כ מסברא ידעינן דחייב על ש"ח משום דראוי הוא לוידוי אפילו לאחר חתיכת העור ומשה"כ אתי לד' למעט אבל הסוגי' דזבחים אזדא כר"ה דאיכא קרא מיותר לפסול שעיר המשתלח וא"כ מסברא הוי אמינא דפטור משום דלאחר חתיכת העור אינו ראוי לשעיר המשתלח ואיצטריך לד' לרבות דאפיה"כ הוא חייב משום דראוי הוא לעולת קיץ משום הכי אצטריך לד' לרבות ודוק:

סימן יב

פסחים (י"ד) מתני' רחסגה"כ אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה אעפ"י שמוסיפין טומאה על

טומאתו כו' אמר ר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח וכו' וכמ"ש רש"י שם דהואיל והולכת לאיבוד אף הטהורה נאסרה מדאורייתא ל"ח לשמירתה ואע"ג שמוזהרין אנו לשמרה וכו', והנה כל העובר ישתומם על דברי רש"י דבהדיא אמרי' לקמן (דף ס"ו ע"ב) אמר ר"א אמר ר"י מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפין כו' קסבר ר"י מתני' באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן ומה מדבריהם מדברי ר"ח סגה"כ א"כ מתני' איירי בשעה ששית דאסור רק מדרבנן ואמאי פירש רש"י הואיל ואסורא מדאורייתא וכבר הערו בזה כל המפרשים והיא תימא רבתא על רש"י:

והנראה לדעתי לתרץ דברי רש"י ז"ל בטוטו"ד דהנה לכאורה קשה אהא דאמרי' לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה אעפ"י שמוסיפין טומאה על טומאתו דהא במנחות (ק"ב) מקשה הש"ס אהא דנותר ופרה מטמאה טו"א דהא עומד לשרוף כשרוף דמי וכעפרא בעלמא הוא ומתרץ דחיבת הקודש משוי לי' איכא כו' עיי"ש וה"נ מאי מוסיף טומאה על טומאתו דהא באמת כל העומד לשרוף כשרוף דמי וקדשים טמאין עומדין לשריפה וא"כ הבשר שקיבל טומאה מוולד הטומאה כשרוף דמי ואיך יקבל טומאה מבשר שנטמא באב הטומאה וא"ל דחה"ק משוי לי' איכא כמו עצים ולבונה דהא מיבעי' לרשב"ל שם במנחות ובכמה דוכתין אי חה"ק מהני למימני בי' ראשון ושני אי רק לאפסולי גופא ולפי סוגיית הש"ס בפסחים ובחולין אפי' מדרבנן אין מונין בי' ראשון ושני וכן היא דעת הראב"ד בפ"א מה' אה"ט וא"כ אם נימא דחה"ק מהני רק לאפסולי הוא גופא ולא למימנא בי' ראשון א"כ מאי מוסיף טומאה על טומאתו איכא דהא לא קיבל טומאה מבשר שנטמא באב הטומאה רק לאפסולי הוא גופא ולא לטמא אחרים דכיון דכשרוף דמי והוא פסול ועומד מכבר כיון דקיבל טומאה מכבר מוולד הטומאה והיא הערה נכונה מאד:

אולם באמת ניחא דכבר נודע מ"ש התוס' בכריתות דלאחר זריקה ל"מ שאלה ולפי"ז י"ל דגבי נותר שפיר מקשה הש"ס דאמאי מטמא טו"א הא עומד לשרוף כשרוף דמי דנותר היא לאחר זריקה ולאחר זריקה ל"מ שאלה ולכך הוי עומד לשרוף אבל במתני' י"ל דנטמא קודם זריקה וקודם זריקה מהני שאלה וא"כ ל"ה עומד לשרוף כיון דאפשר בשאלה ושפיר מקבל טומאה ודוק, אולם לפי"ז חזות קשה לי דהנה במעילה ז' איתא כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא לשריפה אבל לאכילה לא מרצה ופירש"י שם דמהני לי' זריקה שאינו נשרף לאלתר אלא עד שתעובר צורתו וא"כ חידש לן רש"י ז"ל דין חדש דלר"ע זריקה מועלת ליוצא צריך הבשר עיבור צורה לשורפו, והנה התוס' שם הקשה

על פירש"י ז"ל ממשנה מפורשת בפסחים דאיתא שם הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד אלמא דלא צריך עיבור צורה:

והנראה לדעתי לתרץ קו' התוס', דהנה בפסח קיי"ל דבעינן שיהי' הבשר ראוי לאכילה ולכך אם נטמא הבשר אפי' החלב קיים אינו זורק את הדם, ולפי"ז נראה דלעולם שפיר מהני זריקה ליוצא במוקדשין דלבעי עיבור צורה והא דאמרי' בפסח שנטמא או שיצא דישרף מיד היא דוקא בפסח כיון דבפסח בעינן שיהי' הבשר ראוי לאכילה והאכילה מעכבא ולאכילה לא מרצה וא"כ אפילו לר"ע דסובר דזריקה מועלת ליוצא היינו דוקא בשאר מוקדשין דל"ב שיהי' הבשר ראוי לאכילה אבל בפסח אפילו לר"ע ל"מ זריקה ליוצא כיון דאינו ראוי לאכילה ואכילת פסחים מעכבא ובדיוק אמרי הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד אבל בשאר קדשים בעינן עיבור צורה ודוק כי אמת וברור היא:

והנה במנחות (כ"ה) איתא דאפי' לר"א דסובר דאין זריקה מועלת ליוצא אבל בטמא אפי' ר"א מודה דזריקה מועלת מפני שהציץ מרצה עיש"ה, ולפי"ז לדעת רש"י ז"ל הנ"ל דלר"ע דסובר דזריקה מועלת ליוצא בעי עיבור צורה א"כ בטמא דגם לר"א מועלת זריקה בעי הבשר עיבור צורה אפי' לר"א דהא טמא הוי לר"א כמו יוצא לר"ע, ולפי"ז קשה דהאיך יליף ר"מ מדברי ר"ח סגה"כ דמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה בפסח דהא התוס' בפסחים שם (ט"ו) ד"ה וולד הטומאה דרבנן הקשו על רש"י ז"ל דפי' דמיירי כגון כלי שנטמא במשקין דהא בזה בעי עיבור צורה א"כ היכי יליף ר"מ מדברי ר"ח, דמאחר שנעשה נותר אפי' אם הי' טהור לגמרי הי' מותר לשרוף עם הטמא, ותירצו בתוס' דוולד הטומאה היינו בשר שנטמא במשקין ובהאי טומאה שורפין אף בלא עיבור צורה דאין כל הטומאות שוות ועיין בפנ"י דגם רש"י דכתב בכלי שנטמא במשקין לדוגמא בעלמא נקטי, ויוכל להיות דמיירי דנטמא בטומאת ידים דהיא ג"כ דרבנן ובזה לא בעי עיבור צורה דעל ידים אמר אילפא דתחילת גזירתן הי' לשריפה עיי"ש בשבת בסוגיא די"ח דבר ועיין בשירי קרבן על הירושלמי בסוגי' דידן שהקשה על הירושלמי דלמה לא מוקמי מתני' דמיירי שנטמא בטומאת ידים, ולפי"ז קשה לפימ"ש דע"כ מיירי הכא בנטמא קודם זריקה ואיתא בשאלה ולכך ל"א כשרוף דמי א"כ תיהדר קו' התוס' לדוכתא דהאיך יליף ר"מ מדברי רחסגה"כ כיון דע"כ מיירי הכא קודם זריקה כנ"ל וזריקה מועלת לטמא אפי' לר"א וא"כ בעי עיבור צורה לדעת רש"י הנ"ל כמו ביוצא לר"ע וכיון דבעי עיבור צורה אפי' טהור לגמרי מותר לשורפה עם הטמא כמ"ש התוס' והיא קו' נפלאה מאוד, אולם למאי דמשני דמיירי בוולד הטומאה דרבנן ניחא לכאורה דהנה בירושלמי יומא בפ"ב ה"א איתא ציץ מה שירצה על טומאת ידים ועיין בקרבן העדה שם מי אמרינן

דחמירי ד"ס מד"ת או לא וא"כ אם נימא דאין הציץ מרצה על טומאת ידים שפיר מתורץ קו' כיון דמיירי בוולד הטומאה דרבנן בבשר שנטמא במשקין כמ"ש התוס' ז"ל אי בנטמא בטומאת ידים ובזה אין הציץ מרצה ובזה אין הזריקה מועלת לר"א דמידי היא טעמא לר"א דאין זריקה מועלת ליוצא ובטמא מועיל זריקה אף לר"א כיון דהציץ מרצה כדאיתא במנחות (כ"ב) יצא אין נטמא לא לאו משום דהציץ מרצה ובטומאת ידים או בשאר טומאות דרבנן דאין הציץ מרצה כמ"ש בשם הירושלמי ל"מ הזריקה ול"ב עיבור צורה ואפיה"כ מתיר ר"ח לשורפה עם הבשר שנטמא באב הטומאה עוד מקודם שנעשה נותר ולכך שפיר יליף ר"מ מדברי ר"ח דמותר לשרוף ת"ט עם הטומאה בפסח והיא עצה נפלאה למבין:

אולם לאחר העיון אכתי קשה דלפי מה דחדית לן דאדרבה דאם נטמא בוולד הטומאה ל"ב עיבור צורה ובנטמא באב הטומאה בעי עיבור צורה כיון דהציץ מרצה א"כ אכתי קשה מאי מוסיף טומאה על טומאתו איכא דניהו שהבשר שנטמא בוולד ל"ב עיבור צורה כיון דאין הציץ מרצה על טומאה מד"ס כדאיתא בירושלמי יומא הנ"ל דאין הציץ מרצה על טומאת ידים אבל הבשר שנטמא באב הטומאה דאורייתא א"כ הבשר שנטמא באב הטומאה בעי עיבור צורה דעל טומאה דאורייתא הציץ מרצה וכיון דאינו נשרף אלא לאחר שנעשה נותר ואז כבר נזרק הדם ול"מ עוד שאלה א"כ תיהדר קו' דנימא כל העומד לשרוף כשרוף דמי וא"ל דחה"ק מהני דהא ל"מ אלא לאפסולי גופא אבל למימנא בי' ראשון ושני וא"כ מאי מוסיף טומאה על טומאתו איכא, אולם באמת ר"י שפיר קאמר דמיירי באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה מדבריהם, דהנה ברישׁ מעילה (ד' ה') איתא דחזקי' סובר היתר זריקה שנינו להוציא מידי מעילה ור"י סובר היתר אכילה שנינו ופירש"י דתלוי בזה אם נימא כל העומד לזרוק כזרוק דמי עיי"ש וא"כ ר"י דסובר דהיתר אכילה שנינו ל"ס כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן סובר ר"י במנחות (ז') דכלי שרת אין מקדשין את הפסולין ליקרב וזה תלוי ג"כ דכל העומד לזרוק כדאיתא בש"ס כריתות (כ"ה) ועיין בתוס' מנחות (ק"ב) ד"ה דאי וא"כ ר"י ל"ס כל העומד לזרוק כזרוק דמי ולדידי' שפיר מיירי באב הטומאה מד"ת ול"ק קו' דהא כל העומד לשרוף כשרוף דמי כיון דלים כל העומד לזרוק כזרוק דמי לא סובר נמי כל העומד לשרוף כו' דהא הא בהא תליא כדאיתא במנחות (ק"ב) מדאמר ר"ש כל העומד לזרוק וכו' כל העומד לשרוף נמי כשרוף דמי ושפיר מיירי באב הטומאה מד"ת, אולם לדידן דקיי"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי תיהדר קו' לדוכתא דמאי מוסיף טומאה על טומאתו איכא כנ"ל דהא עומד לשרוף כשרוף דמי וחה"ק ל"מ למימני ראשון ושני כנ"ל מש"ה צ"ל דלדידן מיירי

באב הטומאה ג"כ דרבנן וכמו"ש התוס' שם בפסחים בד"ה אב הטומאה דאיכא אב הטומאה מדבריהם ובאב הטומאה מדבריהם ל"ק קו' דהא כל העומד לשרוף כשרוף דמי די"ל דמיירי קודם זריקה ול"ה עומד לשרוף משום דאיתא בשאלה וא"ל דהא בעי עיבור צורה כיון דזריקה מועיל לטמא ואז היא לאחר זריקה דהא כיון דמיירי באב הטומאה מדבריהם ובטומאה דרבנן אין הציץ מרצה כנ"ל (דאיתא בשאלה), ולפי"ז האיך יליף ר"מ דמותר לשרוף בשעה ששית תרומה טהורה עם הטמאה דהיא טומאה דאורייתא מדברי ר"ח, דהא ר"ח ע"כ איירי באב הטומאה דרבנן ועכצ"ל דמיירי בשעה שביעית דאסור מה"ת ושפיר יליף דכשם שמותר להוסיף טומאה בטומאה דרבנן לטמאות אותה מדרבנן כ"נ מותר לשרוף טומאה דאורייתא עם הטמאה או דיליף מדברי ר"ע דבשעה שביעית הוי כמו פסול כמבואר להמעיין בסוגי' דשם ושפיר כתב רש"י ז"ל הואיל ואסורה מדאורייתא דלדידן דקיי"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי ע"כ מיירי בשעה שביעית דהיא אסור מה"ת ודוק היטב כי הוא ענין נפלא:

ובזה ארווח לן לתרץ קו' המהרש"א שהקשה על הא דמקשה הש"ס בריש הסוגי' דידן הא אין אוכל מטמא אוכל וכו' ומתרץ דניהו דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מדרבנן מיהו מטמא והקשה דא"כ איך יליף ר"מ מדברי ר"ח דמותר לשרוף טהורה עם הטמאה בפסח אפי' מיירי באה"ט מדבריהם לא מצי למילף מדברי ר"ח דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל א"כ לא נטמא הבשר רק מדרבנן דמה"ת אין אמ"א ור"מ מתיר לשרוף ת"ט עם טמאה ומסתמא משקין טמאין נמי בכלל תרומה טמאה ומשקין טמאין מטמא אוכל מה"ת והאיך יליף ר"מ זה מדר"ח הא בדברי ר"ח ליכא אלא טומאה דרבנן אולם עפ"י הדרך שכתבתי י"ל זה דע"כ בדר"ח נמי איכא טומאה דאורייתא אפי' למ"ד דאין אמ"א, דלכאורה קשה דאיך יכול לקבל טומאה הבשר שנטמא בולה"ט מהבשר שנטמא באה"ט הא כל העומד לישרף כש"ד ורק כתבנו לתרץ דמיירי קודם זריקה ואז מהני שאלה וא"כ ל"ה עומד לשרוף כיון דיכול לאתשולי, אולם באמת י"ל דאע"ג דאיתא בשאלה אכתי ל"ה אוכל דבשבת נ"ח איתא גבי נטלו עונבליהן הואיל והדיוט יכול להחזירו חשוב כלי אך כל כמה דלא אהדרי' ל"ח שלם, ולפי"ז י"ל דהא דאמרי' כיון דאפשר ע"י שאלה לא נפיק מתורת אוכל דזה הוי כמו הואיל והדיוט יכול להחזירו וכיון דל"א הואיל והדיוט יכול להחזירו דליחשב כלי עי"ז הכ"נ לא מצי למיחשב אוכל ע"י שאיתא בשאלה ועכצ"ל דהא דהבשר שנטמא בולה"ט יכול לקבל טומאה מבשר שנטמא מאה"ט אע"ג דהוי כעפרא בעלמא משום דכל העומד לשרוף וכו' דהוי כמו עצים ולבונה דחה"ק משוי לי' אוכלא:

והנה התוס' שם בשבת בד"ה אלא חידשו שם דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דראוי להקישו ורק לענין טומאה מכאן ולהבא ל"מ הך טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו עיש"ה, ולפי"ז הכני"ל דבדר"ח איכא נמי טומאה דאורייתא דלדעת התוס' בפסחים בסוגי' דידן בד"ה ולה"ט דיכול לטמא אוכל עצים ולבונה מה"ת אפי' למ"ד דאין אמ"א א"כ הכ"נ בנ"ד איכא נמי טומאה דאורייתא דהבשר שנטמא באה"ט אכתי הוי אוכל ויכול לטמא אחרים מתורת אוכל כיון דאיתא בשאלה והוי כמו הדיוט יכול להחזירו כמ"ש התוס' בשבת הנ"ל דלענין שלא תפרח טומאה אמרי' סברא הואיל והדיוט יכול להחזירו, אבל לענין הבשר שנטמא בולה"ט יהי' יכול לקבל טומאה מחדש ל"מ הך טעמא הואיל דא"ב מיתשל וע"כ הא דמקבל טומאה הבשר שנטמא בולה"ט מחדש היא רק מתורת עצים ולבונה וא"כ הא דהבשר שנטמא מאה"ט מטמא הבשר שנטמא בולה"ט הוי כמו אוכל דמטמא עצים ולבונה דהבשר שנטמא מאה"ט שפיר הוי אוכל מטעם דאיתא בשאלה דלטומאה שלא תפרח שפיר מהני הואיל ויכול להחזיר, וא"כ שפיר איכא טומאה דאורייתא בדר"ח סגה"כ אפי' למ"ד דאמ"א דאוכל עצים ולבונה מטמא מה"ת והש"ס שפיר מקשה והא אין אמ"א דאין לתרץ כנ"ל דהבשר שנטמא בולה"ט הוי כעצים ולבונה והבשר שנטמא באה"ט הוי אוכל משום דאפשר בשאלה, ז"א דהא רחסגה"כ אמר מימיהם של כהנים משמע שמעולם כך הוא עתו"ס שם ד"ה עם, וא"כ משמע בכל אופן המקרה בין שנטמא לפני זריקה ואפי' בנטמא אחר זריקה ג"כ דאז שוב ליתא בשאלה, אבל ר"מ שפיר אמר מדבריהם למדנו משום דמיירי ג"כ בנטמא קודם זריקה דוק והתבונן:

סימן יג

שפעת שלום וכ"ט לכבוד הרב הגדול חו"ב כש"ת מו"ה צדוק נ"י אבד"ק אקערמאנן ברוסיא יצ"ו

בדבר שאלתו בגרושה שלא התחילה להניק כלל הנה כבר רבו המתירין בזה וכבר הורה זקן להתיר מהר"י בק' הוראדנא מובא בס' גבורות אנשים מחותני זקני אבי הש"ך זצ"ל והגאון בעל שבו"י והח"צ והנו"ב החזיקו דבריו להקל בדבר הזה לכן המתיר בזה יש לו על מי לסמוך על שלשה עמודי עולם הנ"ל:

והנה כ"ח הביא קו' בשם הגאון הקדוש ר' מנחם זצ"ל בעל ס' צ"צ מהא דאיתא בסוטה (דף כ"ד) דר"מ סובר דמעוברת ומינקת חבירו לא שותית ואם איתא דאם לא התחילה להניק כלל מותרת להנשא א"כ משכחת לה גם לר"מ במעוברת ומינקת חבירו דשותה

כגון דלא התחילה להניק ונתנה הולד תיכף למינקת משעה שילדה. אולם לדעתי גברא רבה קחזינא אבל תיובתא לא קחזינא כלל, דהנה ידוע מ"ש הרא"ש בתשו' מובא בש"ע בסי' י"ג דבנתנה בנה למינקת ג' חדשים קודם מיתת בעלה מותרת להנשא א"כ גם להרא"ש יקשה קו' דהא משכחת לה במינקת חבירו ששותה אם נתנה בנה למינקת ג"ח קודם מיתת בעלה, אבל באמת ל"ק כלל דבנתנה בנה ג"ח קודם מיתת בעלה למינקת לא נקראת מינקת חברו כלל וא"כ גם הקו' על הפוסקים דמתירין בנתנה בנה למינקת תיכף ולא התחילה להניק כלל לא קשה דאמאי לא קאמר דמודה ר"מ לחכמים דבכגון דא שותה מינקת חבירו דמידי הוא טעמא של המתירין בזה כיון שלא התחילה להניק כלל אין היא בכלל מינקת חבירו א"כ לא יכול לומר דבלא התחילה להניק מודה ר"מ דשותה דבלא התחילה להניק אינה בכלל מינקת חבירו וז"ב ופשוט:

ובנדון שאלתנו נ"ל עפי"ז לדון כדעת המתירין דכמו שהתיר הרא"ש בנתנה בנה למינקת בחיי בעלה ולדעת כמה גדולים מהני אם שכרה מינקת בחיי בעלה בלי קביעת שום זמן כלל ועכצ"ל דדוקא שכרה מינקת אחר מיתת בעלה ל"מ משום דכבר יש עלי' האיסור של מינקת חבירו ותו לא פקע אבל בשכרה מינקת בחיי בעלה לא הי' חל עלי' מעולם שם מינקת כלל א"כ הכ"נ תיכף לכשילדה שכרה מינקת ג"כ לא חל עלי' מעולם שם מינקת חבירו כלל, אולם לכאו' י"ל דזה תלוי בשני הטעמים של איסור מעוברת חבירו דאם נימא דאיסור מעוברת חבירו הוא מטעמא דחסה כמ"ש הרמב"ם א"כ י"ל כמ"ש דבלא התחילה להניק לא חל עלי' מעולם האיסור של מינקת חבירו, אע"ג דחל עלי' האיסור משעה שהיתה מעוברת דאסורה לינשא משום מעוברת חבירו, דז"א דאיסור של מעוברת הוא מטעם דחסה ומינקת אסורה מטעם אחר דשמא תתעבר ויעקר חלבה א"כ לא מן השם הזה דאסורה מעוברת אסורה מינקת וא"כ השתא כשאינה מעוברת כבר ליתא לטעם דחסה ולכלל מינקת לא באה משום דכבר שכרה מינקת ממילא היא מותרת, משא"כ לפי מסקנת הש"ס דיבמות מ"ב דאידחי לטעמא דחסה והטעם הוא משום דסתם מעוברת למניקה קיימא א"כ מעוברת ומניקה הוי משם אחד ושוב י"ל אע"ג דלא התחילה להניק ושכרה מיניקה משעת לידתה מ"מ אסורה להנשא משום דכבר חל עלי' איסור הנשואין בעודה מעוברת ושוב לא יכול ליפקע דמעוברת ומינקת בני חדא בקתא נינהו לפי מסקנת הש"ס דהטעם דמעוברת הוא משום דלמניקה קיימא. אבל לאחר העיון נראה לי דאפילו לטעם הזה לא חל שם דמינקת חבירו בלא התחילה להניק כלל, דהנה בש"ס חולין (דף י"ד) איתא בהמה לר"י היכי שחטינן ביו"ט ומשני נשחטה הוברה דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברה דלגדל עומדת עיי"ש, ועיין מ"ש הפנ"י

ריש ביצה דנ"ל הטעם דמאן דלית לי' מוקצה משום שאין אדם מקצה דבר הראוי לו ואפי' בתרנגולת העומדת לגדל מ"מ אם שחטה ביו"ט הוברר הדבר דמאתמול הי' דעתו עלה וכעי"ז בתוס' חגיגה ד' מ"ש כיון דמית איגלאי מלתא דלא הי' עומד לשחרור, ולפי"ז אדרבה אם נימא דאיסור של מעוברת הוא משום דמעוברת סתמא למניקה קיימא א"כ אם ילדה ולא התחילה להניק כלל ושכרה מינקת א"כ איגלאי מלתא למפרע דלא היתה קיימא למניקה ולא הי' חל עלי' האיסור דמינקת כלל אפילו בעוד שהיתה מעוברת דהא קיי"ל בדרבנן יש ברירה, א"כ ממנ"פ היא מותרת בלא התחילה להניק ושכרה מינקת דאם נימא דמעוברת אסורה משום טעמא דחסה ל"ש כאן איסור מינקת דהא לאו משם אחד המה וכבר פקע אחר לידתה האיסור של מעוברת ולכלל מניקה לא באה ואפי' לפי הטעם דסתם מעוברת למניקה קיימא ג"כ מותרת בלא התחילה להניק כיון דלא התחילה כלל א"כ איגלאי מלתא למפרע דלא היתה קיימא למניקה ודוק כי נכון בסברא ישרה:

ובזה נראה לי לתרץ קו' הכ"מ על הרמב"ם דהביא הטעם דחסה והא הגמ' דחה טעם זה ולמה לא כתב טעמו של הגמ' אליבא דמסקנא דהנה בשו"ת שבו"י בסי' צ"ה חידש לן דכי היכי דמהני בשכרה מינקת בחיי בעלה הכ"נ מהני אם שכרה בעודה מעוברת אע"ג דעדיין לא הוי הולד בעולם ולא נתנתו להמינקת ולפי"ז שפיר הוכיח הרמב"ם דהטעם דחסה נשאר קיים מזה, דאם נימא דהאיסור הוא רק משום דסתם מעוברת למניקה קיימא א"כ אמאי לא קאמר הש"ס בסוטה כ"ד דמודה ר"מ לחכמים במעוברת חבירו דשותה כגון דשכרה מינקת בעודה מעוברת דאז לאו למניקה קיימא ושפיר היא ראוי' לאישות כקו' הצ"צ הח' הנ"ל על מינקת חבירו ול"ש כאן לתרץ כמ"ש לעיל דאם לא התחילה להניק ל"ה בכלל מינקת חבירו דהכא בשכרה מינקת בעודה מעוברת הוי ודאי בכלל מעוברת חבירו וא"כ קשה אמאי לא קאמר דבכגון דא מודה ר"מ דשותה וא"כ י"ל דמכאן הי' לו הוכחה להרמז"ל דטעם מעוברת חבירו הוא משום דחסה, ע"כ אפי' בשכרה מינקת בעודה מעוברת אינה ראוי' לאישות מטעמא דחסה והוא דרך פלפול:

הנה כתבתי קצת סמך לדברי המתירין בגרושה שלא התחילה להניק אבל הנה הכנ"י והנוב"י הזהירו שתהי' המינקת פנוי' יראתי לעבור על פיהם ולהורות היתר אמנם כיון שהגאון בעל משיבת נפש התיר אפי' בנתנה למינקת שאינה פנוי' ואם גם הגאון ר"י אלחנן אבד"ק קאוונא שליט"א הסכים להתירא יש לכבודו על מי לסמוך ואני אך איני מוחה נגדם:

ומדי דברי בזה לא אמנע מה שעלה ברעיוני לתרץ קו' התוס' ביבמות (ל"ו) בד"ה ולא דהקשו אהא דאיתא בסוטה גבי מעוברת ומינקת חבירו דחכמים סוברין דשותה משום

דיכול הוא לאפרושה ולהחזירה לאח"ז ולשון הפרשה משמע דסגי בהפרשה מעלמא ובש"ס יבמות איתא דמחויב להוציא דוקא בגט ותירוץ התוס' דחוק מאד ובפרט התירוץ השני שתירצו דהתם משום שקינא לה ונסתרה דאסורה עליו מה"ת ל"ח שיבא עלי' בודאי הוא תמוה כיון דלאחר שתי' והמים יבדקוה דהיא מנוקה מעון אזיל איסור סוטה דאורייתא ולא ישאר רק איסור דרבנן דמינקת חבירו וא"כ קשה אמאי יהא סגי בהפרשה ובפרט לדעת רש"י בסוטה (דף כ"ו) דמעוברת שותה תיכף ולא חיישינן לאיבוד הולד א"כ בודאי תיהדר קו' התוס' לדוכתי':

והנראה לדעתי לתרץ קו' התוס' בטוטו"ד דהנה רש"י בסוטה שם פירש הטעם דמינקת חבירו אינה שותה משום דבעינן אשה הראוי' לקיימה דכתיב כי תשטה אשתו בראוי' לאישות וזו אינה ראוי' ומזה מוכח לכאורה דאינו ראוי מדרבנן גם מדאורייתא מיקרי אינו ראוי, וכבר נודע לכל באי שערי תורה ספיקו של המ"ל בפ"ז מה"ת דמסתפק אם אוכל תרומה טמאה דרבנן אם הוא מחויב מיתה, ובס' מלא הרועים הקשה בזה קו' עצומה דבש"ס סוכה (דף כ"ג) מבואר דר"י פוסל בעושה סוכה ע"ג גמל משום דבעינן סוכה ראוי' לשבעה ור"מ מכשיר משום דמה"ת מיחזי חזי הרי להדיא דלר"מ אינו ראוי מדרבנן לא חשיב אינו ראוי מה"ת והכא בסוטה משמע דסובר דאינו ראוי מדרבנן מקרי אינו ראוי מה"ת:

והנראה לדעתי לתרץ קו' זו דהנה מבואר בסוטה (כ"ד) דארוסה לא שותה ולא נוטלת כתובה משום דכתיב תחת אישך ובירושלמי הביאו התוס' שם מקשה כמה דתימר וקינא את אשתו אפי' מקצת אשתו הכ"נ נימא דכוותי' והביא את אשתו אפי' מקצת אשתו, ונראה שי"ל דהכא איכא טעמא בקרא, דממעט בארוסה שאינה שותה ואע"ג דאנן קיי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא כבר כתבו התוס' בסוטה (י"ד) ד"ה כדי דזה דוקא היכי דנפקא לן מידי במה דדרשינן טעמא דקרא אבל היכי דליכא נפ"מ כ"ע מודו דדרשינן טעמא דקרא, ונראה דהכא טעמא דקרא דכיון דהא דהתורה אמרה שימחה שם שנכתב בקדושה על המים הוא רק כדי לעשות שלום בין איש לאשתו וכדאיתא בש"ס בכמה דוכתי מה לעשות שלום בין איש לאשתו שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים כו', והנה נודע מ"ש הרשב"א דהא דלא יגרש אדם את אשתו אלא במצא בה ערות דבר היינו דוקא בנשואה ולא בארוסה דלא קפדה התורה כ"כ על הגירושין בארוסה כמו בנשואה, לכך דוקא לעשות שלום בין איש לאשתו מן הנשואין אמרה תורה להמחות שמו על המים אבל בארוסה אינו כדאי למחות שם שנכתב בקדושה, ובזה נתעוררה לי קו' נחמדה אהא דמוכיח הש"ס ביבמות (נ"ח) דיש חופה לפסולות מהא דתנן אמן אמן שלא שטיתי

ארוסה, האי ארוסה ה"ד כו' אלא דקינא לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה ונכנסה לחופה ולא נבעלה ש"מ יש חופה לפסולות:

והנה חזות קשה לי דאיך מוכח מכאן דיש חופה לפסולות, דילמא לעולם אין חופה לפסולות והכא היינו טעמא דמועלת החופה משום דאע"ג דקודם השתי' אינה ראוי' לביאה מ"מ כיון דלאחר שתשתה תהי' ראוי' לביאה שפיר מקרי ראוי' לביאה וכמ"ש התוס' לקמן יבמות (מ"ב ע"א) ד"ה מבחוץ לענין טומטום דכיון דראוי לקרוע הוי בר חופה והכ"נ כיון דלאחר שתי' תהי' ראוי' לביאה מיקרי גם עתה ראוי' לביאה ועכצ"ל דקו' הש"ס הכא הוא דאיך יוכלו המים לבדוק אותה, דדלמא לעולם טמאה היא והא דלא בדקו אותה המים הוא משום דכיון דטמאה היא שוב ל"ה חופה ראוי' לביאה וא"כ ל"ה רק ארוסה וארוסה קיי"ל דאינה שותה אלא לפימ"ש הטעם דארוסה אינה שותה הוא משום דאינו כדאי להמחות שמו על המים כדי לעשות שלום בארוסה אכתי קשה כנ"ל דדילמא אין חופה לפסולות ואפיה"כ שותה דמידי הוא טעמא דארוסה אינה שותה משום דל"ש בארוסה לעשות שלום בין איש לאשתו לא אמרה תורה דימחה שמו על המים אבל הכא שפיר התירה התורה למחות שמו דאם היא טהורה שפיר מועלת החופה דהוי חופה דחזי' לביאה כיון דלאחר שתי' תהי' מותרת וכמ"ש התוס' ביבמות לענין טומטום כנ"ל א"כ אם היא טהורה שפיר הוי נשואה וכדי לעשות שלום בין איש לאשתו התירה התורה למחות שמו על המים:

והנראה לדעתי לתרץ קו' זו דהנה בב"ב (דף קמ"ב) איתא גבי גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת והחזירו ואח"כ שמעו שהפילה אשתו החזיק בשני' קנה בראשונה לא קנה ומקשה הש"ס אי ס"ד המזכה לעובר לא קנה למה להו אחזוקי בשני' הא אחזוקי להו חדא זימנא, ומשני רבא התם רפי מרפיא בידייהו מעיקרא, א"כ חזינן דקנין מרופה לא קנה כלל כיון דלא גמר בדעתו לקנות, וא"כ לפ"ז שפיר דייק הש"ס דיש חופה לפסולות דאם נימא דאין חופה לפסולות א"כ אפילו אם היא טהורה ושפיר הוי חופה דחזי לביאה אפיה"כ ל"מ החופה כיון דבשעה שכונסה לחופה הוא מרופה בדעתו דלמא תמצא טמאה ואז ל"ה חיפה ראוי' לביאה וכיון דהוי קנין מרופה ולכך אפילו אם תמצא טהורה אז לא מועלת החופה אם נימא דאין חופה לפסולות ודוק, אולם אכתי קשה דלוקמי' כגון בשעה שכנסה לחופה לא ידע דאיסתתרה וכמ"ש התוס' שמה דלוקמי כגון שבא עלי' בשוגג וא"כ בכה"ג ל"ה קנין מרופה דלא הי' מסופק בהקנין כלל כיון דהסתירה היתה בהעלמתו וכדאיתא בש"ס ב"ב שמה איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואח"כ מת דבכה"ג ל"ה קנין מרופה כיון דהם סברו

שמת אע"ג דבאמת אז לא מת והכ"נ כיון דנתעלמה ממנו הסתירה שוב ל"ה קנין מרופה והדרא הקו' הנ"ל לדוכתא:

אולם לאחר העיון הדבר נכון דע"כ הכא לא מירי בשוגג ולא ידע מהסתירה דא"כ בלאה"כ לא הי' מועיל החופה דאין לך מום גדול מזה דאילו ידע מהסתירה בודאי לא הי' כונסה וא"כ הוי מק"ט, ואע"ג דקיי"ל דאין תנאי בחופה כדאיתא בש"ס יבמות ר"פ ב"ש היינו משום דמחמת חיבת החופה אחולי אחלה לתנאי' וברצונו שיחולו הקידושין אפילו אם ימצא בה מומין ובאיילונית משוה"כ לא בעי גט אפי' אחר הנשואין משום דלא שייך האי טעמא כיון דלא אסיק אדעתי' דתמצא אילונית והכ"נ ע"כ לא אסיק אדעתי' כלל מהסתירה למיחש ע"ז דאם נימא דאסיק אדעתי' מהסתירה א"כ בודאי לא הי' מהני החופה משום דהוי קנין מרופה דילמא תמצא טמאה א"כ אפי' תמצא טהורה ל"מ החופה ועכצ"ל דלא אסיק אדעתי' מסתירה כלל א"כ ל"ש לומר אחולי אחלה לתנאי' וא"כ הוי מקח טעות אם הי' בשוגג ודוק היטב כי נכון הוא:

ולפי"ז למ"ש הטעם דארוסה אינה שותה משום דלא התירה התורה למחות שמו על המים גבי ארוסה א"כ לא קשה כלל קו' המלא הרועים הנ"ל דלא תיקשי דר"מ אדר"מ, די"ל לעולם לר"מ אינו ראוי מדרבנן ל"ה אינו ראוי מה"ת ולכך לר"מ בסוכה שע"ג גמל כשרה אע"ג דאינה ראוי' לשבעה כיון דמה"ת הוי ראוי' לשבעה ומ"מ סובר גבי מעוברת חבירו דאינה שותה אע"ג דמה"ת היא ראוי' לאישות מ"מ כיון דהא דהתירה התורה למחות השם הוא כדי לעשות שלום בין איש לאשתו והכא כיון דעכ"פ מדרבנן אסורה מעוברת ומינקת חבירו ולא יהי' בלאה"כ שלום בין איש לאשתו וצריך להוציא אותה א"כ אינו כדאי למחות שם שנכתב בקדושה על המים ודוק וזה נכון וברור מאוד בסברא:

ולפי"ז נראה לי דאם נימא דמעוברת ומינקת חבירו לא סגי בהפרשה וצריך להוציא אותה בגט אז בודאי גם חכמים יהי' מודים לר"מ דאינה שותה אע"ג דיכול לגרשה ולהחזירה מה בכך כיון דהא דהתירה התורה למחות למען השלום הוא שלא יהי' פירוד ביניהם אבל אם דבין כך ובין כך מוכרח הוא לגרשה ע"ז שיוכל להחזירה אחר הגירושין לא אמרה תורה למחות שמו על המים ובפרט דס' הוא אולי לא תאבה האשה אח"כ להנשא אליו:

ולפי"ז נראה לי לתרץ קו' התוס' הנ"ל, דהנה דעת הרמב"ם בה' סוטה דמי' שבא ביאת איסור מימיו אפילו מדרבנן אין המים בודקין את אשתו והקשו עליו מהא דמעוברת חבירו דקיי"ל דשותה הא האיש אינו מנוקה מעון כיון דעבר על האי' דמעוברת חבירו לא ישא, ותירצו האחרונים דמיירי דבא עלי' בשוגג ושפיר הוה מנוקה מעון, ואע"ג שהתוס'

ביבמות בסוגיין כתבו דאם בשעת שתיית המים נתודע לו שעבר שפיר הוי אינו מנוקה מעון אע"ג דבשעת שבא עלי' לא ידע מ"מ בנ"ד שפיר הוי מנוקה מעון אם בא עלי' בשוגג דכבר נודע מ"ש התה"ד דבאיסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה כלל והביא ראי' מש"ס עירובין ועיין בנה"מ בסי' רל"ב, ולפי"ז דוקא באיסור סוטה שהוא איסור דאורייתא שפיר כתבו התוס' דל"ה מנוקה מעון אף שבא עלי' בשוגג אם אח"כ נתגלה לו אבל באיסור מעוברת חבירו דל"ה רק איסור דרבנן כשבא עלי' בשוגג שפיר הוה מנוקה מעון, והנה הראב"ד בפי"א מה"ג כתב דמשה"כ בבא על יבמתו תוך ג"ח אם אין הולד של קיימא ולא קתני יוציא התם משום שהיא יבמה ואם יגרשה תיאסרה עליו, והמ"ל תמה עליו משום הא שתיאסר עליו ל"מ דהא מסקינן בפ' החולץ דאפי' כהן דא"א בחזרה משום איסור גרושה יוציא בגט ותירץ הנו"ב מהד"ק בסי' י"ח דברי הראב"ד דבאמת סובר הראב"ד דהא דאמרינן דגם כהן מחויב להוציא בגט היינו דוקא אם הוא במזיד אבל בשוגג גם בכהן סגי בהפרשה כיון דלא יהי' אפשר לו בחזרה:

ובזה שפיר מתורץ קו' התוס' הנ"ל כמין חומר דבסוטה שפיר סגי במעוברת חבירו בהפרשה דכיון דאם נימא דלא סגי בהפרשה לא תוכל לשתות דכבר כתבנו דבשביל שיוכל להחזירה לאחר הגירושין לא אמרה תורה שימחה שמו על המים מכיון דלא מהני לשתותה רק על אחר גירושין כנ"ל א"כ אם תאמר דלא סגי בהפרשה לחוד ממילא לא תוכל לשתות ותהי' אסורה עליו עולמית כעין סוטה שנסתרה ולא שתתה והיכי דתיאסר עליו עולמית סגי בהפרשה לחוד אם הוא בשוגג והכא ע"כ ג"כ מיירי בשוגג דאל"כ לא תוכל לשתות משום דאין הבעל מנוקה מעון לדעת הרמב"ם ולפי"ז מתורץ היטב ג"כ קו' התוס' ביבמות שם שהקשו דבאשת כהן גם לרבנן לא תשתה כיון דצריך להוציא אותה בגט ולא יוכל להחזירה אולם לפימ"ש בפשיטות ניחא כיון דהכא מיירי בשוגג ובשוגג סגי באשת כהן בהפרשה בעלמא לדעת הראב"ד הנ"ל, ודוק:

הכ"ד ידידושה"ט וש"ת באהבה:

סימן יד

ב"ה מוצש"ק תרמט"ל הרימלוב יע"א:

שוכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג החריף המופלג בתו"י בנש"ק כש"ת מו"ה אברהם שמחה הוורויץ נ"י אבד"ק באדנוב יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני בפניא דמעלי שבתא והנני עט ממהר להשיבו. ע"ד שאלתו אם מותר לעשות ארון במקוה שיהי' תלוי באויר על שלשלאות. תשובה, לכאורה קשה

להתיר בזה שיהא תלוי הארון באויר נגד דעת הרמב"ם דמחמיר ובעי תרתי שיעשה נקב המטהרו וגם לקבעו בארץ:

אולם באמת קשה להבין דעת הרמב"ם מאיזה טעם בעי תרתי ולמה לא סגי בנקב המטהרו בלבד, והנה הנו"ב במה"ת תשובה קמ"ב חתר חתירה למצוא טעם לדעת הרמב"ם דמש"ה בעינן שיקבענו בארץ דאם הוא תלוי באויר יש חשש זוחלין, אולם באמת קשה להבין דבריו דדוקא בזוחלין לחוץ יש חשש זוחלין אבל לא בזוחלין לתוך מקוה כשרה ועירוב מקואות היא כמבואר בש"ך ס"ק ל' ע"י"ש ועיין בשו"ת מעיל צדקה סי' ל"ט ובפרט במקוואות שלנו דדין מעין יש להן אע"ג דמבואר ברמב"ם בפ"ט דמקואות דהחופר סמוך לנהר הרי הן כמי תמציות כבר מבואר בתשובת מהרי"ט דאם ניכר הנביעה דינו כמעיין א"כ אין בזה חשש זוחלין כיון דמחובר למעיין דינו כמעיין ומטהר בזוחלין ואע"ג דקיי"ל דמעיין שהעבירו על גבי אחורי כלים והמשיכו למק"א חזר להיות לו דין מקוה אלא התם איירי בכלים המקבלים טומאה ומש"ה אין לו רק דין מקוה דהנה נודע דעת הרא"ם בס' יראים מובא במרדכי בשבועות ובב"י דאם העביר המים ממקוה כשרה בכלי המקבל טומאה יצאו המים מתורת מים וחזרו לדין מקוה ובש"ע סעיף מ"ט איכא שני דעות אם ממשיך ממעיין או ממקוה כשרה דעת הרא"ש היא דכשר דהא דבעינן שיהי' הוייתו על ידי טהרו היינו דוקא בממשיך מי גשמים בעלמא אבל אם ממשיך ממעיין או ממקוה היא כשר אפי' ע"י דבר המקבל טומאה ודעת הרשב"א היא דאפי' בממשיך ממעיין או ממקוה אם היא ע"י דבר המקבל טומאה הוא פסול ודעת הרא"ם שהביא המרדכי היא דיעה שלישית דאם ממשיך ממעיין או ממקוה ע"י דבר המקבל טומאה היא כשר ולא כדעת הרשב"א אולם אין לו דין מעיין עוד רק דין מקוה ולכך במעיין שהעבירו ע"ג אחורי כלים והם כלים טמאים אין לו רק דין מקוה כיון דהוי הוייתו ע"י טהרה כדעת הרא"ם אבל בנקבו נקב המטהרו והוי הוייתו ע"י טהרה בודאי יש לו דין מעיין כיון דמחובר היא למעיין והוי כמעיין לכל דבר ומטהר בזוחלין א"כ בזה א"א לומר הטעם של הנו"ב דבעינן שיקבענו בארץ משום חשש זוחלין כיון דהכלי היא טהור מלקבל טומאה ומחובר למעיין שפיר היא מטהר בזוחלין ודוק, אולם הב"י כתב בטעם הרמב"ם דבעינן שיקבענו בארץ כדי דלא יחשב שיורי כלי אי לזאת נ"ל מלתא חדתא דהנה הטעם של הב"י דמש"ה בעינן שיקבענו בארץ אע"ג דעשה נקב המטהרו משום דהוי שיורי כלי בודאי היא משום דקיי"ל דאם יחדו לגיסטרא מקבל טומאה כדאיתא בש"ס חולין פ' אלו טריפות (ד' נ"ד) ועיין בתוס' חולין שם דכתבו דבעינן יחוד להשברים ולפמ"ש י"ל דדוקא בכלי חרס בעי הרמב"ם תרתי שיעשה נקב המטהרו

ויקבענו בארץ כיון דע"י יחוד יכולין השברים לקבל טומאה משום גיסטרא אולם בכלי עץ גם הרמב"ם מודה דסגי בנקב המטהר בלבד, דהנה הרמב"ם בפ' ח"י מה' כלים ה"י כתב דכל כלים שנשברו אין שבריהן מקבל טומאה חוץ משברי כלי חרס דכתיב וכל כלי חרס ועיין בט"ז או"ח סי' קנ"ט סק"א א"כ לדעת הרמב"ם בכל הכלים חוץ מכלי חרס אין השברים מקבלים טומאה אפי' ע"י יחוד ואע"ג דהראב"ד בהשגות שם חולק עליו ודעתו דבכל הכלים השברים מקבלים טומאה והא דרבי הכתוב שברי כ"ח לרבותא היא דה"א דשברי כ"ח טהור דכיון שנשבר שוב אין לו תקנה לעולם והיא כמו שהקשה התוס' בחולין (ד' נ"ה) ד"ה שיעורן וקמ"ל דהיכי דלא בעי תיקון ואינו מחוסר אלא יחוד ל"א כיון שטיהר שוב לא יקבל טומאה לעולם כמו"ש התוס' שם אולם המחמיר בזה הוא רק הרמב"ם דבעי תרתי שיעשה נקב המטהרו וגם יקבענו בארץ ולהרמב"ם גופא בודאי לא מצריך לקבעו בארץ רק בכלי חרס דהוי שיורי כלי דראויין לקבל טומאה ע"י יחוד משא"כ בכלי עץ דלדעת הרמב"ם אין השברים מקבלים טומאה בשאר כלים חוץ מכ"ח דרבי רחמנא בודאי ל"ה שיור כלי כלל וסגי בנקב המטהר בלבד ודוק היטב:

ועוד י"ל דאפי' לדעת הראב"ד דס"ל דגם בשאר כלים יכולין השברים לקבל טומאה אפי"ה מהני בכלי עץ בנקב המטהר בלבד דהנה התוס' במס' שבת (ד' צ"ה) ד"ה ניקב הקשו אהא דקאמר ניקב כמוציא רימון טהור מכלום והלא אם יחדו לגיסטרא מקבל טומאה ותירצו התוס' דדוקא כשנשבר לגמרי השברים ראויין לגיסטרא אבל כשהכלי שלם אלא שניקב כמוציא רימון אינו ראוי לגיסטרא ואפי' יחדו בטלה דעתו אצל כל אדם א"כ לפי דברי התוס' אלו קשה על מ"ש דמש"ה בעי הרמב"ם שיקבענו בארץ ולא סגי בנקב המטהרו משום דהשברים יכולין לקבל טומאה משום גיסטרא דהא לפי דברי התוס' הנ"ל דוקא כשנשבר לגמרי השברים ראוין לגיסטרא אבל לא בשניקב ואפי' יחדו לגיסטרא בטלה דעתו אצל כ"א ואמאי בעי הרמב"ם שיקבענו בארץ הא בניקב נקב המטהרו אינו ראוי לגיסטרא אלא ע"כ צ"ל דה"ט של הרמב"ם דהרמב"ם איירי בחביות של חרס ובשל חרס נקב המטהרו היא כמוציא זית ומש"ה בעי הרמב"ם שיקבענו בארץ כיון דלא עשה בו רק נקב כמוציא זית עדיין הוא ראוי לקבל טומאה ע"י יחוד אם יחדו לרימונים כדאיתא, בשבת (ד' צ"ה) ניקב כמוציא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי היא לקבל בו רימונים ופי' בקונטרס אם יחדו לרימונים ועיין בתוס' שבת (ד' נ"ט) ד"ה ור"י א"כ הא תינח בכ"ח ועשה בו נקב המטהרו דהיינו כמוציא זית שפיר הוי ראוי לקבל טומאה ע"י יחוד לרימונים מש"ה בעינן שיקבענו בארץ משא"כ בכלי עץ ועשה בו נקב המטהרו דהיינו כמוציא רימון דטהור הוא מכלום ולגיסטרא אינו ראוי אפי' לדעת

הראב"ד דבכל הכלים נתרבו השברים לטומאה הא כתבו התוס' בשבת דדוקא בנשבר לגמרי ראוין השברין לגיסטרא אבל לא בשניקב בלבד א"כ גם הרמב"ם מודה דסגי בנקב המטהרו בלבד ולא בעינן שיקבענו בארץ ואע"ג דדעת רש"י שם בשבת (ד' צ"ה) דאפי' בשניקב כמוציא רימון ראוי הוא לגיסטרא ועיין בתוס' שם ד"ה ניקב מ"מ יש להקל בנ"ד משום דהוי ס"ס שמא כדעת הרמב"ם דשברים של שאר כלים לא נתרבו לטומאה ושמא כדעת התוס' דדוקא כשנשברו ראוי הוא לגיסטרא אבל לא בניקב כמוציא רימון לכן לדעתי מדינא הי' לנו להכשיר בנ"ד ע"י נקב כמוציא רימון והיא יותר מעט ממלא אגרוף:

(**סוף התשובה חסר**)

סימן טו

כפי הנדפס בשמו בס' מהר"י הכהן לדודו הגאון מהר"י ראפאפארט ז"ל אבד"ק טארנא:

לישב קו' התוס' בפסחים (ל"ה) דאמאי איצטריך למעט מצה של טבל ת"ל דל"ה לכם דהוי של שותפים כמו אתרוג של טבל, ונראה לישב לפי דעת הרמב"ן במלחמות בסוגי' דהואיל דאמרי' הואיל אף לקולא והאריך בזה א"כ אמאי הוי טבל של שותפין נימא הואיל ואי בעי מפריש עליו ממקום אחר ויהי' זה כולו שלו ושפיר יוכל לצאת בו, ולפ"ז במצה של טבל אי לאו דגלי לן קרא דאינו יוצא במצה של טבל הו"א דיוצא ול"ה של שותפין דהוי כשלו מטעם הואיל משא"כ באתרוג שפיר הוי של שותפין וא"ל דהוי כשלו מטעם הואיל דאי בעי מפריש לה ממקום אחר והוי כשלו דאי נימא דיוצא בו שוב אין בידו כעת להפריש עליו ממק"א, דהנה אמרינן בפסחים (ל"ב) דמפריש תרומת חמץ אינו קדוש כלל משום דכתיב ראשית ובעינן שירי' ניכרין לאכילה יצא זו שאין שירי' ניכרין לאכילה:

והנה בש"ס עירובין (ל"ז) משני רבא אהא דשני לוגין דעתיד להפריש דאינה תרומה דלעולם ס"ל דיש ברירה והא דאינה תרומה משום דבעינן שירי' ניכרין והכא בשעת הפרשה אין שירי' ניכרין תיכף בשעת הפרשה ויעיין ברשב"א חולין בסוגיא דברירה דהך תירוצא אינו אליבא דאמת היינו משום דאי אמרי' ברירה שפיר הוי שירי' ניכרין בשעת הפרשה אבל היכא דאין שירי' ניכרין בשעת הפרשה בודאי אין תרומה כלל וא"כ אי נימא דיוצא בו אפי' אם יפרוש עליו ממק"א ל"ה תרומה כלל דתיכף באפרישו למצוה איתקצי למצותו ואסור ליהנות ממנו ול"ה שירי' ניכרין לאכילה וניהו דלאחר יו"ט יהי' מותר לאכלו הא בעינן שירי' ניכרין בשעת הפרשה ולכך הוי של שותפין ע"כ והוא נחמד:

סימן טז

בעזה"י יום א' ה"ג למב"י תר"ן חרימלוב יצ"ו.
שוכט"ס לכבוד יד"נ הרב הגדול החריף ובקי זך השכל והרעיון כש"ת מו"ה ארי' ליב בערנפעלד מו"צ דק' זאלישטשיק.
היום הגיעני יקרת מכתבו והנני להשיבו על אתר כרצונו היקר. ע"ד ענין השידוכין אשר דרש מאתי אם יכול החתן לבטל השידוכין כבר נודע לכבודו שאין ברצוני להתערב בענינים כאלה כי לא ניחא לי תרעומת שום אדם ואני מחזיר הדבר לכבודו ויוכל לעשות כפי הבנתו כי ד' חננו בשכל הישר לכן אני סומך עליו כי כתורה יעשה ודי בזה:
ואודות המאליניס אשר דרש מאתי אם נוהג בהם דין ערלה כי אין הענפים מתקיימים משנה לשנה ולפי שי' הגאונים גווזא היינו הענף ובמאליניס אין ענפים מתקיימים לשנה א"כ לדעת הגאונים אינו נוהג בהם דין ערלה:
תשובה. לכאו' עלה בדעתי לומר דל"ה רק ס' ערלה כיון דלד' הגאונים שהביא המרדכי והב"י סי' ר"ג ל"ה אילן וס' ערלה בחו"ל מותר דמה"ט נראה כ' הט"ז בסי' ר"ד סק"ח דעל מאליניס שיש לברך עליהן בפה"א משום דמספק"ל שמא הוא כד' הגאונים ואין עליהם דין אילן כלל, ולכך יש לברך עליהם בפה"א דאם בירך על פירות האילן בפה"א יצא, אולם היינו דוקא אם הענף החדש יוצא מהשורש שאינו רואה פני חמה אבל אם הענף החדש יוצא מן הגזע שרואה פני חמה בודאי לכ"ע הוי גווזים מתקיימים לשנה אף שהרדב"ז ח"ג סי' תקל"א מסתפק בזה אולם לדעתי נראה להביא ראי' לזה דכל היכי שהענף החדש יוצא מן הגזע אילן א' עם עיקר האילן הוי ומיקרי שפיר גווזים מתקיימים משנה לשנה מהא דאיתא בתוספתא דערלה מובא בש"ס דילן סוף ב"מ אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה דר"מ ר"א מן הגזע פטור מן השרשין חייב ואנן קיי"ל כר"י וכ"פ הרמב"ם א"כ חזינן דאילן היוצא מן הגזע אינו חייב בערלה משום דלאו אילן חדש הוא אבל היוצא מן השרשין אילן אחר הוא ומש"ה חייב בערלה א"כ ה"נ בנ"ד אם הענף החדש יוצא מן הגזע אילן א' הוא עם עיקר האילן והוה שפיר גווזים מתקיימים משנה לשנה משא"כ בענף היוצא מן השרשין דאילן אחר הוא א"כ ל"ה גווזים מתקיימים משנה לשנה דמה בכך דעיקר אילן מתקיים משל"ש הא הענף הזה אילן אחר הוא ואין לו שום שייכות עם עיקר האילן וראי' לזה דהא הוא חייב בערלה אלמא דאילן חדש הוא וזו היא ראי' שאין עליה תשובה כלל:
אולם לפימ"ש כבודו דבמאליניס הענף החדש יוצא מהשורש א"כ לכאו' י"ל דהוי רק ס' ערלה משום שי' הגאונים שהביא המרדכי והב"י או"ח סי' ר"ג דהיכי שכלה העץ לגמרי

בחורף אף שהשורש יצמח לשנה ענפים חדשים לא מקרי אילן וא"כ הרי ס' ערלה בחו"ל מותר, אולם הרדב"ז כ' שם דזה דוקא אם הס' היא במציאות אבל לא בס' התלוי בחסרון ידיעה אם הוא אילן או לא אך לכאו' דבריו מרפסין איגרא והם נגד גמ' מפו' בברכות (דל"ו) דאמרי' שם ב"ש ספוקי מספק"ל ועבדו הכא לחומרא והכא לחומרא ומק' מ"מ לב"ש ה"ל ס' ערלה והתנן ס' ערלה בח"ל מותר הרי להדיא דאפי' אם הס' מחמת חסרון ידיעה כמו לב"ש דמספק"ל אם הוא אילן או לא אפ"ה אמרי' ס' ערלה בח"ל מותר והיא תימא רבתא על הרדב"ז:

אולם לאחר העיון יש לתרץ דברי הרדב"ז התמוהין דהנה השעה"מ בה' גיטין פ"ג כ' דהא דאמרי' דס' מע"ב פטור היינו דוקא בס' במציאות מש"ה פטור דעשירי ודאי א"ר ולא עשירי ספק משא"כ בס' דדינא לש"ל דעשירי ודאי כו' דהא קמי שמיא גליא האיך הוא הדין וליכא ספק קמי' כלל, ולפי"ז י"ל דסברת הרדב"ז דכ' בס' מחסרי"ד אסור אפי' בחו"ל תלוי בזה דאם נימא דערלה בחו"ל הוה הל"מ ואפ"ה ספק מותר משום דכך נאמרה הלכה ודאי אסור וס' מותר א"כ בזה שייך שפיר סברת הרדב"ז דבס' דדינא ל"ש לומר דהתורה אמרה ס' מותר דהא קמי שמיא גליא האיך הוא הדין כמו"ש השעה"מ לענין מע"ב, משא"כ לשמואל דאמר בקידושין דערלה בחו"ל היא רק הלכות מדינה לדידי' אפי' בס' דדינא ס' ערלה בחו"ל מותר, ולפי"ז י"ל התמי' על הרדב"ז דהסוגיא דברכות אזלא אליבא דשמואל דאמר ערלה בח"ל הלכות מדינה מדמקשה התם וליעבד מר כב"ש דאקילי טפי ולכך שפיר מק' מ"מ לב"ש ה"ל ס' ערלה דלשמואל דס"ל דהוי הלכות מדינה אפי' בס' דדינא מותר בח"ל משא"כ הרדב"ז כתב לדידן דקיי"ל דערלה בח"ל הל"מ שפיר כ' דבס' דדינא ל"ח דכך נאמרה הלכה דס' מותר דקמי שמיא גליא כמו"ש השעה"מ ודוק כי נכון

גלל כן נלע"ד בנ"ד אם הענף החדש יוצא מן הגזע במקום שרואה פני חמה הוי ודאי ערלה ולאחר ג' שנים מותר ואם הענף יוצא מן השרשין ה"ל ס' ערלה ואפ"ה אסור כיון דהוי ס' בדינא ולא עוד אלא דאסור לעולם דאילן היוצא מן השרשים חייב בערלה כדאי' בתוספתא ובש"ס ב"מ:

והנני ידידו דוש"ה באהבה רבה ובלונ"ח:

סימן יז

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב החריף ובקי כש"ת מו"ה אהרן אבראהמאוויץ נ"י חתן הרב הה"ג ראבד"ק באלטא במדינת רוסיא.

הגיעני מכתבו שנית אודות שאלתו אם נוהג במאליניס דין ערלה, ואמת כי כתבתי במכתבי הראשון שבמאליניס נוהג דין ערלה כי סמכתי על עדותו של הגאון בעל חיי אדם ז"ל שראה אותם שענפים שלהם מתקיימים משנה לשנה וא"כ בודאי נוהג בהם דין ערלה, אולם באותן המאלינים שאין ענפים שלהם מתקיימין משנה לשנה בודאי ל"ה רק ס' ערלה אף שהעירותי במכתבי הראשון מהתוספתא המובא בסוף ב"מ דאילן היוצא מן הגזע פטור והיוצא מן השורש חייב ומשם ראי' דאפילו להגאונים לא בעי רק שהגזע שהיא למעלה מן השורש יתקיים משנה לשנה ואפילו אם נשאר מעט מן הגזע בתוך שלשה לקרקע סגי ולא בעינן שיהי' ענפים מתקיימים והיא הערה נפלאה:

ועוד כמה הערות עלה ברעיוני להביא ראיות לזה, אבל עכ"ז מפני שאנו מדמין נעשה מעשה לחלוק על רבינו הרדב"ז דכתב להדיא דאם אין ענפים מתקיימים ל"ה רק ספק ערלה וכן משמע מלשון רבינו רב האי גאון ז"ל דכתב דכל אילן שיבש בסתיו ומתו בדיו לגמרי כו' מברכין עליהם בפ"א ובדין היינו ענפים כדאיתא בש"ס ב"מ. (דף כ"ד) מה בדי שוכי דבר דתלי בי' מידי בד קרי לי' א"כ אם אין ענפים מתקיימים בודאי ל"ה רק ס"ע וספק ערלה בחו"ל מותר ואף שהרדב"ז כתב שמה דזה דוקא בס' הבאה במקרה והזדמן אבל בס' מחמת חסרון ידיעתינו דלא ידעינן הלכתא כמאן אין הולכין בספיקו להקל הנה מדברי הרדב"ז האלו נראה דס' פלוגתא דרבוותא הוי ספק חסרון ידיעה דל"א בי' ספיקא דר"ל:

והן אמת שהפמ"ג כתב ג"כ כדברינו בסי' ק"ה סעי"ק ל"ח דכתב שם דלא אמרי' בספק פלוגתא דרבוותא להקל בדרבנן דהוי ספק חסרון חכמה אולם דבריהם תמוהין מאוד דהיא נגד דברי הש"ס ע"ז (דף ז') דאמרי' שם ריב"ק אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל וכן מבואר להדיא ברמ"א בחו"מ בסי' כ"ה סעי"א ובש"ך יו"ד בסי' רמ"ב באריכות כנודע א"כ מבואר להדיא בספיקא דדינא לא אמרי' דהוי סח"י דזה הוי חסרון ידיעה לכל העולם ועיין בב"ש בסוס"י קנ"ה סעיקל"ד, ולפי"ז גם בהלמ"מ דערלה דספיקו מותר ספיקא דדינא ג"כ מותר דזה ל"ה חסרון ידיעה וז"ב:

אולם לכאורה י"ל דאפילו אם נימא דבס' דרבנן אף בספד"ד אזלינן לקולא עכ"ז בהלמ"מ דערלה לא נימא לקולא בספד"ד כיון דבשאר הלכה למ"מ קיי"ל דספיקו לחומרא דהוי כמו ספיקא דאורייתא ורק בספיקא דערלה אמרי' דאף בהלמ"מ להקל משום דכך נאמרה הלכה וודאי אסור ספיקו מותר משה"כ מתמה הב"י על הטור שמה בסי' רצ"ד מובא בטו"ז סעי"ק ג':

והנה התוס' במנחות (דף ל"ט) בד"ה קשר עליון הקשו שמה דהא אצטריך שפיר לאתויי צמר ופשתים לומר שיהי' צריך לעשותם בענין שאין בהם כלאים ותירצו דבאמת עיקר ההוכחה דבעינן שתי תכיפות הוא מגדיל דבעינן גדיל טוב רק דההוכחה מהא דאיצטריך למישרי כלאים בציצית דדרשא דגדיל דרשה נכונה היא והרואה בעין חודרת יראה ויבין דכוונתם היא דאין לומר דהקרא דצמר ופשתים אתיא לאורויי לן דכוונת תיבת גדיל היא שיהי' גדיל טוב ולא נטעה פירוש של תיבת גדיל דע"ז ל"ש לומר דאתי קרא דצו"פ דהא קמי שמיא גליא היא:

ולפי"ז הי' נראה לתרץ כוונת הרדב"ז דאין כוונתו דמשה"כ ל"א בספד"ד בערלה דספקו בהלל"מ להקל משום דהוי ספק חסרון חכמה וכדעת הגאון בעל פמ"ג הנ"ל דזה בודאי לא ניתן להאמר כלל דזה לא נחשב לח"ח דהא בספק דרבנן גם בס' פלוגתא דרבוותא הולכין בו להקל כדהוכחנו לעיל א"כ גם בהלמ"מ בערלה דקיי"ל דספיקו להקל אף בספיקא דדינא גם כן הולכין להקל דמ"ש מס' דרבנן:

אולם כוונת הרדב"ז הוא כמו דבשאר הלמ"מ אזלינן להחמיר בספיקו כמו בדאורייתא רק בערלה משה"כ מותר בספיקו דכך נאמרה הלכה דספיקו מותר א"כ האיך נוכל לומר דעל הך ספיקא שלא ידעינן הלכתא כמאן נאמר בי' דספיקו להקל הלא קמי שמיא גליא עם מי הדין ול"ה ספיקא כלל קמי שמיא ואע"ג דמצינו כן בש"ס חולין (דף ס"ג) ובנדה (דף נ"א) כבר האריכו בתוס' שמה במקומו ובפ"ק דחולין בסוגי' דתחילת הציהוב כנודע וביומא ר"פ יוה"כ ועיש"ה כנודע וא"כ לכאו' י"ל דזה היתה כוונת הרדב"ז דעל ספק כזה ל"א דספיקו מותר:

אולם לאחר העיון נראה דל"ד דגבי תחילת הציהוב וגבי חלב כוי שפיר מקשה הש"ס איצטריך קרא למעוטי ספיקא דהתורה בודאי לא אתי למעט ביחוד הך דהוא ספק לנו דקמי שמיא גליא והיא ספק השוה לנו בכל שעה ולא נולד ע"י מקרה אבל הכא בנ"ד בספק ערלה י"ל אע"ג דהלכה דאמרה דספיקו מותר בודאי לא אמרה על ספק כזה שלא נדע להכריע כמאן דקמי שמיא גליא היא והלכה לא אמרה רק על הספק הנולד ע"י מקרה דספיקו מותר אבל מאחר דכבר נאמרה הלכה דספיקו מותר א"כ מעתה אם נולד לנו ספק אשר לא נדע להכריע בשכלינו הלכה כמאן היא ממילא אמרי' ג"כ בי' דספיקו מותר דהא כן אמרה הלכה דספיקו מותר אע"ג דכוונת הלכה לא היתה על ספק כזה רק על ספק הנולד במקרה משום דקמי שמיא גליא היא אבל לנו אין לחלק בין ספק כזה ובין הנולד במקרה וכיון דס' הנולד במקרה מותר בחו"ל ממילא גם בספד"ד ג"כ מותר

בי' דמ"ש ודוק היטב, ואנכי כבר כתבתי מש"ס ברכות (ל"ו) דמקשה שמה וליעבד כב"ש דמספקי להו דמוכח שמה דלא כהרדב"ז דגם בס' פלוגתא דרבוותא אזלינן לקולא:

והנה כבודו כתב מפירש"י שם דאזיל למ"ש דערלה בחו"ל הלמ"מ וכן כתב הפנ"י שם במקומו אבל באמת אדרבה מהפנ"י מוכח להיפך דהפנ"י כתב שם דהסוגי' אזלא למ"ד הלכתא מדינה היא משום דהי' קשה לו אהא דמקשה שם וליעבד מר כב"ש, דהא אפילו בסד"ר לא עבדינן כיחיד נגד רבים רק בעירוב ובאבילות וכן איתא להדיא בש"ס עירובין (דף מ"ו) באבילות היא דאקילו רבנן אבל בעלמא אפי' בדרבנן שני בין יחיד במקום יחיד ובין יחיד במקום רבים, ומתחלה רצה הפנ"י לומר דערלה בחו"ל עדיף עוד מס' דרבנן דעלמא ואפילו יחיד במקום רבים עבדינן כיחיד ולבסוף מסיק דהסוגי' אזלא למ"ד ד"ה מדינה היא, אבל במקום דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כתב הפנ"י שם להדיא דבזה אמרי' דספק ערלה בחו"ל להקל אפילו למאי דקיי"ל דערלה בחו"ל הלמ"מ היא עיי"ה ויראה דאדרבא דעת הפנ"י דלא כהרדב"ז:

ואף שהשעה"מ שהביא כבודו נראה באמת שדעתו נוטה כדעת הרדב"ז, אולם לדעתי נראה ראי' ברורה דגם בזה אמרינן ספיקו להקל בערלה בחו"ל, דמבואר להדיא בש"ע בסי' רצ"ד סעי"ג דבחו"ל האביונות של צלף חייבים בערלה ותמרות וקפריסין פטורין והמחבר פסק שם בסעי"ח דערלה בחו"ל הלמ"מ היא ואפיה"כ פסק דבחו"ל תמרות וקפריסין של צלף פטורין ובארץ גם התמרות חייבים אלמא דמספקא לי' הלכה כמאן אי כר"א או כר"ע ואע"ג דקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו מ"מ מאחר דברייתא מסייע לי' לר"א הוי ספק להמחבר אי הלכה כר"א או כר"ע ומשה"כ פסק דבארץ גם התמרות חייבים ועיין בפ' כיצד מברכין בר"י שם ואפיה"כ פסק דבחו"ל התמרות פטורות מן הערלה וע"כ משום דהוי ס"ע בחו"ל דהלכה כדברי המיקל בחוץ לארץ הרי להדיא דבס' היכי דלא נדע להכריע הלכה כמאן אמרינן דספק ערלה בחו"ל מותר ומדברי הרמב"ם אין ראי' כלל דהא הרמב"ם פסק דאפילו בארץ אוכל את האביונות וזורק את הקפריסין א"כ להרמב"ם אין כאן שום ספק כלל, אבל להב"י דפסק דבארץ המה חייבין בערלה ובחו"ל המה פטורין מוכח להדיא דבס' שלא נדע להכריע כמאן אמרינן ספיקו לקולא והיא ראי' ברורה שאין עליה תשובה כלל ודוק:

ובדבר אשר העיר כבודו דמנ"ל דבעינן שיתקיים השורש גם בחורף יעיין בש"ס ע"ז (דף י"ד) דדעת רש"י שם דאפילו לענין שביעית דבעינן שיהי' לו עיקר היינו שיתקיים השורש בארץ בימות הגשמים, אך דעת התוס' שמה דלא בעינן שיתקיים השורש בימות החורף והביאו ראי' מתבואה וגבי ערלה גם התוס' מודה דבעינן שיתקיים גם בימוה"ג, המורם

מזה דבהא נחיתנא ובהא סליקנא דאם אין ענפים מתקיימים בימוה"ג ל"ה רק ס"ע וספק ערלה כזה ג"כ מותר בחוץ לארץ כאשר הוכחתי בראיות:
והנני ידידו דו"ש באהבה יעקב ווייזנפלד:

סימן יח

ב"ה ב' מנחם אב תרל"ט לפ"ק הרימלוב.
שוכט"ס לכבוד יד"נ הרב החריף ובקי וו"ח כש"ת מו"ה יחזקאל פרענקעל מו"ץ דק' הוסיאטין.
הנני עט ממהר להשיבו למען רצון ובקשת אדמו"ר הק' שליט"א. ע"ד שאלתו לענין קיום אילנות מורכבים בגינה הקנוי' מעכו"ם אם החיוב לעקור האילנות כמבואר בש"ע סי' רצ"ה סעי' ז':
הנה כבודו האריך בזה וסותר ובונה, אולם לכאורה עלה בדעתי בהערה ראשונה דבח"ל בודאי יהי' מותר לקיים אילנות המורכבים שלא ע"י מעשה, דהנה כבודו בעצמו הביא בשם החת"ס סי' רפ"ח שכתב דדין זה תלוי אם נימא דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרא דאם נימא דון מינה ומינה מותר לקיים כמו בהרבעת בהמה, אולם לדעתי נראה דאפילו אם נימא דון מינה ואוקי באתרא וא"כ אסור לקיים הרכבת אילנות כמו בכלאי זרעים הא תינח בא"י אבל בח"ל בוודאי מותר לקיים, דהנה התוס' בפסחים (דף ל"ג ע"א) ד"ה ומינה הקשו אהא דאמרינן התם דמאי טעמא דרבי דגמר חטא חטא מתרומה מה תרומה במיתה אף מעילה במיתה ומינה מה תרומה בכזית אף מעילה והקשו התוס' דהא במנחות סובר רבי דון מינה ואוקי באתרא ותירצו התוס' דהכא אין לומר אוקי באתרא מה מעילה דממון שוה פרוטה אף מעילה דאכילה כן דהא במעילה דממון ליכא מיתה כלל וא"כ אין למילף מיתה ממעילה דממון רק מאכילה דתרומה והאיך יהי' בו מיתה אם לא כשיעור אכילת תרומה עיי"ש ולפי"ז הכ"נ בנ"ד לענין הרכבת האילן בח"ל כיון דכלאי זרעים מותרים לגמרי בח"ל א"כ האיך נוכל לומר דיהי' אסור לקיים הרכבת אילנות כמו בכלאי זרעים דהא אפילו לזרוע מותר בח"ל ומכ"ש לקיים, וע"כ לאיסור בח"ל צריך אתה למילף מהרבעת בהמה וא"כ איך יהי' חמור מהרבעת בהמה וכשם שבהרבעת בהמה אין אסור הקיום כמו כן בקיום הרכבת אילנות ודוק היטב, ותמהני על הגאון בעל הח"ס ז"ל שלא הרגיש דברי התוס' אלו:
אולם אחר העיון נראה לי דבאמת אסור קיום הרכבת אילנות אפילו בח"ל, דהנה כבודו רוצה לצדד להקל בזה לאשר דאיסור הקיום הוא רק דרבנן א"כ יש לסמוך על דעת

המקילין בזה, אבל אנכי לא כן עמדי ולדעתי נראה להיפך דאם נימא דקיום כלאים הוא איסור דאורייתא יהי' מותר הקיום בכלאי אילנות אבל אם נימא דאיסור קיום כלאים הוא מדרבנן גם בכלאי אילנות יהי' אסור לקיים, והוא דאם נימא דאסור מה"ת שפיר י"ל כיון דכלאי אילנות ילפינן מהרבעת בהמה א"כ מותר לקיים כמו בהרבעת בהמה אבל אם נימא דהוא רק איסור דרבנן הרי מדברי התוס' ב"ק (דף פ"א ע"א) ד"ה אין למדנו דהא דאסור מדרבנן לקיים הטעם הוא משום שלא יחשדוהו שזרעם עיי"ש דכתבו דאפילו לרבנן איצטריך והיכא דניחא לי' חייבוהו חכמים לעקרן שלא יחשדוהו שזרען וא"כ כיון דאיסור הקיום הוא לא משום אסמכתא דקרא רק משום שלא יחשדוהו שזרעם א"כ ממילא דעת לנבון ניקל דבכלאי אילנות שייך ג"כ האי טעמא ולפי"ז לדידן דקיי"ל דאיסור קיום כלאים הוא רק דרבנן וכמ"ש התוס' שלא יחשדוהו שזרעם א"כ גם בכלאי אילנות אסור הקיום ודוק היטב:

אולם בשאלתו לענין גינת אדמו"ר שליט"א שהוא רק תפוח טוב בתפוח היער שהוא מב"מ עושה פירות רק שהם גרועים וודאי אין להחמיר כאשר כבר האריכו בזה האחרונים וע' בירושלמי סוטה פ"ח אם משהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן מאכל מבשא"מ פירות עבירה הם ואם בשהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק מב"מ נוטע כבתחלה הם כו' וכפי שביאר בשו"ת ב"א או"ח סי' נ"ז דהרכבת אילן מאכל באילן סרק שאסור הוא רק במבשא"מ אבל אם הוא ממין זה אלא שאינו עושה פירות מותר להרכיב, אולם בשאר אילנות המורכבים נראה לדעתי ברור דאדרבה אם נימא דאיסור לקיים כלאים הוא מדרבנן אסור ג"כ בכלאי אילנות וכמשמעות הש"ע:

ואמנם נראה דאף לפי המבואר שאסור לקיים מ"מ לעקור האילנות ולנטעם במקום אחר מסתבר דשרי, דהנה מבואר בש"ע סעי' ז' דמותר ליקח ענף מן המורכב ולנטעו במקום אחר והק' במחנ"א שהר"מ סותר לדבריו לעיל שאסור לקיים, והנ"ל הנה במ"ש הר"מ שמותר ליקח ענף ולנטעו במקום אחר כתב הלבוש הטעם משום שהאיסור אינו ניכר בו ובמעדיו"ט הקשה דאינו מן הצורך דהתורה לא אסרה הפרי והעץ רק בכלאי הכרם, אולם גברא רבא קחזינא ותיובתא לא חזינא דנהי דהפרי היוצא מכלאים מותר באכילה אבל על הנטיעה יקשה דאמאי יהי' מותר לנטוע אותו הא הוא מורכב משני מינים וא"כ הוא נוטע כלאים ולכך כתב הלבוש הטעם משום שאין האיסור ניכר והכוונה היא לדעתי, דהנה בירושלמי פ"ח דכלאים מובא בתוס' חגיגה (דף ב') דמה לרכוב ע"ג פרידה ואיתא שם איסי בן יהודה אוסר מק"ו דמה בגדים שאני מותר ללבוש זה על זה אני אסור בתערובתו בהמה שאני אסור לנהג זה עם זה לכ"ש שאני אסור לרכוב עלי',

אבל אנן קיי"ל באמת כרבנן דאינו אסור רק שני מינים מובדלים זה מזה אבל לא כשהם מעורבים יחד אף שיש בו שני מינים וזה הוא טעם הלבוש דכתב כיון שאין האיסור ניכר היינו דאין האיסור מובדל בפ"ע רק דהוא מעורב ביחד, והיכא שהוא מעורב ביחד לא אסרה תורה רק בכלאי בגדים לא בכלאי בהמה וכלאי זרעים וא"כ בלוקח אילן המורכב ונוטעו במקום אחר ליכא משום נוטע כלאים כיון דהוא מעורב כבר ונעשה לאילן א' ע"י ההרכבה וכדקיי"ל ילדה שסבכה בזקנה בטלה ובכלאי אילנות וזרעים לא אסרה התורה במעורב וכמו דמותר לרכוב ע"ג פרידה:

ולפי"ז לכאורה קשה דלמה אסור לקיים אילנות המורכבים דבשלמא בכלאי זרעים אסור לקיים שפיר כיון דהיניקה שיונקים עכשיו זה מזה הוא אסור ואם יעקור אותם ויזרע אותם מחדש יהי' אסורים לכך לקיימם אסור משא"כ בזה אם יעקור אותו מחדש וינטע אותו במקום אחר ליכא משום נוטע כלאים דהיכא שהוא מעורב מכבר לא אסרה תורה כמו שאינו אסור לרכוב ע"ג פרידה וא"כ איך נוכל לומר דהקיום יהי' אסור הא לאחר שנסתבך אין היניקה אסורה והאיסור הי' בשעת ההרכבה אבל לאחר שנסתבך ליכא איסורא כלל ואמאי יהי' אסור הקיום הא ל"ד לכלאי זרעים דבכלאי זרעים האיסור נמשך תמיד משא"כ בכלאי אילנות ועכצ"ל דהטעם הוא דחיישינן דשמא יקיים אותם קודם שיעור הקליטה ושיעור הקליטה הוא שתי שבתות או ל' יום ואז לא נעשה לאילן א' ול"ה עוד מעורב וא"כ הוי יניקה אסורה ולכך אסור הקיום כמו בכלאי זרעים וא"כ הא תינח באותו מקום הנטוע מכבר משא"כ לעקור אותו ולנטעו במקום אחר דבהא ליכא למיחש שמא יעשה זאת קודם הקליטה דקודם הקליטה יעשה איסור דאורייתא דהוה כמו מרכיב מחדש מין בשא"מ כיון דלא נקלט עדיין והוי כמו איסור ניכר ול"ד לפרידה ובודאי לא יעשה איסור מה"ת וכמ"ש התוס' בשבת (דף מ"ז ע"ב) ד"ה מפני דבשריית דיו וסממנים לא חיישינן שיעשה כן בשבת דהא אב מלאכה הוא אבל איכא למיחש שיניח בכלי תחת הניצוצות דל"ה איסור כל כך עיי"ש, והכ"נ ליכא למיחש שמא יטע אותו מחדש קודם שיעור קליטה דדוקא על איסור הקיום חששו דל"ד איסור כ"כ לאינשי ובפרט לכמה פוסקים הוא רק איסור דרבנן:

מבהמ"ח. בח"ס ליקוטי שו"ת סי' כ"ה כתב באמת דאפי' לקיים מותר אחר שכבר נתאחדו והיו לאחד באופן שאין ההרכבה ניכרת כלל בהם ולא הביא דברי המח"א הנ"ל] משא"כ איסור נוטע כלאים ליכא למיחש וא"כ משה"כ ליכא איסור משום מקיים כלאים בלוקח אילן המורכב ונוטע אותו במקום אחר כיון דהיניקה שיונקים זה מזה לאחר ההרכבה אינו אסור כלל כיון דהוא מעורב, ובאותו מקום החשש הוא שמא יקיים אותו

קודם שיעור הקליטה אבל במקום אחר דלשמא יעשה זאת קודם הקליטה ליכא למיחש דאז הוה מרכיב ולזה ליכא למיחוש ולכך אחר הקליטה ליכא איסור כלל ומתורץ קו' המח"א כמין חומר ודוק היטב:

וע"ד אשר הקשה כבודו על הכ"מ פ"א דכלאים במ"ש דרבנן פליגי אר"ע במקיים כלאים והרי הכ"מ עצמו כתב בשי' הרמב"ם בפ"ח מה' שבת דפוסק כרבה דמנכש חייב משום חורש א"כ אמאי מנכש בכלאים לוקה דמשום זורע ליכא כיון דמנכש משום חורש, לדעתי ניחא דהרמז"ל קאי בשיטת הירושלמי דקיום ע"י מעשה גם רבנן מודים לר"ע דאסור מה"ת ועיין במה"פ שם ובמה"פ בירו' מכות שהאריך בזה דשיטת הרמז"ל היא כשיטת הירושלמי דבקיום ע"י מעשה גם רבנן מודים וא"כ שפיר י"ל דהרמב"ם פוסק כרבה דמנכש חייב משום חורש ולהכי חייב בכלאים משום דהוה מעשה גמור ובמעשה גמור גם רבנן מודים דחייב, שו"ר בשעה"מ ה' כלאים שהק' ותי' כן:

ולדעתי נראה להביא ראי' לדברי הכ"מ דהרמב"ם ז"ל פוסק כרבה דהנה התוס' במו"ק (ב') ד"ה קא כתבו דבהכי פליגי רבה ור"י דרבה סובר דבתר המעשה אזלינן לא אחר המחשבה ור"י סובר דבתר המחשבה אזלינן וכבר הבאתי מזה ראי' בתשובה לק' אוזיראן להתיר בבהכ"נ סותר עמ"ל והנה הרואה בעין חודרת יראה דרבה דסובר במ"ק דבתר המעשה אזלינן לשיטתו אזיל דאיתא במנחות (דף ס"ד) נמצאת ראשונה כחושה בבני מעים מהו בתר מחשבתו אזלינן או בתר המעשה אזלינן כו' עד היינו פלוגתי' דרבה ורבא להעלות דגים והעלה תינוק ודגים רבה אומר פטור דבתר מעשיו אזלינן ולא בתר המחשבה ורבא אומר חייב משום דאזלינן בתר המחשבה וא"כ רבה דסובר במנחות דאזלינן בתר המעשה ולכך סובר במ"ק דמנכש משום חורש מתרינן בי' וכמ"ש התוס' שם דבתר המעשה אזלינן ולא בתר המחשבה ולפי"ז יש ראי' להכ"מ דהרמב"ם סובר כרבה מאחר דהרמז"ל פ"ב מה' שגגות פוסק דלהעלות דגים והעלה דגים ותינוק דפטור כרבה דזיל בתר המעשה א"כ יש להוכיח דגם בזה פוסק כרבה דמנכש משום חורש מתרינן דאזלינן בתר המעשה ודוק:

והנני ידידו יעקב ווייזנפלד.

סימן יט

ב"ה ו' עש"ק ח' אלול תרל"ח הרימלוב.

שוכט"ס לכבוד גיסי יקירי הרב החריף ובקי זך השכל הגביר המפואר יקר ערך כש"ת מו"ה משה ראפאפארט נ"י.

בזו הרגע האיר נגד עיני ברק אור מכתבך לנכון וששתי מאוד להקשיב משלומך הטוב ועתה הנני עט ממהר להשיבך:

ע"ד אשר דרשת לחו"ד בא' שדרכו תמיד לתת חומש תבואתו לקרובי אשתו וכעת נדר שליש תבואתו לאחיו עני וכעת הספק הוא אם דעתו לתת שליש מכל התבואה או ינכה מקודם החומש אשר הוא מחלק בכל שנה לעניים קרובי אשתו, וראיתי את פלפולך בזה אשר הערית מדברי תוס' גיטין (כ"ה) והוטב בעיני מאוד. וזה החלי דבאמת בנ"ד כפי הנראה לא עלה על דעת הנודר בשעת הנדר זאת אם לתת שליש מכל התבואה או לנכות החומש וא"כ בוודאי בדעתו לנדב כאשר הוא משמעות לשונו וכמו שכתבו התוס' בשבועות (ד' כ') ד"ה לישנא דהקשו דנשאלי' מה הי' בדעתו ותירצו דבאמר שבדעתו כל מה שיהי' משמעות לשונו ועיין בתוס' מנחות (דף ס"ג) ד"ה מספקא בסה"ד דנדר כפי שידרשו חכמת הלשון, וא"כ חל עלינו מעתה לעיין איך משמעות לשונו בזה אם היא אחרי נכיון החומש או לא:

והנה לכאורה הי' נראה להוכיח זאת מהא דאמרינן בקדושין ס"פ האיש מקדש דהגונב טבלו של חבירו אינו משלם לו אלא דמי חולין שבו למ"ד טוה"נ אינה ממון הרי להדיא דל"ה כל הטבל שלו משום דצריך להפריש תרומה ומעשר והכ"נ החומש שמפריש בכל שנה ל"ה שלו כלל וא"צ לתרום השליש רק לאחר הפרשת החומש שמפריש בכל שנה, אולם באמת אין משם ראי' כלל דאפי' אי נימא דקודם הפרשה הוה הכל שלו מ"מ פטור מלשלם דמי התרומה דהוה זה נהנה וזה לא חסר דיכול לומר לו מאי אפסדתיך כיון דעכ"פ מחויב להפריש התרומה אבל יכול להיות דהוי שלו אף קודם הפרשה, אולם באמת תלוי זה אי נימא מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין או לא:

והנה הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ה מה"א דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין וא"כ אף קודם שהופרש ל"ה כל הטבל שלו, ובאמת הוא פלוגתת תוס' ורמב"ן ז"ל דדעת התוס' בסוכה ובפסחים (ל"ה) דאתרוג של טבל אינו יוצא בו משום דהוה אתרוג של שותפין ודעת הרמב"ן דאתרוג של טבל ל"ה אתרוג השותפין כיון דיכול להפריש עליו מאתרוג אחר ועש"ה וברמב"ן שם, ולפי"ד הרמב"ן י"ל דהכ"נ הוה התבואה שלו דהכ"נ יכול לסלק להעניים בעד החומש תבואה בדמים וכמ"ש הרא"ש בע"ז (ס"ג) גבי והא מיחסרא משיכה דמי שפסק לתת לחבירו חפץ יכול לסלק לו בדמים כידוע, אולם לפי הכרעת הט"ז בה' חלה דחלה אוסרת העיסה קודם ההפרשה והביא ראי' מזרוע בשלה הרי נראה דדעתו ג"כ כדעת התוס' דאף קודם שהפריש אמרינן דמעורב שם חלק הכהן וא"כ בנ"ד

נמי החומש של עניים דניתן בכל שנה ל"ה שלו ואין החומש נכלל בכלל מה שאמר לתת שליש מתבואתו רק אחר נכיון החומש:

וראי' לזה מהא דאיתא בב"ב (ד' ק"ט) דמבעי' לי' ב"ח מהו שימעט בנכסיה כו' או דלמא כיון דמחוסר גוביינא לא ממעיט והיא איבעי' דלא איפשטא והוה בחזקת היתומים ועיין בש"ע חו"מ סי' קי"ב וא"כ בנ"ד דהנודר הוא המוחזק אמרינן דשמא החוב ממעט בנכסים ואין החומש בכלל נכסיו, וגם מצינו בגיטין (ל') בסוגי' דמלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפריש עליהן מחלקן דבמכירי כהונה ולוי' הוי כמאן דאתי לידייהו דהני יעיש"ה ועשו שאינו זוכה כזוכה והרמז"ל פסק כר' יוסי דעשו שאינו זוכה כזוכה ועיין בט"ז סי' ס"א ס"ק כ"ב, ואפילו לדעת הטור דלא פסק כר' יוסי דעשו שאינו זוכה כזוכה מ"מ במכירי כהונה מודה דהוי כמאן דמטי לידי' ועיין בט"ז ה' חלה סי' שכ"ו שחידש בזה דמכירי הנחתום יכולים כ"א להפריש חלה מחלק עיסתם אף שנילוש ביחד דהוה כמו דאתי לידייהו בשעת לישה וכנילוש בפ"ע דמי יעש"ה, והכ"נ כיון דנותן לקרובים מיוחדים בכל שנה וא"כ הוי כמו מכירי כהונה והוי כמאן דאתי לידייהו מכבר ואין זה בכלל נכסיו ודוק:

ואף דבירושלמי שם בגיטין פ"ג ה"ז מקשה אהא דמשני דמיירי במכירי כהונה ולוי' והא תנינן עני ויש מכר לעני כו' המעיין במל"מ בפ"ז מה' עניים יראה דטעם הירושלמי הוא הא דל"ש מכיר לעני משום דל"ש זאת רק בדבר שיש בו טוה"נ לבעלים וא"כ כיון דהם מכיריו שאר הכהנים מסחו דעתייהו אבל במעשר עני דנוטלים בע"כ של בעה"ב א"כ לא מסחו דעתייהו אף שהם מכיריו דהא נוטלים בע"כ של בעה"ב וא"כ הא תינח במ"ע אבל בנ"ד דהוא המחלק לקרוביו בוודאי שייך מכיר גם בעני דבוודאי לא ישנה לתת לעניים אחרים וא"כ הוה כמאן דמטי לידייהו וכבר זכו בהחומש ואין החומש בכלל נכסיו ולענין מסים מצינו ג"כ דאם הי' חייב לאחרים מנכין החובות ועיין ברמ"א סי' קס"ב ובד"מ:

גלל כן לדעתי בוודאי א"צ לתת שליש רק לאחר נכיון החומש ולחזק דברינו דבשו"ת עבוה"ג תשו' מ"ד מבואר בכגון דא דאם צוה לתת לאחותו חלק השביעית ממה שישאר אחר מותו קודם המיעוט שיתמעטו נכסיו מחמת איזה דבר שיהי', דמ"מ החובות ינוכו דזה הוה כאילו כבר נתמעט והביא ג"כ ראי' מהא דבע"ח מהו שימעט בנכסים עש"ה, וגודל טרדותי לא יתנוני להאריך עוד בזה:

והנני גיסך מוקירך ואוהבך אהבה בלתי סרה יעקב ווייזנפעלד.

סימן כ

שוי"ר לכבוד רחים לבי הרב הגדול החריף ובקי חד השכר כש"ת מו"ה משה יונה צווייג נ"י אבד"ק פאטיק.

נועם מכתבו הגיעני וחדאי נפשאי בפלפולו כי כל דבריו בשכל זך ובמזימה נאמרים והנני בזה עט ממהר להשיבו:

ע"ד שאלת הדרוסה באווזות הנה מה שיש לדון בדברי המ"ב ובש"ך סי' נ"ז ס"ק כ"ח דכל שנמצאין קצת נדרסין אפילו לא ידעינן שדרסן אחר שהרג אחד מהם כולם אסורין שכתב בפמ"ג דלדעת הר"ן אינו כן דתולין להקל שדרס תחילה ואח"כ הרג ונח רוגזי:

אולם לדעתי נראה נגד דברי הפמ"ג וביחוד נגד הגאון בעל תורת יקותיאל זצ"ל דכתב דבמצא קצת נדרסין הוה לן למימר לדעת התוס' והרא"ש דלא דרס רק אותן הנמצאין דרוסין ובזה התיר בקטע רישא דחד מנייהו אף שמצא קצת דרוסין דמספק תלינן שדרסן מקודם ואח"כ הרג ונח רוגזי', אבל לדעתי נראה להיפך דאפילו למ"ד דאין חוששין לספק דרוסה היינו דוקא בהוא שותק והם מקרקרין דיש לספק דשמא לא דרס כלל בכה"ג אמרינן דמוקמינן בחזקת היתר ואמרינן דלא דרס כלל משא"כ היכא דדרס קצתן בכה"ג כ"ע מודים דחוששין לספק דרוסה להנשארין דאיתרע החזקה, מאחר דחזינן דדרס קצתן וא"כ חיישינן שמא דרס עוד מהם וכעין זה כתבו התוס' בע"ז (דף ל"ד) ד"ה אי גבי גבינות בית אונייקי דלא שייך לומר דאותן עגלים עצמם נעמידם בחזקת היתר שהי' הקיבות בחזקת היתר שאינם לע"ז קודם שחיטה דשאני התם מהכא דלאחר שחיטה איתרע החזקה דהנך קיבות העומדות לפנינו לאחר שחיטה בחזקת ע"ז קיימי, והכוונה היא כיון דידעינן בודאי שיש מעט קיבות מהעגלים הנשחטים לע"ז ולכך חיישינן לכל הקיבות שמא הם מקיבות ע"ז עיי"ש ועיין בר"ן פ' אין מעמידין דהקשה גבי מורייס דאמאי לא יהי' אסור בהנאה מספק כמו גבינות בית אונייקי ותירץ כיון דכ"ע מעמידין בקיבות חיישינן לקיבת ע"ז כיון דידעינן בודאי שיש קיבות של ע"ז ול"ש לומר דאוקמא אחזקה אבל הכא לא ידעינן אי רמי בי' חמרא כלל ולכך לא מחמרינן לאסור מספיקא למיסר בהנאה והביא ראי' ממשנה דטהרות מהאי דשני רוקין, הגם שדברי הר"ן שם תמוהים דכתב דבשני רוקין ליכא ג"כ רק חדא ספיקא ובאמת הכונה היא שם דשני רוקין הי' אחד ס' טמא וספק טהור והשני טהור ודאי כמבואר שם ברמב"ם וברע"ב וא"כ איכא שפיר שני ספיקי ואכמ"ל:

אבל עכ"פ המורם מדבריהם דל"ש לומר דאוקמא אחזקה מאחר דידעינן בודאי שיש קיבות של ע"א ולכך חיישינן לכל הקיבות וא"כ בנ"ד נמי דהיכא שנמצאין קצת נדרסין

כ"ע סבירא להו דחוששין לספק דרוסה להנשארין ודוקא היכא דלא ידעינן אי דרס כלל איכא מ"ד דאין חוששין לספק דרוסה, אולם באמת ל"ד כ"כ דשם גבי קיבות של ע"ז לא ידעינן איזה הקיבות של ע"ז הנה וכל הקיבות הם בספק ולכך ל"ש לומר דאוקי אותו אחזקת היתר כיון דידעינן דיש קיבות של ע"ז א"כ מאי חזית לומר דאילו הקיבות הן בחזקת היתר ושאר הקיבות הן של ע"ז דלמא אלו הן של ע"ז וכמ"ש התוס' בנדה (דף ס') ד"ה באנו דמשום דמ"ש זו מזו לכך אין תולין דמיחזי כחוכא ואיטלולא משא"כ הכא בנ"ד דהנדרסין ידועים המה לנו א"כ שפיר יש לנו לומר דהנשארין המה בחזקת היתר ודוק:

אולם יש להביא ראי' לדברינו מגמ' מפורשת בנזיר (דף ח') דמקשה התם ולחזי' כאילו מלאה קשואין ודלועין ותהוי לי' תקנתא לר"י דסובר דספק נזירות להקל ומשני ר' יוחנן אפי' תימא ר"י התם לא נחית לי' לנזירות הכא נחית לי' לנזירות במאי לסלוקי' מיני' עיי"ש, א"כ חזינן להדיא דאפי' לר"י דסובר ספק נזירות להקל היינו דוקא היכא דהוה ספק אם הוא נזיר כלל אבל היכא דידעינן שהוא נזיר רק דלא ידעינן כמה נזירות קיבל עליו גם ר"י מודה דספק נזירות להחמיר, א"כ הכ"נ בנ"ד יש לנו לומר דאפי' למ"ד דסובר אין חוששין לספק דרוסה היינו דוקא היכא דלא ידעינן אם דרס כלל אבל היכי דאנו רואין שדרס רק דלא ידעינן אם כבר דרס אחד או שנים כ"ע מודים דחוששין לספק דרוסה לר"י, ודוק:

אולם לאחר העיון ז"א דבאמת מקשה שם הש"ס אהך תירוצא התם דלא נחית לי' וליחזי' לקופה כאילו מלאה קישואין ודלועין ועיין בתוס' שם דכונת המקשן היא דאפילו אם נימא דחרדל קביל מצי לגלח אחר שלשים יום דס"ד דאפילו אם אמר חרדל נזירות הרבה קביל עליו ולא נזירות אחת ארוך וכיון שהוא מגלח לסוף ל' שוב לא תטיל עלי' נזירות לר"י דסובר ס"נ להקל דמאן לימא לן דנזירות חרדל קביל עלי' דלמא בצק קביל עלי' ונשלם נדרו ומשני דר"י סובר כרבי דחדא נזירות ארוך קביל עלי', א"כ אדרבה מוכח משם דאם נימא דהרבה נזירות קביל עלי' אמרינן גם בזה לר"י דס' נזירות להקל אע"ג דידעינן בודאי דחדא נזירות קביל עלי' ולפי"ז גם בנ"ד למ"ד דאין חוששין לס' דרוסה אוקמינן להנשארין בחזקת היתר אע"ג דידעינן שדרס קצתן דזה דמי לספק אם נזירות הרבה קיבל עלי' או לא דתולין להקל לר"י:

אולם בירו' פ"ב דנזיר ה"ח איתא שם גבי הפילה אשתו דלא אמר ר"י אלא לבסוף אבל בתחלה גם ר"י מודה ובאמת ט"ס הוא שם וכאשר הגיה המ"פ שם דאיפכא גרסינן דלא אמר ר"י אלא בתחלה אבל לבסוף גם ר"י מודה כיון דנחית לנזירות עלי' וכמבואר בבבלי

(ד' ח') עיי"ש ובתר כן איתא שם אם אחת או שתים צריכה לר"ש בר"י כבתחלה היא כבסוף והכונה היא דהוא ספק דאפשר לדמות לה לכתחלה ואפשר לדמות לה לבסוף דהא עכ"פ נזיר אחת היא והשני' היא ס' אם יהי' עוד נזיר והוי כארבעים או חמשים, ולפי"ז אם נימא דאם אחת או שתים הוי ג"כ כמו לבסוף וגם ר"י מודה בזה דס"נ להחמיר כיון דנחית לנזירות, א"כ גם בנ"ד הוה לן למימר דכ"ע מודים דחוששין לס' דרוסה דזה דמי לאם אחת או שתים, ודוק:

אולם לאחר העיון גם בזה יש מקום לחלק דשם הס' הוא על אותה שעה שקיבל עליו הנזירות אם חדא נזירות קיבל עליו או הרבה, ולפי"ז שפיר אמרינן כיון דנחית עכ"פ לנזירות חיישינן דלמא באותה שעה הרבה נזירות קיבל עליו אבל בנ"ד גבי דרוסה דאינו דורס בב"א רק בזאח"ז א"כ אע"ג דידעינן שדרס קצתן לא חיישינן שדרס אח"כ להנשארין כיון דאפילו אם דרס אותם כבר דרס הראשונים וא"כ אין שייכות להעופות אשר לא ידעינן אם דרס אותם להראשונים שכבר דרס כיון דאינו בב"א ולפי"ז נוכל להצדיק דברי בעל התורת יקותיאל ודוק:

אולם בנ"ד בלאה"כ נראה לי דיש להתיר אותן כיון דהחור גדול ולפי דברי אנשים שועל יכול לכנוס דרך החור כזה א"כ בודאי אוזא אחת יכולה לצאת דרך החור הזה, א"כ הוה כמו יש מחבואה אחת דמצלת על כהנת כולן וכמבואר ברמ"א יו"ד סי' קנ"ד סעיף י' ובטו"ז שם ובפרט דלפימ"ש המהר"ם מלובלין דרובם אינם נדרסים רק דבע"ח חשובין ולא בטלין ואם יכולה אחת לברוח בודאי היא מצלת על כולן וכולם כשרים, כן נראה לדעתי בזה:

והנני ידידו דו"ש בלונ"ח:

סימן כא

ב"ה יום ו' עש"ק י"ב אדר תרח"ם לפ"ק.

לרב אחד.

היום הגיעני יקרת מכתבו עם שאלתו ע"ד הסופר שנמצאו פסולים בס"ת שכתב מהם מחמת פשיעות ומהם מחמת קלות מה דין הסת"ם שכתב הסופר הזה, והנה הרציף עם מכתבו תשובות הגדולים שליט"א אשר בענותנותם הניחו לי מקום ורצונכם לשמוע חו"ד בזה, ועיינתי בדבריהם מרישא לסיפא והנני להשיב לכת"ה על אתר כרצונו היקר כי נחוץ הוא:

תשובה. לדעתי עיקר ההיתר של כבוד ידידי הגאון המובהק מפרעמיסלא על סמך הביטול אשר כבר הערה בזה הח"ס ואינו היתר כלל לדעתי ותיתי אפי' לגברא רבה דכוותי' לא מחניפנא לי' והנה למראה עיני הי' השגות הרב המשיג עליו בזה ושיש להעיר מדברי הכה"ג הביאו הפ"מ דהיכי דההיתר אינו מבורר מעיקרא לא בטל ברוב כמו בג' זיתי כבד וכו' אמנם לדעתי נראה ראי' ברורה מדברי הירושלמי תרומות פ' ד' ה"א דבכה"ג ג"כ בטל ברוב והיא דאיתא התם גבי מפריש מקצת תרומה מיי כדון כשנתקן רובו של כרי פלוגתא דחזקי' ור"י אי טבל בטל ברוב אלמא דאפי' היכי דאין ההיתר מבורר מעיקרא דהתם כשהפריש סאה ומחצה על מאה סאין ידענו דרובו של כרי ניתקן אבל אין אנו יודעים איזה ניתקן ואיזה לא ניתקן אפי"ה אמרי' דטבל בטל ברוב ואדרבה הפ"מ מפרש שם דאע"ג דטבל בעלמא בטל ברוב הכא כיון שאין הטבל ברור בטל הוא ברוב עיש"ה ובמראה הפנים אבל עכ"פ נראה להדיא דאף היכא דאין ההיתר מבורר אך דידעינן דיש רוב היתר מהני ביטול ברובו ולפי"ז הי' לכאורה מקום לומר גם בנ"ד דבטל הפסול בהרוב. אולם לאחר העיון נראה לדעתי דלא שייך כאן ביטול ברוב כלל, דל"מ לדעת הרשב"א וכן קיי"ל דביבש ביבש היכי דבטל בטל ברוב ואסור לאכלן בב"א דממ"נ אכל חדא דאיסורא א"כ הכא הוי כמו בב"א דהכא אם יש פסול אף באות אחת פסול כל הס"ת ועכ"פ חומש א' א"כ אם יש פסול בחומש הזה אין לומר כאן דבטל ברוב דהכא לש"ל דכל חדא דאכל התירא קאכל דהכא כולא אסורא הוא דהאות הפסול הוא פוסל כל הס"ת ודוק. וכן כתבו התוס' בפ' כל הזבחים גבי הנסקלין שנתערבו בנשרפין דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר יעש"ה והכא בודאי הוא שקר אם ניזל בתר רובא דכיון דיש רק אות א' פסול הוא פוסל כל הס"ת וז"ב דהכא הוי בב"א אולם לפמ"ש הפ"מ דהא דאסור לאכול בב"א להרשב"א הוא רק מדרבנן וכן מוכח מדברי הט"ז סי' ק"ט וכן נראה לפמ"ש הרא"ש דהא דאסור לאכול בב"א היא מהא דאמרינן בש"ס בכורות (כ"ג ע"א) גבי אפר פרה שנתערב באפר מקלה דנהי דבמגע לא מטמא במשא מיהו מטמא וכתבו התוספות שם דטומאת משא ל"ה רק מדרבנן יעש"ה וא"כ הא דאסור לאכול בב"א הוא ג"כ רק מדרבנן וא"כ הי' מקום להההיתר של ביטול ברוב אע"ג דהכא הוה בב"א הא אינו אסור רק מדרבנן והוה ס' דרבנן אולם באמת לא שייך כאן ביטול ברוב כלל אפי' לדעת הרא"ש דמתיר ביבש ביבש לאכול בב"א דלא שייך ביטול ברוב אלא היכא דאם לא הי' נתערב האיסור הי' מותר אבל הכא דאם לא האות הפסול הי' פסול ג"כ דאם חסר אות א' היא פסול לא עדיף מאם הי' אויר דהי' פסול ולא שייך בזה ביטול ברוב לומר דיועיל האות הפסול להשלים ולהכשיר דביטול אינו מועיל רק שלא לאסור ההיתר אבל לא

להכשיר עוד ע"י אות הפסול וראי' ברורה לזה מהא דאיתא בירושלמי חלה פ"ב ה"ג בהא דניטל מורמנן מתוכן וחזר לתוכן פטורה מן החלה ואמר ר"ל מתניתין כרשב"ג דאמר עד שיהי' בה כשיעור והתם בל"ס איכא רובא נגד המורסן ואפ"ה אמר ר"ל דבעינן שיהי' בה כשיעור אלמא אפי' היכא דאיכא רובא אפי"ה בעינן שיהי' בדגן כשיעור ולא מועיל המורסן להשלים השיעור הרי בהדי' דהמועט אינו משלים השיעור להרוב ובעינן שיהי' השיעור בהחיוב וה"נ אע"ג דהרוב הוא כשר לא מצטרף המיעוט להרוב להשלים ההכשר ולא עדיף מאם הי' אויר דפסול והיא ראי' ברורה ואין לפקפק אחרי' כלל וכן איתא להדי' במקואות דדוקא נטל סאה אחר שהי' ארבעים סאה הוא כשר אבל בנתן סאה קודם שהי' מ' סאה הוא פסול דמ"פ אינו מועיל להשלים ואפילו במקוה חסר ונפל שם יין ונשתנה מראהו ונפל שם ג' לוגין והשלים המקוה במים כשרים הוא כשר אבל היין שבתחלה אינו מצטרף להשלים ולא קיי"ל כהראב"ד דהיין שבתחלה הוא משלים ואפי' לדעת הראב"ד ז"ל שפסק כיון שהמים שנשתנו למראה היין הם משלימים גם היין הוא משלים אבל הכא כ"ע מודו דהפסול אינו משלים אף דבש"ס ב"ב (ד' קס"ב) אמרינן אל תתמה שהרי אויר פוסל בג' וסכך פסול פוסל בד' ולכך מלאוהו בקרובים כשר א"כ מצינו דפסול עדיף מאויר שאני התם דכבר נשלם השיעור אבל להשלים הפסול בודאי ל"מ כדמוכח מירושלמי חלה שהבאתי דבעינן שיהי' בדגן כשיעור אע"ג שהרוב הוא דגן, והיא ברור מאוד שאין שום אופן לומר דהאות הפסול יהי' משלים ע"י ביטול ברוב: **גם** מש"כ הג' הנ"ל דיש למתלי שעשה ע"י העברת קולמוס כבר נודע מ"ש השג"א דזה אלי ואנוהו הוא פסול דאורייתא וכן מוכח בש"ס שבת (דף קט"ז) בסוגיא דמפשיטין הפסח עד החזה יעש"ה ועי' ברש"י ותוס' סוכה ר"פ לולב הגזול ואם נימא דזה אלי ואנוהו היא מה"ת א"כ העברת קולמוס הוא ג"כ אסור מדאורייתא אולם לדינא אני מסכים ג"כ שלא להצטרך גניזה כי הח"ס בעובדא דידי' שהי' פסול ח"ת בודאי התיר על סמך הרמב"ם ז"ל דהתיר לקרות בס"ת שחסר ובאמת כמה פוסקים סוברים כן ודעת התוס' הוי כן במגילה גבי מקרא שכתבו תרגום איכא יגר שהדותא ואם הח"ס ז"ל סמך בזה כיון שאינו רק איסור דרבנן דמה"ט ברובא בטל ובעובדא דח"ס שפיר שייך לומר דבטל ברוב כיון דחומש א' הוא פסול והשאר כשרים ולכך סמך על הפוסקים דמכשירים לקרות בספר שחסר א"כ בנ"ד דביטול ברוב ל"ש הכא כיון דהספק הוא על כל החומשים שהי' ח"ת בהם וכדומה א"כ לא מהני ביטול ברוב להשלים ההכשר כדמצינו להדי' בירושלמי מ"מ הכא איכא ס"ס דשמא לא עשה בס"ת אלו הפסולים ההם וס' שמא כדעת הרמב"ם ז"ל והתוס' דמכשירים לקרות בס"ת פסול וס"ס בדאורייתא עוד קיל מסד"ר כמו"ש הטו"ז

ביו"ד סי' פ"ד ס"ק י"ז דאע"ג דספק הרגיל לא שמי' ספק ואפ"ה חשבי' הרשב"א לס"ס אע"ג דדרכן להתליע וא"כ הכ"נ יש לסמוך ע"ד הרמב"ם ותוס' למחשב ס"ס כן נראה לדעתי דבכגון דא יש לסמוך על הח"ס שלא להצריך גניזה כיון דאיכא ס"ס:

ואמנם בס"ס זו דשמא כדעת הרמב"ם והתוס' דחסר אות א' כשר לקרות בו אכתי יש לעיין כיון דהוא מומר לאותו דבר הוא פסול לדעת המ"א משום דאינו בקשירה ובס"ת איכא ג"כ הפסול דאינו בקשירה כמבואר ביו"ד ולא כדעת הדרישה דכתב דרק בתפילין פסולין ולא בס"ת עיי"ש בש"ך ובתשו' מהר"ם לובלין האריך אם אשה כשירה לתפירת היריעות יעש"ה, וא"כ אם נימא דהוא פסול לכתיבה שוב ליכא ס"ס דאפי' אם הי' כתוב כהוגן הוא פסול, אולם באמת ל"ה מומר בזה דנהי דחשוד להכשיל לאחרים ולעבור על לפ"ע בזה אינו חשוד שלא להניח בעצמו תפילין וא"כ שפיר הוי בר קשירה, והנה לכאורה דברי הכ"מ בה' עדות עומדים לנגדינו דכתב שם בפ' י"ב דמש"ה פסול לעדות אם יצא טריפה מתח"י דכיון דהוא חשוד למכור הוא חשוד לאכול ג"כ דמשום לפ"ע לבד לא הי' נפסל כיון דאין בו מלקות ולפי דברי הכ"מ הכא כיון דהוא חשוד למכור תפילין א"כ חשוד הוא שלא להניח תפילין ג"כ וא"כ אינו בקשירה ופסול לכתיבת סת"ם אולם באמת דברי הכ"מ מרפסין איגרא דהם נגד ש"ס מפורש בע"ז פ' א"מ וכולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר וכן מבואר להדי' ביו"ד סי' קי"ט כידוע:

והנראה לדעתי לתרץ דברי הכ"מ התמוהין מאוד דהנה בש"ס בכורות (ד' ל"ה) מקשה לר"מ דס"ל דחשוד לד"א חשוד לכל התורה כולה כהנים היכי לידיינו דינא אימר דאמר ר"מ לחששא לאחזקינהו מי אמר עש"ה א"כ חזינן דשאני לר"מ בין הוחזק לחשוד דבחשוד לד"א אינו חשוד לכל התורה כולה משא"כ בהוחזק אז חשוד לכהת"כ ולפי"ז י"ל דדעת הכ"מ בשי' הרמב"ם לחלק ג"כ בזה, דהנה דעת הרמב"ם ז"ל דבחו"ל לא אמרינן דכל ישראל הם בחזקת כשרות ולפיכך אין לוקחים מ"ח מח"ג אלא מן המומחה, ולפי"ז דעת הכ"מ בדברי הרמב"ם לחלק דהא דאמרינן דכולן אם נתארח אצל הבעה"ב מותר היינו דוקא אם הוא חשוד בלבד אבל אם הוא מוחזק למכור טריפות דיש עדים שמכר טריפות בחזקת כשר אז הוא חשוד גם לאכול טריפות כמו דמחלק ר"מ בין חשוד למוחזק להיות חשוד לכל התורה כולה כמו כן מחלק הרמב"ם באותו דבר אם חשוד למכור אינו חשוד לאכול אבל אם הוחזק למכור הוא חשוד לאכול בעצמו ודוק, ושפיר כתב הכ"מ דאם יש עדים שמכר טריפות בחזקת כשר הוא חשוד לאכול בעצמו:

ובזה מדויק לשון הרמב"ם בה' מ"א הלכה י"א ואם הוחזק שאינו כשר אסור להתארח אצלו היינו שאם הוחזק שאינו כשר אף דלא הוחזק לאכול בעצמו רק דהוחזק למכור

טריפות אז אסור להתארח אצלו דדוקא בחשוד לבד מותר להתארח אצלו. ודוק כי היא ענין נפלא ונכון לאמיתה של תורה ומתורצים דברי הכ"מ כמין חומר:

אולם הא תינח לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דכל ישראל אינם בחזקת כשרות בחו"ל א"כ לדידי' נוכל לומר דהא דאמרינן וכולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר היינו אם הוא חשוד לבד אבל לא במוחזק אולם לדידן דקיי"ל דכל ישראל הם בחזקת כשרות אפי' בחו"ל א"כ הא דאמרי' דאין לוקחין ימ"ח מח"ג אלא מן המומחה מיירי היכי דהוא מוחזק למכור טריפה בחזקת כשר ואפ"ה אמרינן וכולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר א"כ אפי' בהוחזק אינו חשוד לאכול בעצמו וא"כ הוי שפיר בר קשירה וכשר לכתיבה רק דהוא חשוד ואבד נאמנותו וא"כ שפיר הוי ס"ס דשמא לא קלקל בספרים אלו ושמא כדעת הרמב"ם ותוס' דכשרים לקריאה בס"ת שחסר ודוק, והרבה יש להאריך בענינים האלו אולם טרדת הכנסת ש"ק עלי לכן נקיטנא בקצירת אומר:

והנני ידידו דוש"ת באהבה יעקב ווייזנפעלד.

סימן כב

שוי"ר לכבוד ידידי הרב החריף ובקי וו"ח מו"ה **יחזקאל פרענקל דומ"צ דק' הוסיאטין**: **בזו** הרגע הגיעני מכתבו והנני עט ממהר להשיבו. ע"ד השאלה של"ה משם אלקים נדבקו ונעשה בבירור אחר הכתיבה:

תשובה. הדבר מבואר באו"ח סי ל"ב וביו"ד סי' רע"ו דמותר להפריד אותיות השם שנדבקו אהדדי אולם הנוב"י במה"ת כתב דהיינו דוקא אם נדבקו בתחילת הכתיבה דזה פסול לכ"ע, אבל לאחר הכתיבה דלדעת הב"י בתי' הב' הוא כשר אם נעשה אחר הכתיבה ואין זה צורך תיקון, אסור לגרור דאפילו מקצת השם אסור למחוק:

ולדעתי נראה דיש לפקפק הרבה בדברי הנו"ב דכיון דאפילו שם שנכתב שלא בקדושה מותר למוחקו לצורך איזה תיקון ומכש"כ המותר שנעשה אחר הכתיבה דלא נתקדש כלל דמותר למוחקו ודמי להא דאמרינן במנחות (דף ז') מכי מהדר לי' מנח לי' אדפנא דמנא ומניד לי' ונפל ממילא דנעשה כמי שהחזירו הקוף וע' פי' רש"י שם דאע"ג דכלי שרת מקדשין שלא מדעת ה"מ כי הדר לי' איהו ממש, אלמא דממילא גרע עוד משלא מדעת, וא"כ המותר הנעשה אחר הכתיבה בודאי מותר לגרר, ול"ד לנטפל לשם דאסור למוחקו דכבר ידוע מ"ש דהא דאסור למחוק הנטפלין הוא מטעם צירוף דכלי מצרף כל מה שבתוכו לקודש, והנה איתא בחגיגה (דף כ"ד) ובמנחות (כ"ד) צריך לכלי כלי מצרפו שאין צריך לכלי אין הכלי מצרפו ועיין בתוס' מנחות (דף כ"ד) ד"ה שאין דהיכא דלא

הי' מעולם צריך לכלי אין הכלי מצרפו אפילו מדרבנן עיי"ש וה"נ המותר דלא הי' צריך להשם מעולם אינו מצטרף לקודש כלל ומותר לגררו אפילו מדרבנן שלא כדברי הנוב"י: **ונ"ל** ראי' לזה ממתני' פ"ג דכלים מ"ה הטופל כלי חרס הבריא כו' עד וחכ"א הטופל את הבריא טהור ואת הרעוע טמא ועיי"ש פירוש הרע"ב מכיון שאין הכלי צריך לה א"כ ל"ה הטפילה ככלי והלכה כחכמים ועיין שם עוד בפ' הנ"ל מ"ח חבית שנקבה ועשאה בזפת יתר מצרכה הנוגע בצרכה טמא יתר מצרכה טהור עיי"ש פירש הרמז"ל ובהרע"ב כגון שעשה הסתימה עבה ביותר עד שיוכל להנטל ממנה ותשאר סתומה טהור שאין הזפת חיבור להכלי עיי"ש, א"כ בנ"ד גבי הנטפלין ג"כ יש לחלק בין הנידון לשם הנטפל דכיון שא"צ לזה הבליטה אינו מצרפו לקודש שיהי' אסור למחוק ודוק:

ועוד ראי' ברורה לדברינו ממשנה מפורשת בשקלים פ"ב מ"ג המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי בש"א מותרן נדבה וב"ה אומרים מותרן חולין ואיתא בירושלמי שם ובנזיר פ"ה במכנס פרוטרוט עסקינן אבל באומר אלו לשקלי כל עמא מודיי שהמותרין נדבה עיי"ש והכא הוה כמו מכנס פרוטרוט כיון שנעשה אחר הכתיבה א"כ קיי"ל כב"ה שהמותר חולין ועיין ברמב"ם פ"ג מה"ש הלכה י"ב ובראב"ד שם וכבר הארכתי בחידושי לתרץ דברי הרמב"ם שם ואכ"מ, וא"כ בנ"ד בודאי מותר לגרור את כל אשר נעשה אחר הכתיבה דהוה כמכנס פרוטרוט דהמותר חולין והוא ראי' ברורה נגד דברי הנו"ב :

ולדעתי הוא להיפך מהנו"ב דבשעת הכתיבה חמיר טפי דבשעת כתיבה הוי כמו אם אמר אלו לשקלי דכ"ע מודים שמותרן נדבה ולאחר הכתיבה כמכנס פרוטרוט דקיי"ל דמותרן חולין, ואולי הנו"ב מיירי היכי דהוי נגיעה דקה וא"כ א"א לצמצם שלא יגע במה שהי' כתוב מקודם אבל כשניכר הבליטה הנעשה אחר הכתיבה בודאי מותר לגרור הנעשה אחר הכתיבה דאין בו קדושה כלל א"כ בנ"ד א"צ לזה כלל דאם הוא כתבנית הנכתב בהקארטע שלו א"כ בכה"ג ל"מ פרידה כלל דהא נשתנה צורת הכ"ף כפופה מהלמ"ד ע"י הה' כיון דנסתם הפתוח לגמרי וצריך לגרור כל הכ"ף כפופה מהלמ"ד א"כ בזה פשוט דאפי' נעשה אחר הכתיבה מותר למוחקו דהוה כמו דיו שנשפך על השם דמותר למחקו כידוע וא"כ אם הוא כתבנית הזה בודאי מותר למחוק הלמ"ד ויוכל לגרור הבליטה מהה' אף דלא נתקלקל הה' לגמרי כיון דהלמ"ד נפסד ממילא אין שום קדושה בהה' אף להסוברים דאחר הכתיבה אסור למחוק בנ"ד דיש הפסק בין הה' להא' אחר גרירת הל' מותר למחוק הה' ויגרור הבליטה מהה' והה' תשאר במקומה הראשון ול"ה חוק תוכות כיון דלא נשתנה צורת הה' ויגרור אח"כ כל הכ"ף כפופה מהלמ"ד ויעשה כ"ף חדש, ומה שלא יהי' עי"ז כסדרן אותיות השם ליכא למיחש דאפילו למאן דחש

להא דמבואר בכמה תשובות דבשם צריך כסדרן דוקא בשם הוי' חששו בזה אבל בשאר שמות לא ואנכי כבר הבאתי ראיות ברורות דאפילו בשם המיוחד ליכא למיחש לשלא כסדרן והוא ברור ונכון לדעתי:

והנני ידידו"ש בלונ"ח **יעקב ווייזנפלד**.

סימן כג

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה נחום בראממערג נ"י אבד"ק סיווען: **ע"ד** שאלתו בבכור שנקרע שפתו התחתונה ונשאר בשר הלחי ערום אם יש להתיר בזה"ז, הנה בש"ע סי' ש"ט לא נקט בין המומין המובהקים רק נסמית עינו ונקטעה ידו וכיו"ב ושאר מומים דעת הרמז"ל דל"ה מובהקים אע"פ שהם נראין לעין, כיון דלא משתמע לאינשי דהוי מומא, אבל דעת הרא"ש ז"ל מובא בטור וב"י דכל שהם נראין לעין הוו מומים מובהקים אע"ג דלא משתמע לאינשי שהוא מום והרמ"א כתב דהסומך על דברי הטור הבנויין על דעת הרא"ש לא הפסיד, מכ"מ לא הכריע לגמרי כהרא"ש לחשוב למומין מובהקים חוץ מנסמית עינו ונקטעה ידו וכיו"ב, אך הגאון הקדוש מו"ה ישכר בער זצ"ל אבד"ק זלאטשוב האריך בחריפות ובקיאות בספרו בת עיני להכריע כהרא"ש וא"כ יש לנו אילן גדול לסמוך עליו:

אמנם לדעתי נראה מלתא חדתא דאפי' לדעת הר"מ דבעינן דוקא מום דמשתמע לאינשי מ"מ גם במום דלא משתמע לאינשי נהי דל"ה מום מובהק לעצמו עכ"פ שוב מותר להטיל בו מום אחר כזה שיהי' ידוע לכל העולם דהוי מום, דהנה הטעם של הר"מ דבעינן מום דמשתמע לאינשי אין זה מן הדין רק משום שמא יאמרו העולם שאינו מום ואתי להתיר קדשים בחוץ, ולפי"ז הנה מבואר דעת הרמז"ל פ"ד מה' אישות ה"ט חרש שנשא פקחת אין קדושיו קדושין ולפיכך אם בא פקח וקידש אותה הר"ז מקודשת לשני קדושין גמורין ונותן גט ומותרת לבעלה חרש וכתב הראב"ד ז"ל טעה בזה שאינה מותרת לבעלה חרש דשמא יאמרו גירש זה כו' אולם באמת דברי הרמז"ל מבוארים בירושלמי יבמות ר"פ החרש דאיתא שם גירש מותרת להנשא לראשון ועיין במפורשי הירושלמי שם, והה"מ ביאר בטעם הר"מ דמשוה"כ מותרת ואין כאן חשש שמא יאמרו משום דאפי' אם יאמרו שגירש החרש ונשא אין כאן אי' דאו' דקידושי חרש ל"ה רק דרבנן [ועיין מל"מ בשם מהר"י באסן דאשת חרש שזינתה לא נאסרה לבעלה כיון שאינה מקודשת מה"ת והיא נגד דברי התוס' יבמות (נ"א:) ד"ה אי עיי"ש ואכ"מ] ועיין רא"ש יבמות פ' ב"ש לגבי קדושי קטנה ונשאת לאחר ובביאור הגר"א סי' קנ"ה סעי' כ"א, נלמד מדברי הר"מ דהיכי

דהחשש משום שמא יאמרו לא שייך זה באי' דרבנן, ולפי"ז נראה ג"כ לענין מ"ש הר"מ לגבי בכור דבעינן מום דלשתמע לאינשי שהוא משום שמא יאמרו כו', והנה להטיל מום בזה"ז ידוע דעת רש"י והתוס' ע"ז י"ג ובכורות ל"ג ורוב הפוסקים דל"ה רק אי' דרבנן ואף שדעת הרמז"ל דאיסור הטלת מום בזה"ז דאו' הנה לשי' הר"מ בלאה"כ אין כאן כ"א אי' דרבנן לשיטתו דבכור בח"ל ל"ה רק דרבנן וכתב באמת בפ"ג מה' בכורות דבכור שיצא לח"ל הר"ז יותר בג' בהכ"נ רק גם לדידן אפי' ס"ל דבכור בח"ל דאו' הרי ס"ל דאי' הטלת מום בזה"ז דרבנן וא"כ שוב מהני המום דלא משתמע לאינשי לענין שיהי' מותר להטיל בו אח"כ מום מובהק דבדרבנן לא חיישינן לשמא יאמרו:

ולכאורה בפשיטות י"ל דלכך ליכא בזה אי' הטלת מום דרבנן דהוי כמו גזל"ג דלא גזרינן ובפרט בזה דהוי מום מובהק רק דלא משתמע לאינשי דהוי מום אפי' מדרבנן רק שגזרו לכתחלה שלא להתיר על ידו והוי רק כמו מצוה בעלמא כעין מצוה מן המובחר א"כ אין להוסיף ולגזור באי' הטלת מום ועיין מנחות ס"ח ואס"ד למצוה משום מצוה ליקום ולגזר ותוס' מנחות ה' ד"ה האיר המזרח:

ואמנם הרי הרא"ש בפ' אלו מומין שכתב דלכך אנן לא עבדינן עובדא כ"א במומין הנכרים כגון שנסתמא עינו ונקטע רגלו וכיו"ב אבל לא בדוקין שבעין כו' מפני שאין אנו בקיאין במומין, הרי מה דבעינן עכ"פ מומין ניכרין לעין הוא ג"כ רק משום גזרה וחשש שמא יכשל להתיר מום עובר, ועכ"ז אסור עכ"פ מדרבנן להטיל מום אחר מובהק אף בשכבר נמצא בו מום שאינו מובהק והיינו משום דמצינו כמה פעמים דגזרינן גם גזרה לגזרה כמו"ש התוס' שבת ובכ"ד וכן מצינו בש"ס ביצה (ה':) דאפי' באי' דרבנן גזרינן שמא יבנה ביהמ"ק והכ"נ אסור להטיל אח"כ מום הניכר אע"ג דאי' הטלת מום דרבנן משום גזרה אטו זמן הבית שבמהרה יבנה אבל כ"ז היכי דהחשש משום סייג שלא יכשל ח"ו באיסור אבל בכה"ג שהוא מום הניכר רק דהחשש הוא משום דעת הרמז"ל דבעינן שיהי' מומין דלשתמעי לאינשי דבזה שוב ליכא חשש שמא יכשל במה שאינו מום כיון שהוא מום הניכר שע"כ באמת להרא"ש מתירין ע"י ג' בהכ"נ רק דהחשש לדעת הר"מ כיון דלא משתמע לאינשי דהוי מומא שמא יאמרו ההמון שאינו מום ואתי להתיר קדשים בחוץ בזה שוב מותר עכ"פ אח"כ להטיל בו מום אחר דמשתמע לאינשי משום דהטלת מום בזה"ז דרבנן לדעת רוב פוסקים ובדרבנן לא חיישינן לשמא יאמרו כנ"ל ודוק היטב:

והנני ידידו.

סימן כד

שלום לידידי הרב מו"ה נחום נ"י

שבוע זו השגתי שאלתו ע"ד בכור בע"מ שנשחט בבית חותנו הגביר נ"י על חתונת בתו עפ"י הוראת המו"ץ דק' הוסיאטין שהתיר לשוחטו על מום נצרר באוזן בגובה האוזן והי' שם הרב אבד"ק חאטין ועירער עליו כי מצא בש"ע הרב ז"ל שצריך לחתוך תוך האוזן והי' רעש גדול יען כי כבר בשלו מהבכור הזה והי' שאלה על הבשר ועל הכלים:

והנה ראיתי כי בדעתם הוא שכוונת בעל התניא ז"ל שצריך לחתוך בעומק חלל האוזן אבל הלכו בחשך ולא ראו אור דאיך נוכל לומר שצריך לחתוך בחלל האוזן דא"כ הוי מום בסתר ואנן בעינן מום שבגלוי, אולם הגאון בעל התניא לא בדה זאת מלבו אך הוא נובע מדברי הרמב"ם בפי' המשניות פי"ד דנגעים מובא בתוסיו"ט פ"ו דבכורות ויוצא מהת"כ דאיתא שם ונתן על תנוך אזנו יכול תוך חלל האוזן ת"ל תנוך יכול על גובה האוזן ת"ל תוך הא כיצד זה גדר שבאמצע האוזן והכוונה הוא שיש באוזן האדם גדר מבחוץ והוא כולו בשר רק בתוך הגדר הזה יש עיגול פנימי לגדר הזה והוא בשר קשה וזה העיגול הפנימי הוה תוך כיון שהוא תוך גדר החיצון אבל הוא עוד רחוק מחלל האוזן כידוע וכמו"כ הוא בבהמה כאשר ימשש האדם בתוך האוזן ימצא בליטה והיא גדר הפנימי כמו שיש באדם ואם יגיע החתך בתוך הבליטה הוי מום אליבא דכ"ע ואפי' לדעת הרמב"ם והוא הכוונה האמיתית וכן נראה בפסקי מהרי"א סי' קמ"ד, אולם כאשר ראו אנשים עוד הפעם את עור הבכור ראו שהחתך לא הגיע עד הבליטה שיש בתוך האוזן ולפי"ז לדעת הרמב"ם לא הוה מום:

אולם אמרתי להתיר בדיעבד בה"מ כזה כי באמת דעת רש"י דעל גובה האוזן הוה מום אף בהעור המקיף החיצון וכן נראה מהטור ביו"ד דדוקא באלי' שהוא תחתית האוזן לא הוי מום ולפי"ז אמרתי להתיר בכגון דא בדיעבד, דהנה דעת התוס' קידושין (נ"ז ע"ב) ד"ה מה שלי בשלך דשחוטי חוץ מותרים מה"ת דהוי כמו קדשים שמתו דיצאו מיד מעלה ד"ת ולפי"ז שחוטי חוץ אי אסור מה"ת או לא תלוי בפלגתת רש"י ותוס', ולפי"ז בנ"ד הוי ס"ס להתירא דספק שמא הלכה כדעת התוס' דשחוטי חוץ מותרים מה"ת ואפי' לדעת רש"י דשחוטי חוץ אסורים מה"ת יש ספק דשמא בגובה האוזן הוי מום אף בגדר החיצון א"כ הוי ס"ס להתירא כמ"ש הש"ך בסי' ק"י ביו"ד גבי דגים דיש להתיר מטעם ס"ס דשמא לא נמלחו עם דגים טמאים ואם נמלחו ספק אם יש בהם ציר אם לא, ואף דמדרבנן אסור אפי' בלא ציר הא מדרבנן די בספק א' והכ"נ כן על האיסור דאורייתא יש ס"ס ועל האיסור דרבנן יש ספק א':

ועוד נ"ל מילתא חדתא דאפי' לדעת רש"י דשחוטי חוץ אסורים מה"ת היינו בשאר קדשים אבל בבכור מותר אפי' לדעת רש"י, דהנה התוס' בב"ק (ד' ע"ו) הקשו דאמאי חשוב שחוטי חוץ שחיטה שאינה ראוי' הא יכול לפדותו בשעת פירכוס דמפרכסת הרי היא כחיה ותירצו דהיכי דשחיטה מטהרת מידי נבילה לא אמרינן מפרכסת הרי היא כחיה ואח"כ הקשו לריש לקיש דס"ל דקדשי מזבח לא הוו בכלל העמדה והערכה והוי שחוטי חוץ שחיטה ראוי' ותירצו דבמום שבחיים חשוב מום אבל מום שלאחר מיתה ל"ה מום לפדות על ידו, ולכאורה דברי התוס' הללו הם משוללי הבנה דנהי דמום שלאחר מיתה לא הוה מום האי כיון דשחיט בי' פורתא הוה מום דעדיין חי' היא דאפי' נקיבת הושט לא הוי נבילה לטמא מחיים כמבואר בת"ש סי' ל"ג לתרץ דברי הרמב"ם, וגדולה מזו כתבו התוס' בחולין כ"ח דפסח וקדשים מאי איכא למימר דאי אפשר להפריד העור דהוה מום וא"כ שפיר הוה מום מחיים:

וא"ל דא"כ אמאי משני בחולין בסוגיא דרבוצה כגון שהי' חצי קנה פגום דא"כ אמאי חייב משום שחוטי חוץ הא הוה שוחט בעלי מומין, דשם מיירי בעוף דאין תמות וזכרות בעוף ובזה מתורץ קושית התוס' (בד' כ"ח) שהקשו דאמאי לא מוקי בבהמה וחצי קנה פגום דבבהמה פטור משום שחוטי חוץ דהוה שוחט בע"מ והוא נכון ולפי"ז מאי תירצו דהוה מום שלאחר מיתה אולם באמת תירצו התוס' דל"ה בת העמדה והערכה אך דהקשו לר"ל דס"ל דקדשי מזבח לא הוי בכלל העמדה והערכה ור"ל ס"ל דאין לשחיטה אלא לבסוף וא"כ לדידי' יכול לשחוט בחוץ ולגמור השחיטה בפנים ול"ה מום רק בסוף השחיטה וכיון שכבר מתה לא הוה מום דאע"ג דאמרינן בחולין כ"ט דהיכא דשחט סי' א' בחוץ וסי' א' בפנים פסול גם לר"ל עכ"ז ל"ה רק מום שלאח"מ לפי שיטת רש"י שם דהוא רק בעוף דכותי' כשר בפנים במליקת חטה"ע אבל בבהמה אינו חייב לר"ל בסי' א' בחוץ א"כ נוכל לומר דהתוס' דהכא אזלי ג"כ בשיטת רש"י חולין הנ"ל ולכך כתבו דהוה מום שלאח"מ לר"ל ודוק, וא"כ אתי שפיר דהתוס' ב"ק ממנ"פ דלר"ל אפי' בחצי קנה פגום ל"ה מום כלל דכיון דהוא במקום שחיטה ובידו לגמור השחיטה לא הוה מום כלל ולדידן דקי"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ושפיר הוה מום מחיים מתחילת שחיטה נשאר התירוץ הראשון דהיכא דמטהרת מידי נבילה לא אמרינן מפרכסת הרי היא כחי' דאנן קיי"ל דקדשי מזבח בעי העמדה והערכה:

ולפי"ז נ"ל דבר חדש דבבכור אפי' לדעת רש"י דש"ח אסור מה"ת אבל בבכור מותר מה"ת דלדידן דקי"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף א"כ הוה בע"מ מתחילת שחיטה דאינו ראוי לגמור השחיטה מבפנים וא"כ הי' ראוי לפדות רק מה שאינו ראוי לפדות

הוא משום דל"ה בת העמדה והערכה, הא תינח בשאר קדשים אבל בבכור דלא בעי פדי' שפיר הוא מותר מה"ת אם שחטו בחוץ משום דהוה בע"מ מתחילת שחיטה כיון דקי"ל ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והוה מום מחיים רק דמדרבנן אסור דנעשה המום בידים ע"י שחיטתו ע"ז יש עוד ספק שמא הוה מום באוזן אפי' לא הגיע לבליטה כדעת רש"י ואפי' בלאו ה"ט דהוה ספיקא דרבנן שרי דכיון דמדאורייתא שרי אם שחט בכור בחוץ כמ"ש דהוה בע"מ מתחילת שחיטה רק דמדרבנן אסור משום קנסא דמטיל מום בידים ובנ"ד לא שייך קנס דכיון דעשה עפ"י הוראת חכם ואפי' למ"ד קנסו שוגג אטו מזיד בשוגג כי האי לא קנסו כמ"ש התוס' בסנהדרין (ד' ל"ג) ד"ה מה שעשה דשוגג כי האי לא קנסו כיון דע"פ חכם עשה לא קנסו האי שוגג וזה ברור לדעתי, ע"כ התרתי הבשר והכלים בדיעבד:

והנני ידידו דו"ש.

סימן כה

שוכט"ס לכבוד תלמידי יקירי רחים לבי הרב החריף ובקי עצום חד השכל גביר **לאחיו כש"ת מו"ה אהרן בארדפעלד נ"י**

מכתבך היקר הגיעני נכון וש"ש אנכי על אמרותיך כי נאמרים בהשכל לתרץ קו' הגאון מהר"י מקאמארני ז"ל דהאיך הוכיח הש"ס גיטין נ"ד מהא דכה"ג נאמן באיסורין הא למ"ד דמערבין לקרנות ואין מפגלין בחצי מתיר א"כ י"ל דלפיכך נאמן מטעם מתוך שנאמן להפסיד את הפר שלו לפיכך נאמן גם על השעיר וע"ז תירצת דר"י לשיטתו שפיר הוכיח דע"א נאמן דהא ר"י סובר במנחות (י"ג:) בשתי כבשים דאם חישב על החלה האחת אותו החלה ואותו הסדר פיגול והשני פסול וא"ב כרת ומשום דהוי תרי גופין אף שהוזקקו זל"ו אינו נאסר משום פיגול הסדר האחר וא"כ בנ"ד אף דמתערבין אח"כ דם הפר והשעיר מ"מ כיון דהוי שני גופין אין מתפגל הפר של הכה"ג וע"כ הא דנאמן משום דע"א נאמן באיסורין דבר חכמה אמרת בזה. אולם יש למישדי בי' נרגא דנהי דמפגל רק השעיר לחוד מ"מ גם הפר נפסל כיון דסובר מערבין לקרנות ואם נתן זה בפ"ע וזה בפ"ע הוא פסול למ"ד דצריך לערב לקרנות וא"כ כשנתפגל השעיר הוי כאילו נתן מדם הפר בפ"ע ול"ה נתינה כלל א"כ ממילא הוא מפסיד גם הפר ודוק:

גם בש"ס יומא מ' איתא להדיא אלא שעיר אינו מעכב את הפר מה ניהו אילימא דאי אקדים מתנות הפר דהיכל מקמי מתנות השעיר בפנים חוקה כתיב בי' א"כ אם הקדים מתנות הפר דהיכל מקמי מתנות דשעיר בפנים הוא פסול וא"כ כשנתפגל השעיר דניהו

דלא נתפגל הפר כיון דצריך להביא שעיר אחר א"כ הוי הקדים מתנות הפר דהיכל מקמי מתנות דשעיר בפנים וא"כ ממילא נפסל גם הפר וא"כ קמה קו' הגאון הנ"ל בדוכתא דמנ"ל דעא"נ באיסורין דילמא הטעם הוא משום מתוך וכו' וז"ב מאוד:

ובפשיטות יש לתרץ קו' הגאון הנ"ל דניהו דאין מפגלין בחצי מתיר ובעינן שיהי' מפגל בכל המתיר מ"מ לא בעינן לענין פיגול השעיר שיפגל גם בדם הפר וסגי שיפגל בכל מתנות דשעיר א"כ שפיר משכחת לה דיאמר הכה"ג שפיגל רק במתנות השעיר וא"כ הפר לא נתפגל דאף דבמתנות הצריכין לקרנות פיגל גם בדם הפר כיון דמערבין לקרנות עכ"ז לא נתפגל הפר כיון דאין מפגלין בחצי מתיר ובמתנות הראשונות של בין הבדים על הפרוכת לא פיגל בדם הפר א"כ הוי לענין הפר כחצי מתיר א"כ אין כאן מתוך בזה, אולם לפימ"ש לעיל יש למישדי גם בזה נרגא דמ"מ הוא מפסיד הפר כיון דצריך להביא שעיר אחר וא"כ הוי הקדים מתנות דהיכל של פר מקמי מתנות דשעיר בפנים ושפיר איכא מתוך, אולם לאחר העיון נראה לי ליישב והיא דאף דאם הקדים מתנות הפר של היכל מקמי מתנות דשעיר בפנים היא פסול משום דחוקה כתיב בי' מ"מ לא מפסיד הפר שלו דבהדיא איתא בש"ס יומא (ס') דאם הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר וא"כ לא נפסל הפר במה שהקדים מתנות שלו דהיכל מקמי מתנות דשעיר בפנים דיכול לתקן ג"כ לחזור ולהזות מדם הפר בהיכל לאחר שיזה מהשעיר השני בפנים וא"ל דהא הכא אזלינן למ"ד דמערבין לקרנות א"כ נתערב כל דם הפר והשעיר ודם השעיר הוא פיגול וא"כ איך יוכל להזות עוד מדם הפר בהיכל הא נתערב בדם פסול של השעיר וע"כ יצטרף להביא פר חדש וא"כ שפיר שייך מתוך כנ"ל, ז"א דבאמת דם הפר מרובה היא משל שעיר ומכאן מוכחין דאין עולין מבטלין זא"ז אבל אחר שנפסל דם השעיר שוב ל"ה עולין ונתבטל דם השעיר בדם הפר ואף דקיי"ל דאפילו אם דם כשר מרובה מדם הפסול ישפך לאמה אבל הוא רק מטעם גזירה כדאיתא בש"ס זבחים (ע"ט) בגזרו גזירה במקדש קמיפלגי ומ"ס גזרו ומ"ס לא גזרו ועיין בתוס' זבחים (כ"ו) ד"ה שחט וא"כ מה"ת שפיר יכול לזרוק אם דם כשר מרובה על הפסול והא דקאמר ר"י כה"ג ביוה"כ יוכיח הראי' היא מה"ת כמ"ש רש"י שם דהא כתיב לא יחשב ומדאורייתא לא נפסל הפר כלל דיכול לחזור ולהזות מדם הפר לאחר מתנות השעיר אע"ג דמעורב עם דם השעיר הפסול כיון דהיא מרובה מדם השעיר ומדאורייתא שפיר יכול לזרוק אם דם הכשר מרובה על הפסול, וגם יש לומר דהכא אפילו מדרבנן היא כשר לזרוק דבזבחים שם איתא ר"פ אמר דכ"ע גוזרין והכא בדם התמצית מצוי לרבות על דם הנפש קמיפלגי מ"ס שכיח ומ"ס לא שכיח הרי להדיא דהיכי דל"ש להיות דם התמצית

מרובה על דם הנפש כ"ע מודים דכשר לזרוק והא דסובר הת"ק דישפכו לאמה היא משום דקסבר דשכיח היא דיהי' מרובה על דם הנפש וא"כ הכא בדם הפו"ש שמערבין לקרנות דידוע דדם הפר מרובה מדם השעיר כ"ע מודי דלא גזרינן ואם דם השעיר הוא פסול כ"ע מודים דיכול לזרוק דל"ש גזירה כלל וא"כ שפיר מתורץ קו' הגאון מהר"י הנ"ל ודוק היטב:

אולם שמיפי ישיבני דאכתי קשה קו' הגאון הנ"ל דהנה בש"ס זבחים (פ"ב) איתא פר ושעיר של יוה"כ שהוזה מדמן על הבדים והוציאו להיכל והכניסן מהו כו' עד ואת"ל הואיל ונפיק נפיק הוזה מדמן על הפרוכת והוציאו למזבח והכניסן מהו הכא ודאי חד מקום היא או דילמא יציאה קרינן בי' וא"כ אם נימא דאם הוציאן למזבח וחזר והכניסן להיכל מיפסל משום כניסה א"כ איך יכול להזות אח"כ מדם הפר בהיכל כיון דכבר הוציאו אותו למזבח להזות למתן קרנות שוב יופסל בכניסתו להיכל וע"כ יצטרך להביא פר חדש וא"כ הדרא קו' לדוכתא דנימא מתוך והיא הערה נפלאה מאוד:

אולם אחר העיון שפיר ניחא דהטעם דאמרינן כיון דנפיק נפיק פרש"י ז"ל שם כיון דנפיק בעשיית כל מצותו נפיק לי' לגמרי והוי לי' שלא במקומה א"כ לפי"ז י"ל דנהי דקודם שהוזה מתן דם קרנות בשבע שעל טהרו רק דהכניס אותן למזבח להזות מהן דם קרנות הי' מיפסל הדם אם הכניס אותו להיכל כיון דאז לא נתפגל עדיין השעיר כלל דאין מפגלין בחצי מתיר וא"כ הוי נעשה כל מצותו והוי לי' שלא במקומו ומשה"כ מיפסל אם הכניס אותו אח"כ להיכל אבל אחר שהזה מתן קרנות ונתפגל השעיר וא"כ איגלאי מילתא למפרע דמה שהוזה מדם הפר בהיכל ל"ה הזאה כלל כיון דהקדים דם הפר לדם השעיר וכדאיתא בש"ס חולין (כ"ט) נתקלקלה בשחיטה קאמרת דאיגלאי מילתא למפרע דלאו שחיטה היא כלל וא"כ עדיין לא נעשה מצות הזאות ההיכל כלל ושפיר יכול לחזור ולהכניסו להיכל ולהזות מהם עוד הפעם ודוק היטב:

אולם הא תינח לדעת רש"י דאיבעיית הש"ס היא משום פסול כניסה אבל מה נעשה לשיטת הרמב"ם בפ"ב מה' פסה"מ דפירש דאיבעיית הש"ס היא משום פסול יוצא דכתב דאם הוזה ממנה על ההיכל והכניס אותו למזבח לא יגמר עוד הזאות בהיכל משום דהוי יוצא ולדידי' אכתי תיקשי האיך יוכל לחזור ולהזות מדם הפר הא כבר נפסל דם הפר בשעה שהכניס אותו למזבח משום יוצא, אולם באמת ניחא דכבר נודע מ"ש התוס' בכמה דוכתי דמשום קדושת כלי בלבד לא מיפסל ביוצא עד שיקרבו כל המתירין, ולפי"ז נראה דהכ"נ דקודם שהוזה ממנה בהיכל אם הוציא אותו למזבח לא מיפסל יוצא כלל דבשביל שהכניס אותו במזרק לא מיפסל משום יוצא אם הוציאו אותו למזבח דבקדושת

כלי בלבד לא מיפסל ביוצא רק אם התחיל להזות ממנו הזאות דהיכל והוציאו אותו למזבח אז הוא מיפסל ביוצא ביון דכבר התחיל להזות הזאות דפרוכת וכן מוכח מדברי הרמב"ם לרואה בעין חודרת דכתב דלא יוגמר הזאות דהיכל ולמה לא כתב דאם לא זרק עדיין בהיכל כלל והוציא אותו למזבח לא יזרק ממנה עוד בהיכל משום דנפסל ביוצא אלא ודאי דבכה"ג לא מיפסל משום יוצא דאז ל"ה אלא קדושת כלי רק דאם התחיל להזות ממנה הזאות דהיכל והוציאו אותו למזבח אז הוא מיפסל ביוצא, ולפי"ז בנ"ד כאן דאגמ"ל דהזאות הפר בהיכל ל"ה הזאה כלל כיון דהקדים אותו מקמי מתנות השעיר בפנים והוי כאילו לא הותחל להזות כלל על ההיכל וא"כ גם לדעת הרמב"ם לא מיפסל ביוצא במה שהוציאו אותו למזבח ושפיר מתורץ קו' הגאון מהר"י הנ"ל כמין חומר, ודוק היטב בכל הדברים כי היא ענין נשגב ומופלא למבין:

ואגב נתעוררתי לדעת הרמב"ם דהאיבעי' הוא משום יוצא מהא דאיתא בש"ס זבחים (ק"ד) יציאה מה שתועיל בפרים הנשרפים מי אמרינן הנ"מ בשר דאין סופו לצאת חובה אבל הנהו דסופו לצאת לא כו' וא"כ למאי דפסק הרמב"ם דבשר ק"ק שיצא לפני זריקת דמים הוא כשר וכבר ידוע מה שתמה עליו הר"י קורקס אהא דפסק גבי פרים הנשרפין היא ספק כיון דפסק דאפילו בק"ק אם יצא לפני זריקת דמים הוא כשר א"כ מכ"ש גבי פרים הנשרפים דסופו לצאת חובה ולפי"ז הכ"נ קשה לכאורה אמאי נפסל הדם קודם שגמר הזאות ההיכל הא הכא ג"כ סופו לצאת חובה להזות ממנה מתן קרנות, אבל באמת ל"ק כלל דהתם הבשר עצמו שהוציא מקודם היא סופו לצאת אבל הכא דנהי דסוף הדם לצאת אבל הך דם שמזה אותו בהיכל אינו סופו לצאת ולכך אם הוציא אותו למזבח קודם שגמר הזאות ההיכל שפיר מיפסל ביוצא וז"ב ופשוט:

והנני ידידך דוש"ה באה"ר ובאה"ע שוחר גדולתך:

סימן כו

להנ"ל

ע"ד הערתך בחולין (קל"ט) דפריך מוקדשים היכי דמי כר ולישני דמשכחת לה שה"ק במוקדשין לדעת הרמב"ן ז"ל הנודע דבהקדש ע"י חצר ליכא מעילה מ"מ קונה החצר להקדש, וא"כ משכחת לה שה"ק במוקדשין בשובך של הקדש ואיהו ל"מ זכה משום כ"מ דאיהו ל"מ זכה גם חצרו נמי לא מצי זכה ובהקדש דהוא פטור משה"ק שפיר מצי לזכות, קו' היא נכונה וכבר העיר כעין זה בקה"י אות ז' ה"ז עפ"י דברי הר"ן בנדרים

(ל"ד) גבי ככרי עליך וג"כ העיר עפ"י דברי הגמ' שהבאת כל היכי דאיהו ל"מ זכה גם חצירו נמי לא מצי זכה עיי"ש:

ולדעתי נראה לתרץ קו' בטוטו"ד דהנה התוס' בריש שה"ק הקשו דאמאי איצטריך למעט שה"ק במוקדשין משום דכתיב שלח תשלח ברם הכא צריך ליתנו ליד גזבר תיפוק לי' מדכתיב תקח לך ותירצו משום דביצי תורים לא הנין ולא מועלין וא"כ מה"ת שפיר קרינן בי' ואת הבנים תקח לך אולם לפי"ז קשיא לשמואל דמשני דמיירי במקדיש תרנגולתו לבה"ב הא דממעט שה"ק במוקדשין א"כ קשה על סתמא דהש"ס דקאמר מדכתיב שלח תשלח ממעטינן שה"ק במוקדשין תיפוק לי' מדכתיב תקח לך והתוס' בעצמם הרגישו בזה ותירצו כיון דקדשי מזבח כ"ע מודי וא"כ איצטריך קרא שלח תשלח על קדשי מזבח:

אולם לדעתי נראה לתרץ קו' התוס' דהנה לכאורה קשה אהא דאמרינן דאין שה"ק נוהג במוקדשין מדכתיב שלח תשלח ול"א תורה שלח לתקלה וכמ"ש התוס' שם פירוש רש"י לפי מה דאמרינן בפ' כיסוי הדם אהא דאין כיס"ה נוהג במוקדשים בקדשי בדה"ב דמקשה הש"ס לפרקינהו ולכסינהו ומשני דבעינן העמדה והערכה וא"כ הכא גבי שה"ק תיקשי קו' הש"ס הנ"ל לפרקינהו אותה ולחייב בשה"ק, אולם לאחר העיון ניחא דהנה התוס' שם הקשו על קו' הגמ' לפרקינהו לכסינהו דהיכי מצינן דמחויב הוא לפדותו כדי לקיים מצות כיסוי ותירצו כיון דעומד לפדות כפדוי דמי וממילא חייב בכיסוי אף קודם פדיי' עיי"ש ולפי"ז ל"ק קו' הנ"ל דיפרוק אותה ויתחייב במצות שה"ק דהכא תיהדר קו' התוס' דהיכי מצינו דחייב לפדותו כדי לקיים מצות שלוח והכא ל"ש תירוץ התוס' הנ"ל כיון דעומד לפדות חייב במצות שלוח אף קודם פדיי' כמ"ש התוס' לענין כיסוי דהכא ל"ש לומר כן דמה בכך דהוא עומד לפדות מ"מ יהי' שלח לתקלה אם יהי' קודם פדיי' ודוק כי נכון:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' דאמאי לא ממעטינן מדכתיב ואת הבנים תקח לך והקדש אינו ראוי לך דמדכתיב תקח לך לא הי' יכול למעט דשפיר הוי ראוי לך כיון דהוי קדבה"ב והוא עומד לפדות ושפיר הוי ראוי לך והי' חייב בשילוח אף קודם פדיי' כיון דהוא עומד לפדות ולכך איצטריך למעט מדכתיב שלח תשלח ול"א תורה שלח לתקלה ולזה ל"מ הא דעומד לפדות דעכ"ז יהי' שילוח לתקלה קודם פדיי' ולפ"ז שפיר מתורץ קו' כמין חומר דא"ל דמיירי בשובך של הקדש וההקדש זכה בהקן בתורת חצר לדעת הרמב"ן הנ"ל דבזה תיהדר קו' הנ"ל לדוכתא אהא דממעט לי' מדכתיב שלח תשלח תיפוק לי' מדכתיב תקח לך דהא מה שההקדש זכה בהקן מתורת חצר הוי רק קבה"ב כיון דלא הקדיש אותו למזבח בפירוש רק דהקדש זכה כמו מתורת חצר וא"כ ל"ה רק הקדש דמים

וניהי דליכא מעילה לדעת הרמב"ן היכי שזכה בה הקדש מתורת חצר מ"מ איכא איסורא דאורייתא וא"כ קשה תיפוק לי' מדכתיב ואת הבנים תיקח לך וכקו' התוס' והשתא א"ל דלא יכול למעט מדכתיב תקח לך דשפיר הוי ראוי לך כיון דהוא עומד לפדות וממילא חייב בשילוח אף קודם פדיי' דהכא כיון דהוי בשובך המשומר וא"כ אם יפדה את הקן מן ההקדש שוב הוי שלו כיון דכסף קונה מיד ההקדש דהוי ונתן את הכסף וג"כ הוי בשובך המשומר א"כ הוי לי' מזומן וא"כ איך אין יכולים לחייב בשילוח משום שהוא עומד לפדות דאדרבא אם יפדה אותו בוודאי יפטור ממצות שה"ק דהוי לי' מזומן וכתיב כי יקרא פרט למזומן ולמה לי' שלח תשלח תיפוק לי' מדכתיב תקח לך אבל הש"ס שפיר משני במקדיש פירות שבכו ומרדו דל"ה כעת משומר והוי ראוי משום עומד לפדות והיא כפתור ופרח לדעתי:

וע"ד קו' השני' אשר הקשית בדברי התוס' זבחים מ"ב שכתבו דאיבעי' דר"א בכריתות אי הלכו באברין אחה"ר היינו דוקא אם לא הי' מעולם ע"ג מזבח אבל אם הי' פעם אחד ע"ג המזבח אמרינן דמושך גם את חצי השני ולפי"ז הקשית בש"ס זבחים (פ"ז:) דרוצה הגמ' לפשוט דרמב"ח יש חיבור לעולין ופירש רש"י ז"ל דהיינו בעיא דרמב"ח אם הלכו באברין אחה"ר ולפי דברי התוס' קשה היכי מצי למיפשט מהכא דהא בכאן כבר הי' ע"ג מזבח וגם רמב"ח מודה דיש חיבור לעולין ע"כ תו"ק ולכאורה יפה הקשית:

אולם לאחר העיון ניחא דדוקא גבי פיגול במשלה בו האור שפיר כתבו התוס' כיון דהוי כבר על המזבח כולו שוב מושך על המזבח גם חציו השני דמחית אארעא כיון דהך פלגא דמשלה בו האור אפילו אם ירד יעלה דכבר נעשה לחמו של מזבח ולכך יכול למשוך גם חציו השני משום דעולה לכתחלה משא"כ גבי פסולין דאם עלו לא ירדו ואם ירדו אח"כ לא יעלו א"כ האיך יכול למשוך פלגא דמחית על המזבח פלגא דמנח אארעא כיון דהך פלגא דמנח על המזבח, אם ירד לא יעלה כיון דעדיין לא משלה בו האור וא"כ איך יכול להיות עדיף הפלגא דמנח אארעא מהפלגא דמנח על המזבח כיון דהך פלגא דמנח על המזבח אם ירד לא יעלה וז"ב:

וע"ד אשר הקשית בגיטין בשילהי פ"ב דאמרינן שם דאשה יכולה להביא גיטה ותעשה שליח להולכה ואח"כ תעשה שליח לקבלה הא קיי"ל כ"מ דאיהו ל"מ עביד שליח לא מצי משוי ובנ"ד היא בעצמה אינה יכולה להביא גיטה משום דבעינן חזרה שליחות וליכא, י"ל בפשיטות כיון דפסול דחזרה שליחות אצל הבעל כתב הרא"ה דהפסול הוא משום דהוי טלי גיטך מע"ג קרקע ולפיכך כתב דבממון ל"ב חזרה שליחות וא"כ באמת

האשה בעצמה יכולה לקבל את הגט רק המניעה היא משום דהוי טלי גיטך מע"ג קרקע וע"כ יכולה לעשות ש"ק כמו שהיא בעצמה יכולה לקבל הגט מיד שליח הבעל וז"פ:
ידידך דו"ש

סימן כז

ב"ה צום השביעי שנת תרנ"ד רימלוב.
גמח"ט לכ' הרב הה"ג החו"ב המפורסם מעוז ומגדול חכם וסופר כש"ת מו"ה שלמה אברהם רזעכטע נ"י בק' אזארקאוו.
את ספרו בכורי שלמה היקר והנכבד השגתי נכון במעלי ר"ה בשעה שאין הלבלר יוצא בקולמסי ועיינתי בספרו כמעט מרישא לסיפא ומצאתי בו דברים יקרים ערבים לקוראיהם מלאים זיו ומפיקים נוגה וראוים הם לאדפוסי אדרא למען רבים ישתו ממימיו הנאמנים ויהנו מזיו תורתו, הנני בזה לעורר את כ"ת בדבר אשר הביא בשם מחו' הגאון המפורסים ר' חיים אלעזר וואקס זצ"ל שמסתפק בספרו אם נתערב דבר מיעוט בעיסה והמיעוט הוא מדבר שאין יכול לצאת בו חובת מצה אם המיעוט משלים להשיעור, תמהני מדוע לא הערה הגאון הזה מהא דאיתא בירושלמי פ"ג דחלה ה"ה אהא דאיתא העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח מתניתא דלא כרשב"ג דרשב"ג אמר לעולם אינו חייב בחלה עד שיהא בו דגן כשיעור אמר ר' הילא בין כרבנן דהכא בין כרבנן דתמן עד שיהא רובו דגן וטעמו דגן ואפי"ה ס"ל לרשב"ג דאינו חייב בחלה עד שיהא בו דגן כשיעור וכן פסק הראב"ד בה' חמץ ומצה אלמא אפילו ביש בו רוב דגן ס"ל לרשב"ג דאינו חייב עד שיהא בו דגן כשיעור א"כ מבואר להדיא דהמיעוט אינו משלים להשיעור וכן בפ"ב דחלה ה"ג איתא שם בירושלמי אמר רשב"ל דרשב"ג הוא דרשב"ג אומר אינו חייב בחלה עד שיהא בו דגן כשיעור ומ"ה אם ניטל מורסן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורין דהוי כעושה עיסה מן החטים שהוא מין חיוב עם האורז שהוא מין פטור וצריך שיהא מן הדגן עצמו כשיעור והמורסן הוא בוודאי מיעוט נגד העיסה ואעפ"כ אינו מצרף לכשיעור א"כ מבואר להדיא בירושלמי הדין הזה שמסתפק הגאון מפיעטרקוב זצ"ל היא פלוגתת רבנן ורשב"ג ולהפוסקים כרשב"ג המיעוט אינו משלים להשיעור וכעין זה מצינו במקואות (בסי' ר"א) דלדעת הראב"ד אם נפל יין בתחלה והשלים המקוה במים כשרים לדעת הראב"ד היין שנפל בתחלה מצטרף להשלים השיעור והב"י כתב שמדברי הר"ש והרמב"ם נראה שאינו מצטרף והש"ך שם בס"ק ס"ט כתב דכן נראה דעת הרב רמ"א אולם לענין חלה

דעת הרמב"ם בפ"ו מה' חו"מ דלא בעינן שיהא בדגן כשיעור והראב"ד ס"ל כרשב"ג ולענין מקוה ס"ל להיפוך דהראב"ד ס"ל דמשלים והרמב"ם ס"ל דאינו משלים אולם על הרמב"ם לא קשה דהתם לענין מצה תלוי הכל בנתינת טעם מה שאין כן לענין מקוה לא תלוי בנתינת טעם כלל כדאי' בירוש' סופ"י דתרומות הכא עביד לי' אוכל והכא את עביד לי' משקה כו נותנין טעמים בתרומה ואין נותנים טעמים במקוה ועי' בזבחים (דף ע"ט) דאיתא שם היכא דאיכא חזותא במראה ופרש"י ז"ל מילי דלא תלוי בטעמא אלא בחזותא כגון לענין טבילת מקוה עיי"ש, ועי' במג"א בסי' תנ"ד סק"ב ובחק יעקב שם וכתב דאם הפריש המורסן וחזר ועירב אותו דאינו מצטרף לענין מצה כמו דאינו מצטרף לענין חלה. ובדבר אשר הביא בשם גדול אחד שתמה על דברי התוס' דמעילה דהקשו גבי פרוטה בכיס זה הקדש דלבטלו ברובא דהא ממונא לא בטל ולא גרע ממון הקדש מממון הדיוט כבר העיר בזה הש"ש ובזה כבר אמרתי לפרש דברי הגמ' פסחים (דף כ"ז.), הכי השתא ערלה בטלה במאתים הקדש אפילו באלף ל"ב דלאו משום דדשיל"מ הוא קאמר דלא בטיל רק דממון דהקדש לא יוכל להתבטל דממונא לא בטיל ובזה מתורץ תמיהת התוס' שם דתמהו מאי חומרא היא זו כו' ודוק:

ובזה אמרתי לתרץ קו' השעה"מ דהקשה אהא דאיתא בתמורה גבי חמש חטאות המתות דאחת ניתנה להם והעמידו על חמש דאיסתפקו להו איזה היא מתה והקשה השעה"מ דאיך יכול להיות דהלמ"מ ניתנה על ולד חטאת דמתה הלא גמירי לן דכל שבחטאת מתה באשם רועה וולד אשם ליכא דאשם זכר היא א"כ בודאי לא נאמרה ההלכה על ולד חטאת והיא קו' עצומה, ואמרתי לתרץ בטו"ט דלכאורה קשה אהא דאמר בתמורה (דף ט"ז) אי אתה יכול לומר ולד חטאת בצבור לפי שאין חטאת נקבה בצבור דהא שפיר משכחת לה כגון דבא זכר חטאת על הבהמה וא"כ הוי הולד חטאת מכח הזכר דהוא חטאת ומ"ה למיתה אזיל למ"ד דחוששין לזרע האב, אולם באמת ניחא דאפילו אם נימא דחוששין לזרע האב מ"מ הוי זח"ג, ואע"ג דזוז"ג הוא מטעם ביטול ובהקדש לא שייך ביטול דאיסורא בטל ממונא לא בטל הכא לש"ל כן דהכא אדרבא אם נימא דל"ב ואזלינן בתר הזכר והוי ולד חטאת א"כ למיתה אזיל כדין ולד חטאת א"כ ליכא בי' דין ממון כלל דהוי כקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה ולכך שפיר בטל כיון דהוי רק איסורא בעלמא ושפיר קאמר דאי אתה מוצא ולד חטאת בצבור ולפי"ז שפיר מתורץ קו' השעה"מ כמין חומר דולד אשם שפיר משכחת לה אע"ג דאין אשם נקבה מ"מ משכחת לה דאשם הזכר בא על הבהמה, ואע"ג דהוי זוו"ג הא זוו"ג הוא מטעם ביטול וממון דהקדש לא בטיל, דבשלמא גבי חטאת דא"נ דל"ב למיתה אזיל א"כ ליכא בי' דין ממון כלל ולכן שפיר הוא

בטל משא"כ דקיי"ל דירעה עד שיסתאב ויפול דמיו לנדבה א"כ איכא בי' דין ממון ולא בטל דממון דהקדש ל"ב ודוק:

ובדבר אשר הערה על רש"י ז"ל בפסחים (דף פ"ו) דמ"ה פסח נאכל על השובע משום דכתיב למשחה לגדולה והעיר כ"ת לדעת התוס' זבחים (ע"ה) ד"ה בכור ליכא בפסח למשחה לגדולה כיון דלאו מתנות כהונה היא יפה אמר ולדעתי נראה להביא ראי' לדברי התוס' דבפסח ליכא בי' משום למשחה דמצינו להדיא בירושלמי דיוצאין באכילת בני מעיים ידי חובת פסח דאיתא שם בפ' כ"צ אהא דס"ל לריה"ג דנותן את בני מעיו לתוכו מהו כירך עבה עביד לי' ריוה"ג או קרא דריש מאי נפיק מביניהון דלאו בגדי של חולין אין תימר כירך עבה עביד ליה ריה"ג כשר אין תימר קרא דריש פסול עיי"ש. א"כ מבואר להדיא דיוצאין ידי חובת פסח באכילת ב"מ דהא הגדי של חולין היא וגם מן המשנה עצמה יש להוכיח דיוצאין באכילת ב"מ מדקאמר לי' ר"ע לריה"ג כמי בישול היא זה שמתבשלין בני מעיו בתוכו וא"נ דאין חובת פסח בבמ"ע לא הי' עובר עליו משום בישול דכל שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא כדאיתא בפסחים (מ"א), והנה קורקבון וב"מ אוכליהון לאו בר נש והתוס' במעילה (כ:) כתבו דאם מכר אותם בחזקת כשר והי' טריפה ל"ה מקח טעות כלל דבודאי לאו לאכילה בעי להו א"כ ל"ה בודאי למשחה לגדולה ואפ"ה יוצאין בו ידי חובת פסח א"כ מוכח דבפסח ל"ב למשחה לגדולה:

ובזה מתורץ קו' השעה"מ הידוע לכל אהא דמקשה בזבחים (צ"ז) גבי יקדש ליתי עשה ולידחי ל"ת הא אפשר לקיים שניהם לאכול שלכד"א לדעת המל"מ דיוצאין אכילת פסח אם אכל שלכד"א, ולפי האמור נכון דדוקא גבי פסח יוצאין שלכד"א דגבי פסח ל"ב למשתה לגדולה אבל שם איירי בקדשים הנאכלים לכהנים דבעינן בי' למשחה לגדולה בזה אינו יוצא שלכד"א ושפיר מקשה ליתי עשה ולידחי ל"ת, ובזה מתורץ קו' התוס' (ב"ק דף ק"י) ד"ה אכילה גסה דהכא משמע דאכילה גסה ל"ה אכילה כלל ובנזיר (דף כ"ג) קאמר משל לשני בני אדם שצלו פסחיהן אחד אוכלו לשם מצוה וא' אוכלו לשם אכילה גסה כו' נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד משמע דיצא ידי חובה, ולפמ"ש ניחא דדוקא גבי פסח יצא באכילה גסה משום דבפסח ל"ב למשחה משא"כ בב"ק דמיירי באכילת כהן אכילה גסה לא כלום היא דבעינן בי' למשחה לגדולה, אולם גוף דברי התוס' זבחים (דף ע"ה) וד"ה בכור הם מרפסן איגרי דכתבו שם וא"ת ולענין מאי קמבעי לי' אי לענין דל"ב למיתבא לכהן הא תנן בהדיא בתמורה דנאכלת במומן לבעלים ואי לענין דנאכלת בצלי ובחרדל כדדרשינן למשתה לגדולה הא כיון דלאו מתנות כהונה היא ל"ש בה למשחה וכפי הנראה מדברי התוס' הם מפרשים דהא

דתנן דנאכלת במומן לבעלים היינו לבעלים שנולד אצלם הבכור ובאמת קיי"ל דבכור אחד תם וא' בע"מ הוא לכהן והא דתנן נאכלת במומן לבעלים היינו לכהן ושפיר הוי מתנות כהונה וצע"ג:

סימן כח

ב"ה יום א' א"ח תרנ"א לפ"ק הרימלוב יצ"ו.
שוכט"ס לכבוד האברך החריף ובקי זך השכל והרעיון כש"ת מו"ה חיים צבי גלעזער נר"י כעת הרב הג' ראב"ד בק' פרעמיסלא.
מכתבו עם פלפולו הנעים הגיע עדי לנכון במעלי דיומא טבא ויען כי כתרוני כעת חבילות שאילות לכן הנני להשיבך בקצרה. ע"ד אשר הקשה אהא דאיתא במס' ברכות דמ"ש והקדש שלא נתן את החומש מזמנין עליו דהא אנן קיי"ל כר"י דמדרבנן הוא אסור באכילה אם לא נתן את החומש, יפה הערה לכאורה אולם באמת ניחא דדי במה דגזרו רבנן משום פשיעותא שלא לאכול לכתחילה אבל בדיעבד אם אכל ל"ה כאלו אכל דבר איסור לומר דאין מזמנין עליו וכבודו בעצמו הרגיש החילוק הזה אולם לדעתי נראה להביא ראי' ברורה לזה מהא דאיתא בש"ס תמורה (דל"ב) המקדיש עולה לבה"ב אין בה אלא עיכוב גזברין לבד ואפי"ה אסור לשחטה עד שתפדה דההקדש חל על גוף הבהמה מדרבנן ועיין בתוס' שם ואם עבר ושחטה מה שעשה עשוי, והנה בש"ס זבחים (דפ"א) איתא דאין מביאין מנחות ונסכים מן המדומע משום דכתיב ממשקה ישראל אע"ג דשרי לכהנים דבעינן שיהא מותר לכל ישראל ומדומע הוא רק דרבנן דמדאורייתא ברובא בטל ועיין בש"ס נדה (דמ"ז) ובתוס' שם ד"ה אתי אלמא אפי' באיסור דרבנן ל"ה ממשקה ישראל ומזה יהי' השגה על הש"א דחידש דבאיסור עשה ל"א ממשקה ישראל מן המותר לישראל כיון דאפי' במדומע ל"ה ממשקה ישראל רק מדרבנן וא"כ קשה במתפיס עולה לב"ה אמאי אם עבר ושחטה מה שעשה עשוי האיך מותר לעשות כל העבודות כיון דההקדש חל על גוף הבהמה מדרבנן שוב ל"ה ממשקה ישראל ואע"ג דבהקדישה ואח"כ נטרפה לא ילפינן ממשקה ישראל והכא הוי כמו הקדישה ואח"כ נטרפה אולם התוס' במנחות (ד"ו) בד"ה כתב כתבו דזה היא רק לפי הה"א אבל לפי המסקנא ע"י תלתא קראי אין לחלק א"כ קשה אמאי עבר ושחטה מה שעשה עשוי אלא ודאי דחכמים לא גזרו שיהי' ההקדש חל על גוף הבהמה במתפיס עולה לבה"ב רק משום פשיעותא שיהי' נזהר לפדותה והדמים הוא חייב לבה"ב מן התורה כמבואר בתוס' שם ד"ה והאמר אבל בעבר ושחטה דא"א לתקן עוד שיפדה אותה דלאו בת העמדה והערכה היא שוב ל"ה

איסור כלל ושפיר הוי ממשקה ישראל וה"נ בדיעבד אם כבר אכל אותו הקדש ומע"ש שלא נתן את החומש ל"ה דבר איסור ושפיר מזמנין עליו ודוק היטב בזה:

גם מה שהקשה מש"ס עירובין (ל"א) דמערבין בהקדש ומע"ש שלא נתן את החומש דהא קיי"ל כר"י י"ל בפשיטות דהנה הרשב"א בעירובין הקשה אמאי אין מערבין בטבל טבול מדרבנן דהא חזי לקטן דאיסור דרבנן מותר למיספי לקטן בידים ודמי להא דמערבין לגדול ביוה"כ משום דחזי לקטן וכבר אמרתי לתרץ קו' זו דטבל שאני כיון דטבל אסור בהנאה של כילוי א"כ אפי' בטבל דרבנן אסור למיספי לקטן בידים לאו משום הקטן רק משום הגדול דהגדול יש לו הנאה במה שמאכיל הקטן דהנאה של כילוי אסור בטבל א"כ הא תינח בטבל אבל במ"ש דמותר בהנאה שפיר מערבין בו אם הוא אסור רק מדרבנן כיון דראוי לקטן:

גם מה שהק' מש"ס שבת בפ' מפנין דמותר לפנות מע"ש שלא נתן את החומש דהא אסור באכיל' מדרבנן וכל היכא דאסור באכיל' הלא אסור בטלטול יפה הקשה אולם לדעתי י"ל דהא דכל דבר דאסור באכילה אסור בטלטול ג"כ תלי באשלי רברבי דהנה דעת הרי"ף בביצה בפ' א"צ דכל דבר שאסור באכילה הוא אסור בטלטול ג"כ אבל המהרש"ל תמה עליו מהא דאיתא בש"ס ביצה (דכ"ד) דס' מוכן לרשב"ג מותר בטלטול ובאכילה הוא אסור ולדעת הרי"ף הוא קשה כיון דאסור באכילה ממילא הוא מוקצה ואינו בטלטול ואח"כ בהג"ה כתב דשאני ס' מוכן כיון דמן הדין הוא שרי אפי' באכילה אלא שהחמירו בס' לא החמירו כ"כ לאסור אותו אפי' בטלטול ועיין בט"ז או"ח סי' קט"ו סק"ה דכתב דאפי' לדעת ר"ת דבר הניצד מותר בטלטול בשני כיון דאינו אסור רק מצד גזירה שמא יאמר די בזה לאיסור אכילה וממילא יזהר מן האמירה ועיין במג"א שם סק"ב ובט"ז סי' ת"ה סק"ו א"כ ה"נ כיון דהאיסור הוא רק משום פשיעותא די בזה לגזור איסור אכילה בלבד וממילא לא יפשע אבל לא בטלטול ודוק היטב:

גם מ"ש על דברי התוס' ביומא (דנ"ז) דנסתפקו אי בעינן בשעיר ע"ז הזאות שבע או שמונה ותמה דהא בפר העלם דבר לא הי' אלא שבע הזאות ושעיר ע"ז ילפינן ההזאות מפר העלם דבר כדאיתא בזבחים (ל"ט) והאיך הי' ס"ד דבשעיר ע"ז יהי' הזאות שמונה יפה תמה אולם לדעתי י"ל דברי התוס' ישנים התמוהין ע"פ דברי הירושלמי פ"ב דהוריות ה"ד דאיתא שם אותו מיעט קרבנו למצות יחידות שלא יכנס דמו לפנים כו' עד על דרבנן מצרכה שלא תאמר הואיל והוא בכרת יכנס דמו לפני ולפנים לפום כן צריך מימר אותו שלא יכנס דמו לפנים עיש"ה והיא מלתא חדתא מאוד דשעירים הנשרפים אינו מביא מדמם אל אהל מועד כלל ורמב"ם באמת לא פסק כן אבל עכ"פ חזינן מדברי הירושלמי

דאי לאו קרא דאותו הייתי אומר דקרבן ע"ז יכנס דמו אפי' לפני ולפנים כמו פר ושעיר של יוה"כ א"כ אין תמי' על דברי התוס' דמסתפקי אי איכא הזאה שמונה בקרבן ע"ז כיון דאיכא סברא שיכנס דמו לפני ולפנים כמו בפר ושעיר של יוה"כ א"כ י"ל ודמי גם בזה לפר ושעיר של יוה"כ ובעינן בי' הזאות שמונה ודוק כי דבר גדול היא:

ובדבר אשר פילפל לתרץ קו' הש"א בסוגי' דשוחטין וזורקין על ט"ש דהקשה על דברי התוס' פסחים (ס"ט) דהקשו למ"ד דשוחטין וזורקין על ט"ש אמאי איצטריך קרא דטמא אינו עושה פסח פשיטא איש לפי אכלו כתיב ותרצו דאצטריך לאשמעינן דחייב בפסח שני והקשה הש"א דאכתי תקשי לעולא דס"ל שו"ז עט"ש קו' התוס' הנ"ל ולדידי' ל"ש כתירוץ התוס' דאיצטריך לאשמעינן דחייב דלא נימא כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני דהא עולא ס"ל גבי חגיגה אם הי' טמא בראשון כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ול"א שאני טומאה שיש לה תשלומין בפ"ש וע"כ ס"ל פ"ש רגל בפ"ע הוא כדאיתא בש"ס חגיגה (ד"ט) א"כ לדידי' קשה קו' התוס' אמאי איצטריך למעט טמא הא מאיש לפי אכלו נפקא וכבודו האריך בפלפול בהשכל, וזאת אשר עלה בדעתי לתרץ קו' הש"א הנ"ל והוא דהנה כבר הקשיתי אהא דמדמה הש"ס בפסחים טמא מת בשביעי שלו לטמא שרץ למ"ד דשו"ז עט"ש דהא בשחיטת קדשים בעינן שליחות ובש"ס קידושין ילפינן שליחות משחיטת הפסח, והנה בריש חולין מקשה הש"ס טמא במוקדשין במאי אי דאיטמא במת אתי סכין ומטמא לבשר ומשני ל"צ דאיטמא בשרץ א"כ י"ל דעל ט"ש שפיר שו"ז עליו אבל על ט"מ בשביעי שלו אשו"ז עליו כיון דבעינן שליחות בשחיטה וכל מלתא דאיהו ל"מ עביד ל"מ משוי שליח והוא בעצמו א"י לשחוט דאתי סכין ומטמא לי' לבשר ואח"כ הראו לי שבס' דורש לציון כבר הרגיש בזה:

והנ"ל דהנה באמת איתא בירושלמי בר"פ האיש מקדש דליכא למילף שליחות משחיטת הפסח משום דאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו א"כ לדעת הירושלמי ל"ש שליחות כלל בפסח כיון דיכול לשחוט אותו שלא מדעתו כלל ועיין בר"ן ר"פ האיש מקדש שהאריך שם אי אמרינן היכי דל"מ עביד ול"מ משוי שליח אבל עכ"פ זכי' אית לי' ולדעתי נראה דפלוגתת הש"ס דידן והירושלמי אי בעינן בשחיטת הפסח שליחות אי לא תלי בפלוגתת שמואל ועולא בעירוכין (דכ"א) דשמואל ס"ל דעולה צריכה דעת בעלים בשעת הפרשה ובשעת כפרה א"צ דעת ועולא ס"ל דעולה א"צ דעת אלא בשעת כפרה ולפי"ז ש"ס דילן בקידושין אזיל אליבא דעולא דס"ל דשעת כפרה צריך דעת ולכך לדידי' בעינן דעת בעלים בשחיטת הפסח ולכך ילפינן שליחות משחיטת הפסח ואע"ג דהתוס' בעירובין שם ד"ה מאי כתבו דלכך בעינן דעת בשעת

הקרבה בעולה לעולא משום דרוצה בעצמו לקיים מצות סמיכה אולם מדברי הגמ' בקידושין לא משמע כן כיון דאפי' בפסח דאינו טעון סמיכה ס"ל דבעי שליחות בשחיטה ואנן קיי"ל להלכה כשמואל דעולה א"צ דעת בשעת כפרה א"כ לדידי' ל"ב שליחות בשחיטת הפסח כלל ולכך שפיר מדמה הש"ס טמא מת בשביעי שלו לט"ש דאין לומר בזה כ"מ דאיהו ל"מ עביד כו' כיון דל"ב שליחות בשחיטת הפסח כלל ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הש"א הנ"ל כמין חומר דלעולא לשיטתו דס"ל דצריך דעת בשעת הקרבה א"כ בעינן שליחות בשחיטת הפסח ושוב אמרינן כ"מ דאיהו ל"מ עביד ל"מ משוי שליח וא"כ אע"ג דס"ל שו"ז עט"ש מ"מ בט"מ בשביעי שלו אין שוחטין עליו כיון דלדידי' בעינן דעת בשעת הקרבה ואיצטריך קרא לדידי' דטמא אינו עושה פסח היינו ט"מ בשביעי שלו דחזי למיכל לאורתא ואפי"ה אשו"ז עליו משום כ"מ ודוק היטב כי דבר נפלא היא מאוד:
והנני דו"ש באהבה יעקב ווייזנפעלד, פ"ש לכבוד חותנך ידידי הרב הגאון החו"ב שיחי'.

סימן כט

ע"ד הריב ומדון שבין האחים הרב מו"ה **פנחס הורוויץ** נ"י ואחיו הצעיר ממנו הרב ר' **יצחק** נ"י מק' **הוסיאטיץ** אודות חזקת הרבנות שיש להם מאביהם הרב הישיש המנוח מו"ה **משה הורוויץ** זלה"ה אשר שימש בעבודת הקודש להיות מו"צ בעיר **הוסיאטין** והוא ציוה לפני מותו ששניהם ישמשו בכתר הרבנות אך בנו הבכור ר' פנחס נ"י יקח חמשה ר"כ לשבוע ובנו הצעיר הרב ר' יצחק נ"י יקח שלשה ר"כ לשבוע וכעת טוען הרב ר' פנחס נ"י כי רק לו שייך חזקת הרבנות כי הוא הבכור כדאיתא בש"ס כתובות (דף ק"ג) הא קרא קאמר שהמלוכה נתן ליהורם הבכור ואחיו ר' יצחק נ"י טוען שהברירה הי' ביד אביו לתת החזקה למי שירצה וסמכו א"ע עלי הח"מ בק"ג אג"ס לקיים כאשר יצא מלפני ע"פ פשר קרוב לד"ת וזאת אשר יצא מלפני ע"פ חו"ד פשר קרוב לדין שאין אחריו כלום:

לכאורה נראה דמאחר דקיי"ל דא"י למכור זכות הרבנות לאחר כמבואר בב"י בחו"מ סי' רע"ו בשם המישרים דמי שיש לו שררה על הציבור א"י למכור הזכות לשום אדם וכן מבואר באו"ח סי' קמ"ג סעי' י"ב א"כ בנ"ד כיון דע"פ דין שייך החזקה להבכור א"כ בנו הצעיר כאחר דמי ואין ביד האב לתת החזקה לאחיו הקטן ממנו אולם בש"ס כריתות (ד' ה') משמע דרשות בידו לתת המלוכה לאיזה בן שירצה דקאמר ולא כל דבעי מלכא מורית לי' מלכותא ואדוני הי' גדול משלמה א"כ מוכח דבידו הי' לתת המלוכה להבן

הקטן ולהעביר המלוכה מהגדול האחין אך י"ל דבכתר תורה שאני והרבה יש לפלפל בזה, אולם בנ"ד אפי' אם נימא דרשות ביד האב לתת הרבנות לאיזה בן שירצה כדמוכח מש"ס כריתות הנ"ל, מ"מ הכא יען שקראתי לראשי הקהלה וכולם אמרו בפה אחד שאין ברצונם בשום אופן ששני מלכים ישתמשו בכתר א' והדין עמהם בזה כמבואר בש"ס סנהדרין (ד' ח') דבר א' לדור ואין שני דברין לדור וגם כבר יש להם המורה לצדקה הרב ר' יחזקאל פרענקל נ"י ואף אם ישמשו שני אחים בכתר הרבנות לא יהי' ב"ד של שלשה כי שני אחים כחד דמי ועיין בירושלמי בפ"א דפאה ה' ו' שאין מעמידין פרנסין וכתב המה"פ דאין זה סותר לש"ס דידן בב"ב דאיתא שם דרבי מינה ב' אחין על הקופה דהתם לאו בגבייה מיירי אלא לעשותן גזברין ולענין נאמנות אף דחשיבא כחד הימוני מהימני ועיין ביו"ד ה' צדקה סי' רנ"ו סעי' ג' וכיון דלא הועיל אמירתו במה שמינה השני אחין והוי כאלו לא ציוה כלל א"כ ממילא שייך החזקה לבנו הבכור כיון דלא הועיל הצוואה חוזר הדבר לסיני כאשר הוא ע"פ ד"ת דהמלוכה שייך להבכור:

אולם עלה ברעיוני מלתא חדתא והיא דהנה איתא בתשובת הגאון האדיר רע"א זצלה"ה מובא דבריו בקצרה בפ"ת ביו"ד סי' ר"מ דמסתפק דאם ציוה האב שבנו יתן מירושתו סך כך וכך לאיש אחר אם מחויב הבן לקיים דבריו דנהי דקיי"ל דל"א מצוה לקיים דברי המת רק היכי דהושלש מתחלה לכך מ"מ מחויב הבן לקיים דבריו משום מצות כיבוד והס' הזה אינו בנמצא בעירי אבל דכירנא כי עוד בהיותי בדאמבראווא ראיתי תשובה זו ועיקר ספיקו הוא מאחר דקיי"ל דכיבוד היא משל אב כדאיתא בקידושין (ד' ל"ב) והכא כיון דציוה לתת מירושתו א"כ הוי משל בן ואינו חייב בכיבוד ואע"ג דאיתא בש"ס קידושין שם אהא דעד היכן כיבוד אב כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו ואי אמרת משל אב מאי נפקא לי' מיני' ומשני בראוי ליורשו שאני התם דעדיין לא בא לידו בירושה רק ראוי ליורשו והוי אכתי של אב משא"כ היכי שציוה שיתן אחר מיתתו חלק מירושתו זה הוי בודאי משל בן ואינו חייב בכיבוד או דלמא כיון דבשעת הצוואה הי' עדיין ממון שלו ובידו הי' לתת אותו למי שירצה הוי משל אב וחייב בכיבוד כך הוא תורת ספיקו של הגאון הנ"ל, ולדעתי נראה מקור נפתח לזה משיטה מפורשת בנדרים (ד' מ"ב) דאיתא שם דרב ושמואל סברו אדם אוסר דבר שברשותו אפי' לכשיצא מרשותו ור"י ור"ל סברו אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ומקשה התם הא תנן אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו דתנן האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי מת יירשנה משום דלאו מדידי' מתהני אלא מירושתו דזכי' לי' רחמנא בחייו ובמותו ומת לא יירשנה א"כ שמעינן דיכול אדם לאסור פירותיו על חבירו לאחר שיצא מרשותו

ומשני שאני הכא דאמר לי בפירוש בחייו ובמותו וכן קיי"ל להלכה דאם אמר בחייו ובמותו ומת לא יירשנה אע"ג דלאחר מותו לאו דידי' היא דאדם אוסר דבר שברשותו אפי' לכשיצא מרשותו:

והנה בירושלמי נדרים שם ובירושלמי ב"ק פ' הגוזל קמא ה' ח' איתא מה בין אהן חדא חדא להן דמר תרתי תרתי ופירשו המפורשים שם בכוונת הירושלמי היא דלא תסמוך על הברייתא דקתני במותי לחוד יירשנה ודוקא באמר תרווייהו בחייו ובמותו הוא דלא יירשנה דמשובשת היא דמה לי אמר במותו לחוד או אם אמר בחיי ובמותי דמ"ש דאי אמרינן אדם אוסר על חבירו דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אפי' אם אמר במותי לחוד נמי אם מת לא יירשנה עיי"ש א"כ מזה נפשט ספיקו של הגאון האדיר רע"א זלה"ה דכיון דיכול לאסור על בנו לאחר מותו אע"ג דלאו דידי' נינהו דכבר זכה בירושתו ולאו מדידי' מתהני אפי"ה מצי האב לאסור עליו אפי' אם אמר במותו לחוד לפי דעת הירושלמי כיון דבשעה שאסר הי' הדבר ברשותו א"כ שפיר חל מצות כיבוד אם אמר שיתן מחלק ירושתו כך וכך כיון דבשעה שאמר הי' הממון ברשותו והוי משל אב וחל עליו החיוב מצות כיבוד ודוק היטב כי היא ראי' נפלאה ואם כן היא גם בנ"ד יש לומר דנהי דלא חל הצוואה למה שאמר שיהי' שייך לשניהם חזקת הרבנות מ"מ יועיל במה שאמר שבנו הבכור יתן לאחיו מהשכירות שלו שלשה ר"כ לשבוע משום מצות כיבוד אב כיון דאז הי' הדבר ברשותו א"כ הוי משל אב ואע"ג דיש לחלק בין חזקת הרבנות לשאר ממון דשאר ממון בידו לתת אותו למי שירצה לכך מצי לאסור אפי' לכשיצא מרשותו משא"כ בזה דאפי' בחייו לא הי' בידו לתת אותו למי שירצה דקיי"ל דא"י למכור זכותו לאחר מ"מ כיון דלבנו הקטן הי' יכול לתת אותו כדמוכח מש"ס כריתות הנ"ל א"כ חל עליו החיוב מצות כיבוד על הבן הבכור שיתן מהשכירות שלו לאחיו הקטן סך כך וכך כן הי' נראה לכאורה, אולם ביו"ד סי' רט"ז בש"ך ס"ק י"ט מבואר דדוקא כשמתחיל האיסור בעודנו ברשותו אז יכול לאסור אפי' לכשיצא מרשותו אבל אם אמר קונם לכשיצא מרשותי א"י לאוסרו עיי"ש ולפי דברי הש"ך אינו חל גם בזה מצות כיבוד, והנה דברי הש"ך הן נגד דברי הירושלמי הנ"ל דלפי דברי הירושלמי אפי' אם אמר במותו לחוד ולא התחיל האיסור בחייו אפי"ה מצי לאסור לכשיצא מרשותו ולא כדעת הש"ך אולם מאחר דהש"ך והב"ח אינם עומדים בשיטת הירושלמי א"כ הוי ספיקא דדינא והוי כמו ס' ממון עניים דקיי"ל לקולא ועיין בס' ברוך טעם שהאריך בזה בס' מצות עשה אם אמרינן לחומרא או לקולא:

גלל כן עלה בדעתי לפשר ביניהם על אופן זה שהברירה יהי' לבן הבכור הרב ר' פנחס הורוויץ נ"י או שיתן לאחיו הרב ר' יצחק נ"י שני ר"כ לשבוע שלשה שנים וגם חמשה ועשרים מ' משאר ההכנסות השייכין לרב אם יסכימו לזה ראה"ק ולאחר שלשה שנים אין לר' יצחק עוד שום חלק ונחלה בחזקת הרבנות כלל, ואם לא יסכים הרב ר' פנחס לזה או שהקולטוס לא יאבו לתת הסכמתם לדבר הזה מחויב הרב ר' פנחס לתת לאחיו הרב ר' יצחק נ"י עבור טענות חזקתו סך 450 ר"כ:

אודות התפילין כבר אמרתי להם חו"ד שהתפילין הם בכלל מלבושים והבאתי ראי' מדברי התוס' בנזיר (ד' נ"ד) בד"ה ת"ש דכתבו בשם הר"ת דתכשיטי כלי מתכות מיקרי בגדים והביאו ראי' מבגדי כהונה דחשיב בתוך השמנה בגדים א"כ מכ"ש תפילין דהוי תכשיט דחשיב בגד ואין לחלק בין בגדים למלבושים דאדרבה באה"ע סי' ק"ט הלבוש מחלק שאם אמר שתטול בגדים אין אלו בכלל כמו אם אמר מלבושים והט"ז שם חולק עליו א"כ לדעת הלבוש מלבושים כולל יותר דברים מבגדים וכן משמע בש"ס עירובין (ד' נ"ה ע"ב) דאיתא שם התם דרך מלבושו כחול שיהי' רבנן והכא דרך מלבושו כחול שוויי' רבנן ועיין ברש"י שם דכתב התם דקאי בשאר מלבושים ומדכתב בשאר מלבושים ולא כתב דקאי במלבושים אלמא דגם תפילין קרי מלבוש ובני החריף כמר יצחק נ"י [כעת הרב הגאון אבד"ק הרימלוב] העיר מהא דאיתא בש"ס זבחים (ד' י"ט) תפילין מהו שיחוצו ופי' רש"י התם למהוי יותר בגדים אלמא דתפילין קרי בגד ובנמק"י ב"ב פ' מ"ש מבואר להדיא כן דתפילין הם בכלל מלבוש דאיתא שם ס"ת מהו מי אמרינן דדמי לתפילין או דלמא תפילין שהן מלבוש הם בכלל נכסי כו' א"כ מבואר להדיא בנמוק"י דהתפילין הם בכלל המלבושים א"כ התפילין הם שייכים להרב ר' פנחס נ"י כמו כל המלבושים אך הנכון הוא שתפילין דר"ת יתן לאחיו ר' יצחק נ"י. הכו"כ הן הנשאר מאביהן הרב המנוח ז"ל הן הנשאר מאמו של ר' יצחק נ"י כבר אמרתי להם שיחלקו שוה בשוה והסכימו שניהם לזה וכ"ז יצא מלפני ע"פ פ"ג קרוב לד"ח שאין אחריו כלום:

וע"ז בעה"ח מוצש"ק י"ט כסלו תרנ"ב לפ"ק הרימלוב יעקב ווייזנפעלר

סימן ל

הנני נוטה כנהר שלום אל כבוד ידיד נפשי הרב הגאון החריף ובקי ערוגת הבושם חכם וסופר איש אשכולות קולע אל השערה נר ישראל כש"ת מו"ה **משה נחום ירושלימסקי אבד"ק קאמינקא יצ"ו.**

אמש בלילה האיר נגד עיני מכתבו הנעים עם פלפולו היקר אלי עד לאחת ואף כי טרדותי רבו עד למעלה ראש עם כ"ז למען כבודו כי רב הוא הנני להשיבו על אתר מש"נ ברעיוני כאשר עברו עיני על בתרי אמרותיו היקרים והערבים וחזינא דמשה שפיר קאמר כי נחית לעומקא דדינא וגם דעתי מסכמת לדבריו וכבר כתבתי תשובה בארוכה לק' קאמינץ ודכירא כי הוראתי אז להכשיר ולא אוכל כעת להעתיק תשובתי כי לא נתן לי אז הזמן להניח ת"י העתקה ממנה אי לזאת לא אכתוב לכבוד תורתו הרמה רק מה שילדו עשתונותי כעת לפלפל בדברי כבוד הדרת גאונו:

הנה כ"ת פלפל בדברי הס"ט שכתב דבס"ס אין צריך להיות השני ספק השקול דאם ספק א' שקול ואפילו אם ספק אשני אינו שכיח ג"כ מצטרף לס"ס וכת"ה האריך למעניתו והראה פנים מסבירות לכאן ולכאן, והביא דברי המג"א בסי' תס"ז דדבר המצוי ל"ה ספק כלל ולא חשיב ס"ס, אולם אנכי תמה אקרא על הס"ט מדוע לא הביא דברי הב"י בשם הרשב"א מובא בט"ז בסי' פ"ד ס"ק י"ז דכתב דאם עבר ובישל תוך י"ב חודש דמותר מטעם ס"ס ספק שמא הי' שם רחש ספק לא היה ואת"ל היה שמא נימוח אע"ג דדרכן להתליע והוי ספק הרגיל אפ"ה חשבו הרשב"א לס"ס א"כ מבואר שמה להדיא כדעת הסדרי טהרה דאפי' אם ספק אחד לא הוי שקול אפ"ה הוי ס"ס, וכ"נ מדברי הכ"מ שהקשה על כל כתמים אמאי גזרו עליהם הא הוי לעולם ס"ס דשמא הוא מן העלי' ושמא מעלמא אתי אע"ג דמצוי הוא יותר לבוא דם מן המקור כדאיתא בש"ס ב"ב רוב ומצוי קאמרת כו' ואפ"ה חשבו הכסף משנה לס"ס ובאמת הט"ז תירץ כן קושית הכ"מ דל"ה ס"ס משום דרוב פעמים בא מן המקור אבל הכ"מ שהקשה זאת מוכח דסובר דאפי' ס"ס שאינו שקול הוי ס"ס:

שוב מצאתי שהס"ט בעצמו העיר ג"כ בזה אבל מאד תמהני מדוע לא העיר מדברי הט"ז בסי' פ"ד גלל כן בודאי יש לנו על מי לסמוך ולהכשיר בנ"ד מטעם ס"ס, ויען כי לא נכחד ממני כי ערבים לו דברי פלפולי לכן לא אמנע ממעכת"ה מ"ש ברעיוני לפלפל בדבריו אשר הביא דברי הראב"ד והרמב"ם בפ"ט מטו"ט גבי הפילה שם אשה נפל ואינה יודעת אם הפילה דבר המטמא או לא וחולדה וברדלס מצויין שמה ספיקו טהור שדבר ידוע שכל אלו הטומאות וכי"ב שהם משום ספק הרי הן של דבריהן כו', ותמה עליו הראב"ד דהוי ליה לומר דמשו"ה הוא טהור משום דהוי לי' ס"ס וכדאי' בש"ס פסחים ובש"ס ע"ז והביא כת"ה ראי' מדברי הראב"ד דהוי ס"ס אע"ג דספק אחד אינו ספק השקול דרוב המפילות דבר המטמא המה מפילות יפה הערה כ"ת:

אך כת"ה סותר שוב ראייתו דשם איירי דלא הוחזקה עוברה ובלא הוחזקה ל"ה רוב ולדעתי נראה ג"כ דשם הספק שמא רוח הפילה ע"כ הוא ספק טוב ספק השקול דאפילו אם נימא כדעת הס"ט והט"ז בסי' פ"ד דס"ס מהני אפילו ספק אחד אינו ספק השקול הכא באשה שהפילה נפל ע"כ צרין אתה לומר דהוי ספק השקול, דהנה הכפ"ת שם בסוף יומא תמה שם על הרמב"ם דהיכי מיירי אי מיירי ברה"ר אפי' ספק א' הוא טהור ואי ברה"י אפילו ס"ס טמא ובאמת כבר קדמוהו בעלי התוס' בקו' זו כנודע והוא קושיא חמורה מאד:

ולדעתי נראה דהנה התוס' בנדה (דף י"ז ע"ב) ד"ה ואין הקשו גבי דם הנמצא בפרוזדור דאין שורפין עליו את התרומה דהא ס"ט ברה"י טמא ודאי ושורפין ותירצו דמסוטה לא אתיא טומאה ע"י ראיית גופה ולכך אפי' ברה"י הוי ספק אך הקשו מהא דאמרינן לקמן (דף ע"א) גבי דם תבוסה דספק יצא מחיים וספק לאחר מיתה ברה"ר ספיקו טהור אלמא דאפי' טומאה מגופה ילפינן מסוטה יעו"ש, והנה לדעתי נראה לתרץ קושית התוס' מדם תבוסה דהנה המהרש"א בחולין הקשה אהא דכתבו התוס' דמשו"ה גבי שני נזירים דלא ילפינן מסוטה לומר דיביאו קרבן טומאה ודאי משום דלא ילפינן מסוטה אלא דבר שאפשר להיות, והקשה מהרש"א דא"כ מאי מקשה התם והא הוי תלתא והוי ס"ט ברה"ר הא דבר שאי אפשר להיות לא ילפינן מסוטה ותירץ המהרש"א דהא דטומאה ברה"ר טהור אפילו בלא ילפותא מסוטה הוא טהור דהלכתא גמירי לה רק הא דספק טומאה ברה"י הוא טמא ודאי הוא משום דילפינן מסוטה ולכך אם הוא דבר שא"א להיות כגון שני נזירים דלא נטמא אלא א' מהם לא ילפינן מסוטה ול"ה רק ספק וכיון דטומאה הותרה בציבור לכן הקילו בספק טומאה ברה"ר ולא דילפינן מסוטה, ולפי"ז שפיר מתורץ קושית התוס' מדם תבוסה אע"ג טומאה דמגופה לא ילפינן מסוטה אפ"ה ספק טומאה ברה"ר טהור כמו דחזינן דטומאה הותרה בציבור כמבואר בירושלמי סוטה:

ולפי"ז ל"ק קושית התוס' הנ"ל שהקשו דהיכי מיירי דאי הבור קאי ברה"ר אפי' ספק א' הוא טהור ואי קאי ברה"י אפי' ס"ס הוא טמא דמידי הוא טעמא דס"ס ברה"י הוא טמא משום דעשתה התורה ספק כודאי א"כ מאי לי חד ספק או תרי ספיקי, ובזה תירץ הגאון בעל הפלאה ז"ל קושית הפנ"י בכתובות שהקשה לדעת המהר"י בן לב דבס"ס מוציאין ממון אלמא דס"ס עדיף מרוב דהא ברוב אין מוציאין ממון אלמא דס"ס עדיף מרוב דהא ברוב אין מוציאין ממון ובס"ס מוציאין והא לענין טומאה אשכחן להיפוך דאפילו ס"ס ברה"י טמא ורוב מהני לענין טומאה דאם הי' ס' צפרדעין ושרץ אחד ונגע באחד מהן הוא טהור דאזלינן בתר רובא ותירץ ההפלאה דלעולם ס"ס עדיף מרוב והא

דלענין טומאה לא מועיל ס"ס היינו טעמא משום דהתורה עשתה ספק כודאי א"כ ל"ה ס"ס כלל רק ספק אחד כיון דהספק הראשון עשתה התורה כודאי וא"כ ל"ק כלל קו' התוס' דלעולם מיירי דקאי הבור ברה"י ואפ"ה מהני הכא ס"ס דהא הכא הספק הראשון שמא נפל הפילה שמא רוח הפילה וא"כ הס' הראשון הוא על גוף הטומאה אם הוא מת או לא רק רוח בעלמא וכיון דהספק הוא על גוף הטומאה שוב לא ילפינן מסוטה לעשות את הס' כודאי וכיון דלא עשתה התורה בכאן ספק כודאי שוב מהני ס"ס:

ולפי"ז לא נוכל עוד להכריח מכאן כמו שרצה כת"ה להוכיח דס"ס מהני אפילו אם ספק אחד אינו ספק השקול דע"כ צריכין אנו לומר לפמ"ש דהך ספק דשמא רוח הפילה הוי ספק השקול ומיירי בלא הוחזק עוברה כמ"ש כת"ה דאם לא תאמר כן דאפילו לא הוי ספק השקול אפ"ה מהני משום דבס"ס סגי אפילו אם ספק א' אינו שקול א"כ תהדר קושית התוס' לדוכתא דהא אפי' ס"ס ברה"י טמא וליכא למימר כמ"ש לתרץ כיון דספק שמא רוח הפילה הוי ספק טומאה מגופה ובזה לא עשתה התורה ספק כודאי ולכך שפיר מהני ס"ס דא עקתא דאם תאמר דס' שמא רוח הפילה לא הוי ספק השקול, ואם לא הי' רק הספק הזה היו שורפין עליו את התרומה כמו ודאי א"כ שוב לא יועיל הספק דשמא גררוהו דס"ס אפילו ברה"י טמא דהספק שמא גררוהו שוב הוי ספק טומאת מגע אלא ע"כ אנו מוכרחין לומר דס' שמא רוח הפילה הוי שפיר ספק השקול וא"כ אם לא הי' רק ספק אחד שמא רוח הפילה לא היו שורפין עליו את התרומה כיון דהוי ספק השקול דטומאה מגופה לא ילפינן מסוטה לכך שפיר מהני ס"ס:

ועפי"ז יהי' נאה לתרץ דברי הרמב"ם שתמה הראב"ד הנ"ל עליו כמין חומר דבאמת גם הרמב"ם מודה דהא דטהור המאהיל באשה שהטילה נפל לבור הוא משום ס"ס כמבואר בש"ס פסחים ובש"ס ע"ז הנ"ל רק דלהרמב"ם הי' קשה קושית התוס' ואמאי מועיל ס"ס הא ברה"י לא מועיל ס"ס ולכך אמר הרמב"ם הטעם שכל אלו הטומאות שהם משם ספק הרי הן של דבריהם כוונתו היינו שכל אלו הטומאות שהספק הוא בטומאה גופה דבזה לא ילפינן מסוטה ול"ה רק טומאה דדבריהם כמו שאר ספיקות באיסורין להרמב"ם דבס' טומאת מגע גם הרמב"ם יודה דהוא טמא מדברי תורה אבל באלו הטומאות דהטומאה הוא מגופה דלא ילפינן מסוטה שוב הוי כשאר ספק איסור דהוא רק מדבריהם לשיטת הרמב"ם וכיון דהוי כשאר איסורין שוב שפיר מהני בי' ס"ס כיון דבזה לא עשתה התורה ספק כודאי והוא כפתור ופרח לדעתי:

ועפ"ז נבא לתרץ קו' התוס' בפסחים (דף ט') בסוגיא דאין חוששין בד"ה ואת"ל דהקשו דאמאי אם יכולין חולדה וברדלס לבוא שמה טהור משום ס"ס הא הוי ס"ס ברה"י וקיי"ל

דספיקו טמא וע"פ האמור יהי' ניחא מאד דלפמ"ש לעיל דברי התוס' בנדה דבטומאה מגופה לא ילפינן מסוטה ומהני ס"ס, והנה בפ"ק דאהלות איתא דאין אוהל מתחשב ופי' הר"ש דאפי' אין השפוד בתוך האהל אלא שנוגע באהל מבחוץ אפ"ה אינו אהל מתחשב במנין סדר משנתינו דהא אהל חשיב כמת עצמו כדמוכח במשנה ב' פט"ו דאהלות גבי טבלות של עץ והנה התוס' יו"ט שם הקשה דהא כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן ותירץ דההיא שיהי' האהל טמא בעצמו אף לאחר שהוציאו את המת מתוכו אבל הכא בעוד שהמת בתוכו הוי כמלא טומאה:

ולפי"ז נראה דהכא כיון שהספק הוא על המדור אם הוא טמא ואם יגע בו אדם אפי' מבחוץ יהי' כאילו נגע במת עצמו ולא במה שנגע במת דאהל הוי כמת עצמו דאין האהל מתחשב וא"כ הספק על המדור הוי הס' על המת עצמו אם הוא מת או לא ל"ה ספק טומאת מגע וזה לא ילפינן מסוטה ושפיר מהני בזה ס"ס, [לכאו' צ"ב בכוונת כ"ג אאמו"ר זצלה"ה שהרי סברת התוס' רק בטומאת ראי' דהטומאה מגופה אבל באוהל מה בכך דהוי כמת עצמו במדרגת הטומאה, מ"מ טומאתו לא מגופו רק ע"י המת שמאהיל, אך י"ל עפ"י חולין קכ"ה דנוגע ומאהיל תרי שמי נינהו ול"ה כסברא דאמרי' סוטה (כ"ח) דעת נוגע ומגיע], ולכך גבי אדם הנכנס שמה כיון דבב"א הוא ואנו דנין על שניהם בב"א דאפי' לרבנן דפליגי על ר"ש גבי מסוכן ול"א דרה"ר מפסקת היינו משום דכבר החזקנו אדם וכלים לטומאה בעוד שהי' עמו ברה"י ובשביל שבא המסוכן לרה"ר לא ניתר למפרע אבל באנו דנין בב"א על המדור אם נגע בו אדם מבחוץ אם דינו כנוגע במת וגם על האדם הנכנס בתוך המדור שלא יטמא באהל מהני ס"ס אפי' להאדם הנכנס יעו' כעין זה בחדושי הרשב"א ריש נדה שכתב לחלק דוקא למקבל הטומאה יש לחלק בין רה"י לרה"ר אבל לא בטומאה גופה כי היכי דלא ליהוי כתרתי דסתרי אהדדי אבל דבריו הקדושים צ"ע דהאיך יפרנס הך מתני' דמסוכן ולחכם כמותו די בקצרה ויבין בזה כי הוא דבר נפלא נכון מאד לדעתי:

ומן המקובץ הנ"ל נראה לי לתרץ קו' התוס' בנדה(דף ט"ו) בד"ה אמר רב דהקשו אהא דאמרינן ביומא דמפרישין כה"ג מביתו שבעת ימים שמא תמצא אשתו ספק נדה דלימא ודאי נדה אם תבדוק שיעור וסת סמוך לבעילה ולפי הנ"ל יש ליישב קו' זו דלכאו' קשה אהא דמפרישין אותו שבעת ימים שמא תמצא אשתו נדה דהא מתקינין כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול וא"כ אם תמצא אשתו נדה יהי' כהן אחר שהתקינו תחתיו ולמה צריך הפרשה אולם משו"ה י"ל דלא קאמר הש"ס דבעי הפרשה משום שמא תמצא אשתו ודאי נדה, דמשום זה לא הי' צריך הפרשה דהא יתקינו לו כהן אחר ולכך קאמר משום

דלמא תמצא אשתו ספק נדה ובספק נדה ל"ק דלמה בעי הפרשה דהא מתקינין לו כהן אחר, דהנה התוס' במגילה (דף ט') בד"ה אין בין הקשו למאי דפי' שהפר הוי מאותו כהן שאירע בו הפסול אע"ג שאינו משמש א"כ קשה מהא דקאמר בהקומץ רבה דגלי רחמנא שחיטה בבעלים גבי' פר והכא ל"ה שחיטה בבעלים משום דהפר הוי מאותו שאירע בו פסול ותירצו התוס' כיון דזכה לי' רחמנא הוי כאילו הי' הפר משלו יעיי"ש:

ולפי"ז שפיר קאמר שמא תמצא אשתו ספק נדה דבזה לא יועיל מה שיתקינו לו כהן אחר דאם תמצא אשתו ספק נדה בשיעור אחר כו' א"כ להרמב"ם לא הוי רק טומאה מדבריהם כיון דדעת הרמב"ם דכל הספיקות הם אסורים רק מדבריהם רק היכי דילפינן מסוטה הוי ודאי טמא מה"ת אבל הכא כיון דהטומאה הוי מטומאה הבא מגופו ולא טומאת מגע א"כ לא ילפינן זאת מסוטה כמ"ש התוס' הנ"ל וא"כ הוי רק כשאר ספיקות דל"ה רק מדבריהם לדעת הרמב"ם א"כ בזה לא סגי בכהן אחר שיפקינו תחתיו כיון דהפר בא מאותו כהן שאירע בו הפסול א"כ ל"ה שחיטת הפר בבעלים והכא ל"ש תירוץ התוס' במגילה כיון דזכה לי' רחמנא א"כ הוי כשלו דהא תינח בודאי נדה דהתורה זכתה להפר להכהן המשמש תחתיו אבל בספק נדה לא זכתה התורה לי' הפר כיון דל"ה רק מדבריהם ומה"ת כשר הכהן הראשון ולכך עדיפא יותר להפרישו. [וכ"ז לענין ספק משום דקמי שמיא גלי' ושמא טהור לגמרי משא"כ בהא דיומא (מז) בר"י כ"ג שנתזה צינורא דהוי טומאה דרבנן ודאית דעשאו כשל תורה, גם הא דמקשה הש"ס הכא הפרישהו מטומאת מת אע"ג דהוי ודאי טומאה, מ"מ כיון דבלאה"כ מפרישין משוה טומאת ביתו ומדוייק לשון הש"ס עד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מט"מ ודוק, מבהמ"ח].

ובלאו סברת התוס' הנ"ל דבטומאה הבא מגופה לא ילפינן מסוטה יש לתרץ קושית התוס' הנ"ל על סגנון הנ"ל כיון דשיעור אחר הוי טומאה למפרע וטומאה למפרע כבר נודע מ"ש התוס' דלא ילפינן מסוטה וכיון דלא ילפינן מסוטה ל"ה רק מדבריהם לדעת הרמב"ם דכל הספיקות המה רק מדרבנן:

ועפי"ז נוכל להסביר הטעם דלא גזרו על כתמים על דבר שאינם מקבלים טומאה וכבר העיר הנוב"י בענין זה, ולדעתי י"ל דהיינו טעמא דהנה הכ"מ הנ"ל הקשה דלמה גזרו על כתמים הא לעולם הוי ס"ס דלמא מן העלי' ודלמא מעלמא ואף שהט"ז תירץ דרוב דמים באו מן המקור אבל לפמ"ש הרשב"א הנ"ל מובא בט"ז בסי' פ"ד הנ"ל דמהני ס"ס אפילו אם ספק אחד אינו שקול תיהדר קו' הכ"מ לדוכתא אולם לדעתי יש ליישב קושית הכסף משנה דלכאורה קשה דאמאי יועיל ס"ס בנדה כלל הא הוי ס"ס ברה"י וברה"י קיי"ל דאפי' ס"ס טמא, ואע"ג דהתוס' בב"ק (דף י"א) גבי שליא שיצאה מקצתה כתבו דלאסור

אשה לבעלה מהני שפיר ס"ס אבל כבר תמהו כולם על דברי התוס' דהא דילפינן דס"ט ברה"י טמא הוא רק מסוטה ובסוטה היינו לבעלה אלמא דלאסור אשה לבעלה ג"כ ל"א ס"ס ברה"י ויעי' בשטמ"ק בכתובות בסוגיא דפ"פ דמקשה אהא דאמרינן דהוי ס"ס ספק באונס ספק ברצון דמה יועיל ס"ס הא ס"ס טמא ברה"י א"כ משם מוכח להדיא דלבעלה ג"כ אין מועיל ס"ס ובחדושי הארכתי לתרץ קו' השטמ"ק בדרך חידוד א"כ קשה כנ"ל דלמה יועיל ס"ס בנדה כלל, אולם לפמ"ש ניחא כיון דבטומאה הבא מגופה שפיר מהני ס"ס, ולפי"ז י"ל דהיינו טעמא דגזרו טומאה על כתמים אע"ג דהוי ס"ס דשמא מן העלי' ושמא מעלמא אתי כקו' הכ"מ כיון דהבגד שיש עליו הכתם בודאי הוא טמא אע"ג דהוי ס"ס דלגבי הבגד חיישינן דלמא יצא הדם שלא בהרגשה ואע"ג דאין האשה טמאה עד שיצא הדם בהרגשה מ"מ הבגד מיהו נטמא כיון דקיל"ן דמקור מקומו טמא ונטמא הדם משום שנגע בהמקור ונטמא הבגד א"כ בזה לא מהני ס"ס כיון דהחשש הוא דשמא בא הדם שלא בהרגשה וא"כ לא הוי טומאה ע"י ראיית גופה דשלא בהרגשה לא הוי ראי' כלל וטומאת הדם לא בא רק משום שנגע בהמקור ולא משום ראיה כלל וא"כ לא הוי רק ס' טומאת מגע ובס' טומאת מגע אינו מועיל ס"ס וכיון דגזרו טומאה על הבגד גזרו טומאה גם על גופה, אע"ג דעל גופה הוי ס' טומאה ע"י ראיית גופה ובפרט לדעת רש"י דהחשש גבי כתמים הוא דלמא ארגשה ולאו אדעתה יעוי' בתוס' נדה (דף נ"ח) בד"ה מודה שמואל ובטומאת ראיית גופה שפיר מהני ס"ס כנ"ל מ"מ כיון דגזרו טומאה על הבגד גזרו נמי על גופה אבל אם היה הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה כיון דליכא ספק רק על גופה בלבד דהוא ס' הבא ע"י ראיית גופה שפיר מהני ס"ס כקו' הכסף משנה והוא ענין נכון מאוד, וא"כ הוא יהיה עוד ראיה מזה לדברינו הנ"ל דבס"ס לא בעינן שיהיה שניהם שקולים דהא הכא הוי ספק אחד שאינו שקול דרוב דמים באו מן המקור, גלל כן דעתי מסכמת לדברי כבוד תורתו הרמה להתיר בזה וכבר הוראתי כן הלכה למעשה:

ובדבר אשר הביא כת"ה לענין ספק דאורייתא הוא חמור מודאי דרבנן והערה בזה מהא דר"ה (ל"ד:) לדעתי נראה ג"כ להביא ראיה לזה דספק דאורייתא חמור מודאי דרבנן, דהנה התוס' בבבא בתרא (דף כ') בד"ה והנכרי כתבו דנכרי ממעט בחלון אע"ג דגזרו עליהן שיהיו כזבין כיון דאין טומאתו רק דרבנן ולפיכך חוצץ בפני הטומאה וכן כתב הש"ך במקוואות לחלק דדבר הטמא מדרבנן שפיר מקרי הווייתו ע"י טהרה ומחלק בין הך דזחילה יעו"ש ועיין מל"מ בהלכות טומאת מת, והנה לכאו' קשה מהא דאי' בפי"ג דאהלות מ"ו דלבנים בביה"פ איני ממעט דברי ר"מ וחכ"א הלבינה מעטטת מפני שעפרה

טהור דלא טמאו אלא גוש כברייתו הבא מבה"פ ולא עפר אפילו לאחר שגבלו אבל אי לאו הכי אם עפר בבה"פ הי' טמא מדרבנן היו רבנן מודים לר"מ דאינה ממעטת ואמאי הא לא הוי רק טומאה דרבנן וטומאה דרבנן לפי דברי התוס' שפיר ממעט, ועכצ"ל אע"ג דבה"פ הוא רק טומאה דרבנן מ"מ הטומאה היא ע"י ספק דאורייתא דשמא יש שמה עצם כשעורה ואם היתה שם עצם כשעורה הי' מטמא מה"ת א"כ חזינן להדיא דספק דאורייתא חמור מודאי דרבנן דספק דאורייתא אינו ממעט וטומאה ודאית דרבנן ממעט, ולפי"ז יהי' סתירה למ"ש דבס"ס מהני אפילו בספק אחד אינו שקול כמ"ש כת"ה כיון דבודאי דרבנן ל"מ אם לא הי' ספק השקול מכש"כ בספק דאורייתא בודאי לא מהני הספק השני שאינו שקול, אולם באמת לאחר העיון נראה דאין ראי' כלל משם מהא דלבינה בבה"פ אינו ממעט דספק דאורייתא חמור מודאי דרבנן דשם בודאי היא חמור ספק דאורייתא מודאי דרבנן דעל טומאה דרבנן לא גזרו חכמים כ"כ שלא יחוץ בפני הטומאה דהם אמרו והם אמרו אבל על ספק דאורייתא האיך נוכל לומר דיחוץ בפני הטומאה כיון דהא דקיי"ל דדבר הטמא אינו חוצץ בפני הטומאה מה"ת הוא א"כ האיך יחוץ בפני הטומאה הא כמו שהספק הוא על הטומאה גופה אם הוא טמא או טהור כמו כן חל הס' מדאורייתא אם הוא יכול לחוץ בפני הטומאה דאם הוא טמא אינו יכול לחוץ בפני הטומאה ועל החציצה ג"כ הוא ספק מה"ת:

ובדבר אשר הערה כת"ה בענין ספיקות דסתרי דל"א סד"ר לקולא והביא דברי הר"ן פרק ע"פ גם התוס' בביצה כתבו כן גבי תבלין נדוכין כדרכן דאמרינן התם דא"ב דידע מה בעי לבשולי דאזלינן להחמיר אף דהוי דרבנן משום דסתרי אהדדי, ויעו' במג"א בהלכות חוה"מ סי' תקל"ח ס"ק א' בהא דאמרינן בש"ס מו"ק י"ב זופתין כוזיתא ואין זופתין חביתא ואיכא מ"ד להיפיך ופ' כדברי שניהם להקל והקשה המג"א מהא דאיתא בסי' תק"ד דלא אמרינן בשל סופרים הלך אחר המקיל כיון דלכל אחד יהי' קולא בחד צד יעו' בנתיב חיים שמה, ואנכי כבר פלפלתי בזה דהיכא דהוי תרי ספיקי דסתרי אהדדי אמרינן גם לדעת הרמב"ם דאזלינן בשניהם לחומרא מה"ת, ובזה הארכתי בפלפול לתרץ קושית הגאון הנשר הגדול ר"א ברודא זצ"ל דמנל"ן דאסור לשבור עצם בפסח דלמא הפירוש הוא דא"צ לשבור עצם בפסח כמו גבי לא יבדיל דאמרינן דא"צ להבדיל כנודע ולא ניתן לי הזמן להעתיקו:

ובדבר אשר הביא כת"ה בשם גבורת ארי דמשו"ה אסור בת"צ ביה"ש אע"ג דהוא מדברי סופרים משום דהוי תרתי ספיקי דסתרי אהדדי עלה בדעתי דיש למישדי נרגא בדבריו לפמ"ש התוס' בכריתות פ' ס' אכל וגם המנחת כהן האריך בזה דביה"ש דאפוקי יומא

הוי אתחזיק משא"כ ביה"ש דעיולי יומא ל"ה אתחזיק איסורא א"כ לפי"ז תיהדר קושי' לדוכתא דאמאי יהי' אסור בביה"ש דעיולי יומא דהא הוי ספיקא דרבנן ואין לומר דהוי סתרי אהדדי דבביה"ש דאפוקי יומא שוב נימא דלילה היא דהא בביה"ש דאפוקי יומא לא נימא ספיקא דרבנן לקולא כיון דהוי אתחזיק איסורא ולדעת הש"ך אפילו בספיקא דרבנן לא אמרינן לקולא וכיון דלא הוי סתרי אהדדי שפיר נוכל לומר דביה"ש דעיולי יומא שפיר מצי לאכול כיון דהוי ספיקא דרבנן, וראי' לדברינו מדברי הר"ן בביצה וביומא שכתב דהא דמחולקים הפוסקים אי התוס' מתחיל קודם בה"ש או בביה"ש תלוי בהא דלדעת הרמב"ם דספק דאורייתא מה"ת לקולא שפיר י"ל דהתוס' מתחיל בביה"ש דמשום הספק לא הוי רק דרבנן אבל לדעת הסוברים דספק דאורייתא מה"ת לחומרא ע"כ צ"ל דהתוס' מתחיל קודם ביה"ש יעו"ש ולכאורה קשה על הר"ן לפמ"ש לעיל דאפי' לדעת הרמב"ם דספיקא מה"ת לקולא מ"מ היכי דהוי תרי ספיקי דסתרי אהדדי גם להרמב"ם אזלינן לחומרא בשניהם כמ"ש התוס' לענין ס"ס וכמ"ש כ"ת וכנודע וא"כ גם להרמב"ם צ"ל דהתוס' מתחיל קודם ביה"ש דביה"ש גם להרמב"ם הוא אסור מה"ת כיון דסתרי אהדדי דבאפוקי יומא נימא דלילה הוא אע"כ כמ"ש דבה"ש של אפוקי יומא הוי איתחזיק איסורא וא"כ גם להרמב"ם הוא אסור מה"ת דבאיתחזיק גם להרמב"ם הוא אסור מה"ת ושוב לא הוי תרי ספיקי דסתרי אהדדי ולכך שפיר י"ל להרמב"ם דבביה"ש של עיולי יומא לא הי' אסור מה"ת והתוס' והתחלה לא מתחיל רק ביה"ש:

גם מ"ש כת"ה להביא ראי' מדברי הירושלמי בגיטין פ"ק ה"ב דאמר שם למה את מסתכל בי כו' דהא הוי אתחזיק איסורא ומזה הביא ראי' דבספק דדינא לא אוקמינן אחזקה כמ"ש המלמ"ל גם הגאון מהרי"ש מלבוב זצ"ל העיר בזה, אולם לפי דברי הר"ש במקוואות הידוע דהיכא דהי' טומאה מה"ת מקודם שוב לא נוכל להחזיקו מחדש בטומאה דרבנן לאוקמא אחזקה כיון דמה"ת אזדא לה חזקה א"כ ל"ש לאוקמא כמקדם א"כ ל"ק כלל קו' כיון דהיתה בחזקת א"א מה"ת וכבר יצאה מחזקה זו מה"ת א"כ גם מדרבנן לא נוכל לאוקמא אחזקה:

והנני ידידו עוז דו"ש באהבה ושלום תורתו בלב ונפש חפיצה מתעלס בידידותו:

סימן לא

שוי"ר לכבוד ידידי הרב החריף המופלג בתורה הנגיד המפואר חו"ש כש"ת מו"ה צבי הירש דימאנד נ"י.

נועם מכתבו הגיעני לא הי' באפשרי להשיבו על אתר ועתה באתי להשיבו. ע"ד קו' על הרמב"ם דכתב דאשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים והוא תמוה דהיא נגד גמ' מפורשת בזבחים (ע"ז) תורה תורה אימרי בדיכרי מיחלפי לך וזה פליאה נשגבה ודכירנא כי ראיתי קו' זו באיזה ספר בעוד הייתי סמוך על שלחן כבוד מו"ח הגאון החסיד [מוה"ר שבתי הכהן ראפאפארט] אבד"ק דאמבראווא נ"י וכמדומה לי שכתובה היא בס' צרור החיים:

ולחומר הנושא נ"ל לתרץ קושייתו בטוטו"ד והיא. דהנה בכל אשמות כתיב איל תמים מן הצאן ומן הצאן מיותר היא ובאמת בת"כ דריש לי' לרבות חרש ושוטה וננס דפסולין באדם וכשרים בבהמה, ולכאורה קשה דלמה לא נימא דמן הצאן אתי לרבות דאם רצה להביא כבש יביא ואם רצה להביא איל מביא דמן הצאן משמע כל צאן אפילו הוא בן שנה ואמאי דחיק הת"כ דאיל לרבות חרש ושוטה וננס, אולם באמת ניחא דהנה בש"ס כריתות (י') איתא דמדאיל בשתי סלעים דהוא בן שתי שנים מכלל דכבש בן שנה הוא בסלע ובאשם מעילות כתיב בכסף שקלים דבעינן שתי סלעים ובכל אשמות ילפינן מדכתיב זאת תורת תורה אחת לכל אשמות כדאמרינן בכריתות א"כ ע"כ מביא איל בן שתי שנים דאם ברירה בידו להביא כבש בן שנה למה הוא מחויב להביא בן שתי סלעים דהא כללא היא דכבש בן שנה הוא בסלע, אלא ע"כ דצריך להביא דוקא איל בן שתי שנים ולכך צריך להביא בהמה ששוה שתי סלעים וע"כ מן הצאן למאי אתי ע"כ פירש בת"כ שאתי לרבות חרש ושוטה וננס שכשר בבהמה, אולם הא תינח בשאר אשמות אבל באשם תלוי דאמרינן בכריתות (כ"ב) דמזאת תורת לא ילפינן באשם תלוי דיהי' שוה שני סלעים משום דלא יהי' ספיקו חמור מודאי דבודאי כשר בבת דוקא כו' עיי"ש אך דילפינן מואם נפש תחתון למד מעליון לאשם בכסף שקלים וס"ל לרמב"ם דהוא רק מדרבנן מאחר דאינו מפורש בתורה וכבר נודע דדעת הרמב"ם דקרובי האם אינם פסולים רק מדרבנן משום דאינו מפורש בתורה ועיין בש"ך בחו"מ בסי' ל"ג אבל מדאורייתא סובר הרמב"ם דיכול להביא בסלע דלא יהי' ספיקו חמור מודאי ועיין ברבינו יונה ריש ברכות וכיון דמה"ת יכול להביא בסלע א"כ שפיר אמרינן דמן הצאן אתי לרבות דאם רצה להביא איל מביא בן שתי סלעים ואם רצה להביא כבש יביא בן סלע, ולפי"ז שפיר קאמר הרמב"ם דאשם תלוי מביא מן הגדולים או מן הקטנים כיון דמה"ת אינו מחויב להיות שוה שני סלעים כנ"ל א"כ מה"ת יכול להביא כבש בן שנה ובסלע דהא בהא תליא, וזה שכתב הרמב"ם דמפי השמועה למדו דאשם תלוי צריך להיות שוה שני סלעים א"כ ממילא צריך להיות איל בן שתי שנים דהא בהא תליא ושפיר קאמר הש"ס

אימרא בדיכרא מיחלף לך דאע"ג דמה"ת יכול להביא מן הקטנים אבל מאחר דמפי השמועה למדו דצריך להיות שוה שני סלעים ולרמב"ם ז"ל הוא רק מדרבנן וא"כ אחר שלמדו דצריך להיות בשני סלעים ממילא השתא באמת פסול כבש בן שנה בסלע וכנ"ל ודוק כי נכון מאוד קרוב לאמת:

סימן לב

לכבוד הרב החריף ובקי כש"ת מו"ה ברוך דימאנט נ"י

ח"ת היקרים הגיעני נכון והנני להשיבך מה שעלה על רעיוני לפלפל בח"ת הנעימים, שמחתני בפלפולך כי בחכמה פעלת אותם. ע"ד אשר הקשית בסוגי' דתמורה (כ') גבי המפריש נקיבה לאשם אהא דאיתא התם ולימא אין אני רואה דבריו של ר' שמעון באשם הואיל ומותר אשם קרב עולה ומשני סבר ליה כרבנן מותרות לנדבת ציבור אזלי ואין תמורה בציבור, וע"ז הקשית דלמה איצטריך להך טעמא דהא בלאה"כ ל"ש לומר הואיל ומותר אשם קרב עולה דהא בהך עולה לא שייך לומר דאיכא שם עולה בעוף דהא אין מקיצין בעולת העוף, לדעתי אין בזה קו' כלל דמה בכך דאין מקיצין בעולת עוף מ"מ שפיר הוא קדוש קדושה"ג כיון דשם עולה איכא בעוף דבתחלה הי' יכול להפריש העוף לעולת נדבה, ותדע דהא במפריש נקבה לעולתו קיי"ל דקדוש קדוה"ג משום דאיכא שם עולה עליו אע"ג דאנן קיי"ל כרבנן דאם אמר הרי עלי עולה יביא כבש וא"כ לא חזי הך עוף לפטור מידי חובת נדרו ואפיה"כ הוא קדוש קדוה"ג משום דעכ"פ שם עולה עלי' כיון דמתחלה הי' יכול להפריש עוף לעולה וא"כ הכ"נ אע"ג דלנדבת ציבור לא חזי עוד הוי שם עולה עליו אע"ג דלאותו דבר שהפריש לא חזי עוף דהא גם בהפריש עולת נקיבה לנדרו לא חזי עוף לצאת ידי חובת נדרו שהפריש עולה עליו ואפיה"כ הוא קדוש קדוה"ג והיא ברור ונכון:

גם מה שאמרת דמשה"כ לא סבירא לי' ר"ש כרבי במפריש נקבה לפסחו להיות עושה תמורה הואיל ומותר הפסח קרב שלמים משום דר"ש לשיטתו דסובר בפ"ק דתמורה דעולה הבא מן המותרות אינו עושה תמורה א"כ הכ"נ מותר הפסח אינו עושה תמורה לר"ש, אף כי בחכמה אמרת זאת אבל לדעתי ז"א דהא ברייתא מפורשת היא בפסחים (צ"ו) דמותר הפסח עושה תמורה ולית מאן דפליג עלה ואדרבא התוס' ביומא (נ"א) ד"ה נוקמה כתבו דאפילו למ"ד דאין שוחטין הפסח על היחיד וא"כ פסח עצמו אין עושה תמורה מותר הפסח עושה תמורה אם משכו הבעלים את ידם ולא נשאר עליו אלא אחד עיי"ש. והטעם נראה לי הא דעושה תמורה אפילו לר"ש דסובר עולה הבא מן המותרות

אינו עושה תמורה דהרי כל מה שאינו עושה תמורה אם בא מן המותרות משים דהוי קדושה שני' ואין בכוחו לתפוס תמורה כמו קדושה הראשונה הא תינח בעולה הבא מן המותרות אבל מותר הפסח דבהדיא איתא בש"ס זבחים (מ"ט) אהא דאמרינן התם שלא יהי' טפל חמור מן העיקר הרי פסח דאין טעון סמיכה ומותר דידי' טעון סמיכה וכו' ומשני פסח בשאר ימוה"ש שלמים היא ופירש רש"י ז"ל משום דלאו מותר פסח מקרי למחשבי' טפל הרי להדיא דקדושת שלמים לגבי פסח לאו קדושה שני' מקרי רק זה הקדושה הראשונה מתחלה א"כ משה"כ אפילו ר"ש מודה דמותר פסח קרב תמורה דלאו מותר מקרי והא ראי' כיון דטעון סמיכה ותנופה א"כ בודאי היא עיקר הקדושה דאל"כ תקשי שלא יהי' טפל חמור מן העיקר דהא פסח עצמו לא טעון סמיכה ודוק:

ומ"ש לתרץ קו' הראשונה דלכך צריך לטעם דאין תמורה בציבור ולא סגי בטעם דאין מקיצין בעוף משום דאי הוה קים לן דלא נגמרה ההלכתא אלא בולד חטאת אז הי' גם ר"ש מודה דמפריש נקיבה לאשם היא קדושה קדוה"ג הואיל וישנו שם אשם בעוף דאם הקדיש עוף לאשם הוא קדוש קדוה"ג הואיל ומותר אשם קרב עולה, וא"ל דהא בעי רעי' ובעוף ל"ש רעי' דאין מום פוסל בעוף דהא השתא קיימינן דנתכפרו בעלי' באחרת לא נגמרה ההלכה בחטאת למיתה וא"כ לא בעי רעיי' באשם זתו"ד, גם זה אמרת בהשכל אבל מ"מ שגית בזה דאע"ג דנימא דלא נגמרה ההלכה בחטאת שנתכפרו בעלים באחרת דלמיתה אזלא עכ"פ נגמרה ההלכה דלרעי' אזלא דכך הי' ההלכה באחת תלך למיתה ובארבע לרעי' וא"כ ממילא באשם ג"כ רועה דהא גמ' מפורשת היא בכריתות בריש פ' המביא אשם במפריש שני אשמות לאחריות ונתכפר באחד מהן דשני ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה, ובמפריש שתי חטאות לאחריות כ"ע מודים דירעה עיין תמורה כ"ד ואפיה"כ במפריש שתי אשמות קיי"ל ג"כ דירעה וא"כ הכ"נ בנתכפרו בעליו באחרת אפילו נימא דבחטאת רק לרעי' אזלי מ"מ באשם ג"כ ירעה כמו במפריש שתי אשמות לאחריות ואפילו במפריש נקיבה לפסחו פסק הרמב"ם דתרעה עד שתסתאב ויביא בדמו שלמים והיא בעצמה אינה קריבה שלמים, אך נושאי כליו תמהו שם על הרמב"ם וכבר הארכתי בחידושי לתרץ ואכ"מ:

גם נראה לי בעיקר הדבר במפריש עוף לאשם דבזה כ"ע מודים אפילו רבנן דלא קדוש קדושה"ג כלל דעיקר טעמא דרבנן דסוברים דמפריש נקיבה לאשם היא קדוש קדוה"ג הוא משום מגו דנחתה עלי' קדושת דמים נחתה נמי עלי' קדוה"ג והא תינח בבהמה אבל בעוף דל"ש בי' קדושת דמים כלל דאין פדיון לעוף א"כ לא נחית עכשיו קדושת דמים כלל וממילא לא נחית עליו קדושת הגוף ועיין בתוס' תמורה (כ"ו:) בד"ה ש"מ

ובתוס' קדושין (ז') בסה"ד. אולם לדעתי תלוי זה בפלוגתת רש"י ותוס' דלדעת רש"י בכריתות (כ"ח) ד"ה קדושת דמים מדחה דהא דאין פדיון דמים לעוף הנ"מ היכי דנראה להקריב בשעת הפרשה אבל היכי דלא נראה מעולם להקרבה גם בעוף שייך פדיון, ולפי"ז לדעת רש"י הא שפיר הוא קדוש קדוה"ג במפריש עוף לאשם דבזה גם בעוף שייך לומר מיגו דנחית כו' דהא בכי האי גוונא מהני פדיון גם בעוף לדעת רש"י ז"ל וכן מבואר להדיא בתוס' מנחות (ק') ובנזיר (כ"ו) ד"ה אלא דבמקדיש אווזין ותרנגולין למזבח מהני פדיון. אולם לפי"ד התוס' בתמורה ובקדושין הנ"ל וכן בתמורה (ל"ג) ד"ה אפילו מבואר להדיא בדבריהם דאפילו במתפיס תרנגולין למזבח ל"מ פדיון ולפי"ז לדעתם בהקדיש עוף לאשם לא קדוש קדוה"ג כלל כיון דל"ש בי' מיגו כנ"ל ובאמת תמוהין לכאורה דברי רש"י הנ"ל מש"ס מעילה (י"ב ע"א) עיי"ש וכתבתי לתרץ במק"א:

ובעיקר קו' דלר"נ אליבא דר"ש דלא נגמרה למיתה אלא אחת מהן דאיך נסתפקו על ולד חטאת דהא הלל"מ היא דבכל שבחטאת מתה באשם רועה א"כ ל"ש הא בולד אשם דהא אשם זכר הוא וע"כ הי' ההלכה היכי דהופרש נקיבה לאשם א"כ הא תינח אליבא דרבנן דר"ש אבל ר"ש סובר דתמכר שלא במום מאי איכא למימר, בעיקר הקו' כבר הערה השעה"מ בה' פסה"מ עיי"ש אולם לדעתי נראה לתרץ הקו' בפשיטות דהנה ידוע מדברי התוס' בכמה דוכתי דההלכה כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה והא דקיי"ל דרועה היינו מדרבנן ובפסחים (ע"ג) בד"ה אשם כתבו תוס' בסה"ד אי נמי דההלכה הי' דאשם אזיל לנדבת ציבור ולא ידעינן אי הוא עצמו או דמיו וגלי קרא דהוא עצמו וכתב המהרש"א שם ונראה לי דכוונת התוס' היא למעט דמיו קודם שיסתאב וא"כ אדרבא לר"ש דסובר דמפריש נקיבה לאשם תמכר שלא במום שפיר יהי' ההלכה אליבי' דמפריש נקיבה לאשם ילך לנדבת ציבור אף קודם שיסתאב כיון דסובר דתמכר שלא במום וא"כ ימכר ודמיו ילכו לנדבת ציבור וז"ב ונכון, [ועיין מ"ש לעיל סי' כ"ז תירוץ נפלא בזה על דרך החידוד]:

גם מה שכתב כבוד אביך החריף נ"י אהא דכתבו התוס' בד"ה ר"ש סובר כראב"ע דמיירי דוקא באומר הרי עלי עולה דמצי פטר נפשי' בעולת עוף נקבה א"כ מאי פריך בגמ' על ר"י דנקבות היכי מקרבי שלמים הא מכח קדושה דחוי' קאתין הא הכא כהרי זו דמיא ובאמר הרי זו לא מצי מייתי עולת עוף, לדעתי ל"ק מידי דדוקא לר"ש צ"ל דסובר כראב"ע אבל לרבנן אפילו אי לא מסברי כראב"ע מ"מ היא קדוש קדוה"ג במפריש נקיבה לעולה, וראי' לזה דהא הרמב"ם פסק דאם אמר הרי עלי עולה מביא כבש דוקא כרבנן דראב"ע ואפיה"כ פסק דמפריש נקיבה לעולה קדוש קדוה"ג אלמא לדידן אפילו לרבנן

דראב"ע מפריש נקיבה לעולה היא קדוש קדוה"ג ור"י ג"כ ע"כ סובר כרבנן דמפריש נקיבה לעולה היא קדוש קדוה"ג לדעת המקשן, וא"כ שפיר מקשה אמאי ימכר לצרכי שלמים, אך בודאי הי' כונתו בקו' לבסוף דמשני דר"י סובר כר"ש והדר מקשה דהא ר"ש ג"כ מודה במפריש נקבה לעולה דעושה תמורה, וע"ז שפיר הקשה דהא הכא כהרי זו דמיא ובהרי זו לא קדוש קדוה"ג:

אולם לאחר העיון מעט ל"ק כלל קו' דלדעתי אין זה כוונת התוס' בהא דכתבו דמיירי באומר הרי עלי עולה לאפוקי אם אמר הרי זו עולה דאם היתה כן כוונת התוס' תקשי דהא משנה מפורשת היא במנחות (ק"ח) שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שנים וקמבעי' לי' שם ממינא למינא מה ופשט לי' מברייתא דאפילו ממינן למינן יכול לשנות עיי"ש, ולפי"ז במפריש נקבה לעולה ואמר הרי זו א"כ הוי כאילו הפריש שור לעולה ונסתאב אם רצה יכול להביא בדמיו כמה עולות עוף כיון דיכול לשנות ממינן למינן באמר הרי זו וא"כ קשה אמאי כתבו התוס' דמיירי באמר הרי עלי עולה אדרבא באומר הרי זו והיא נקבה יכול להביא בדמיו כמה עולות עוף אלא בודאי אין כוונת התוס' בזה דלא מיירי באומר הרי זו עולה דאדרבא באמר הרי זו בודאי יכול להביא כמה עולות העוף ואפילו לרבנן דראב"ע רק דס"ד דהמקשן הי' מדקתני המפריש נקיבה לעולתו משמע שהי' חייב עוד קודם הפרשה מדלא קתני המפריש נקיבה לעולה וקתני לעולתו משמע שהי' חייב העולה מכבר וקס"ד דמיירי בעולת חובה ולכך הקשה והא לאו בר אתויי עולת העוף הוא דעשיר אינו מביא לקרבן חובה עולת העוף ומשני דסבר לה כראב"ע דאם נדר להביא עולה יכול להביא עולת העוף, ולכך כתבו התוס' דמיירי באמר הרי עלי לאפוקי שהיא עולת חובה על חטא רק החוב היא ע"י נדרו שאמר הרי עלי עולה ושייך שפיר לישנא שהפריש נקבה לעולתו כיון שהי' חייב העולה מכבר ע"י נדרו אבל אין כוונת התוס' לאפוקי אם אמר הרי זו רק לאפוקי שלא הי' עולת חובה רק עולת נדר ודוק כי הוא אמת ויציב:

והנני ידידו דו"ש באה"ר.

סימן לג

להחריף מו"ה אליעזר בורשטין נ"י

הקשית לשיטת המהרש"א בריש נדה דכל היכי דליכא חזקה ילפינן מסוטה אף טומאה למפרע דאיך יפרנס הך מתני' (בדף י"ד) דאמרינן שם אותיום טמאין וחייבין קרבן לאח"ז טמאין מספק ופטורים מן הקרבן ואמרינן (בדף ס' ע"ב) דכל היכי דבעלה באשם תלוי

טהרות' תלויות ובדף רד אמרינן שם בגמ' דלחד מ"ד אף דפטורין מקרבן מ"מ חייבין באו"ת א"כ ע"כ ג"כ ליכא חזקה דאל"כ אמאי חייבין באו"ת וכיון דליכא חזקת טהרה יקשה אמאי טהרותי' תלויות אמאי לא ילפינן מסוטה דיהיו טמאין ודאי כמו בכל ס' טומאה ברה"י דס"ט ודאי והכא הוי כרה"י כמו"ש התוס' בסוטה (דף כ"ח) דאשה ס' ראתה הוי רה"י משום דהוי מקום סתר אף דהוי ברה"ר וכבר הערה בזה הש"ש בש"א פ' י"ב מהך אך הוא הקשה מקרבן וע"ז שפיר תירץ תירוצו משום דהוי לבעלה ס' איסור דלא ילפינן מסוטה כמ"ש התוס' בב"ק (י"א) גבי שליא בבית אבל לגבי טהרות ל"ש תירוצו זה א"כ תיהדר קו' הנ"ל לדוכתא:

והנראה לדעתי לתרץ קו' דהנה איתא בש"ס ריש נדה ואבע"א ה"ט דשמאי משום דאשה מרגשת בעצמה ומדלא הרגישה בודאי השתא דחזאי והלל דכסבורה הרגשת מר"ג היא, והנה התוס' בנדה בר"פ הרואה בד"ה אימר כתבו דבזמן מועט ליכא למיחש בהרגשת מר"ג ולכך לא פריך משמואל מכתמים דלזמן מרובה השתינה כמה פעמים ואיכא למיתלי בהרגשת מר"ג היא ולפי"ז לכאורה לא קשה כלל קו' הש"ש הנ"ל שהקשה דאמאי חייבין בא"ת כיון דאיתרע חזקת טהרה הוי לי' למילף מסוטה שיהי' טמאין ודאי ויהי' חייבין חטאת משום דניהו דליכא חזקת טהרה בשיעור דאחר כמו הכא גבי במפקידה לפקידה מ"מ הא איכא נגד זה חזקה דמסייע לטהר בשיעור דאחר אחר מה דליכא מפקידה לפקידה כיון דחזקת דמים דבאה בהרגשה והכא לא הרגישה מעיקרא דבהרגישה בלאה"כ טמאה וא"כ בודאי השתא דחזאי ובהרגשת מר"ג ליכא למיתלי כיון דהיא זמן מועט משא"כ בין מפקידה לפקידה דאיכא זמן מרובה שפיר איכא למיתלי בהרגשת מר"ג וכיון דאיכא חזקה דמסייע לטהר בשיעורין דאחר מדלא הרגישה ולכך ל"ה רק ספק, אולם באמת שפיר הקשה הש"ש דשם איכא למיתלי בהרגשת שמש וכדמשני הש"ס בר"פ הרואה כתב אהא דנמצא על שלה לאחר זמן עיי"ש:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' כמין חומר דלענין הטהרות דליכא למיתלי בהרגשת שמש כיון דלא שמשה בתוך זמן זה וגם ליכא למיתלי בהרגשת מר"ג בזמן מועט כמ"ש התוס' הנ"ל וא"כ איכא חזקה דמסייע לטהרה מדלא הרגישה עכשיו בודאי השתא הוא דחזאי ולכך ל"ה רק ספק ואין שורפין עליו את התרומה וטהרותי' תלויות אע"ג דליכא חזקת טהרה הא איכא נגד חזקת טומאה דהשתא חזקה דמסייע לטהר מדלא הרגישה בודאי השתא דחזאי ולכך ל"ה רק ס' ודוק היטב:

ובדרך חידוד קצת אמרתי לתרץ קו' הנ"ל באופן אחר דהנה לכאורה קשה אהא דקאמר כל שבעלה בחטאת טהרותי' טמאות וכל שבעלה בא"ת טהרותי' תלויות לפי מה

דמקשה הש"ס בר"פ הרואה אהא דאמר שמואל דאין האשה טמאה עד שתרגיש בבשרה מהא דנמצא על שלה אותיום טמאין וחייבין בקרבן דהיכי דמי אי בארגשה אמאי לאח"ז פטורין מן הקרבן אלא לאו דלא ארגשה וקתני נמצא על שלה אותיום טמאה וחייבין בקרבן ומשני לעולם דארגשה ואימר הרגשת שמש הוא והא תינח בנמצא על שלה לאחר תשמיש אבל לענין טהרות דקאמר כל שבעלה בחטאת טהרותי' טמאות הכא תיהדר קו' הש"ס לדוכתא אי דארגשה אפילו לאח"ז אמאי טהרותי' תלויות אלא לאו דלא ארגשה א"כ אפילו בתוך שיעור חטאת אמאי טהרותי' נשרפות הא אין האשה טמאה עד שתרגיש בבשרה ולא שייך הכא תירוץ הש"ס שם בר"פ הרואה דמודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן דאכתי קשה אמאי טהרותי' נשרפות כיון דאינו רק מדרבנן ול"ה רק ככתם ובריייתא ערוכה בש"ס נדה (דף ו') דברואה כתם תולין לא אוכלין ולא שורפין והיא תימה לכאו'.

אולם לאחר העיון ניחא דבאמת קיי"ל כרשב"ג דמקור מקומו טמא והנה התוס' בנדה (דף ע"א) בד"ה מקור כתבו דלמ"ד מקומו טמא לא לענין שיהי' הדם הנוגע בו טמא טומאת מגע אלא ראיי' גמורה קאמר שיטמא הדם במגע ובמשא, והנה בנדה (מ"ב) בד"ה אמאי בהא דמקשה גבי יולדת שירדה לטבול ונעקר ממנה דם בירידה טמאה דאמאי טמאה טומאה בלועה היא ומסיק דמיירי שיצא לחוץ כתבו התוס' דלרבא לא צריך שיצא לחוץ לגמרי אלא שיצא לבית החיצון דרבא סובר דאותו מקום בית הסתרים היא וטמא במשא עיי"ש, ולפי"ז ל"ק כלל קושיתי משום דקו' הש"ס על שמואל דסובר דאין האשה טמאה עד שתרגיש היא רק מהא דנמצא על שלה חייבין בקרבן דהא בדלא ארגשה אינה טמאה לבעלה כלל מה"ת, משא"כ לענין טהרות שפיר מצי איירי דלא ארגשה ואפיה"כ מטמא הטהרות למפרע משום דשמא נתעכב הדם בבית החיצון ואנן קיי"ל דמקור מקומו טמא וא"כ אפילו לא ארגשה הדם היא טמא משום שנגע במקור וא"כ נטמאה האשה מהדם בבואו לביה"ח דאנן קיי"ל דאותו מקום בית הסתרים הוי ומטמא הדם את האשה במשא ושפיר טהרותי' טמאות אפילו בלא ארגשה ודוק:

ולפי"ז מתורץ קו' הנ"ל דאמאי אין טהרותי' נשרפות אפילו באחר אותיום כיון ליכא חזקה לטהרה ואמאי לא ילפינן מסוטה לדעת המהרש"א אפילו טומאה למפרע, דהנה הרמב"ם ז"ל חדית לן בפט"ז מה' אבות הטומאה דהא דקיי"ל דס' טומאה ברה"י הוא טמא ודאי היינו דוקא בס' אם נטמא באב הטומאה דומיא דסוטה משא"כ בס' אם נטמא בולד הטומאה אין שורפין עליו תרומה וקדשים רק תולין ועיין מה"פ בירושלמי בפ"ח דתרומות דמתרץ בזה קו' התוס' בסוגי' דרחסה"כ אהא דחבית של תרומה שנולד לה

ס"ט דאסור לטמאות בידים דהיכי מיירי אי ברה"י היא ודאי טמא ואי ברה"ר בודאי טהור ומתרץ המ"פ דלפי דעת הרמב"ם הנ"ל ניחא דמיירי בנטמא בס' ולד הטומאה עיי"ש, וא"כ שפיר מתו' קו' הנ"ל דהכא כיון דמיירי בלא הרגישה וטומאת האשה אינו רק משום משא הדם שהי' במקור וא"כ אינה רק ראשון לטומאה והכא כיון דנולד הס' על הטהרות שנגעה בהם למפרע וא"כ הס' היא אם נגעו הטהרות בולד הטומאה או לא, ובזה לא ילפינן מסוטה לטמא ודאי מס' ושפיר קאמר דכל שבעלה בא"ת טהרותי' תלויות כיון דהס' היא אם נגעו הטהרות בולד הטומאה ודוק היטב כי כפתור ופרח היא לדעתי:

סימן לד

להחריף מחו' כ' צבי הירש רובין כעת הרה"ג ראבד"ק יאסלא.

הקשית בחולין (ק"כ) דבעינן קרא נפש לרבות את השותה גבי חלב וליכא למילף מנבילה משום דחלב הותר מכללו משא"כ גבי נבילה אע"ג דהותר מליקה גבי כהנים מ"מ נבלה לא הותרה משום דמליקה מצותו בכך וע"ז העירות האיך ס"ד לומר במנחות אי לאו קרא דיחזקאל דנבילה וטרפה לא יאכלו הכהנים ה"א דהותרה נבילה לכהנים מדאשתרי מליקה, דא"כ למ"ל קרא והנפש לגבי חלב לרבות את השותה הא יכולין למילף מנבילה ותי' הגמ' לא שייך עתה דהא נבילה ג"כ הותר מכללו גבי כהנים, עכ"ן:

ולכאורה יפה העירות, ונראה לתרץ בטו"ט, והיא דבאמת קשה בלאה"כ איך ס"ד אמינא דכהנים מותרים בנבילה מדאשתרי מליקה גבייהו, לפימ"ש התוס' ביבמות (ל"ג) דמשה"כ זר שאכל מליקה הוי איסור בב"א אע"ג דאיסור זרות לא חל עד אחר זריקה כדאיתא בש"ס מכות, עכ"ז הוי איסור בב"א כיון דאיסור נבילה ג"כ לא חל עד אחר זריקה דמפיק אז מידי מעילה כיון דיש בו היתר לכהנים באכילה וקודם זריקה דלית בי' היתר לכהן לא חייל איסור נבלה על איסור מעילה א"כ איך ס"ד לומר מדאשתרי מליקה גבייהו ג"כ הותרה נבילה להם הא התחלת איסור נבילה הוא רק אם נאמר דאשתרי מליקה לכהנים ונפיק מידי מעילה דאם תאמר דלא אשתרי מליקה א"כ לית בי' היתר לכהנים א"כ ל"ה כלל איסור נבילה דלא יכול לחייל איסור נבילה על איסור מעילה, ואיך מוכח מדאשתרי מליקה דגם נבילה הותרה הא במליקה ל"ה כלל איסור נבילה דאם לא משתרי במליקה א"כ לית איסור נבילה אפילו לגבי זרים משום דא"א חע"א וזה הערה נכונה ומושכלת, אמנם לפי מה דאיתא בכריתות (כ"ג) דבקדשים אמרינן איסור חע"א א"כ שפיר חל איסור נבילה על איסור מעילה ושפיר מוכח מזה דמותרין כהנים

ולפי"ז שפיר יהי' מתורץ קו' הנ"ל לנכון דשפיר איצטריך קרא והנפש גבי חלב לרבות את השותה דאי לאו הקרא הו"א דמותר ולא מצי למילף מנבילה משום דחלב הותר מכללו ואי"ל דלפי ה"א דנבילה מותרת לכהנים א"כ גם נבילה הותרה מכללו אצל כהנים, ז"א דהא דאמרינן דבקדשים אחע"א ילפינן שמה בכריתות מדברי רחמנא ק"ק למעילה אף דאיכא איסור חלב ואיך מצי לחייל איסור מעילה על איסור חלב אלא ע"כ דאיסור חע"א בקדשים, ולפי"ז דעת לנבון נקל דזה דוקא אם נאמר דבחלב בעלמא בחולין חייב שותה יכולין אנו למילף דבקדשים איסור חע"א מדחייל איסור מעילה על חלב, אבל אם לא נדע דבחולין חייב שותה ליכא למילף דבקדשים איסור חע"א מדחייל מעילה על חלב, די"ל דלפיכך חייל מעילה על חלב משום דהוי אי' מוסיף דהא בחלב דעלמא אינו חייב שותה ובקדשים בודאי חייב שותה משום דהוי איסור הנאה ובא"ה כתבו התוס' בפ' העור והרוטב דחייב שותה משום דלא גרע מהנאה בעלמא:

והשתא דאתינן להכי ולפי העולה מן המקובץ דאם לא נדע שותה בחלב דחייב לא נדע ג"כ דאחע"א בקדשים כמו שכתבנו, ממילא ליכא ראי' דכהנים אישתרי בנבילה מדאשתרי להו מליקה די"ל דהיינו טעמא במליקה דמוכרח אתה מקודם לומר דאשתרי להו דאם נאמר דאסירי במליקה א"כ ל"ה כלל נבילה דהא אין יכול לחול איסור נבילה על איסור מעילה וכמו שכתבנו בראש דברינו, וע"כ מוכרחין אנו לומר דהא דהוי ס"ד דאשתרי כהנים בנבילה מדאשתרי מליקה היינו אם נאמר דאיסור חע"א בקדשים וכבר אמרנו דלא יכולין למילף דאחע"א בקדשים רק אם כבר גילה קרא גבי חלב בחולין לרבות את השותה:

וא"כ קו' מתורץ היטב לנכון דאדרבא אם לא יהי' קרא גבי חלב לרבות את השותה ליכא למילף מנבילה משום דחלב הותר מכללו משא"כ נבילה ואין ראי' ממליקה משום דמצוותו בכך דאם לא יגלה לן קרא גבי חלב לרבות את השותה א"כ ליכא ראי' בקדשים אחע"א כנ"ל כמ"ש בראש דברינו, והא דקאמר במנחות דהו"א דהותרה נבילה מדאשתרי מליקה היא דוקא אם כבר גילה הכתוב גבי חלב לרבות את השותה ודוק היטב כי חריף הוא:

הכ"ד מחו' דו"ש באהבה מברכך שתעלה על במתי התורה והמדע ותהי' כאיש גבורתך, יעקב ווייזנפעלד.

סימן לה

לתרץ קו' משכיל אחד שהקשה, לפי שיטת הירושלמי וכן פסקינן בש"ע א"ע דבאלמנה ל"מ חופה וה"ה בבעולה דהיא שוה בזה לאלמנה א"כ קשה על מה שפירש רש"י ז"ל בכתובות (בדף מ"ו) אהא דמשני התם מוצש"ר חידוש הוא דאילו זנתה השתא כשנכנסה לחופה ולא נבעלה בחנק ואילו מוצש"ר בבעולה היינו כשזינתה קודם החופה ולפי שיטת הירושלמי הנ"ל א"כ לא שייך אשתני דינא הכא דאדרבא כיון שזינתה קודם החופה א"כ ל"מ החופה כלל משום דהיא בעולה והוי כלא נכנסה לחופה כלל:

והנראה לתרץ בטו"ט בדרך קצר דהנה בש"ס כריתות (דף י"ב) איתא הכל מודים באם אמרו לו עדים דבא על שפחה חרופה דפטור משום שיכול לומר לא גמרתי ביאתי, א"כ מוכח שם דאין העדים יכולין לידע זאת אם גמר ביאתו, ואי"ל דגבי שפחה חרופה דמבואר בירושלמי יבמות פ"ו ה"א ובסוטה דבש"ח אינו חייב עד שיפלוט וזה יכולים העדים לידע, הא התוס' יבמות נ"ה כתבו שם דאם גמר הביאה אע"ג דלא פלט הזרע חייב בש"ח וא"כ מוכח משם דאם גמר הביאה אין יכולין העדים לידע, וא"כ לכאו' קשה דאיך משכחת מלקות בש"ח דקיי"ל דהאשה לוקה הא אין יכולין העדים לידע אם גמר הביאה ואעפ"י שהודית שגמר הביאה הא אין לוקין עפ"י עצמו, אולם באמת ניחא דלענין מיתה לא בעינן רק כשיראו כדרך המנאפין ואפילו לא חזינן דבעל אזלינן בתר רובא דודאי בעיל וכיון דאפילו אם לא חזינן דבעל כלל רק כשראו שוכב עמה כדרך המנאפין אמרינן דמסתמא בעיל א"כ מכש"כ בהערה בה בודאי אזלינן בת"ר דמסתמא גמר הביאה, ואעפי"כ אם אמר ברי לי ואני מן המועט אין אנו יכולין לכופו להביא חולין לעזרה, ולפי"ז שפיר מתורץ קו' כמין חומר דמשה"כ אינה חייבת סקילה אי אמרינן אשתני דינא אשתני קטלא משום שמא לא גמר הנואף ביאתו והיכי דלא גמר ביאתו רק הערה בה בעלמא עדיין היא בתולה ושפיר מועיל החופה דעדיין בתולה היא דהא לא השיר עדיין בתולי' בהעראה בעלמא וע"כ מוכרחין אנו לומר דהא דחייבת סקילה ע"כ הטעם הוא משום דאשתני דינא אשתני קטלא לא אמרי' במוצש"ר משום דחידוש:

ואי"ל דהכא היינו טעמא משום דאזלינן בת"ר דודאי גמר ביאתו וא"כ בעולה היא א"כ ל"מ החופה ולפי"ז ל"ש אשתני דינא ג"כ דהא עדיין ארוסה היא בלא חופה דחופה לא מועלת גבה, דהא כבר נודע שיטת ר"ת בחולין דבין מיתה למיתה ל"א בת"ר ובנ"ד הוא אפילו אם לא גמר ביאתו חייבת חנק, משום דמועיל החופה והוי נכנסה לחופה ובנכנסה לחופה חייבת חנק א"כ ל"ש לומר בכאן דאזלינן בת"ר דהא בלאה"כ חייבת מיתה ודוק בזה, ולפי"ז מתורץ ג"כ קו' גדולי האחרונים שהקשו ג"כ כקו' מהא דאמן

שלא שטיתי ארוסה שמה דמיירי כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה ולשיטת הירושלמי הנ"ל א"כ ל"מ חופה בבעולה ולפימ"ש ניחא דהא קיי"ל דשיעור סתירה היא כדי הראה כמבואר בריש סוטה א"כ שפיר חיישינן דילמא הערה בה הבועל ולא גמר ביאתו ושפיר מהני החופה ודוק:

סימן לו

שלום וכט"ס לכבוד גיסי יקירי אהובי כנפשי הרב החריף ובקי חו"ש זך השכל והרעיון כש"ת מו"ה יצחק ראפאפארט נ"י [**הוא הרב הגאון אבד"ק אסטראווי ומשכנו אח"כ בקראקא** ז"ל].

הגיעני נועם ח"ת ושמחתי בהקשיבי משלומך הטוב כה יתמיד ד' בריאתך נצח ואך נבשר זמ"ז בשו"ט, דברי פלפולך ערבו לנפשי, בזה אשר רצית לתרץ קו' הגאון רע"א זצ"ל שהקשה על דברי התוס' בשבועות (דף כ"ג) ד"ה כגון שהקשו דמאי איריא אכל ושתה אפילו שתה תרי זימני לחייב שתים מגו דחל אאכילה חייל נמי אשתי' כמו שנשבע שלא אוכל תאנים ואח"כ נשבע שלא אוכל תאנים וענבים דחייל, והקשה הגאון הנ"ל הא שיטת התוס' לקמן (דף כ"ד) דדוקא באומר בפירוש שלא אוכל תאנים וענבים אבל אמר שלא אוכל סתם אין דעתו על תאנים כיון דכבר נשבע עליהם וכי משתבע אהתירא לחודא משתבע והכ"נ נימא כיון דכבר אסר א"ע בשתי' א"כ כשנשבע אח"כ שלא יאכל בודאי הי' כוונתו רק על אכילה ולא על השתי', והעלית לתרץ ויסוד דבריך הי' עפ"י אשר הקשית דיהי' חייב שתים באמר שלא ישתה והדר אמר שלא אוכל דעל השתי' שנשבע בתחלה אין לחייבו רק על שתיית רביעית ועל השבועה השני' שאסר א"ע בשתי' משום שאפקוה בלשון אכילה הוי שיעורו בכזית כמו אכילה א"כ הוי כמו מפרש ח"ש ובמפרש ח"ש לכ"ע חייל אפילו לר"י כמ"ש התוס', ובזה נראה עוד להביא סמוכין לדבריך מדברי התוס' בע"ז (דף ל') בד"ה ומטמא דכתבו דמשה"כ יי"נ אסור ומטמא בכזית הואיל ונאסר מטעם תקרובות מטמא בכזית כמו זבח דכתיב בי' לשון אכילה והכ"נ כיון דהוציאו בלשון אכילה דינו כמו אכילה לכן קו' נכונה היא:

אולם שאר דבריך אשר חדשת חדשים המה אשר לא שערום רבותינו הקדמונים ולא נכנסו בלבי, ואשר אנכי אחזה לתרץ קו' הנחמדה בטו"ד, והוא דלדעתי נראה מלתא חדתא ובזה יתורצו כל הקו', קו' הנ"ל וקו' המחנה לוי אשר הבאת, דכבר נודע והמה בפי עולם בשם הרשב"א דהסברא חזי לאצטרופי דמש"ה אסור ח"ש היא משום דכיון דחזינן דלא חייבה התורה רק על שיעור שלם א"כ איך נוכל לומר דעד משהו האחרון

של הכזית הי' היתר והמשהו האחרון הוא האיסור הא לא חייבה התורה רק על שיעור שלם, אלא ע"כ כל משהו ומשהו היא אסורה ובשעת אכילת משהו מתחיל האיסור, ואח"כ בשעה שאוכל כל הכזית נגמר האיסור לחייבו מלקות וזה היא הסברא של חזי לאצטרופי דמדחזי לצרף אותו למשהו האחרון למלקות ע"כ כל משהו ומשהו הוא אסור:

ולפי"ז נראה לי לתרץ קו' הנ"ל דאע"ג דבמפרש ח"ש ל"ה מושבע ועומד היינו דוקא התם באסר ע"ע כ"ש ולא בעי שום שיעור כלל משא"כ הכא בנ"ד דאסר השתי' בלשון אכילה דניהו דלא בעי רביעית מ"מ שיעור כזית בעי א"כ ליכא למימר דחל השבועה על הראשונה כיון דבראשונה לא נאסר רק ברביעית ובשני' נאסר אף בשותה כזית דכיון דעכ"פ דקודם ששתה שיעור כזית לא חל השבועה השני' על ראשונה, אע"ג דעל ח"ש ל"ה מו"ע היינו דוקא אם האיסור השני חל עליו לעונש מלקות כמו במפרש ח"ש אבל אם גם איסור השני ל"ה רק חצי שיעור בודאי לא חל האיסור השני על האיסור הראשון כיון דעל שניהם ל"ה רק איסורא בעלמא לא חל איסור ח"ש השני על הראשון דוגמא לזה כתבו התוס' בזבחים וביומא לענין מקופיא מכפר דאם שניהם הוין מקופיא הוי שותפות ואם לגבי כה"ג הוי מקיבעא ולגבי אחינו הכהנים הוי מקופיא בטל דידהו לגבי דידי' והכ"נ כן היא דכיון קודם שאכל כזית לא חל איסור השני על הראשון וא"כ בהתירא קאכיל עד המשהו האחרון מכח איסור השני א"כ לא אתי איסור מכח השבועה השני' רק במשהו האחרון ועל משהו לא חייבה התורה כמ"ש הרשב"א בטעמו של חזי לאצטרופי דעכצ"ל דכל משהו ומשהו הוא אסור דאל"כ לא הי' חזי לאצטרופי והכא דכל משהו ומשהו הוא היתר ולא נעשה איסור רק במשהו האחת אין לחייבו כנ"ל, המורם מזה דכל היכי דבעי שיעורא גם באיסור האחרון רק דלא בעי שיעור גדול כ"כ כמו באיסור הראשון לא חייל איסור השני על הראשון דלא נשאר רק כ"ש לחייב עליו ועל כ"ש לא חייבה תורה, ודוק היטב כי נכון וברור היא בסברא:

ולפי"ז מתורץ קו' המ"ל דהקשה על מה שכתבו התוס' דקונם שלא אוכל ביוה"כ לא חל אי' קונם על יוה"כ ואמאי הא משום יוה"כ אינו חייב רק בככותבות ואיסור קונם היא בכזית, דמה בכך כיון דעכ"פ שיעור כזית מיהו בעי שוב לא חל איסור השני על הראשון כמ"ש וכן נמי מתורץ קו' השעה"מ שהקשה על הריטב"א שכתב דנתנבלה ביוה"כ לא חל איסור נבילה על יוה"כ והקשה השעה"מ דאמאי אינו חייב הא יוה"כ בככותבות ונבילה בכזית, ולפימ"ש ניחא דכל היכי דבעי שיעורא להאיסור השני אע"ג דהיא שיעורא זוטא מהשיעור של האיסור הראשון לא חייל השני על הראשון כנ"ל, ובל תקשה בעיניך מהא דאמרינן דאם אמר שבועה שלא אוכלנה והדר אמר שבועה שלא אכל דחייל שבועה

בתרא משום דאסר בשבועה בתרא אף בכזית א"כ חזינן דהיכי דבעי שיעור חייל האיסור השני על הראשון, אולם באמת נכון היא דהנה דעת הש"ך בסי' רל"ח דאם אמר שלא יאכלנה אין אסור בח"ש כלל עד שיאכל את כולה וחולק על הטור שאוסר בכולו א"כ לא שייך הכא הסברא שכתבתי דכיון דבטרם שיאכל המשהו האחרון מהכזית לא חייל איסור השני על הראשון א"כ לא נשאר רק כ"ש ועל כ"ש לא חייבה התורה דזה אינו דהכא שפיר חייל האיסור השני בהתחלת אכילה דמשום שבועה לא נאסר בכ"ש כמ"ש הש"ך ודוק היטב כי כפתור ופרח היא:

ובגוף קו' הגאון רע"א הנ"ל נראה לי לתרץ בדרך נכון דהנה הקשיתי אהא שכתבו התוס' דאם אמר שלא יאכל תאנים ואח"כ אמר שלא אוכל סתמא דכוונתו הי' רק אענבים דהנה בש"ס שבועות (דף כ"ב) איתא שני שבועות אין מצטרפות ואמרינן שמה אמר ר"פ שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אינן מצטרפות, והנה משנה מפורשת היא שם ע"ב שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת כו' שבועה שלא אוכל ואכל פת חיטין ופת שעורין אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל פת חיטין ופת שעורין חייב על כל אחת ואחת, ושם איתא בעי ר"א נזיר שלא אכל חרצן בכמה כיון דכזית איסורו דאו' כי קמשתבע אהתירא קמשתבע א"כ לפי"ז קשה דשפיר י"ל דהא דאסר עצמו בשבועה שלא אוכל סתם דעתו הי' גם על תאנים אע"ג דכבר אסר ע"ע תאנים ובודאי אהתירא קמשתבע הא י"ל דמש"ה אסר ע"ע עוד הפעם בשבועה שני' במה שאמר שלא אוכל סתם כי היכי דלחייב על הצירוף אם יאכל חצי זית תאנים וחצי זית ענבים דאי לא הי' אסר ע"ע בתאנים בשבועה השני' והי' אוכל חצי זית תאנים וחצי זית ענבים לא הי' מצטרפות דשני שבועות אין מצטרפין לפיכך אסר ע"ע עוד הפעם בשבועה שני' בזה שאמר שלא אוכל סתם כדי שאם יאכל חצי זית ענבים וחצי תאנים ג"כ יהי' חייב והשתא אינם חלוקין לחטאות דהא בשבועה אחד נכללים המה א"כ שפיר י"ל אהתירא קמשתבע לענין צירוף דבלאו שבועה השני' אם הי' אוכל חצי ומזה חצי לא הי' חייב משום אחת דהא אינם מצטרפין ולא אכל מכל אחד רק ח"ש והיא הערה נכונה [ועיין תוס' שבועות (כ"ג:) ד"ה מי מחית נפשי' לפחות מכשיעור ודוק, מבהמ"ח].

אולם לפימ"ש התוס' בשבועות (דף כ"ב) ד"ה אהתירא קמשתבע דלר"י נפרש אהתירא קמשתבע כגון שלכה"נ אבל משהו לא חשוב לר"י היתרא כיון דסובר ח"ש אסור מה"ת א"כ שפיר כתבו התוס' דודאי לא הי' דעתו על התאנים דליכא למימר דדעתו הי' על התאנים לענין צירוף דזה נמי לא הוי על התירא לדידן דקיי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הגאון הנ"ל דהא מרא דשמעתתא דשתי' בכלל אכילה הוא ר"ל כדאיתא שם אמר ר"ל מנין לשתיי' שהיא בכלל אכילה וא"כ לר"ל צריך לאוקמי מתני' דאמר שבועה שלא אשתה ושלא אוכל ואכל ושתה חייב שתים דמיירי דאמר שלא אשתה ברישא והדר אמר שלא אוכל ולדידי' שפיר הקשו התוס' מה איריא אכל ושתה אפילו שתה תרי זימני נמי לחייב שתים מטעם כולל דלדידי' את אמר שבועה שלא אוכל סתם דעתו הי' גם על השתי' אע"ג דאסר ע"ע השתי' מכבר דכוונתו הי' לענין צירוף כי היכי דליצרף האכילה עם השתי' כיון דכלל אותם בשבועה אחת משא"כ משום השבועה הראשונה לא הי' מצטרפות דלדידי' שפיר הוי ח"ש התירא דר"ל סובר דח"ש מותר מד"ת, ואע"ג דקיי"ל ביומא דאוכל ושותה אינן מצטרפות כבר כתבו באחרונים דדוקא ביוה"כ כן דבעינן מלא לוגמיו אבל גבי שאר איסורין מצטרפין אכילה ושתי' למאי דקיי"ל כר"י בפ' המוציא יין דסובר ד"ת ור"י בר"י אמרו דבר אחד דכזית ורביעית חדא שיעורא הוא וכן נוטה דעת הרא"ה מובא בר"ן בפ' גיד הנשה כנודע, וא"ל דעל ר"ל לא קשה קו' התוס' דיחול שבועה בתרייתא משום כולל דאכילה דהא ר"ל ל"ל איסור כולל באיסור הבא מחמת עצמו דכבר כתב המהרש"א (בדף כ"ד) בד"ה אלא כדרבא דר"ל סובר כתירוץ הריצב"א דלא חייל באיסור הבא עי"ע דוקא בכולל מפורש אבל בכולל סתם גם ר"ל מודה דחייל וא"כ דקאי קו' גם לר"ל דהא מרא דשמעתתא שפיר מתורץ קו' להגי' הנ"ל כנ"ל:

הכ"ד גיסך דו"ש באה"ר.

סימן לז

לכבוד ידידי האברך המופלג השנון מו"ה אלטר קעלמען נ"י.

מכתבו השגתי לנכון והנני להשיבו. ע"ד אשר שאל ממני נידון שאירע בעירו שמתה אחות המשודכת אחר הפארשפיעל וכבר הי' טבוח טבח והכן על החתונה והמשודכת היא חרשת אינה שומעת ואינה מדברת ויכול להיות שיחזור החתן מלהשיאה אם יש להתיר הנשואין תוך ז' מאחר שאם יתעכב הנשואין יבא לידי הפסד גדול והחתן כבר עברו עליו העשרים שנה והוא בחור ולא קיים מעולם מצות פרי' ורבי' וביקש מאתי לאמר חו"ד בזה:

תשובה. לענ"ד נראה להתיר הנשואין אף תוך ז' דהנה דעת כמה פוסקים דכוונת הרמ"א שכתב דיש להתיר לכנסה ולבא עלי' אחר ז' דדוקא לבעול אותה מותר רק לאחר ז' אבל להכניסה מותר אף תוך ז' ודלא כהט"ז שכתב שם בה' אבלות סי' שצ"ב דדוקא לאחר ז'

מותר הכניסה ונהי דיש לחוש להט"ז אולם בנ"ד בודאי מותר אפי' תוך ז' שהיא חרשת ולחד מ"ד גריעה חרשת מקטנה וכדאמרינן בשבת פ' מי שהחשיך חרש וקטן לחרש יהבינן לקטן לא יהבינן כו' אלמא דחרש גרע מקטן לחד מ"ד. והנה דעת המ"ב בתשובה ע"ט דקטן אף שהגיע לחינוך פטור מאבילות ודלא כהט"ז שכתב בסי' ש"מ דקטן שהגיע לחינוך חייב באבילות כמו בכל המצות, וא"כ אף חרש פטור מאבילות ואף לדעת הט"ז היינו בקטן אבל בחרש ודאי פטור דגדול לאו בר חינוך הוא ובפרט דחינוך ל"ש רק במצות וכמו שכתבו התוס' בנזיר (כ"ח) ד"ה בנו עיי"ש והכא הכניסה והשמחה היא ממצות ל"ת דאבילות ודוק בזה:

אולם יש לעיין בזה נהי דחרש דינו כקטן ואין אנו מצווים להפרישו כמו קטן אוכל נבלות דאין אנו מצווים עליו להפרישו מ"מ ספינן לי' בידים מיהו אסורי וכדאיתא ביבמות פ' חרש והכא כשכנסה הוי כמו ספינן לי' בידים אולם באמת דעת כמה פוסקים דאיסור עשה ואיסור דרבנן ספינן לי' בידים ועיין במ"א סי' רע"ב לענין קידוש שנותנים לקטנים ואף לדעת הפוסקים דגם איסור דרבנן לא ספינן בידים מותר בנ"ד דבה"ג מותר יותר מנידון של ר"ת דהתם פליגי הפוסקים דקשה להתיר באין לו בנים הנשואין אם היא אבילה משום דהיא לא מיפקדא על פו"ר וכי אומרים לאדם חטא כו' אבל בנ"ד בודאי מותר וכמ"ש הרמב"ן לתרץ קו' התוס' דאמאי אינו מוציא הקטן במגילה לגדול הא מצות מגילה היא רק דרבנן וקטן שהגיע לחינוך הוא חייב ג"כ מדרבנן, ותירץ הרמב"ן דקטן שהגיע לחינוך אף מדרבנן הוא פטור ומצות חינוך הוא רק על האב ובנ"ד נמי כיון דהחרש בעצמו פטור מן המצות רק דכל כניסה הוי כמו דספי לה בידים א"כ האיסור הוא עליו א"כ לש"ל וכי אומרים לאדם חטא כו' דהכא האיסור הוא ג"כ רק עליו והוא בעצמו הזוכה במצוה, ועוד נלענ"ד דבנ"ד בודאי יש להתיר הכניסה אף תוך ז' דהנה התוס' בפסחים הקשו למ"ד דשה לבית אבות לאי דאורייתא האיך יאכל הקטן מהפסח דהא הוא שלא למנויו ותירצו דהיכי דאיכא מצוה ספינן לקטן בידים, והנה בתוס' כתבו בכמה דוכתי דאף אשה מיפקדא אעשה דלשבת יצרה וא"כ כיון דאף בידים איכא מצוה שפיר ספינן לה בידים גלל כן נלענ"ד להתיר הנשואין אף תוך ז':

ידידו

סימן לח

שלום וכל טוב לכבוד הרב המאה"ג חריף ובקי מו"ה רפאל הלוי בארנשטיין נ"י אבד"ק גארוואלין יע"א.

היום הגיעני נעימות ימינו ואף אמנם אפפוני טרדות שונות עכ"ז ראיתי להתאמץ להשיבו תיכף על אתר לבלי להחמיץ המצוה. ע"ד שאלת העגונה שיש עדות ר' אברהם רעטלאנד ששמע מפי שנים ששמעו משר הראטע שנהרג בעל האשה הנ"ל במלחמה ועוד יש ע"א מו"ה אברהם וויטמלמאן שהעיד שנהרג רק שלא הי' בשום עדות אמירת קברתיו גם יש ריעותא במה שבא אח"כ ידיעה עפ"י תעודת שר הראטע שבעל האשה הנ"ל נחשב בין הנאבדים בלתי ידועים, והנה כ"ת האריך למעניתו ומחשיב עדות שר הראטע במסלפ"ת ובמה שהביא דעת רבינו יקיר ורש"י ז"ל בגיטין דעדות עכו"ם כשר מה"ת היכא דידעינן דקושטא קאמר באמת אנכי כבר הבאתי סמוכין לשיטה זו מדברי הירושלמי פ"א דשבת גבי י"ח דבר דאיתא שם בו ביום גזרו על פיתן כו' ועל עדותם כו' ועיין מה"פ שם שהקשה הא מה"ת עכו"ם פסול לעדות ולשיטת רבינו יקיר ורש"י ז"ל שפיר קאמר דגזרו על עדותן דהרי מה"ת כשר היכי דידעינן דקושטא קאמר ובדבר הריעותא שבא אח"כ משם שהוא נחשב בין הנאבדים בלתי ידועים כ"ת האריך ונכנס בפירצה דחוקה לסמוך על הפוסקים דאם אחד אומר משם אחד שאמר לו שמת ואח"כ הכחישו אינו נאמן להכחיש ובאמת לא דמי נידן דידן לשם דהרי השר הנ"ל לא הכחיש את העדים שאמרו משמו שנהרג רק כפי הנראה חזר בו שר הראטע ממה שאמר מקודם שנהרג בבירור ולכן כתב אותו בפנקס הנאבדים ובזה כבר מבואר בשו"ת הר"ן סי' מ"ז דאפי' ע"א כשר יכול לומר מבודה הייתי כ"ז שלא העיד בפני ב"ד ועיין תק"ע סי' קנ"ז:

איברא דלכאורה דברי שו"ת הר"ן לדעתי הם נגד גמ' מפורשת בקידושין (ד' ס"ד) דאם אמר בשעת קידושין יש לי בנים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור לרבי ואמרינן התם דרבי ס"ל מה לי לשקר כעדים דמי עיי"ש ובודאי הא דאמר בשעת קידושין יש לי בנים לא אמר זאת בפני ב"ד ואפי' הכי אין יכול לחזור בשעת מיתה ולא עדיפא נאמנותו מטעם מיגו מאילו הי' נאמן בתורת עדות, הרי להדיא דאפי' חוץ לב"ד אין יכול לחזור מעדותו והוא תימא גדולה על הר"ן ז"ל ותמה אקרא שלא העיר בזה שום אחרון, שוב הודיעני כבוד גיסי הרב הגאון מו"ה מאיר כ"ץ ראפאפארט ראב"ד דק"ק קראקא שכבר העיר בזה הג' מלייפניק בהגהותיו לתשו' הר"ן ואינם תחת ידי ובאמת הרמב"ן במלחמות קידושין שם הקשה על פירוש רש"י ז"ל דאפי' לר' נתן דאמר אף נאמן לאסור מכ"מ הא לא הדר בי' בשעת מיתה מודה דמהימן מה שאמר בשעת קידושין והקשה דלפי"ז האיך באמת מצי הדר בי' דלא מצינו שיהי' אדם נאמן לחזור ולהגיד עיי"ש:

ולדעתי נראה לתרץ דבאמת קשה לפמ"ש הרמב"ן בב"ב דלכך לא מהימני אנוסים היינו מחמת ממון במיגו דמחמת נפשות דעד שצריך מיגו אינו עד כמו פד הצריך שבועה א"כ אמאי הי' מהימן שיש לו בנים במיגו דאי בעי פטר לה בגיטא כיון דבלא מיגו ל"ה מהימן דהוי דבר שבערוה לכמה פוסקים א"כ אפי' מיגו לא יועיל דעד שצריך מיגו אינו עד:

אך י"ל עפימ"ש הרי"ף בהחולץ גבי ואשתמודענא דמש"ה מהימני אשה וקרוב דלאו אמילתא דאיסורא קמסהדי רק גילוי מילתא בעלמא דהדין הוא אחי דפלניא, וכונתו כיון דבשעה דקמסהיד אין מועיל בעדותו להתירה לשוק דעדיין לא נחלצה רק דמעיד שהוא ראוי לחליצה וכשיחלוץ תהי' מותרת לשוק א"כ ל"ה רק ג"מ בעלמא וא"כ הי' לנו לומר דאי אמר בשעת קידושין יש לי בנים דלהימן אפי' לשיטת המרדכי דיבמה לשוק הוי דבר שבערוה כיון דבשעת קידושין לא הועיל בעדותו להתיר אותה דעדיין לא נשאת לו א"כ ל"ה רק גילוי מילתא בעלמא כמו באשתמודענא, אולם מש"ה לא מהימן בלא שום מיגו דחיישינן שמא מפני שרוצה לישא אותה אומר כן שתתרצה להנשא לו, לפי"ז שפיר מהימן מטעם מיגו אע"ג דעד דצריך מיגו אינו עד דהא באמת הוא נאמן בעדותו בלא מיגו כלל והמיגו רק לסלק הנגיעה, וכמ"ש הרשב"א בקידושין בהא דמיגו דיכלו למימר אהדרינהו ללוה יכלו למימר אהדרינהו למלוה אע"ג דעד שצריך מיגו אינו עד דהא מהימן בעדותו בלא מיגו והמיגו רק לסלק הנגיעה עיי"ש, וה"נ בנ"ד כיון דהוי רק גילוי מילתא בעלמא דלא הועיל בעדותו להתירה שעדיין לא נשאת רק דמטעם נגיעה לא מהימן דחשדינן לי' למשקר כדי שתנשא לו וכיון דאית לי' מיגו לפוטרה בגט סמוך למיתתו שוב נסתלקה הנגיעה וממילא מהימן בלא מיגו מטעם ג"מ בעלמא כנ"ל:

ולכאורה יש לתרץ בזה קו' הראשונים ז"ל שהקשו דמיחלפא הך סוגיא בסוגיא דב"ב דאמרינן התם גבי האי דאמר בשעת מיתה דלית לי' אחים ואמר אביי למאי ניחוש לה חדא דלא מוחזק באחים הרי להדיא דאם הי' מוחזק באחים לא מהימן לומר דל"ל אחים ולפמ"ש מיושב על נכון דדוקא בשעת קדושין מהימן מטעם מיגו משום דבשעת קדושין מהימן בעצם בלא מיגו דלא הוי רק נ"מ בעלמא דאין מתירה בעדותו רק דחשדינן לי' בנוגע ולכך אמרינן מיגו דאי בעי פטרה בגיטא ונסתלקה הנגיעה ול"ה עד שצריך מיגו כיון שהמיגו רק לסלק הנגיעה ובהסתלקות הנגיעה נאמן בלא מיגו משא"כ בשע"מ דעדותו מועיל להתירה לשוק ואין דבר שבערוה פחות משנים רק דמטעם מגו אתה רוצה להאמינו א"כ הוי עד שצריך מיגו ואינו עד וע"כ צריך שלא הי' מוחזק באחים ודוק:

אמנם לאחר העיון אינו כן דע"כ לא מהימן מטעם גילוי מילתא דא"כ אמאי לא יוכל לחזור בשעת מיתה כיון דלא מהימן בתורת עדות רק מטעם גילוי מילתא א"כ לא שייך

לומר בזה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דמה שהגיד מתחלה לא מהימן בתורת עדות כלל וכיון דס"ל לרבי דאינו נאמן לאיסור ע"כ דס"ל דמהימן בשעת קדושין בתורת עדות ולכך אינו יכול לחזור דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ודוק:

וכיון שכן אכתי אית לן לברורי דאמאי מהימן בתו"ע הא עד שצריך מיגו אינו עד אך י"ל בזה עפי"מ שהקשה הר"ן ז"ל דאמאי מהימן במיגו נגד חזקה הא מיבעי' לן בב"ב אי מהני מיגו במקום חזקה ותירץ דשאני מיגו זו דמה שבידו כעדים דמי ולפי"ז נוכל לומר דאע"ג דעד הצריך מיגו אינו עד שאני מיגו זו דבידו וכעדים דמי ועדיף משאר מיגו שבש"ס, ועפי"ז יתורץ על נכון קו' הרמב"ן הנ"ל שהקשה אמאי יוכל לחזור לר"נ הא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד די"ל דבאמת גם ר"נ מודה דמהימן מטעם מיגו רק דבהא פליגי דרבי סבר דמה לו לשקר דבידו הוי כעדים ועדיף משאר מיגו וא"כ מהימן בתורת עדות דאע"ג דעד שצריך למיגו ל"ה עד האי מיגו עדיפא ולכך אינו יכול לחזור מעדותן כיון דמהימן בתו"ע וכיון שהגיד כו' ור"נ סובר דלא עדיפא משאר מיגו שבש"ס וכיון דמהני רק מטעם מיגו א"כ הדרא קו' לדוכתא דעד שצריך מיגו אינו עד ועכצ"ל דמהימן בלא מיגו מטעם דהוי רק גילוי מילתא כיון שאמר בשעת קדושין שלא היתה עומדת עוד בחזקת איסור לשוק והמיגו רק לסלק הנגיעה וכיון דל"מ בתורת עדות רק מטעם גילוי מילתא א"כ לא שייך לומר כיון שהגיד כו' כיון שאינו בתו"ע כנ"ל ודוק היטב:

היוצא מזה דמש"ס קדושין הנ"ל מוכרח להדיא דאפי' חוץ לב"ד אינו יכול לחזור ולר"נ דיכול לחזור היינו מטעם דהוי רק גילוי מילתא בעלמא ולא בתו"ע כנ"ל ומאד תמהני שכולם הביאו תשובת הר"ן להלכה דחוץ לב"ד יכול לחזור מעדותו והוא נגד המפורש בש"ס קדושין הנ"ל, אך בנ"ד אין נ"מ בזה דאפילו אם נימא דע"א אינו יכול לחזור אבל עכו"ם מסלפ"ת בודאי יכול לחזור דכיון דבעינן שלא יתכוין להעיד רק מסיח לפי תומו א"כ לא מהימן בתו"ע דעכו"ם אינו בתורת עדות כלל א"כ ודאי דיכול לחזור וכמ"ש אליבא דר"נ יכול לחזור כיון שאינו בתו"ע רק מטעם גילוי מילתא, אמנם לענד"נ דענין הזה אי מהימן עכו"ם מסלפ"ת לחזור ממה שאמר מקודם מסלפ"ת תלוי' באשלי רברבי אי נכרי נאמן מסלפ"ת להחמיר והמקור הוא באשר"י במקום שהביא דעת האביעזר דס"ל דנאמן להחמיר דקיי"ל הלכה כרבי מחביריו ודעת הר"ם דאינו נאמן אפי' להחמיר ושאני התם בתוספתא דדמאי שהפירות הם שלי אבל לאסור פירות חבירו אינו נאמן לאסור וכבר נודע דעת הש"ך בסי' קכ"ז ס"ק כ' כדעת הר"מ דאין מסלפ"ת נאמן להחמיר ובסי' ט"ז מבואר להדיא דעכו"ם שאמר מסלפ"ת שהם אוא"ב דאינו נאמן מאחר שיצא מתחת ידו:

ולפי"ז באמת צ"ע אהא דמבואר ברמ"א סי' י"ז סעיף ל"ז דינם כשאר פסולי עדות וכ' הח"מ דהיינו אם אחד אמר מסלפ"ת שהוא חי ואחד אמר מסלפ"ת שמת אם נשאת תצא דהא לענין אוא"ב הכריעו שאינו נאמן להחמיר ובעדות אשה דהקילו בה רבנן יהי' נאמן מסלפ"ת להחמיר אתמהה, ול"ד לשאר פ"ע אשה וקרוב דבאיסורים אין לחלק בין אשה לאיש ואף אשה וקרוב מהימני באיסורין משא"כ עכו"ם דאין עדותן מועיל כלל באיסורין לא להקל ולא להחמיר רק בעדות אשה נאמן להקל משום דהוי מילתא דעל"ג אבל להחמיר למה יועיל עדותן מאחר דקיי"ל לענין אוא"ב דאין נאמן להחמיר:

והנ"ל בזה דהנה הש"ך יו"ד סי' שי"ג הקשה אהא דאיתא שם אם עכו"ם מסלפ"ת אמר שהישראל ציוהו להטיל מום בבכור הוא אסור דהא בסי' ס"ז מבואר דאינו נאמן להחמיר:

ונראה לדעתי לתרץ דבאמת היכא דהפירות הם מוחזקים בחזקת היתר קיי"ל כהר"ם המובא בהרא"ש מ"ק פ' אלו מגלחין הנ"ל דל"מ לאסור הפירות מאחר שמוחזקים בהיתר דאפי' בהא דאמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרו דעדיף עוד ממסלפ"ת [כמבואר בט"ז סי' ש"א ס"ק י"ד] כ' הט"ז סי' קכ"ז דהיכא דיש חזקה להיתר מתחלה לא אמרינן מתוך עיי"ש, וא"כ במסל"ת ג"כ אינו נאמן לאסור הפירות המוחזקים בהיתר ולכך גבי אוא"ב אינו נאמן במסל"ת לאסור אבל גבי בכור שפיר מהימן שהישראל צוהו להטיל בו מום משום דאינו מוציא אותו מחזקתו דהא קיי"ל בכור שנשחט שלא עפ"י מומחה יקבר א"כ כ"ז שלא התירו המומחה עדיין הוא עומד בחזקת איסור ולכן הוא נאמן לומר שהישראל צוהו להטיל המום כדי שלא יתירו המומחה החכם ויעמוד בחזקת איסור כמקדם, ולפי"ז היינו דמכריע הרמ"א גבי עדות אשה דנאמן העכו"ם במסל"ת לומר שלא מת דהא קיי"ל דאשה הנשאת עפ"י ע"א צריכה היתר ב"ד וכ"ז שלא התירוה בב"ד בחזקת איסור עומדת ולכן שפיר נאמן העכו"ם שלא יתירוה הב"ד, ולפי"ז היכא שכבר התירו אותה אינו יכול העכו"ם לחזור אפי' במסל"ת לומר שלא מת דאין מסל"ת נאמן להחמיר להוציא מחזקת היתר, וזה ברור:

אך בנ"ד הנה עדיין לא התירוה טרם באה הידיעה שהוא בחשבון הנאבדים וא"כ בזה יש לפקפק בהיתירא דהך איתתא דקודם ההיתר דעת הרמ"א דיכול לחזור מעדותו, מלבד זה יש פקפוק במה שלא אמר קברתיו ובמלחמה בעינן שיאמר קברתיו:

אך אחר העיון נ"ל די"ל להתיר האשה הנעצבת מכבלי העיגון משום דבאמת יש עוד אחד מו"ה אברהם וויטעלמאנן שמעיד שנהרג, והנה דעת המבי"ט דבשנים אפי' פסולים ל"ח לבדדמי דהנה נודע מ"ש הרמב"ן ז"ל דאע"ג דלא איפשטא בעיין הכא אי מהימן

ע"א במלחמה בלא קברתיו מ"מ מיפשטא מדאמר רבא דנאמן ע"א ביבמה א"כ חזינן דנאמן מטעם מלתא דעל"ג ולא משום דייקא וא"כ גם ע"א במלחמה מהימן דהא בהא תליא וצריך להבין דעת הסוברים דע"א במלחמה לא מהימן דלא איפשטא בעיין הרי כבר איפשטא מהא דע"א ביבמה מהימן:

והנ"ל בזה דבאמת קשה לדעת רש"י ז"ל שפי' דאי נימא משום דייקא גם העד אומר בדדמי א"כ מה הועילו בהטעם דע"א מהימן משום מדלע"ג לא משקרי אינשי הא אכתי יאמר בדדמי ומה בכך דהוא מדלע"ג הא לא חשדינן לי' למשקר וגם צריך להבין דעת הסוברים דבעינן שני עדים כשרים דוקא א"כ חזינן דאפי' בתרי חיישינן לטעות א"כ אמאי לא נחוש בשני כשרים לבדדמי ומה בכך שהם כשרים הא הם סוברים באמת שנהרג רק שאומרים בדדמי ובאמת לא נהרג, ועכצ"ל לשיטה זו דל"א דהחשש בדדמי היא שהם סוברים שמת בודאי רק דחיישינן שנדמה להם וקרוב בעיניהם שמת ובזה שאומר בבירור שמת חשדינן לי' למשקר קצת ולכך בשני עדים כשרים לא אמרינן בדדמי ודוקא בעדות אשה שייך חשש בדדמי משום דעדות אשה אינו בתו"ע כלל רק מטעם אומדנא דלא תאמר שקר במדעל"ג כמש"כ הרמב"ם ז"ל ולכך בחשש מיעוט חשדינן לה במשקרת קצת שעל מה שנראה לה בדדמי תאמר עליו בבירור דסברה שלא יתגלה שקרה וא"כ שוב בטלה האומדנא אבל היכא שהנאמנות הוא בתורת עדות לא שייך לבטל העדות מחשש מיעוט כזה:

ובזה נ"ל לתרץ קו' המל"מ בה' סוטה על הרמב"ם ז"ל שפסק דאפי' חמש נשים ששונאות זא"ז נאמנות שלא להשקותה לאוסרה על בעלה דהא הרמב"ם פסק ד"ה נשים אין נאמנות אפי' לאסור אותה בתרומה אלמא דלודאי משקרות חשדינן להו וא"כ אמאי יהי' נאמנות לאוסרה על בעלה והוא קו' חמורה מאוד, ולהנ"ל נ"ל דבאמת משום השנאה אין לנו לפסול עדות דהא קיי"ל בכה"ת דשונא כשר לעדות א"כ בתק"ע שהקילו חכמים להכשיר כל העדות איך יפסלו החמשה נשים מפני השנאה רק כיון דאשה לאו בת עדות הוא אלא שחכמים אמדו דעתה שתאמר אמת משום דהוא מדעל"ג א"כ כיון דאיכא למימר שמפני השנאה אומרת כן ממילא בטלה האומדנא וכיון דבטלה האומדנא בטל העדות מכל וכל ומותרת לאכול בתרומה אף דלא חשדינן לה לודאי משקרת מ"מ כיון שיש סברא לומר שהיא משקרת בטלה האומדנא וכמ"ש הרא"ש בב"ב גבי שכ"מ שכ' כל נכסיו לאחרים חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת אע"ג דבכ"מ שיש ספק מוקמינן בחזקת מ"ק שאני הכא כיון דנתן לו במתנה. גמורה כל נכסיו והא דיכול לחזור היינו משום דאיכא אומדנא דמוכח דאין ברצונו של אדם לתת כל נכסיו לאחרים והוא יחזור על הפתחים

וכיון דאיכא רק ס' שמא יש לו נכסים במדינה אחרת ממילא בטלה האומדנא דליכא אומדנא דמוכח:

ובזה תרצתי קו' הפ"י בקדושין גבי האי דקדיש בצפתא דאסא דפריך ר"א אטו כל נשי דינא גמירי ותמה הפנ"י האיך שייך לבטל הקדושין משום דלמא לא ידעה הדין דאינה חייבת באחריות דלמא ידעה ואפי"ה לא שדיתינהו והקו' עצומה לכאורה ועפ"י דברי הרא"ש הנ"ל הדברים נכונים דהא באמת מן הדין אין כאן קדושין כלל דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות רק דאנו רוצים לומר דמקודשת משום דאיכא אומדנא דמוכח דאי לא ניחא לה תשדינהו לכן פריך ר"א שפיר אטו כל נשי דינא גמירי וכיון דאיכא רק ספק בהאומדנא שוב ליכא אומדנא דמוכח וממילא בטלה הקדושין ודוק:

ולפי"ז שפיר פ' הרמב"ם ד"ה נשים השונאות אין נאמנות לאסרה בתרומה כיון דאיכא עכ"פ ספק דלמא משקרת מפני השנאה וממילא בטל העדות מכל וכל, משא"כ בסוטה פסק שפיר דנאמנות לאסרה על בעלה דהתם העדות היא מן התורה משום דכתיב ועד אין בה וע"כ נאמנות דהא לא חשדינן להו במשקרות בודאי ואפה"כ בעדות אשה אין נאמנות אפי' להחמיר דכיון דאיכא עכ"פ ספק שמא משקרת בטלה האומדנא ודוק כי כפתור ופרח:

ואחרי כל הדברים האלה הנה גם לענין בדדמי י"ל כן דדוקא היכא דלא מהני מתורת עדות רק מתורת אומדנא חיישינן דאם תראה רק בדדמי שמת תאמר עליו בבירור אבל היכא דמהימן בתו"ע לא חיישינן למשקר קצת לומר על בדדמי ועפי"ז מתורץ מה שהקשינו למעלה על פירש"י ז"ל דגם בעד חיישינן לבדדמי דמה בכך אי הטעם משום על"ג הא מ"מ יאמר בדדמי, ולפימ"ש הפירוש בגמ' כן הוא דאי נוקמא דעד אחד נאמן משום מדעל"ג לא משקרי א"כ הוא מהימן מתורת עדות ולא מטעם אומדנא וכיון דמהימן בתו"ע לא חיישינן שיאמר על מה שנראה לו בדדמי דנודע לו בבירור שנהרג או דלמא הטעם משום דייקא א"כ אין בעדותו תועלת מה"ת רק מטעם אומדנא א"כ יש לחוש שמא יאמר בדדמי אע"ג דלא נודע לו בבירור האמת שמת הוא משקר ואומר שנודע לו בבירור, ובפרט לפימ"ש התוס' ביבמות (דף כ"ה) ד"ה דלא ובגיטין (ס"ז) דכשמעידים שקר חשוב מעשה כיון שעל פיהם יגמר הדבר ולא מיקרי דיבורא אלא באומר אמרו דלא יגמר עפ"י דיבורו חשדינן להו למשקרים ולכך אי נימא דנאמן משום דייקא א"כ לא יגמר הדבר עפ"י דיבורו לבד רק גם מכח האשה ולכך חשדינן להו למשקר קצת שיאמר בדדמי:

ולפי"ז נוכל לומר דהיינו טעמם של הסוברים דע"א במלחמה לא מהימן אע"ג דאיפשטא בעיין דע"א ביבמה דהטעם הוא משום מדעל"ג דבאמת אי נימא דחשש בדדמי היינו שנדמה לו בבירור שמת שוב לא יועיל אפי' אי הטעם משום מדעל"ג דמה בכך דלא משקר הא לא חשדינן לי' במשקר, רק דבעל איבעי' זו ס"ל דלא אמרינן בדדמי שנראה לו בודאי שמת רק שהוא משקר קצת על הדמיון בלבד יאמר עדותו, ולכך אי מהימן משום מדעל"ג לא חיישינן למשקר קצת כיון דנאמן בתו"ע:

אבל אכתי לעיל מיבעיא לן בהחזיקה היא מלחמה בעולם אי נאמנות מטעם מגו, ובאמת תמהו בזה איך ס"ד דנאמנות מטעם מגו הא לא חשדינן לה למשקרת רק דהיא אומרת בדדמי, גלל כן נראה לדעתי דהכי קמבעי' לן אי נימא שלא נדמה לה בודאי שמת רק דחשדינן למשקרת קצת שעל הדמיון בלבד תאמר שנהרג בבירור, וכמו"ש התוס' גבי בעה"ב טרוד בפועליו דלכך שייך שפיר מגו כמו גבי שכיר, או דלמא חיישינן שמא נדמה לה בבירור שנהרג ואין משקרת כלל א"כ לא שייך מגו דהוי מגו בדדמי, מעתה כיון דלא איפשטא בעיא זו א"כ חיישינן דלמא נדמה לה בבירור שמת ולכן אע"ג דאיפשטא בעיין שהטעם היא משום מדעל"ג מהא דנאמן ע"א ביבמה מ"מ לא איפשטא בעיא זו דע"א במלחמה דאע"ג דמהימן מה"ת משום מדעל"ג ולא חשדינן לי' למשקר לומר עדותו על הדמיון מ"מ חיישינן דלמא נדמה לו בבירור שמת ובזה לא מהני מדעל"ג דהא לא חשדינן לי' למשקר וכמו שהערותי לעיל על פירש"י ז"ל:

ולפי"ז נראה ברור דהא דחיישינן אפי' בתרי פסולים לבדדמי לדעת כמה פוסקים תלוי' ג"כ בזה דאי נימא דחשש בדדמי היא שנדמה לו בודאי שמת אפי' בפסולים לא חיישינן שיזדמן הטעות לשנים שידמה להם שמת ובאמת לא מת משא"כ אי נימא דהחשש היא שנראה להם קרוב בדמיונם שמת וחשדינן להו למשקרים קצת כנ"ל א"כ אפי' בתרי אם הם פסולים חיישינן לבדדמי כיון דחיישינן שיאמרו עדותן על הדמיון בלבד ולכן בעינן כשרים דוקא:

נמצא לפי"ז נצמח לנו דבע"א כשר וע"א פסול מהני לכולי עלמא מכח ממ"נ, דאם נימא דהחשש בדדמי היינו שנדמה להם בבירור שנהרג א"כ אפי' בתרי פסולים לא חיישינן לבדדמי דלא חיישינן לטעות של שנים כנ"ל, ומכש"כ ע"א כשר וע"א פסול דודאי מהני, ואם נימא דחשש בדדמי היא שעל דמיון כוזב שלהם יעידו עדותן בבירור וחשדינן להו למשקר קצת א"כ שוב ע"א כשר לחוד מהימן כיון דכבר איפשטא בעיין מהא דנאמן ע"א ביבמה דהטעם הוא משום מדעל"ג כקו' הרמב"ן הנ"ל ומהימן בתו"ע ולא חשדינן למשקר קצת כדבר האמור למעלה ודוק היטב בזה:

ולכן נ"ל דלא חיישינן נמי לחזרת שר הראטע דאפי' אם נימא דנאמן מסל"ת להחמיר מ"מ לא עדיף מחד לגבי חד ואם הי' לאחר ההיתר בודאי מותרת להנשא ולא דמי לע"א כשר דאזלינן בתר עדותו האחרון מפני שקודם שהגיד עדותו בפני ב"ד יכול לומר מבודה הייתי א"כ אי חזר ואמר בפני ב"ד שלא מת אזלינן בתר עדותו האחרונה שאמר בפני ב"ד, משא"כ בעכו"ם מסלפ"ת לא עדיף הגדתו האחרונה מהראשונה וא"כ כיון דיש לנו עוד ע"א כשר הוא ר' אברהם וויטלמאן שמעיד שנהרג א"כ עדותו ועדות שר הראטע שאמר מקודם שנהרג מיחשב כשנים, ואין דבריו האחרונים שהוא בחשבון הנאבדים במקום שנים וז"ב לדעתי:

אמנם אכתי נשאר החשש דלמא עדותו של אברהם וויטלמאנן נצמח ג"כ מעדותו של שר הראטע שאמר בראשונה, וכיון שהוא חזר מדבריו א"כ לא נשאר עדות כלל, אך עכ"ז נ"ל להתיר במקום עיגון גדול כזה מטעם ס"ס שמא כדעת הסוברים דאין מסלפ"ת נאמן להחמיר ולא מהני עדותו האחרונה כלל, ושמא עדותו של ר' אברהם הנ"ל לא מפי שר הראטע נודע לו, אך הלא כבר נודע דעת מהריב"ל שאין להתיר בעיגון מטעם ס"ס, וכ"ת העיר מדמאי דלא מהני ס"ס, ובשו"ת פנ"י השיג ג"כ על המתירים מטעם ס"ס, אולם הנוב"י כתב טעמא דלא מהני ס"ס בעגונה משום דהוי חזקת איסור, ובמקום חזקה ל"מ ס"ס בדאורייתא, והנה כבר נודע מ"ש הש"ך ז"ל דג' ספיקות מהני אפי' באיתחזיק וא"כ בנ"ד יש ג' ספיקות שמא עדותו של ר' אברהם הנ"ל מפי עצמו ולא מפי שר הראטע, ושמא אין מסלפ"ת נאמן להחמיר כלל, ואפי' להסוברים דנאמן להחמיר דלמא כדעת התוס' ביבמות (קי"ז) דבעד ועד שבאו זא"ז לא תצא, וכיון דלא תצא ל"ה רק איסור דרבנן, וא"כ לענין אי' דאורייתא יש לנו ג' ספיקות דמהני אפי' באיתחזיק איסורא, ואף דאפי' לשי' התוס' אסורה עכ"פ מדרבנן הא לענין דרבנן סגי בס"ס לחוד אפי' באיתחזיק, גלל כן דעתי מסכמת להתיר אשה זו בלבד שיסכים אתי רב גדול מובהק ממדינתכם:

מה שכתב כ"ת להעיר מדברי הכ"מ פ' י"א דמעשר דלא מהני ס"ס בדמאי כיון דלא מהני רוב ולכך לא יועיל ג"כ ס"ס באיסור אשת איש כבר קדמו בהערה זו הג"פ בסי' קכ"ח עיי"ש כן ראיתי שהביא בתוך פלפולו קו' מרן הגאון הק' מצאנז ז"ל [הוא בספר דברי חיים ח' ב' סי' ס"א] על דברי הריטב"א ביבמות (דף קכ"ח) גבי עובדא דפונדקית דכ' שם דבגמ' הי' יכול לתרץ דהפונדקית נאמנת משום שנתכוונה להעיד למ"ד דנתכוון להעיד עדותו עדות וע"ז הקשה הגאון זצ"ל דהא ר"ע ס"ל דאין אשה ישראלית נאמנת וא"כ לר"ע מכש"כ דאין הנכרית נאמנת דלא עדיפא מישראלית וע"כ דמיירי במסיח לפי תומו, לדעתי נראה דבמחילה מכת"ה לא קשה כלל דאפי' לר"ע דס"ל דאין משיאין עפ"י

אשה וקרוב עכ"פ לא גרע מנכרי ובנכרי איתא לעיל במתני' דדוקא אם הי' מתכוון אין עדותו עדות ור"ע לא פליג על משנה זו וכיון דלר"ע ג"כ מהני בעכו"ם בנתכוון להעיד א"כ ע"כ הוא דס"ל דאין משיאין עפ"י אשה וקרוב היינו דוקא בנתכוין להתיר אבל בנתכוון להעיד גם ר"ע מודה דמשיאין עפ"י אשה דלא גרע מעכו"ם, ולפי"ז שפיר קאמר הריטב"א דהי' יכול לתרץ משום דנתכוונה להעיד ובישראלית ג"כ מהני בנתכונה להעיד, ודוק:

ובדבר אשר העיר דבירושלמי הפלוגתא דר"י ור"ש בענין מסלפ"ת הוא היפוך ש"ס דילן דר"י ס"ל כל שמזכירין לו אשה ור"ל ס"ל כל ששואלין אותו, כבר העיר בזה המרדכי, ובאמת הרגיל בש"ס ירושלמי יראה כי לא חדש הוא ופלוגתת ר"י ור"ל בגיטין גבי נכתב ביום ונחתם בלילה ג"כ גירסת הירושלמי בהיפוך דר"י ס"ל משום פירא ועיין ירושלמי פ"ג דמעשרות ה"א חצר בית שומירה תורה ור"י ס"ל אינו תורה ובש"ס דב"מ ס"ל לר"י שם דחצר קובעת מה"ת ובכן נמי בפ' מ"ש גבי מ"ש קורדייקוס החליפו ג"כ ר"י ור"ל שיטתם מש"ס דילן דר"י ס"ל דכותבין גט לאשתו עודהו קורדייקוס ור"ל ס"ל דכשישתפה והוא היפוך ש"ס דילן עיין ברשב"א ור"ן ז"ל שם וכהנה רבות בירושלמי ועיין מה"פ פ"ג דמעשרות שכ' דכה"ג שכיח הרבה בש"ס הזה דהחליפו האמוראים דעתם היפוך ש"ס בבלי ועיין תוס' כתובות (ד' ק"ב) ד"ה אליבא גבי חייב אני לך מנה בשטר דשיטת ר"י בירושלמי נגד שי' בבלי דאין לחוש לזה דבכמה דוכתי פליג אגמ' שלנו עיי"ש:

והי' שלום:

סימן לט

שוכט"ס לכבוד גיסי יקירי כנפשי הרב הג' מו"ה מאיר כ"ץ רפ"פ נ"י אבד"ק לוקאווא, (הוא הרב הגאון ראבד"ק קראקא ז"ל):

היום הגיעני דבריך הנעימים המסולאים כולם אהובים וברורים שדעתם מזוקקים ובשכל צח וישר נאמרים והנני בזה להשיבך, שמחתי בזה אשר הודעתני כי מה שהערתי בתשובה הקודמת על דברי תשו' הר"ן כבר העיר בזה הגאון מלייפניק בהגהותיו על תשו' הר"ן. רק שהוא העיר עליו מדברי הרמב"ן בקדושין ואתפלא מדוע לא העיר מדברי הש"ס בעצמו, ואצלי נמצא רק תשו' הר"ן הישן בלי הגהות הגאון מלייפניק ז"ל:

רק זה מצאתי מה שיש לעורר בדבריך הנעימים בנוגע לתשובה הנ"ל בסוגי' דקדושין ס"ד באמר בשעת מיתה אין לי בנים שכתבת דאיצטריך לטעם דמיגו ולא סגי בטעם דאין

אדם חוטא ולא לו דהוי תחלתו בפסלות וסופו בכשרות ומטעם מיגו מהני עכ"פ דלא הוי תחלתו בפסלות והארכת בזה בסברא ישרה:

ובאמת מבואר בתוס' בכמה דוכתי דבפסול נגיעה כשר אע"ג דתחילתו בפסלות דל"ה עדות בפסלות כלל כיון דמעיקרא הי' בע"ד ולא עד כלל וכן מבואר בחו"מ דבפסול ממון לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות, ולפי"ז הי' נראה לדעתי דאדרבה דאם לא הי' מיגו מהימן משום אאחו"ל דל"ה תחלתו בפסלות כלל כיון דהי' בע"ד וכמו"ש הראב"ד מובא בש"ך סי' ל"ד, משא"כ באית לי' מיגו א"כ אינו נוגע כלל רק דפסול מטעם עד שצריך מיגו א"כ ל"ה בע"ד רק דפסול משום עד שצריך מיגו והוי כמו קרוב דבעינן שיהי' תחלתו וסופו בכשרות:

אולם לאשר דבריך יקרים וערבים וחבל היא להשחיתם אמרתי להצדיקם עפ"י דברי הריטב"א בקדושין בסוגיא דשליח נעשה עד דהקשה דיפטר אותם מהשבועה ותירץ דדוקא בבע"ד ממש מועיל סילוק משא"כ בנוגע דהוא עד רק דהיא נוגע ל"מ פטור משום דהוי תחלתו בפסלות וסופו בכשרות א"כ מוכח מדבריו כדבריך דבפסול נוגע ל"מ תחלתו בפסלות, ולפי"ז נכונים דבריך בישוב קו' הרמב"ן ז"ל:

אך מה שתרצת בזה קושיתי וגם קו' הראשונים בשינוי הסוגיות בב"ב וקדושין משום דבשעת מיתה הוא קרוב לה, לכאורה יש לדמות זאת למ"ש הגאון מובא בחו"מ סי' ל"ג דעד צואה כשר אם הוא קרוב להמצוה אם כשר לבניו דעדותו היא רק לגבי בניו וא"כ ה"נ הרי עדותו אינו רק לאחר מיתה ואז אינו קרוב, אולם באמת לא דמי לשם, דשם עדותו היא לגבי בניו של המצוה דלהמוריש אינו תועלת כלל משא"כ הכא הגדת הבעל בשעה שהוא קרוב רק דהתועלת בעדותו נצמח בעת שנתרחק א"כ הוי תחלתו בפסלות עכ"פ, וז"ב ופשוט:

אמנם באמת לדעתי לא שייך כאן פסול קורבא כלל דבאיסורין לא שאני בין קרוב לרחוק וע"א נאמן באיסורין אף שהוא קרוב רק דלהתיר אינו נאמן משום דהיא נגד החזקה וע"א אינו נאמן נגד חזקה ובעינן שני עדים כשרים וכמבואר בש"ע סי' קכ"ז דשני אחים הוי כעד אחד ובפרט לדעת הסוברים דיבמה לשוק הוי ג"כ דבר שבערוה בודאי בעינן שנים ומש"ה איצטריך לטעם דמיגו אבל לאסור אותה ואינו נגד חזקה דאדרבה אשה זו היתה עומדת בחזקת איסור דאיתחזיק באחים ולא בבנים מדוע יגרע עדותו באשר הוא קרוב דכל היכי דמהימן ע"א גם קרוב מהימן ודוקא היכא דבעינן שנים בעינן שיהיו כשרים, ולפי"ז קמה גם קו' הראשונים בשיווי הסוגיות דכיון דבאמת בעינן שנים רק דמהימן

מטעם מיגו וכעדים דמי א"כ מה בכך דהוא קרוב הא אב שאמר קדשתי את בתי נאמן משום דבידו לקדשה וגם נאמן להאכילו בתרומה משום דבידו להאכילו בתרומה, וז"ב:
ומ"ש גיסי יקירי על מה שכתבתי דרבי ור"נ פליגי אי מיגו דמה לי לשקר כעדים דמי או הוי כשאר מיגו שבש"ס דא"כ תיקשי דהוי מיגו במקום חזקה, באמת כבר כתב הנמ"י דאין כל החזקות דומות זל"ז ובזה תירץ הש"ך בדיני מיגו קו' התוס' בב"ב עיי"ש:
ומה שכתבת במכתבך הראשון מדוע לא התרתי בפשיטות משום דהי' שני עדים ואין צריכה היתר ב"ד וא"כ שוב אין מסלפ"ת נאמן לאסור באמת אפי' בשנים אם אחד הוא פסול בעינן היתר ב"ד ודוקא בשני כשרים א"צ היתר ב"ד, וז"ב:
ומ"ש לחלק דעד מיתה אם אחד הוא נאמן משום מדעל"ג הוא מהימן מן התורה ובאשה היא רק דרבנן מטעם אומדנא, הנה הנו"ב בסי' ל"ג ג"כ דעתו כן דע"מ נאמן מה"ת ואשה מדרבנן ובזה תירץ הא דלא אמרינן בשבועות דבעד מיתה גם אשה חייבת עיי"ש:
ומ"ש לתרץ דברי הגאון בבני משפחתו דמש"ה אינו חולק בנכסים משום דלשיטתו הוי ספק בהאומדנא ובטלה האומדנא ומש"ה אין לו כלל, יפה אמרת בשכל ובחכמה:
וע"ד החליצה שלא הביאה סימנים רק שהיתה יתומה כשנשאת שכתבת שמותרת לשוק בלי סימנים ע"י חליצה ומיאון כמ"ש הב"ש סי' קנ"ה ס"ק ל', הצדק אתך, ודברי הב"ש נכונים וברורים לא ראיתי מי שיחלוק עליו בזה, אך מדי דברי בו עלה על רעיוני כי לכאורה יש למישדי נרגא בדבריו דמצינו בפ' האשה בתרא דמי שהלך למה"י וצרתה לא תנשא ולא תתיבם שמא מעוברת צרתה ותחלוץ ממ"נ גזירה שמא יהא ולד של קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה ואיכא דהוי בחליצה ול"ה בהכרזה ואמרו קשרי חליצה לכהן, והנה נראה מדברי הדרישה בסי' קנ"ה ובב"ש שם סקי"ט דכה"ג שלא הביאה סימנים כשהגיעה לכלל שנותי' חיישינן שמא איילונית היא כיון דיצאה מכלל שאר נשים וא"כ לפי"ז ניחוש שמא תמצא אילונית בשעה שנעשית בת כ' ותהי' אילונית למפרע ותהי' מותרת לכהונה ותצטרך הכרזה ואיכא דלא שמע בהכרזה, ויעוין בשו"ת מהרי"ט בהויכוח הגדול עם הר' אברהם מונסין ז"ל שמטעם חששא זו מעגנין אותה לעולם:

סימן מ

ב"ה יום ב' דסליחות תרמ"ה.

יוחק לחיים בספרן של צדיקים כבוד ידיד נפשי הרב הגאון הגדול החריף ובקי המפורסם ערוגת הבושם זך השכל ונקי הרעיון חכם וסופר אשכול הכופר כש"ת מו"ה משה נחום ירושלימסקי נ"י האבד"ק קאמינקא יצ"ו במדינת רוסיא.

היום בבואי לביתי מצאתי את שאהבה נפשי נעימת כת"ה אשר דרוש דרש משה לחו"ד בדבר אשר נשאל כבודו מהרב מראחמיסטריווקא נ"י אודות איש א' שאשתו עסקה בחליפת מטבעות מזויפות ונתחייבה במשפט קשה לשלחה לארץ גזירה לעבוד שם ד' שנים ואח"כ תשאר בארץ הזאת כל ימי חיי' והוא השתדל שתקבל ממנו ג"פ כדת אבל היא לא רצתה בשום אופן לקבל ג"פ, ועתה שאל האיש הזה להתיר לו לישא אשה על אשתו הנ"ל וכת"ה האריך בפלפול רב בבקיאות נפלא להתיר לו חבלי החר"ג ולישא אשה אחרת ושאל גם מאתי שאצטרף לדבר מצוה הלזו ואף אמנם אופיא שלי למשוך את ידי מבלי להתערב בענינים כאלו אכן למען כ' היקר אלי עד לאחת הנני למלאות רצונו להגיד ג"כ חו"ד בקצרה כי בימים האלו לא ירשני הזמן לילך בהרחבה כי לדעתי ג"כ הדבר ברור כי משה שפיר קאמר להתיר לו לישא אחרת אם א"א לגרש אותה בג"פ: **דלדעתי** נראה דאפי' להמחמירים בשבוי' שלא להתיר לו לישא אשה אחרת היינו דוקא בשבוי' לזמן או שיש תקנה שתצא חפשי בזמן קרוב ממאסרה אבל בנ"ד שנגזר עלי' משפט חרוץ שתהי' שמה כל ימי חיי' בודאי כ"ע מודים דמותר לישא אחרת בכדי להציל אותו ממכשולות גדולות אשר יוכל לבא עליו אם יהי' שרוי בלא אשה כל ימיו ובכגון דא אמרינן חטא בשביל שתזכה וכדמצינו בש"ס מנחות (דף מ"ח) חטא בחטאת בשביל שתזכה בחטאת אמרינן וה"נ כיון דאמרינן בש"ס קידושין למי שאינו נושא אשה כל ימיו בעבירה עבירה ס"ד כו' יעו"ש ובש"ס יבמות אמרינן דיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא ובודאי כדאי לו להתיר החר"ג כדי שלא יהי' נכשל תמיד בעבירה היינו הרהורי עבירה שקשין מעבירה, ובפרט לדעת הב"י בתשובה סימן י"ד דגזירת הרגמ"ה לא הי' רק על תחלת הנשואין ואם עבר ונשא אין כופין אותו להוציא א"כ לדעתו האיסור של שתי נשים הוא רק בהנשואין ולאחר שנשא שוב אין כאן איסור כלל א"כ ע"ז נאמר מוטב שיחלל שבת א' ולא שבתות הרבה מוטב שיעשה איסור פעם אחת ולא יהי' כל ימיו בעבירה, וכן מצינו בתשו' מהר"י. מינץ שהתיר מינקת חבירו שראה שא"א להציל שתי נפשות מישראל שלא יצאו לתרבות רעה ומביא ראי' מפ' השולח מהאי אמתא דהוו עבדי בה אינשי איסורא והתירו לשחררה ויעו' ביו"ד ר"ס של"ד ובט"ז שמה ויעו' באו"ח סי' ש"ו ובמג"א סי' רנ"ד ס"ק כ"א, וכן מצינו בירושלמי רפ"ג דדמאי כהנים המגבלים בטהרה לא יהי' מדקדקין בחצירות של אוכלי שביעית אית תני מדקדקין אמר ר"פ מאן

דתני מדקדקין מפני חלתן מ"ד אין מדקדקין מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה טבל בעון מיתה שביעית בל"ת אלמא דכדי שינצל ע"ה מאיסור טבל התירו ליקח חלה ממנו ולתת אותה לכהן החשוד על שביעית להמזיק ידי עוברי עבירה, וכעין זה מצינו בש"ס עירובין מוטב שיעבור חבר איסורא קלילא ולא יעבור ע"ה איסורא רבה אולם לפי מסקנת הירושלמי שמה דמשמרה עד ער"פ ושורפה שוב אין ראי' משם אולם התם הוא נוגע אי אמרינן לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך אבל כדי שיזכה הוא עצמו בודאי אמרינן חטא בשביל שתזכה כדאיתא בש"ס מנחות (דף מ"ח) הנ"ל:

ועוד נ"ל היכי שיהי' אסור בכבלי העיגון כל ימיו בוודאי לא גזר רגמ"ה דאין זה דרכי נועם לגזור עליו גזירה שאינו יכול לעמוד בה שיהי' שרוי בלא אשה כל ימיו דאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ יכולין לעמוד בה ואין זה דרכי נועם להיות אסור ושרוי בלא אשה, ומצינו כן בדברי התוס' ביבמות (דף י"ז) שהקשו ל"ל למעוטי א"א שלא הי' בעולמו תיפוק לי' דאין זה דרכי נועם דכל אשה שאין לה בנים אם אבי בעלה קיים תהי' אסורה להנשא שמא יוליד בן ותירצו התוס' דאתי למעוטי היכא שהיתה חמותה של יבמה מעוברת דהוי שפיר דרכי נועם דתמתין עד שתלד זכר וזקוקה תהי' לו יעו"ש ובאמת קו' התוס' ותי' מבואר בהדיא בירושלמי במקומו א"כ חזינן להדיא דאפי' אשה דלא מיפקדא אפו"ר לא בעינן קרא לא"א שלא הי' בעולמו למעוטי רק היכא שהיתה חמותה מעוברת דיש לה זמן קבוע להמתין אבל בלא זה לא איצטריך קרא למעוטי כלל משום דאין זה דרכי נועם להיות עגונה כל ימי' ולא תנשא לאיש משום דלמא יוליד חמי' בן ותהי' זקוקה לו ליבום וה"נ אפי' להמחמירים בשבוי' היינו דוקא שבוי' לזמן אבל בנ"ד דכל ימים יהי' אסור בכבלי העיגון בכג"ז לא גזר רגמ"ה דאין זה דרכי נועם ולא עדיף כחו של תקנת רגמ"ה ממצות יבום דאורייתא דהיכא דתהי' אסורה לעולם בכבלי העיגון לא אסרה התורה והוא ראי' ברורה ונצחת שאין עלי' תשובה כלל:

וכן מצינו בתשו' הרא"ש מובא ברמ"א סי' קנ"ד דאם קידש אשה ואסורה להנשא לו ולאחר כופין אותו להוציא כיון דאינו יכול לדור עמה וה"נ בנ"ד כיון דאינו יכול לדור עמה כל ימיו בודאי כופין אותו להוציא ולהתיר לו לישא אשה על אשתו אם אין ביכלתו לגרשה כמ"ש הרא"ש ולא עדיף כח האשה מכח האיש וכן מבואר להדיא בשו"ת הב"ח סימן צ"ג דכתב דאפי' לדעת הרש"ל דאוסר גבי רמ"ת לגרש בע"כ אבל לישא אשה על אשתו גם הרש"ל מתיר, ומדברי הב"ח אלו משמע דסובר דלישא אשה על אשתו קיל יותר מלגרש בע"כ והוא דלא כהר"מ פדווא דמחמיר יותר בלישא שתי נשים מלגרש בע"כ, ולדעתי נראה דדבר זה אי חר"ג שלא לגרש בע"כ חמור משלא לישא שתי נשים

אי לא תלוי בדעת הפוסקים אם האיסור דשתי נשים הוא רק בתחלת הנשואין וכדעת הב"י שהבאתי לעיל או כדעת החולקים עליו שהאיסור חל עליו תמיד א"כ החר"ג של גירושין בע"כ הוא קיל יותר מלישא שתי נשים דהנה ידוע קושית הר"ן ביומא למה התירו בחולה לשחוט עבורו בשבת יתירו לו נבילה ותירץ דאיסור נבילות חל על כל זית וזית אבל איסור שחיטה לא יעבור אלא פעם אחת דמוטב שיעשה איסור פעם אחת משיעבור בכל פעם א"כ משו"ה החר"ג דשלא לישא שתי נשים הוא חמור משלא לגרש בע"כ דאם ישא שתי נשים יעבור בכל פעם ופעם משא"כ לגרש בע"כ לא יעבור רק פעם אחת אמנם לדעת הב"י ומהרח"ש דהאיסור של שתי נשים הוא רק בתחלת הנשואין א"כ באיסור דשתי נשים לא יעבור ג"כ רק פעם אחת ולדידהו שפיר קיל לישא שתי נשים מלגרש בע"כ משום דכבר כלה אלף החמישי, ואפילו לדעת הפוסקים דגבי שהה עשר שנים ולא ילדה נכון יותר לגרשה בע"כ מלישא אשה אחרת נראה לדעתי דאין הטעם משום דחר"ג זה חמור יותר דבאמת אין לחלק בין זה לזה רק הטעם הוא לדעתי דהנה הנמו"י בפ' ארבעה אחין חידש לן דאף קודם החר"ג במקום שלא נהגו לישא אשה על אשתו אין רשאי לישא אשה אחרת משום דאדעתא דהכי נשתעבד לה ודבריו מבוארים בש"ע ולפי"ז בשהה י' שנים ולא ילדה דבכג"ז לא גזר רגמ"ה מ"מ מאחר דתיקן ר"ג שלא לישא שתי נשים הוה כמקום שנהגו שלא לישא אשה על אשתו א"כ אינו רשאי לישא אשה אחרת משום דאדעתא דהכי נשתעבד לה, ואין לומר דאומדנא דמוכח הוא דאם לא יהי' לו בנים לא נשתעבד לה שלא לישא אחרת עלי' משום דכבר נודע מ"ש התוס' בכתובות פ' נערה דהיכא דתלוי בדעת שניהם לא אמרינן אומדנא וכמו שהאריך בזה המשנה למלך פ"ו מזכי' ולכך כתבו דנכון יותר לגרש בע"כ ואם אין אפשר לו לגרשה בע"כ מותר לו לישא אשה אחרת עלי' כיון שברצונו לגרשה פקע שיעבודה והמניעה היא ממנה:

ולכן נ"ל היכן דהוא ע"י פשיעה דידה כמו בנ"ד בזה ודאי קיל יותר לישא שתי נשים דבזה ל"ש לומר שלא לישא עלי' כמ"ש הנמו"י דהא איכא אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לא נשתעבד לה וא"ל דהא היכא דתלוי בדעת שניהם ל"א אומדנא דהתינח אם הסיבה הוא מן השמים כמו בשהה י' שנים ולא ילדה אבל הכא היא עצמה פשעה בזה א"כ בהא שפיר אמרינן אומדנא דאדעתא דהכי לא נשתעבד לה דמי הכריח אותה לעשות כזאת והוא דבר ברור:

המורם מזה דכיון דאינו יכול לדור עמה לעולם בודאי מותר לו לישא אחרת על אשתו הראשונה, וחוץ מזה נראה דבנ"ד לא חל עליו החר"ג כלל דהנה מבואר בש"ע אה"ע סי'

קט"ו דעוברת על דת מצוה לגרשה ומותר לגרשה בע"כ וא"כ הכ"נ בנ"ד כיון שעוסקת בחליפת מטבעות מזויפות אין לך עוברת על דת גדולה מזה ובודאי מותר לגרשה בע"כ, ואע"ג דלענין כתובה מבואר להדיא דלא הוי עוע"ד רק כשהכשילה אותו באיסור אבל עשתה איסור לעצמה לא הוי עוברת על דת אמנם זה דוקא להפסידה כתובתה אין לנו כח להפסיד כתובתה ממנה אבל לענין לגרש בע"כ יש עלי' דין עוע"ד בודאי אע"פ שלא עשתה איסור אלא לעצמה, וראי' לזה מהא דמבואר ביו"ד סי' רל"ב דאם המשודך קלקל מעשיו דיכול להתיר השידוך ואפי' נשבע עליו משום דאדעתא דהכי לא נשבע ובשידוכין איכא חרם הקדמונים מלבד השבועה ואפ"ה רשות בידו להתיר קשר השידוך משום דבאיש כזה לא הי' החרם כלל וה"נ כיון שעשתה נבלה כזו דעת לנבון ניקל דעל אשה כזו לא גזר רגמ"ה ומותר לגרש אותה בע"כ ומאחר דמותר לגרש אותה בע"כ אם אינו יכול לגרשה בשום אופן מותר לו לישא אשה אחרת דלכמה פוסקים החר"ג דשתי נשים קיל יותר מלגרש בע"כ כמ"ש הב"ח הנ"ל ומשום שיעבוד לא שייך הכא כמ"ש דאומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לא נשתעבד לה והכא ל"ש סברת התוס' בכתובות כמ"ש:

והנה נודע דעת השב יעקב דבעוברה על דת א"צ היתר ממאה רבנים אולם הנוב"י הוא מפקפק בדברי השב"י וכ' דאפי' בעוע"ד צריכה היתר ממאה רבנים משום דלמא תחזור בתשובה ויחול עליו החר"ג אולם באמת דבריו הקדושים אינם נוחים לי דמאחר דהנשואין היו בהיתר ונשא אשה אחרת ואפי' אם תחזור בתשובה אח"כ אינו חוזר וניעור עליו החר"ג, ואע"ג דלכאורה מצינו כן בש"ס זבחים (דף ל"א) גבי חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו דאמר רבא ויקץ כישן הפיגול ויעו' ברא"ש פג"ה מה שהערה שם מש"ס הנ"ל בדין חוזר וניעור אולם באמת נ"ד דמי להא דאיתא בש"ס זבחים (דף כ"ט) אמרת אחר שהוא כשר יחזור ויפסול יע"ש וכן מצינו בש"ס בכורות (דף כ"ב) וכי טומאה שבטלה חזרה וניעורה וה"נ כיון דכבר הותר שוב אינו חוזר ונאסר, וגם יש לדמות זאת להא דאיתא בש"ס יבמות (דף פ"ו) לא נעשה מתים כחיים לענין יבום מק"ו ת"ל דרכי' דרכי נועם ואין זה דרכי נועם כיון שכבר נשאת לשוק שאח"כ תצא ממנו ה"נ כיון שכבר הותר לו לישא אחרת אין זה דרכי נועם שאחר שתחזור הראשונה שתצא השני' ממנו שנשא אותה בדרך היתר והוא ראי' ברורה למבין ובפרט לדעת הב"י דאיסור שתי נשים הוא רק בתחלת הנשואין ממילא הכא כיון שתחלת הנשואין הי' בהיתר שוב אין כאן איסור כלל ע"כ לדעתי דברי הש"י ברורים הם דבעוע"ד א"צ היתר ממאה רבנים כלל אבל עפ"י מאה רבנים בודאי מותר לו לישא אחרת, ע"כ נראה לדעתי להתיר לאותו איש

ע"פ היתר ממאה רבנים ולזכות לה גט וימסור אח"כ הגט לשליח בתורת הולכה וכת"ה יראה לצרף עמו עוד רב מומחה ומובהק בהוראה להסכים ע"ז להיתרא:
הכ"ד ידידו"ש ושלום תורתו באהבה מברכו שהשנה חדשה יביא לו ולכל הנלוים אליו ברכה ושלום והצלחה וכבוד למורשה וכוח"ט בכלל כל ישראל. יעקב ווייזנפעלד:

סימן מא

ב"ה יום ג' י"ט אדר זמר"ת לפ"ק פ"ק הרימלוב יפ"ה.
שלום וכט"ס אל כבוד הרב הגדול החריף ובקי זך השכל והרעיון חו"ס אשכול הכופר יו"ש **כש"ת מו"ה משה נתן הלוי רובינשטיין נ"י ראבד"ק דובנא רבתא יצ"ו**.
יקרת מכתבו בצירוף הקונטרוס שלו אשר פלפל בחכמה ובהשכל הגיעני נכון. ע"ד השאלה אודות האשה מ' מלכה שנתקדשה בעיר יאססי בשנת תרל"ז לאיש אחד דאקטאר אפיציער ונפטר והאשה הנ"ל נשארה גלמודה וזקוקה לחלון כי הי' להדאקטאר הנ"ל אח הנקרא חיים רויזינפעלד אשר הי' ג"כ בעבודת הצבא בק' דובנא משנת תרל"ז עד שנת תר"ם, ובשנת תרמ"א נסע למדינת אמעריקא לעיר נעוויארק כמה ירחים שונים והי' מריץ אגרותיו לאביו ולמשפחתו ואח"כ מנע אגרותיו יותר מארבעה שנים ועקבותיו לא נודעו לשום אדם ומשפחתו חפשו אחריו בחפש מחופש במכתבים שונים לקרובים ואוהבים וכולם עונים בפה אחד כי לא ידעו ממנו מאומה משכנו אי', וכ"ת ראה בעצמו מכתב מאביו אשר בכה כי בנו נעלם מאתו זה ב' שנה והאיש חיים הנ"ל מעודו הי' פורק מעצמו עול יהודית מחלל שבתות בפהרסיא בפני כל אדם ולא יתבושש, וכעת האשה הנ"ל שוקדת ודופקת על בתי תופשי התורה אולי יוכלו להמציא לה מזור ותרופה להנשא בלי חליצה לבלי תהי' נשארה סגורה בכבלי עיגון כל ימי חיי':
תשובה. מלתא דא מבוכה גדולה בין הראשונים הוא וכבר הוא נודע דעת ר"י גאון דמומר אינו זוקק לחליצה ולא נקרא אחיו במצות, ודעת רש"י דמומר זוקק לחליצה דאעפ"י שחטא ישראל הוא, אולם דעת הר"ם והגאונים דמומר אינו זוקק לחליצה לא משום טעם של הרי"ג הנ"ל דמומר לאו אחיו הוא אך מטעם אחר מדמקשה הש"ס בפרק הגוזל בתרא אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה ומשני דמינח ניחא לה דטב לה למיתב טן דו וכו' והא תינח לגבי מו"ש אבל גבי מומר ליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניחא לה שיעבירנה ע"ד לבוא עלי' כ"ז שהיא נדה, והנה הרדב"ז בח"ד בסי' צ"ג כתב שאפילו האוסרין בזה וסוברים דמומר זוקק לחליצה לא אסרו אלא בזמן שהמומר לפנינו ואפשר בחליצה אבל היכי שלא נודע

מקומו איו בזה לא אסרו וכן מובא בבאה"ט בשם הרד"ק דלכ"ע ביבם מתנכר שאינו בעירה והיא אינה יכולה לילך לעירו דאיכא תרתי המרה ועיגון אם יסכימו חכמי הדור לפוטרה מחליצה גם הוא יהי' סניף להם, וכבר נודע כי כל בעלי שו"ת מלאים מזה כ"א הולך לדרכו זה אוסר וזה מתיר, לכן גם אני אענה את חלקי בזה אשר יורוני מן השמים ואדברה בעדותיו נגד מלכים ולא אבוש, וזה החלי בעזר צורי וגואלי:

לכאורה בנ"ד ל"ש כלל הטעם של הגאונים שהתירו במומר בלא חליצה דמשום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה אע"ג דמומר לחלל שבתות הוי מומר לכל התורה כולה ולדעת הרשב"א הוא מנסך יין כמומר גמור מובא דברי הרשב"א בב"י בסי' קי"ט מ"מ הכא ל"ש לומר דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה כיון דמתחלה הי' נשאת לד"ר אפיציער אשר בלי ספק הי' מומר כמו אחיו החולץ א"כ חזינן דאינה מקפדת מלהנשא לאיש כזה ע"כ לכאורה אין כאן מקום בנ"ד לומר דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה, ועל הטעם של רי"ג דלאו אחיו במצות הוא חלקו עליו כולם דאעפ"י שחטא ישראל הוא והגאונים לא התירו ג"כ מטעם דילי' רק משום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה והכא בנ"ד ל"ש ואח' אולם אחר העיון נראה לי דגם הכא שייך לומר דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה, והיא דהנה הרמב"ן ביבמות חידש לן דלא"ש דסובר דהכונס את יבמתו לשם נוי ולשם אישות כאלו פוגע בערוה לדידי' אונס ומזיד לא קנה והנו"ב בתשובותיו במוה"ק בסי' נ"ד הביא ג"כ דברי הרמב"ן הנ"ל, והנה הח"ץ בתשו' א' כתב דלדעת הסוברים דמומר זוקק לחליצה מומר א"י לחלוץ כלל כיון דבעינן שיתכוון למצוה ומומר כיון דהוא פורק מצות השי"ת בודאי אינו מתכוון לשם מצות חליצה ולכך אין חליצתו מועיל כלל, א"כ מעתה לפימ"ש הרמב"ן הנ"ל דלא"ש אונס ומזיד לא קנה כלל ולדעת כמה פוסקים הלכה כא"ש א"כ לפי"ז במומר אם רוצה ליבם אין אנו מניחין ליבם אותו א דבודאי אינו מתכוון למצוה וא"כ תהי' עגונה כל ימי' ול תוכל להנשא לעולם כיון דחליצתו אינו מועיל וגם היבום שלו הוא אסור להפוסקים כא"ש א"כ דעת לנבון נקל דהוי אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה דלא תוכל להנשא לעולם ותהי' צרורה בעיגון כל ימי' כיון דא"י לא לייבם ולא לחלוץ להפוסקים כא"ש וא"כ הכא הוי אומדנא יותר גדולה ממו"ש דבמו"ש כבר הקשו כולם דאיך שייך לומר דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה דהא יכול הוא לחלוץ וכדאמרינן מניין ליבמה שנפלה לפני מו"ש דאין חוסמין אותה אבל הכא גבי מומר דא"י לייבם דלא"ש אונס ומזיד לא קנה ולחלוץ ג"כ א"י כיון דאינו מתכוון למצוה וכמ"ש הח"ץ א"כ תהי' עגונה כל ימי חיי' ועל אופן זה בודאי אמדינן דעתה שלא קידשה נפשה עד"ז ואע"ג דלכמה פוסקים אין הלכה כא"ש ולדידהו שפיר יכול לייבם וא"כ לדידהו

ל"ש לומר דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה כיון דהוא יכול לייבם דלשיטתייהו אפילו אונס ומזיד קנה, מ"מ אנן מאחר דמספקא לן דילמא הלכה כא"ש וא"כ אם ירצה לייבם הב"ד אין מניחין אותו לייבם כיון דהוא מומר ודילמא הלכה כא"ש ואונס ומזיד לא קנה וא"כ תהי' שכולה כל ימי' א"כ אפילו אם האמת היא כרבנן דא"ש מה בכך מ"מ היא תשב עגונה כל ימי' משום הספק דדילמא הלכה כא"ש היא א"כ דמי למ"ש הש"ך בחו"מ בסי' ש"ו כיון דמספק פרשה אין לך מום גדול מזה א"כ בודאי שייך הכא לומר האומדנא דש"ס הנ"ל שלא תהי' יושבת אסורה בעבותות העיגון כל ימי' ודוק:

אולם עומד לנגדינו דברי המ"ב בתשובותיו תשובה פ"ו אודות שהי' מערערין על הגט שנתן גט שכ"מ שסבר שהוא חולה מסוכן כאשר אמרו הרופאים ובאמת לא הי' חולה כלל רק קרובי האשה העמידו את הרופאים שיאמרו אליו שהוא מסוכן למות וכתב המ"ב דל"מ כלל לפסול הגט דדוקא בדי"מ מהני אומדנא דמוכח כמו שטר מברחת וכדומה אבל בגיטין וקדושין אינו מועיל אומדנא ובעינן ת"כ דוקא עיי"ש א"כ לפי דברי המ"ב לא מועיל כלל שום אומדנא בקדושין, א"כ לכאורה נפל, הך התירא הנ"ל בבירא כיון דבגו"ק ל"מ אומדנא כלל, ובאמת דברי המ"ב מרפסין איגר דאיך נוכל לומר דל"מ אומדנא כלל א"כ איך מקשה הש"ס אלא מעתה נפלה לפני מו"ש לא תהי' זקוקה לחליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה א"כ מבואר להדיא דגם בקדושין מהני אומדנא, אולם אחר העיון נראה לתרץ דברי המ"ב דודאי המ"ב מודה דמה"ת מועיל אומדנא גם בגו"ק כמו בדי"מ וכדאמרינן בש"ס גיטין (ע"ב:) דר"ה סובר דגיטו כמתנתו ולדעת רש"י אפילו בסתם אם עמד חוזר לולא הגזירה דשמא יאמרו דיש גט לאח"מ רק דחכמים תקנו דל"מ ג"ד בגיטא ואפילו אומדנא דמוכח ל"מ וכמ"ש התוס' גיטין (ל"ב.) בד"ה מ"ד דחכמים עשאו אותו כדברים שבלב ול"מ ביטול הגט מדרבנן ואין זה עוקר דבר מה"ת משום דאפקינהו רבנן לקדושין מינה כמו בביטל שלא בבי"ד עיש"ה בתוס', א"כ לפי דברי המ"ב צ"ל בקו' הש"ס דיבמה שנפלה לפני מו"ש דתיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה היינו דמדאורייתא תיפוק מיהו בלא חליצה ולא תצטרך חליצה רק מדרבנן דמה"ת שפיר מהני אומדנא אפילו לדברי המ"ב וא"כ הוא עדיין לא נמצא מזור ותרופה לנ"ד כיון דמדרבנן ל"מ אומדנא כלל וא"כ עכ"פ מדרבנן צריכה חליצה:

אולם באמת לדעתי דברי המ"ב סתר לדברי התוס' ב"ק (ק"י) במקומה דכתבו דדוקא באלמנה מן האירוסין אמרינן דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה אבל לא מן הנשואין וכתבו כולם דהטעם של התוס' דכתבו דמן הנשואין ל"א הך אומדנא הוא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובודאי בעיל לשם קידושין ולפי דברי המ"ב דמדרבנן

ל"מ כלל אומדנא בגו"ק וקו' הש"ס עכצ"ל כמ"ש דמה"ת תיפוק לה בלא חליצה א"כ גם בנשואין שייך לומר הך אומדנא מדאורייתא דל"ש לומר דאין אדם עושה בעילתו ב"ז כיון דמדרבנן הוי קידושין דמדרבנן ל"מ אומדנא לפי דברי המ"ב שוב ל"ה בב"ז כמ"ש התוס' בכתובות בפ' המדיר (דף ע"ג) בד"ה בההיא לענין קידושי קטנה דכל היכי דהוי קידושין מדרבנן ל"ה בב"ז, אלא ודאי דאפילו מדרבנן מהני בגו"ק אומדנא וא"כ אם נימא הך אומדנא לא תהי' קידושין אפילו מדרבנן ולכן שפיר כתבו התוס' דבנשואין ל"ש לומר הך אומדנא וא"כ מזה ראי' נגד המ"ב א"כ שפיר בנ"ד שייך לומר הך אומדנא הנ"ל דאדעתא דהכי שתהי' יושבת כל ימי' עגונה לא קידשה נפשה ודוק:

איברא דדעת המ"ב תמוהין מאוד דכתב דבגט ל"מ אפילו אומדנא דמוכח דמועיל בדי"מ דבש"ס ב"ב (דף מ') משמע להיפוך דמקשה שמה אי דגיטא ומתנתא ג"מ בעלמא היא ולא צריכין להכיר באונסו כלל כיון דגילה דעתו במסירת מודעה שאינו חפץ בהמתנה ובהגט הרי מדמה הש"ס גט למתנה דסגי בגט ג"מ בעלמא אע"ג דל"מ במכר א"כ גט עדיף בזה ממכר ואיך יכול המ"ב לומר להיפוך דאפילו אומדנא דמוכח דמהני במו"מ לא יועיל בגט, אתמהה! ובאמת כבר הקשה הב"ח בחו"מ בסי' הר' ובא"ע בסי' קל"ד דברי הש"ס אהדדי דבש"ס ב"ב אמרינן דבגט ומתנה מהני ג"מ בעלמא ובש"ס בפ' השולח אמרינן דג"ד בגיטא לאו מלתא היא כאביי ומתרץ הב"ח דהתם הג"ד היא לאחר המעשה לאחר כתיבת הגט הלכך לאו מלתא היא אבל הכא מיירי דמוסר מודעה קודם כתיבת הגט הלכך סגי בג"מ בעלמא לבטל הגט עיי"ש, א"כ לפי"ד הב"ח בודאי נסתרו דברי המ"ב הנ"ל דכתב דבגיטין ל"מ אפילו אומדנא דמוכח ונהפוך היא דקודם כתיבת הגט מהני אפילו גילוי מלתא בעלמא לבטל הגט אף דל"מ במכר ואפילו לדברי הרשב"ץ שהביא הב"י בסי' ל"ד בא"ע דג"ד ל"מ בגיטא אף קודם המעשה אבל עכ"פ א גרע ממכר ולומר דל"מ אפילו אומדנא דמוכח זה לא שמענו כיון דלדעת הב"ח מועיל אפילו ג"מ בעלמא, ובאמת דברי הרשב"ץ חל עלינו להבין דאמאי לא יועיל באמת ג"ד בגט קודם המעשה כמ"ש הב"ח, אך לפימ"ש לעיל בשם התוס' בפ' השולח בד"ה מ"ד דחכמים עשאוהו כדברים שבלב ואפקינהו רבנן לקדושין מיני' ולכך תקנו שיועיל ג"ד בגט אף קודם המעשה ואין זה עוקר דבר מה"ת כמו בביטל שלא בפני השליח דאפקינהו רבנן לקידושין מיני':

ועפי"ז נראה לי לתרץ דברי הרמב"ם התמוהין דפסק בפ"ו מה"א דהנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה באחת התקדשי לי היום ובאחת תתקדשי לי לאחר שאגרשך דמקודשת בודאי, ותמהו כולם עליו דבש"ס בפ' האומר ובנדרים הוא איבעי' דלא אפשטא ואמאי

פסק הרמב"ם דמקודשת בודאי, והרשב"א כתב דהאיבעי' אפשטא מדוכתא אחריתי מהא דאמרינן דאומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנו ממך תיקדש מי לא קדשה אלמא כל שבידו להקדיש עכשיו חייל לקמי' אעפ"י שיהיב זמן בנתיים שלא יהי' ראוי להקדיש הכ"נ כיון שביד שניהם שתתקדש מעכשיו לעולם, אעפ"י לכשיתן לה גט לא תהי' ברשותו להתקדש לו אפיה"כ מהני הקדושין שלאחר הגירושין, אבל הר"ץ ז"ל תמה עליו דשאני התם דאותו הקדש עצמו שהוא מקדיש לאח"ז אף מעכשיו יכול להקדישו משא"כ בקדושי אשה שאותן הקדושין השניין א"א שתחול עכשיו שהרי היא מקודשת משום קידושין הראשונים א"כ איכא למימר דקידושן השניי' שלאחר אירוסין לא חיילין:

אולם לדעתי נראה לתרץ דברי הרמב"ם בטוטו"ד דבאמת לפימ"ש הב"ח דהא דל"מ גד"ב היינו דוקא לאחר המעשה לאחר כתיבת הגט אבל קודם כתיבת הגט שפיר מהני ג"מ לבטולי הגט כדאמרינן בש"ס ב"ב הנ"ל אי דגיטא ומתנתא ג"מ בעלמא א"כ קשה איך מיבעי' לי' בנתן לה שתי פרוטות ואמר לה בא' התקדשי לי היום ובאחת לאחר שאגרשך דדילמא אינו מועיל הקידושין השניי' לאחר הגירושין דהא ממנ"פ היא מקודשת לעולם כיון דאמר דמקדשה באחת לאחר שאגרשך א"כ גילה בדעתו דאין ברצונו לגרשה רק באופן שתתקדש לו לאחר הגירושין ואם לא יועילו הקדושין השניים אין ברצונו שיחול הגט כלל וגילה בדעתו קודם כתיבת הגט מילתא היא לדעת הב"ח א"כ ממנ"פ היא מקודשת לעולם דאם נימא דהקדושין השניים לא חלו א"כ ממילא בטל הגט כיון דקודם המעשה בג"מ בעלמא סגי והוא גילה בדעתו שאין ברצונו שיחולו הגירושין רק אם יחולו הקדושין והבן זה, אלא ע"כ צ"ל כדעת הרשב"ץ שהביא הב"י בסי' קל"ד הנ"ל דג"ד ל"מ בגיטא אף קודם המעשה, והנה כבר כתבנו דהטעם של הרשב"ץ והרמב"ן דל"מ גד"ב אפילו קודם המעשה כמ"ש התוס' בר"פ השולח דחכמים עשאו אותו כדברים שבלב ואפקינהו רבנן לקידושין מיני':

ולפי"ז שפיר מתורץ דברי הנ"ל כמין חומר דפסק דהיא מקודשת בודאי דמאחר דמספקא לן בש"ס דדילמא מועיל הקדושין השניים דלאחר גירושין ממילא היא מקודשת בודאי כיון דאנן מספקא לן דדילמא מועיל הקידושין שלאחר הגירושין א"כ בודאי גם הוא בעצמו מסופק דדילמא מועיל הגירושין דמי איכא מידי דאנן לא ידעינן והוא ידע כמ"ש הר"ן בקדושין בפ"ק גבי קידש אשה ח"ש וחב"ח וחזרה ונשתחררה א"כ גילה בדעתו שאין ברצונו לגרשה רק באופן שיחולו הקידושין השניים ואם לא יחולו הקידושין השניים גם הגט לא יחול ומה"ת בגיטא קודם המעשה ג,ד בגט מילתא היא והא דל"מ גד"ב אפילו קודם המעשה לדעת הרשב"ץ והרמב"ן היא רק מדרבנן דחכמז"ל עשאו

אותו כדברים שבלב א"כ הכא דל"מ הג"ד לבטל הגט היא רק מדרבנן ואפקינהו רבנן לקידושין מיני' א"כ שפיר פסק הרמב"ם דמקודשת בודאי דאם נימא דהקדושין השניים דלאחר גירושין אינם חלין א"כ ע"כ הם חלים דאם נימא דהקדושין השניים לא חלו א"כ הי' לן לומר דהגט לא חל כלל וא"כ היא מקודשת לעולם מחמת קידושין הראשונים כיון דמה"ת נד"ב קודם המעשה מילתא היא, וע"כ אתה צ"ל דמדרבנן ל"מ ג"ד בגיטא אפילו קודם המעשה ואפקינהו רבנן לקידושין מיני' ופקעו הקידושין הראשונים וכיון דפקעו הקדושין הראשונים ממילא חלין הקדושין השניים ודמי למקדש אשה פנוי' לאחר שלשים יום דחלין הקדושין ומקודשת היא בודאי דאותו הקדש שהוא יכול להקדיש עכשיו יכול להקדיש לאח"ז כמו בשדה זו שאני מוכר לך דקדשה ובשלמא אם לא הי' כאן שום ספק כלל דיחולו הקדושין השניים לא הי' מקום לומר דהוי ג"ד בגיטא דאין ברצונו לגרשה רק שיחולו הקידושין השניי' משום דאפילו הי' התנה כן בפירוש לא הי' מועיל דהוי כמו ע"מ שתעלי לרקיע דהוי כמפליג בדברים משא"כ לאחר דמספקא לן דדילמא חלין הקידושין השניים א"כ שפיר הוי גד"ב ועכצ"ל דאפקינהו רבנן לקידושין מיני' א"כ שפיר היא מקודשת בודאי דאם נימא דלא חלין הקידושין ממילא הם חלין כמו במקדש אשה פנוי' לאחר ל' יום, ודוק היטב כי חריף היא:

ומעתה נחזור לנ"ד דבגו"ק מהני עכ"פ אומדנא דמוכח כיון דבקידושין דעת ר"א ג"כ דתלוהו וקידש הוי כתלוהו ויהיב דל"ה מתנה וא"כ בקידושין מה"ד לדעת הר"א אפילו ג"מ בעלמא סגי לבטל הקידושין אבל אומדנא דמוכח לית דין צריך בושש כלל דמהני לבטל הקידושין והכ"נ בנ"ד אומדנא דמוכח היא דלא רצתה להתקדש אדעתא דהכי דתהי' נשארה עגונה כל ימי':

אולם בהגהות מרדכי פ' החולץ שם הקשה על המהר"ם דהתיר במומר משום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה מהא דכתבו התוס' דדוקא מן האירוסין שייך הך סברא אבל לא בנשואין, והנה הב"ח בסי' קנ"ז דחק ליישב דדוקא במו"ש שייך למימר הך סברא אבל במשומד הדעת נותנת דאינה מכנסת אפילו מן הנשואין, אבל לדעתי נראה דבנ"ד אין אנו צריכין לסברת הב"ח ואין לחלק בנ"ד בין אירוסין לנשואין ול"מ לדעת הסוברים דהא דקידש ע"ת וכנסה סתם דצריכה גט משום דאין אדם עושה בב"ז ובודאי בעיל לשם קידושין בכל אופן והיינו טעמא של התוס' דלא אמרינן מן הנשואין דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה א"כ דעת לנבון ניקל דבאיש כזה שהי' הבעל דאקטאר אפיציטר ואיתחזק גברא באיסורין ל"ש לומר חזקה דא"א עושה בב"ז וכדאיתא בש"ס תמורה (כ"ז) כיון דאיתחזק גברא באיסורין לקי בארבע מלקיות וכבר הערה מזה בעל המל"מ פ"י מה"ג

כנודע א"כ אין לחלק בנ"ד באיש כזה בין אירוסין לנשואין דל"ש הכא אא"ע בב"ז, אולם אפילו לדעת הסוברים דקידש ע"ת וכנסה סתם היא משום דאחולי אחלה לתנאי, נראה לדעתי ג"כ מלתא חדתא דהכא לא מועיל מחילה כלל, דהנה הרא"ש בתשובה כלל ל"ה כתב הטעם דמהני מחילת התנאי שישאר המעשה במקומו אף שלא יתקיים התנאי כיון דהא דמהני התנאי לבטל המעשה היא משום דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר ואי לאו דילפינן מהתם לא הי' כח בתנאי לבטל המעשה אם לא יתקיים התנאי וכיון שכן היא שהמעשה היא דבר בפ"ע וראוי היא להתקיים בלתי קיום התנאי אלא דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר א"כ יכול לבטל התנאי דאין קיום המעשה תלוי בו דדיבור בעלמא הוא ואתי דיבור דביטול התנאי ומבטל דיבור של התנאי והמעשה קיים כדחזינן בקידושין בפ' האומר דפליגי ר"י ור"ל במקדש לאחר שלשים וחזרה תוך שלשים דאמר ר"י דאתי דיבור ומבטל דיבור אע"ג דאיכא מעשה דנתינת מעות ליד האשה כ"ש דיבור של ביטול התנאי דליכא מעשה אלא דברים בעלמא עכ"ל מובא דבריו בקצרה בב"י בא"ע בסי' ל"ח:

ולפי"ז נראה לי דהא דמהני ביטול התנאי היינו דוקא היכי שצריך ת"כ שיהי' כתנאי ב"ג וב"ר דאי לאו דילפינן מב"ג וב"ר לא הי' כח ביד התנאי לבטל המעשה אפילו אם לא נתקיים התנאי א"כ המעשה הוא דבר בפ"ע וראוי להתקיים בלתי קיום התנאי לכך יכול לבטל התנאי דל"ה התנאי רק דיבור בעלמא ואתי דיבור ומבטל דיבור משא"כ היכי דלא בעי דיני תנאי כלל רק אפילו לא התנה כלל משום אומדנא דמוכח כמו בנ"ד דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה א"כ בזה א"צ למילף מתנאי ב"ג וב"ר כלל רק מן הסברא אין המעשה קיים אם תפול ליבום לפני אח המומר א"כ התנאי והמעשה הם מתלכדים כאחד ואין אחד נפרד מחבירו א"כ בכה"ג ל"מ מחילת התנאי כלל ובזה צריכין קידושין מחדש דלא אתי דיבור ומבטל מעשה ובזה ל"ש אתי דיבור של ביטול התנאי ומבטל דיבור התנאי דתנאי זה מגוף המעשה נחשב כיון דלא בעי הכא דיני תנאי כלל ומהני אפילו לא התנה כלל והיא סברא ברורה למבין ומאן דלא יודה לזה לא עבר על פתחא של תורה כי אחת ונכון היא לאמיתה של תורה, וא"כ בנ"ד כיון דחזקה דא"א עושה בב"ז ל"ש גבי איש כזה דפרק עול מצות ולא נשאר לומר רק דלבטל התנאי משום חיבת חופה וביאה מחלה לתנאי והכא ל"ש לומר כן דהיכי דבטלו הקידושין משום אומדנא ול"ב שום תנאי כלל בכה"ג ל"מ מחילה כלל ודוק:

וראי' לדברינו מצינו בש"ס ב"ק (דף ק"ב) דאמרינן התם ועצים להסקה תנאי היא דתניא אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכביסה רי"א נותנין כו' וכתב רש"י שם בד"ה יצאו דהיינו תנאי דרבנן סברו סתם פירות לאכילה וחייל עלייהו קדושת שביעית

הלכך אפילו לקטן למשרה ולכביסה ל"מ מחשבה לאפקועי איסורן למיהוי כעלי קנים שלקטן לעצים דהתם סתמייהו להכא ולהכא אבל פירות סתמן לאכילה ומשעת יצירתן חייל קדושתן תו ל"מ מחשבה לאפקועי ור"י סובר סתם פירות לאו לאכילה נתנו ומהני בהו מחשבה היכי דלקטן למשרה דלא חייל עלייהו קדושת שביעית, א"כ חזינן להדיא מדברי רש"י הך סברא שכתבנו דהיכי דסתמן לאכילה ל"מ מחשבה לאפקועי איסורן דדוקא היכי דבעינן שיפרש בפיו שיהי' לאכילה אז אתי דיבור ומבטל דיבור ומחשבה מיד מחשבה ומהני מחשבה לאפקועי איסורן משא"כ היכי דסתמא לאכילה קיימא אז ל"מ מחשבה להוציא מיד מעשה וכעין זה מחלק הרב המגיד לתרץ דברי הרמב"ם דפסק גבי חריות של דקל שגידרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה א"צ לקשור ובנדבך של אבנים פסק דל"מ מחשבה אלא א"כ למדום וכתב הה"מ דבחריות של דקל איכא דקיימא לישיבה ואיכא דקיימו לעצים ולא נאסרו אלא מפני מחשבתן שקצצן לעצים לכך מחשבת ישיבה מוציא מידי מחשבת שריפה אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לישיבה לפיכך צריך מעשה להוכיח שהן לישיבה מובא דבריו במג"א בסי' ש"ח סעי"ק מ' עיש"ה והיא ממש דברי רש"י בב"ק הנ"ל דהיכי דמהני סתמא הוי מעשה ולא אתי מחשבה ומוציא מיד מעשה:

ובזה נראה לי לפרש דברי הש"ס בזבחים (דף ג') דמקשה התם מי אמר ר"י אמר רב חטאת ששחטה לשם עולה פסולה לשם חולין כשירה אלמא דמינה מחריב דלאו מינה לא מחריב בה ורמינהו כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול ואפילו לשם נכרית נמי פסול ומשני גט דל נכרית מיני' הוי לי' סתמא וסתמא פסול קדשים דל חולין מינייהו הוי לי' סתמא וסתמא כשר, ולכאורה קשה מאוד להבין דברי הגמ' דקאמר דל חולין מיני' הוי לי' סתמא דניהו דהא דאמר לשם חולין לא מרעא לי' משום דלאו מיני' לא מחריב מ"מ סתמא ל"ה דעכ"פ אמר בפירוש דאינו שוחט לשם קדשים ול"ד לסתמא דסתמא לשמה קאי משא"כ הכא דאמר בפירוש דאינו שוחט לשם קדשים ואמאי קאמר הש"ס דהוי לי' סתמא:

אמנם לפי האמור ניחא מאחר דמבואר מדברי רש"י בב"ק הנ"ל ובדברי הה"מ דהיכי דמהני סתמא הוי מעשה ולא אתי מחשבה ומוציא מיד מעשה א"כ בקדשים דל"ב שיפרש לשמה רק סתמא לשמה קאי א"כ אפילו אם אמר בפירוש ששחט לשם קדשים לא אתי מחשבה ומוציא מיד מעשה דבשלמא אם הי' בעינן לשמו בפירוש אז הי' אמרינן דאתי דיבור של שלא לשמו ומבטל הדיבור של לשמו משא"כ כיון דאמרינן דסתמא לשמה קאי א"כ אפילו אמר בפירוש דשחט שלא לשם קדשים ל"מ למיפסל כלל כמו

דל"מ מחשבה דלמשרה ולכביסה לאפקועי איסור שביעית בפירות העומדין סתמא לאכילה רק בשינה לשם זבח אחר אז גילתה התורה דפסול מדכתיב לא יחשב אבל בשחט לשם חולין דלאו מינה היא וכל היכי דלאו מינה לא מחריב בי' א"כ במה דשחיט לשם חולין לא מחריב כלל ולא נשאר רק דאמר בפירוש דאינו שוחט אותם לשם קדשים וזה לא מגרע כלל כיון דמהני סתמא תו לא אתי מחשבה ומוציא מיד מעשה ודוק היטב בזה כי היא כוונה נפלאה בדברי הגמ' א"כ הכא בנ"ד כיון דמהני מטעם אומדנא ל"ב דיני תנאי כלל ל"מ מחילה כלל וצריך קידושין מחדש:

ועפי"ז נראה לי לתרץ דברי הרי"ף בכתובות בסוגי' דקידשה ע"ת וכנסה סתם דהביא שם פירוקי דרבא ורבה אהא דמקשה התם על מתני' דכנסה סתם ונמצא עלי' נדרים דתצא שלא בכתובה מ"ש כתובה דלא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי ומשני רבה גט מדבריהם ורבא אמר תנא ספוקי מספקא לי' גבי ממונא לקולא וגבי איסורא לחומרא ותמהו עליו אהא דהביא פירוקא דרבא ורבה בהלכות, דהנך פירוקי אליבא דשמואל איתמר אבל לרב צריכה גט גמור מה"ת וכיון שכן האיך כתב דצריכה גט מספיקא:

אולם לפימ"ש ניחא דמסקנא דסוגיין עיקר הטעם דקידשה ע"ת וכנסה סתם דצריכה גט כיון דאאעבב"ז משום הכי אחלי' לתנאי' כדי שלא תהי' בב"ז, והנה אפילו בקידשה סתם א"צ גט מודאי רק מספק דהא חזינן דגזרינן שלא תאכל ארוסה ב"י בתרומה משום סמפון אלמא דאפילו בסתמא חיישינן לביטול הקידושין וצריכה גט רק מספק, ובאמת חזות קשה לי לפי סברת הרא"ש בפ' מ"ש דמש"ה בשכ"מ שכתב כל נכסיו ועמד דא"י לחזור דחיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת אע"ג דהנכסים הם בחזקת הנותן כיון דהמתנה היא בודאי רק דאומדנא דמוכח היא דלא נתן אדעתא דהכי אם יעמוד מחליו וכיון דאיכא ספק בהאומדנא שוב הוי דברים שבלב, ובזה אמרתי לתרץ קו' הפנ"י בקידושין גבי האי גברא דקידש בציפתא דאסא דמקשה התם מי דמי התם בתורת פקדון יהיב לה ניהלה סברא אי שדינהו להו ומיתברי מחייבינא באחריות הכא בתורת קידושין יהיב לה אם איתא דלא ניחא לה תשדינהו ופריך ר"א אטו כולהו נשי דיני גמירי הכ"נ סברא אי שדינהו להו מחייב באחריות, והקשה הפנ"י דאטו משום דשמא נשי לאו דיני גמירי יכולין אנו לבטל הקידושין הלא לחומרא ה"ל למיזל דדילמא יודעת הדין דלא תתחייב באחריות ומדלא זרקה אותם ש"מ דניחא לה הקידושין:

אולם לפי"ד הרא"ש הנ"ל ניחא דבאמת הי' לן לומר דל"ה קידושין כיון דהוי שתיקה דלאחמ"מ דלאו כלום הוא רק דר"ה ברדר"י הקשה בה דאומדנא דמוכחת היא דנתרצית

בהקידושין דאם איתא דלא ניחא לה תשדינהו א"כ שפיר פריך ר"א דשמא כולהו נשי לאו דינא גמירי וא"כ ממילא ל"ה אומדנא דמוכח דניחא לה בהקדושין מדלא זרקה וכיון דיש ספק בהאומדנא שוב הוי דברים שבלב וממילא בטלו הקידושין, ולפי"ז הכ"נ קשה בקידשה סתם ונמצא עלי' נדרים דמקודשת מספק דמספקא לן על סתם אדם אם אפשי באשה נדרנית או לא א"כ יש ס' באומדנא וכיון דיש ספק בהאומדנא שוב הוי דברים שבלב וא"כ אמאי צריכה גט מספק תהי' צריכה גט בתורת ודאי, שוב מצאתי בשו"ת בת עיני שהעיר בזה, ותירץ דאין הספק הוא על המקדש הזה בלבד אם ניחא לי' באשה נדרנית או לא דאז הי' דברים שבלב רק דתנא מספקא לי' על כל אדם בעולם אם רוצה באשה נדרנית א"כ הוי דבר זה שבלב כל אדם ודברים שבלב כ"א הוי דברים רק דהתנא מספקא לי' אם הוא כן בלב כ"א או לא עכ"פ חזינן דאפילו קידשה סתם ל"ה רק קידושי ספק והס' הוא דילמא אין שום אדם רוצה באשה נדרנית, ולפי"ז שפיר מתורצין דברי הרי"ף הנ"ל כמין חומר דכתב בהלכות הך פירוקא דרבא דצריכה גט מספק דאפילו לרב דסובר בקידשה ע"ת וכנסה סתם דצריכה גט א"צ גט בודאי רק מספק מאחר דכבר הוכחנו בראיית עצומות דל"מ מחילה רק היכי דצריך תנאי אבל היכי דבטלו הקידושין משום אומדנא ל"מ מחילה כלל משום דלא אתי דיבור ומבטל מעשה וא"כ בקידשה ע"ת וכנסה סתם דצריכה גט משום חזקה דא"א עושה בב"ז ובודאי אחלי' לתנאו ל"מ רק לבטל התנאי ונשאר הדבר כאלו לא התנה כלל וכיון דאפילו בקידשה סתם ולא התנה כלל א"צ גט רק מספק דדילמא אינו רוצה באשה נדרנית וכל היכי דמהני בסתמא ל"מ מחילה כלל א"כ ממילא בקידשה ע"ת וכנסה סתם א"צ גט רק מספק דלא גרע מקידשה סתם דא"צ גט בודאי דהמחילה ל"מ רק כאלו לא התנה ודוק היטב בזה כי כפתור ופרח היא:

ועפי"ז נראה לי ליישב קו' התוס' ביבמות (בדף ב') בד"ה או דהקשו דלמה איילונית א"צ גט הא קיי"ל בקידשה ע"ת וכנסה סתם דצריכה גט, אמנם לפי האמור ניחא מאחר דכבר כתבנו דמחילה ל"מ רק לבטל התנאי ונשאר הדבר כאלו לא התנה כלל א"כ הא תינח היכי דבעינן תנאי כגון בשאר מומין ונדרים אבל באיילונית דל"ב גט אפילו בסתמא דשום אדם אינו רוצה באשה איילונית א"כ בזה ל"מ מחילה כלל דכל היכי דל"ב תנאי רק משום אומדנא בלבד בטלו הקידושין ל"מ מחילה כלל משום דלא אתי דיבור ומבטל מעשה, ומעתה לפי האמור הכ"נ בנ"ד כיון דאומדנא דמוכח היא דאדעתא דהכי שתהי' נשארה עגונה כל ימי' לא קידשה נפשה ל"מ מחילה כלל ואין לחלק בין אירוסין לנשואין:

עוד נראה לי טעם אחר להתירא בהך איתתא מילתא חדתא עפ"י דברי התוס' ביבמות (דף י"ז) ד"ה אשת דהקשו למ"ל מיעוט על אשת אחיו שלא הי' בעולמו תיפוק לי' מדכתיב דרכי' דרכי נועם ומהאי טעמא עבדינן מתים כחיים לענין יבום בפ' יש מותרות, ותירצו דאיצטריך דהיכי דהיתה חמותה מעוברת דשפיר הוי דרכי נועם, ולכאורה דברי התוס' קשה להבין דהקשו דתיפוק לי' דל"ה דרכי נועם ומהאי טעמא עבדינן מתים כחיים לענין יבום, וע"כ כוונת התוס' דהכ"נ ל"ה דרכי' דרכי נועם דשמא תלד חמותה בן לאחר נשואי' ותהי' צריכה לצאת מבעלה, ולכאורה קשה דילמא באמת אסורה להנשא לשוק עד שימות חמי' וכ"ז שהוא חי אסורה להנשא משום שמא יוליד בן ותהי' זקוקה ליבום אלא עכצ"ל דסברו התוס' דזה גופא ל"ה דרכי נועם דתהי' אסורה בכבלי העיגון כל ימי חיי חמי' א"כ הכ"נ באח מומר כיון דא"י לחלוץ מטעם הח"ץ הנ"ל דאינו מתכוון למצוה וגם א"י לייבם לדעת הסוברים כא"ש דאונס ומזיד לא קנה כמ"ש הרמב"ן בראש דברינו א"כ בכה"ג לא הוצרכה התורה יבום כלל דאין זה דרכי נועם שתהי' עגונה כל ימי חיי היבם והיא דבר חדש אצלי:

שוב מצאתי בשו"ת מהר"י מינץ אחר החיפוש שהעיר ג"כ מדברי התוס' הנ"ל ואדאי נפשאי שכוונתי לדעתו הגדולה והרמה, אולם לאחר העיון נראה דאין לבנות היתר ע"ז כלל חדא דילמא קיי"ל כהפוסקים דהלכה כרבנן דא"ש ולדידהו יכול המומר ליבם דלרבנן מזיד קונה א"כ שפיר הוי דרכי נועם ובשלמא אם ההיתר הוא משום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה יפה כתבנו לעיל אע"ג די"ל דהלכה כרבנן מ"מ כיון דאנן מחמרינן מספיקא כא"ש א"כ אין אנו מניחין אותו לייבם וע"כ תהי' מוכרחת להיות צרורה בעבותות העיגון כל ימי' ואדעתא דהכי לא קידשה נפשה משא"כ בהיתר הזה דהתורה לא הוזקקה בזה למצות יבום כלל משום דאין זה דרכי נועם ובזה שוב י"ל דדילמא אין הלכה כא"ש וא"כ שפיר הוי דרכי נועם ושפיר ציותה התורה לייבם בכגון דא וא"כ אטו משום דאנן מחמרינן כא"ש נבטל מצות יבמין שציותה התורה זה לא ניתן להאמר כלל:

ועוד נראה דאין להתיר מטעם זה די"ל דאין זה כוונת התוס' דמשום שתהי' שכולה בעגונה כל ימי חיי חמי' ל"ה דרכי נועם רק דכוונת התוס' הוא דהנה בירושלמי בר"פ כיצד הקשה ג"כ קו' התוס' ותירץ ג"כ דאיצטריך כגון שהיתה חמותה מעוברת רק הירושלמי לא הקשה משום הטעם דל"ה דרכי נועם כמ"ש התוס' רק הירושלמי הקשה מדכתיב ובן אין לו ולא כתיב ואב אין לו ש"מ דהתורה לא ציותה להמתין עד שימות אבי בעלה של האשה ע"כ נראה לי דקו' התוס' והירושלמי חדא היא וכוונה אחת להם ומרכז

קו' התוס' כך היא דבודאי אין האשה צריכה להמתין עד שימות חמי' כקו' הירושלמי מדלא כתיב ואב אין לו א"כ בודאי מותרת להנשא בחיי חמי' וא"כ אם תנשא בחיי חותנה ואח"כ יולד בן לחמי' ותהי' זקוקה לו ותצא מבעלה א"כ שוב ל"ה דרכי נועם כמו דעבדינן מתים כחיים לענין יבום מהאי טעמא אבל אם נימא דלפעמים תהי' נצרכה לישב גלמודה כל ימי חיי היבם יוכל להיות דשפיר הוי דרכי נועם שתמתין (עד שימות) ע"כ העיקר היא לבנות יסוד על ההיתר הראשון שהוכחנו לעיל דמחילת התנאי ל"מ הכא כנ"ל:

עוד נראה לי מטעם אחר דהכא לא מועיל מחילת התנאי, דלכאורה קשה אהא דמקשה בש"ס אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מו"ש תיפוק בלא חליצה משום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה דהא בש"ס יבמות סו"פ ב"ש אמרינן דנטולה אני מן היהודים מה ליבם מי מסקא אדעתא דמיית בעלה ונפלה קמי יבם או לא רב אמר יבם אינו כבעל משום דלא אסיק אדעתא דתפול קמי יבם, והנה מבואר בפסקי מהרי"א מובא בש"ע בא"ע בסוס"י קי"ח לענין נדונית חתנים דאע"ג לדעת ר"ת דכל דלא גבה החתן א"צ האב ליתן כיון דאומדנא דמוכח היא דלא כתב לה רק ע"מ שתהנה בתו היינו דוקא כשמתה מיתה טבעית אבל נהרגה או המירה שזה אונס דל"ש ולא אסיק אדעתו ואפילו אם התנה בפירוש שאם תמות בשנה הראשונה שיחזור הנדן אין זה בכלל התנאי א"כ מבואר דבדבר דל"ה לי' לאסוקי אדעתי' ל"מ אומדנא כלל א"כ מה פריך הכא דתיפוק לה בלא חליצה משום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה הא לא אסיק אדעתא כלל דמיית בעלה ותהי' נופלת לפני היבם כמ"ש מש"ס יבמות הנ"ל ובדבר דלא אסיק אדעתא ל"מ אומדנא כלל כמ"ש לעיל:

אולם אחר העיון ניחא דלכאורה קשה על דברי הפסקי מהרי"א הנ"ל שכתב דבדבר שלא הוי עומד שיעלה על הדעת ל"מ אומדנא דמה בכך דלא מסיק אדעתי' מ"מ אומדנא דמוכח הוא דעל אופן הזה אם הי' אסיק לא הי' מתרצה, ומ"ש אפילו אם הי' מתנה ואירעו אונס כזה לא הי' מועיל, ל"ד כלל דאדרבא דהיכי דצריך תנאי שפיר אמרינן דעל אונס דל"ש לא התנה אבל היכי דבטל הדבר משום אומדנא מה בכך דלא מסיק אדעתו דהא אנן סהדי דאלו הי' עלה על דעתו לא הי' מתרצה ע"ז, וראי' לזה דהא התוס' ביבמות (דף ב') בד"ה או הנ"ל כתבו דמשה"כ ל"א באיילונית א"א עושה בב"ז משום דלא אסיק אדעתו שתמצא איילונית ובעיל לשם קידושין ומ"מ אם נמצאת איילונית א"צ גט משום דאומדנא דמוכח היא דלא נתרצה על איילונית אלמא דאפילו בדבר דלא יעלה על דעת גבר מהני אומדנא ואמאי פסק המהרי"א הנ"ל בנדונית חתנים דבאונס

דל"ש ל"מ אומדנא, אלא ע"כ בודאי נצרכין אנו לומר דאין כוונת התה"ד הזה לומר דמשום דלא אסיק אדעתי' ל"מ אומדנא דמה בכך דלא אסיק אדעתי' מ"מ מהני אומדנא כמו גבי איילונית רק דכוונת התה"ד היא דאומדנא דנדונית חתנים לא אלים כ"כ ולכך בדבר דל"ש ולא עלתה במחשבתו שכך יזדמן אפילו אם הי' אסיק אדעתי' האונס הזה כיון דל"ש היא הי' נכנס באחריות הספק הזה, אבל ביבמה שנפלה לפני מו"ש דאנן סהדי דאדעתא דהכי לא קודשה נפשה מה בכך דלא מסיק אדעתא דתפול קמי יבם מ"מ אומדנא דמוכח היא שאם תפול קמי יבם שלא היתה מתרצית בקידושין, ולפי"ז הא תינח לענין ביטול הקידושין שפיר מהני אומדנא דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה, אע"ג דלא אסיק אדעתא דבר זה דתפול קמי יבם מ"מ אומדנא דמוכח היא דאם הי' עולה על זכרונה לא היתה מתרצית ולבטל קידושין מועיל אומדנא, משא"כ לענין מחילת התנאי בזה שוב י"ל דל"מ מחילה כיון דלא אסיק אדעתא דתפול קמי יבם, ובזה א"ל דאם הי' אסיק אדעתא היתה מוחלת התנאי דכבר כתב הרא"ש בתשובה פ"ד מובא בסוס"י רפ"א דאומדנא ל"מ רק לבטל המעשה ולהשאר הענין כמו שהי' בתחילה אבל לקיים מתנה משום האומדנא ע"ז ל"מ אומדנא, וכעין זה כתב הש"ך בסי' ע"ג לענין שבועה דאומדנא ל"מ רק לפטור א"ע מן השבועה אבל לחייב א"ע בשבועה על מה שלא הוציא בפיו ל"א עיש"ה, וא"כ הכ"נ על מחילת התנאי לקיים הקידושין ל"מ אומדנא וכמ"ש הרא"ש, א"כ בעובדא שלפנינו כיון דלא אסיק אדעתא שמיית בעלה ותפול קמי יבם ל"מ מחילה כלל והוא ברור ונכון בס"ד:

ומעתה נחזור לנידון שלפנינו דאין לחלק כלל בין אירוסין לנשואין דחזקה דא"א עושה בב"ז פשיטא דל"ש הכא כיון דבעלה הראשון הי' דאקטאר ונודע וגלוי הוא לכל יודעיו כי הי' פורק מעל שכמו עול תו"מ, ומחילת התנאי ל"ש הכא בודאי דכבר הוכחנו בראיות ברורות לעין חודרת דכל היכי דל"ב תנאי רק דאומדנא דמוכח היא ל"מ מחילה כלל, ועוד דכיון דלא אסיק אדעתא דמית בעלה ונפיל קמי יבם ל"ש לומר אחולי אחלי' לתנאי' כיון דלא אסיק אדעתא למחול ע"ז, ובפרט דהיא בשעת הדחק, והנה דעת הר"מ מובא בחו"מ סי' י"ז שהביא ראי' מש"ס עדיות שבשעת הדחק יש לסמוך על דברי יחיד יעוש"ה, וגם מדברי הג"א בשם א"ז בסוכה לענין לולב היבש משמע דיש לסמוך על היחיד נגד רבים בשעה"ד אפילו באיסור תורה דשם היא איסור תורה, ואפיה"כ דיש לסמוך על ר"י דמכשיר לולב היבש בשעה"ד, וגם יש עוד סניף להתירא מתשו' מבי"ט שרצה לסמוך על הר"א מווארדין מובא במרדכי יבמות להקל באשה שנתעגנה זה כארבעה שנה, וגם כ"ת הביא דברי המבי"ט הלז בתשובתו אלי':

וביסוד היתר של אומדנא דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה ראיתי שחכם אחד רצה לחלק בין מומר שהמיר דתו ממש ובין מחלל שבת בפרהסיא, אבל אני לא חילוק ידענא ולא בילק ידענא, דבהדיא מבואר בטור בסי' מ"ד דלדעת הסוברים דמומר שקידש אין קדושיו קידושין גם במומר לחלל שבת בפרהסיא אין קידושיו קידושין, וכן מבואר להדיא בב"י בא"ע בסי' קכ"ג דמחלל שבת בפרהסיא לענין כתיבת הגט דינו כמומר גמור דבודאי אינו כותב לשמה ואדעתי' דנפשו קעביד, והכ"נ כיון דבודאי לא יקיים מצות יבום לשמה א"כ להפוסקים כא"ש אינו ראוי לחלוץ ולא ליבם כנ"ל:

ולכן מכל האמור למעלה יש לדון בהתירא דהך אתתא עלובה דא, וכ"ז לפלפול הלכה ולא למעשה כי הענין חמור, זולת אם יזדקקו לזה הגאונים ממדינתו הגאון מלובלין וקוטנא או מקאוונא שליט"א או אז אם יהי' צורך נעיין שנית בהלכה זו:

והנני ידידו דוש"ת יעקב ווייזנפעלד.

סימן מב

שלוכט"ס לכבוד הרב המאה"ג מו"ה שמואל אבד"ק פראבישיץ במדינת רוסיא.

בזו הרגע פתחתי מכתבו הנעים ואף אמנם חבילי טרדין הקיפוני היום והכותב שלי איננו כעת בביתי אך לאשר שאלתו נחוצה היא גלל כן הנני עט ממהר להשיבו. אודות שאלתו שבא מכתב מא' שדוב רייזניק חתן הר' שלום יעקב מת בר"ח כסלו וצוה לבנו לומר קדיש ואח"כ בא מכתב מהאיש הנ"ל ועוד אחד בסוגין הנ"ל אך כתבו שמת בכ"ז ימים לחודש מרחשון ומסתפק כבודו אם יש לסמוך על העדות הנ"ל כיון שלא הזכיר שם עירו וגם משום שיש הכחשה בין העדות הראשון להשני בהזמן והטעות הוא בשני ימים וגם הוא בחצי החודש האחרון דלא עבידי אינשי דטעי לאחר חצי חודש:

תשובה. לדעתי נראה ברור דאתתא שרי דמשום דלא הזכירו שם עירו בפשיטות אין שום חשש כלל דהא כתבו לעיר אשר יצא משם הר' דוב הנפטר וכתבו דבנו יאמר קדיש א"כ הוי כאילו הזכירו שם העיר וכמבואר בב"ש סי' י"ז ס"ק י"ז דכשאמרו לו כשתלך למקום פלוני אמור פלוני מת הוי כאלו הזכירו שם עירו אולם הס' השני משום שיש הכחשה בהזמן לכאורה צריכא עיונא רבא דזמן הוי מן החקירות והכחשה בין החקירות אפי' בדיני ממונות עדותן בטילה כמבואר בח"מ סי' ל':

אולם מקור הדבר היא דהנה בש"ע אהע"ז סי' י"ז מבואר דעד א' אומר מת וא' אומר נהרג דהואיל ששניהם מודים שאינו קיים משיאין את אשתו והב"י תמה דלמה הביא זאת בשם הרא"ש הא משנה מפורשת היא ותירץ הב"ש דמשנה בצרה מיירי והרא"ש

השמיענו אפי' בעדים והב"ש כתב שם דאפי' אי נימא דזה הוי כמו הכחשה בהחקירות מ"מ מהני בעדות אשה כיון דע"א כשר והרי א' אומר אמת משא"כ בד"מ דבעינן שנים יעייש"ה, ולפי"ז לסברת הב"ש אפי' הכחישו בזמן דהוי חקירות מ"מ מהני כיון דעד א' כשר בעדות אשה ול"ד לד"מ דבעינן שנים אולם בנו"ב תמה על הרא"ש דהוא נגד ירושלמי מפורש ביבמות שם דאיתא שם אמר ר' אלעזר מודי ר"י ור"ש בעדים מה בין עדים בין צרה לא עשו צרה אצל חברתה כלום הרי להדי' דבעדים אם א' אומר מת וא' אומר נהרג אין משיאין את אשתו ועוד הקשה תימה רבתא על הב"ש שכתב דבע"א מהני אפי' הוכחשו בחקירות משום דכשר בע"א דהא הוא כפלוגתת רב ור"י בירושלמי שם בשני כתי עדים אלו אומרים מן הכיס מנה ואלו אומרים מן הצרור מנה דר"י ס"ל דבטלה עדות ורב ס"ל דלא בטלה עדות חילי' דרב ממתני' דע"א אומר מת וע"א אומר נהרג משיאין את אשתו ולא שמיע לי' לרב דאמר כי מודי ר"י ור"ש בעדים הרי להדי' דר"י ס"ל דאפי' בשני כתי עדים בטלה עדות מוכחשין בחקירות ובשני כתי עדים הוי כמו חד בחד בע"א:

אולם לדעתי נ"ל לתרץ דברי הב"ש ולחזק דבריו דבעדות אשה מהני אפי' הוכחשו בחקירות כיון דמהני ע"א דלכאו' טעמא בעי לדברי הירושלמי דפסיל בשני כתי עדים דאמאי לא מועיל דהא עכ"פ כת א' אומרת אמת ומה בכך דהיו עדות מוכחשת דבשלמא אם כת א' מכחשת ואומרת לא מת שפיר בטיל העדות דלא ידעינן מי אמרה האמת אבל בשני כתי עדים אחת אומרת מן הכיס מנה וא' אומרת מן הצרור מנה דשניהם מודים בהלואה רק דמכחישות אי מן הכיס מנה אי מן הצרור מנה ומה בכך דהא כת א' אומרת אמת ואמאי ס"ל לר"י דבטלה עדות, והנה הנוב"י חתר חתירה בזה דהוי עשאי"ל כיון דלא ידעינן מי הם כת הכשרה לדון בהם דין הזמן וכעין זה הקשה הנה"מ סי' ל' דלב"ש דס"ל דע"א אומר מנה וא' אומר מאתים דנחלק עדותן ואפיה"כ בכת אחת אומרת מנה וכת א' אומרת מאתים דיש בכלל מאתים מנה והא הוי עדות שאאי"ל דלא ידעינן מי הם הכשרים והגומרין הדין ומזה הוכיח דבממון לא בעינן עדות שאאי"ל אולם באמת לדעתי דבריהם וסברתם דכיון דלא ידעינן מי הם הכשרים הוי עדות שאאי"ל מבואר בירושלמי ביבמות פי"א ה' דבעי שם בכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה מהו שיעידו אחת ותעלה להם עדות אחת או יבא כהא דאמר ר' זעירא מאחר שנמצא עדים זוממין אינם נהרגין אף הוא אינו נהרג אף הכא כן ומבואר שם דכיון דלא ידעינן מי הוא הכשר לעשות בו דין הזמה הוי עדות שאאי"ל, אולם שם מבואר דהירושלמי מסתפק אי בעינן בממון עדות שאאי"ל דבד"נ לא הי' הס' בירושלמי כלל וע"כ האבעי' בירושלמי הוא בד"מ ובירושלמי

בפ' שה"ע מבואר דס"ל דגם בממון בעינן עשאאי"ל מדפסל עדים הקרובין לדיינים ועי' בש"ך שם וא"כ תיקשי לדעת הירושלמי דבממון בעינן ג"כ עדות שאאי"ל אמאי ס"ל לב"ש בא' אומרת מנה וא' אומרת מאתים דיש בכלל מאתים מנה הא הוי עדות שאי"ל ולדעת הירושלמי גם בממון בעינן עדות שאי"ל:

אולם לדעתי במח"כ אשתמיט מהגאונים הנוב"י וכנה"מ דברי התוס' בסנהדרין (ד' פ"א) ד"ה ויגמר דהקשו שם דאמאי נידן בחמורה הא הוי עשאי"ל דאי מיזמו בתראי לא מקטלי דגברא בר קטלא הוא ותרצו כיון דאי מיזמו קמאי והוי סהדתי' בתראי עדות שאי"ל קרינן בי' עיש"ה ולפ"ז ה"נ בשתי כתי עדים המכחישין זא"ז הוי שפיר עדות שאי"ל כיון דאי מיזמו כת א' מהם הוי הכת השני עדות שאי"ל, כיון דהוזמו כת הא' אשתכח דגמרו הדין עפ"י כת השני' ובכל כת וכת אמרינן כן ולא דמי לכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה דלעולם אינו יכול להתברר מי הוא העבד ומי הוא הפסול ושפיר הוי עדות שאאי"ל משא"כ בשתי כתי עדים המכחישין זא"ז ודוק היטב:

ומעתה נחזור לנ"ד דמאחר שהוכחנו דבשתי כתי עדים ל"ש לומר דהוי עדות שאאי"ל חל עלינו להבין דאמאי פוסל ר"י בשני כתי עדים באחת אומרת מן הצרור מנה וא' אומרת מן הכיס מנה והא עכ"פ כת אחת אומרת אמת, אולם באמת נראה דהטעם הוא דס"ל לר"י דבשתי כתי עדים עדותן בטילה דלאו משום הכחשה היא דאם הי' מכחישין זל"ז הי' חייב לשלם מנה דעכ"פ כת אחת אומרת אמת רק כיון דהשני כתי עדים מסייעין זל"ז שהלוה רק דמכחישין בחקירות א"כ הוי כעדות אחת וגזירת הכתוב היא דכשמכחישין זל"ז בחקירות עדותן בטילה וכמו שכתבו התוס' בפסחים (דף י"ב) ד"ה באיזה יום ועי' בנה"מ סי' ל' והכי להדי' בדברי הרמב"ם דפסק בה' עדות דאפי' א' מכחיש לשנים בחקירות עדותן בטילה, ואי מטעם הכחשה היא קשה הא אין דבריו של אחד במקום שנים, א"ו דכשמכחישין זל"ז בחקירות גרע טפי, ובזה י"ל להסביר דברי הרמב"ם דפסק שם בה' עדות, דאם א' מן השלשה אמר איני יודע עדותן קיימת ולכאו' קשה מה חילוק יש בין אמר א"י לבין מכחיש אותו בחקירות מאחר דקיי"ל דבשנים אם אמר אחד א"י עדותן בטילה והרמב"ם פסק דאם אחד מן השלשה מכחיש להשנים עדותן בטילה א"כ גם באמר א"י הו"ל לומר עדות בטילה כמו בשנים, אולם לפימש"כ הדבר נכון דכיון דהא דאם אחד הכחיש לשנים בחקירות עדותן בטילה היא מטעם משום דהוי כעדות א' והוי כמו אם הכחיש א"ע בחקירות דעדותו בטל וכמ"ש התוס' פסחים (י"ב) דמטעם הכחשה לא הו"ל לומר דעדותן בטילה דאין דבריו של א' במקום שנים רק משום דהוי כגוף א' וכמו שמכחיש א"ע בחקירות ולפי"ז שפיר פסק הרמב"ם בא"י דעדותן קיימת

דכבר נודע מה שחידש הר"ן בה' שה"ע דמאיני יודע ליודע אני ל"ה חוזר ומגיד וא"כ לא גרע בנ"ד שאחד מן השלשה אמר א"י מאלו הוא עצמו הכחיש א"ע במה דאמר בתחילה א"י דיכול לחזור ולהגיד יודע אני ודוק:

והנה דא מלתא כבר נודע בהא דמצטרפין לעדות אחת גבי נמצא אחד קרוב או פסול היינו דוקא בראו כאחד וכמו"ש הש"ך בסי' ל"ו דלא קיי"ל כרמ"ה דהגדה לחוד מצטרפין ולפי"ז בנ"ד הואיל דבעינן אפי' אם הם כמה עדות שלא יהיו מוכחשין זב"ז בחקירות היינו דוקא כשראו כאחד, והנה נודע מה שכתבו התוס' במכות (ד' ו') דהא דבעינן שיעידו תכ"ד היינו דוקא לענין הזמה דלא נצטרפו בשעת ראי' דהמעשה הי' שקר משא"כ קרוב או פסול דנצטרפו בשעת ראי' לא בעינן שיעידו תוכ"ד כיון דהמעשה הי' אמת עיש"ה ולפי"ז אף לר"י דס"ל בשני כתי עדים דעדותן בטילה באחת אומרת מן הצרור מנה ואחת אומרת מן הכיס מנה מ"מ בעדות אשה שפיר כתב הב"ש דעדותן קיימת דמשום הכחשה לא מגרע עדותן דהא עכ"פ ע"א אומר אמת ואי משום דמכחישין זל"ז בחקירות וגזה"כ היא שלא יהי' מכחישין זל"ז בחקירות אפי' אחד לשנים משום דהוי כעדות אחת ג"ז ל"ש לומר בעדות אשה דהא בעינן לצרף עדותן שיהי' כעדות אחת שיראו שניהם כאחת ולפי"ז הא תינח בד"מ אבל בעדות אשה דלא בעינן עדות כלל דאפי' קרוב כשר לעדות זה ול"צ רק שהדבר יהי' אמת ומה"ט כתב הנו"ב דבעדות אשה לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואנכי הבאתי סמוכין לזה מדברי הירושלמי מובא בתוס' סוטה ר"פ מי שקינא דבטומאה לא אמרינן ער"מ ב"כ עיש"ה וא"כ לש"ל בעדות אשה כיון דהם עדות אחת נתבטלה העדות כשמכחישין זל"ז בחקירות דממ"נ אם ראו שניהם כאחת א"כ מה בכך דהכחישו זל"ז בחקירות והם עדות אחת מ"מ הא המעשה היא אמת כיון דראו כאחד בעדות אשה לא בעינן רק שהמעשה יהי' אמת, ואי נימא דלא ראו כאחד דמשקרים כת אחת א"כ שוב ל"ה עדות אחת כיון דהמעשה הי' שקר ושפיר מתורץ קו' הנוב"י על הב"ש דהא אפי' בשני כתי עדים פוסל ר"י דז"א דדוקא בד"מ פוסל ר"י כשמכחישין זל"ז כיון דבעינן תורת עדות ולכך אם ראו כאחד הוי עדות א' משא"כ בעדות אשה דממ"נ אם ראו כאחד א"כ המעשה היא אמת ובעדות אשה לא בעינן רק שהמעשה יהי' אמת ואם לא ראו כא' ממילא ל"ה עדות אחת וממילא לא בטיל העדות, ודוק היטב כי נכון היא מאוד לאמיתה של תורה, ובזה י"ל לתרץ קו' הראשונה של הנו"ב דהא אמרי' להדי' בירושלמי דמודי ר"י ור"ש בעדים והאיך פליג הרא"ש מל הירושלמי מפורש:

אולם לפימ"ש ניחא דבאמת מן הסברא ל"ש לומר בע"א דנתבטל העדות כשמכחישין זל"ז בחקירות מכח ממ"נ כנ"ל אולם באמת י"ל דביבמות (ד' קכ"ב) פליגו ר"ט ור"ע דר"ט ס"ל דבעדי נשים בעינן דו"ח דכדיני נפשות דמי' ור"ע ס"ל דכיון דאיכא כתובה למישקל כדיני ממונות דמי והלכה כר"ע וא"כ לפי דברי הירושלמי דגם בד"מ דלא בעינן דו"ח מ"מ בעינן עשאי"ל וא"כ ה"ה בעדות אשה בעינן עשאי"ל דלא עדיף מדיני ממונות [וע' בלח"מ ה' גירושין פי"ג]:

ולפ"ז נ"ל סברא חדתא דבעדות אשה דלא בעי דו"ח בע"א אומר מת וע"א אומר נהרג נתבטל העדות כיון דאף אם אתכוין ע"א באיזה יום לא נוכל להזים כיון דלא ידעינן איזה מהם אומר אמת כקו' הנו"ב ול"ש לומר לתרץ כמ"ש דשפיר הוי עשאי"ל דאי מתזים קמאי א"כ נגמר הדין עפ"י עד השני וכמו"ש התוס' בסנהדרין דהא תינח בד"נ דבעי דו"ח אבל בע"א דלא בעי דו"ח וא"כ אם א' אומר מת ולא חקרו ודרשו אותו א"כ לא נוכל לבוא לידי הזמה כיון דלא אמר באיזה יום ובאיזה חודש ושוב הוי העד השני שאומר נהרג עשאי"ל אף אם כוון בעדותו יום, ודוק בזה כי עמוק היא:

ואין לומר דבעדות אשה לא בעינן עשאי"ל משום דלא שייך בי' ועשיתם לו כאשר זמם וכמו שכתבו התוס' ריש מכות גבי ב"ג וב"ח ז"א דשפיר שייך בי' כאשר זמם דהא רצו להגבות כתובה להאשה מן הנכסים ולכך שפיר קאמר הירושלמי דבעדים כ"ע לא פליגו כיון דהוי עדות שאי"ל דלא עדיף מד"מ והא תינח לשיטת הירושלמי דס"ל דגם בממון בעינן עדות שאי"ל וכדמוכח מהירושלמי דיבמות הנ"ל אבל למאי דקיי"ל וכבר הכריעו כל האחרונים כן דמש"ס דילן מוכח דלא בעינן עשאי"ל בממון וממילא גם בע"א לא בעינן עשאי"ל אפי' בעדים אם אחד אומר מת ואחד אומר נהרג כשר כיון דלא בעינן עשאי"ל בממון ולפי"ז לדעת הסוברים דבממון ג"כ בעינן עשאי"ל הא דאמרינן דמודי ב"ש בכת אחת אומרת מאתים וכת א' אומרת מנה, היינו בשכוונו השני כיתות באיזה יום דאז שפיר הוי עדות שאי"ל כמ"ש כיון דאי מתזמי קמאי בתראי יכול להזימם אבל אם לא אמרו באיזה יום דאז לא יוכלו לבוא לידי הזמה אז גם השני בטל דהוי עשאי"ל דהכת הראשונה לא יוכל לבוא לידי הזמה כיון דלא אמרו באיזה יום רק המשנה דאחת אומרת מת כו' מסתמא מיירי דלא אמרו באיזה יום ולכך קאמר הירושלמי דדוקא בצרה אבל בעדים לא ולדעתו דס"ל דגם בממון בעינן עשאי"ל אבל הרא"ש שפיר פסק דבע"א אומר מת וא' אומר נהרג משיאין את אשתו, וקו' הנו"ב מתורץ שפיר כמין חומר:

גלל כן הדבר ברור לדעתי דמכחישין זל"ז בזמן כשר בעדות אשה אפי' לדעת הירושלמי דס"ל דגם בממון בעינן עשאי"ל, דאם מכחישין בזמן אם כיוונו עדותן באיזה יום א"כ

אפי' לדעת הסוברים דבעינן עשאי"ל הוא כשר דשפיר הוי יכול להזימו כיון דאי מתזמי קמאי בתראי הוי יכול להזימו וכנ"ל, אולם בנ"ד אפי' לדעת הנו"ב הוא כשר כיון דהעד עצמו שהעיד שמת בר"ח חזר אח"כ בעצמו וכתב שמת בכ"ז מרחשון ולא שי"ל כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד בזה וכבר נודע מה שחידש הר"ן דהיכי דלא בעי דו"ח ל"מ חזרה אפי' עד שלא נחקרה עדותן מ"מ הכא יכול לחזור דהכנה"ג חידש לן דהיכי דהי' מעיד בשעה שלא הי' תועלת בעדותן יכול לחזור אח"כ ואין בזה משום חוזר ומגיד ולפי"ז במקום דלא בעי דו"ח א"כ מה שאמר באיזה יום ללא יועיל ותכלית היא בוודאי יכול לחזור קודם שהוזמו ולומר דהי' בזמן אחר ובפרט דהי' במקום אשר משובשת בגייסות ואין ישראל מצויין שם והוי טעות שמצוי לטעות ובכה"ג ל"ה חוזר ומגיד כמבואר בסי' כ"ט ובסי' מ"ג בחו"מ עיש"ה, ע"כ הדבר ברור דאשה זו מותרת לינשא בלי שום חשש ופקפוק כלל:

והנני ידידו דוש"ה באהבה יעקב ווייזענפעלד.

סימן מג

שלוכ"ט לכבוד גיסי יקירי כנפשי הרב הה"ג כו' מו"ה מאיר ראפאפארט נ"י אבד"ק ליקאווא יצ"ו:

בדבר אשר נתעורר לך בסידור הגט בעירך שכותבין דיתבא על נהר דונייץ וכעת אין זכר כלל לנהר הזה רק איזה חפירות נמצאים שמה ובהפשרת שלגים נתמלאו החפירות האלו וקראת תימה על הט"ג אשר כתב לסדר הגט שם להזכיר הנהר דוניין, ולענ"ד כנים דבריך מאוד ובודאי לכתחלה הי' נכון לשנות הסידור אף שהי' כותבין שם הנהר הזה, אבל בעת אשר נחרב ויבש הנהר הזה לא הי' צריכין להזכירו עוד וגמרא מפורשת הוא בסוכה ל"ד דבבל בורסיף בורסיף בבל למאי נ"מ לגיטי נשים ופירש"י בלשון אחרון לענין שינה שם עירו וצריך לכתוב שם של עכשיו, ואולי בימי הגאון ט"ג לא הי' עוד נחרב ויבש לגמרי ונשארו חפירות קטנות וכבר האריך הת"ש בסי' י"א דאפי' נהרות הקטנות דעבידי דפסקי ואינם עמוקים כלל ג"כ נקראים נהר עיי"ש, אבל עתה שאין זכר כלל לשם הנהר הזה בודאי לכתחלה לא הי' נכון להזכירו:

אולם לאשר כבר סדרו שם גיטין לאלפים נלפע"ד שלא לשנות עוד דא"כ אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים וחשש לעז מבואר ברמב"ן גבי מוציא את אשתו משום ש"ר דלאו דוקא היכא דהבנים יהיו פסולים דשם ג"כ הבנים הם כשרים ואפי"ה איכא חשש לעז וכן מבואר הדבר בגיטין (דף ה') דאינו אלא חומרא בעלמא ואפי"ה אמרינן א"כ אתה מוציא

לעז, וא"כ בנ"ד בודאי איכא חשש לעז, גלל כן נ"ל דכיון דבדיעבד הוא כשר לדעתי אף שיבש הנהר מאחר דמבואר בריב"ש מובא בב"י ובב"ש דאם כתב הדרה בתלמיסין וכעת אינה דרה שם הוא כשר דיש לפרש הלשון שהיתה דרה שם מקודם וכן איתא בש"ס גיטין (דף מ"ב) ודלמא עבדי שהי' כבר עיי"ש, ובזבחים (קי"ג:) חרבה שהיתה כבר ובכתובות (מ"ה:) א"ק הנערה שהיתה כבר, הרי דיש לפרש הלשון דיתבא ג"כ דיתבא כבר כמו עבדי שהי' כבר, וכן דרשינן במגילה (דף ג') אשר לא חומה דהמסורה היא בא', אף שאין לו חומה עכשיו והי' לו מקודם ובאמת כמה תנאי ס"ל יש אם למקרא אולם כבר נודע מ"ש התוס' בסנהדרין ובשאר דוכתי דהיכי דהמקרא והמסורה לא מכחשי אהדדי דרשינן תרוייהו והכא לא מכחשי המקרא והמסורה דיש לפרש המקרא ג"כ שהי' לו מקודם אף שאין לו עכשיו, ע"כ לדעתי שלא לשנות עוד הסידור והנח לישראל אם אינן נביאים כו' והפלוגתא בסנהדרין (דף קי"א) אי רחוב מעיקרא משמע אי להבא דעת לנבון נקל דלא שייך הכא, אך משם איכא למיפשט ספיקו של המהרי"ט באמר שבהחניות ישבו בהם חתניו אי חתניו דהשתא משמע עיין מל"מ ה' פרה אדומה פ"ה ומגמ' דסנהדרין יש להוכיח דין זה ודוק:

ועל הדבר אשר דרשתני בשם גרשון אשר הכריעו לכתוב שני גיטין, ועובדא בא לפניך בא' שנקרא בפי כל פעלטא ולס"ת עולה בשם פלטיאל גרשון ואמרת עצה למען לא יצטרכו שני גיטין אשר הוא קשה מאוד והכא איכא חשש יותר דהרי החשש הוא משום דכתיב בספר ודרשינן בספר אחד ולא שנים ושלשה ספרים וכבר נודע מ"ש הג"פ דהך טעמא ליתא דממ"נ גט אחד כשר הוא והשני הוא נייר בעלמא משא"כ בנ"ד דאפי' אם הי' שמו מעריסה גרשם כיון דכתב דמתקרי פעלטא והוא נקרא כן בפי כל והא דכ' פלטיאל גרשון אינו שינוי כיון דלתורה הוא נקרא כן ולא גרע מאלו לא כתב רק פעלטא לבד דכשר א"כ שוב יש לחשוש יותר משום ספר אחד ולא שנים ושלשה ספרים ואף די"ל דזה גרע מאם כתב פעלטא בלבד דהוי כשינה שמו כיון דבאמת שמו גרשם אבל אם יש תקנה שלא לתת שתי גיטין בודאי נכון יותר ולכן הפלאת עצה לכתוב פעלטא דמתקרי פלטיאל גרשון ולתורה הוא נקרא כן, ע"כ תורף דבריך בקיצור, אולם כבוד מו"ח אביך הגאון החסיד שליט"א לא יסכים לך בזה כיון דאינו פורט כל השמות דאולי שמו גרשם ושם גרשם אינו כותב כלל, כן תורף טעמו:

לדעתי הדין עמך בזה דלכאורה אנו צריכים להבין למה החמירו כולם בנ"ד לכתוב שני גיטין הלא דבפ"כ הוא נקרא גרשון אפי' אם נימא דשם גרשם לא חשיב נשתקע כיון דדרך העולם לקרוא גרשון אפי' למי ששמו גרשם מ"מ מאחר דהחזיק א"ע בשם גרשון

לא גרע שם זה משם חניכא שהכל קורין אותו דאם כתבו בלבד הוא כשר לכתחלה, אך באמת היינו טעמא דכיון דהכא יוכל להיות שהוא בטעות מה שקורין אותו גרשון דהם סוברים שכן שמו מעריסה ובאמת שמו גרשם א"כ לא דמי למי שהחזיק בשם אחר דנתכוין לעקור שמו הראשון משא"כ הכא דהוא עקירה בטעות ודמי ממש להא דאיתא במנחות מ"ט דעקירה בטעות לא הוי עקירה והוא ממש דמי לשם דשחט חטאת לשם שלמים וסבר שהם שלמים דל"ה פיגול וכן בפסח למ"ד דבעי עקירה לשם שלמים אם הוא בטעות ל"ה עקירה ואינו נעשה שלמים וא"כ אם כותב גרשון בלבד א"כ חשש שינוי השם איכא כיון דל"ה עקירה כלל משום דהוי עקירה בטעות, א"כ הא תינח אם לא כתב רק גרשון בלבד אבל אם יכתוב כמו שכתבת פעלטא כמו שנקרא בפ"כ והוא כשר לכתוב אותו שם בלבד לכתחלה דהיא חניכא שהכל קורין אותו והא דמתקרי גרשון פלטיאל לא כתב שקר כיון דלתורה הוא נקרא כן, ואע"ג דהב"ש כתב דאפי' אם כבר נכתב הג"פ וכ' דמתקרי על שם העיקר לא יתן אותו ואינו כשר רק אם כבר נתן לה מ"מ הכא כיון דשם פעלטא הוא חניכא שהכל קורין אותו א"כ ל"ה שם טפל כלל כיון דהוא כשר לכתחלה:

ומ"ש כבוד אביך הגאון שליט"א דלשון דמתקרי בנ"ד אינו רק על עיקר שמו, במחכת"ה לדעתי זה אינו דכבר נודע מ"ש הג"ה, דאם הקריאה לתורה והקריאה בפ"כ סותרין זא"ז אזי החתימה מכריע ואם החתימה מסייע להקריאה בפ"כ אז יש לכתוב עיקר השם כמו שנקרא בפ"כ ועל שם עלייתו לתורה דמתקרי הרי להדיא דעל שם העלי' לתורה נופל לשון דמתקרי והוא ברור ופשוט, לכן לדעתי הדין עמך גיסי יקירי וה' עמך והלכה כמותך ונכון יותר מלכתוב שני גיטין כנלפע"ד:

סימן מד

להרה"ג הנ"ל

רואה אני אפ דבריך בעובדא זו אשר האשה המגורשת עשתה במרמה ואמרה כי הי' אבי' כהן ובאמת לא הי' כהן שבאם האשה לא תאבה לקבל ג"פ מותר לו לגרש אותה כעת בע"כ ואם לא יהי' באפשרי מטעם הממשלה לגרש אותה בע"כ להתיר לו לישא אשה אחרת רק שישליש ג"פ ביד שליח והשליח יגרש אותה בכל עת שירצה, דהנה נודע דעת בעל העיטור ואחריו דעת העבוה"ג להכשיר בשינוי שם האב כמו בשינה שם מקום הלידה ובכתב כהן ולא הי' כהן אפי' בשם הבעל דעת הנו"ב והגאון רע"א להכשיר, ומכש"כ בנ"ד דהיא בשם אבי המגורשת והשינוי לא הי' בשם רק שכ' כהן ולא הי' כהן

ולגבי הבעל דנודע דעת הגמ"ר סוף כתובות דתקנת חר"ג אינו רק משום קטטה ואין בו איסור דאו' וא"כ ל"ה רק סדר ומידי ספיקא לא נפקא, ואפי' לדעת האוסרים בכגון דא ליכא איסור דאו' רק חשש לעז בעלמא ואינו רק איסור דרבנן והמל"מ פי"ד מה"א הביא בשם תשו' הר"י באסן דאשת חרש שזינתה מותרת לבעלה כיון דאינה מקודשת מן התורה ולפי"ז מכש"כ לענין חר"ג בודאי לא גזר רק היכא דהיא אשתו מן התורה:

אמנם דבריו הם נגד דברי התוס' ביבמות (דף נ"א ע"ב) ד"ה אי דכתבו להדיא דבקדושין דרבנן נמי נאסרה לבעלה אם זינתה וכל דתיקון רבנן כעין דאו' תיקון, ולפי"ז יש מקום לומר דגם לענין חר"ג נימא הכי דאפי' היכא דהיא אשתו מדרבנן נמי גזר שלא ישא אשה אחרת עלי':

אולם מצד הסברא נראה דלא גזר היכא דמגורשת מן התורה דאין מוסיפין על הגזירה כדאשכחן בירושלמי פ"א דמ"ש גבי עבר והרהן מהו ובפ"ב דשבועות דאין מחדשין על הגזירות א"כ ה"נ אין לנו לחדש על הגזירה דאפי' היכא דמגורשת מה"ת יהי' חל עליו החדר"ג:

אך בירושלמי דשביעית פ"ד ה"ב גבי טייבה בזה"ז מהו מוכח דאפי' בזה"ז דאינו רק מדרבנן אפי"ה גזרו בעבר וטייבה שלא יהי' רשאי לזרעה עיי"ש, אולם בלא"ה נראה לי להתיר בנ"ד כיון דלכמה פוסקים שינוי זה אינו מזיק כלל וא"כ ל"ה רק סד"ר לגבי הבעל כמ"ש לעיל ואיתחזק אי' ל"ש בזה משום דהוי ספיקא דדינא ומחמת חזקה לא ישתנה הדין כנודע, ולגרש בע"כ פשיטא דמותר כמבואר להדיא ברמ"א סי' קי"ט דאם גירשה בגט פסול יכול לגרש אותה בע"כ ועיין בפר"ח שכ' דמיירי היכא דהפסול הוא מדרבנן עיי"ש וכן מבואר להדיא ברמ"א סי' קנ"ד דמי שגירש את אשתו בגט כשר ויצא לעז על הגט יש לכופו לתת גט אחר ואם לגבי איש הדין כן דהוא איסור דאורייתא בכפי' מכש"כ גבי אשה דאינו רק חר"ג בודאי אם הוא פסול מדרבנן מותר לגרש אותה בע"כ, והנה הרמ"א לא הראה מקום לדין זה מאין הוציא זה דאם הוי לעז על הגט דכופין אותו לגרש אך הדבר מבואר בירושלמי ריש גיטין דאיתא שם נתן לה גיטא ואשכחינא גט בפסול כפיני' ויהיב לה חורין עיי"ש, ועיין בק"ע שם דמפרש דהי' כהן והוי כמו נשא אשה בעבירה וא"כ ה"נ בנ"ד הוי כמו נשא בעבירה דליכא חר"ג בזה:

ולכאורה נראה לי לומר דהיינו טעמא דכופין אותו לגרש ביצא לעז על הגט דהנה מבואר בשו"ת הרשב"א מובא ברמ"א סי' קנ"ד דאם קידש אשה שאמ"ל כופין אותו לגרש כיון דאינו ראוי לדור עמה ולבוא עלי' ולפי"ז י"ל דהיינו טעמא ביצא לעז על הגט שכופין אותו לגרש כיון דהוא כשר מה"ת א"כ אינו רשאי עתה לדור עמה כיון דמה"ת היא מגורשת

הוי בעילתו בעילת זנות מש"ה כופין אותו לגרש שנית דהוי כמו קידש אשה קדושין שאמ"ל שכופין אותו לגרש, ועיין בטוש"ע סי' ק"נ דמי שגירש את אשתו בגט שיש בו פסול מדבריהם צריך לקדשה מחדש אם רוצה להחזירה, ולפי"ז נ"ל לומר דהיכא דהיא מגורשת מן התורה ל"ש החדר"ג כיון דהוי קדושין שאמ"ל ובקדושין שאמ"ל כופין לגרש ומכש"כ באשה דהחדר"ג הוא דרבנן לכמה פוסקים בודאי לא גזר ר"ג היכא דהוי קדושין שאמ"ל ואפי' בשהה עשר שנים ולא ילדה לדעת כמה פוסקים לא גזר ר"ג ומכש"כ היכא דאינה ראוי' לביאה ואין לומר דנכוף אותו לקדש מחדש דע"ז בודאי לא גזר ר"ג כיון דאפי' בארוסה לא גזר לכתוב לה כתובה ולעשות נשואין עמה מכש"כ דלא גזר לקדשה מחדש, ובפרט בנ"ד דהפשיעה היתה ממנה, והיכא דהפשיעה ממנה כבר כ' בשב יעקב דא"צ היתר ממאה רבנים כלל וי"ל בזה היא עשתה שלא כהוגן נעשה עמה שלא כהוגן כדאיתא ביבמות פ' ב"ש ובגיטין (דף מ') עיי"ש א"כ בנ"ד כיון דהיא עשתה ערמה לפסול הגט והחדר"ג הי' לטובת האשה ועיין ב"ש סי' קט"ו סק"ז א"כ בודאי י"ל דבזה לא תיקן ר"ג וישוב גמולה בראשה, ובפרט בעובדא דילן שהמגרש כהן שלא יוכל לקדשה מחדש ואינה ראוי' אליו עוד מלתא דפשיטא הוא שיוכל הבעל לגרשה בע"כ ואם נמנע ממנו הדבר מטעם הממשלה ישא אשה אחרת וישליש גט ביד שליח כנ"ל ולית דין צריך בושש כלל:

וע"ד שאלתך בענין עתים שוטה ועתים חלומה שמחתי מאוד בדבריך כי בהשכל נאמרים ונכונים, וכבר בא עובדא כזו לפני והוריתי לגרשה עפ"י דברי הט"ז שהבאת וכן מצאתי אח"כ בשו"ת ב"א והסברא שלך בהבנת דברי הט"ז נכונה מאוד ויש להסביר עוד דכיון דבפעם הראשון שנשתפית בטל ממנה חזקת שוטה שהי' לה ואף שאית לה הסבה אח"כ ג"פ לא מצרפינן לה מה שנתבטל מקודם, ואף כי לכאורה יש לדמות להא דאמרינן בזבחים (דף ל"א) יקץ כישן הפיגול אולם י"ל דדמי יותר להא דאמרינן בנזיר (דף ס"ה) בדק ופנה בדק ופנה מהו עייש"ה, וגם יש ראי' להט"ז משור המועד דבהפסק נגיחות לא נעשה מועד כגון שנגח בראשון והפסיק בשני ולא נגח אף שנגח בשלישי וברביעי ל"ה מועד ועיין ירושלמי ב"ק פ' המניח אע"ג דבשור המועד ג"כ יש לומר דעכ"פ אתחזיק להיות מועד ליגח והי' לו לבעל השור לשמור אותו אלא ע"כ דכל שאינו בזמן שוה כגון בט"ו לחודש ל"ה מועד ותלינן במקרה כסברת הט"ז ממש:

ובענין סברת הט"ז דהיכא דיש חילוק מצד האדם ל"ש לא פלוג שהארכת בזה בפלפול, לדעתי נראה ראי' לדברי הט"ז מהא דאיתא בע"ז קים לי בבר שישך דלא פלח לעכו"ם ועיין בר"ן ריש ע"ז, ועיין בתוס' ע"ז (דף י"ד ע"ב) ד"ה שלימים ושבורים דלא גזרינן

שבירה אטו שלימה רק דסברו דשלימין נמכרו עיש"ה ועיין תוס' עירובין (דף ס"ה) ד"ה התם דלחומרא לא אמרינן לא פלוג, ובתוס' נדה (דף נ"ו ע"ב) ד"ה הבאים דלא גזרו בכתמים על הנכרים אע"ג דדמם מטמא כמו של ישראל כיון דאין דמם מטמא רק מדרבנן, אך משם אין ראי' כ"כ דנכרית בישראלית לא מיחלף וכדאיתא בגיטין (דף ע') דחרש בפקח לא מיחלף ויבמתו באשתו לא מיחלף. [מהמו"ל. עיין פסחים צ"ב אבל ערל ישראל ד"ה טובל ואוכל לערב דלא גזר ערל ישראל משום ערל נכרי ולעומת זה עיין עירובין מ"ז חפצי נכרים קונים שביתה גזירה בעלים דנכרי אטו בעלים דישראל ובמ"ש התוס' עירובין ס"ה הנ"ל דאמרי לא פלוג לקולא עיין תוס' נדה ג' ד"ה מרגשת ולח"מ פ"ז מה' גירושין ה' כ"ד וירו' גיטין פ"א ה"א שלא לחלוק בגיטין כדין מחמירין בקל מפני החמור ואין מקילין בחמור מפני הקל והדברים עתיקים, ע"כ הג"ה]:

ומה שהערות בהא דאמרינן דבר תורה שוטה מתגרשת מ"ד אפקחת בע"כ עפי"מ שהקשה הרשב"א דהוי נתינה בע"כ ותירץ דהוי פרעון חוב, א"כ בנשתטית אח"כ י"ל דדמי ללוה בישוב דאינו מחזיר במדבר, יפה הערות בזה, אולם הלא מבואר להדיא בתוס' גיטין (דף מ"ח) ד"ה לגיטין דבחוב מצינו דל"ה נתינה בע"כ כגון הלוהו בישוב כו' משא"כ בגט בכ"מ הוי נתינה עיי"ש, א"כ מבואר להדיא דבגט אף בהלוהו בישוב הוי נתינה אם מחזיר לו במדבר:

אך באמת טעמא בעי מדוע יהי' עדיף מחוב ונ"ל דהדבר נכון עפימ"ש הרשב"א הובא בר"ן פ' מש"נ דמזונות הוי כאלו חל חיוב חדש בכל יום ואין ראי' לשאר מלוה ע"פ דיהי' קודם לו מלוה בשטר מאוחר, א"כ י"ל דדוקא לפטור מחובו שחייב כבר אינו יכול להחזיר במקום שמפסיד לחבירו כגון במדבר מקום שאינו משומר, משא"כ למנוע עצמו מחיוב שלא יתחייב יוכל להחזיר גם במדבר וכעין זה דאיתא בירושלמי ר"פ המניח כרוהו ארגיבא עד דלא ייתי שרי למימר פלניא עביד עבידתא כו' ועיין בשו"ת הרשב"א מובא בש"ך סי' ע"ב ס"ק קס"ב שנראה קצת סתירה לדברי הרשב"א הנ"ל אולם באמת ניחא כיון דקיבל עליו לזון בת אשתו לא הקילו כיון דהוא מדאורייתא ודי למבין:

דברי גיסך אוהבך.

סימן מה

שוי"ר לכבוד המל"ח הבחור החריף ושנון השלם מר יעקב מענדל רובין נ"י [הוא חתנו הרב הגאון אבד"ק טאסט ז"ל].

את ח"ת הנעימים ראיתי נהנתי מהם וכעת עמוס הטרדות אנכי להשיב תשובה נחוצה להלכה ע"כ אשיב לך רק בקצרה מה שעלה על רעיוני בעת אשר עברו עיני על דבריך היקרים והערבים:

הקשית ביבמות ס"ט דמקשה וניחוש שמא עיברה מי לא תנן מפרישין אותן ג' חדשים ופירש"י אלמא דלחדא ביאה נמי חיישינן ובאמת שם בד' ל"ד מקשה הש"ס והא אשה אינה מתעברת מביאה ראשונה ומשני ר"נ כגון שבעלו ושנו והבאת שגם באהל דוד התעורר בזה ולכאורה היא תימא רבתא:

והנ"ל לתרץ קושי' זו בפשיטות, דהנה הריטב"א שם מקשה אהא דפריך בגמ' והא אשה אינה מתעברת מביאה ראשונה דלמא גזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שני' ולדעתי נראה עוד לחזק הקושי' דהנה ברייתא מפורשת שם (ד' ל"ה) ובכתובות (ל"ז) דאנוסה ומפותה צריכות להמתין ג' חדשים ור' יוסי לא פליג רק מטעמא דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר הא בלאה"כ היתה צריכה להמתין ג' חדשים והרי אנוסה בבתולה היא ביאה ראשונה אלמא דאפי' בביאה ראשונה צריכה להמתין ג' חדשים משום גזירה אטו ביאה שני':

אולם באמת ניחא דר"נ מוכרח לתרץ הכי כגון שבעלו ושנו דר"נ לשיטתי' דאמר בשם שמואל בכתובות ס' דהלכה כר' מאיר בגזירותיו דאפי' קטנה ורדופה צריכות להמתין ג' חדשים וללישנא קמא דשמואל בפ' ד' אחין אפי' בזנות גזר שמואל ג' חדשים קטנה אטו גדולה ומקשה הש"ס אליבא דשמואל ממשנה דמפרישין הנ"ל דאם היו קטנות אינן צריכות להמתין ומשני חילוף לא שכיח ומוכרחין אנו לומר דאע"ג דזנות לא שכיחא כדאיתא בש"ס גיטין אבל חילוף עוד יותר לא שכיח וכיון דצריכין אנו לומר דחילוף ל"ש יותר מזנות לר"נ דס"ל כשמואל ולכך שפיר מקשה והא אין אשה מתעברת מביאה ראשונה, וא"ל דהא אנוסה צריכה להמתין ג"ח דגזרינן אטו ביאה שני' דהא תינח בזנות דגזרינן גם בקטנה אבל בחילוף דלא גזרינן בקטנה משום דלא שכיח יותר מזנות דגזרינן בקטנה גם ביאה ראשונה אטו ביאה שניי' ליכא למיגזר ויוכל להיות שר"ל התרצן הוא בעצמו הי' המקשה והא אין אשה מתעברת בביאה ראשונה וכמו שכתבו התוס' בביצה (ד' ל"א) ד"ה אמר וביומא (ע"ו) ד"ה הני ובכמה דזכתי ולפי"ז נוכל לומר דשיטה דהכא דמקשה ממשנה דמפרישין דמוכח דאפי' בביאה ראשונה גזרינן אטו ביאה שניי' אולם ללישנא בתרא דשמואל דאפי' בזנות לא גזרינן קטנה אטו גדולה וללישנא בתרא דשמואל אין אנו מוכרחים לחלק בין חילוף לזנות וכיון דגזרינן בזנות לר"מ באנוסה

להמתין ג"ח אפי' בביאה ראשונה ה"ה בחילוף ומיירי מתני' דמפרישין אפי' בלא בעלו ושנו כפשטי' ושפיר מקשה דאמא' לא חיישינן הכא ג"כ שמא עיברה ודוק היטב:

ועוד נ"ל לתרץ קושי' הנ"ל דהנה דעת הרמז"ל דחיישינן לענין ספק ממזר דשמא זינתה עם אחר וע' בב"ש סי' ד' ובסי' קנ"ו שמתרץ דברי הרמב"ם דלמה לענין תרומה לא חשש דשמא זינתה עם אחר ולפי"ז לכאורה קשה אהא דמקשה והא אין אשה מתעברת מביאה ראשונה דלמא חיישינן כשם שזינתה עתה כן זינתה מעיקרא ואין זה ביאה ראשונה אולם באמת ניחא לפי מה דמשני דהחליפו בשוגג וא"כ לא חיישינן לשמא זינתה מעיקרא דגם עתה לא עברה במזיד, ולפי"ז נוכל לומר דהמקשה דהכא דפריך ממשנה דמפרישין ידע דיש לחלק בין זנות לנשואין רק דסבר דמיירי בהחליפו כפשטא דמתני' וא"כ מיירי מתני' בזנות ואי מיירי בזנות ממילא אין אנו צריכין להאוקימתא דר"נ כגון שבעלו ושנו דבזנות חיישינן דכשם שזינתה עכשיו כן זינתה מעיקרא והכ"נ כיון שזינתה ניחוש שמא עיברה דל"ה ביאה ראשונה דכשם שזינתה עם זה כן זינתה עם אחר וא"ל דהאיך הי' הס"ד דמיירי במזיד למה הם מותרות לאחר ג' חדשים וכדמוכח הש"ס מזה דמיירי ע"כ בשוגג, דאפשר דהם באמת החליפו במזיד והנשים סברו שמותר לזנות והס"ד דמקשה דבכה"ג היא מותרת לבעלה ולא כהמהרי"ק הידוע ומשני דבנשואין חששו ולא בזנות והמשנה דמפרישין מיירי בשוגג אבל בזנות לא חיישינן לעיברה כלל וכיון דמיירי בשוגג ממש א"כ ליכא למיחש לשמא זינתה עם אחר ע"כ מיירי בשנו ובעלו כדמתרץ ר"נ ודוק:

ובדבר אשר תמהת על דברי המהרש"א ביבמות שם דמש"ה צריכה להמתין ג"ח משום דאיכא למיקם עלה דמילתא והא אפי' לאחר ג' חדשים צריכין אנו להרוב דשמא לא קלטה הזרע עד שלשה ימים עיי"ש בשו"ת מעיל צדקה שהוכיח דדעת הרמב"ם דהא דאמר שמואל אין אשה מתעברת פחות מרע"א יום ולא יותר מרע"ג יום לא מטעם השלשה ימי קליטה דאשה המתעברת מקבלת הריונה תיכף וא"כ לדעת הרמב"ם אין אנו צריכין להרוב אחר ג"ח:

ואגב אכתוב לך מה שעלה על רעיוני בכוונת דברי המהרש"א שם שסיים ובהכא ניחא דבחולצת תוך ג"ח אפי' אם יבא אלי' ויאמר דלא מעברא לא משגחינן בי' והגאון מהר"ם טאביש כתב בהגהותיו כי אין לדבריו ביאור ובהעברה ראשונה עלה במחשבתי דכוונת המהרש"א הוא דלכאורה קשה האיך היא מותרת לאחר ג' חדשים הא כל שאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עלי' כו' וא"ל דהא אם יבא אלי' ויאמר דלא מעברא בת יבום היא תיכף וא"כ לאחר ג"ח איגלאי מילתא למפרע שבת יבום היתה בשעת נפילה דהא אמרינן דאפי' אם יבא אלי' ויאמר דלא מעברא לא משגחינן בי' וא"כ הדרא קושי' לדוכתא

דאמאי היא מותרת לאחר ג"ח הא כל שאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עלי' כו' ועי' בחידושי רשב"א בפ' ב"ש שהתעורר בזה ג"כ, אולם לפמ"ש המהרש"א דבאמת הי"ל לאוקמי אותה אחזקה שלא נתעברה דאין סברא לומר בנשים ששהו עם בעליהן כמה שנים רוב מתעברות ויולדות וכמו שכתבו התוס' ביבמות לז ד"ה וזו, והא דצריכה להמתין הוא משום דאיכא לברורי לאחר ג"ח וא"כ לא קשה דאמאי היא מותרת לאחר ג"ח דהא כל שאין אני קורא משעת נפילה יבמה יבא עלי' דאם נימא דעי"ז דאינה מותרת בשעת נפילה אסורה לעולם ממילא היא מותרת תיכף בשעת נפילה דכיון דליכא למיקם עלה דמילתא אוקמינן אותה אחזקה ודוק כי כוונה נפלאה היא בדברי המהרש"א:

מה שהקשית בני יקירי בדברי התוס' יבמות (ע"ב) שהקשה בדרשא דעד בוקר ליתן בוקר שני לשריפתו ישרפנו במוצאי יו"ט דכבר נעשה נותר מקודם והוי שלב"ז דנשרף בין ביום בין בלילה ותי' דנותר לאחר יו"ט ל"ה שלא בזמנו משום דהתורה אסרה לשרפו ביו"ט הוי אחר יו"ט זמנו ואכתי תיקשי דתהא אשה מותרת לשרוף נותר ביו"ט כקושית התוס' קדושין (ד' ל"ד) והכא ליכא למימר כתי' הפנ"י דגם ממ"ע דשריפת קדשים נשים פטורות משום דמעשהז"ג ז"א דל"ה מעשהז"ג כיון דלאחר זמנו נשרף בין ביום בין בלילה וכיון שמותר לשרוף ע"י נשים ביו"ט ממילא שוב ל"ה לאחר יו"ט בזמנו ובשאר פסולי קדשים ניחא דאין הנשים רשאין לשרוף משום דאין להם זמן קבוע ותמיד הוי זמנם ואינם נשרפים אלא ביום עכ"ק:

אמנם עיין בירושלמי שבת פ' במה מדליקין מבואר להדיא דתרומה נמי אע"ג דאין לה זמן קבוע כיון שהגיע זמנה לשריפה ולא שרפה נעשה כמי שעבר זמנה ונשרפת בין ביום בין בלילה אבל לא הי' לך להקשות אהא דהתורה ציותה לשרפו בבוקר רק דאמאי אסרה תורה לשרוף הנותר ביו"ט הא ע"י נשים מותר לשרוף דל"ה מעשהז"ג דלאחר זמנו נשרף בין ביום בין בלילה אבל כוונת בזה להשעה"מ בה' פסולי המוקדשין שהתעורר בזה עיי"ש:

וכבר אמרתי לתרץ קושי' הנוב"י על רש"י פסחים (מ"ו) גבי חלה שנטמאת שכתב וימתין לשרפה עד הערב דהא בערב אסור לשרוף דנותר אינו נשרף אלא ביום ואמרתי לתרץ עפ"י דברי התוס' הנ"ל דמש"ה אינו נשרף אחר יו"ט בלילה משום דהוה זמנו מפני שביו"ט אסרה התורה לשרפן ולפי"ז גבי חלה שפיר מותר לשרוף אפי' בלילה דהלא התוס' הקשו שם דאמאי לא יהי' מותר לשרוף תרומה ביו"ט והא איכא צורך הדיוט דמותר ליהנות בשעת שריפתו ותירצו דגזרינן תרומה אטו קדשים וא"כ מדאו' מותר לשרוף תרומה ביו"ט ושפיר הוה יו"ט שלא בזמנו ולא שייך תירוץ התוס' ביבמות הנ"ל

דכיון דאסור לשרפן ביו"ט הוה לאחר יו"ט זמנן דהא מדאו' מותר לשרוף תרומה ביו"ט ובתרומה אע"ג דאין לה זמן קבוע איתא בירושלמי דכיון דעבר זמנה ולא שרפה הוה כשלא בזמנה ושפיר כתב רש"י שימתין עד הערב דיכול לשרפה בערב דהוה שלא בזמנה ודוק כי נכון:

וע"ד קו' הגאון הקדוש מצאנז שליט"א בסוגי' דפרה וטלית (ב"ב) מ"ד דהמוכר שדה לחברו אינו מעיד לו עלי' מפני שמעמידה בפני בע"ח וקשה דיש עצה שיאסר בקונם על המלוה כקו' התוס' גיטין (מ') ובזה ל"ש תי' דאלמוה רבנן לשעבודא דבע"ח שהרי אדרבה אז יטרוף הנגזל השדה דאינו מעיד לו עלי' מפני שמעמידה בפני ב"ח:

הנ"ל לתרץ דהנה הש"ך בסי' ע"ב כתב בטעם דמשכנו שלא בשעת הלואתו דוקא קונה משכון דכה"ג כיון דאין לו לשלם ממקום אחר המשכון קנוי לו משא"כ בשעת הלואה כיון שיש לו עוד נכסים ומאי חזית דמשכון הזה יהי' קנוי לו יותר משאר נכסים וע"כ בשמיטה שפיר קנו לו המשכון גם בשעת הלואה כיון שלא יוכל להפרע משאר נכסים עיי"ש ולפי"ז לכאו' י"ל ג"כ דמה שיכול לאסור בקונם להפקיע השעבוד היינו דוקא היכי דיכול להפרע משאר נכסים לכך שפיר יכול לאסור הקרקע עליו משא"כ באופן שלא יוכל להפרע משאר נכסים רק מקרקע זו לא יוכל להפקיע השעבוד מהקרקע ע"י קונם כיון דאין לו שעבוד רק על קרקע זו הוי כמשכנו שלא בשעת הלואתו דקונה משכון, ולפי"ז הסוגי' דעבד שעשאו רבו אפותקי לא מיירי במפורש כדברי התוס' גיטין (מ"א) ד"ה במזיק אך כמו"ש הר"י מובא בש"ך סי' שפ"ו דמיירי בסתם עיי"ש דבמפורש כיון דאין משועבד לו רק העבד אין הקונם מפקיע מידי שעבוד, ובזה יתורץ קו' התוס' ב"ק (ל"ג) ד"ה משום דר' אבהו דלפי' ר"ת דגם קדו"ד מפקיע מידי שעבוד למה איצטריך דר"א והקו' הוא רק לר' ישמעאל בב"ק שם דס"ל בע"ח הוא ט' מהרש"א ולהנ"ל אפי' לר' ישמעאל ניחא דנהי דלר"י יכול לסלקו בזוזי לדעת התוס' שם ד"ה הקדישו מ"מ כיון דאפי' לר"י אם מת השור אינו משלם וכמו"ש התוס' ב"ק (ל"ו) ד"ה ור"ע לא כשי' הבעה"מ שם וכיון דכל השעבוד אינו אלא על השור דמשתלם מגופו הוי כמשכון שלא בשעת הלואתו שאין מפקיע מידי שעבוד כן י"ל לכאורה:

[**הסוף חסר**]

סימן מו

שלום וכט"ס לכבוד ש"ב יד"נ הרב החריף הגביר הנכבד כש"ת מו"ה נחום בורשטין נ"י (**הוא הרב הגאון האבד"ק נאדבורנא ז"ל**).

יקרתו הגיעני נכון היום ולמראה עיני הי' תשובת יד"נ הגאון האדיר מהרי"א שליט"א ולמען בקשת ורצון הגאון שליט"א שאנכי אגיד חו"ד כי היכי דלימטיא שיבא מכשורא פניתי בכח על זמן קט מכל טרדותי והנני עט ממהר לתשובותיו, וזה החלי:

ע"ד השאלה ממדינת רוסיא באיש א' משה מיכל גירש את אשתו בעיר קעשנוב ואח"כ באו שני עדים הר' אברהם משה בן יוסף והר' אברהם עבער והעידו לפני הבד"צ דק' לבוב שביטל הבעל בפניהם את הגט ואת השליח שיהיו בטלין ומבוטלין והר"ח כ"ץ העיד כי הי' עם הר' אברהם משה בצוותא חדא כל אותו היום ולא זזה ידו מתוך ידו ולא ראה את המגרש בזמן ההוא וכפי מכתב הבד"צ דק' בראד איכא כמה הוכחות כי עדות שקר המה הראשונים ורק בעלילה הוא בא לעגן אותה גם נתברר שהעדים נטלו שכר להעיד והנה הגאון המובהק מהרי"א נ"י הנ"ל פתח להתירא בחריפות ובקיאות וכל דבריו כראי מוצקים אך מה שיצא בראשונה להתיר בזה משום דמה דאמר ר"ח כ"ץ שהכחיש העדות של הר' אברהם משה הוי רק חד לגבי חד אע"ג דהעד השני אברהם עבער בן יהושע אמר שהר' אברהם משה בן יוסף הי' עמו בצוותא חדא בשעה שביטל המגרש את השליח עכ"ז ל"ה כחד לגבי תרי והביא ראי' מדברי התוס' בסנהדרין (דף כ"ו) ד"ה דאסהידו בי תרי בחד ותו לא דהיינו שלא הוזם אלא א' ואם נאמר דהעד השני שלא הוזם הוי כאילו העיד שחבירו העד שהוזם הי' עמו בשעת ראיית העדות א"כ עדיין קשה דהא תרי כמאה אלא ע"כ דאמרינן דכ"א מהעדים אינו מעיד רק על עצמו שהוא ראה המעשה ולא על חבירו וכגון בנ"ד אין עדות אברהם עבער מועיל לסייע לאברהם משה שפיר הוי ר"ח לגבי אברהם משה חד לגבי חד ובזה האריך עוד בפלפולו הנעים להתיר את האשה העלובה הזאת:

ואף שדבר גדול דיבר בזה, אולם לדעתי אכתי יש למשדי בי' נרגא בזה, דהנה מבואר להדיא באהע"ז בהגהת רמ"א סי' קמ"א סעיף ס' דאילו השנים שמבטלין בפניהם השליח צריכין להיות ביחד כיון דרוצה לבטל מה שנעשה כבר צריכין להיות ביחד ולא מהני עדות מיוחדת ועיין בב"ש שם בסי"ק צ"ג דמה שכתב רמ"א בלשון י"א על נידון זה והביא דברי התוס' ריש פ' השולח דמבואר דצריכין להיות ביחד א"כ זה שאמר אברהם עבער שאברהם משה הי' עמו ביחד בשעה שביטל המגרש את השליחות הוא בכלל העדות דאל"כ לא מועיל הביטול כלל א"כ לדעתי נראה שהר"ח שמכחיש את אברהם משה שלא ראה את המגרש ביום זה הוי כאילו מכחיש גם את אברהם עבער כיון דעדותו של אברהם עבער לא מועיל כלל אם לא הי' עמו ביחד ר' אברהם משה הנ"ל ולא דמי להא דאמרינן בסנהדרין דאסהידו תרי בחד דמוכח משם דל"ה כאילו הכחיש ניהם דשם

איירי ע"כ בד"מ דאמרינן א"ב דאסהידו תרי בחד להך לישנא דאמרת משום חידוש ליכא ופסולין למפרע ולהך לישנא משום פסידא דלקוחות איכא ואין פסולין למפרע, ובד"נ כתבו התוס' בב"ק שם ד"ה א"נ דלטעמא דפסידא לקוחות בד"נ גם לרבא פסולין למפרע א"כ ע"כ הא דאמרינן שם א"ב דאסהידו תרי בחד מיירי בד"מ ובד"מ מהני עדות מיוחדת בא' רואה אותו מחלון זה וא' רואה אותו מחלון זה ועיין בתוס' ב"ק (דף ע"ג) ד"ה דאסהידו א"כ בד"מ אף אם אמר שחבירו הי' עמו במעמד א' אין זה בכלל העדות וא"כ אם הוכחש הא' ל"ה רק חד לגבי חד אע"ג דמכחיש את העד השני ג"כ בזה שאמר שהעד שהוזם הי' עמו כיון דזה אינו בכלל העדות דעדותו מועיל בלא זה וכבר נודע מ"ש הכנה"ג בהל' עדות סי' כ"ח דאם העיד העד בשעה שלא הי' אז תועלת בעדותו יכול לחזור בו ולהגיד, משא"כ בנ"ד דנחוץ לעדותו של ר' אברהם עבער לומר שאברהם משה ג"כ הי' עמו בשעת ביטול השליחות א"כ ר"ח שהכחיש את אברהם משה הוי כאילו הכחיש ג"כ את אברהם עבער, ודוק, אולם באמת כפי המכתב הבד"צ דק' בראד העד ר' אברהם משה הי' מוכחש מכמה עדים וגם שאר הטעמים של הגאון סוע"ה מהרי"א הם ברורין וקלורין לעינים:

ועתה אענה גם אנכי את חלקי בזה מה שעלה על רעיוני בהשקפה ראשונה דלענ"ד דבנ"ד כיון דלפי מכתב הבד"צ דק' בראד הוי תרי לגבי תרי אין כאן בית מיחוש כלל משום עדות ביטול השליחות אע"ג די"ל לכאורה כיון דהוי תרי לגבי תרי אוקי האשה בחזקת א"א אולם הרואה בעין חודרת דבזה ל"ש לומר כן והיא דהוה נודע מדברי הש"ך בסי' פ"ז ס"ק ט"ו דכ' שם דבב' כיתי עדים המכחישין זא"ז סליק עדותן דתרווייהו כמאן דליתא והוא חייב שבועה דאורייתא בלא עדותן כגון שבועת שומרין או מודה מקצת השתא נמי משתבע הך שבועה והנה לפי דברי הש"ך אלו בוודאי בנ"ד ל"ש לומר אוקי תרי להדי תרי ואוקי אשה זאת בחזקת א"א כיון דאמרינן בתרי ותרי סליק עדותן כמאן דליתא לתרווייהו כלל והוי כאילו ליכא עדים כלל והבעל בעצמו א"נ לומר שביטל אם לא הוי עדים א"נ הכ"נ כיון דהוי כאילו ליכא עדים כלל הוי כאילו הוא בעצמו אמר שביטל את השליחות ול"מ ול"ד לשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אשה אחזקת א"א דשם אם ליכא עדים אסורה להנשא לעלמא והיא בחזקת א"א משא"כ בנ"ד דאם לא הי' עדים כלל היא מותרת להנשא א"כ בתרי ותרי נמי לפי דברי הש"ך הנ"ל הוי ג"כ כאילו לא הי' עדות כלל מכיון דאמרינן סליק עדותן:

אולם באמת התומים וכל האחרונים כולם הרעישו על הש"ך ותמהו עליו דאיך נוכל לומר בתרי ותרי סליק עדותן כמאן דליתא דהא הש"ך בעצמו בסי' ע"א ס"ק ב' הביא דברי הרשב"א שהביא הב"י בסי' כ"ט דבשטר אם שנים אומרים פרוע ושנים אומרים אינו פרוע לא מגבינן בי' ואם נימא דבתרי ותרי סליק עדותן כמאן דליתא למה לא מגבינן בי' כיון דבליכא עדים כלל ל"ח לומר. על שטר שהוא פרוע והכ"נ לשיטת הש"ך ז"ל הוי כמו דליכא עדים כלל:

אולם באמת בתוס' ב"ק (דף ל"ב ע"ב) ד"ה והלכתא מבואר להדיא שם כדברי הש"ך דכתבו שם דבנכסי דבר שטיא אמרינן שם אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא משום דהוי תרי ותרי והוי כמאן דלתנייהו כלל ומשה"כ אוקמינן ארעא אחזקתה בחזקת מרא קמא הרי מבואר להדיא כדברי הש"ך ז"ל הנ"ל, ע"כ הנני לקיים דברי חכמים לתרץ קו' התומים על הש"ך מהא דבשטר אם שנים אומרים פרוע ושנים אומרים אינו פרוע דלא מגבינן כי' ואמאי ל"א סליק עדותן כמו שאינם ואוקי השטר על חזקתו ולכאורה תמי' גדולה היא, אולם לדעתי נראה לתרץ קו' זאת בטו"ט והיא דהנה הטעם דלא מהימן לומר בשטר פרוע הוא משום דחזקה היא דלא פרע דאל"כ שטרא בידי' מאי בעי ולפי"ז נראה בתרי ותרי אם שנים אומרים פרע ושנים אומרים לא פרע לא שייך לומר סליק עדותן כמאן דליתא ואוקי השטר אחזקתו דזה ל"ש לומר רק בשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דאפילו לדברי העדים דאומרים נתגרשה איכא עלי' חזקת א"א עד היום משא"כ בנ"ד דאם האמת הוא כדברי העדים שאומרים שפרע אין כאן החזקה שיש בכל שטר דבוודאי לא פרע משום דאל"כ שטרך בידו מה כעי דהכא לא ירא הלוה לפרוע להמלוה בלתי חזקת השטר דהא פרע לו בפני ב' עדים ואם אומר המלוה לא פרע יביא הלוה העדים שפרע בפניהם ולא עלה על דעתו של הלוה דיהיו העדים שקרנים ויאמרו שלא פרע א"כ הס' הוא ג"כ בחזקת השטר דלפי דברי העדים שאומרים שפרע לא שייך שטרך בידו מאי בעי ואע"ג דאמרינן בשבועת הפקדון הכופר בממון שיש עליו עדים חייב משום דעדים עבידי דמיתי וכן בש"ס גיטין (דף פ"ה) וכתובות (פ"ג) איתא גירות לא שכיחי מיתה שכיח אלם בש"ס גיטין (נ') אמרינן להדיא דיתומים שאמרו גדולים ואצ"ל קטנים בין לשבועה ובין לזיבורית משום דלא אסיק אדעתא דמלוה דמית לוה ונפלו נכסי קמי יתמא ועיין בתוס' כתובות (דף פ"ו ע"א) ד"ה לאשה ובתוס' גיטין ריש פ' הנזקין ד"ה אין א"כ ל"ש כאן לומר דסליק עדותן כמאן דליתא ואוקי השטר אחזקתו כיון דהספק הוא בחזקת השטר עצמו וכמ"ש הש"ך כעין

זה דאע"ג דמיגו במקום נאמנות ל"א אבל מיגו בעיקר הנאמנות אמרינן עיי"ש בסי' ע"א סק"ד, ושפיר מתורץ דברי הש"ך:

ובזה יתורץ קו' הש"ך בסי' ע"א סק"ב דהקשה על הסמ"ע ועל הבעה"ת שכתבו דמשה"כ מהימן המלוה בהאמינו הלוה כב' עדים אעפ"י שהביא עדים שפרעו דלמה לא נימא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי הממון בחזקת הלוה ותירצו דהיכי דאיכא שטרא ל"ש לומר מאי חזית דסמכית אהני סמוך אהני דאשטרא קסמכינן והקשה הש"ך שם דמוכח מדבריהם דבשטר אם הי' תרי ותרי גובה בהשטר ובאמת ברשב"א הנ"ל מבואר דאם הי' תרי ותרי לא מגבינן בי' ולפימ"ש יתורץ קו' הש"ך כמין חומר דבאמת הי' מה"ד לומר דאפילו בתרי ותרי שנים אומרים פרע ושנים אומרים לא פרע דסליק עדותן כמאן דליתא לפי דברי הש"ך והתוס' הנ"ל ואוקי השטר אחזקתו רק דכתבנו לתרץ דהכא ל"ש לומר אוקי אחזקתו משום דלפי דברי העדים איתרע חזקת השטר דל"ש לומר שטרך בידו מאי בעי דלא הי' ירא הלוה לפרוע בלי חזקת השטר כיון דידע דיש עדים ולא סליק אדעתו שיבאו עדים שקרנים דיסייעו להמלוה שלא פרע משא"כ בהימני' להמלוה גופי' כשני עדים א"כ אפילו לדברי העדים שאומרים שפרע איכא חזקת השטר דלא פרע משום דאל"כ שטרך בידו מאי בעי ול"ש לומר דלא הי' ירא לפרוע משום דיש לו עדים שפרע, ולא סליק אדעתי' שיהי' עדים שלא פרע, דהרי ידע דאיכא תרי עדים דהיינו המלוה שהאמינו כבי תרי שמכחישים אותו שלא פרע וא"כ בכה"ג שפיר אמרינן סליק עדותן כמאן דליתא ואוקי השטר אחזקתו כקו' התומים, ודוק היטב כי דבר נפלא הוא ונכון לאמיתה של תורה:

ולפי"ז בנ"ד לפי דברי הש"ך דאמרינן סליק עדותן כמאן דליתא א"כ הוי כאילו ליכא עדים כלל וא"נ על הביטול ועוד נראה לי לומר דאפילו לדברי התומים והקצוה"ח דלא אמרי' בתרי ותרי סליק עדותן כמאן דליתא דמי לא שייך לומר הכא דאוקי האשה בחזקת א"א והיא, דהנה נודע מדברי הרשב"א ז"ל ביבמות (דף ל"א) אהא דאמרינן שם אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת אל תאסרנה מס' והקשה הרשב"א דהא באיסור א"א קיימא וקיימ"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור ותי' הרשב"א דגבי בהמה שפיר אמרינן בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת דכ"ז שלא מתה או שלא נשחטה אסורה עד שיתחדש בה מעשה המכשיר ולכך עליך להביא ראי' שנתחרש בה המעשה שמכשירה א"כ ה"נ כיון שזו מתחלה צרה לערוה הוי ואם הי' מת הבעל היתה מותרת לשוק וכשאתה בא לאסרה ולומר דנעשה בה מעשה האוסרה עליך הראי':

ובדברי הרשב"א האלו אמרתי לתרץ קו' הש"ך ביו"ד בסי' קצ"ח ס"ק ל"ב אהא דאיתא שם דאם לא הדיחה בית הסתרים ולא נמצא עלי' דבר חוצץ עלתה לה טבילה דמאי שנא מבדיקת כל הגוף דהא בהס"ת ג"כ בעינן עכ"פ שיהי' ראוי לביאת מים ע"ש ולפי דברי הרשב"א הנ"ל נוכל לתרץ קו' הש"ך דבשלמא בבדיקת כל הגוף דבעינן שיבוא עלי' המים א"כ הס' היא אם בא עלי' המים ונעשה מעשה המכשיר א"כ עליך הראי' דנעשה בה מעשה המטהרת אותה משא"כ בית הסתרים דלא בעי ביאת מים רק שלא יהי' עלי' דבר חוצץ שלא יהי' ראוי לביאת מים א"כ הס' הוא אם נעשה בה מעשה הפוסל, ודוק כי נכון וברור הוא, וכעין זה כתב הרשב"א ז"ל בחולין (דף ט') דלאביי כל ס' איסור שהאיסור תלוי במעשה הבא לו הוא מותר אעפ"י שאין שם חזקת טהרה ולא דמי לחתיכה ס' חלב וס' שומן שהיא אסורה שאין הס' תלוי במעשה אלא מעולם הי' חתיכה זו חלב או שומן, ולפי"ז בנ"ד ל"ש כאן לומר כלל דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אשה אחזקת א"א דאדרבא כיון דבלא הביטול היתה עומדת להיות מותרת להנשא ע"י הגט פטורין של השליח שיתן לה רק ע"י מעשה הביטול נפסל הגט א"כ אשה זו היתה עומדת בחזקת היתר אם לא הי' נעשה מעשה הביטול וכיון דבעינן מעשה לפסול הגט אל תאסרנה מס' ועליך להביא ראי' אם נעשה מעשה הפוסל השליחות והגט ובתרי ותרי אמרינן אוקי אשה זו בחזקת היתר לשוק דהיתה עומדת בחזקת היתר להנשא ע"י השליח אם לא הי' נעשה מעשה הפוסל ודוק:

וכן מבואר להדיא בתוספתא מובא בר"ן קדושין ריש פ' האומר ובש"ע א"ע סי' ל"ז דאם הוחזק השליח בעדים והשליח אומר לעצמו קדשתי אותה חזקה לראשון דמסתמא לא חזר השליח משליחותו וכן ה"נ חזקה היא שלא חזר המשלח מהשליחות ולא ביטל את השליחות מהגט [ע' ש"ך חו"מ סי' קכ"ב סק"ג בשם בעה"ע דכמו דאמרי' חזקה שע"ש הכ"נ אמרי' חזקה בע"ב עומד בשליחותו ועתו"ס גיטין (ל"ג) דרוב אין מגרשין נשותיהם וכששולחין גט אין מבטלין] וא"כ אדרבא חזקה להתירא איכא ע"ש ובפרט דנודע הדבר מהעדי ביטול אחר שהגיע הגט לידה א"כ י"ל דהכא הוי איתחזק היתרא אע"ג דהביטול הי' קודם שהגיע גט לידה וכגון דא איתא בתשובת מהרי"ק שורש קמ"ז בנמצא הסי' שמוט לאחר הזריקה דהוי איתחזק היתרא ואחר שיצא בהיתר וכעין זה אי' בטו"ז סי' ח"י לענין נאבד הסכין דהוי אתחזק היתרא אע"ג דנמצא פגום אח"כ מאחר דיצא בהיתר כידוע אף שמסקנת המהרי"ק שם דהוי איתחזק איסורא במצא הסי' שמוט לאחר שזרק העוף אולם לדעתי יש להביא ראי' לדעת השואל שם בתשובת מהרי"ק דתלי הדבר בידיעה מהא דאיתא בש"ס זבחים (דף ק"ג) דבנמצא טריפה בב"מ הדם

מרצה על העור בפ"ע אע"ג דבאמת הפסול הוא קודם השחיטה מכ"מ כיון דלא נודע הפסול עד לאחר זריקה הוי כנפסל אחר הזריקה ועיין תוס' שם ד"ה ומודה דכתבו כן לענין אם הקדים להכסף וכן איתא בנזיר (דף ס"ג) בעי רמי בר חמא נטמא בתוך מלאת ונודע לאחר מלאת מאי בתר ידיעה אזלינן וסותר ז' כו' עיי"ש ה"נ בנ"ד י"ל דבתר ידיעה אזלינן והידיעה מהביטול הי' אחר שהגיע גט לידה דהוי אתחזק היתרא מאחר שכבר יצא הדבר בהיתר אבל באמת אין אנו צריכין לכ"ז כאשר כבר כתבנו דהכא הוי אתחזק היתרא כיון דאם הדבר כקדמותו עומדת בחזקת היתר להנשא לשוק ע"י הגט רק ע"י מעשה הביטול יכול לפסול הגט ולכך עליך להביא ראי' שנעשה מעשה הפסול ולכאו' אפי' במקום חזקת היתר אכתי הוי סד"ר בתרי ותרי כמו בשנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה דהיא בחזקת פנוי' והוי עכ"פ סד"ר ואסורה להנשא:

אולם לאשר העד ר' אברהם משה נטל שכר להעיד אע"ג שהוא רק פסול מדרבנן מ"מ כיון דהכא מה"ת בלאה"כ מותרת להנשא והוי רק סד"ר ולזה שפיר מותרת דמהני הפסול מדרבנן וכמבואר באע"ז סוס"י מ"ב במקדש קדושין דרבנן לפני פס"ע דרבנן ל"ה קדושין כלל אפי' דרבנן משום ממנ"פ, ע"כ לדעתי האשה זו מותרת להנשא בלי חשש ופקפוק ובלבד שיסכים עמנו עוד רב גדול אחד אשר יבחר כבוד ידידינו הגאון מהרי"א שליט"א: **ידידו דוש"ה באהבה יעקב ווייזנפעלד**.

סימן מז

שלום וכט"ס לכבוד ידידי הרב המאה"ג החריף ובקי בנש"ק החסיד כש"ת מו"ה משה **נ"י אבד"ק נראדזיסק יצ"ו**.

היום הגיעני יקרתו לנכון והנני עט ממהר להשיבו על אתר כרצונו היקר. ע"ד שאלתו באשה אחת שבקשה מאיש אחד שירחיב הזמן לבעל חובו מהר"ר ראובן קרובה של האשה הנ"ל ואחר רוב הפיוס התעשת לה למלאות רצונה אך אמר לה מה תתן לי בעבור זה ואמר לה הרי את מקודשת לי בטובה זו וכעת הרחיק האיש הזה נדוד ונתחבר לגנבים וכעת העידה אשה אחת מסל"ת שהגנבים צלבו אותו ביער בצוארו והאשה כבר נשאת לאחר והנה כת"ר האריך למעניתו בזה אם יש ממש בהקידושין וגם אם נסמוך על עדות האשה הנ"ל ועיינתי בכל דבריו וראיתי כי פלפל בחכמה בסברא ישרה:

ועתה הנני בזה להשיב גם חו"ד להתיר האשה הנ"ל מכבלי העיגון, והנה בדין הרויח זמן עפ"י שהח"מ סי' כ"ט סק"ה חולק על הרשב"א העיר כבודו לחלק בין מלוה ע"פ למלוה בשטר דבמלוה ע"פ כיון דאין לו עדים על הזמן א"כ אם ירצה יוכל לטעון שהלוה לו

על זמן גדול ולכך אינה מקודשת כיון שבלא"ה הי' מוכרח להרויח הזמן אם ירצה הלוה ומש"ה אינה מקודשת אבל במלוה בשטר שפיר היא מקודשת בהרוחת הזמן כן תורף דבריו אולם לדעתי קשה מאוד לחלק כן כיון דבש"ס קידושין אמרינן להדי' דבהנאת מלוה היא מקודשת והיכי דמי ל"צ דארווח לה זימנא ולפירש"י שם היא בהרווחת הזמן ולא מצינו שם שום חילוק בין מלוה בשטר למלוה ע"פ ומסתמא אף במלוה ע"פ כן וזה פשוט:

ובדבר הדיוק מלישנא דרמ"א סי' כ"ט סעי' ב' אם הרויח זמן מלוה ע"פ ולמה נקט דוקא ע"פ כבר הערה בזה הח"ץ בהגהת הט"ז ומחק שם תיבת ע"פ אולם לדעתי נראה דמש"ה נקט הרמ"א מלוה ע"פ דוקא דהנה נודע הפלוגתא בירושלמי בכתובות במוחל לחבירו ויש לו שטר עליו אם מהני מחילה בלא חזרת השטר מובא בחו"מ סי' רמ"א ועי' בב"ש סוס"י ק"ה ובכמה דוכתא ולפי"ז י"ל דמש"ה נקט הרמ"א דוקא ע"פ משום דלדעת הסוברים דמחילה לא מהני בלא חזרת השטר א"כ מסתמא גם על הרווחת הזמן ל"מ בלא חזרת השטר אם נכתב זמן הפרעון בהשטר ולפי"ז לא שייך דין הרמ"א הנ"ל במלוה בשטר כיון דע"כ מיירי בהחזיר להבע"ח השטר דאל"כ לא הי' מהני הרווחת הזמן ובההחזיר השטר שוב הוי ערב בשעת מתן מעות כמבואר בחו"מ סי' קכ"ט סעיף ג' דאם החזיר שטר על ידו או משכון הוי ערב בשעת מתן מעות ושפיר היא מקודשת בהרחבת הזמן ולכך נקט הרמ"א דוקא מלוה ע"פ דהוי ערב שלא בשעת מתן מעות ולכך אינה מקודשת ודוק כי נכון היא:

אולם בלא"ה האבני מילואים סותר דברי הח"מ ומקיים דברי הרשב"א דל"ק עליו קו' הח"מ שהקשה עליו דדוקא אם ערב בעד הקרן הוי ערב שלא בשעת מתן מעות אבל אם ערב לו בעד הריבית שפיר הוי ערב בשעת מתן מעות דבאמת מבואר להדיא ביו"ד דהל' ריבית דאם ערב לו בעד הריבית הוי ג"כ שלבשמ"מ ובאמת כ"כ הש"ך סי' קכ"ט סקי"ב דלגבי השבח השייך לנותן הוי ערב שלבשמ"מ דאינו משתעבד אלא בקנין ולפי"ז דברי הרשב"א הם שרירים וקיימים, אולם אפי' נימא כדעת החלקת מחוקק דהיא מקודשת בהרויח זמן החוב על פיה נראה לדעתי מילתא חדתא דבנ"ד אין כאן חשש קידושין כלל דהנה דעת הט"ז בא"ע בסי' ל"ח דאם נתן א' לחבירו מתנה אם משך המקבל את המתנה ואח"כ אמר איזה תנאי במתנה לא מהני אפי' אם היא תוכ"ד כיון שקודם לזה זכה בסתם ודוקא בשאר קנינים יכול לחזור תוכ"ד אבל אחר קנין משיכה שהיא ברשות חבירו ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד והביא ראי' מש"ס ב"מ ובזה סותר דברי הב"י מה שתי' שם דברי הטור כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק שפיר מהני התנאי דבאמת אפי' אם אמר

בלי הפסק ל"מ כיון שנמסר הקידושין בידה קודם אמירת התנאי ל"מ שום תנאי אפי' אם היא תוכ"ד עש"ה אולם הא"מ שם מקיים דברי הב"י והביא ראי' מדברי התוס' ב"ק ע"א דאפי' לר' יוסי דס"ל דתוכ"ד לאו כד"ד ואינו יכול לחזור היינו בנמלך דוקא אבל אם לא נמלך רק בתחילה הי' דעתו לכך לא שייך חזרה:

אולם הרואה בעין חודרת יבין וישכיל דאין משם שום ראי' לסתור דברי הט"ז דדוקא שם גבי תמורת עולה ותמורת שלמים מהני אם הי' בתחילה דעתו לכך משום דל"ה בידו לפרש שני שמות כא' דבריו קיימים א"כ מוכח להדיא דמש"ה מהני בנתכוין מתחלה לכך כיון דל"ה בידו לעשות בע"א דא"א לקרוא שני השמות כא' ומש"ה נ"ל דהיינו טעמא דל"מ בנתכוין לכך לאחר כד"ד וכמ"ש התוס' שם בד"ה ונמלך כיון דהא דמהני בתוכ"ד הוא משום דא"א לקרוא שני שמות כא', א"כ היינו דוקא בתוכ"ד אבל אחר כ"ד ל"מ דנהי דא"א לקרוא שני שמות כא' מ"מ הי' בידו לומר תמורת שלמים עכ"פ תיכף בתוכ"ד שאמר תמורת עולה ולכך ל"מ לאחר כ"ד ולפי"ז שפיר כתב הט"ז דאפי' בדברים אחדים בלי הפסק ל"מ בנתן הקידושין סתם ואמר אח"כ תנאי אפי' בתוכ"ד אע"ג דנתכוין מתחילה לכך דהכא ל"ה כמו גבי תמורת עולה ותמורת שלמים דהתם מה הי' בידו לעשות דא"א לקרא שני שמות כא' אבל הכא שפיר הי' בידו לומר התנאי קודם מסירת הקידושין וכיון דלא אמר התנאי רק אחר מסירת הקידושין שפיר כ' הט"ז דל"מ דאחר קנין משיכה ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד:

ובדברי הט"ז אלו נראה לדעתי לתרץ דברי הרמב"ם התמוהים דפסק דל"מ חזרה בהקדש אפי' תוכ"ד ותמה הש"ך בסי' רנ"ה על הרמב"ם והתוס' שהיא נגד ש"ס ערוך בפ' מרובה דפליגי התם ר"י ורבנן לענין עדית דרבנן סברי תוכ"ד לאו כד"ד ור"י סובר תוכ"ד כד"ד ומקשה הש"ס שם וסבר ר"י תוכ"ד כד"ד והתנן הר"ז תמורת עולה ונמלך ואמר הר"ז תמורת שלמים הר"ז תמורת עולה לר"י ואמר רב פפא נמלך בתוכ"ד קאמרי' אלמא דס"ל לר"י תוכ"ד לאו כד"ד ולדעת הרמב"ם דהקדש נשתנה משאר דברים ולא אמרי' בי' תוכ"ד כד"ד מאי מקשה הש"ס הכא מהקדש לעדות דבעדות שפיר ס"ל לר"י תוכ"ד כד"ד ובהקדש ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד והיא תימא רבתא כידוע:

ואמנם ע"פ דברי הט"ז הנ"ל דחידש לן דבמשיכה ל"מ אפי' בהדיוט חזרה ואפי' תוכ"ד יש לתרץ על נכון והוא דלדעתי נראה הטעם של הרמב"ם דפסק דבהקדש ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד הוא משום כיון דאפי' בהדיוט לאחר המסירה ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד לדעת הט"ז ולפי"ז ממילא בהקדש אם מסר אותו ליד הגזבר בודאי ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד דלא גרע כח הקדש מכח הדיוט דבהדיוט לאחר מסירה ג"כ אינו יכול לחזור אפי' תוכ"ד

ולמה יגרע אולם באמת התינח אם נימא דהגזבר הוי בעלים של הקדש א"כ שייך בי' מסירה והוי כאלו הי' לאחר משיכה בהדיוט אבל אם נימא דהגזבר הוא כמו אחר א"כ לא שייך בי' מסירה ושפיר יכול לחזור אפי' אחר שמסרו לגזבר אם הוא תוכ"ד אולם למאי דקיי"ל דהגזבר הוי בעלים של הקדש א"כ בודאי ל"מ חזרה לאחר שמסרו לידו אפי' תוכ"ד דלא גרע מהדיוט וזה נ"ל טעם הרמב"ם דפסק דבהקדש ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד כיון דקיי"ל דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט א"כ הוי כאלו בא ליד הגזבר ולאחר מסירה להגזבר ל"מ חזרה אפי' תוכ"ד מש"ה ל"מ אפי' קודם מסירה כיון דאמירה חשיב כמסירה, והנה בירושלמי פ' א' דתרומות הלכה א' אי' מאן היא תורם בר לוי שהקדיש תרומה והתני א' המקדיש טבלו וא' המקדיש תרומתו אמר רב אידי גזר כמאן דאינן בעלים ודלא כר' יוסי דר' יוסי אמר הוא גזבר הוא אחר ועיין בירושלמי פ"א דחלה דאיתא שם גבי כן גבי הממרח כרי של חבירו שלא מדעתו ובזה מתורץ קו' הש"ך על הרמב"ם כמין חומר דשפיר מקשה הש"ס בב"ק דר' יוסי אר' יוסי בעדות להקדש אע"ג דאנן קיי"ל דבכל התורה כולה תוכ"ד כד"ד ובהקדש לאו כד"ד אולם הטעם הוא כיון דלאחר מסירה ל"מ חזרה תוכ"ד משום דלא גרע מהדיוט ולכך ל"מ חזרה אפי' קודם מסירה דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט א"כ התינח לדידן דס"ל דגזבר כמאן דאינן בעלים אבל לר' יוסי דס"ל הוא דגזבר הוא אחר א"כ לדידי' אפי' לאחר שמסרה ליד הגזבר מהני חזרה תוכ"ד דלא שייך בי' מסירה כלל כיון דהגזבר אינו בעלים של הקדש כלל א"כ ר' יוסי אי ס"ל דבעדות אמרינן תוכ"ד כד"ד גם בהקדש הי' מועיל לדידי' חזרה תוכ"ד כיון דהגזבר הוא כמו אחר לר' יוסי אבל לדידן דקיימ"ל דהגזבר אינון בעלים שפיר פסק הרמב"ם דל"מ חזרה אפי' תוכ"ד ודוק היטב כי היא ענין נכבד לפע"ד:

ועתה נחזור לנ"ד דדעת הט"ז דלאחר משיכה ל"מ חזרה תוכ"ד א"כ במחילה בודאי ל"מ חזרה לדידי' תוכ"ד כיון שהוא תחת יד הנמחל וכן מבואר להדיא במחנה אפרים בהל' זכיה בהפקר סי' י"א דבמחילה ל"מ חזרה תוכ"ד ולפי"ז נ"ל דכאן אין שום חשש קידושין כיון דמקודם אמר כי הוא נכון למלאות רצונה להרויח לה הזמן ובמחילה אינו יכול לחזור אפי' תוכ"ד רק דאח"כ אמר שבעבור טובה זו תהי' מקודשת לו אף שהוא תוכ"ד מה בכך הא ל"מ חזרה במחילה אפי' תוכ"ד ושוב הוי שתיקה שלא בשעת מתן מעות ולא מהני כלום וז"ב ובפרט לדעת הרמ"ה מובא בש"ע א"ע סי' כ"ח סעי' ד' ברמ"א דבזרק קידושין לתוך חיקה בלא שידוך ובלא גילוי דעתה שהיא רוצית בקידושין אינה מקודשת וכמבואר בחלקת מחוקק שם הכונה בדברי הרמ"ה וכן בב"ש כיון שלא גילתה דעתה שנתרצית בקידושין ולא עבדא מעשה דניחא לה, ולפי"ז לפי שיטת הרמ"ה נראה

לדעתי דאפי' אם נימא כדעת הסוברים דבהרוויח הזמן לאחר על פיה היא מקודשת היינו דוקא דגילתה דעתה שהיא רוצית להתקדש בעבור זאת או שאמר לה התקדשי לי בהנאה זו ואמרה היא הן אבל בלא גילתה דעתה מקודם שנתרצית בקידושין ולא אמרה הן רק דשתקה בודאי ל"ה קידושין לשיטת הרמ"ה דלא גרע מזרק קידושין לתוך חיקה דל"ה קידושין, ואף דאיכא כמה פוסקים החולקים על הרמ"ה מ"מ בר"ד יש לסמוך על הרמ"ה כיון דאיכא כמה ספיקות ספק שיטת הרשב"א דמרויח הזמן ע"י אינה מקודשת וכן היא דעת הרמב"ם דהרווחת הזמן אינה מקודשת כמבואר בסי' כ"ח, וספק שמא כדעת הרמ"ה דבזרק קידושין בתוך חיקה דשתקה ל"מ:

והנה יש כאן עדות אשה שראה שתלו אותו בצוארו והגם דמבואר דראוהו צלוב אין מעידין עליו מ"מ שיטת הב"ח דדוקא צלוב בידים אבל אם הוא צלוב בצוארו אמרי' מיד נחנק, רק שחלקו עליו מירושלמי דאמר שמא מטרוניתא עברה עליו ופדאתו עכ"פ מצטרף שי' הב"ח לספק ויש לנו בזה ג' ספיקות ובשלש ספיקות מהני אפי' באתחזק איסורא כנודע אולם לפי"מ שחידש לן הכ"מ דבדמאי ל"מ ס"ס כיון דאפי' רוב ל"מ דהא רוב עמי הארץ מעשרין הן וחיישי' למיעוטא מש"ה גם ס"ס ל"מ ולפי"ז ה"ה בא"א דל"מ רוב במשאל"ס י"ל דה"ה ס"ס ל"מ ובזה כבר הערה הג"פ בהל' גיטין בסי' קכ"ט אולם בנ"ד בלאה"כ אין כאן חשש קידושין כיון דל"מ חזרה אפי' תוכ"ד שוב הוי שתיקה שלא בשעת מתן מעות דל"מ כלל, ע"כ נראה לדעתי ברור להתיר האשה הזאת בלי שום חשש ופקפוק כלל אך באופן שיסכים עוד רב אחד גדול ממדינתכם הגאון מקוטנא או ידידי הגאון מקאליש שליט"א:

סימן מח

שוכט"ס לכבוד ידנ"פ הרב הגאון הגדול צדיק תמים כקש"ת מו"ה חיים חזקי' מדיני שליט"א בעה"ק חברון תובב"א מחבר ס' הנפלא שדי חמד.

נתכבדתי בספרו היקר והנכבד החביב אצלי עד לאחת ואלף תודות לכהד"ג על הדורון היקר הזה אשר שלח לי ולמען שלא יהי' מכתבי בלא דברי תורה אציג לפני כהד"ג וקדושתו אשר אתי. בדבר קושית הגאון מהר"ר חיים בערלין שהביא בחבורו היקר סי' מ"א למאן דסבירא לי' שהבעלים מפגלין אם כן לא משכחת לה בשום אופן סוטה נבדקת שהרי הבעלים של המנחת סוטה היא האשה וא"כ כל אשה סוטה תחשוב מחשבת פגול בשעת קמיצת המנחה ושוב לא יבדקו אותה המים והיא קושיא מושכלת אבל כבר שמעתי זו בשם קו' העולם:

ולדעתי נראה ליישב זו בטוב טעם דהנה בתוספות סוטה (ד' כ"ג) ד"ה כל הנשואות אהא דאיתא התם כל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, הקשו דמה חלק יש להבעל במנחת נדבות שלה ותירצו דבירושלמי משמע דבמנחת סוטה איירי דאיתא שם ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפותה של האשה לאכול אינה יכולה מפני שותפותה של האיש אלא הקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמן עיין שם אם כן מבואר בירושלמי דמנחת סוטה הוי מנחה של שותפות ולכן בנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות מפני שותפותו של האיש, והנה התוספות בזבחים ובפסחים (ד' ס"ג) ד"ה ערלים כתבו דאפילו לר' מאיר דסבירא ליה מפגלין בחצי מתיר מכל מקום דבר המסוים ושלם בעינן, אבל אם פיגל בחצי סימן או בחצי קומץ כ"ע מודו דלא הוי פיגול, ולפי זה מתורץ שפיר קושיא הנ"ל דכיון דמנחת סוטה הוי של שותפות אם כן לא הוי כבעלים רק בחצי קומץ דחצי קומץ היא שלה וחצי של בעל א"כ לא יועיל כלום מחשבת פיגול שלה דהא הפיגול שלה לא יהא רק בחצי קומץ דחצי הקומץ שהוא של הבעל לא מהני מחשבת פיגול שלה א"כ הוי כמו פיגול בחצי קומץ ופיגול בחצי קומץ לא הוי פיגול אפילו לר' מאיר והוא תירוץ נכון וברור:

ואגב דאתא לידן הך מילתא לא אמנע מכדה"ג מה שעלה כעת ברעיוני קושיא חמורה מאד אהא דבמנחת סוטה אם נשאת לכהן מנחתה נשרפת מפני שותפותו של האיש לפי מה דאיתא בירושלמי שקלים פרק א' סוף הלכה ג' כן משיבים חכמים לר"י חטאת יחיד מתה ואין חטאת הצבור מתה מנחת יחיד קריבה כליל ואין מנחת הצבור קריבה כליל ופירש הקרבן העדה דחכמים משיבין כן לר"י דאמר שאין הכהן מחויב בשקלים דאם כן האיך יהי' נאכלין השתי לחם ולחם הפנים ומשיבין חכמים לר"י דכשם דמצינו חילוק בין חטאת יחיד בין חטאת צבור חטאת יחיד מתה וחטאת צבור אינה מתה כן היא החילוק במנחות מנחת יחיד קריבה כליל ואין מנחת צבור קריבה כליל ולפי זה קשה דהא איתא להדיא בש"ס הוריות (ד' ו') דכשם דחטאת צבור אינה מתה כך חטאת השותפין אינה מתה משום דבחד מקום גמיר להו וכשם דאי אתה יכול לומר תמורת חטאת בשותפות דאין השותפין עושין תמורה כך חטאת שמתה בעליו ליתא בשותפות ולפי זה למאי דמדמה הירושלמי בשקלים דכשם שאין חטאת צבור מתה כך אין מנחת צבור קריבה כליל א"כ לפי זה ה"ל למימר דכשם דקיי"ל דאין חטאת השותפין מתה כך אין מנחת השותפין קריבה כליל א"כ אמאי במנחת סוטה אם נשאת לכהן מנחתה נשרפת מפני שותפותו של האיש הא חטאת השותפות אינה מתה א"כ מנחת השותפות אינה קריבה כליל ובפרט דעיקר כפרה משום דידה היא כמו שכתבו התוספות שם

בסוטה בד"ה כל כיון דעיקר כפרה משום דידה היא נפש קרינן לה ואם כן אמאי מנחתה נשרפת וקושיא זו צריכה נגר ובר נגר דיפרקינה, והנני מברכו ברכת הדיוט שיחוג חג הפסח הבע"ל בדיצה ובכשרות כנפש ידידו עוז באהבה רבה **ובלב ונפש חפצה. יעקב ווייזנפלד**:

סימן מט

ב"ה א' משפטים תרל"ח.

שוכט"ס לידיד נפשי הרב החריף ובקי חו"ש מו"ה שמואל ענגיל נ"י [הוא הרב הגאון הגדול אבד"ק ראדימישלא שליט"א].

יקרתך השגתי לנכון ועיינתי בנועם פלפולך וגם נידון השאלה והנני להשיבך בקצרה מה שעלה על רעיוני בהשקפה ראשונה:

ע"ד אשר תמהת על הדג"מ באע"ז סי' ל"ט שתמה על הב"ח שכתב דאם אחד קידש אשה לאחר ל' יום וקידשה השני בתוך ל' ואמר לה לאחר שימות בעליך מקודשת הואיל דבידו עכשיו לקדשה דהא הרשב"א ז"ל מקשה באבעיא דר' אושעיא בקידושין (ס"ב) בנותן שתי פרוטות דמ"ש מהמקדש אלאחר ל' יום ותירץ דשאני הכא דכל הל' יום תהי' ראוי' לקידושין אבל כאן יגיע זמן שלא תהי' ראוי' לקידושין י"ל דלא מהני ותמה הדג"מ דלפי"ז מאחר דבאיבעיא דרב אושעי' פסקינן דלא הוי רק קדושי ספק א"כ גם בנידון דהב"ח לא יהי' רק ספק קידושין כיון דיגיע זמן שלא תהי' ראוי' לקידושין, וע"ז תמהת דבאמת הרמב"ם פסק כרב אושעיא דהוי ודאי קדושין וכמ"ש הרשב"א דאיפשט האיבעיא דרב אושעיא מנדרים (דף פ"ו) בהא דשדה זו שאני מוכר לך כו' אך הר"ן כתב דיש לחלק משום דהקדושין השניים אינן בידו אבל ממילא נשמע דאם אמר לפנוי' הרי את מקודשת לאחר שתתקדש ותתגרש מבעלך בודאי מהני כיון דאותן הקדושין שרוצה לקדש בידו לקדש עכשיו ודמי לשדה זו שאני מוכר לך וא"כ יפה כתב הב"ח דבכה"ג מהני ולא דמי להאיבעיא דר' אושעיא רק לשדה זו שאני מוכר לך, ע"כ א תוכן דבריך:

ולדעתי נראה דדברי הדגול מרבבה נכונים הם אף כי לכאורה יפה הקשית אולם באמת אדרבה אני קורא תימה על דברי הב"ח דפסק דמהני דהוא נגד דברי הירושלמי בקידושין פ' האומר ה"ה דאיתא שם חד בר נש הוה אזיל מקדשא חדא איתא קדמיה חבריה ואמר לה הוי ידעה דההן גברא דהוא אזיל מקדשתיך דעתיה בישא עתיד הוא מישבק ליך אלא הא לך פרוטה זו שתתקדשי לי בה לכשיגרשך מהו ומסיק שם דדמי לפדאן אחרים דלא קדשו וגרע מאיבעיא דר' אושעיא דשם דמי לפדאן הוא עיי"ש היטב, הרי להדיא דאם

אמר לפנוי' תתקדשי לי לאחר שתתקדשי ותתגרש אינה מקודשת ולא הוי ספק אפי' קדושין להיפך מדברי הב"ח:

אולם אכתי צ"ע דין זה דהירושלמי גופא דמ"ש מהא דשדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש דקדשה משום דבידו להקדישה עכשיו והכ"נ בקידש אשה פנוי' לאחר שתתקדש ותתגרש כעין העובדא דירושלמי נימא דמקודשת משום דבידו לקדשה עכשיו, אולם לאחר העיון לא דמי כלל זה לזה, דלכאורה קשה על הרשב"א דמדמה איבעיא דרב אושעיא להא דשדה זו שאני מוכר לך דהא בשדה זו שאני מוכר לך תליא בדעת המקדיש בלבד ושפיר הוי בידו להקדישה מעכשיו משא"כ בקדושי אשה אינו תלוי בדעתו בלבד כי אולי לא תאבה האשה להתקדש לו עכשיו:

אבל באמת ניחא דגבי איבעיא דרב אושעיא שנתקדשה לו האשה עכשיו א"כ חזינן דברצון האשה להתקדש לו תיכף שפיר אמרינן דמקודשת אף לאחר הגירושין משום דבידו לקדשה מעכשיו כיון דרצון האשה להתקדש לו עכשיו וכן מבואר להדיא בלשון הרשב"א דנדרים שם ובחידושי הר קידושין פרק האומר א"כ הא תינח באיבעיא דר' אושעי משא"כ בעובדא דירושלמי דלע"ע אין ברצונה להתקדש לו רק אחר שיגרשה השני שברצונה להתקדש לו עכשיו א"כ לא דמי לשדה זו שאני מוכר לך דהתם שפיר הוא בידו להקדישה עכשיו דתליא בדעתו בלבד אבל הכא אין בידו לקדשה מעכשיו דהאשה לא תתרצה להתקדש לו תיכף וז"ב מאוד ולפי"ז משא"כ בדין הב"ח ז"ל שוב לא דמי לאיבעי' דר' אושעי' רק היינו הא דירושלמי וא"כ דברי הדגול מרבבה נכונים הם מאוד אך לפימ"ש לא דק בזה במה שכתב דהוי ספק קדושין כמו באיבעיא דר' אושעיא דבאמת בזה לא הוי אפי' ספק קדושין כמבואר להדיא בירושלמי ודוק:

אולם לפימ"ש דמש"ה בקידש פנוי' לאחר שתתקדש ותתגרש מהאחר אינה מקודשת דל"ה בידו לקדשה דשמא אין ברצונה להתקדש לו עכשיו א"כ יולד לנו דין חדש דאם ברצונה להתקדש לו עכשיו תהי' מקודשת דהשתא הוי בידו לקדשה אולם באמת אפילו בכגון דא אינה מקודשת דכיון דבלא רצונה לא היתה מקודשת רק ע"י רצונה מקודשת וא"כ הוי קדושין מחמתה והקדושין בעינן שיהיו מחמתו דכתיב כי יקח וכמ"ש המהרי"ט לענין פשטה קדושה בכולה דלא אמרינן אפי' מרצונה כיון דבעינן הקדושין מחמתו ולא מחמתה מובא בב"ש סימן ל"א ס"ק ט"ו עיי"ש ודוק כי נכון הוא בס"ד:

ובגוף דברי הירושלמי דמחלק בין לאחר שיחלוץ לך יבמיך דאינה מקודשת בין לאחר שימות יבמיך דמקודשת נראה לי הטעם לפימ"ש התוס' בגיטין (כ"ה) ד"ה ר"י ובכמה דוכתי לחלק בין הא דמעשר שני יהי' מחולל על סלע שתעלה בידו מן הכיס בין הא

דגיטין במגרש מהיום אם מתי משום דבגיטין עומד הדבר להתברר בודאי אם יחי' או ימות אבל הכא יכול להיות שלא יתברר לעולם שלא יעלה הסלע מהכיס ולפי"ז נוכל לומר דה"ט דהירושלמי דפסק לאחר שיחלוץ לך יבמיך דאינה מקודשת משום דאין ברירה דיוכל להיות שלא יתברר לעולם דאולי ייבם אותה משא"כ באחר שימות יבמיך דעתיד הדבר להתברר דסוף כל אדם למות בזה אמרינן יש ברירה ושפיר היא מקודשת ודוק:

ובדבר השאלה נידון השו"ב וברצונך לצדד להתירא מצד דהיא פסול דרבנן ופסול דרבנן בעי הכרזה בזה לבבי לא ידמה כן דנראה להדיא מדברי התוס' ב"מ (דף ה') ד"ה לא דדוקא לפסול עדות בעינן הכרזה אבל לשבועה לא בעי הכרזה וכן נכון הוא בטעמא דעיקר הטעם דבעינן הכרזה הוא מטעם פסידא דלקוחות ומה"ט כתב הנמ"י דלאותו עדות שנפסל עליו לא בעינן הכרזה עיי"ש והא תינח לענין עדות אבל לענין שבועה לא בעינן הכרזה ובאמת מדברי הנמ"י פ' ז"ב נראה להדיא דאפילו בשבועה בעינן הכרזה אולם באמת לפי דברי הנמ"י בעצמו דלאותו עדות שנפסל עליו לא בעינן הכרזה משום דליכא בזה פסידא דלקוחות ולפי"ז נכון הוא דלשבועה לא בעינן הכרזה וכמו שנראה מדברי התוס' ב"מ הנ"ל וא"כ בודאי הוי חשוד לאותו דבר אף בלא הכרזה:

אולם בלא"ה שפיר כתבת דאין שום חשש עליו כיון שאין שום עדות רק שהשו"ב הודה בעצמו וא"כ כשר הוא ממנ"פ דאם נאמן הוא לומר שעשה כזאת ששחט בלא הקוויטיל נאמן הוא לומר שלא עשה שום עול ואם לא נאמינהו ע"ז אינו נאמן ג"כ על מה שאמר ששחט בלא קוויטל וכעין זה איתא בירושלמי דמאי (פ"ג ה"ד) מאי שיהא נאמן נטלתי' והנחתי אחרים מתוקנים תחתיהם אם אתה מאמינו שנטל תאמינו שנתן ואם אין אתה מאמינו שנתן אל תאמינהו שנטל וכעין זה איתא בתשובות מהר"ם לובלין סי' ס"ו מובא בט"ז יו"ד סי' מ"ח ס"ק י"ט עיי"ש:

ומלבד זאת נראה לדעתי ברור דאם לא כתב בכתב ידו ורק חתם בח"י לא מהני כלל אפי' לדעת הסוברים דחרם בכתב מהני ואף שבח"ס תשובה רכ"ז כתב דחתימה ג"כ מהני כבר הארכתי לסתור כל ראיותיו ודוק:

ע"כ לדעתי הדבר ברור כי אין כאן שום חשש כלל על השו"ב הזה, יאכלו ענוים וישבעו משחיטתו בלי שום חשש ופקפוק כלל:

והנני ידידו דו"ש בלונפ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן נ

לכבוד גיסי יקירי ידי"נ הרב הגאון וכו' מו"ה מאיר כ"ץ ראפאפארט נ"י אבד"ק ליקאווא.

ע"ד הערת חתנך החריף השלם מו"ה מענדל ווייס נ"י על מ"ש התה"ד סי' רכ"א דבשבת אסור לקבוע מקום לחליצה דמיחזי כמתקן אף דקביעת מקום אינו מעכב בדיעבד כמ"ש הרמב"ם פ"ד מה' יבום, ומוכח כיון דלכתחילה בעי קביעת מקום חשוב מתקן והלא ביבמות (דף מ"ו) אמרינן אליבא דר"י דסגי במילה לחוד לפיכך מטבילין גר בשבת, ואף דלכתחילה לכ"ע בעי טבילה כמבואר בראשונים שם והרי מבואר בכאן דהיכי שאין הטבילה מעכבת ל"ה מתקן עכ"ד ולכאו' הערה נכונה היא:

אולם לדעתי נראה דלר"י דסגי במילה לחוד אע"ג דבעי לכתחלה טבילה ג"כ מותר הוא לישא בת ישראל לכתחלה במילה לחוד רק דבעי טבילה משום מצוה להכניסו תחת כנפי השכינה וא"כ לא קשה כלל קו' משום דהא דאין מטבילין בשבת הוא משום תיקוני גברא ולכך לר"י שפיר מטבילין דאין כאן תיקון גברא כלל דהרי בלא"ה הוא נעשה ישראל רק דחיסר מצות טבילה ואטו אסור לעשות מצוה בשבת משא"כ בקביעת מקום לחליצה דהוא הכשר להמצוה אע"ג דבדיעבד כשר בלא קביעת מקום עכ"ז הוי תיקון וכמבואר בירושלמי פסחים ר"פ א"ד מובחר דוחה מובחר מן המובחר אין דוחה א"כ מוכח דאפי' כדי לעשות מצוה מן המובחר דוחה שבת וכן מוכח מש"ס דילן במנחות (דף פ"ד ע"ב) ר"ל אמר אם הביא תמרים שבהרים קידש נעשה ככחוש בקדשים ועיין פירש"י שם שהמקדיש בהמה כחושה קידשה אע"ג דל"ה מצוה מן המובחר, ובדף ס"ד ע"א אמרינן ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחילה אלמא דאפי' רק כדי שיהי' מצוה מן המובחר הוא דוחה שבת ובזה יש לתרץ דברי הרמב"ם התמוהים דפסק דאם נקצר ביום כשר ואפ"ה פסק דהוא דותה את השבת ובזה ניחא דכדי לקיים המצוה מן המובחר הוא דוחה שבת והמצוה הוא לקצרו בלילה וכיון דמובחר הוא דוחה שבת שפיר הוי מתקן המצוה אע"ג דבדיעבד אינו מעכב וזה ברור:

אולם אכתי קשה מדברי הרי"ף והר"ן בסוכה דכתבו דכיון דקיי"ל לולב אין צריך איגוד מותר לאגדו ביו"ט ע"י עניבה וכ' הר"ן דלר"י דצריך איגוד אסור לאגדו ביו"ט דהוי מתקן א"כ מבואר להדיא דאיגוד אליבא דרבנן ל"ה מתקן אע"ג דלכתחלה מצוה לאגדו אפי' לרבנן ומוכח דכיון דבדיעבד הוא כשר ל"ה מתקן ואיגוד הרי הוא הזקנה למצוה כמו קביעות מקום לחליצה:

אך נ"ל בזה עפ"י דברי התוס' ביצה (דף י"ז ע"א) ד"ה למיקני דהא דקאמר אסור למיקני שבותא בשבתא היינו משום הכנה דאין מכינין מיו"ט לשבת וכ' הרב המנהיר שם דלפי"ז אין מקום לקו' התוס' שהקשו מגיטין דמוכח דשרי לעשות קנין בשבת דמ"מ אסור לעשות משום הכנה, א"כ מוכח דאפי' דבר שמותר לעשות בשבת אסור לעשות מיו"ט לשבת משום הכנה א"כ י"ל דאע"ג דאגד ביו"ט מותר משום דכשר בדיעבד בלא אגד עכ"ז הוי קביעת מקום לחליצה בשבת כמתקן ובונה לצורך חול והוא אסור כמו קנין דמותר בשבת ואפי"ה אסור משבת לחול מטעם הכנה:

ובזה מדויק לשון התה"ד שכתב דהוי כמתקן ובונה דדי הוא אם הי' מתקן לחוד ולפמ"ש ניחא דכיון שהאיסור רק משום הכנה משבת לחול דלצורך שבת עצמו הי' מותר כמו אגד ביו"ט דמותר מאחר שבדיעבד כשר בלא אגד והאיסור הוא רק משום הכנה משבת לחול כמו דאסור למיקני שבותא בשבתא מיו"ט לשבתא, והרי כתבו התוס' בביצה שם דלר"י דוקא הכנה בידים אסור אבל הכנה דממילא מותר ובפרט לצורך חול דלא צריך הזמנה כלל כמו שפירש"י ז"ל בביצה (דף ב') ע"כ כתב שפיר מתקן ובונה דמתקן לחוד הוי ממילא אך כיון דהוה כבונה וא"כ עביד מעשה בידים לצורך חול ולכך הוא אסור משום מתקן ודוק, ודי בזה כעת לרוב הטרדה:

והנני גיסך דוש"ה באה"ר ועזה.

סימן נא

תשובה לרב אחד.

בדבר שאלתו אם החיבור והדיבוק באצבעות בין הקשרים הוי מום באדם לפסול אותו מלהיות דיין בחליצה ובגט תמהתי הלא מבואר להדיא במשנה דבכורות (מ"ה) דאצבעותיו מורכבות זו על זו הוי מום וזה ברור דאין חילוק בין אם האצבעות מורכבות זע"ז או האצבע גופי' מורכב פרק אחד בחברו, ומה שהביא משו"ת ח"ס הנה אין הח"ס אע"ז תח"י כעת ולא אדע מנין לו זאת שגט כד"נ דמיא הלא קיי"ל כר"ע דעדות נשים לא בעי דרישה וחקירה משום דאיכא כתובה למישקל כד"מ דמיא והרמב"ן האריך בזה להבין זאת דמשום דפתיך בי' ממונא ג"כ ניזל לקולא לענין דו"ח לומר דהוי כד"מ, אבל עכ"פ קיי"ל דכד"מ דמיא וכן קיי"ל דבשעת הדחק כשר גט שניתן בלילה ואי כד"נ דמיא הי' פסול בלילה ומאן דמחמיר בלילה היינו משום דסבר דכדין דמיא ואין דנין בלילה כמבואר בסי' קכ"ג אבל כד"נ בודאי לא הוי, ואפי' בחליצה דעת כמה פוסקים להכשיר סומא בא' מעיניו ולדעתי הוא תלוי בפלוגתת הירושלמי יומא (פ"ג ה"ז) בהא דכתיב

ולבני אהרן תעשה כתנות אי בעינן שתי כתנות לכל אחד ואחד או רק כתונת אחת לכל אחד ואחד דאכולהו כתיב כתנות והכא נמי אי אמרינן הא דכתיב לעיני הזקנים אכולהו זקנים קאי א"כ סומא בא' מעיניו כשר לחליצה דסגי בעין אחת והא דכתיב לעיני בלשון רבים הוא משום דקאי אכולהו זקנים ועיין בחגיגה (ג' ע"א) לענין חרש באחת מאזניו ובתוס' שם עכ"פ חזינן דבע"מ כשר לחליצה:

ועיין בנו"ב מהדו"ת סי' קנ"א שחולק על המהר"ם מינץ שמחמיר בחליצה בכל המומין דהוא נגד הגמרא דיבמות (דף ק"א) דקאמר מדאצטריך למעט סומין מכלל דבע"מ כשר ולא בעינן סנהדרין דאל"כ בע"מ פסולין וכתב להדיא דאין לפסול לחליצה בשביל איזה מום ובפרט אם הוא דיין קבוע בודאי אין לפוסלו בשביל זה עיש"ה, והכ"נ בגט אין לפסול דיין קבוע בשביל חומרא זו, ובפרט בסדר גט ראשון מבעל לאשה ולשליח דהמנהג בכל עירות הגדולות דאין צריך ב"ד של שלשה כלל, ולכך לא נזכר חומרא זו רק בסדר גט שלישי מהשליח להאשה דהנתינה צריכה להיות בפני שלשה:

ולכאורה יש מקום לחלק בין נ"ד לאצבעותיו מורכבין זע"ז דהתם מיירי שכל האצבע מורכב והוי כאילו חסר כל האצבע אולם מדברי הרמב"ם נראה מדמחלק באצבעותיו קלוטות אם הוא עד הפרק היינו עד הפרק השלישי הסמוך לכף היד הוא פסול דחשיב ממעלה למטה היינו מראש האצבע עד סופו ולהיפך מפירש"י ז"ל שם בבכורות (מ"ה) ובאצבעותיו מורכבות לא מחלק אם הוא עד הפרק משמע דבזה אין חילוק כלל ויוכל להיות דטעמא דקלוט פסול הוא משום חסר דהוי מחוסר אבר וכדאיתא בירושלמי סוטה פ' עגלה ערופה דמבעיא לי' היתה רגלה קלוטה מה את עבד לה כמחוסרת אבר או כבעלת מום ונ"מ אי כשר קלוט בעגלה ערופה דאי משום בע"מ הוא כשר כו' עיי"ש, א"כ כיון דהפסול הוא משום חסר לכך בעינן שיהי' קלוט מראשו עד סופו סמוך לכף היד דבלא"ה לא הוי מחוסר אבר אבל באצבעותיו מורכבות י"ל דהפסול הוא משום בע"מ ולא משום חסרון לכך לא מחלק הרמב"ם אם הוא עד למטה מן הפרק או לא, וזה דבר נכון בסברא:

אבל אינו כדאי לגבב חומרות בדבר כזה אשר אין לו שורש כלל להחמיר בבע"מ לגיטין ומליצה כמ"ש הנו"ב ז"ל וראוי לסמוך עליו בכל כחינו גם בדבר חמור מזה, וד' יהי' אתנו שלא נכשל בדבר הלכה:

דברי ידידו דו"ש.

סימן נב

שוכט"ס לכבוד ידידיי הרבנים המצוינים בהלכה המאורות הגדולים החו"ב כש"ת מו"ה דוד ומ"ה ארי' ליב יושבי על מדין בק' באלטא יע"א.

בזו הרגע הגיעני נועם מכתבם וראיתי פלפולכם וחדאי מאוד בדבריכם היקרים כי בהשכל נאמרים, והנני עט ממהר להשיבכם כרצונכם היקר:

אודות העיר באלטא אשר היא חלוקה לשני עברים וביניהם הולך הנהר קודמא ומעולם לא היו מסדרים גיטין בהישוב עה"ד וכעת הדיין ומו"ץ דשם התחיל לסדר גיטין בשם ולפי דעתיכם אין לסדר גיטין שם מאחר שעוד נהר סוויניאכא נכנס להישוב עה"ד וא"כ בודאי צריך לכתוב גם שם הנהר סוויניאכא ובפרט דשני העברים הנ"ל יש להם דין שני עירות ואין הבדל ביניהם רק הנהר סוויניאכא ועיקר הראי' שלכם היא מהא דאיתא בעירובין (דף. ס"א) דעיר שיושבת על שפת הנחל אם אין לפני' דקה ארבעה אין הנחל נחשב בכלל העיר ומודדין מפתח ביתו א"כ הכ"נ כיון דהנהר מפסיק ביניהם הוי להו כשתי עירות, עכ"ד:

תשובה. אף שדבריכם כנים שבודאי המו"ץ הזה שלא כהוגן עשה אשר התחיל לסדר גיטין במקום אשר הי' שם רבנים גדולים ומעולם לא הי' מסדרים גיטין שם ולא נמלך בזה עם גדולי הדור ממדינתכם אולם באמת בזה אשר דנתם לשני עירות מחמת הנהר המפסיק ביניהם והבאתם ראי' מהא דעיר שיושבת על שפת הנחל, לדעתי לא דמי כלל כעוכלא לדנא דשאני התם לענין לחשוב הנחל בכלל העיר ולמדוד אלפים אמה מעבר הנחל בזה תלוי הדבר אם משתמשים שם ולכך באם אין דקה א"כ לא ניחא תשמישתא שם ולכך אינו נחשב בכלל העיר משא"כ לענין כתיבת המקומות בגיטין דתלוי הדבר הכל בסמוך כיון דהיא סמוך לעיר הזאת יכולין לכתוב עלי' שם העיר וכמבואר באורך בשו"ת פנים מאירות והביא לזה ראי' מהא דנודר מן העיר דאסור לכנוס בעיבורו של העיר א"כ מאי בכך דלא ניחא תשמישתא הלא מכ"מ היא סמוך לשם ונידון כעיר, וכי נימא דהנודר מן העיר יהי' מותר לכנוס להעיר במקום דלא ניחא תשמישתא, אתמהה דודאי אין סברא כלל לומר כן וראי' לזה דהא המג"א שם בסי' שצ"ח מסתפק דצ"ע אם בכל מקום שמשתמשין שם בני העיר נחשב בכלל העיר להתחיל למדוד משם א"כ אפי' במקום שמשתמשין שם בארץ חלקה מסתפק שם המג"א אם נחשב בכלל העיר ואם הוא מקום שאין משתמשין שם אין ס' כלל דבודאי לא נחשב בכלל העיר ובארץ חלקה אף שאין משתמשין שם ואינו נחשב בכלל העיר לענין מדידת אלפים אמה עכ"ז הנודר מן העיר אסור לכנוס בעיבורה של העיר א"כ חזינן דהא דנודר אסור לכנוס לעיבורה של

העיר אינו תלוי בענין המדידה ע"כ הכ"נ לענין כתיבת הגט דילפינן מהא דנודר מן העיר שאסור לכנוס בעיבורה של העיר ג"כ אינו תלוי בעיבורה של העיר בענין המדידה רק כיון דהיא סמוך נחשב בכלל העיר ובתשובות מהרי"ו סי' ק"א הביא דעת הר"ש דסובר דכל מה שהיא בתוך תחום העיר חשיב כעיר והביא ראי' מנדרים רק שמהרי"ו תמה עליו דהא בנדרים שרי לכנוס חוץ לטיבורה של העיר עיי"ש:

אולם בכמה דוכתי מצינו דתוך התחום חשוב כעיר דלענין ערי מקלט מצינו להדיא כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולטת ובר"ה (דף ל' ע"א) אמרינן ג"כ קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום ובכמה דוכתי א"כ בנ"ד נמי בודאי הם נחשבים כעיר אחת דאין ראי' כלל לנ"ד ממדידת אלפים אמה ודוק:

וראי' ברורה לזה מהא דאיתא בש"ס מגילה (דף ג') דכרך וכל הסמוך לו נידון ככרך סמוך אעפ"י שאינו נראה נראה אעפ"י שאינו סמוך ומקשה שם סמוך ואינונראה האיך משכחת לה אמר ר"י ביושבת בנחל א"כ הרי להדיא דמה שיושב בנחל הוא נחשב ג"כ בכלל העיר כיון שהוא סמוך והכ"נ לענין כתיבת מקום הגט גם הנחל נחשב בכלל העור כיון שהוא סמוך דהא חזינן להדיא דאפילו יושבת בנחל חשיב סמוך ולא דמי זאת למדידת אלפים אמה:

ואין לחלק ולומר דהא דאיתא בעירובין מיירי בעומדת על שפת הנחל ויש שם נהר ובש"ס מגילה מיירי בעומדת במקום נמוך שאין שם נהר, דבכל מקום שמצינו בש"ס שם נחל אינו מורה על הנהר רק על מקום עמק ועיין בש"ס נדה (דף ח') בתולת שקמה ובתולת קרקע כ"ז שלא נעבדה נפ"מ לנחל איתן אלמא דנחל איתן היינו קרקע קשה ואיתא בפסחים (דף נ"ג) סימן לנחלים קנים נפ"מ לנחל איתן ואי נחל היינו נהר לנהר לא צריך סימן כלל אלא ודאי נחל היינו עמק ועיין במפרשי ירושלמי פ' עגלה ערופה שתמהו ג"כ על הרמב"ם דכתב דנחל איתן היינו נהר ששוטף בחזקה וכן בש"ס ר"ה (דף ל') איתא רואה פרט ליושבת בנחל א"כ הכא ג"כ פירוש נחל הוא מקום נמוך ועיין בש"ס ב"ב (דף נ"ה) גבי הא דאמרינן אילו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ופירש רש"י שם הנחל כנחל איתן, קרקע קשה מלא צרורות ואבנים שאינו ראוי לזריעה ומזה מוכח ג"כ דדעת רש"י אינו כרמב"ם דנחל איתן היינו ששוטף בחזקה רק שהוא קרקע קשה:

ועיין בזבחים (קי"ח ע"ב) דאיתא שם בעי ר"י עומד על גבי הנחל ורואה על שפת הנחל ואינו רואה מהו תיקו אלמא ג"כ דנחל היינו מקום נמוך וא"כ בהא דאמרינן דעיר שיושבת על שפת הנחל אם אין לפני' דקה אין מודדין מן הנחל מיירי ג"כ אפי' היכי דליכא מים כלל ואפיה"כ כיון דהוא נמוך ולא ניחא תשמישתא אין מודדין משם וכיון

דחזינן לענין מגילה סמוך אעפ"י שאינו נראה נידון ככרך אע"ג דיושבת בנחל א"כ אין ראי' מזה לענין מדידת אלפים אמה והכ"נ לענין מקום הגט הנחל הסמוך לעיר הוא נחשב בכלל העיר ועיין ברש"י עירובין (דף ס"א) שפת הנחל היינו מקום עמוק ודוק היטב כי ברור הוא:

ואם ברצונכם להביא ראי' לזה שכיון דהנהר מפסיק בין שני העברים מיחשב לשתי עירות טפי הי' לכם להביא ראי' מש"ס ר"ה (דף ל') דאמרינן שכל עיר שהיא רואה ושומעת ויכולה לבא תוקעים ואיתא שם יכולה לבא פרט למפסיק לה נהר וכן מהא דאיתא בבכורות (דף י"ד) דהירדן מפסיק למעשר בהמות ואמרינן שם לר' אמי לתנינהו לכולהו נהרות דכל נהרות מפסיקין למעשר בהמה אולם באמת בצידה תברא דאיתא שם ל"ש אלא שאין שם גשר אבל יש שם גשר גשר מצרפן א"כ חזינן להדיא דביש גשר אין הנהר מפסיק ע"כ הכ"נ בנ"ד כיון שיש גשר על הנחל אין הנהר מפסיק לחשוב כשתי עירות וכן מצינו לענין עירובין בסי' שע"ב לענין חריץ ועיין במג"א שם סע"ק כ"ט דכתב שם דאם מיעט רוחב החריץ בלוח שהושיבו באורך החריץ ביותר מי' אמות אין מערבין שנים הרי להדיא דהגשר חשוב פרצה ועיין בנו"ב מה"ת או"ח סי' מ"ח שהאריך ג"כ להוכיח דגשר חשיב כפרצה ולא כדעת הטו"ז דאיסור הגשר הוא משום דבוקעים בו רבים וא"כ בנ"ד אפילו אם נימא דהנהר מפסיק כיון דאיכא גשר הגשר מבטל ההפסק ונחשבין כעיר אחת ובפרט דשני העברים נקראים בשם באלטא וכעין זה מצינו בש"ס ב"ב (דף נ"ו) אין שם לא מיצר ולא חצב מהו פירש ר' מרינוס כל שנקראת על שמו ועיין בפירוש רש"י שם שקורין לה שדה פלוני שאין אומר שדות פלוני והכ"נ בנ"ד כיון דנקראין בשם א' נחשבין כעיר אחת ודו"ק:

ובדבר אשר הארכתם דאם לא כתב שם הנהר המבדיל בין שני העירות הוא פסול אפילו בדיעבד אין דעתי נוחה כן דשינוי בודאי לא הוי ועיין בתשו' מהר"ם מינץ תשובה ט' שהעלה דבר חדש בדילג הזמן דכשר אע"ג דבשינוי מקום לידה פסול והכא ג"כ שינה בזמן שדילג המאות שאני התם דכתב שקר בגט אבל הכא כל הכתוב בגט הוא אמת והאי שקרא בא ע"י שוא"ת ושכחה עיישי"ה דהיא מלתא חדתא, א"כ ק"ו בנ"ד דאם לא כתב שם הנהר הב' דאינו שקר כלל כמו בעובדא דמהר"ם מינץ דדילג המאות ולא חשוב שינוי כיון דהוא בשוא"ת א"כ חלילה לנו להוציא לעז על הגיטין הראשונים שכבר נכתבו שמה ודוק:

ובדבר אשר חששתם אם יכתבו מעתה שם הנהר הב' יהי' לעז על גיטין הראשונים הנה מבואר בתשו' מהרי"ל מובא בב"י דעיר שניתוסף בה נהר יש לכתבו בגט ואין לחוש ללעז

על גיטין הראשונים משום דאין נפקותא כ"כ בנהרות ע"כ הגיטין הראשונים אשר כבר נכתבו הם כשרים אבל מהיום והלאה חלילה לו להרב המו"ץ מעה"ד להרהיב בנפשו עוז לסדר גיטין במקום אשר לא סידרו הראשונים עד שיתיעץ עם הרבנים הגדולים במדינתכם וכאשר יסכימו לו הרבנים אשר פקיעי שמייהו לסדר גיטין שם ויגידו דעתם אם לכתוב מהיום והלאה שם הנהר סוויניאכא או לא, ורק אז יהי' רשות בידו לסדר גיטין שם אבל בטרם ישיג הסכמה מגדולי דורינו במדינתכם חלילה לו להרים ידו לסדר גיטין שם ולעשות זאת מדנפשי' ובטחוני אמיץ שבודאי ישמע לקול דברי הנאמרים כדת של תורה כי מעולם לא נשמע כזאת לסדר גיטין במקום חדש בלי הסכמת גדולי הדור:
דברי ידידם דו"ש באהבה, יעקב ווייזנפלד.

סימן נג

ב"ה יום ה' ט"ו תמוז תרכ"ט לפ"ק הרימלוב.:
לכבוד ידידי הרב החריף ושנון ירא ושלם כש"מ צבי הירש נ"י מו"צ בפילאריק דקאמיניץ יע"א.
מכתבו השגתי אמש לעת ינטו צללי ערב והנני בזה להשיבו על אתר כרצונו הטוב:
ע"ד שאלתו האיך לכתוב גט בפילאריק דשם שהוא ישוב בתוך עבורה של עיר קאמיניץ ואין מפסיק ביניהם רק רוחב הנהר סמאטריטש והוא בתוך שבעים אמה ושירים, ויש עוד מקום סמוך לקאמיניץ שקורין אותו רוסקי פילאריק ומקום זה שנשאל עליו קורין אותו פילאריק סתם, ע"כ תורף שאלתו:
תשובה. הנה שאילתן דידן איתא בס' משיבת נפש אודות העיר ווינא ששם הכולל הוא וויען רק הרחובות חלוקות כמו לעאפאלדשטאדט וכדומה עיי"ש שהעלה שלא לכתוב רק שם הכולל וויען, ולפי דבריו א"כ בנ"ד אין צריך לכתוב רק קאמיניץ סתם, ולדעתי הדבר מבורר דהדין הוא עם הס' משיבת נפש דא"צ לכתוב שם הרחוב כאשר ראיות ברורות יתנו עידיהן:
ומה שפקפק כבודו ע"ז דדברי המשיבת נפש הם נגד הפ"מ ח"ב תשו' קפ"ב דאם יש לעיר שהיא חוץ לחומה שם אחר כותבין אותו שם אעפ"י שהיא בתוך עבורה של העיר, לכאורה נ"ל להביא ראי' נגד הפ"מ מהא דאיתא בעירובין פ' כיצד מעברין (דף נ"ט) דעיר של רבים ונעשה של יחיד אין מערבין את כולה אלא א"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שביהודה כו' ועיין רש"י שם (דף ס' ע"א) ד"ה ובה שיערו חכמים דהיא עצמה היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה, אלמא כיון דהעיר החדשה היתה סמוכה להעיר הגדולה

הוי כהעיר הגדולה ונכללת בה דאל"כ האיך מהני שיור עיר אחרת לחברתה ומדאמרינן דהוי שיור מבואר להדיא כיון דסמוכה להעיר הגדולה היא נכללת בה והכ"נ בנידון דהפ"מ דאם יש לעיר שחוץ לחומה שם אחר א"צ לכתוב שם אחר כיון שהיא סמוכה להעיר הגדולה, אבל באמת כד דייקינן יש לחלק בין הנושאים דל"ד משום דבגיטין בעינן שיהא מוכח מתוכו ואם יש לה שם בפ"ע אינו מוכח מתוכו שהיא העיר שגירש בה אף דנגררת להעיר הגדולה מ"מ לא הוי מוכח מתוכו ע"כ בנדון דהפ"מ הדין הוא עם הבעל פ"מ שצריך לכתוב רק שם העיר שחוץ לחומה אע"פ שהיא בתוך עבורה של העיר הגדולה וז"ב:

נחזור לנ"ד האיך לכתוב בפילאריק, נ"ל דבזה אף הפ"מ מודה דא"צ לכתוב רק קאמיניץ לחוד דהפ"מ לא קאמר אלא היכי דהעיר הקטנה יש לה שם בפ"ע רק שהיא בתוך עבורה של העיר הגדולה אבל בר"י ובנדון דהמשיבת נפש דגם הרחוב נקרא ע"ש העיר ושם הכולל הוא וויען וכל העולם קורין להרחוב ג"כ עיר וכמו כן בנ"ד כל העולם קורין להפילאריק ג"כ קאמיניץ וכשישאלו סתם ב"א זה לזה מה זאת המקום משיבים שהוא פילאריק דקאמיניץ בזה כ"ע מודו דא"צ לכתוב שם הרחוב רק סגי לכתוב שם הכולל לחוד היינו קאמיניץ לחוד, וכמו שמבואר בב"י סי' קכ"ח שכותבין מגרש אפי' בעירות גדולות כיון שהיא נכללת בשם מגרש והכ"נ כן הוא, ולחנם עשה כבודו פלוגתא בין הפוסקים דלפמ"ש דעת המשיבת נפש והפ"מ שוין הם בזה כנ"ל וז"ב ופשוט:

וראי' מבוררת לדברי המשיבת נפש מצינו בב"ק פ' הכונס (דף ס"א) דאיתא שם תנן התם ואלו מפסיקין לפיאה כו' ומאן דאמר אמת המים אבל מקום שמי גשמים שוללין שם לא מפסקי דהנהו באגני דארעא מקרו עכ"ל הגמ', ולכאורה קשה מה בכך דמקרו באגני דארעא הא קיי"ל דהשלולית מפסיק לפיאה וצ"ל דכונת הגמרא היא כיון דהשלולית מקרי ע"ש הארעא וקורין אותו באגני דארעא ל"ה הפסק והוי גם הנהר בכלל השדה, עוד ראי' ממגילה ג' דאריב"ל כרך וכל הסמוך לה נדון ככרך וקיי"ל סמוך אע"פ שאינו נראה נראה אע"פ שאינו סמוך והכ"נ כיון דהוא סמוך לעיר קאמיניץ ואין לו שם בפ"ע בודאי א"צ לכתוב השם הפרטי של הרחוב. מן כל הנך ראיות שהבאתי נראה ברור דבכאן א"צ לכתוב רק שם העיר קאמיניץ לחוד, אך עכ"ז אין ברצוני להיות עומד על דעתי בענין כזה לכן דעתי נוטה לכתוב בהגט פילאריק דקאמיניץ ובזה ליכא שום חשש ופקפוק כלל:

איברא לפי"ז עדיין יש לנו לחקור אם רשאים אנו לכתוב בהגט פילאריק דקאמיניץ מתא כו' דבודאי קאי שם מתא על פילאריק כמו שכתב הש"ך חו"מ סי' מ"ט גבי שלי"ט או נר"ו דקאי על מי שעסוקין בו עכשיו וכן מבואר בתוס' יומא גבי יהושע בן יהוצדק כ"ג

דיהוצדק לא הי' כ"ג ולא קאי כ"ג אלא איהושע עיי"ש והכ"נ בנ"ד בודאי קאי מתא על הפילאריק ולא על העיר קאמיניץ דבודאי קאי על שם מקום העמידה ושמא הוי פילאריק כמו כפר ויש לעיין אם ע"פ ד"ת רשאי לכתוב מתא על כפר, אולם לפי מה שכבר הוכחתי לעיל בראיות דפילאריק אינו מקום בפ"ע רק הוא בכלל העיר ומצד הדין אין אנו צריכים כלל לכתוב רק קאמיניץ לחוד אלא מצד חומרא בעלמא החלטנו לעיל לכתוב פילאריק דקאמיניץ עכ"פ מותר לכתוב מתא כיון דבאמת הוא בכלל העיר כנ"ל:

ועוד דגם על כפר יכולין לכתוב מתא, הגם דבש"ע אה"ע סי' קכ"ח סעיף ב' בהגהת רמ"א איתא וכותבין מתא פלונית בין שהעיר גדולה בין קטנה עיי"ש ובב"י שם הביא דין זה בשם המרדכי עיי"ש ולפי"ז לכאו' דעל כפר אין לכתוב מתא דכפי הנראה משמע דדוקא על עיר אף שהיא קטנה מותר לכתוב מתא אבל לא על כפר, אבל באמת מבואר בתוס' עירובין (כ"א ע"א) ד"ה אחוי לי' אהא דאמרי' שם נפק ואחוי לי' הנהו מתוותא וכתבו התוס' משמע דכפרים קטנים מקרו מתוותא דהואיל ולא הי' ידועים מכלל דקטנים הוו כו' עד ומתוך כך נראה דאין להקפיד מה שכותבין בגט מתא פלוני בין עיר גדולה ובין עיר קטנה כו' עיי"ש ולפי"ז נראה בעליל דכמו כן הדין עם כפר דמותר לכתוב מתא דמשם משמע דגם על כפר קרי לה מתוותא מדאמרינן שם אין בורגנין בבבל נפק ואחוי לי' כו' ובורגנין הוא כפרים, ונפלאת הוא בעיני למה לא הובאו דברי התוס' אלו בהבית יוסף ובהג"ה שם:

אך מה ששאל כבודו אם לכתוב שם פוילישער פילארעק כיון דהי' נקרא כן מקודם ועתה הממשלה צותה שלא לקרות שם פוילישער לדעתי בודאי אין לכתוב שם פוילישער מהיום והלאה אם יסדר גטין כיון דחוקי הממשלה הם שלא לקרות אותו כן ויש לחוש לשינוי מקום העמידה כדאמרינן בסוכה (ל"ד) גבי הנהו תלתא מלי דאשתני שמייהו בבל בורסיף בורסיף בבל למאי נפ"מ לגטי נשים ופי' בקונטרס בשבת (דף ל"ו) דנפ"מ לשמו ולשמה ושם עירה עיי"ש ע"כ מהיום והלאה אם יסדר גטין שם יכתוב סתם פילאריק דקאמיניץ:

הכ"ד ידידו דוש"ה בלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן נד

לכבוד הרב החריף המופלג בתוי"ש מו"ה ישראל אברהם נ"י אבד"ק ביאליק במדינת רוסיא

יקרתו השגתי לנכון והנני בזה למלאות רצונו ולהשיבו

ע"ד אתר מה שעלה על רעיוני בהשקפה ראשונה:
שאלתו אם כתבו בגט נהר והנהר קטן ובני אדם קורין אותו ריטשקא:
לדעתי הנה דהג"פ כתב דאין לכתוב נהר אם הוא קטן עיי"ש בסי' כ"ח אולם מגמ' מפורשת משמע בהדיא להיפך דאמרינן בב"ק (ס"א ע"א) דעברה נהר פטור שמואל אמר אריתא דדלאי ופירש"י שם יאור קטן שדולין ממנו ומשקין שדות עיי"ש אלמא דאף נהר קטן נקרא נהר ואחר החיפוש מצאתי שהתב"ש בעצמו בסי' י"א הביא ראי' זו והיא ראי' ברורה, ונהניתי שת"ל כונתי לדעתו אולם לכאורה עדיין יש לפקפק בזה לענין גט כיון דעכ"פ בלשון בני אדם אינו נקרא נהר רק נהר גדול אל באמת גם בזה יש ראי' מדברי התוס' עירובין (כ"א) דאין להקפיד בזה אף לענין גט דהתוס' כתבו שם ד"ה אחוי לי' הנך מתוותא וז"ל משמע דכפרים קטנים מקרו מתוותא כו' וסיימו התוס' שם ומתוך כך נראה דאין להקפיד מה שכותבים בגט מתא פלוני בין עיר גדולה בין קטנה עיי"ש א"כ נראה מדברי התוס' אלו דגם על כפר יש לכתוב מתא אף דבלשון בנ"א כפר אינו נקרא מתא א"כ לפי"ז מכש"כ בנהר קטן אע"ג דבלשון בנ"א אין קורין נהר רק יאור גדול גם יאור קטן שם נהר עליו ובדיעבד בודאי כשר:
עוד נ"ל להביא ראי' נגד האוסרים משום שבגט אזלינן בתר לשון בני אדם ובלשון בני אדם נקרא נהר רק נהר גדול מהא דאיתא בתשו' מהרי"ו סי' ס"א על דבר גט שנכתב בעיר פלימא והאשה היתה בשער העיר והשיב דכל מה שהוא בעבורו של העיר חשוב כהעיר כמו גבי נודר מן העיר דאסור בעבורו של העיר כדקיי"ל בנדרים (דף ג') והביא שם דעת הר"ש דכל מה שהוא בתחום העיר ג"כ הוי כהעיר אף שהוא חוץ לעבורה של עיר מדאמרינן בריש מגילה דכל הסמוך אע"פ שאינו נראה נידון ככרך וכמה סמוך מיל אלמא דתוך התחום חשוב כעיר דמיל הוא תחום עיי"ש, אלמא אע"ג דלענין נדרים קיי"ל דנודר מן העיר מותר חוץ לעבורה של העיר אע"פ שהיא בתוך התחום כיון דבנדרים הולכין אחר לשון בנ"א ובלשון בנ"א לא נחשב עיר רק בתוך עבורו של עיר אפה"כ לענין גט דעת הר"ש דנחשב כל התחום לעיר אלמא דבגט כשר היכי דכותב לשון חכמים אף דהוא נגד לשון בנ"א:
גם יש למצא ראי' לזה ממ"ש המרדכי פ' המגרש בשם תשו' הריצב"א מובא בב"י סי' קכ"ח שכותבין מגרש אפי' בעירות גדולות כמו טרויש אע"פ שלשון מגרש הוא קרקע שסביב העיר אני אומר שכך ר"ל במגרש פלוני שאני עומד בו ושם בודאי הוא נגד לשון בנ"א דאין דרך לקרות לעיר מגרש מ"מ כשר הגט כיון שבאמת הוא כן שעומדת בתוך המגרש:

ועוד ראי' דבגט אם נכתב לשון חכמים כשר אף שהוא נגד לשון בנ"א דכבר נודע דגט שחרור שוה בכל מילי לאשה דגמרינן לה לה מאשה ומה"ט דעת הריטב"א דבגט שחרור אם אמר תן גט זה לעבדי ולא מסר לו מיד ליד לא מועיל הגט שחרור דהוי טלי גיטך מע"ג קרקע ואפ"ה אמרינן בגיטין (דף נ"ב) גבי הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות ר"ש אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן ומקשה טעמא דאמר הכי הא לא אמר הכי קנה אמאי הא עבד קא קרי לי' אלא עבדי שהי' כבר כו' עיי"ש ובודאי אין דרך לקרות עבד למי שהוא כעת בן חורין באותו דיבור של שחרורו בלשון בנ"א ומ"מ כשר כיון דלשון זה סובל גם זאת מכש"כ כאן דלשון חכמים היא כך אף שבלשון בנ"א אינו כן בודאי הגט כשר בדיעבד כיון דנוכל רק לתרץ לשונו וכמ"ש התוס' בסנהדרין (דף ל"ב) ד"ה חיישינן ובב"מ ובר"ה דמספק תולין להכשיר השטר עיי"ש ודוק:

סימן נה

שלום וכט"ס לכבוד ידידי הרב החריף ובקי חד השכר כש"ת מו"ה אשר טייטעלבוים נ"י אבד"ק דארבאן יע"א.

נועם מכתבו השגתי לנכון סיבת איחור תשובתי עד היום לאשר הייתי בדרך וכעת הנני עט ממהר להשיבך:

ע"ד שאלתך אודות כתיבת שם עירך דארבאן בג"פ ראיתי פלפולך הנעים ואשר רצית לחדש דבשם מקום א"צ לכתוב רק כפי אשר קורין הרוב כיון דבכ"מ קיי"ל דהולכין אחה"ר וכדאיתא בב"ק (כ"ז) גבי רובא דקרי לכדא כדא ולחביתא חביתא רק דחכמים החמירו לילך ג"כ אחר המיעוט כמו שהחמירו לענין נדרים ולפי"ז בשם מקום העדים דהוא רק לסימן לידע מקום העדים בזה שפיר אזלינן בתר רובא וא"צ לכתוב השם של המיעוט, זה תוכן דבריך:

אולם באמת ז"א דהנה הטעם דצריך לכתוב מקום העדים כתבו התוס' ביבמות (דף צ"א) ד"ה הי' משום שיהי' עדות שאי"ל ולפי"ז נראה לי דבעיר שיש לו שני שמות בודאי סגי אם כותב רק שם האחד לבד דעכ"פ הוי עדות שאי"ל דאם יאמרו להעדים עמנו הייתם במקום פלוני ואין שם עוד עיר שיהי' שמה כשם העיר הנכתבה בגט שיוכלו העדים לבוא משם למקום המזומן שפיר הוי עדות שאי"ל, אך הא דצריך לכתוב אף השם שקורין המיעוט היינו משום שצריך לכתוב שם עירו ושם עירה ולדעת הראי"ז אפילו בדיעבד אם לא כתב מקום הדירה הוא פסול וכבר נודע מה שמקשה הכ"מ על מ"ש הרמב"ם

דצריך לכתוב בגט מקום כתיבתו מהא דתנן בפ' הזורק (דף פ') דאם שינה שם עירו פסול אלמא דצריך לכתוב שם עירו ובאמת שם מיירי במקום דירת הבעל ומקום כתיבתו שמיירי בו הרמב"ם איירי במקום העדים וכבר תמה עליו הג"פ בזה, ובשם מקום דירת הבעל והאשה בודאי צריך לכתוב אף השם שקורין המיעוט כמו בשמו ושמה כיון דהוא משום חשש לעז וצריכין אנו לחוש אף ללעז של המיעוט:

ובנידון דידן אין שום סוג ודמיון להא דאמרינן בב"ק דהיכי דרובא קרו לכדא כדא ולחביתא חביתא ומיעוטא קרו לכדא חביתא ולחביתא כדא דאזלינן בתר רובא דענין ביטול ברוב ל"ש רק היכי דאנו דנין ומסופקין על האיש הזה אם הוא מן הרוב או מן המיעוט בזה י"ל דאזלינן בתר רובא ובודאי האיש הזה הוא מן הרוב דקרו לכדא כדא ולחביתא חביתא משא"כ בנ"ד דאין אנו מסופקין כלל אם הוא מן הרוב או מן המיעוט דאנו יודעים בבירור דאיכא אינשי שקורין אותה בשם זה ואיכא שקורין אותה בשם אחר מאי ביטול שייך כאן דהוי כמו ניכר האיסור דלא שייך גבי' ביטול ודמי למאי דאמרינן בבכורות (כ"ג) גבי אפר מקלה שנתערב באפר פרה דנהי דבמגע לא מטמא במשא מיהו מטמא ומזה הוכיח הרא"ש בפ' גיד הנשה שאסור לאכול בב"א תערובות וכעין זה איתא בתוס' ריש פ' כל הזבחים גבי נסקלין שנתערבו בנשרפין דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר והכ"נ בנ"ד לא שייך למיזל בתר רובא כיון דיודעין אנו בבירור דהמיעוט קורין אותה בשם אחר ודוק:

וגם י"ל דהא דעכו"ם קורין אותה בשם אחר דמי לשכונה מובדלת דחידש הרשב"א ז"ל במה"ב מובא בט"ז יו"ד סי' קכ"ט דלא אזלינן בתר רוב העיר וגם כבר נודע דבאיסור א"א החמירו חכמים לחוש גם להמיעוט כמו בחשש דמשאל"ס וכמ"ש התוס' קדושין נ' בסוגיא דרובא מקדשי והדר מסבלי עיישי"ה ובזה כבר דנתי במק"א בתשובה למצא סמוכין לדעת הפוסקים דל"מ ס"ס באיסור א"א לפימ"ש הכ"מ ה' מעשר דל"א ס"ס לענין מעשר א"כ באיסור א"א נמי כיון דחוששין למיעוט אין אנו חוששין ג"כ לס"ס:

אולם לדינא גם לדעתי נראה לכתוב בג"פ רק דארבאן באל"ף כמ"ש הרב הזקן דבזה יפה כתבת דדמי להא דכתב הח"מ לענין שם העיר ארלא וא"צ לכתוב ארלע ואף דגבי יעקב ויעקל מבואר להדיא דאם נקרא בסגל צריך לכתוב המכונה יעקל שאני התם משום דשם יעקל הוא כינוי ג"כ לאליקום ולכך אם נקרא יעקל בפתח א"צ לכתוב הכינוי משום דשם יעקל המכונה לאליקים הוא בסגל כמבואר שם, אבל היכי דאין חילוק בין השמות רק בנקודה אחת י"ל דא"צ לכתוב הכינוי:

אולם אפילו אם נימא דלכתחלה צריך לכתוב הכינוי אף בנ"ד וכן דעתי נוטה לכתחלה בכ"ז לאשר הרב הזקן כתב דארבאן בלבד והא דצריך לכתוב שם של המיעוט הוא רק חומרא לכתחלה דבדיעבד אם כתב השם שהרוב קורין אותה היא מגורשת דהוי ככתב עיקר השם ולדעת הג"פ א"צ לכתוב על שם העכו"ם דמתקריא רק וכל שום דאית לי' בלבד א"כ דמי למ"ש המהר"ם לובלין בתשו' הובא בש"ך יו"ד סימן קצ"ח לענין אשה ששכחה ליטול צפרון קודם הטבילה דלאחר ששימשה אין להחמיר עלי' דא"כ אתה מוציא לעז על בני' וכן לענין השליבות כנודע, וגדולה מזו כתב בס' תומת ישרים סי' ק"ד נידון עיר שקורין אותה שירוץ ושמה לפנים הי' ישירון דא"צ לכתוב רק שירון דאם אתה מצריך לכתוב שירוץ אתה מוציא לעז על גטין הראשונים ואדרבה אם אתה כותב שירוץ פוסלין לו כדי שלא להוציא לעז, ואע"ג דדבריו תמוהין מהא דבבל בורסיף ובורסיף בבל דנפ"מ לגיטי נשים אלמא דצריך לכתוב השם שקורין אותו עכשיו אבל בנ"ד דאין זה רק חומרא בעלמא והשמות דומות זו לזו רק החילוק הוא בהנקודה וגם לפנים הי' העכו"ם קורין אותה דארבען בעין והרב הזקן לא כתב רק דארבאן באל"ף א"כ אם אתה מצריך לחדש כעת למיכתב דארבען בעי"ן אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים ע"כ הדבר ברור לדעתי דלא יכתוב רק כמקודם ובל ישנה מקדמותו:

והנני ידידך דו"ש בלונ"ח.

סימן נו

שלמא רבא מן שמיא לכבוד ש"ב ידיד עליון ויד"נ הרב הה"ג החו"ב בוצינא קדישא חו"פ בנש"ק כקש"ת מו"ה נפתלי חיים הורוויטץ נ"י בעיר הקודש ירושלים תבנה ותכונן במהרה אמן.

ספרו היקר והנכבד אשר שלח לי לדורון הגיעני נכון ופניתי מכל טרדותי ליקח לי מועד לעיין בו ומצאתי בו דברים ערבים לקוראיהם והרבה העליתי לחדש בהשקפה ראשונה בכמה ענינים אשר מובאים בספרו אולם להציע כל זאת לפני כ"ת יקצרו כמה גליונות וגם לא יתן הזמן לזאת:

אבל אנקוט במה שראיתי בסוף ספרו אשר הקשה קו' מושכלת לכאורה וכתב דמאן דמתרצה יוביל מאני' לבי מסותא, והוא בגיטין (י"ב) בסוגיא דח"ע וחב"ח דהקשו התוס' שמה דלמה כופין יבא עשה וידחה ל"ת ויקח בת חורין ותירצו דל"ה בעידנא דאלאו עובר תיכף בשעת הראה ועשה דפו"ר ל"ה רק בגמר ביאה ועוד הקשו יקח ח"ש דוגמתו ותירצו דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות והקשה כ"ת דהא בשפחה תרופה אינו

חייב רק בגמר ביאה וש"ח היא ח"ש וחב"ח המאורסת לעבד עברי והא דנקט הש"ס מאורסת לעבד עברי היא משום דאל"כ לא תפסו לא לעבד ולא לב"ח אבל אם הי' משכחת אופן קדושין באופן אחר לאו דוקא ע"ע א"כ לפי"ז תקשה קו' התוס' דלמה כופין יקח ח"ש וחב"ח דוגמתו וא"ל דל"ה בעידני' דהא האיסור גבי ש"ח הוא רק בגמר ביאה ושוב הוי בעידני':

ואנכי באמת גברא קחזינא ותיובתא לא קחזינא, וזה החלי, בראשונה הנני מוכרח לעורר את כ"ת שכתב דהא דנקט הש"ס דש"ח היא ח"ש וחב"ח המאורסת לע"ע משום דלב"ח לא תפסו קדושין בזה במחכ"ת אישתמיט מיני' סוגיא מפורשת בגיטין אשר רבים דשו בה, בפ' השולח (דף מ"ג) דח"ש וחב"ח שנתקדשה קדושי' קדושין משום דלא שייר בקנינו ועיין ברש"י ה"ה לכל ישראל אלא אורחא דמילתא נקיט משום דע"ע מותר בשפחה וכן הוא להלכה דח"ש וחב"ח המאורסת לב"ת היא מקודשת קדושין גמורין רק דאין חייבין עלי' מיתה גזה"כ כן היא, וגם מה דפשיט לי' דאם נתקדשה לח"ע וחב"ח היא מקודשת באמת היא איבעי' דלא איפשטא שם בגיטין בח"ע וחב"ח שקידש ב"ח אם קדושי' קדושין עיי"ש והרמב"ם שם פסק דהוי קדושי ספק והוא הדין אם קידש ח"ש וחב"ח הוי ס"ק ובאמת הר"ן ז"ל קדושין תמה על הרמב"ם ז"ל דלמה בח"ש וחב"ח היא מקודשת ודאי ובח"ע וחב"ח הוא רק ס"ק וכבר אמרתי בחידושי לתרץ קו' זו ואכמ"ל עכ"פ מוכח מכל זאת דל"ה רק ס"ק אך עכ"ז הי' מקום לקושיתו דאם נימא בח"ע וחב"ע קדושי' קדושין א"כ תיקשי קו' התוס' דישא ח"ש וחב"ח וא"כ הוי ש"ח ולא עביד איסור רק בגמר ביאה והוי בעידני':

אולם באמת אין כאן התחלת קו' כלל דלפי המבואר בתוס' כאן דעובר אלאו דלא יהי' קדש בהעראה א"כ נהי דלענין חיוב קרבן אשם אינו חייב רק בגמר ביאה אבל משום האיסור עבדות שהוא מלאו דלא יהי' קדש לדעת התוס' דאיכא איסור מה"ת בשפחה ועין בב"ש אע"ז סי' ט"ז בודאי חייב על ההעראה:

ולפי"ז נראה לי מלתא חדתא דהא דמקשינן בש"ח אשה לאיש דהיכי דהיא קטנה גם הוא פטור מקרבן אע"ג שהוא גדול היינו דוקא מקרבן אשם אבל עכ"פ חייב מלקות משום לתא דלא יהי' קדש לדעת הסוברים דבשפחה איכא איסור דאורייתא אך אפילו אם נימא דבש"ח פקע איסור שפחה מינה כיון דאם נתקדשה קדושי' קדושין אבל אם יבא עלי' עבד מילתא דפשיטא דמלבד האשם שחייב מצד ש"ח עובר ג"כ על צד חירות שבה משום לתא דלא יהי' קדש תיכף משעת העראה והוא דבר ברור:

ובפרט דלדעתי נראה דעבד הבא על ש"ח אינו חייב אשם כלל, דהנה איתא בירושלמי יבמות פי"א סוף ה"ב עבד שבא על אמו חייב חטאת ואמרת עליהם לרבות עבדים או נאמר לחלבין איתאמרת ועיין בפ"מ דהתורה דיבתה עבדים לחלב ולשאר חטאות וכיו"ב ולפי"ז נראה לי לומר דדוקא לחלב ריבתה התורה לחייבו חטאת משום דעבד דינו כאשה וגם אשה אם אכלה חלב חייבת חטאת משא"כ קרבן אשם של ש"ח דלא אשכחן באשה כלל דהאשה אינה חייבת קרבן כלל רק מלקות בודאי גם העבד אינו חייב קרבן אשם והנה דעת הראב"ד בה' א"ב דכי היכי דמקשינן איש לאשה כן נמי מקשינן אשה לאיש ומהאי טעמא דעת הראב"ד דקטן הבא על ש"ח כיון דהיא פטורה מן הקרבן היא פטורה נמי מן המלקות עיש"ה, וא"כ הכ"נ בעבד הבא על ש"ח כיון דהוא פטור מן האשם כמו"ש ליכא על האשה ג"כ חיוב מלקות משום ש"ח א"כ לדעת התוס' דבשפחה איכא איסור דאורייתא ממילא עבד הבא על ש"ח בודאי חייב משום לתא דלא יהי' קדש משעת העראה, ודוק היטב כי ברור הוא כשמש ותקותי בטוחה כי כת"ה יודה לזה כי האמת כן היא, אך למען כבוד אבותיו הקדושים זצ"ל נ"ט זי"ע מחילנא לי' במחילה גמורה אשר אמר לגמול למען דמתרץ קושיתו וחלילה לי לשמש בקודש להוביל מאני אבתראי לבי מסותא ח"ו:

ואגב אכתוב מה שאמרתי לתרץ בסוגיין קו' הט"א המפורסמת והוא:

דהנה התוס' בגיטין שם הקשו אמאי לא ימכור א"ע בע"ע ותירצו דחרורי אין נמכר בע"ע, והקשה הט"א מיבמות ק' דאמרינן שם הגדילו התערובות כו' עד אימא כופין ומשחררין זא"ז דבכאן הדרא קו' התוס' לדוכתא שימכור א"ע בע"ע והכא ל"ש תירוץ התוס' דהא אם כהן הוא שפיר יכול למכור א"ע בע"ע ורבים מגדולי האחרונים נלאו למצא פתח לתרץ קו' הגאון הנ"ל זצ"ל, ולדעתי נראה לתרץ זאת בטו"ט דהנה בגיטין (דף מ"ב ע"ב) איתא מעוכב ג"ש אוכל בתרומה או אינו אוכל כו' ת"ש כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה כו' הכי השתא התם אם יבא אלי' ויאמר בחד מינייהו דעבד הוא קנין כספו קרינן בי' הכא לאו קנין כספו הוא כלל, והנה לכאורה קשה לפי"מ דאיתא בר"ה (דף ט"ו) באתרוג בת ששית שנכנס לשביעית דפטורה מן הביעור ופטורה מן המעשר משום דיד הכל ממשמשין בה ואת אמרת חייב במעשר ופירש רש"י ז"ל שם אע"ג דנהגו בי' שביעית עכ"ז הכל ממשמשין בו והפקר פטור מן המעשר עיש"ה והמהרי"ט בתשובותיו האריך בזה לענין פירות עכו"ם בשביעית דהם פטורים מן המעשר א"כ קשה מה משני הכא אם יבא אלי' ויאמר בחד מנהון דעבד הוא יהי' קנין כספו דמאי בכך דמ"מ הוא הפקר ואין יכול להשתמש בו ועכ"ז אוכל בתרומה,

אולם לפימ"ש התוס' שם בד"ה מעוכב ג"ש דמעוכב ג"ש ע"י הפקר אוכל בתרומה והכא איירי בח"ע וחב"ח א"כ לפי"ז ל"ק כלל קושיתי דבאמת גבי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה שפיר הוי הפקר דהא עכ"פ אינו יכול להשתמש בו רק מפקיר עבדו אוכל בתרומה ולכך שפיר גבי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה ג"כ אוכל בתרומה דלא גרע ממפקיר עבדו והאיבעיא אי מעוכב ג"ש אוכל בתרומה הוא בח"ע וחב"ח דוקא:

ומאחר דאתאן עלה דכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה דמי למפקיר עבדו דנהי דספק עבד הוא עכ"פ אינו יכול לשמש בו ודמי להא דר"ה (דף ט"ו) הנ"ל דיד הכל ממשמשין בו ואת אמרת חייב במעשר א"כ שפיר מתורץ קו' הט"א הנ"ל כמין חומר דהנה בש"ס גיטין (ל"ט) איתא דמפקיר עבדו ומת משתלח בלא גט דעבדו כאשתו אולם התוס' (בדף ח') ד"ה הא הקשו תימה דלעיל (דף ל"ט) קאמר דמפקיר עבדו ומת משתלח בלא גט דעבדו כאשתו והכא משמע דבעי גט ותירצו דבעי גט מדרבנן שלא יאמר לו עבדי אתה והנה הא דאמרינן גבי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה דהגדילו משחררין זא"ז בודאי איירי דכהנת מתה דאל"כ הוי לי' לומר דכהנת משחררת לשניהם ומדנקט דהם משחררין זא"ז ע"כ מיירי דכהנת מתה דבחיותה של הכהנת אין בידם לשחרר זא"ז ומאחר דמיירי הכא דהכהנת בעלת העבד מתה א"כ הוי כמו מפקיר עבדו ומת דבנתערב ולדה בולד שפחתה הוי כמו מפקיר עבדו כנ"ל ומפקיר עבדו ומת מדאורייתא משתלח בלא גט רק מדרבנן בעי גט כמ"ש התוס' הנ"ל ולישא ב"ח אינו יכול כיון דמדרבנן בעי ג"ש וא"כ ל"ק כלל קו' הט"א דימכור א"ע בע"ע ויוכל לישא שפחה ממנ"פ דדילמא עבד הוא וא"כ מדאורייתא משתלח בלא גט דמפקיר עבדו ומת משתלח בלא גט מה"ת רק מדרבנן בעי גט. וא"כ מה"ת הוי חרורי וחרורי אינו נמכר בע"ע, והוא כפתור ופרח:

והנני ידידו עוז דו"ש ושלום תורתו באה"ר ובלונ"ח.

סימן נז

שוי"ר להבחור הנחמד החריף ושנון המשכיל כמר שמעי' שטיינבערג נ"י [כעת הרב הגאון אבד"ק פרעמישלאן]

ח"ת היקרים הגיעני ולמען כבוד אביך הה"ג נ"י ראיתי להשיבך על אתר, ראיתי ח"ת וחדאי נפשאי בפלפולך אף שהם רחוקים ממרכז האמת, וזאת, אשר עלה ברעיוני לתרץ קו' בש"ס גיטין (דף ט') דאיתא שם לר"מ מנינא למעוטי מאי והקשית דהא יכול הש"ס לומר דמנינא אתי למעט גם לר"מ דעבד פסול לשליחות גט אשה ובג"ש הוא כשר עבד דקיי"ל דעבד יכול לקבל ג"ש מיד רבו של חבירו והיא קו' נכונה:

והנראה לדעתי לתרץ קו' זו בטוטו"ד דהנה בירושלמי פ"ד דפאה ה"ה איתא איתפלגין ר' יונה ור' יוסי חד אמר הראוי ליטול זכה וחרנא אמר הראוי ליתן זכה כו' עד מתניתא פליגא על מ"ד הראוי ליטול זכה דתנינא תמן תן גט זה לאשתי שכן ראוי לקבל גט בתו ושטר שחרור זה לעבדי שכן ראוי לקבל גט שחרורו כו' עיי"ש והנה דבר חדש יוצא מדברי הירושלמי הללו דדוקא עבד כשר לקבל ג"ש מיד רבו של חברו אבל ב"ח פסול לקבל ג"ש עבור העבד משום דאינו ראוי ליטול דל"ש גבי' ג"ש כיון דהוא ב"ח והוא פלא אבל ש"ס דילן אינו סובר כן דמשום זה דהוא ב"ח ול"ש גבי' ג"ש לא יהי' חשיב בשביל זה אינו ראוי ליטול כיון דבר זכי' הוא בכל הדברים ועיין במה"פ עכ"פ המורם מדברי הירושלמי הנ"ל דבעינן שהזוכה דבר לאחר יהי' ראוי ליטול הזכות לעצמו ואם הוא אינו ראוי ליטול הזכות לעצמו אינו ראוי לזכות לאחרים והנה התוס' בב"ב (דף קנ"א ע"ב) ד"ה תנו כתבו דאם אמר תנו ג"ש זה במעמ"ש לא קנה בכך אפילו את"ל שלענין זכות נייר השטר הוי ממון ואהני לי' מעמ"ש לענין שכתוב בתוכו לא מהני, א"כ חזינן מדברי התוס' דהנייר מהג"ש ומה שכתוב בו הוי שני ענינים מחולקים דלענין הנייר מהני מעמד שלשתן ולמה שכתוב בו ל"מ מעמ"ש וכעין זה מצינו בתוס' ב"מ (דף כ') ד"ה שובר דבג"ש אע"ג דאמרינן עבחז"ל והוא משוחרר משעת חתימה אבל לענין ממון לא אמרינן עדבחז"ל וא"כ הנייר משטר ג"ש הוי כשאר ממון וכשאר מתנה ולפי"ז קשה האיך יוכל העבד לקבל ג"ש מיד רבו של חברו נהי דמועיל קבלתו לענין מה שכתוב בתוכו כיון דאיתא בתורת ג"ש דהוא יכול לקבל ג"ש של עצמו משום גיטו וידו באין כאחד, אבל לענין הנייר דהוי כשאר מתנה האיך יוכל העבד לזכות עבור העבד חברו אחר דבעינן שיהי' המזכה ראוי ליטול ועבד אינו ראוי ליטול שום מתנה משום דידו כיד רבו וכיון דלא מצי לזכות הנייר להעבד ממילא בטל הג"ש דהוי כאומר הרי זה גיטך והנייר שלי דקיי"ל דאינה מגורשת משום דאותיות פורחות באויר והיא קו' נפלאה:

אולם באמת ניחא דשפיר הוי עבד ראוי ליטול דאם נתנו לו מתנה ע"מ שאין לרבו רשות בו הא יכול לזכות וכמ"ש רש"י בגיטין (דף כ"ג) אהא דעבד איתא בתרומה דנפשי' [וקצת צ"ע לי על דברי רש"י ז"ל בב"מ (דף צ"ו) בד"ה עבד דלאו בר מצוה לא דכתב דמשה"כ ל"מ בי' שליחות בשאלה משום דל"ש גבי' דין שואל ומשאיל שאין לו כלום בלא רבו וקשה הא משכחת בנתנו לו מתנה ע"מ שאין לרבו רשות בו] ולפי"ז לא קשה כלל קו' דעבד הוי שפיר ראוי ליטול מתנה ושפיר יכול לזכות הנייר לחבירו העבד האחר משום דהוא בעצמו ג"כ ראוי ליטול:

אולם הא תינח לרבנן דמהני ע"מ שאין לרבו רשות דקנה עבד ושפיר הוי ראוי ליטול אבל לר"מ דסובר בקדושין (דף כ"ג) דלא מצי העבד לזכות לעצמו אפי' בע"מ שאין לרבו רשות ולר"א אליבא דר"מ ל"מ אפילו אם נתנו לו על דבר מיוחד כגון ע"מ שתצא בו לחירות וא"כ לר"מ העבד אינו ראוי ליטול בעצמו שום מתנה משום דידו כיד רבו ולכך אינו יכול לזכות שום מתנה לאחר וא"כ אין יכול לקבל ג"ש מרבו של חבירו לר"מ כיון דאינו ראוי ליטול ג"כ אינו יכול לזכות הנייר של הג"ש להעבד וממילא בטל הג"ש משום דאותיות פורחות באויר א"כ שפיר מקשה הש"ס לר"מ מנינא למעוטי מאי ולא מצי לומר לענין שליחות עבד דכשר בג"ש ולא בגט אשה דלר"מ גם בג"ש פסול העבד לשליחות כנ"ל ודוק היטב כי דבר נחמד הוא:

וע"ד אשר העירות בענין אם שינה השליח בדבר שרק מדרבנן הוא פסול אם הוי שינוי בשליחות דבר זה כבר קדמוך רבים מגדולי האחרונים בספק הזה עיין בס' גט פשוט סי' קכ"ב וס' תו"ג שם ושע"מ חו"מ סי' ש"נ ולדעתי יש להביא ראי' בפשיטות דל"ה שינוי בשליחות מהא דקיי"ל לרבנן דאם לא אמר בפ"נ דאין הולד ממזר ולמה לא נימא דהוי שינוי בשליחות כיון דלא אמר בפ"נ ובפ"נ כדין והשליחות תהי' בטלה אף מה"ת דהוי שינוי אלא ודאי כנ"ל, וז"פ:

והנני הדו"ש באהבה ותפרוס בגיני שלום כבוד אביך יד"נ הרב הה"ג החו"ב מו"ה אברהם מענדיל אבד"ק סניאטין [**הוא הגאון המפורסים אבד"ק בראדי** ז"ל]:

סימן נח

ב"ה יום א' כ"ב למב"י תר"נ דמ"ק הרימלוב.

שוי"ר לכבוד חתני יקירי רחים נפשאי הרב הגדול החריף ובקי כש"ת מו"ה יעקב מנחם רובין נ"י אבד"ק טויסט.

נועם מכתבך עם פלפולך היקר הגיעני לנכון במעלי שבתא ועתה הנני להשיבך:

ע"ד שאלתך בענין החליצה כי גם לדעתי נראה דאפי' אם יש להאח הקטן אשה אין להמתין על האח הגדול אם אינו במדינה זו דשהויי מצוה לא משהינן כיון דהא דכתב הב"י דאם יש להגדול אשה מצוה בקטן הוא משום כי היכי דלא להוי חליצה פסולה ותהי' צריכה לחזור על כל האחין ובאמת לא קיי"ל כן כמבואר בב"ש שם כיון דהיא ראוי' ליבום רק איסורא דשבועה רבע עלי' וכעין זה כתבו התוס' ביבמות (דף מ"ד) ד"ה כל דחרש וחרשת בני חליצה נינהו אלא דפומיי' הוא דכאיב להו וכן כתבו התוס' (דף י"א) ד"ה או (ובדף כ"ו) ד"ה וחליצה דל"ה חליצה פסולה אלא היכי דקלישה זיקה אבל

בשאר דוכתי אע"ג דאסורה להתיבם כיון דהזיקה שלימה פוטרת א"כ ה"נ דמי שיש לו אשה שאינו חולץ הוא רק מצוה מן המובחר דבאמת ל"ה חליצה פסולה דתהי' צריכה חליצה מכל האחין כיון דהזיקה לא קלישה רק למצוה מן המובחר אמרינן דיחלוץ מי שאין לו אשה ומשום זה לא משהינן המצוה וכבר ידוע תשו' התה"ד סי' ל"ה מובא במ"א לענין אם להמתין עם הקידוש לבנה עד מוש"ק ועיין ביומא (דף ז') דמקשה למ"ד טומאה הותרה בציבור מהא דהי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומרים לו המתן ומביא אחרת תחתי' אלמא דלמ"ד טוהות"ב אין צריך להמתין ואע"ג דמצוה מן המובחר הוא להיות בטהרה ועיין בשו"ת חכ"צ סי' מ"ה:

אולם אם הקטן מומר לחלל שבת בפהרסיא בודאי יש להמתין על הגדול אם אינו מומר אע"ג דנעשה הקטן מומר לאחר הנשואין אפי' אם נימא דבכה"ג כ"ע מודו דמומר זוקק ליבום מ"מ היינו דוקא אם אין כאן אלא אח זה אז אמרינן כיון דלא נעשה מומר עד אחר הנשואין הוא זוקק ליבום כיון דנשואין מפילין, אבל אם יש עוד אח שאינו מומר בודאי אין האח המומר חולץ אף דלא נעשה מומר רק לאחר נשואי אחיו דלא אמרינן נשואין מפילין רק לחומרא ולא לקולא כמו"ש התוס' ביבמות (דף פ"ד) ד"ה וכי וע"כ אם נימא ביש עוד אח דהמומר חולץ משום דנשואין מפילין הוי לקולא ונשואין מפילין לקולא לא אמרינן ודוק, כן נראה לדעתי ברור:

ומ"ש דהיכי דשניהם היו במדינה אחת בעת הנשואין אין המומר זוקק דממנ"פ אם נימא דהנשואין מפילין א"כ לא היתה הזיקה כלל על הקטן כיון דמצוה היא בגדול, לבבי לא כן ידמה דהזיקה היא על כל האחין אף על הקטן, אך בלא"ה כבר כתבתי דא"א לומר דהמומר יחלוץ משום דנשואין מפילין דרק באם אין כאן אלא האח המומר לא תצא בלא חליצה אפי' לדעת הגאונים משום דנשואין מפילין לחומרא אבל אם יש עוד אח בודאי אין המומר חולץ דנשואין מפילין לקולא לא אמרינן ובפרט דדעת הח"צ בתשובה א' דמומר אינו חולץ ואפי' בדיעבד אינו פוטר חליצתו כיון דאדעתא דנפשי' עביד ואפי' אם יאמר דלשם מצוה קעביד אנן סהדי דלא מכוין לשם מצוה וחליצתו לאו כלום היא עיי"ש

והנני חותנך המחכה בכליון עינים לשמוע ולהשמיעכם בשו"ט בקרב.

סימן נט

שלום לכבוד ידידי הרבני המופלג החסיד כש"ת מו"ה חיים שמואל נ"י.

בזו הרגע השגתי מכתבו לנכון והנני למלאות רצונו למען המצוה להתיר את האיש אשר אסור בכבלי העיגון להשיבו על אתר:

ע"ד הגט אשר האשה שינתה במזיד שם אביה וכעת אין רצונה לקבל גט מבעלה וכעת האיש הזה נאחז בסבך הספק אם רשאי לישא אחרת ולא יחול עליו החר"ג:

תשובה. לדעתי הדבר פשוט ואין צריך לפנים כלל דמותר לישא אשה אחרת אם אין ברצונה לקבל גט שנית רק ישליש גט ביד שליח והשליח יגרש אותה בעת שתרצה וכאשר כבר הסכים ידידנו הרב הגאון מפרעמיסלא דיש סברא לומר דבכה"ג דמדאורייתא נתגרשה לא גזר ר"ג והרב הנ"ל הביא ראיה לזה מדברי התוס' נדה (נ"ו ע"ב) דכתבו שם דכתמי נכרים טהורין אע"ג דדמה טמאין אבל הכתמים היא רק מדרבנן לא גזרו:

ובאמת לדעתי אין ראיה משם כלל דגבי כתמים שפיר כתבו התוס' דלא גזרו היכי דאף אם ראתה ממש אינו רק מדרבנן כיון דמדאורייתא אינה מטמאה שלא בהרגשה רק דגזירת חכמים היא לגזור שלא בהרגשה אטו הרגשה וכמו שכ' התוס' נדה (נ"ח) ד"ה מודה עיי"ש א"כ היכי דאפילו בהרגשה אינו מה"ת לא גזרו חכמים שלא בהרגשה דהוי גזירה לגזירה וכן הוא להדיא בנדה (י"ט ע"ב) לענין דם ירוק דאיתא שם דנהי דהיכי דמשכחת כתם אמנא לא מטמא היכי דחזיא דם ירוק מגופה תיטמא ומשום דדם ירוק אינה מטמאה אלא מדרבנן לכך לא גזרו על הכתם שלה ועיין היטב בתוס' שם בד"ה ירוק משא"כ בנ"ד דר"ג גזר שלא לישא אשה על אשתו שפיר י"ל דאף אם אינה אשתו רק מדרבנן חל עליו החר"ג כיון דמדרבנן היא אשתו דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ועיין היטב בתוס' יבמות (נ"א ע"ב) בדה"מ אי ועיין במל"מ פ' י"א מה' אישות בד"ה וראיתי לדקדק בסברת רמב"ן שהביא בשם הר"י באסאן דאשת חרש שזינתה מותרת לבעלה משום דאינה מקודשת מה"ת ובאמת היא נגד דברי התוס' דיבמות הנ"ל דכתבו להדיא דבקדושין דרבנן נמי נאסרה על בעלה אם זינתה דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון א"כ אין ראיה כלל מזה לנ"ד:

אך מצד הסברא בעצמו י"ל כן דלא גזר היכי דמגורשת מדאורייתא דאין מוסיפין על הגזירה כדמשכחת בירושלמי פ"א דמע"ש גבי עבר ומשכן עבר והרהין מאי ובפ"ב דשביעית בירושלמי גבי עבר וזרעה מותר דאין מחדשין על הגזירה עיי"ש, אולם בפ"ד דשביעית ה' ב' גבי טייבה בזה"ז מאי מוכח דאפי' בזמן דאינו רק מדרבנן אפ"ה גזרו בעדר וטייבה שלא יהי' רשאי לזורעה עיי"ש:

אולם באמת בנ"ד א"צ לכ"ז כלל דבפשטות אין כאן חרם כלל ולא אסור על האיש בזה לישא אשה אחרת דכבר נודע מ"ש הגמ' סוף כתובות דתקנת ר"ג אינו רק משום קטטה ואין בזה חשש דאורייתא וכבר נודע דעת בעל העיטור וכן הורה בשו"ת מה"ג דבשינוי שם האב בדיעבד מגורשת ובפרט בשם אבי האשה דעדיף טפי וא"כ עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא והחר"ג ג"כ לא הוי רק מדרבנן א"כ לא הוי רק ס' דרבנן ואיתחזק איסורא ל"ש הכא כיון דהיא ספיקא דדינא ובשביל חזקה לא אשתני הדין כנודע:

ועוד נ"ל ברור דבכאן לא גזר הר"ג כלל דהנה מבואר בשו"ת הרא"ש מובא ברמ"א סי' קנ"ד דאם קידש אשה קדושין שאינן מסורין לביאה כופין אותו לגרש כיון שאין יכול לדור עמה ולבוא עליה וא"כ בכאן דמכיון דלכמה פוסקים הגט כשר א"כ אינו רשאי כעת לדור עמה דלדעת הפוסקים דהגט כשר היא הוי בעילת זנות וא"כ בכה"ג בודאי לא גזר הר"ג דלא עדיפא מיני' דבכה"ג דאינו יכול לבוא עליה אפילו האיש כופין אותו לגרש ומכ"ש האשה:

וא"ל דנהיה כופין אותו לקדש אותה מחדש דע"ז בודאי לא הי' גזירת ר"ג דאפי' בארוסה לא גזר לכתוב לה כתובה ולעשות נשואין עמה ומכ"ש דלא גזר לקדש אותה מחדש והפשיעה היתה ממנה, ובכה"ג דהיא פשעה כבר כתב השב יעקב דא"צ היתר ממאה רבנים כלל עיי"ש וזה שפיר י"ל היא עשתה שלא כהוגן כדאיתא ביבמות פ' ב"ש וגדולה מזו מצינו בשו"ת הרא"ש מובא בב"י אה"ע סי' קל"ד לענין בת גדולים קידש אותה מלמד תנוקת ולא הי' לפי כבודו דכופין אותו לגרשה ודימה אותה להא דאיתא פ' ב"ש עיי"ש ומכ"ש בנ"ד לגבי האיש לית דין צריך בושש כלל והוא פשוט דכיון דאינו רשאי לדור עמה כעת בודאי רשות בידו לגרשה בע"כ או לישא אשה אחרת עליה וישליש הגט ביד שליח:

כ"ד יעקב ווייזנפלד:

סימן ס

ב"ה יום ד' דר"ח תמוז תרמ"ה הרימלוב יע"א

להב' החריפים כמ' משה נירענבערג וכמ' פנחס פרידמאן בק' סטריזוב.

מכתבכם עם ח"ת הגיעני נכון וחדאי נפשי בפלפולכם כי בהשכל אמרתם ולא יכולתי להשיב לכם עד היום כי הייתי מוקף טרדות שונות, ועתה הנני בזה להשיבכם מ"ש ברעיוני בהשקפה ראשונה בדבר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד פי"ח מה' א"ב באשת כהן

שאמרה נאנסתי דאינה נאמנת למשנה אחרונה מ"מ לאחר מיתת בעלה אסורה לכהן ולדעת הראב"ד מותרת דיש לה אמתלא דלא אמרה אלא כדי שיגרשנה בעלה:

ולדעתי נראה דהיינו טעמא דהרמב"ם דפסק דאסורה לכהן ולמה לא יועיל אמתלא דאמרה כן מקודם כדי להפקיע א"ע מבעלה, והנראה לי להסביר דברי הרמב"ם עפ"י דברי הירושלמי דיבמות בפ' האשה שלום ה"ז דקאמר התם דלכך צרתה ל"מ דחשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה ומקשה מעתה אפילו ע"ע לא תהי' נאמנת ומשני מתוך שהיא יודעת שלא עשו דברי' אצל חברתה כלום אף היא אומרת אמת ומקשה מעתה אפילו על צרתה תהי' נאמנת אמר ר"ה חוזר לקלקול הראשון, ולפי"ז נראה לי דהיינו טעמא דהרמב"ם דל"מ אמתלא דתאמר דאמרה כן כדי להפקיע א"ע מבעלה דמאחר שהיא יודעת שלא עשו דברי' פרי בזה שאמרה טמאה אני לך א"כ בודאי לא היתה כונתה בזה שאמרה שהיא טמאה כדי שיגרשנה בעלה דהא ראתה דאין בדברי' כלום ולכך שפיר אסורה לכהן לאחר מיתת בעלה אך לגבי בעלה א"נ דא"ת דהיא נאמנת תפקיע א"ע תמיד מבעלה ושמא עיני' נתנה באחר ולכך אמרו במ"א דהיא מותרת ושוי' אנפשה חד"א ל"ש הכא משום אפקעינהו או מטעם שהיא משועבדת לבעלה אבל לאח"מ בעלה ולכהן דל"ש האי טעמא שפיר היא אסורה משום דשוי' אנפשה חד"א ואמתלא ל"ש הכא כיון דיודעת דלא עשו דברי' שורש כלום:

אך לפ"ז צריכין אנו להבין דברי הראב"ד דלמה פסק הראב"ד דמהני אמתלא דהא יודעת דאין בדברי' כלום, ולדעתי נראה דהיינו טעמא שי"ל בדעת הראב"ד דהכא ל"ש שוי' אנפשה חד"א כיון דבשעה שאמרה טא"ל לא הועילו דברי' לגבי בעלה ולכך אפילו לאח"מ בעלה היא מותרת לכהן כיון דבשעה שאמרה לא הי' שום תועלת בדברי' ולכך אפילו לאחר מיתת בעלה אין שום ממש בהודאתה כלל כדמצינו בש"ס יבמות (דף קי"ב) איבעי' להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו אי מסקא אדעתי' דתיפול קמי יבם או לא ומסיק רב אמר יבם אינו כבעל וכן קיי"ל להלכה ומטעם זה המציא הריב"ש דינו דאם אמר על אחד שהוא קרובו ואז לא הי' ראוי ליורשו ואח"כ כשמתו בניו הוא יורש שלו דאין ממש באמירתו כלום והביא ראי' מש"ס יבמות הנ"ל דלא אסיק אדעתא וכו' וכעין זה כתב הכנה"ג דבעדים אם בשעה שהעידו לא הי' תועלת בעדותן אף דאח"כ נמצא תועלת בעדותן יכולין לחזור ולהגיד, וכעין זה כתב הטו"ז בסי' קנ"ב בא"ע סעיק"ח באשה שאמרה גרשתני דאם נשאת א"צ גט משני ול"ש לומר שויא אנפשה חד"א כיון דבשעה שאמרה גרשתני היא מותרת לכל העולם אלא דאם יקדשנה אחר יתפסו הקידושין לפי דברי' ותאסר על אחרים זה לא אסקי' אדעתא לחשוב ול"ש שויא אנפשי' חד"א אלא אם

יש איסור בשעת דיבורה מחמת דיבורה עיי"ש והכ"נ היינו כוונת הראב"ד כיון דבשעה שאמרה לא נתקבלו דברי' כלל ולכך ל"ש למימר דשוי' אנפשא חד"א לאחר מיתת בעלה דלא אסיק אדעתא דמיית בעלה ותינשא לכהן, ומלבד זאת הראב"ד הולך לשיטתו גבי שטר אמנה בפ"ב דכתובות שהביא הרא"ש שמה דלהראב"ד יכול לחזור ולתבוע מן הלוה דלא אמר כן אלא כדי להפקיע שעבודו מן המלוה שלו עיי"ש וכבר האריך בזה בס' בית מאיר:

ובדבר קו' המהרש"א בש"ס כתובות (כ"ב) אמרה טמאה וחזרה ואמרה טהורה אני מה אי מועיל אמתלא והקשה המהרש"א דאמאי לא פשיט לה מהא דאמרה א"א אני וחזרה ואמרה טהורה אני דמהני אמתלא וכבר האריך בזה החוו"ד ביו"ד ה' נדה עיי"ש, ולדעתי נראה לתרץ קו' המהרש"א בטו"ט דהנה דעת הר"ן בשם הרא"ה מובא בהגהת רמ"א בסי' מ"ז דדוקא באומרת נתקדשתי סתם מהני אמתלא אבל באומרת נתקדשתי לפלוני ל"מ אמתלא ולפי"ז אייר הא דאמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנוי' אני באומרת נתקדשתי סתם ולפי"ז שפיר מתורץ קו' המהרש"א כמין חומר ולא מצי למיפשט לה דמהני אמתלא באומרת טמאה אני וחוזרת ואומרת טהורה אני מהא דאמרה א"א אני וחזרה אמרה פנוי' אני דשפיר רל דהיכא דש"א חד"א לא מהני אמתלא כלל והא דמהני אמתלא בא"א אני וכו' היינו דכיון דש"א חד"א היא לשיטת המהר"י באסן מטעם נדר דאע"ג דבאמת אינו כן מ"מ היא אסרה א"פ בנדר לכל היהודים, ולפי"ז כיון דלא פרטה לאיזה איש נשאת דבזה ל"מ אמתלא כלל רק דאמרה סתם א"א אני א"כ אפילו לפי אמירתה שיירה איש אחד שהיא מותרת לו דלאותו איש שנשאת לו היא מותרת רק דאנן לא ידעינן איזה איש שיירה שהיא מותרת לו וכעת דחזרה ואמרה פנוי' אני אע"ג דפנוי' היא מותרת לכל העולם מ"מ לא תינשא רק לאיש אחד דאיתתא לבי תרי לא חזי' א"כ לאיזה איש שתנשא לו אמרינן כי הוא זה האיש ששיירה מקודם בעת שאמרה א"א אני שתהי' מותרת לו ועל האיש הזה לא אסרה א"ע מעולם בנדר כיון דמעיקרא ג"כ שיירה איש אחד ולא אסרה א"ע עליו ובעת שתנשא אמרינן דזה הוא האיש ולכך מהני אמתלא משא"כ באמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני דשוי' אנפשה חד"א מקודם לבעלה שפיר י"ל דל"מ אמתלא, ע"כ אמר שם דאף בזו אם נתנה אמתלא לדברי' היא נאמנת ודוק כי נכון מאוד:

ובדבר קו' המהרי"ט שהקשה אהא דאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני האיך שייך לומר ש"א חד"א כיון דאגידא בי' ומשעבדה לי, באמת דבריו תמוהין הן מאד, דמתחלה כשנשאת לו לא היתה משועבדת לו לימי נדתה וכבר האריכו בזה האחרונים:

ובדבר קו' האחרונים שהקשו על דברי התוס' כתובות (ס"ג) שהקשו דלהימנה באומרת טא"ל במיגו דמאיס עלי ואמאי לא הקשו דתהי' נאמנת טא"ל ברצון בלי שום מיגו, ובהשקפה ראשונה עלה ברעיוני לתרץ דהתוס' סברי כדעת הפוסקים שהביא הש"ך בסי' קס"ט דבמקום דאיכא מיגו ל"א א"א מע"ר, ולפי"ז י"ל דטמאה אני לך בעצמה ברצון לא היתה נאמנת משום דא"א משים עצמו רשע, ולכך הקשו התוס' דתהי' נאמנת במיגו דמאיס עלי ובמקום דאיכא מיגו ל"א אין אדם משים עצמו רשע, ושוב עיינתי בשעה"מ וראיתי שכבר הקדימני בזה והיא תירוץ נכון לכאורה, אולם באמת עדיין יש להעיר בזה דכבר נודע מ"ש הח"ץ דבשויא אחד"א ל"ש הך כללא דא"א מע"ר והתוס' כתבו בעצמן כן ביבמות (דף קמ"ז) דנאמן אתה לפסול עצמך עיי"ש, ולפי"ז נסתר לכאורה הך תירוצא, והדרא הקו' הנ"ל לדוכתא דלמה לא הקשו התוס' דתהי' נאמנת בטענת טא"ל בלי שום מיגו כיון דמפסדת כתובתה, וא"א מע"ר ל"ש הכא דבשאחד"א ל"ש א"א מע"ר:

אולם י"ל דהתוס' סברי כדעת הר"א ממיץ דאיסור זונה לא חל על האשה רק על הכהן הנושא אותה וכל היכי דהוא לא מוזהר גם היא אינה מוזהרת א"כ שפיר י"ל הכא א"א מע"ר אע"ג דהיכי דשוי' אנפשה חד"א ל"ש לומר א"א מע"ר, מ"מ הכא כיון דהאיסור זונה אינו חל רק על הבעל ולגבי בעלה לא מהימנא משום דא"א מע"ר ממילא היא נמי לא מיזדהרה, אולם אכתי יש עיון בזה לפי"מ דאיתא בש"ס יבמות (פ"ד) שם דמקשה והא מהכא נפקא מדר"י נפקא כו' השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ומשני אי מהאי הו"א לאו השוה בכל אבל לאו שאינו שוה בכל לא, ולפי"ז י"ל אפילו לדעת הר"א ממיץ דאיסור זונה הוא רק על הבעל וכל היכי דהוא מוזהר איהי נמי מוזהרת היינו דוקא בזינתה באונס לגבי כהן דאיהו לאו שאינו שוה בכל אבל בזינתה ברצון דאיהו לאו השוה בכל שפיר י"ל דגם לדעת הר"א ממיץ אשה נמי מוזהרת כמו האיש דהשוה הכתוב אשה לאיש וכו', ולפי"ז שפיר שייך לומר ש"א חד"א והיכי דש"א חד"א ל"ש לומר א"א מע"ר כנ"ל, אולם בלאה"כ יש לומר לפי תירוץ הר"ן דלש"ל שאחד"א משום דמשועבדת לו רק דאתה רוצה לומר דנאמנת לגבי בעלה משום דמפסדת כתובתה בודאי קושטא קאמרו בזה שוב י"ל דא"א מע"ר ולכך הוכרחו התוס' להקשות משום מיגו ודוק, אולם השעה"מ בעצמו שדא נרגא בתירוץ הזה דהכא ל"ש א"א מע"ר לפימ"ש התוס' בכמה דוכתי דלכך נאמן לומר מזיד הייתי משום דלא להביא חולין בעזרה וא"כ הכ"נ באומרת טא"ל רוצה לעשות תשובה ולהנצל מאיסור סוטה מכאן ולהלאה:

אולם לדעתי נראה לומר דבר נכון דהנה נראה דהא דנאמן באומר מזיד הייתי משום דרוצה לעשות תשובה היינו דוקא התם דאין בידו להציל א"ע מן האיסור אם לא יאמר

מזיד הייתי דאם לא יאמר מזיד הייתי יהי' מוכרח להביא קרבן ולהביא חולין בעזרה ואע"ג דחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם ועיין בתוס' כריתות (י"ב) וב"ה ו' וביבמות, ועיין בישוע"ק סוף ה"ש בשם בנו הגאון מהרמ"ז ז"ל, מ"מ יהי' מוכרח להביא קרבן לאחר שלש רגלים דלאחר ג' רגלים כתבו התוס' בר"ה והרמב"ן במלחמות בפ' שור שנגח דממשכנין אותו ולכך הוכרח לומר מזיד הייתי אבל הכא דלפי סברת התוס' דמהימנא לומר מאיס עלי א"כ אדרבה משה"כ י"ל דא"נ לומר טא"ל ברצון משום דא"א משים ע"ר ול"ש לומר דהיא רוצה לעשות תשובה וכדי להציל א"ע מאיסור אמרה כן כיון דהברירה היא בידה להציל א"ע מן האיסור לומר מאיס עלי כיון דבאומרת מאיס עלי ג"כ כופין אותו להוציאה ולכך שפיר א"ע מע"ר ולפיכך הוכרחו התוס' לומר דנאמנת לומר טא"ל משום מיגו דמאיס עלי ודוק היטב:

והנני הדו"ש מברככם שתגדלו בעדי התורה

סימן סא

להנ"ל

הבאתם לתרץ קו' התוס' במנחות מ' בסוגי' דסדין בציצית לשיטת רש"י דכתבו דב"ש לא דרשו סמוכין דהא במ"ת כ"ע דרשו סמוכין וכתבתם לתרץ דכוונת רש"י היא דלא דרשו ב"ש סמוכין להתירא רק לאיסורא דלב"ש לא צריך קרא דיכול למילף דעשה דוחה ל"ת דכלאים משריפת קדשים כיון דסברי דציצית חובת מנא היא א"כ הוי בעידנא, בהשכל אמרתם, וזאת אשר עלה ברעיוני בקראי דבריכם לתרץ ג"כ קו' התוס' הנ"ל והיא, דבש"ס יבמות רצה למילף דעשה דוחה ל"ת מנזיר דמגלח אם הוא מצורע והדר אמר דמנזיר מצורע ליכא למילף שכן ישנו בשאלה דאי לא תימר הכי הא דקיי"ל דאין עשה דל"ת ועשה נילף מנזיר וע"כ מטעם הנ"ל, והנה ב"ש סברו בנזיר דאין שאלה בנזירות עיי"ש בדף ס':

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' דשפיר פירש רש"י דב"ש לא דרשו סמוכין להתיר כלאים בציצית דלהתירא לא צריך קרא לב"ש דלדידהו מצי למילף מנזיר ומצורע דעדל"ת, וא"ל דהתם משום שישנו בשאלה דהא לב"ש אין שאלה בנזירות וכי איצטריך קרא דסמוכין לאיסורא הוא דאיצטריך, וא"ל דא"כ לב"ש דסוברין אין שאלה בנזירות ילפינן דעדל"ת מנזיר ומצורע א"כ תיהדר קו' הש"ס ביבמות לדוכתא דמילף מנזיר ומצורע דאף עול"ת דותה עשה באמת ניחא דהנה הרמב"ם ז"ל סוף פ"ז דנזירות כתב דמשה"כ תגלחת מצורע דוחה ל"ת ועשה דנזיר מפני שימי חלוטו אינם עולין מן המנין והרי אינו קדוש בהם

א"כ בטל העשה דקדוש יהי' מאליו ולא נשאר אלא הל"ת והעשה דתגלחת דוחה אותה וכבר תמה הראב"ד בהשגות שם הא ביבמות אמרינן דמשה"כ דוחה ל"ת ועשה דנזיר משום שישנו בשאלה ותירץ הכ"מ דבאמת תרי טעמי איכא במלתא והש"ס רק חד מתרי טעמא נקיט, א"כ לפי"ז שפיר י"ל דלב"ש ילפינן דעדול"ת מנזיר דמצורע דלדידהו ליכא למימר דישנן בשאלה דהא לב"ש אין שאלה בנזירות כלל ואפיה"כ לא מצינו למילף מהתם דעשה דוחה אפי' ל"ת ועשה משום הטעם של הרמב"ם ז"ל ודוק:

ובדבר הקו' של המג"א סי' י"א אשר הבאתם שהקשה לשיטת הב"ח והאר"י ז"ל שפסקו דצריך לעשות ב' נקבים א"כ האיך דייק הש"ס דקשר עליון דאורייתא דאל"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה הא תוכף תכיפה אחת אינו חיבור ואם נאמר כשיטת הבעה"ט והר"י דבעינן שני נקבים א"כ הוי שתי תכיפות ומנ"ל דק"ע דאורייתא, ועלה ברעיוני לתרץ קו' בטוט"ד, דהנה נודע דהמקור של הפוסקים דסברי דבעינן שני נקבים הוא מש"ס דמנחות (ד' מ"ב) דאיתא שם הטיל על הקרן פסולה ופירש"י דהכוונה היא אם לא עשה רק נקב אחד ומבואר בספרי הטעם משום דהוי בת שמנה ציצית דאם יעשה רק נקב אחד הוי משתמש בשתי מקומות לפניו ולתחתיו ומיחזי כשמנה ציצית, והנה בש"ס סנהדרין (ד' פ"ז) איתא דאי סבירא לן קשר עליון לאו דאורייתא האי לחודא קאי והאי לחודא קאי ולרוב הפוסקים משמע להדיא דאי האי לחודא קאי ליכא ב"ת כלל רק לדעת התוס' בסוכה בפ' לולב הגזול הכוונה היא דהאי לחודא קאי ל"ש בי' כלל כל המוסיף גורע אבל לתא דב"ת מיהו איכא אבל לרוב הפוסקים ליכא ב"ת כלל, ולפי"ז שפיר מתורץ קו' המג"א הנ"ל על הב"ח והאר"י ז"ל דשפיר דייק הש"ס דק"ע מה"ת דאל"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה דהא תוכף תכיפה אחת אינו חיבור ואין לומר דהא בעינן שני נקבים וא"כ הוי שתי תכיפות אף בלא ק"ע, דמידי היא טעמא דבעינן שני נקבים כדי שלא תהא טלית בת שמנה ציצית ויעבור על ב"ת והא תינח אם ק"ע דאורייתא אבל אם נימא דק"מ לאו דאורייתא א"כ אפילו בטלית בת שמנה ליכא ב"ת כלל דהאי לחודא קאי והאי לחודא קאי א"כ אם נימא דקשר עליון לאו דאורייתא לא בעינן שני נקבים כלל וממילא לא יהי' אלא תוכף תכיפה אחת וע"כ ק"ע דאורייתא וזה בזה תליא ודוק כי נכון:

ובדבר הקו' של הב"א הידוע שהקשה למ"ל קרא דכלאים הותרה בציצית תיפוק לי' לשיטת הרשב"א דסובר דמלל"נ אפי' בהנאת הגוף בהדי מצוה א"כ ליכא איסור כלאים דהא להרשב"א ז"ל מותר ליהנות הנאת הגוף בהדי מצוה, ולדעתי לק"מ בפשיטות דאפי' לדעת הרשב"א דמותר אפי' הנאת הגוף בהדי מצוה היינו דוקא אם עיקר כוונתו היא

להמצוה כמו בשופר דכוונתו היא לקיים מצות בוראו אך דיש לו באורח זה הנאת הגוף שנהנה מקול תקיעתו ג"כ בזה שפיר אמרינן דמלל"נ דכיון דהנאת הגוף היא טפלה להמצוה ובדיוק אמרי' הנאת הגוף בהדי מצוה ועיין בש"ס יבמות (ד' ל"ח ע"ב) מתני' נמי דייקי דקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יורשי האב עם יורשי הבעל ועיין בתוס' יומא פ"ה בד"ה עם התשובה עיי"ש, אבל בכלאים בציצית דעיקר כוונתו בלבישת הבגד להנאתו ואגב אורחא איכא מצוה א"כ מיקרי הנאת מצוה בהדי הנאת הגוף והנאה הוא עיקר ומצוה היא טפלה לגבי' ובכה"ג גם להרשב"א ל"א מלל"נ וז"ב בסברא בס"ד:

ועפי"ז יהי' מתורץ לנכון קו' התוס' במנחות (מ"א) שהק' אהא דקאמרינן גבי בגדי כהונה ניהו דאשתרי בעידן עבודה שלא בשעת עבודה מי אשתרי ואמאי לא נימא כיון דאשתרי אשתרי ולפי האמור ניחא מאוד דבבגדי כהונה עיקר כוונת הלבישה היא רק עבור המצוה לעבוד העבודה והנאה בא לו ממילא ובזה שפיר אמרינן מלל"נ לדעת הרשב"א ז"ל אפי' בהנאת הגוף א"כ ל"ש לומר כיון דאשתרי אשתרי דהא בשעת עבודה ליכא איסור כלל משום דמלל"נ ודוק:

סימן סב

ב"ה יום ו' עש"ק תרל"ט דא"ק הרימרלוב.

שלום וי"ד לכבוד אהובי יד"נ הרב החריף מופלג ושנון זית רענן חד השכל חוטר מגזע תרשישים כש"ת מו"ה שלום אלטר הורוויץ נ"י הוא הרה"ג אבד"ק טאסט ז"ל נכד הגאון הגדול ר' משולם אבד"ק סטאניסלאב שליט"א.

ביום אתמול כי יעבור הגיעני ח"ת ואף כי אפפוני חבילי שאלות מכל צד מ"מ פניתי להשיבו למען אהבתי אותו ולמען כבוד זקנו מורי הגאון האמיתי שליט"א מה שעלה על רעיוני בעת אשר עברו עיני בדבריך:

הקשית ע"ד התוס' בשבועות (ט"ו) בשחיטת כבשים שהקשו למ"ד תנור מקדש כו' והיא סתירה לדברי התוס' מנחות (צ"ה) דכתבו דבקדושת כלי לבד לא מפסל ביוצא ואנן בעינן דבר היוצא בה נפסל עיי"ש יפה הערת בזה:

ונראה לדעתי לתרץ קו' בטוטו"ד דהנה התוס' הקשו בכמה דוכתי כיון דבקדושת כלי לא מפסל ביוצא א"כ מנחת כהנים וחביתי כה"ג דלית בהן קמיצה אימתי מפסלי ביוצא ותירצו דבהאי מועיל קידוש כלי לבד והנה בש"ס מנחות (מ"ה ע"ב) איכא פלוגתא בין ר"ע ור"ש דר"ע סובר דהלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבים את הלחם ור"ש

סובר בהיפך והנה שם (בד' מ"ו) איתא דשתי הלחם דבאות בפ"ע מדאורייתא לאכילה אתיין והא דיוצא לבית השריפה היא משום גזירה דרבה עיי"ש, והנה התוס' בזבחים (מ"ג ע"א) בד"ה והלבונה הקשו אהא דשייך פיגול באימורין הא כל כמה דלא מקטיר אימורין כהנים לא מצי אכלי בשר א"כ הוי מתיר ועל מתיר אין חייבין משום פיגול ותירצו דלא חשיבא מתיר כיון דאם נטמאו או אבדו שרי הבשר באכילה:

ולפי"ז קשה לי אהא דדייקו התוס' בכמה דוכתי דבקרימת פנים בתנור לא מפסלי שתי הלחם ביוצא דהא בדבר שאין לו מתירין בקדושת כלי לבד מפסלי והשתי הלחם הוי ג"כ אין לו מתירין דאם אבדו הכבשים והשתי הלחם באות בפ"ע שרי באכילה השתי הלחם מה"ת וא"כ לא מיקרי הכבשים מתיר שלהם כמ"ש התוס' גבי אימורין ואמאי לא יפסלו ביוצא בקדושת כלי לבד ועכצ"ל דהא דמשמע דבקרימת פנים בתנור לא מפסלו שתי הלחם ביוצא היא דוקא לרשב"נ דסובר דכבשים מעכבים את הלחם אבל לר"ע דסובר דאין הכבשים מעכבים את הלחם והרמב"ם פסק כן להלכה שפיר מפסלי שתי הלחם ביוצא בקדושת תנור בלבד דלר"ע הוי שתי הלחם אין לו מתירין ובאין לו מתירין סגי בקדושת כלי לבד, ואף דאמרי' במנחות (מ"ו) דאם הוזקקו בשחיטה מעכבין זא"ז ואם אבדו הכבשים אבד הלחם, מ"מ כבר אהני קידוש כלי אף ליפסל ביוצא כיון שבעודו קודם שחיטה וקודם תנופה לא הי' להם מתירין ויש לעיין בהא דמנחות (מ"ז) דאמר א"ב לאפסולי ביוצא ותוס' מנחות (מ"ו) ד"ה ואיזו ולפי"ז שפיר הקשו התוס' בשבועות דלמ"ד התנור מקדש ואית לי' כר"ע דהכבשים אינם מעכבים את הלחם ולדידי' מפסלי שתי הלחם ביוצא בקדושת תנור בלבד כמ"ש א"כ יכול לקדש בהם את העורה ודוק כי נכון:

מ"ש בש"ס ב"ק (מ"א) אהא דמקשה התם אימא ה"מ היכא דבדק צור ושחט דעבדי' כעין סקילה ומשני אטו סכין כתיבא באורייתא והקשית לפי"מ דאמרינן בסנהדרין (ק"י ב') דבהמה של עיר הנדחת מיבעי' לר"ח אם מהני לי' סכין לטהרה מידי נבילה כיון דלפי חרב אמר רחמנא אע"ג דשחיטתה זו היא מיתתה הואיל ומיתתה בסייף והכא שחטה בסכין ולפי"ז בשור הנסקל נמי דאף היכי דעביד כעין סקילה בצור אסרה תורה משום דשחיטתו זו היא מיתתו דמיתתו בסקילה אבל שחיטה בסכין שפיר מהני יפה הקשית:

ולדעתי נראה לתרץ דהנה דקיי"ל בכל דוכתי דכמיתת הבעלים כך מיתת השור ועיין בש"ס סנהדרין גבי שורו של כה"ג בכמה כו' ועיין בתוס' סנהדרין (דף ע"ח) ד"ה שור טריפה דבזה ל"ש לומר דכמיתת הבעלים כך מיתת השור משום דאין הטעם שוה לשניהם עיי"ש והנה בסנהדרין (דף מ"ה) איתא דברוצח אם אי אתה יכול להמיתו

במיתה הכתובה אתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ועיין בתוס' שם בד"ה משום דהקשו דהיכי דייק בהנשרפין דאם הותרו לדבר החמור הוי מותרה לדבר הקל דשאני החם דמיתתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו כיון דחייב מיתה ולפי"ז הכ"נ בשה"נ דמיתתו שוה למיתת הבעלים בכל מילי אם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו בסקילה אתה יכול להמיתו בכל מיתה שיכול ולפי"ז שפיר משני הש"ס דאטו סכין כתובה באורייתא וא"ל דשאני צור משום דזו היא מיתתו דסכין נמי היינו מיתתו דאם לא תוכל להמיתו בסקילה יכול אתה להמיתו בסייף וכדומה ודוק:

ע"ד קושי' העולם שהבאת ע"ד התוס' חולין (ק"מ) ד"ה למעוטי דאיבעי' להו להתוס' דבהקדיש בהמה של עיר הנדחת והקריבה אם הקרבן כשר דהא בש"ס סנהדרין (קי"ב) מיבעי' לי' אי מהני השחיטה כלל לטהרה מידי נבילה והאיך נוכל לומר דכשר להקרבה:

לחומר הקושי' עלה כעת על רעיוני לתרץ והוא דהנה בש"ס סנהדרין שם איתא אם היו בה קדשי בה"ב יפדו והנה דעת הרמב"ם פ"ד מה' עכו"ם דיפדו ואח"כ ישרפו וע"ש בכ"מ והנה חזות קשה לי אמאי לא ישרפו אף קודם הפדיה כיון דלאחר הפדי' בעי שריפה וא"כ בודאי אם נהנה מהם קודם הפדי' לא מעל כדאמרי' בש"ס פסחים כ"ט באוכל חמץ של הקדש דלא מעל למאן דאמר דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כיון דלא שוה מידי וא"כ ה"נ בודאי לא מעל בקבה"ב של עיר הנדחת כיון דלא שוה מידי דהא אם יפדנו בעי שריפה ועי' בירושלמי בפ' חלק דפליגי ר"י ור"ל אי מעל בקהמ"ז של עיר הנדחת וא"כ הוי כמו קדשים שמתו שיצאו מידי מעילה ד"ת ובקדשים שמתו מוכח להדי' בש"ס מעילה דפקע קדושה מינייהו דמקשה שם (בדף י"ב) וכי קדושה שבהן להיכן הלכה ועי' בתוס' קידושין (נ"ז) ד"ה מה דמוכח להדי' כן דבקדשים שמתו פקע הקדושה לגמרי וא"כ אמאי לא ישרפו קודם הפדיה דאי משום דהוי שלל שמים הא כיון דלא מעל אם נהנה מהם כיון דבעי שריפה לאחר הפדיה לא שוה מידי א"כ פקע הקדושה מינייהו ושוב ל"ה שלל שמים ואמאי לא ישרפו אף קודם הפדיה והיא קושי' פליאה לכאורה:

אולם לאחר העיון ניחא דמבואר להדי' בש"ס סנהדרין (קי"ג) דלענין מע"ש כיון דמדרבנן הוי מחיצה לקלוט הוי שלל ירושלים ולא חל עליו כלל איסור ע"ה ועי' בתוס' ב"מ נ"ג ד"ה לא פלוג דכתבו להדי' כן דהעמידו דבריהם על דברי תורה והנה אפי' בחטאות המתות אמרי' דלא נהנין ולא מועלין ולדעת רש"י שם (בדף י') איכא מעילה מדרבנן וזה סותר לדברי רש"י (בדף ג') ד"ה ולא מועלין ועי' ברש"י (בדף י"ב ע"ב) ד"ה קתני דמוכח שם ג"כ מדברי רש"י דכל היכא דאמרי' לא נהנין ולא מועלין איכא מעילה מדרבנן וא"כ

בנ"ד נמי אע"ג דמעילה מן התורה ליכא מ"מ מדרבנן מיהו אסור ליהנות מהם דלא גרע מחטאות המתות וא"כ העמידו דבריהם ע"ד תורה והוי שלל שמים ולכך אין טעונין שריפה קודם הפדי' ולפי"ז י"ל דמיבעי' להו להתוס' דבהקדיש בהמה למזבח של עה"נ שהיתה קדושה לבה"ב ומיבעי' להתוס' שפיר אם הקרבן כשר כיון דלהריגה קיימא דהדין היא שיפדו אותה ואח"כ יהרגנה ועי' בכ"מ בפ"ד מהל' עכו"ם דבבהמה של קדשי בה"ב מחויב להורגה אחר הפדי' ובזה ל"ק קושית העולם דמיבעי' לי' בש"ס סנהדרין אי מהני שחיטה בה לטהרה מידי נבילה משום דלפי חרב אמר רחמנא דהא שוחטה עוד קודם הפדי' ואז אין דינה במיתה דהא קודם הפדי' הוי אכתי שלל שמים כיון דמדרבנן אסור להנות ממנה קודם הפדי' הוי שלל שמים ומותר באכילה כמו מע"ש רק דלהתוס' מיבעי' להו אם הקרבן היא כשר כיון דעבר על מצות התורה דהדין היא דמחויב לפדותה ולהורגה אבל אין לומר בזה שחיטה לא יועיל כלל לטהרה מידי נבילה דהא קודם הפדי' הוי שלל שמים ודוק בזה:

אמנם לכאורה יש לשדות בזה נרגא דמשנה מפורשת בש"ס תמורה ל"ב דקבה"ב שהתפיסן לקמ"ז לא עשה ולא כלום ועי' בתוס' זבחים (קי"ג) ד"ה חוץ בסוף הדיבור כתבו דפרה קבה"ב היא ואין יכול לשנותה לקמ"ז אולם בירושלמי חפ"ה דשקלים מבואר להדי' דקמ"ז מוציאין הראוי להם מקבה"ב ואין קבה"ב מוציאין הראוי להן מקמ"ז והנה הירושלמי הזה הוא סותר למשנה דתמורה הנ"ל דמבואר להדי' דאין משנין מקבה"ב לקמ"ז ועי' במראה הפנים דמתרץ דהמשנה דתמורה מיירי בבהמה והירושלמי מיירי ממעות והרואה בעין חודרת יראה דכוונתו היא דמש"ה בבהמה אסור לשנות מקבה"ב למזבח דאין בזה עלי' כלל כיון דקיי"ל דבמתפיס תמימים לבה"ב אינן נפדין רק למזבח משום דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם א"כ לא הרויח המזבח בזה אם משנה אותה מקבה"ב למזבח דאף אם יפדה אותה כדין קבה"ב ישאר הבהמה למזבח משא"כ במעות דאם ילך המעות לבה"ב יפסיד המזבח ולכך שפיר מותר לשנות מקבה"ב למזבח דהיא עלי' מקדושה קלה לחמורה ולפי"ז בנ"ד נמי יכול לשנות מקבה"ב למזבח דהכא אין לומר דלא ירויח המזבח בזה דאפי' אם יפדנו תשאר הבהמה למזבח כדין מתפיס תמימין שחיטה לטהרה מידי נבילה כקושית העולם הנ"ל ולכך בנ"ד שפיר יכול לשנות מבה"ב למזבח כדין מעות של קבה"ב ודוק היטב כי דבר נפלא היא לדעתי:

ודע דמדברי התוס' בזבחים ד"ה חוץ הנ"ל שהבאתי היא סתירה לדברי הירושלמי דהא דמתפיס תמימין לבה"ב אינן נפדין אלא למזבח אינן רק מדרבנן משום קנס כמבואר בתוס' זבחים נ"ט ד"ה עד ועי' במשל"מ וא"כ בפרה אפי' למ"ד דנפדית תמימ' בודאי

יוצאה לחולין כיון דלא שינה ממצותה ועי' בתוס' תמורה (ל"ג ע"ב) ד"ה משום ולפי דברי הירושלמי בפרת חטאת שפיר מותר לשנותה לקדשי מזבח ודוק:

ע"ד קו' בסוגי' דנודרת (גטין ל"ה) דמקשה שם בגמ' ודילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה והקשית לפי תשו' הר"ן הנודע בא' שנדר דבר מה ואח"ז נדר שכל פעם שישאל על נדרו ראשון יהי' חוזר עליו הנדר עד לעולם ופסק שיכולים להתירו בפ"א כל הנדר שנדר לעולם אע"ג דאיכא נדר שלא חזר עליו עדיין כיון שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ולפי"ז מאחר דמבואר בהרמב"ן והרשב"א בנדר שע"י תנאי סגי בחרטה דהשתא וא"כ שפיר יכולין להדירה בעולם ואז לא יוכל החכם להתיר כיון דבחרטה דהשתא אינו עוקר הנדר מעיקרו רק מיגז גייז והעלית לתרץ קו' עפ"י דברי הירושלמי בפ' השותפין כפי שיבואר:

לדעתי נראה לתרץ קו' בפשיטות והיא דבאמת דעת ר"ת וכן דעת הר"ן בעצמו בסוגי' דיש נדר בתוך נדר דאם אמר קונם ככר זה קונם ככר זה עלי אינו חייב אלא אחת והא דיש נדר בתוך נדר דוקא למנות שני נזירות הוא דאמרינן, ולפי"ז אין התחלה כלל לקו' דהנה נודע דעת הש"ך דהא דנשאל על הראשונה שני' חלה היינו דוקא בחכם משום שעוקר הנדר מעיקרו אבל לא בהפרת הבעל ולפי' ממ"נ ל"ק כלל קו' שהקשית דנדרה אותה בלטולם, דממנ"פ דאם החכם יתיר לה ע"י פתח או ע"י חרטה דמעיקרא שפיר יכול החכם להתיר בפ"א וכמ"ש הר"ן משום דחכם עוקר הנדר מעיקרו, ואם יתיר לה ע"י חרטה דהשתא א"כ בכה"ג לא חל הנדר השני כלל שנדרה באופן שאם תשאל על הראשון יהי' חל הנדר השני וכן לעולם כיון דע"י חרטה דהשתא לא נעקר מעיקרא והוי כמו בהפרת הבעל א"כ אפילו אם תשאל על הנדר הראשון ע"י חרטה דהשתא לא יהי' חל הנדר השני כיון דלא נעקר הנדר למפרע א"כ אפילו לאחר ההתרה לא חל וכדאמרינן בש"ס כתובות (נ"ט) מי איכא מידי דאילו השתא לא קדיש ולקמי' קדיש ובזה נסתר מה שתירצת קו' עפ"י דברי הירושלמי בריש פ' השותפין דלמ"ד דהולכין בתר חלות הנדר א"כ בכה"ג נשאל על הראשון ואינו נשאל על השני משום דהוי כנדר אחד ונדר שהותר מקצתו הותר כולו, במ"כ משתמיט ממך דין מפורש בסי' רפ"ט דאפילו בחרטה דמעיקרא איכא שני דעות אי אמרינן בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו ואפילו לדעת הסוברים דבחרטה דמעיקרא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אבל בחרטה דהשתא ל"א בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו כמו בהפרת הבעל דל"א נדר שהותר מקצתו הותר כולו משום דבעל מיגז גייז ועיין בר"ן נדרים כ"ז וה"נ בחרטה דהשתא וז"ב ופשוט:

גם מ"ש לתרץ קו' האחרונים שהקשו בסוגי' דנודרת דהאשה תוכל להערים שתידור מקודם נדר זה שבדעת היתומים להדירה וג"כ על תנאי ואח"כ יתיר לה החכם הנדר

הראשון ע"י חרטה דהשתא וא"כ הנדר של היתומים לא יחול עלי' כלל דאע"ג דאם נשאל על הראשונה אין השני' חיילא היינו דוקא בפתח אבל בחרטה דהשתא דאין נעקר הנדר למפרע בודאי לא חל הנדר השני וכתבת ליישב דהיתומים יכולים להדיר אותה בפירוש שאף שעשתה איזה נדר מקודם כשתשאל עליו יחול עלי' נדרים מחדש אח"ז ובכה"ג מהני אפילו אם מיגז גייז והבאת סמוכים לדבריך משו"ת מהרי"ו ב"ח בטו"ז וב"ח בסי' רפ"ט ובזה העלית מרגניתא טבא ע"ד הפלפול:

אולם באמת ז"א ושגית בזה דבאמת אפילו אם ידירו אותה היתומים בפירוש שאף אם תשאל על הנדר הראשון יחול עלי' נדרם מחדש אם התירה הנדר הראשון ע"י חרטה דהשתא חל עלי' נדרם של היתומים כיון דבחרטה דהשתא לא נעקר הנדר מעיקרו וא"כ לא חל נדרם של היתומים למפרע קודם שהתירה הנדר הראשון א"כ אף לאחר ההתרה לא חל הנדר של היתומים וכדאיתא בש"ס כתובות ונדרים להדיא דמי איכא מידי וכו' ול"ד למה דמבואר בשו"ת מהרי"ו פ"ח דאם אמרה כשתשאל על הנדר הראשון אז יחול עלי' הנדר השני אז חל הנדר השני רק לאחר שישאל על הראשון דהתם שפיר חל הנדר לאחר השאלה משום דבידו הי' לנדור שאם ישאל על הראשון יחול עליו הנדר השני למפרע ולכך שפיר חל גם לאח"ז אבל אם התירה הנדר הראשון ע"י חרטה דהשתא א"כ אין בידה לקבל עלי' הנדר השני למפרע כיון דבחרטה דהשתא לא נעקר הנדר מעיקרו וכיון דאין בידה לחול עליו השני למפרע ממילא גם הנדר השני אינו חל משום דמי איכא מידי וכו' ואפילו לדעת המרדכי דבמקנה דבר שלב"ל לכשיבא בעולם הוא קונה כבר כתב המקנה בקידושין דהיינו דוקא במכירה בשטר אבל בהקדש ונדר דהיא רק באמירה בעלמא גם המרדכי מודה דאפילו אם אמר לכשיבא בעולם יהי' חל הנדר אינו חל כיון דבשעה שבא לעולם ליתא לאמירה כלל וכעין זה כתב השעה"מ לחלק בין איסור אחות אשה להקדש ונדר כנודע א"כ בודאי לא חל בנ"ד הנדר של היתומים אחר ההתרה של הנדר הראשון ע"י חרטה דהשתא ודוק:

והנראה לדעתי לתרץ קו' האחרונים בטו"ט דהנה הטעם דהרמב"ן והרשב"א דסגי בחרטה דהשתא היא משום דאין ברצונה בקיומו של הנדר כלל רק כדי לזרק א"ע שלא יעשה הדבר הזה שעשה התנאי עליו ודעת הגהות מרדכי בב"מ דבכה"ג לא חל הנדר כלל משום דהוי אסמכתא ועיין בשו"ת מהרי"ט תשובה כ"א שהאריך בזה ולפי"ז הא תינח בנדר על תנאי שלא הי' כוונתו לתכלית הנדר ואדרבא כונתו הי' שלא יעשה הדבר הזה ולא יחול עליו הנדר וא"כ הוי כאסמכתא ומשה"כ קיל הנדר הזה וסגי בחרטה דהשתא אבל הכא בנ"ד דבכונה האשה נודרת מקודם נדר א"ת בכדי להבריח נדר של היתומים

א"כ ברצונה של האשה לקיים הנדר הראשון כדי שלא יחול עלי' הנדר של היתומים א"כ ל"ה אסמכתא כיון דכל מגמתה הי' שתעבור על התנאי ושיחול עלי' הנדר הראשון כדי שלא יחול עלי' הנדר של היתומים א"כ בודאי אין מועיל חרטה דהשתא רק פתח או חרטה דמעיקרא ובזה שפיר יחול הנדר של היתומים דאם נשאל על הראשון השני חל וכן מבואר להדיא בהגהות מרדכי כמ"ש שהקשה דאמאי צ"ה אסמכתא בהילני המלכה שנדרה בנזיר אם יבא בנה מהמלחמה שאני התם דגמרה ואמרה כדי שיועיל הזכות לבנה משה"כ ל"ה אסמכתא ובנ"ד דמי ג"כ להאי דהילני המלכה ולא סגי בחרטה דהשתא ודוק כי ברור ונכון היא:

והנני ידידך דו"ש באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן סג

יומא (דף ו') איתמר טומאת המת רב נחמן אמר הותרה היא בצבור ורב ששת אמר דחוי' היא בציבור כו' עיי"ש ושם (דף ז') איתא תנאי הוא דתניא ציץ בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו מרצה דברי ר' שמעון ר' יהודה אומר עודהו על מצחו מרצה אין עודהו על מצחו אינו מרצה אמר לו ר"ש כהן גדול ביוה"כ יוכיח שאין עודהו על מצחו ומרצה אמר לו ר' יהודה הנח לכהן גדול ביוה"כ שטומאה הותרה לו בציבור עכ"ל הגמ' עיי"ש:

והנה הר"מ ז"ל פוסק בפ"ד מה' ביאת מקדש דדחוי' היא בצבור, ושם בהל"ו פוסק כר' יהודה דאין עודהו על מצחו אינו מרצה, והנה דברי הר"מ ז"ל הללו תמוהים לעין כל דמסוגי' הגמ' מוכח דלר' יהודה ס"ל דטומאה הותרה לו בצבור, והאיך מזכה שטרא לבי תרי, וכבר צוחו בזה קמאי דקמאי הכ"מ ושאר נושאי כליו של הרמז"ל עיי"ש, וכדי שלא יהי' דברי רבינו הר"מ ז"ל תמוהים כ"כ אמרתי לתרץ לפי חומר הנושא והוא, דהנה לכאורה יש להקשות קושי' נפלאה, לפ"ד התוספתא מס' פרה הביאו התוס' במס' ב"ק (דף ע"ז) ר"ש אומר פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה להן שעת הכושר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים אין מטמאין טומאת אוכלין הואיל ולא היתה להן שעת הכושר עכ"ל עיי"ש:

ולפי"ז לכאורה תמוה אהא דאמר לו ר"ש כהן גדול ביוה"כ יוכיח כו' הא לר"ש לשיטתו דפרים הנשרפים אין מטמאין טומאת אוכלין האיך מקשה דכהן גדול ביוה"כ יוכיח דאינו על מצחו ומרצה לכל טומאת הקרבן כשאירעה, הא לדידי' לא משכחת כלל טומאה בפרים הנשרפים דאינן מטמאים טומאת אוכלין ובעבודה שהיא לפני ולפנים אינו רק פרים הנשרפים דשם הציץ אינו על מצחו:

והנה לכאורה יש לתרץ זולת דקושיית ר"ש לר' יהודה הוא על האימורין אם נטמאו והאיך זורקין את הדם אם נטמאו האימורין דהאימורין יכולים ליטמא אף לר"ש, דהנה התוס' הקשו במס' מנחות (דף ק"א) הקשו וז"ל ואת"ל א"כ עולה לר"ש לא תטמא טומאת אוכלין דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא כו' וי"ל דאכילת מזבח שמה אכילה כו' עכ"ל התוס' עיי"ש וה"נ יוכלו ליטמא האימורין אף לר"ש ותסובב קו' הש"ס על האימורין אם נטמאו דהאיך יוכל לזרוק את הדם וא"ש:

וא"ל דאכתי תקשי האיך מקשה ר"ש כהן גדול ביוה"כ יוכיח לשיטתו דאף דנטמאו האימורים מ"מ הא קיי"ל נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם עיין פסחים פ' כ"צ והכ"נ כיון דהבשר לא יכול ליטמא לר"ש דהוי אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים אף דהאימורין יוכלו לקבל טומאה מ"מ הוי הבשר קיים ותהדר שוב קושייתי' לדוכתא:

אבל יש מקום בראש לתרץ בזה, עפ"י דברי הירושלמי במס' יומא פ' שני שעירים דבעיא הוא אבדו האימורים מה שיזרק את הדם בכשר ואמרינן שם אשתמיטתי' מיני' הא דאמר אילפא שאם חשב בפרים הנשרפים לא עשה ולא כלום דלא חשוב אכילה אלא או אכילת אדם או אכילת מזבח ופרים הנשרפים לא חשיב אכילה לענין פגול וכמו כן לא חשיב אכילה לענין שיהי' מותר לזרוק עליו את הדם אלמא דפרים הנשרפים אם אבדו או נטמאו האימורים לא יוכל לזרוק את הדם על הבשר ושפיר מקשה אר"ש אם נטמאו האימורין האיך יוכל לזרוק את הדם על הבשר כנ"ל ודוק:

אבל לפי"ז עדיין תקשי האיך מיכשרי האימורים לקבל טומאה, אם נאמר דעיקר קושיית ר"ש לר' יהודה הוא מטומאת האימורים כנ"ל, דהנה בפסחים (דף כ' ע"א) איתא אהא דאמרינן שם האי בשר דאתכשר במאי כו' ומסקינן שם אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים להעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עלי' ועיין שם בתוס' ד"ה ובשעת שחיטה וז"ל פי' הקונטרס דא"א שלא יפול מן העור על הבשר ודחי זאת בתוס' מיי"ש ואומר ר"י דע"י העור הוכשר הבשר דבהעור והרוטב (דף קי"ח) פליגי אי יש יד להכשר אבל לכ"ע יש שומר להכשר ובכל העור באו מים בעודם מחוברים עכ"ל עיי"ש:

ולפי"ז לכאורה יש לומר ה"נ דע"י העור והבשר מיכשרי האימורים לקבל טומאה, אבל כד דייקינן שפיר הא ליתא ויש לחלק בין הא דפסחים לנ"ד, דהנה בחולין פ' העור והרוטב (דף קכ"ח) איתא בעי אביי מהו שתעשה יד לחברתה תיקו אמר ר' ירמיה הרי אמרו המשתחוה לחצי דלעת אסרה עיי"ש בעי ר' ירמי' מהו שתעשה יד לחברתה תיקו עכ"ל הגמ' וכתבו שם בתוס' בד"ה הרי אמרו בסה"ד וז"ל שם ונראה כלשון שפי'

בקונטרס דבעי אם נגע שרץ בחצי שהשתחוה אם יעשה יד לחצי האחר הואיל ואין ראוי לקבל טומאה לר"ש דאמר אוכל שאין יכול להאכילו לאחרים אינו אוכל שלא דמי לשאר ידות דהתם אינו מקבל טומאה לפי שאינן ראויות לאכילה ועץ בעלמא הוא אבל הכא אוכל גמור היא אבל דבר אחר גורם לו שאין ראוי להאכילו לאחרים כו' עכ"ל התוס' עיי"ש ולפי דבריהם הדק"ו הנ"ל לדוכתא האיך יוכלו האימורים לקבל טומאה דהא לא הוכשרו ואי דהוכשרו אגב העור והבשר כדאמרינן בפסחים הנ"ל, ז"א דהא הכא הבשר אינו מקבל טומאה דהא אוכל שאין אתה יכול להאכילם לאחרים ורק האימורים יוכלו לקבל טומאה כנ"ל, ולפי"ז לא יוכלו ליכשר האימורים אגב הבשר לדברי התוס' הנ"ל דהא הכא הבשר מצד עצמו הוי אוכל אלא לר"ש דאמר אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל ל"ה הבשר אוכל ולפי"ז לא הוי הבשר שומר להאימורים שיוכשרו לקבל טומאה לדברי הגמ' בחולין הנ"ל לאיבעי' דר' ירמי' לפי' שני שבקונטרס, ול"ד להא דפסחים הנ"ל דהתם העור מצד עצמו ל"ה אוכל ומש"ה יוכל לעשות יד ושומר להכשר אבל הכא דגם הבשר אינו מקבל טומאה מטעם דהוי אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים כנ"ל וחזרה קושיתי' הנ"ל לאיתנה הראשון וקמה וגם נצבה עצומה ונפלאה:

[**קו**' הנשגבה זו כבר עשתה לה כנפים ומבדרת בעולם התלמודי בשם אומרה וראה בס' מהר"י הכהן לדודו הגאון מטארנא ז"ל מה שכתב לפלפל בה, ואמנם מסקנת הענין מה שהוסיף בגאון עוזו בישוב הר"מ שהחל בו חסר וחבל על דאבדין]:

סימן סד

מתניתין כריתות (י"ד) יש אוכל אכילה אחת וחייבין עליהן כו' בגמ' שם נימא אית לי' לר"מ איסור חל על איסור נהי דאיסור חל על איסור לית לי' איסור כולל ואיסור מוסיף אית לי' כו' עד וניתני ה' חטאות ונוקמה כגון דאכל כזית פיגול בחדא בהמה קמיירי בשתי בהמות לא קמיירי ונותר ופיגול בחדא בהמה לא משכחת כו' עיי"ש והקשו בתוס' ישנים שם בד"ה ונותר ופיגול בחד בהמה מי משכחת וז"ל דמשמע דאי חל נותר מפיגול ה"ל למתני ה' חטאות ותימה הלא לא משכחת ה' דהאוכל קדשים בטומאת הגוף לא מחייב אפיגול לפי שאין ניתר לטהורים ולא הי' לו שעת הכושר והוי לי' נותר ופיגול וטומאה בחדא בהמה לא משכחת לה עכ"ל התוס' עיי"ש שהניחו בצ"ע:

והנראה לע"ד לתרץ קושית התוס' בטוטו"ד דהנה הקשיתי אהא דמקשה הש"ס הכא נותר ופיגול בחדא בהמה מי משכחת לה דהא הסוגיא אזלא הכא אליבא דר"מ כדאיתא

בכריתות שם נימא לר"מ איסור חל על איסור אית לי' כו' ולר"מ שפיר משכחת לה נותר ופיגול בחדא בהמה, דהנה בזבחים (ק"י) איתא בעי ר' יצחק נפחא קומץ מהו שיתיר כנגדו בשיריים מישרא שרי או קלושי מיקלש אליבא דמאן אי אליבא דר"מ דאמר מפגלין בחצי מתיר מישרא שרי אי אליבא כו' ועיין פירש"י בד"ה מישרא שרי וז"ל דאי כי מקטיר לי' בשתיקה לא שרי כזית מנייהו לגמרי היכי הוי מחשבה בההוא זית הא דומיא דזריקה בעינן דשרי לגמרי והנה התוס' שם בד"ה ואי כתבו וצ"ע אם שחט סימן אחד וקבל אחד דמו וזרקו כיון דחשיב חצי מתיר אי אמרינן מישרא שרי עיי"ש א"כ נראה להדיא מדברי הש"ס האלו דלר"מ דסבירא לי' דפיגול בסימן אחד הוי פיגול בודאי מתיר סימן אחד בכנגדו בשיריים דאם נימא דאין מתיר חצי השיריים היכי הוי פיגול כיון דלא שרי לי' לא מפגל לי' וכעין זה איתא בזבחים (מ"ד) גבי לוג שמן של מצורע מדמתניתין שרי לי' מתניתין מפגלין לי' ולפי"ז לר"מ אם שחט סימן אחד בשתיקה ובסימן השני פיגל אינו מפוגל רק חצי השיריים דאינו יכול לפגל רק מה שמתיר ובסי' אחד אינו מתיר רק חצי השיריים והחצי השני' כבר התיר בסי' הראשון ששחט בשתיקה ולפי"ז תיקשי דמאי משני הש"ס הכא דנותר ופיגול בחדא בהמה לא משכחת הרי שפיר אזלא קו' הש"ס אליבא דר"מ דחשיב נמי אם הי' שבת והוציאו אמאי לא חשיב נמי פיגול, דלדידי' שפיר משכחת לי' נותר ופיגול בחדא בהמה כיון דס"ל מפגלין לחצי מתיר שפיר משכחת לה בשחט סי' אחד בשתיקה וכבר התיר כנגדו בשיריים כיון דשחט סימן המתירו בשתיקה בלי מחשבת פיגול ובסימן השני פיגל ופיגל כנגדו בשיריים א"כ לדידי' שפיר משכחת לה בחדא בהמה דבהשיריים של הסי' הראשון שלא חל עליהן הפיגול חל עליהן הנותר וגם טומאה והוא קו' נפלאה:

וא"ל דאפי' בכה"ג לא יהי' חייב משום טומאה דאפי' לר"מ דס"ל מישרא שרי מ"מ אין מותר שום שיריים באכילה דאיך נתברר חלקו של הסימן ששחט בשתיקה וכמו שכ' התוס' בזבחים (ק"י) בד"ה קומץ והנ"מ אי אמרינן מישרא שרי לאו לאשתרי' באכילה אלא דאי אמרינן מישרא שרי אידך פלגא באיסורא קיימא ולקי עלי' אם אכל לה עיי"ש, ולפי"ז לא הוי ניתר לטהורים שים שיריים וע"כ לא מצי מיירי בכה"ג דא"כ אכתי תיקשי אמאי יהי' חייב משום טומאה דהא אינו ניתר לטהורים:

אולם באמת ז"א דהנה בזבחים (ל"ו) אמר רב חסדא בשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה שלא הורמה חייבין עליהן משום טומאה וכתבו התוס' שם בד"ה בשר הא דתניא בהקומץ רבה (ד' כ"ה) דשאין ניתר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה היינו בדבר שצריך היתר מזבח כגון בשר שנטמא לפני זריקה ולא דמי לבשר פסח שלא הוצלה

ולחמי תודה שלא הורמו, הרי להדיא דאפי' בשר שאינו ניתר לטהורים אם האיסור אינו משום דצריך היתר מזבח שפיר חייבין עלי' משום טומאה ובזה ה"נ בנ"ד כיון דהשיריים שהתיר הסי' הראשון שפיר הי' להן היתר מזבח בזריקה דאותן שיריים לא חל עליהן שם פיגול כמ"ש והא דאסורין באכילה היינו משום דלא התברר לן שהם של הסימן ששחט בשתיקה אבל בכל מקום שהם הם מותרים באכילה וא"כ עכ"פ אין איסורם משום שצריך היתר מזבח דאם הי' נודע לנו היכן הם הי' מותרין באכילה ולפי"ז אע"ג דאסורין באכילה כיון דאין איסורן משום דצריך היתר מזבח שפיר חייבין עליהן משום טומאה ושפיר משכחת לן נותר ופיגול בחדא בהמה אי אכל בככותבת דהוי שני זיתים כשיעור אכילה דיוה"כ ובהך שני זיתים איכא פיגול ונותר כיון דאין ברירה ובכל כזית מעורב פיגול ונותר ובהך זית של נותר שפיר חייב גם משום טומאה כמ"ש ודוק:

אולם באמת נ"ל לתרץ קושי' זו דהנה בסנהדרין (קי"ב) איתא אמר רב חסדא בהמה חציו של עיר הנדחת וחציו של עיר אחרת אסורה עיסה חצי' של עיר הנדחת וחצי' של עיר אחרת מותרת מ"ט בהמה כמאן דלא פליגי דמיא עיסה כמאן דפליגו דמיא והנה רש"י פירש שם משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה ואפי' שחטו אין בשחיטתו כלום דכי שחיט סי' דעיר הנדחת אינו שוחט אלא ממית ולא מהני בי' שחיטה, אולם באמת הר"ן בסנהדרין תמה על פירש"י דהא רב חסדא מבעיא לי' זאת בהמה חצי' של עיר הנדחת וחצי' של עיר אחרת מאי דתיתהני בה שחיטה לטהר מידי נבילה ואיך פשיטא לי' הכא בבהמה חצי' כו' אסורה ע"כ פירש הר"ן דאין הטעם היא משום דלא מהני שחיטה בסימן של עיר הנדחת רק דאפילו אם נימא דמהני שחיטה לטהרה מידי נבלה אפ"ה אסורה הבהמה שחצי' לעיר הנדחת משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה והחצי' של עיר אחרת צריכה לשחיטת סי' דעיר הנדחת וסי' דעיר הנדחת אסור בהנאה ואיך יכול להתיר הסי' הזה את חצי הבהמה של עיר אחרת באכילה עיי"ש:

ובזה ה"נ בנ"ד דאפי' ר"מ דס"ל מישרא שרי מ"מ בפיגול בסי' אחד כיון דהסימן שפיגל הוא אסור בהנאה וא"א לכזית בשר בלא שחיטה ואיך יכול להתיר באכילה ושפיר אסורה כל הבהמה כמו בחציו של עיר הנדחת ושפיר מקשה נותר ופיגול בחדא בהמה לא משכחת לה אפי' לר"מ, אולם במס' מעילה ד' בשמעתא דרב גידל איתא אמר רב גידל אמר רב זריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים ואינו מביא לידי מעילה בק"ק כו' איתיבי' רב פפא לאביי השוחט את התודה לפנים כו' שחטו חוץ לזמנו קדש הלחם אלמא פיגול מייתי לידי מעילה אישתיק כו' אתי לקמי' דר' אבא א"ל בזריקה ופי' רש"י שם דטעמא דקדש הלחם כשפיגל בשחיטה משום דשתק בזריקה ולא הוי פיגול

גמור בשחיטה לתודה עד דפיגל נמי לזריקה ולהכי קדש הלחם ומועלים בו אבל הא דאמר רב גידל דאינו מביא לידי מעילה היינו דפיגל בזריקה ממש דהוי פיגול גמור, הרי להדיא מוכח מהש"ס דבעינן שיפגל בכל המתירין ופיגל בשחיטה לחודה לא הוי פיגול גמור עיי"ש:

ולפי"ז הדרא קו' הנ"ל לדוכתא דשפיר משכחת נותר ופיגול בחדא בהמה לר"מ כנ"ל ואין לומר דכיון דא"א לכזית בשר בלא שחיטה ממילא כל הבהמה אסורה דהא בשחיטה לחודה לא הוי פיגול עד שיפגל בכל עבודות ולפי"ז אם הי' זורק הדם של הס' הראשון ששחט בשתיקה בטרם ששחט סי' השני בפיגול בודאי אינו חל הפיגול על השיריים של הסי' הראשון ששחט בשתיקה וא"ל בזה בהמה כמאן דלא פליגי דמיא דא"א לכזית כו' כיון דבשחיטה לחודה לא חל הפיגול אפי' על החציו השני שפיגל בו ולא חל הפיגול עד שיפגל בזריקה ובהשיריים של הסי' הראשון לא פיגל בהזריקה כיון דזרק הדם של הסי' הראשון בשתיקה א"כ ממילא אפי' בזרק אחר שחיטת שני הסימנים מותר חצי הבהמה של הסימן הראשון אף דפיגל בשעת הזריקה ואז זרק דם של שני הסימנים מ"מ כיון דבעינן שיפגל בכל עבודות ואם לא פיגל בכל עבודות לא הוי פיגול ובחצי הבהמה של הסי' לא פיגל רק בהזריקה לא בהשחיטה ולא שייך לומר בזה משום דא"א לכזית כו' ותהי' כל הבהמה אסורה דהא תינח אם הי' האיסור חל בשעת שחיטה הי' שפיר לומר דאיך יכול להתיר הסימן שאסור בהנאה את חצי הבהמה השני' באכילה אבל כיון דבשעת שחיטה עדיין לא חל הפיגול קודם שפיגל בהזריקה א"כ בשעת השחיטה יכול להתיר באכילה דאם על כל הבהמה לא חל הפיגול א"כ אף לאחר שפיגל בהזריקה החצי הבהמה של הסי' הראשון ששחט בשתיקה מותרת כיון דלא פיגל בשחיטתו ופיגול לא הוי עד שיפגל בכל עבודות לפי מה דמוכח בגמ' דמעילה הנ"ל:

אולם באמת ניחא דהא דאיתא במס' מעילה דפיגול לא הוי בשחיטה לחודה עד דפיגל בזריקה היא דוקא לרב גידל דס"ל דאין זריקת פיגול מביא לידי מעילה ולדידי' קשה אמאי קדש הלחם בשחטה חוץ לזמנה ועכצ"ל דפיגול לא הוי עד דפיגל בזריקה משא"כ למאי דאמרינן במנחות (מ"ח) לאו מי איתותב רב גידל דס"ל דאין זריקת פיגול מביא לידי מעילה שפיר נימא דבשחיטה לחודה הוי פיגול גמור וא"כ נוכל לומר דבאמת קיי"ל דזריקת פיגול מביא לידי מעילה ולא כרב גידל וא"כ בשחיטה לחודה מייתי לידי פיגול ולפי"ז לא משכחת נותר ופיגול בחדא בהמה אפי' לר"מ דאפי' אם פיגל רק בסי' אחד כל הבהמה אסורה כיון דבשחיטה לחודה הוי פיגול א"כ הוי כמו בהמה חציו של עיר הנדחת דכל הבהמה אסורה דא"א לכזית כו' והפיגול חל תיכף בשעת שחיטה ודוק:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' שהקשו דאפי' חל נותר על פיגול אכתי תיקשי אמאי יהי' חייב על טמא כיון דאינו ניתר לטהורין דהנה במנחות (ס"ה) איתא שם יכול שאני מרבה את הפיגולין וחייב עליהן משום טומאה ת"ל מזבח השלמים מיעט כו' וא"ת בשר שנטמא לפני זריקה ואכלו לאחר זריקה מפני מה חייבים עליו משום טומאה מפני שהציץ מרצה נטמא אין יוצא לא מאן שמעת לי' דאמר אין זריקה מועלת ביוצא ר"א כו' עיי"ש:

אלמא דלר"ע דס"ל דזריקה מועלת ליוצא להוציא מידי מעילה אע"ג דאכתי היא אסור באכילה משום יוצא מ"מ חייבים עליו משום טומאה וכמ"ש התוס' בזבחים (ל"ו) דהא דאינו ניתר לטהורים אינם חייבים עליו משום טומאה היינו בדבר שצריך היתר מזבח ולפי"ז הא דממעט בברייתא מנחות דפיגול אינן חייבין עליו משום טומאה היינו דוקא אם נימא כרב גידל דזריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה וברייתא סברה כרב גידל אבל אם נימא דזריקת פיגול מוציא מידי מעילה שפיר חייב אפי' על פיגול משום טומאה כמו לגבי יוצא לר"ע אע"ג דאינו ניתר לטהורים כיון דאינו צריך היתר מזבח דהזריקה הועילה להוציא מידי מעילה:

ולפי"ז שפיר מקשה הש"ס דלחשוב נמי פיגול ממ"נ דלר"מ יכול להיות פיגול ונותר וטומאה בחדא בהמה כמ"ש כגון שפיגל בסי' אחד כנ"ל ועכצ"ל דלא קיי"ל כרב גידל דזריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה וא"כ בשחיטה לחודה הוי פיגול וע"כ בפיגל סי' אחד כל הבהמה אסורה כנ"ל, וכיון דלא קיי"ל כרב גידל ממילא שפיר חייב על טומאה אפילו על פיגול כיון דהזריקה מועלת להוציא מידי מעילה ועכצ"ל דנותר ופיגול לא משכחת בחדא בהמה אבל אי נימא דחל נותר על פיגול שפיר הוי מצי למחשב פיגול דלמאי דלא קיי"ל כרב גידל שפיר חייב על טומאה אפילו על פיגול ודוק היטב כי עמוק הוא:

באופן השני נ"ל לתרץ קו' התוס' בדרך נעים והוא דהנה הקשיתי אהא דאמרינן הכא בכריתות אהא דמקשה ונותר ופיגול בחדא בהמה מי משכחת לה אלמא לא משכחת לה כגון שהעלה אבר פיגול לגבי מזבח דפקע פיגולו ממנו והוי לי' נותר וכו' וכגון דפלגא אנחי ע"ג מזבח ופלגא מאבראי וכו':

ולכאורה קשה לפי מה דאמרינן בזבחים (ע"ח ע"א) אמר ר"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו עיי"ש ולמאי דקיי"ל אי אפשר לצמצם א"כ אי אפשר לכוון שיהיו שווין הפלגא דאנחו על גבי המזבח דפקע פיגולו מיני' והוי נותר עם פלגא דאנחו אבראי והוי פיגול וע"כ חתיכה אחת רבה על

חברתה או הפיגול רבה או הנותר רבה א"כ מאי מקשי הש"ס דלחשב נמי פיגול בכה"ג הא אפילו בגוונא דמשכח הש"ס דיהי' פיגול ונותר בחד אבר לא יהי' חייב רק משום פיגול או משום נותר כיון דאי אפשר לצמצם ואיכא רוב או בהפיגול או בהנותר וא"כ ממ"נ אינו חייב שתים משום פיגול ומשום נותר דאם הפיגול רבה הנותר בטל בהרוב של הפיגול ואינו חייב רק משום פיגול ואם הנותר רבה לא יהי' חייב רק משום נותר דהפיגול יתבטל בהנותר כיון דאיסורין מבטלין זה את זה וא"ל דשפיר מקשי הש"ס אליבא דר"מ דאמאי לא חשיב נמי פיגול משום דר"מ ס"ל (בע"ז ס"ו) דכל האיסורין שבתורה מצטרפין זה עם זה עיי"ש וא"כ ע"כ לדידי' איסורין אין מבטלין זה את זה דאיך נוכל לומר דמבטלין זה עם זה אם הם מצטרפין לאיסור, ז"א דבאמת לא תלי' הא בהא כמ"ש התוס' בשבת צ' ובזבחים שם בד"ה הפיגול דהא דמצטרפין מיירי בדלא מיערב אבל היכי דמיערב בטל שפיר דאיסורין מבטלין זה את זה עיי"ש ועיין כרתי ופלתי סימן צ"ט שכתב דאם נימא דפיגול ונותר מצטרפין לא נוכל לומר דמבטלין זה את זה ובמחכ"ת אישתמיט מיני' דברי התוס' האלו ולפי"ז הדרא קושיתנו לדוכתא:

ונראה לדעתי לתרץ דהנה לרבנן דס"ל דמין במינו בטל סבירא להו דהא דדם פר ושעיר אין בטילין זה בזה משום דעולין אין מבטלין זה את זה כדאיתא במנחות (כ"ב) ובש"ס ריש מעילה איתא דהא דמועלין בפיגול חוץ לזמנו וחוץ למקומו אע"ג דלא חזי לגבוה דפיגול היא מ"מ כיון דאם עלו לא ירדו הוי קדשי ד' ועיין בתוס' זבחים (ס"ט) ד"ה ואין דכתבו שם דכיון דאם עלו לא ירדו הכשירו קרינא בי' ולפי"ז פיגול ונותר כיון דבדיעבד אם עלו לא ירדו לא פקע מנייהו שם עולה ולפי"ז ל"ק קו' הנ"ל דהא דאמר ר"ל בזבחים דפיגול ונותר מבטלין זה את זה הוא דוקא בבשר פיגול ונותר אבל הכא בכריתות שפיר מקשה הש"ס דלחשב נמי פיגול דהכא מיירי באכל חלב דהיא האימורין ובזה ל"ש לומר דלבטל פיגול בנותר או נותר בפיגול דכיון דאם עלו לא ירדו הוי עליהן שם עולין ועולין אין מבטלין זה את זה ודוק:

ולפי"ז נ"ל מילתא חדתא לתרץ קו' התוס' הנ"ל והיא, דהא דאיתא במנחות (כ"ח) דעל הפיגול אינו חייב משום טמא כיון דאינו ניתר לטהורים היינו דוקא בבשר פיגול אבל על האימורין שפיר חייב משום טומאה אפילו על פיגול, דהנה בש"ס זבחים (ל"ו) הנ"ל בהא דבשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה שלא הורמו חייבין עליהן משום טומאה אמר רבא תדע מהא דמרבינן קדשים קלים לטומאה אע"ג דלאו בני אכילה נינהו כו' ואמרינן שם ולא הוא התם אימורין קדשים קלים חזו לגבוה לאפוקי בשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה שלא הורמו דלא חזו לא לגבוה ולא להדיוט ולפי"ז בהאימורין דבלא"ה אפי' אם לא

הוי פיגול לא חזו לאכילה דאינו ניתר לטהורים והא דחייבין עליהן משום טומאה היא רק משום דחזו לגבוה א"כ אפילו אם היא פיגול ג"כ חייב עליו משום טומאה דבדיעבד אם עלו לא ירדו שפיר הוי חזו לגבוה וכדאיתא בש"ס ריש מעילה ולפי"ז ל"ק כלל קו' התוס' הנ"ל כיון דהכא מיירי באימורין שפיר חייב משום טומאה אפי' על פיגול והא דממעט פיגול מטומאה היינו דוקא על הבשר ודוק:

סימן סה

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב המופלג בתורה וי"ח ירא ה' מרבים כש"ת מו"ה גדלי' שו"ב נ"י מקאמניץ.

ביום אתמול כי יעבור באישון לילה השגתי את נועם מכתבו עם ח"ת לנכון וחדאי נפשאי בפלפולו דידי' בראותי טרדתי בשו"ב בעיר גדולה כזו לא ימנעהו מלשקוד על דלתי התורה וחיליה לאורייתא, והנני בזה להשיבו על אחר כרצונו אף כי קשה עלי כעת עול העיון לאשר אני סובל כאב העינים עכ"ז אמרתי להשיב לכבודו תיכף מה שעלה על רעיוני בהשקפה ראשונה כי אולי לרוב טרדתי מלתא מני תיזל, ע"ד אשר חתר כבודו למצוא טעם להמנהג של השו"ב המכשירים פגימה העוברת ע"י שפשוף ביד והח"ס צווח ככרוכיא, והביא כבודו ראי' להיתרא מהא דזבחים (פ"ח) סכין שנפגמה אין משחיזין אותה אבא שאול אומר סכין מטרפת היתה במקדש ונמנו עלי' כהנים ופירש"י נפגמה פגימה גדולה כו' סכין מטרפת שהיתה רכה ליפגם פגימות דקות תמיד כו' משמע דהסכין הטריף כמה פעמים, והרי כיון שנפגם פעם אחת איך היו שוחטין בו פעם שנית אע"כ דכאן שהי' רק פגימות דקות כפירש"י היו יכולין להעביר ע"י שפשוף היד וכמו"ש המל"מ פ"א מכה"מ לחלק בהא דמכתשת בין עושין מעין מלאכתן בלא תיקון, הנה אף שפלפל בחכמה אבל עי"ז אין לבנות יסוד לדינא, ולמען לא ידמה כבודו כי השלכתי דבריו אחרי גוי לא אמנע ממנו מה שילדו עשתונותי מה ששייך לפלפל בדבריו, ע"ד אשר הוכיח כבודו דסכין ש"ש הוי כ"ש מתוס' חולין תמה אקרא על כבודו למה הוצרך להביא מדברי התוס' אשר יש שם דעות אי בעינן כ"ש לשחיטה טפי הוי לי' להביא דברי הר"מ בפ"ד ממעה"ק דאין שוחטין לכתחלה אלא בסכין וכ"ש, ולדעתי נראה ראי' עצומה לדעת הרמב"ם דשחיטה בעי כ"ש מהא דסכין מטרפת שהי' במקדש וגנזוהו, ולכאו' קשה אמאי גנזוהו ולמה לא פדה אותו אע"כ דסכין ש"ש הוי כ"ש ולא מועיל פדיון כדאי' במתני' דמנחות (דף ק') דכ"ש שנטמאו אין להם פדיון ולכך גנזוהו וזו ראי' עצומה לדעת הסוברים דסכין ש"ש הוי כ"ש, וע"ד אשר הקשו התוס' בחולין ובזבחים

אהא דמשני כגון ששחט בקרומית של קנה דהא אין עושין כ"ש של עץ, נראה לדעתי לתרץ בפשיטות דהנה התוס' הקשו שם אהא דאם אמר ברי לי שלא נגעתי שחיטתו כשרה דאמאי צריך לומר ברי לי הא עזרה הוי רה"ר וספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור ותירצו דאיירי בבמה ולפי"ז לא קשה כלל קו' התוס' הנ"ל דשפיר משני דמיירי בשחט בקרומית של קנה דהא ע"כ איירי הכא בבמה כדברי התוס' הנ"ל ואנן קיי"ל במתני' דסוף זבחים דאין כיהון וכ"ש בבמה ושפיר יכול להיות של עץ:

ובזה נ"ל לתרץ דברי הצל"ח בפסחים בשיטת רחסה"כ שחדש לן דכ"ש יכול לקבל טומאה אף מולד הטומאה דאפי' עצים ולבונה מקבלים טומאה דחבת הקודש מכשירתן וא"כ למה יהי' נגרע כשיעשה כלי מקודם, דקודם שנעשה כלי היה יכול לקבל טומאה אף מולד הטומאה ודפח"ח:

ולכאורה תמוהין דבריו מהא דמשני הכא כגון דאיטמי בשרץ דהא שחיטה בעי כ"ש וכ"ש יכול לקבל טומאה אפילו מולד הטומאה, אולם לפי האמור ניחא דכיון דמיירי בבמה ושם בבמה לא בעינן כ"ש ודוק, ובזה נ"ל לתרץ דברי הרמב"ם דפסק דרק ט"מ נדחה בציבור אבל לא טומאת שרץ והקשו עליו דהא פסק דאין שוחטין וזורקין על טומאת שרץ ובזבחים (דף כ"ב) הרי אמרי' כל שהיחיד נדחה הציבור עבדו בטומאה ולכך לא דחו טומאת שרץ דאין יחיד נדחה דסבר שו"ז על טומאת שרץ וא"כ הרמ"ב דפסק דאין שו"ז על טומאת שרץ גם בציבור ידחה טו"ש והוא תמיה גדולה, אולם למה שכתבנו ניחא דלעולם הרמב"ם פסק דמדאורייתא שו"ז על טו"ש וה"ט דהרמב"ם דפסק דאין שו"ז על טו"ש:

דהנה הרשב"א בקידושין כתב דאף דקי"ל דכהני שלוחי דרחמנא נינהו מ"מ בשחיטה הם שלוחי דידן, דשחיטה כשרה בזר ועיקר שליחות ילפינן משחיטה ולפי"ז ה"ט דהרמב"ם דפסק דאין שו"ז על טו"ש דכיון דבשחיטה הוי שליחא דידן וכ"מ דהוא לא מצי עביד לא מצי משוי שלית וטו"ש לא יכול לשחוט בעצמו כדמקשה הש"ס בריש חולין דסכין מטמא לי' לבשר, דאף דהוא רק ולד הטומאה. הא הצל"ח חידש לן דכ"ש מקבל טומאה אף מוה"ט והש"ס משני שפיר כגון דאיטמי בשרץ דמיירי בבמה ובבמה לא בעינן כ"ש משא"כ הרמב"ם דמיירי במקדש והנה במקדש בעינן כ"ש וכ"ש מקבל טומאה אף מולד הטומאה וא"כ אף טו"ש אינו יכול לשחוט ולכך לא מצי משוי שליח כיון דהוא בעצמו לא מצי עביד ובקרומית של קנה לא מצי לשחוט דבמקדש בעינן כלי שרת לשחיטה ואין עושין כ"ש של עץ ודוק היטב, ולפי"ז שפיר פסק הרמב"ם דאין טו"ש נדחה בציבור, דמדאורייתא אין היחיד נדחה דכיון דהטעם של הרמב"ם דאין שוחטין

וזורקין על טו"ש משום דהוא לא מצי עביד דכ"ש מקבל טומאה אף מולד הטומאה מטעם חיבת הקודש וכמ"ש הצל"ח והרמב"ם פסק דחיבת הקודש הוא רק מדרבנן וא"כ שפיר מדאורייתא מצי עביד ט"ש דמדאורייתא אפילו כ"ש אין מקבל טומאה מולד הטומאה ולכך שפיר פסק הרמב"ם דאין שו"ז עט"ש ונדחה ובציבור לא עבדי בטומאה כיון דמדאורייתא שוחטין וזורקין על טו"ש ידון היטב כי כפתור ופרח הוא לפענ"ד:

וע"ד אשר פלפל בדברי רש"י בזבחים דמחלק בין פגימה גדולה לקטנה דבפגימה קטנה משחיזין הסכין נראה לדעתי דהוכחת רש"י לחלק בין פ"ג לקטנה היא מהא דאמרי' סכין מטרפת היה במקדש וגנזוהו והקשיתי דאמאי גנזוהו ולמה לא יפדה אותו, ואמרתי לתרץ דסכין בעינן כ"ש, ובכ"ש לא מועיל פדיון כדאיתא במתניתין דמנחות הבאתי לעיל, והנה ברמב"ן בע"ז (פ"א) ר"י הקשה על דעת הרז"ה, דהא דבאו בה פריצים וחללוה דכיון דבאו בה פריצים נעשה חולין הוא דוקא בדבר המועיל פדיון משא"כ גבי כ"ש דאינו מועיל פדיון לא אמרינן כיון שבאו פריצים נעשה חולין עכ"ד והקשה הרמב"ן דהא באבני מזבח ג"כ אמרינן כיון שבאו בה פריצים נעשה חולין ואבני מזבח קדוש קדושת הגוף דאיתא בתוספתא דאבני היכל ועזרה שנפגמו לא מועיל פדיון וכ"ש אבני מזבח ואמרתי לתרץ קושיית הרמב"ן בטוב טעם ודעת דלעולם אבני מזבח לא קדשו קדושת הגוף דהא דאבני היכל ועזרה שנפגמו אין להם פדיון היינו טעמא דקיי"ל במנחות דהמתפיס בתמימים לבדק הבית אין פודין אותו אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם ולכך אבני היכל ועזרה שנפגמו אין להם פדיון דאכתי הוא ראוי לעזרה דאפשר לסתת אותם בכלי ברזל לר' נחמיה בסוטה ע"ש ואפי' לר"י דס"ל דגם באבני מקדש אסור לסתת אותם בכלי ברזל מ"מ אפשר לתקן אותם ע"י שמיר כדאיתא בסוטה שם וכיון דאכתי ראוי הוא לכך לא מועיל פדיון דכל הראוי למזבח אינו יוצא לעולם ולפי"ז נולד לנו דין חדש דאע"ג דאבני היכל ועזרה שנפגמו אין להם פדיון באבני מזבח שנפגמו מועיל פדיון דאבני מזבח א"א לתקן אפילו ע"י שמיר כמ"ש התוס' בזבחים (דף נ"ד) ד"ה אבנים ובכמה דוכתי דשמיר אין עושה אותן שלימות שלא תחגור בה צפורן ובפ"ק דחולין אמרי' וכמה כדי פגימות המזבח כדי שתחגור בה הצפורן ושוב אינו ראוי למזבח ושפיר מועיל פדיון ולכך באבני מזבח ששיקצו אנשי יון שפיר קאמר הש"ס דכיון שבאו בה נעשה חולין דכיון דאין ראוין עוד למזבח לאחר ששיקצו אותן ושפיר מועיל פדיון ודוק היטב בזה, ולפי"ז נוכל לומר דה"ט דרש"י דמחלק בין פגימה גדולה לקטנה דהנה התוס' במס' מעילה (ד"ט) כתב דלר' נחמיה דס"ל דיש מועל אחר מועל בכ"ש מודה דיש להם פדיון והא דכ"ש אינן נפדין אינו רק מדרבנן ע"ש ועיין בתוס' מנחות (דף ק') ד"ה כלי שרת

דסתרי לדברי התוס' במעילה ולפי"ז י"ל דרש"י ס"ל כדעת התוס' דמעילה דהא דכ"ש אינן נפדין הוא רק מטעם דכל שראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם וזה הוא רק מדרבנן וכמ"ש התוס' בזבחים (דף י"ט) ד"ה עד ועיין במל"מ בה' ביהב"ח שהביא ג"כ דברי התוס' אלו ולפי"ז היה קשה לרש"י דאכתי אמאי גנזוהו דה"ל לפדותה וא"ל משום דהוי כ"ש וכ"ש אינן נפדין הא כ"ש נמי נפדין מדאורייתא דהא דאין נפדין היא מטעם דכלי הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם וכיון שנפגמה שוב אינו ראוי למזבח דסכין שנפגמה אין משחיזין אותו ולכך הוכיח רש"י לחלק בין פ"ג לקטנה דבפגימה קטנה משחיזין אותו וסכין מטרפת היו פגימות קטנות כמו שפירש"י שם וראוי עדיין לתקן ולכך אינה נפדית דאכתי ראוי למזבח וכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם ודוק היטב כי ענין נפלא הוא:

ומהא אשר כבודו הקשה אהא דשחט בסכין ונמצאת פגומה דהבהמה אסורה דאמאי לא נימא דאוקי הסכין בחזקת שאינו פגום וכמש"כ הט"ז בשם הרשב"א לדעתי י"ל דחזקת הסכין לא מהני לבהמה וכמ"ש הרמב"ן מובא בר"ן בפ' האומר אהא דצא וקדש לי אשה דאסור בכל הנשים שבעולם דאמאי לא אמרינן דאוקי הקרובות בחזקת פנויות ותירץ הרמב"ן דחזקת הקרובות לא מהני לאשה עיין בפ' המדיר דאיתא בגמ' סברא זו רישא מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך וה"נ חזקת הסכין לא מהני לבהמה, ובגוף הדבר נראה לדעתי לתת טעם למנהג השו"ב המתירים פגימה העוברת ע"י שפשוף ע"ג היד, דהנה הבל"י פסק דפגימה שאין בה כדי חגירת צפורן יש להתיר אם נגע במפרקת מטעם ס"ס דשמא כהרא"ש דבעינן שיהיה בפגימה כדי חצפו"ר אמנם הקשו עליו באמת דהא הוי אתחזיק איסורא כאשר מובא בפמ"ג, אולם לדעתי נראה דדברי הבל"י נכונים דבאמת בלא"ה יש ס"ס כמו שכ' הד"מ מובא בש"ך בכללי ס"ס דשמא נגע במפרקת ושמא נפגם במיעוט בתרא, אולם הש"ך הקשה עליו דהוי משם אחד ולי נראה דדברי הד"מ נכונים דאנן קיי"ל דשהיה במיעוט בתרא ועיקור במיעוט בתרא ג"כ אסור עכ"פ מדרבנן א"כ הוי ספק אחד מתיר יותר מחבירו דמשום דמיעוט בתרא מדרבנן הוא אסור ואם נגע במפרקת אפי' מדרבנן שרי והוי שפיר ס"ס וכמ"ש הש"ך בשם או"ה גבי דגים טמאים שנמלחו עם טהורים כידוע וה"נ שפיר איכא ס"ס דשמא נגע במפרקת ושמא היה במיעוט בתרא, ואי דבמ"ב נמי אסור מדרבנן ע"ז סגי בספק אחד דשמא נגע במפרקת כיון דהוא רק מדרבנן ונהי דהתב"ש דעתו לומר דשהיה במ"ב אסור מה"ת אולם לדעתי אחרי נשיקות עפרות זהב לו תיובתי' גמרא מפורשת בזבחים (דף ס"ה) אהא דאמר ר"א בר"ש שמבדילין בחטאת העוף רבא אמר שהיה בסימן שני בעולת העוף א"ב עיין ברש"י

שם דלא דמי לשחיטת בהמה דטעמא דבהמה בעי שני סימנים משום דלא מפקא חיותא בסימן א' הלכך שם שחיטה על שניהם אבל עוף בסימן א' פסקא חיותא ועולת העוף מצות הבדלה בעלמא הוא דאיכא עלה, והנה התוס' כתבו שם דכולהו אמוראים סוברים דשהיה בעולת העוף דהתורה הצריכה למלוק שני סימנים לא פסלו שהיה בסימן שני כיון דחיותא נפקא בסימן אחד והסימן השני הוא רק לקיים מצות הבדלה בעלמא לא פסלו שהיה מכש"כ בעוף חולין דמה"ת א"צ לשחוט רק סימן אחד או בבהמה לאחר שחיטת רוב שנים לא פסלו שהיה מה"ת וזו ראיה עצומה שאין עליה תשובה נגד דברי התב"ש וא"כ שפיר הוי ס"ס בכל מקום בשחט בסכין ונמצאת פגומה רק דלא הוי ס"ס כמ"ש הד"מ משום דהוי אתחזיק איסורא אולם בכאן דיש עוד ספק דשמא בעינן שיעור פגימה כדי חגירת צפורן א"כ הוי שלש ספיקות דאף באתחזק איסורא מהני שלש ספקות, כנ"ל לתת טעם להמנהג שו"ב והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים המה ולגודל טרדתי לא אוכל עוד להרבות במלין:

ובזה אסיים ואומר שלום ידידו דו"ש בלונ"ח יעקב ווייזנפלד.

סימן סו

להנ"ל

מה שהעיר על ראייתי מזבחים (ס"ה) דשהי' במ"ב הוא דרבנן וכתב כבודו לחלק עפ"י פירש"י חולין (כ"א) ד"ה ואינו מבדיל דבסימן אחד כי מלק לכולי סימן לאו הבדלה הוא והיינו כיון דלכתחלה גם המיעוט בתרא בעי שחיטה ובמקום הכשר שחיטה לא חל הבדלה אבל בסימן ב' אפי' מצוה לכתחלה ליכא, וזה אתיא כלישנא דאבע"א בר"פ השוחט דקאמר דיעבד ארובו של א' כמוהו אבל סימן הב' מצוה לכתחלה ליכא, והנה מדרבנן לכ"ע לכתחלה בעי ב' סימנים רק דשאני סימן אחד דבעינן שחיטה מדאו' לכתחלה וע"כ שהי' פוסל בו מדאו' כדברי התב"ש, לכאורה יפה אמר לחלק בזה אמנם אין סתירה כלל לראייתי אפי' אם נימא כדבריו דדעת רש"י הוא דמ"ב הוא מדאו', שהרי קושיתי על התב"ש דפסק דשהיה במ"ב דאו' והתב"ש בעצמו כתב דהכל הוא מדרבנן ומדאורייתא ברובא סגי וא"כ הקושי' קמה כחומה דחזינן דשהיה בסימן שני בעולת העוף אינו מעכב והוא ראי' נכונה לסתור דברי התב"ש לפענ"ד:

אולם באמת לדעתי מוכח מגמ' מפורשת דמדאורייתא סגי ברוב סימן דבהדיא אמרי' בחולין (דף כ"ט) וביומא (דף ל"ג) גבי הא דמירק אחר שחיטה ע"י דמאחר דאפי' פסולא דרבנן ליכא למה ליה למרק, ומשני מצוה למרק וכתבו התוס' ביומא ד"ה למ"ל, דאע"ג

דאפי' בחולין בעינן לכתחלה כל הסימנים הכא הו"ל למיסר משום דנראה כשהיה אלמא דעכ"פ אינו מדאורייתא דאל"כ מאי מקשה למ"ל למרק, וא"כ חזינן להדיא דמדאורייתא סגי ברוב הסימנים, ע"כ נ"ל דגם רש"י מודה כדעת הפוסקים והר"ן דמדאורייתא סגי ברוב הסימנים והא דכתב רש"י לענין הבדלה דלא הוי הבדלה בחטאת העוף אם הבדיל במ"ב כיון דלכתחלה בענין שישחוט כולו, נראה לדעתי דמצינו בש"ס בכורות (כ"ה) גבי פרה דאם עלו בה שתי שערות שחורות וראשן מאדים, דגוזז במספרים ואינו חושש, משום דהוי דבר שאינו מתכוין, וכ' רש"י שם דהאי לא הוי כשאר אין מתכוין דעלמא דהכא הוא מתכוין לגזיזה רק דאין מתכוין לגזיזת הפרה רק להכשיר הפרה, דהתורה לא אסרה רק במתכוין לגזיזה ע"ש ועיין בש"ג פרק שבועת העדות שהוכיח מזה לענין מחיקת השם דאם מתכוין לתיקון מותר למחוק עש"ה ועיין מנחות (דף ס"ד) גבי שחט שני חטאות ונמצאת כחושה בבני מעים דרבה סבר דאזלינן בתר מחשבה עש"ה וא"כ כוונת רש"י דנהי דסגי מדאורייתא ברובא, מ"מ כיון דמדרבנן בעי שחיטת כל הסימן אפי' בחולין א"כ אם מבדיל כל הסימן בחטאת העוף, אינו משום מצות הבדלה רק מתורת הכשר שחיטה דבעי מדרבנן לשחוט כולו, וא"כ אין כאן איסור דלא יבדיל, דלא אסרה תורה רק במתכוין לקיום הבדלה בחטאת העוף וא"כ קעביד מעשה עולה בחטאת העוף אבל אם מבדיל כל הסימן וכוונתו משום מצות שחיטה דמדרבנן בעי לכתחלה כל הסימן, א"כ אינו מתכוין להבדלה והוי דבר שא"מ:

וע"כ אתיא שפיר מה שהקשו התוס' חולין (כ"א) ד"ה ולא יבדיל על פירש"י דבסימן אחד אף מצוה לכתחלה ליכא מהא דר"פ השוחט דלל"ק שם לכתחלה בעינן שני סימנים והיינו כיון דבעינן שני סימנים עכ"פ מדרבנן הוי ג"כ דשא"מ דכי מבדיל שני הסימנים אינו מכוון למצות הבדלה כלל רק להכשר שחיטה מדרבנן א"כ הוי דשא"מ, ובזה תפול קושיתי על קו' התוס' ע"פ המבואר בפירש"י ר"פ השוחט דמה דבעינן לכתחלה ב' סימנים הוא רק דרבנן והכא עסקינן רא דלא יבדיל ולהנ"ל הנה משום דרבנן ממילא ליכא אי' דלא יבדיל דהוי דשא"מ ודעת רש"י כלישנא בתרא דקאי ארובא של אחד כמוהו אבל שני הסימנים לא בעינן אפי' לכתחלה ודוק כי נכון הוא מאד בסברא ישרה וברורה, ומ"ש כבודו דבין לל"ק ובין לל"ב בעי שחיטת ב' הסימנים לא דק בזה דללישנא בתרא אם דפליגי לא בעי אפילו לכתחלה שחיטת ב' הסימנים דדוקא רובא אטו מחצה גזרינן, וכן הוא דעת הרי"ף דלכתחלה בעי למשחטי' כל הסימן אבל שני הסימנים אפילו לכתחלה לא בעי דפסק כלישנא בתרא ועיין ברא"ש פ' השוחט וא"כ דעת רש"י גם כן

דאפילו לכתחלה לא בעינן שחיטת ב' הסימנים ודוק, וקצרתי בזה כי קשה עלי עול הכתיבה והכותב שלי אינו בביתו בשביל כן שמתי קץ למלי:
והנני ידידו דוש"ה באמת ואהבה רבה בלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן סז

להנ"ל

בדבר שאלתו בנידון הבלייזליך הנמצאים על אומות הריאה וכשנופחין הריאה כדרכה אינם עולין בנפיחה ועומדין בכמותן וכשנופחין הרבה עולין גם כן מחוזק הנפיחה ותחת אותן הבלייזליך נמצא לרוב פעמים נקבים בעור העליון השכיחים בכל אומות הריאה ידע כבודו כי שאלה זו אירע לפני כמה פעמים והכשרתי אותה ולהרבות בזה בדברים הוא אך למחסור כי מילתא דפשיטא הוא דיש לתלות בחוזק הנפיחה כמו ביד הטבח, ומ"ש הגאון בעל השיב משה דהוי ס"ס לאיסורא ורצה לדמות למה שכ' הט"ז דאין לתלות ביד הטבח אם אינו יודע אם העביר שם ידו בכח דהוי ס"ס לאיסורא שמא לא העביר ואת"ל העביר שמא לא ניקב וה"נ הוי ס"ס לאיסורא דשמא היתה בחייה נפוחה כמו עכשיו ושמא לא נקרע מחמת הנפיחה לדעתי אין זה ס"ס כלל בלאו האי טעמא שכתב כבודו, דס"ס שהוא מש"א לא הוי ס"ס בין לאיסור ובין להיתר והכא הוי גם כן מש"א דמה בכך אם היתה נפוחה בחייה כמו עכשיו או שהקרע לא היתה מחמת הנפיחה רק מחמת חולשת הקרומים דא ודא אחת היא וספק אחד היא שמא מחולשת הקרומים נקרע, ול"ד למ"ש הט"ז בס' אם העביר ידו שם דשם לא הוי מש"א דהוי כמו ספק על גבי דרוסה דהוי ס"ס ה"נ כיון דהספק אם הטבח הכניס ידו שם הוי ג"כ כספק על משא"כ בניד"ד לא הוי ס"ס כלל וגם יש ספק ספיקא להיתרא דאפילו אם נפחו כדרכה דעת הכו"פ להכשיר דבחייה כמו עכשיו כשירה ונהי דלא קיי"ל כהכו"פ מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ותר"ל לא הוי כמ"ש הלב"ש בעצמו דאם ניקב קרום אחד בכה"ג לא הוי רעותא, ומלבד זאת נ"ל לדעתי דאף אם נקרע קרום אחד מחיים לא חשוב להצטרף לרעותא עם הבלייזליך דהנך בלייזליך לא גרע מסרכא מינה ובה וסירכא מינה ובה קיי"ל דהוי כס"ר תלויה ולא כדעת הט"ז דס"ל כדעת המהרש"ל וס"ר תלויה ועוברת על ידי מו"מ גם כן לא הוי רעותא כלל ומיעוך דידן הוא קליפה אך בזה אשר כתב כבודו דנגלד פורתא לא הוי רעותא בזה הפריז על המדה דנגלד פורתא הוי בודאי רעותא וכ"כ בתשובת ג"ש סימן מ"א והתב"ש הקשה על רמ"א בסימן ל"ו דכ' בנגלד רובא על הבועה דטריפה דלמה לא כתב כן בנגלד פורתא דרעותא עכ"פ מיקרי אלמא דנפיחה הוי רעותא ותו לא מידי:

וע"ד המיטליצעס השכיחים בכבד בסמפונות שכתב להתיר למכור הכבד לב"נ גם ללמוד זכות על מנהגן של ישראל שא"צ לבדוק ולחפש אחריהן, יפה כתב וכן הורה הרב הישיש מו"ה ליבוש זצ"ל אבד"ק סטאניסלאב עיר מולדתי, אך בדבר אשר רצה לחדש דבכבד ליכא משום אמה"ח כיון דבדם מן החי ליכא אי' אמה"ח כדאיתא בסנהדרין (נ"ט) וכבד דינו כדם, במח"כ שגג בזה ונעלם ממנו גמ' מפורשת בחולין (ק"ג) גבי שתלש ממנו אבר וטרפה בו כו' ומר סבר בהמה בחיי' לאברים עומדת לא אתי אי' טרפה וחייל אאיסור אבר, ואם איתא דבכבד ליכא אמה"ח אמאי לא חייל אי' טרפה אאי' אבר דהא הוי אי' כולל דמגו דחייל אי' טרפה אכבד חייל נמי אאבר אלא ודאי דשייך בכבד אי' אמה"ח:

ידידו דו"ש וטובתו יעקב ווייזנפעלד.

סימן סח

שלום וכט"ס לכבוד הרב המופלא וכו' כש"ת מו"ה גדלי' שו"ב נ"י ק"ק קאמניץ.

בזו הרגע הגיעני שאלתו ואף כי איזה שבועות אני כלוא בחדר המטות כי אינני בשלימות הבריאות המקום יהיה בעזרי לשלוח לי רפואה שלימה וגם חבילות שאלות הקיפוני היום, עכ"ז למען אהבתי אותו וגם כי דבר נחוץ הוא לטהר אשה לבעלה, הנני להשיבו בקצירת אומר כי יפה אמר להתיר דהוי מכה המוציאה דם, ובדבר אשר פלפל בדברי הנוב"י דבדיקת הרופא לפתוח הקבר אמרינן גם כן דאי אפשר לפה"ק בלא דם כבר נודע דדברי הנוב"י תמוהין הם כיון דאפילו בחתיכה קטנה אמרינן דאפשר לפה"ק בלא דם ומכל שכן שלא מצא כלל וכבודו הביא בשם תשובה מאהבה דמ"ש חז"ל דא"א לפה"ק בלא דם היינו אם הקבר נפתח ויצא ממנו דבר גוש אבל אם יצא ממנו דבר דק או משקה לא אמרינן אי אפשר לפה"ק בלא דם, כנים דבריו וראי' לזה מהא דאיבעי' בש"ס נדה (דף כ"ב) דם יבש מהו דכתיב כי יזוב זוב דמה עד דמידב דייב לח אין יבש לא וכו' ולמאי דקיי"ל דאי אפשר לפה"ק בלא דם מאי מבעי' לי' הא בלאו הכי נמי טמאה דאי אפשר לפתה"ק בלא דם אלא ודאי דבדבר לח לא אמרי' א"א לפתה"ק בלא דם וק"ו הוא מחתיכה קטנה, ומיהו יש לחלק דדוקא במפלת חתיכה אז אמרינן א"א לפתה"ק בלא דם כיון דהחתיכה אינו דם, אך דם יבש דהיא ג"כ דם רק דהיא יבש בזה לא שייך לומר דא"א לפתה"ק בלא דם דמה בכך דהא באמת הפילה דם רק דהיא יבש ודוק:

ובזה נ"ל לתרץ קושיית התוס' (דף י"ח) בד"ה למעוטי דהקשו שם אהא דאמרינן למעוטי רובא דר"י דאין שורפין עליו את התרומה דהניחא ללישנא דמפרש טעמא דר"י משום

דרוב חתיכות של ד' מיני דמים הן, אלא ללישנא. דטעמא דר"י משום שא"א לפה"ק בל"ד לא משום רוב למעוטי, מאי ולפי האמור ניחא דבאמת יש לנו לומר דמה בכך דא"א לפה"ק בל"ד דשמא היה עם החתיכה דם יבש ודם יבש הוי גם כן דם רק דהוא יבש וממאי היא טמאה דהא דם יבש אם לא נמות הוא טהור וכקושיית הרז"ה והרא"ש, אולם רוב דם היא לח וא"כ לא הוי רק רוב ושפיר קאמר למעוטי רובא דר"י אע"ג דא"א לפה"ק בלא דם אינו ודאי רק רוב דיכול להיות דנפתח הקבר בדם יבש, והא דאמרינן התם דלר"י הוי א"א לפה"ק בל"ד ודאי היינו דמביאה קרבן ונאכל, התם שאני דכבר ראתה שני ימים ואם כן אפילו לא ראתה בשלישי הוי שומרת יום כנגד יום ועיין תוס' זבחים (דף כ"ט ע"א) בד"ה וכיון וא"כ יש לה חזקה בהדי רובא ולכך הוי כודאי ודוק, אולם באמת דעת הרשב"א בתוה"ב דכל שמפלת פחות ממ"א אינה חוששת משום נדה אפילו למ"ד א"א לפה"ק בל"ד דכל שהיא פחות ממ"א מיא בעלמא הוא והביא ראי' מגמרא מפורשת בכריתות (דף ח') דאיתא התם ולד בגמר צורתו מיפתח טפי פחות ממ' יום לא מיפתח טפי ואפשר בלא דם הרי להדיא דבדבר לח אמרינן דאפשר לפה"ק בל"ד ואפילו לדעת הרא"ה דחולק עליו דאפילו פחות ממ' יום לא גרע מחתיכה דמטמא ר"י משום פה"ק היינו בהפילה ולד פחות מארבעים יום אבל בזיבת דבר לח בעלמא גם הרא"ה מודה דאפשר לפה"ק בל"ד ודעת השאלתות הוא אפילו לאחר ארבעים יום כ"ז שלא נגמרה צורתו אפשר לפה"ק בל"ד מובא דבריו בב"י סימן קפ"ח עיין שם ע"כ דברי הנוב"י תמוהין הן מאד לכן בנד"ד דהיא ספק אם נגע הרופא בפה"ק בזה בודאי אין לחוש כלל לדברי הנוב"י כיון דאיכא ס"ס דשמא לא נגע לתוך המקור כלל ואפילו אם נגע נראה מדברי כל הפוסקים דבכה"ג ל"א א"א לפה"ק בל"ד ע"כ דעתי גם כן נוטה דהאשה הנ"ל טהורה לבעלה בלי שום חשש ופקפוק כלל ולחולשת כחי דברי מועטים: **והנני ידידו דו"ש וטובתו בלונ"ח יעקב ווייזנפעלד**.

סימן סט

להנ"ל

אתמול באישון לילה הגיע עדי דבריו היקרים ועיינתי במו וראיתי כי בהשכל ובסברא ישרה פלפל, ואף אמנם מוטרד גדול אנכי כעת ואני עומד הכן על כנפי התנועה לנסוע אודות דבר נחוץ עכ"ז הנני אץ ממהר להשיבו מפני הכבוד:

ע"ד שאלתו באשה שראתה טיפת דם כחרדל, אך יש לה בא"מ שערות וכנים קטנים אבל קנחה כמה פעמים בא"מ בעד והי' נקי ומורה אחד התיר אותה ודרוש דרש כבודו

לחו"ד בזה, תשובה. גם לדעתי קשה מאד להתיר בכגון דא וכמה רב גובריה של המורה הזה אשר הרהיב בנפשו עוז לכנוס בפרצה דחוקה כזו והענין הזה כבר דשו בו רבים וכל הפוסקים ובתשו' האחרונים העלו דדם הבא ע"י בדיקה או מחמת תשמיש הוא דאורייתא דבודאי בא בהרגשה וכסבורה דהרגשת עד הוא או הרגשת שמש הוא וא"כ בעינן שתדע בודאי שמכתה מוציא דם דדעת הש"ך דלענין ז' נקיים בעינן שתדע בבירור שמכתה מוציא דם והחו"ד פירש דהרמ"א מיירי בראתה בודאי שלא בהרגשה וא"כ אינו רק דרבנן אבל בראתה על ידי בדיקה דיש חשש דאורייתא בעינן שתדע בבירור שמכתה מוציא דם ואף שדעת הט"ז הוא דמכה שרגילות הנשים להוציא' דם ממכה כזו הוי ודאי שמכתה מוציא דם, וא"כ הי' מקום להכשיר בנד"ד. אולם הא תינח בלא בדיקה בא"מ אבל בנידו"ד שקנחה כמה פעמים בא"מ ולא מצאה דם א"כ בודאי לא עדיף מאם אינה יודעת שמכתה מוציא דם דלא מקילינן ביש ספק שמא הרגישה, ואף שנודע דעת הפרישה דבטיפת דם כחרדל אין כאן חזקה שבא בהרגשה דמחמת קטנותן יוכל להיות שבא שלא בהרגשה אבל עכ"פ ספק דאורייתא מיהא איכא דשמא הרגישה אף בטיפה קטנה וכסבורה דהרגשת עד הוא ובעינן בודאי שמכתה מוציא דם והכא כיון שבדקה ולא מצאה דם הוי עכ"פ כמו בלא ידעה שמכתה זו מוציא דם ע"כ קשה בעיני להקל בכגון דא ובאמת הס"ט בתשו' הארוכה שם האריך בענין זה והקשה תמי' גדולה דאם נימא דעל ידי בדיקה הוא מד"ת אף שלא הרגישה, דשמא הרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא, א"כ בנמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה דלא גזרו כתמים כיון דכתמים דרבנן נינהו משום שלא הרגישה, מ"מ היכי ששימשה דיש לתלות בהרגשת שמש נגזור טומאה אפילו במצאה כתם ע דבר שאינו מקבל טומאה כיון דהוי חשש דאורייתא דשמא הרגישה והיא קושיא עצומה נשגבה מאד, וכתבתי ליישב [ראה לעיל סי' ל' בזה]:

סימן ע

ב"ה יום ב' כ"ד שבט תרח"ם לפ"ק הרימלוב.

לכבוד הרב החריף המופלג בתוי"ר וו"ח כש"ת מו"ה ישראל איסר אייזינבערג נ"י ראבד"ק בקאווסק.

מכתבו היקר הגיעני ועיינתי בו וראיתי כי פילפל בהשכל ובשכל הישר אבל חבילות שאילות נחוצות הקיפוני כעת לכן מוכרח אנכי להשיב לו בקיצור נמרץ. ע"ד השאלה בא' שעשה צוואה שכל הבית יהי' ליורשיו ועליהם ליתן שלשה אדומים לבהמ"ד ועתה

נודע שחצי הבית שייך לאשתו אם היורשים מחוייבים לתת ג' אדומים כמו שציוה או רק אדום וחצי כפי חלקם בהבית:

תשובה. לכאורה הי' נראה לדעתי שהיורשים מחויבים לתת להבהמ"ד אדום וחצי דהיינו לפ"ע דכיון שמכל הבית הי' ברצון המצוה לתת ג' אדומים וכעת שנתברר ע"פ ד"ת שחצי הבית הי' שייך להאשה א"כ אין על היורש לתת רק אדום וחצי מחצי הבית שלו דבודאי כוונתו הי' שכל הבית יהי' שייך להיורש אף שלעצמו לא הי' לו רק חצי הבית כיון דאמר שכל הבית יהי' שייך להיורש א"כ בלי תפונה טעה בזה וכוונתו הי' שכל הבית יהי' שייך להיורש בלבד כמבואר במרדכי ב"ב בפ' המוכר פירות מובא ברמ"א חו"מ סי' רי"ד סעי' ז' דמי שנתן לחבירו שמינית בבית פלוני שיש לו ואח"כ נולד שאין לו רק חצי הבית אין אומרים שיתן לו שמינית מחלקו אלא אזלינן אחר לשון בני אדם ובודאי שמינית מכל הבית קאמר ומכ"ש הכא דאמר בלשון כל הבית כוונתו הי' על כל הבית והוא טעה בדין וסבר כיון דהיא היתה נו"נ אפי' כתב השטר על שמה הבית הוא בחזקת הבעל וכדעת הש"ך בסי' ס"ב ס"ק ז' דאע"ג שעשה הבעל השטר על שמה אין ראי' אלא לגלוי' זוזי הוא דבעי ואע"ג היכי דהשטר הוא תחת ידה כבר כתב הנתיבות דכ"ע מודה דהוא בחזקת האשה אבל המצוה טעה בדין וסבר דגם אם השטר תחת ידה הוא בחזקת הבעל א"כ לכאורה היורש אינו מחויב לתת רק אדום וחצי אחר שנתברר שחצי הבית שייך להאשה וכעין זה מצינו בש"ס ב"מ פ' המקבל (ד' ק"ד) גבי ההיא גברא דקיבל ארעא מחברי' ואמר אי מובירני יהיבנא לך אלפא זוזי אוביר תלתא אמרי נהרדעי דינא הוא דיהיב לי' זוזא ול"ג זוזי ותלתא דמשלם לי' לפ"ע וה"נ בנ"ד י"ל לכאורה דישלם היורש לפ"ע ועיין בט"ז ביו"ד סי' רל"ח ובחו"מ סי' ע"ג דמי שנתקשר לשלם י' זהובים ביום פלוני בקנס לצדקה ולא נתן על החוב רק ה' זהובים ישלם הקנס לפ"ע עיי"ש ועיין בחו"מ בסי' רנ"ג סעי' י"א:

אולם אחר העיון נראה לי דהכא פטור מכל וכל ואפי' אדום וחצי אינו מחויב לתת ע"פ ד"ת דכיון דנתבטל הצוואה שלו במה שאמר שכל הבית יהי' להיורש ממילא נתבטל גם דבורו במה שאמר שיתן היורש ג' אדומים בכל שנה להבהמ"ד דאע"ג דמבואר בתשובת מהר"ם פאדוה מובא ברמ"א בחו"מ בסי' נ"א סעי' א' דאם הי' כתובין בשטר ב' או ג' דברים ונתבטל השטר לדבר א' השאר לא נתבטל וכן מבואר ברמ"א בשם התה"ד בסי' רנ"ג דאם אמר תנו ק' זוזי לבתי ותקנה לה חגורה ומתה נותנין ליורשיו דהוי כאלו אמר שני צוואות ואעפ"י שא"א לקיים לקנות בהן חגורה מ"מ מתנה ראשונה קיימת אולם באמת ל"ד להתם דש"ה דהם שני דברים מחולקים ולא תלה אחד בחבירו ולכך אף

שבטל דבר א' השאר לא נתבטל ודמי להא דאיתא בש"ס ביצה (ד' כ') גבי ההיא דאמר הבו ד' מאות זוזי לפלוני ולנסוב ברתאי אמר רב פפא פ' שקול וברתי' תי בעי נסיב ואי בעי לא נסיב אבל הכא בנ"ד דבדיבור א' כלל השני דברים שכל הבית יהי' להיורש ויתן כל שנה שלשה אדומים יוכל להיות שתלה דוקא בזה שבאם שיהי' כל הבית של היורש אז יתן שלשה אדומים בכל שנה אבל אם לא יהי' לו כל הבית לא יתן כלום:

וגדולה מזו מצינו בש"ס ירושלמי כתובות בפ' אלמנה ה"א ר' יודן בעי שרפוני ועבדו בי עבודה ותנו חצי שדה לפלוני אם אין שורפין אין נותנין ועיין בפ"מ דמבעיא לי' אם הוי כתולה מתנתו בדבר או דילמא דכה"ג ל"ה כתולה בדבר ולא שייכא המתנה לפלוני בדבר זה אלא כמצוה שני דברים הוא ואעפ"י שאין שורפין נותנין עיי"ש וכן איתא בירושלמי שם ה"ה גבי מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה במנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים עד כדון כשמכרה להם בארבע שטרות מכרה להם בשטר א' תפלוגתא דר"י ור"ל ולר"י בטל כל המקח א"כ מבואר אע"ג היכי דאין הפסול בעדים אלא במכירה ואפיה"כ קאמר דלר"י בטל כולן ועיין בש"ק א"כ מכש"כ בנ"ד שפיר יש לומר דתלן זה בזה דלא רצה שהיורש יתן השלשה אדומים רק באופן שיהי' כל הבית שלו אבל אם לא יהי' לו רק חצי בית לא הי' בדעתו שהיורש יתן אפי' פרוטה אחת ע"כ מאחר שנתברר שהחצי בית שייך להאשה ע"פ ד"ת ממילא נתבטל כל החוב של היורש ואינו מחויב היורש לתת כלום להבהמ"ד עיין בשו"ת תומת ישרים סי' נ"ז שהי' שם העובדא ממש כמו בנידן דידן ופסק שכל הצוואה בטילה כיון שהנפטר גילה בדעתו שיש לו כ"כ נכסים ואחר שנפטר לא נמצא החצי ממה שאמר ע"כ דהוי צוואה בטעות עיי"ש כ"נ ברור לדעתו:

והנני ידידו דו"ש באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפלד.

סימן עא

דרוש לשבת שובה

איתא בחולין (דף מ') אמר ר"ה היתה בהמת חבירו רבוצה לפני ע"א כיון ששחט בה סימן אחד אסרה סבר לה כי הא דאמר עולא אמר ר"י אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה איתיביה ר"נ לר"ה השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"א חייב שלש חטאות ואי אמרת כיון ששחט בה סימן אחד אסרה אשחוטי חוץ לא ליחייב מחתך בעפר הוא כו' אלא באומר בגמר זביחה הוא עובדה א"ה מה איריא חטאת כו' הב"ע כגון שהי' חצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש וגמרו דכולהו בהדי הדדי קאתיין,

והנה בפסחים (דף ע"ג) מקשה לדברי האומר המקלקל בחבורה פטור אמאי חייב שוחט בשבת בחוץ לע"א מאי תיקן ומשני תיקן להוציא מידי אבר מן החי לב"נ והקשה הכרו"פ לשיטת הרמב"ם דפסק דאין ב"נ מצווה על אבמ"ה של עוף לדידי' תקשה הברייתא הנ"ל דמחייב ג' חטאות בשחט בשבת בחוץ לע"ז דמאי תיקן דלהרמב"ם אין לומר דתיקן כדי להוציא מידי אבמ"ה לב"נ דהא בחולין מוקי הברייתא בעוף ובעוף ליכא איסור אבמ"ה לב"נ לשיטתו, א"כ קשה מה תיקן, עוד הקשה הפלתי לר' אדא ב"א דס"ל בחולין (דף כ"ח) ושט ולא קנה א"כ אפילו בעוף דסגי בסימן א' לא סגי בשחיטת הקנה רק בשחיטת הוושט ורב אדא ב"א ס"ל בע"ז (דף נ"ד) דבמעשה כל דהוא יכול לאסור דבר שאינו שלו א"כ האיך יפרש רב אדא ב"א הברייתא דשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז דחייב ג' חטאות הא מכי שחט בה פורתא לע"ז אסרה ולדידי' ליכא לשנויי דמיירי בחטאת העוף ובחצי קנה פגום דהא לרב אדא ב"א אין מועיל שחיטת הקנה רק שחיטת הוושט, עוד הקשה בפירש"י ותוס' בפירכת הש"ס אי הכי מאי אירי' חטאת לשמעינן זבח דמאי אי הכי שייך לכאן דכי מדלית ר"ה מהכא ותימא דאאאדשא"ש אפי' ע"י מעשה איכא למיפרך נמי מ"ש חטאת דנקט:

והנראה ליישב כל הקושיות בחדא מחתא דהנה קשה אהא דפריך לר"ה דס"ל כיון דעשה בה מעשה אסרה אהא דשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז דכיון ששחט בה פורתא אסרה אידך מחתך בעפר הוא דהא הטעם דיכול לאסור פ"י מעשה דבר שא"ש הוא משום דע"י מעשה נחשב כשלו ומה"ט כתב הרמב"ן דבע"ז של ישראל שעבדה נכרי מהני ביטול דכשם דחשיב כשלו ע"י מעשה שיכול לאוסרה הוא חשיב נמי כשלו דיועיל ביטול כמו בע"ז של עכו"ם ומה"ט דעת הרא"ש דיכול להקדיש דבר שא"ש ע"י מעשה, והנה בתוס' ע"ז (דף ז') ד"ה ר"מ כתבו גבי נתן צמר לצבוע אדום וצבעו שחור דמש"ה ס"ל לר"י דשינוי לא קנה ובב"ק ס"ל דשינוי קונה משום דהתם נתכוין לקנות אבל הכא שוגג הי' ולא נתכוין לקנות עיי"ש ועיין בש"ך חו"מ סי' שמ"ו א"כ מה מקשה הכא כיון דשחט בה פורתא אסרה דנהי דיכול לאסור דשא"ש היינו היכי דידע שאינה שלו ונתכוין לאוסרה ע"י מעשה מש"ה חשיב כשלו אבל בשחט חטאת לע"ז דאירי בשוגג מדחייב ג' חטאות דלא נתכוין לקנות ע"י מעשה דהוא סבר שהיא חולין והיא שלו א"כ לא נתכוין לקנות ע"י מעשה הוי כעודר בנכסי הגר וקסבר דשלו הן וא"כ א"י לאסור:

אולם נ"ל דשפיר מקשה דאם נימא דיכול לאסור דשא"ש ע"י מעשה א"כ אפי' בשוחט חטאת בשוגג כיון דשחט בה פורתא אוסרה ושוב אינה ראוי' לאוהל מועד אע"ג דהוא אומר שהי' שוגג והי' סובר שהוא חולין ולא נתכוין לקנות ע"י המעשה מ"מ אנן לא

מהימנינן דהי' שוגג כיון דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת ולא מהימן נגד החזקה לומר שהי' שוגג ואוקמינן אותה בחזקת איסור ואמרינן שהי' מזיד ונתכוין לאוסרה ע"י מעשה ושוב אינה ראוי' לפתח אוהל מועד אע"ג דהוא צוח שהי' שוגג לא מהימנינן לי' ועל שחוטי חוץ לא ליחייב, ודוק:

אמנם לפי"ז קשה אהא דפריך בפסחים שם שוחט חטאת בחוץ לע"ז מאי תיקן הא שפיר תיקן בהשחיטה לטהר מידי נבילה ואע"ג דתקרובות ע"ז נמי מטמאה הכא י"ל דאינה מטמאה משום ע"ז כיון דהוא אומר דכוונתו הי' שהיא שלו והוי חולין ובכה"ג ל"מ מעשה לאוסרה כיון דלא נתכוין לקנותה רק דאנן לא מהימנינן לי' שהי' שוגג כיון דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת ולכך לא מהימן לומר שהי' שוגג ולהוציא אותה מחזקתה א"כ הא תינח לענין אכילה אבל לענין טומאה לא הי' לה חזקת טומאה מקודם ושפיר מהימן לומר שהי' שוגג ולא נתכוין לקנותה ע"י מעשה א"כ אינה מטמאה משום תקרובות ע"ז ודמי להא דאמרינן בחולין (דף ט') גבי לא בדק מאי דאסורה באכילה ואינה מטמאה במשא דבחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן אע"ג דהא בהא תליא דאם נימא שלא נשחטה כראוי ממילא היא נבילה אפיה"כ אמרינן שאינה אסורה רק באכילה שהי' לה חזקה לאסור מעיקרא בחיי' אבל לענין טומאה דלא הי' לה חזקה מעיקרא לטומאה אינה מטמאה א"כ הכ"נ אע"ג דלא, הי' נאמן לומר שהי' שוגג להתירה באכילה כיון דהי' לה חזקת איסור אבל לענין טומאה י"ל דנאמן שהי' שוגג ושפיר תיקן לטהר מידי נבילה א"כ קשה ל"ל למימר דתיקן להוציא מידי אבמה"ח הא שפיר תיקן אותה להוציא מידי נבילה:

אולם י"ל דשפיר פריך מאי תיקן דהנה התוס' בפסחים שם כתבו אהא דאמר התם לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור מאי תיקן היינו ר"י אליבא דר"ש ולר"ש שפיר מקשה מאי תיקן דהנה איתא במתני' פ"ו דטהרות מ"א המסוכן ברה"י והוציאו לרה"ר והחזירוהו לרה"י כשהוא ברה"י ספיקו טמא כשהוא ברה"ר ספיקו טהור ור"ש אומר רה"ר מפסקת כיון דחשבינן לי' כחי לאחר שהוציאוהו מרה"י לרה"ר האיך נחשבוהו למת למפרע קודם שיצא מרה"י עיי"ש, אלמא דס"ל לר"ש דהיכי דא' תלוי בחבירו אמרינן דא' גורר את חבירו ואמרינן כיון דהכלים הנמצאים עמו ברה"ר הם טהורים נמי הכלים שהיו עמו בעודו הי' ברה"י והש"ש הביא ראי' ממשנה זו להיכי שהי' מחצה בהמה פרוש ומחצה קבוע עי"ש א"כ לר"ש אין לומר הכא דאסורה באכילה משום בהמה בחזקת איסור עומדת ואינה מטמאה משום נבילה דבחזקת איסור אמרינן ובחזקת טומאה לא

אמרינן דהרי לר"ש דס"ל דרה"ר מפסקת האחד גורר את חבירו א"כ אמרינן כיון דאסורה באכילה ממילא מטמאה נמי משום נבילה דהא בהא תליא:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הפלתי על הרמז"ל דפסק דאין ב"נ מצווה על אבמה"ח של עוף וא"כ קשה קושית הש"ס דמאי תיקן ולפימ"ש ל"ק קו' הש"ס דמאי תיקן להרמב"ם דשפיר י"ל דתיקן כדי לטהר מידי נבילה כיון דהרמב"ם לא פסק כר"ש גבי מסוכן רק כרבנן דס"ל דכשהוא ברה"י ספיקו טמא וכשהוא ברה"ר ספיקו טהור אע"ג דהוי תרתי דסתרי א"כ הכ"נ גבי אכילה שפיר לא מהימן לומר שהוא שוגג כיון דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת אבל לגבי טומאה מהימן לומר שהי' שוגג דחזקת איסור אמרינן וחזקת טומאה לא אמרינן ושפיר י"ל להרמב"ם דתיקן כדי לטהר מידי נבילה ודוק:

ובזה יש לתרץ קו' הפלתי הנ"ל דלרב אדא ב"א דס"ל וושט ולא קנה דהנה לכאורה יש לפקפק על דברינו שכתבנו דלא מהימן לומר שהי' שוגג ולא נתכוין לקנותה משום דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת דהא גם לפי דבריו אסורה באכילה משום שחוטי חוץ א"כ בזה שאומר שהי' שוגג לא מפקיע אותה מחזקת איסור שהי' לה מקודם דגם עכשיו היא אסורה משום שחוטי חוץ, אולם באמת ניחא דהנה התוס' בב"ק (דף ע"ו) ד"ה שחיטה הקשו לר"ל דס"ל דקדשי מזבח לא הוי בכלל העמדה והערכה א"כ תיהוי שחוטי חוץ שחיטה ראוי' ותירצו דדוקא מום שהוא מחיים חשיב מום לפדות על ידו עיי"ש ולכאורה קשה על דברי התוס' דנהי דמום דלאח"מ לא חשיב מום הרי באמת נעשית בע"מ מתחילת השחיטה כדאיתא בחולין (דף ל') נהי דאידחי לי' מפסח מדמי פסח מי אידחי ואז עדיין היא בחיי', אולם לאחר העיון ניחא דהא דאמר בחולין מתחילת השחיטה נעשית בע"מ משום דהסוגי' דהתם אזלא למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ולכך אמר מדמי פסח מי אידחי שנעשית בע"מ מתחלת השחיטה דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף פסול מתחילת השחיטה אבל הסוגי' בב"ק היא אליבא דר"ל ור"ל ס"ל בחולין דאין לשחיטה אלא לבסוף א"כ לא נעשית בע"מ מתחילת השחיטה דהא בידו הי' לגמור השחיטה בפנים ויהי' כשר ולא נעשית בע"מ רק בסוף השחיטה ושפיר כתבו התוס' דמום שלאח"מ לא חשיב מום לפדות על ידו:

לפי"ז למאן דס"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף הוי שחוטי חוץ שחיטה ראוי' כיון דמתחילת השחיטה משיב מום וראוי לפדות ע"י והא דאסור שחוטי חוץ הוא רק משום קנס דמטיל מום בקדשים ולפי"ז שפיר מקשה לר"ה כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך מחתך בעפר הוא דליכא לשנויי דהכא לא נתכוין לקנותה ע"י מעשה דכיון דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת לא מהימן לומר שהי' שוגג לאפוקי אותה מחזקתה וא"ל

דהא לפי דבריו בלאה"כ אסורה משום שחוטי חוץ דהא ר"ה ס"ל בב"ק (דף ע"ב) דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דקאמר התם כי קא מחייב אההוא פורתא וכיון דס"ל לר"ה ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף א"כ נעשית בע"מ מתחילת השחיטה וע"כ לדידי' מדאורייתא שחוטי חוץ ראוי' לאכילה כיון שמתחילת השחיטה הוי בע"מ ולכך לא מהימנינן שהי' שוגג לאפוקי אותה מחזקתה דלפי דבריו תהי' מותרת באכילה משום שחוטי חוץ כיון דס"ל לר"ה ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, ולפי"ז ל"ק כלל על רב אדא ב"א האיך יפרש הך ברייתא דשוחט חטאת בחוץ לע"ז דרב אדא ב"א י"ל דס"ל כר"ל דאין לשחיטה אלא לבסוף א"כ לדידי' שחוטי חוץ אסור באכילה מדאורייתא כיון דלא נעשה בע"מ רק בסוף השחיטה ומום שלאח"מ ל"ח מום א"כ לא קשה כלל לרב אדא ב"א כיון דשחט בה פורתא אסרה דהכא שאני כיון דהי' שוגג ולא נתכוין לקנותה וא"ל כיון דבהמה בחזקת איסור עומדת לא מהימן שהי' שוגג לאפוקי אותה מחזקתה דהא אפילו לפי דבריו היא אסורה מדאורייתא משום שחוטי חוץ א"כ שפיר מהימן לרב אדא ב"א שהי' שוגג והא דתנא חטאת ולא תני זבח הוא משום דאיצטריך לאשמעינן דלא תימא דחטאת כיון דקניא לה לכפרה כדידי' דמיא ויכול לאוסרה מתחילת השחיטה כמו"ש התוס' בחולין שם למ"ד דבגמר מעשה יכול לאסור דשא"ש עיי"ש ובמהרש"א א"כ לא איצטריך ר' אדא ב"א לאוקמי בחטאת העוף ובחצי הנה פגום ודוק.

ובזה יש ליישב נמי קושית רש"י אהא דקאמר אי הכי מאי איריא חטאת ליתני זבח אפילו כי מדלית ר"ה מהכא ותימא דאדם אוסר דשא"ש תקשה נמי דמאי איריא חטאת ליתני זבח ולפי האמור ניחא דלכאורה קשה אהא דקאמר מאי איריא חטאת ליתני זבח דהנה התוס' בחולין (דף ח') הקשו אהא דקאמר התם סכין של ע"ז מותר לשחוט בה מקלקל הוא והקשו מהא דמחייב לענין שבת גבי שוחט בשבת בחוץ לע"ז משום תיקון כ"ד שהוציא מידי אבמה"ח ותירצו דשאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל לענין נהנה מע"ז ל"ח הנאה כיון שקלקולו יתר על תיקונו ולפי"ז יש להקשות דמשה"כ לא תני זבח דבשאר זבח הי' פטור משום שבת כיון שקלקולו יתר על תיקונו כמו גבי ע"ז ולא כחילוק התוס' דמחלקים בין שבת לע"ז ומשה"כ נקט דוקא חטאת דבזה א"ל דהוי מקלקל כיון דבחיי' היתה עומדת לגדל וולדות דהא וולד חטאת קיי"ל דלמיתה אזלא ואפילו בחטאת העוף דבחיי' עומדת לגדל ביצים אפי"ה ל"ה מקלקל בשחיטה דהא ביצי תורין לא נהנין ולא מועלין כדאיתא במעילה (דף י"ג) א"כ גם בחיי' לא היתה ראוי' לגדל ביצים משא"כ בולד שלמים דקיי"ל דולד שלמים מיקרב שלמים לא הי' חייב כלל משום שבת משום דהוי מקלקל ולהכי נקט חטאת דוקא והיא קושי' מושכלת:

אולם לאחר העיון ניחא דהא אפילו בחטאת דאינה עומדת לגדל וולדות עכ"פ היא עומדת לאכילה וכששחטה לע"ז שוב אינה ראוי' לאכילה א"כ אכתי הוי מקלקל ואפי"ה הוא חייב ועכצ"ל כמו"ש התוס' לעיל לחלק בין שבת לע"ז משום דמלאכת מחשבת אסרה התורה א"כ קשה ליתני זבח דהא אפילו היכי דראוי לגדל וולדות אפי"ה חייב משום שבת דמלאכת מחשבת אסרה התורה ושפיר מקשה וליתני זבח ולפי"ז ל"ק קו' רש"י הנ"ל משום דכי מדלית ר"ה מהכא ותימא דאין אדם אודשא"ש לא תיקשי ליתני זבח דאם נימא דאין אדם אוסר דשא"ש ל"ה מקלקל כלל היכי דאינה עומדת רק לאכילה כיון דמשום ע"ז לא נאסרה דאין אדם אוסר דשא"ש ומשום שחוטי חוץ נמי לא נאסרה לפימ"ש דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מדאורייתא מותר שחוטי חוץ באכילה כיון דהוי בע"מ מתחילת השחיטה לא חשיב מום לפדות על ידו ואינו אסור רק משום קנס משום מטיל מום בקדשים וזה שייך דוקא במזיד אבל הכא דשחט חטאת בשוגג א"כ ל"ש קנס ושפיר הוא מותר באכילה אפילו מדרבנן א"כ שפיר י"ל דדוקא נקט חטאת דבחטאת ל"ה מקלקל כלל כיון שאינה עומדת לגדל וולדות דוולד חטאת למיתה אזלא ואינה עומדת רק לאכילה ולאכילה גם לאח"ש הוי ראוי' למ"ד אדם אוסר דשא"ש ולכך הוא חייב משא"כ בשלמים הוא פטור כיון דבחיי' היתה עומדת לגדל וולדות דוולד שלמים קריב שלמים א"כ מקלקל הוי בשחיטה ולא הי' חייב כמו בע"ז ודוק:

והא דמקשה לרב נחמן ולר' יצחק דס"ל דאין אדם אוסר דשא"ש מאי איריא חטאת ליתני זבח היינו משום דרב נחמן ור' יצחק ס"ל דמן הדין אדם אוסר דשא"ש רק שאינו אסור משום דלצעורי קא מכוין וכבר הקשו כולם אהא דמקשה ר"נ לר"ה מברייתא דשוחט בחוץ לע"ז כיון דשחט בה פורתא אסרה וכו' דהא לדידי' ג"כ קשה כיון דמן הדין גם לר"נ אדם אוסר דשא"ש רק משום דאמרינן דלצעורי קא מכוין, והנה בשחט חטאת בשוגג לע"ז לא שייך לומר לצעורי קא מכוין א"כ גם לר"נ יכול לאסור ותירץ הפלתי דהא דס"ל לר"נ דאמרינן לצעורי קא מכוין משום דס"ל דהא דאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה הוא רק מדרבנן ולכך נאמן לומר לצעורי קא מכוין משא"כ ר"ה דס"ל דהא דאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה מדאורייתא לכך לא מהימן לומר דלצעורי קא מכוין א"כ הא דיכול לאסור דשא"ש הוא רק מדרבנן שפיר חייב בשוחט בשבת בחוץ לע"ז אע"ג דלש"ל דלצעורי קא מכוין כיון דהוי רק מדרבנן ומדאורייתא לא אסרה כלל ושפיר חייב משום שחוטי חוץ משא"כ לדידך דלא ס"ל דלצעורי קא מכוין משום דאדם אוסר דשא"ש הוי מדאורייתא ע"כ קשה כיון דשחט בה פורתא אסרה עיי"ש בפלתי ולפי"ז שפיר מקשה לר"נ ולר' יצחק מאי איריא חטאת ליתני זבח דא"ל דלדידי' דוקא נקט חטאת דבחטאת

ל"ה מקלקל דאינה עומדת לגדל וולדות משום דוולד חטאת למיתה אזלא משא"כ בשאר זבח הי' פטור משום דהוי מקלקל דלר"נ ור"י גם בחטאת דאינה עומדת רק לאכילה הוי ג"כ מקלקל כיון דעכ"פ מדרבנן מיהו אסור באכילה לר"נ ולר"ה ואפי"ה הוא חייב משום שבת וע"כ צ"ל כמו"ש התוס' לחלק בין שבת לע"ז כיון דמלאכת מחשבת אסרה התורה א"כ קשה ליתני זבח דאפילו בזבח דעומד לגדל וולדות הוי חייב משום שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ודוק:

סימן עב

ב"ה יום ד' ד' תמוז תרמ"ה לפ"ק הרימלוב.
לכבוד אהו' תלמידי יקירי כבן הרב החו"ב חו"ש חד השכל כש"ת מו"ה אהרן בארדפעלד נ"י בק' פראבוונע.
נועם מכתבך הגיעני והי' לי למשיב נפשי, וע"ד קו' על דברי רש"י ז"ל בכריתות (דף כ"ח) דכתב שם דהא דאמרינן אין פדיון לעוף הנ"מ היכא דנראה להקרבה ונדחה אבל היכי דמעולם לא חלה עלי' קדושת מזבח מהני פדיון אף בעוף, והקשית ע"ז ממעילה (דף י"ב) דמקשה הש"ס שם לענין תורים שלא הגיע זמנן מ"ש ממחוסר זמן ומשני אמרי מחוסר זמן מידי דהוה אבע"מ דבר פדיון הוא אבל הני עופות כיון דאין מום פוסל בעופות אין לעופות פדיון ועיי"ש בתוס' דלאו דוקא משום דאין מום פוסל בעוף דגם במחוסר אבר אין פדיון לעופות, ולפי דברי רש"י הנ"ל דבדיחוי דמעיקרא גם לעופות יש פדיון א"כ מאי מתרץ כאן הגמ' הא כאן מיירי בעופות שלא הגיע זמנם והוי דיחוי מעיקרו ושפיר מהני אף בעופות פדיון, לכאורה היא קו' עצומה:
והנראה לדעתי לתרץ קושיתך, דהנה כבר אמורה מילתי כ"פ כי דברי התוס' במעילה סותרים לדברי רש"י בכריתות [עיין לעיל סי' ל"ב מ"ש בזה], אולם התוס' אזלי לשיטתם דכתבו להדיא בתמורה (כ"ו ע"ב) ד"ה ש"מ (ובדף ל"ג) ד"ה אפילו חי דאפילו במום מעיקרא אין פדיון לעוף, אולם בתוס' מנחות ק' ובנזיר (כ"ו) מוכח דבמקדיש תרנגולים אפילו למזבח יש להם פדיון עיי"ש ועיין ירושלמי שקלים פ"ד ה"ד וברמב"ם ה' ערכין (פ"ח ה"ח) ובראב"ד שם, אבל אתה יפה תמהת דמהגמ' מוכח להדיא היפך דברי רש"י ז"ל בכריתות:
ע"כ נראה לדעתי לתרץ זאת בדרך מושכל, דלכאורה צריכים אנו להבין דברי הגמ' דמחו"ז קדוש מידי דהוי אבע"מ א"כ לא יהי' קדוש רק קדושת דמים ומחו"ז קדוש קדושת הגוף וע"כ מוכרחים אנו לומר כיון דנחית עליו קדושת דמים נחית עליו קדושת הגוף

מידי דהוי אבע"מ, אולם אכתי קשה מ"ש ממקדיש את הטריפה דאינו רק כמקדיש עצים ולבונה ולא קיי"ל כשמואל דס"ל דמיגו דנחית עליו קדושת דמים חל עליו קדושת הגוף ועכצ"ל דה"ט כמ"ש התוס' בנזיר (כ"ו) ד"ה אבל דלא אמרינן הכי רק היכא דחזי לקרבן אחר כגון אשם בן שנה אבל היכי דלא חזי לשום קרבן בעולם לא אמרינן דנחית עליו קדוה"ג וא"כ אמאי במחו"ז נחית עליו קדוה"ג מ"ש ממקדיש את הטריפה ועכצ"ל כיון דאח"ז יהי' ראוי הוי כמקדיש ואח"כ נטרפה משום דאיתא בחולין (ע"ג ע"ב) וביתר ביאור בתוס' שם דהא דאמרינן דמעשה עץ שימש מהני רק היכי שהי' מטמא טומאה חמורה מתחילה דליבעי הכשר אבל אם בסופו לטמא טומאה חמורה ל"מ הא דמעשה עץ שימש והכ"נ כיון דבסוף יהי' ראוי עדיף משנעשה בע"מ אחר ההקדש ולבסוף לא יהיה ראוי לעולם ולפי"ז מתורץ ג"כ קו' דכיון דהוי כנעשה בע"מ אחר ההקדש שפיר אמרינן דבכה"ג אין פודין לעוף שהרי בעוף אם נטרף אחר ההקדש אין מעילה מידי דהוי אקדשים שמתו כיון דאפילו אם ירעו ויסתאבו אין פדיון לעוף וא"כ לפי"ז שפיר אמרינן דאין לעופות פדיון משום דהוי כהקדיש ואח"כ נטרף ובכה"ג כתב רש"י ז"ל דאין לעופות פדיון כנ"ל והוא נכון מאוד:

והנני מברכך שתחוג את חג הבע"ל בשמחה ובכשרות כנפש אוהבך מאוד מחכה לגדולתך.

סימן עג

להנ"ל

הנני למלאות מבוקשך לכתוב לך מה שחדשתי בחגא דעצרתא והוא:

מנחות (דף מ"ז) שחט שני כבשים על ארבע חלות מושך שתים מהן ומניפן והשאר נאכלות בפדיון כו' הא דלא כרבי דאי כרבי דאמר שחיטה מקדשא קודם זריקה דפריק לה היכי אי מאבראי איפסיל לה ביוצא ואי מגוואי הא מעייל חולין לעזרה כו' עד לעולם כרבי דפריק לה מגוואי וא"א הא מעייל חולין לעזרה חולין ממילא קהוויין כו' לימא תיהוי תיובתא לר"י מהא דאיתמר תודה ששחטה על שמונים חלות ר"י אומר לא קדשי ארבעים מתוך שמונים, ולאו מי איתמר עלה א"ר זירא הכל מודים היכא דאמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים דקדשה הכא נמי דאמר ליקדשו תרתי מתוך ארבע, והנה הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' תו"מ הי"ב פסק דשחט שתי כבשים על ארבע חלות אם אמר יקדשו שתים מתוך ד' מושך שתים מהם ומניפן והשאר פודין אותן בפנים ונאכלין בחוץ כשאר חולין ותמה שם הלח"מ עליו דכיון דלא ידעינן הי מינייהו קדושות אמאי נאכלות בחוץ דילמא

אותן הנאכלות הן הקדושות דבדאורייתא קיי"ל דאין ברירה ועוד דאם יכול לברר ולומר אלו השתים הן הקדושות בקדושת שתי הלחם והב' האחרות אינן קדושות רק קדושת דמים א"כ אפילו בחוץ יכול לפדותן ואינן נפסלין ביוצא, והיא תימה רבתא:

והנראה לדעתי לתרץ דברי הרמב"ם לפי חומר הנושא דהנה לכאורה קשה אהא דפריך בש"ס הכא דאי כרבי כיון דאמר דשחיטה מקדשא אי פריק להו מאבראי איפסיל להו ביוצא ופירש רש"י ז"ל דנהי דשתים מהן אין להן אלא קדושת דמים מיהו היכי פריק להו והיכי משתרי והרי אינו מכיר אלו הן שאינן מקודשות וקשה דהא ביומא (דף ס"ד) איתא המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואח"כ נמצא הראשון והרי שניהן עומדין איזה מהן שירצה יקרב דברי חכמים רבי יוסי אומר מצוה בראשון והנה נודע דהרמב"ם פסק כר"י דמצוה בראשון ולפי"ז קשה אהא דפריך הכא היכי פריק להו הרי אינו מכיר אלו הן שאינן מקודשות דהא קיי"ל דהתנור מקדש, והנה איתא בריש פ' שתי הלחם דנאפות אחת אחת וא"כ הכא דאמר ליקדשו שתים מתוך ארבע א"כ לאחריות נתכוון דאי יאבד הא ליפוק באחריות כדפירש רש"י במנחות (דף ע"ח) ד"ה ליקדשו וא"כ בדעתו בודאי דאם לא יאבדו ויהיו ארבעתן קיימות דליקדשו השתים הראשונות אשר קידש אותן התנור בראשונה דהא קיי"ל כר"י דמצוה בראשון וא"כ מה מקשה הכא דהא אינו מכיר אלו הן שאינן מקודשות דאין ברירה, דהא בודאי היתה דעתו מתחילה דאם לא יאבדו כלל דליקדשו השתים אשר היו נאפות בראשונה דהא קיי"ל א"ב ובשלמא אם הי' בלחם רק קידוש השחיטה שפיר שייך לומר דלא ידעינן אלו הן שאינן מקודשות דקידוש השחיטה באה על ארבעתן בב"א אבל באמת הלא עוד קודם השחיטה נתבררו השתים הראשונות ע"י קדושת תנור דהן נאפות אחת אחת וא"כ השתים הראשונות נתקדשו תחילה א"כ ל"ש לומר א"ב דבודאי הי' דעתו דליקדשו שתים הראשונות משום דמצוה בהן וכנ"ל והיא קושי' נפלאה:.

אולם לאחר העיון ניחא דהנה בתוס' שם במנחות הקשו אהא דאמרינן שם הא דלא כרבי דאמר שחיטה מקדשא דהא גם לר"א בר"ש קשה דנהי דשחיטה לא מקדשא הא התנור מקדש ותירצו בתוס' דאין התנור מקדש כיון דלא קדשו כולהו, אולם דברי התוס' תמוהים לי דהא תינח אם הי' כולן נאפות בב"א בזה שפיר י"ל דאין התנור מקדש כיון דלא קדשי כולהו אבל מאחר דהיו נאפות אחת אחת א"כ שפיר יכול התנור לקדש כיון דלא היו נאפות בב"א, ולדעתי נראה לתרץ דברי התוס' דהנה איתא בשבת (דף קט"ז) גבי הא דאיבעי' לן גליונות יש בהן משום קדושה ומצילין אותן מפני הדליקה מקום הכתב לא מיבעי' לי דכי קדוש אגב כתב הוא דקדוש אזיל כתב אזלא קדושתו ועיין ברמב"ן

סוכה בסוגי' דהזמנה שהשיג על הרז"ה דכתב דהזמנה לגוף הקדושה מלתא דאדרבה דבזה בודאי לאו מלתא היא כדאמרי' אזיל כתב אזיל קדושה, והנה במנחות (מ"ה) איתא אמר ר"ש הלכה כדברי ב"נ דהכבשים מעכבים את הלחם והלחם אין מעכב את הכבשים וא"כ המה עיקר והלחם אגב כבשים הוא דקדוש א"כ אפילו למ"ד דהתנור מקדש מ"מ בשתי הלחם אין התנור מקדש כיון דהלחם אגב כבשים הוא דקדוש וכ"ז דלא נשחטו הכבשים לא חל הקדושה על שתי הלחם וכה"ג דהרמב"ן הנ"ל, ויש להעמיס כוונה זו בדברי התוס' (מנחות מ"ו) ד"ה ואיזה שכתבו דיש חילוק בין דבהדי זבח למנחה לחודה ולפי"ז דאזדא הכא אליבא דב"נ דהכבשים הם עיקר ולדידי' אין התנור מקדש גבי שתי הלחם כיון דלחם אגב כבשים הוא דקדוש לכך מקשה הש"ס דוקא אליבא דרבי דסובר דשחיטה מקדשא וא"כ ל"ק אהא דפריך הש"ס אי דפריך להו מאבראי איפסיל להו ביוצא דאינו מכיר אלו הן שאינן מקודשות והקשיתי דהא בודאי הי' דעתו אהנך דקדשי בתנור מתחילה, ולהאמור ניחא דכיון דאין התנור מקדש אליבא דב"נ דסובר דהכבשים הם עיקר ולא מקדש אותן רק השחיטה דקידוש השחיטה בא על ארבעתן בב"א:

ולפי"ז שפיר יבאו דברי הרמז"ל לנכון דהא הרמב"ם פסק כר"ע דהלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבין את הלחם א"כ הלחם הוא עיקר ולא קדוש אגב הכבשים וא"כ להרמב"ם התנור מקדש גבי שתי הלחם ושפיר פסק הרמב"ם דנאכלין בחוץ דל"ש א"ב דבודאי דעתו הי' מתחילה אהנך דקדשו בתנור בראשונה אם ארבעתן קיימות דהא קיי"ל דמצוה בראשון והא דפסק דפודין בפנים הוא רק משום גזירה שמא יאמרו דמוציאין מכלי שרת לחוץ כדאיתא במנחות (דף ע"ט) גבי נסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול דפריך התם וליתני עליהן דנפקי לחולין גזירה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול ולכך פודין אותן מתחילה בפנים ובזה ידע כל העולם דשתים אלו לא קדשו רק קדושת דמים ועיין בתוס' זבחים (דף ע"ז) ובתוס' מנחות (דף פ' ע"ב), והוא כפתור ופרח: **והנני דוש"ה באהבה**.

סימן עד

כבוד הרב מו"ה **דוב בער שיפמאן** נ"י **מאוזיראן**.

אתמול במוצש"ק הגיעני מכתבו היקר אשר דרש ממני לחוו"ד, ע"ד שאלתו אם מותר לפתוח חלון בכותל בעזרת אנשים לעזרת נשים שיוכלו לשמוע את הש"ץ לענות על ברכותיו ואת אשר נדרתי אשלם להשיבו כהלכה אשר עלה על רעיוני בזה וזה החלי:

תשובה. באמת דין זה כבר נודע דהוא מחלוקת הט"ז והאלי' רבה דהט"ז כתב בסי' קנ"א דלא שפיר עבדי אותן העושין גומא בכותל תחת הדף שקורין שטענדיר א"כ מוכח מדברי הט"ז דאסור לנתוץ במקום מקדש מעט אע"ג דהוא ע"מ לתקן אולם הא"ר חולק על הט"ז וכתב בזה הלשון ולפיע"ד נראה דמותר בזה דהא הרמב"ם כתב בפ"א מה' בית הבחירה דהנותץ מן המזבח דוקא כדרך השחתה אסור עיי"ש היטב א"כ לפי הוכחת הא"ר גם בנ"ד מותר כיון דהוי ע"מ לתקן ולא הוי דרך השחתה ועיין בשו"ת תשב"ץ שאלה ב' שהביא ראי' ממעשה דהורדוס במס' ב"ב דסותר ע"מ לבנות שרי ועיין בב"י יו"ד סי' רע"ו שכתב בשם ר"י אכסנדרי דלכך מוחק ע"מ לתקן אסור וסותר ע"מ לבנות מותר דשאני מוחק דאפשר בגניזה עיי"ש ובאמת מצינו כעין זה לענין שבת דסותר ע"מ לבנות חייב דהוי מתקן וכמו כן בנ"ד אם הוא סותר ע"מ לתקן אין סתירה רק בנין אולם באמת כבר כתבו אחרונים לדחות ראיות הא"ר נגד הט"ז דיוכל להיות דמה שכתב הרמב"ם דדוקא דרך השחתה אסור אינו למעט כשהוא לצורך רק דבא למעט כשאינו בדרך השחתה רק שהוא סותר ע"מ לבנות למלאות אח"כ הסתירה אבל בשלא ע"מ לבנות דלא יתקן הסתירה רק דעושה כן לפי שהוא לו לצורך ואינו דומה לסותר ע"מ לבנות דהסתירה בעצמה נתקן והוי הסתירה בנין וא"כ י"ל בנידן הט"ז וכמו כן בנ"ד דאסור אע"ג דהוי לצורך תיקון:

ובסברא זו דעת לנבון נקל דגם ראייתי מהא דמחייב בשבת בסותר ע"מ לבנות ג"כ נידחת דהתם הסתירה ע"מ לבנות במקומו וכדאיתא בשבת (ד' ל"א) דסבר ר"י סותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר ע"מ לבנות שלא במקומו לא הוי סותר, אולם לדעתי נראה להביא ראי' ברורה לזה דבנ"ד ליכא איסור סתירה אע"ג דלא ימלא הסתירה מ"מ כיון דאין כוונתו להשחית רק לתקן ליכא בזה לתא דלא תעשון כו' ודברי הא"ר נכונים וברורים הם דלא אסרה תורה רק דומי' דצותה התורה לעקור הע"ז משרשה בזה אמרה תורה והזהירה אותנו שלא לעשות כן במקדש אבל אם כוונתו לתקן דהמקדש וליפותו דזה אסור בע"ז בודאי לית דין צריך בושש כלל בודאי מותר במקדש וכעין זה מצינו בש"ס מנחות (ד' ס"ד) דבעי שם בשחט שתי חטאות בשבת ונמצאת הראשונה כחושה בב"מ בתר מחשבתו אזלינן וגברא לאיסורא קמכוין או דלמא בתר מעשיו אזלינן עיי"ש וא"כ חזינן דמבעי' לי' דיהי' חייב חטאת אע"פ שלא עשה שום מעשה איסור דאם יבא אלי' ויאמר שהיא כחושה בבני מעיים הי' מביא שמינה אעפ"י כן איכא סברא לחייבו משום דמכוין לאיסורא ואף שלהלכה קיי"ל שם כרבא דפטור משום דגבי קרבן בעינן מעשה לאיסור דכתיב ועשה אחת מהנה ומה"ט פסח ומילה לית בהו קרבן משום דלית בהו

מעשה וה"נ הוא מעשה היתר כיון דבאמת כדין שחט השני' דהראשונה היתה כחושה רק מחשבתו היתה לאיסור משא"כ בנ"ד הכל מודים דבתר מחשבתו אזלינן דלא אסרה התורה רק היכי דלאיסורא קמכוין לנתוץ המקדש משא"כ היכא דכוונתו לצורך איזה תיקון בודאי לא אסרה התורה אף שלא יתמלא הסתירה אח"כ ובאמת מצינו כעין זה לענין שבת ג"כ דאיתא בפ' הבונה דהגיה אות אחת חייב וכגון שנטלה לגגה של חי"ת ועשאו שני זיינין א"כ הרי להדי' דאע"ג דבמקום המחיקה לא כתב כלל רק דע"י המחיקה נעשה תיקון הוא חייב ועיין בר"ן שם שכתב לדחות ראיות הרשב"א דזה לא הוי חק תוכות מהא דמחייב בחטרו לגגה של חי"ת וכו' וכתב הר"ן דאין מכאן ראי' כלל דלגבי שבת ליכא קפידא בין חק תוכות לחק יריכות דכל היכי דהוי מלאכת מחשבת חייב שהרי אפי' מוחק ע"מ לכתוב חייב עיי"ש וא"כ מזה ראי' ממש לנ"ד דאע"ג דלא יבנה הסתירה רק כיון דהסתירה הוא לצורך תיקון המקדש הוא מותר ודמי ממש להא דחטרי' לגגה של חי"ת דחייב משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וה"נ לא אסרה התורה רק אם היתה מחשבתו לנתוץ המקדש לא ע"מ לתקן ודוק היטב:

ועוד נלע"ד ראי' ברורה לזה מהא דאיתא בש"ס מ"ק (ד' ב') המנכש משום מאי מתרינן בי' רבה אמר משום חורש ור"י אומר משום זורע אמר רבה כו' מה דרכו של חורש ליפויי ארעא כו' ור"י אמר מה דרכו של זורע לצמוחי פירא ה"נ מצמיח פירא וכתבו התוס' שם בד"ה קא דבהכי פליגי דרבה סבר דבתר המעשה מדמינן לה ולא אחר המחשבה ור"י סבר בתר מחשבה אזלינן דהוי עיקר ולא אזלינן בתר הדמיון עיי"ש היטב בדברי התוס' ולדעתי נראה דרבה דס"ל הכא דבתר המעשה אזלינן אזיל לשיטתו דס"ל במנחות (ס"ד) גבי נמצאת כחושה בבמע"י דבתר המעשה אזלינן ולא בתר המחשבה ודוק היטב בזה והרמב"ם פסק להלכה בה' שבת דהמנכש חייב משום זורע אלמא דאע"ג דמנכש הוא תולש העשבים הרעים ומה ענין זה לזורע הלא המעשה זו היפך מזורע דזורע הוא בונה הקרקע ומנכש הוא עוקר, מ"מ כיון דמחשבתו בזה לתקן העשבים הטובים דכי עקרי' לי' צמחי הני שפיר הוי זורע, וה"נ בנ"ד אע"ג דהוא סותר המקדש כיון דכוונתו הוא לתקן בהנתיצה זו המקדש בודאי אין זה סותר כ"א בונה וכמו מנכש דהוי זורע אע"ג דבמקום עשבים הרעים לא יזרע אח"כ רק דע"י זה יתקנו העשבים הטובים הוי זורע ודוק היטב בזה, וכעין זה מצינו בשבת (דף ע"ג) דזומר וצריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע משום דע"י הזימור מתקן האילן ועיין שם בתוס' ד"ה זומר ובסנהדרין (ד' כ"ו) ד"ה לעקל הרי להדי' דהיכי דיש בהסתירה תיקון לא הוי סתירה רק בונה וכעין זה מצינו בש"ס בכורות (ד' כ"ה) דפרה שעלה בה שתי שערות שחורות גוזז במספרים

ואינו חושש ופירש"י שם דמשום שאינו מתכוין לגיזה רק כדי להכשיר הפרה עיי"ש אלמא דאזלינן בתר המחשבה וה"נ כיון דאינו מתכוון לנתיצה רק כדי לתקן הבנין אין בזה לתא דל תעשון והוא ראי' ברורה, ולאשר אני עמוס הטרדות כעת לא יתן ני הזמן לאסוף עוד ראיות נפזרות מש"ס לנ"ד ודי בזה ובפרט כי הגאון הקדוש בעל שו"ת ארי' דבי עילאי הורה להדיא דמותר והאריך שם באריכות גדול אך זה לשונו בסוף התשובה דחלון לכנוס בה אורה אינו בכלל סתירה כלל והסתירה זו הוא בונה כיון דהוא לתקן גוף בנין בהכ"נ של עזרת נשים להכניס בה אורה ובהכ"נ צריך הרבה אור ומה"ט לא סגי בהרחקת ד"א בבהכ"נ כי לאורה יתירה הוא צריך ע"כ בודאי מותר לעשות חלון בכותל בהכ"נ בעזרת אנשים לעזרת נשים בלי שום מיחוש כלל ודברי המערר בזה אין בו ממש:

והנה כבוד מר חותני הרב הגאון חסיד שבכהונה מוה"ר **שבתי הכהן ראפאפארט** שליט"א אבד"ק דאמבראווא העיר על דברינו והאריך בפלפול נעים, ובאמנה מה שכ' לחלק בין הא דמנחות לנ"ד כיון שאינו בפעולה אחת נכון הוא, אבל עיקר ראייתי ממנכש שהוא דומה ממש לנ"ד:

ובדבר אשר הערה אהא דאמרינן בחולין (ק"ב) זה לפי מחשבתו וזה לפי מחשבתו מהא דאמרי' בכמה דוכתי בטלה דעתו אצל כל אדם ובכריתות (כ"א) לאפוקי מת אע"ג דממליא לי' לא מטמא טו"א דבטלה דעתו אצל כ"א, יפה הערה, אולם עוד יותר פלא מצינו בדברי התוס' נזיר (דף ל"ז) בהא דאיתא תמן לכותח הבבלי דלית בי' כזית כא"פ דאי משריף קשריף בטלה דעתו אצל כל אדם וכ' התוס' ונראה דאי אכיל לי' הרי הוא חייב אבל בהכי לא מיירי, ובזה הנני להוסיף להפליא מהא דאמרינן במנחות (דף ע') דתרומה במחובר לא משכחת לה דאי גחין ואכיל לה בטלה דעתו אצל כל אדם הרי להדיא דאי גחין לה בשנוי משאר בני אדם הוא פטור והיא לכאו' תמי' גדולה, וכתבתי במק"א בתשו' לתרץ ע"ד פלפול יפה [עיין לעיל סי' ה']

אולם לפימ"ש המג"א סי' ש"כ דדוקא היכא שקצת בני אדם סוחטין אותן אמרינן אחשבה אבל היכא דאין כאן שום אדם שסוחט אותם ל"מ אחשבה א"כ גם קו' כ"ח הגאון מתורצת דבחולין איכא קצת ב"א שאוכלין אותה אבר אבר לכך מהני מחשבתו וכדאמרינן בשבת (דף קמ"ד) כיון דאחשבינהו הו"ל משקה משא"כ בכריתות דמת אינו אוכל לשום אדם שם ל"מ אחשבה ובטלה דעתו אצל כל אדם וכמ"ש המג"א ודוק, ובמק"א הערתי בהא דכריתות כ"א הנ"ל דבמת כיון דאסור בהנאה ואינו שלו א"כ איך משכחת בי' מחשבה הא עורות של גנב וגזלן אין מחשבה מטמאתן כיון שאינן שלו, והארכתי בפלפול רב לתרץ דברי הרמב"ם התמוהים שם ואכ"מ:

וע"ד אשר דרש ממני בשם כ' ידי"נ הרב המופלג בתורה החסיד המפורסים בנש"ק מו"ה בנימן זאב נ"י על הנוסח דאיתא בסידורים ובשע"צ שאנו אומרים בהתרת נדרים קודם ר"ה ואפי' נזירות שמשון הלא קיי"ל דחיורות שמשון אין לו התרה ובאמת כבר הערה בזה הפתחי תשובה בסי' רל"ט סק"ה וכתב מה שאנו אומרים בהתרת נדרים אפי' נזירות שמשון הוא טעות אולם באמת לדעתי נראה דמנהג ישראל תורה דבאמת המהרי"ט והמבי"ט בחלק שני בתשובה כ"ג כתבו דאפי' נזירות שמשון מהני שאלה ע"י פתח דמעיקרא כיון דפתח הוי כמו נדרי טעות ומדאורייתא בפתח מעיקרא א"צ התרת חכם כלל ודוקא בפתח הנולד רק דהוא מצוי בזה צריך התרה לחכם מדאורייתא אבל בפתח דמעיקרא אפי' בנזירות שמשון מהני שאלה ובזה כבר אמרתי לתרץ קו' האחרונים שהקשו על הרא"ש שכתב דהא דמהני תנאי בשבועה אע"ג דאי אפשר לקיים ע"י שליח מהני מתורת פתח דאין לך פתח גדול מזה דנדרו ופתחו עמו הוא והקשו מהא דאמרינן בנדרים (ד' י"ט) גבי הריני נזיר אם יש בכרי זה ק' כור דמי לא משכחת לה בנזיר שמשון דהא לדעת הרא"ש בנזיר שמשון לא מהני תנאי כלל כיון דהא דמהני תנאי הוא רק משום שאלה ונזיר שמשון לא מהני שאלה אולם לפי מה שכתבו המהרי"ט והמבי"ט דבפתח דמעיקרא מהני שאלה אפי' בנזיר שמשון לא קשה כלל דבתנאי הוי כמו פתח דמעיקרא ולפי"ז יש לומר הנוסח שאנו אומרים אפי' בנזירות שמשון הוא משום דפתח דמעיקרא מהני שאלה אפי' בנזירות שמשון כן הי' נראה לי בהשקפה ראשונה, אבל אחר העיון אני רואה דהא עקתא, דבאמת בהנוסח בהתרת נדרים אין כאן שום פתח רק בלשון אני מתחרט ובחרטה בודאי צריך התרה מחכם מדאורייתא וממילא בנזיר שמשון לא מהני שאלה ע"י חרטה ע"כ נראה לדעתי לתרץ הנוסח הנ"ל באופן אחר דהנה המהרי"ט חידש לן דהא דנזירות שמשון ליתא בשאלה הטעם הוא משום דתלה בדעת מלאך והוי כנודר על דעת רבים דאין לו התרה ובזה חידש דלדבר מצוה מהני שאלה אפי' בנזירות שמשון ע"ש:

והנה המל"מ הביא בשם הרשב"א דאם כבר עבר על השבועה מהני שאלה אפי' על דעת רבים דאין לך דבר מצוה גדול מזה דחכם עוקר הנדר ובהתרתו יתקן האיסור שעשה כבר ולפי"ז שפיר אנו אומרים אפי' נזירות שמשון דבנוסח של התרת נדרים אנו אומרים דיראתי פן נלכדתי ח"ו בעון נדרים ושבועות וכיון דאנו חוששין שמא כבר עברנו על האיסור נדר ושבועה ובזה כתב המל"מ בשם הרשב"א דהוי דבר מצוה ומהני שאלה אפי' על דעת רבים א"כ אפי' בנזיר שמשון מהני בזה שאלה מאחר שכתב המהרי"ט דלדבר מצוה מהני שאלה אפי' בנזיר שמשון ודוק בזה כי נכון הוא:

כ"ד ידידו דו"ש וטובתו בנפש חפיצה **יעקב ווייזענפעלד**.

סימן עה

ב"ה יום א' ז' מרחשון הרימלוב.

שוי"ר לכ' חתני יקירי הרב הגדול החריף ובקי הירא כש"ת יעקב מנחם רובין נ"י אבד"ק טאסט יע"א.

בזו הרגע הגיעני נעימת ימינך לנכון ועיינתי בדבריך הערבים והמתוקים ואם חכם בני ישמח לבי גם אני ולדינא יפה אמרת בתיקון בהכ"נ להתיר וכבר כתבתי להתיר בכגון דא [ראה תשובה הקודמת] ומה שהבאתי לסייע לדעת הא"ר שמתיר בסותר ע"מ לתקן וראי' ממ"ק ב' ושבת ע"ג ומנחות ס"ד עיי"ש:

ומה שרצית חתני יקירי להביא ראי' להחמיר מהא דחולין (ז':) קטילנא להו איכא בל תשחית, באמת מבואר בב"ק (צ"א) דכל היכי דאיכא הנאה לאדם ליכא אי' ב"ת ואפי' אם הוא צריך רק למקומו מותר לקצצו ועיין תוס' ברכות (ל"ו) ד"ה אין ובט"ז יו"ד סי' קט"ז, ובשו"ת צ"צ סי' מ"א ושבו"י ח"ג סי' ע"א אדרבה הביאו ראי' מהא דחולין הנ"ל דליכא ב"ת היכי דאיכא הנאה עיי"ש:

ומראיית הפ"מ דשורף עצי הקדש לוקה אפי' שלא בדרך השחתה ממכות (כ"א) במחכ"ת לאו ראי' הוא דהתם מבשל אסה"נ וא"כ אינו מתקן כלל וכן כתבו התוס' ב"ק (ל"ד) דמבעיר באסה"נ אע"ג דסבר שיכול ליתן לכלבו וחשיב עי"ז מלאכה צריכא לגופה מ"מ חשיב מקלקל וא"כ הכ"נ במכות (כ"א) שבישלו בעצי הקדש חשיב מקלקל ועיין מ"ש הריטב"א שם דמשה"כ ליכא מעילה כיון דהמאכל הוא אסה"נ, ומה שהערת בתוס' פסחים (כ"ט) ד"ה רב אשי דלכך מעל אע"ג דאין פודין לכלבים מ"מ שרי להסיק תחת תבשילו, והרי ההנאה לא בא רק אחר שישרף ויעשה אפר דהא קיי"ל אין שבח עצים בפת וכמו"ש התוס' פסחים (כ"ז) א"כ אמאי מעל לפי סברת התוס' כאן בסמוך דהיכי דבעינא לאו בר דמים הוא רק לאחר שיעשה אפר ליכא מעילה לכאו' יפה הערת, אולם באמת כבר כתבו התוס' שבת (כ"ה) ד"ה הא דשמן ותבואה חשיב בעין טפי בשעת היסק מעצים ועיין מג"א סי' תמ"ה סק"ה וא"כ ל"ק קושיתך דלהסיק תחת תבשילו בחמץ חשיב בעין ושפיר מעל ובקו' התוס' ד"ה אין פודין שהק' שימעול דאחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו ומותר בהנאה שהקשה בשו"ת ב"א דאיך ישרפנו הא השורף עצי הקדש לוקה, העיר בחכמה בני יניק וחכים החריף כמר נחום שיחי' ליישב דבאמת משום דהוי אסה"נ ולא שוה מידי הול"ל דפקע ההקדש וכמו שהעיר ג"כ בב"ס מהא

דחולין (קל"ט) כיון דמרדו פקע קדושתי' ומה"ט אמרי' הכא בחמץ של הקדש דלא מעל משום דלא שוה מידי רק התוס' הקשו שימעול משום דשוה פרוטה אחר שישרפנו וא"כ מתורץ קו' הב"א דמה תאמר שיהי' אסור לשרוף משום שורף עצי הקדש לוקה דאדרבה א"כ לא יהי' שוה לישרף ושוב א"ב איסור משום שורף עצי הקדש דפקע הקדישו ובפרט למה שהוכיח במנ"ח מ' תל"ז מתוס' מכות (כ"א) דבדבר דליכא מעילה ליכא נמי אי' מלאו דלא תעשון בשורף הקדש עכ"ד המתקבלים, ומה שכתבת כיון שמחובר הארון להכותל הוי גוף אחד והוי תשמישי קדושה לא תשמיש דתשמיש יש להביא סמוכין לדבריך מתוס' סוכה (מ"ח) ד"ה שני דספלים הוי קבועין בסיד הם נחשבין כגופו של מזבח עיי"ש. תבנא לדינא דיפה אמרת להתיר וגם הגה"ק אדב"ע סי' ב' הורה להתיר כדעת הא"ב אע"פ שאינו ממלא החלל ויש לנו אילן גדול לסמוך עליו:

חותנך דוש"ת באה"ר יעקב ווייזנפעלד.

סימן עו

בעה"י מוש"ק ג' טבת תרמ"ח.

ד' הטוב יתן ברכה, ויהי' שתול ער פלגי הצלחה, כבוד ידידי הרב הגאון החו"ב המפורסי' תמים במעלות ובמדות חכם וסופר איש אשכולות ערוגת הבושם כ"ש מהולל **משה נחום ירושלימסקי נ"י אבד"ק קאמינקא יע"א**.

במוצאי שבתא העבר נכבדתי בספרו היקר אשר שלח לי לדורון, ועיינתי בו בש"ק ומצאתי בו עונג לנפשי בראותי כי כל דבריו מלאים דעת ומפיקים זיו תבונה ועל אדני האמת הטבעו נחית לעומקא דדינא לבער כל חמירא בשכל בר וישר, ואף כי טרידנא אנכי כעת מאוד בטרדות שונות, עכ"ז לא אמנע מכבוד הדרתו נ"י להציג מ"ש ברעיוני בדבר הצמחים הנמצאין בהקמח אם יש בהם חשש חימוץ בפסח אשר גם כת"ה מפלפל בזה בספרו הנחמד:

ולדעתי נראה ג"כ דמעט מ"פ כגון דא שבודאי יש ששים נגד הצמחים בודאי אינו ממהר להחמיץ, ולא כדעת הפמ"ג שהחמיר בזה דלמה ישתנה זה מכל האיסורין ובפרט דדעת הרי"ף דמ"פ עם מים אינו ממהר להחמיץ כלל כידוע דרא"ש הקשה על הרי"ף דכתב דמ"פ עם מים אינו מחמיץ והקשה עליו הרא"ש מהא דותיקא ותירץ הרא"ש כוונתו דאינו ממהר להחמיץ משאר מים בעלמא לכן אם יש ס' נגד המ"פ בודאי אינו ממהר להחמיץ, והא דהמג"א נסתפק במעט מ"פ אם ממהר להחמיץ בודאי אין כוונתו ביש ששים נגד המ"פ דאז בודאי אינו ממהר להחמיץ, וראי' לזה דחזינן גבי יין שנתערב בו

מעט מים אמרינן דנתבטלו המים ואינו מחמיץ כלל וכשם דאמרינן דמעט המים נתבטלו ברוב מ"פ ואינו מחמיץ כלל א"כ מכ"ש דאמרינן דמעט המ"פ נתבטלו בהמים ואינו ממהר להחמיץ והוא ברור מאוד, אולם לכאורה יש לנו לומר דלדעת הרמב"ם ז"ל גבי חיטה שנפלה לדבש דאפי' מעט מים מחמיץ א"כ הי' נראה לומר דלדעתו אם הי' מעט מ"פ הוא ממהר להחמיץ כמו דמעט מים לא נתבטלו ברוב מ"פ והוא מחמיץ כמו כן י"ל לכאורה דמעט מ"פ לא יתבטלו במים וממהר להחמיץ לדעת המג"א שמה דאין מחלק בין מחמץ או לממהר להחמיץ ומהאי טעמא כתב שם דהשני סעיפים סותרים זא"ז, הך דיין שנתערב בו מעט מים והך דחיטה שנפל לדבש ועיין בח"י שם:

אולם לאחר העיון עלה ברעיוני מלתא חדתא והוא דאדרבא לדעת הרמב"ם דסובר דמעט מים מחמיץ לדידי' בודאי מעט מ"פ אינו ממהר להחמיץ, דלדעתי נראה הטעם של הרמב"ם דסובר דמעט מים הוא מחמיץ והחולקים עליו יסברו דמעט מים אינו מחמיץ נובע הוא ממקור מעין טהור מדברי ירושלמי פ"א דתרומות גבי דבש תפוחים ר"א מטמא משום משקה כו' לא שר"א מטמא משום משקה אלא שאם נפל לתוכו מים כ"ש טמא יעוש"ה ובמה"פ שם, והנה הרמב"ם פסק בפט"ז מהט"א ה"ד דציר שנפל לתוכו מים כ"ש הוא טמא ומחלק בין מים לשאר משקים דאם נתערב מ"פ עם שאר משקין אזלינן בתר רובא ואם הרוב מ"פ אינו מקבל טומאה אבל אם נתערב מ"פ עם מים נשתנה דינו ואפי' אם המים הוא כ"ש הוא טמא ותמהו עליו כולם דהא ר"מ הוא דסובר הכי אבל חכמים חלקו עליו ולמה לא פסק הוא ז"ל כחכמים דאפי' בנתערב עם מים ג"כ נזיל בתר רובא ואם הרוב הוא מ"פ לא יקבל טומאה יעו"ש:

ולפי"ז נראה לדעתי מלתא חדתא דהא דפסק הרמב"ם דאפי' מעט מים שנתערב עם רוב מ"פ הוא מחמיץ משום דהולך לשיטתו דפסק כר"מ דאין מ"פ בטלין לעולם מתורת משקה ואם נתערב בהם מים כ"ש גוררין המעט מים להמ"פ המרובין להיות נגררין אחר המים להעשות משקה ולכך סובר הרמב"ם דאם נתערב מעט מים במ"פ המרובים דמחמיץ כיון דחזינן דגדול כח המים כ"כ דלענין טומאה גוררין המעט מים למ"פ המרובים להיות משקה והכ"נ לענין חימוץ, והחולקים עליו וסוברים דמעט מים אינו מחמיץ הוא משום דג"כ אזדו לשיטתייהו דפסקו כחכמים דפליגי שמה על ר"מ וסוברין דלענין טומאה אם נתערב מעט מים עם מ"פ דינו כמ"פ ולא מקבל טומאה והכ"נ לענין חימוץ דינו כמ"פ ואינו מחמיץ והוא ברור מאוד, ולפי"ז בודאי הרמב"ם מודה דמעט מ"פ אינו ממהר להחמיץ דאדרבה דכיון דסובר דמעט מים הוא מחמיץ וטעמו לפמ"ש כיון דחזינן לענין טומאה גדול כח המים דגוררין המ"פ המרובים להיות משקין כמותם,

א"כ מכ"ש היכי דאיכא מעט מ"פ ויש ששים במים נגד המ"פ בודאי נתבטלו המעט מ"פ לדעת הרמב"ם ואינו ממהר להחמיץ כיון דגדול כח המים לבטל המ"פ המרובים להיות משקה מכ"ש דגדול כח המים לבטל המ"פ אם המים הם מרובים ומה"פ הם מעט ובודאי אינו ממהר להחמיץ לדעת הרמב"ם, יעיין נא כ' גדולתו בדבר הזה, כי לדעתי הוא דבר נפלא לדינא, המון טרדותי יאחזו את עטי מלהאריך יותר ע"כ הנני מן הקוצרים ואומרים יברך ה' אותו ויהי' בידו ללמוד מתוך נחת והרחבה גדולה:

כנפש ידידו"ש באהבה ושלום תורתו בנפש חפצה:

סימן עז

לכבוד הרב המאוה"ג חריף ובקי חד השכל מוכתר במעלות ובמדות כש"ת מו"ה ישראל נ"י אבד"ק פראבוזנע.

נועם מכתבו הגיעני נכון ביום אתמול מוצש"ק וקראתי וחדאי נפשאי בפלפולו דילי' וגם אשר ראיתי במכתבו כי גם בחכמת הנסתר ידו הדה, והנני עט ממהר להשיבו כרצונו. ע"ד שאלתו אשר שינה תפילין דשימושא רבא מזקינו הגאון הצדיק זצלל"ה אשר הי' מסודרים קדש בימין המניח ועשה כבודו מהם תפילין דרש"י אם יש בזה חשש הורדת קדושה, והנה כבודו האריך למעניתו בכמה הוכחות דגם לדעת הש"ר צריך להיות קדש בימין הקורא כדעת רש"י וכן הביא בשם הרה"ק קדוש אלקי מוהר"ל מזידיטשוב זצלל"ה שכתב ג"כ בספרו הקדוש דדעת השמושא רבא כדעת רש"י ולפי"ז בפשיטות מותר לשנות מתפילין אשר הי' קדש בימין המניח לעשות מהם תפילין דרש"י כיון דבעינן שיהי' קדש בשמאל המניח א"כ אין שם תפילין עליהם כלל:

תשובה. גם לדעתי נראה דמותר לשנותם לשל רש"י והיא דמלבד אשר הוכיח כבודו דגם להש"ר בעינן שיהי' קדש ממין הקורא, אך אפילו אם נימא כדעת הרמ"ע דלהשמושא רבא היא קדש בימין המניח ג"כ נראה לדעתי דמותר לשנותם לשל רש"י, דלדעתי נראה מלתא חדתא דאפילו בתפילין של רש"י ודר"ת דמוכח להדיא מדברי המג"א דאסור לשנות משל רש"י לר"ת ומשל ר"ת לשל רש"י דמהאי טעמא אסור להניחם בכיס א' היינו דוקא למי שמניח תפילין של ר"ת א"כ הוא חושש לדעת ר"ת והוא אחשבי' לתפילין של ר"ת לעשותם קודש לכך לדידי' אסור לשנותם לשל רש"י כיון דהוא חושש לדעת ר"ת ולדעת ר"ת תפילין דרש"י פסולין המה א"כ הוא משנה מקודש לחול, משא"כ למי שאינו מניח כלל תפילין של ר"ת ואינו חושש לדעת ר"ת כיון דלהלכה קיי"ל כדעת רש"י לדידי' אם מצא תפילין של ר"ת מותר לשנותם לשל רש"י כיון דלענין מצות תפילין

שהיא מצוה דאורייתא לא חש דשמא היא כדעת ר"ת וא"כ הוי קרקפתא דלא מניח תפילין כיון דלהלכה קיי"ל כדעת רש"י א"כ מכ"ש לענין מעלין בקודש ולא מורידין דלכמה פוסקים היא רק מדרבנן והא דאיתא בש"ס מנחות (צ"ט) דילפינן דלא מורידין ממחתות היא רק אסמכתא בעלמא ועיין בפ"מ סי' קנ"ג ועיין ברמב"ן פ' קרח שטען שם נגד רש"י וכתב דזה דומה לזר שעשה כלי שרת להקטיר בחוץ א"כ לדעת הרמב"ן הא דילפינן משם דמעלין בקודש ולא מורידין אין זה כ"א אסמכתא א"כ מכ"ש דאין מחויבין לחשוש לדעת ר"ת דאולי הוי זה לשנות משל ר"ת לרש"י הורדה מקדושה לחול דלאיסור דאורייתא לא חששו ולאיסור דרבנן חששו וכעין זה איתא בש"ס ביצה לענין איסור מוקצה חששו ולענין איסור תחומין לא חששו:

ובהך ילפותא דמעלין ולא מורידין ממחתות זכור אזכור אשר נתעורר לי על הבעה"מ בש"ס ע"ז שכתב דהא דאמרינן דבאו פריצים וחללוהו כיון שבאו פריצים נעשה חולין היינו דוקא באבני מזבח דאין להם קדושת הגוף ויצאו ע"י מעילה לחולין משא"כ בכלי שרת דהם קדושים קדה"ג ולא יצאו ע"י מעילה לחולין עיש"ה הרמב"ן במלחמות השיג עליו באריכות א"כ לדעת הרז"ה חמור קדושת כלי שרת מאבני מזבח והיא נגד ש"ס מנחות (צ"ט) הנ"ל דילפינן מהא דעשה המחתות ציפוי למזבח דמעלין בקודש ולא מורידין וכו' הרי להדיא בקדושת מזבח חמור מכלי שרת וי"ל דשאני מזבח של נחושת ועיין זבחים ס' דנים כלי מכלי ואין דנים כלי מבנין ודוק ואכמ"ל בזה:

הדרן להנ"ל די"ל דבענין זה אזלינן בתר מחשבתו וא"ל בזה דהאיך מצינו אסור לזה ומותר לזה וכדאיתא בש"ס גיטין (פ"ג) נענה ריה"ג ואמר האיך מצינו אסור לזה ומותר לזה אסור אסור לכל וכו' עיש"ה דהא תינח באיסור דממילא אבל באיסור התלוי במחשבה כגון בנ"ד דבאמת קיי"ל כרש"י רק דחוששין לדעת ר"ת א"כ הם אחשבוהו לתפילין של ר"ת קודש משא"כ לאותן שאינן מניחין תפילין של ר"ת א"כ לדידהו תפילין של ר"ת אינם קודש כלל שפיר מותר להם לשנותם אם נזדמן להם תפילין של ר"ת לשנותם לשל רש"י כיון דלדידהו ירידה זו עלי' היא וכן איתא בש"ס חולין (דף ק"ב) אמר רבא את"ל מחשבת אוכלין שמה מחשבה כו' עד אמר לי' אביי מא"מ דאי אכל לי' אחר מחייב ואי אכל לי' איהו פטור אמר לי' זה לפי מחשבתו וזה לפי מחשבתו הרי להדיא דבמידי התלוי במחשבה אין זה איסור השוה לכל נפש ואין אסור רק למי שחישב עליו והכ"נ בנ"ד ג"כ אין אסור אלא למי שחישב לתפילין של ר"ת לקודש וכעין זה מצינו לענין הוצאות שבת בפ' כלל גדול (דף ע"ה) דכל שאינו כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו והוציא בשבת אינו חייב אלא המצניע עיי"ש דאיתא הא דלא כרשב"א דסובר דאם בא

אחר והצניעו דנתחייב זה במחשבתו של זה ועיין בש"ס זבחים (דף מ"ז) דזה מחשב וזה עובד ל"א ותלוי ג"כ בפלוגתת ר"ש ורבנן לענין הוצאה עיי"ש והכ"נ ל"א דאם נזדמנו תפילין דר"ת למי שאינו מניח כלל תפילין של ר"ת דיהי' חל עליו איסור לשנות משל ר"ת לשל רש"י מחמת מחשבתו של המניח זה ל"א כיון דלדידי' דאינו מניח כלל תפילין של ר"ת לא חשוב לדידי' תפילין של ר"ת תפילין כלל ודמי הא למי שקבל עליו שבת מבעוד יום דהוא אסור לעשות מלאכה מבעוד יום כיון דקיבל עליו את השבת ולאחרים מותר לעשות מלאכה כיון דלא קבלו עליהם את השבת וכן לעושים שני ימים יוה"כ דקיי"ל דאסור להם לאמר לאחרים לעשות מלאכה ביום שאחר יוה"כ ולאחרים חותר לעשות מלאכה וכעין זה איתא בתוס' שבת (דף קכא) שירי פרוזמיות שיש בהן שלש על שלש דמטלטלין היינו לעניים ובגדי עניים לעניים ובגדי עשירים לעשירים א"כ מצינו גם באיסור טלטול דאינו שוה לכל נפש דעניים יכולין לטלטל ועשירים אינן יכולין לטלטל וכן מצינו לענין כלאים בפ"ה דכלאים וחכ"א אינו מקדש אלא דבר שכמותו מקיימין וא"ר חנינא מ"ט דר"א שכן בערביא מקיימין קוצי שדות לגמליהן ואיתא בירושלמי פ"א דכלאים דאפילו לרבנן לאותן המקיימין קוצי שדות לגמליהן הי' מקדש אלמא דבמידי דתלוי במחשבה לאותן המקיימין קודש ולאותן שאינם מקיימין לא קודש:

ובדברי הירושלמי הזה מתורץ קו' המהרש"א (דף צ"ב) בשבת דהקשה על התוס' בד"ה את"ל דאמאי לא הקשו קו' על לישנא קמא דאמרינן המוציא משאוי בשבת על ראשו חייב חטאת שכן אנשי הוצל עושין כן ואנשי הוצל רובא דעלמא ושם הוי להו להתוס' לאקשויי קו' דהא בשבת (קמ"ד) אמרינן מי דמי ערביא אתרא א"כ מוכח דבאתרא ל"א בטלה דעתי' עיי"ש אולם לפי דברי הירושלמי הנ"ל ניחא דלכאורה קשה על הא דאמרינן בשבת (דף קמ"ד) של בית מנשה הי' סוחטין ברימונים ופריך בית מנשה הוי רובא דעלמא ומשני אין דהתנן מקיימין קוצים בכרם כו' והאיך מייתי ראי' מר"א הא קיי"ל הלכה כרבנן וכקו' התוס' שם, אולם לפי"מ שהבאתי דברי הירושלמי הנ"ל ניחא דהא אפילו לרבנן לאותן המקיימין קוצים קידש ולכך שפיר מייתי ראי' דלאותן הסוחטים ברימונים חשיב סחיטה ולכך ל"ק כלל קו' המהרש"א דללישנא קמא דאמרינן דעל שאר אנשים שאינם מאנשי הוצל דאמאי יהי' חייב דאטו אנשי הוצל רובא דעלמא לא הי' יכולין התוס' להקשות דהא אמרינן מי דמי ערבא אתרא אלמא דבאתרא ל"א בטלה דעתי' דהא דל"א באתרא בטלה דעתי' היינו דוקא לאותן המקיימין אבל לאותן שאינם מקיימין קיי"ל כרבנן דלא קידש ולכך הכ"נ אם הוציא אותו שאינו מאנשי הוצל הוא פטור ולגבי אחריני לא חשיב אפילו אתרא להגרר אחריהן אותן שאינם בני מקומן ולכך הקשו התוס'

על לישנא בתרא דאפילו אחד מבני הוצל שהוציא משא פטור משום דבטלה דעתו אצל כל אדם דהא אמרינן מי דמי ערבא אתרא ואפילו לרבנן לאותן המקיימין סבירא להו לרבנן דקידש וא"כ הכ"נ אם הוציא אחד מאנשי הוצל לחייב, ודוק כי דבר נפלא הוא, והכ"נ בנ"ד אינו חל איסור הורדת קדושה לשנות מתפילין של ר"ת לרש"י רק לאותן המניחין תפילין של ר"ת אבל לאותן שאין מניחין כלל תפילין של ר"ת להם מותר לשנות מר"ת לשל רש"י רק אפי' אם נאמר דמתפילין דר"ת אסור לשנות לכל אדם משום דבטלה דעתו לרוב בנ"א שמניחים תפילין דר"ת עכ"פ בתפילין דש"ר דאחד מני אלף שמניחין בודאי מותר לשנותם לשל רש"י למי שאינו מניח אותן:

[מבהמ"ח. ע' ג"כ ש"ע הרב דלמנהג שלנו שמברכין אדרש"י וס"ל דהם עיקר לענין אי' ברכה לבטלה יכולים לסמוך ג"כ להחליף רצועה מר"ת לרש"י דאי' אין מורידין דרבנן]:

וע"ד אשר הקשה לשיטת הערוך דסובר דפס"ר דלא ניחא לי' מותר מהא דנר שאחורי הדלת דרב אוסר לפתוח וליעול משום דפס"ר היא והא לא ניחא לי' בכיבוי והבערה יפה הקשה לכאורה, ובהשקפה ראשונה עלה ברעיוני לתרץ קו' והיא דהנה נודע דעת הר"ן דאפילו לשיטת הערוך דסובר פס"ר דל"נ לי' מותר היינו דוקא בשבת אבל לא כן בשאר איסורין דדוקא בשבת דבעינן מלאכת מחשבת, והנה התוס' בשבת ובכתובות (ו.) הקשו דאמאי לא יהי' אסור דשא"מ בחבורה דכשם דאמרינן הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב דשא"מ נמי לחייב ותירצו דדוקא מתעסק בשבת הוא פטור משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה אמרינן שפיר הואיל ומקלקל חייב אלמא דל"ב בחבורה מלאכת מחשבת ולכך מתעסק נמי חייב כמו בשאר איסורין אבל דבר שא"מ דאם בשאר איסורין מותר גם בחבורה מותר ולפי"ז בפס"ר דלא ניחא לי' דדוקא בשבת הוא מותר משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה א"כ בחובל ומבעיר דמקלקל חייב א"כ לא בעי מלאכת מחשבת ולכך פס"ר דלא ניחא לי' ג"כ אסור, ולפי"ז שפיר מתורץ קו' דשפיר אסור לפתוח ולנעול משום דפס"ר היא לענין הבערה ובהבערה מקלקל נמי חייב ולכך אפילו פס"ר דלא ניחא לי' אסור משום דמקלקל נמי חייב ודוק:

ידידו דו"ש מברכו בברכת השנים.

סימן עח

לכבוד יד"נ הרב המאוה"ג החריף המופלג בתו"י וו"ח כש"ת מו"ה צבי הירש נעדטלור נ"י אבד"ק פאדווא לאטשיסקי.

מכתבו הגיעני בפניא דמעלי שבתא, וכעת פניתי מכל טרדותי להשיבו במוקדם. ע"ד שאלתו באיש אחד אשר נשלח לו שני זוגות פרשיות מתפילין דרש"י מסופר מובהק וכאשר הובא לפניו הפרשיות מן הפאסט נפל מידו פרשה אחת לארץ וחזר וגלל את הפרשיות וכעת נפל לו ס' אם נתן לבו לדקדק שלא לערב את הפרשיות ואולי לקח מן הקודמין להמאוחרין ומן המאוחרין להקודמין והוי שלא כסדרן:

תשובה. את פילפולו הנעים ראיתי אם הא דבעינן כסדרן הוא מדאורייתא או דרבנן ואם הוא דרבנן הולכין בספיקן להקל אולם בהדיא מבואר בשו"ת עה"ג תשובה ס' דאם הוא ספק אם הוא כסדרן או לא הולכין להחמיר א"כ מוכח משם דהיא מה"ת וכן כתב בישע"י אולם בנידן דידן נ"ל דכשר מטעם ס"ס דשמא לא החליף הפרשיות כלל ואפי' אם החליף איכא למימר בכל זוג דלמא עירב בה פרשה מן הקודמין וא"כ הוי כסדרן ואע"ג דכבר נודע מ"ש התוס' דבתרי ספיקי דסתרו אהדדי אזלינן בתרווייהו לחומרא ועיין תוס' נדה (ד' כ"ז) ד"ה חומר ובב"ק (ד' י"א) ד"ה דקא מ"מ בנ"ד שפיר הוי ס"ס אע"ג דסתרו אהדדי, דהנה כבר נודע דבספיקא דרבנן היכי דתרתי סתרו אהדדי ל"א בי' ספק דרבנן להקל וכן כתב הר"ן בפ' ע"פ דאהא דאמרינן התם השתא דאתמר הכי והכי כולהו צריכי הסיבה וכתב הר"ן שם אע"ג דקיי"ל ס' דרבנן לקולא מ"מ הכא צריך הסיבה בכולהו דאם נחל לקולא בכולהו מיעקרה מצות הסיבה לגמרי וכן כתבו התוס' בביצה (די"ד) ד"ה איכא ועיין במג"א סי' תקל"ח ס"ק א' עיי"ש ואפי"ה קיי"ל דאם אמרו לאחד צא וערב עלינו עירב עליו מבעוד יום ולא עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך שניהם קני עירוב אע"ג דהוי תרתי דסתרי אהדדי ואזלינן בתרווייהו לקולא ואמרינן לגבי האי דבין השמשות היא יום ולגבי האי אמרינן דבין השמשות היא לילה ועיין בש"ס יבמות (ד' כ"ד) אהא דאיתא התם קדמו וכנסו אין מוציאין תנא שילא אפי' שניהם כהנים מ"ט חליצה דרבנן וספק חליצה לא גזרו בי' רבנן אע"ג דחד מנייהו ודאי חליצה נסיב אפי"ה אזלינן בתרווייהו לקולא ואע"ג דבירושלמי שם איתא דהא דקדמו וכנסו אין מוציאין הוא דוקא בישראלים אבל בכהנים אסור אבל אנן קיי"ל כש"ס דילן דאפי' שניהם כהנים אין מוציאין אע"ג דחד מנייהו ודאי חליצה נסיב וע"כ צ"ל דהא דכתבו התוס' והר"ן דהיכי דתרתי סתרי אהדדי אזלינן בתרווייהו לחומרא היינו דוקא באדם אחד דממנ"פ עביד איסורא אבל בשני ב"א אזלינן בתרווייהו לקולא ועיין בספר בית מאיר בצלעות הבית שהביא ראי' מהא דאפי' שניהם כהנים אין מוציאין לדעת הרמב"ן דבאיסור דרבנן והיא ספק על שני ב"א אזלינן בתרווייהו לקולא אם שאלו זא"ז

ועיין בש"ך סי' קי"א שהאריך בזה ודעתו ג"כ כדעת הרמב"ן דבשני ב"א אזלינן להקל בזא"ז ולא כדעת הרשב"א דמחמיר בזה:

אולם לכאורה יש למישדי נרגא בהך התירא שכתבנו משום דבכל זוג וזוג איכא ס"ס ואע"ג דסתרי אהדדי משום דכמו דבתרי גברי אזלינן להקל בספיקא דרבנן אע"ג דסתרי אהדדי הכ"נ בס"ס נמי בתרי גברי אע"ג דסתרי אהדדי אזלינן להקל דס' דרבנן וס"ס בדאורייתא שוים מ"מ בנידן דידן י"ל דאין להקל בזה דבס' דרבנן בשני ב"א אם שאלו בב"א אזלינן בתרווייהו לחומרא אפי' בב"א וכבר תמהו כולם על הרמב"ם דפסק אם על העכבר לבית זה או לבית זה שניהם א"צ בדיקה אע"ג דשאלו בב"א ותמהו כולם על הרמב"ם דהא בב"א לא אזלינן להקל אפי' בספיקא דרבנן ועיין בטו"ז בסי' תל"ט שהאריך בזה א"כ הכ"נ בנ"ד אע"ג דהוי תרי גברא דמסתמא נשלחין הפרשיות לשני ב"א מ"מ השאלה היא בב"א והאיך נוכל להקל בתרווייהו, אולם אחר העיון י"ל דדוקא בס' דרבנן דשאלו בב"א אזלינן בתרווייהו להחמיר דממנ"פ חדא מיניהו עביד איסורא בודאי משא"כ בס"ס כמו בנ"ד די"ל דשניהם כשרים דשמא לא החליף הפרשיות כלל שפיר מהני ס"ס אפי' בשאלו בב"א וראי' לזה מהא דאיתא בש"ס כתובות (ד' כ"ז) בעי ר' ירמי' אינה מחזקת המחבואה אלא אחד מהו כו' ומ"ש משני שבילין עד ה"נ כיון דשרו להו לכולהו כב"א דמי ומשני הכי השתא התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיטמא ופסק הרי"ף שם להקל בזה וכתב שם הרא"ש הטעם משום דבכל חדא וחדא איכא ס"ס שמא לא נטמאת ושמא נחבאת אע"ג דהמחבואה אינה מחזקת אלא א' ואפי' בב"א א"כ הכ"נ כיון דאיכא נמי ס' שמא לא החליף הפרשיות כלל שפיר מהני הס"ס אפי' בב"א:

וא"ל מהא דאיתא ביו"ד סי' ק"צ סעי' כ"ה דשתי נשים שנתעסקו בצפור אחד שאין בו דם אלא כסלע ונמצא על כל אחד כסלע שתיהם טמאות ועיין בתוס' נדה שם (ד' נ"ח ע"ב) ואמאי לא נימא התם ג"כ דהסלע יציל את כולם אע"ג דהתם נמי י"ל מי יימר דאיטמא דכתמים הוא רק ספק טומאה כמו"ש הרמב"ם בפ' ט' מה' אסורי ביאה דטומאת כתמים היא רק מספק ועיין בטו"ז סי' ק"צ ס"ק ב' מה שהביא בשם הכ"מ א"כ אפי' בב"א ה"ל למימר דשניהם טהורות אפי' בבאו לשאול בב"א כמו במחבואה:

אולם באמת ניחא דשם ל"ה ס"ס כלל כיון דהוי משם אחד דספק אי מעלמא אתו או מן הציפור א' היא אבל בס"ס גמור שפיר אזלינן להקל אפי' בבת אחת והנה זה דוקא אם הוחלף פרשה ראשונה או אחרונה דאז יש לספק על כל זוג שמא הוא הכשר משא"כ דאם הוחלף אמצעית הרי שתי הזוגות פסולות כמובן. מ"מ נראה דאפי' אם הספק הי' גם

שמא הוחלפו פרשיות אמצעית שפיר הוי ס"ס על כל זוג להכשיר דלמא לא הוחלף כלל ואת"ל הוחלף דלמא הוחלף פרשה ראשונה וזה הוא הזוג האחרון ושפיר הוי כסדרן או אפשר הוחלף פרשה אחרונה דלמא זה הוא הזוג הראשון ושפיר כשר דהוי כסדרן ולא נשאר רק ספק אחד דלמא החליף מהפרשיות אמצעית דאז שניהם פסולין א"כ שפיר איכא רובי ספיקות להכשיר דשמא לא הוחלף כלל ואת"ל הוחלף שמא הוחלף פרשה ראשונה או אחרונה ואז זוג א' הוא כשר וראי' ברורה לדברי מהא דמבואר ביו"ד סי' שכ"א דשתי חמורות שלא ביכרו וילדו שני זכרים ושתי נקבות דדעת הרמב"ם דאין לכהן כלום וטעמו מבואר ברמב"ם משום שיש ספיקות הרבה ועיין בטו"ז שם ס"ק י"א מ"ש שם לתרץ דברי הרמב"ם ושם דמי ממש לנ"ד די"ל דשתיהן חייבות דלמא כ"א ילדה זכר ואח"כ נקבה ומ"מ כיון דאיכא צד לומר דשתיהן פטורות ואיכא צד לומר דאחת חייבת ואחת פטורה הוי ס"ס וא"צ להפריש כלל א"כ ה"נ כיון דאיכא צד לומר דשניהם כשרות ואיכא צד לומר דאחת כשרה ואחת פסולה דשמא הוחלף הפרשיות חיצונות שפיר הוי ס"ס ודוק, וגם סברתו שהביא להקל מדברי הטו"ז בסי' ס"ט היא ג"כ נכון ועיין בטו"ז או"ח סי' ת"ט ס"ק ו' ובסי' תכ"ב לענין יעלה ויבוא לכן לדעתי הפרשיות הם כשרים בלי שום חשש ופקפוק כלל:

סימן עט

שוכט"ס לכבוד ידידי ויקירי ה"ה גיסי הרב החריף ובקי כש"ת מו"ה יצחק חיים כ"ץ ראפאפארט הוא הרב הגאון אבד"ק אסטראווע אח"ז משכנו כבור בעיר קראקא ז"ל מכתבך היקר עם ח"ת השגתי לנכון, ע"ד אשר הקשית בתוס' זבחים (צ"ב) שהק' אהא דנטמא דמה אין טעון כיבוס דהא מדאורייתא מותר לזרקו לכתחלה כדאמרי' בפסחים (ד' פ') שנטמאו וזרקו בשוגג הורצה והקשית מהא דפסח הבא בטומאה הוי פסול לענין שבירת עצם, יפה הקשית לכאורה אולם לדעתי נראה לתרץ בהשקפה ראשונה בהקדם דברי הרמב"ן בברכות הידוע לכל באי שע"ת דמש"ה גבי טומאה במת מצוה בזו אמרינן דלא נכתב ע"ז הלאו ולא בשאר עשה דוחה ל"ת משום דבמ"מ היכי דאיכא המצוה לא משכחת כלל הל"ת משא"כ בשאר עשה דוחה ל"ת משכחת לה דיהא העשה בלא הלאו כגון בכלאים בציצית דיוכל ללבוש טלית של צמר וא"כ ה"נ בשלמא בפסח הבא בטומאה דלפעמים משכחת שיהי' הל"ת דטומאה גבי פסח כגון אם לא הי' רוב ציבור טמאים ובא בטהרה ולכך הוי פסול עוד לענין שבירת עצם אבל גבי ציץ דלא משכחת בשום אופן דיהי' אסור לזרוק הדם כיון דהציץ מרצה ולא משכחת טומאת דם קדשים

בכה"ג אמרינן דלא נאמר הלאו דטומאה כלל על העולין כמו גבי טומאת מ"מ והו"ל כטהור וכן מוכח בש"ס פסחים בסוגי' דציץ מרצה על האכילות איתא שם דציץ מרצה ומשוי לי' כטהור עיי"ש, ולפי"ז אין אנו צריכים לומר דמיירי המשנה היכא דנשבר הציץ כתירוץ התוס' שם דדוחק הוא דמיירי דוקא בכה"ג רק כיון דמשכחת עכ"פ הלאו דטומאה גבי דם קדשים היכי דנשבר הציץ א"כ אף היכא דלא נשבר הציץ הוי אכתי פסול כיון דמשכחת לה הלאו דטומאה היכא דנשבר הציץ:

ומדי דברי זכור אזכור מה שהקשיתי אהא דאמרינן שם פסחים (ע"ח) הציץ מרצה על האכילות ומשוי לי' כטהור ומהני למיקבע בפיגול ולאפקינהו מידי מעילה כו' והקשיתי מהא דאיתא במעילה י' אמר רב ה"מ שאם אכל בשר קודש שנטמא דפטור פשיטא מאי קמפסיד יעש"ה דלפי' רש"י קודם זריקה יצא מידי מעילה בנטמא ואמאי קאמר דציץ משוי לי' כטהור לאפקוע מידי מעילה הא אף קודם זריקה אין בו מעילה בנטמא ריא קושי' חמורה לענ"ד:

וע"ד קושיתך במתני' דזבחים (ד' ס"ט) גבי מלק ונמצאת טרפה ר"י אומר מטמא בבית הבליעה והקשו התוס' שם וז"ל תימא אפי' נבלה גמורה לא תטמא לר"י דלא חייל אאיסור קדשים כמו נבלת עוף טמא דאינה מטמאה אבית הבליעה, ותמהת דהרי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ואין כאן איסור קדשים, יפה הקשית וגם אנכי הרגשתי בקושי' זו, והנה ראיתי במכתב אביך הוא חותני הגאון נ"י תירץ קושיתך דנהי דלא מיקרי קדשי ד' וליכא בהו מעילה אבל קדשים מיהא הוי ושפיר הקשו התוס' דנימא אאחע"א ובאמת מדברי התוס' בקידושין סו"פ האיש מקדש נראה דבקדשים שמתו ליכא שום איסור בהו דכתבו שם בד"ה מה שלי בשלך דשחוטי חוץ מותרים מדאורייתא לאכילה כמו קדשים ליתי שיצאו מידי מעילה ד"ת:

אולם דברי התוס' תמוהים הם דהלאו דלא תוכל לאכול בשעריך דאיכא על אוכל קדשים קודם זריקה מיהא איכא ועיין במקנה דכתב שם כן אולם כבוד אחיך גיסי יקירי ידידינו הרב החריף המפורסים מו"ה מאיר שיחי' העיר על תירוץ כבוד אביך הגאון נ"י מדברי התוס' זבחים (ד' מ"ה) על קדשי עכו"ם דשייך פיגול בהו אי לא דממעטינהו מקרא אע"ג דאין פיגול בעולין כיון דליכא מעילה בהו אלמא כיון דלית בהו מעילה ל"ש לומר אאחע"א ולכאורה יפה אמר אולם באמת ניחא דשם באימורין שפיר כתבו התוס' כיון דאין בהו מעילה שוב ליכא שום איסור בהו דאיתא דמנחות (ד' ע"ד) גבי כהן שאכל מן האימורין לאו דזרות לא קא מיבעיא לי אלמא דאיכא לאו דזרות באימורין אבל כתבו התוס' שם דלאו דזרות היינו קודם זריקת דמים דהיינו לאו דמעילה אבל לאו דזרות ליכא

בהו כיון דלא חזי לכהנים וכדאיתא במכות ובקדשי עכו"ם דליכא בהו מעילה ליכא שום איסור בהו ונהי דלאו דכליל תקטר איכא מיהא כל שהוא בכליל תקטר היינו קודם שנתפגל אבל לאחר שנתפגל שוב אינו בכליל תקטר דאינו רשאי להקטיר ושפיר חל עלייהו איסור פיגול משא"כ בבשר קדשים שפיר איכא הלאו דאיכא על האוכל קדשים קודם זריקה משום לא תוכל לאכול בשעריך וז"ב:

והנני דוש"ה.

סימן פ

החוה"ש לכבוד גיסי יקירי יד"נ עוז הרב הגאון כו' מו"ה מאיר כ"ץ ראפאפארט נ"י אבד"ק ליקאווא ראבד"ק קראקא ז"ל.

הגיעני נכון נועם מכתבך אשר בו דרשת לחוות דעי בדבר הלכה למעשה בשני אחים שותפים ברחיים זה כמה שנים וחזקת השכירות היא להם עוד מאביהם ואבי אביהם, והקאנטראקט נכתב רק ע"ש האחד וכאשר בקש האדון המשכיר הוספה כי העסק שוה יותר רק הם דוחקים אותו על סמך שלא יסיג אחר גבולם, וע"כ אם אינו שוה בעיניהם יותר יתנו לו קוויטל שהם מרשים לכ"א לשכור העסק, והם בחשבם כי בזה יכריעו את דעתו, ע"כ נתן האח שהקאנטראקט נכתב על שמו קוויטל בלשון פוליש שבאם ישכיר אחד את העסק לא יהי' להם טענה נגדו, וכאשר השיג האדון הקוויטל השכיר את העסק לאחר בהוספה:

הנה לכאורה עלה ברעיוני דהאח שנתן הקוויטל הפסיד חזקתו דבחזקות דידן לרוב הפוסקים מהני מחילה ויאוש אע"ג דקיי"ל דאין יאוש מועיל בקרקע כמו"ש התוס' בסוכה ובב"ב והש"ק הערה מהא דאיתא בגיטין פ' הניזקין אי איכא בי דואר במתא אחולי אחיל, אולם באמת כבר הערו בזה התוס' בב"ב בעצמם משום הנ"ל עיי"ש (בד' מ"ד) ד"ה דוקא, ועיין בשו"ת מהר"מ לובלין סי' ס"ב משם נראה להדיא דמהני יאוש בחזקות שלנו, ובמל"מ בפ"ג מה"א מבואר להדיא דאפי' אם בא הלוקח ונמלך עם המחזיק דקיי"ל לענין בר מצרא דהלכתא דצריך לאקנויי מיני' ולא איבד זכותו אלא א"כ קנו מידו, אבל לענין חזקות שלנו לא בעי קנין, וכמו"ש המהרש"ל בתשובה סי' מ"ג דבחזקות דידן בדיבור בעלמא מסתלק ולא דמי לדדב"מ, וכיון דאפי' היכי דבב"מ בעי קנין מהני לענין חזקה בדיבור בעלמא, א"כ מכש"כ אם נמלך המוכר בהמחזיק דמהני אפי' במצרנות מכש"כ דמהני גבי חזקה דגרע ממצרנות כנ"ל וא"כ הי' נראה לכאורה דהפסיד האח שנתן הקוויטל את חזקתו:

אמנם לאחר העיון נ"ל ברור דלא יגרע חזקתם ע"י הקוויטל שנתן האחד, כיון דבחזקות כאלו כגון חזקת רחיים ואוראנדא שייך מצרנות ג"כ, וא"כ כיון דיש להאחים גם זכות מצרנות א"כ אפי' הי' הקוויטל מחילה גמורה למי שישכור את הרחיים הא קיי"ל דבנמלך הלוקח בבן המצר דהלכתא דצריך לאקנויי מיני' וכתב הנמ"י שם דהטעם היא דחשבינן לב"מ כאלו יש לו קנין קצת בגופו של קרקע מיהו אי קנו מיני' סגי אע"ג דהוי כעין קנין דברים א"כ מבואר להדיא דגבי מצרנות לא מהני מחילה רק קנין א"כ אפי' אם נימא דבחזקות דידן מהני מחילה כדעת המל"מ והרש"ל הנ"ל מ"מ הכא כיון דיש בזה זכות מצרנות ג"כ בודאי לא מהני מחילה ובעינן קנין, וע"כ מלתא דפשיטא הוא דלא הפסידו חזקתם בהקוויטל שנתנו דאפי' אם מחלו בפירוש להשוכר קודם ששכר ל"ה מועיל כיון דיש להמצרן זכות בגופו של קרקע, ואע"ג דבנמלך המוכר בבן המצר ואמר לא בעינא זיל זבין לעלמא קיי"ל דלא צריך למיקני' מיני' התם לאו משום מחילה הוא דבאמת מחילה ל"מ במצרנות כיון דיש לו זכות בגוף הקרקע, רק דאנו חוששין לתקנת המוכר כמ"ש הג"א שם דלא גרע מהני צרירי והני שרי דבטל זכות המצרן וה"נ כיון דאמר להמוכר לא בעינא אין המוכר מחויב להמתין ותקנתא עשו בזה להמוכר ולא תקנו בזה משום ועשית הישר והטוב, וכיון דרק לתקנת המוכר היא ממילא מובן דבנ"ד לא שייך זאת כדאמרינן בש"ס דב"ק צ"ו תקנתא לעכו"ם ניקום ונעביד, ועוד דשם גם מצרנות דאמר שאינו רוצה לתת הדמים שנתן השני ל"ש מצרנות, משא"כ בנ"ד שהדמים שנתן רוצה לתת גם עתה רק דאינו רוצה לתת ההוספה א"כ מה בכך שנתן קוויטל ואמר דלא בעינא לי' היינו שאינו רוצה לשכור העסק בהוספה בזה לא הפסיד חזקתו כיון דהדין עמו בזה במה שלא רצה לתת הוספה דתקנת החזקה כך שאין רשות לשום אדם לשכור ולתת הוספה ואם נתן אחר הוספה מבואר בכה"ג דמחויב להחזיר לו ההוספה משום דינא דגרמי א"כ זה שאמר דל"ב לי' לשכור בהוספה לית דין צריך בושש כלל שלא הפסיד כלום בזה, ובזה שאמר בהקוויטל שלא יהי' לו שום טענה על השוכר לא עדיף ממחילה והמחילה לא מהני כיון דיש לו קנין בגופו של קרקע כיון דשייך מצרנות ג"כ בנ"ד:

עוד יש לפקפק דמחילה כזו לא תועיל כיון דלא מחל לשום איש פרטי רק בכלל לכל מי שישכור ודמי להא דמבואר בשו"ת הרשד"ם סי' ל"ח מובא בש"ך סי' קכ"ט דאם כתב בכת"י כל מי שיתנדב ללוות לפלוני כו"כ ממון אני נכנס ערב עבורו ל"מ דדמי להא דכל הזן אינו מפסיד דלדעת הר"ן בנדרים אינו חייב לשלם כלל, אולם משם הי' מקום לומר דהוי סד"ד כיון דלדעת הש"ך ביו"ד דכל הזן אינו מפסיד ג"כ חייב לשלם והלוקח נקרא

מוחזק נגד המצרן, אולם מטעם המבואר למעלה מלתא דפשיטא הוא דאינו מועיל כלל אפי' הי' מוחל בפירוש ובפרט דאומדנא דמוכח הוא דלא נתן הקוויטל רק כדי שיראה האדון שאינו שוה כ"כ ובמתנה בג"ד בעלמא סגי ולדעת כמה פוסקים במתנה מהני אפי' דברים שבלב כמבואר ברמ"א סי' ר"ז סעי' י"ד ע"כ הדין ברור לדעתי דלא נגרע זכות האחים והשוכר מחויב להחזיר להם העסק:

ועוד יש לדון בזה דלא תועיל המחילה מאחר שלא היתה נגד אדם פרטי עפ"י המבואר בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' כ"ב דמזכה לאנשים שאינם ידועים ל"מ משום דאין ברירה ותירץ שם הא דמבשרני בב"ב ק"מ וכן גבי שאול שנדר למי שיכה את גלית אף שלא הי' דוד מבורר באותו שעה דהתם זכה מטעם שליחות ושליחות לא בעי קנין כלל ומה"ט זכה באמירה בעלמא, והקנין מתחיל א"כ משעה שעשה השליחות ואז הרי הוא מבורר, משא"כ בנ"ד דהזכות ע"פ הוא בשעת המחילה דבשעה ששכר לא מחל כלל, ואף דשטר המחילה קיים ומצרנות הוי כזכות בגוף הקרקע דמה"ט בעי קנין וא"כ שוב מהני שטר, אבל זה אינו דהא לא מסר השטר להשוכר רק להאדון, ואין לומר דהאדון זכה עבור השוכר, דהא אין זכי' לעכו"ם, ועכצ"ל דהזכי' מתחלת בשעה שנתן הקוויטל ואז לא הי' מבורר, ודו"ק, אולם אם נימא הא דאין ברירה הוא מטעם ספק א"כ הלוקח יוכל לומר שמא יש ברירה, אך באמת בלאה"כ לא מהני המחילה מטעמים שכתבתי למעלה, והדין ברור דלא הפסידו האחים חזקתם כנ"ל:

פלפולך בב"מ נ"ח בסוגיא דבני העיר ששקלו את שקליהן הוטב בעיני אך אין לי פנאי לבוא עתה באריכות זולת על דבר קושיתך דאמאי חייבין לישבע שאינו ברשותו הא הכא לא שייך ספק מלוה ישינה לגבי הקדש, יפה הקשית ומה"ט פסק בתשובה להרמב"ן מובא בב"י סי' ע"ה באורך ובש"ך בקצרה דבאומר לקחת ממני רבית א"צ לישבע כיון דלא שייך ספק מלוה ישינה עיי"ש, אולם בסי' פ"ז איתא להדיא גבי גזלתני דחייב לישבע אף שלדבריו הוא חשוד ועיין בט"ז שם שהערה מהא דקידושין השבע לי שלא נמכרת לי בעבד עברי, אולם שם שייך ספק מלוה ישינה כמ"ש הסמ"ע שם, אך בסי' שפ"ח מבואר גבי מסרתי והוא כופר דחייב לישבע והדברים עתיקים ולא אוכל להאריך כעת בזה:

אך קושיתך חזקה ביותר לדעת הרמב"ם דכל השבועות הס מצד גלגול על שבועת שא"ב וכשיש עדים שא"ב אינו חייב לישבע שלא פשע והכא כיון דאינו נשבע שא"ב אינו חייב לישבע שום שבועה, והנראה לדעתי לתרץ קושיתך בטוב טעם, דהנה איתא בשקלים (פ"ג מ"ב) הנותן לחבירו לשקול על ידו ושקל ע"י עצמו אם משנתרמה התרומה מעל וקודם שנתרמה התרומה לא מעל דאכתי ממון הדיוט הוא, א"כ לפי"ז קושיתך הוא רק

על אחר שנתרמה התרומה דקודם שנתרמה הוי ממון הדיוט ושייך שפיר ספק מלוה ישינה:

וא"כ מתורץ קושיתך כמין חומר דשפיר חיישינן דישנו השקל ברשותו ואפ"ה לא חשוד אממונא דלא חשדינן לי' שיוציא השקל לצרכו רק דחשדינן לי' שיקח השקל לשקול על ידו בכדי שלא ימשכנו, ואי תיקשי אכתי הוא חשוד דאי ישקול על ידו הוא מעל וחשוד אשבועתא ג"כ, זה אינו דבירושלמי שם הקשה דאמאי מעל אלו הגונב עולתו של חבירו ושחטו סתמא לא לשם בעלים הראשונים מתכפרת ומשני תפתר במסיים, עיש"ה, וא"כ שפיר חשדינן לי' דלא מסיים כדי שלא ימעול והדרא למרא קמא, כקו' הירושלמי אלו הגונב כו' לא לשם בעלים הראשונים מתכפרת, אך דיפטור א"ע משקל בכדי שלא ימשכנו אותו ול"ה חשוד אממונא כלל דאטו מי שאינו שוקל את שקלו הוא חשוד אגזל, דאפי' מי שאינו מעשר לא חשוד לאחלופי וכמבואר בחולין (דף ז') ובגיטין, ודוק.

סימן פא

להנ"ל

היום הגיעני נעימת ימינך והנני עט ממהר להשיבך. ע"ד אשר דרשת חות דעתי עפ"י דתה"ק בנדון שתפס וזכה בע"ח המאוחר בדיניהם מהלוקח ישראל שקנה מן העכו"ם אי נימא דליכא משום תקנת השוק לגבי הלוקח כיון שבא מכח עכו"ם, באמת חזות קשה לי על המשפט הזה אשר הבע"ח המאוחר זכה בדיניהם כי בודאי לא זכה מפאת אשר העלוהו קודם החוב בהיפאטעק כי אז הי' קודמים הבע"ח הראשונים ובל"ס זכה רק במה שעשה אח"כ פענדונג על העצים ומעולם לא שמענו אצלינו כזאת שיוכל בע"ח לתפוס מלוקח שקנה מקודם, אולם אין אנו אחראין לחקות על משפטם:

והנה גיסי יקירי הרחבת הדיבור בענין אי אמרינן בא מכח העכו"ם כמוהו למעליותא ג"כ, וכבר הוכיח המהרי"ט דגם למעליותא אמרינן כן מהא דבכורות דלוקח טבלים מן העכו"ם מעשרן והם שלו משום דא"ל אתינא מכח דלא מצית לאשתעי דינא בהדי', אולם שם הטעם משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והיא הטעם דמהדרינא שטרא למרי' כמבואר במלחמות פ"ק דב"ק עיש"ה והכא לא שייך הך טעמא:

אולם לדעתי נראה דהכא בודאי ל"ש לומר כלל דבא מכח עכו"ם הוא כעכו"ם דהא קיי"ל דאפי' בשיעבד לו מטלטלין אג"ק דא"י לטרוף מטלטלין שמכר מפני תקנת השוק כידוע וכן קיי"ל דאפי' ממה דעומד לקצור א"י בע"ח לגבות כמ"ש הש"ך סי' צ"ה דלענין

בע"ח שאני דלא סמך דעתי' עלייהו דבידו לקצור ולמכור וכן כתבו התוס' בסוטה (ד' כ"ה) ד"ה לאו דלא תקני לבע"ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וא"כ הכא כיון דהעצים הי' עומדים לגדור ולא חל שיעבוד הבע"ח עלייהו כיון דלא סמכא דעתי' דבידו להבריחם לגדרם ולמכרם ואפי' בשיעבד לו בפירוש מטלטלין אג"ק אינו יכול לטרוף משום תקנת השוק א"כ בודאי ל"ש לומר בזה בא מכח עכו"ם הוא כעכו"ם דהא דא"י לטרוף ממטלטלין שמכר לאו משום דינא היא דהא עפ"י הדין הי' יכול לטרוף רק משום תקנת השוק א"י לטרוף וא"כ כיון דהקונה הוא ישראל מה בכך שהמוכר הוא עכו"ם אטו בשביל זה לא עשו תקנה לישראל, וזה ברור מאוד דכיון דרק משום תק"ה היא דא"י לטרוף ל"ש לומר דבא מכח עכו"ם כעכו"ם כיון דזכות הלוקח לאו משום דין הוא רק משום תקנה כמו בלוקח מגנב שאינו מפורסם ובזה אין לחלק בין קונה מישראל או מעכו"ם כיון דהקונה הוא ישראל ולגבי ישראל עשו תקנה שלא יוכל לטרוף ממנו ועיין בש"ך סס"י קכ"ו דאפי' היכא שהמטלטלין הם כעת ביד הבע"ח א"י לטרוף כמו אם הי' ביד הלוקח וחולק על המהר"מ אלשיך וזה ברור דבקונה מן העכו"ם מטלטלין ג"כ הבע"ח אין יכול לטרוף וכן ממה שעומד לגדור א"י לטרוף ואין לחלק בזה בין קונה מעכו"ם לקונה מישראל לענין תקנת השוק, ובפרט דהכא ממנ"פ איכא, אם דין העצים כקרקע א"כ איכא דין קדימה ושייך להבע"ח הקודם ואי דינם כמטלטלין דאין בהם דין קדימה א"כ ממילא א"י לטרוף ממטלטלין שמכר משום תקנת השוק ודוק:

ועיין בתומים סי' ס"ו לענין עכו"ם שמכר שטר חוב הטעם דבא מכח עכו"ם כעכו"ם הוא כעין דאמרינן אי שתקת שתקת ואי לא מהדרינא שטרא למרא ומש"ה הקשה אמאי הקונה מעכו"ם א"י העכו"ם למחול הא אם העכו"ם הי' מוחל הי' מהני המחילה, א"כ בנ"ד ל"ש לומר הבא מכח עכו"ם, רק משום דד"מ דינא, וכבר כתב הש"ך בסי' ע"ג ובסי' שנ"ו לענין יאוש וש"ר דל"א דדמ"ד נגד דין מפורש והכא דין מפורש היא דמטלטלין אין יכול לטרוף ועצים העומדים לגדור לגבי בע"ח אמרינן דכגדור דמי כנ"ל.

גם מה שטען הבע"ח דלא הי' לו לקנות דשמא הי' נתיקר הקרקעות לאו טענה היא דאין להקדש אלא מקומו ושעתו כדאיתא בש"ס ערכין עבדים נמכרים בכסותם לשבח וכן פרה וכן מרגליות ועיין בב"י חו"מ סי' ק"ט לענין אם מכרו בשעת המגפה לכן לדעתי עפ"י דתה"ק הדין עם הקונה אך בזה"ז א"א להעמיד על הדין וטוב לפשר ביניהם אבל הדין הוא עם הקונה לפענ"ד:

והנה בנ"ד אי נאמר שיועיל תפיסת הבע"ח משום דאיתרע זכות הלוקח מפני שקנה מעכו"ם וכתבת דלגריעותא בודאי אמרינן דהרי הוא כעכו"ם וא"כ הקונה הוא כעכו"ם

לגריעותא, אולם לפמ"ש ל"ש הכא לומר כן דבאמת אם הי' המטלטלין אצל ישראל אם תפס הבע"ח מאוחר וגבה הי' זוכה אפי' במטלטלין אג"ק לפי דעת הש"ך בסי' ס' סק"ח דלגבי בע"ח מאוחר עשו ג"כ תקנת השוק ולא כדעת הב"י עיי"ש א"כ אפי' בלאו דינא דמלכותא כלל הי' זוכה הבע"ח מאוחר עכ"פ בהגביהו הלוה מעצמו ואפשר גם הגבהו עפ"י ב"ד עיין הגהת א"ב ונה"מ שם אבל לאחר שקנה מן העכו"ם בודאי א"י לגבות מהלוקח כמו אם קנה מישראל והבן, ועיין בש"ס (ד' צ"ו) דהא דהשביחה עכו"ם מהו ושם (ד' ק"ה) דלשמא תייקר לא חיישינן ועיין בהג"א שם אך אולי מש"ה זכה הבע"ח בדיניהם משום דהלוקח לא הי' לו שטר ובדיניהם לא קנה אלא בשטר ומש"ה הצליח בהפענדונג א"כ דין מפורש הוא (בב"ב נ"ד) דמלכא אמר דלא ליקני אלא באיגרתא דבהא אמרינן דד"מ דינא, וכן הוא מבואר בש"ע סי' קצ"ד ובר"ן פ"ק דגיטין ובזה אין אנו צריכין כלל להא דבא מכח עכו"ם כעכו"ם רק משום דד"מ סגי אבל דין דבא מכח עכו"ם לא שייך הכא כלל, ודוק:

ועל דבר שאלתך בענין מצרנות במוכר שדהו מפני רעתה נהניתי מדבריך כי הראית פנים לכל צד והכרעתך נכונה להלכה ודכירנא כי ישבתי על מדוכה זו עם כבוד אביך חותני הגאון החסיד זצלה"ה אודת מכירת ביתו של ר' אברהם אלי' ויצא הפסק כדעת השעה"מ דליכא בזה משום דדב"מ ונ"ד דמי לזה ממש אולם עלה ברעיוני דהא בנדרים (דף ל"א) מוכח דזבוני דרמי על אפי' הוי הנאת מוכר כמו במוכר ביותר וא"כ אם נימא דבזביני דרמי על אפי' לית בי' דינא דבר מצרא א"כ במוכר ביותר הוי לן לומר ג"כ דלית בי' דינא דב"מ ובהדיא איתא זבן במאתן ושוה מאה דצריך לתת לו מאתים ולמה לא נימא כמו זביני דרמי על אפי' ואין לומר דבקרקע כיון דאין אונאה לקרקעות אפי' אם מוכר ביותר ל"ה זביני דרמי על אפי' דהא התוס' בב"ב (דף ס"א) ד"ה ש"מ כתבו דבקרקע ג"כ שייך הודעת דמים דהא דאין אונאה לקרקעות היא רק גזיה"כ עיי"ש, ובזה יש לעורר על דברת הבעה"ת בש"ך יו"ד סי' קע"ג סק"ב דקרקע הוי אין שומתו ידוע לענין רבית הלא מדברי התוס' הנ"ל נראה דקרקע הוי ג"כ שומתו ידוע:

אולם לאחר העיון נראה דהנה קשה לכאורה אהא דכתבו התוס' בכתובות (ד' צ"ט) אהא דמקשה והא מר היא דאמר אין אונאה לקרקות היינו גבי מצרן והוי כשליח ומשני דה"מ בעה"ב היינו דלא חשיב כשליח ממש, וחזות קשה לי דאפי' אם נימא דחשיב כשליח ממש לא קשה קו' הש"ס דאי נימא דיכול לומר לתקוני שדרתיך כו' א"כ יצמח הפסד למוכר וממילא לית בי' דינא דב"מ, אך הדבר נכון כיון דגם בקרקע יש איסור דלא תונו א"כ אין לחוש אם יצמח הפסד למוכר דאין אנו אחראין לרמאין, וא"כ שוב אין

סתירה לשעה"מ דשם אף דהוי כמו זבוני דרמי על אפי' אין לחוש דלמא יחזור הלוקח דאדרבא יחזור ויחזור ולא יחריך רמי' צידו, משא"כ בזביני דרמי על אפי' לא תקנו דינא דבר מצרא, ועכ"פ נכונים דבריך לדינא, וכמו שפסקנו גם אנחנו [כנראה שכ"ג אאמו"ר זצללה"ה לא הי' לפניו גוף הס' שע"מ שהעיר בעצמו, מהא דמכר שוה מנה במאתים, והנחתי הדברים כהווייתן בשביל חי' ההערות שנתוספו כאן]:

סימן פב

להנ"ל

נעימת ימינך הגיעני בזו הרגע בדבר השאלה בנדון השותפים שהבריח האחד המכס לעצמו ושש אנכי על אמרותיך ועל הערותיך היקרות מדברי הר"ן פ"ק דע"ז והגהת מהר"מ שם על הא דיניח נמצא נהנה, ומדברי הירושלמי שקלים פ"ב ה"ב, מכיון שב"ד ראוין למשכנו ולא משכנו כמו שנהנה עיי"ש, והנני להגיד לך חות דעתי בענין זה מה שעלה ברעיוני בהשקפה ראשונה, כי הדבר ברור לדעתי דשותף אין יכול לומר בהברחו המכס לעצמי הצלתי, אע"ג דקיי"ל דשותף שגנב אין לחבירו חלק בו מ"מ לא עדיף שותף משליח ובשליח קיי"ל דבטעות שייך הכל לשליח כמבואר בחו"מ סי' קפ"ג ובתוס' כתובות (ד' צ"ח) ד"ה אמר דכתבו דלר"י נראה שהכל לשליח שאם גנב וגזל והטעה את העכו"ם מה טיבו של בעה"ב, ואפ"ה מבואר ברמ"א סי' קפ"ג בשם הג"מ ואם נתן לו מאתים לשלם לעכו"ם והשליח הטעה לעכו"ם ונתן לו רק מאה והעכו"ם סובר שקבל מאתים דהכל למשלח דהוי כאלו מחל העכו"ם חצי החוב והוא של המשלח, ולכאורה היא סותר לדין המבואר בסעיף ו' דשלח שליח לקבל מעות מעכו"ם וטעה העכו"ם ונתן יותר דהכל לשליח, והסמ"ע בס"ק כ"ו מתרץ דלעיל מיירי בשליח שהטעה לעכו"ם וקבל יותר מהמגיע ע"כ זכה בו השליח משא"כ אם השליח הטעה לעכו"ם ונתן לו פחות מהמגיע א"כ המעות היא של המשלח ע"כ מה שנשאר ברשותא דמרא קיימא, ועיין בנה"מ ס"ק ט"ז, ומבואר א"כ להדיא דאפי' בשליח שאין מחויב להשתדל לטובת המשלח אם הטעה העכו"ם שנתן לו פחות מהמגיע הכל היא של המשלח א"כ הברחת המכס לא עדיף משאר חוב ואם הטעה אותו ונתן לו פחות שייך להמשלח דהמעות הנשאר ברשותא דמרא קיימא:

ומ"ש עפ"י דברי תשו' מהר"א ששון המובא בש"ך, הנה אין הס' ת"י, אך בלמדי דברי הש"ך חשבתי בדעתי דודאי כונת מהרא"ש היא דהמשלח צריך לשלם להשליח שכר טרחתו עבור הטובה שעשה לו כמבואר בריש סי' רס"ד ברמ"א דכל אדם שעושה עם

חבירו פעולה או טובה לא יוכל לומר בחנם עשית עמדי רק צריך ליתן לו שכרו ואם מצילו מן ההיזק לבד דינו כמבריח ארי ועיין בנתיבות שם, ולכן כ' המרא"ש דזה ל"ה כמבריח ארי וצריך לשלם לו עבור טובתו אבל עיקר הריוח בודאי היא של המשלח ומכש"כ בשותף שמחויב להשתדל בטובת השותפות ומה"ט מחלק הנתיבות בסי' קע"ח דבשנים שלוו מאחד ואינם שותפים כלל ואין כ"א מחויב להתעסק עבור חבירו אפי' נולד המחילה ע"י פיוס הריוח לעצמו משא"כ בשותפין שהמס הוא על הסחורה אם המחילה ע"י פיוס הריוח הוא לאמצע כיון שכ"א מחויב להתעסק עבור כולם, ובפיוסו הוי כאלו פייס עבור כולם, א"כ בנ"ד הוי כאלו מחל חצי המכס דהריוח היא להשותפות, ודוק:

ובפרט במכס דאינו שייך לישראל דמבואר בר"ן פ"ד דנדרים מובא ברמ"א סי' שס"ט ס"ו, דאם הישראל לא קנאו לעצמו אם אדם מבריח אין למוכר לכוף אותו ליתן דהוי כהפקעת הלואתו דשרי וכבר נודע מדברי התומים סי' קכ"ח דמ"ה פורע חובו של עכו"ם חייב לשלם לו ול"ה כמבריח ארי משום דהפקעת הלואה שרי בעכו"ם א"כ חוב של עכו"ם הוי רק כמו עלילה והפסד ובמציל חבירו מעלילה והפסד קיי"ל דצריך לשלם לו, א"כ ה"נ בהברחה זו כמציל את השותף מעלילה והפסד ואם שותף אחד מציל את השותפות מן עלילה והפסד מלתא דפשיטא הוא דהריוח הוא לאמצע, וע"כ הדבר ברור דבנ"ד שייך הריוח להשותפות ולא דמי לשיירא שעמד עלי' גייס דבאמר לעצמו אני מציל הציל לעצמו דשאני שיירא שחלק עצמו מכל השותפות כמבואר בת"ה סי' שמ"א משא"כ הכא דעדיין הם שותפים בכל הדברים אם הציל את השותפים מן ההפסד בודאי היא לאמצע והכא הוי כמציל מן ההפסד כמ"ש התומים הנ"ל וע"כ הדבר ברור שהריוח היא לאמצע:

(מבהמ"ח. יש לעיין עפי"ז במה שהבאה"ט חו"מ סי' קכ"ח ס"ק י"ז הביא משו"ת ד"ד ומהרש"ך דשותף שהבריח המכס זוכה לעצמו ולא לאמצע כי לפי בירורן של הדברים בתשו' זו נראה מסתבר שהוא לאמצע]:

ועל הטענה השני שרוצה להוציא מהעסק מה שהכניס יותר מאשר הי' מחויב להכניס עפ"י תנאם, לדעתי דאינו יכול להוציא מה שכבר הכניס דכבר נודע דעת הת"ה דכל מקום שאין הקנין נתפס בו אם זכה וקבלם כבר שוב לא מפקינן מיני' כמבואר בסי' קכ"ו ברמ"א סעי' כ"ב, ואפי' לדעת הש"ך סי' ס"ו החולק עליו וסותר ראיות הת"ה מפירות דקל דאי שמט ואכל לא מפקינן מיני' דהתם שאני משום דידע ומחל, מ"מ נ"ד דמי לפירות דקל כיון דנתן יותר מאשר הי' מחויב א"כ גילה דעתו דמחל כל התנאי ודמי לקידש על תנאי וכנס סתם דאוחילי אוחלי' לתנאי כיון דעבד מעשה א"כ ה"נ כיון דנתן יותר מכפי

התנאי אחילי אוחלי לתנאי ואינו יכול להוציא וכמו בכור שנטל חלק כפשוט דויתר בכל הנכסים:

ועיין בר"ן קדושין מדעתו דאם נתן לחבירו סתם הוא מתנה עיי"ש גבי נתן הוא ואמרה היא והביא ראי' מהא דאמרינן בשבועות אי דאמר אין שקלי ודידי שקלי כי עדים רואין מבחוץ מה הוי א"כ בנ"ד אם נתן יותר בסתם בודאי ויתר על התנאי, אך אפי' לדעת החולקין על הר"ן והרשב"א וז"ל דבסתם לא אמרינן דבמתנה נתן לו בכ"ז הכא כיון דלולא התנאי הי' מחויב להכניס לפי חלקו כמבואר בנד"מ סי' קע"ו, דאם השותפות צריך ליותר מעות מחויב השותף לתת אך מחמת התנאי שהתנה אינו צריך לתת יותר בכה"ג ודאי אמרינן דכיון שנתן בסתם ולא התנה ע"מ להחזיר אוחלי' לתנאי ואינו יכול להוציא בחזרה, ובטענה השלישית כדבריך כן היא דדינו כטוען שטר אמנה היא ומחויבים השותפים לישבע כי לא הי' שטר אמנה:

סימן פג

בענין הנ"ל

יקרתך הגיעני ותש"ח לך על טרחתך להעתיק לי תשו' מהר"א ששון, ואחרי כל אלה לדעתי הדין עמי ויה"ר דלהוי כל שמעתתא ברירין לי כהדא מלתא [ירושלמי פ"ק דקדושין], ובתשו' מהרא"ש מבואר דהיינו דוקא כשהי' בבית המוכס המשתמר וזכה החצר להמוכס בגוף הסחורה משא"כ כשהסחורה בביתו וכליו של הישראל א"כ הוי המוכס כשאר חוב ואף די"ל דיש לחלק בין מוכס לשאר חוב עפי"מ דאיתא בב"ב (ד' נ"ה) א"כ בטלת ירושת בנו הבכור וכ' התוס' שם דל"ד לשאר חוב דהוא מחוסר גובייגא משא"כ במ"ס דקרקעות הן של המלך וכבר היא מוחזק ומה"ט כ' התוס' בחולין (ד' כ') דמש"ה בחו"ל פטור מן המעשר מה"ת כיון דקרקעות שלנו משועבדות הן למלך למס עיי"ש,ועיין בב"ש סי' ק' ס"ק י"ד, אולם בחו"מ סי' רע"ח מבואר דהיכא דדרכו ליקח הקרקע חשיב ראוי אבל היכא דדרכו ליקח מעות לא חשיב ראוי והוי כשאר חוב וכן לענין בהמת ארנינא קיי"ל דאם התנו מתחלה שיתנו לו דמים חייבת בבכורה כמבואר בסי' ש"כ ס"ה עיי"ש, לכן לדעתי הריוח היא להשותפות:

ואודות הסתירה בדברי הרמ"א סי' שס"ט שהארכת גיסי יקירי בדברים נכונים באמת כבר תמה בזה הכ"מ ובב"י דא"כ אמאי אסור להבריח המכס במלך עכו"ם כיון דהפקעת הלואה מותר ותירץ הכ"מ ובב"י בבד"ה דרק משום חשש סכנה אסור אבל מן הדין מותר א"כ הוי כמו עלילה והפסד לדעת הב"י, ואפי' לדעת המל"מ שם דדעת הרמב"ם דאין

זה ענין להפקעת הלואה כיון דדינא דמלכותא דינא והמלך גזר שלא יבריחו היינו לדעת הרמב"ם אבל לדעת הר"ן והרמ"א מבואר להדיא דאם לא קנאו ישראל רק הוא הגובה מותר להבריח וכן מבואר בתשו' רש"ק שהביא המל"מ שם עיי"ש יותר תראה מקושיתו על הר"ן דשרי לכתחלה להבריח אפי' הממונה הוא ישראל א"כ ודאי הוי כמציל מן ההפסד ודוק:

סימן פד

ב"ה יום א' כ"ו אדר תרל"ז הרימלוב.

שלוי"ר לכבוד ידיד נפשי עוז הרב החריף המופלג בתוי"ר וו"ח יקר הערך חכם ושלם כש"ת מו"ה צבי הירש ליב ביליג נ"י

ביום אתמול כי יעבור בלילה האיר נגד עיני יקרתו לנכון והנני עט ממהר להשיבו ולהגיד חו"ד בזה עפדתה"ק בדבר הצוואה:

את דברי תשובת הרב המתיר ראיתי ויען כי דבריו בהשקפה הראשונה לא נכנסו בלבבי ואף כי יכול להיות כי אדם גדול הוא אבל לענ"ד אין אני רואה את דבריו לסתור הצוואה אי לזאת אכתוב בזה השגותי על פרט ופרט, מ"ש הרב שמה שהקדיש לאה"ק הכוונה נראה בעליל שהקרן יהי' קיים והריות יחלק לעת היא"צ, לבבי לא ידמה כן דכיון דלשון הצוואה הוא שיקבלו תחילה מעשר מהונו ורכושו על אה"ק והמותר יהי' לקרן קיימת א"כ עינינו רואות שדוקא המותר הקדיש שיהי' הקרן קיים והפירות יחלק לעניים אבל המעשר הקדיש גם הקרן אך כוונתו הי' שבכל שנה יחלק ולעת היא"צ לפי הבנת אחי' הה"ק שליט"א עד שיכלה הקרן והמותר שהקדיש לקרן קיימת לא הוי כפירות דקל דלא מהני גם בהקדש דכוונתו הי' בודאי בלשון המועיל והקדיש הקרן להפירות, ובמעות לפירות מבואר להדי' ברשב"א גיטין גבי עבד שמכרו רבו לקנס דמהני אע"ג דהפירות אינם יוצאים מגוף המעות:

וא"ל דכיון דיש ספק בהלשון דשמא כוונתו הי' להקדיש רק הפירות וא"כ הו"ל לאוקמא בחזקת מרא קמא וכמו בהקדיש כל נכסיו דמספיקא אמרינן דיכול לחזור, ז"א דבאמת מצינו בש"ס כתובות (נ"ח) במקדיש מעשה ידי אשתו דלר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהן וניהו דבאמת לא קיי"ל כר"מ היינו דוקא היכא שלשון הנדר אינו טוב וצריך לתקן דבורו בהא לא קיי"ל כר"מ אבל היכא שהלשון סובל ג"כ שכונתו הי' להקדיש הדקל לפירותי' כ"ע מודי דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ובודאי נתן בלשון המועיל ועי' היטב בתוס' פ' המדיר (ע') ד"ה נעשה וגדולה מזו

מצינו בתוס' גיטין (ס"ו) דאם אמר דמי חמרא לא הוי דבשלב"ל והוי כמו דקל לפירותיו וכונתו הי' שיהי' היין קנוי לדמיו עיי"ש היטב ולשון הזה הנכתב בצוואה שיהי' לקרן קיימת לא גרע עכ"פ מדמי חמרא דלא הוי דבר שלב"ל וכן מצינו להדי' בש"ס גיטין (י"ב) גבי מקדיש עבדו דרב ס"ל דיצא לחירות משום דלדמי לא קאמר אולם לר"מ דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה אמרינן דגמר בדעתו להקדיש לשם דמים והרמב"ם פסק להדי' בפ"ו מה' ערכין דעבד היא קדוש לדמיו אע"ג דלא אמר לדמי אלמא אע"ג דלא קיי"ל כר"מ דס"ל דאין אדם מוציא דבריו לבטלה בכ"ז היכא שאין אנו צריכים להוסיף על הלשון כ"ע מודי דכונתו הי' בלשון המועיל להקדיש עבד לדמיו אע"ג דלא אמר בפי' לדמי עיי"ש היטב וה"נ כיון דאין אנו צריכים להוסיף על הלשון בודאי אמרינן דכונתו הי' להקדיש הקרן להפירות וכן מצינו בש"ס ב"ב (ד' קל"ז) גבי אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני דע"כ ל"פ אלא דמ"ס קנין פירות כקה"ג דמי ומ"ס לאו כקה"ג דמי אבל כ"ע ל"פ דנפיק בה דאי מיפת לא נפיק בה למאי יהבי' ניהלי' ומשם הוכיח הרא"ש פ' קמא דקידושין דבהשאיל טבעת לקדש את אשה היא מקודשת דאנן סהדי דגמר בלבו ליתנן בלשון המועיל ואם לא יועיל בלשון שאלה יועיל בלשון מתנה ועי' היטב בט"ז ה' שבת סי' שס"ט ס"ק ב' ובט"ז ה' ציצית סי' ח' וכעין זה מצינו בח"מ סי' מ"ב דהיכא דאיכא לספוקי בלשון שבגללו יתבטל השטר לא אמרינן יד בעהש"ט על התחתונה וה"נ בנ"ד דאם נימא דלא הקדיש רק הפירות בלבד יתבטל ההקדש בכלו בזה אמרינן דכונתו הי' בלשון המועיל עפ"י תקחז"ל ודוק:

גם מ"ש הרב הנ"ל דבנ"ד לא מהני ההקדש דהטעם דהלואתי לפלוני מהני במתנת ש"מ הואיל ואיתא בבריא במע"ש ומע"ש לא שייך בהקנה גוף לפירותי' כיון דהיא רק מטעם תקנות השוק א"כ ממילא גם במתנות ש"מ לא מהני דכל דליתא בבריא ליתא בש"מ זה תורף דבריו, אשתומם על המראה מדוע ראה ככה דבנ"ד לא מהני רק מטעם דאיתא בבריא במע"ש הלא אפי' אם נימא דהניירות לא נחשב כמזותן עכ"פ היא חשוב כשטר שכתוב בו לכל מי שמוציאו ובשטר שכתוב בו לכל מי שמוציאו קיי"ל דמקנה במסירה בלא כתיבה ודברי ש"מ כמסורין דמי והש"ך בסי' ס"ו סק"ב הביא בשם הריטב"א דאפי' בשטר הצריך כתומ"ס מועיל במקדיש לעניים באמירה בלבד דלאו דוקא כמסירה דמי אלא כקנין המועיל בכ"ד אולם התומים תמה שם עליו מהא דמבואר בסי' רנ"א דמקדיש שט"ח לעניים צריך כתומ"ס דבמקדיש לעניים לא אמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט אך בנ"ד כ"ע מודי דמהני אמירה בעלמא כיון דבשטרות כאלו מהני מסירה בלא

כתיבה ודברי ש"מ כמסורן דמי וא"כ אפי' אם נימא דבהקדיש לעניים לא אמרינן לגבוה כמסירה להדיוט דמי אבל בש"מ שפיר מהני דדברי ש"מ אפי' להדיוט כמסירה דמי:

והנה באמת בדברי התוס' ב"ב (ע"ו) ד"ה אי מוכח להדי' דבהקדש לא מהני אפי' כתומ"ס דכתבו שם והא דלא תקנו רבנן שיוכל להקדישו כמו שיכול להקנות לפי שאין הקדש כ"כ צורך א"כ חזינן להדי' דבהקדש אינו מועיל כלל שום קנין בשטרות אולם כבר כתב הקצה"ח דבהקדש עניים אפי' לדעת התוס' מהני כתומ"ס כיון דהקדישות עניים הדיוטת הן ולא גרע עניים מעשירים ממילא בש"מ מהני באמירה בעלמא:

אולם מטעם אחר לא נוכל לומר בנ"ד דהקנה הרבית לעניים מטעם דאיתא בבריא בכתומ"ס דלענין הרבית מבואר להדי' בש"ך סי' ס"ו ס"ק ק"ז דאין הרבית נמכר אפי' הקנה לו השטר בכתומ"ס כיון דאינו נמכר רק השעבוד נכסים ובשעת כתיבת השטר לא נשתעבדו נכסיו עדיין על הרבית כמבואר בב"י שם א"כ לא נוכל לומר דמהני בש"מ הואיל ואיתא בבריא בכתומ"ס דעל הרבית אינו מועיל כתומ"ס לדעת הש"ך, וע"כ צ"ל דמהני בש"מ בנ"ד רק מטעם הואיל ואיתא בבריא במע"ש, ונהי דדעת הש"ך דבמלוה בשטר לא מהני מע"ש היינו לענין שיהי' מלוה בשטר אבל גוף החוב נקנה במע"ש והוי כמלוה ע"פ נגד הלוקח ועיי' בש"ך שם ס"ק צ"ז ובס"ק ע':

ומאחר דאתאן עלה דבנ"ד אינו מועיל המתנות ש"מ רק מטעם דאיתא בבריא במע"ש נפן לדברי הרב הנ"ל שרצה לחדש מסברא דנפשי' דבדקל לפירותי' אינו מועיל מע"ש, אולם באמת תימא אקרא על איש היודע דת ודין אשר לא הביא דין מפורש בח"מ סי' קכ"ו סעי' כ"ח דבשכירות לא מהני מע"ש אפי' על דמי השכר שנשתמש באותו חפץ עד אותו היום משום דשכירות אינו משתלמת אלא לבסוף עיי"ש היטב וא"כ מכ"ש הרבית שלא עלה עדיין ולא נתחייב עוד רק עד שיגיע הזמן דבודאי לא מהני מע"ש כיון דבאותה שעה שהמחה החוב במע"ש לא נתחייב הלוה עוד הרבית ואפי' לדעת הש"ך שם דאפי' בשכירות מהני מע"ש כיון דקיי"ל ישנו לשכירות מתחילה ועד סוף וא"כ שפיר חייב לי' מהשתא רק דהוי כחוב דלא הגיע זמ"פ דמהני מע"ש אבל לענין הרבית דלא נתחייב כלל עדיין בשעה שהמחה לו החוב במע"ש בודאי גם הש"ך מודי דלא מהני מע"ש, אולם באמת לפי מ"ש הב"ש באה"ז סי' כ"ח ס"ק ל"ח דאם מקדש אותה במחילת שכר פעולה אינה מקודשת כיון שאינו יכול לתובעה בדין עד שמחזיר לה החפץ כמ"ש התוס' בפ' הגוזל אבל אם מקדשה בחוב שלא הגיע הזמ"פ מקודשת אם אומר בהנאת מחילת מלוה דש"ה דכ"ז שאין מחזיר לה החפץ אין שם הלואה עלי' כלל ולפ"ז דעת לנבון נקל דלא קשה כלל קושי' הש"ך דשאני שכירות מחוב שלא הגיע הזמ"פ:

אולם אחר העיון נ"ל דבדקל לפירותי' שפיר מהני מע"ש דאע"ג דברבית בלבד לא מהני מע"ש דגרע עוד משכירות אבל במעות לפירות מאחר דחדשו בתוס' בערכין (כ':) ד"ה והא דבאמר דמי שור זה עלי עולה אף השור היא קדוש ולא דמי לאומר דמי שור פלוני עלי דאין גופו קדוש דהתם אין אדם יכול להקדיש ממון חבירו אבל הכא שהשור שלו כי אמר דמי שור זה עלי עולה גוף השור הוא קדוש ודמי שור זה עלי מבואר להדי' בסוגי' דערכין שם דהוי כמו דקל לפירותי' א"כ הרי להדי' דבדקל לפירותי' חל ההקדש על גוף הדקל וא"כ בזה דהקדיש המעות לפירות חל ההקדש על הקרן רק דהוי כמו התנה שלא יהי' ברשותם להוציא המעות ולכלות הקרן ולענין גוף הקרן שפיר מהני מע"ש וממילא רבית שייך להעניים כיון דגוף החוב הוא שלהם ממילא נמשך הרבית אחר הקרן ובזה נ"ל לסתור סברת המהרי"ט בתשובתו שחידש דמותר להלות מעות עניים ברבית בנידון כזה שהקדיש להם רק הרבית כיון שהקרן אינו שלהם ולא אמרה התורה אלא רבית הבא מלוה למלוה אולם לפימ"ש והוכחנו מדברי התוס' בערכין דבדקל לפירותי' חל ההקדש גם על הקרן א"כ גם הקרן היא שלהם שפיר הוי רבית הבא מלוה למלוה ודוק בזה כי היא ראי' נפלאה מדברי התוס' ערכין הנ"ל:

גם מ"ש הרב הנ"ל דבנ"ד לא זכו העניים כיון דהוי עניים אינם מבוררין ואין ברירה כמבואר במהרי"ט, באמת דעת הרי"ף בב"ק מובא במח"א דאפי' בלא זיכה לעניים ידועים והוי ממון שאין לו תובעים מ"מ נעשה הסלע של צדקה ואם מת הנותן מוציאים מיורשין וא"כ לדעת הרי"ף פשיטא דבנ"ד ג"כ זכו העניים רק דאפי' לדעת הסוברים דבעניים שאינם מבוררין לא זכו בו עניים אבל עכ"פ מטעם נדר צריך לקיים דבריו ומה"ט דעת הרמב"ם מובא בח"מ סי' רי"ב דבמקדיש דשב"ל מ"מ צריך לקיים דבריו מטעם נדר ואף היורשין צריכין לקיים נדרו והה"מ כתב הטעם של הרמב"ם דהיורשים מחויבים לקיים הנדר דהיא משום מצוה לקיים דברי המת דאע"ג דבכל מקום בעינן שיהי' מושלש מתחילה לכך מ"מ בנודר אמרינן מצוה לקיים דברי המת אפי' בלא השליש מתחילה לכך עיי"ש וכן מבואר להדי' בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' ל"ט ואפי' לדעת הרמ"א שם דהכריע דאין היורשים מחויבים לקיים נדר של אביהם מ"מ בנ"ד נ"ל דגם הרמ"א מודה דהיורשים מחויבים לקיים הנדר דהנה כבר נודע מחלוקת הגדולים המבואר בשו"ת רמ"א סי' מ"ח בנודר ומת לדעת הב"י היורשים מחויבים לקיים נדרו ורמ"א השיג עליו והביא ראי' שם מדברי המרדכי פ' מי שמת דכתב בשם הר' מאיר דאפי' אמרה א כך וכך לצדקה לאחר מותו לא נעשה נדר כיון דבשעה שחל הנדר כבר מת ונעשה חפשי מן המצות וזה היינו דוקא בדשלב"ל דהנדר אינו חל רק כשיבואו הפירות ואז כבר מת

ונעשה חפשי מן המצות ושפיר כתב הרמ"א בסי' רי"ב דאין היורשים מחויבים לקיים נדרו משא"כ בנ"ד דהקדיש המעות להפירות וכבר הוכחנו מדברי התוס' בערכין דהקדש חל בכה"ג על גוף הקרן א"כ חל הנדר תיכף בעוד הש"מ בחיים ובכה"ג חייבים היורשים לקיים נדרו א"כ אע"ג דנימא דלא זכו בו עניים כיון דהוי עניים שאינם מבוררין מ"מ משום הנדר של הש"מ מחויבים היורשים לקיים הצוואה וזה ברור מאוד ונכון בסברא:

גם מה שכתב הרב הנ"ל דאיתא ריעותא בהצוואה כיון דהעדים אינם מעידים רק על החתימה א"כ הוי כנמצא דייתיקי קשורה על יריכו בזה אשתמיט מ"כ דברי הנמ"י פי' מי שמת גבי כל נכסי מהו דמבואר להדי' שם דבהקדיש כל נכסיו אפי' אם נימא עמד חוזר אבל בחליו אינו יכול לחזור וכן מבואר להדי' בשו"ת מח"א ה' צדקה סי' ד' דגם מהסמ"ע נעלם דברי הנמ"י וא"כ לפ"ז גבי הקדש עניים גם בנמצא הדייתיקי על יריכו נמי מהני דמידי היא טעמא דלא מהני בנמצא דייתיקי על יריכו משום דחיישינן דלמא נמלך שלא לתנו והכא לא שייך האי חששא כיון דאינו יכול לחזור בו גלל כן בכל טעמי שכתב הרב הנ"ל אין לסתור הצוואה:

אולם למען אשר נודע לי שבודאי יהי' בלתי אפשרי לפטור אותה בלא כלום חפשתי כוחא דהתירא עלתא בידי והיא דעת הרבה פוסקים דמע"ש לא מהני אם הי' הנפקד עכו"ם דאין זכי' לעכו"ם ולפ"ז כיון דהניירות הם שט"ח על עכו"ם ובחוב עכו"ם כיון דלא מהני מע"ש לא מהני נמי מתנת ש"מ דהא דמהני בש"מ בהלואתי לפלוני היא משום דאיתא בבריא במע"ש וכתומ"ס לא מהני לגבי רבית, ומע"ש לא מהני בחוב של עכו"ם א"כ ממילא לא מהני גם בש"מ, לפ"ז נוכל לומר דהיינו טעמא של המרדכי המובא ברמ"א בסי' רי"ג דאין הש"מ יכול להקנות החוב שיש לו על עכו"ם משום דליתא בבריא במע"ש ודוק:

ואף שכבודו אמר עם הספר שהה"ק מהר"ש שליט"א קנה עבור המעות הניירות בלתי ידיעת המצוה עכ"ז לא נוכל לומר דהחוב חל על הרב מהר"ש שליט"א כיון דהמעות אינו באחריות הרב מהר"ש שליט"א ואם יוזל השער מהנייר אין אחריות עליו וא"כ השיעבוד של עניים חל רק על העכו"ם ובעכו"ם לא מהני מע"ש ממילא גם בש"מ לא מהני:

ועוד נ"ל לצדד דעכ"פ הכתובה יכולים ליתן לה אף בלי שבועה דהנה מבואר בב"ש סי' צ"ו דבמת פתאום גובה נ"מ ונצ"ב אפי' כשאין בעין ממ"נ עיי"ש, וכבר נודע מ"ש הב"ש בכמה דוכתי דהוספת שליש דינו כנדוניא ולפ"ז הכא כיון דהיא לא היתה במשך חליו א"כ לא חיישינן לצררי כלל לענין נ"מ ונצ"ב ואע"ג דקיי"ל דנשבעין להקדש כדאיתא בשבועות (מ"ב) דמ"ל משועבד להדיוט מ"ל משועבד לגבוה מ"מ בנ"ד מאחר דעניים

לא זכו כיון דהוי עניים שאינן מבוררין רק דכתבנו דמשום נדר מחויבים היורשים לקיים שוב לא הוי כמשועבדים ומב"ח אין צריכה שבועה בכה"ג, ובזה נרווח לנו דלכאורה הי' לנו לחוש שלא תגבה הכתובה אפי' בשבועה דהנה התוס' בערכין (כ"ג) ד"ה משום כתבו דספק אם הקדיש הלוה מטלטלין אם יחול להקדש כיון דאם מכרו לא יתפוס המלוה מיד הלוקח לפי שאין שיעבוד המלוה על המטלטלין ועיי"ש ועי' במל"מ בפי"ח מה' מלוה ולוה ודעת המהרי"ט ג"כ בסי' כ"ד דאין יכול לגבות מטלטלי הקדש כמו דלא יכול לגבות מטלטלי לוקח אולם לפימ"ש דהכא לא הוי כמשועבדים כיון דלא זכו עניים רק מטעם נדר ושפיר גובה האשה הכתובה אפי' במטלטלין ע"כ אם יתעקשו שמה ביותר ותתעכב החליצה לדעתי שלא יהי' המתן דמים חוצץ אשר היא נגד הצוואה כי לדעתי דבר ברור הוא דבחובת עכו"ם לא מהני המתנות ש"מ כיון דליתא לבריא במע"ש:

כ"ד ידידו דו"ש באהבה ובלונ"ח.

סימן פה

כוח"ט לכבוד הרב החריף המופלג חו"ש וו"ח כש"ת מו"ה אהרן ראהל נ"י בק' טשארטקוב.

היום הגיעני מכתבו ואף כי בחולשת המזג אנכי עכ"ז ראיתי לקחת לי מועד ולהשיבו על אתר:

בדבר שאלת הצוואה, הנה לדעתי הדבר פשוט שהכלים אשר בהם קבועים אבנים טובות הם ג"כ בכלל הכלי כסף, וכבר כתבתי בזה לכבודו בחורף העבר והבאתי ראי' מהא דטבעת של מתכות וחותמו של אלמוג דהכל הולך אחר המעמיד והבאתי ג"כ דברי התוס' בשבת (ט"ו) בד"ה לר"מ ועוררתי מדברי התוס' שבת (נ"ז) דמוכח לכאורה קצת סתירה לדברי דכתבו דבערוך פירש איסטמא חתיכה של בגד מוזהב וקבועים בה אבנים טובות ומרגליות ומשה"כ אין מטמאין בנגעים שאין הבגד עיקר כ"א הזהב והאבנים טובות א"כ משמע דאבנים טובות המה העיקר, אולם באמת משם אין כאן שום סתירה דשם היא הבגד ג"כ מוזהב רק תחת הזהב היא חתיכת בגד אבל היא מצופה בזהב ולכן שפיר אמרינן דהזהב ואבנים טובות הם עיקר דאזלינן בתר הציפוי כדאשכחן בש"ס חגיגה (כ"ו) דחכמים מטמאין משום דאזלינן בתר הציפוי דהכלי בטיל לגבי הציפוי ועיין ברמב"ם בפ"ד דכלים ה"ד ובכ"מ מה שתמה שמה על הרמב"ם ועיין במ"ל שכתב דמצינו בכמה מקומות דהכלי בטיל לגבי הציפוי אבל הכא עיקר היא הכלי כסף שמעמיד האבנים הטובות שקבוין בודאי היא בכלל הכלי כסף:

ועיקר ראייתי מהא דחושן ואפוד דהם נקראים בגדי זהב אע"ג שבהם הי' קבועין אבנים טובות וכבר כתבו התוס' בנזיר (נ"ד) ג"כ כעין זו שהביאו ראי' דתכשיטי כלי מתכת נקרא בגדים מדקחשיב ציץ באלה הבגדים אשר יעשו והיא ראי' שאין עלי' תשובה:

ובדבר הכתר תורה, לדעתי ג"כ הדבר פשוט דהיא בכלל כל הכלים כיון דמבואר להדיא במהרי"ק מובא במג"א בסי' קנ"ז סעיקמ"ג לענין כלי קודש דאפילו אם יש מנהג להוציאו לחולין אין לילך אחריו וכתב המג"א דהיינו טעמא משום דלא הי' המנהג קבוע בימיו לכן פסק המג"א דעכשיו המנהג פשוט דנשארין ברשות בעליהן והוי כאלו התנו עליהן וכיון דהוי ברשות בעליהן בודאי היא בכלל כל הכלים דאפילו בס"ת מיבעי' לן בש"ס ב"ב בפ"י מ"ש אי הוי בכלל נכסי והתם היינו טעמא משום דא"י למכור רק להשיאו אשה ולפיכך דל"ה בכלל נכסי אבל בכ"ת בודאי הוי בכלל נכסי, ומצינו כעין זה בירושלמי נדרים פ"ה ה"ה חד בר נש קידש בס"ת כו' עאלין עובדא קומי ר"י ואמר אינה מקודשת ושם איתא ולא עוד בס"ת של יחיד קידש אמר לו אינה מקודשת ומש"ס ירושלמי הלז נראה לי ראי' לדעת הסוברים דאפילו בס"ת של יחיד אסור למכור רק להשיאו אשה דאל"כ אמאי ל"מ קידושין בס"ת של יחיד ועיין במג"א סי' קנ"ג סעיקכ"ב מה שהקשה מסי' רמ"ח בחו"מ ותירוצו שמה ומדברי הירושלמי הנ"ל היא סתירה גדולה לדיעה זו:

אולם בגוף הצוואה אף כי באמת מתנת בריא היא ומתנת בריא בעי קנין יפה כתבו הרבנים דלפמשה"ד מחויבים ולכמה פוסקים כופין על לפמשוה"ד כמבואר בסי' י"ב ובפרט לדעת הרא"ה אפילו לא הוציא מת"י כלל כל שצוה ליורשים יש בו משום מצוה לקיים דברי המת כמבואר בסי' רנ"ב:

ומצינו להדיא כן בש"ס ב"מ סו"פ האומנין גבי הנהו שקולאי דתברי חביתא דחמרא לרבב"ח ואמר לי' זיל הב אגרייהו אמר לי' דינא הכי אמר לי' אין ואורחות צדיקים תשמור אע"ג דלכ"ע לאו דינא הכי לרבב"ח פסק כן ועיין בטור בסי' ס"ד:

ומ"ש הרבנים לומר דבאיש כזה סגי באמירה כדאיתא בב"ב (פ"ח) אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה כו' הכא בירא שמים עסקינן כגון רב ספרא דקיים בנפשי' ודובר אמת בלבבו לכאורה יש להביא סמוכין לדבריהם מהא דאיתא בש"ס גיטין (ל"ז) גבי פרוזבל מהא דרבנן מסרו מיליהם להדדי ומוכח דגבי רבנן סגי באמירה בעלמא. אולם יש לדחות דשאני התם בפרוזבל הקילו כיון דהיא מדבריהם ומהני טעמא דעת כמה פוסקים דאפילו בשאר אדם סגי באמירה בעלמא:

ובדבר אשר יש יתומים קטנים מלתא דפשיטא היא דיש כח ביד ב"ד לעשות פשר גם נגד יתומים קטנים כמבואר בחו"מ סי' י"ב והמקור היא מב"ק כ"א דא"ל ר"נ זיל פייסינהו

וגם נראה לדעתי לקיים דברי חכמים דחייבים לקיים צוואת אביהם משום מצות כיבוד והפ"ת בה' כיבוד סי' ר"מ הביא תשו' רע"א אם חייבים הבנים לקיים הצוואה משום מצות כיבוד במקום דלא מהני הצוואה עפי"ד ואין תשו' זו תח"י כעת, אבל לדעתי נראה דשייך בזה מצות כיבוד דהנה בש"ס קידושין (ל"ב) מקשה למ"ד משל אב מהא דעד היכן כיבוד אב כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו וא"א משל אב מה נ"מ לי' מיני' ומשני בראוי ליורשו א"כ חזינן דבראוי ליורשו אפיה"כ משל אב, אולם משם אין ראי' לנ"ד דהתם אכתי היא של אב לכך חל על הממון בזה מצות כיבוד משא"כ היכי דכבר נתן להבן שוב אין מחויב הבן במצות כיבוד אף שנתן לו אביו הממון הזה כדאשכחן בש"ס כתובות (נ"ו) גבי תקנת אושא דכותב כל נכסיו לבנו דלולא התקנה לא הי' חייב לזון את אביו אע"ג דאביו נתן לו הוי כשל בן והתם שאני דכבר נתן לו, אבל בנ"ד בציוה להם בעוד שהי' שלו אע"ג דציוה לבניו שיעשו זאת אחרי הסתלקותו כיון דבידו הי' אז לתת למי שירצה לתת באופן שיהי' בתוקף עפ"י ד"ת א"כ דמי זאת להא דאיתא בש"ס נדרים (מ"ב) דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו עיי"ש בסוגי' הזו ול"ה כאוסר פירות חברו על חברו משום דאז הי' ברשותו, [ועיין בזה לעיל סי' כ"ט] והכ"נ כיון דבשעת הצוואה הי' הממון של אב וחל על הממון הזה מצות כיבוד ודמי ג"כ להא דאומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנו ממך תיקדש דקדשה משום דבידו להקדישה עכשיו, רק לענין הקדש צריך לומר לכשאקחנו דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל מצות כיבוד עליו אע"ג דא"י לחייב ממון הבן בכיבוד אבל ל"ה חב לבן כיון דבידם הי' לתת להם שיהי' מועיל עפי"ד א"כ תו לא הוי חב לבן, וגדולה מזו כתב הרא"ש בשם הר"א ממיץ הידוע בנדרים (ל"ד:) גבי הי' לפניו ככר של הפקר אפילו היתה רחוקה ממנו כיון שאין אדם סמוך לה אלא הוא ובידו לזכות בה חל ההקדש א"כ מכש"כ בממון שלו בידו הי' לתת למי שירצה במתנה גמורה עפיד"ת דחל עליו מצות כיבוד אף שצוה לבניו שיעשו זאת לאחר שיצא מרשותו ודוק היטב בזה, ועיין בירושלמי גיטין פ' הזורק ה"ד גבי אני בעניי הכינותי אי בתוך ד"א עשיר הוא והקשה הש"ק שמה דלוקמי דהקדיש אותו קודם שהגביה ואכתי הוי עני ואפיה"כ מועיל ההקדש כיון דבידו לזכות עיש"ה ע"כ נראה דהכא לענין מצות כיבוד דינו כמו משל אב כיון דבידו הי' לעשות חפצו אז, כן נראה לדעתי בכל הדברים:

כ"ד ידידו דו"ש באהבה.

סימן פו

ב"ה תרנ"א הרימלוב.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול החו"ב מפורסם כש"ת מו"ה יצחק שמעלקיש נ"י אבד"ק פרעמיסלא יע"א.

הגיעני תשורת ספרו היקר בי"צ יו"ד ותשו"ח רב לו על מנחתו החביבה לי ואזכיר למען חיבתו מה שמצאתי להעיר בפלפול במה שנוגע לדבריו בספרו:

בתוס' חולין י' שכתבו בהא דשני נזירין שנטמא א' מהן דמביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה מקשה הש"ס הא ב' נזירים והך דקאי גבייהו הו"ל ס"ט בר"ה אע"ג דהכא אינו דומה לסוטה דא' מהם ודאי טמא משום דמוקמינן אחזקת טהרה והק' במהרש"א דא"כ מאי משני הש"ס בנזיר באומר ראיתי שנזרקה טומאה ביניכם נהי דהו"ל ס"ט ברה"י אכתי נוקמא אחזקת טהרה כיון דלא ילפינן מסוטה, והנל"ל דבאמת לש"ל בזה כסברת התוס' לאוקמי אחזקת טהרה לפמ"ש המל"מ פ"א מאה"ט דבב' נזירים אע"ג דהוי ס"ט בר"ה מ"מ הם טמאים מדרבנן כמו בב' שבילין דהכא הוי כבאו לישאל בב"א כיון דלולא השני הי' ודאי טמא רק ע"י השני נעשה ס"ט שמא נגע הטומאה רק בחבירו עיי"ש ולפי"ז י"ל דכאן בב' נזירים א"א לאוקמא בחזקת טהרה דאיך תטהר את זה משום חזק"ט הרי מקלקלת לאידך שיש לו ג"כ חזק"ט ומאי חזית דרק בזא"ז י"ל דמוקי אחזק"ט כמו בשני כתי עדים המכחישין זא"ז אבל הכא דהוי כבאו לשאל בב"א לא שייך חזקה כלל:

אך לפי"ז הדק"ו התוס' חולין הנ"ל בהא דמשני ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם דא"כ יביאו קרבן טומאה ודאי כמו בכל ס"ט ברה"י בפרט דהכא ליכא חזקה כלל, אבל הנ"ל עפ"מ דאיתא בנזיר (ס"ד) כל הנזרקין ספיקן טהור ובתוס' שם דבמגע אפי' במת מטהרינן בטומאה צפה כמו בשרץ, ובירושלמי נזיר (פ"ט ה"ב) סבר בר פיקא ספק טומאה צפה טהור א"ל רבי אין ספק טומאה צפה טהור אלא שרץ אבל במת כעומד הוא כהדא דתני כל הנזרקין ספיקן טהור חוץ מן הכזית מן המת עיין בפי' הק"ע דפליגי אי ספק טומאה צפה ונזרקין טהור דוקא בשרץ או אפי' במת אבל הרי שיטת התוס' דטהור אפי' במת ולפי"ז שפיר משני הש"ס באומר ראיתי שנזרקה טומאה ביניכם כלומר דהוי טומאת נזרקין דהוי רק ס"ט דטהור לגמרי ביש חזק"ט, והכא בב' נזירין דלא שייך לאוקמי בחזק"ט דהוי כבאו לשאל בב"א הוי ס"ט לכך מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה והוא ענין נפלא לדעתי:

גם ראיתי בספרו הביא מה שהקשה לו ב"א הרה"ג בהא דתמורה (ט"ו) לר' נתן אחת היא והעמידן על חמש מספיקא וקשה שהרי על ולד חטאת אין כאן ספק דהא כל שבחטאת

מתה באשם רועה ולא משכחת ולד באשם שהוא זכר וע"כ שלא הי' ההלכה בולד, הנה קו' זו עתיקא וקדמו בה השעה"מ ה' מעה"ק, ואני אמרתי בזה דבר נחמד [כתוב לעיל סי' כ"ז עיין ותמצא עונג]:

ומה שהעיר בספרו סי' י"ח על שיטת הרבינו ישעי' דבן פקוע בעי נחירה דקשה מב"ק ק"ו דמקשה ולשני בבן פקוע ולשי' הר' ישעי' הרי חייב דו"ה משום דנחירתן זו שחיטתן, י"ל בזה לפי"מ דאמר חולין (ל"ג) אין מזמנין נכרי על בני מעיים משום דנכרים בנחירה סגי להו ובמיתה תלי מלתא הני כאמה"ח דמי ועיין תוס' חולין (צ"א) דנכרי מצווה על הנחירה ולפי"ז נראה דלשי' הר' ישעי' דבן פקוע טעון נחירה ממילא אסורין בו הבני מעיים, ויש לדון בדבר ואם כן נאמר ממילא מתורץ קושיתו דאי אפשר שיחייב בב"פ בדו"ה כיון דבעינן וטבחו כולו באיסורא והכא דאסורין הב"מ ל"ה וטבחו כולו:

והנני בזה ידידו דוש"ת בלונפ"ח והגיון ברכה יעקב ווייזנפעלד.

סימן פז

להרב הגאון הגדול הנ"ל

הגיעני יקרתו והנה בא להשיג ולא השיג כלל במחכ"ת במה שכתבתי בישוב קו' התוס' ומהרש"א חולין י' שהוא דבר יקר לדעתי והקשה כת"ה משי' הר"מ פי"ד מאה"ט דדוקא בשרץ ס"ט צפה טהור ולא במת, הנה הלא בפירוש כתבתי והדגשתי שדברי סובבין לשי' התוס' נזיר (דס"ט) צפה טהור אף במת, גם מה שהקשה דס"ט צפה טהור רק בידוע שלא אהיל והכא באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם מנא ידע שלא אהיל עליו, לא אדע מה קשה לו הרי משכחת שפיר בעצם כשעורה דאינו מטמא באוהל ונזיר טמא במגע ולפלא שכת"ה לא הרגיש בזה:

והנה כת"ה העירני על חידוש הכ"מ פ"ו מאה"ט שאין הטמא נטהר בעודו במקוה רק בעלייתו מן המים, לדעתי יש להעיר ראי' להכ"מ מדברי הר"ן נדרים (ט"ו) שכתב דבהנאת הגוף בהדי מצוה לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו וראי' מנודר הנאה ממעיין שאינו טובל בימות החמה וקשה דמאי ראי' דלמא התם משום שנהנה אחר עשיית המצוה בעודו במים כמו"ש השעה"מ ה' לולב אלא ע"כ כהכ"מ דלא נטהר עד שעלה מן המים והעלי' חלק מן המצוה ובהעלי' אין דרך לשהות, ודוק כי נכון:

ואכתוב לו מה שחדשתי היום דבר נחמד בישוב קו' המהרש"א פסחים ס"ה בהא דר' יהודה אומר כוס הי' ממלא מדם התערובות כו' אלא הכי קאמרי לי' שמא לא נתקבל בכלי א"ל אף אני לא אמרתי אלא בנתקבל בכלי והלא דם התמצית מעורב בו ר"י לטעמי'

דאמר דם התמצית דם מעליא הוא ובתוס' שם דכי פריך והלא דם התמצית מעורב בו ומבטל לי' ברוב לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך דעולין אין מבטלין זה את זה והק' מהרש"א דא"כ דם פסול הוא ואמאי קרי לי' עולין, ונל"ל לפי"ד המהרש"א דדם הראוי להתקבל ונשפך היינו שיריים הנשארים בצואר בהמה, והנה בזבחים (ע"ו) דעת רש"י ז"ל דבהזאה ג"כ אמרינן כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו והקשו התוס' מהא דמתן אחת שנתערב במתן ד' דר"א אומר ינתנו במתן ד' והרי עובר בבל תקטירו ותירצו כיון דבלאה"כ שיריים נשפכין ליסוד אינו עובר עיי"ש א"כ שיריים שבצואר בהמה דנשפכין לאמה כדאמר בזבחים ל"ד למעוטי שיריים שבצואר בהמה א"כ עובר בבל תקטירו, והנה בזבחים ק"י ובמנחות כ"ג אמרינן נאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשירים מה קומץ אין מבטל חבירו אף שירים אין מבטלין קומץ דהוה עולין, ולפי"ז ה"ה שירים שבצואר בהמה שנשפך דיש בהו לא תקטירו אין מבטלין דם, וזה כוונת התוס' דלא פריך מדם הראוי להתקבל דהיינו שירים שבצואר בהמה דהו"ל עולין מגזה"כ ועולין אין מבטלין זא"ז דבר יקר:

והנני בזה ידידו דושת"ה בלונפ"ח יעקב ווייזענפעלד.

סימן פח

פלפול נחמד הסוגיא דכבתה.

שבת (דף כ"א) אר"ה פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מ"ט דר"ה קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה כו' והקשו התוס' שם מנ"ל דסבר ר"ה דמותר להשתמש לאורה דלמא הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דקסבר כבתה זקוק לה ואין יכול להדליק בשבת, והנ"ל לתרץ קושי' התוס' בטוטו"ד דהנה הטעם של מאן דס"ל דאסור להשתמש לאורה כתבו הראשונים דהוא משום בזוי מצוה ומה"ט דעת הרז"ה דדוקא תשמיש רשות אסור אבל תשמיש דמצוה שרי והנה לכאורה קשה על ר"ה דס"ל דמותר להשתמש לאורה דנהי דלית לי' הטעם של בזוי מצוה מ"מ יאסור בהנאה להשתמש לאורה משום דאיתקצאי למצותה, אולם באמת ניחא כיון דקיי"ל דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה ועיין בתוס' שבת שם ד"ה שמחת:

אולם חזות קשה לי דהנה הכפות תמרים בר"ה בסוגי' דשופר של עולה חידש לן דהא דאמר בפסחים כ"ו דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה היינו בשומע קול כלי שיר במקדש ונהנה רק בשמיעתו אבל אם לקח כלי שיר במקדש ונהנה בתקיעתו מעל

והוי כמו שותה מים בכ"ש דמעל וכמו כן בריח ומראה עיי"ש וכבר קדמו בזה הרדב"ז מובא בשעה"מ ה' יו"ט ולפי"ז קשה דמנ"ל דר"ה ס"ל דכבתה זקוק לה מדאסור להדליק בין בחול בין בשבת דלמא לעולם ס"ל לר"ה כבתה אין זקוק לה והא דאסור להדליק בהן בחול הוא ג"כ מה"ט דס"ל דמותר להשתמש לאורה וא"כ חיישינן בשמנים שאינן נמשכין אחר הפתילה שמא יטה להשתמש לאורה כיון דרגיל הוא להשתמש לאורה ובאמת אסור להטות כדי להשתמש לאורן דבכה"ג דעביד מעשה שפיר איכא מעילה כמו שכתב הכ"ת והרדב"ז הנ"ל א"כ הכ"נ אסור להטות כדי להשתמש לאורן משום דאיתקצאי למצותה, והוא קושי' מושכלת:

ונ"ל לתרץ קושי' זו דהנה התוס' במעילה (דף י') ד"ה הכל הקשו דאמאי באימורי קדשים קלים ליכא מעילה לאחר העלאה וגבי קק"ד מועלין בהן עד שיצא לבית הדשן ותירצו דגבי קק"ד שיש בהן מעילה מתחילה לא נפקא מעילה אלא לזמן מאוחר שנוכל למצוא דהיינו הוצאה לבית הדשן אבל קק"ל שאין בהן מעילה עד לאחר זריקה מיד אחר העלאה הוי נעשית מצותה, אך אח"כ הקשו על סברא זו דהא קטורת שהוא קק"ד ויש בו מעילה מתחילה ומ"מ אמרינן דמשעת תמרותו אין בו מעילה ול"א עד שיצא לבית הדשן, והנראה לי בישוב קושי' התוס' דהנה במנחות (דף כ"ו) אמרינן אמר ר' ינאי קטורת שפקעה מע"ג מזבח אפי' קרטין שבה אין מחזירין אותן דעיכולי עולה אתה מחזיר ואין אתה מחזיר עיכולי קטרת וכן איתא בירושלמי יומא פ"ב ה"ב קטורת שכבת הוממה שאין כתיב אוכלו אלא המזבח החיצון עיי"ש ולפי"ז י"ל דה"ט דקטורת לאחר שתעלה תמרותו שוב אין בה מעילה כיון דקטרת לא מהדרינן פוקעין ואם כבתה הוממה לכך שפיר הוי נעשית מצוה משעה שתעלה תמרותו משא"כ באימורי קק"ד כיון דקיי"ל דמהדרינן פוקעין ואם כבתה צריך לחזור ולהדליקן לכך ל"ה נעשית מצותה בשעת העלאה רק עד שיצא לבית הדשן ודוק היטב כי הוא נכון וברור:

ולפי"ז שפיר מתורץ קושיתינו דלמא לעולם סבר רבא דכבתה אין זקוק לה וה"ט דחול וה"ט דשבת דאסור להדליק בהן משום דמותר להשתמש לאורה וחיישינן שמא יטה כדי להשתמש וזה אסור אפי' למ"ד דמותר להשתמש לאורה משום דקעביד מעשה דעכצ"ל דס"ל דכבתה זקוק לה דאי ס"ל דכבתה אין זקוק לה א"כ הוי נעשית מצותה תיכף לאחר הדלקה כמו בקטרת דהוי נעשית מצותה משעה שתעלה תמרותה כיון דאם כבתה הוממה אלא ע"כ ס"ל כבתה זקוק לה ולכך ל"ה נעשית מצותה לאחר הדלקה כמו אימורי קק"ד דל"ה נעשית מצותה עד שיצאו לבית הדשן כיון דמהדרינן פוקעין דידהו:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' הנ"ל דדלמא ס"ל לר"ה דאסור להשתמש לאורה וה"ט דאסור להדליק בשבת דאם תכבה א"י להדליק בשבת, ולפימ"ש ניחא י"ל דס"ל להגמ' דלחשש שמא יפשע ולא ירצה לתקן אותם לזה ל"ח כלל דאטו ברשיעי עסקינן דלא יבא במזיד לתקן אותם והא דאסור להדליק בהן בחול לא משום חשש שמא יפשע כדפי' רש"י שם דלזה ל"ח רק החשש הוא משום דמותר להשתמש לאורה וחיישינן שמא יטה כדי להשתמש וזה אסור משום דקעביד מעשה והא דאיצטריך לומר דס"ל דכבתה זקוק לה הוא משום דאם נימא כבתה אין זקוק לה נפל החשש הזה דשמא יטה כדי להשתמש לאורה דמה בכך דהא הוי נעשית מצותה משעת הדלקה כמו בקטרת לכך צ"ל דס"ל כבתה זקוק לה ודמי לאימורי קק"ד דל"ה נעשית מצותה לבית הדשן ולכך חיישינן לשמא יטה כדי להשתמש לאורה וזה אסור משום דקעביד מעשה ולפי"ז הא דאיצטריך לומר דר"ה ס"ל מותר להשתמש לאורה הוא רק משום דס"ל דאסור להדליק בהם בחול דבשבת אסור להדליק אפי' אי ס"ל אסור להשתמש לאורה משום דכבתה זקוק לה וא"י להדליק בשבת כקושית התוס' אבל בחול דלשמא יפשע ל"ח לכך צ"ל דס"ל דמותר להשתמש לאורה ולכך אסור להדליק בחול דשמא יטה כדי להשתמש לאורה וזה אסור ודוק היטב:

ולפי"ז הא דאמר אליבא דרב חסדא דס"ל דמדליקין בהם בחול אבל לא בשבת משום דס"ל כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ה"ה דהוי מצי למימר איפכא דר"ח ס"ל כבתה זקוק לה ואסור להשתמש לאורה ולכך א"י להדליק בשבת משום דכבתה זקוק לה וא"י להדליק בשבת כקושי' התוס' הנ"ל ובחול מותר להדליק דלשמא יפשע ל"ח ולשמא יטה כד להשתמש לאורה ליכא למיחש כיון דס"ל דאסור להשתמש לאורה, והא דלא קאמר הכי משום דהתוס' כתבו שם דבסתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה א"כ ר"ח דס"ל כיון דלא פי' דאסור להשתמש לאורה מסתמא ס"ל דמותר להשתמש לאורה וכיון דס"ל דמותר להשתמש לאורה מוכרחים אנו לומר דס"ל דכבתה אין זקוק לה דאם לא כן גם בחול הי' אסור להדליק דנהי דלשמא פשע ל"ח כמ"ש מ"מ איכא למיחש שמא יטה כדי להשתמש לאורה אלא ע"כ ס"ל כבתה אין זקוק לה ולכך ל"ח לשמא יטה כדי להשתמש לאורה דמה בכך דאם נימא כבתה אין זקוק לה והוי נעשית מצותה משעת הדלקה והא דאמר ר' ירמי' אליבא דרב דקסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה לא איצטריך לומר דקסבר כבתה אין זקוק לה רק משום דקסבר דמותר להדליק בהם גם בשבת דבחול שפיר מותר להדליק בהן אפי' אם נימא כבתה זקוק לה דלשמא יפשע ל"ח דאטו ברשיעי עסקינן ולשמא יטה כדי

להשתמש ליכא למיחש כיון דס"ל דאסור להשתמש לאורה רק אכתי תיקשי אמאי יהי' מותר להדליק בהן בשבת כיון דכבתה זקוק לה וא"י להדליק בשבת כקושי' התוס' לכך הי' מוכרח לומר דס"ל לרב כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, ודוק כי חריף:

סימן פט

שוכט"ס לכבוד ניסי יקירי כנפשי הרב הגדול החריף ובקי מפורסים חכם ושלם כש"ת מו"ה מאיר ראפאפארט אבד"ק דיקאווא יצ"ו:

ע"ד קושיתך הנחמדה במתני' דזבחים פ' בפלוגתת ר"א ור"י במתן ד' שנתערב במ"א אי מוטב לעבור על בל תוסיף או על בל תגרע דהא בגמרא דר"ה (דף כ"ח) פריך על זה כיון דיהיב לי' מתנה מבכור עברה לי' לזמנו ואין בל תוסיף אלא בזמנו ומשני כיון דאילו מתרמי לי' בוכרא אחרינא כו' מעתה הלא יוכל לשים עצה להמתין עם המתנות האלה עד אחר התמיד של בין הערבים ואז ינתן במתן ד' דשוב לא יהי' בל תוסיף כקו' הש"ס הנ"ל ותי' הש"ס לא שייך אחר הקטרת אימורי התמיד דהא עלי' השלם כל הקרבנות כולם ואי מיתרמי לי' בוכרא לא הדר מזה מיני' ומ"מ את תערובת זה יכול להקריב גם אחר התמיד מפני שא"א בענין אחר דאם יקריב קודם התמיד יעבור על בל תגרע או על בל תוסיף והיכא דא"א בענין אחר שרי כמ"ש התוס' ביצה ה' ד"ה ונתקלקלו עיי"ש וביחוד לפי דמשני הש"ס (בפסחים נ"ט) כשנתותרו עיי"ש בפירש"י ז"ל א"כ הכא הרי איחזי להקרבה קודם התערובות ושרי להקריב גם אחר התמיד משא"כ אי איתרמי בוכרא אחרינא לא ישחטה כלל משום עשה דהשלמה וצע"ג:

תשובה. למראה עיני הי' דברי אביך הוא חותני הגאון שיחי' וראיתי כי שפתי כהן ישמרו דעת לתרץ קושיתך ע"פ דברי הח"ץ דהוי ממעט באכילת קדשים אם ימתין לאחר התמיד דעיקר אכילה היא ביום הראשון ומה נעמו דבריו אולם בלא זה דחה כבוד אביך נ"י קושיתך דאין מאברים שנתותרו אחר זריקה ראי' להתיר זריקה אחר התמיד אם רק נשחט קודם לתמיד ולכאורה סברא נכונה היא לחלק כן:

אולם אנכי הרואה לקיים דבריך דאם נשחט קודם התמיד מותר לזרוק אחר התמיד מהא דאיתא במנחות (כ"ו דברים שדרכן לקרב ביום כגון הקומץ והלבונה כו' שמעלן ומקטירן עד מבוא השמש והקשה התוס' שם היאך קרבין לאחר התמיד הקומץ ולבונה ותירצו כיון שנקמצו קודם התמיד הוי כאיברים שנתותרו עיי"ש:

והנה במנחות (דף י"ג) איתא קומץ היינו שוחט מקטיר היינו זורק א"כ הרי להדיא דאחר שנקמץ קודם לתמיד מותר להקטיר אחר התמיד וההקטרה דמי' לזריקה אלמא דמותר

לזרוק אחר התמיד אם נשחט קודם לתמיד והיא ראי' נפלאה, אולם קושיתך נ"ל לתרץ כיון דמדאורייתא מותר לעשות עבודת הדם אחר התמיד רק ההקטרה אסור להיות אחר התמיד כדמוכח בפסחים שם ובתוס' בכמה דוכתי א"כ מדאורייתא זמנו הוא דיכול לזרוק אחר התמיד ולהלין האימורין בראש המזבח ודוק, גם על מה שכתבת דשרי לזרוק אחר התמיד משום דהוי אי אפשר יש למישדי נרגא עפ"י דברי התוסיו"ט בפ"ח דזבחים משנה י"א דרבנן ס"ל דלא אמרינן רואין אלא לכתחילה אבל בדיעבד בנתן לשם מים מהני הכא והתם א"כ ל"ה תו א"א דמדאורייתא הוא אפשר לזרוק קודם התמיד מתן ד' ולשם מים ובזה יתורץ קו' התוס' בעירובין (דף ק') דלידחו עשה דמתן ד' ל"ת דב"ת כיון דמדאורייתא יכול לקיים שניהם לתת מתן ד' לשם מים:

גיסך דוש"ה:

סימן צ

פסחים (מ"ו) כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט כו' וברש"י הקשה דלר"א דס"ל הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ליקרי עלה שם חלה קודם האפי' ובתוס' בשם הרשב"א תירצו כיון דסופו ליטול אחת על כולן נמצא היתר האפי' הוא מטעם הואיל ואי בעי בצע כו' ותרי הואיל לא אמרי' והמפרשים קראו תימה על דברי הרשב"א ז"ל דשיטת רש"י דבדבר שבידו אמרי' אף תרי הואיל עיי"ש (ד' ל"ח), ברש"י ד"ה או, והנ"ל בישוב קושית רש"י העצומה, דהנה לכאורה לפי דברי המהרי"א הביאו הט"ז יו"ד סי' שכ"ד ס"ק ט"ו והעלה להלכה כדבריו דאם מפריש החלה אחר האפי' לא יטול רק שיעור קטן כדי שיהי' בהעיסה לבטל החלה ובאם לאו תאסר העיסה למפרע, א"כ איך אמרי' כאן ההיתר משום הואיל ואי בעי בצע מכל חדא כיון דלדין המשנה יצטרך לבצע א' ממ"ח בעיסה טמאה ותאסר האיסור והיא הערה עצומה:

והנ"ל דהנה רבים קהו בהבנת דברי מהרי"ו הב"ח והש"ך דאיך תאסר החלה קודם שהורמה ואומר בהבנת דברי מהרי"ו דבר מושכל כיון דקיי"ל חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי הו"ל כאילו היתה החלה מופרשת מהעיסה עוד קודם האפי', אך דא עקא דהתוס' בחולין (ע"ג) ד"ה חבורי כתבו דבדבר שאינו עומד להתפרד מחמת איסורו לא אמרי' חיבורי אוכלין כו' דלא יפרידם מחמת האי' עיי"ש, ומעתה כאן לא נוכל לומר דחיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמי כיון דעי"ז תיאסר האפי' אבל גם זה ניחא דעיקר מצות הפרשת החלה הוא קודם האפי' ומעת שנילש העיסה היתה עומדת להתפרד ואמרינן שפיר חיבורי אוכלין כו' והבן ומעתה במשנתינו כיון דאי אפשר להפריש החלה

רק אחר האפי' מחשש חימוץ לא אמרינן חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי כיון דע"י ההפרדה תיאסר העיסה ומחמת האיסור אינו עומד להתפרד כדברי התוס' חולין הנ"ל: **ועפי"ז** נבא ברינה ליישב קושית רבינו רש"י ז"ל דאם נקרא שם חלה קודם האפי' ונאפה העיסה מטעם הואיל ואי בעי בצע מכל חדא תיהדר הקושי' לדוכתא דתיאסר העיסה מהחלה כדברי המהרי"ו וכאן אמרינן שפיר חיבורי אוכלין כמאן דמפרת דעומד להפריד משעה שהיתה עיסה בעוד קודם האפי' וע"כ דאינו קורא שם חלה קודם האפי' וממילא אינו אוסרת החלה דלא אמרי' בזה חיבורי אוכל כיון דאינו עומד להפרד מחמת האיסור כהנ"ל ודוק:

סימן צא

תשובה

לכבוד גיסי יקירי הרב הג' החו"ב כש"ת מו"ה מאיר כ"ץ ראפאפארט נ"י אבד"ק ליקאווא [הוא הרב הגאון המפורסים ראב"ד דק' קראקא ז"ל]:

שמחתני בדבריך היקרים עם ח"ת החריפים וערבים לקוראיהם יסובו על דברי הרי"ף פסחים (מ"ו) בחלה שנטמאת ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה כו' אמר ר"י לא זה הוא חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא כו' וכתב הרי"ף ז"ל דרבה דאית לי' הואיל אי מקלעי אורחים חזי לי' כו' כר"א דאמר האי חלה חמץ שמוזהרין עלי' בב"י משום הואיל וא"ב מיתשל, והקשה הר"ן דהא אסקינן דטוה"נ ממון וכיון שכן אפשר דר"א דאמר שמוזהרין עלי' בב"י הוא משום דטוה"נ ממון ולא משום הואיל א"ב מיתשל, ומה שכתבת בזה גיסי יקירי חדאי נפשאי בפלפולך ולפנינו ידובר מה שיש להעיר בדבריך:

וזה מה שעלה ברעיוני לתרץ דברי הרי"ף ז"ל דהנה המרדכי פסק דעיסה שנילושה מעיו"ט שאסור להפריש ממנה חלה ביו"ט אסור לאפותה דמחמת איסור דאין מפרישין חלה אכתי מיקרי אפשר למפלגה בלישה ובמג"א סי' תק"ו הקשה ע"ז ממשנתינו דג"כ אפשר להפריש חלה אלא דאינו מפריש משום איסור חמץ ומותר לאפותה ביו"ט אלמא דמחמת איסור חמץ דרביע עלה מיקרי א"א למפלגה בלישה ונ"ל לתרץ דבאמת מטעם ארי' דרביע עלה שפיר י"ל דמיקרי אפשר למפלגה בלישה ומה דבחלה שנטמאת שרי לאפותה קודם שתקרא עלי' שם חלה משום דהכא א"א למפלגה כלל דהרי לר"א דס"ל דעובר עלי' בב"י א"כ כשיקרא עלי' שם חלה קודם שתאפה הרי תלך לאיבוד דתתחמץ וא"כ אפי' בדיעבד כשקרא עלי' שם חלה לא הוה חלה כלל כדאמר בב"ק (קט"ו) הרי

שהי' טעון כדי יין וראה שהם משתברות ואמר הרי הם תרומה על פרות שיש לי בתוך ביתי לא אמר כלום והכ"נ כיון דתלך לאיבוד אם יקרא עלי' שם חלה קודם שתאפה לא אמר כלום ולכך הכא מקרי א"א למפלגה כיון דלא הוה חלה כלל ושפיר שרי לאפותה ביו"ט והיא הערה נפלאה:

ועפי"ז נבא לתרץ דברי הרי"ף והוא דלכאורה קשה למאי דמוקי פלוגתי' דר"א ור"י בטוהנ"מ והרי יש עצה דידור הנאה מהחלה ולא יהי' לו עוד טוה"נ ממנה ואפי' בדבר שהוא שלו ממש אם היא מודר הנאה מלולב דעת הרשב"א ז"ל דא"י דל"ה לכם ומכ"ש הכא בנ"ד דאין לו רק טוה"נ אם ידור הנאה בודאי ל"ה שלו ולא יעבור על ב"י, אולם יש לתרץ כיון דבתרומה נתינה כתיב בה ואיתא בחולין (קל"ג) דכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו וא"כ אם ידור הנאה ממנה לא יהי' רשאי בעצמו ליתנו לכהן רק הכהן יטול אותה מעצמו א"כ לא יקיים מצות נתינה ולר"א עדיף קום ועשה כדי שיקיים מצות נתינה מתיר לאפותה וכדאמר הכא בירושלמי דר"א לשיטתו דס"ל דמתן ד' שנתערב במתן א' דינתנו במתן ד' דקום עשה עדיף, ולפי"ז תיהדר קו' לדוכתא דהכא נמי אפשר למפלגה בלישה רק ארי' דרבע עלה, וא"ל כמו שכתבנו דא"א למפלגה כלל דאפילו אם יקרא עלי' שם חלה ל"ה חלה כלל כיון דתלך לאיבוד ז"א דהרי בידו לידור הנאה ממנה רק שלא יקיים מצות נתינה אבל החלה שפיר הוי חלה ואמאי מותר לאפותה ועכצ"ל דהסוגי' אזלא למ"ד דחצי' של עכו"ם וחצי' של ישראל מותר לאפותה ביו"ט אבל הרי"ף דפסק דחצי' של עכו"ם וחצי' של ישראל אסור לאפותה ביו"ט וא"כ קשה הכא אמאי מותר לאפותה לר"א אם נימא דטעמו של ר"א משום טוה"נ הא אפשר למפלגה והוי חלה בדיעבד ולא תלך לאיבוד כיון דבידו לידור הנאה ועכצ"ל דסובר הואיל ואי בעי מיתשל עלי' וא"כ לא יועיל כלל מה שידור הנאה כיון דאי בעי מיתשל עלה ולכך מותר לאפותה ביו"ט דא"א למפלגה כלל, והוא כפתור ופרח:

וע"ד קושית המפורשים דהא דלא תקרא לה שם חלה עד שתאפה דהרי משהה חמץ מ"מ לבערו אינו עובר עליו גם מה שהק' הגאון ר"א פלעקליש דהא בהפרשת חלה ליכא ככותבת ור"א מתלמידי ב"ש הוא דס"ל חמץ בככותבת י"ל בפשיטות ולתרץ קו' חדא בחברתה והוא דכבר חדשו דהא דצותה התורה להשבית חמץ היינו עשה דתשביתו הוא לכ"ע בכזית וכן היא המדה דהא דצותה התורה להשבית חמץ הוא משום דלא בדילי' מיני' ואתי למיכלי מיני' א"כ כיון דלענין אכילה כ"ע מודים שהוא בכזית ממילא גם עשה דתשביתו הוא בכזית וא"כ ל"ק כלל דהא מה דמשהה חמץ עמ"ל אינו עובר הוא

משום דהוי ניתק לעשה וכיון דר"א מתלמידי ב"ש וס"ל דחמץ בככותבת לענין ב"י ועשה דתשביתו הוי בכזית א"כ לדידי' הוי לאו שקדמו עשה:

ומה שכתבת גיסי יקירי לתרץ ולחדש דבחלה עובר בב"י בפחות מככותבת משום מגו דהוי שיעור לענין חלה הוי נמי שיעור לענין חמץ לכאו' לש"ל כן דהא בשבת (צ"א) אמרינן דשתי הלחם ולה"פ שיעורן בגרוגרות אע"ג דלענין יוצא הוי בכזית משום דל"ה בהדי הדדי דמדאפקי' חוץ לעזרה איפסל לי' ולענין שבת עד דאפקי' לרה"ר וא"כ היכי דלא אתי בהדי הדדי ל"ש אחשבי' וה"נ ל"ה בהדי הדדי דתיכף בשעה שהפריש חלה עדיין לא נתחמץ ולא עבר עליו עוד על לתא דב"י ועוד כיון דמדאורייתא ל"ב שיעור כלל וחטה אחת פוטרת כל הכרי א"כ ל"ש לומר מגו דהוי שיעור לענין חלה דהא לא בעי שיעור גם לחלה, אך י"ל דחדא מתורצת בחברתה דאדרבה כיון דחטה אחת פוטרת כל הכרי אבל עכ"פ לגבי מצות נתינה בעי שיעור מה"ת כמו שכ' הנו"ב והקדימו בתוס' רי"ד א"כ שפיר הוי בהדי הדדי כיון דעיקר השיעור הוא רק לענין הנתינה דהרי להפרשה סגי בחטה אחת א"כ כ"ז שלא נתן לכהן איכא משום מגו דהוי שיעור לענין נתינה הוי שיעור לענין ב"י ודוק:

ואמנם מה שהערת דלפי"ז מה דבחלה עובר בב"י בפחות מככותבת הוא רק משום מגו דהוי שיעור לענין חלה א"כ איך אמרי' דעובר בב"י משום הואיל א"ב מיתשל אדרבה אם ישאל על החלה לא יעבור בב"י כיון שהוא פחות מככותבת רק כתבת לחדש דהכא אפי' אם ישאל יעבור בב"י גם בפחות משיעור ככותבת כיון דיכול לחזור ולקרות עליו שם חלה והבאת דמיון לזה מהא דמנחות (נ"ד) גבי גרוגרות הואיל ויכול לשלקן ולהחזירן לכמות שהן לכן משערין גם מקודם לכמות שהן אף כי הערה נפלאה היא יש לפקפק בזה כיון דכל מה דעובר על ב"י הוא רק משום הואיל ואי בעי מיתשל איך תחזור ותאמר דאחר השאלה יעבור בפחות מכשיעור משום הואיל דיכול לחזור ולקרות שם חלה וכמדומה לי מכותלי מכתבך שבעצמך הרגשתי בזה ויתר דבריך נכונים גם מ"ש בישוב דברי הרי"ף טובים ונחמדים:

גיסך דוש"ה באה"ר יעקב ווייזנפעלד.

סימן צב

פסחים (נ"ט) רמי לי' רב ספרא לרבא כתיב לא לין לבוקר זבח חג הפסח הא כל הלילה ילין והא כתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט כו' עד הכא בי"ד שחל בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבין ביו"ט והקשו התוס' דלר"ע ל"ל קרא

דחלבי שבת קריבין ביו"ט תיפוק לי' מקרא דלא ילין דכל הפחות מתוקם בי"ד שחל להיות בשבת יעייש"ה:

והנראה לדעתי לתרץ קו' התוס' בטוטו"ד, והיא דהנה הקשיתי אהא דמקשה הא כל הלילה ילין דהא אין חלבו חול אין קריבין ביו"ט לפימ"ש התוס' ביומא (מ"ו) ובכמה דוכתי דבמשלה בהן האור קריבין חלבי חול ביו"ט א"כ מה מקשה הכא הא כל הלילה ילין דלמא אתי קרא דלא ילין אם משלה בהן האור ובכה"ג מקריבין ביו"ט ולא אסור רק הלנה לבוקר הא כל הלילה כשר להקרבה, אולם באמת ניחא לפי"מ דאיתא מנחות כ"ו דקומץ מאימתי מתיר שיריים לאכילה ר"ח אמר משמשלה בהן האור ור"י אמר משתצית האור ברובא כו' עד כאן לקלוט כאן להתיר הרי להדיא דלקלוט דלהוי כלחמו של מזבח דלא יפסל בשקיעת החמה סגי במשלה בו במיעוטו והכ"נ לענין אברים שלא יפסלו בעמוד השחר סגי במשלה בו האור במיעוטו וא"כ ע"כ לא מיירי הקרא דלא ילין במשלה בו האור דא"כ יכול להלינו עד הבוקר:

ואולם אכתי קשה לפי"מ דאיתא בכריתות (י"ד) דמשכחת לה פיגול ונותר בחד אבר דפלגא מחית על המזבח ופלגא מחית על ארעא דהאי פלגא המונח על המזבח פקע פיגולו ממנו והוי לי' נותר ופלגא דמנח אארעא הוי לי' פיגול א"כ לענין פסול לינה אם העלה פלגא על המזבח יעשה הפלגא דמחית על גבי המזבח לחמו של מזבח דלא יפסול בלינה וא"כ דילמא מיירי הקרא דלא ילין דהעלה הפלגא על המזבח דשפיר אסור להלינה עד הבוקר משום הך פלגא דמחית על ארעא דלא נעשה לחמו של מזבח שלא יפסל בלינה ולהקריבו ביו"ט שפיר הוא מותר דלא מיבעי אם נימא דבהקטרה ליכא רק אי' הבערה בודאי יכול להקריבו כיון דבלאה"כ מבעיר המערכה על הפלגא דמונח על המזבח דזה יכול להקריבו ביו"ט כיון דמשלה בו האור רק אפילו לדעת הירושלמי פ"ב דשבת דאיכא בזה לתא דמבשל דעיכולן של אברין זה בישולן עיישה"ה אפיה"כ יכול להקריב כולו ביו"ט אפי' הך פלגא דמחית אארעא, דהנה קיי"ל דבהמה חצי של עכו"ם וחצי של ישראל מותר לשוחטו ביו"ט משום דא"א למפלגי' והנה בש"ס פסחים (פ"ד) אמרי' דשבורת אלי' איכא בינייהו דלמ"ד כשר הא נמי כשר א"כ האלי' א"א למפלגי' משום לתא דשבורת עצם וכבר נודע מ"ש המג"א בסי' תק"ו סק"ד דאפי' היכא דא"א למפלגי' מחמת איסור דרבע עלה מותר לאפות ביו"ט עייש"ה והיא קו' נפלאה למבין:

ולכאורה עלה בדעתי לחרץ דבאמת הוי לן למימר דפקע פיגולו מכל האבר דביאה במקצת ש"ב א"כ הכ"נ אם בא במקצת על גבי מזבח דליהוי כאילו הי' מונח כולו על המזבח אולם התוס' זבחים (צ"ה) ד"ה מכניסו כתבו דאפי' למ"ד דשמה ביאה שאני בגד

הואיל ויכול לחתכו עיישה"ו וא"כ באבר פיגול לא חשוב נמי כאילו הי' כולו על המזבח כיון דיכול לחתכו וא"כ מתורץ קו' הנ"ל דבאלי' דאסור לחתכו משום שבירת עצם חשוב כאילו בא כולו על גבי מזבח ונעשה הכל לחמו של מזבח ופקע מיני' פסול לינה:

אולם באמת ז"א דהא שם גבי מעיל איכא ג"כ לתא דלא יקרע ואפיה"כ ל"א דשמה ביאה כיון דבעצם יכול לחתכו ודוק, והנראה לדעתי לתרץ דהנה התוס' בזבחים (מ"ב) ד"ה הקומץ חדשו לן דבקומץ פיגול אם העלה פלגא על המזבח פקע פיגולו מכל הקומץ דקומץ חשוב כולו אזכרה אחת כיון דקומץ שחסר פסול א"כ משוך פלגא דמזבח לאידך פלגא דמונח אארעא דהא בהא תלי' משא"כ באבר דלא תלי זה בזה לא משוך הך פלגא דמזבח לאידך פלגא דמונח אארעא, והנה בזבחים (ק"ח) איכא פלוגתא דתנאי דמ"ס מוקטרי פנים שחסרו והעלה בחוץ פטור דל"ח הקטרה בפנים אבר שחסר לכך אם העלה אותו בחוץ פטור דלא מהדרינן פוקעין ומר סבר חייב דסובר מהדרינן פוקעין והתוס' שם ד"ה אכל הקשו דניהו דלא מהדרינן פוקעין מ"מ אם מחתך אבר לכמה זיתים חייב להעלות את כולו ואמאי לא מחייב בחוץ ותי' דהא דחייב להקטיר לאו משום דחשיב הקטרה חצי אבר אלא משום דכולו חדא הקטרה היא וכיון שהתחיל גומר אבל אי מהדרינן פוקעין מזה יש ללמוד דחשוב הקטרה בחצי אבר יעוש"ה:

ולפי"ז נ"ל דלמ"ד מוקטרי פנים שחסרו והעלה בחוץ פטור לא חשוב הקטרה בפנים אבר שחסר משוך פלגא דמזבח לאידך פלגא דמונח אארעא אפי' באברים אע"ג דהקטרה לא מעכבא מ"מ כיון דבחסר אבר לא חשיב הקטרה כלל א"כ הוי כקומץ דכולו חדא אזכרה היא כיון דהא בהא תלי' והא דאמרי' בכריתות דאם העלה פלגא ע"ג מזבח לא פקע פיגולו מכל האבר הוא דוקא למ"ד דמוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ חייב דחשוב הקטרה בחצי אבר ולפי"ז לדידן דקיי"ל דמוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ פטור שפיר מקשה הש"ס הא כל הלילה ילין דליכא למימר דמיירי בהעלה פלגא על המזבח דלדידן דקיי"ל דמוקטרי פנים שחסרו והעלה מבחוץ פטור דלא חשוב הקטרה חצי אבר א"כ פקע פיגולו מכל האבר והכ"נ נעשה כולו לחמו של מזבח דלא יפסול בלינה, ולפי"ז מתורץ קו' התוס' שהק' לר"ע תיפוק לי' מלא ילין דחלבי שבת קריבין ביו"ט כמין חומר דר"ע ס"ל בזבחים (ק"ז) דמוקטרי פנים שחסרו והעלה מבחוץ דחייב א"כ לדידי' אבר שחסר הוי נמי הקטרה וא"כ לדידי' אם העלה פלגא ע"ג מזבח לא נעשה כולו לחמו של מזבח דלא תלי' הא בהא ולא חשוב חדא הקטרה וא"כ שפיר מתוקם קרא דלא ילין בהעלה פלגא דאזלי' על גבי מזבח וכמ"ש ודוק היטב כי היא ענין נפלא ונשגב:

סימן צג

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב החריף ובקי וו"ח כש"ת מו"ה שמואל שעכטער נ"י אבד"ק קיצמאן:

אשר הקשה כבודו בפסחים (נ"ט) דרמי לי' רב ספרא לרבא מהא דאין עולת חול קריבין ביו"ט לפימ"ש התוס' בשבת (כ"ד) ד"ה ולא דרבא סובר דנונ"ד קריבין ביו"ט ובשבת (קי"ד) איתא לדברי ר"י נונ"ד קריבין ביו"ט וקרא דעולת שבת בשבתו אתי לחלבי שבת שקריבין ביוה"כ דליו"ט לא איצטריך דכיון דנונ"ד דחי יו"ט ק"ו חלבי שבת שניתותרו א"כ לרבא עולת חול קריבין ולפי"ז מאי מקשה רב ספרא לרבא, יפה הקשה:

ונראה לתרץ דלכאורה צריכין אנו להבין דברי הש"ס בשבת דאמרי' לר"י דנונ"ד קריבין ביו"ט לא איצטריך קרא למישרי חלבי שבת ביו"ט דמה לנונ"ד שהיא אוכל נפש ולפיכך הותרו ביו"ט משא"כ חלבי עולת שבת שפיר י"ל דאינן קריבין ביו"ט כמו עולת ראי' דאינו דוחה יו"ט לד"ה, אלא עכצ"ל דהא דאמרי' דמק"ו דנונ"ד ילפי' למישרי חלבי שבת ביו"ט אין הכונה היא למילף משחיטה וזריקה של נדונ"ד דמזה לא נוכל למילף דמה לנונ"ד שהיא אוכל נפש כמ"ש, רק הכוונה היא מהא דשרי הקטרת אימורים ביו"ט אע"ג דיכול להמתין ולהקריבו כל הלילה והקטרת אימורים לא הוי או"נ אע"ג דכל כמה דלא מיקטרי אימורים לא מישתרי בשר באכילה כבר כתבו התוס' בביצה (כ') בד"ה א"ב דכיון דאין יכול להקטיר האימורים מבעוד יום הוי כנטמאו או אבדו ומשתרי הבשר באכילה וא"כ אף אם יקטיר האימורים של הנונ"ד עכ"ז יהי' הבשר מותר באכילה דאם נימא דאסור להקטיר האימורים הוי כנטמאו או אבדו וא"כ ל"ה או"נ ואפיה"כ שרי להקטיר האימורים מבעוד יום אע"ג דלא יפסלו האימורים דהא יכול להקריבו בלילה א"כ מכ"ש חלבי שבת דאם לא יקטירן ביו"ט יפסלו בלינה בודאי קריבין ביו"ט:

אולם לכאו' אכתי קשה דהאיך מצי למילף מהקטרת אימורים של נונ"ד דדחי יו"ט דשאני התם משום דכבר דחתה שחיטה את השבת וכבר ניתן לדחות וכדאיתא בפסחים (ס"ט) דמה לי מכשירי מצוה של אח"ש דדחו את השבת שהרי דחתה שחיטה את השבת ועיין בתוס' שם בד"ה אם דמכשירי מצוה דקאמר היינו הקטר חלבים ועיין במנחות (ע"ב) וכעין זה כתב הרמב"ן ז"ל מובא בר"ן ז"ל שבת בפ' כלל גדול לענין מריטת הנוצות כיון דסופו לדחות שהרי עתידה ליטלם אח"כ משום או"נ עיי"ש, אולם באמת ניחא דעכ"ז שפיר מצי למילף על חלבי שבת דקריבין ביו"ט דהתם נמי כבר דחתה השחיטה את השבת שעבר ולכך ניתן לדחות ג"כ אצל יו"ט ואי משום דאין זמנם קבוע ביו"ט הא נונ"ד נמי אין זמנם קבוע ביו"ט ולכך שפיר מצי למילף דחלבי שבת קריבין ביו"ט למ"ד

דנונ"ד קריבין ביו"ט, אולם הא תינח בחלבי שבת דכבר דחתה שחיטה את השבת אבל חלבי חול ל"מ למילף מנונ"ד דמשחיטה ומזריקה ל"מ למילף משום דשאני התם דהיא או"נ ומהקטרת אימורים ג"כ למ"ל דשאני התם דכבר דחתה שחיטה את השבת ולכך ניתן לדחות ג"כ אצל ההקטרה משא"כ בחלבי חול דלא דחתה השחיטה את השבת ל"מ להקריבן ביו"ט א"כ אפי' למ"ד דנונ"ד קריבין ביו"ט חלבי חול אינן קריבין ביו"ט ובזה נוכל לתרץ בנק קו' התוס' בשבת (כ"ד:) בד"ה ולא עיי"ש, ודוק היטב:

סימן צד

תשובה

לכבוד הרב החו"ב כו' מו"ה יודא כ"ץ נ"י מו"ץ דק' סאניק:

בדבר אשר הקשה כ"ת בפסחים (ס') אמר לי' ראבא"ה לרבא דילמא שאני היכא דאמר מהיכא דלא אמר דהא לאוכליו ושלא לאוכליו כשר וכל היכא דשחט לי' שלא לאוכליו לחודי' פסול ואמאי הא סתמא לאוכליו קאי א"ל מידי אריא כו' אלא הכא סתמא לאוכליו קאי דילמא מימשכו הני ואתי אחרינא ומימנא עילוי' דהן נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט והרי אכתי קשה דאמאי פסול שלא למנויו דהא סתמא למנויו קאי ולמנויו ושל"מ הוא כשר והכא ליכא לתרץ דילמא מימשכו הני דאכתי קשה דהא עכ"פ בעינן שיהי' מבני החבורה הראשונה קיים לר' יהודה דס"ל כן בפסחים (צ"ט) וכבודו תירץ דר' יהודה לשי' דס"ל דאין שוחטין הפסח על היחיד א"כ משה"כ הוא פסול אע"ג דקאי סתמא על אחד מן המנויים כיון דא"ש הפסח על היחיד א"כ הוי כשלא למנויו לחוד דהא אחד ל"מ כלל, ולכאו' יפה תי', אולם היא נגד דברי הירושלמי בפ' האשה ה"ז דכתב שמה דמודה ר' יהודה שאם זרק הורצה ואם עבר ושחט מתירין לו לזרוק, וא"כ לפי"ז אזיל לי' תירוצו דא"ל דמשה"כ הוא פסול אע"ג דמסתמא קאי אחד מן המנויים כיון דא"ש הפסח עה"י הוי לי' אחד כמאן דליתא דהא בדיעבד מועיל השחיטה גם עה"י אף לר"י ודוק:

ובזה יתורץ קו' חמורה אשר הקשיתי אהא דאיתא ביומא (נ"א) ולר"ש לוקמה בפסח כו' ומשני קסבר אין שוחטין הפסח עה"י ומקשה ולוקמי' בפ"ש וכו' וא"כ משמע משם דאפי' למאן דסובר אין שוחטין הפסח עה"י אבל בפ"ש שוחטין עה"י והלא בפסחים (צ"ה) איתא ורבנן האי יעשו אותו מה עביד לי' ומשני מיבעי' שאין שוחטין הפסח עה"י א"כ מבואר להדיא דגם פ"ש א"ש עה"י והיא תימה לכאו', אולם לפי דברי הירושלמי הנ"ל ניחא כיון דבדיעבד אם שחט הוא כשר א"כ אפי' לר"י דסובר דא"ש הפסח עה"י

א"א לומר דהתורה אסרה בהחלט לשחוט פ"ש עה"י דמי לא משכחת לה דהי' כל העם טהורין רק אחד הי' טמא משום הא לא יעשה פ"ש הא זה הוי כדיעבד כיון דא"א בענין אחר ובדיעבד אינו מעכב אם שחטו עה"י והכ"נ בודאי עושה היחיד פ"ש:

ולפי"ז מתורץ קושיתי דביומא שפיר מקשה הש"ס ולוקמי' בפ"ש דקרבן יחיד היא ועושה תמורה כגון שהי' רק אחד טמא ונדחה לפ"ש בזה שפיר שוחטין פ"ש עה"י כיון דהיא א"א בע"א ושפיר הוי קרבן יחיד ועושה תמורה והא דאמרי' בפסחים דא"ש פ"ש עה"י דאם הי' הרבה אנשים טמאין בזה גם בפ"ש א"ש עה"י ומשה"כ מדויק הלשון שמה (בדף צ"ה) הנ"ל דאמרי' דמיבעי' לי' שא"ש הפסח עה"י דכמה דאפשר לאהדורי' מהדרינן משום דבהחלט לא מצי לומר דא"ש פ"ש עה"י דאם הי' רק אחד טמא דודאי שוחטין פ"ש עה"י רק אם הי' הרבים שנדחו לפ"ש ואפשר לאהדורי' אחר טמא חבירו למנותו עמו מהדרינן ודוק:

ובזה כמו נסתר דברי הכ"מ בפ"ב מה' ק"פ ה"ב דכתב דהא דאמרי' בפסחים (צ"ה) דמיבעי' לי' שא"ש הפסח עה"י דכמה דאפשר לאהדורי' מהדרינן משמע לרבינו דכר' יוסי אתיא דאילו לר"י מאי אמר כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן הא אמר דא"ש על היחיד כלל ולפימ"ש אין כאן ראי' כלל דשפיר הגמ' הנ"ל אתיא כר"י ואפיה"כ קאמר דכמה דאפשר לאהדורי' מהדרינן דשם מיירי בפ"ש א"כ אין לומר בהחלט דאסור לשחוט עה"י דאם הי' כולם טהורים רק אחד טמא שפיר מצי לשחוט עה"י משה"כ קאמר דאם אפשר לאהדורי' מהדרינן היינו אם הי' רבים טמאין ובזה נראה לי לתרץ דברי הכ"מ על הרמב"ם שמה דפ"ש משתדלין שלא לשחוט לכתחילה עה"י והקשה הכ"מ מאחר דפסק הרמב"ם כר' יוסי מה האי דקאמר שלא לשחוט לכתחלה עה"י דהא ר' יוסי אפי' לכתחלה מתיר ולפי דברינו ניחא כיון דכתיב בפ"ש יעשו אותו ומדכתיב יעשו אותו ילפינן דכמה דאפשר לאהדורי' מהדרינן א"כ אפי' לר' יוסי ילפינן מדכתיב יעשו אותו דפ"ש כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן אע"ג דבפ"ש בודאי שוחטין עה"י לכ"ע כדמוכח מש"ס יומא דאם הי' אחד טמא שוחטין עליו אפיה"כ אם אפשר לאהדורי אחר רבים מהדרינן א"כ הכ"נ בפ"ר משתדלין שלא לשחוט לכתחלה על היחיד אפי' לר' יוסי דלא גרע פ"ר מפ"ש כמו"ש התוס' שם (דף צ"ה) ד"ה מיבעי':

ובזה מדויק לשון הרמב"ם ז"ל כמין חומר דכתב משתדלין שלא לשחוט לכתחלה עה"י שנאמר יעשו אותו דמדכתיב לא תזבח הפסח באחד לא נפקא לי' להרמב"ם דא"ש הפסח עה"י דהרמב"ם פסק באמת כר' יוסי ור' יוסי מוקי לי' לקרא באחד כר"ש כדאיתא בפסחים (צ"א) רק דנפקא לי' מדכתיב יעשו אותו בפ"ש ופ"ר לא גרע מפ"ש דכמה

דאפשר לאהדורי' מהדרינן ובזה מתורץ קו' התוס' שם בד"ה מבעי' דהקשו דתיפוק לי' מככל חוקת הפסח וראשון נפקא לן דא"ש עה"י מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד, ולפי האמור ניחא דהך סוגי' אתיא כר' יוסי דמוקי לי' הך באחד כר"ש אך מדכתיב יעשו אותו ילפינן דמשתדלין שלא לשחוט לכתחלה עה"י ודוק היטב בכ"ז:

ובדבר קו' הנ"ל שהקשה דאיך פסול שלא למנויו דהא סתמא למנויו קאי כיון דבעינן שיהי' אחד מבני חבורה הראשונה קיים, נראה לתרץ דניהו דאם משכו כולם ולא נשאר אחד מהם מבני חבורה ראשונה תו לא חזי לפסח דבעינן שיהי' אחד מבני חבורה קיים, אבל עכ"פ לשלמים חזי כדאיתא בפסחים (ע"ג) ועיין בירושלמי פסחים סוף פ' א"ד המושך ידו לפסחו ר"י אומר שלמים כשרים כו' עיי"ש א"כ משה"כ פסול שלא למנויו ומסתמא לאו למנויו קאי דדילמא מימשכו הבעלים את ידיהם מהם ורצונם להקריב אותו לשלמים ואפיה"כ פסול משום של"מ אע"ג דהיא שלמים מ"מ כ"כ דלא עקר לי' מפסח הוא פסול משום פסח שנשחט שלא למנויו כדאיתא בפסחים (ע"ג) גבי פסח ששחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידו ממנו ותני עלה בחול כה"ג ישרף מיד כיון דבעי עקירה א"כ הוי לי' פסח שלא לש"מ וכן פסק הר"מ ז"ל בפ"ד מהק"פ המג ודוק היטב:

מה שהקשה כיון דלמנויו ושלא למנויו כשר א"כ בקידושין (מ"ב) דיליף שליחות בקדשים מפסח ודחי שאני התם דאית לי' שותפות בגווה והרי אפי' בלית לי' שותפות מוכרח שליחות בקדשים דאל"כ איך משכחת לה פסול בשלא למנויו כלל דהא השוחט גופי' הוא תמיד מן המנויים כיון דאית לי' שותפות בגווה והוי למנויו ושלא למנויו דכשר, לדעתי לא תיובתא קחזינא הכא כלל דמה בכך דאית לי' להשוחט שותפות בהבהמה דאטו משום הא לא משכחת לה שישחוט שלא למנויו ויהי' תמיד למנויו ושל"מ הא אע"ג דאית לי' להשוחט שותפות בהקרבן מ"מ יכול להיות דשחט את הפסח כולו שלא למנויו ולא שחט גם לשם עצמו אך להאנשים שאינם מנויים על הפסח וכל שינוי בעלים כך היא בכל הקרבנות רק דבשאר קרבנות אינו פסול בשינוי בעלים רק בשוחט ע"מ לזרוק ובפסח פוסל השינוי בעלים בשחיטה עצמה כמו"ש התוס' בפסחים (ס"א) בד"ה ואיתקש והיא פשוט וברור:

ובתוס' שם (דף ס') בד"ה הכ"נ הקשו בהא לשמו ושלא לשמו כשר לר"מ ולא אתי את שלא לשמו ומפיק לי' מיד לשמו ושלא לשמו גרידא פסול אע"ג דמסתמא לשמו קאי, והנראה לתרץ קו' התוס' בטוטו"ד דמשה"כ לא אלים הכא אמירתו לשמו בפסח בשאר ימוה"ש מסתמא כי היכי דשלא לשמו מפיק לי' מסתמא דלשמו קאי הכ"נ מפיק לי' מידי לשמו כיון דאם נימא דפסח בשאר ימוה"ש ל"ב עקירה וסתמא לשלמים קאי א"כ

אפי' אם שחט אותו בפירוש לשמו היא כשר דשלמים לשם פסח קשחיט כמו"ש התוס' בפסחים (ס"ד) בד"ה טעמא וביומא (ס"ג) בד"ה טעמא וא"כ הך דפסול דלשמו בפסח בשאר ימוה"ש היא רק מכח משום דמסתמא לשמו קאי א"כ לא עדיף אמירתו לשמו מסתמא כיון דהא דפסול אם שחטו בפירוש לשמו היא רק משום דמסתמא לשמו קאי דאל"כ הי' כשר כמו בשוחט שלמים לשם פסח משה"כ אמרי' כי היכי דמפיק שלא לשמו מסתמא הכ"נ מפיק לי' מידי לשמו משא"כ בפסח ששחטו לשמו ושלא לשמו שפיר הוא כשר לר"מ דשם שפיר אלים אמירתו לשמו מסתמא כיון דהכשר דלשמו לא בא מכח משום דסתמא לשמו קאי דאפי' א"נ דסתמא לאו לשמו קאי יפה כוחו של ההכשר ששחטו בפירוש לשמו ולכך אע"ג דשלא לשמו מפיק לי' מסתמא דלשמו קאי אפיה"כ לא מפיק לי' מידי לשמו אם שחטו בפירוש לשמו משא"כ בפסח בשאר ימוה"ש דפסול דלשמו היא רק מכח דסתמא לשמו קאי ולכך לא אלים אמירה מסתמא וכי היכי דמפיק לי' מסתמא הכ"נ מפיק לי' מידי לשמו בפירוש והיא דבר מושכל:

סימן צה

לתלמידי יקירי רחימא דנפשאי הרב החריף ובקי חד השכל ברק השנון מו"ה אהרן בארטפעלד נ"י:

פסחים (פ') מתני' הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה וברמב"ם פ"ד מהלק"פ ה"ב מפרש למתני' בטומאת בשר ותמה הלח"מ דהא הרמב"ם פסק דאכילת פסחים מעכבא וא"כ בפסח איך יכול הציץ לרצות דהא אפי' א"נ דהציץ מרצה על אכילות עכ"פ אינו מתיר את הבשר באכילה:

ונראה לתרץ דהנה איתא בזבחים (ק"ד) דבנמצא טריפה בב"מ הדם מרצה על העור אע"ג דהפסול הוא קודם זריקה מ"מ כיון דלא נודע עד לאחר זריקה הוי כנפסל לאחר זריקה וכן איתא בנזיר ס"ג בעי רמב"ח נטמא בתוך מלאת ונודע לו לאחר מלאת מהו בתר ידיעה אזלינן והידיעה אחר מלאת היא וסותר רק שבעה או בתר טומאה אזלינן, ולפי"ז כיון דמצינו דאזלינן בתר ידיעה אע"ג דהטומאה תוך מלאת היא כיון דהידיעה אחר מלאת היא אינו סותר רק ז' ולפי"ז י"ל דבנודע שנפסל הבשר לאחר זריקה וקודם זריקה לא ידע כלל שנפסל הבשר בזה אינו מעכב האכילה דהא בנטמא הבשר לאחר זריקה שפיר כשר הפסח אע"ג דאינו ראוי לאכילה והא דאכילת פסחים מעכבא היינו דוקא אם לא הי' ראוי לאכילה בשעת זריקה והא תינח אם נודע מפסול הבשר קודם זריקה אבל בלא נודע הפסול של הבשר רק אחר זריקה הוי כנטמא הבשר אחר זריקה דבתר ידיעה אזלינן

כמו בנודע לאחר מלאת ונטמא לאחר מלאת וכגון דא אכילת פסחים לא מעכבא ולכך שפיר פסק הרמב"ם ז"ל דבנודע טומאת הבשר קודם זריקה אינו מרצה אע"ג דר"ש סובר דזריקתו בין בשוגג ובין במזיד הורצה והכ"מ כתב דהרמב"ם ז"ל פסק כרבינא דסובר דזריקתו בשוגג הורצה ובמזיד לא הורצה, אבל לדידן אתיא דברי הרמב"ם ז"ל כך"ע דהך סוגי' אזלא אליבא דר"נ דאכילת פסחים לא מעכבא ולכך סובר ר"ש דזריקתו אפי' במזיד הורצה אבל הרמב"ם ז"ל שפסק דאכילת פסחים מעכב ואפיה"כ פסק דבנודע לו לאח"ז שהוא מרצה משום דבזה אינו מעכב האכילה כיון דהידיעה היא לאח"ז ובתר ידיעה אזלינן ולכך בנודע שנטמא הבשר קודם זריקה בודאי אינו מרצה לדעת הרמב"ם ז"ל דבזה שפיר מעכב האכילה כיון דהידיעה הי' קודם זריקה והיא דבר נפלא לדעתי:

ובאופן אחר נראה לי לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל והיא דלדעתי נראה דבר חדש דאע"ג דבכל הקדשים הציץ אינו מרצה להתיר הבשר באכילה אבל בפסח שפיר מהני הציץ להתיר הבשר באכילה, דהנה התוס' בזבחים (צ"ט) בד"ה אמר חידשו לן דפסח כיון דעיקרו לא בא אלא לאכילה הלכך לא חשבינן בי' לאנינות מן הקרבה אלא בזמן האכילה א"כ חזינן דבפסח האכילה היא העיקר יותר מההקרבה ומשוה"כ ל"ח בי' לאנינות בזמן ההקרבה אלא בזמן האכילה א"כ מה"ט אפי' למ"ד דהציץ אינו מרצה אלא על העולין היינו דוקא בשאר קדשים אבל בפסח דעיקרו אינו לאכילה א"כ אכילת בשר הפסח הוי עולין ושפיר מרצה הציץ אפי' להתיר הבשר באכילה, והיא דבר נכון מאוד בסברא ושפיר פסק הרמב"ם ז"ל דהציץ מרצה אע"ג דפסק דאכילת פסחים מעכבא דפסח שפיר מהני הציץ להתיר הבשר באכילה ובזה יפלו כל הקו' שהקשה שם הלח"מ על הרמב"ם ז"ל:

ובזה נראה לי לתרץ קו' התוס' שם בד"ה נזרק דהקשו אהא דקאמר דבנודע ואח"כ נזרק לא מרצה ציץ דע"כ הא דלא מרצה היינו מדרבנן דמדפליג בין שוגג למזיד והא דמרצה בשוגג ע"כ לא מרצה לאכילה אלא לפטור מפ"ש וכר"נ דאכילת פסחים לא מעכבא א"כ האיך קאמר דבמזיד אינו מרצה ומחייב בפ"ש כיון דמה"ת פטור הוא א"כ הוי חולין לעזרה, ולפימ"ש ניחא דבאמת שפיר אתיא הך סוגי' כרבנן דסוברין דאכילת פסחים מעכבא ובלא נודע עד לאחר זריקה שנטמא הבשר מהני ריצוי ציץ להתיר הבשר באכילה דבפסח האכילה היינו ההקרבה דעיקר הפסח לאכילה הוא בא ולפי"ז שפיר קאמר דבנודע ואח"כ נזרק אינו מרצה ומחייב בפ"ש אע"ג דהוא רק מדרבנן, דהנה התוס' בפסחים (ס"ב) בד"ה כי כתבו דאין להקשות אי מדרבנן האיך יתחייב בפ"ש הא קמייתי חולין לעזרה, לא היא כיון דלא נזרק הדם אינו יוצא ומותר לצאת באחר עיי"ש, א"כ

הכ"נ אע"ג דכבר נזרק הדם כיון דאתיא באמת הך סוגי' כרבנן דר"נ דסוברין דאכילת פסחים מעכבא ועל האכילה שפיר יכולין חכמז"ל לקיים דבריהם אע"ג דהיא נגד חק התורה כדאיתא ביבמות (צ') דשוא"ת שאני וכיון דלא יאכל הפסח ממילא אינו יוצא לרבנן דסוברין דאכילת פסחים מעכבא ומותר לצאת באחר ול"ה חולין בעזרה ודוק:

סימן צו

דרוש לשבת הגדול

[**ענין נערה ונשגב שכבר אתבדר בעולם התלמודי וראה מ"ש בזה בס' מהר"י הכהן לדודו הגאון האדיר אבד"ק טארנא ז,ל**]:

פסחים "מ"ז) מתיב רב מרי שתי הלחם אינן נאכלות לא פחות משנים כו' לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את היו"ט ואי אמרת צרכי שבת נעשין ביו"ט השתא דשבת ביו"ט שרי דיו"ט ביו"ט מיבעי' שאני התם דאמר קרא לכם ולא לגבוה, והנה הרמב"ם ז"ל ה' תמידין פ"א כתב דאין שתי הלחם דוחין יו"ט משום דכתיב לכם ותמה עליו הגאון מהר"א פלעקליש ז"ל דהרי בש"ס כאן מבואר דרק למ"ד צרכי שבת נעשין ביו"ט מה דאין שתהל"ח דוחה יו"ט הוא רק מקרא דלכם אבל הרמב"ם ז"ל דס"ל דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט א"כ למה לי קרא דלכם:

ונראה לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל בטוטו"ד דהנה בפלתי בסי' ק"ח הקשה דאמאי אינן דוחות יו"ט שתהל"ח הא יוכל לאפות עם לחם חולין ובהאי גוונא יכול לאפות אף מה שא"צ לאכול דממלאת אשה פת אף שא"צ אלא לאחת מפני שהפת נאפה יפה, ולדעתי נ"ל קו' הפלתי דלכאו' אין התחלה כלל לקו' הפלתי דאיך יוכל לאפות פת חולין בתנור של קדש הא ימעול אם יהנה מתנור של קודש כדמקשה הש"ס בערכין (כ"א) הדר בו במעילה קאי אולם באמת ניחא דהנה בפסחים שם כתבו דהך תנא ס"ל דאין תנור מקדש דאל"כ הי' דוחה יו"ט כדאיתא בפ' שתהל"ח והנה שם איתא ר"ש אומר שתהל"ח כשירות בעזרה וכשרות אבית פאגי' דכיון דס"ל אין התנור מקדש ולכך אפשר לאפות אותם חוץ לעזרה וא"כ שפיר הקשה הפלתי דכיון דע"כ קיי"ל דאין התנור מקדש א"כ כשירות אפייתן בחוץ ושפיר יוכל לאפות אותם חוץ לעזרה עם פת חולין, אולם לדעתי נראה דאם אינן דוחות יו"ט לא יוכל לאפות אותם בחוץ ביו"ט דאנן קיי"ל יש עירוב והוצאה ליו"ט וא"כ איך יוכל להכניסם לעזרה ביו"ט מטעם אי' הוצאה ועכצ"ל דיכניס אותם מעיו"ט לעזרה וביו"ט יאפה אותם עם פת חולין בתנור של קדש ובה"ג לא יוכל לאפותם עם פת חולין דבמעילה קאי:

ולכאורה י"ל לפמ"ש התוס' בפ' אלו דברים בשם הירושלמי דהיכי דהוא צורך קרבן אין בו מעילה וא"כ הכ"נ לא ימעול אם יאפה פת חולין בתנור של קדש דכיון דהוא צורך הקרבן דהוא כדי שיוכל לאפות השתי לחם ביו"ט בזמנן אבל באמת ז"א דאמרי' בעירובין (כ"ב) דירושלים אלמלא דלתותי' נעולות בלילה חייבין עלי' משום רה"ר וא"כ ירושלים הוי כרמלית קודם שנפרצו בה פרצות וא"כ מדאורייתא אינו צורך הקרבן כלל כיון דס"ל אין התנור מקדש א"כ יוכל לאפותם עם פת חולין חוץ לעזרה ואי' הכנסה לעזרה ליכא מדאורייתא דהא ירושלים אינה רה"ר רק כרמלית ורק מדרבנן אסור להכניסם לעזרה, וא"כ לא הוי צורך הקרבן מדאו' כלל דלש"ל שיפקע אי' מעילה דאו' ע"י צורך הקרבן דרבנן ושפיר מתורץ קו' הפלתי אולם אכתי קשה דהא קיי"ל דאין מעילה במחובר ואפי' בתלוש ולבסוף חיברו רק בהקדישו ולבסוף בנאו. והנה במעילה (י"ד.) איתא אמר שמואל בונין בחול ואח"כ מקדישן וא"כ בעזרה הי' בנאו ולבסוף הקדישו וא"כ מדאו' ליכא מעילה כלל רק מדרבנן ומדרבנן שפיר הוא צורך הקרבן ותיהדר קו' הפלתי לדוכתי', אולם באמת ניחא דהנה התוס' בב"ב (ס"ח) חידשו לן דשפיר גרסינן לא מכר את התנור אע"ג דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע מ"מ תנור חשוב תלוש ואין חיבורו חשוב חיבור תדע מדמקבל טומאה וא"כ שפיר איכא מעילה בתנור של קדש דתנור חשוב תלוש:

ולפי"ז שפיר מתורץ דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל דהנה בזבחים (צ"ו) איתא אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה תנור של מקדש של מתכת הי' ולפי"ז תיהדר קו' הפלתי דמדאורייתא אין מעילה במחובר וא"ל דתנור חשוב תלוש כמ"ש התוס' בב"ב דתנור חשוב תלוש משום דמקבל טומאה דאיתא בכלים פ"ה מ' י"א דתנור של מתכות טהור דכל המחובר לקרקע טהור ודוקא בתנור של חרס גלי לן קרא תנור וכיריים יותץ וא"כ תנור של מתכות שפיר חשוב מחובר דאינו מקבל טומאה ושוב ליכא מעילה דאורייתא, אולם באמת ניחא דמידי הוא טעמא דתנור של מתכות הי' במקדש כדאיתא שם בזבחים כיון דאיכא שתי לחם ולחה"פ דאפייתן בתנור וכ"ש דחרס לא עבדינן וא"כ מאחר דס"ל דאין התנור מקדש דשיטת ש"ס דילן הוא דמאן דס"ל דאין דוחה יו"ט ס"ל אין התנור מקדש וכמ"ש התוס' בפסחים שם א"כ שפיר הי' תנור של חרס במקדש ותנור של חרס חשוב תלוש מדמקבל טומאה ושפיר מתורץ קו' הפלתי דלא יכול לאפות עם פת חולין דבמעילה קאי דהוי תלוש אבל הרמב"ם ז"ל דס"ל תנור מקדש וכבר נודע מה שהרעישו עליו דא"כ אמאי אינן דוחות יו"ט דהא בהא תלי' א"כ לדידי' הוי תנור של מתכות במקדש דכ"ש דחרס לא עבדינן וא"כ שפיר חשוב מחובר דתנור של מתכות אינו מקבל טומאה וא"כ

לדידי' תקשי קו' הפלתי דיאפה אותם עם פת חולין ואמאי אינן דוחות יו"ט ובמעילה לא יהי' דאין מעילה במחובר ולכך מוכרח הרמב"ם ז"ל לומר דאינן דוחות יו"ט משום דכתיב לכם ולא לגבוה וא"כ לש"ל פת נאפה יפה דזה ל"ה רק צורך קצת וכמו"ש הפ"י בביצה ומותר משום מתוך והכא דכתיב לכם ולא לגבוה לש"ל מתוך כמ"ש התוס' לענין נכרים דל"ש מתוך וגם לגבוה כתבו דל"ש מתוך בביצה (י"ב) ולפענ"ד הוא דבר נפלא מאד, ודוק היטב:

סימן צז

תשובה

לכבוד ניסי יקירי הרב הג' החריף ובכי מפורסים כש"ת מו"ה מאיר כ"ץ ראפאפארט נ"י אבד"ק לוקאווי [**הוא הרב הגאון המפורסם ראב"ד דק' קראקא ז"ל**]:

הערת בפסחים (כ"ז ע"ב) אר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן כו' מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפת אמרי לו נבילה תוכיח כו' והרי למאי דאמרי' בזבחים (ל"ה ע"א) אמר ר"א פיגל בזבח נתפגל השליל פיגל בשליל לא נתפגל הזבח וכתבו התוס' שם בד"ה פיגל ויש דוחקין לפרש משום דאיתא בת"כ הזבח פרט לשליל ושליא ובאמת בתמורה אמרי' דאינו נאכל ליום ולילה ואם אינו ענין לנותר תנהו ענין למחשבת נותר כו' עד וי"ל דלענין שריפה ממעט לי' שם דלענין שריפה כתיב הזבח ולפ"ז אמאי לא מקשי רבנן מנותר גופי' דנותר דשליל ושליא יוכיח דהוא לכל דינא כנותר ועכ"ז לענין שריפה ממעט לי' והוא רק בקבורה וכמו שפירש הק"א יעוש"ה והוא קו' נכונה:

והנראה לתרץ דהנה לכאורה צריכין אנו להבין דאמאי ישתנה דין דשליל ושליא משאר נותר בשר הזבח דלכל דינא הוי כנותר ולענין שריפה ממעט לי' קרא, והנראה לדעתי לתרץ דהנה לכאורה קשה דאמאי פיגל בזבח נתפגל השליל והשליא וכמבואר ברמב"ם בה' פהמ"ק עיי"ש הא משנה מפורשת בחולין סוף ה' בהמה המקשה דשליא אינה מטמאה טו"א חישב עליו לאכילה מטמאה טו"א ולפ"ז איפכא הו"ל למימר דחישב בשליא לאכול חוץ לזמנו הוי פיגול כיון דחישב עליו לאכילה אבל פיגל בזבח לא יתפגל השליל והשליא כיון דלא חישב עליו לאכילה ואינה אוכל כלל והיא הערה נכונה לכאורה, אולם באמת ניחא דכיון דאם חישב עליו לאכילה מטמאה טו"א והוי אוכל וא"כ הכא כיון דאכלו אין לך מחשבה גדולה מזו וכמ"ש התוס' מנחות (ס"ט) ושפיר כתב רש"י ז"ל אהא דפיגל בזבח נתפגלה שליל ואם אכלו חייב כרת, ולפ"ז נוכל לומר דה"ט דשליל וה"ט דשליא דאינו בשריפה כשאר נותר בשר הזבח דבאמת שליל ג"כ אין

דרכו לאכול הוא וכמו שפירש"י אהא דפיגל בשליל לא נתפגל הזבח כיון שאין דרכו לאכול הוא והוי חישב בדבר שאין דרכו לאכול, וה"נ לענין נותר כיון שאין דרכו לאכול אינו חייב עליו משום נותר וכמו שכתבו התוס' בפסחים (פ"ב) בד"ה בשלמא דה"א דאף לאחר שנעשה נותר לא ישרף דהכי, משמע לא תותירו אלא תאכלוהו וא"כ בנותר דשליל ושליא שאין דרכו לאכול הוא לא מחייב עליו משום לא תותירו אך עכ"ז אם אכלו חייב עליו כרת דכיון דאכלו אין לך מחשבה גדולה מזו ואם חישב לאכילה נעשה אוכל דלא גרע משליא דאם חישב עליו לאכילה מטמאה טו"א' אולם כ"ז לענין אכילה אבל לענין שריפה שפיר ממעט לי' מקרא דכיון דלא אכלו ולא חישב עליו לאכילה לא הוי אוכל כלל ול"ה נותר כלל רק בשעת אכילה נעשה נותר:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הנ"ל דלא מקשו לי' מנותר דשליל ושליא דאינו בשריפה משום דנותר דשליל ושליא כל כמה דלא אכלו ל"ה נותר כלל ולכך ל"ה בשריפה אבל לא מצינו מה שחל עליו איסור נותר שלא יהי' בשריפה דהא נותר דשליל ושליא דאינו בשריפה משום דל"ה נותר כלל לענין שריפה ובזה מתורץ מה שקשה לכאורה אהא דקאמר ר"י במסכת מכות ד' דאין לוקין על נותר משום דהוי לאו הנל"ע ואמאי לפמ"ש התוס' דנותר דשליל ושליא הוי כנותר שאר הבשר אך משריפה ממעט לי' א"כ הלאו כולל יותר מהעשה דהלאו כולל גם נותר דשליל ושליא והעשה דשריפה אינו בנותר דשליל ושליא והיא לכאורה הערה נכונה אולם לפי האמור ניחא דבאמת בנותר דשליל ושליא גם הלאו דלא תותירו ליכא דל"ה אוכל כלל רק באכילתו נעשה נותר ומש"ה אינו בשריפה כיון דגם לתא דבל תותירו ליכא בנותר דשליל ושליא ומ"מ טעון קבורה דלא ליתי לידי קבורה דלא יבא לאכלו דאם יאכל אותו יהי' חייב עליו כרת דנעשה אוכל באכילתו ודוק:

גיסו דו"ש באהבה:

סימן צח

פסחים (דף פ"ח) מי שחציו עבד וחציו ב"ח לא אוכל משל, רבו משל רבו הוא דלא יאכל הא משל עצמו יאכל והא תנא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו, כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה, והנה הרמב"ם פ"ב הי"ג מה' ק"פ פסק דמי שחציו עבד וחציו ב"ח לא יאכל לא משלו ולא משל רבו, ותמהו עליו כיון דהרמב"ם פסק כמ"א אמאי לא יאכל משלו, והר"ר אברהם בנו של דהרמב"ם תירץ דהרמב"ם מפרש להיפוך דלמשנה ראשונה עבדינן תקנה כדי לחייבו בפסח אבל למשנה אחרונה לא רצו לעשות תקנה כדי שלא

יתעצל מלשחררו, אבל הלח"מ תמה מאד דאי נימא דמן הדין הוא פטור רק דחכמים עשו תקנה לחייבו משום ספק הא הוי מה"ת חולין בעזרה, ובשלמא בחגיגה שפיר יוכל להתנות אבל גבי פסח א"א להתנות, גם הקשו מאי הכריחו לרבינו ז"ל להוציא דברי הש"ס מפשטן דלא כפירש"י ז"ל:

והנלע"ד בזה דהנה התוס' בנדרים פ' א"ב המודר הקשו למ"ד דשה לבית אבות לאו דאורייתא דהאיך יוכל להמנות הקטן הא הוי מדאורייתא שלא למנויו ולא ספינן לי' בידים ועיין תוס' פסחים (דף פ"ח) ד"ה שה לב"א תירצו דאין איסור דשלא למנויו אלא למי שנתחייב בפסח אבל קטן שאינו חייב בפסח ליכא גבי' איסור שלא למנויו עיי"ש, ולפי"ז מתורץ שפיר קו' הלח"מ הנ"ל דשפיר יוכל להביא פסח משום ספק דגבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן פריך הש"ס לייתו כלהו חד פסח ומשני דנמצא הפסח נאכל שלא למנויו, ולפי"ז הכא שפיר יכול לעשות פסח עוד עם אחר שחייב בודאי בפסח ובזה ליכא למימר דנמצא פסח נאכל שלא למנויו דממ"נ אם הוא חייב בפסח שפיר הוא מנויו ואם אינו חייב בפסח ליכא גבי' איסור דשלא למנויו כשיטת התוס' הנ"ל וא"כ יכול לעשות הפסח ממ"נ ודוק, ולפי"ז שפיר פירש הרמב"ם דלמ"א פטור הוא מפסח דהנה לכאורה קשה אמאי לא נימא כיון דהוא עומד להשתחרר כמשתחרר דמי, אך באמת ניחא דהרי כתבו התוס' ביבמות פ' החולץ דעבד בעי טבילה שנית כשמשתחרר ולא סגי בטבילה קמייתא עיי"ש, ודעת הרמב"ם ז"ל דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ כיון דמחוסר טבילה וא"כ להרמב"ם אפי' למשנה אחרונה לא עדיף מי שחציו עבד וחציו ב"ח מט"ש כיון דגם הוא מחוסר טבילה ודוק:

מעתה יבוארו דברי הרמב"ם על נכון דדוקא למ"א לא יאכל משלו ולא משל רבו, דהנה בפסחים (דף ס"ט) אמרינן יכול לא יהא עונש כרת אלא מי שהוא טהור ולא הי' בד"ר ערל וט"ש מנין ת"ל והאיש מדקמהדר אטמא שרץ אלמא קסבר אין שו"ז על ט"ש דאל"כ היינו טהור אלמא אע"ג דל"ח רמי חיובא עלי' עיש"ה וא"כ למ"א לא יוכל לעשות הפסח דלמ"א תיהדר קו' הלח"מ הנ"ל דאינו יכול להביא על הספק משום חולין בעזרה, דאין לומר כתירוצינו שיוכל להביא עם אחר שחייב בודאי, מכח ממ"נ שאם הוא אינו חייב בפסח ליכא גבי' איסור דשלא למנויו דז"א דהא למ"א הוי כמו ט"ש, וט"ש הוי בר חיובא ושפיר הוי גבי' איסור דשלא למנויו, וזה ברור:

ולפי"ז יש לתרץ דברי הרע"ב שגבי פסח פי' כרש"י וגבי חגיגה כהרמב"ם עיין עליו דהיינו טעמא דלא פי' גבי פסח כהרמב"ם, דהנה לכאורה קשה לשיטת רש"י ביבמות (דף ק') דאפי' היכא דל"מ למיעבד מכח ספק ג"כ ל"מ משוי שליח, האיך יוכל לעשות

הפסח הא בפ"ע אינו יכול להביא כנ"ל רק עם אחר שמחויב בודאי, וא"כ העבד אינו יכול להיות שליח דהא עבד אינו נעשה שליח רק בדאיתא בדנפשי' יכול להיות שליח, וא"כ דלמא אינו חייב בפסח וליתא בדנפשי' ולא יוכל להיות שליח וא"כ אפי' אחר האיך יוכל לשחוט עבורו, דהא כל היכא דאיהו ל"מ עביד ל"מ משוי שליח, ולדעת התוס' שם ביבמות ניחא דאם יבא אליהו ויאמר שהוא חייב בפסח שפיר מצי עביד אבל לדעת רש"י צ"ע דהא בשחיטה כ"ע מודים דשלוחי דידן נינהו וכמ"ש הרשב"א בקדושין, אך נ"ל לתרץ בהקדמה שהקשיתי דלכאורה שפיר יכול לעשות הפסח בפ"ע ואין לומר דלא יוכל להתנות בשלמים משום מתנות כדאמרינן גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן, דהרי התוס' הקשו שם דאטו משום לכתחלה ימנע מספק כרת, ותירצו דמוטב שידחה איסור כרת של אחד ולא יעשו רבים איסור לכתחלה, א"כ הכא גבי יחיד תיהדר קו' התוס', אך באמת זה אינו דהכא אפי' לכתחלה אין לעשות איסור כיון שאפשר בתקנתא לעשות הפסח בשותפות עם אחר שחייב בפסח:

ומעתה מיושבת קושיתינו הנ"ל בטוב טעם, דאיך נימא בזה דכיון דל"מ עביד ל"מ משוי שליח דא"כ שוב ליתא בתקנתא וממילא מצי עביד אפי' לעשות הפסח בעצמו בתנאי שלמים וכקו' התוס' הנ"ל והוי מצי עביד וממילא איתא בתקנתא ע"י שותפות עם אחר שחייב בודאי וכנ"ל ודוק כי חריף הוא, ואחרי כל הבא מתורצין דברי הרע"ב דלא ניחא לי' לפרש גבי פסח כהרמב"ם דלמ"א אינו אוכל גם משהו כיון דאיכא גבי' איסור דשלא למנויו לא יוכל לעשות הפסח בשותפות, דאדרבא כיון דלא יוכל לעשות בשותפות שפיר יוכל לעשות בפ"ע כקו' התוס' דאטו משום לכתחלה ימנע מס' כרת:

ועתה נבא לתרץ דברי הרמב"ם מדוע לא יוכל לעשות הפסח בתנאי שלמים כמו שהקשו התוס' הנ"ל, והנ"ל בזה דהנה הקשיתי קו' גדולה על דברי התוס' הנ"ל עפי"מ מה שהקשו התוס' בזבחים (דף כ"ח) אהא דניתנים בפנים שנתערבו בנותנים בחוץ דר"א ס"ל דיתן למעלה וחכ"א דישפכו לאמה ומודים שאם לא נמלך ונתן למעלה שיחזור ויתן למטה אמאי הא כבר נתן למעלה ושלא במקומו כמקומו דמי ולר"א ניחא כיון דס"ל רואה אני אותן כאלו הם מים א"כ לא נתן למעלה אבל לרבנן קשה למה יחזור ויתן למטה ותי' התוס' יו"ט דרבנן ג"כ מודו דבדיעבד לשם מים לא הוי נתינה וכן מוכח להדיא מתוס' פ' כל הזבחים רק דלכתחלה ס"ל דאסור לשנות במתנות אפי' לשם מים ולפי"ז גם לרבנן בדיעבד אם נתן לשם מים לא הוי בל תוסיף ועיין בתוס' פ' כל הזבחים ד"ה מהיכי, וא"כ גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהם שפיר יוכלו לעשות פסח ויתנו מתן ד' ויתנו דאם הוא פסח יהי' המתנות לשם מים ושוב ליכא ב"ת גם לרבנן, ואין לומר משום דלכתחלה

אסור גם לשם מים, דהלא הכא תיהדר קו' התוס' הנ"ל דמשום איסורא דלכתחלה ימנע מס' כרת, דא"ל כתירוצם דרבים לא יעשו איסורא בשביל יחיד, דז"א דהכא רבים יעשו כהוגן דהא יתנו מתן ד' רק אחד יעשה שלא כהוגן, והוא קו' נפלאה:

ונוכל לומר דקו' זו הכריחה להרמב"ם ז"ל שלא כשיטת התוס' רק דאפי' אחד לא יוכל לעשות איסור לכתחלה, ושפיר פ' דלמ"א לא יוכל לעשות הפסח, אך לפי"ז תיהדר קושיתינו דאפי' למשנה ראשונה האיך יוכל לעשות הפסח הא כל היכי דאיהו ל"מ עביד ל"מ משוי שליח אולם לפמ"ש דמהכא הוכיח הרמב"ם דגם יחיד לא יוכל לעשות איסור לכתחלה גם זה ניחא דהנה המל"מ פ"ב מה' ב"מ חידש לן דהיכי דמדאורייתא מצי עביד מצי משוי שליח, ולפי"ז הכא שפיר מצי עביד מדאורייתא ולהתנות בשלמים ויתן מתן ד' כיון דבדיעבד אם נותן לשם מים ליכא ב"ת בודאי אין זה רק איסור לכתחלה מדרבנן, דמדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד וכמ"ש התוס' גיטין (דף ג') ושפיר מצי משוי שליח, ודוק היטב:

סימן צט

דרוש בסוגי' הנ"ל.

[**העתקה שלוחה ע"י תלמידו הרב הגדול החו"ב מפורסם גביר לאחיו מו"ה אהרן בארטפעלד ז"ל ובמכתבו יאמר כזה: אם כי זה רבות בשנים אשר שמעתיו ממנו עוד בהיותי משמש לפניו ולא אוכל לזכור הדברים כאשר יבאו מפיו הטהור עכ"ז לא אמנע מדהעתיק כפי אשר הוא בדמיוני**]:

פסחים (דף פ"ח), מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו הוא דלא יאכל הא משל עצמו יאכל והתניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו, לא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה וכו' ופירש"י שם כמשנה ראשונה לא יאכל כמשנה אחרונה הואיל ובידינו לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו עיי"ש, והנה הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' קרבן פסח פסק דח"ע וחב"ח לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו ותמהו עליו המפורשים דכיון דקיי"ל כמשנה אחרונה מדוע פסק דלא יאכל משל עצמו וכתבו בזה דהרמב"ם מפרש היפך מפירש"י דלמשנה ראשונה יאכל ולמשנה אחרונה לא יאכל ונדחקו מאד בטעם הדבר למה יגרע למ"א מלמ"ר דהסברא נהפוך הוא כפירש"י ז"ל [עיי"ש במשנה למלך שכתב דלמשנה ראשונה כיון דאין ליתקנה בפסח תיקנו חז"ל דיאכל משא"כ למ"א יעוש"ה]:

וזאת אשר אמר אדמו"ר ז"ל בישוב טעם הרמב"ם ז"ל דהנה לכאורה יש להקשות מדוע לא יאכל משל עצמו הרי התוס' הקשו אמאי אמרינן גבי ח"ע וחב"ח לישא שפחה אינו יכול לישא ב"ח אינו יכול ליתי עשה דפרו ורבו דצד חירות וידחה ל"ת דלא יהי' קדש דצד עבדות ותירצו או משום דגבי דידה ליכא עשה או משום דלא הוי בעדני' עיי"ש וזה ניחא לגבי פרו ורבו משא"כ לגבי פסח ליתי עשה דפסח וידחה איסורא דשלא למנויו ומדוע לא יאכל משל עצמו, אך נ"ל בזה דכיון דחלק עבדות אינו נמשך אחר דעתו והפסח שנשחט עבורו נשחט גם על חלק עבדות ממילא נשחט שלא למנויו והוי הזבח פסול וכיון דהזבח פסול אין כאן שום עשה כלל, אך תיקשי בזה דגם הפסח נשחט גם על חלק חירות ממילא הוי למנויו ושלא למנויו דקיי"ל דכשר א"כ הדרא קושי' לדוכתא מדוע לא יאכל משל עצמו:

ונ"ל בזה דהנה בש"ס פסחים (ס"ב ע"ב) איתא רבי אומר מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו כו' לשמו ושלא לשמו פסולו בגופו משום דאי אפשר לברר איסורא לאוכליו ושלא לאוכליו אפשר לברר איסורו ופירש"י שם בל"א דלאוכליו ושלא לאוכליו אפשר לברר אם אמת מחשבתו אם אין בה ממש כגון יאכילנו לראויין ונמצא מחשבתו בטילה למפרע וא"כ זה ניחא בכל למנויו ושלא למנויו משא"כ כאן אדרבא כיון דאי נימא דהפסח כשר אז באמת גם חלק עבדות יאכל בפסח וכקושי' הנ"ל ממילא אדרבא יתברר דאמת מחשבתו דבאמת יאכלנו שלא למנויו וכיון דאי אפשר לברר איסורו ממילא הוי דומיא דלשמו ושלא לשמו דהזבח פסול ולכך שפיר לא יאכל משל עצמו, אך באמת עוד לא הונח לנו דהנה איתא בש"ס זבחים ל"ו לר"י חטאת שחשיב להכניס דמה לפנים פסולה ופריך שם הש"ס והתנן ר"י אומר הכניס בשוגג כשר הא במזיד פסול וקיי"ל בשכיפר השתא ומה התם עיולי עיילא אי כיפר אין לא כיפר לא הכא דחשיב חשובא לא כש"כ עיי"ש, ממילא לפי"ז הדרא קושי' לדוכתי' דהרי כיון דבאמת מותר לאכול חלק עבדות בפסח וכקושי' הנ"ל ממילא אמרינן השתא האכילו כשר חישב חשיבא להאכילו שלא למנויו לא כש"כ דלא פסלא והדרא קושי' לדוכתי' מדוע לא יאכל משל עצמו:

ויש לישב בזה דהנה בש"ס גיטין (מ"ב ע"א) פריך לענין ח"ע וחב"ח אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה יום של עצמו ישא ב"ח ומשני איסורא לא קאמרי' ופירשו המפורשים דהיינו משום דאין ברירה, והנה בש"ס גיטין (מ"ז ע"א) איתא ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זב"ז ופירש"י שם אין לך כל חטה וחטה שאין חצי' טבל וחצי' חולין וצריך לעשר מני' ובי' ונחלקו שם התוס' על רש"י בזה דכיון דאין ברירה

שמא הגיע לו כל חלק הנכרי עיי"ש בתוס' ולפי"ז שפיר מיושב קושי' הנ"ל דמשו"ה לא יאכל משל עצמו דכיון דאין ברירה א"כ חיישינן שמא כעת הוא כולו עבד ואין כאן אפי' צד חירות והוי חולין בעזרה ואף אי חולין בעזרה לאו דאורייתא ולא העמידו דבריהם במקום כרת מ"מ כתבו התוס' בזבחים (ע"ז מ"ב) ד"ה בדם בהמה דלהעלותו לגבי מזבח נראה דאסור ממילא אסור לזרוק דמו ולכך אין לו תקנה:

אך עוד תיקשי דהנה התוס' שם באותו דיבור וביותר (בדף ע"ט ע"ב) ד"ה במה קמפלגי כתבו דאם נתערב דם חולין בדם קדשים לכ"ע מותר לזרוק לשם מים והנה איתא בש"ס זבחים (ל"ד) ובפסחים (ס"ה) ר"י אומר כוס הי' ממלא מדם התערובות שאם ישפוך דמו של אחד מהם נמצא זה מכשירו, א"כ לר"י תמיד היה ממלא כוס מדם התערובות עכ"פ כאן גבי ח"ע וחב"ח למאי ניחוש שמא הוא עבד וקזריק חולין לגבי מזבח יזרקנו בתערובות פסחים אחרים וכדברי ר"י וע"י תערובות מותר לזרוק לשם מים וכדברי התוס' הנ"ל ואין כאן שום חשש כלל והדרא קושי' לדוכתי' למה ידחה מפסחו, ע"כ הנ"ל בזה לפי המבואר בש"ס פסחים (ס"ט) דמשו"ה לר"א הזאה לא דחיא שבת משום דקסבר ר"א שוחטין וזורקין על טמא שרץ וה"ה לטמא מת בשביעי שלו הזאה למאי לאכילה אכילת פסחים לא מעכבא ופירשו שם התוס' בד"ה אכילת פסחים פירש בכה"ג דיש בידו לתקן א"ע ופירש דבריהם אף דבאמת אין בידו לתקן א"ע דהרי הזאה לא דחי' שבת מ"מ כיון דאי נימא דמשום דלא חזי לאכילה יפסול הפסח ממילא לא העמידו חכמים דבריהם ויהי' מותר להזות ולאכול בפסח ושפיר הוי גברא דחזי לאכילה וממילא הפסח כשר וכיון דהפסח כשר לכך באמת אסור לעשות הזאה ולאכול בפסחו, ולפי"ז י"ל גם כאן לענין ח"ע וחב"ח דבאמת הוא עשה פסחו רק דאנן אמרינן דלא יאכל משום דאכילת פסחים לא מעכבא וחיישינן משום חולין בעזרה וכדברינו הנ"ל ושפיר הוי גברא דחזי לאכילה כיון דאי נימא דיעכבהו מפסחו יהי' מותר אף באכילה וכדברינו הנ"ל ולכך באמת לא יאכל:

אולם עוד יש להקשות דמדוע לא נוכל למצוא תקנה דיאכל משל עצמו דהרי בש"ס פסחים (פ"ט) לענין חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם כולם יצאו לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני פריך שם הש"ס ולתני בשלמים ומשני משום סמיכה ומתנות דלא דמי פסח לשלמים והקשו שם התוס' בד"ה ה"מ דיעבד וכי משום סמיכה ומתנות דלא מעכבי בדיעבד נדחהו מפסחו ותירצו שם התוס' דאפי"ה זה עדיף ממה שיעשו רובם שלא כהוגן וזה ניחא שם דהוי ארבעה לגבי חד משא"כ כאן דהוי מחצה על מחצה דח"ע וחב"ח מדוע לא יתנה בשלמים אך י"ל דעוד אחרת יש דהוי

מצי הש"ס באמת לשנויי דלא יכול להתנות בשלמים דהנה לענין פסח אמרינן ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח וזה ניחא לענין פסח משא"כ להתנות בשלמים מה יעשה עם עצמות שיש בהן מוח שמא הוא פסח ואסור לשבור בו עצם ושמא הוא שלמים הוא מחייב לשבור עצם שיש בו מוח משום מצות אכילת קדשים ולכך אין לו תקנה:

אולם עוד יש להקשות דהנה איתא בש"ס פסחים (פ"ד) ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול רבי אומר בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם ושאין ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם וא"כ למ"ד דבעינן ראוי לאכילה ממילא אף אם מחמת ספק יהי' פסול שוב מותר לשבור בו עצם דהרי אינו ראוי לאכילה ולפי"ז יש להקשות בכאן קושי' נפלאה דשפיר יתנה בשלמים וישבור בו עצם שיש בו מוח דהרי אי נימא דיהי' אסור לשבור בו עצם שיש בו מוח ממילא הוי התנאי דמתנה בשלמים לבטל מצות אכילת קדשים מעצם שיש בו מוח מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאי בטל ושוב הוי ספק חולין ויהי' אסור באכילה וא"כ הוי אינו ראוי לאכילה וכדברינו הנ"ל וכיון דאינו ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם ממילא מותר לשבור בו עצם וא"כ שפיר יכול להתנות בשלמים, אך י"ל בזה עפ"י משנה אחרונה דכופין את רבו לשחררו ממילא עומד הוא לשחרור, והנה התוס' מנחות (ק"ב) ד"ה ר"א כתבו דאם נזרק לבסוף לכ"ע אמרינן כל העומד לזרוק כזרוק דמי ע"כ למ"א שפיר לא יוכל להתנות בשלמים משום ש"ע דחיישינן שמא לבסוף ישחררהו רבו וכיון דעומד לשחרור למ"א ממילא יהי' אגלאי מלתא למפרע דכמשוחרר דמי וכדברי התוס' מנחות הנ"ל ממילא אף אי נימא דתנאי דשלמים בטל עכ"ז הוא ראוי לאכילה ואסור לשבור בו עצם ולכך אינו יכול להתנות בשלמים וכדברינו הנ"ל, ולפי"ז שפיר מיושב שיטת הרמב"ם ז"ל דהא דאמרינן דלא יאכל משל רבו הא משל עצמו יאכל היינו למשנה ראשונה ובתנאי דשלמים וכהנ"ל משא"כ למ"א לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו, ודוק היטב:

סימן ק

שוכט"ס לכבוד גיסי יקירי הרב הג' כו' כש"ת מו"ה מאיר כ"ץ ראפאפארט נ"י אבד"ק לוקאווא [הוא הרב הגאון המפורסם ראבד"ק קראקא ז"ל]:

היום הגיעני יקרת מכתבך לנכון, ואף כי הקיפוני היום חבילות שאילות מרחוק, וגם חבילי טרדין אשר יעמדו לי לשטנה מלפין בדבר ה' זו הלכה, כי שמעתא בעיא צלותא, אך למען הפק רצונך היקר לי מכל, פניתי מכל טרדותי להשתעשע אתך בדבריך היקרים:

והנה מה שכתבת לענין לעשות בהמ"ד מבית מרחץ דכיון דנשתנה ע"י סתירת הכותלים ופתיחת חלונות ופתחים חדשים הוי פנים חדשות ול"ה עוד בזיון, גם דעתי מסכמת בזה להלכה, וכדאיתא בש"ס תמורה (דף ל') דנרבעו כשהם חולין מותרין דכיון דאשתני תו לא בזיא מלתא, ועיין בתוס' ע"ז (דף כ"ד) ד"ה ישראל, וה"נ כיון דנשתנה צורתו הראשונה תו לא בזיא מלתא ומותר לעשות ממנו בהמ"ד, וכן כ' בתשו' באר יעקב דיכולין לעשות מבגד אשה מעיל לס"ת מאחר שנשתנה והביא ראי' ממשנה דכלים כפה שהוא טמא מדרס ונתנה על הספר טהור מן המדרס אלמא דמותר לעשות מבגד אשה מטפחת לס"ת אע"ג דבעינן שלא נשתמש בו הדיוט מ"מ אחר שנשתנה הוא מותר דפנים חדשות הוא: **והנה** מש"ס דסוכה (דף כ"ז) מוכח לכאורה דאע"ג דנפלה וחזר ובנאה לא הוי אחריתא דאמרינן התם ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה אותה מ"ד האי אחריתא הוא ואינה לשבעה קמ"ל, הרי להדיא דל"ה פנים חדשות, אך י"ל דהיינו היכא שלא נשתנה צורתה הראשונה אבל בנ"ד שנשתנה צורתו מכבראשונה ועשה פתחים וחלונות חדשים בודאי הוי פ"ח כדאשכחן יש שינוי בנעבד אצל גבוה יעוש"ה:

ובאמת מדברי הר"ן בנדרים (דף מ"ז) מבואר דבאומר בית זה אעפ"י שחזר במקומו וכמדתו הראשונה הוא מותר א"כ חזינן אף דחזר ובנאו במקומו תו ל"ה בית זה ולכאורה הוא סתירה לדברי הש"ס דסוכה הנ"ל, ויש קצת דוגמא לזה בירושלמי דערלה פ"ג ה"ג, אבנים מנוגעות שעשאן סיד אית תנויי תני שעלו מטומאתן משום שנשתנו וכן מצינו בפי"א דנגעים בגד מוסגר שקצצו ועשאו מוכין מותר בהנאתו עיי"ש ובירושלמי דערלה ה"א מיבעיא לי' לענין ערלה מה את עביד לי' כבגד מוסגר או כבגד מוחלט אם עשאו מוכין עיי"ש, מכל הלין דעתי נוטה דמותר לעשות ממנו בהמ"ד אחר שנשתנה ונעשה פ"ח כדאשכחן דמהני פ"ח לעשות מתכשיט אשה מטפחת לס"ת אע"ג דאסור לעשות מדבר שנשתמש בו הדיוט ומכש"כ מבגד אשה דבזיא מלתא אלא ע"כ כיון דאשתני תו או בזיא מלתא, ואפי' בנעבד ל"ה תו בזיא מלתא ע"י שינוי וכנ"ל, ע"כ דעתי מסכמת אליך להלכה ולמעשה:

סימן קא

תשובה לחכם אחד

הגיעני מכתבו וראיתי פלפולו ביומא (ס"ו) בסוגיא דעו"ה ליוה"כ והנה דבריו טובים ונכוחים בסברא ישרה, אולם זאת מצאתי קצת שגיאה בדבריו שכ' לתרץ קו' הש"א דלמה לא קאמר הש"ס משום תחומין אע"ג כ' דל"ל משום תחומין דתיהדר קו' לדוכתא

דאאחע"א, דא"ל דתחומין הוי איסור מוסיף דאין לוקין עליו דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ועפ"י דברי המל"מ בפי' קודה הנפלאה, ולדעתי ז"א הערה כלל לומר דתחומין הוי מוסיף, דאיסור תחומין הוי בודאי ביוה"כ אפי' למ"ד אין עו"ה ליוה"כ, ובלי ספק לא נעלם מכ"ת קו' המהרש"ל על הרי"ף בביצה דהוכיח דיש עו"ה ליוה"כ מהא דמערבין לכהן ביוה"כ, דהא שם מיירי לענין תחומין:

אולם יש לקיים קצת דבריו, לשיטת הרמב"ם ז"ל מובא בב"י דבימים ונהרות ליכא איסור תחומין דהיכא דליכא איסור הוצאה איסור תחומין ג"כ ליכא עייש"ה, א"כ י"ל דאי אין עו"ה ליוה"כ איסור תחומין ג"כ ליכא:

ובזה עלה על רעיוני לתרץ קו' התוס' על שיינוי הסוגיות ביומא וכריתות, בהקדם קו' הישועת יעקב דדלמא יש עו"ה ליוה"כ, והא דאיצטריך עתי אפי' בשבת לדעת הירושלמי דאין חילוק מלאכות ליוה"כ וא"כ ביוה"כ שפיר דוחה איסור הוצאה דבלא"ה איכא איסור נטילת נשמה, משא"כ בשבת דאיכא חילוק מלאכות, אולם נוכל לומר דהכי דייק הש"ס דמנ"ל למימר דעתי אתי לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתפו דלמא אתי לאיסור נטילת נשמה ואי משום דאיסור נטילת נשמה הוא גם ביוה"כ ומאי רבותא דשבת הא איצטריך בשבת דאיכא תרי איסורי וחילוק מלאכות דשבת ויוה"כ חייב שתים וכדמקשה הש"ס ביבמות מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורי והואיל דאשתרי אשתרי לא שייך הכא לפמ"ש התוס' ביבמות שם דבשני שמות ל"א הואיל ואישתרי אשתרי עיי"ש וע"כ ס"ל דבשבת ויוה"כ אינו חייב אלא אחת משום שבת, ומאן דס"ל דאינו חייב אלא אחת איתא בחולין דל"ל איסור כולל, רק כולל באיסור חמור אית לי', והקשו התוס' שם דהא שבת ויוה"כ הוא איסור ב"א, אך לפמ"ש הש"א דהיכא דאיסור אחד הי' חל אפי' אם הי' בא אח"כ, ואיסור השני ל"ה חל בזא"ז בכה"ג אף בב"א אינו, ואין חל רק האיסור שבכחו לחול גם בזא"ז, משום דבכה"ג לא שייך הי מינייהו מפקת כנודע, וא"כ מאן דס"ל אין עו"ה ליוה"כ א"כ הוי איסור כולל באיסור חמור, דשבת כולל הוצאה וחמור ויוה"כ על שבת הוא כולל בלבד ואיסור כולל ל"ל, וע"כ אף דהם בב"א אין חל רק איסור שבת דל"ש ה"מ מפקת, דשבת הי' חל על יוה"כ משום דהוא כולל בחמור:

ולפי"ז י"ל דהכי דייק מדלא מוקי עתי לאיסור נטילת נשמה ולשבת משום דאיכא תרי איסורי, וע"כ דס"ל בשבת ויוה"כ אינו חייב אלא אחת כיון דל"ל איסור כולל רק באיסור חמור והוא באמת איסור בת אחת וע"כ דס"ל אין עו"ה ליוה"כ וא"כ הוי שבת איסור כולל באיסור חמור והי' חל גם אח"כ ולכך אינו חייב אלא אחת, אבל בכריתות דשם לא אמר שאם הי' חולה מרכיבו על כתפו, רק סתמא עתי אפי' בשבת, וקס"ד דרפרם דודאי כונתו

על איסור תחומין דלאיסור נטילת נשמה בלא"ה אסור משום יוה"כ ולא סליק אדעתי' אז דיש לחלק בין תרי איסורא ובשני שמות דל"ש הואיל ואישתרי אישתרי, וע"כ צ"ל דהוא משום תחומין ואין עו"ה ליוה"כ, ולכך ליכא איסור תחומין ביוה"כ, וכשיטת הרמב"ם דהיכא דליכא לאיסור הוצאה ליכא לאיסור תחומין, ומשני שאני יוה"כ דהכשרו בכך, ולפי"ז נוכל לומר דשפיר אתי עתי על איסור נטילת נשמה, ודוק:

ומה שהקשה דהוי אינו כשר להצניעו, תימה אקרא עליו הלא הוא גמ' מפורשת דמסתברא כמ"ד מותרין דלא אמרה תורה שלח לתקלה, ושפיר הוי כשר להצניעו, ויתר דבריו טובים ומושכלים, אך לא יתני הזמן לפלפל הרבה כעת והי' שלום:

סימן קב

לכבוד הרב החריף ובקי זך השכל והרעיון חו"ש כש"ת מו"ה מאיר וואנדער נ"י:

יקרת מכתבו עם פלפולו הנעים הגיע עדי לנכון וראיתי כי פלפל בחכמה ובהשכל אולם לא נכחד מכבודו כי איש כמוני איננו מופנה בכל עת גלל כן אחרתי תשובתי עד היום ולאשר אין דרכי לשנות בענין אחד פעמים לכן נקיטנא בקצרה, וזה החלי:

ע"ד אשר הביא כבודו הספק של רע"א ז"ל אם שביתת בהמתו חל על נשים כיון דהוי מצות עשה שהזמן גרמא כבר הערו בזה כמה אחרונים ומה שהביא שם המגיה ראי' משכנתה של ר"א שמיחה בה, לדעתי אין זה ראי' גדולה די"ל שהבעלים הי' מחמרים אחרי' אז וא"כ הוי לתא דמחמר שהוא נוהג גם בנשים ובפרט לדעת התוס' בקידושין ל"ד דאפי' עשה דיו"ט אינו חל על נשים אע"ג דהעשה והל"ת באין כאחד וא"א זה בלא זה אפי"ה דעת התוס' דעל העשה נשים אינן מצוות ולא אמרינן כיון דהל"ת חל על נשים גם העשה חל וכמו שמחלק הר"ן בקידושין בין עשה דשלוח הקן לעשה דיו"ט דבשלוח הקן אין הנשים מצוות כיון דאין הלאו והעשה באין כאחד משא"כ בשבת ויו"ט עיי"ש א"כ מכש"כ בעשה דשביתת בהמתו ליכא ל"ת אלא עשה לחודא בודאי לדעת התוס' אין הנשים מצוות:

אולם יש להביא ראי' דנשים מצוות על שביתת בהמתן מדברי התוס' ע"ז (דף ט"ו) ד"ה ושמעה דהקשו ל"ל טעמא דמחמר ת"ל משום שביתת בהמתו לחוד ומזה רצה הרשב"א להוכיח דין חדש דמחמר נוהג גבי חצר ועיין בר"ן שם ובשו"ת הריב"ש ובמג"א ולפי"ז יש להוכיח דנשים מחויבות על עשה דשביתת בהמתן דאל"כ ל"ק קו' התוס' כלל דשפיר הוצרך לטעמא דמחמר דמשום איסור דשביתת בהמתו הי' נשים מותרות למכור בהמתן

לנכרי כיון דאיסור שביתת בהמתן אינו נוהג בהן ולכך הוצרך לטעמא דמחמר דנוהג אף בנשים אלא ודאי דגם האיסור דשביתת בהמתו נוהג בנשים ודוק:

ובדבר קו' על דברי התוס' שבועות (י"ט ע"ב) ד"ה כאן גבי אכל ספק חלב ונודע ספק חלב ונודע רבי אומר כשם שמביא חטאת על כל אחד ואחד כך מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד ר"ש בן יהודה ור"א בר"ש אמרו משום ר"ש אינו מביא אלא אשם תלוי אחד ואמר ריש לקיש כאן שנה רבי ידיעות ספיקות מתחלקות לחטאות והקשו בתוס' שם וז"ל תימא לר"ל תקשה דר"ש בן יהודה אדר"ש בן יהודה דהכא לא פליג ארבי אלא לענין אשם תלוי אבל בהא דמחלק לחטאות מודה ולעיל פטר גבי מקדש והקשה מעלתו מכריתות (דף י"ח) דפריך בגמ' אהא דאר"ז כאן שנה רבי דידיעות ספקות מתחלקות לחטאות מהא דאכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת והא יוה"כ במקום אשם תלוי קאי ומתרץ הש"ס כי אמר ר"ז לרבי הא רבנן הוא עיי"ש ברש"י ולדברי התוס' שבועות (י"ט) הנ"ל הדרא קו' הש"ס לדוכתא דנהי רבנן הוא הא רבנן לא פליגי אלא לענין אשם תלוי אבל בהא דמחלקת לחטאות מודי יפה הקשה:

ובהשקפה ראשונה עלה ברעיוני לתרץ קושיתו דהנה בירושלמי יומא ובירושלמי סנהדרין פ' חלק איתא כיצד הוא מכפר ר' זעירא אמר כל שהוא כל שהוא ר' חנינא אמר בסוף כו' מתניתא מסייעה לר' זעירא כו' חומר בשעיר שהשעיר מכפר מיד ויוה"כ משתחשך ולפי"ז שפיר י"ל קושיתו דלכאורה קשה אהא דפריך בש"ס כריתות מהא דאכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ואי ס"ד ידיעות ספיקות מחלקות לחטאת ליחייב שתי חטאות דהא יוה"כ במקום אשם תלוי קאי דמאי מקשה דהא יוה"כ אינו מכפר לכשתחשך וא"כ ל"ק כלל מהא דאכל ושתה דאינו חייב אלא אחת דכיון דאכל ושתה באמצע היום ובאמצע היום אין יוה"כ מכפר אלא לכשתחשך ועכצ"ל דקושית הש"ס היא לרבי זעירא דס"ל דיוה"כ מכפר מיד ועיין במראה הפנים בירושלמי סנהדרין שם, ובזה שפיר מתורץ קושיתו דבאמת פשטות הברייתא משמע דר"ש בן יהודה לא פליג ארבי אלא לענין אשם תלוי אבל בהו דמחלקות לחטאות מודה אך מחמת קו' רב אידי בר אבין בכריתות מהא דאכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת דחק הש"ס לשנויי כי אמר ר' זירא לרבי הא רבנן פליגי ארבי גם בהא דאין ידיעות ספקות מתחלקות לחטאות א"כ הא תינח לר' זעירא אבל לר' חנינא והברייתא מסייע לי' דיוה"כ אינו מכפר אלא לכשתחשך א"כ לדידי' ל"ק כלל קו' ר' אידי בר אבין כמו"ש א"כ הברייתא כפשטה דרבנן לא פליגי ארבי רק לענין אשם תלוי אבל בהא דמחלקת לחטאות גם רבנן מודי, והנה התוס' בשבועות (דף י"ג) ד"ה בלבד כתבו להדיא דנ"מ דשעיר מכפר

מיד ויוה"כ אינו מכפר עד שתחשך א"כ התוס' ס"ל כר' חנינא א"כ לדידהו ל"ק קו' ר' אידי בר אבין ולא צריכין לדחוקי עוד ולומר כי אמר ר' זירא לרבי דפשטות לשון הברייתא משמע דרבנן לא פליגי ארבי אלא לענין אשם תלוי אבל גם רבנן מודים דספקות ידיעה מחלקות לחטאות ושפיר הקשו התוס' ועיין בירושלמי בפ"ב דערלה דבעי שם ידיעת ספק מאי שתתיר כידיעת ודאי ועיין במראה הפנים שם דתלוי בהא דידיעות ספק מחלקות לחטאות עיי"ש:

והנני דו"ש בנפש חפצה, יעקב ווייזנפלד.

סימן קג

לכבוד חד"ז יד"פ האברך החריף ובקי חו"ש מו"ה אברהם אבלי שנור נ"י והוא הרב הגאון אבד"ק אושפיצין ואח"כ אבד"ק טארנא ז"ל):

הגיעני יקרתך עם ח"ת הנעימים ובמוצאי מנוחה קדמתיך תחלה להשיבך מה שהערו רעיוני בענין שכתבת והוא בזבחים (דף נ"ו) אמר רב יצחק בר אבדימי מניין לדם שנפסל בשקיעת החמה שנאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל כו' ועיין בפרש"י שם וז"ל ולא מהניא לי' הלנה בראש המזבח לאכשורי לזריקה למחר כו' והנה התוס' הקשו וז"ל ותימא הניחא למאן דאמר אין לינה מועלת בראשו של מזבח אלא למ"ד לינה מועלת בראשו של מזבח למה לי קרא בלילה אין יכול לזרוק דביום צוותו כתיב ומזה הוכיחו התוס' דשקיעת החמה היינו תחילת שקיעת החמה קודם צאת הכוכבים וע"ז צריך קרא: **ונ"ל** לתרץ קו' התוס' בדרך נכון דהנה איתא בגמ' פסחים (דף נ"ט) רב פפא אמר אפי' תימא בחטאת בהמה מעלה ומלינה בראשו של מזבח כו' ופי' רש"י ולינה אינה פוסלת בראשו של מזבח כדאמר בזבחים בפ' המזבח מקדש לד"ה דלא ירדו:

ולכאורה קשה לפ"מ דקיי"ל דלינה פוסלת בראשו של מזבח רק דאם עלו לא ירדו א"כ האיך מעלה ומלינה בראשו של מזבח הא אנן קיי"ל בכל הפסולין שאם עלו לא ירדו אבל אם ירדו לא יעלו והאיך מותר לעלות בכאן לכתחילה ועיין במל"מ פ"א מה' תמידין ומוספין שהעיר בזה אולם באמת הדבר נכון דהנה במנחות (מ"ח) איתא גבי שחט שני כבשים על ארבע חלות מושך שתים מהם ומניפן והשאר נאכלת בפדיון כו' דפריך להו היכא אי דפריק מאבראי כיון דכתיב לפני ד' איפסיל להוי ביוצא אי גוואי הא מעייל חולין לעזרה אמר להו ר' חסדא לעולם כרבי ופריק להו גוואי וחולין ממילא קא הוויין ופי' רש"י בד"ה ממילא הוויין דתוך העזרה הן נעשין חולין והוא לא הכניסן משנעשו חולין כו' ולפי"ז נוכל לומר דגם לענין לעלות פסול ע"ג המזבח ג"כ יהי' החילוק הזה

דדוקא לאחר שנפסל אסור להעלותו לכתחילה ע"ג המזבח דאסור להעלות דבר פסול ע"ג המזבח אבל הכא שפיר אמרינן דמעלה ומלינה בראשו של מזבח כיון דמעלה אותה בעודה בהכשרה קודם שנפסלה בלינה ובשעת ע"ה שעושה אותה לינה תהי' בראש המזבח ואם עלו לא ירדו בשעה שהעלה לא הי' דבר פסול כלל ולכך שפיר מותר להעלותו לכתחילה:

ולפי"ש מתורץ קו' התוס' כמין חומר דשפיר כתב רש"י דנ"מ דלא מהני לי' הלנה בראש המזבח דאפי' למ"ד לינה מועלת בראשו של מזבח היינו דוקא אם ירדו מע"ג המזבח לא יעלו אבל אם הוא ע"ג המזבח כ"ע מודים דאם עלו לא ירדו כדאיתא בזבחים ולפי"ז שפיר הנ"מ בהא דדם נפסל בשקיעת החמה לענין אם יהי' מותר להעלותו לכתחילה ע"ג המזבח לאחר שקיעת החמה דאם נימא דעמוד השחר עושה אותה לינה שפיר מותר להעלות אחר שקיעת החמה על ראש המזבח דקודם שנפסל מותר להעלותו כדמוכח בפסחים שם ובעמוד השחר יהי' ע"ג המזבח ויהי' מותר לזרוק דאם עלו לא ירדו לכ"ע אבל השתא דאפקינן מקרא דדם נפסל בשקיעת החמה בודאי אינו ראוי להעלותה ע"ג המזבח לאחר שקיעת החמה כיון דכבר נפסל בשקיעת החמה ולאחר שנפסל לא שרי להעלותם ע"ג המזבח דכשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו ודוק:

ובזה נ"ל לתרץ קו' הצל"ח בפסחים (ע"ב) שהבאת גבי שאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראוין חייב ואם ראוין פוטר ר"י דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו פטור מחיוב חטאת שבה כו' פירש"י, והקשה הצל"ח דאמאי פוטר ר"י משום דהוי טעה בדבר מצוה הלא מבואר בביצה ובמנחות גבי כבשי עצרת ששחט שלא לשמן או לפ"ז או לאח"ז אם היתה שבת לא יזרוק א"כ נפסל הדם בשקיעת החמה וממילא נפסל הזבח א"כ לא עשה מצוה ואמאי יפטור מחטאת, ולהנ"ל מתורץ שפיר דנהי דאסור לזרוק אכתי בידו הוא להעלותו ביום קודם שקיעת החמה בראשו של מזבח ויהי' כשר לזריקה ביום מחר דלד"ה אם עלו לא ירדו ושפיר עשה מצוה ודוק, ולקו' הצל"ח בלאה"כ י"ל כיון דמדאורייתא מותר לו לזרוק דזריקה בשבת אינה אלא שבות לכך לא מחייב חטאת משום דמה שמניח מלזרוק הוא רק ע"י שאנו אוסרים לו וכעין שכתבו התוס' שבת (ד') דכיון שמה שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרים לו לא מחייב סקילה עיי"ש:

ש"ב דוש"ה באה"ר יעקב ווייזנפלד.

סימן קד

זבחים (ק"ח) העלה וחזר והעלה חייב על כל עלי' דברי ר"ש רי"א אינו חייב אלא אחת כו' אמר ר"ל מחלוקת בד' וה' אברים מ"ס אותו על השלם אבל בהמה כתיב כו' עד ופליגא דעולא א"ד אמר עולא הכל מודים במוקטרי חוץ שחסרו והעלו בחוץ דפטור לא נחלקו אלא במוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ ופליגא אבוה דשמואל אלישנא קמא דעולא דאמר אבוה דשמואל כמאן מהדרינן פוקעין לגבי מזבח דלא כר"י ע"כ והנה רבים הרעישו על הרמב"ם דפסק דמהדרינן פוקעין לגבי מזבח ופסק כר"י דאפי' מוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ דפטור וא"כ מזכי שטרא לבי תרי דהא בהדיא אמרינן הכא דכמאן מהדרינן פוקעין דלא כר"י דלר"י לא מהדרינן פוקעין דאי מהדרינן פוקעין מחייב בחסרו והעלו בחוץ והרמב"ם דפוסק דמהדרינן פוקעין הו"ל למיפסק דמוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ דחייב וכולם לא מצאו מענה נכונה לתרץ דברי הרמב"ם:

ואנכי בעניי הרואה לתרץ דברי הרמב"ם בטטו"ד דהנה הראב"ד בפ' י"ט מה' מה"ק השיג על הרמב"ם דפסק דאם חסר והעלה בחוץ דפטור מהא דמעלה כזית מעולה ומאימוריו דחייב אאבר חסר וכי איתמרא שמעתא במוקטרי פנים שחסרו ע"י הקטרתן ואח"כ העלה בחוץ דפטור והנה המל"מ תמה שם על הראב"ד דהוא נגד משנה מפורשת בזבחים גבי קומץ ולבונה דר"א פוטר עד שיקריב את כולו ומודה ר"א בהקריב בפנים מהם והקריב השאר בחוץ דחייב אלמא דבשחסר ע"י הקטרה כ"ע מודו דחייב ואיך יאמר הראב"ד נגד משנה מפורשת להיפך דבשחסר ע"י אבידה או שריפה והעלה בחוץ הוא חייב ובחסר ע"י הקטרה שהקטיר ממנו בפנים הוא פטור והוא תמי' נפלאה על הראב"ד והמל"מ רוצה להגיה שם בדברי הראב"ד עיי"ש:

והנראה לדעתי לתרץ דברי הראב"ד בטטו"ד לפי חומר הנושא והוא דהנה נודע מחלוקת רש"י ותוס' דלדעת רש"י דהפלוגתא באבר שחסר אי פטור בהקריבו בחוץ היינו אם הקריב מקצת האבר ושייר השאר אולם דעת התוס' דבזה כ"ע מודי דחייב אף שלא הקריב כל האבר וכי פליגי בשחסר מן האבר והשאר הקריב בחוץ ותמה המל"מ על רש"י דהאיך מפרנס משנה מפורשת דרבנן ס"ל גבי קומץ ולבונה דכיון שהקריב מהן כזית בחוץ דחייב ואליבא דר"ל מתניתין דלא כמאן דכ"ע ס"ל דאבר שחסר והעלה בחוץ דפטור ואיך מחייבי רבנן בקומץ ולבונה. שהקריב מהם רק כזית בחוץ עיי"ש שהניח דברי רש"י בצע"ג, ולדעתי נראה לתרץ דברי רש"י בטטו"ד והוא דלכאורה חל עלינו החיוב להבין הטעם דמחייבי רבנן בהקריב כזית מהקומץ ולבונה הא קומץ שחסר הוא פסול ומעוטו מעכב את רובו וא"כ כל כמה דלא הקטיר את כולו לאו הקטרה הוא

כלל ובפרט לפמ"ש התוס' בזבחים בסוגין בד"ה כמאן דלמאן דחשוב חסרון כבעל מום א"כ אפי' אם עלה קומץ שחסר ירד עיי"ש וא"כ קומץ שחסר אינו ראוי לגבי מזבח כלל ואמאי חייב בהקריב ממנו רק כזית בחוץ הא כל שאינו ראוי לפתח אוהל מועד אינו חייבין עליו בחוץ אולם הנראה לדעתי הטעם הוא דמצינו באמת דח"ש אסור מה"ת אע"ג דהתורה נתנה השיעור בכזית מ"מ הוא אסור מה"ת משום דחזי לאצטרופי והכ"נ בנ"ד כיון דהקטיר כשיעור הקטרה בכזית דאין הקטרה פחות מכזית כדאיתא בש"ס מנחות (דף נ"ח ע"ב) עיי"ש רק דרוצה אתה לפוטרו משום דאינו ראוי לפתח אוהל מועד דקומץ שחסר הוא פסול בזה שפיר אמרינן הך סברא דמקרי ראוי דחזי לאצטרופי עם הקומץ הנשאר דבל"ז הקומץ הנשאר לא חזי לאצטרופי ובהצטרפות שניהם הוא חזי שפיר הוי ראוי לפתח אוהל מועד וחייב עליו בחוץ וז"ב מאוד, ואין לומר דאפי' על פחות מכזית יהי' חייב בקומץ משום הך סברא דחזי לאצטרופי דהא קיי"ל כריב"ל דס"ל במנחות (כ"ו) דהקטיר קומצה פעמים כשירה ולא פעמי פעמים דאין הקטרה פחות מכזית עיי"ש וא"כ בעינן שיהי' בכל הקטרה כזית ופחות מכזית לא חזי לאצטרופי, ובזה ארווח לן לתרץ דברי רש"י בזבחים (ק"ט ע"ב) גבי הא דאמרינן התם כי פליגי בהקטרה דפנים מ"ס מלא חפניו דוקא ומ"ס לאו דוקא ופי' רש"י שם דסבר מלא חפניו דוקא ובבת אחת ותמה המל"מ דל"ל לרש"י לומר זאת דס"ל דוקא בב"א בעינן ולפמ"ש ניחא דלרש"י הי' קשה קו' התוס' שם בד"ה ומ"ס דהא רבנן מחייבי בקומץ אם הקריב כזית אע"ג דבעינן שיקריב כל הקומץ ולכך כתב רש"י דבעינן שיהי' מלא חפניו בב"א ולכך ל"ד לקומץ דמידי הוא טעמא דמחייב בכזית אקומץ משום דחזי לאצטרופי והא תינח בקומץ דהקטיר קומצה פעמים כשירה, אבל במלא חפניו דבעינן שיהי' בב"א וליכא הך סברא דחזי לאצטרופי ולכך הוא פטור בהקריב פחות ממלא חפניו דאין ראוי לפאה"מ כמו בהקטיר פחות מכזית בקומץ דפטור דל"ח לאצטרופי משום דאין הקטרה פחות מכזית והכ"נ במלא חפניו דל"ח לאצטרופי דבעינן שיהי' בב"א דוקא ודוק:

ובזה מתורץ קו' המל"מ הנ"ל על רש"י דאמאי חייב בקומץ אם הקריב ממנו כזית ובאבר פטור אם הקריב ממנו מקצת ושייר השאר דמאחר דאתאן עלה דיש סברא לחייב אקומץ במקצת כמו באבר אע"ג ר שחסר הוא פסול משום דהוא חזי לאצטרופי עוד אוסיף מיא אוסיף קמחא לחדש מילתא חדתא דקומץ עוד עדיף מאימורין דאע"ג דאבר שחסר פטור אם העלה בחוץ בקומץ הוא חייב דהנה התוס' בזבחים (דף מ"ב) ד"ה הקומץ חידש א דאע"ג דבאבר שהעלה מקצת ע"ג המזבח לא פקע הפיגול מהאי פלגא דמנחא אארעא דלא משיך לאידך פלגא דהוא עצמו שלא הוקטרו אימורין כשר משא"כ בקומץ דכולו

חשיב אזכרה אחת דאל"ה הוי האי דמנח ע"ג המזבח קומץ שחסר א"כ משיך האי דע"ג המזבח להאי פלגא דמנח אארעא ופקע פיגולו גם מהאי דמנח אארעא עיי"ש ולפי"ז י"ל לדעתי דקומץ עדיף עוד מאימורין דאע"ג דבאימורין אם הקריב אבר חסר בחוץ פטור משום דאין שייך באבר הך פלגא להך פלגא ואם הקריב מחצית האבר בחוץ ראוי להעלות שאר האבר בפנים ולכך הוא פטור דעל השלם הוא חייב ולא על החסר משא"כ בקומץ דאם הקריב ממנו מקצת בחוץ שוב אין השאר ראוי להעלות בפנים דהוי קומץ שחסר וא"כ אם הקריב מקצת בחוץ חשוב כאילו הקריב את כל הקומץ בחוץ מה לי הקריב כולו או מקצתו כיון דשוב איננו ראוי עוד להקטיר הנשאר בפנים ומה"ט אם הקטיר מקצת בפנים והוא פיגול פקע הפיגול גם מאידך דמנח אארעא דאי לא פקע מהאי דמנח אארעא גם הא דמנח ע"ג המזבח נפסל ולכך פקע מכולו וחשיב כאילו הקטיר כולו והכ"נ חשיב כאילו הקטיר כולו בחוץ דעי"ז שהקטיר מקצתו מחוץ פוסל את כולו להקטירו בפנים ולא קשה כלל קו' המל"מ הנ"ל על רש"י והוא ענין נפלא מאוד:

ובזה יש לתרץ קו' התוס' (דף נ"ח) ד"ה לא שהקשו דמאי בעי קרא למעוטי פחות מכזית דלא מצינו הקטרה לחייב פחות מכזית ולהנ"ל ניחא דעיקר הטעם דחייב בקומץ שחסר אע"ג דבאבר שחסר הוא פטור הוא משום דאם הקריב מקצת הקומץ פסל את המשויר וחשיב כאילו הקטיר כולו בחוץ וא"כ ה"א דאפי' הקטיר פחות מכזית יהי' חייב דאע"ג דאין הקטרה בפחות מכזית מ"מ בקומץ ה"א דחייב דבזה שהקריב ממנו פחות מכזית בחוץ פסל את כולו והוי כאילו הקטיר את כולו ולכך אשמעינן קרא דפטור:

ובזה מתורץ קו' התוס' בזבחים (ק"ח) ד"ה כמאן דאמאי פטור בקומץ שחסר דהוי פסולו בקודש ואם עלה לא ירד ולפמ"ש מתורץ קו' התוס' כמין חומר דבאמת בלא"ה הולל"מ דפטור משום דחסר ואותו כתיב דעל השלם הוא חייב ולא על החסר רק דמש"ה בקומץ חייב על מחציתו משום דבזה שהקטיר מקצתו בחוץ פסל את המשויר והוי כאילו הקטיר כולו בחוץ והא תינח אם הקטיר ממנו כזית בחוץ והוא שלם אבל בקומץ שחסר מקודם דל"ל דמש"ה יהי' חייב משום דבזה שהקטיר מקצתו פסל את המשויר דהא בלא"ה הוא חסר אף קודם הקטרתו וא"כ אפי' אי נימא דקומץ שחסר לא ירד הוא פטור משום דהקריב חסר ולא עדיף מאימורין דבודאי כשר בחסר ואפ"ה פטור בהקריב חסר דאותו על השלם הוא חייב כו' ודוק כי נכון הוא מאוד:

ובזה נ"ל לתרץ דברי הראב"ד הנ"ל דפירש הא דמקטרי פנים דפליג ר"י ופוטר היינו שחסר ע"י הקטרה ובקומץ מבואר להדיא דאם הקריב בפנים ושייר כזית והקריב בחוץ חייב והוא דבאמת נ"ל הטעם דמודה ר"א בשייר כזית והקריב בחוץ דחייב דלפמ"ש

דהטעם דמחייבו רבנן בחצי קומץ אע"ג דהוי ח"ש משום דחזי לאצטרופי ור"א ל"ל הך סברא ופוטר משום דהוי ח"ש ולפי"ז דה"ט דמודה ר"א בהקריב בפנים ושייר כזית והקריב בחוץ דר"א לשיטתו דאיתא בשבת פ' הבונה כתב אות א' והשלימה לספר חייב ואמרינן התם ה"מ ר"א דס"ל אחת על האריג חייב עיי"ש אלמא אע"ג דאות א' הוי ח"ש כיון דהאות השלים השיעור הוא חייב וה"נ אע"ג דחצי קומץ הוי ח"ש כיון דהקריב בפנים ובזה השלים ההקטרה בחוץ הוא חייב לר"א כמו באחת על האריג והבן ולפי"ז הא תינח בקומץ דבעינן שיקריב את כולו ואם חסר הוא פסול וא"כ אם שייר כזית והקריב בחוץ חייב משום דמשלים בזה ההקטרה אבל באימורין דאפי' אם חסר ונשאר כזית חשיב הקטרה א"כ אם שייר כזית והקריב בחוץ לא חשיב השלמה ושפיר כתב הראב"ד דבאימורין שחסרו ע"י הקטרה הוא פטור ול"ד לקומץ דהכא ל"ד לאחת על האריג דבאימורין לא שייך השלמת השיעור כמו בקומץ, ודוק היטב כי נכון הוא:

ובזה נוכל לתרץ דברי הראב"ד הנ"ל דבאמת קשה אהא דאמרינן דכמאן מהדרינן פוקעין דלא כר"י הא אפי' מהדרינן פוקעין אין ראי' לחייב בחוץ באימורין שחסרו דמזה דמהדרינן פוקעין אין ראי' דחשיב הקטרה אבר שחסר דמי דמי דהא קי"ל דגרדומי ציצית כשרין אע"ג דבתחילה בעינן שיעור וכעין זה איתא בחולין (דף ק"ז) ש"ה דקאתי משירי טהרה ועיין היטב בתוס' נדה (דף כ"ו) ד"ה תחילתו דבתחילתו אם חסר מהשיעור אינו מקבל טומאה ובסופו אם הוא ראוי עוד אינו מתבטל כמו גרדומי ציצית וכעין זה איתא בתוס' שבת (דף נ"ח) ד"ה אלא והר"ם הביא ראי' כו' עיי"ש וה"נ אין ראי' מדמהדרינן פוקעין דהני אתי משירי טהרה לתחילת הקטרה שיהי' חשיב בחסר ע"כ הרמב"ם מפרש הא דאמרינן דפליגו במוקטרי פנים היינו שחסרו ע"י הקטרה כהראב"ד רק דהראב"ד ס"ל דאבר שחסר ע"י הקטרה פטור ובחסר סתם חייב והרמב"ם ס"ל להיפך דבחסר סתם אפי' למאן דס"ל דמהדרינן פוקעין דאין ראי' מדמהדרינן פוקעין לתחילת הקטרה אך במוקטרי פנים שחסרו ע"י הקטרה בפנים בזה תלי' אי מהדרינן פוקעין דאי מהדרינן פוקעין שפיר הוא חייב דחשיב הקטרה כה"ג אם הקריב ממנו בפנים כיון דאתי משירי טהרה ולפי"ז שפיר פסק הרמב"ם דבהקטיר בפנים ושייר כזית והקריב בחוץ דחייב דס"ל דמהדרינן פוקעין אבל בחסר שלא ע"י הקטרה שפיר פסק הרמב"ם דפטור אע"ג דמהדרינן פוקעין דלחסר שלא ע"י הקטרה אין ראי' שיחשב הקטרה מדמהדרינן פוקעין דשאני התם דאתי משירי טהרה כמו"ש ודוק היטב:

סימן קה

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב המאוה"ג המופלג בתורה וביראה החסיר כ"ש מו"ה נפתלי נ"י אבד"ק ליטוויסמקס:

בזו הרגע הגיעני יקרתו לנכון והנני עט ממהר להשיבו. נידון שאלתו אודות המקומות של בית הכנסת אשר יבנו מחדש וכעת איש אשר הי' מקומו אצל העמוד ואצל אה"ק תובע שגם עתה יתנו לו מקומו נגד העמוד למען לא יגרע מכבודו דבר וכמבואר בשו"ת הרא"ש מובא ברמ"א סי' קע"א סי"א דאם היושב בראש רוצה מקום אחד להוסיף היושב אצלו יכול למחות כי עכשיו הוא שני להראש ואם יוסיף יהי' שלישי אצל הראש וכן האנשים שבשני המקומות שבצד צפון תובעים כי יתנו להם מקומותיהם למושבותיהם באותן מקומות אשר הי' להם בראשונה אף שעכשיו המקומות האלו בצד דרום והנה כבודו הביא בזה שו"ת ח"ס ושו"ת ב"ל ושאל בעצתי להגיד לו חוו"ד בזה:

תשובה. לכאורה נראה לדעתי דמי שהי' מקומו אצל העמוד גם עכשיו לא יגרע מבראשונה ויהי' מקומו ג"כ אצל העמוד כמקדם אף שכעת אין העמוד עומד במקום שהי' ישיבתו בראשונה ונראה להביא ראי' לזה מדברי התוס' עירובין (ד' ל"ד ע"א) ד"ה הכ"נ דכתבו התוס' בשם הר"י דאם אמר שביתתי בראש המגדל דכי נמי יטה ראש המגדל הוי ג"כ שביתתו בראש המגדל אע"ג דכשמטה ראש המגדל הראש התחתון הוא במקום אשר הי' ראשו מתחילה כשהוא זקוף עיי"ש, הרי להדי' אע"ג דהראש המגדל אינו במקומו הראשון הוא שם הראש התחתון אעפי"כ שביתתו גם עתה בראש המגדל כיון דחזינן דקפיד בשביתתו על ראש המגדל ע"כ שביתתו תמיד על ראש המגדל א"כ הכ"נ כיון דבשעה שבנה המקום בבהכ"נ קנה המקום שאצל העמוד ואה"ק גם עתה כשנתרחב הבנין לא נשתנה מקומו ומקום ישיבתו יהי' גם עתה אצל אה"ק:

אולם באמת אחר העיון נראה לדעתי דאין לשום אדם זכיי' בהמקומות של בהכ"נ לצמיתות עלמין ואינו רק כמו שכירות וא"כ אין לו שום זכות רק בעוד בבנינו אבל אם נפל או נשרף אזיל לי' זכותי' וכדאיתא בש"ס ב"מ היכי דמי אי דאמר לי' בית זה נפל אזיל לי' וכן מבואר להדיא בנתה"מ סוף סי' קס"ב דאם נשרף בהכ"נ אין לראשונים תביעה רק מה שמגיע על חלקו כפי שומת המקום בחרבנה, וראי' לזה דאינו רק כמו שכירות מהא דמבואר ברמב"ם פכ"ג מה' מכירה דמה בין המוכר שדה לזמן קצוב בין מוכר שדה לחבירו לפירות שהמוכר לפירות השדה הלוקח אין יכול לשנות צורת הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס אבל הקונה לזמן קצוב הוא בונה והורס בכל זמן הקצוב כמו שעושה הקונה קנין לעולם, הרי מוכח להדיא מדברי הרמב"ם דאם אין יכול לבנות ולהרוס ואין יכול

לחפור שיחין ומערות הוי כמו קנין פירות וא"כ במקומות של בהכ"נ בוודאי דהלוקח אינו יכול לבנות ולהרוס שם א"כ ל"ה רק כמו שכירות דאין חילוק בין מוכר שדה לפירות בין הקונה פירות לבד רק לענין אם רשאי להשכיר לאחר וגם לשאר דברים המבואר ברמב"ם שם ובש"ע סי' רי"ב ס' ו' עיי"ש א"כ במקומות של בהכ"נ דל"ה ג"כ רק כמו שכירות א"כ אם נפל אזדא לי' זכותי', וכמדומה לי דכד הוינא בבית כבוד חותני הגאון בדאמבראווא נ"י ראיתי בשו"ת שמן רוקח שהורה כן להלכה והביא ג"כ הערה ובעירי אינו בנמצא ובאמת דברי הרמב"ם דפסק דהמוכר שדה לזמן בשעה שהיובל נוהג יכול הלוקח לחפור בו שיחין ומערות היא נגד דברי הירושלמי פ' השולח דמבואר להדיא דאינו יכול לחפור דשב לאחוזתו בעינן וכבר הערה בזה המ"ל בפי"א מה' שמיטה ויובל עיי"ש וגם נראה לי להביא ראי' לזה דאין להם קנין עולם במקומות של בהכ"נ מהא דאיתא בש"ס מגילה (בדף כ"ו) דבתי כנסיות ובתי מדרשות דל"ה אחוזתכם כיון דהם של כרכים ולכך אינם מטמאין בנגעים ומדמה לה הש"ס לירושלים דלמ"ד דלא נתחלקה לשבטים אין מטמאין בנגעים ואיתא שם דאין משכירין אף לא מטות וכתבו התוס' שם הטעם כיון שהקרקע מקום המטות לא הי' מיוחד לבעלים אין כח בידם להשכירם שכירות שלם:

ובאמת בדברי התוס' יש להעיר קצת מש"ס גיטין (ד' ע"ח ע"א) דאיתא שם דבנתן להגט במטה שלה דהמקום כרעי לא קפדי אינשי עיי"ש בתוס' בד"ה המקום וברא"ש שם לפי דבריהם ניחא ולפי"ז הכ"נ במקומות של בהכ"נ דהוי כמו ירושלים אין בכחם כלל למכור הקרקע דגוף הקרקע אינו של בני העיר כלל ואין בכחם למכור הקרקע שאינה שלהם ע"כ אם נפל או נשרף הרשות ביד בני העיר לעשות במקומות של הבנין החדש כרצונם רק דעת לנבון נקל דלאנשים שיש להם מקומות מכבר להם יש משפט הקדימה כן נראה לענ"ד:

והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן קו

שוכט"ס להאברך המופלג ושנון כש"ת מו"ה משה גרינבערג נ"י בק' פראסקרוב:

הגיעני מכתבו עם ח"ת הנעימים והנני עט ממהר להשיבך כרצונך למען למודך ולמען כבוד אביך ידי"נ הג' נ"י:

בדבר אשר הקשית על הפמ"ג והשע"ת דכתבו דהמברך אינו עונה אמן אחר המסובין כשאמרו ברוך וכו' כיון שהוא בעצמו אומר אח"כ ברוך שאכלנו ומהאי טעמא נמי בש"ץ

לא יענה אמן אחר הקהל שאמרו ברוך ד' המבורך לעולם ועד וע"ז הערת א"כ הקהל המברכין לקרות ההלל לא יענו אמן אחר הש"ץ המברך קודם להם, ועוד הקשית מברכת גאל ישראל דלמה לי' להלבוש בהגהותיו לדחוק דיסיים ברכת גאל ישראל קודם להש"ץ ויתחיל תיכף התפלה הלא מוטב שיסיים הברכה אחר הש"ץ ומ"מ לא יהי' מחויב לענות אמן לפי דעת הפמ"ג והשע"ת הנ"ל:

לכאורה יפה שאלת אבל לא על הפמ"ג והשע"ת לבד תלונתך רק גם על הלבוש כי בלבוש מבואר להדיא כדבריהם דכתב בסי' קצ"ח בזה"ל כיון שאמרו שאם נכנס כשאחרים עונים נברך שאכלנו יאמר הוא אמן אע"פ שהמברך שומע ג"כ ואינו צריך לענות אמן אפיה"כ יאמר הוא אמן כו' עיי"ש, א"כ מבואר להדיא בלבוש כדבריהם:

ובדבר קו' נראה לי בפשיטות לתרץ בטו"ט דהנה באמת דברי הלבוש נכונים וברורים בסברא דלמה לו לענות אמן כשאומר אח"כ תיכף ברוך שאכלנו דהטעם דעניית אמן הוא בודאי כמו דאמרינן בשבועות דעונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי ויליף לה מסוטה א"כ בודאי עניית אמן אחר ברכת חבירו הוי כמוציא הוא בעצמו הברכה ומהאי טעמא מבואר בה' תענית דעניית אמן אחר ברכת בה"ב הוי כקיבל עליו תענית וא"כ הכא כיון שהוא עצמו אומר ברוך שאכלנו למה לו לענות אמן ואע"ג דאיתא בברכות (דף נ"ג) דגדול עניית אמן יותר מן המברך כבר כתב המעיו"ט בפ' כסוי הדם לדעת רש"י דלא קיי"ל כן להלכה ומהאי טעמא חולק רש"י על ר"ת דפוטר באחד שאמר למוהל למול את בנו וקדם אחר ומהלו משום דגדול עונה אמן יותר מן המברך דלא קיי"ל כן דרב ור"ה לא סברו כן דאמרו לי' לברי' חטוף ובריך דסוברים דגדול המברך כו' ועש"ך חו"מ סי' שפ"ב וכיון דמברך עדיף מעונה בודאי שפיר קאמר הלבוש כיון דמברך בעצמו הברכה למה לי' לענות אמן:

אולם בשאר ברכות כגון בהלל ודומיהן בודאי מחויב לענות אמן אע"פ שאומר אח"כ הברכה דשם אינו מחויב לומר הברכה תיכף אחר שאמר הש"ץ דהברירה היא ביד כל אחד לומר ברכת ההלל וההלל אח"כ שוב אין הברכה שמברך תיכף אחר הש"ץ פטרתו מלומר אמן אחרי הברכה של הש"ץ כיון דהברירה בידו שלא לומר ההלל עתה והברירה ביד כל אחד לומר הלל אחר הש"ץ ולהתפלל במנין אחר, משא"כ המברך ברכת המזון דמחויב הוא תיכף לענות ברוך שאכלנו אחר המסובים וכן הש"ץ מחויב לומר ברוך ד' המבולע"ו אחר ברכת הקהל תיכף בכה"ג שפיר קאמר הלבוש כיון שהוא בעצמו אומר אח"כ הברכה אינו מחויב לענות אמן אחר ברכת המסובין, ובפרט דהמברך אומר מקודם נברך ושיתף א"ע עם המסובים וכדאיתא בירושלמי הובא בתוס' ברכות (מ"ט)

גבי הא דלעולם אל יוציא אדם א"ע מן הכלל ומהאי טעמא נברך עדיף מברכו ומקשה בירושלמי שמה מברכו שבתפלה וקה"ת ומשני כיון דאמר המבורך שוב לא הוציא א"ע מן הכלל ודברי הירושלמי הלז מובאים ג"כ במג"א סי' קצ"ב וכיון דשיתף א"ע עמהם ועונה הברכה תיכף אחריהם ומחויב הוא תיכף לענות הברכה ואין בידו לאחר הברכה כמו בשאר ברכות לפיכך יפה קאמר הלבוש דהברכה שלו שאומר אח"כ בעצמו עדיף מעניית אמן ופוטרתו מלומר אמן ודוק:

והנני דו"ש:

סימן קז

מנחות (דף ע"ב) נקצר ביום כשר והתנן כל הלילה כשר לקצירת העומר כו' קתני לילה דומיא דיום מה דיום בלילה לא אף דלילה ביום נמי לא ומשני הא רבי והא רבי אלעזר בר שמעון דתניא ה' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת אם יש אחרת אומר הבא אחרת תחתי' ואם לאו אומר לו הוי פיקח ושתוק דברי רבי ראב"ש אומר בין כך ובין כך אומר לו הוי פיקח ושתוק כו', והנה הרמב"ם ז"ל פסק דנקצר ביום כשר ולפי"ז בודאי ס"ל להרמב"ם ז"ל דנטמאת אומר לו הבא אחרת תחתי' ולכך תמהו על הרמב"ם מדוע השמיט הרמב"ם ז"ל דין זה דבנטמאת מנחת העומר אומר לו הבא אחרת תחתי':

ונ"ל לתרץ בטוטו"ד דהנה ביומא (דף ו') פליגי ר"נ ור"ש ר"נ ס"ל טומאה הותרה בציבור ור"ש ס"ל דטומאה דחוי' בציבור אמר ר"ש מנא אמינא לה דתניא הי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת אם יש אחרת אומר לו הבא אחרת תחתי' אר"נ מודינא היכא דאיכא שירים לאכילה דבזה אמרינן טומאה דחוי' בציבור עיי"ש, והנה בשעה"מ ה' ביאת מקדש הקשה קושי' עצומה מהא דאמרינן לעיל עד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת אמר רב תחליפא משמי' דרבא זאת אומרת טומאת המת הותרה בציבור וקשה דאכתי הפרישהו מטו"מ משום שעיר החיצון דאיכא שירים לאכילה דבזה לכ"ע אמרינן טומאה דחוי' בציבור:

והנראה לי בזה דהנה התוס' שם (דף ז') ד"ה מכלל הקשו דהאיך מייתי ר"ש ראי' דאפילו אין הציץ על מצחו מרצה מיוה"כ דהתם ה"ט כיון דא"א להיות עליו דחיא טומאה מידי דהוי טומאת גברא דלא מרצה ציץ ואפי"ה דחיא טומאה ותירצו דה"ק ר"ש כ"ג ביוה"כ יוכיח דאם נטמא הקרבן בידו אפילו אם יש אחרת טהורה אין אומר לו הבא אחרת תחתי' וע"כ היינו משום דאפי' אין עודהו על מצחו מרצה וכיון דאיכא תרתי ריצוי ציץ וקרבן ציבור לא מייתי אחריתי ולפי"ז קשה הא דקאמר ר"נ מודינא דהיכי דאיכא

שיריים לאכילה דבזה מייתי אחריתא אם נטמאת דהיכי דאיכא שיריים לאכילה אמרינן טומאה דחוי' הא לדעת התוס' הנ"ל היכי דאיכא תרתי ריצוי ציץ וקרבן ציבור לא מחויב למיהדר אטהרה ולהביא אחרת תחתי' אפי' למ"ד טומאה דחוי' בציבור ובשלמא לדעת רש"י ניחא שפירש דמש"ה מהדרינן אטהרה היכי דאיכא שיריים לאכילה כדי שיהי' השיריים נאכלין, אולם לדעת התוס' מנחות (דף ט"ו) ד"ה ר"י דאפילו בפסח דנאכל בטומאה אמרינן טומאה דחוי' משום דלענין שיריים לאכילה כ"ע מודו דטומאה דחוי' ואין הטעם כמו שפירש רש"י דמש"ה מהדרינן אטהרה כדי שיהי' נאכלין השיריים רק הטעם הוא דלענין שיריים לאכילה ל"א טומאה הותרה א"כ הדרה קושיא לדוכתא דמאי בכך דאמרינן טומאה דחוי' הא התוס' כתבו דהיכי דאיכא קרבן ציבור וריצוי ציץ לא מהדרינן אטהרה להביא אחרת תחתי' אם נטמאת, לכן נ"ל דזאת היא כוונת הגמ' דהא דקאמר מודינא היכי דאיכא שיריים לאכילה דהנה בפסחים (דף מ"ז) איתא סברוה דכ"ע טומאה דחוי' בציבור ובעיא ציץ כו' וכ"ע ס"ל אין ציץ מרצה על אכילות נימא מתניתין דלא כר' יהושע דס"ל אם אין בשר אין דם ואם אין דם אין בשר ומשני אפילו תימא ר"י וסובר ציץ מרצה על העולין הא תינח זבחים דאיכא עולין אלא עומר ושתי הלחם דליכא עולין מאי איכא למימר ומשני ל"ק כאן ביחיד כאן בציבור ופירש"י דביחיד לכתחילה פסולה ואם זרק הורצה ומתניתין בציבור באין לכתחילה דס"ל טומאה הותרה בציבור עיי"ש:

והנה לפי"ז לר"נ דאמר ביומא ו' דהיכי דאיכא שיריים לאכילה לכ"ע אמרינן טומאה דחוי' בציבור לא נוכל לפרש כפי' רש"י הנ"ל כאן ביחיד כאן בציבור משום דאמרינן טומאה הותרה בציבור דהא לר"נ במנחת העומר כ"ע ס"ל, טומאה דחוי' בציבור והמשנה מיירי במנחת העומר וע"כ צ"ל לר"נ כפי' התוס' שם אהא דקאמר כאן ביחיד כאן בציבור דלעולם ס"ל דדחוי' בציבור אלא דס"ל דציץ מרצה על אכילות וביחיד רק לכתחילה לא הילכך בציבור באין לכתחילה, ולפי"ז י"ל הא דקאמר ר"נ מודינא היכי דאיכא שירים לאכילה ולכך מביא אחרת תחתי' היינו משום דרבי ס"ל אין הציץ מרצה על אכילות וכדאמרינן בפסחים שם דליכא תנא דציץ מרצה על אכילות אלא ר"א ולכך ס"ל לרבי דבנטמאת מנחת העומר מביא אחרת תחתי' כיון דלענין שיריים לאכילה אמרינן טומאה דחוי' בציבור ובעי ציץ לרצויי וכיון דאין ציץ מרצה על אכילות הוי כאילו נאבדו או נטמאו שיריים אמרינן אם אין בשר אין דם ואם אין שירים אין קומץ ואפי"ה אם אין כאן אחרת אומר לו הוי פיקח ושתוק משום דס"ל כר"י דס"ל בפסחים שם דאפילו בנשרפו או נאבדו שיריים אם הקטיר קומצה כשרה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א

עיי"ש ולפי"ז דה"ט דמחויב להביא אחרת תחתי' ולאהדורי אטהרה משום דס"ל דאין הציץ מרצה על אכילות והוי כאילו נשרפו או נאבדו שיריים ולכך אמרינן לכתחילה דלא יקטיר הקומץ משום דאין שיריים אין קומץ:

ומעתה לפי"ז שפיר מיושב כמין חומר קושי' השעה"מ הנ"ל דיפרשי' מטו"מ משום שעיר החיצון דאיכא שיריים לאכילה, דכיון דלפי דברי התוס' ד"ה מכלל אפילו אי אמרינן טומאה דחוי' בציבור היכי דאיכא תרתי קרבן ציבור וריצוי ציץ לא מחויב לאהדורי אטהרה על כרחו הא דדייק דטומאה הותרה בציבור מהכרח הקו' דהפרישהו מטו"מ היינו משום דטומאת הגוף אין הציץ מרצה ולכך מוכיח שפיר דטומאה הותרה בציבור אבל לפי"ז ממילא שוב ל"ק ג"כ דהפרישהו מטו"מ משום שעיר החיצון דאיכא שיריים לאכילה, כיון דלענין שיריים לאכילה ליכא עון דטומאת הגוף כלל דהא אינו נאכל בטומאה כלל וא"כ מאי עון דטוה"ג איכא לענין השיריים רק לענין הקרבה איכא עון דטוה"ג אך לענין הקרבה הרי אמרינן טומאה הותרה בציבור ולגבי השיריים דאמרינן בי' טומאה דחוי' בזה שפיר מהני ריצוי ציץ דבזה ליכא פון דטוה"ג רק טומאת בשר ובק"צ וריצוי ציץ כתבו התוס' דלא מחויב לאהדורי אטהרה א"כ ממנ"פ אם נימא דהציץ מרצה על אכילות בודאי ל"ק הפרישהו מטו"מ משום שעיר החיצון דאיכא שיריים לאכילה כיון דאיכא תרתי ק"צ וריצוי ציץ והיכי דאיכא תרתי לא מחויב לאהדורי אטהרה אך אפילו למאי דקיי"ל דאין ציץ מרצה על אכילות דלכך מחויב להביא במנחת העומר אם נטמאת אחרת תחתי' היינו משום דהוי כאילו נאבדו או נשרפו ואמרינן אם אין שיריים אין קומץ, והא תינח במנחת העומר דליכא עולין אבל בשעיר החיצון דנהי דאיכא שיריים איכא עולין ג"כ ולגבי עולין אמרינן טומאה הותרה בציבור א"כ אין אומר בזה דאם אין בשר אין דם דהא אם נשתייר רק כזית חלב קיי"ל דזורק הדם לכתחילה ולכך א"צ הפרשה משום שעיר החיצון ודוק:

ולפי"ז שפיר מתורצים דברי הרמב"ם ז"ל אשר השמיט הדין דאם נטמאת מנחת העומר מביא אחרת תחתי' דהנה הרמב"ם פסק במנחת העומר בא לכתחילה בטומאה ותמה עליו הלח"מ דהא להרמב"ם אין לחלק בין יחיד לציבור מדאמרינן בפסחים כאן ביחיד כאן בציבור בין לפירש"י ובין לפי' התוס' דלפירש"י הוא משום דאמרינן טומאה הותרה בציבור ולהרמב"ם לא נוכל לומר כן דהא פסק טומאה דחוי' בציבור ולפי' התוס' דס"ל דתנא במתניתין דציץ מרצה על אכילות ולכך בציבור באין לכתחילה ג"כ לא נוכל לומר להרמב"ם דהא הרמב"ם פסק דאין ציץ מרצה על אכילות ותירץ הלח"מ דהא דכתב הרמב"ם דאין ציץ מרצה על אכילות היינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד הציץ מרצה

אפי' ביחיד ולכך בציבור באין לכתחילה ולכך להרמב"ם בנטמאת מנחת העומר אין מביא אחרת תחתי' אע"ג דאיכא שיריים לאכילה כיון דס"ל דציץ מרצה על אכילות א"כ מאי בכך דאיכא שיריים לאכילה ואמרינן בי' טומאה דחוי' כיון דציץ מרצה על אכילות להרמב"ם כבר כתבו התוס' דהיכי דאיכא תרתי ק"צ וריצוי ציץ אפילו אם נימא טומאה דחוי' בציבור אין צריך להביא אחרת תחתי':

סימן קח

לכבוד האברך החריף המופלג בתו"י כש"ת מו"ה אברהם ארי' רוזין נ"י ביאגאלניצא: **השגתי** מכתבך וקראתי פלפולך הנעים ויען כי בימים האלו אין הזמן גורם לבא בארוכה אבא בקצירת אומר, ע"ד שאלתו אם מהני מחילת כהן לקרות ישראל תחתיו בבית הכנסת של יחיד, לדעתי נראה דמהני מחילת כהן לקרות ישראל תחתיו דלכאורה קשה קושי' חמורה אהא דאמרינן בש"ס גיטין דל"ש אלא בסעודה אבל בבהכנ"ס לא משום דאתי לאנצויי מהא דאיתא בב"ק (ד' ק"י) דאם הי' כהן טמא בקרבן ציבור נותנה לכל כהן שירצה כיון דהוא חזי לעבודה מצי משוי שליח דאמאי לא ניחוש לאנצויי דכל כהן יאמר למה נתת לכהן זה ולא לי כדאיתא בש"ס מנחות (ד' ק"ז) אהא דהי' ששה שופרות לנדבה אמר חזקי' כנגד ששה בתי אבות שיהיו שלום זה עם זה דלא ליתי לאנצויי ועיין בפירש"י שם ואמאי יכול הכהן לתת להקריב לכל כהן שירצה ליחוש לאנצויי ונימא דלא יוכל לתת אותה רק לאנשי משמר בבית אב שלו והוא קו' פליאה לכאורה, אולם לאחר העיון הדבר נכון מאוד דודאי יחיד בשלו יכול לתת שלו למי שירצה ובכה"ג ליכא למיחש לאנצויי כלל והא דהכהן א"י לכבד בבהכנ"ס לקרא ישראל תחתיו היינו משום דהכבוד אינו שלו שיהי' בידו לתת הכבוד לאיש אחר כיון דמן השמים זכה לו בכבוד הזה נהי דבידו למחול הכבוד מ"מ א"י לתת כבודו לאחר ודמי להא דאיתא בש"ס ב"מ (ד' צ"ב) פועל משל שמים הוא אוכל אין יכול לומר תנהו לאשתי ובני דלדידי' זכי רחמנא להם לא זכה רחמנא וכן כתב המהרי"ט בתשובותיו דאין אורח יכול לקדש אשה בחלקו ועיין באה"ע סי' כ"ח דדמי לפועל וה"נ כיון דנשאר הכבוד לציבור מש"ה שפיר איכא למיחש לאנצויי ועיין במרדכי ס"פ החובל מובא בטו"ז או"ח סי' קנ"ג ס"ק י"א אבל כהן בקרבן שלו יכול לתת עבודתו לכל כהן שירצה דבשלו ליכא למיחש לאנצויי ולפי"ז בבהכנ"ס של יחיד כיון דשלו הוא ליכא למיחש לאנצויי כמו כהן שיכול לתת קרבנו למי שירצה ודוק כי דבר נפלא הוא:

ובזה מתורץ קו' התויו"ט ספ"ב דיומא ד"ה אם אהא דאיתא התם דקרבן יחיד אם רצה להקריב מקריב ופירש"י והרב אם רצה להקריב כהן יחידי בלא פייס והקשה התויו"ט דאמאי לא חיישינן דאתו לאנצויי אולם לפימ"ש ניחא כיון דקרבן יחיד הוא ותלוי בדעת הבעלים ולמי שירצו הבעלים יתנו אותו להקריב תו ליכא למיחש לאינצויי דהברירה הוא ביד האדם לעשות בשלו כמו שירצה ועיין במל"מ בפ"ד מה' תמידין ומוספין ה"ט ד"ה בשבת דמסתפק אם בקרבן יחיד תלוי הדבר בדעת בעלים או דלמא כל הקודם זכה והקשה דאם נימא דכל הקודם זכה בו אמאי לא ניחוש לאנצויי כמו שהקשה התויו"ט ומוכח מדבריו להדיא דאם נימא דתלוי בדעת בעלים תו ל"ק דניחוש לאנצויי דהברירה הוא ביד הבעלים לעשות בשלהם מה שירצו והוא ראי' ברורה מ"ש:

והנני דו"ש יעקב ווייזנפלד.

סימן קט

לכבוד ידידי הרבני המופלג בתורה וו"ח היקר מו"ה אלי' חיים הארוויץ מעיר אקירמאן:

מכתבו הגיעני לנכון והנני בזה להשיבו ע"ד שאלתו שאחד משבעה אוכלי פת כבר בירך ברכת המזון אם מותר לצרפו לזמן בשם או לא:

תשובה. לדעתי אין לצרפו לזמן בשם דהנה בב"י או"ח סי' קצ"א מבואר להדי' דאם אחד מעשרה בירך בהמ"ז לעצמו שוב אותן שעמו אינם יכולים לזמן בשם כיון שכבר קדם ובירך בהמ"ז פרח זימון מיניהו עיי"ש ולפי"ז מכ"ש בנידן דידן דשלשה אוכלי ירק אם מהשבעה אוכלי פת בירך בהמ"ז בודאי שוב אין לצרפו לזמן בשם לדעת הב"י אולם באמת הפנים מאירות חולק על הב"י מובא דבריו בשערי תשובה סי' קצ"ב שכתב דלא זכה להבין דברי הב"י דלא גרע מאכל עמהם עלה של ירק קודם שבירך ברכה אחרונה ולכך הוא מצטרף לדעתו והא תינח אם כל העשרה אוכלי פת אבל בנ"ד דלא הי' רק שבעה אוכלי פת אם מהשבעה קדם אחד ובירך א"כ הוי כמו ד' שאכלו ירק דאין מצטרפין ואף שהב"י כתב בסי' קצ"ד דאפי' למ"ד ירק לא מהני מ"מ הכא עדיף דאכל פת זה כתב לתרץ דברי הש"ס לדעת הסוברים דירק לא מהני ועכצ"ל דפת לאחר שבירך עדיף מירק קודם שבירך משא"כ לדידן דקיי"ל דאפי' מי שאכל ירק מצטרף די לנו לומר דמי שאכל פת ובירך הוא כמו שאכל ירק קודם שבירך ומש"ה מצטרף לדעת הפנים מאירות אם בירך אחד מעשרה אבל לא אם בירך אחד מהשבעה ודוק:

אולם לדעתי נל"ל דברי הב"י דלא תיקשי עליו קושית הפנים מאירות דהא חזינן לענין זימון להדיא דקדם חד מנייהו ובירך מצטרף לזימון ואמאי לא לצטרף לענין לזמן בשם,

דבאמת הטעם דמצטרף מי שכבר בירך לעצמו נראה דכיון דבירך שלא כדין מיבטל בטיל לגבייהו דשלשה שאכלו כאחד חייבין לזמן והנה הט"ז בס"ס ר' חידש לן דלא אמרו חיוב שלא לחלק אלא בג' שאכלו כאחד משא"כ בעשרה לענין הזכרת השם לא אמרו חייבין לזמן אלא אינן רשאין לחלק דהיינו רק כל זמן שהם יושבין יחד בגמר סעודה אין רשאים לבטל הזכרת השם אבל לא אם ירצו לגמור הסעודה קודם חבריהם ולפי"ז שפיר כתב הב"י דמי שאכל כבר אינו מצטרף עוד לזמן בשם כיון דרשות בידו לברך מקודם אם ירצה ואינו מחויב להמתין על הזכרת השם ונהי דעשה שלא כדין אשר לא זימן בתלתא מ"מ בזה שביטל הזכרת השם לא עשה שלא כדת ולכך אין לצרפו לזמן בשם ול"ד לקדם חד מנייהו ובירך, כנלע"ד לתרץ דברי הב"י:

ובזה יתורץ קו' המ"א בסי' קל"ז ס"ק ד' דהקשה אהא דאיתא שם בתשעה שאכלו דגן ואחד ירק דאם כבר בירך ברכה אחרונה שוב אינו יכול לזמן עמהם מהא דאיתא בסי' קצ"ד גבי שלשה שאכלו דאפי' כבר בירך מצטרף והמ"א מחלק בין לחם לירק ולדעתי לא צריך לכ"ז דגבי זימון בשם אפי' אם הי' אכל פת ובירך לא הוי מצטרף כמו"ש הב"י משום דלא עשה שלא כדת אשר לא המתין על הזימון בשם כמו"ש הט"ז וזה ברור וא"כ עכ"פ בנ"ד פשיטא דאינו מצטרף לזמן בשם:

הכ"ד ידידו דו"ש יעקב ווידענפעלד.

סימן קי

שוכט"ס לכבוד בדו"ז החריף השנון ושלם כמר מאירל ראפאפארט נ"י,[הוא הרב הנגיד גדול בתורה עסקן צבורי בק' קראקא]:

בזבחים (י"ט) במ"ש השעה"מ הכה"מ דקו' הגמ' ות"ל משום חציצה הוא על רב יהודה ברי' דר"ח דל"ל לומר דצלצול אסור מטעם יתור בגדים דתיפוק לי' משום חציצה דלדידי' דס"ל דיתור בגדים הוא אפי' בפחות מג' על ג' מכ"ש דלענין חציצה הוא אפי' פחות מג' ע"ג וע"ז הקשית דשפיר איצטרך טעמא דיתור בגדים משום דביתור בגדים חייב מיתה ומשום חציצה אינו חייב מיתה, לכאורה יפה הקשית אולם לדעתי נראה דכוונת השעה"מ כך הוא דקושיית הגמ' לא קאי על צלצול דתיפוק לי' משום חציצה דבזה שפיר אצטריך לומר משום יתור בגדים כדי לחייבו מיתה כמו שהקשית רק דקושיית הגמ' היא אר"י בר"ח דאמר ל"ש אלא גמי אבל צלצול קטן הוי יתור בגדים ומדס"ל דפחות מגע"ג הוי יתור בגדים מכ"ש דס"ל דהוי חציצה בפחות מג' ע"ג וא"כ אמאי קאמר ל"ש

אלא גמי דשרי ואמאי שרי גמי לדידי' כיון דס"ל דאף פחות מג' ע"ג חוצץ וא"כ תיפוק לי' משום חציצה דאכתי לא ידע המקשן הך סברא דאיתא לקמן שאני צלצול דחשוב ודוק:

ע"ד קושייתך בדברי התוס' בזבחים (צ"ה) שכתבו דגבי בגד לש"ל ביאה במקצת שמה ביאה כיון דיכול לחתוך וע"ז הקשית דהא גבי מעיל אסור לחתוך דכתיב לא יקרע וח"כ תיקו קושיית התוס' דנימא ביאה במקצת שמה ביאה ואמאי מותר להכניסו פחות מג' ע"ג וכמו"ש התוס' לענין דיחוי:

ולדעתי נראה לתרץ קושי' בטו"ט דהנה הטעם דאסרה התורה לקרוע בגדי כהונה נראה לדעתי משום דהוי כמו מטיל מום בקדשים דכיון שקרע אותם שוב אינם ראוים לבגדי כהונה דעובד בבגדים מקורעים הוי עבודתו פסולה כדאיתא בזבחים (דף י"ח ע"ב) וגם א"א לתקנו ע"י תפירה כדאיתא בזבחים (פ"ח) דבגדי כהונה אין עושין אותם מעשה מחט אלא מעשה אורג ואם יתפור אותם שוב יהי' מעשה מחט:

ולפי"ז נראה לדעתי דבר ברור דבג"כ שנפסלו שפיר מותר לקרוע אותם דהוי כמטיל מום בבע"מ וכמו"ש הש"ג בפ' שבועת העדות לענין מחיקת השם דשם שנפל עליו דיו מותר למחקו משום דהוי מטיל מום בבע"מ עיי"ש ולפי"ז לכאורה קשה במעיל שנטמא יהי' מותר לקרוע דכיון דנטמא אינו ראוי לכיבוס דאינו רשאי להכניסו לעזרה ושוב אין ראוי לבגדי כהונה וליכא לאו דלא יקרע דהוי כמטיל מום בבע"מ, אולם באמת ניחא דכיון דיכול להכניסו פחות מג' ע"ג ולכבסו א"כ אכתי הוא ראוי לעבודה ושפיר איכא בי' הלאו לא יקרע ולפי"ז מתורץ קו' כמין חומר דשפיר כתבו התוס' דלש"ל ביאה במקצת שמה ביאה כיון דיכול לחתוך וא"ל דגבי מעיל דאסור לחתוך משום לאו דלא יקרע הול"ל ביאה במקצת ש"ב ואינו רשאי להכניסו פחות משלש על שלש דאדרבה א"כ ליכא תקנתא להמעיל להיות ראוי לעבודה וממילא ליכא לאו דלא יקרע דהוי כמו מטיל מום בבע"מ וכיון דליכא לאו דלא יקרע שפיר הוא ראוי לחתוך ולש"ל במש"ב ולכך מותר להכניסו פחות מג' ע"ג וכיון דמותר להכניסו פחות משלש באמת איכא הלאו דלא יקרע דאכתי הוא ראוי לעבודה ודוק היטב:

סימן קיא

שוכט"ס לכבוד האברך החריף כש"ת מו"ה יוסף הראוויץ נ"י:

הבאת קו' הגאון ר' בעריש ממליגא ז"ל שהקשה דמה מתרץ ר"א בפסחים בסוגי' דהיתר מצטרף לאיסור דאין למילף מנזיר משום דהוי שני כתובין הבאין כאחד נזיר וחטאת דבחטאת כתיב יקדש להיות כמוה שאם פסולה היא תפסול ואם כשרה היא תאכל

כחמור שבה עיי"ש הא ר"א בעצמו בזבחים (צ"ז) קו' הגמ' תירץ דניתי עשה דאכילת קדשים וידחה ל"ת דפסולים משום דבקדשים ג"כ הוי עול"ת דכתיב יקדש א"כ לפי"ז האיך מוכח דהוי שני כתובים הא בעי למכתב יקדש גבי חטאת כדי שלא נאמר עדל"ת: **הנראה** לי לתרץ כעת והיא דהנה התוס' שמה כתבו דלאו אתאכל כחמור שבה פריך דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת אלא אם פסולה היא תפסול מקשה הגמ' יבא עשה וידחה ל"ת, והנה כבר נודע קו' השעה"מ דאמאי פריך הגמ' יבא עשה וידחה הא הוי עשה ע"י פשיעה, ותירץ הגאון בס' ברוך טעם דכיון דעשה דאכילת קדשים כשרים ליתא בשאלה דאחר שנזרק דמן כהלכתן ליתא בשאלה כמו"ש התוס' דכריתות ול"ת דקדשים פסולים איתא בשאלה וכיון דהעשה חמור לכך מצי דחי לל"ת אפי' ע"י פשיעה ולפי"ז ע"כ קו' הש"ס דליתי עשה וידחה ל"ת היא אם נפסלה חטאת בד' עבודות דאם נפסל הבשר כגון שנטמא או שיצא אחר זריקה ל"ק קו' הש"ס דליתי עשה וידחה ל"ת כיון דהוי ע"י פשיעה ול"ת ג"כ ליתא בשאלה אלא ע"כ קו' הש"ס היא אם נפסלה בקבלה או בזריקה ולפי"ז קשה הא משנה מפורשת היא בריש מעילה דכל שא הי' לו שעת היתר לכהנים מועלים בו א"כ הכא כיון דנפסלה עוד קודם הזריקה איכא בי' לתא דמעילה מלבד האיסור דקדשים פסולים וא"כ מה פריך יבא עשה וידחה ל"ת ניהו דמצי דחי הל"ת של קדשים פסולים לתא דמעילה האיך ידחה בשלמא הל"ת של קדשים פסולים מצי לדחות דשניהם באין כאחד הל"ת והעשה בשעת אכילת כזית אבל לענין מעילה כיון שנהנה בו שוה פרוטה מעל אע"ג דלית בי' כזית עיין פסחים (ל"ג) והעשה לא מקיים עד דאכיל כזית וא"כ ל"ה בעידנא ואין יכול לדחות ובפרט דאם נימא דאין עשה דוחה תרי לאווי בודאי קשה האיך מצי לדחות:

אולם באמת נכון היא דבש"ס מעילה איכא פלוגתא אי היתר זריקה שנינו או היתר אכילה שנינו ולמ"ד היתר זריקה אם היא ראוי לזריקה אע"ג דאח"כ נפסל בזריקה שוב אין מועלין בו דכל העומד לזרוק כזרוק דמי, והנה בש"ס מנחות (ד' ק"ב) איתא אלא אמר ר"א מעילה אטומאה קרמית מעילה משום קדושה ולאו קדושה בתר דפקעה לה קדושתה במאי הדרא רכבא לה כו' א"כ לפי סוגית הש"ס דמנחות סובר ר"א במנחות כמ"ד היתר זריקה שנינו ואם הי' נראה לזריקה הוי לו שעת היתר לכהנים ושוב אין מועלין בו אע"ג דאח"כ נזרק בפסול, וא"כ ר"א בפסחים הי' מוכרח לתרץ שמה בזבחים קו' הגמ' ליתי עשה ולידחי ל"ת משום דיקדש עשה היא ג"כ ואין עדל"ת ועשה דאין לתרץ לדידי' משום דלא מצי לידחי הלאו דמעילה כקו' הנ"ל, דהא לשיטתו היתר זריקה שנינו כבר פקע מיני' איסור מעילה בשעה שנראה לזריקה, ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הנ"ל

דהרי בפסחים שם הקו' לר"י דסובר אין המל"א רק בנזיר ואמאי לא יליף מנזיר בכל התורה כולה ולר"י שפיר משני ר"א דלדידי' הוי חטאת שני כתובים הבאים כאחד דלר"י לא איצטריך הקרא דיקדש דלא מצי דחי משום דהוי עול"ת דלר"י לשיטתו בלאו קרא דיקדש ל"ה אמרינן עדל"ת דהא הוא סובר היתר אכילה שנינו במעילה (ד' ה') א"כ איכא מעילה עד שיהי' ראוי לאכילה ולתא דמעילה לא מצי דחי כיון דל"ה בעידנא דהעשה אינו מקיים אלא בכזית ול"ת דמעילה איכא תיכף בשעה שאכל כשוה פרוטה:

ועפי"ז יהי' מתורץ קו' הגאון ר' ברוך פרענקעל ז"ל שהבאת דלמה לי קרא בקדשים דהיתר מצטרף לאיסור דהא למלקות לא איתרבי אפילו אם נימא היתר מצטרף לאיסור דהא לשיטת הריב"א בחולין היכי דאיכא עשה לדחות ואיכא ל"ת ועשה מצד השני אינו לוקה דהעשה של המצוה עכ"פ דוחה הל"ת ואינו נשאר רק עשה כנגד עשה דאין לוקין כנודע א"כ בנ"ד נמי כן היא דהא העשה דאכילת קדשים דוחה עכ"פ הל"ת של קדשים פסולים וא"כ ממילא אינו לוקה ואי לענין איסור בלאה"כ אפילו בלא צירוף אסור ח"ש דהא ח"ש אסור מה"ת, ולפימ"ש ניחא דלר"י שפיר נוכל לומר דאיצטריך קרא דיקדש להמל"א אף ללקות עליו דלדידי' א"ל דדחי עשה הל"ת ולא נשאר רק העשה כיין דלדידי' פתיך בי' גם לתא דמעילה דהא סובר דהיתר אכילה שנינו ולתא דמעילה לא מצי למידחי משום דל"ה בעידנא וא"כ לשיטת ר"י בודאי נוכל לומר דלוקה בקדשים בהמל"א ודוק היטב:

סימן קיב

שלום וכט"ס להאברך החריף ושנון מו"ה ליבוש הכהן גלאנצער נ"י:

הבאת קו' השעה"מ הידוע בסוגי' דיקדש זבחים (צ"ז) דמה הצליח ר"א בתירוצי משום דהוי עשה ול"ת הא בלאה"כ צריך לתירוצא דאין עשה דוחה ל"ת במקדש לענין שבירת עצם שיש בו מוח, לדעתי נראה לתרץ קו' השעה"מ בדרך פלפול קצת, דהנה נודע קו' האחרונים אהא דאיתא בש"ס פסחים (ז') שלשים יום קודם הפסח שואלין ודורשין שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני והקשו התוס' שם אע"ג שע"י שאלתם הוזקק לומר להם, מ"מ לא הי' צריך להאריך רק אל תעשו פסח ותו לא, והקשו האחרונים דהא מדהזהיר בפסח שני ועצם לא תשברו יליף בש"ס פסחים פ"ה דאפי' עצם שיש בו מוח אסור לשבור ול"א אתי עשה ודחי ל"ת א"כ ע"כ צריך להזהיר תיכף על הדינין של פסח שני כדי שנדע דאפי' עצם שיש בו מוח אסור בשבירה:

ונראה לדעתי לתרץ קו' זו בטוטו"ד, דהנה התוס' שם (בד' פ"ה) הק' דהא אפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא ותי' דלרבא שפירש לעיל משום הפסד קדשים אסור בגומרתא אתי' שפיר, והנה תי' התוס' תמוה לעין כל רואה דבהדיא איתא שם דאינו אלא גזירה בעלמא משום דגזרינן דלמא יאכל נורא ממוח דידי' וכן איתא שם מבעוד יום נמי גזירה משחשיכה עיי"ש, הרי מבואר להדיא דאינו אלא משום גזירה בעלמא אבל מה"ת שפיר מותר ע"י גומרתא וא"כ הדרא קו' לדוכתא דלמה לי קרא דאסור שבירת עצם שיש בו מוח דלא נימא דאתי עשה ודחי ל"ת הא מה"ת מותר ע"י גומרתא ואפשר לקיים שניהם:

אולם בגליון הש"ס שם מביא בשם הב"ח דרבא סבירא לי' דאיכא ודאי הפסד קדשים ולא כסוגי' דלעיל דקאמר דילמא אכיל נורא, והרואה בעין חודרת יראה דכוונתו בזה לתרץ קו' הנ"ל דהשתא ל"ה אפשר לקיים שניהם משום דאסור מה"ת ע"י גומרתא:

והנה לכאורה קשה לי דאמאי יהי' איסור ע"י גומרתא משום הפסד קדשים כיון דבלאה"כ לא יכול לאכול המוח כיון דאסור בשבירה, והנה בש"ס פסחים בסוגי' דרחסגה"כ (ד' ט"ו) איתא מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפין והכ"נ כיון דמה"ת אסור המוח באכילה משום דאסור לשבור את העצם א"כ דמי לחמץ בשבע דמותר לשורפו וליכא איסור משום הפסד קדשים:

אולם באמת ל"ק כלל דשפיר כתבו התוס' כיון דאסור לשרוף משום הפסד קדשים ול"ה אפשר לקיים שניהם ולכך נימא דאתי עשה ודחי ל"ת ומותר העצם שיש בו מוח בשבירה א"כ ממילא איכא הפסד קדשים כיון דחזי המוח לאכילה דמאחר דליכא תקנתא בגומרתא אמרינן אתי עשה ודחי הל"ת ואמרינן דמותר לשבור העצם שיש בו מוח ושפיר חזי המוח לאכילה ודוק, אולם לפי"ז קשה דאיתא שם בפסחים (בד' פ"ד) דאין נמנין על מוח שבקולית, ומקשה הש"ס ניתי גומרתא וניפקו למוח דידי' וימנו עלה ומשני רבא משום הפסד קדשים וקשה דמה הפסד קדשים איכא דמאחר דגילה לן התורה דאפילו עצם שיש בו מוח אסור בשבירה ול"א אתי עשה ודחי ל"ת א"כ שוב ל"ה המוח חזי לאכילה משום דאסור לשבור וא"כ דמי לחמץ בפסח דלד"ה שורפין כנ"ל כיון דאסור באכילה מה"ת ליכא בי' משום הפסד קדשים, והיא הערה גדולה:

[**הגה מבהמ"ח**. ואע"ג דהפסול ע"י איסור שבירת עצם לא עדיף מפסול בדם ובבעלים דבעי עיבור צורה, מ"מ הא כתב רש"י בפסחים (ד' ע"ג ע"ב) דעיבור צורה בדם ובבעלים הוא רק דרבנן משום בזיון קדשים ובמנ"ח מצוה קמ"ב השיג מזה על הצל"ח שחידש דגם בקרבן פסול איכא לתא דלא תותירו דא"כ למה גזרו עיבור צורה דאיך יעבור על לאו דלא תותירו משום בזיון קדשים אלא ודאי דבקרבן פסול ליכא לאו דל"ת עיש"ה ולפי"ז

וא"כ ה"נ אמאי אין נמנין על מוח שבקוליות דהא אפשר להוציא המוח ע"י גומרתא דהא אין כאן איסור תורה לשרוף משום לא תעשון כן דהא בלא"ה אינו ראוי כלל והא דבעי עיבור צורה בדם ובבעלים הוא רק מדרבנן משום בזיון קדשים והכא שאר המוח כשר ואיכא לאו דלא תותירו ואיך נוכל לומר דמשום בזיון קדשים דהוא רק דרבנן יעבור על לאו דלא תותירו במוח שהוא כשר]:

אולם לאחר העיון ניחא דשם אמר דאסור משום דלמא יאכל נורא ולא סובר דאיכא הפסד קדשים בודאי ול"ה רק גזירה דרבנן כמו בגזירה מבעוד יום אטו משחשיכה וא"כ מותר מה"ת להוציא את המוח ע"י גומרתא ושפיר חזי המוח לאכילה מה"ת כיון דמותר לשרפו ע"י גומרתא רק מדרבנן הוא אסור משום דילמא אכל נורא מוח דידי' דלא יהי' יכול לכוון בטוב רק העצם לבדו לשרוף שלא יגע בהמוח וא"כ דמי לחמץ בשש דאינו אסור ג"כ רק מדרבנן ואסור בשריפה משום הפסד קדשים, ולפי"ז שפיר מתורץ קו' האחרונים הנ"ל כמין חומר דנימא דאיצטריך משה להזהיר על פסח שני כדי שנדע דבעצם שיש בו מוח אסור בשבירה דלא נימא דאתי עשה וידחה ל"ת כיון דלמה דקיי"ל דאין נמנין על מוח שבקולית וא"כ עכצ"ל דאסור בגומרתא משום הפסד קדשים דאל"כ תיקשי ניתי גומרתא ונפקי למוח דידי' ונמנה עלה וא"כ עכצ"ל דאינו רק גזירה דרבנן בעלמא הא דאסור בגומרתא דאינו בודאי הפסד קדשים דאם נימא דאיכא בודאי הפסד קדשים א"כ לא חזי המוח לאכילה מדאורייתא ודמי לחמץ בשבע וא"כ מה הפסד קדשים איכא דהא בלאה"כ יהי' אסור לאכלו משום דאסור לשבור העצם וא"כ תיקשי קו' הש"ס וניתי גומרתא וכו', והשתא כיון דסלקינן דמה"ת ליכא איסור בגומרתא א"כ לא אתי קרא לאסור שבירת עצם שיש בו מוח דבלאה"כ לא הוי אמרינן דאתי עשה ודחי להל"ת כיון דמה"ת אפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא ולפי"ז ל"ק קו' השעה"מ דהא ר"א סובר דבגומרתא ליכא הפסד קדשים בודאי וא"כ ל"ק לדידי' דליתי עשה וכו' כיון דמה"ת אפשר לקיים שניהם ע"י גומרתא ודוק:

סימן קיג

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב המופלג בתורה ויראה הבקי וכו' כש"ת מו"ה גדלי' שו"ב בק' קאמניץ יע"א:

בזו הרגע הגיע עדי נכון, ואף אמנם טרדות שונות מאוד הקיפוני, ואני מוכרח להשיב נחיצות להלכה למעשה עכ"ז מלאתי רצונו ועיינתי בקונטרסו בדבר קליפות הסרכות ושמתי עיוני עליו, ודין הניין לי כי דברים נחמדים וערבים לקוראיהם, ולמען ידע כי

עיינתי במו ולא השלכתי אחר גוי אכתוב לו מה שעלה על רעיוני בהשקפה ראשונה, בדבר אשר פלפל בנסרכה ריאה לדופן דאמאי לא יועיל בדיקה ולוקמי אותה בחזקת היתר כמו בספק אם היה הסרכא לגב או מחיתוך לחיתוך דמכשיר הרשב"א, והאריך בזה הרבה:

ולדעתי אין כאן קושיא כל עיקר, דכבר נודע מ"ש הרשב"א בחולין מובא בש"ך סי' נ' דבריעותא דמחיים לא אמרינן נ"ה וכן הוא לדעת רוב הפוסקים והרמ"א, א"כ לא קשה כלל קושייתו דבספק אם הסרכא כסדרן או שלא כסדרן, שפיר מוקמינן אותה בחזקת כשרות, דלא אתיליד בה שום ריעותא כלל, דאם היא כסדרן אין כאן ריעותא כלל, וא"כ יש כאן ספק אם יש כאן ריעותא כלל, דשמא לא היה הסרכא במקום המטריף, משא"כ בנסרכה לדופן דחזינן דיש סרכא בריאה רק דלא ידעינן אם שורש הסרכא בהריאה או בהדופן, א"כ אתיליד ריעותא בהריאה, והריעותא היה מחיים ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וז"ב ופשוט, אולם לדעת הש"ך בסי' נ' דאף בריעותא מחיים אמרינן בהפס"מ נשחטה הותרה עיי"ש, ולפי"ז תיקשי אמאי לא נימא ג"כ בס' אם הסרכא היא מהדופן נשחטה הותרה:

אולם לדעתי נראה מלתא חדתא דאפי' לדעת הפוסקים דס"ל דאפי' בריעותא דאתיליד מחיים אמרינן נשחטה הותרה היינו דוקא בשאר איברים, אבל בריאה לא אמרינן נשחטה הותרה לכ"ע, והוא דהנה צריכין אנו לעיין מדוע לא אמרינן דמוקמינן אותה אחזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור לדעת רש"י והרשב"א דמחזקינן מאיסור לאיסור:

ועיין בשו"ת מהרי"ט תשו' פ"ג דהביא ראי' דמחזיקין מאיסור לאיסור מהא דאיתא בסוף נזיר דטמא שירד לטבול והיה מת במערה ספק האהיל עליו או לא דירד להקר טהור וירד לטבול טמא שחזקת טמא טמא, אלמא דאע"ג דכבר טבל מטומאה הראשונה וחזקת טומאה הראשונה אזלא, מחזיקין מטומאה לטומאה עש"ה, ובאמת יש למשדי ביה נרגא בראי' זו, דשם חיישינן שמא היה מת במערה ונמצא שהיה טובל ושרץ בידו ולא עלתה לו הטבילה להטומאה הראשונה ונמצא שהיה עוד טמא מטומאה הראשונה ומה ראיה היא למחזיקין מאיסור לאיסור והרבה הארכתי בענין זה בפלפול נפלא ואכ"מ:

ונחזור לנידון דידן דהול"ל ג"כ בריעותא דאתיליד מחיים בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, ונ"ל הטעם דהנה נודע מ"ש הטו"ז יו"ד סי' י"ח דמחלק בין נאבד הסכין ונמצא פגום דכשר ובין אם הי' לפנינו דמספיקא אין תולין לומר שנפל על חודו דבנאבד כבר יצא בהיתר והיה לו חזקת היתר ולכך אפי' נמצא פגום אח"כ הוא כשר משא"כ בהי'

לפנינו דהי' מחויב לבדוק אותו ולא הי' לו חזקת היתר מעולם ולכך מספיקא אין תולין לומר שנפל על חודו ובאמת הפ"ח תמה מאוד דמה בכך שיצא בהיתר מ"מ כבר הי' הריעותא מחיים:

אולם לדעתי נראה להביא ראיה וסמוכין להך סברא דיצא בהיתר, מהא דאמרינן בזבחים (דף ק"ד) גבי הא דאמרינן אמר ר"ח סה"כ מעולם לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה, והאיכא נמצאת טרפה בבני מעיים, ומשני קסבר נמצאת טרפה בבני מעיים מרצה, הואיל ולא הוכר פסולו קודם הפשט וקודם זריקה עש"ה, אלמא דאזלינן בתר ידיעה אע"ג דבאמת היה פסולו מחיים, וה"נ כיון דנודע פסולו לאחר שחיטה דכבר יצא בהיתר, אע"ג דהיה פסולו והריעותא מחיים אזלינן בתר הידיעה:

ועיין בהרא"ש ה' גיד הנשה לענין חוזר וניער דתלוי ג"כ בהידיעה עש"ה והיא ראיה נפלאה להך סברא דיצא בהיתר:

והנה בשו"ת מהרי"ק מובא בפמ"ג תמה מהא דטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ דלא עלתה לו הטבילה אע"ג דכבר יצא בהיתר דכבר טבל מטומאתו לא עלתה לו הטבילה ולא אמרינן דכבר יצא בהיתר והיא קושיא חמודה לכאורה:

ולדעתי נראה לתרץ קושייתו בטו"ט, דהנה הרשב"א ביבמות הקשה אהא דאמרינן אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת, הא אדרבא אשה זו בחזקת איסור עומדת דהיא בחזקת א"א, ותירץ דהכוונה הוא דבכ"מ דבעינן מעשה לאיסור או להיתר מוקמינן אותו אחזקה שלא נעשה המעשה הן לאיסור הן להיתר וכעין שאמרו המוציא מחבירו עליו הראיה, וה"נ אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת דבעינן מעשה לאיסור עש"ה, ולפי"ז שפיר מתורץ קושיית המהרי"ק דהא דלא עלתה לו טבילה בנמצא עליו דבר חוצץ, לא משום דמוקמינן אותו אחזקת טומאה, דהא כבר יצא מחזקת טומאה דיצא בהיתר וכמ"ש הט"ז, רק משום דבעינן מעשה הטבילה לטהרו אוקמינן על החזקה שלא נעשה המעשה והיה החציצה בשעת הטבילה ולא באו המים עליו באותו מקום:

ובזה מתורץ קושיית הט"ז והש"ך ביו"ד סי' קצ"ח דמ"ש דאם היה בבית הסתרים אם היה החציצה דעלתה הטבילה, דהא גם בביה"ס בעינן שיהיה ראוי לביאת מים ובאמת לדעת הריטב"א בקידושין (דף כ"ה) דהא דבעינן שיהיה ראוי לביאת מים בביה"ס, הוא רק מדרבנן וא"כ בספק תולין לקולא, אולם לדעת הסוברים דהוא מה"ת קשה ולפי האמור ניחא, דשם אין הטעם משום דהוא בחזקת טומאה, דהא כבר יצא בחזקת טהור, רק דהוא בחזקה שלא נעשה המעשה, והא בכל הגוף דבעינן שיבאו עליו מים בזה אוקמינן אחזקה שלא נעשה המעשה ולא באו המים באותו מקום אבל בביה"ס דלא בעינן שיבא

עליו מים רק שלא יהיה מונע שיבא עליו מים, בזה אדרבא אמרינן אוקי אותו אחזקה שלא נעשה מעשה, ולא היה דבר חוצץ לביאת מים עליו, ודוק כי היא סברה נכונה וברורה מאוד למבין:

ובזה אמרתי דהכוונה בנה"כ דכ' בספק אם נמלחה דאוקמינן אותה אחזקת איסור, דאין כוונתו דהוא בחזקת איסור, דכבר נודע מ"ש הרא"ש בפ' גה"נ לענין ניקור דלא הוי החתיכה שאינה מנוקרת בחזקת איסור, דאף קודם הניקור ל"ה בחזקת איסור רק דצריך ליטול הגידין האסורין עש"ה מובא דבריו בט"ז סי' קנ"ז, ומזה המציאו האחרונים דלמ"ד אפשר לסחטו מותר, לא הוי חתיכה הבלועה מאיסור בחזקת איסור כיון דאפשר לסחטו א"כ ל"ה החתיכה בחזקת איסור, ולפ"ז בחתיכה שלא נמלחה לא הוי בחזקת איסור, דאין אפשר לסחטו גדול מזה, דע"י מליחה תהיה מותרת, רק דהכוונה הוא דאוקמינן אותה בחזקת שלא נעשה המעשה ולא נמלחה, ומשו"ה קי"ל בספק אם שהה ג"י בלא מליחה דאזלינן לקולא דשם כיון דנעשה מעשה המליחה רק דספק אם שהה ג' ימים בלא מליחה, בזה שפיר אמרינן דספיקא לקולא, דאיתחזק איסורא לא הוי דכיון דע"י מליחה תפלוט האיסור ודוק:

ולפ"ז שחדשנו דהטעם של הפוסקים דבריעותא דמחיים אמרינן נשחטה הותרה הוא משום דכבר יצא בהיתר, והא תינח בשאר אברים דלא בעינן בדיקה, אבל בריאה דלכתחלה לכ"ע בעינן בדיקה, ואפי' בנאבדה הריאה כמה מחמירין וא"כ לא שייך לומר הך סברא דיצא בהיתר, ודמי לאם היה הסכין בפנינו דאין תולין מספיקא משום דלא יצא בהיתר, ולכך בריאה נסרכה לדופן לא אוקמינן אותה אחזקת היתר, דאדרבא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ויצא בהיתר לא שייך כאן כיון דצריך לבדוק אותה ודוק. את זה כתבתי לכתוב לכבודו להראות לו כי דבריו חביבים אלי וקבעתי זמן לעיין במו:

והנני ידידו דו"ש באהבה יעקב ווייזנפעלד.

סימן קיד

[קו' **נשגבה הובאה ממנו בס' מהר"י הכהן**]

פסחים (דף ל"ב) איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כו' תנן התם האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם שפיר אלא אי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא כו' וקשה דלכאו' הא בר דמים הוא בשביל האפר וכמו שהקשו בתוס' גבי חמץ של הקדש במועד דלא מעל אולם באמת ניחא דלמאי דקיי"ל כחכמים חמץ הוי מהנקברין ואפרו אסור

ולפי"ז קשה דהא במנחות ע"ז מיבעי' תרומת לחמי תודה אי חייבין עליהן מיתה וחומש א"כ דילמא מיירי מתניתין בתרומת לחמי תודה דחייבין ג"כ קרבן וחומש ובזה שפיר משלם בשביל האפר דבירושלמי פרק כל שעה גבי פטר חמור שהמית מיתתו במה בעריפה או בסקילה מייתי דחמץ לחמי חודה אם חמץ קודם בקבורה ואם נותר קודם בשריפה ומקיים בזה גם מצות ביעור דחמץ משום מגו דאחשבי' לנותר אחשבי' נמי לחמץ כדאיתא במפרשי הירושלמי שם וא"כ דילמא מיירי בתרומת לחמי תודה דהוא בשריפה אם נותר קודם ועל כרחך נעשה נותר מקודם דהרי אמרינן בפסחים (דף מ"ג) דאין מביאין תודה בי"ד רק בי"ג מפני חמץ שבה וא"כ ע"כ נעשה נותר מקודם בטרם שחל עליו איסור חמץ ודינם בשריפה ואפרו מותר משום דנעשה מצותו בשריפה ושפיר בר דמים הוא בשביל האפר ולעולם לפי דמים משלם והוא קו' נפלאה לדעתי:

[**מבהמ"ח. יש** להעיר בישוב הקו' עפי"ד הרשב"א שבועות (ט"ו) בשם הרי"ן מג"ש ז"ל דד' חלות שהיו נותנים לכהן מכל י' אחת הי' הכל של מצה אפי' מה שנוטל כנגד החלות של חמץ, וא"כ מתורץ קו' דאי איירי הכא בתרומת לחמי תודה לא שייך בזה האוכל תרומת חמץ מה שחל אי' חמץ בי"ד שהרי תרומת לחמי תודה הוי מצה, אבל דברי הרי"ן מג"ש הם חידוש גדול והרשב"א שם דחה זה וכתבתי בזה במק"א]:

סימן קטו

שוי"ר לכבוד גיסי יקירי רחים לבי כו' מו"ה מאיר כ"ץ ראפאפארט נ"י אבד"ק ליקאווא:

בדבר שאלתך אודות הי"ש מהמומר שעבר עליו הפסח וגם מהי"ש אשר קנו אותו ישראלים בכסף ובקאנטראקט כנהוג בין הסוחרים, והנה באמת כבר כתבת את כל מה שיש לפלפל בזה וכמעט לא הנחת עוד מקום לדבר בזה ועכ"ז הנני בזה לכתוב לך מה שעלה על רעיוני בזה להלכה:

הנה הבאת בשם שו"ת מהרח"כ דהא דבעינן בש"ס חולין (ד' ד') לומר בחמצן של עוברי עבירה דמותר מיד אחר הפסח דודאי מחליפין דלא שביק התירא ואכיל איסורא היינו לענין איסור דאורייתא אבל לענין איסור דרבנן סגי בספק שמא החליפו, ודבריו נכונים בסברא, אולם באמת מדברי התרצן שם לא נראה כן דאמרינן שם סברוה ה"מ ר"י הוא דאמר חמץ אחה"פ דאורייתא כו' ממאי דלמא ר"ש היא וכי מקילינן בדרבנן כו' ותיהוי נמי ר"ש מי קתני שמא החליפו ודאי מחליפין קתני, ולפי דבריו קשה דאמאי צריך לומר לענין חמצן של ע"ע דודאי מחליפין הא לענין חמץ שעבר עליו הפסח סגי בספק שמא החליפו:

אך נ"ל דהדבר נכון, דהנה קיי"ל בחו"מ סוס"י ר"נ בנותן סתם מטלטלין לאחד מעכשיו ולאחר מותו דעל היורשים להביא ראי' שלא היו המטלטלין ברשות הנותן בשעת המתנה משום דכאן נמצא כאן הי', ואפי' להסוברים דבחזקת ממון לא אמרינן כנכ"ה אבל באיסורין כ"ע מודים דאמרינן כאן נמצא כ"ה, ועיין בחו"מ סי' קי"ב לענין דאקני דדעת כמה פוסקים דעל הלוה להביא ראי' שלא הי' ברשותו מטעם כנכ"ה, ולפי"ז אפי' בחמץ של ע"ע דהוא רק איסור דרבנן ג"כ צריך לומר ודאי החליפו, משום דכנכ"ה ובודאי הי' החמץ אצל הע"ע עוד קודם הפסח, ולכך צריך לומר דודאי החליפו משום דלא שביק כו', ולפי"ז במומרים שבזה"ז דלא שייך לומר אצלם לא שביק כו', ל"מ בספק שמא החליפו דהרי אמרינן כנכ"ה ובודאי הי' אצלם קודם פסח ואסור בהנאה:

אך בנ"ד לענין י"ש של המומר י"ל דסגי בס' שמא החליפו לפ"מ שחידש המהרי"ט סי' קכ"א דבסחורה לא שייך לומר כנכ"ה דדוקא במטלטלין שאינם עומדים להחליף ולמכור שייך לומר כנכ"ה, עיש"ה, ולפי"ז דוקא בחמצן של ע"ע כגון פת וכדומה בעינן לומר דודאי מחליפין דבזה יש לומר כנכ"ה, אבל בסחורה דלא שייך לומר כנכ"ה סגי בשמא החליפו לבד, ולפי"ז באם יש רק ספק דשמא החליפו הוא מותר אף הי"ש של המומר שלא מכר כלל כיון דלא שייך כאן לומר כנכ"ה וזה נכון בסברא:

והנה לכאורה ל"ק מה שהקשיתי על חידושו של מהרח"כ ז"ל, דהא חמץ שעבר עליו הפסח דרבנן וסגי בס' החליפו, דהרי נוכל לומר דאתיא כר"י דחמץ לאחה"פ אסור מה"ת וכדאסברוה מעיקרא, ואיכא סברוה דלבסוף קאי הכי וכמ"ש התוס' בב"ב (דף ב') ד"ה סברוה, אך לפמ"ש התוס' בפסחים (דף כ"ט) ד"ה והדר דהא דסברוה אתיא כדס"ד דר"א מעיקרא דמקיש שאור דאכילה לשאור דראי', א"כ אליבא דמסקנא דלא מקיש שאור דאכילה לשאור דראי' ע"כ לא אתיא כר"י אלא כר"ש והדקו"ל, וע"כ מטעם כנכ"ה כמו שכתבתי:

אמנם אם נודע בבירור שהי"ש של המומר הי' ברשותו של המומר קודם הפסח בודאי הוא אסור בהנאה, אבל החמץ שקנו ממנו הישראלים בכסף וקאנטראקט בודאי הוא כשר, דקאנטראקט הוא קנין סטומתא ולענין חמץ שעבר עליו הפסח דהוא רק איסור דרבנן בודאי סגי בקנין סטומתא, ואין לומר כיון דלענין ב"י דהוא דאורייתא ל"מ קנין סטומתא דרבנן א"כ ממילא הוא אסור לאחה"פ דז"א דהא מדאורייתא מעות קונות ול"ה ברשות המומר מדאורייתא, ונשאר רק איסור דרבנן, ונגד דרבנן שוב מהני קנין סטומתא דרבנן:

ועוד נ"ל דאפי' אם נימא דקאנטראקט לא חשיב כסטומתא מותר הי"ש, דהרי דעת כמה פוסקים דל"מ קנין דרבנן לדאורייתא והמל"מ נסתפק לענין קדושין אם קידש המוכר החפץ בקנין כסף, וזה מקרוב כתבתי בתשובה ראי' להסוברים דל"מ קנין דרבנן לדאורייתא מהא דאיתא בירושלמי יבמות פ' אלמנה אהא דבת מאכלת בתרומה בנכסים מועטין, וכי דבריהן עוקרין ד"ת ומשני מדבריהן נהגו מעשר ומאליהן קבלו את המעשר, מבואר להדיא דלאיסור דאורייתא ל"מ קנין דרבנן, וא"כ אם מכר בכסף דהוא קונה מדאורייתא לרוב פוסקים לא עבר על ב"י מדאורייתא רק מדרבנן והיכי דלא עבר על ב"י מה"ת מותר לאחה"פ, דאפי' על עשה דתשביתו חדשו דלא קנסו רק על לאו דב"י, ומכש"כ על איסור דרבנן דלא קנסו וכמבואר בסוף סי' תמ"ז דחמץ נוקשה מותר לאחה"פ ולדעת המג"א אפי' באכילה שרי כיון דלא עבר רק על דרבנן וליכא למיקנסי', ואפי' לדעת הח"י שם שהביא בשם הריב"ש דאסור באכילה, הכא הוא מותר דהקאנטראקט הוי סטומתא כנ"ל, ובפרט דכמה אחרונים הקילו בי"ש לאחה"פ כנודע, גלל כן הדבר פשוט דהי"ש שקנו הישראלים בודאי הוא מותר ואף הי"ש של המומר שלא נמכר כלל אם יש ספק שמא החליף יש להכשיר ג"כ כיון דל"ש בזה לומר כנכ"ה כמ"ש למעלה:

אולם עוד נשאר לנו לבאר, דודאי לא מכר י"ש בכלי מיוחד והי"ש שמכר לישראלים הוא מעורב בודאי עם הי"ש שלו וא"כ אם ידעינן בודאי שלא החליף, שוב יש לחוש גם על הי"ש של הישראלים דשמא הוא י"ש שלו, אך באמת ז"א דהא בדרבנן יש ברירה והוברר הדבר מעיקרא שהוא הי"ש שמכר להישראלים, ולפי"ז יש לנו לצדד להתיר גם הי"ש של המומר שלא נמכר כלל, כמו שחידש השאג"א בחמץ של ישראל ועכו"ם בשותפות דאמרינן אין ברירה לקולא להתיר אף חמצו של ישראל כיון דכאן ל"ה דשיל"מ ומה שהשיג עליו המקו"ח סי' תמ"ח מעירובין (ד' ל"ז) דע"ה שאמר לחבר קח לי אגודה של ירק דצריך לעשר אף דבדמאי הקילו ול"ה דשיל"מ כפי הנראה במחכ"ת כי רב אשתמיט מיני' דברי התוס' במקומו ד"ה מאן שכ' דכיון דעיקר מעשר מה"ת חשיב כדאורייתא, ומה שהקשה דהוי חד בחד דאפי' בדרבנן אסור, ג"כ אינו השגה כלל דבאמת בנתערב שפיר הוא אסור אפי' חד בחד דבנתערב ל"ש ברירה כמ"ש התוס' בתמורה (ד' ל'), אבל בנתערב מעיקרא דשייך לומר יש ברירה ה"נ יש לומר דאין ברירה לקולא ושמא הוא חלק שמכר להישראלים, אבל בהי' בעין ונתערב דכשם דל"ש לומר יש ברירה דבודאי נתערבו ה"נ דלא שייך לומר דאין ברירה וזה חלק שמכר דבודאי נתערבו שניהם ומעורב זה עם זה, ודוק היטב:

ועוד נ"ל מלתא חדתא דאם הי' רוב בי"ש שמכר להישראלים הוא מותר לאחה"פ כיון דבנתערב קמח בקמח כ' המג"א דמותר לשהותו דמדאורייתא ברובא בטל ומותר באכילה מן התורה ומכש"כ דמותר לשהותו, א"כ בכגון דא אם נתערב ברוב י"ש שמכר נהי דלענין אכילה ליכא רובא להתיר דאפי' חמץ של עכו"ם אסור, מ"מ לענין לתא דב"י שייך ביטול, והוא לכאורה ג"כ סניף גדול להתיר, ומהנכון כי תתיעץ בזה עוד עם רב גדול ממדינתכם, ואם יסכים להתיר גם אני מן המתירין:

והנני גיסך דוש"ה באה"ר ואה"ע:

סימן קטז

להנ"ל

שמחתי מאוד בח"ת הנעימים והנני בזה למלאות רצונך להשיבך על כל דבריך:

בדבר אשר נסתפקת לדעת הר"א דהיכי דיש בצד ימין ג' אונות ע"י סדק, ובצד שמאל ג' אונות נפרדות כדרכן בימין תמיד דהוי חליף, האיך הדעת נוטה באם יש בשמאל רק ב' אונות ויתרת מקמא אם הוי ג"כ חליף ובזה הארכת בפלפול וסברא ישרה ורוב דבריך בהשכל ומזמה נאמרים, אך מ"ש דהטעם דהרש"ל שכ' דסדק ל"מ לענין חליף הוא משום כיון דאנו מסופקים דשמא נתחלף ימין בשמאל א"כ אין הסדק ראי' כלל דאמרינן דהוא רק חריץ בעלמא כמו דל"מ להטריף סדק בצד שמאל, בזה אני נוטה מדבריך דהא חזינן דמהני סדק להכשיר אם חסר אונא בצד ימין אף דיוכל להיות דהוא רק חריץ כיון שהוא במקום הראוי להיות אונא מחזקינן הסדק לאונא דגם מס' קיי"ל נשחטה הותרה וא"כ אמאי לא נימא לענין חליף כן דהסדק נחשב לאונא ולא נתחלף כלל ושפיר הוי הסדק במקום הראוי להיות אונא, ואתה אמרת דמש"ה לא נחשב הסדק לאונא משום דהוי חליף ולא הוי הסדק במקום הראוי להיות אונא כיון דנעשה שמאל ימין, ובאמת הלא ע"ז אנו דנין דל"ה חליף כלל דהסדק נחשב לאונא וכיון דל"ה חליף ממילא הוי הסדק במקום הראוי להיות אונא, וז"ב:

ועתה הנני לכתוב לך מה שעלה על רעיוני בהשקפה ראשונה בדבר שאלה הראשונה הנ"ל, כן גם בדבר השאלה השני', דאם יש בימין ב' אונות וסדק ומשמאל אונא וסדק ויתרת מקמא איך הדין נוטה, ועל האחרון אשיב ראשון, דבזה אם בשמאל אין רק אונא אחת וסדק ויתרת מקמא בודאי הוא כשר, ול"ה חליף דסדק ל"מ רק להכשיר ולא להטריף, ואין לומר דעכצ"ל דהסדק יחשב כמו אונא דאל"כ בלא"ה היא טריפה דהוי חסר אונא דליכא בשמאל רק אונא אחת ויתרת מקמא ל"מ להשלים דז"א דבודאי

הא דקיי"ל די"מ ל"מ להשלים אף להמכשירים יתרת מקמא, כמ"ש הש"ך כיון דאינו בדרי דאוני ממש, אין זה מתורת ודאי דא"כ אמאי מצטרף י"מ לענין חליף אלא ודאי דהא דלא מצטרף להשלים הוא רק מתורת ספק ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא דלהשלים ל"מ ולענין חליף מצטרף, ולפי"ז בנ"ד דיש בשמאל רק אונא א' וסדק וי"מ, בודאי הוא כשר ממ"נ דאי נימא די"מ מצטרף למנין האונות להיות חליף ממילא מצטרף גם להשלים והוי שפיר ב' אונות בלא הסדק ושפיר אמרינן דסדק ל"מ להטריף וחסר אונא ל"ה כיון די"מ מהני להשלים למנין האונות, ואי נימא די"מ ל"מ להשלים ממילא לא מצטרף גם לענין חליף דהא בהא תליא, כמ"ש וז"ב:

וגם בל"ז נראה לדעתי להכשיר בנידון זה, דהסדק של ימין מהני להכשיר בכגון דא אף לדעת ר"א דל"מ סדק לענין חליף, דבשלמא כשיש ג' אונות פרודות בשמאל שפיר אמרינן דל"מ הסדק לענין חליף, משא"כ בנד"ז דיש בשמאל רק אונא אחת וסדק וי"מ בודאי מהני הסדק של ימין להכשיר דאם תרצה להטריף מטעם חליף עכצ"ל דהסדק של שמאל נחשב לאונא דאל"כ ל"ה חליף כלל וא"כ ממילא נחשב גם הסדק של ימין לאונא ול"ה חליף, דהרי אדרבה אנן קיי"ל דסדק מהני להכשיר ולא להטריף והכא נימא להיפך דיועיל להטריף דנימא דהוי מטעם זה חליף, ולהכשיר לא יועיל הסדק של ימין להחשב כאונא בכדי שיצא מחשש חליף, זה בודאי דבר שאין לו שחר, ע"כ בודאי מהני הסדק של ימין להכשיר כמו דמהני הסדק של שמאל להטריף מטעם חליף אף לדעת ר"א, וז"ב מאוד:

ומעתה נחזור לענין הראשון ביש בימין רק ב' אונות וסדק ובשמאל ב' אונות וי"מ ג"כ דעתי נוטה להכשיר, דלא מיבעיא לדעת הרש"ל דל"מ סדק לענין חליף בודאי כשר בנ"ד, דלכאורה אנו צריכין להבין דברי הרש"ל דמאיזה טעם נימא דסדק יחשב לאונא לענין חסר ולא לענין חליף, ונלפע"ד בזה דאף דסדק חשוב לאונא מ"מ הוי חליף דאף דחשיב לאונא מ"מ נשתנה ריאה זו משאר ריאות דבשאר יש ג' אונות נפרדות לא ע"י סדק, ולפי"ז הוי שפיר חליף אף בסדק דבצד ימין אשר דרך כל הריאות להיות שם ג' נפרדות לא יהי' רק ג' ע"י סדק, ובשמאל אשר הדרך הוא להיות רק ב' אונות יהי' ג' נפרדות כדרך כל הריאות בימין ולכן שפיר הוי חליף דבימין היא משונה משאר ריאות, ובשמאל יהי' כמו ימין דשאר ריאות בלי שינוי ולפי"ז בנ"ד בודאי הוא כשר דהא בדרי דאוני ליכא רק ב' אונות רק דיש ג' אונות ע"י הי"מ, אבל מ"מ אין זה כדרך שאר ריאות בצד ימינם וא"כ נהי דחשבת הי"מ לאונא מ"מ לעומת זה יש בצד ימין הסדק דמהני

להכשיר ונהי דל"ה כשאר ריאות הא גם בצד שמאל אינו כשאר ריאות בצד ימינם ושפיר ל"ה חליף כלל:

וגם לפי טעמו של הט"ז דהוי תרתי לריעותא ג"כ הוא כשר דלפמ"ש הא דמצטרף הי"מ לענין חליף הוא רק מטעם ספק דהא חזינן דאין משלמת וכיון דבלא הסדק הוא רק מטעם ספק וע"כ ביש סדק כשר אף לדעת הר"א דהוי רק ספק תרתי לריעותא דכשר, וגם זה ברור:

ואשר דרשתני אם סירכא מו"ב דומה לסירכא תלוי' ואם עברה ע"י מיעוך אי הוי ריעותא, והבאת כל דברי האחרונים בזה, תדע כי כבר נתפשטה הוראה זו דהוי כמו תלוי' וכן כ' הנו"ב סי' ט"ו לענין מו"ב על הקמט דל"ה תרתי לריעותא עיי"ש:

סימן קיז

להנ"ל

ונידון הדריסה שכתבת דבכגון דא שלא ראינו שנכנס הדורס רק דתולין במצוי כיון דלא ראינו שנכנס הדורס ולא נודע עד שנמצא אחד מהם שמת א"כ ל"ה איתחזיק איסורא ולא חיישינן להחשש של הצ"צ דשמא לא מת לעין הדורס, דהא בזה ליכא למימר דריסה שכיח ואמרינן נשחטה הותרה ול"ה איתחזיק איסורא, והארכת בזה בפלפולך, יפה אמרת, ואף כי יש לפלפל בזה מאחר דתולין במצוי א"כ נתברר הדבר שהי' איתחזיק איסורא מקודם שמת אחד מהם, אך י"ל בזה עפ"י דברי הט"ז בסי' י"ח לענין נאבד הסכין דהוי איתחזיק היתירא אע"ג דנמצא פגום אח"כ, וכעין זה איתא בתשו' מהרי"ק שורש קמ"ז במצא לאחר הזריקה הסי' שמוט מאחר דיצא בהיתר ואף שמסקנתו שם דהוי איתחזיק איסורא, אולם לדעתי יש להביא ראי' דתלוי בידיעה מהא דאיתא בש"ס זבחים פ' טבול יום דבנמצא טריפה בבני מעים הדם מרצה על העור אע"ג דנפסל קודם השחיטה כיון דלא נודע הפסול עד לאחר זריקה הוי כנפסל לאחר זריקה וכן איתא בש"ס נזיר (דף ס"ג) בעי רמי בר חמא נטמא בתוך מלאת ונודע לאחר מלאת מהו בתר ידיעה אזלינן כו', וה"נ י"ל דבתר ידיעה אזלינן אע"ג דבאמת איתחזיק האיסור מקודם בעת שנכנס הדורס כיון דלא נודע מכניסת הדורס עד שנמצא שמת א' מהם ל"ה איתחזיק איסורא:

ועוד יש סניף להקל בזה כיון דהי' שם עשרים אווזות וא"כ רובן אינן נדרסין כמבואר במהר"מ לובלין הובא בפ"מ וא"כ הוי ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות דכשר בהפ"מ בלא נודע עד אחר שנתערב, ולרובי טרדותי כעת מוכרח אני לקצר:

גיסך אוהבך מאוד דוש"ה בלונ"ח:

סימן קיח

שפעת ברכה והצלחה אל כבוד ידידי הרב הגדול חריף עצום ובקי מעוז ומגדול כש"ת מו"ה יוסף ענגיל נ"י [**הוא הרב הגאון הגדול ראבד"ק קראקא ז"ל**]:

היום הגיעני נכון יקרת מכתבו וגם העלים לתרופה אשר שלח לי כבודו מספרו לקח טוב אשר ברצונו להוציא לאור את ספרו היקר ע"פ התבל ועיינתי בדבריו היקרים וראיתי כי המה ערבים ומתוקים מדבש לכן יאה ויאה לאדפוסי אדרא הס' הנעלה הזה כי ראיתי את רב גובריי' בש"ס ובפוסקים בבקיאות נפלא:

וע"ד אשר תמה על דברי הירושלמי פסחים פ' כ"ש דמיבעיא לי' בחלת תודה שנעשה נותר מהו אם הוא בשריפה או בכ"ד ותמה כ"ת דמוכח דאיבעיא לי' שלא יהי' חיוב שריפה אפילו היכא שנעשה נותר קודם חלות איסור חמץ דרק בפשיטות האיבעיא הוא דמחלק בין היכא שנעשה נותר מקודם לבין שנעשה נותר אח"כ אבל לפי האיבעיא הי' מסתפק גם היכא שנעשה נותר מקודם וזה ודאי דבר מתמי' כיון דכבר נעשה נותר מדוע יפקע חיוב הזה ע"י שנעשה חמץ אח"כ והיא הערה נכונה, אולם באמת מצינו דוגמא זאת בירושלמי נזיר בפ' שני נזירין ה' ב' שערו של נזיר מצורע מהו איתפלגון ר"י אמר שערו אסור ר"ל אמר שערו מותר ר' זעירא בעי במצורע שנזר פליגין או בנזיר שנצטרע פליגין אין תימר בנזיר שנצטרע פליגין הא במצורע שנזר ד"ה מותר אין תימר במצורע שנזר פליגין הא בנזיר שנצטרע ד"ה הוא אסור ר' ירמי' פשיטא לי' במצורע שנזר פליגין הא בנזיר שנצטרע ד"ה אסור, א"כ חזינן דהי' סברא בהירושלמי דאפילו בנזיר שנצטרע דכבר נאסר שערו אפ"ה בנצטרע שערו מותר ור' ירמי' ס"ל דבנזיר שנצטרע ד"ה שערו אסור כיון דכבר חל איסור על השער מתחלה קודם שנצטרע ובפשיטות האיבעיא בירושלמי פסחים דמחלק בין שנעשה נותר קודם חמץ בין אם נעשה נותר לאחר שנעשה חמץ, ודוק כי ממש דמי להא דחלת תודה שנעשה נותר והוא דאיבעיא לי' לר' ירמי' גופי' בירושלמי פסחים הנ"ל גבי בעיא דפטר חמור שהמית לי' עייי"ש:

גם ראיתי בספרו שהקשה אהא דיליף טריפה מבע"מ דאסור לגבוה במנחות (דף ה') והקשה לפמ"ש התוס' בזבחים (דף ע"ד) דבבע"מ אפילו אם נתערב חד בחד שרי מה"ת א"כ איצטריך למיכתב טריפה דלא נימא דשרי אם נתערב חד בחד כמו בע"מ, והראה לי בני החריף שי' שבס' בית יצחק מהגאון מפרעמיסלא עמד ע"ז ולדעתי נראה לתרץ ע"פ דברי הר"ן בע"ז שהקשה על הראב"ד שכ' דאיסור הנאה שנתערב אסור תערובתה באכילה ולא בהנאה וערלה אינו בא' ומאתים רק לענין אכילה והקשה הר"ן דאין ביטול לחצאין ואם אינו בטל לענין אכילה גם לענין הנאה אינו בטל עש"ה, א"כ ה"נ י"ל כיון

דכבר ידעינן דטריפה אסור לגבוה שוב אין לומר דיתבטל חד בחד לענין גבוה כיון דאינו בטל איסור טריפה חד בחד לענין הדיוט גם לענין גבוה לא יתבטל דאין ביטול לחצאין ודוק:

עוד עלה ברעיוני לתרץ קו' הנ"ל והוא דהנה ר"ט ס"ל בב"ק דהיכי דמיפרך ק"ו לא אמרי' דיו ועיין בתוס' קידושין (ה') ד"ה חופה דכתבו דאתי' כר"ט ולפי"ז ניחא דאם נימא דבטריפה אם נתערב חד בחד מותר לגבוה א"כ שוב ליכא למילף דטריפה אפי' בעינא יהי' אסור לגבוה מק"ו מבע"מ דשרי להדיוט טריפה שאסור להדיוט אינו דין שיהי' אסור לגבוה די"ל טריפה שנתערבה חד בחד יוכיח דאסור להדיוט ומותר לגבוה ולכך אפי' טריפה בעינא שרי לגבוה אע"ג דאסור להדיוט וא"כ ע"י הדיו יהי' מיפרך הק"ו והיכא דמיפרך הק"ו לא אמרי' דיו ואתיא הסוגי' דמנחות אליבא דר"ט ודוק:

הכ"ד ידידו דוש"ה.

סימן קיט

לכבוד הרב הגדול החריף ובקי וו"ח כש"ת מו"ה יוסף נלאטט נ"י מו"ץ דק' בירטשא יע"א:

למראה עיני הי' קונטריסו היקר וראיתי כי דבריו על אדני השכל הוטבעו וידיו רב לו בפלפול וסברה, ולאשר לא יתן לי הזמן לפלפל בדבריו בכל פרט ופרט, כי השגתי חבילות שאלות נחוצות להלכה למעשה ודבריו אינם רק לפלפולא בעלמא לכן הנני בזה להשיבו בקצרה למען יראה כי עיינתי בדבריו היקרים:

ובדבר אשר תירץ קושי' הנוב"ק אע"ז סי' ל"א במתני' דפסחים (צ"א) במפקח את הגל דחייב בפ"ש דהא כל הטומאות כשעת מציאתן ל"ה כ"א מדרבנן וא"כ מדאורייתא מביא חולין לעזרה ותירץ כבודו עפ"י דברי התוס' בגיטין (דף נ"ה) גבי חטאת הגזולה דנודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות דבנודע קודם זריקה יש כח ביד חכמים לומר דאסור להקריב וצריך להביא קרבן אחר באמת כתבו כן התוס' פסחים (דף ס"ב) ד"ה כי דאין להקשות אי מדרבנן האיך יתחייב פסח אחר הא קמייתי חולין לעזרה לא כיון דלא יזרוק הדם אינו יוצא ומותר לצאת באחר וכן מוכח בפ' כיצד צולין לא זרק את הדם חייב לעשות פסח אחר עיי"ש, אולם תירוצו על קושי' הנו"ב הנ"ל אין עולה יפה דהתוס' בפסחים ובגיטין לא כתבו זאת רק היכי דעדיין לא זרק אז שפיר יש כח ביד חכמים לומר דלא יזרוק וממילא מחויב להביא פסח אחר וכוונת התוס' בגיטין דבנודע קודם זריקה אינה מכפרת היינו דאינה קריבה ואינו זורק, ועיין בפי' רש"י שם דכתב

כלומר דאינה קריבה, אבל הכא במפקח את הגל דמירי שכבר שחטו וזרקו עליו שפיר הקשה הנו"ב כיון דהא דאמרינן כל הטומאות כשעת מציאתן ל"ה רק מדרבנן האיך מביא חולין לעזרה, ועיין בתוס' פסחים (דף פ') ד"ה נזרק דהקשו דאפילו בנודע ואח"כ נזרק היכי מחייבי רבנן בפסח שיש להביא חולין לעזרה עיי"ש, ובמח"כ שגה בזה:

ובדבר אשר הביא דברי הרמב"ם בה' ק"פ דאין ציץ מרצה על טומאה ודאי באמת מקורו מקור מקום טהור מדברי הירושלמי בנזיר פ"ט ה"ב, ובפסחים פ' כ"צ ה"ז דאיתא שם מנין לספק קבר התהום א"כ מוכח מהירושלמי דאין מרצה על טומאת התהום בודאי ובזה נראה לדעתי לתרץ מה שתמהו כולם על הרמב"ם דכתב דהא דאמרינן ל"א טומאת התהום אלא למת בלבד היינו למעוטי הרוג, ואמאי ל"ק למעוטי טומאת התהום דזיבה או למעוטי טומאת התהום דשרץ כיון דהרמב"ם פסק דאשו"ז עט"ש כדאמרינן בפסחים (דף פ'):

אולם לפי דברי הרמב"ם דאין ציץ מרצה רק על ס' טומאת התהום ניחא דלא יכול לומר דלמעט טומאת התהום דזיבה קאתי דהא טומאת התהום דזיבה הוי ודאי ובטומאה ודאי אפילו במת אינו מרצה, ולמעט טומאת התהום דשרץ ג"כ לא יכול לומר דלכאורה קשה לדעת הרמב"ם דאין ציץ מרצה על טומאת התהום ודאי רק על ס' דהא נודע דעת הרמב"ם דלענין טומאה אמרינן ג"כ סד"א מה"ת לקולא א"כ לס' טומאת התהום למ"ל ההלכתא דמרצה תיפוק לי' דבלאה"כ ל"ה רק דרבנן דסד"א מה"ת לקולא ועכצ"ל דאיצטריך הלכתא להיכי דאיתחזק בטומאה מקודם וטבל במערה ונמצא מת משוקע בקרקע המערה והיכי דאיתחזק בטומאה מקודם אז אמרינן סד"א מה"ת לחומרא ובזה איצטריך הלכתא דמרצה על ס' טומאת התהום, אולם בש"ס נזיר (דף ס"ג) איתא דבירד לטבול ליטהר מטו"מ טמא שחזקת טמא טמא א"כ האיך נוכל לומר דאיתחזק בטומאה מקודם הא בכה"ג לא הותרה טומאת התהום, אולם נ"ל לפימ"ש התוס' נזיר שם ד"ה כיצד דבירד לטבול במערה בשביל טומאת שרץ ונמצא כזית מן המת משוקע במערה אז הוא טהור א"כ שפיר י"ל דאתא הלכתא להיכי שהי' נטמא בשרץ מקודם וירד לטבול במערה ונמצא כזית מן המת משוקע במערה אז הותרה טומאת התהום אף דבכה"ג אמרינן סד"א מה"ת לחומרא מ"מ הותרה טומאת התהום:

אולם לדעתי נ"ל מלתא חדתא דאע"ג דחידשו התוס' דאפילו בירד לטבול מטומאת שרץ הותרה טומאת התהום היינו דוקא דלא נחית לטומאה חדשה שיחול עליו טומאת מת אבל מטומאה ישנה שהי' עליו טומאת שרץ לא יצא כיון דאם נימא דהי' כזית מן המת משוקע במערה לא עלתה לו טבילה כלל דהוי כטובל ושרץ בידו וכבר נודע מה

שתמה הש"ש על המהרי"ט שהביא ראי' דמחזיקין מאיסור לאיסור מהא דירד לטהר מטו"מ טמא שחזקת טמא טמא אף דכבר טבל ויצא מטומאה ראשונה ותמה הש"ש דהא א"נ בהי' מת משוקע במערה לא עלתה לו טבילה כלל דהוי כטובל ושרץ בידו עיי"ש, ולפי"ז נ"ל דנהי דלא נחתינן לי' לטומאה חדשה לטומאת מת אבל מידי ט"ש שהי' לו מכבר עדיין לא יצא דהוי ס' טבל ס' לא טבל דאמרינן אוקמא טמא אחזקתו ועדיין לא טבל ואין לתמוה דהא הוי תרתי דסתרי אהדדי דא"נ דהי' מת משוקע במערה ולכך לא עלתה לו הטבילה לטו"ש שהי' לו מקודם דהוי כטובל ושרץ בידו ממילא הוא טמא טומאת מת ז"א דכה"ג מצינו בש"ס חולין גבי לא בדק בסימנים מהו דאינו מטמא במשא דבחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן אע"ג דהוי כתרתי דסתריי אהדדי דכיון דאמרינן בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת וחזקה שלא נשחטה כראוי ממילא היא נבילה ומטמאה במשא אפי"ה אמרינן דאמאי דאיתחזיק איתחזיק אמאי דלא איתחזיק לא איתחזיק א"כ ה"נ אמרינן דלטו"ש שאיתחזיק מקודם אמרינן אוקי טמא אחזקתו ועדיין לא טבל אבל לטו"מ דלא אתחזיק מקודם לא כחתינן לי' ודוק היטב:

ולפי"ז שפיר מתורץ דברי הרמב"ם הנ"ל כמין חומר דלא נוכל לומר לדעת הרמב"ם דהא דאמרינן לא אמרו טה"ת אלא למת בלבד היינו למעוטי ט"ש דלטומאה ודאי אפילו במת לא הותרה ולמעט טומאת ס' דשרץ לא אתא דבזה שוב תקשה דתיפוק לי' דהא ס"ד מה"ת לקולא אף לענין טומאה לדעת הרמב"ם ובזה א"ל דמיירי דאיתחזיק בטו"ש מקודם וא"כ בכה"ג אמרינן דמה"ת לחומרא ואפ"ה הותרה טומאת התהום דבטו"ש ל"ל הכי מאחר דכתבנו דמידי טומאה ראשונה עכ"פ לא יצא דאמרינן אוקי טמא אחזקתו ועדיין לא טבל רק דלא נחתינן לי' לטומאה חדשה א"כ הא תינח בטו"מ שפיר נ"מ דהותרה ט"ה ואין חל עליו טו"מ ולא נשאר עליו רק טו"ש שהי' לו מקודם אבל בט"ה דשרץ למאי נ"מ אם הותרה לו טו"ה דשרץ או לא כיון דבין כך וב"כ נשאר עליו טו"ש הראשונה ומ"ל אם נטמא בטומאה ראשונה או ע"י טומאה אחרונה של טומאת התהום דא ודא אחת היא ובטבילה וע"ש סגי לי' ולכך הוכרח הרמב"ם לומר דהא דאמרינן ל"א טו"ה אלא למת בלבד היינו למעוטי הרוג, ודוק היטב כי ענין נפלא ונשגב היא:

ע"ד אשר הקשה פליאה גדולה לדעתו על דברי המאירי בשבת דבמעשר ל"מ מחשבה רק בתרומה מש"ס ערוכה בכורות (דף נ"ט) דקאמר מה מעשר דגן ניטל באומד ובמחשבה אף מעשר בהמה נמי, לדעתי לק"מ דהא דקאמר התם בבכורות דמעשר דגן ניטל באומד ובמחשבה היא אליבא דר' אבא אלעזר בן גומל דל"ל למרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין הלכך ניטלת באומד ובמחשבה כמו שכתבו התוס' בגיטין שם ל"א ובבכורות

שם אבל לדידן דקיי"ל מרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין שפיר י"ל דל"מ בי' אומד ומחשבה לא בתרומת מעשר ולא במעשר לדעת רש"י בבכורות להדיא היא כן דגם במחשבה פליגי אבא אלעזר בן גומל ורבנן ולרבנן ל"מ מחשבה בתרומת מעשר וממילא גם במעשר דאיתקש לתרומת מעשר ל"מ מחשבה כדעת המאירי כי היכי דלא יהי' מרבה במעשרות אם יתרום במחשבה שמא יטעה ויוסיף במעשר, ובאמת בירושלמי פ"ה דדמאי ה"ב איתא דמרבה במעשרות ל"ה בסומך על תניי ב"ד והיינו עד מקום שהדעת טועה וזה נוטה לסברת התוס' שם בבכורות ד"ה כשם דמרבה במעשרות ל"ה רק שמתכוין להרבות אבל כשמתכוין לאומד יפה ל"ה מרבה ועיין בכ"מ פ"ג דתרומות ה"ד שכיוון מדעתי' דנפשי' לדברי הירושלמי הלז דתנאי ב"ד היא דהמותר הפקר דפטור ממעשר אבל על המאירי אין אן התחלת קושי' כלל כיון דאנן קיי"ל כרבן דמעשר אינו ניטל מאומד א"כ ה"נ ל"מ מחשבה:

והנני ידידו דו"ש יעקב ווייזנפלד.

סימן קכ

ב"ה יום א' כ"ד כסלו תרל"ד.

לכבוד ידידי הרב המאה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה אברהם ברימר אבד"ק סקאלא.

בזו הרגע השגתי נועם מכתבו וקראתי את פלפולו היקר מצאתי את לבבו נאמן והנני בזה למלאות רצונו להשיבו על אתר. בעכו"ם שהי' לו שותפות באווזות עם ישראל והגיד לו העכו"ם שהי' שם דורס וע"ז הרחיב כבודו לפלפל אם הוא מהימן על שלו וגם אם מהימן על שלו אם נאמן על חלק של ישראל והביא מדברי הר"ן בהשותפין דביש בה דין חלוקה אמרינן דחלק חברו מותר אך דקי"ל אין ברירה הכא שרי דאנן סהדי דע"ד כן נשתתפו דלא יוכל לאסור חלקו על חברו:

אולם לדעתי נראה דאין דמיון כלל זל"ז דשאני התם דשפיר אמרינן שם דבזה יש ברירה ואינו יכול לאסור חלק חברו רק חלק שלו אבל הכא נהי דאמרינן הוברר דזה חלקו של ישראל מעיקרא אבל כיון דמהימן העכו"ם על שלו שהי' הדורס בהחדר של העופות וממילא כיון שהי' הדורס שם גם חלק של ישראל נאסר דהא בהא תליא ומה בכך דאמרינן יש ברירה ובשלמא התם בהשותפין אי נאמר דיש ברירה לא הי' חל האיסור של חברו כלל על חלקו אבל בנ"ד הדורס אוסר חלקו של ישראל כמו חלקו של עכו"ם ויש לומר כיון דמהימן על שלו נאמן נמי על של ישראל ובכה"ג איתא בתוספתא דטהרות מובא בירושלמי עירובין פ' כל גגות ובחגיגה גבי גר שנתגייר והי' לו טהרות מקודם בזמן

שנעשה ע"ג עצמן טהורות לו וטמאות לאחרים רע"א אם טהורות לו טהורות לאחרים אם טמאות לו טמאות לאחרים וכן בע"ה שבא לקבל דברי חבירות והי' לו טהרות מקודם וקאמר התם דלחומרא קאמר ר"ע ואינו נאמן לא לו ולא לאחרים יעיש"ה:

אולם הרמב"ם בה' מטמא מו"מ הי"ט פסק באמת דנאמן לו אבל לא לאחרים וה"נ יש לומר דמהימנין לי' על שלו לא על של ישראל דפלגינן דבורא דאנן קיי"ל דאף בחד דבורא אמרינן פ"ד, ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לא שייך הכא למימר דגם על שלו לא יהא מהימן דאפי' בעדות אשה כתב הנו"ב דלא שייך לומר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כיון דאפי' אשה וקרוב מהימן וכן איתא בירושלמי סוטה מובא בתוס' סוטה ס"פ מי שקינא דבעדי טומאה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לא אמרינן ומכש"כ באיסורין בודאי אין לומר עדות שב"מ ב"כ ושפיר ראוי לומר דמהימן על חלקו ולא על חלקו של ישראל ולפי"ז שפיר יש להתיר חלק ישראל מטעם יש ברירה כמו"ש כבודו:

אולם בלא"ה נראה מילתא חדתא דקודם החלוקה אינו נאמן אף על שלו דהא קודם החלוקה לפני ב"ד של ג' א"י למכור דמאן פליג לי' כדאיתא בש"ס ב"מ ומה"ט קיי"ל בקידושין גבי האי אריסא כו' מובא בש"ע אה"ע דאם הי' לו שותפות בסחורה וקדשה בחלקו אינה מקודשת, וה"נ קודם החלוקה ל"ה הנכרי בעלים כלל ולא מהימן רק אחר החלוקה ואז בודאי לא מהימן על חלקו של ישראל והוא נכון מאוד בסברא דקודם החלוקה הואיל ועדיין לא מבורר חלקו ואין בידו למכרו לאחר ולא לקדש בו אשה ל"ה בעלים כלל דליהימני' רק אחר החלוקה שנתברר חלקו אז מהימן על דילי' ולא על של חברו:

ועוד יש לדמות זאת להא דאמרינן ביבמות (מ"ז) נאמן אתה לפסול בניך ואין אתה נאמן לפסול בני בניך ופירש התוס' שם דכשיש לבן בנים אינו נאמן לפסול אף הבנים דאין סברא לומר דליהימן על הבנים ולא על הב"ב וכן איתא להדיא בש"ע אה"ע סי' ד' עיש"ה ה"נ נוכל לומר דכ"ז שיש לו שותפות מגו דלא מהימן אחלק חברו לא מהימן גם על חלק שלו דאין סברא לומר דחלק חברו יהי' מותר וחלק שלו יהי' אסור, ול"ד לאומר לשני שותפים נתנסך יינכם דלמי שהודה לדבריו אסור ולחברו מותר דשם שאני דלדידי' מהימן כבי תרי ולחברו לא מהימן משא"כ בנ"ד דעכו"ם לא מהימן לן כלל גם על חלק שלו אך על שלו מהימן דהבעלים נאמנים על שלהם שפיר אמרינן דביש לו שותפות מגו דלא מהימן על של שותפו לא מהימן גם על חלקו וכדאשכחן ביבמות דאם יש לבן בנים לא מהימן גם על בנו:

ועוד נ"ל להתיר בנ"ד דע"כ בודאי הי' נעלם זאת מעכו"ם דעי"ז יש רעותא על עופות הנשארים וכמ"ש כבודו בעצמו במכתבו דאם הי' נודע לו מזה בודאי מהימן גם על חלק של ישראל דלא גרע מהא דאמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד ס"ת ומכש"כ הכא דיש לו חלק בהעופות וידע דיש ריעותא בהעופות ואם לא יוכל למוכרם לישראל לא ישוו אף חצי דמיהם בודאי קושטא קאמר וכן איתא להדיא בשו"ת חות יאיר מובא דבריו בפ"ת ביו"ד סי' קכ"ז וע"כ מיירי דהעכו"ם לא ידע אם יש ריעותא עי"ז בהעופות הנשארים וא"כ בכה"ג נלע"ד דאף על שלו לא מהימן דאף דהבעלים נאמנים לאסור את שלהם אף בלא מגו כמ"ש הרא"ש בגטין היינו אם כוונתו לאסור אותו אבל בנ"ד דהעכו"ם לא ידע כלל דיש ריעותא בזה לא שייך ע"ז נאמנות כלל ודמי למ"ש הריב"ש בתשובה דאם אמר על א' זה אחי ובאותו שעה הי' לו בנים יורשים ואח"כ מתו הבנים דלא מהימן לומר על אותו האמור עליו אחי הוא כיון דבאותו שעה שאמר זה אחי לא הי' נ"מ בעדותו כלל ומביא ראי' מהא דאיתא ביבמות קי"ב נטולה אני מן היהודים מהו ליבם דלא מסקא אדעתא דנפלה קמי יבם יעיש"ה וכדומה לזה חידש הט"ז סי' קנ"ט סק"ט יעיש"ה וה"נ כיון דעדות העכו"ם לא הי' לאסור שאר העופות דהעכו"ם לא ידע כלל שיש נ"מ בעדות זאת א"כ לא שייך לומר דהבעלים נאמנים לאסור את שלהם דלא הי' ברצונו כלל לאסור את שלו וזה ברור מאוד:

וגם זאת שכתב דיש להתיר דהוי מקום רחב יפה אמר ע"כ גם לדעתי יש להתיר העופות בלי שום חשש כלל:

ובדבר הקושיא שהביא הא דשוגג פטור כדי שיודיעו הא א"א מע"ר ופ"ד לא שייך לומר הכא דאם ניסך אחר לא יועיל דא"א אוסר דשא"ש רק מאן דאית לי' שותפות בגוי' וכבר התעורר בזה הפ"י אולם לדעתי נראה דכל היכי דמהימן על שלו מהימן אף היכי דמשים ע"ר כיון דקושטא קאמר מחמת שמפסיד את שלו:

ובזה נ"ל לתרץ במה שהקשה בפ"י מהא דכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין הא א"א מע"ר ואמרתי כיון דמהימן להפסיד שלו שהרי חייב לשלם לו על הזיקו מהימן לאסור חברו:

ובהשקפה ראשונה אמרתי לתרץ דאמרינן דפיגל בחצי מתיר ואף דקי"ל דאין מפגלין בחצי מתיר מ"מ פסול מיהא הוי וא"כ ל"ק הא א"א מע"ר דמהימנינן לי' אפיגל בחצי מתיר ול"ה רק פסול דרבנן ובפסול דרבנן מבואר בשו"ת מהר"א ששון דמשים עצמו רשע ובזה מתורץ קו' הפ"י כיון דכהנים שפיגלו ח"י כר"י דמחשב בקדשים לוקה א"כ אמאי משלם הא כל הלוקה אינו משלם אולם לפי האמור ניחא דלא מהימנינן לי' שפיגל כל

המתיר דא"א מע"ר רק בחצי מתיר דמ"מ פסול הוי כדאיתא במנחות ומלקות ליכא כיון דלא פיגל בכל המתיר ומדאורייתא אין מפגלין בחצי מתיר, אולם לשיטת רבינו יואל מובא בהג"א ב"ק דלמיפטר עצמו מממונא משים ע"ר ולפי"ז תיהדר קו' לדוכתא דלהימן שפיגל בכל המתיר וא"כ אינו משלם דכל הלוקה אינו משלם דבזה שאומר שפיגל בכל המתיר הוא פוטר א"ע מממון ובה"ג אמע"ר ודוק:

והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן קכא

שוי"ר לכבוד ידידי הרב הג' החריף ובקי מפורסם זך השכל מתון ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא כש"ת מו"ה יהושע פאליק נ"י אבד"ק פאלטשין יצ"ו:

ביום אתמול כי יעבור הגיעני נועם מכתבו, ויען כי מוכתר אני בטרדות שונות לכן אשיב לכבודו בקצירת אמרים:

ע"ד שאלתו אודות השידוכין של ראובן ששידך את בנו עם שמעון, ושמעון השמיט א"ע מלילך לד"ת עם ראובן ואמר שבתו אינה מסכמת לקשר השידוכין ועיני' נתנה באיש אשר אינו מיושבי ביהמ"ד אם ראובן מותר לשדך את בנו ואם שמעון נשאר באיסור עד שיעמוד לד"ת עם ראובן:

והנה כ"ת הביא דברי הנח"ש דמחלק בהא דמבואר בסי' רל"ו דאם העביר המועד המוגבל דאם כבר נשא אח"כ צד השני שוב מותר אף המעכב לישא דזה היינו דוקא אם רק העביר המועד דיכול לומר לא פעלתי און רק עברתי המועד ומ"מ הייתי כונס אעפ"י שהתמהמהתי אבל אם עבר בעיקר השידוכין שאינו רוצה בהמשודך לו כמו בנ"ד שדרש מעלתו בודאי המעכב אסור לישא אף שכבר נשא הצד השני, האמת שלפי דברי הנח"ש יפה כוון כבודו להלכה:

אולם אנכי בעניי לא אוכל להבין דברי הנ"ש ולדעתי הדבר ברור דמצד אי' שבועה אף בנידון שלפנינו אם כבר נשא הצד השני גם הממאן בהשידוך מותר לישא וכפשיטת הש"ע דהאיך נוכל לומר דאפילו אחר שנשא השני יהי' חל על המעכב השבועה דהא המעכב יכול לומר אנא הא קאמינא לישא ואנכי עומד הכן לישא עמו ומה בידי לעשות כעת אחר שכבר נשא אחרת ונהי דכבר עבר על השבועה אז בשעה שאמר שאינו רוצה בהשידוך ואז לא הי' עדיין אונס ואפילו בנתרשל מקודם וכשהגיע הזמן אירע לו אונס איכא פלוגתת הקדמונים בנמ"י פ' כיצד הרגל וביו"ד בסי' רל"ב ובאו"ח סי' ק"ח אי הי' אונס כנודע:

ואנכי הבאתי סמוכין מדברי רש"י ביצה (כ':), אהא דאמרינן התם ל"ת מדאורייתא נונ"ד קריבין ביו"ט וגזירה היא שמא ישהה ופי' רש"י דשמא ישהה עד המועד להיות לו בשר מצוי ברגל ואח"כ יארע לו אונס ונמצא מאחר את נדרו ואע"ג דאונס רחמנא פטרה מ"מ כיון דהי' לו זמן מקודם ונתרשל עד הרגל א"כ אף אם אירע לו אז אונס עובר בב"ת והיא ראי' ברורה להסוברים דבנתרשל מתחלה ל"ה אונס כיון דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס וא"כ מכ"ש בנ"ד דאין פשיעה גדולה מזו דאמר דאין רוצה בהשידוך וגלל כן נשאית לאחר א"כ בודאי חל עכשיו עונש השבועה אע"ג דהשתא היא אונס די"ל בכגון דא כבר עבר על השבועה בשעה שאמר שממאן בהמשודכת, אבל לאחר שכבר נשא השני מה יכול לעשות כעת ויכול לומר אני חוזר ממחשבת הראשונה וברצוני לישא עמו ודמי להא דאיתא בש"ס גיטין (ע"ו) הרי זה גיטך ע"מ שתניקי את בני שתי שנים וע"מ שתשמשי את אבא מת האב או הבן הז"ג משום דיכולה לומר תן לי אביך ואשמשנו תן לי בני ואניקנו וכעין זה איתא בש"ס ב"ב (קמ"ד) ל"ש שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מה טעמא יכולה היא לומר תנו לי בעלי ואשמח עמו ועיי"ש והכ"נ כיון שאין העכבה כעת ממנה בודאי היא פטורה מעונש השבועה ומותרת לישא לאיש אחר:

וגדולה מזה מצינו לענין זיקת במין דהקשו התוס' יבמות (ט"ז) ד"ה בני צרות דלמ"ד קדושין תופסין ביבמה א"כ מיד שקידשה פקעה הזיקה כמו בשומרת יבם שקידש אחותה ותירצו שמה יעיי"ש והכא ל"ש תירוצם משום דאפשר לגרשה משום דהתם שפיר י"ל כן משום שהי' הקידושין באיסור ושפיר אמרינן דלא נפקע הזיקה משום דאפשר לגרשה וע"כ באמת אמרינן דיגרשה ולא יפקע הזיקה אבל בנ"ד כיון דהצד הראשון שנשא תחלה הי' בהיתר ואין אנו יכולים לומר שהוא יגרש את אשתו כיון דנשא אותה בהיתר א"כ מיד שקידש הצד אשר מיאנה בו את אשתו פקע זיקת השבועה שנשבע לישא אותה כיון שאין בידו עוד לישא אותה ואין העכבה ממנה כעת שכבר נשא המשודך לה לאחרת והיא ברור לדעתי:

אך עכ"ז בנ"ד הדין עם כ"ת דהא דאיתא בש"ע דאף המעכב מותר לישא אחרי נשואי הצד שכנגדו היינו דוקא בלא תנאים כנהוג כעת, רק בשבועה בלבד שנשבעו זה לזה לישאו א"ע ובכה"ג שפיר מותר השני לישא אחר אחרי נשואי הראשון כיון שכעת אין בידו לקיים שבועתו אף דהוי היא המעכב בתחלה משום דהצד שכנגדו כבר נשא לאחר או לאחרת ומיד שנשא האחד פקע זיקת השבועה מן השני כמ"ש:

ובזה יהי' מתורץ ומדויק היטב הדק הלשון של הר"ש משאנץ דכתב דאפילו נשא השני באיסור שכנגדו מותר ג"כ לישא והיא לכאורה תמוה דאדרבא בנשא באיסור מסתבר טפי להתיר לכשנגדו לישא:

ולפימ"ש יבא כמין חומר לשונו דבנשא בהיתר הראשון א"כ ל"ש לומר שיגרש הוא את אשתו וא"כ השני מותר בודאי לישא כיון דכבר פקע חובת שבועתו מחמת נשואי ראשון וכקו' התוס' ביבמות הנ"ל אבל היכי שנשא הראשון באיסור דהוי אמינא כיון דיכול לגרשה וכיון שהי' באיסור הוי אמינא דנאמר שבאמת יגרש וא"כ אסור להצד השני לישא לאחרת דעדיין לא פקע השבועה ע"י נשואי הראשון כיון דיכול לגרש והי' באיסור קמ"ל הר"ש משאנץ דאפי"כ נצא ידי חובת השבועה כיון דהשני פרץ גדר תחלה ודוק היטב:

אבל כ"ז אם הי' הדבר נוגע לאי' שבועה לחוד אבל בנידן שלפנינו דהכא התקשרו בתנאים דחייב החוזר בקנס מכח תקנת הקדמונים א"כ אע"ג דאונס הוא כעת כמ"ש לעיל דהא עתה אף אם יחזור ממחשבתו הראשונה אין יכול לעשות באופן אחר כיון שכבר נשא הצד אשר מיאנה בו קודם מ"מ הקנס יכול לקיים ולפייס את שכנגדו מפני הבושה:

וגדולה מזו איתא בשו"ת נו"ב מה"ת בסי' קמ"ח ביו"ד דאפילו נשבע מתחלה לישא בתולה אחרת ואח"כ בא בקשרי תנאים עם אחרת דנהי דאינו חל עליו חרם התנאים מ"מ חל עליו חרם הקדמונים ומחויב לתת לה דמי בושתה והכ"נ בנ"ד דעכ"פ חרם הקדמונים דחל עליו וע"ז אין שייך אונס כיון דיכול לפטור א"ע בקנס אשר יתן א"כ אף שפקע חובת החרם ושבועת השידוכין שהתקשרו בהתנאים בעצמם לאחר שנשא הראשון וכנ"ל היינו משום שע"ז אינו יכול לסלק בדמים אבל חרם הקדמונים דיכול לפטור א"ע בדמים דמי בושתו שפיר לא פקע בכדי אף שכבר נשא הראשון. ודמיון קצת לזה מהא דאמרינן בירושלמי פ' בתרא דנזיר כפאו רבו לדבר אחד מה שיכול לכוף אותו לכל הדברים באנו למחלוקת ר"מ ור"י עיש"ה לכן בודאי מחויב ראובן לד"ת לילך עם שמעון אודות דמי הבושת:

והנני ידידו דו"ש והצלחתו באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן קכב

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי מעוז ומגדל ברק השנון ערוגת הבושם כש"ת מו"ה אבא זאב נ"י אבד"ק אטיק מאהליב רוסיא:

יקרתו הגיעני נכון והנני להשיבו על אתר חוו"ד בדבר אשר דרש מאתי אודות הג"פ באחד שהי' נקרא בשם חיים בלבד ושקר ענה בפיו לפני כ"ת, כי שמו מעריסה הי' חיים ישראל וכן הוא עולה לס"ת אך בפי"כ אינו נקרא רק חיים בלבד, אי לזאת סידר כ"ת הג"פ חיים ישראל דמתקרי חיים כראוי ואף דבס' בית מאיר בכגון דא שהי' שמו מעריסה יעקב ישראל ונקרא בפי"כ ישראל בלבד לא הסכים לכתוב יעקב ישראל דמתקרי ישראל, אך כבר דחה אותו הגאון מהר"ז בספרו הבהיר בית אפרים תשובה פ"ד וכתב דכן צריך לכתוב לכתחלה יעקב ישראל דמתקרי ישראל וכן עמא דבר תמיד דצריך לכתוב כן כידוע לכל מורה ויפה כתב הג"פ:

אולם נפשו בשאלתו יען כי אח"כ נתוודע לו אשר פיו של המגרש דבר שקר ולא הי' נקרא לתורה מעולם בשם ישראל, והנה רוצה לחתור חתירה להתיר הגט הזה לטובת האשה משום תקנת עגונות יען כי הבעל עזב את מקומו ולא ידענו מקום דרכו ועקבותיו וטעמו היא דכיון דאם לא הי' נכתב רק חיים בלבד הי' כשר גלל כן לא יגרע בזה שהוסיף וכתב תיבת חיים ישראל והביא ראי' מהא דמבואר בש"ע בסי' קכ"ד דאם כתב תוספות דברים אינו מזיק בגט, ועוד האריך בפלפולו לחפש היתרים לצדד כוחא דהתירא על הג"פ הזה וברצונו לצרף גם אותי להתיר את הג"פ:

ובאמת כי בעובדא הזו גם רחמי נכמרו על האשה העלובה ואם הי' אפשר לצדד אחרי היתר הי' בעובדא שלפנינו כוחא דהתירא עדיף:

אבל מה אעשה שלבבי לא ידמה כן וצר לי מאוד על אשר לא אוכל למלאות מבוקשו ותיתי לי דאפילו לגברא דכוותי' לא מחניפנא לי' דבאמת נידון זה ל"ד כלל להא דמבואר בש"ע הנ"ל דאם הוסיף דברים אינו מזיק בגט, דשם כתב שמו ושמה כדינו רק דכתב תוספות דברים בזה שפיר הביא הב"י ראי' דכשר מהא דאיתא בגמ' דשקיל ס"ת ויהיב לדביתהו, ואפילו בס"ת כבר כתב הנו"ב מהדו"ק תשובה ע"ד דאין לפסול משום אות יתיר הנמצא בתורה אם לא נשתנה הכוונה משום היתור והביא ראי' מדברי הראב"ד דמכשיר בתיבות כפולות:

ובאמת דברי הנו"ב תמוהין הם מדברי הרמב"ם בפ"ז מה' ס"ת מובא בטור ובב"י בסי' רפ"ג דאין בחומשין קדושת ס"ת מפני שהדין היתור כדין החסר וכיון שיש דבר אחר עמו הוי לי' כס"ת חסר א"כ מבואר להדיא דלא כנו"ב ותיבה יתרת פוסל בס"ת ויתיר דינו כחסר והראי' שהביא הנו"ב מהא דמכשיר הראב"ד בתיבות כפולות, לדעתי ל"ד דיש לחלק דהנה בש"ס מנחות (י"א ע"ב) איתא חיסר לבונתה פסולה הא יתיר כשירה והא תניא יתיר פסולה אמר רמב"ח כגון שהפריש לה שני קומצין ויעיין בתוס' שם בד"ה כגון

דבהפריש שני קומצין אין לפסול משום יתיר הואיל והאי חזי לי' והאי חזי לי' וא"כ הכ"נ בתיבות כפולות דהך תיבה ראוי' לכתוב שם רק דהכפיל אותה וכתב שני פעמים שפיר היא כשר כמו בהפריש לה שני קומצים או הפריש לה שתי לוגין דכשר הואיל והאי חזי לי' וכו' אבל אם היתה יתיר תיבה כזו שא"צ לכתוב אותו כלל שפיר היא פסול בס"ת כמ"ש הרמב"ם הנ"ל דיתיר דינו כחסר ומהאי טעמא אין בחומשין קדושת ס"ת ואכמ"ל:

אולם בגט דאין דינו כס"ת גם לשאר מילי ואפילו ספר ודיו ל"ב בגט דספר הכתוב בגט לספירת דברים היא דאתי ויעיין בתוס' גיטין (ק') בד"ה לא שפיר כתב העיטור דאינו מזיק תוספות דברים אולם בנ"ד דשינה השם העיקר דשמו רק חיים ושינה וכתב חיים ישראל וזה ג"כ הוי שינוי אע"ג דכתב השם האמיתי חיים כיון דהוסיף וכתב חיים ישראל הוי שינוי השם וכדמצינו בש"ס זבחים ל"ד בסוגי' דמעלה אברי טומאה לגבי מזבח הא למה זה דלמה לתלמיד שאמר לו רבו אל תביא לי אלא חיטין והביא חיטין ושעורים דל"ה כמוסיף על דבריו אלא כמעביר על דבריו והתוס' שם בד"ה אלא הערו בזה מהא דזבן לי ליתכא ואזיל וזבן לי' כורא ושם ג"כ כתב הרב אלפס דסוגיין כמ"ד מעביר על דבריו הוי א"כ הוי שינוי השם ממש ואע"ג דדעת הבה"ע להכשיר בשעה"ד בשינה שם האב כיון דהוי שינוי במקום שאצ"ל וכן הכריע הגאון בעל עבוה"ג בתשובותיו, א"כ לפי"ז לכאורה יפה כתב כבודו דלדעת עבוה"ג יש לצדד להכשיר גם בנ"ד כיון דאם לא כתב רק דמתקרי חיים בלבד הי' כשר א"כ הוי השינוי השם במקום שא"צ:

אולם באמת עומד לנגדינו דברי הב"י בסי' קכ"ט מובא בב"ש שם סעיק"ג דכתב דאע"ג דאם כותב שם הטפל לבד הוא כשר משא"כ אם כותב שם הטפל וכולל עיקר השם בכל שום הוא עושה עיקר לטפל גרע טפי ופסול, וא"כ הכ"נ בנ"ד עשה להשם השקר עיקר ולהשם האמיתי טפל בלשון דמתקרי ואע"ג דמבואר להדיא בשם בסי"ק כ"ט דאם השני שמות כתובין בפירוש היינו בלשון דמתקרי הוא כשר אע"ג דכתב על שם העיקר דמתקרי מ"מ דאם עשה שם הכתיבה עיקר וכתב על שם המקום הנתינה דמתקרי הוא פסול אע"ג דבשם שאינו ידוע אם כתב אותו לעיקר השם ועל שם העיקרי כתב דמתקרי הוא כשר, משום דבשני מקומות שאני, והכא בנ"ד עוד גרע טפי כמובן אע"ג דגם בזה דעת הב"ח וכן הכריע הב"ש שם בסעיק"ח להכשיר, אולם הג"פ בסעי"ק נ"ח כתב דאפילו לדעת הב"ח דכשר בדיעבד אם הקדים שם של מקום הכתיבה לשם מקום הנתינה היינו משום שהקדים הוא שם מקום הכתיבה עכ"פ אבל היכי דהקדים שם של מקום אחר שאינו מקום הכתיבה ונתינה לשם של מקום כתיבה ונתינה כ"ע מודי דהגט הוא פסול יעיי"ש ואע"ג דבהגהות מ"ל בפ"ג מה"ג חולק על הג"פ ומכשיר גם בזה בדיעבד יעיי"ש מ"מ

היינו דוקא בכתב שם שיש לו במקום אחר עכ"פ אבל בכתב השם השקר לעיקר והשם האמיתו לטפל בזה אפילו לדעת הגהות המ"ל הגט פסול, וראי' לזה מדברי הש"ע עצמו, דבסעיף ב' מבואר דאם כתב השם שאינו ידוע בו ביותר וכתבו כל שום הרי זה פסול אבל אם שני השמות כתובין בפירוש אין הפרש בין אם כותב זה ראשון וזה אחרון ותיכף בסעי"ג כתב שינה שמו ושמה אע"ג דכתב וכל שום דאית לה פסול הגט ולמה לא חילק גם כאן דאם כתב שני שמות בפירוש אין לחוש כמ"ש בסעי"ב אלא ודאי בשינה שמו ושמה ל"מ אפילו אם כתב שם האמיתי בפירוש בלשון דמתקרי, ומ"ש דברי הריטב"א בכתובות דכל היכי דאסור לכתחלה הוי מלתא דל"ש כבר נודע זה ותוס' בחולין (כ"ט ע"ב) בד"ה תרי גברי ג"כ כתבו כן, המורם מזה לא מלאני לבי להכשיר הג"פ הזה:
והנני ידידו דו"ש באהבה ובלונ"ח יעקב ווידענפעלד.

סימן קכג

גמר חתימה טובה אל כבוד הרב המאוה"ג המופלג בתו"י וו"ח כש"ת מו"ה ישראל נ"י מו"ץ דק' ירע סמוך למאהליב יצ"ו:
הנני לתשובתו ע"ד אשר שאל אודות העגונות אשר נטבעו בעליהן, גם לדעתי נראה להתיר אשת הר' שמעריל מחמת כמה טעמים:
א) כיון דשני עדים הכירו אותו בטב"ע כשהוציאו אותו מן החול וחול הלח נראה לדעתי דג"כ דינו כמו מים וראי' לזה מצינו בש"ס ב"ב (י"ט ע"א) דאיתא שם והא תני' חול התם במתונא תנא דידן נמי ליתני ולוקמי' במתונא הא תנא לי' אמת המים הרי להדיא דחול הלח הוי כמו מים והיא ראי' ברורה:
ב) כיון דע"א הי' לו בו שלשה סימנים ודעת המ"ב בתשו' ס"ג דדוקא בסי' גרועין ל"מ לצרף אבל סי' אמצעים מצטרפין וע"י הצירוף נעשה סי' מובהק ביותר והכא עכ"פ סי' אמצעים מיהו הוי ועיין בטו"ז ובב"ש בסי' י"ז בסי"ק ע"ג:
ג) אפילו אם נימא כדעת התשו' הרא"ש והח"מ דאפילו בסי' אמצעים ל"מ הצירוף וכבר הארכתי בתשובה והבאתי ראיות לכאן ולכאן מ"מ הכא הא העיד על הגומא שבראש ועל השומא שבהתחלת החוטם סמוך לבין גבות עין ולדעת הרב"ך מובא בב"ש שם בסי"ק הנ"ל דאם פרט הסי' וצמצם המקום ואמר על אבר פלוני על מקום פלוני הוי סי"מ וא"כ לדעת הסוברים דמהני ס"ס בא"א הכ"נ הוי ס"ס דלמא כדעת המ"ב דשני סי' אמצעים מצטרפין לסי"מ ושמא כדעת הרב"ך דאם צמצם המקום של השומא הוי סי' מובהק:

אולם לפימ"ש הכ"מ במעשרות דגבי דמאי ל"מ ס"ס כיון דאפי' רוב לא מהני בי' דהא רוב ע"ה מעשרין הם ולכך ג"כ ס"ס ל"מ, ולפי"ז הכ"נ בא"א כיון דאפי' רוב ל"מ בי' כיון דמחמרינן דאפילו במים שאין להם סוף ל"מ אפי' ס"ס נמי לא מהני:

אולם כיון דצמצם המקום שבראשו אשר נמצא בו הגומא ובזה אפילו לדעת המ"ב והתשו' מהרשד"ם דסוברים דאפילו בצמצם המקום ל"ה ס"מ אבל בגומא אם צמצם המקום לכ"ע הוי סי"מ, גלל כן מכל הלין טעמים אשת הר' שמעריל בודאי מותרת:

ועתה נדבר בשריותא דאתתא אשת הר' יצחק דכיון דנמצא הרגל שלו קשור עם הר' שמעריל עם העגלון ביחד בודאי ראי' מוכרחת שזה הרגל הוא של הר' יצחק כיון דנטבעו ביחד וכמו"ש כבודו בשם תשו' מהרשד"ם מובא בתק"ע, ודוגמא לזה מצינו בש"ס ב"ב כ"ד גבי הנהו זיקי דחמרא דאשתכין בי' קופאי דהיינו מילי רברבי אבל זוטרי מעוברי דרכים נפל ואי איכא רברבי בהדייהו אף הקטנים מותרין הרי להדיא דכיון דנמצא ביחד תלינן הקטנים בהגדולים וכמו דהגדולים לא חיישינן לרובא דעלמא אף הקטנים לא חיישינן ברובא והכ"נ בנ"ד ודוק:

אך מ"ש כבודו דאין לחוש שמא זה הרגל מר' יוסף הנטבע משום דאם נאמר כך מוכרחין אנו לומר גם על הגוף שנמצא חסר הרגל הזה שהוא ג"כ של הר' יוסף כיון דראו דהי' חסר רגל הנ"ל, והא העד הר' דוב העיד שהכיר שערות הזקן שהוא של הר' יצחק הנ"ל, בזה לכאורה אין שום הבנה לדבריו דבשערות ל"מ טב"ע רק בפרצוף פנים עם החוטם:

אולם עכ"ז יש לקיים דבריו ניהו דל"מ הטב"ע של שערות הזקן להעיד שזה הוא של הר' יצחק הנטבע אבל עכ"פ מהני הטב"ע של הזקן שאין זה הר' יוסף הנטבע ג"כ וכיון דידעינן שאין זה הר' יוסף ממילא ידעינן שהוא בודאי הר' יצחק הנטבע כיון דחסר רגל הנמצא קשור עם הר' שמעריל והעגלון ביחד ולאיש אחר לא חיישינן כיון דנטבע ביחד, וכבר הבאתי ראי' ברורה לזה מש"ס ב"ב כ"ד הנ"ל, לכן אשת הר' יצחק לדעתי מותרת להנשא אפילו תוך י"ב חודש אע"ג דמשום הרוג הנמצא מארכובה למעלה לא יהי' בידינו להתיר רק לאחר י"ב חודש כנודע אבל הכא כיון דנמצא הגוף ג"כ שחסר בו הרגל הזה וע"י טב"ע של השערות נודע לנו שאין זה הר' יוסף ובודאי הוא הר' יצחק הנטבע א"כ ממילא מותרת אשתו להנשא תיכף ודוק:

ועוד נראה מלתא חדתא להתיר ג"כ בזה אם הר' יוסף יש לו ג"כ אשה כיון דהכירו בו כל המלבושים שלו שהמה של הר' יצחק ואין כאן רק חשש שאלה שמא מלבושיו שלו השאיל להר' יוסף וכבר כתב כבודו דלדעת הח"ץ ליכא למיחש משום דהוי שאלה ביחיד:

אולם לדעתי נראה דאפילו לדעת הסוברים דגם לשאלה דיחיד חיישינן, בנ"ד דליכא למיחש לשאלה רק לשמא השאיל המלבושים להר' יוסף הנטבע אם הר' יוסף יש לו ג"כ אשה ליכא למיחש לשאלה, דכבר נודע מ"ש כולם דאמאי חיישינן לשאלה דהא קיי"ל כל שיש ביד האדם היא שלו וכבר הערה בזה הנו"ב בתשובותיו כנודע ותרצו דכיון דאיכא חזקת א"א כנודע ולכך חיישינן לשאלה דכנגד חזקת מה שיש ביד האדם שלו איכא חזקת א"א כנגדו:

לפי"ז נראה לי מלתא חדתא דבנ"ד אם יש להר' יוסף ג"כ אשה לא חיישינן לשאלה, דבזה תיהדר קו' הנ"ל לדוכתא דאמאי לא נימא חזקה כל מה שיש ביד האדם היא שלו והכא א"ל דאיכא נגד החזקה חזקת א"א כיון דבנ"ד ליכא למיחש לשאלה דעלמא רק לשמא השאיל להר' יוסף הנטבע ואם להר' יוסף יש לו ג"כ אשה א"כ גם לה יש חזקת א"א וא"כ בין כך ובין כך אתה מוציא אשה אחת מחזקת א"א ואם תאמר שהוא הר' יצחק אתה מוציא את אשתו מחזקתו וא"ת שהוא יוסף ג"כ אתה מוציא אותה מחזקת א"א וא"כ מאי חזית לאוקמי אחזקת א"א אשת הר' יצחק מאשת הר' יוסף וא"כ לא מרעי חזקת א"א לחזקת דכל מה שיש ביד האדם היא שלו וממילא לא חיישינן לשאלה, וזה ברור ונכון, אך אפילו אם אין לו אשה הר' יוסף ג"כ מותרת אשת הר' יצחק בלי שום חשש מטעמים הנ"ל ולא ירשני הזמן להאריך יותר מחמת כי ימים האלו מקודשים המה ושמים ואדם נקרא בואו חשבון:

דו"ש באהבה מברכו בשנה טובה יעקב ווייזנפלד.

סימן קכד

תהי' שתול על פלגי ברכה כבוד תלמידי יקירי יד"נ הרב החריף ובקי חד השכל ובר המזימה חו"ש כש"ת מו"ה אהרן ב"פ נ"י:

נועם מכתבך עם ח"ת הגיעני והנני להשיבך על ח"ת מ"ש ברעיוני לתרץ קו' הב"ש בסי' י"ז על התוספות שפירשו ביבמות (קט"ו) גבי ע"א במלחמה דאיבעיית הגמ' היא דחיישינן דלמא משקר א"כ יקשה מאי דחי הגמ' במעשה שהתיר רבי נשותיהן דמיירי דקאמרו סי' ולא עלייהו קסמכינא ולשיטת התוס' הנ"ל ליחוש דלמא שיקרא קאמרו בזה שאמרו שראו אותו בהעלותו מן המים ואח"מ ראו סימנין דלמא היו מכירין הסי' בעודו בחיים ולא ראו כלל שאסקוהו מן המים ומ"ש דהטעם הוא דנאמנים משום דהכא מיירי דהם בעצמם העידו על הטביעה ואית להם מיגו שנאמנים ע"י שראו שאסקוהו קמייהו דאי בעי לא הי' אומרים כלל שנטבע רק דמת על מטתו וחלקת דבס"ד אינן נאמנים במיגו

זו כמו"ש התוס' דמת אטו נהרג ל"ה מיגו, אף שלכאורה אמרת בהשכל אבל מ"מ אינו עולה יפה דהא קיי"ל דל"א מיגו בשנים והכא בנ"ד אע"ג דמאה נשים כחד דמינן אבל לענין להאמינם במיגו הוי באמת שנים דקיי"ל דא"נ משום דמיגו בשנים ל"א וז"פ:

אבל זה שעלה בדעתי לתרץ קו' הב"ש הנ"ל דהנה לכאורה קשה אהא דקאמרו התוס' שמה בד"ה דקאמרו סימנים דע"י טב"ע אין להאמינם דאמרינן בדדמי וקשה הא לדעת התוס' ל"א דהעד יאמר בדדמי כמו האשה ועכצ"ל דהתוס' כאן אזלו בשיטת רש"י דהאיבעי' הוא דחיישינן דלמא יאמר העד בדדמי וכן נראה מדברי התוס' שם בד"ה והא דהולכין לשיטת רש"י ולא לשיטתם לעיל דהעד לא יאמר לעולם בדדמי רק משום משקר ולפי"ז נראה לי לתרץ לשיטתם קו' הב"ש בטוטו"ד והיא דהנה הרמב"ן במלחמות פי' הא דקאמר הש"ס הכא דקאמרו סימנים ואסקוהו קמן דמיירי דלא הי' מכירין את האיש הנטבע רק דקמסהדי דראו איש אחד עולה מן המים וסימניו כך וכך ויש עדים אחרים דידעו דראובן בעל האשה זו שהשיא רבי נשותיהן הי' לו הסימנים האלו דאמרו הנך סהדי ובהצטרפות השני כתות עדים מתירין אנו את האשה כדרך שמחזירין אבידה בסימנים עיש"ה, והנה כבר נודע מדברי הרי"ף ביבמות בפ' החולץ גבי ואשתמודענא דאחוה דמיתני הוא דמשה"כ נאמנין אפילו אשה או קרוב כיון דלאו אמלתא דאיסורא קמסהדי אלא מלתא בעלמא הוא דמגלה דהדין הוא גברא פלן כו' עיי"ש וכוונת הרי"ף היא כיון דבעדותו לא בא עדיין להתיר את האשה אשת המת רק דאמר דהדין הוא אחוה דמיתני וראוי הוא לחלוץ ואו אז תהי' מותרת לשוק אבל לע"ע עדיין לא הותר בעדותו שום דבר ולכך ל"ה דבר שבערוה ונאמנים אפילו אשה או קרוב, והגאון מליסא ז"ל בחו"מ בסי' כ"ח סעיק"ז העמיס זאת בכוונת התוס' בגיטין (ס"ז) דמשה"כ מהני באומר אמרו ול"ה עד מפ"ע כיון דבשעת חתימה לא נגמר עדותן ובשעת מסירה כשמוסר הבעל נעשין העדי חתימה ע"מ וכיון שלא באו הראשונים להעיד להתיר את האשה רק שאילו השנים אחרים שלוחין הן יעמדון במקום הבעל לכתוב גט וראוין לגרש ודמי לאשתמודענא דנאמנים ול"ה דבר שבערוה, וכן הביא דברי הרמב"ן דעידי חתימה אין מעידין שנתגרשה האשה דהא כותבין גט לאיש אעפ"י שאין אשתו עמו א"כ לאו אגמר קמסהדי ומשה"כ מהני בזה עמפ"ע אך מ"מ בעינן שנים דלאו גילוי מלתא גמור היא, ולפי"ז נראה לי מלתא חדתא אע"ג דמד"ת ל"מ ע"א בעדות אשה רק מדרבנן מטעם דייקא ומנסבא היינו דוקא אם מעיד שמת בעלה של אשה זו ובא בעדותו להתיר את האשה שפיר אמרינן אין דשב"ע פחות משנים וא"נ ע"א אבל בנ"ד דהנשים לא העידו כלל להתיר את האשה כיון דלא ידעו כלל מי הוא האיש הנטבע ובעל של מי הוא רק

דאמרו דראו איש אחד שעלה מן המים באותן סימנים וא"כ בשעה שהעידו לא הי' כלל תועלת בעדותן ולא באו להתיר דשב"ע רק בהצטרפות הנך סהדי האחרונים להתיר את האשה אבל על עדותן בלבד אין כאן שום היתר ולפיכך יפה מתורץ קו' הב"ש דשפיר משני הש"ס דלעולם ע"א במלחמה א"נ משום דחשדינן אותו למשקר כיון דלא דייקא האשה אחריו דסומכת עליו כיון דיש רגל"ד וכמ"ש בשיטתם הנ"ל רק דהכא מיירי דאמרו אסקינהו קמן והי' לו אותם הסמנים אשר המה כך ולא ידעו כלל מי הוא זה האיש הנטבע א"כ לאו אדידהו קסמכינן להתיר תיכף האשה דהא לא ידעו אם הוא בעל אשה זו רק ע"י שאמרו שהאיש העולה מהמים הי' לו אילו הסימנים ואם אח"כ יבואו עדים שהי' מכירין את המת בחייו ובסימנים אשר יודעין בעל של מי הוא בהצטרפותן אז נתיר את האשה א"כ לא באו הראשונים להתיר דשב"ע שפיר נאמנין מה"ת ולא חיישינן כלל למשקר אלא בגוונא שבא להתיר ע"י עדותו איזה איסור אבל בגוונא כנ"ל שפיר מהימן ע"א אפילו בלא דייקא ומנסבא ול"ח דשקר קמסהיד ודוק כי זה ברור ונכון מאוד בס"ד:

ועוד עלה ברעיוני לתרץ הקו' של הב"ש הנ"ל בסגנון שלך דהנה לכאורה קשה דהאיך פשיט הגמ' מהא דהשיא רבי נשותיהן עפ"י נשים דע"א נאמן משום דעל"ג דלמא הכא היינו טעמא דנאמנים משום דהוי כהחזיקה מלחמה בעולם משום דאנן לא היינו יודעין כלל מהטביעה וא"כ נאמנים במיגו דמת על מטתו, אולם באמת ניחא דהא קיי"ל דעד שצריך מיגו אינו עד וע"כ דנאמן מטעם על"ג, אמנם בעדות אשה דלאו מתורת עדות קאתינן ודאי מהני אפילו עד שצריך מיגו ולכאורה יקשה כנ"ל, אך באמת מקשה הש"ס שפיר דע"כ ע"א נאמן מטעם על"ג דאל"כ אמאי השיא רבי נשותיהן הא מים כמלחמה דמיא דל"ש דייקא וא"ל דהיא מטעם מיגו דא"כ ניחוש בדדמי דמידי היא טעמא לשיטת התוס' הנ"ל דע"א לא יאמר בדדמי היא משום דהאשה דייקא אחריו לכן לא יאמר בדדמי אבל בנ"ד דהוי כמלחמה א"כ לא דייקא האשה ול"ה על"ג שפיר גם בע"א חיישינן לבדדמי ואפילו בהחזיקה היא מלחמה מיבעי' לי' בדף הקדום אי מהני מיגו משום דהוי בדדמי וע"ז מתרץ הש"ס דקאמרו סימנים וא"כ לא שייך בדדמי רק דחיישינן למשקר כיון דלא דייקא האשה אחריו ובזה שוב מהני מיגו ואע"ג בהחזיקתה מלחמה בעולם ג"כ סלקא בתיקו התם משום דהוי מיגו בדדמי אבל בנ"ד דל"ש בדדמי דהא קאמרו סימנים שפיר מהימן במיגו ודוק היטב:

והנני דו"ש יעקב ווייזנפלד.

סימן קכה

שפעת ברכה והצלחה לכבוד ניסי רחימא דנפשאי הרב הה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה מאיר כ"ץ נ"י אבד"ק ליקאווא:

אחדש"ה באהבה, בדבר שאלת חזקת הרבנות לחתן במקום שיש בן רק שהבן מחל על חזקתו, הנה כבר העירותי כי גם להבת מגיע משפט החזקה בכגון דא מנזיר (דף ל') דהלכה היא דאין בת מגלחת על נזירות אבי' מהו דתימא יורשין גמירין לה קא משמע לן הלכה הרי אי לאו הלכה ה"א דגם בת מגלחת על נזירות אבי' והכא כיון דאמרינן בכריתות ה' כתיב למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו כל הימים ירושה היא וכיון דירושה היא אין לחלק בין בן לבת וכמדומה לי שכבר שכתבתי לך הערה זו, וגם הגאון בעל הקונטרס העיר משם [כנראה כוונתו להגה"ק מסאכאטשעוו, והוא בספרו אבני נזר הנדמ"ח] וכן יש לדייק מהא דמיבעי' לן בערכין (כ"ה) בת מהו שתעמיד שדה אחוזה לאבי' ופשיט לי' מדכתיב ואם מכר השדה לאיש אחר כל שהוא אחר במקום בן אלמא דאי לאו קרא ה"א דגם בת מעמדת שדה אחוזה לאבי' אבל בנ"ד דהוי נחלה הוי בת כבן, ואע"ג דהכא איכא בן כיון דהבן מוחל חזקתו כי מקום הרבנות שלו אשר ישתמש בו הוא גדול יותר ממקום אביו הוי כאילו לא הניח בן לירש דבת שוה לירושה לבן, ואע"ג דמבואר במרדכי סו"פ החובל וברמ"א חו"מ סי' קמ"ט דא"י למכור זכותו לאחר וא"כ הבן א"י למכור זכותו לאחותו, הכא לאו משום מכירה הוא קאתי עלה כיון דהוא מוחל זכותו הוי בת היורשת כמו באם לא הניח בן דהבת קודמת לנחלה:

והנה בעל הקונטרס כתב דאם אין הבן ראוי אם שאר הקרובים ממלאים מקומו תלוי בפלוגתת התוס' והרא"ש בב"ק ק"ח דאם כפי' התוס' דנותן לאחיו של גזלן אין שאר קרובים ממלאים ואם נימא דהפירוש לאחיו של נגזל כיון שהבן אינו יורש שהרי יש לו להחזיר הגזילה אף שהבן איתא בעולם יורשין אחיו של נגזל א"כ הכ"נ באין הבן ראוי למלאות מקומו שאר קרובים ממלאים מקומו:

הנה באמת דבר חכמה הוא, אבל לאחר העיון נראה לי דבנ"ד כ"ע מודו דהוי כאילו ליכא בן ושייך הגדולה להבת דהתם לענין ירושת ממון לא נוכל לומר דהוי כאילו ליכא בן כיון דבאמת איכא בן אך דהוא רוצה לסלק א"ע מירושה כדי לקיים מצות השבה אבל באמת קיי"ל דבן אינו יכול לסלק א"ע מירושת אביו אפילו בחיי אביו ומכ"ש לאח"מ וכיון דמחילה וסילוק ל"מ בזה א"כ הוי איתא לבן ולכך ל"מ לקיים מצות השבה לתת לאחיו של נגזל, אבל לענין חזקת רבנות אע"ג דירושה היא מ"מ מלתא דפשיטא הוא

דמהני בי' מחילה וסילוק א"כ אם אין הבן רוצה בגדולה זו ומוחל חזקתו הוי כאילו ליתא לבן ושייך הירושה לבת, ודוק היטב כי נכון וברור הוא:

וא"ל דנהי דהכא כיון דמהני סילוק ומחילה הוי כאילו ליתא לבן ושייך הרבנות להבת אבל מ"מ היאך יכול בעלה למלאות מקומו הא הזכות שייך לה והיא אינה יכולה למכור זכותה לאחר כמבואר במרדכי הנ"ל, דא עקתא דהא דא"י למכור זכותו לאחר לדעתי הוא משום דדמי להא דאיתא בב"מ (צ"ב) לענין פועל דמשל שמים הוא אוכל וא"י לתת לאשתו ובניו וכמו"ש המהרי"ט לענין אורח דא"י לתת לאחר וא"י לקדש בו אשה, ואנכי הבאתי ראי' לדבריו מהא דאיתא בנדרים (דף ל"ד) גבי ככרי עליך ונתנה לו במתנה לאפוקי דאי אזמני' עלה דהאי שעתא נמי ככרו הוא אלמא דאם זימן אורח על ככרו הוי הככר של המזמן, והוא ראי' ברורה:

ובזה יש לתרץ קו' התוס' בפסחים (דף כ"ט) דהאיך יכול להיות אבל אתה אוכל חמץ של אחרים דאם נתנה לו הוי שלו ולפי דעת המהרי"ט וכן מבואר בש"ס נדרים הנ"ל דהאי שעתא נמי ככרו הוא א"כ שפיר הוי חמץ של אחרים כיון דא"י ליתנו לאחר ואין בו דין ממון ול"ה לכם ודוק:

ונחזור לנ"ד דמשה"כ א"י לזכות לאחר משום דמשל שמים הוא אוכל ומה"ט אם נתנו לו הגדולה בשכר יכול לתת זכותו לאחר כמבואר בטו"ז או"ח סי' קנ"ג דבשכר לש"ל דמשל שמים הוא אוכל אבל הא תינח באחר דבעי זיכוי אבל לגבי בעלה לא בעי זיכוי כלל דיד אשה כיד בעלה דמיא וכמו"ש הרא"ש סוף בכורות גבי ר"כ שקל סודרא בפדיון הבן אע"ג דגבי אחר בעי זיכוי גבי בעלה לא בעי זיכוי דאשתו כגופו עיי"ש ה"א כ שפיר שייך זכותה לבעלה כיון דהוא זוכה בכל הזכותים שיש לה:

ובאמת חזות קשה לי איך יכול לקיים מצות נתינה מתנות כהונה אם נותן לכהנת שיש לה בעל ישראל דכיון דיד אשה כיד בעלה דמיא ותיכף כשהגיע ליד האשה זכה בהם בעלה א"כ הוי כאילו נתן ליד זר כיון דבעלה ישראל הוא וכדאיתא בב"מ (דף י"ב) אלא אי אמרת קטן לית לי' זכיי' כי קמלקט לאביו קמלקט אבוה עשיר הוא עיי"ש והוא הערה נכונה ואכמ"ל בזה:

ואע"ג דלכאורה יש לומר דאין הבת יורשת בזה דהא בחולין (דף קל"ב) איתא דכל היכי דכתיב אהרן ובניו אין הבת בכלל ולכך מנחת כהנת אינה נשרפת והכא דכתיב למען יאריך ימים הוא ובניו א"כ אין הבת בכלל, אולם באמת אין מזה ראי' דשפיר אתיא מה דכתיב אהרן ובניו דשום תשים עליך מלך ולא מלכה אבל היכי דיש לה בעל שיכול למלאות מקום חותנו שייך לה הזכות דכל מה שקנתה היא קנה בעלה וכיון דהזכות

שייך להאשה רק דהיא לאו בת הכי למלאות מקום אבותי' א"כ הוי כאילו מודר מבנו דשייך ירושתו לבנו כיון דנכסים דידי' הם רק דא"י ליהנות מהם, והכ"נ כיון דשייך לבת רק דהיא א"י ליהנות מהזכות הזה א"כ שייך הזכות לבעלה כיון דלא בעי זיכוי כלל וכרב כהנא דשקיל סודרא בפדיון הבן בשביל אשתו והוא ברור מאוד לענ"ד:

ובדבר מה שרצה הגאון בעל הקונטרס להוכיח דא"י לומר מאבי' דאמא קאתינא מב"ב (קכ"ה) בהאי דאמר נכסי לסבתא ובתרה לירתאי דמבואר שם דבן הבת מקרי ירתי ירתאי א"כ חזינן דא"י לומר מאבוה דאמא קאתינא דא"כ הוי ירתי ממש באמת כבר מובא זה במל"מ ה' נחלות אם מבן לאביו ובשאר ירושות ג"כ שייך לומר זאת או דוקא מאב לבן שייך לומר כן אבל לא מבן לאב עיי"ש, אולם באמת יש ראי' ברורה מדברי הנ"א מובא בש"ך בסי' ק"ד ובסי' ר"פ דנ"מ בין הטעם דאין בע"ח נוטל בראוי ובין הטעם שיכול לומר מאבוה דאבא קאתינא להיכי שנפלו לו נכסים אח"מ מאבי אמו שאחיו מן האב אין יכולים לירש אלא מכחו דבזה א"י לומר מאבוה דאבא קאתינא כיון דהוא אינו יורש אלא מכוחו וכבר הרעיש התומים בנפ"מ זו דהא קיי"ל דאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב עיי"ש והשתא אמאי לא קאמר דנ"מ היא אם הוא הבע"ח דבזה איצטריך להא דאין הבע"ח נוטל בראוי דאי"ל מאבוה דאמא קאתינא אלא ודאי דגם בזה יכול לומר מאבוה דאמא קאתינא והיא ראי' נכונה ומ' תוס' ב"ב (קי"א) ד"ה מקיש די"ל מכח אבוה דאמא קאתינא:

ובדבר ראייתי הנ"ל מדלא מקרי ירתי רק ירתי ירתאי לדעתי אין זה ראי' דנראה דמה דאמרינן די"ל מאבוה דאבא קאתינא היינו דיכול לומר דהוי כאילו ממלא מקום אביו והוי כאילו אביו בחיים ומשום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך והוי אביו ויורש זכותו כאילו הי' קיים וכן נראה מהא דאיתא בתמורה (ט"ו) לענין חטאת שמתו בעלי' דליתא בציבור אילימא משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך אלמא דהוי כאילו קיים משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך וה"נ כיון דהא די"ל מאבוה דאבא קאתינא הוא ג"כ משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך הפירוש הוא דהוא ממלא מקום אביו כאלו הי' קיים א"כ שפיר הוי ירתי ירתאי דנהי דאינו יורש הנכסים מאביו אבל זכותו הוא יורש דהוא ממלא מקום אביו כמו שהוא הי' יורש הנכסים אם הי' קיים כן הוא עומד במקומו לירש הנכסים א"כ עכ"פ זכות אביו הוא יורש והוי שפיר ירתי ירתאי אע"ג דהנכסים אינו יורש מאביו רק מאבי אביו ואינה משמשת הירושה לאביו ואח"כ לבנו אך הנכסים נופלין לו לא ע"י אמצעות אביו רק לו בכוון אבל הזכות הוא יורש מאביו להיות במקומו לירש הנכסים א"כ שפיר הוי ירתי ירתאי ודוק היטב בזה: .

ובזה נראה לי לתרץ תמיהת המל"מ בפ"כ מה"א אהא דבת נוטלת עישור נכסים מן הראוי מנכסים שנפלו מזקינה דאמאי לא יוכלו האחים לומר מאבוה דאבא קאתינא עיש"ה והוא תימה רבתא, ולדעתי נראה לתרץ. דהנה בכתובות (דף פ"א) איתא ולימא אח אני יורש אשתו איני קובר ומשני דבאין עליו משני צדדין אם אחיו יורש יקבור את אשתו ופירשו התוס' שם דהכי קאמר אח אני זכותו אני יורש ולא חובתו כמו גבי פרה שאולה דמשתמשין בה כל ימי שאילתה ואם מתה אין חייבין באונסה ומשני דאם אינו יורש ממנה רק מאחיו א"כ תרצה לומר דהוי כאלו אחיו קיים ול"ד לפרה שאולה דשם יורש את אביו דאפילו אם נימא דאביו מת לכך לא יורש חובתו אבל הכא דהוי כאלו אחיו קיים א"כ כשם שהוא עומד במקומו לזכותו ג"כ עומד לחובתו לקבור את אשתו וכאלו אחיו קיים דמחויב לקבור את אשתו ועיין במהר"ם שיף שם ולפי"ז קשה לי אהא דאמרינן דיכול לומר מאבוה דאבא קאתינא ולכך אינו מחויב לשלם חובות אביו מנכסים אלו, ולפימ"ש הא די"ל מאבוה דאבא קאתינא הכוונה היא דהוא ממלא מקום אביו וכאלו הוא בחיים וכדאמרינן בתמורה (ט"ו) לענין חטאת שמתו בעלי' דהוי כאלו הם בחיים חיותן משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך א"כ אדרבה כיון דהוא ממלא מקומו דהוי כאלו אביו קיים א"כ עומד במקומו גם לחובתו לשלם חובות אביו כאלו הי' קיים וכדאמרינן לענין קבורת אשתו דאם הוא כאלו אחיו קיים עומד לחובתו ג"כ לענין קבורת אשתו א"כ מה טענה היא זו דמאבוה דאבא קאתינא לפטור חובתו אדרבה דבזה דממלא מקומו היא מחייב אותו ביותר והיא קו' נפלאה:

אולם לאחר העיון ניחא דהנה נודע מדברי התוס' בכורות (דף מ"ט) דגבי פדיון הבן לא בעי דאקני דכל שעתא ושעתא חל החיוב עליו ול"ד לשאר חוב דעיקר החוב הוא רק משעת הלוואה ולכך בעי דאקני ולפי"ז שפיר יכול לומר מאבוה דאבא קאתינא וא"ל דאדרבה כיון דהוי כאלו אביו קיים יורש חובתו ג"כ כדאמרינן לענין קבורת שומרת יבם דהתם החיוב בא לאחר שמילא מקומו להיות כאילו אחיו קיים לכך הוא עומד ג"כ במקומו לענין חובתו משא"כ גבי חוב הלוואה שהי' אביו כבר חייב מחיים קודם שמילא הבן מקומו והחיוב הוא משעת הלואה ואז הי' אביו קיים ולא מילא אז הבן מקומו ולכך אינו מחויב לשלם חוב אביו דהנכסים הם שלו ולא של אביו די"ל מאבוה דאבא קאתינא ואי משום דהוא ממלא מקומו הא החוב הי' בעת אשר עדיין לא מילא הבן מקום אביו ועיקר חיוב הלואה הוא בשעת הלואה ולכך בעי דאקני:

ולפי"ז מתורץ קו' המל"מ כמין חומר דהא תינח בשאר חוב דהוא בא בשעת הלואה אבל פרנסת הבת דחל חיוב על אביו לפרנסה וכל שעה חל עליו החיוב כבר מבואר בראשונים

דאחים אינם מחויבים לתת לה עישור נכסי עד שעת נשואין ועיין בר"ן ובשו"ת מהרי"ט ובשבו"י שהאריכו וא"כ החיוב חל על אביו לאחר שמילא הבן מקומו כיון דכל שעה חל עליו החיוב כמו גבי פדיון הבן א"כ א"ל מאבוה דאבא קאתינא דאדרבה כיון דממלא מקום אביו כאילו הי' קיים א"כ עומד ג"כ במקומו לחובתו כמו שאם הוא הי' קיים הי' מחויב לפרנסה כן חל עליו החיוב כמו שהוא עומד במקומו לזכותו כדאמרינן בכתובות (דף פ"א) הנ"ל ודוק היטב כי הוא ענין נפלא בס"ד:

ואמנם מ"ש בעל הקונטרס דאין ראי' מהא דזכר הבא מכח נקיבה יורש הנשיאות לנ"ד בבעל של הבת דשאני התם בבן הבת דיכול לומר מאבוה דאמא קאתינא משא"כ גבי בעל דאי"ל כן אבל נראה דאף למה שהוכחתי לעיל דיכול לומר מאבוה דאמא קאתינא מ"מ לפי מ"ש הכוונה די"ל מאבוה דאבא קאתינא הוא דממלא מקום אביו והוי כאילו אביו קיים עדיין ונהי דהנכסים לא נפלו לפני אביו תחילה רק נפלו לו מאבי אביו ליד נכדו אבל הוא יורש זכות אביו וממלא מקומו כאילו הי' אביו קיים וא"כ אי נימא דאין הבת יורשת הנשיאות א"כ מה בכך דהוא ממלא מקים אמו ועומד במקומה הא היא בעצמה אינה יורשת הנשיאות אלא וודאי דאע"ג דהיא אינה יכולה להיות נשיא עכ"ז יכולה היא להורית ליורשי' וא"כ הכ"נ בעלה אע"ג דהיא לאו בת הכי היא לקבל יכולה לתת הזכות לבעלה כיון דשייך הזכות לה רק דהיא אינה ראוי' לזה כיון דגם הבן הבא מכח בת אי"ל מאביה דאמא קאתינא דהוא ממלא מקומה והיא בעצמה אינה יכולה לירש הנשיאות רק דהיא מורשת זכותה לבנה בעלה ג"כ הדין כן שיכול לירש זכותה בשבילה ודוק היטב:

מ"ש שמה בקונטרסו דאיך מצינו ירושה לחייב לא ידעתי מה קשיא לי' הא כל מה שקנתה אשה קנה בעלה ובהדיא קמבעי לי' בב"ב (קל"ט) אי בעל בנכסי אשתו יורש הוי או לוקח הוי ופשיט לי' דאפי' מחיים יורש הוי דאי הוי לוקח מחיים גם לאח"מ לא פקע א"כ הבעל הוי יורש מחיים ודוק:

ובדבר אם יש להקרובים דיעה לבחירת הרב לדעתי כיון דהא דאזלינן בת"ר הוא דהוי כמו דין כמבואר בשו"ת הרמב"ן מובא בב"י בסי' רכ"ח דכתיב אחרי רבים להטות ובעינן שיהי' כונתם לש"ש א"כ הקרובים פסולים כמו שאר דין כדאיתא בחו"מ בסי' ז' לענין מס דהדיינים פסולים לקרוביהם וכן מבואר בסי' ל"ז דמטעם מנהג כשרין קרובים להעיד לקרוביהם על הסכמתם ותקנתם ומבואר בנ"ש דבעינן שיהי' המנהג קבוע ולאו כל כמיני' לומר שהמנהג כן רק אלא אם המנהג קדים ועיין בשו"ת עבוה"ג סי' ל"ג דמנהג

הוא שלא להעריך למי שפסול לו מדאורייתא ועיין בתשו' נו"ב סי' כ"א שהאריך בזה דאם אינו מנהג קבוע א"י להעריך לקרובו:

ובדבר אם העשירים הם הרוב אף שהם המיעוט כבר האריכו בזה המהרי"ט והצ"צ שאין יכולים לכוף הרוב דהעניים, ולדעתי נראה להביא ראי' ברורה לזה דאין העשירים רוב נגד העניים כיון דהא דרוב הקהל יכולים לכוף להמיעוט משום דכתיב אחרי רבים להטות והמיעוט בטל כמי שאינו כמבואר בתוס' ב"ק (דף כ"ז) א"כ הא תינח היכי דהרוב הוא בדיעות אבל היכי שהרוב הוא בממון א"כ דבר זה דמי להא דאיתא בביצה (דף ל"ט) נהי דאיסורא בטיל ממונא לא בטיל והכ"נ נהי דעניים יש להם רק חלק בפרס הרב בכ"ז ל"ש ביטול דממונא לא בטיל וכי מי שתתערב לו קב חיטין בשל חבירו יאכל הלה וחדי, ודוק היטב והיא הערה נפלאה:

והנני גיסך דו"ש באה"ר.

סימן קכו

דרוש לשבת שובה שנת תרנ"ג.

ר"ה (דף כ"ח) אמר ר"י בשופר של עולה אם תקע יצא בשופר של שלמים אם תקע לא יצא, מ"ט עולה דבת מעילה כיון דתקע נפיק לחולין שלמים דלאו בני מעילה נינהו איסורא הוא דרכיב בהו ולא נפקי לחולין מתקיף לה רבא אימת מעל בתר דתקע כי קא תקע באיסורא תקע אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה יצא דמצות לאו ליהנות ניתנו, והנה ידוע הכלבו דהא דאמר שם המודר הנאה משופר מותר לתקוע תקיעה של מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו היינו דוקא אם אחר תוקע אבל המודר בעצמו אסור ליתקע משום דנהנה מקול השופר, והנה כל העובר ישתומם דמה יענה הכלבו בשופר של שלמים דיצא משום דמלל"נ הא אכתי הוא נהנה מהקול:

והנראה לדעתי לתרץ דברי הכלבו בהשכל, דהנה רש"י בר"ה שם כתב דהכא מיירי בתלשו מחיים דאילו לאחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בעצמותי' שהכל לכהנים עיי"ש ותמה הכפ"ת דרש"י לא שלל אלא דאין לפרש לאחר זריקה אבל אמאי הוכרח רש"י לומר דמיירי בתלשו מחיים דוקא הלא יוכל מיירי בתלשו לאחר שחיטה קודם זריקה דיש בו מעילה עד שעת זריקה וכן כתבו התוס' בזבחים (דף פ"ו) דמיירי בתלשו מחיים או אחר שחיטה קודם זריקה והוא תימה גדולה:

והנראה לתרץ דברי רש"י התמוהין דהנה התוס' בזבחים שם כתבו דאין לפרש לאחר זריקה. דא"כ גם בשלמים יצא דהזריקה מתרת העצמות בשלמים כמו שמתרת הבשר

והכ"ת הקשה על רש"י בר"ה דל"ל לומר דליכא לפרש לאחר זריקה משום דאין מעילה בעצמות לאחר זריקה בעולה דהוא תלוי בפלוגתת רבה ור"א דלרבה לאחר זריקה מועלין בהם לעולם טפי הו"ל לומר דלאחר זריקה גם בשלמים יצא דבשלמים לכ"ע מתרת הזריקה העצמות כמו שמתרת הבשר:

אבל נראה דלכאורה קשה על דברי התוס' בזבחים דמיירי בנתלש בין שחיטה לזריקה דא"כ האיך משכחת לה בשלמים דהא בר"ה לא קרב שלמים כלל ובשלמא בשאר יו"ט יוכל להיות בשלמי חגיגה או בשלמי שמחה אבל ביו"ט של ר"ה דליכא שלמי שמחה ושלמי חגיגה ונדרים ונדבות קיי"ל דאין קרבין ביו"ט א"כ לא משכחת שלמים ובשלמא בתלשו מחיים שפיר מצי מיירי כגון שהבהמה חי' עדיין אבל בין שחיטה לזריקה לא משכחת שלמים כלל, וע"כ צ"ל דמיירי בעבר ושחט ולפי"ז י"ל דהכא לא יהי' מותר הבשר באכילה לאחר זריקה דהנה הצל"ח בביצה כ' הקשה אהא דקאמר עבר ושחט זורק ע"מ להתיר הבשר באכילה הרי הבשר הוא מוקצה דלא הי' חזי בהש"מ דהא אסור מדאורייתא לשחוט נדרים ונדבות ביו"ט, ואמרתי לתרץ קו' הצל"ח ע"פ דברי התוס' בחגיגה (דף ז') דהקשו דאמאי אין קרבין נדונ"ד ביו"ט הא יוכל לצאת בהם משום שלמי שמחה דיוצאין בנדונ"ד משום שלמי שמחה ותירצו דדוקא היכי דשחט אותם משום שלמי שמחה אבל היכי דלא שחט אותם לשם שלמי שמחה לא נפיק רק משום הקדישם עייש"ה ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הצל"ח דלא הוי מוקצה בין השמשות כיון דבידו הי' לשחטם בהיתר לשם שלמי שמחה ודוק:

ולפי"ז י"ל דהא תינח בשאר יו"ט שפיר מותר הבשר באכילה ול"ה מוקצה כיון דבידו הי' לשחטם משום שלמי שמחה משא"כ בר"ה דליכא שלמי שמחה א"כ הוי מוקצה ואפי' זרק לא יהי' מותר הבשר באכילה משום מוקצה ולפי"ז י"ל דהוכרח רש"י ז"ל לומר דלא מצי מיירי לאחר זריקה דלאחר זריקה ליכא מעילה בעולה דלא מצי לומר דלא מיירי לאחר זריקה מטעם דבשלמים בודאי מותר לאחר זריקה דכמו שמתרת הבשר מתרת העצמות, זה אינו, דבשחט ביו"ט גם הבשר אינו מותר משום דהוי מוקצה ולכך צריך רש"י לומר דמשוה"כ לא מיירי לאחר זריקה מטעם דבעולה הם מותרין לאחר זריקה דבעולה ל"ה מוקצה דעולות קרבין בר"ה ודוק:

אולם לפי"ז תיקשי קו' נפלאה אהא דמקשה רבא על רבי יהודה דאמאי יצא בשופר של עולה הא כי קא תקע באיסורא קתקע דילמא איירי ר"י בתלש לאחר זריקה ומה"ט בדיעבד אם תלשו לאחר זריקה בשופר של עולה יצא משום דלאחר זריקה ליכא מעילה אבל בשלמים לא יצא דבשלמים אם תלשו לאחר זריקה בר"ה לא הותר הבשר והעצמות:

והנראה לדעתי לתרץ דע"כ מיירי הכא בנתלש הקרן בערב יו"ט דאי בנתלש ביו"ט אמאי יצא בשופר של עולה הא הוי נולד אם עשאו שופר ביו"ט ומוקצה אסור בהנאה א"כ הוי מהב"ע לדעת רש"י דאפי' בדרבנן הוי מהב"ע, והנראה דהא לכאורה קשה לפי מה דאיתא בירושלמי סוכה לענין שופר הגזול במה פליגין בשגזלו משופה אבל אם גזלו ושיפהו דמים הוא חייב לו הרי דגזל קרן ועשאו שופר הוי שינוי מעשה, והנה במעילה כ' איתא בנאה בתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתי' בשו"פ ומקשה כיון דשניא מעל ומשני כגון שהניחה ע"פ ארובה א"כ היכי דאיכא שינוי מעשה מעל תיכף א"כ קשה אמאי איצטריך לומר כיון דתקע מעל הא בלא"ה מעל כיון דשני' מקרן לשופר הוי שינוי מעשה ומעל ונפיק לחולין, אך ע"כ צ"ל דמיירי בעשאו עכו"ם להשופר דעכו"ם לאו בני מעילה נינהו כמו שכתב הרז"ה בע"ז גבי ובאו פריצים וחללוה דמיירי בפריצי עכו"ם דלאו בני מעילה נינהו ובשופר שעשאו עכו"ם מבואר במרדכי ובש"ע סי' קפ"ו דמותר לתקוע בו:

אולם אכתי קשה דהא המ"א כתב שם דאיירי בעשאו העכו"ם מקרן שלו אבל משל ישראל שפיר הוי נולד והכא הרי מיירי בשופר של עולה דהוא של כהן ואע"ג דמבואר שם בשופר שבא מחוץ לתחום דמשום הנאה ליכא למיחש משום דמלל"נ היינו אליבא דידן דקיי"ל הכי אבל לר"י דס"ל מצות ליהנות ניתנו קשה דהא הוי נולד ונולד אסור בהנאה ואמאי יצא לרב יהודה בשופר של עולה הא הוי מהב"ע משום נולד וע"כ צ"ל דמיירי בנתלש מערב יו"ט ועשאו שופר מעיו"ט ולא הוי נולד ולכך צ"ל דה"ט דיצא בשופר של עולה משום דבתקיעתו נפיק לחולין כיון דמיירי בנתלש מחיים א"כ יוכל להיות דהבהמה חי' עדיין ואפי"ה יצא וע"כ ה"ט משום דנפיק לחולין בתקיעתו:

ולפי"ז מתורצים דברי רש"י כמין חומר דלא מצי מיירי רק בתלשו מחיים אבל בתלשו בין שחיטה לזריקה כיון דמיירי ע"כ בתלשו מערב יו"ט דאל"כ הוי נולד א"כ אם תלשו בין שחיטה לזריקה מערב יו"ט א"כ מסתמא הי' הזריקה מעיו"ט א"כ ליכא מעילה דהזריקה מוציאה מידי מעילה וע"כ בתלשו מחיים ועשאו שופר מערב יו"ט דל"ה נולד והבהמה חי' עדיין ושפיר איכא מעילה ובשלמא אי מצי מיירי בנתלש ביו"ט שפיר ג"כ הוי מצי מיירי בתלשו בין שחיטה לזריקה אבל מאחר שכתבנו דע"כ עסקינן בעשאו שופר מעיו"ט דאי ל"כ הוי נולד א"כ לא מיירי רק בתלשו מחיים ומיושב שפיר קו' הכפ"ת על רש"י ודוק:

אולם התוס' דכתבו דמיירי בתלשו בין שחיטה לזריקה וע"כ בנתלש ביו"ט דאם הי' נתלש מערב יו"ט א"כ כבר הי' הזריקה מאתמול וא"כ תהדר קושיתינו לדוכתא על דברי

התוס' דאמאי יצא בשופר של עולה לר"י הא הוי מהב"ע משום נולד דאסור בהנאה ורב יהודה אית לי' מל"ג וע"כ צ"ל דהתוס' לשיטתייהו אזלי דכתבו בסוכה (דף ל') דמהב"ע ל"ה רק היכי שע"י העבירה בא המצוה ובזה פי' הפ"י מתוך שיצא בשאול א"כ שוב ל"ה מהב"ע דכיון דיכול להיות המצוה בלא העבירה דאפי' בשאול הי' יוצא, והנה נודע מדברי הרשב"א בשבת (דף כ"ט) גבי מסיקין דאע"ג דאח"כ נעשה שברי כלים והוי נולד לית לן בה דמוקצה אינו אסור בהנאה רק כשעשה מעשה בידים כדי ליהנות, אבל כשעשה המעשה לא הי' מוקצה רק דאח"כ נבנה ממילא ממוקצה הנאה דממילא לא אסור במוקצה מובא במ"א סי' תק"א ברמיזא עיי"ש:

ולפי"ז י"ל דל"ה מהב"ע אע"ג דנהנה מנולד דכיון דיכול לצאת תקיעת שופר בשמיעה לבד ובשמיעה ל"ה מהב"ע משום שנהנה מנולד דשמיעה הוי הנאה דממילא והנאה דממילא לא אסור במוקצה ולכך אפי' התוקע יצא כיון דיכול לקיים המצוה בלא העבירה היינו ע"י השמיעה ובשמיעה ליכא עבירה ודוק:

ובזה שפיר מתורצים דברי הכלבו דשפיר יצא משום דמלל"נ אע"ג דנהנה מקול תקיעתו דהכלבו לא קאמר רק דאסור לתקוע בו אבל אם תקע בו יצא דל"ה מהב"ע כיון דיכול לצאת בשמיעה גם התוקע יצא דלא ע"י העבירה באה המצוה דבשמיעה הי' יכול ג"כ לצאת ובשמיעה לא הי' עבירה כלל משום דמלל"נ ודוק היטב כי דבר נפלא הוא:

סימן קכז

בחולין (דף ע"ג ע"ב) אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר"י הכל מודים שמיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול ומקשה שחיטה תנינא נשחטה הבהמה הוכשרו בדמיו דברי ר"ה וא"א שחיטה עושה ניפול אין צריך הכשר כלל, והק' בתוס' שם דאדפריך תנינא לר"י טפי הו"ל לאקשויי מינה לר"ל דאמר דר"מ ס"ל שחיטה עושה ניפול א"כ אמאי צריך הכשר לר"מ:

והנראה לתרץ קו' התוס' בטוב טעם והיא דהנה לקמן קכ"א אמרינן אהא דקתני חישב ואח"כ חתכו טמא טומאת בהס"ת הוא כו' עד ומאי קושיא דילמא כשהוכשר אמר לי' רבה בר רב חנן לרבא ל"ל הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו ומשני כששימש מעשה עץ שימש והקשו בתוס' שם ואפי' דמעשה עץ שימש ליטמא דנלמד מזרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה בשום אופן ותירצו דזרעים נמי סופן לטמא טומאה חמורה ע"י שימוש מעשה עץ דכיפה שאור שיחדה לישיבה מטמא מדרס, והנה התוס' בפסחים בפ' אלו עוברין כתבו דכיפת שאור שיחדה לישיבה בטל מתורת אוכל אפי' אם הוא ראוי

לאכילה מ"מ מהני ביטול לבטלו מתורת אוכל וכן הקשו התוס' בב"ב י"ט ד"ה ותיפוק תימא אי מבטל לי' תו לא מקבל טומאה דכיפת שאור שיחדה לישיבה מטמא מדרס ע"ש והוא באמת מילתא חדתא דמועיל ביטול לאוכל שלא יקבל טומאה עוד, אולם אין כל חדש ובא ואראה לך דוגמתו בנדה ס"ב דא"ל ר' אבא לר"א מידי בקפידא תליא מילתא א"ל אין דתני ר"א דם הנדה ודאי מעביר עליו סימנים ומבטלו אלמא דאפי' לדם נדה מהני ביטול שלא יטמא עוד והתוס' הקשו דאמאי צריך העברת סימנים כלל יבטלו בלבו ותירצו דבטלה דעתו אצל כל האדם וכיון דמהני ביטול לדם ודאי ה"נ מהני ביטול לאוכל שלא יטמא עוד ולדידי' כיפת שאור שיחדה למדרס מטמא טומאת מדרס מה"ת כדס"ל לרבא שם בחולין אולם ר"ל ס"ל שם בנדה דלא מהני ביטול לדם ודאי רק לכתמים דס"ל גבי חרסין שבלעו משקין דדוקא במשקין קלין בעינן הוסק התנור אבל במשקין חמורין מטמאין אע"פ שלא הוסק התנור ור"י ס"ל אפי' במשקין חמורין אם הוסק התנור אין אם לא הוסק התנור לא והקשה ר"י לר"ל מהא דתני ר"ח דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו ומשני ר"ל רבי לא שנאה ר"ח מנין לו וכתבו התוס' שם דלר"ל סברא הוא מדנקיט מתני' כתם מכלל דס"ל לתנא דמתני' דדוקא כתם מצי לבטל ולא דם נדה עיש"ה ולפי"ז הא דכיפת שאור שיחדה לישיבה מטמאה מדרס מה"ת כדס"ל לרבא בחולין או כאביי שם דטומאתו לאו דאורייתא תליא בפלוגתת ר"י ור"ל בנדה אם מהני ביטול לדם נדה או רק לכתמים דלר"ל דל"מ לדם ודאי ל"מ ביטול לאוכל והא דכיפת שאור שיחדה לישיבה מטמא מדרס לאו מה"ת הוא ולר"י דס"ל דביטול מהני אפי' לדם ודאי כיפת שאור שיחדה לישיבה מטמאה מדרס מה"ת:

ולפי"ז מתורץ קו' התוס' הנ"ל כמין חומר די"ל דשפיר ידע המקשן התירוץ הזה דהוכשרו קאי אבשר הפורש מן הבהמה ואבשר הפורש מן האבר וסד"א כיון דמטמא טומאה חמורה אגב אביו לא ליבעי הכשר, רק המקשן לא הוי ניחא לי' בתירוץ הזה דהי' קשה לו האיך הי' הו"א דמשום דמטמא טומאה חמורה אגב אביו אע"ג דהי' ע"י מעשה עץ לא ליבעי הכשר הלא זרעים ג"כ סופן לטמא טומאה חמורה ע"י מעשה עץ דכיפת שאור שיחדה לישיבה מטמא מדרס מה"ת ואפי"ה בעי הכשר ולכך הקשה רק לר"י דס"ל דמהני ביטול לדם ודאי וכיפת שאור מטמא מדרס מה"ת אבל לר"ל דס"ל דל"מ ביטול לדם נדה א"כ כיפת שאור שיחדה לישיבה אינה מטמאה מדרס מה"ת שפיר ניחא לי' דאיצטריך לאשמעינן דבעי הכשר דסד"א דהואיל דמטמא טומאה חמורה אגב אביו אע"ג דע"י שימוש מעשה עץ הוא לא ליבעי הכשר וא"ל דהא זרעים ג"כ סופן לטמא טומאה חמורה ע"י מעשה עץ בכיפת שאור שיחדה לישיבה דהא לר"ל כיפת שאור

שיחדה לישיבה אינה מטמאה מדרס מה"ת וא"כ לדידי' זרעים אין סופן לטמא טומאה חמורה אפי' ע"י שימוש מעשה עץ ולכך לא הקשה רק לר"י ולא לר"ל ודוק:

סימן קכח

כריתות (דף י"ד ע"ב) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליו ארבע חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והיא נותר מן המוקדשין ביוה"כ רמ"א אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב, אמרו לו אינו מן השם יעוש"ה, והקשה הקצוה"ח בסי' כ"ח דאמאי חייב אשם מעילה אם הוציאו בשבת נימא קלב"מ והניח בצע"ג יעש"ה, ואמרתי לתרץ לפי חומר הנושא דהנה הגאון בעל מהר"ם מינץ בתשובותיו הקשה דאמאי חייב כלל על נותר משום הוצאה הא כיון שהוא נותר הוי אינו כשר להצניעו וקיי"ל בפ' כלל גדול דכל שאינו כשר להצניעו אינו חייבין עליו ול"ל כיון דמצוה לשורפו הוי כשר להצניעו דהא בשבת שם אמרינן כל שאינו כשר להצניעו למעוטי מאי למעוטי דם נדה וח"א למעוטי עצי אשירה מ"ד דם נדה כ"ש עצי אשירה כו' עיש"ה אלמא דעצי אשירה הוי לכ"ע אינו כשר להצניעו אע"ג דמצוה לשורפו וה"נ נותר הוי אינו כשר להצניעו ואמאי חייב עליו משום הוצאה, ואמרתי לתרץ קושי' זו בטוטו"ד, דהנה הת"י הקשו דאמאי חייב כלל על אשם מעילה על נותר דהא אמרינן בפסחים (דף כ"ט) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל וקמיפלגי בדבר הגורם לממון מ"ס כממון דמי ומ"ס לאו כממון דמי ולכך ל"מ דאינו ש"פ וה"נ בנותר דאינו ש"פ אמאי מעל ותירצו התוס' וז"ל, התם היא קדושת דמים ולא נחית עלי' קדושת הגוף וכשנאסר בהנאה אינו ש"פ עכ"ל ולכאורה דברי התוס' הם משוללי הבנה דהקדושת הגוף נמי בעינן שיהי' ש"פ, ואמרתי דזהו כוונת התוס' דבאמת היא ש"פ כי מחמת איסורא דרבע עליו אינו ש"פ וא"כ בשלמא בקדושת דמים שפיר אמרינן אם אינו ש"פ מחמת איסורא דרבע עלי' לא מעל דבלאו איסור החמץ היא ש"פ דמצד איסור הקדש היא ש"פ דיכול לפדותו דהיא קדושת דמים, אבל בקדושת הגוף מחמת איסורא דרבע עליו לעולם אין ש"פ מצד איסור הקדש דרבע עלי' דלא מהני בי' פדיון ואפ"ה גילתה התורה דמעל א"כ חזינן דלא נפדה בקדושת הגוף רק שיהי' ש"פ מצד העצם אף שאינו ש"פ מצד איסורא דרבע עליו וא"כ אפי' היא נותר מעל דמה לי חד איסורא או תרי איסורא וז"ב ושפיר כתבו התוס' דהתם היא קדושת דמים ולא נחית עלי' קדושת הגוף וא"כ אם לא הי' חמץ הי' ש"פ דמהני בי' פדיון רק כשאסר בהנאה דנעשה חמץ אינו ש"פ ולכך לא מעל אבל בקדושת הגוף דבלא"ה אינו ש"פ מצד איסור הקדש דרבע עלי' ואפי"ה חייב אשם מעילה וכיון דגלי גלי וז"ב בכוונת התוס':

והנה בשבת (דף צ') אמרינן זרק כזית תרומה לבית טמא מהו אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן אי לענין שבת נמי כגרוגרת בעינן אלא כגון דהי' בי' פחות מכביצה אוכלין והאי בצק משלימו לכביצה מאי אמרינן לענין טומאה מחייב נמי לענין שבת או לא ת"ש אבא שאול אומר שתי הלחם ולחם הפנים שעושין בכגרוגרת ואמאי נימא מדלענין יוצא בכזית לענין שבת נמי בכזית התם מדאפקי' חוץ לחומת העזרה פסול לי' חייב אינו עד דאפקי' לרה"ר יעייש"ה, וא"כ חזינן דהיכא דאתי בהדי הדדי אמרינן מגו דאחשבי' להא אחשבי' להא, והנה התוס' הקשו בכריתות ובמס' עירובין אהא דאף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב דמה ענין זה לאכילה ותירצו דחיוב שבת נמי היא משום אכילה דבליעתו היא הנחתו ואתי הני חיובים בהדי הדדי יעוש"ה, וא"כ דהחיוב מעילה והחיוב שבת אתי בהדי הדדי ל"ק קושי' המהר"ם מינץ הנ"ל דכמו דחייב אכזית היכא דאתי בהדי הדדי אף דהוי אינו כשר להצניעו משום מגו דאחשבי' להא אחשבי' להא ה"נ מגו דאחשבי' רחמנא לענין מעילה אף דאינו ש"פ כיון דהעצם הוא ש"פ אף דמצד איסור אינו ש"פ אחשבי' נמי לענין איסור שבת אף דהוי אינו כשר להצניעו כיון דהעצם כשר להצניעו וז"ב ולפי"ז ל"ק כלל קושי' הקצוה"ח דאם נימא דפטור מאשם מעילה ממילא אינו חייב משום שבת דהוי אינו כשר להצניעו דאינו חייב משום שבת אלא משום דאחשבי' לענין מעילה אבל אם נימא דפטור מאשם מעילה אינו חייב משום שבת כקושי' המהר"ם מינץ דהוי אינו כשר להצניעו, ודוק היטב כי חריף:

סימן קכט

להחריף מו"ה יוסף נ"י מזבאריז.

מכתבך קבלתי והנני להשיבך על אתר מה שעלה על רעיוני בהשקפה ראשונה לתרץ קושיית הכ"מ על הרמב"ם בפ' א' דתמורה אשר הוא לכאורה תמוה מסוגי' ערוכה דריש תמורה, וז"ל הגמ', בתמורה (דף ג' ע"א) אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה עשה בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה פטור חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אעפ"י שלא עשה בו מעשה חייב ושם בע"ב איתא א"ל ר' יוחנן לא תתני ומימר משום דבדבורא עשה מעשה ופירש"י כיון שע"י דבורא נתפס בתמורה ותמורתו קודש ע"כ לשון הגמ' עיי"ש, וז"ל הרמב"ם בפרק א' דתמורה הל' א' כל המימר לוקה על כל בהמה כו' ואעפ"י שלא עשה בו מעשה מפי השמועה למדו שכל מצות ל"ת שאין בה מעשה אין לוקין עליה חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ע"כ והכ"מ תמה על דברי הר"מ הללו וז"ל ויש לתמוה דהא אמרינן בגמ' הנ"ל אמר ר' יוחנן לא תתני ומימר

משום דבדבורו עביד בה מעשה וא"כ למה כתב רבי' שאין בו מעשה ולא חש לדר' יוחנן עכ"ל והבאת תירוץ ע"ז בשם התוס' חדשים והיא עפ"י מה שפסק הרמב"ם שם אחד מן השותפין שהמיר כו' ה"ז לוקה ואין התמורה קודש נראה מזה שהרמב"ם ז"ל ס"ל דבשותפין אעפ"י שאין מתפיסין בתמורה מ"מ לוקין וא"כ בהא לא נעשה בדבור מעשה דהא אין תמורתו קודש והוי אז לאו שאין בו מעשה ועכ"ז לוקין ע"כ אבל עכ"ז תירוץ זה לא תעלה מזור לקושיות הכ"מ הנ"ל דאכתי תקשי איך אמר ר' יוחנן לא תתני מימר דהוי לאו שאין בו מעשה הא לפי סברת הת"ח משכחת במימר לאו שאין בו מעשה כגון בשותפין כנ"ל לזאת עדיין קו' הכ"מ במקומה עומדת:

ועוד יש לתמוה על תירוץ התו"ח הנ"ל מדברי המגיד משנה בפ' ג' מה' שכירות שחידש דלאו שאין בו מעשה כלל אזי אין הדבור נחשב כמעשה אבל דבר שאפשר לבוא בשום פעם לידי מעשה אז אף הדבור נחשב כמעשה וקרוי לאו שיש בו מעשה עיי"ש א"כ ה"נ לא משכחת במימר לאו שאין בו מעשה וא"ל דמשכחת בשותפין כתרוצו הנ"ל ז"א כיון שמשכחת בדבר זה של מימר מעשה אף בשותפין הוי ג"כ לאו שיש בו מעשה כסברת המ"מ הנ"ל, והם דקדוקים עצומים בתי' התו"ח, ולי נראה לתרץ דברי הרמב"ם בדרך נכון והוא דהנה ידוע דברי הרמב"ם בפי' המשניות בריש תמורה שכתב וז"ל וכבר בארנו שלאו הניתק לעשה אין ליקום עליו ותמורה לאו שניתק לעשה ומה שחייבו ללקות עליו היות הלאו כולל לכל בני אדם ועשה שבה אינו כולל הכל כמו הלאו לפי ששותפין וצבור אינם עושין תמורה ולפי שלא השוה לאו שבה לעשה שבה לא הי' דינו כלאו הניתק לעשה עכ"ל עיי"ש, והסבר דברי רבינו הרמב"ם ז"ל הוא כך דמש"ה לא הוי לאו הניתק לעשה כיון דלא ניתק מקצתו לא ניתק לכולו פי' כיון דבמקצת כגון בשותפין לא הוי ניתק לעשה כנ"ל מש"ה בכ"מ לא הוי ניתק לעשה כיון דחזינן דהתורה לא נתקה בכ"מ לעשה והבן, ועיין בתוס' תמורה (דף ד' ע"ב) ד"ה הרי יעוש"ה לפי"ז עולין כהוגן דברי הרמב"ם ולא תקשה מדברי המ"מ ונוכל לקיים תרוצו של התו"ח דמש"ה כתב הרמב"ם דהוי לאו שאין בו מעשה כיון דבשותפין לא הוי מעשה וא"ל הא בלאו זה יוכל לבוא לידי מעשה מש"ה הוי לאו שיש בו מעשה אפי' בשותפין, ז"א, דהא עיקר החיוב דחייב מלקות דהא הוי לאו הניתק לעשה מ"מ כיון דבשותפות לא הוי ניתק מש"ה לא ניתק לכולו כנ"ל נמצא כל החיוב דחייב הוא משום שותפות והאיך תאמר דמש"ה הוי לאו שיש בו מעשה כיון דביחיד הוי לאו שיש בו מעשה הא בשביל זה לחוד הוי פטור משום דהוי לאו הנל"ע ועיקר החיוב הוא משום דבשותף לא הוי נל"ע נמצא ממקום שאתה באת לחייבו שם הוי לאו שאין בו מעשה מש"ה קאמר שפיר הרמב"ם דבמימר נמי חייב אף דהוי לאו

שאין בו מעשה ודוק היטב כי נכון הוא, אבל עדן קושי' הראשונה הוא באיתנו הראשון ונראה לי לתרץ גם קושי' זו ובדרך הנ"ל ומקודם מוכרח אני להביא מ"ש זה כביר בתשו' שאלה ובאמצע התשובה הקשיתי קושי' א' וגדולה היא אלי והיא אהא דאמרינן במס' מכות (דף י"ד ע"ב) אמר ר' יוחנן כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו (פי' ולא דיינינן לי' בלאו הנל"ע) דתנינא לאו הבא למקדש טמא עיי"ש בגמ' והקשיתי לכאורה מהא דמצינו בסוף עירובין (דף ק"ד) אמר שמואל המכניס טמא שרץ למקדש חייב שרץ עצמו פטור מאי טעמא אמר קרא מזכר עד נקבה תשלחו מי שיש לו טהרה במקוה יצא שרץ שאין לו טהרה ואמרינן שם אלא כהני תנאי דתנן כו' מאי לאו בהא קמפלגי כו' ומאן דאמר מכולה עזרה קסבר חייב אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כו' ופירש"י לענין עיילי כולי עלמא חייב לענין להוציא פליגי עיי"ש א"כ לפי"ז תקשי דהאיך מוכח דלאו שקדמו עשה לוקין עליו מדחייב הבא למקדש טמא אימא לעולם פטור אף שקדמו עשה והא דחייב שם הוא כיון דהלאו כולל יותר מעשה דלענין עיולי כולי עלמא מודו דחייב ולענין להוציא איכא מ"ד דפטור מש"ה לא הוי נל"ע אבל באמת בכ"מ אין לוקין אף שקדמו עשה, ויש ליישב קושי' זו בטוטו"ד דהנה הרשב"א ז"ל במס' מכות בסוגי' הנ"ל חידש דלמ"ד שם בטלו ולא בטלו הוי העשה חלק הלאו וצריך להתרות תיכף בשעת ביטול העשה ולמ"ד קיימו ולא קיימו א"צ להתרות אלא בשעת קיום הלאו עיי"ש, נמצא לפי"ז א"ש דהנה הטעם דאם הלאו כולל יותר מעשה לא הוי נל"ע הוא דחזינן דהתורה לא קפדה דהעשה תהא תיקון הלאו וזהו למ"ד קיימו ולא קיימו הוי העשה תיקון הלאו אבל בלאו כולל יותר מעשה לא הוי תיקון הלאו אבל למ"ד בטלו ולא בטלו דהוי העשה חלק הלאו נמצא אף דהוי הלאו כולל יותר מעשה מ"מ כל זמן דלא עבר אעשה לא עבר אלאו ודוק כי נכון הוא בסברא, ולפי"ז יתורץ היטב הקושי' הנ"ל דהא לר' יוחנן קיימינן הכא והוא אמר הדין דלאו שקדמו עשה לוקין עליו ור' יוחנן ס"ל שם בטלו ולא בטלו א"כ לדידי' אף בהלאו כולל יותר מעשה נמי פטור ודוק היטב:

ובדרך זה יופתח לנו שערי בינה לתרץ קושי' התוס' במס' מכות שם בד"ה מידי הוא טעמא בא"ד וקשה לר"ל דסבירא לי' לאו שניתק לעשה ולאו שקדמו לעשה שווין טמא שבא אל המקדש אמאי לקי כו' עכ"ל עיי"ש ולפי הנ"ל יתורץ היטב קושי' התוס' דהא לר"ל בלא"ה א"ש דר"ל ס"ל התם קיימו ולא קיימו ולדידי' לא הוי לאו הנל"ע בטמא שבא אל המקדש דהוי הלאו כולל יותר מעשה ולא הוי כאן העשה תיקון הלאו ומש"ה חייב ודוק:

נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה לתרץ הקושי' א' שהקשינו לעיל על תירוץ התוס' חדשים הנ"ל דאמאי אמר ר' יוחנן לא תתני מימר משום דבדבורא אתעביד מעשה הא לפי שיטת הרמב"ם משכחת כגון בשותפין ולפי זה יתיישב היטב דר' יוחנן שפיר קאמר לא תתני מימר משום דלר' יוחנן לשיטתי' דס"ל בטלו ולא בטלו ולדידי' ליכא למימר דהטעם דלא הוי נל"ע משום דהלאו כולל יותר מעשה דמ"מ העשה הוא חלק הלאו ובע"כ צ"ל תירוץ אחר משום דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי ועיין במס' חמורה הנ"ל א"כ לדידי' שפיר נוכל לקיים סברת הרב המגיד הנ"ל כיון דבלאו זה איכא מעשה חשיב לאו שיש בו מעשה אף דבשותפין ליכא מעשה מ"מ כיון דביחיד איכא מעשה חשיב לאו שיש בו מעשה וא"ל הא כל עיקר החיוב הוא ביחיד משום דבשותפין הוי הלאו כולל יותר מעשה א"כ ממקום שאתה באת לחייבו שם הוי לאו שאין בו מעשה כנ"ל ז"א דלר' יוחנן ל"ש טעם זה דהלאו כולל יותר כיון דס"ל בטלו ולא בטלו והוי העשה חלק הלאו כנ"ל ועכצ"ל הא דלא הוי נל"ע, משום דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי א"כ בלא"ה חייב אף ביחיד ושפיר הוי אף בשותף לאו שיש בו מעשה כיון דביחיד אית בי' מעשה מש"ה שפיר קאמר ר' יוחנן לתנא לא תתני מימר דווקא ר' יוחנן דס"ל בטלו ולא בטלו ודוק אבל הרמב"ם שפיר קאמר דמימר נמי הוי לאו שאין בו מעשה כיון דבשותף לא הוי מעשה וא"ל כסברת המ"מ הנ"ל כיון דעכ"פ בדבר זה איכא מעשה דהרמב"ם לשיטתו דפוסק קיימו ולא קיימו לשיטת הלח"מ ועיין מ"ש הר"מ פ"א מה' סנהדרין ובפ' י"ח שם ודוק מש"ה קאמר הטעם דלא הוי נל"ע משום דהלאו כולל יותר מעשה ולא הוי העשה תיקון הלאו מש"ה ל"ל דחשיב לאו שיש בו מעשה כיון דביחיד איכא מעשה ז"א דביחיד איכא לפטורי משום דהוי לאו הניתק לעשה ועיקר החיוב הוא משום דבשותף הוי הלאו כולל יותר מעשה ושם הוי לאו שאין בו מעשה ודוק היטב כי נכון הוא:

סימן קל

שוי"ר לכבוד גיסי יקירי כנפשי הרב החריף ובקי מופלג ושנון זך השכל ירא ושלם וו"ח כש"ת מו"ה יצחק חיים ראפאפארט נ"י [**הוא הרב הגאון אבד"ק אסטראווי** ז"ל]: **מכתבך** היקר לי מכל הגיע עדי לנכון, וששתי כעל כל בשמעי משלומך הטוב, כי זה זמן כביר אשר לא ראיתי ממך שום תמונה, ד' ישפות שלומך והצלחתך באושר הנצחי והזמני:

את תירוצך על קושי' התו' ביבמות (דף י"ב) ראיתי והוטב מאוד בנייני כי נכון הוא מאוד וקרוב לאמת היא, אולם למען הראותך כי חביבים אלי דבריך הערבים והנעימים,

אפלפל מעט בדבריך מה שעלה על רעיוני בהשקפה הראשונה והיא, דהנה תורף דבריך לתרץ קושי' התוס' (ד' י"ב) שהקשו אהא דמקשה הש"ס מ"ש ממאנת דשריא לאחיו דלא עבדא בהו מעשה צרת ממאנת תישרי דלא עבדא בי' מעשה, ותמהו התוס' דמאי דמיון הוא זה דצרת ממאנת מש"ה אסורה דהוי כצרת ערוה, וכתבת לתרץ דבאמת קיי"ל דצרת שני' וצרת חייבי לאוין מותרת להתייבם רק היכי דערוה גופא היא דאורייתא אע"ג דקידושין לא הוי רק מדרבנן אסורה צרתה להתייבם ולכך שפיר מקשה הש"ס מ"ש וכו' דצרת ממאנת ל"ה צרת ערוה דממאנת לא הוי ערוה רק מדרבנן, ולכאורה היא קרוב למרכז האמיתי:

אולם לאחר העיון יש למישדי בי' נרגא, דבאמת קיי"ל דצרת אחות זקוקתו אסורה להתייבם אע"ג דאחות זקוקתו בעצמה אינה רק מדרבנן והיכי דהערוה גופא ל"ה רק מדרבנן מותרת צרתה להתייבם ואע"ג דאמרינן ביבמות (דף כ"ז) דלא אלימא זיקא לשוי' צרה כערוה ומשמע מפרש"י שם דצרת אחות זקוקה מותרת ליבום אולם הרשב"א שם כתב דאינו מחוור מדפריך שם אי לב"ש יבומי נמי תתייבם אלמא דאסורה להתייבם ועי' שם דגם דעת רש"י כן דאסורה להתיבם, ולכאורה צריכא עיונא רבא, דאמאי תהי' אסורה כלל הא צרת השני' מותרת להתייבם, אולם באמת הדבר נכון היא דבשלמא בשני' כגון אם אמו וכדומה דאין לה שום שורש מדאורייתא מותרת צרתה להתייבם משא"כ צרת אחות זקוקתו דאחות אשתו אסורה מדאורייתא רק הכא האמת אינה אחות אשתו רק דחכמים שוי' אחות זקוקתו כאחות אשתו דזיקה ככנוסה דמי' בזה שפיר אמרינן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וכדאמרינן ביבמות (ד' י"ב) לענין צרת סוטה דרבנן דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אע"ג דסוטה גופא ל"ה רק מדרבנן ועי' ברש"י שם דעיקר הקושי' הוא שם מהצרה דאפי' רבנן מודי דצרתה אסורה להתייבם וע"כ צ"ל כיון דשם סוטה אסורה מדאורייתא ולכך אפי' צרת סוטה מדרבנן אסורה, וכן מצינו בתוס' יבמות (דף נ"א ע"ב) ד"ה אי שכתבו דאין לומר משום דהנהו נשואין דרבנן לא חשו לאסרה דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון עיש"ה דהוי כסוטה דאורייתא ועי' במל"מ ה' איסורי ביאה שהביא בשם מהר"י באסין אי אשת חרש שזינתה אסורה לבעלה ובאמת במחכ"ת אישתמיט מינייהו דברי התוס' הנ"ל שכתבו להדי' דבנשואה דרבנן אם זינתה ג"כ אסורה לבעלה כמו בנשואה תורה עיש"ה, וכן מצינו להדי' בירושלמי בריש פ' ד"א דבעי שם לענין אחות זקוקתו מהו שיש לה צרה וקאמר שם מה אחות חליצתו שהיא מדבריהן יש לה צרה אחות זקוקתו שהיא מדאורייתא לכש"כ שיהי' לה צרה אלמא דקריא לה דאורייתא משום דעיקר אחות אשתו מדאורייתא ועי' בפ"מ שם ולפ"ז ה"נ

בצרת ממאנת כיון דממאנת אסורה משום א"א אע"ג דמדאורייתא ל"ה ערוה מ"מ כיון דאיסור א"א הוא מדאורייתא אע"ג דלא הוי א"א רק מדרבנן אסורה צרתה להתייבם כמו צרת אחות זקוקתו ושפיר הקשו התוס' דלימא דמש"ה צרת ממאנת אסורה משום דהוי צרת ערוה אע"ג דלא הוי ערוה רק מדרבנן כיון דהיא ערוה משום א"א ועיקר א"א הוא מדאורייתא, ול"ד להא דאמרינן בפ' ב"ש לענין מגרש אשתו והחזירה דצרתה מותרת להתייבם לר"א משום דהיא גופא גזירה ולא גזרו גזירה לגזירה ואע"ג דהתם הגזירה הוא משום יתומה בחיי האב והוא משום איסור א"א אפ"ה אמרינן דצרתה מותרת דהתם שפיר קאמר משום דהוי גזירה לגזירה גבי צרתה דאפי' הוי באמת יתומה בחיי האב וא"כ אסורה משום א"א דאורייתא מ"מ צרתה אינה אסורה רק מדרבנן דאינה צרתה מדאורייתא כלל דמדאורייתא לא הוי קידושי הערוה קידושי כלל דקדושי קטנה הוא ולכך לא גזרו במגרש האשה והחזירה משום גזירה יתומה בחיי האב והוי גזירה לגזירה משא"כ גבי נ"ד דהוי גזירת צרת ערוה ודוק, אולם לפמ"ש הרא"ש בפ' ב"ש שם לתרץ דעת הרי"ף דפסק דצרת יתומה בחיי האב מתייבמת דלא מיתחזיא כצרת ערוה דהיא גופא כשגדלה אצלו לא הוי ערוה ולפי"ז לא קשה כלל קושי' התוס' דגבי צרת ממאנת לא מחזי כצרת ערוה דהיא גופא כשגדלה אצל האח המת לא הוי ערוה כלל ולכך לא מיתחזא כצרת ערוה וז"פ:

אולם לדעתי נראה מלתא חדתא לתרץ קושי' התוס' והוא, דהנה בירושלמי פ' ד"א איתא אמר ר' יודן אלו ביקש לבעול את הצרה עד שלא כנס הראשונה הי מותרת ועכשיו משכנס תהי' אסורה וא"כ הוי' צרה אחר מיתה ואין צרה אחר מיתה עיש"ה ובחידושי הרשב"א יבמות (ד' ל') וא"כ למדנו מדברי הירושלמי אלו מלתא חדתא דאפי' בצרת ערוה דאורייתא דשם איירי לענין צרת אחות יבמתו דאחות יבמתו אסורה מדאורייתא משום אחות אשתו אפ"ה צרתה מותרת דאין צרת ערוה אסורה רק היכא דבשעת נפילה אסורה משום צרת ערוה אבל היכא דבשעת נפילה לא הוי עדיין צרת ערוה דצרתה ל"ה ג"כ ערוה קודם שכנס הראשונה רק ע"י הכניסה נעשית צרתה ערוה צרתה מותרת דאין צרה לאחר מיתה, ובזה נסתר מ"ש התוס' ביבמות (ד' כ"ו) ד"ה וחלציה דכשיבם לאה יהי' אסור בצרת רחל משום צרת אחות יבמתו עיש"ה, ולפ"ד הירושלמי אינו כן דהא התם אזלא אליבא דשמואל דס"ל דאין זיקה א"כ בשעת נפילה אין אסורה משום צרת אחות זקוקתו דס"ל אין זיקה רק כשכנסה ללאה תהי' צרת רחל צרת ערוה בזה הוי' צרה לאחר מיתה ואין צרה לאחר מיתה, ולפ"ז מתורץ קושי' התוס' הנ"ל כמין חומר דהכא

כיון דבשעת נפילה הממאנת גופא לא הוי ערוה רק דע"י מעשה המיאון נעשית ערוה א"כ הוי הצרתה צרת ערוה לאחר מיתה ואין צרה לאחר מיתה ודוק היטב כי נפלא הוא:
הכ"ד גיסו ידידו דו"ש באהבה עזה יעקב ווייזנפעלד.
עיין במפתח האחרון

סימן קלא

שוי"ר רכבור ידידי הגביר המפואר הנכבד וו"ח המופלג כש"ת מו"ה צבי גנאלדעס נ"י מק"ק סניאטין:
יקרתו הגיעני בזו הרגע לנכון והנני עט ממהר להשיבו על אתר כרצונו היקר. ע"ד שאלתו אשר בתו נסמית על עין הימיני והושיבו במקומה עין של זכוכית והעין הזה עומדת במקום הגומא ועוצמת ופותחת עיני' כאורח כל ארעא רק בכל לילה טרם שכבה תסיר העין למען לא ישבר, ושאל כבודו אם הוא חוצץ בעת הטבילה:
תשובה. הדבר ברור לדעתי דאינו חוצץ דאע"ג דבעינן בבהס"ת דיהי' ראוי לביאת מים אולם כבר נודע מה שכתב הנוב"י וגם בשו"ת זכרון יוסף דדוקא בבהס"ת בעינן שיהי' ראוי לביאת מים אבל מקום הבלוע דאינו מטמא אפי' במשא לא בעינן כלל שיהי' אפי' ראוי לביאת מים, והכא בנ"ד כיון שהיא פותחת ועוצמת עיני' כשאר הנשים ואינו חשש בכאן רק על אשר שאינו ראוי לביאת מים במקום מושב העין, ולדעתי מקום מושב העין הוי בלוע ולא בהס"ת דבהס"ת לא הוי רק קמטים ותוך העין שיד האדם שולטת בו, אבל הגומא אשר שם מחצבת העין אשר שום יד אדם לא יכול לנגוע שמה, זה הוי וודאי רק בלוע כמו חלל הגוף כמו באותו מקום של אשה דקיי"ל דסבירא לי' בנדה (ד' מ"ב) דבהס"ת הוי אבל היינו דוקא עד מקום שהשמש דש אבל למעלה מזה בוודאי בלוע הוי ולא בהס"ת וה"נ במקום אשר העין נחצב שמה ג"כ הוי בלוע ובבלוע לא בעינן שיהי' ראוי כלל לביאת מים, ועי' בשו"ת מנחם עזרי' סי' ק"י לענין ליפלוף שבתוך החוטם שאינו חוצץ דלא בעינן שיהי' ראוי לביאת מים אלא במקום שדרכו להיות מתגלה לפעמים כגון תוך העין ושפתי החוטם בפנים, אבל בחלל הפנימי שאין דרכו להתגלות לעולם אפי' ראוי לא בעינן וכל עיקר אינו טעון ביאת מים ה"ה ממש לענין נ"ד ואם יהי' לנו לדון איזה ספק דאולי הוא מעכב ביאת מים גם למקום הנקרא עוד בהס"ת, כבר נודע דעת הריטב"א בקידושין דהא דבעינן ראוי לביאת מים בבהס"ת הוא רק מדרבנן וא"כ לא הוי רק ספיקא מדרבנן, וזה לא הוי לכתחילה כיון דיש חשש מתוך שתהי' מהומה לביתה לא תטבול שפיר כמ"ש כבודו, וכעין זה איתא בש"ס נדה (ד' ס"ו:) אשה לא תטבול בנמל

ועי' בתוס' שם בד"ה אשה דטעמא הוא מפני שבושה מפני בני אדם המצוים שם עי"ש היטב, אולם באמת דעת התוס' בכמה דוכתי דמדאורייתא בעינן שיהי' ראוי לביאת מים, אולם באמת מבואר להדי' בש"ע יור"ד סי' קצ"ח סעי' כ"ו, דבלא בדקה בהס"ת שלה ואח"כ מצאה, דבר חוצץ בין סתריה תלינן לקולא, דבתר טבילתה עייל בה, ונלאו כל הנושאי כלים למצוא טעם דלמה מקילינן בספק אם הי' דבר חוצץ בבהס"ת עי' בש"ך שם ס"ק ל"ב, אולם לפי דעת הריטב"א הנ"ל דאינו רק מדרבנן ניחא דאינו רק ספק מדרבנן אבל לדעת התוס' דהוא מדאורייתא אכתי קשה דלמה מקילינן בספק חציצה בבהס"ת: **ונלפע"ד** דבר חדש לתרץ זאת בטוב טו"ד, דהנה נודע לכל באי שערי תורה דברי הרשב"א ביבמות (ד' ל"א) גבי אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת והקשה שם הרשב"א ז"ל אדרבה דהא באיסור א"א קיימא ופי' הרשב"א שם דהכונה הוא דכל היכא דבעינן מעשה הן לאיסור הן להיתר בעינן ראי' שנעשה המעשה בה האוסרה או המכשירה כעין שאמרו המוציא מחבירו עליו הראי' ה"נ גבי אשה זו כשאתה בא לאוסרה ולומר דנעשה מעשה האוסרה עליך הראי', עי"ש היטב, ולפ"ז נוכל לומר דמשה"כ מקילינן בספיקא אם הי' דבר קן בבהס"ת ובשאר הגוף מחמרינן בספיקא היינו משום דבשאר הגוף דבעינן ביאת מים אז אמרינן דאוקמינן אחזקה שלא באה המים עליו ולא נעשה זה המעשה המכשירה משא"כ בבהס"ת דלא בעינן שם ביאת מים כלל, רק דאינו רשאי להיות דבר החוצץ ומונע לביאת מים שמה בזה שפיר אמרינן דאוקמא אותה אחזקה שלא נעשה מעשה האוסרה היינו שלא הי' שם דבר חוצץ לבי"מ כיון דהכא בעינן מעשה לאוסרה ולא להתירה כיון דאף אם לא באה מים שם כשר הטבילה רק אם הי' שם דבר חוצץ לביאת מים פוסל הטבילה ע"כ אמרינן דאוקמא אחזקה שלא הי' מעשה לפסול הטבילה ודוק היטב כי נכון הוא בסברא, ומכ"ש לדעת הריטב"א הנ"ל דאינו רק מדרבנן בוודאי ניחא, וא"ל דהא הוי אתחזיק איסורא ובאתחזיק איסורא דעת הש"ך דאפי' ספיקא דרבנן לחומרא, הנה כבר נודע דעת הר"ש במקוואות דאם הי' טמא דאורייתא והספק בהטבילה הוא רק מדרבנן לא הוי אתחזיק איסורא דכיון דכבר יצא מטומאה דאורייתא לא אחתינן לי' לטומאה חדשה מדרבנן ועי"ש שחידש בזה דאם הי' טמא מדרבנן חמור יותר מבאם הי' טמא מדאורייתא, ולפ"ז דעת לנבון נקל, דגם בנ"ד לא הוי אתחזיק איסורא ודוק, אולם לכאורה יש להסתפק בדבר הזה דאולי יש סברא לומר דאע"ג דבשאר אדם הוי מקום מושב העין בלוע, אבל לגבי אשה זו שניטל עינה ויכול יד האדם לנגוע שמה לא הוי בלוע אלא חשיב כבהס"ת, ובבהס"ס בעינן שיהי' ראוי לביאת מים, ועי' היטב בב"י סי' קצ"ח בד"ה ציפורן שהקשה שם אהא דאבר ובשר המדולדלין דמאיזה טעם יחוצו

כיון שלא הי' שם מגולה מעולם ואינו ראוי לבוא שם מים, ותירץ כיון דמעת שנדלדלו עומדים לקטע והוי כאולי נתגלה ונראה לבוא שם, עי"ש היטב, ולפ"ז בנ"ד דגבי אשה זו לא חשיב מקום הזה בלוע רק בהס"ת:.

אמנם לדעתי יש לפשוט זאת מהא דאמרינן בעירובין (ד"ל.) דעוג מלך הבשן פתחו בארבעה להציל על שאר פתחים והרמב"ם בה' טומאות סתם כן להלכה ולא חילק בין אדם לאדם, ואע"ג דבעירובין שם אוקא לה דאיירי דאיכא פתחים קטנים כו' היינו לאוקמא הברייתא אפי' כרשב"א אבל אנן קיי"ל דאפי' כולן שוין פתחו בארבעה אלמא דאין חילוק בין אדם לאדם וכעין זה אמרינן שם בעירובין (ד' ל') דמערבין לרעבתן בסעודה בינונית של כל אדם דבטלה דעתו אצל כל אדם עי"ש אולם באמת מצינו בש"ס עירובין (ד' מ"ח) דמסיק שם ד"א שאמרו באמה דידי' יהבינן לי' ולא באמה של קודש עי"ש א"כ מזה ראי' להיפך דלא אזלינן בתר רובא דעלמא רק לפי מה שהוא אדם, אולם שם יש ליישב דלענין עירובי תחומין דרבנן הוא אקילו ולפ"ז בנ"ד לדעת הריטב"א הוא מדרבנן אמרינן להיפך דלקולא אזלינן בתר רובא דעלמא דמקום הזה הוי בלוע ולא בהס"ת:

עוד נלע"ד דדבר זה תלוי בהא דאמרינן שם בש"ס חולין בפ' גיד הנשה דאם אית לעוף ועגיל אית לבהמה ולא עגיל מאי בתר מינו אזלינן או בתר דידי' אזלינן תיקו, ועי' בר"ן שם ובר"ן יבמות פ' מצות חליצה דביבם איטר רגל אם חולץ בשמאלו שהוא ימין דידי' או נימא שיחלוץ בימינו שהוא שמאל דידי' וניזל בתר מינו תלוי בהא דמבעי לן בש"ס הכא לענין גיד הנשה עי"ש ע"כ גם בנ"ד נוכל לומר דתלוי באבעיית הש"ס דחולין כנ"ל דאם אזלינן בתר דידי' או בתר מינו ואי אזלינן בתר דידי' הוי חשוב כבהס"ת אבל אי אזלינן בתר מינו הוי רק בלוע ולפ"ז יש להקל בנ"ד כיון דעכ"פ ספיקא מיהא הוי אם הוא בהס"ת או בלוע, וא"כ הוי ספק ספיקא לענין חשש דאורייתא דספק שמא אזלינן בתר רובא דעלמא והוי בלוע וא"צ כלל שיהי' ראוי לביאת מים ואפי' אם נימא דהוי בהס"ת מ"מ יש ספק דנימא כדעת הריטב"א דמדאורייתא א"צ כלל שיהי' ראוי לביאת מים ולענין חשש דרבנן צריך בוודאי שיהי' ראוי לביאת מים בזה סגי בספק דשמא בלוע הוי וכעין זה כתב הש"ך לענין ציר דגים בסי' ק"י כידוע ומבלעדי זאת אין כאן רק ספק מדרבנן דהנה בשו"ת זכרון יוסף הקשה דהאיך נוכל לומר דמדאורייתא בעינן בבהס"ת שיהי' ראוי לביאת מים דהא כל בהס"ת הוא רק מיעוט הגוף ומיעוט המקפיד הוא רק מדרבנן ותירץ הסדרי טהרה דהנ"מ הוא אם הוא מצטרף לרוב הגוף עי"ש ולפ"ז בהס"ת

עצמה אפי' לדעת התוס' הוי רק מדרבנן דהא הוי רק מיעוט ומיעוט המקפיד הוא רק מדרבנן וכיון דהוי מדרבנן יש להקל וסגי בספק אחד דבלוע הוי:
הכ"ד ידידו יעקב ווייזנפעלד.

סימן קלב

כתובות (ד' ע"ג.) קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר א"צ הימנו גט אמר אביי לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אוחילו אחלי' לתנאיה, אלא טעמא דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ע"כ, והתוס' שם ד"ה לא הקשו מהא דאיתא בש"ס יבמות (ד' ק"ז) אמר רב יהודא אמר שמואל מ"ט דב"ש לפי שאין תנאי בנשואין ואי אמרת נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנשואין, ותרצו התוס' שם דסוגי' דהתם כעולא אמר ר"א דאמר לקמן המקדש ע"ת ובעל ד"ה צריכה גט דאין תנאי בנשואין, אך התוס' שם וביבמות מגיהים רב במקום שמואל משום דאף לעולא תיקשי מכנסה לחופה ולא נבעלה דלעולא בלא בעיל סבר שמואל דיש תנאי ע"כ עי"ש, ונלפע"ד ליישב הגירסא דאיתא בספרים שלנו דכתוב בהו שמואל וכמו שתרצו התוס' דמיירי שם ביבמות אליבא דעולא דבבעיל גם שמואל מודה דאין תנאי בנשואין ואי קשה מכנסה לחופה ולא נבעלה נ"ל לישב באופן נאות:
דהנה לכאורה קשה בסוגי' דכתובות שם לפי מה שנודע דעת הרמב"ם ז"ל דחופה בלא ביאה כגון חופת נדה אין קונה ומה"ט פסק הרמב"ם ז"ל דצריך לכתוב הכתובה קודם החופה משום דאי לא עביד הכי הוי חופה שאינה ראוי' לביאה דהרי אסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה ובעילתו בעילת זנות א"כ קשה בסוגי' דנן לפי שיטת התוס' הנ"ל בד"ה לא דאפי' אי נימא דטעמא דרב הוא משום דכנסה סתם אוחילו אחלי' לתנאיה ג"כ לית לה כתובה דהא בהדי' תנן במתני' כנסה סתם אין לה כתובה והנ"מ בין אם נימא מטעם אוחילו לתנאיה ובין הטעם לפי שאין אדם עושה בב"ז הוא רק לענין נכנסה לחופה ולא נבעלה דאם נימא כיון דכניס אחלי' לתנאיה מהני כניסה לחופה לבד להצריכה גט אבל אם נימא מטעם אין אדם עושה בב"ז רק בבעיל בעי' גיטא אבל בכניסה לחופה לבד לא בעי' גיטא אבל כתובה ל"ל אפי' אם נימא הטעם דאוחילו אחלי' לתנאיה ולפ"ז קשה לדעת הרמב"ם הנ"ל דחופה דלא חזי' לביאה לא הוי חופה כלל, א"כ האיך נוכל לומר דבנכנסה לחופה בלבד אחלי' לתנאיה ובעי' גט אע"ג דל"ל כתובה דלענין כתובה בתנאו קאי הא כיון דל"ל כתובה ממילא לא הוי חופה כלל משום דהוי חופה דלא חזי' לביאה דכל הפוחת וכו' הרי זו בעילת זנות, אלא דבאמת ניחא דהנה

רבים תמהו על הרמב"ם ז"ל דפסק דחופת נדה לא קנה משום דלא חזי' לביאה מהא דקיי"ל ביבמות (ד' נ"ז) דיש חופה לפסולות אלמא דחופה דלא חזי' לביאה הוי חופה, ותירץ הדרישה דש"ה דגבי פסולות שפיר הוי' חופה חזי' לביאה דכיון דדעתו לישא אותה באיסור ולבא עליה א"כ לדידי' הוי' החופה ראוי' לביאה משא"כ בחופת נדה דאין בדעתו לבא עליה עד שתטהר א"ע ולכך לא הוי' חופה דחזי' לביאה ואינה קונה עי"ש, ולפ"ז שפיר מתורץ קושי' הנ"ל דה"נ כיון דבדעתו לדור עמה אע"ג שעברה על תנאו ויש לה נדרים או מומין רק דאין ברצונו ליתן לה כתובה וא"כ לדידי' הוי' חופה דחזי' לביאה כיון דבדעתו לדור עמה באיסור בלא כתובה ודמי זאת להא דקיי"ל יש חופה לפסולות ודוק:

ולפ"ז שפיר מיושב קושי' התוס' הנ"ל כמין חומר דהסוגי' דיבמות באמת אזלא אליבא דעולא דס"ל דבבעיל כ"ע מודי דצריכה הימנו גט ולא פליגי רק בכנסה לחופה ולא נבעלה בזה ס"ל לשמואל דלא בעי' גט ולפמ"ש נוכל לומר דרב ושמואל בסוגי' דידן אזלי לשיטתייהו דפליגי ביבמות (ד' נ"ז) דרב ס"ל דיש חופה לפסולות ושמואל ס"ל אין חופה לפסולות ולפ"ד היינו טעמא דשמואל דפליג על רב בכנסה לחופה ולא נבעלה דלא בעי' גט דכיון דשמואל ס"ל דאין חופה לפסולות אע"ג דבדעתו לבא עליה באיסור מ"מ לא הוי החופה חופה דחזי' לביאה כיון דלא חזי' לביאת היתר וא"כ האיך נוכל לומר דגם בנ"ד כיון דכנסה לחופה אוחילו אחלי' לתנאיה הא אפי' אם נימא דאחלי' לתנאיה מ"מ לענין כתובה בתנאו עומד וכמ"ש התוס' וכיון דל"ל כתובה ממילא לא הוי חופה דחזי' לביאה ולא הוי חופה כלל לשמואל דס"ל דאין חופה לפסולות, ורב ס"ל שפיר דכיון דכנסה אחלי' לתנאיה דרב לשיטתו דס"ל יש חופה לפסולות ודוק, וא"כ לא קשה כלל קושי' התוס' דהתם שפיר ס"ל לשמואל דאין תנאי בחופה דשם אמרינן לענין מיאון דמש"ה אין ממאנין הנשואות דאי אמרת נשואה תמאן נטעי לומר דהי' תנאי בנשואין ע"כ היינו שהי' התנאי מצד האשה שהתנתה עם בעלה ולא קיים התנאי ולכך ממאנת בו דהאיך נוכל לומר דהוא התנה התנאי והאשה לא קיימה התנאי ולכך ממאנת בו אתמהה, אדרבה הבעל הי' לו למאן בהאשה כיון שלא קיימה התנאי שהתנה עמה וכיון דמיירי בתנאי דידה שפיר ס"ל לשמואל דאין תנאי בחופה דמידי הוא טעמא דס"ל לשמואל בכתובות דיש תנאי בחופה משום דלית לה כתובה א"כ לא הוי חופה דחזי' לביאה והא תינח בתנאי דידי' אבל בתנאי דידה אם מחלתי' לתנאה בוודאי אית לה כתובה דהגע עצמך דאטו משום דלא קיים תנאה תפסיד האשה הכתובה וא"כ שפיר

הוי חופה דחזי' לביאה ולכך גם שמואל מודה דאין תנאי בחופה ודוק היטב כי הוא כפתור ופרח:

ותלמידיי החריפים והשנונים ה"ה מו"ה ישראל ראפאפארט מק' טשארטקוב ומשנהו ה"ה כמר אהרן בארדפעלד מפריביזנע תרצו קושי' התוס' הנ"ל בהשכל ומזימה דהנה הר"ן הקשה דהיאך נאמר דבוודאי לא בעיל בעילת זנות הא חזינן דבעיל בעילת זנות דהרי אסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה ובעילתו בעילת זנות ותירץ הר"ן ז"ל דהרי בביאה זו מקדשה וביאה אירוסין עושה ואין לארוסה כתובה ע"כ ולפ"ז שפיר מיושב קושי' התוס' הנ"ל דגם שמואל ס"ל דאין אדם עושה בב"ז רק דלא ס"ל דמיקדשה בביאה זו אלא ס"ל דאוחילו אחלי' לתנאיה וכמו דס"ל ביבמות דאין תנאי בחופה ואנן קיי"ל דאין חופה קונה וע"כ הטעם משום דס"ל אוחילו אחלי' לתנאיה ומש"ה ס"ל לשמואל כאן דיש תנאי בנשואין משום דכאן ל"ל דאין אדם עושה בב"ז ובוודאי מחיל לתנאו והא חזינן דבעיל בעילת זנות משום דשהה עם אשתו בלא כתובה וכאן לא שייך תירוץ הנ"ל דהרי שמואל ס"ל אוחילו אחלי' לתנאיה והוי קידושין הראשונים קידושין וביאה זו נשואין עושה אותה ואית לה כתובה ואפ"ה שהה עמה בלא כתובה וע"כ בב"ז ומש"ה ס"ל לשמואל דבעיל על התנאי הראשון אבל ביבמות (ד' ק"ז) דהתם היא התנתה התנאי כמו שהוכחנו לעיל וא"כ נותן לה כתובה הלכך שפיר ס"ל לשמואל דאין תנאי בנשואין משום דכיון דאין אדם עושה בב"ז בודאי אוחיל לתנאיה ודוק היטב:

סימן קלג

קידושין (ד' ע"ט) אתמר קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם אימת וכו' אלא לאחר ששה בהא נימא שמואל חיישינן לקידושי שניהם והא אמר שמואל אין בין נערות לבוגרת אלא ששה חדשים בלבד, ל"צ דקידש בההיא יומא דמישלם ששה רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו מדהשתא היא בוגרת מצפרא נמי בוגרת הויא ושמואל אמר השתא הוא דאייתי סימנים ע"כ, והריטב"א ז"ל הקשה שם אמאי לא מוקי הש"ס בדלא ידעינן אימת נעשית נערה ועתה הספק אם כבר נשלמו הו' חדשים שבין נערות לבוגרת [ע"כ מוכיח הריטב"א ז"ל מתוך קושי' זו דבזה האופן גם רב מודה דחיישינן לקידושי שניהם ע"כ, והישועות יעקב הקשה עליו מסוגי' שם שמקשה שני ברייתות אהדדי דבחדא קתני דחיישינן לקידושי שניהם ובאידך קתני הרי היא בוגרת לפנינו ולמה לא מוקי לה להך ברייתא דקתני חיישינן לקידושי שניהם דיש ספק אימת נעשית נערה ובזה ודאי חיישינן לקידושי

שניהם ע"כ], ונלפע"ד ליישב קושי' הריטב"א ז"ל שהקשה למה לא מוקי הש"ס בדלא ידעינן וכו' דהנה לכאורה קשה לפי מה דכתבו התוס' שם בקידושין בד"ה קידשה דאם קידשה אביה בעצמה אז אמרינן דאוקמה אחזקת פנויה ואין קידושי האב קידושין אבל עתה שקידשה אף היא בעצמה ליכא חזקת פנויה דמ"מ א"א היא או משום קידושי אביה או משום קידושי דידה ע"כ, והנה התוס' בקידושין (ד' נ"א) הקשו דהא חייבי לאוין אינם ראוים לביאה ותפסו בהו קידושין ותרצו דקידושין שאימ"ל כלומר שאסור הביאה ע"י הקידושין וכו' עי"ש א"כ לשמואל דאמר חיישינן לקידושי שניהם קשה הא קידושי עצמה הוי קידושין שאימ"ל דהא אינה ראוי' לבעול אותה מחשש קידושי אביה והכא הוי קידושין שאימ"ל מחמת הקידושין דבלא קידושי עצמה אז מוקמינן לה אחזקת פנויה כמ"ש התוס' הנ"ל אלא יש ליישב לפימ"ש הפנ"י דהא דחיישינן לקידושי אביה אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא אמרינן הרי היא בוגרת לפנינו וחזקת נערות ליתא כאן כמ"ש התוס' בד"ה מי דרגילות הסימנים לבא מצפרא וא"כ מדאורייתא הוי קידושי עצמה מסורין לביאה דהא קידושי אביה אין כלום מדאורייתא, ובזה מתורץ נמי קושי' האחרונים שהקשו למה לא נקיט בגמ' בהיפך דקדשה היא עצמה ואח"כ קידשה אביה ולפ"ד ניחא דבכה"ג גם שמואל מודה דאין חוששין לקידושי אביה משום דקידושי אביה הוי קידושין שאימ"ל דבלא קידושי אביה הוי אמרינן דאוקמא אחזקת פנויה [ולא כמ"ש הב"ש] רק דע"י קידושי אביה אמרינן דלא אוקמא אחזקת פנויה כמ"ש התוס' בקידשה אביה ואח"כ קידשה עצמה משום דממ"נ א"א היא א"כ הוי קידושי אביה אין מסורין לביאה משום דחוששין לקידושי עצמה וקידושי עצמה הוי קידושין מדאורייתא משום דהרי היא בוגרת לפנינו וע"כ מוכרח בגמ' לאוקמא בקידשה אביה ואח"כ קידשה עצמה דאז הוי מדאורייתא קידושין מסורין לביאה דהא קידושי אביה אינן כלום מטעם הרי היא בוגרת לפנינו כהנ"ל, והשתא מיושב שפיר קושית הריטב"א ז"ל דאי נימא דמיירי בדלא ידעינן אימת נעשה נערה וממילא לא ידעינן אימת כלו לה הו' חדשים א"כ לא שייך לומר דקידושי אביה אינם רק מדרבנן מטעם הרי היא בוגרת לפנינו דהא כאן איכא חזקת נערות כנגדה בשלמא אי אמרינן דמיירי דידעינן דהיום כלו הו' חדשים ל"ל דאיכא חזקת נערות דהא רגילות לבא הסימנים מצפרא אבל אי נימא דלא ידעינן אימת כלו הו' חדשים שפיר אית לה עדיין חזקת נערה והוי קידושי אביה חשש דאורייתא וא"כ הוי קידושי עצמה קידושין שאימ"ל ושמואל נמי מודה דלא חיישינן לקידושי שניהם ודוק היטב כי נכון הוא:

ועוד נלפע"ד ליישב קושי' הריטב"א הנ"ל דהנה המקנה הקשה על דברי התוס' שכתבו דבלא קידושי עצמה אין חוששין לקידושי אביה מטעם דמוקמינן לה אחזקת פנוי' רק בקידשה עצמה ג"כ דאז הוי' ממ"נ א"א אז אמרינן דגם קידושי אביה קידושין א"כ קשה אפי' בקידשה עצמה נמי לא תהי' מקודשת משום דהוי חצי דבר משום דבלא קידושי עצמה הוי מוקמינן לה אחזקת פנוי' וקידושי אביה לא הוי קידושין אלא דע"י קידושי עצמה הוי קידושי האב קידושין א"כ הוי כל קידושין חצי דבר, ותירץ דכיון דאמרינן בעלמא דעדי קידושין ועדי ביאה כיון דעדי קידושין א"צ לעדי ביאה תו לא הוי חצי דבר ה"נ כיון דעדי קידושי עצמה א"צ לעדי קידושי אביה משום דחזקת פנוי' אינו מועיל לבטל הקידושין משום דאיכא חזקת בוגרת לפנינו תו לא הוי חצי דבר ע"כ, והשתא שפיר מיושב קושי' הריטב"א הנ"ל דאי נימא דמיירי בלא ידעינן אימת כלו הו' חדשים א"כ אכתי אית לה חזקת נערה נגד חזקת הרי היא בוגרת לפנינו א"כ גם בקידושי עצמה הוי מוקמינן לה בחזקת פנוי' ולא הוי קידושין אלא משום דממ"נ מקודשת מחמת קידושי אביה או קידושי עצמה א"כ הדרא קושי' לדוכתי' דהא הוי חצי דבר והתורה אמרה יקום דבר ולא חצי דבר וכאן כל עדי קידושין אינם מועילים כלל רק ע"י הצטרפותם הוי עדות שלימה א"כ הוי כל עדי קידושין חצי דבר ולא הוי עדות כלל ע"כ מוכרח בגמ' לאוקמא ביום שכלו לה הו' חדשים ולא הוי לה חזקת נערה משום דרגילות הסימנים לבא מצפרא הלכך הוי קידושי עצמה קידושי מעלייתא ולא הוי חצי דבר דהא עדי קידושי עצמה א"צ לעדי קידושי אביה ודוק היטב כי נכון הוא:

סימן קלד

הרמב"ם ה' מקוואות פ"י ה"ו פסק מקוה שנמדד ונמצא חסר בין שהי' המקוה ברה"ר בין שהי' ברה"י כל טהרות שנעשו על גבה למפרע טמאות ע"כ, ובה' תרומות פ' כ"ה ה' כ"ד פסק הבודק את החביות והניחה להפרישה תרומה על אחרים וכו' ולאחר זמן בדקהו ומצאו חומץ מעת שבדקו תחילה עד ג' ימים וודאי יין כו' מכאן והילך ספק וצריך להפריש ממנו תרומה שני' ע"כ:

והנה כבר נתקשו כל האחרונים דברי הרמב"ם אלו דסתרי אהדדי דהרי הש"ס קידושין פ"ט ובכמה דוכתי מקשו חביות אמקוה ומשני דההוא ברייתא דחביות אתיא כר"ש דגבי מקוה נמי ס"ל דספיקא הוי וא"כ קשה דברי הרמב"ם האיך זיכה שטרא לבי תרי, דגבי חביות פסק דרק משום ספק צריך להפריש תרומה אחרת, ונלפענ"ד ליישב דברי הרמב"ם אלו, דהרמב"ם הי' לו דרך חדש לחלק בין מקוה לחביות, דהנה לכאורה קשה

לפימ"ש התוס' רי"ד גבי שליא בבית במס' נדה (ד' כ"ו) דאמרינן כל הבית כולו טמא משום דרוב שליות יש להן ולד והקשה הא הבית יש לה חזקת טהרה וגם מיעוט שליות אין להן ולד א"כ נימא סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא וא"כ האיך שורפין עלי' קדשים הא מבואר בש"ס דנדה (דף י"ח ע"ב) דהיכא דאיכא חזקה נגר הרוב אין שורפין עלי' קדשים, ותירץ התוס' רי"ד הנ"ל דחזקה של הבית לא מועיל בזה לענין חזקה על המקור וסיבת הטומאה שממנו נסובב הטומאה והכא כיון דעל השליא אשר היא הסיבת הטומאה אין לה שום חזקת טהרה ממילא אף הדבר שנוגע בו הוא כמוהו אע"ג דאית לה חזקת טהרה עכת"כ וא"כ קשה גבי מקוה דהיכי אמרינן העמד טמא על חזקתו הא צריכין אנו לדון ולילך אחר המקור וסיבת הטהרה שממנו נסובב הטהרה דהיינו המקוה והמקוה בעצמה אית לה חזקת שלימה, ומה בכך דאדם אית לו חזקת טומאה הלא אנו צריכין לדון על המקוה והמקוה באמת אית לה חזקת שלימה, ע"כ נ"ל ליישב דהנה לכאורה קשה בדברי התוס' רי"ד הנ"ל שכתב דלא מהני חזקת הבית לגבי השליא, דהא דאנו דנין על השליא אם יש לה ולד אם לאו היא רק לצורך דבר הנוגע בו או על המאהיל עליו אם הוא טמא או לאו, וכיון שכל מה שאנו דנין הוא על דבר הנוגע בו דעל השליא בעצמה אין שום נ"מ אם יש בה ולד אם לאו אם לא שיטמא דבר הנוגע בה וא"כ אמאי לא יועיל חזקת טהרה של הנוגע בה:

אך באמת ז"א דהנה התוס' נדה (י"ח) ד"ה למעוטי כתבו דבמפלת שליא האשה טמאה לידה ודאי אע"ג דאיכא חזקה כנגדה משום דלגבי אשה איכא רעותא מגופה ואיתרע החזקה וא"כ קושי' התוס' רי"ד אינו רק אהא דהבית טמא אבל על הא דאשה טמאה לידה לא שייך קושי' התוס' רי"ד דכיון דאיכא רעותא מגופה לא שייך לאוקמא אחזקה, ולפ"ז שפיר מתרץ התוס' רי"ד דכיון דהשליא אין לה חזקת טהרה הבית נידון כשליא כיון דיש נ"מ לדון על השליא בעצמה אם יש בה ולד בלאו טומאת הבית דאנו צריכים לדון אם יש בהשליא ולד לענין אם האשה תהי' טמאה לידה ולענין האשה ליכא חזקה כיון דאיכא רעותא מגופה כמ"ש ולכך ממילא גם הבית טמא כיון דמקור הטומאה באה מסיבת השליא לכך הבית נידון כשליא ודוק בזה, ולפ"ז לא קשה כלל קושיתנו אהא דאמרינן דמקוה איכא תרתי לריעותא משום דהעמד טמא על חזקתו והרי חסר לפניך, והקשינו דמה ענין חזקת אדם למקוה דהא הספק הוא על המקוה והמקוה יש לה חזקת כשרות דהיתה שלימה וממילא הי' לנו לומר דהטובל בה טהור אע"ג דאית לי' חזקת טומאה כיון דהמקוה אין לה חזקת פסול והמקוה לענין טהרה הוי כשליא לענין טומאה, אבל לפימ"ש ניחא דגבי שליא שפיר כתב התוס' רי"ד דנידון הבית כהשליא דלגבי

שליא יש נ"מ בלאו הבית דצריכים אנו לדון על השליא אם יש בה ולד לענין האשה ולגבי אשה ליכא חזקה כמ"ש וממילא גם הבית טמא אבל גבי מקוה דאין לנו שום נפקותא במקוה עצמה אם היתה שלימה מעיקרא או חסירה רק לענין אם היא מטהרת דבר הטובל בה וכיון דאין נפקותא רק לענין דבר הנטבל בה וכל מה שצריך טבילה אית לה חזקת טומאה וא"כ הוי כאילו המקוה בעצמה אית לה חזקה לריעותא, ולפ"ז שפיר מתורץ קושי' על הרמב"ם ז"ל דמחלק בין חביות ובין מקוה דלגבי מקוה שפיר אמרינן דאוקמא אחזקת טומאה כיון דאין שום נ"מ על המקוה אם היא שלימה או חסירה רק לענין לטהר את הדבר הנטבל בה כמ"ש משא"כ לגבי יין ונמצא חומץ דנ"מ בזה לדון על החומץ הזה אם הי' חומץ מעיקרא או השתא הוא דהחמיץ לענין מקח וממכר אם מכר לו בחזקת יין ואח"כ נמצא חומץ אם הוא מקח טעות או לאו וכיון דיש נ"מ לנידון זאת לגבי עצמו לבד מה שאנו דנין לענין אם תרם ממנו על יין אם הוי תרומה או לאו ולכך שפיר פסק דאם תרם ממנו על יין דהוי רק ספק דלא הוי תרתי לריעותא משום דלא שייך לומר בזה דאוקמא טבל אחזקה דכיון דהספק הוא על היין הזה שתרם ממנו אם הי' חומץ בשעה שתרם וא"כ מה ענין חזקת טבל של שאר החביות שתרם עליהן לחבית זה שתרם ממנו לומר דהוי חומץ מעיקרא הלא אנו צריכין לדון על החבית הזה שתרם ממנו והחבית עצמו אין לו שום חזקה להיות חומץ דאדרבה הי' לו חזקת יין מעיקרא ודמי ממש להא דשליא בבית דלא אזלינן בתר חזקת הבית רק בתר חזקת השליא ה"נ לא אזלינן בתר שאר החביות שתרם עליהן רק בתר חזקת חבית זו שתרם ממנו א"כ לא הוי תרתי לריעותא ולכך לא הוי רק ספק ודוק היטב כי הוא כפתור ופרח:

סימן קלה

חולין (ב':) בתוס' ד"ה דליתי' קמן דנישיילי' אע"ג דעזרה ר"ה הוא והי' לנו לטהר מספק כו' ולכאורה קשה למה לא הקדימו דבריהם אהא דלעיל דאם שחט בעינן שיאמר ברי לי ולמה לא נטהר מספק, שוב ראיתי שכבר הרגישו בזה המפרשים:

והנ"ל לתרץ זאת והיא, דהנה ידוע מ"ש הרמב"ן לחדש דבקדשים אפי' ס"ט בר"ה טמא משום דאף שס"ט בר"ה ספיקו טהור היינו בענין שלא הי' היסח הדעת דפוסל בקדשים דאם הוי היסח הדעת ממילא טמא דהיסח הדעת פסול טומאה עיין פסחים (דף ל"ד) דקי"ל כן ומש"ה לא קשה מהא דבעינן שיאמר ברי לי דאי לא אמר ברי לי אף דמסופק וס"ט בר"ה ספיקו טהור מ"מ הוי היסח הדעת כיון דאינו יודע אם שומרה מטומאה אם נגע בבשר או לאו הוי היסח הדעת ומש"ה לא הקשו כלום אדלעיל, אבל הכא דאמרינן

דליתי' קמן דנשיילי' ע"ז שפיר הקשו הא הוי ס"ט בר"ה וספיקו טהור יע"ש ל"ש לומר דהוי היסח הדעת דאפשר אם הי' קמן הי' ברי לו ולא הסיח דעתו ממנה ושפיר הקשו ומיושב היטב הקושי' הנ"ל ודוק היטב:

סימן קלו

חולין (י"א) מנ"ל דאזלינן בתר רובא כו' יליף משבירת עצם בפסח דרחמנא אמר ועצם לא תשברו בו ולא חיישינן דילמא טריפה הוה, הקשה בזה הגאון מו"ה אברהם ברודא לפי מה דאמרינן בזבחים לא יבדיל א"צ להבדיל וכ' התוס' דלהכי לא אמרינן הכי בכל המצות ל"ת כגון ל"ת שעטנז, דזה לא הצריכה התורה להשמיענו דכי ס"ד שצריך ללבוש שעטנז א"כ הכא דכתבה התורה ועצם לא תשברו בו מנא ידעינן דאסור לשבור בו עצם דילמא משמעו שא"צ דסד"א דצריך כדי לבדוק אם ניקב קרום של מוח, גם הקשה הר' הירש באנהייט למה לא יליף הש"ס מזה בהיפך דאזלינן בתר רובא מדאסרה התורה לשבור העצם ובמס' פסחים אמרינן בו בכשר ולא בפסול ולמה אסור לשבור העצם אלא ודאי דאזלינן בתר רובא, ואני אמרתי ליישב קו' אלו בהקדם קו' הראשונים ז"ל שהקשו על הרמב"ם דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא מה"ת היכי ש"מ דאזלינן בתר רובא דהא בל"ה א"צ לשבור העצם בפסח ולבדקו דספיקא לקולא:

אכן לפי מה שכ' התוס' במס' ב"ק (ד' י"א) דלא אמרינן ס"ס לקולא אם לבסוף נאמר ס"ס לקולא בהיפך יעו"ש לענין ספק זכר ספק נקיבה, א"כ לפ"ז ל"ק קו' הראשונים דבל"ה נימא ספק לקולא וא"צ לשבור העצם ולבדוק מטעם ספיקא לקולא הא איכא גם ספק להיפוך דמותר לשבור העצם מטעם בו בכשר ולא בפסול א"כ לפ"ז ל"ק קו' ה"ר אברהם דילמא באמת מותר לשבור עצם בו אך דקרא קמ"ל דא"נ לשבור ולבדוק, דאם נאמר דמותר לשבור בו עצם א"צ קרא דא"צ דממילא ידעינן דא"צ דספיקא דאורייתא לקולא ואין כאן ספק להיפך דנימא דילמא פסול הוא ומותר לשבור בו עצם דבל"ה מותר לשבור בו עצם אלא וודאי דקרא אשמעינן דאסור לשבור בו עצם ודוק:

סימן קלז

חולין (דף מ' ע"א) אמר ר"ה היתה בהמת חבירו רבוצה לפני ע"ז ושחט בה סימן א' אסרה סבר לה כי הא דאמר עולא אמר ר"י אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה איתיבי' ר"נ לר"ה השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלש חטאות וא"א כיון ששחט בה סימן אחד אסרה אשחוטי חוץ לא לחייב מחתך בעפר

בעלמא הוא אמר ר"פ הכא בחטאת עוף עסקינן דכולהו בהדדי אתי מכדי ר"ה כמאן אמרה לשמעתא כעולא ועולא מעשה כל דהוא קאמר כו' אלא אמר בר זוטרא כגון שהי' חצי קנה פגום והוסיף עליו כ"ש וחתכו דכולהו בהדי הדדי אתי יעיש"ה בפירש"י, והנה בתוס' לעיל (דף כ"ט) ד"ה כגון הקשו אהא דקאמר הכא דמיירי בחטאת העוף ובחצי קנה פגום ולהכי נקיט חטאת ולא זבח שבשאר זבח כיון ששחט בה סימן אחד אסרה ותו לא מחייב משום שחוטי חוץ והשתא אכתי כיון דחייב משום שחוטי חוץ אסימן אחד אפי' בבהמה לאשמעינן זבח ובחצי קנה פגום יעיש"ה, ואמרתי לתרץ קושי' התוס' דהנה הברוך טעם הקשה אהא דאמרינן הכא בסוגיין אי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאי איריא חטאת העוף אפי' זבח נמי דהא הספר יראים הקשה דהאיך משכחת כלל שחוטי חוץ הא כיון דשחט בה פורתא הו"ל בע"מ והשוחט בע"מ בחוץ פטור ותירץ כיון דהוי דרך שחיטה לא הוי מום כיון דעומד הוא לשחטה יעוש"ה והקשה הגאון הנ"ל דהא תינח בחול דעומד הוא לשחוט כולו משא"כ הכא בשבת רק ששכח שהוא שבת ואם הי' אומרים לו שהוא שבת הי' פורש מלשחוט וא"כ אינו עומד לשחוט וא"כ הדק"ו הספר יראים לדוכתא דהו"ל בע"מ וא"כ מאי פריך הש"ס מאי איריא חטאת עוף אפי' זבח נמי דע"כ לא מיירי אלא בחטאת עוף דבזבח הו"ל שחיטת בע"מ ואמאי חייב משום שחוטי חוץ אבל בחטאת עוף ל"ה שחיטת בע"מ דאין תמות וזכרות בעופות, ואמרתי לתרץ קושי' הברוך טעם דהנה התוס' הקשו דאמאי לא חשיב לעיל יוה"כ וליתני ד' חטאות ותירצו דהתנא לא נחית למנינא אלא בהנך דאשמעינן חידוש דחייב אשבת אף דלא תיקן אלא להוציא מידי אבר מן החי לבן נח כדאמר בפסחים בפ' אלו דברים (דף ע"ג ע"א) יעי"ש, והקשיתי דהא תינח למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ ע"כ התנא נחית למנינא דליכא למימר דאשמעינן חידוש דחייב אשבת אף דלא תיקן אלא להוציא מידי אבר מן החי לב"נ דהא היא תיקון גמור אפי' גבי ישראל לטהרה מידי נבילה למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ אכתי קשה קושי' התוס' ליתני יוה"כ, ואמרתי לתרץ דלדידי' אתי' הברייתא כר"ע דס"ל בחולין (דף ק"ו) דשבת ויוה"כ אינו חייב אלא אחת ולכך ל"מ למחשב יוה"כ וא"כ ל"ק קושי' הברוך טעם דשפיר הקשה הש"ס אי למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאי איריא חטאת אפי' זבח נמי דל"ל דהוי שחיטת בע"מ והשוחט בע"מ בחוץ פטור דלמ"ד א"א אוסר דש"ש ע"כ אתי' מתניתין כר"ע דשבת ויוה"כ אינו חייב אלא אחת דלדידי' תקשי קושי' התוס' דאמאי לא חשיב יוה"כ כמ"ש ועכצ"ל דאתי' כר"ע וא"כ מאי איריא חטאת עוף אפי' זבח נמי דלדידי' אף בבהמה בע"מ אם אינה מחוסרת אבר אם שחט אותה בחוץ חייב

דאמרינן בבכורות (דף ט"ז ע"א) גבי בעלי מומין שקדם הקדישן אח מומן והשוחטן בחוץ פטור ר"ה מתני חייב בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דס"ל אם עלו לא ירדו יעש"ה אלמא לר"ע חייב אבעלי מומין בחוץ שאינן מחוסרין אבר וז"ב, ובזה מתורץ קושי' התוס' הנ"ל דהש"ס משני כגון שהי' חצי קנה פגום למ"ד אא"א דשא"ש ולדידי' שפיר אתי' מתני' כריה"ג ואליבא דהלכתא דשבת ויוה"כ חייב שתים והא דלא חשיב התנא יוה"כ כתירוץ התוס' דלא נחית תנא למנינא אלא לאשמעינן חידוש אף שאינו תיקון גמור אלא להוציא מידי אבר מן החי לב"נ וא"כ ל"מ מיירי בבהמה כקושי' הברוך טעם הנ"ל דהוי"ל שחיטת בעלי מומין והשוחט בעלי מומין בחוץ פטור אף שאינה מחוסרת אבר לדידן דקיי"ל בזבחים דבעלי מומין אפי' בדוקין שבעין אם עלו ירדו וא"כ אינו ראוי לפתח אהל מועד ולכך מיירי בעוף דאין תמות וזכרות בעופות וז"ב ודוק היטב כי חריף:

סימן קלח

חולין (דף ק"ח ע"ב) בסוגיא דטפת חלב אמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה אוסרת כולן מפני שהיא מינה כו' ורב מאי קסבר אי קסבר אפשר לסוחטו אסור והא אמר רב כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב בשר אסור וחלב מותר ואס"ד אפשר לסוחטו אסור חלב נבילה היא ומשני קסבר רב גדי אסרה תורה ולא חלב וסבר רב גדי אסרה תורה ולא חלב והאמר רב חצי זית בשר וחצי זית חלב שבישלן זה עם זה אינו לוקה על בישולו ולוקה על אכילתו ואי קסבר רב גדי אסרה תורה ולא חלב אמאי לוקה על אכילתו חצי שיעור היא כו' יעי"ש, והקשה לי מורי הגאון המפורסם אבד"ק סטאניסלאב שליט"א בלמדי אצלו דהא בפסחים (דף מ"ד) אמרינן אמר ר' אבוהו אמר ר"י כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת ואביי פליג התם עליו וס"ל דאף בשאר איסורין היתר מצטרף לאיסור יעוש"ה, וא"כ קשה דילמא לעולם קסבר רב גדי אסרה תורה ולא חלב וה"ט דאין לוקה על בישולו ומש"ה לוקה על אכילתו דס"ל אף בשאר איסורים היתר מצטרף לאיסור כאביי וא"כ החלב מצטרף להשלים השיעור אף שהיא היתר ומש"ה אינו לוקה על בישולו דבבישול לש"ל היתר מצטרף לאיסור והיא קושי' נפלאה:

וענית בילדותי לתרץ קושי' זו דהנה רבים מקשים אהא דאית לי' לאביי אף בשאר איסורים לוקה על היתר מצטרף לאיסור דהא יליף מנזיר בק"ו מה נזיר שאין איסורו איסור עולם כו' וקיי"ל דאין עונשין מן הדין ותירצו דהנה הרב המגיד כתב דהיכא דידעינן איסורו בלאו ק"ו בכה"ג אמרינן עונשין מן הדין יעיש"ה, וה"נ ידעינן איסורא בלאו ק"ו

דאפילו לא אמרינן היתר מצטרף לאיסור מ"מ איסורא מיהא איכא דלא יהי' אלא ח"ש וקיי"ל דח"ש אסור מן התורה הלכך שפיר מהני ק"ו לענוש עליו דבכה"ג עונשין מן הדין יעיש"ה, ע' ר"ש פ"ב דטבו"י, והנה יעוע מ"ש המהרלנ"ח הביאו המל"מ בה' חמץ ומצה דבאיסור שהי' לו שעת הכושר לא אמרינן ח"ש אסור מה"ת ובב"ח אמרינן לקמן בחולין ובמנחות דהיא איסור שיש לו שעת הכושר יעיש"ה בפרש"י ותוס' שם וא"כ לק"מ קושי' הגאון הנ"ל דשפיר פריך הש"ס דאי קסבר גדי אסרה תורה ולא חלב אמאי לוקה ח"ש היא ול"ל דקסבר אף בשאר איסורים היתר מצטרף לאיסור אכתי קשה אמאי לוקה הא אין עונשין מן הדין ול"ל דהאיסור ידעינן בלאו ק"ו דח"ש אסור מה"ת ובכה"ג אמרינן עונשין מן הדין דהא הכא בב"ח לא ידעינן האיסור בלאו ק"ו דהא היא איסור שהי' לו שעת הכושר ובאיסור שהי' לו שעת הכושר ל"א ח"ש אסור מה"ת ואצטריך הק"ו לענין איסור ובכה"ג אין עונשין מן הדין וא"כ אמאי לוקה ונכון מאוד, עד כאן מילדותי:

סימן קלט

חולין (דף קכ"ה ע"א) קולית המת וקולית המוקדשין הנוגע בהן בין סתומים בין נקובים טמא קולית נבילה וקולית השרץ הנוגע בהן סתומים טהורים נקובים כ"ש טמא כו' מנין שאף במשא ת"ל והנוגע והנושא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא ואת שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא עכ"ל המשנה, ובגמרא פריך התם נוגע אין מאהיל לא ה"ד אי דאיכא כזית בשר במשא ליטמא אלא דליכא כזית בשר ואי דאיכא כזית מוח מבפנים טומאה בוקעת ועולה ובאהל נמי ליטמא אלא דליכא כזית מוח וקסבר דמוח מבפנים אין מעלה ארוכה מבחוץ ואי דליכא כזית מוח קולית המוקדשין אמאי מטמאה ומשני רישא דאיכא כזית סיפא דליכא כזית ומאי קמ"ל מילי מילי קמ"ל רישא קמ"ל דמוח מבפנים אינו מעלה ארוכה מבחוץ סיפא קמ"ל דשימוש נותר מלתא היא כדרב מרי דאמר רב מרי עצמות ששימשו נותר מטמאין את הידים הואיל דנעשה בסים לדבר האסור והקשו בתוס' שם ד"ה אי הכי וז"ל תימא דמאי קמ"ל רב מרי מתני' היא ועוד דבפ' כיצד מייתי סייעתא לרב מרי מברייתא ודחי לה אמאי לא מייתי הך מתני' דהכא עיש"ה בדבריהם:

והנראה לדעתי לתרץ התמיהות הללו דהנה הקשיתי קושי' נפלאה ונשגבה אהא דקאמר קמ"ל כדרב מרי דהאיך מוכח דשימוש נותר מלתא היא ממתניתין לעולם שימוש נותר לאו מלתא היא וה"ט דמטמאה קולית המוקדשין משום דיש שומר לטומאה קלה דהנה במשנתינו הקשה בפירש"י אהא דקולית נבילה הנוגע בה סתימה טהור דלטמא משום

שומר ותירץ דלא איתרבי שומר אלא באפשר ליגע מבפנים אבל בקולית סתימה לא אפשר ליגע מבפנים, ולפ"ז נוכל לומר דה"ט דמטמאה קולית המוקדשין משום שומר ואף דאי אפשר ליגע מבפנים מ"מ מטמאה, דהנה התוס' בשבת בפ' ר"ע ובב"ק (כ"ה:) הוכיחו התוס' דכלי חרס המוקף צ"פ מטמאה בהיסט ולא אמרי' כל שאינו מטמאה במגע אינו מטמא במשא כיון דעומד ליפתח בא לכלל מגע חשבינן לי' ולא דמי להא דמבעיא לן בחולין חישב לנקבה ולא נקבה מאי אי מטמאה התם אינה עומדת ליפתח אלא ע"י מחשבתו אבל הכא ממילא עומדת ליפתח ע"ש:

והנה התוס' בחולין (דף ע"ג) הקשו אהא דאמרינן התם חיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמי מדאמרינן לקמן בפ' העור והרוטב חישב עליו ואח"כ חברו טמא ופריך התם טומאת בית הסתרים היא ואמאי לא משני חיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמי כי הכא ותירצו דלא משני חיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי אלא הכא דהאבר אסור והשאר מותר כגון הכא דהאבר היוצא אסור והשאר מותר אבל התם דכל האבר אסור לא אמרינן חיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמי ע"ש, ולפי"ז האיך מוכח דשימוש נותר מלתא היא, דלמא אדרבה מש"ה מטמאה משום דשימוש נותר לאו מלתא היא וא"כ העצמות אינן טעונין שריפה דאי שימוש נותר לאו מלתא העצמות אינן טעונין שריפה כדאמרינן בחולין (דף פ"ג) וא"כ עומדין העצמות ליפתח להוציא המוח מן העצמות לשרוף המוח והעצמות אינן טעונין שריפה וא"כ ממילא עומדת ליפתח כיון דהמוח אסור והעצמות מותרין וא"כ מנ"ל דשימוש נותר מלתא היא אדרבה מש"ה מטמאה משום דשימוש נותר לאו מלתא והוי עצמות היתר וא"כ עומדין ליפתח אבל אי שימוש נותר מלתא היא אין עומדין העצמות ליפתח דגם העצמות טעונין שריפה אי שימוש נותר מלתא היא כדאמרינן בפסחים שם, אך באמת ניחא דשפיר דייק דשימוש נותר מלתא מדתנן קולית המוקדשין סתמא ומשמע אפי' קולית הפסח וקולית הפסח אינה עומדת ליפתח דאסור בפסח שבירת עצם דקסבר דבהי' לו שעת הכושר יש בו משום שבירת עצם ואפ"ה מטמאה ש"מ שימוש נותר מלתא היא ולפי"ז מתורץ תמיהת התוס' שהקשו דמאי קמ"ל מתני' היא דאי ממתני' ה"א דמיירי בעצמות קדשים דמטמאה משום דשימוש נותר לאו מלתא היא ומטמאה משום דעומדת ליפתח כמו שכתבנו וקמ"ל כדרב מרי דאפי' קולית הפסח מטמאה משום דשימוש נותר מלתא היא ודוק:

ובזה מתורץ קושי' הצל"ח בפסחים שהקשה דלמה אמר רב מרי הך דינא אמתני' דפסחים ולא אמתני' דחולין ששם עיקר מקומו דמיירי מטומאה עי"ש אבל לפמ"ש ניחא דעיקר חידושא דרב מרי מעצמות הפסח דבשאר קדשים אפי' אי שימוש נותר לאו

מלתא היא מטמאים משום דאי שימוש נותר לאו מלתא היא עומדין העצמות ליפתח כמו שכתבנו, אך עיקר חידושא דרב מרי דאפי' עצמות הפסח דאין עומדין ליפתח אפי' אי שימוש נותר לאו מלתא היא דאסור בהו שבירת עצם מ"מ בעי שריפה משום דשימוש נותר מלתא היא וא"כ כיון דעיקר רבותא דר"מ משום עצמות הפסח ולכך קאמר דינא אמתני' דפסחים ודוק כי חריף היא. (הסוף חסר):

סימן קמ

זבחים (דף מ"ה) בתוס' ד"ה אבל הקשו דל"ל למעוטי עצים ולבונה מטומאה משום דאין נאכלין ת"ל דאין איסור טומאה חל עליהם משום איסור מעילה דהא ר"ש ס"ל אין פיגול בעולין ואין נותר בעולין לפי שאין אחע"א וכן קשה מחטאות הפנימיות דל"ל למעוטי מפיגול לר"ש ומיהו שם י"ל דמשכחת לה לאחר שניתך הבשר דאז פקע איסור מעילה אבל מעצים קשה דיש בהם מעילה לעולם עיש"ה, והנראה לדעתי לתרץ קו' התוס' דהנה לכאורה הי' מקום לומר דבטמא פקע איסור מעילה כיון דלא חזי לגבוה וכדאמרינן במעילה (דף י') הכל מודים בבשר קדשי קדשים שנטמא דפטור ממעילה וכן מאימורי ק"ק לאחר שהעלן ע"ג המזבח כיון דל"ח לגבוה וא"כ הכ"נ בנטמא הבשר בעולה הו"ל למימר דליכא מעילה כיון דלא חזי לגבוה עוד:

אולם באמת אינו כן דמצינו בכריתות (י"ד) דחשיב חמש כריתות ואשם א' בטמא שאכל חלב וכו' ומסתמא נטמא החלב מקודם לאכילה כדאיתא בחולין (דף ק"א) ובזבחים דמקשי רבנן לריה"ג דס"ל דטמא שאכל בשר טמא פטור מכרת דכיון שנגע בו טמאהו הרי להדיא דאפי' בעולין שנטמאו איכא מעילה אבל טעמא בעי אמאי איכא מעילה הא לא חזי עוד לגבוה אולם רש"י ז"ל בכריתות (דף כ"ג) ד"ה בגסה תירץ זאת דכתב שם אע"ג דאיסור הנאה הוא דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלה לא ירד, א"כ בנטמא שפיר הוי חזי לגבוה כיון דאם עלה לא ירד:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' הנ"ל דלמה לי למעוטי עצים מטומאה לר"ש כיון דר"ש ס"ל אין אחע"א ולפי האמור מתורץ שפיר דהא ר"ש ס"ל בזבחים (דף פ"ג) דנסכים הבאים עם הזבח וכן מנחה הבאה עם הזבח תרד אם נטמאו דר"ש ס"ל דאין מזבח מקדש פסולין אלא הבאין בגלל עצמן אבל לא הבאין בגלל אחרים וא"כ בעצים שנטמאו אליבא דר"ש אפי' אם עלו ירדו דלא עדיפי מנסכים כיון דאין באין בגלל עצמן רק בגלל הזבח וא"כ שפיר איצטריך למעוטי אליבא דר"ש עצים דאין חייבים עליהם משום טומאה דליכא למימר דבלא"ה אין טומאה חלה על איסור מעילה דהא מכי נגע בהם הטמא

נטמאו ושוב לא חזי העצים לגבוה וליכא למימר דחזי לגבוה דאם עלו לא ירדו כמ"ש רש"י בכריתות דהא ר"ש ס"ל דכל הבאין בגלל אחרים אם עלו ירדו ועצים באין בגלל הזבח וא"כ שוב לא חזו עוד לגבוה וא"כ פקע איסור מעילה בעצים שנטמאו ושפיר ה"א דחייבי עליהם משום טומאה אליבא דר"ש ואיצטריך קרא למעוטי ודוק:

סימן קמא

זבחים (דף ל"ח ע"ב) מתקיף לה ר"א א"כ ליתלי' גבי מקולי ב"ש וחומרי ב"ה כו' ופי' רש"י דב"ש דסברי שתי מתנות אם פיגל במתנה ראשונה בלבד ל"ה פיגול דאין מפגלין לחצי מתיר והקשו בתוס' שם דלמא ס"ל לכולהו מפגלין לחצי מתיר א"כ אין כאן קולא לב"ש וחומרא לב"ה דלכ"ע במתנה הראשונה הוי פיגול אך אפי' פיגל בשני' בלבד הוי פיגול לב"ש ולב"ה דוקא פיגל בראשונה הוי פיגול אבל לא בשני' דכבר נגמרה העבודה בראשונה עיש"ה:

ולדעתי נראה לתרץ קו' התוס' דהנה במנחות (דף י"ג ע"ב) איתא אמר ר"ל אומר הי' ר' יוסי חין מתיר מפגל את המתיר אע"ג דס"ל לר"י מפגלין לחצי מתיר מודה הוא דאין מתיר מפגל את המתיר, והנה בזבחים (דף י"ג) איתא ושפיכת שיריים לא פסלא בה מחשבה והתנן כו' ומשני הא דאמר הריני זורק ע"מ לשפוך שיריים למחר הא דאמר הריני שופך שירים ע"מ להקטיר אימורים למחר א"כ זורק ע"מ לשפוך שירים למחר הוי פיגול, והנה התוס' בזבחים (צ"ט) ד"ה הא מני כתבו דמי עדיפי שירים משלש מתנות שבחטאת עיי"ש ולפי"ז לב"ה דס"ל דבמתנה אחת כיפר אם זרק מתנה הראשונה ע"מ לתת מתנה השני' למחר הוי פיגול דלא גרע מתנה השני' שבחטאת משירים והוי כמו זרק ע"מ לשפוך שירים למחר דהוי פיגול אבל לב"ש דס"ל שתי מתנות בודאי אם פיגל במתנה הראשונה ע"מ ליתן השני' למחר ל"ה פיגול אפי' אי ס"ל מפגלין לחצי מתיר דמ"מ מודו דאין מתיר מפגל את המתיר א"כ אי נימא דמפגלין לחצי מתיר איכא קולא לב"ש וחומרא לב"ה אם פיגל בראשונה ע"מ לתת השני' למחר דלב"ש לא הוי פיגול דאין מתיר מפגל את המתיר ולב"ה הוי פיגול דלא גרע מע"מ לשפוך שירים למחר דהוי פיגול ושפיר פריך וליתני' גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה. ודוק:

סימן קמב

ב"ק (דף מ') שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נזק ושואל חצי נזק כו' ונימא לי' אי תם הוי מודינא ומפטרינא כו' ומשני דאקדים בי דינא ותפסי', והנה

הרמב"ם בפ"ד מה' נזקי ממון לא הביא כלל הך אוקימתא דקדים ב"ד ותפסי' והקשו עליו דהא להרמב"ם תיקשי נימא לי' אי תם הוי מודינא ומפטרינא דהא הרמב"ם פסק דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ולדידי' תיקשי קו' הגמ' אי תם הוי מודינא ומפטרינא כמו שכתבו התוס' שם דהך פירכא אזלא למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור והיא תימה רבתא:

והנראה לדעתי לתרץ בטוב טעם דהנה חזות קשה לי אהא דקאמר אי תם הוי מודינא ומפטרינא דהא התוס' הקשו שם דאמאי לא נימא לי' אי תם הוה לא הוה משתלם רק כמו שהשור שוה והשתא משלם כל ח"נ מהעליי' אע"פ שאין השור שוה כל כך ותירצו דהשתא נמי לא משלם אלא בשויו של שור אלמא דהשומר לא משלם רק כפי השמירה שקיבל עליו והוא לא קיבל רק השמירה של תם וכן כתבו התוס' שם דהכא לש"ל צד תמות במקומה עומדת לענין להשתלם מגופו דעכ"פ כיון דאייעד לאו קנסא הוא והי' לו לשמור אותו א"כ מאי מקשה הוי מודינא ומפטרינא השתא נמי דהוא מועד יכול להודות ולפטור דמה לן שהוא מועד מ"מ הוא לא קיבל עליו שמירת מועד ולדידי' הוא קנס כמו דאינו משלם רק כפי שויו של שור אף שהיא משום דהוא סבר שהוא תם הכ"נ לא משלם כשהוא מודה כיון דהוא סבר שהוא תם ולדידי' הוא קנס והיא קו' מושכלת:

והנראה לדעתי בזה בהקדם ליישב קו' התוס' שהקשו אהא דפריך אי תם הוה מודינא ומפטרינא דהא תינח למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר, ונלע"ד לתרץ דכוונת הגמ' היא דהי' הברירה להודות שנגח לפני עדים אלו שהעידו אח"כ שראו שנגח ובכה"ג הוא פטור אפי' למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב כדאיתא לקמן (דף מ"ה) משום דהוי עדות שאאי"ל דאין אתה יכול לקיים בהו דין הזמה משום דהוא הודה בעצמו שהם ראו שנגח ולא נשאר רק הודאת פיו והוי מודה בקנס ושפיר מקשה אי תם הוי מודינא ומפטרינא אפי' למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב מ"מ היכי שאמר שהעדים ראו שנגח הוא פטור דהוי עשאאי"ל ולא נשאר רק הודאת פיו ודוק:

ולפי"ז מתורץ קושיתי כמין חומר דשפיר מקשה אי תם הוה מודינא ומפטרינא אע"ג דבידו להודות גם עכשיו ולמיפטר כיון דלדידי' הוא קנסא דקו' הגמ' היא למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב רק דקו' הגמ' היא דבידו הי' להודות דנגח בפני עדים אלו ואז הוי עשאאי"ל א"כ כשנמצא מועד בודאי הוא חייב דמידי הוא טעמא דעשאאי"ל ל"ה עדות כיון דהעדים אינם יראים לומר שקר כיון דאין אתה מקיים בהו דין הזמה והא תינח אם הי' תם אבל כשנמצא מועד שפיר הוי עדות שאי"ל אע"ג שהשומר בעצמו

הודה שנגח בפני עדים אלו מ"מ יכול אתה לקיים בהו דין הזמה משום הח"נ שחייבין הבעלים לשלם וממילא גם השומר חייב כשהודה כיון דס"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב רק קו' הגמ' היא דבידו להודות שנגח בפני עדים אלו והוי עשאאי"ל אבל כשהוא מועד שפיר הוי עשאי"ל משום מחצה של הבעלים ושפיר חייב גם השומר:

ולפי"ז שפיר מתורצים דברי הרמב"ם דלא הביא דקדים ב"ד ותפסי' דאדרבה כיון דהרמב"ם סבירא לי' דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור לא קשה לדידי' אי תם הוה מודינא ומפטרינא דהשתא נמי יכול להודות וליפטר דלדידי' הוי קנסא וקו' הגמ' אי תם הוה כו' היא רק למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ודוק כי חריף:

סימן קמג

רמב"ם פ' ט"ו מה' מעשה קרבנות ה' י"ד.

הרמב"ם פסק בה' מעשה קרבנות דיין הבא בנדבה לספלים ותמה עליו הכ"מ דהא אמרינן דשמואל דס"ל מביא ומזלפו על גבי האישים ס"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר ואנן קיימ"ל כר"ש ואמאי לא פסק הרמב"ם כשמואל, ולחומר הנושא אענה גם אנכי את חלקי לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל התמוהין ובהקדם לתרץ קו' התוס' בכתובות (דף ו' ע"א) ד"ה האי מסוכרייתא שהקשו אהא דאמרינן מזלפין על גבי האישים הא הוי פסיק רישיה דא"א שלא יכבה, ונראה לי לתרץ דהנה איתא בגמ' בכורות שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר גוזז במספרים ואינו חושש וכתבו התוס' שם בד"ה גוזז במספרים ואינו חושש דעיקר החשש היא שמא יגזוז יותר מהצורך הפרה אבל מה שגזז לצורך הפרה מותר ואין שום חשש איסור כלל וכן הביאו בתוס' שם פי' הקונט' דמשמע משם דמה שגזז לצורך מותר. ועיין בשלטי גבורים פ' שבועת העדות שכ' דמותר למחוק את השם מ"מ לתקן והביא ראי' מהא דגוזז במספרים דמותר הואיל והוא לצורך המצוה עיי"ש. ועפי"ז יתורץ קו' התוס' הנ"ל היטב דשפיר מותר הכא לזלפו על גבי האישים טיפים דקים כמצותו אע"ג דבודאי יכבה דאותו שעשה לצורך מותר כס' התוס' בכורות רק דחששא הוא דילמא יזלף טיפים גסים היינו שהם שלא לצורך ושפיר הוי דבר שאין מתכוין ולא הוי פסיק רישיה כיון דאפשר שלא יזלף רק טיפים דקים שהם לצורך ולא יותר מהצורך ואפשר להעמיס זאת ברש"י זבחים (דף צ"א) בד"ה והא ר"ש עיי"ש היטב ודוק:

ולפי"ז שוב שפיר ל"ק כלל קו' הכ"מ על הרמב"ם דהנה התוס' במנחות (דף צ"א ע"ב) ד"ה דמייתי ומתני חידש לן דהיכי קאמר ר"ט מזלפו על גבי האישים היא רק בסתם

אבל במפרש לספלים היא לספלים עיי"ש בתוס' וא"כ לפי"ז תיהדר קו' התוס' כתובות לדוכתא הא הוי פסיק רישיה ושוב ליכא לתרץ תירוץ הנ"ל דמש"ה לא הוי פסיק רישיה כיון דאפשר שלא יזלף יותר מהצורך דהא תינח אם לא אפשר בענין אחר רק בענין זה שפיר אמרינן בזה כיון דמצותו בכך וא"א בענין אחר מותר לעשות כן אע"ג דבודאי יכבה כיון דא"א בענין אחר אבל השתא לפי סברת התוס' מנחות דהיכי דמפרש לספלים היא לספלים א"כ אפשר בענין אחר דהיינו שיפריש בפירוש לספלים ולא הוי מצותו בכך, וכעין זה מתרץ הגמ' בזבחים שם (דף צ"א) אפשר דיתיב ונטר אלא ע"כ צריכין אנו לומר דהש"ס לא אזלו בשיטת התוס' מנחות דהיכי דמפרש לספלים היא לספלים וכמו שמבואר בתוס' קידושין נ"ה ד"ה ודלמא דאפי' במפרש לספלים הוי לאשים וא"כ א"א בענין אחר והוי מצותו בכך ע"כ פסקינן דמזלפו על גבי האישים, ולפי"ז נוכל לומר דהרמב"ם אזי בשיטת הגמ' מנחות דמייתי ומתני וע"כ צ"ל כס' התוס' שם דהיכי דמפרש לספלים היא לספלים וא"כ לדידי' שפיר קשה קו' התוס' כתובות הא הוי פסיק רישיה כנ"ל דהא אפשר בענין אחר דהיינו דאפשר לפרש לספלים וע"כ פסק הרמב"ם לספלים וממילא אי אמרינן דהדין כן היא לספלים אפי' הוא לא מפרש לספלים נמי אמרינן דבודאי כוון לספלים כיון דהדין כן היא ושוב לא קשה קו' הכ"מ על הרמב"ם:

ולפי"ז מה טוב ומה נעים יתורץ קו' התוס' זבחים (דף צ"א) בד"ה הא ר' יהודה והא ר"ש שהקשו דה ר"ע ס"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ואמאי סבירא לי' לספלים ולפי הנ"ל אתי שפיר דהוא אזיל בשיטת הש"ס מנחות דמייתי ומתני וא"כ מוכרח לומר כסברת התוס' שם דאם הוא מפרש לספלים היא לספלים וא"כ לדידי' קשה קושית התוס' הא הוי פסיק רישיה כנ"ל כדתרצינן לעיל בדברי הרמב"ם משום דאפשר בענין אחר כמ"ש לעיל ודוק:

סימן קמד

עיין ברמב"ם ה' מעשה הקרבנות פ' ב' ה"ט בירוצי המדות של סולת חול שאין גב העשרון קודש ובירוצי היין והשמן קודש לפי שהוא יורד על גב הכלי וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ ולמה יתקדשו הבירוצין אע"פ שאין כונת המודד אלא למה שבכלי בלבד כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול עיי"ש דין זה היא במשנה בפ' שתי מדות (דף צ') ופסק כת"ק, והנה התוס' (בדף פ"ח) ד"ה בירוצי כתב דלמ"ד לא נתקדשו ניחא הא דאמר לקמן מותר נסכים לקיץ המזבח ומפרש ר' חייא בר יוסף דיש להם פדיון כו' אבל למ"ד נתקדשו קשה הא אין להם פדיון, ותירצו דמיירי בנסכי ציבור דלב ב"ד מתנה

עליהן ע"כ, ואח"כ הקשו וא"ת ונגזור שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול כדגזרינן התם לר' יוסי בלח דנעקר ולעיל בפ' התודה, וי"ל דהכא לא גזרינן דאמרו בנפשייהו בירוצין לא נתקדשו, ע"כ דברי התוס' עיי"ש, והקשה המל"מ דכפי הנראה מדברי התוס' האלו דגזירה זו דשמא יאמרו שייכא אף דכשאנו מצריכין פדיון דאכתי יאמרו העולם שיש פדיון לקדושת הגוף א"כ קשה אהא דאמרינן בפ' שתי מדות במאי קא מיפלגו ת"ק ור"י ת"ק סבר מדות הלח נמשחו בין מבפנים בין מבחוץ מדת יבש נמשחה מבפנים ולא מבחוץ כו' ר' יוסי סבר אידי ואידי נמשחו מבפנים ולא מבחוץ והכא ה"ט דלח נעקר ומגווה דמנא קא אתי והיבש אינו נעקר וכי נעקר מאי הוי גברא למאי דצריך קא מכוון אמר רב דימי כו' רבינא אמר לעולם אימא לך כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול עיי"ש, א"כ קשה דכיון דרבינא חייש לגזירה זו אמאי יש לו פדיון אכתי יאמרו שיש פדיון לקדושת הגוף כו':

ונראה לדעתי לתרץ קו' המל"מ בטוב טעם ודעת, דהנה הקשיתי אהא דמקשה ר' יוסי דסבירא לי' דמדת הלח בירוצה קודש משום דהלח נעקר ומגווה דמנא קא אתי וכי נעקר מאי הוי גברא למאי דצריך קא מכוין הא ר' יוסי בעצמו ס"ל בעירובין (דף ל"ז) גבי שני לוגין שאני עתיד להפריש דאין ברירה וא"כ כיון דהבירוצין היו מתחילה בשולי הכלי רק אח"כ כשנתמלא הכלי צף מה שלמטה למעלה וא"כ איך נימא דלא קדיש משום דלא קא מכוין לקדש הבירוצין הא כבר נתקדש כשהי' בפנים וע"כ צ"ל דהוברר הדבר דמה שצף למעלה לא הי' מכוון לקדש הא בדאורייתא ס"ל לר"י דאין ברירה, וא"ל דהא קיי"ל דאין כלי שרת מקדשין אלא שלמים כדאיתא בזבחים (דף פ"ח) אין מלאים אלא שלמים וא"כ לא נתקדש אפי' מה שבפנים הכלי עד שנתמלא כל הכלי ואז כבר צפו הבירוצין וא"כ אין צריך כלל לברירה דקודם שנתמלא לא הי' קדיש כלל וכשנתמלא אז אינו מכוון לקדש הבירוצין ושפיר מקשה הש"ס גברא למאי דצריך ק מכוון דבאמת זה אינו דקו' הש"ס היא לר"י ור"י ס"ל שם בזבחים ובמנחות (דף ח') דהא דאין מקדשין אלא שלמים דוקא בזמן שאין דעתו להוסיף אבל בזמן שדעתו להוסיף ראשון ראשון קדיש וא"כ שפיר נתקדש לר"י מה שבפנים אפילו קודם שנתמלא הכלי וא"כ אמאי מקשה הש"ס לר"י דנימא גברא למאי דצריך קא מכוון הא ר"י ס"ל דאין ברירה, והיא קושיא נפלאה לדעתי:

והנראה לדעתי לתרץ זאת דהנה דעת רש"י ז"ל בפרק שתי מדות (דף צ') דלינה פוסלת בבירוצין אע"פ שלא הי' שם זבח, דפירש אהא דאיתא שם ואם לנו איפסלו בלינה דלנו לפי שאין שם זבח אחר, א"כ מוכח להדיא דרש"י ס"ל דלינה פוסלת בבירוצין אפי' בלא

הי' שם זבח אחר, ובאמת קשה מאד לדעת רש"י דהא אמרינן במנחות (דף ע"ט) אמר זעירי אין נסכים מתקדשין אלא בשחיטת הזבח ופירש רש"י שם דלענין לפסלו בעינן שחיטת הזבח ומקודם שחיטת הזבח אינן נפסלין בלינה וא"כ קשה איך נוכל לומר דבירוצין מפסלי בלינה אפילו באין שם זבח אחר הא אפי' נסכים בעצמן לא מפסלי בלינה קודם שחיטת הזבח א"כ אפילו אם נימא דהבירוצין קודש עכ"פ הזבח לא נשחט על הבירוצין ואיך מפסלי בלינה באין שם זבח אחר, ולכאורה היא קושיא חמורה מאוד: **אמנם** באמת ניחא דהנה התוס' במנחות (דף ט"ו) ד"ה אפשר הקשו לדעת רש"י דנסכים לא מפסלי בלינה קודם שחיטת הזבח ממשנה שלימה פ"ב דמעילה גבי נסכים קדשו בכלי הוכשרו לפסול בלינה, ותירצו דשם מיירי בנסכים הבאים בפני עצמם מש"ה מפסלי בלינה משקדשו בכלי, ובזה נראה לדעתי מילתא חדתא דאם נימא דהבירוצין אין קודש עוד הם חמורים מנסכים גופייהו דנסכים בעצמם כיון דבאים עם הזבח לא מפסלי בלינה קודם שחיטת הזבח משא"כ הבירוצין דהזבח לא נשחט עליהם הוי כמו נסכים הבאים בפני עצמם דמפסלי בלינה משקדשו בכלי ודוק, ולפמ"ש נוכל לומר דהכי מקשה הש"ס וכי מעקר מאי הוי גברא למאי דצריך קא מכוון וא"כ אמאי מפסלי בלינה באין שם זבח אחר, ובזה אין לומר דכיון דנתקדש מתחילה כשהי' בשולי הכלי א"כ אף אחר שצף למעלה לא נוכל לומר דיצא לחולין משום גברא למאי דצריך קא מכוון דאין ברירה, דמה בכך דנתקדש מתחילה כשהי' בפנים בטרם שנתברר שיהיו זאת הבירוצין וממילא הוא קדיש אף לאחר שנתברר שהם הבירוצין דאין ברירה, דא"כ עכ"פ לא עדיף מהנסכים עצמם דכיון דקודם שנתברר שהם הבירוצין נתקדש ואז אין לו רק קדושת נסכים הבאים עם הזבח ונסכים הבאים עם הזבח לא מפסלי בלינה קודם שחיטת הזבח לדעת רש"י ואמאי מפסלי הבירוצין בלינה באין שם זבח אחר, ודוק היטב:

ולפ"ז מתורץ קושיית המל"מ כמין חומר דלפי מה שכתבנו נוכל לומר דאין כוונת רבינא דאמר גזרינן שמא יאחרו מוציאין מכלי שרת לחול דהעולם יאמרו דמוציאין נסכים עצמן ג"כ לחול ומש"ה הקשה המל"מ דא"כ אפילו פדיון לא יועיל, רק דבאמת לזה לא חיישינן שיאמרו דנסכים עצמן שווין לבירוצין דאדרבה העולם יאמרו דרק הבירוצין לא נתקדשו דגברא למאי דצריך קא מכוון כקושיית הש"ס, אך כוונת רבינא דשמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול הוא על הבירוצין גופייהו דאם נאמר שהבירוצין אין להם קדושת נסכים הבאים בפ"ע העולם יסברו דהבירוצין לא נתקדשו כלל משום דגברא למאי דצריך קא מכוון ויוצא לחולין גם בלא פדיון ובאמת קדשו הבירוצין לענין שלא יצא לחולין בלא פדיון אע"ג דגברא רק למאי דצריך קא מכוון דהא מתחילה נתקדשו בשולי הכלי ואף

שנתברר אח"כ דהם הבירוצין הרי ר' יוסי סבירא לי' דאין ברירה כקושיין ורק דמהני בהו פדיון משום דעכ"פ הם מותר נסכים ולקיץ המזבח אזלו, ושפיר מתורץ קושיית המשנה למלך כמין חומר ודוק היטב בזה:

יעקב ווייזנפלד.

סימן קמה

דרוש לשבת הגדול שנת תרנ"ב.

פסחים (ל"ב) האוכל תרומת חמץ בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כו' תנן האוכל תרומת חמץ בשוגג משלם קרן וחומש אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם שפיר אלא אי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא הא מני ריה"ג הוא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה אי הכי אימא סיפא במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים אי ריה"ג אמאי פטור ומשני סבר לה כר' נחוניא בן הקנה דס"ל דכרת פוטר מן התשלומין עיי"ש, והנה הרמב"ם בפי' המשניות שם כתב וז"ל עוד אבאר לך במס' מכות שכל האוכל חמץ הוא לוקה והעיקר אצלינו שאין אדם לוקה ומשלם לפיכך פטור מתשלומין ומדמי עצים שיעורו אפי' דמ"ע אינו משלם לפי שהוא אסור בהנאה ולפיכך אפי' ד"ע אינו משלם והקשה התוסיו"ט למה הוצרך הרמב"ם לטעם דאין לוקה ומשלם הא בלא"ה פטור משום דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא והוא הטעם שכתב בחיבורו, ומלבד זאת תמהו הלא דבריו סותרים זא"ז תוכ"ד דהתחיל וכתב דטעמא דפטור משום דאין לוקה ומשלם וסיים משום דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא כנ"ל ודבריו הם מרפסין איגרי באמת:

והנראה לדעתי לתרץ דהנה לכאורה חזות קשה לי אהא דמשני הא מני ריה"ג הוא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה דהנה לעיל בסוגיא דאוכל חמץ של הקדש כתבו התוס' בד"ה רב אשי דמכאן מוכיח ר"י דמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר עליו דאל"כ אמאי מעל לריה"ג דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה הא מיד כשיפדה אותו הוא שלו ומודה ריה"ג דשלך אי אתה רואה אלא ודאי לא עבר משום דהוי להנל"ע עיי"ש אולם הש"א תמה עליו דהא אפי' בלהנל"ע לא מצינו דלא יעבור עליו רק דאם עבר אינו לוקה אבל איסורא מיהו עביד ואמאי ישתנה להנל"ע דבל יראה מכל שאר לאוי הנל"ע דעלמא ותירץ הש"א דהכא מיירי בח"ש דליכא ב"י ולכך מעל לריה"ג ולפ"ז קשה לי אהא דמשני ריה"ג הוא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה דהא הכא לא מיירי בח"ש דבתרומה אינו חייב רק על כזית וא"כ אפי' לריה"ג א"י למכרו לישראל דהכא תיקשי קו' התוס' הנ"ל דהא כשיקנה אותו

הישראל יעבור עליו בב"י ולנכרי ג"כ א"י למכרו דהא אפי' לריה"ג דס"ל דמותר בהנאה אינו מותר רק להסיקו תחת תבשילו אבל לא למכרו לעכו"ם דאם מוכר אותו עובר על ב"י ועל עשה דתשביתו רק בשעת השבתה מותר לר"י ליהנות ממנו אבל למכרו לנכרי א"י אפי' לריה"ג וכן כתב המק"ח בסי' תל"א והביא ראי' מדברי התוס' פסחים (כ"ה ד"ה ר"ש עיי"ש א"כ קשה אמאי חייב המזיק והאוכל תרומת חמץ אפי' לריה"ג דכיון דאפי' לריה"ג אינו יכול למכרו לשום אדם רק לו לבדו מותר ליהנות ממנו בשעת הסקה, והנה התוס' כתובות (דף ל"ד) ד"ה סבר לה דעד כאן לא קאמר ר"מ אלא בשורף שטרות שהוא ממון ראוי לכל העולם אבל שור אינו ראוי אלא לזה ועיין בש"ך סי' שפ"ו ס"ק א' וס"ק י"א ועיין בנתיבות סי' קמ"ח דאם הזיק דבר שאינו שוה למכרו וליקח דמים בעדו רק ששוה לאיש ההוא אין המזיק חייב לשלם בעדו שהביא ראי' לזה מפרק החובל לענין טוה"נ אבל לא הביא דברי התוס' בכתובות והש"ך סי' שפ"ו הנ"ל וא"כ אפי' לריה"ג אמאי חייב באוכל תרומת חמץ כיון שאינו שוה למכרו וליקח דמים בעדו אפי' לריה"ג ואינו שוה רק לו להנות ממנו בשעת השבתה וזה ל"ה בר דמים לשלם בעדו:

אולם באמת ניחא דהנה הש"ך בסי' ק"ז ס"ק ח' כתב דאפי' להסוברים דמזיק שעבודו של חברו פטור היינו דוקא אם לא נטל דמים אבל אם נטל דמים חייב משום דמשתרשי לי' וכדאמרינן בחולין (דף קל"ד) גבי מזיק מתנות כהונה דפטור דשאני התם גבי מי שאנסו המלך גרנו דחייב לעשר דקא משתרשי לי' ולכך חייב באוכל תרומת חמץ אע"ג דאינו שוה לכל אדם רק לו לבדו היינו אם הזיקו פטור בממון שאינו שוה רק לו לבדו אבל אם אכלו חייב משום דקמשתרשי לי':

ובזה מתורץ קו' התוס' בכתובות (דף ל"א) אהא דמשני הכא ה"מ רנבה"ק הוא דאמאי לא נימא מידי דאגבי' קני' ולפמ"ש ניחא דבשעת הגבהה לא חייב כלל כיון דאינו ממון השוה לכל אדם רק בשעת אכילה חייב משום דמשתרשי לי' אבל בעידן הגבהה לא מיחייב כלל כיון דאינו ממון השוה לכל אדם ודוק:

ובזה מתורץ קו' האור חדש דאמאי הוצרך לומר ה"מ ריה"ג הוא ואמאי לא קאמר ה"מ אבא שאול הוא דמחייב על שוה פרוטה אע"ג דליכא כזית וא"כ ליכא ב"י ויוכל להשהות אותו לאחה"פ ושפיר הוי בר דמים ובסיפא הוא פטור משום כרת דרנבה"ק הוא, ולפי האמור ניחא דאם נימא דאבא שאול הוא דמחייב על ש"פ והוי בר דמים דיכול להשהות אותו לאחה"פ וא"כ תהדר קו' התוס' לדוכתא דנימא מידי דאגבי' קני' ולכך הוצרך לומר ריה"ג הוא ולדידי' אינו ממון השוה לכל אדם ולש"ל לדידי' מידי דאגבי' קני' ואינו חייב רק בשעת אכילה דקמשתרשי לי' ודוק:

ולפ"ז אתיין דברי הרמב"ם בפי' המשניות כמין חומר, דהנה הרמב"ם פסק דלפי דמים משלם ולכך פסק דפטור אם אכל תרומת חמץ והמשנה יפרש כריה"ג ולכך כתב דמש"ה פטור במזיד משום קלב"מ דמלקות פוטר מתשלומין דבלא"ה הי' חייב בתשלומין דראוי להסיקו תחת תבשילו וא"כ חייב אם אכלו דקמשתרשי לי' רק דקשה דאמאי לא נימא מידי דאגבי' קני' לכך הוצרך לומר לפי שהוא אסור בהנאה היינו דגם לריה"ג. הוא אסור בהנאה דבשאר הנאות הוא אסור גם לריה"ג דדוקא להסיקה תחת תבשילו הוא מותר וא"כ אינו ממון השוה לכל אדם והמזיק ממון כזה הוא פטור רק בשעת אכילה משום דמשתרשי לי' אבל בשעת הגבהה לא קני', ודוק היטב כי כפתור ופרח הוא:

אולם קשה ל"ל להרמב"ם לומר הטעם דלש"ל מידי דאגבי' קני' משום דאסור בהנאה ת"ל דהא איכא מלקות משום ב"י דהרמב"ם פסק דקונה חמץ בפסח לוקה וא"כ מלקות דב"י פוטר מתשלומין:

והנראה לדעתי לתרץ דהנה דעת התוס' דב"י הוי להנל"ע אך הרמב"ם דס"ל דלא הויל הנל"ע צ"ל דה"ט דהוי לאו הכולל יותר מעשה כיון דתשביתו ליכא בנשים דהוי מעשהז"ג וב"י איכא בנשים ולכך לא הוי להנל"ע, אולם ביומא (דף ל"ו) איתא בלאו דנבילה קמיפלגי ר"ע סבר לאו מעליא הוא וריה"ג לאו סבר לאו מעליא הוא והתוס' כתבו שם דבספר א' איתא לאו דנבילה וטריפה איכא בינייהו והנה התוס' כתבו דטריפה ל"ה להנל"ע כיון דהלאו כולל ג"כ קדשים שיצאו חוץ למחיצתן ואהנך לא קאי העשה דלכלב תשליכון ולכאורה קשה לגירסת הספר דלאו דטריפה איכא בינייהו הא טריפה הוי לאו הכולל יותר מעשה, אולם לדעתי נראה דהא הטעם דלאו הכולל יותר מעשה ל"ה להנל"ע הוא דכיון דהלאו כולל יותר מעשה א"כ לא הוי העשה תיקון הלאו דהא יש בלאו דברים אשר אינם בעשה כלל אולם לריה"ג דס"ל דלאו דנבילה הוי להנל"ע אע"ג דעשה דבתרי' מעיקרא משמע דהא נתינתה לגר א"א לאחר שעבר על הלאו ואפי"ה הוי להנל"ע לריה"ג משום דכתיב עשה בתר הלאו ולא דמי ללאו דחסימה וכמו שפי' רש"י א"כ אין הטעם לדידי' הא דאין לוקין על להנל"ע משום דהעשה הוא תיקון הלאו דהא לאו דנבילה בודאי ל"ה תיקון הלאו דהא העשה דבתרי' מעיקרא משמע ואפי"ה הוי להנל"ע משום דלא דמי ללאו דחסימה ולכך אפי' לאו הכולל יותר מעשה הוי להנל"ע לריה"ג ושפיר גרסינן לאו דנבילה וטריפה איכא בינייהו דלריה"ג הוי להנל"ע אפי' בלאו הכולל יותר מעשה, וא"כ שפיר הי' מוכרח הרמב"ם בפי' המשניות לומר דמשה"כ לא אמרינן מידי דאגבי' קני' כיון דאסור בהנאה אפי' לריה"ג ורק להסקה תחת תבשילו הוא מותר וכיון דלא שוה לשום אדם לש"ל מידי דאגבי' קני', אבל אי לאו הכי אע"ג

דאיכא ב"י אפיה"כ הוי אמרינן מידי דאגבי' קני' דלריה"ג אפי' לאו הכולל יותר מעשה הוי להנל"ע והוי ב"י לדידי' להנל"ע והמשנה אתי' כריה"ג א"כ א"ל דמלקות דב"י פוטרו מתשלומין ולכך לא אמרינן מידי דאגבי' קניא דלריה"ג אין לוקין על לתא דב"י ולכך הוצרך הרמב"ם לומר דמש"ה לא אמרינן מידי דאגבי' קני' כיון דאסור בהנאה ודוק:

ובזה יש לתרץ קו' האור חדש בשם התוסיו"ט דלמה הוצרך הרמב"ם לפטרו משום מלקות דחמץ ת"ל משום מלקות דתרומה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש, ולפי האמור ניחא דהא דאיתא שם במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים היינו אם תרומה טמאה היא פטור מדמ"ע כדפירש רש"י שם ולכאורה קשה האיך חל איסור חמץ על איסור תרומה כמו שהקשה הצל"ח אהא דחלה שנטמאת ותירץ דחמץ הוי איסור מוסיף משום לתא דב"י וב"י, והנה נודע מ"ש המל"מ בה' יסודי התורה דכל היכי שאין מלקות באיסור הנוסף לא הוי איסור מוסיף ומה"ט ל"ה איסור הנאה איסור מוסיף כיון דאין לוקין על הנאה וא"כ הכא דהמשנה אתיא לריה"ג וריה"ג ס"ל דב"י הוי להנל"ע אע"ג דהלאו כולל יותר מהעשה כמו שכתבנו וא"כ לדידי' ל"ה ב"י איסור מוסיף כיון דליכא מלקות על ב"י וכל היכי דליכא מלקות באיסור הנוסף ל"ה איסור מוסיף ואיסור הנאה דחמץ ל"ה ג"כ בלא"ה מוסיף לדידי' כיון דס"ל דחמץ מותר בהנאה וא"כ האיך חל לדידי' חמץ על איסור תרומה טמאה וע"כ צ"ל דהי' שוגג על איסור תרומה טמאה ומזיד על איסור חמץ, והנה המהרי"ט כתב דאם הי' שוגג על איסור הראשון ומזיד על השני בזה לא אמרינן אין אחע"א וחייב על השני והכ"נ חייב על החמץ כיון שהזיד בחמץ ולכך הוצרך הרמב"ם לומר דפטור משום מלקות דחמץ ולא משום מלקות דתרומה דהכא איירי ששגג בתרומה ובמזיד פטור מתשלומין מיירי שהזיד בחמץ לבד וא"כ ליכא מלקות משום תרומה רק משום חמץ ואפי"ה אמרינן קלב"מ דהרמב"ם לא ס"ל כהתוס' דשוגג דתרומה הוא משום כפרה ולא אמרינן קלב"מ וגם בשוגג דתרומה אמרינן קלב"מ וכל המשנה מיירי בשוגג בתרומה רק דרישא מיירי בשגג בחמץ וסיפא בהזיד בחמץ ופטור משום מלקות דחמץ, ודוק:

סימן קמו

כבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה אלימלך אשכנזי אבד"ק האראדענקא.

ע"ד הערתו בזבחים (דף מ"ב) אלו דברים שאין חייבין עליהם משום פיגול הקומץ והקטורת והלבונה והדם וכתבו התוס' שם ותימא הוא אם לא יתחייב בשירי הדם משום פיגול הא יש להם מתירין שהמתנות מתירות את השירים ליסוד כמו שמתירות את

האימורים ושמא כיון דכל טיפה וטיפה ראוי לזריקה חשיב כולי' מתיר והקשה מהא דאיתא בכריתות (דף י"ד) יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ארבע חטאות ואשם א' כו' ומקשה וניתני שש חטאות ונוקמא כגון דאכל כזית דם ומשני בחדא אכילה קא מיירי בשתי אכילות לא קמיירי ולפי ספיקת התוס' הנ"ל שיתחייב בשירי הדם משום פיגול אכתי לוקמי כגון דאכל שירי הדם שהי' פיגול ושפיר מיירי בחדא אכילה כיון שהפיגול בדם עצמו, הערה נכונה העיר:

והנראה לדעתי לתרץ בטוב טעם, דהנה לכאורה קשה דל"ל למעוטי דם מפיגול משום דהוא גופי' מתיר ת"ל דאין אחע"א דהא איסור דם הוא חל מקודם דחל איסור פיגול דאיסור פיגול הוא רק משקרבו מתיריו ולדעת התוס' שם ד"ה הקומץ דאי דם הוי בר חיובא בפיגול הוי דינו משיקדש בכלי דאם אין לו מתירין משיקדש בכלי אפי"ה איסור דם הוא מקודם שיקדש בכלי והאיך חל איסור פיגול על דם וכמו כן הקשו בתוס' לקמן (דף מ"ה ע"ב) ד"ה אבל דל"ל קרא למעוטי דם מנותר וטומאה ת"ל דאין אחע"א:

אולם באמת ניחא דאיסור פיגול הוי איסור מוסיף על איסור דם כדאיתא בכריתות שם לענין נותר מיגו דאיתוסף איסורא לגבי גבוה איתוסף נמי לגבי הדיוט והכ"נ פיגול הוי מוסיף לגבי גבוה ושפיר חל פיגול על דם ולפ"ז לא נוכל לחייב משום פיגול בשירי דם דהנה בתוס' זבחים (דף ל"ד ע"ב) ד"ה פסול כתבו בשם הר' אפרים דהך בעיא דפסול מהו שיעשה שירים אמתני' דכל הפסולין שעלו אם עלו לא ירדו קאי דלכתחלה לא יעלו וקמבעיא לי' אם זרק פסול מהו שיעשה שירים להיות נשפכין לכתחילה ליסוד כמו בכל שירי הדם או לא ואסור לזרקם לכתחילה וישפכו לאמה וא"ל ר"י אין עושה שירים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו עושה שירים ואם זרק זריקת פיגול השירים נשפכין לכתחילה ליסוד ולפ"ז בשירי דם אין לחייב משום פיגול דאין איסור פיגול חל על איסור דם וא"ל דהוי איסור מוסיף לגבוה דכיון דעל דם המתנות אינו חייב משום פיגול דהוא גופי' מתיר והקו' היא רק על שירי הדם ועל השירים א"ל דהוי איסור מוסיף לגבוה דהא השירים חזיין לגבוה כדמעיקרא דאם לא הי' פיגול הי' ראוים ליסוד ועכשיו נמי הם ראוים ליסוד דחוץ לזמנו עושה שירים להיות נשפכין ליסוד לכתחילה ומאי איסור מוסיף איכא הכא אך עכצ"ל דהתוס' מיירי כגון שהביא שתי שערות אח"כ דהוי איסור ב"א כמו שכתבו התוס' זבחים (דף מ"ה) ד"ה אבל אולם הסוגיא דכריתות לא מיירי בשהביא שתי שערות אח"כ כמו שכתב הרי"ף ביבמות פ' ד' אחין מדקאמר שם דהוי כולל ומוסיף מכלל דלא מיירי באיסור ב"א א"כ ליכא בשירי הדם משום פיגול דאין איסור פיגול חל על איסור דם כיון דבשירי הדם ליכא מוסיף לגבי גבוה דגם עכשיו הם כשרים לכתחילה ליסוד

כדמעיקרא ושפיר משני בחדא אכילה מיירי בשתי אכילות לא קמיירי. ודוק כי הוא כפתור ופרח.

והנני בזה ידידו דו"ש:

סימן קמז

שוי"ר לכבוד האברך החריף ושנון וך השכל חכם ושלם סופר מהיר מו"ה שרגא פייביש ראהטין נ"י מעיר קוליקוב [**הוא הרב הגאון אבד"ק זלאטשיב זי"ל**].

אשר תמהת על דברי הט"ז ביור"ד בסי' רל"ד אהא דאסרה תשמיש על כל העולם אם הפר לה הבעל אינה מותרת לו רק עד שתתגרש ואחר שתתגרש אסורה לו ג"כ והקשה הב"י הא בדברים שבינו לבינה מותרת אם הפר לה עד שתנשא לאחר ותירץ הרש"ל דש"ה דכיון שאסרה כל העולם עליה אלא שהבעל נכלל ביניהם מש"ה אינו מיפר חלקו אלא בעודה תחתיו וכתב הפרישה והב"ח דבזה מתורץ גם קו' הראשונה של הב"י דמה"ט שפיר חל הנדר אע"ג דמשועבדת לו מטעם שהיא כללי והט"ז תמה עליהם מהא דנדרים פ"ט דיקדשו ידי לעושיהם דמוכח משם דאף בקונם כללי אינו חל הנדר היכא דמשועבדת לבעל ע"כ כתב הט"ז דכוונת רש"ל בתירוצו רק על קושי' השני' ולא על הראשונה וע"ז תמהת דקשי' של הט"ז תיסוב גם על התירוץ של הקושי' השני' דהא שם אמרינן דמיפר משום שמא יגרשנה ותהי' אסורה לחזור לו אלמא דגם בכולל יכול להפר אף לאחר שיגרשה ולכאורה היא תמי' גדולה:

והנראה לתרץ בהשקפה הראשונה והיא דלדעתי נראה מלתא חדתא דהא דחידש הרש"ל דבקונם כללי כיון שאסרה עצמה על כל העולם והבעל בכללם אי לזאת אם הפר חלקו אינו מיפר רק בעודה תחתיו ולא לאחר שתתגרש היינו דוקא היכא שהי' באפשרי שתאסר א"ע על כל העולם זולת הבעל ולכך היכא שכללה את הבעל עם כל העולם נידון גם הבעל לאחר הגירושין כמו כל העולם ואינו מיפר חלקו רק בעודה תחתיו אבל היכא שהאיסור שאסרה עצמה על כל העולם לא הי' לו מקום לחול בלתי אם תאסר א"ע גם על הבעל א"כ בזה אדרבה כל העולם גרורין אחרי האיסור שאסרה עצמה על הבעל דזולת זה לא הי' חל גם עליהם בזה הדין כאילו הי' רק דברים שבינו לבינה בלבד דחל ההפרה אפילו לאחר שתתגרש, ובזה שפיר מתורץ קושי' דהנה נודע מה שהקשה הר"ן בנדרים ובכתובות על הא דאמרינן התם דמש"ה חייל הנדר שאסרה את מעשה ידיה על הבעל משום דקונמות מפקיע מידי שעבוד ובעודה תחתיו לא חייל הנדר משום דאלמוה לשיעבוד יבעל והקשה הר"ן דא"כ הדרא קושי' השני' לדוכתא דמי איכא מידי

דהשתא לא חייל הנדר ולקמי' חייל ותירץ הר"ן כיון דמדינא חייל הנדר תיכף משום דקונמות מפקיע מידי שעבוד רק דרבנן היא דאלמוה לשעבודא ולכך שפיר חייל הנדר לאחר הגירושין כיון דמדינא חייל הנדר תיכף, והנה נודע מה שחידש הר"ן בנדרים ריש פ' השותפין דהמשכיר יכול לאסור ביתו על השוכר ועל אחר אינו יכול לאסור משום דכשאוסר על השוכר שפיר מהני דכיון דקונמות מפקיע מידי שעבוד אסתלק לי' שעבודא דשוכר לגמרי אבל לאסור אותו על אחר לא כל הימנו דכיון דאשתייר לי' שעבודא דשוכר כשהמודר נהנה לא ממדיר הוא נהנה אלא מן השוכר עיי"ש ובזה שפיר מתורץ קושי' הרש"ל דבנ"ד כיון דלא הי' חל הנדר שאסרה מע"י על כל העולם אם לא היתה אוסרת מע"י על הבעל דאם לא היתה אוסרת המע"י על הבעל לא הי' שייך לומר דקונמות מפקיע מידי שעבוד דכיון דאשתייר לי' שעבודא דבעל כשהמודר נהנה לא מן האשה הוא נהנה אלא מן הבעל ולא חל הנדר על כל העולם רק ע"י שאסרה מע"י על הבעל ובקונמות מפקיע מידי שעבוד אסתלק לי' שעבודא דבעל לגמרי ובזה מודה הרש"ל דהוי כאילו הי' רק דברים שבינו לבינו בלבד דחל ההפרה אפי' אחר הגירושין ודוק היטב כי נכון היא:

ובזה נ"ל לתרץ קושי' הט"ז שם כמין חומר שהקשה על הפרישה שכתב דבקונם כללי חל הנדר אע"ג דמשועבדת לי' מהא דלא חל הנדר דמע"י אע"ג דהוא קונם כללי ולפמ"ש ניחא דהכא לא שייך לומר דיחול הנדר על הבעל אע"ג דמשועבדת לו מתוך שחל על אחרים דהא על אחרים לא הי' חל הנדר אם לא הי' חל על הבעל כמ"ש והא דחל הנדר על כל העולם היא רק מטעם שחל הנדר על הבעל דקונמות מפקיע מידי שעבוד אבל לס"ד דש"ס דלא ידע עוד דקונמות מפקיע מידי שעבוד ולא חל הנדר על הבעל ממילא גם על אחרים לא חל דלא מהמדיר הוא נהנה רק מהמודר דהוא הבעל והוא דבר ברור מאוד ותמה אקרא על הט"ז שלא הרגיש בזה:

הבאת להעיר בשם ידידי הגאון מלבוב שליט"א בפסחים (ל"ב) בסוגי' דאוכל תרומות חמץ בפסח דאמאי משלם בשוגג קרן וחומש לדעת הרמב"ם דנזיר ששתה כוס של תרומה אין משלם את החומש משום דנפשו של אדם חותה וה"נ בתרומות חמץ בשגג בשתיהן לא ישלם חומש דבודאי נפשו חותה באכילת חמץ גם אנכי כבר הקשיתי קושי' זו מכמה שנים והוכחתי מתוך זה דהמשנה איירי בהזיד בחמץ ולכך שפיר חייב חומש:

ובזה אמינא ליישב מה שהקשיתי בסוגי' זו קו' נפלאה דמאי מקשה חמץ בפסח בר דמים הוא דלמא מיירי הכא בתרומת לחמי תודה למאי דמבעי במנחות (ע"ז) אי חייבין עלי' קרן וחומש ולהירושלמי פסחים פ"ב דנותר ואח"כ חמץ בשרפה ואפרו מותר [ראה

באריכות לעיל סי' קי"ד] אולם לפמ"ש דהכא מיירי בהזיד בחמץ דבשגג בשתיהן הי' פטור מחומש כמו בנזיר ששתה כוס של תרומה שפיר מתורץ קושי' הנ"ל דהכא לא מצי מיירי בתרומת לחמי תודה והי' נותר דכיון דשגג בתרומה ולא ידע שהוא תרומה א"כ ממילא לא ידע שהוא נותר וא"כ הוי כמו נזיר ששתה כוס של תרומה דאין משלם חומש משום דנפשו של אדם חותה באכילת איסור ה"נ אע"ג דהוא מזיד באכילת חמץ יוכל להיות דחותה באכילת נותר דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל התורה כולה ושפיר הקשה הש"ס אי לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים ודוק היטב:

וע"ד אשר רצית לחדש דבנתערב איסור אחר ליכא מעילה כבר קדמך בזה הגאון מהרמ"ז בס' ישועות יעקב בסוגי' דשופר של עולה, אולם במחכ"ת היא נגד משנה מפורשת בכריתות (י"ד) דיש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד הרי להדי' דאע"ג דנתערב איסורים אחרים נותר וחלב איכא מעילה:

ידידו דו"ש באהבה בלב ונ"ח.

סימן קמח

להנ"ל.

אשר עוררת על מה שכתבתי לחלק היכא דלא הי' חל הנדר לעולם זולת הבעל הוי רק דברים שבינו לבינו בלבד דהא גם בנטולה אני מן היהודים לא הי' חל הנדר זולת הבעל לפי מ"ש התוס' דאם לא היתה אוסרת א"ע על הבעל לא הי' חל הנדר דאין איסור חע"א, בזה שגית במחכ"ת דהפרישה ע"כ לא נ"ל כתירוץ התוס' דחל מטעם כולל דאל"כ קשה האיך תירץ דמש"ה חל הנדר אע"ג דמשעבודת לו משום כולל דהא הא דחל על כל העולם הוא משום מתוך שחל על הבעל והאיך קאמר הפרישה דחל על הבעל משום שחל על כל העולם, האיך נוכל לאחוז החבל בתרי ראשין וכבר האריך בזה הב"ט וכעת אינו ת"י אך דכירנא כד הוינא טליא ראיתי זאת ובודאי ל"ס כתירוץ התוס' ושפיר אמרתי לתרץ דברי הרש"ל:

גם מה שהערת על מה שכתבתי לתרץ קושי' הט"ז מדברי הר"ן פ' השותפין דהכא שאני דיכולה לתת לבעלה מעות שלה תחת מע"י תמה אקרא עליך הלא איש אתה האיך תאמר טעות גדול כזה דהאיך משכחת באשה מעות שלה הא מה שקנתה אשה קנה בעלה ובש"ס נזיר (כ"ד) מקשה באמרת מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני שקמצה מעיסתה וא"כ שפיר מקשה הש"ס דהכא סתמא אמרינן דאין צריך להפר ומסתמא לא מיירי בקמצה מעיסתה:

גם מ"ש דיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה אשתמיט מינך דברי התוס' בכריתות במקומו ד"ה הכא דהסוגי' אתיא כריש לקיש דאינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה עיי"ש:

ובדברי הר"מ הנ"ל בנזיר ששתה יין של תרומה דפטור מחומש שהק' הג' מלבוב מהא דאוכל תרומת חמץ וגם קשה מהא דיש אוכל אכילה אחת ביוה"כ כו' י"ל לחלק דבאמת קיי"ל דכל האיסורין אין חייבין עליהם אלא כדרך הנאתן וא"כ בכל מקום דחייבה התורה על אכילת איסור בשוגג גלתה התורה דחשיב הנאה דאם נימא דנפשו של אדם חותה באכילת איסור ולא חשיב הנאה לא הי' חייב קרבן דהוי שלא כדרך הנאתן, ולפי"ז נ"ל מלתא חדתא דבאיסור שחייבה התורה עליו קרבן אם נתערב עם איסור תרומה שפיר חייב חומש דהא גלתה התורה דכל חד באנפי נפשי' חשוב הנאה וא"כ מהיכא תיתי לנו לומר דאם הם בהדי הדדי לא יחשב הנאה דמה לי אם עבדי לאיסור באנפי נפשי' או בהדי הדדי ולכך ביוה"כ אם אכל תרומה חייב חומש כיון דגלתה התורה דאכילת יוה"כ בשוגג חשוב הנאה מדמחייב קרבן על אכילת יוה"כ משא"כ בנזיר דאינו חייב קרבן נזיר בשוגג ולא גלתה התורה דחשיב הנאה דזה שפיר אמרינן דאם נתערב בתרומה דאינו משלם חומש ובזה מתורץ קושי' הגאון מלבוב שהבאת דגבי חמץ שחייב קרבן בשוגג על אכילת חמץ שפיר חייב אם הי' תרומה וכעין סברא איכא בתוס' זבחים (ק') ד"ה הרי ובברכות (י"ט) ד"ה אמרת עיי"ש:

ומה שהקשית על הא דמקשה בש"ס שבועות (כ"ד) ולחשוב כגון דאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב דהא אינו חייב רק בהעלם שבועה בלא העלם חפץ וכגון דסבר שנשבע שיאכל כדאמרינן (בד' כ"ו) וא"כ הוי טעה בדבר מצוה, לכאורה אין התחלה כלל לקושי' דהכא מיירי שהי' שוגג אחלב וסבר שהוא שומן ובפרט לדעת רש"י בכריתות ובשבת דאומר מותר לגמרי הוי אונס ופטור מקרבן וא"כ ע"כ מיירי דסבר שהוא שומן וא"כ לא הוי טעה בד"מ דאפי' לפי דעתו דסבר שנשבע שיאכל חלב אבל על השומן לא נשבע רק בפשיטות הי' לך להקשות כיון דהכא מיירי שסבר שהוא שומן או דסבר שחלב זה הוא מותר לאכול זה הוי ג"כ כמו שסבר שהוא שומן כיון דלפי דעתו חלב זה לא אסרה התורה א"כ הוי העלם זה בידו ובהעלם זה וזה בידו הוא פטור:

אולם לפימ"ש התוס' שם דמשכחת לה בלאו והן דחל על חלב הקיבה ועל חלב חי' א"כ שפיר משכחת דסבר שהוא חלב חי' והוא ג"כ החפץ שנשבע עליו דחלב הוא כולל חלב חי' בשכולל עמו תמרים ואין כאן רק העלם שבועה בלבד ושוב לא קשה רק מטעם דהוי טעה בד"מ אבל כ"ז הי' לך לבאר, אולם לכאורה עלה בלבי לומר דמשכחת לה

ששכח שנשבע על התמרים ג"כ דסבר שנשבע על אכילת חלב בלבד וכה"ג שפיר חייב קרבן ולא דמי לשבועות שגגות כיון דידע שנשבע על החלב רק דסבר שנשבע על החלב בלבד וע"ז אינו חל דאין אחע"א, אולם באמת דא עקתא דכיון דהכא מיירי דסבר שהוא חלב חי' א"כ לפי סברתו שנשבע על החלב בלבד א"כ בכה"ג חלב חי' אינה בכלל כיון דנשבע על האיסור בלבד א"כ הוי העלם חפץ ג"כ כמו דסבר שנשבע על שעורין וה"נ סבר שנשבע על החלב בהמה ולא על חלב חי' ובאמת נשבע גם על חלב חי' אך בלא"ה לא קשה כלל דמשכחת לה בשגג ולא ידע שחייב עליו קרבן וכמו דמשני שם על שגגת בטוי לשעבר ועי' בלח"מ שם ומבלעדי זאת לא קשה קושיתו דאנן קיי"ל דבלא עשה מצוה הוא חייב ודוקא ר"מ ס"ל הכי דאפי' בלא עשה מצוה הוא פטור וכולם תמהו על הרמב"ם דפסק דבשחטו ונמצא טריפה בסתר הוא פטור דהא לא עשה מצוה ושפיר מקשה הש"ס דלרבנן דפליגו על ר"מ דליחשבי כגון שנשבע על תמרים וחלב דלדידי' בלא עשה מצוה הוא חייב:

סימן קמט

להנ"ל.

ראיתי פלפולך בדברי הרמב"ם דפסק בשחטו ונמצא טריפה פטור ובסוגי' דפסחים (ע"ג). ובדרוש לשה"ג הארכתי בזה אבל אכתוב לך קושי' אחת נפלאה מה שהקשיתי בסוגי' בהא דמקשה הש"ס שם בשחטו ונמצא טריפה בסתר פטור הא בגלוי חייב מה תיקן והקשיתי קושי' דמנ"ל להוכיח דבגלוי הוא חייב לפי מה דאיתא בזבחים (ק"ג) דקדשים שאירע בהם פסול קודם להפשיטן אין עורותיהן לכהנים ואפיה"כ אמרינן שם דסבר ר"מ דבנמצאת טריפה בבני מעיים מרצה על העור דאע"ג דפסולו קודם הפשט מ"מ כיון דלא ניכר הפסול קודם זריקה מרצה על העור עיש"ה וא"כ קשה דלמא לעולם בגלוי פשיטא דפטור כקושי' הש"ס דמה תיקן דל"ל דמתקן הוא אצל העור דהא הפסול קודם הפשט ואין עורותיהן לכהנים משא"כ בטריפה בסתר דבכה"ג אמרינן דמרצה על העור והוי מתקן בשביל העור ואפ"ה אשמעינן דפטור משום דהוי טעה בד"מ ואמרתי לתרץ דגם בסתר הוא פטור מקרבן בלאו הטעם משום דהוי טעה בד"מ דתיפוק לי' דהוי לא שב מידיעתו דאם הי' ידע שהיא טריפה הי' שחטו דאם הי' ידע שהיא טריפה א"כ שוב הוי מקלקל דבידע שהיא טריפה שוב אינו מרצה על העור ובכה"ג לא הוי שב מידיעתו כדאשכחן בש"ס יומא פ' גבי שמא יבא ב"ד וירבה בשיעורין עיש"ה ובזה הארכתי לתרץ דברי הרמב"ם ואכמ"ל:

והנני ידידו דו"ש הטוב באהבה ובלונ"ח:

סימן קנ

דרוש לש"ש

יומא (דף פ"ג ע"א) מי שאחזו בולמוס הקל אותו הקל הקל טבל ותרומה תנאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ולא תרומה בן תימא אומר מאכילין אותו תרומה ולא טבל אמר רבה היכי דאפשר בחולין כ"ע ל"פ דמתקינן לי' וספינן לי' כי פליגי דלא אפשר בחולין מ"ס טבל חמור ומ"ס תרומה חמור לימא תנאי הוא דתניא מי שנשכו נחש גוזזין לו כרישין וא"צ לעשר דברי רבי ר"א ב"ר שמעון אומר לא יאכל עד שיעשר כו' ע"כ לא קאמר רבי אלא לענין מעשר ירק דרבנן אבל במעשר דגן דאורייתא אפילו רבי מודה עיש"ה, והנה הרמב"ם בפ' י"ד מהמ"א פסק טבל ותרומה אם אי אפשר לתקן הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קדוש כתרומה, ותמה עליו המג"א דלמה השמיט הרמב"ם הא דבמעשר ירק אפילו אפשר בחולין מאכילין אותו טבל ולא מתקנינן בשבת דהלכה כרבי מחברו:

ולענ"ד נראה לתרץ דברי הרמב"ם בטוטו"ד דהנה הקשיתי קושי' נפלאה אהא דמקשה התם ל"צ בשבת פשיטא טלטול בעלמא הוא ומשני ל"צ בעציץ שאינו נקוב דהנה אפילו קודם מירוח מתקנינן בשבת דהא קאמר ע"כ לא קאמר רבי אלא מעשר ירק דרבנן ושם איירי קודם מירוח דהא הי' מחובר עדיין דקאמר גוזזין את הכרישין אלמא במעשר דאורייתא אפילו קודם גמר מלאכה מתקנינן בשבת וא"כ אמאי צריך לשנויי ל"צ בעציץ שאינו נקוב הא אפילו בעציץ נקוב איצטרך לאשמעינן דמתקנין בשבת אפילו קודם גמר מלאכה דאינו אסור רק מדרבנן וא"ל דע"כ לא איירי קודם גמר מלאכה דהא מותר באכילת עראי ואכילת חולה לא חשיב קבע כמ"ש הנוב"י בתשובה ל"ו באו"ח עיי"ש דדלמא איירי בטבל טבול לתרומת מעשר כדאמרינן בביצה (דף י"ג) דשמו קבעו לתרומת מעשר אפילו קודם מירוח ע"ש ולדעת רש"י ניחא שם דלרש"י קובע מדאורייתא ע"ש וא"כ אכתי תקשי פשיטא טלטול בעלמא הוא אבל לדעת הרמב"ם בפ"ג מה' מעשר דאינו רק מדרבנן אכתי קשה דילמא מיירי קודם גמר מלאכה, והנראה לתרץ דהא דשמו קבעו היינו היכי דאסור באכילת קבע משא"כ היכי דמותר אפילו באכילת קבע מה בכך דשמו קבעו הא אפילו באכילת קבע מותר ולפ"ז ע"כ לא איירי קודם מירוח דא"כ נכנסו במוץ שלו ובתוס' מנחות ס"ז בשם ר' אפרים דהיכי דהכניסה במוץ שלו מותר אפילו באכילת קבע דלא יבוא לעולם לידי חיוב ע"ש וא"ל דא"כ במעשר

ירק ג"כ קשה דהא נכנסו קודם גמר מלאכה וא"כ אפילו באכילת קבע מותר דז"א דהא התוס' בב"מ בפ' השוכר ובע"ז פר"י כתבו דדוקא בחטים ושעורים פטור ממעשר היכי דהכניסה במוץ שלה אף דנגמרה מלאכתו אח"כ משא"כ בשאר דברים אף דנגמרה מלאכתו אחר שהכניסה לבית חייב במעשר ע"ש ולפ"ז ע"כ בירק שפיר אסור לאכול קבע אף שהכניסו קודם גמר מלאכתו דמידי הוא טעמא דמותר אפילו באכילת קבע כיון דלא יבוא לידי חיוב משא"כ בירק דשפיר יבא לידי חיוב אם יגמור מלאכתו אח"כ כמו שכתבו התוס' ושפיר אסור באכילת קבע, ובזה מתורץ קושית המהרש"א שהקשו דאמאי לא מוקי פלוגתת רבי ור"א ב"ר שמעון היכי דלא אפשר בחולין דהיכא דלא אפשר בחולין כ"ע מודו דא"צ להפריש תרומה דהא איירי קודם מירוח וא"כ הטבל אינו אסור רק מדרבנן ותרומה הוא מדאורייתא אף קודם מירוח, אולם לדעת התוס' במנחות שם דהיכא דהכניסה במוץ שלה אסור באכילת קבע הדרא קושי' לדוכתא דדלמא איירי בטבול לתרומת מעשר:

ואמרתי לתרץ דהנה לכאורה קשה קושי' נפלאה דאמאי מותר לכ"ע היכא דאפשר בחולין להפריש בשבת דהא במנחות (דף מ"ח) אמרינן חט בחטאת כדי שתזכה בעולה ל"א וכתבו התוס' דקומץ ושירים יש להם שני שמות ע"ש והנה הרמב"ם כתב שני טעמים דהא דאין מפרישין בשבת משום מתקן ומשום דדמי למקח וממכר ולפ"ז אמאי אמרינן אפשר בחולין כ"ע ל"פ דמפרישין לי' אדרבא היכי דאפשר בחולין מסתבר טפי דאסור להפריש הא הוי חטא בחטאת בשביל שתזכה בעולה משום דהחולה לא יאכל רק השיריים והמקח וממכר נעשה בהתרומה:

אך באמת ניחא דהנה ידוע דעת הר"א ממיץ מובא במל"מ דאף דמדאורייתא חיטה אחת פוטרת את הכרי היינו דוקא להפקיע איסור טבל אבל מצות נתינה לא יצא דבעינן שיהי' בו שיעור נתינה ע"ש ולפ"ז הכי קאמר כ"ע ל"פ דמפרישין היינו חיטה אחת וא"כ ל"ד למקח דמצות נתינה לא קיים ואין כאן רק משום מתקן והוי חטא בעולה בשביל שתזכה בעולה ולפ"ז מתורץ קושי' הנ"ל דע"כ לא איירי בטבל לתרומת מעשר דהא בתרומת מעשר בעי שיעור והוי חטא בחטאת בשביל שתזכה בעולה וז"ב ולפ"ז שפיר השמיט הרמב"ם הא דבמעשר ירק אין צריך להפריש דהיינו טעמא. דבמעשר ירק אין מפרישין כיון דעיקרו רק מדרבנן וא"כ ע"כ צריך להפריש שיעור נתינה דמדאורייתא הוא פטור לגמרי ומדרבנן אינו מתקן עד שיפריש כשיעור וא"כ הוי חטא בחטאת בשביל שתזכה בעולה, והנה רבים תמהו על הרמב"ם שכתב אם אי אפשר לתקן הטבל ולמה לא פירש כפירוש רש"י שאין די בשירים, ואמרתי לתרץ ע"פ קו' הפר"ד דאפשר להפריש ולבטלה

אבל הנה התוס' בכורות כ"ב כתבו דהא דצריך להרים מפני גזל השבט קדושת תרומה יש בה ואסורה לזרים ואינו יכול לפטור בדמים עי"ש וא"כ מאי יועיל הביטול הא אכתי צריך להרים מפני גזל השבט וקדושת תרומה יש בה ולפ"ז הרמב"ם לא יכול לפרש כפירוש רש"י שאין די בשיריים דהרמב"ם מיירי בזה"ז דהתרומה היא טמאה ובתרומה טמאה קיי"ל בבכורות דיתרום וירקבו וא"כ ליכא בה משום גזל השבט כלל רק דצריך להרים משום לא פלוג כמו שכתבו התוס' שם בבכורות וא"כ ליכא בה קדושת תרומה כלל וכיון דמן הדין לא צריך להרים כלל ולכך כתב שאי אפשר לתקן הטבל אבל אם אין די בשיריים תהדר קושיית הפ"ד לדוכתי' שיערב אותה ויבטלה ולפ"ז שפיר השמיט הרמב"ם הא דבמעשר ירק אין מפרישין דהא הרמב"ם מיירי בזה"ז ובזה"ז פסק הרמב"ם דסגי בכ"ש ולפ"ז במעשר ירק נמי מפרישין בשבת דכיון דאין צריך להפריש רק חיטה הוי חטא בחטאת בשביל שתזכה בחטאת דאין כאן רק משום מתקן ודוק כי זה כפתור ופרח:

סימן קנא

ר"ה (דף כ"ח) א"ר יהודא אמר רב שופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא שופר של שלמים אם תקע לא יצא מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דתקע נפיק לחולין שלמים לאו בת מעילה נינהו איסורא היא דרכיב. בהו מתקיף לה רבא אימת מעל בתר דתקע כי תקע באיסורא קא תקע, הדר אמר רבא אח"ז ואח"ז יצא מ"ט מצות לאו ליהנות ניתנו וכו' המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכתב הכלבו דהא דמותר לתקוע לו תקיעה של מצוה היינו האחר שנדר הנאה ממנו אבל המודר בעצמו אסור לתקוע בו דהא נהנה מהקול, והקשו עליו דמה יענה להא דשופר של שלמים יצא דהא הוא נהנה מהקול ומשמע דאף התוקע יצא:

ולדעתי נראה לתרץ דברי הכלבו לפי חומר הנושא, דהנה הכפות תמרים הקשה לדעת דאם הי' תחלת תקיעה שלא בחיוב אם הי' סוף תקיעה כשיעור יצא א"כ מאי מקשה רבא אימת מעל בתר דתקע כו' דלמא מיירי כשתקע בסוף כשיעור ובתחלת תקיעה מעל דיש מעילה בקול ס"ל לר"י ושפיר יצא בסוף תקיעה:

ולדעתי נראה לתרץ קושיא זו בטו"ט, דהנה האחרונים הקשו דאמאי לא אמרינן בזה דאתי עשה דשופר ודחי ל"ת דמעילה, ותירצו דאפשר לקיים שניהם ע"י שאלה, והנה לכאורה קשה דהא התוס' בגיטין (דף ל"ג) הקשו אהא דאמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כאו"א דהא הוי התראת ספק דשמא ישאל על נזירותו. ואמרתי לתרץ קושיית

התוס', דהנה הנו"ב חידש לן וכן נראה מדברי הרשב"א דהא דכי אתי ליד כהן תו לא מהני שאלה ה"ט דקודם שבא ליד כהן שפיר מהימן דאדעתא דהכי לא נדר משא"כ כשבא ליד כהן ל"מ לומר דיש לו פתח דזה ל"ק דנימא אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואמאי מהני שאלה דאם ידע דהפתח והחרטה היא אמת הי' מהני שאלה אף בבא ליד כהן יעו"ש, ולפ"ז יתורץ קושיית התוס' שפיר דאחר שעבר על התראה והיא בחזקת שמחוייב מלקות ל"מ שאלה לפטור עצמו ממלקות דלא מהימנינן לי' לפטור עצמו ממלקות, ועט"ז יו"ד סי' שכ"ג, ולפ"ז תהדר קושיית האחרונים לדוכתא דנימא דאתי עשה ודחי ל"ת וא"ל דאפשר לקיים ע"י שאלה דהא הטעם דאפשר לקיים שניהם אינו דוחה היא משום דיכול לקיים העשה בלא דחיית הלאו והא תינח לכתחלה אבל בדיעבד לאחר שתקע א"א בשאלה דהא כבר עבר ושוב ל"מ לומר דיש לו פתח או חרטה וא"כ אמאי לא ידחה בדיעבד, אך באמת דשפיר אמרינן דלא דחי משום דאפשר לקיים שניהם ע"י שאלה דהא האיסור היא משום שנהנה בעשיית המצוה וא"כ אי נימא דל"י לא עבר כלל ושפיר מהני שאלה ודוק בזה כי קצרתי:

ולפ"ז מתורץ קושיית הכ"ת כמין חומר דע"כ לא ס"ל לר"י דנהנה מהקול דאי ס"ל דמלבד המצוה נהנה מהקול א"כ אמאי בשלמים ל"י דנימא דאתי עשה ודחי ל"ת דהא השתא לאחר שתקע ליתא בשאלה דאף אי נימא דל"י ליתא בשאלה דהא כבר עבר דהא נהנה מהקול, ובזה מתורץ דברי רש"י התמוהין שכתב דהכא מיירי בפירש מחיים דלאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין והקשה הכ"ת דדילמא ס"ל כר"א בר אהבה דס"ל להיפך דבפירש מחיים אתי זריקה ושחתינהו ולאחר זריקה מועלין לעולם יעוש"ה. ולפמ"ש ניחא דהנה הקשיתי קושי' נפלאה אהא דאמרינן בזבחים שם דבפירשו לאחר זריקה מועלין לעולם דהא אמרינן במעילה אמר עולא קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ומקשה התם אילימא בקדשי בה"ב מי גרע מאקדיש אשפה והקשו התוס' דהא אשפה ראוי לפדותה וקדשים שמתו אינן ראוין לפדותה דאינן בני העמדה והערכה, ותרצו דסובר דקב"ה אינן בכלל העמדה והערכה, ועוד תרצו דמיירי שהעמיד והעריך מחיים ואח"כ מתו אמנם התירוץ השני תמוה דהא התוס' בחולין פ' ראשית הגז כתבו דבעינן שיהי' הפדי' בשעת העמדה והערכה, וע"כ צ"ל כתירוץ הראשון דסובר דקב"ה אינן בכלל העמדה והערכה וא"כ משמע להדי' דאם נימא דקב"ה בכלל העמדה והערכה לא מעל בקב"ה שמתו דכיון דאינם ראוים למזבח ולפדיון נמי לא חזו לא שייך מעילה:

והנה התוס' בבכורות (דף כ"ח) הקשו גבי התולש צמר מבהמה תמימה דהאיך יכול לפדות הצמר דהא בעינן העמדה והערכה והצמר אינו בר העמדה, ותרצו דבקדשי מזבח

בטל קדושת הצמר אגב הבהמה וכיון שהבהמה היא בת העמדה והערכה שפיר יכול לפדות הצמר אף שהצמר אינו בר העמדה, ולפ"ז קשה אמאי מועלין בעצמות שפירשו לאחר זריקה הא לאחר זריקה שוב ל"ה הבהמה בת העמדה והערכה וממילא גם העצמות לא יוכל לפדות דבשלמא בחיי הבהמה בטלו העצמות אגב הבהמה משא"כ לאחר שחיטה הבהמה גופה אינה בת העמדה והערכה ולמזבח לא חזו דאם פרשו ירדו לרבי וא"כ אמאי מועלין וע"כ צ"ל כדמשני אהא דמועל בחטאת חי' ל"מ עד שיפגום וכשהיא מתה כיון שנהנה מעל דמאי מועלין מדרבנן דמדאורייתא לא מעל דלמזבח לא חזי' ולפדיון לא חזי' דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים, וה"נ מאי מועלין היינו מדרבנן ולפ"ז ע"כ מיירי הכא בפירש מחיים דלאחר שחיטה לא שייך מעילה כמ"ש וא"ל דהיינו מדרבנן דהא בעינן דיצא לחולין וא"כ דאינו מועל מדאורייתא לא יצא לחלוין, ולפ"ז ע"כ ס"ל דבפירש מחיים מועלין לעולם דאי ס"ל דהזריקה מתרת א"כ אפשר לקיים שניהם בלא שאלה דהא יכול להמתין עד אחר זריקה וא"כ תהדר קושיית הכ"ת לדוכתא דדילמא ס"ל דנהנה בקול ונפיק לחולין וא"ל דא"כ א"א לקיים שניהם ע"י שאלה דהא אפשר לקיים שניהם דימתין עד אחר זריקה וע"כ ס"ל כר"א דבפירש מחיים אסור לעולם ולאחר זריקה לא מועלין והבן:

ובזה מתורץ דברי הכלבו דאדרבא לגבי התוקע עצמו כיון שמעל בהקול א"כ א"א בשאלה אף אי נימא דל"י ושפיר יצא דאתי עשה ודחי ל"ת ודוק היטב:

סימן קנב

במס' כתובות ריש פ' א"נ בגמ' נערה אין קטנה לא הא מני ר"מ היא דאמר כ"ז שיש מכר אין קנס כו' עיש"ה, והקשה הגאון בס' הפלאה קו' גדולה ועצומה דהנה בסנהדרין (דף ע"ג) גבי הני דניתנו להצילם בנפשם פרין ממתני' דהכא דקתני הבא על אחותו ואמאי הא ניתן להצילו בנפשו וקלב"מ ואמאי יש לה קנס ומשני במפותה א"כ לפי"ז קשה הכא דילמא לעולם גם קטנה יש לה קנס והא דלא מיתני במתני' קטנה היינו משום דקתני הבא על אחותו ובקטנה הלא תהדר קושיית הגמ' אמאי יש לה קנס נימא קלב"מ כיון דניתן להצילה בנפשו דאין לומר במפותה, דנהי דאיירי במפותה אכתי אנוסה היא דפיתוי קטנה אונס היא וניתן להצילו בנפשו וא"כ אין לה קנס ומש"ה לא תני במתני' קטנה אבל בעלמא שפיר י"ל דגבי קטנה יש לה קנס ומאי פריך נערה אין קטנה לא ע"כ עי"ש:

ונלענ"ד לתרץ קושי' זו בטוטו"ד והיא דהנה דעת המל"מ נוטה בפ' כ"ד מה' שבת דברודף אחר הערוה בשבת אין מצילין אותו בנפשו כדין כל חייבי מיתות ב"ד דאינה דוחה שבת ולפ"ז קשה לכאורה קושי' עצומה דלפ"ז מאי מקשה מהבא על אחותו הא ניתן הוא להציל בנפשו דלמא דבא עלי' בשבת ובשבת אין מצילין אותו בנפשו אולם באמת ניחא דקושיית הגמ' הכי אזלא דע"כ מיירי בחול דא"כ תקשי למ"ד דס"ל דאסור לבעול בתחלה בשבת משום דדם חבורי מחבר ומה יענה להך מתני' דאי מיירי בשבת בודאי קשה למ"ד דדם חבורי מחבר אמאי חייב נימא קלב"מ דהא הוא חייב משום חובל בשבת וע"כ מיירי בחול ובחול ניתן הוא להציל בנפשו וממנ"פ קשה ור"פ הוצרך לשנויי במפותה דר"פ לשיטתו דס"ל בכתובות דאסור לבעול בתחלה בשבת וא"כ ל"מ מיירי בשבת דבשבת הרי פטור מקנס דקלב"מ ולכך מוכרח לשנויי במפותה:

ולפ"ז מתורץ קושי' ההפלאה כמין חומר דלדידן דקיי"ל דהלכתא דמותר לבעול בתחלה בשבת שפיר דייק דנערה אין קטנה לא דלדידן אף בקטנה משכחת קנס בבא על אחותו כגון שבא עלי' בשבת דבשבת לא ניתן להציל בנפשו וז"ב מאוד, אולם אח"כ מצאתי בשעה"מ שנתעורר בזה שהקשיתי דאמאי לא מוקי לה בשבת וכתב דל"ק כלל דאף אי נימא דבשבת לא ניתן להציל בנפשו היינו שא אחרים חייבין להציל אבל היא עצמה בודאי מותרת להציל עצמה בנפשו וא"כ אפי' בשבת ג"כ איכא למימר קלב"מ, ולפ"ז תהדר קושי' ההפלאה הנ"ל לדוכתא אולם לאחר העיון עלה על רעיוני לתרץ קושי' ההפלאה בדרך חידוד נפלא והיא דבאמת אכתי קשה אף לפי סברת השעה"מ דהיא עצמה מצווית להציל עצמה בנפשו דנוקי בשבת ובשבת לא ניתן לאחר להצילו בנפשו ונהי דהיא מחויבת להציל עצמה בנפשו מ"מ לש"ל קלב"מ דהוי מיתה לזה ותשלומין לזה דבשלמא בחול ל"ה מיתה לזה ותשלומין לזה כמו שכתבו התוס' בכתובות ובב"ק גבי רודף ששיבר כלים של אחר דפטור דלא הוי מיתה לזה ותשלומין לזה כיון דאף בעל הכלים מצווה להרגו הוי מיתה ותשלומין לאחד וה"נ לא הוי מיתה לזה ותשלומין לזה כיון דהתשלומין שייך להאב דאף האב מצווה עליו להרגו משא"כ בשבת דאין שום אדם מצווה עליו להרגו רק היא עצמה מצווית להרגו שפיר הוי מיתה לזה ותשלומין לזה דהתשלומין שייך להאב והוא אינו מצווה בשבת להצילה בנפשו של זה:

אולם באמת ניחא דלכאורה צ"ע דאמאי ס"ד דמקשה מהבא על אחותו דהא היא ניתן להצילו בנפשו וכי לא עלה על דעת המקשה דנוכל לאוקמי במפותה ואמאי צריך לדחוקי ולשנויי דהא מני ר"י היא טפי הי' לי' לשנויי דמיירי במפותה, אולם באמת ניחא דהמקשה הקשה עיקר קושיתו מאשת אחיו דמיירי בנתארסה ונתגרשה ובנתארסה

ונתגרשה קנסא לעצמה ע"כ ל"מ מיירי במפותה דמפותה הא מחלה הקנס אך ר"פ דמשני במפותה ע"כ מוקי מתני' כתנא דברייתא דנתארסה ונתגרשה קנסא לאבי' וכמו שכתבו התוס' שם ובכתובות ולפ"ז המקשן ל"מ מוקמי בשבת דבשבת ג"כ א"ל קלב"מ דהיא בעצמה מחויבת להרגו ול"ה מיתה לזה ותשלומין לזה דבאשת אחיו שנתארסה ונתגרשה קנסא לעצמה לדעת המקשה ולכך לא רצה לאוקמי במפותה כמ"ש וא"כ אף בשבת הוי מיתה ותשלומין לאחד ודוק, ולפ"ז מתורץ קושי' ההפלאה הנ"ל דשפיר דייק נערה אין קטנה לא וא"ל דבקטנה אינו מחויב קנס באחותו דניתן היא להצילו בנפשו ולכך דוקא בנערה משלם קנס דמיירי במפותה דז"א דעכ"פ כיון דמוקי מתניתן במפותה ע"כ צ"ל דס"ל להתנא דמתני' דנתארסה ונתגרשה קנסא לאבי' א"כ אף באונס ובקטנה משכחת קנס בבא על אחותו ובשבת דלא ניתן להצילו בנפשו ע"י אחרים ואי משום היא עצמה הא הוי מיתה לזה ותשלומין לזה דהא ס"ל דהקנס שייך להאב מדמצי לאוקמי במפותה ודוק כי חריף הוא:

סימן קנג

הנה הרמב"ם בפ"א מה' אישות פסק דקודם שניתנה התורה כו' עד משניתנה התורה הבא על אשה שלא לשם אישות לוקה משום לא תהי' קדישה עכ"ל עיש"ה והקשה עליו הראב"ד איך משכחת לה קנס במפותה הא קיי"ל דאין לוקה ומשלם ואיך כתבה התורה קנס של מפותה ע"כ עיי"ש:

ונלענ"ד לתרץ דברי הרמב"ם לפי חומר הנושא והיא דהנה לכאורה קשה אהא דמקשה בכתובות אהא דבא על אחותו הא אין לוקה ומשלם למאי דאמרינן בסנהדרין דמש"ה לא אמרינן גבי בא על חייבי כריתות קלב"מ משום דמשעת העראה הוא דפגמה ממונא לא משלם עד גמר ביאה ועי"ש וה"נ לדעת הרבינו ישעי' מובא בטור חו"מ סי' שנ"א דהיכא דהחיוב מיתה בא קודם החיוב ממון לא אמרינן קלב"מ א"כ ה"נ נימא הא החיוב מלקות בא משעת העראה וממונא לא משלם עד גמר ביאה, ולדעת הש"ך שם דהר"י דוקא במחתרת ס"ל הכי דתיכף שיצא ממחתרת אין עליו חיוב מיתה משא"כ בשבת דאכתי איכא עליו החיוב מיתה שפיר אמרינן קלב"מ ועיש"ה ניחא דבסנהדרין שפיר אמרינן משעת העראה הוא דפגמה דתיכף אחר העראה שוב לא ניתן להצילו בנפשו והוי כמו במחתרת משא"כ הכא גבי מלקות שפיר אמרינן קלב"מ אף היכי דהחיוב מלקות בא מקודם, אולם באמת מדברי התוס' בב"ק פ' מרובה גבי זרוק גניבותיך לחצירי ותיקני לי חצירי מוכח להדיא משם דהיכי דחיוב מיתה בא מקודם לא אמרינן קלב"מ עייש"ה

וכן מבואר להדיא בירושלמי ב"ק הדליק את הגדיש בשבת פטור משום דעל שבולת הראשון חייב מיתה ומכאן ואילך אינו בתשלומין וא"כ הדק"ו הנ"ל לדוכתי':

אך באמת ניחא דקושית הש"ס הכי אזלא דהא קשה דנימא קלב"מ משום דניתן להצילו בנפשו וע"כ צ"ל כדמשני שם דמשעת הראה הוא דפגמה וממונא לא משלם עד גמר ביאה וכתבו התוס' שם דבעלמא משלם קנס על ההראה רק הכא לא משלם עד גמר ביאה משום דקלב"מ דניתן להצילו בנפשו וה"נ דאף דבעלמא חייב מלקות על ההראה מ"מ הכא לא מחייב מלקות על הראה דאז ניתן להצילו בנפשו ומיתה פוטר ממלקות ולא בא החיוב מלקות עד גמר ביאה ושפיר א"ל קלב"מ דהמלקות והתשלומין באין כאחד בגמר ביאה וא"ל דהא תינח לגבי מלקות דבא על אחותו אבל לפ"ז תיקשי אמאי פטור הבא על בתו הא החיוב מיתה בא משעת הראה וממונא לא משלם עד גמר ביאה אבל ניחא דבאמת קשה אהא דאמרינן גבי מנסך מידי דאגבי' קני' הא אכתי הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימן דגבי העדים בא החיוב מיתה ותשלומין כאחד ויפטרו מלשלם אך דשם ניחא דדעת כמה פוסקים דבממון לא בעינן עדות שאי אתה יכול להזימן משא"כ הכא גבי קנס דבעינן עדות שאי אתה יכול להזימן כמבואר במרובה וא"כ שפיר פטור הבא על בתו אף דלא בא מיתה ותשלומין כאחד משום דהוי עשאי"ל וא"ל דגבי מלקות ותשלומין ג"כ איכא למימר הכי דשפיר מקשה דנימא קלב"מ ואי משום דהחיוב מלקות בא משעת הראה וממונא לא משלם עד גמר ביאה מ"מ הא הוי עדות שאי"ל דגבי העדים בא חיוב מיתה ותשלומין כאחד ז"א דגבי העדים זוממין גלי קרא היכי דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקי לא לקי וא"כ משום הא דהו"ל עדות שאי"ל הי' לנו לומר דישלם ממון ולא ילקה דמשום קלב"מ ליכא למיפטר דחיוב מלקות בא משעת הראה ומשום עדות שאי"ל הי' לנו לומר דישלם ממון דעדים כשיוזמו ישלמו ממון אף דאיכא חיוב מלקות דהכי גלי קרא גבי עדים זועמין דישלמו ולא ילקו וע"כ צ"ל דקושיית הש"ס אזלא דהכא לא בא חיוב מלקות משעת הראה דאז ניתן להצילו בנפשו וכמו שכתבנו:

ולפי"ז מתורץ קושי' התוס' בכתובות שהקשו שם דאמאי לא מקשה על רישא דמתניתן דממזרת יש לה קנס דהא אין לוקה ומשלם דלפי האמור ניחא דעיקר קושי' היא מחייבי כריתות דשם לא בא החיוב מלקות עד גמר ביאה דבשעת הראה היא ניתן להצילו בנפשו ואמרינן קלב"מ אך בשעת גמר ביאה בא החיוב מלקות וחיוב תשלומין כאחד ושפיר מקשה דיפטור לו המלקות מתשלומין והא תינח גבי חייבי כריתות משא"כ גבי חייבי לאוין דלא ניתן להצילו בנפשו שפיר בא החיוב מלקות משעת הראה ולש"ל

קלב"מ והא דלקמן מקשה אהא דאמר ר"פ אי כר"י קשיא ממזרת ניחא דר"פ לשיטתו דמשני בסנהדרין אהא דמקשה דהא היא ניתן להציל בנפשו דמיירי במפותה ולא ס"ל הך שינויא דמשעת הראה היא דפגמה כו' ולכך הקשה שפיר מממזרת אבל לדידן באמת ל"ק כלל מחייבי לאוין כמ"ש וז"ב ופשוט, ובזה דעת לנבון ניקל דמתורץ קושי' הראב"ד על הרמב"ם דשפיר משכחת קנס בבא על הפנוי' אף דלוקה משום ל"ת קדישה משום דחיוב מלקות בא שם משעת הראה דשם לא ניתן להציל בנפשו וממונא לא משלם עד גמר ביאה ומשום עשאי"ל ליכא למיפטר דאדרבה משום הא איכא למימר דישלם ולא ילקה דגבי העדים כיון שבא אצלם החיוב מלקות ותשלומין כאחד ישלמו ולא ילקו דגבי עדים זוממין גלי קרא דיד ביד דהיכי דאיכא ממון ומלקות משלמין ואין לוקין ודוק היטב כי נכון היא:

סימן קנד

כתובות (דף ט' ע"א) אמר ר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי ס"ס היא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון ל"צ באשת כהן ואיבע"א באשת ישראל כגון דקיבל בה אבי' קידושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד עכ"ל הגמרא עי"ש, והנה הרי"ף ז"ל כתב וז"ל ולא מצית אמרת אם תמצא לומר תחתיו ספק מוכת עץ ספק דרוסת איש דמוכת עץ פתחה סתום עכ"ל, והנה כל העובר ישתומם על דברי הרי"ף הללו ובראשם הר"ן ז"ל בסוגי' וז"ל הר"ן ז"ל ולא נהירא דבגמ' אמרינן בהדי' אף אנן נמי תנינא בתולה השחת ליום הרביעי ליום רביעי אין ליום ה' לא ודקא טעין טענה מאי לאו דקא טעין טענת פ"פ ודחינא לא דקא טעין טענת דמים ובטענת דמים ודאי הא איכא למתלי במוכת עץ:

וכדי שלא יהי' דברי הרי"ף תמוהים כ"כ אמרתי לתרץ דברי הרי"ף ז"ל לאומר הנושא, וזה החלי בעזר צורי וגואלי, דהנה השיטה מקובצת הקשה אהא דמקשה הש"ס ואמאי ס"ס היא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת"ל כו' דהא דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא ילפינן מסוטה וברה"י קי"ל דכל ספיקות שאתה יכול להרבות עליו ספיקו טמא וא"כ אמאי מועיל הכא ס"ס, ולדעתי נראה לתרץ קושי' זו בטוב טעם, דהנה לכאורה הקשיתי אהא דאמר ר"א דהאומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו דע"כ טעמא דר"א דס"ל דנאמן לאוסרה עליו היא מטעם דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא דליכא למימר דהיינו טעמא דר"א משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה כדאמרינן לקמן בסוגיין ז"א דהא רש"י כתב דלהפסידה כתובתה לא מהימן לר"א וא"כ ע"כ לא ס"ל לר"א הך חזקה וכמ"ש

השיטה מקובצת דלקמן מקשה אר"א מאי קמ"ל מתניתן היא האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני כו' ומתרץ מ"ד התם קים לי' הכא לא קים לי' קמ"ל וכתב הרשב"א דהפירוש בגמרא היא כך דר"א קמ"ל דאע"ג דלא קים לי' בפ"פ אפ"ה נאמן לאוסרה מטעם דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כיון דהוא אומר ברי ולפ"ז לא שייך לר"א הך חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה דמה בכך דקושטא קאמר ולפי דעתו הוא אומר אמת הא לא קים לי' ושפיר כתב רש"י דלר"א לא מהימן להפסידה כתובתה והיינו טעמא דנאמן לאוסרה אף דלא קים לי' ולא שייך הך חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ע"כ היינו טעמא משום דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ולפ"ז קשה דהנה נודע דעת המהרי"ק מובא בש"ך י"ד סימן ב' באחד שאמר על השוחט ששחט שלא כהוגן דדוקא הבהמה אסורה לדידי' מטעם דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא אבל גם הוא בעצמו מותר לאכול משחיטת השו"ב ולא שייך לומר בזה דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כיון דאף לפי דבריו לא נאסר השוחט במוחלט דיש תקנה לקבל דברי חבירות ויעשה תשובה ע"כ מותר לו לאכול משחיטת השו"ב אף אם עדיין לא קיבל עליו דברי חבירות:

והנראה להסביר סברת מהרי"ק דטעמא דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא היא מתורת נדר כמ"ש המהרי"ט דכל אדם יכול לעשות עליו ההיתר כאיסור ולפ"ז בנדון המהרי"ק לא שייך הך סברא דלא אסר עליו השוחט בתורת נדר כיון דאף לפי דבריו לא נאסר שחיטת השו"ב במוחלט וז"ב, ולפ"ז קשה לדעת הר"י דהא דאומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה היינו דוקא בשותקת אבל היא אומרת משארסתני נאנסתי נאמנת וא"כ האיך שייך לומר הכא דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא דהא אף לפי דבריו שאמר פ"פ מצאתי לא נאסרה עליו במוחלט דיש לה תקנה לומר משארסתני נאנסתי והיכא דיש לה תקנה לא שייך לומר דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא לדעת המהרי"ק והיא קושי' נשגבה לדעת הר"י והוכחה לדעת הרא"ש בסוגיין דפליג על שיטה זו וס"ל דאף באומרת משארסתני נאנסתי אינה נאמנת משום דרוב מזנות ברצון ודוקא בנושא את האשה ולא מצא לה בתולים נאמנת לומר משארסתני נאנסתי משום דאיכא ס"ס משא"כ הכא עיי"ש ולפ"ז שפיר שייך למימר הכא דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כיון דאסרה עליו במוחלט דאין לה תקנה לומר משארסתני נאנסתי.

ולפ"ז מתורץ קושי' השיטה מקובצת הנ"ל כמין חומר דהכי מקשה הש"ס והא איכא ס"ם ונהי דמטעם ס"ס גופא לא נוכל להתירה כמ"ש השמ"ק דברה"י אפי' ס"ס טמא אבל מ"מ היכא דאיכא ס"ס נאמנת לומר משארסתני נאנסתי אף לדעת הרא"ש דהא הס"ס עדיף מרוב זה דרוב מזנות ברצון כמ"ש התוס' בד"ה ואיבע"א עי"ש וא"כ ליכא למימר דאינה

נאמנת לומר משארסתני נאנסתי משום דרוב מזנות ברצון ובודאי זנתה תחתיו ברצון, דהא הס"ס מתנגד לזה דספק תחתיו ספק אין תחתיו ספק באונס ספק ברצון והס"ס עדיף מרוב זה וא"כ שפיר נאמנת לומר משארסתני נאנסתי כיון דאיכא ס"ס וא"ל דהא ברה"י אפי' ס"ס טמא דהא באמת היא אומרת ברי משארסתני נאנסתי ואין כאן ספק כלל רק דאמרינן דאינה נאמנת לומר כן כיון שהרוב מתנגד לדבריו ובאיכא כנגד הרוב ס"ס שפיר נאמנת לומר משארסתני נאנסתי וכיון דמהימנא לומר משארסתני נאנסתי באיכא ס"ס שפיר מקשה הש"ס אמאי נאמן לאוסרה עליו אף באינה אומרת משארסתני נאנסתי דכיון דיש לה תקנה לומר משארסתני נאנסתי א"כ לא שייך כלל לומר דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כמ"ש המהרי"ק:

ולפ"ז שפיר אתי' קו' הרי"ף אהא דמתרץ הש"ס דמיירי באשת כהן או באשת ישראל וכגון שקיבל בה אבי' קדושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד דמה בכך דפחותה מבת שלש שנים אכתי איכא ס"ס דמוכת עץ ובאונס וא"כ בודאי נאמנת לומר משארסתני נאנסתי ואיך שייך לומר דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא כיון דיש לה תקנה לומר משארסתני נאנסתי ותירצו דמוכת עץ פתחה סתום, ולפ"ז מתורצין דברי הרי"ף שהקשו עליו דאכתי קשה מאי משני הש"ס דהכא מיירי בטוען טענת דמים דהרי בטוען טענת דמים תהדר הקושי' לדוכתא דאיכא ס"ס דמוכת עץ ובאונס דהא מוכת עץ אין לה דמים, דמה בכך דאיכא ס"ס מ"מ מהימן לאוסרה עליו בטענת דמים לא מטעם דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא רק מטעם דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה דטענת דמים הא קים לי' ושפיר שייך הך חזקה, וכיון דמהימן מטעם חזקה מאי ס"ס מועיל הכא דבזה תהדר קושי' הש"מ לדוכתא דהא ברה"י כל ספיקות שאתה יכול להרבות עליו ספיקו טמא, וז"ב מאוד:

ובזה מתורץ תמיהת התוס' אהא דאמר שמואל דנאמן להפסידה כתובתה משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה דתמהו התוס' דהא תינח באשת כהן ופחותה מבת ג' שנים אבל בשאר נשים מאי אין אדם טורח בסעודה ומפסידה שייך הכא כיון דלא נאסרה עליו והניחו התוס' בקושי' ולפי דברינו שפיר מתורץ קושיית התוס' דלשמואל דס"ל דמהימן לומר דפ"פ מצאתי מטעם דחזקה אין אדם טורח בסעודה דקים לי' בפ"פ א"כ לדידי' אף אשת ישראל יתירה מבת ג' שנים נאסרה עליו אף דאיכא ס"ס דמה יועיל ס"ס לדידי' דהא כל ספיקות שאתה יכול להרבות עליו ברה"י טמא ובשלמא לר"א דלית לי' הך חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה דלא קים לי' לדידי' בפ"פ והיינו טעמא דמהימן משום דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא שפיר מקשה והא איכא ס"ס וכיון

דאיכא ס"ס נאמנת לומר משארסתני נאנסתי כמ"ש לעיל וכיון דאיכא תקנה לה לומר משארסתני נאנסתי לא שייך לומר דשוי' אנפשי' וכמ"ש המהרי"ק, משא"כ לשמואל דס"ל דהא דמהימן לומר פ"פ מצאתי לא מטעם דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא רק מטעם דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה א"כ לדידי' לא מועיל ס"ס כלל דברה"י אפי' כל ספיקות שאתה יכול להרבות עליו טמא ודוק היטב כי כפתור ופרח היא:

סימן קנה

כתובות (דף נ"ח ע"ב) בסוגיא דהמקדיש מעשי ידי אשתו כו' המותר רמ"א הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין כו' אמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר, ומי אמר שמואל הכי והתנן קונם שאני עושה לפיך אין צריך להפר כו' ר"י בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ואמר שמואל הלכה כר"י בן נורי אלמא דס"ל אדם מקדיש דשלב"ל כו' אלא אמר ר"ה ברי' דר"י באומרת יקדשו ידי לעושיהן וכי קאמרה הכי מי מקדשא הא משעבדא לי' לכי מגרשה ומי איכא מידי דהשתא לא חל ולקמי' חל כו' עד אלא אמר רב אשי קונמות קאמרת שאני קונמות דקדש"ה היא וכדרבא דאמר הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד, והנה התוס' בקידושין (דף ס"ג) הקשו דלמסקנא קונמות קד"ה היא אמאי צריך לאוקמי באומרת יקדשו ידי לעושיהן הא קד"ה חל אף על דשלב"ל:

ואמרתי לתרץ קושיית התוס' בדרך נעים והיא, דהנה עיקר הדבר דס"ל להתוס' והרמב"ם דקדושת הגוף חל על דשלב"ל היא מהא דקיי"ל בתמורה כמאן דאמר קדושה חלה על עוברין אף דעובר הוי דשלב"ל, והנה הר"ן בסוגיין הקשה דלר"י בן נורי דהנדר לא חל רק לאחר שיגרשנה א"כ האיך יכול להפר הא לא הוי מדברים שבינו לבינה כיון דבעודה תחתיו לא חל הנדר כלל רק לאחר שיגרשנה, ואמרתי לתרץ קושי' הר"ן דהנה נודע דדעת הרא"ש היא דלאחר תקנת אושא דאשה שמכרה בנ"מ בחיי בעלה הבעל מוציא מיד הלקוחות דאף הגוף יכול להוציא ומ"מ פסק דלכשתתאלמן או תתגרש מכרה קיים והקשה הב"ש סי' צ' דאמאי מקחה קיים לכשתתאלמן או תתגרש הא הוי דשלב"ל והוי כאומר שדה שאירש מאבא אני מוכר לך דל"ה כלום:

ואמרתי לתרץ קושיית הב"ש דהנה באמת הטעם דאלמוהו חכמים להבעל גם בגוף הקרקע דיוכל להוציא אף גוף הקרקע בחיי' ע"י הק"פ שתיקנו לו היא מכח הפקר ב"ד הפקר, ולפ"ז לכאורה קשה דהא נודע מ"ש התוס' ביבמות גבי תורם מן הטהור על הטמא דלש"ל הפקר ב"ד הפקר היכא שאח"כ יחזור לרשותו, ולפ"ז האיך שייך לומר הכא לענין גוף הקרקע הפקר ב"ד הפקר דדלמא ימות הוא קודם ותחזור הקרקע להאשה ובכה"ג

לא שייך הפקר ב"ד הפקר, אולם באמת ניחא דהנה התוס' כתבו בכתובות בכמה דוכתי דיותר שכיח שהאשה תמות קודם לבעלה ולפ"ז שפיר פסק הרא"ש דכשתתאלמן או תתגרש מכרה קיים דעיקר הטעם שיכול להוציא הקרקע בחיי' היא משום דאמרינן דמסתמא תמות האשה קודם וישאר הקרקע שלו לעולם ולכך אמרינן הפקר ב"ד הפקר אבל לכשתתאלמן או תתגרש וחוזרת הקרקע לאשה איגלאי מלתא למפרע דאף בחיי' לא הי' יכול להוציא הקרקע מיד הלוקח דאם היינו יודעין דהוא ימות קודם לא הי' יכול להוציא הקרקע דהיכא דיחזור הקרקע להאשה לא אמרינן הפקר ב"ד הפקר וא"כ ל"ה דשלב"ל דכעת איגלאי מלתא למפרע דהמקח הי' קיים מתחילה:

ובזה מתורץ קושיית הברוך טעם שהקשה דלמ"ד ק"פ כק"ה דמי האיך משכחת כלל ירושת הבעל הא הוי ראוי ואין הבעל יורש את אשתו בראוי, ולפי האמור ניחא דעיקר הטעם דאמרינן דע"י הק"פ יש לו קנין בגוף הקרקע ן דאם ימות הוא קודם תחזור הקרקע להאשה ובכה"ג לא שייך לומר הפקר ב"ד הפקר דאמרינן דמסתמא תמות היא קודם וירש אותה ויהי' הקרקע שלו לעולם וא"כ האיך נימא דלא ירש את אשתו מטעם ק"פ כק"ה דמי דהא עיקר הטעם דק"פ כק"ה דמי הוא משום דשכיח היא דהאשה תמות קודם וירש אותה ויהי' שלו לעולם אבל אי נימא דאינו יורש אותה ממילא לא נימא ק"פ כק"ה דמי דבין אם הוא ימות קודם או האשה קודם תחזור הקרקע להאשה וכה"ג לש"ל הפקר ב"ד הפקר ודוק:

ולפ"ז שפיר מתורץ קושיית הר"ן שהקשה דהאיך יוכל להפר הא ל"ה דברים שבינו לבינה כיון דהנדר לא חל כלל בעודה תחתיו דהכי קאמר דכיון דמדינא חל הנדר דקונמות מפקיעין מידי שעבוד רק דחכמים אלמוהו לשעבודא דבעל דלא תוכל לאסור עליו כאלו הי' שלו והוא מטעם הפקר ב"ד הפקר ושפיר קאמר דיפר דשמא יגרשנה ויחזור המעשה ידי' להאשה וא"כ לש"ל הפקר ב"ד הפקר וא"כ ממילא חל הנדר גם בעודה תחתיו ושפיר יכול להפר דאם יגרשנה איגלאי מלתא למפרע דגם בעודה תחתיו הי' חל הנדר ושפיר הוי דברים שבינו לבינה, אולם לכאורה יש למשדי בי' נרגא דבשלמא לענין קושיית הב"ש שפיר כתבנו דאם ימות הוא קודם יחזור הקרקע להאשה ולכך לש"ל הפקר ב"ד הפקר לענין גוף הקרקע משא"כ לענין מעשה ידי' ל"ש זאת דהא המ"י שעשתה תחת בעלה לעולם יהי' שלו רק דהמ"י שתעשה לאחר שיגרשנה שייך לה וא"כ שפיר שייך לומר לענין מ"י שתעשה בחיי בעלה הפקר ב"ד הפקר אולם באמת ניחא דהא באמת לא חל הנדר על המ"י דהא הוי דשלב"ל וע"כ נ"ל באומרת יקדשו ידי לעושיהן וא"כ ההקדש חל על הגוף שלה ולענין הגוף שלה שפיר כתבנו דאם יגרשנה

ותחזור הגוף שלה לעצמה לש"ל הפקר ב"ד הפקר ושפיר חל הנדר גם בעודה תחתיו ולכך יכול להפר:

ולפ"ז שפיר מתורץ קושיית התוס' הנ"ל דע"כ ס"ל כמ"ד דאין קדושה חלה על עוברין ואף קדוש"ה לא חל על דבר שלב"ל דאי ס"ל דקדושת הגוף חל על דשלב"ל ומיירי בהקדישה מע"י עצמם ולא ידי' לעושיהן א"כ לענין מע"י שפיר שייך לומר הפקר ב"ד הפקר אף אם יגרשנה דהמע"י שעשתה תחת בעלה לעולם לא יחזור לה וא"כ תהדר קושיית הר"ן לדוכתי' דאמאי יוכל להפר הא לא הוי מדברים שבינו לבינה וע"כ צ"ל דס"ל דאף קד"ה לא חל על דשלב"ל ומיירי באומרת יקדשו ידי לעושיהן ולענין הגוף שפיר כתבנו דאם יגרשנה ויחזור הגוף שלה לעצמה ממילא חל הנדר גם בעודה תחתיו ושפיר יכול להפר, וז"ב ודוק כי כפתור ופרח היא:

סימן קנו

קידושין (דף מ"ג) אתמר רב אמר שליח נעשה עד וכו' מיתיבי' אמר לשלשה צאו וקדשו לי אשה אחד שליח ושנים עדים דברי ב"ש ובה"א כולם שלוחים הם ואין שליח נעשה עד ע"כ ל"פ אלא בשלשה אבל בשנים ד"ה לא וקשי' לרב דאמר שליח נעשה עד עיי"ש כל הסוגיא, והנה כל האחרונים הקשו דלמא רב מיירי בקידושי שטר ובריית מיירי בקידושי כסף דפסולים מטעם נוגעים בעדותן הם משום דאם יאמרו לא מסרנו הקידושין מחויבין לישבע ש"ה ומש"ה לא פליגו ב"ש וב"ה בשנים דנימא דאחד הוי שליח ואחד הוי עד המסייע משום דהתם גם ב"ש מודי דפסול לפימ"ש הח"מ סי' ל"ה ס"ק ג' דבכה"ג דאיכא עד המסייע לשליח ג"כ פסול מטעם דהא השליח לא מהימן אלא ע"י עד המסייע וא"כ דמיא להא דאמרינן קנפיק נכי רבעא דממונא אפומי דחד סהדא משום הכי ל"פ ב"ש וב"ה רק בשלשה דהוי שני עדים ולא נפיק ממונא רק אפושי דתרווייהו.

ונלפע"ד ליישב קושיא זו דבע"כ מוכרחים אנו לומר דרב מיירי בקידושי כסף ולא בקידושי שטר דאדרבה דוקא בקידושי כסף ס"ל לרב דשליח נעשה עד ולא פסול משום נוגע משום דס"ל כדעת המהרי"ק הובא בב"ש סי' ל"ה דהיכא דאיכא עד המסייע לשליח כשר השליח ולא הוי נוגע וכאן השליח השני הוי עד המסייע משו"ה נקט רב דוקא שליח נעשה עד בלשון יחיד דדוקא אם הי' שליח אחד והשני הי' עד המסייע אז אמרינן דשליח מצטרף לעד השני דעד השני מסייע לפוטרו משבועה אבל אם שניהם שלוחים בודאי לא נעשו עדים בתר דתיקנו ש"ה דהוו נוגעים בעדותן אבל בקידושי שטר מודה רב דאין שליח נעשה עד, דהנה המקנה הקשה לשיטת הרמב"ם דס"ל דאם בהזמה נכחש גם גוף

המעשה כגון שאומרים שגם ההורג הי' עמהם בטלה ההזמה וא"כ האיך שליח נעשה עד הא הו"ל עדות שאאי"ל דאם יזמו השלוחים הו"ל הכחשה לגוף המעשה ובטלה ההזמה, והנה אם נאמר דרב מיירי בקידושי כסף לא קשה קושית המקנה, דהנה כל המפרשים כתבו הטעם על מ"ש הרמב"ם דהיכא דמוכחש גוף המעשה לא הוי הזמה היינו טעמא משום דעדי הזמה הוי חידוש דמה חזית דסמכית אהני סמוך אהני והלכך אין בו אלא חידושו דהתורה מיירי היכא דלא מוכחש גוף המעשה:

והנה מוכח להדיא במס' ב"ק (דף ע"ג) בסוגיא דעד זומם דהיכי דאיכא תרי לגבי חד לא הוי חידוש והשתא כאן בנ"ד אם נאמר דרב מיירי בקידושי כסף וטעמא דלא פסול השליח מטעם נוגע משום דיש לו עד המסייע וא"כ אם יבואו שנים ויזמו את עד המסייע ממילא בטיל עדות השליח מטעם נוגע וא"כ עיקר הזמה אינו רק בעד אחד דהיינו אותו שאינו שליח רק עד המסייע וא"כ הו"ל תרי לגבי חד וכל היכי דאיכא תרי לגבי חד לא הוי חידוש והיכי דליכא חידוש דאז לא שייך לומר אין לך בו אלא חידושו כהנ"ל הוי הזמה אף אם נכחש גוף המעשה, אולם זה הוא רק אם נאמר דרב מיירי בקידושי כסף אבל אם נאמר דרב מיירי בקידושי שטר אז גם השליח כשר לעדות דאין כאן נוגע וה"ל שני עדים ותו שייך לומר דאם יוכחש גוף המעשה לא הוי הזמה דהא כאן הוי שפיר חידוש דהא הוי תרי לגבי תרי ואין בו אלא חידושו דהיינו דוקא היכי דלא מוכחש גוף המעשה וא"כ ה"ל עדות שאאי"ל כקושית המקנה ודוק היטב, ואי"ל א"כ לפי דברינו יקשה נימא דברייתא מיירי בקידושי שטר ופסול מטעם עדות שאאי"ל כמו שכתבתי ורב מיירי בקידושי כסף דלא הוי עדות שאאי"ל כמ"ש, ז"א דהנה הישועות יעקב תירץ על קושית האחרונים דנימא דברייתא מיירי בקידושי כסף ופסול מטעם נוגע ותירץ דאי ס"ד דמיירי בקידושי כסף ופסול השליח מטעם נוגע א"כ ה"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, בשלמא אי נימא דפסול מטעם דאין שליח נעשה עד והטעם משום דשלוחו של אדם כמותו ה"ל כגופו וכיון שכן דמשום דהשליח הוי כבעל דבר פסול ובע"ד עצמו אינו פוסל שאר עדים:

והנה באמת יש לדחות תירוצו משום די"ל דמש"ה מיירי הברייתא רק בשלשה משום דבשנים הוי אחד שליח והשני הוי עד המסייע ופסול מטעם נפיק נכי רבעא כו' אבל בשלשה לא שייך ההיא טעמא ושפיר מתכשר אף השליח ואין כאן עדות שבטלה מקצתה וא"כ הדרא קושי' לדוכתין דנימא דהברייתא מיירי בקידושי כסף ורב איירי בקדושי שטר, אולם כבר כתבנו לתרץ דרב ע"כ מיירי בקדושי כסף דבקדושי שטר הו"ל עדות שאאי"ל כהנ"ל וא"כ ל"ל דברייתא איירי בקדושי שטר ופסול מטעם עדות שאאי"ל

דאם השליח פסול מטעם עדות שאאי"ל א"כ הו"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וע"כ צריך לומר דהברייתא ס"ל אין שליח נעשה עד משום דהוי כבע"ד ובבע"ד לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ודוק, ואי"ל לר' נחמן דאמר הן הן שלוחיו הן הן עדיו אפי' בשניהם שלוחים ס"ל לר"נ דכשרים לעדות ובזה תיקשי ממ"נ היכי מיירי אי מיירי בקדושי שטר הו"ל עדות שאאי"ל כמ"ש ואי מיירי בקדושי כסף תיקשי דהא נוגעים בעדותן הן לאחר תקנת ש"ה כיון דליכא עד המסייע דהא שניהם שלוחין ואי מיירי קודם תקנת ש"ה תהדר קושי' הנ"ל לדוכתי' דהא הו"ל עדות שאאי"ל, ז"א דהנה המקנה בעצמו כתב דלכאורה לא קשה קושי' הנ"ל דהו"ל עדות שאאי"ל דבאמת קיי"ל בסוף יבמות דעדי נשים א"צ דרישה וחקירה וממילא לא בעי עדות שאאי"ל אולם ז"א דמידי היא טעמא דא"צ דו"ח משום דכיון דאיכא כתובה למישקל כד"מ דמיא וא"כ בקדושין בלבד דקיי"ל דארוסה ל"ל כתובה בוודאי בעי דו"ח ובוודאי בעי ג"כ עדות שאאי"ל ע"כ ת"ד ולפ"ז לא קשה קושי' הנ"ל לר"נ דר"נ ע"כ ס"ל דארוסה אית לה כתובה דהנה התוס' בכתובות (ד' מ"ד) בד"ה והלכתא הקשו ותפשוט דארוסה אית לה כתובה מהא דתניא לעיל מודה ר"י במארס את בתו ובגרה וניסת שאין לאביה רשות בה וע"כ בדלא כתב לה מיירי דאי בדכתב לה הוי שלו הואיל וברשותו נכתבה ואי ארוסה אין לה כתובה פשיטא דאין לו בה כלום ע"כ, אולם נ"ל לתרץ קושי' התוס' בפשיטות דהכא ליכא למיפשט דלעולם מיירי בדכתב לה כתובה אפי"ה לא הוי הכתובה לאביה אע"ג דברשותו נכתבה כיון דבשעת הנשואין כותב לה כתובה חדשה הכתובה דאורייתא עם התוס' ביחד וקיי"ל דשני שטרות היוצאין זה אח"ז ביטל שני את הראשון וא"כ ממילא פקע זכות האב שהי' לו בכתובה הראשונה שנכתבה ברשותו אבל ר"ל דס"ל שם בשני שטרות היוצאין זאח"ז דאי הוסיף בי' דיקלא לתוס' כתבי' וא"כ לדידי' לא בטלה הכתובה הראשונה דהרי מוסיף בי' התוס' כתובה וזכות האב לא פקע מכתובה ראשונה שנכתבה ברשותו כשכתב לה כתובה שני' עם התוס' בשעת הנשואין וע"כ מיירי בלא כתב לה כתובה וא"כ שפיר מוכח דארוסה אית לה כתובה וא"כ לדידי' לא קשה מידי קושי' הנ"ל דהו"ל עדות שאאי"ל דכיון דלדידי' ארוסה אית לה כתובה א"כ הו"ל כדיני ממונות ולא צריך דו"ח וא"צ ג"כ עדות שאאי"ל וק"ל:

יעקב ווייזנפלד.

סימן קנז

עירובין (דף ק"ג ע"א) במתניתין חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן וכאן אסור, ובגמ' ורמינהו הרכיבו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אין דוחין ר"א אומר דוחין חד אמר הא והא בלחה כאן ביד כאן בכלי וחד אמר הא והא ביד כאן בלחה כאן ביבישה כו' עד רבא אמר ר"א היא דאמר מכשירי מצוה דוחין את השבת ומודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן דתניא כהן שעלתה בו יבלת חבירו חותכו לו בשיניו כו' מני אילימא רבנן מה לי הוא מה לי חבירו אלא לאו ר"א כו' כמה דאפשר לשנויי משנינן כו' ותפשוט דר"א דאר"א מחלוקת ביד אבל בכלי ד"ה חייב כו' האי מאי אא"ב ר"א היינו דגזר יד אטו כלי אלא א"א רבנן נשקלי' ביד, עכ"ל הגמ' עיש"ה:

והנה הרמב"ם בה' שבת פ"ט פסק החותך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי בין לו ובין לאחר פטור ע"כ, וכתב המ"מ וז"ל והנה הרב המגיד תמה מאוד על הרמב"ם דדבריו נגד הש"ס דילן דאיתא בהדיא ותפשוט דר"א דאר"א מחלוקת ביד אבל בכלי ד"ה חייב אלמא דבחותך יבלת בכלי לעצמו ד"ה חייב עכ"ל, וכולם נלאו לתרץ דברי הרמב"ם, ולענד"נ לתרץ דברי הרמב"ם בטוטו"ד ומקודם נבין טעם של הרמב"ם דפסק דבחותך יבלת מגופו אף בכלי פטור וגבי חותך צפרניו פסק דבכלי ד"ה חייב, והנראה לענ"ד דהטעם של הרמב"ם היא משום דאין זה דרך גזיזה לחתוך יבלת מגופו דבחתיכת יבלת אחת הוי חבורה כדאיתא בירושלמי בפסחים פ' אלו דברים ובעירובין וצערא דגופו לא מחיל אינש וע"כ פוטר הרמב"ם בחותך יבלת מגופו בכלי דאין זה דרך ב"א לחתוך יבלת מגופו וז"ב, ולפ"ז נוכל לומר דלהרמב"ם הי' לו עוד הוכחה בגמ' דעירובין הנ"ל דבחותך יבלת מגופו פטור אף בכלי, דהנה התוס' הקשו אהא דאמרינן אא"ב ר"א היינו דגזר יד אטו כלי והיא דמאי ניחא לי' למיעבד הרחקה לר"א טפי מלרבנן דאדרבה הי' נראה להפך דהא ר"א מיקל טפי ותירוץ התוס' שם דחוק מאוד אולם לדעת הרמב"ם דפוסק דחותך יבלת מגופו דאף בכלי פטור הוא דהנה לכאורה קשה דלפי דעת רוב הפוסקים דהלכה כר"ש דמלאכה שאצל"ג פטור אמאי יהי' אסור חתיכת יבלת בכלי הא אף בכלי אין כאן איסור דאורייתא רק שבות בעלמא דבאמת אין צריך ליבלת רק דמתקן הוא בחתיכת יבלת את הבהמה דיהי' כשר לקרבן א"כ הוי לי' משאצ"ל א"כ אף בכלי יהי' מותר דהא אין שבות במקדש:

ונראה לתרץ קושיא זו דבאמת קשה לפ"מ דאיתא בירושלמי דחתיכת יבלת אית בי' איסור חבורה א"כ אמאי יהי' מותר חתיכת יבלת ביד הא אפי' ביד איכא חיוב חטאת דלענין איסור חבורה אין חילוק בין ביד בין בכלי דבשלמא לענין איסור גזיזה שפיר יש

לחלק בין יד לכלי דביד לאו דרך גזיזה הוא כמו בכלי אבל לענין איסור חבורה אמאי יהא חילוק בין יד לכלי וא"ל דמיירי בחובל וא"צ לדם וא"כ הוי מקלקל בחבורה דאכתי מתקן הוא אצל הבהמה דע"י חתיכת יבלת יוכשר הבהמה לקרבן וא"כ אפי' ביד יהי' אסור לחתוך, אולם באמת ניחא דהנה התוס' בבכורות (דף ל"ט) כתבו דהך מתניתין דחתיכת יבלת מיירי ביבלת שבעין דלית בי' שער ואין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה עיש"ה ולפ"ז שפיר מותר לחתוך יבלת ביד אף דאית בי' חבורה דמיירי בא"צ לדם דהוי מקלקל וא"ל דאכתי הוי מתקן אצל הבהמה כנ"ל דאנן קיי"ל דכלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט דכיון דאינו טמא רק מדרבנן לא הוי מתקן ולפ"ז ה"נ כיון דע"כ מיירי הכא במומין דאין שוחטין אותו לא במקדש ולא במדינה כמ"ש התוס' וא"כ מדאורייתא לא הוי מום כלל רק מדרבנן הוי מום ובזה לא הוי מתקן והוי כמו כלי שנטמא בולד הטומאה דמטבילין אותו ביו"ט דלא חשוב מתקן, אולם אכתי קשה לפמ"ש הרב המגיד דדוקא כלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט משום דלחולין בלא"ה חזי ולתרומה ולקדשים ג"כ אינו טמא רק מדרבנן ולכך לא חשוב מתקן משא"כ בלא חזי אף לחולין אף דאינו טמא רק מדרבנן מ"מ הוי מתקן עי"ש, ולפ"ז תהדר הקושיא לדוכתא דמאי יהי' מותר לחתוך יבלת ביד הא אף ביד איכא איסור דאורייתא משום איסור חבורה דאף בא"צ לדם הוי מתקן אצל הבהמה אף דלא הוי מום רק דרבנן הא כל היכי דלא חזי אף לחולין שפיר הוי מתקן אף דא"צ אלא מדרבנן כמ"ש הרב המגיד והכא לא חזי אף לחולין דאדרבה דכיון דלא הוי מום מדאורייתא אין שוחטין עליו במדינה על מום זה וא"כ לא חזי אף לחולין ושפיר הוי מתקן ואמאי יהי' מותר לחתוך ביד הא גם ביד איכא איסור דאורייתא משום חבורה, וא"ל דמ"מ לא הוי איסור דאורייתא דמדאורייתא לא הוי מום כלל וא"כ מדאורייתא לא הוי מתקן כלל דז"א דהא מלאכת חבורה היא מלאכה דאורייתא רק דהיכא דמקלקל הוא פטור משום דהוי מלאכת מחשבת א"כ כיון דמדרבנן הוי מום עכ"פ ממילא הוי מלאכת מחשבת וממילא איכא איסור דאורייתא ולא גרע זה מחובל וצריך לדמו והבן:

סימן קנח

ב"ה אור ליום א' ב' מנחם אב תרל"ו

בין המצרים יזרח אור לישרים לכבוד ידידי האברך החריף השלם כש"ת אברהם ראט נ"י:

אשר הקשית לדעת הרמב"ם בפ"י מהל' מכירה הי"ד וז"ל המוכר בשר ונמצא בשר בכור, פירות ונמצא טבלים כו' מה שאכל אכל ויחזור לו את הדמים. וכן כל המוכר דבר שאסור מה"ת כך היא דינו אבל המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מד"ס אם הפירות קיימין מחזיר הפירות ונוטל את דמיו ואם אכלן מה שאכל אכל ואין המוכר מחזיר את דמיו כו' וא"כ קשה מהא דאיתא בבכורות (דף ל"ז) דמוכר פירות שאין מעושרין מחזיר לו את דמיו והא לקוח אחר מירוח אינו רק דרבנן לדעת הרמב"ם כשיטת ר"ת וסתם הלוקח פירות נגמרו ביד המוכר וכן כתב בסתם המחבר ביו"ד סי' של"א ס' א' ובש"ך שם עיי"ש כו' וכן מוכח בפ"ה דדמאי מ"ח ועיין בתוס' חדשים שם וא"כ אמאי מחזיר לו את דמיו הא לשיטת הרמב"ם באיסור דרבנן אינו מחזיר לו את דמיו, זה תורף קושיתך וקושיא נכונה היא מאוד:

אולם אנכי הרואה בהשקפה ראשונה לתרץ קושיתך בטוטו"ד והיא, דהנה הכא אם הי' בעין ונודע שמכר לו טבל שאינו מתוקן בחזקת מתוקן אף כי מדאורייתא מותר להלוקח לאכול אותו בלתי מעושר דלקוח פטור מדאורייתא מ"מ כיון דעכ"פ מדרבנן היא אסור לי' לאכילה הוי מום במקח אע"ג דיכול לתקנם מ"מ הוי מקח טעות כיון דהוי חסרון במשקל ולכמה פוסקים אפי' אם רוצה לו המוכר להשלים בטל המקח ועיין בר"ן פ' האיש מקדש שהביא ראי' לענין זה מבעי' דפתיא למאן ועי' בב"ש סי' כ"ט ס"ק י"ח וא"כ במכר לו טבל בחזקת מתוקן הוי מקח טעות כיון דמדרבנן אסור לו לאכול להלוקח וכיון דהוי מקח טעות תו לא הוי לקוח וממילא הוי טבל מדאורייתא דהוי ברשות המוכר עדיין ואכל הלוקח איסור דאורייתא ולכך מחזיר לו הדמים, ודוק כי נכון מאוד:

הקשית לדעת המל"מ בפכ"ט ה"א מה' אבות הטומאה דהא דנפלה אחת לים הותרו כולן היינו דוקא בנפלה קודם שנודע אבל לאחר שנודע לא מהני נפל להתיר הנשארים מהא דר"א דאמר אם קרב ראש א' מהם הותרו כולן ושם מיירי בנודע, גם מהא דמקשה בגמ' זבחים (דף ע"ז) לרב דאמר דאם נפלה א' לים הותרו כולן ממתניתין דכל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות ימותו כולן דכיון דמית חדא לישתרי כולהו הא התם מיירי בנודע ורב מיירי בלא נודע, ולדעתי נראה דלא קשה כלל דהנה נודע מה שהקשו על הרמב"ם כל הנושאי כליו הא דאית לי' דינא דרב דאם נפל א' לים הותרו כולן ואמרינן שם דרב ס"ל כר"א דאית לי' א' דאם קרב ראש א' מהם הותרו כולן והרמב"ם פסק בפהמ"ק כרבנן דכולן יצאו לבית השריפה ואמאי ס"ל הכא כרב כיון דשניהם תלויין זה בזה, והכ"מ בפ"ו מה' תרומות כתב לתרץ דברי הרמב"ם והיא דבאמת דוקא בנפלה ממילא ס"ל דהותרו כולן אבל לא בהפילה בידים, ולפ"ז אמאי מקשה לרב ממתניתין

דכל הזבחים דהא התם ממית בידים ורב מיירי דוקא בנפלה ממילא רק המקשה הזה לא ידע החילוק בין נפלה להפילה ולכך מקשה ממתניתין ומשני דרב ס"ל כר"א דסבירא לי' דאפי' אם מקריב בידים הותרו כולן להקרבה אבל הרמב"ם באמת מחלק בין נפלה להפילה בידים וס"ל דרב מיירי דוקא בנפלה ממילא ולא קשה כלל לרב ממתניתין דכל הזבחים דשם מיירי בממית בידים ורב לא מיירי רק בנפלה ממילא ומש"ה לא פסק כר"א דס"ל דאם קרב ראש א' מהם הותרו כולן דשם היא בידים ורב ס"ל שפיר כרבנן דשם מיירי בידים והוא איירי בנפלה ממילא דוקא עיי"ש:

ולפ"ז לא קשה כלל קושיתך דכיון דע"כ צ"ל דלא ידע המקשן החילוק בין נפלה לממילא לא ידע גם החילוק בין נודע ללא נודע ולכך הקשה ממתניתין דכל הזבחים אע"ג דשם מיירי בנודע כיון דלא ידע המקשן מזה החילוק ולכך משני דס"ל כר"א משא"כ לדידן שפיר מחלקינן בין נודע ללא נודע ודוקא בלא נודע ס"ל לרב דהותרו כולן ולא קשה כלל ממתניתין דכל הזבחים וס"ל לרב שפיר כרבנן דר"א דשם מיירי בנודע והוא איירי בלא נודע דוקא ואדרבה לפי דברי המל"מ יתורץ קושיתם על הרמב"ם דפסק כרב ופסק כרבנן דרבנן מיירי בנודע ורב מיירי בלא נודע והא דאמרינן שם דרב ס"ל כר"א היינו לסברת המקשה דאין חילוק בין נודע ללא נודע אבל אליבא דאמת רב ס"ל כרבנן דר"א ור"א ס"ל דאפי' בנודע הותרו כולן אבל לרב דס"ל כרבנן דוקא בלא נודע הותרו כולן, ודוק כי נכון היא לאמיתה של תורה:

גם הקשית לדעת הנתיבות סימן קצ"א שכ' וז"ל בקונה במשיכה ואח"כ אינו רוצה לתת המעות דהמכר בטל למפרע וא"כ קשה דשם מוכח בעייל ונפיק אזוזי אבל בלא עייל ונפיק הוי כאינו רוצה לשלם חוב והמקח שביד הלוקח קיים והבאת מחלוקת הגאונים הם הנה דברי הב"ח שהביא הט"ז בחו"מ סי' צ"ו והט"ז חולק עליו שם מה"ט דכיון דזקף עליו במלוה הוי כשאר חוב כו' עיי"ש וכן הגאון בעל צ"צ סי' קי"ז חולק עליו, אולם עדיין הקשית אם נימא דהיכא דאינו משלם מתבטל המקח א"כ בהא דפליגו ר"י ור"ל אי מעות קונה או משיכה הלא משיכה לעולם אינה גומרת ובב"ק (דף ע') גבי מתניתין דגנב ומכר ה"ז חייב והתניא פטור באומר לי' עקוץ כו' עיי"ש:

והנה קו' הגמ' תמוה מהא דקיי"ל בסנהדרין (דף ע"ב) גבי בא במחתרת דהיכי דהוא בעינא מחויב להחזיר והבאת דברי המח"א שעמד בזה בה' ריבית פ"ד ותי' התם כיון שבאו לידו התאנים בתורת מקח כבר זכה בהם וליכא גבי' אלא דמים ובדמים לא מצי תבעי לי' דקלב"מ עיי"ש, וע"ז הקשית דלשיטת הב"ח הנ"ל הקו' במקומה עומדת דהלא כיון דקלב"מ ליכא לאשתלומי מיני' ונימא דיתבטל המקח והוי צריך להחזיר לו התאנים

כיון דהם בעינא, זה תורף קושיתך, אבל נראה דהטעם של הסוברים דאם לא נתן לו המעות בטל המקח משום דהוי כאלו התנה עמו בשעת המקח דאם לא ישלם לו המעות יתבטל המקח ואם לא שילם לו עבר על התנאי ולכך בטל המקח, ולפ"ז באומר לו בשבת עקוץ לי תאנה מתאנתי ע"מ לשלם לו אפי' אם לא שילם לו לא בטל המקח כיון דאין צריך לשלם לו אם יתבענו לי' בדינא דקלב"מ ואם התנה שישלם לו הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה דהתנאי בטל והמעשה קיים אף שלא קיים התנאי והוא לא נתרצה להמעשה עד שיקיים התנאי לא אמרינן דהמעשה נתבטל וכמ"ש התוס' בכתובות (דף נ"ו) וה"נ אע"ג דהתנה שישלם לו כיון דהוא פטור בדין משוה קלב"מ הוי מתנה על מה שכתוב בתורה והמקח קיים אף שלא קיים התנאי ושפיר מקשה הש"ס והא אילו תבע לי' בדינא לא אמרינן לי' זיל שלים דבכעין דא המקח קיים אף שלא שילם לו ודוק:

והנני ידידך דוש"ה יעקב ווייזנפלד.

סימן קנט

ב"ה יום ב' מנחם אב תרל"ו:

שוכט"ס לכבוד שארי ופארי ורב חביבי כאישון עיני הרב החריף ומופלג זך השכל והרעיון חו"ש הגביר הנכבד כש"ת מו"ה נחום בורנשטין נ"י:

במעלי שבתא הבריק נגד עיני מכתבו היקר עם ח"ת הנעימים הבנוים על אדני שכל הישר קלועים אל השערה למרכז האמיתי, ואברכהו ברכת מז"ט כי אתמול בעת תפלת שחרית ילדה זו' הרבנית ת' בת למז"ט ובעת קרה"ת בא המבשר ועליתי לתורה וקראתי שמה לאה ת ע"ש אמי הצדקנית נ"ע יה"ר לגדלה לכ"ט מתוך הרחבה, ועתה הנני עט ממהר להשיבו מה שעלה על רעיוני בקראי אמרותיו היקרים, מ"ש כבודו לתרץ קושית ידידי הרב החריף מו"ה אברהם ראט נ"י בסי' הקודם והיא, דנהי דהלוקח לא אכל איסור דאורייתא אבל המוכר שגמרן לאכילה לעצמו עביד איסור דאורייתא כיון שכבר חל החיוב עליו, היטבת לראות בזה דכיון דקמשתרשי לי' בודאי אסור לו למכור הטבל מדאורייתא ולא גרע ממי שאנסו המלך גרנו בחובו דחייב לעשר משום דקמשתרשי לי' כדאיתא בש"ס חולין (דף קל"א) ובית המלך בודאי פטור לעשר דעל העכו"ם לא חל החיוב מעשר והוא צריך לעשר משום דקמשתרשי לי' הו"ל כמוכרו, ועיין ברש"י גיטין פ' השולח (דף מ"ז ע"ב) בד"ה מדאורייתא דמעשר לאו מצוה דרמיא עלי' היא אלא א"כ אכלן או מכרן דקמשתרשי לי' אלמא בשמכרן חל עליו החיוב לעשר והוא שהעלים ואמר שהם מתוקנים ביטל החיוב דהפרשה אשר מוטל עליו מדאורייתא, ואף

שר"י בתוספתא דמאי מתיר למכור לחבר אפי' ודאי טבל הא עכ"פ בעינן שיודיענו ואע"ג דקמפקע לי' מתרומה דאורייתא דביד הלוקח הוא פטור מדאורייתא דהו"ל לקוח וא"כ הו"ל לומר דאפי' בהודיעו יהי' אסור למכור ז"א דאם הודיעו תו לא קמשתרשי לי' דהלוקח לא ישלם לו בעד התרומה דתנאי ב"ד היא שיהי' המעשר ותרומת מעשר משל המוכר כדאי' בירושלמי פ"ב דדמאי והיכא דלא קמשתרשי לי' לא חל החיוב עליו דלאו מצוה דרמיא עלי' היא אלא א"כ אכלן או מכרן דקמשתרשי לי' וזה היא סתירה לדברי הט"ז בה' שמיטה בסי' י"ט ס"ק י"ז דחיוב הפרשת טבל עליו אפי' אם אינו רוצה לאכול עדיין וזה כנגד דברי רש"י דגיטין הנ"ל ג"כ וכבר התעורר בזה הגאון מהרש"ק ז"ל אולם תירוצו עולה יפה רק להטעם משום קנס אולם משום שנפשו של אדם חותה בהם ובאיסורים דרבנן ל"ש נפשו של אדם חותה בהן דאיסור דרבנן אינו אלא איסור גברא תהדר קושיתו לדוכתא דהלוקח לא אכל אלא איסור דרבנן ולא שייך לומר דנפשו של אדם חותה בהן ואנכי כתבתי לו לתרץ דכיון דהוי עכ"פ איסור דרבנן הוי מקח טעות אם הי' בעין וא"כ תו לא הוי לקוח כלל וממילא הוי איסור דאורייתא כאשר עיני יחזו במכתבו אליו בארוכה ובודאי יוטב התירוץ שלי בעיניו:

גם מה שרצה כבודו לומר דבגמרן לעצמו גם הלוקח חייב מן התורה כיון שכבר נתחייב ביד המוכר באמת השכל מתחייב כן, וכעין זה מצינו בירושלמי דמאי פ"ג ה"ד נתנו למאה בני אדם כבר נראו להיות ודאי כיון שבאו מיד אדם א' עיי"ש וכן בפ"א שם דלקחן לאכילה וחישב עליהן לזרע לא כל הימנו מאחר שכבר נתחייבו, וכן בפ"ד דמעשרות ה"ג עלו כבר נתחייבו וכפי גירסת מראה הפנים שם עיי"ש, וכעין זה מצינו לענין טבילת כלים דאם קנה הראשון מיד עכו"ם ושאל השני ממנו צריך טבילה משום שכבר נתחייב ביד הראשון ומלשון הרמב"ם בעצמו הי' נראה לפרש כן דקאי על הא דקאמר דגמרן למכרן פטור המוכר וכן הלוקח הוא פטור בכה"ג שגמרן למכרן אבל בגמרן לאכול שפיר חייב גם הלוקח, אולם מדברי התוס' בב"מ ובבכורות ובמנחות נראה להדיא שאף היכי שכבר נתחייבו פטורה לוקח מדאורייתא דכתבו שם בשם הריב"ם דאיפכא מסתברא דלאחר מירוח שכבר נתחייב לא פקע החיוב מיני' אלמא דדעת ר"ת אף שכבר נתחייב ביד המוכר פקע אצלהלוקח החיוב, ודוק בזה:

ובדבר שאלתו באחד שהי' לו חמשה אווזות כשרות ובחפש נטרפה אחת מהן ולא נודע איזה וגם היו מונחים ג' אווזות טריפות והלכה ילדה אחת קטנה ולקחה אווזא אחת מהחמשה והניחה אצל השלשה הטריפות ולא ניכר התערובות ונשאלת על ארבעה הנשארות מה דינם אם הוא דמי לנפל א' לים או לא, באמת היא שאלת הפ"מ המובא

בפ"ת אולם כ"ת רצה להביא ראי' ממתניתין דטהרות פ"ה שני שבילין אחד טמא ואחד טהור ועשה טהרות אם לא טהר בנתיים הראשונות תלויות והשניות ישרפו אע"ג שאנחנו פוסקים דהשניות ישרפו עכ"ז גם הראשונות תלויות ולכאורה ראי' נכונה היא, אולם לאחר העיון יש לחלק ביניהם והיא דשם אתה צריך ע"כ לדון על השביל השני לומר דהוא טמא דאל"כ אמאי אתה שורף הטהרות השניות וכל היכי שאתה צריך לדון על השביל השני דהוא טמא אתה מוכרח לטמא גם הטהרות מהשביל הראשון דמאי חזית לטהר זה יותר מזה הלא שניהם על משקל אחד, ואם תאמר דהשניות הם טמאות מכח השביל הראשון א"כ מכש"כ דהטהרות הראשונות טמאות ע"כ ממ"נ הטהרות הראשונות הם תלויות אבל הכא אין אתה צריך לדון על האווזא לטרפה משום שהיא האווזא הטריפה שנתערבה בין הכשרות דאפי' אם נתערבה כשירה בין רוב טריפות היא טריפה שפיר י"ל דתלינן באותה אווזא כמו בנפלה לים, והיא סברא ברורה לדעתי לחלק ביניהם, ולגודל טרדותי כעת אבוא בקצרה:

כ"ד ידידו דוש"ה באהבה עזה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד,

סימן קס

שלום וכט"ס לכבוד ידידי הרב המופלג החסיד חוטר מגזע תרשישים מו"ה אברהם ראפאפארט נ"י:

הגיעני מכתבו ע"י בנו תלמידי החריף ישראל נ"י [הוא הרה"ג אבד"ק טשארטקוב] והנני לתשובתו, בדבר משפט הבכורה באחד שהניח לבניו נחלה אוראנדע ורחיים שהי' בשכירות על שבעה שנים אם מגיע להבכור פ"ש אם נקרא ראוי או מוחזק:

תשובה. לכאורה עלה ברעיוני דמשניהם הם האוראנדע והרחיים לא יטול הבכור פ"ש דמאחר דקיי"ל בש"ס ב"ב פ' י"נ דבשבח דאשתני אם הושבח קודם החלוקה אינו נוטל פ"ש ואפי' שלופפי והוי תמרי אינו נוטל פ"ש דהוי ראוי והא דנוטל בולד פ"ש היינו משום דעובר ירך אמו הוא וכמ"ש הד"מ רק דלאחר שחלקו בודאי נוטל גם מהשבח פ"ש דמה שבא מחלקו שלו היא:

והנה התוס' פ' י"נ (דף קכ"ד) ד"ה ירשו הקשו התוס' על הרשב"ם דכתב דכיון דעפ"י השטר גובין את המלוה הוי כאלו השטר השביח א"כ אמאי אמרו רבנן דאין הבכור נוטל פ"ש בשטרות הא כיון דנוטל פ"ש בשטרות שהן הגוף יטול גם מהשבח שהוא המלוה דאחר שיחלוקו מה שהשביח שלו, ותירץ הקצוה"ח קושית התוס' דהרשב"ם ס"ל דאין בשטרות דין חלוקה כדעת הרשב"א דאין גופן ממון ומש"ה אינו נוטל במלוה בשטר

פ"ש כיון דאין כופין לחלוקה א"כ הוי המלוה שגובין כמו שבח שהשביח קודם חלוקה ולפ"ז ל"מ לדעת הסוברים דאין בשכירות דין חלוקה כמבואר בחו"מ סי' שט"ז סעיף ב' דאין כופין לחלוק כיון שהבית אינו שלהם אלא שכור להם לזמן עי"ש וא"כ לפ"ז בודאי הוי הפירות אשר יצמחו מרחיים ואוראנדע שיש להם בשכירות כמו שבח שהשביח קודם חלוקה כיון דאין בו דין חלוקה וז"פ דהוי כמו שטרות, אולם אפי' למה שהאריך הסמ"ע דדוקא לחלוק במחיצה אין כופין אבל בלא מחיצה גם בשכירות יש דין חלוקה ולפ"ז הי' נראה לומר דלא יטול הבכור פ"ש דאפי' אם יחלוקו הרחיים דהיינו שזה יטול שני אבנים וזה אבן א' הא עכ"פ אין החלוקה בגוף הרחיים רק בהפירות אשר יצמחו הם חולקין דגוף הרחיים אינו שלהם רק הוא מושכר להם לפירות וא"כ אפי' אם הם חולקין בגוף הרחיים עיקר החלוקה היא רק להפירות וכמו שכתבו התוס' בגיטין מ"ג גבי עבד שמכרו רבו לקנס דאפי' מכרו לגמרי ג"כ אינו מכור דהא אינו שוה כלום ולא מכרו אלא לקנס ולקנס אינו מכור ע"ש, ונ"ד דמי ממש לזה דאין לו ברחיים רק הפירות וקנין פירות קיי"ל דלאו כקנין הגוף דמי ודעת רוב הפוסקים דבכל דבר קיי"ל דלאו כקנין הגוף דמי רק בבכורים ועי' בחו"מ סי' רנ"ז ומטעם זה כבר האריכו המהרי"ט והמל"מ להתיר רבית במעות עניים אשר הקדיש לקרן קיימת והפירות יהיו לעניים משום דעניים לאו בעלים של הממון הם כיון דהגוף אינו שלהם וק"פ לאו כקה"ג דמי ועי' בכנה"ג בגליון הש"ע יור"ד ריש ה' צדקה שהאריך בזה וע' בשו"ת מהרשד"ם ומהרב"ל סי' ק' שהאריכו אם חייב הבעל לתת מכם מנכסי מלוג מובא דבריהם בקצרה בש"ך חו"מ סי' קס"ג ס"ק ז' וכיון דאין בו דין חלוקה רק לפירות הוי שבחו דאשתני קודם חלוקה דהא תחילת החלוקה ל"ה רק לתכלית הפירות כיון דאין להם שום חלק ונחלה בהגוף ובפירות בלבד אין הבכור נוטל פ"ש כן הי' לכאורה נראה לפרש:

אולם באמת נראה לדעתי ברור דברחיים יטול הבכור פ"ש, דהנה מבואר בש"ס ב"מ (ס"ז) דמשכנתא באתרי דלא מסלקי בזוזי נוטל הבכור פ"ש וכן הוא להלכה בחו"מ סי' רע"ח, והנה הטור שם הביא דעת הראב"ד דהא דאין הבכור נוטל פ"ש ממשכנתא באתרי דמסלקי בזוזי היינו דוקא מפירי דאכל בנכייתא אבל מגוף השדה נוטל הבכור פ"ש אפי' באתרי דמסלקי ולפ"ז נראה בעיני דבאתרי דלא מסלקי נוטל הבכור פ"ש אפי' מפירי דאכל בנכייתא דמגוף השדה נוטל פ"ש לדעת הראב"ד אפי' באתרי דמסלקי והני פירות דאכל במשכנתא בנכייתא היא ממש דמי לשכירות דמנכה לו דינר החוב בעד פירות מכל שנה ולפ"ז כיון דנוטל במשכנתא באתרי דלא מסלקי אפי' מן הפירות וכמו שכתב הטור הטעם דכיון דקנה הקרקע להפירות כמאן דקנה גופא דארעא דמי ע"ש

א"כ בשכירות נמי כיון דל"מ מסלקי לי' במשך זמן השכירות הוי כמשכנתא באתרי דלא מסלקי דנוטל הבכור פ"ש:

והנה באמת התוס' בערכין (כ"א) ד"ה היכי הביאו בשם י"מ בין משכיר ללוה דדוקא לוה דלא תחזור אליו בלא דמים הוא ודאי לא מצי להקדיש אבל משכיר שאחר השלמת זמן השכירות תחזור לו בחנם מצי להקדיש וכן כתבו התוס' בנדרים פ' השותפין (דף מ"ו) ועי' בתוס' ב"ב (דף ס"ז) ד"ה אסור דכתבו ג"כ דשאני בע"ח שגוף הקרקע יוצא מיד מקדיש אבל בשכירות לעולם אין הקרקע יוצא מיד המשכיר, אולם באמת בש"ע יור"ד סי' רכ"א סעיף מ' מבואר להדיא דבעל משכנתא דמי לשוכר ועי' שם ס"ק מ"ג שהאריך להוכיח כן דלא כהי"מ שבתוס' ערכין הנ"ל ויש לנו ראי' מהירושלמי ב"מ פ' השואל דשכירות עוד עדיף ממשכנתא ומבואר שם דאם הממשכן לא הי' לו מעות לפדות ורצה למכרו יצא המלוה מיד מן הבית אבל בשכירות אם צריך למכרו במשך הזמן צריך להניח לשוכר עד שיושלם זמנו וכן מבואר להדיא בירושלמי פ' מקום שנהגו ועי' בחו"מ סי' שי"ב סעיף א' ועי' בהה"מ סעיף י"ב מה' שכנים שכתב דהרמב"ם הוציא דבשכירות אין בו משום דין בר מצרא ממשכנתא ולמדו מק"ו ממשכונא דשכירות ליומא ממכר היא עיש"ה, הרי להדיא דשכירות עוד עדיף ממשכונא ולפ"ז כיון דבמשכונא באתרי דלא מסלקי נוטל הבכור פ"ש ממילא גם בשכירות נוטל פ"ש דשכירות עוד עדיף ממשכונא דשכירות ליומא ממכר היא, ואף שהתוס' בע"ז וב"מ פ' הזהב כתבו דשכירות ליומא ממכר היא לא אמרינן רק לענין אונאה ולא לשאר מילי מובא דבריהם בש"ך חו"מ סי' שי"ג אולם כבר האריך הב"ח בתשובה י"ח דכוונת התוס' דדוקא מדבר תורה לא קניא שכירות אלא לענין אונאה אבל מדרבנן ודאי קניא שכירות והיא ראי' מש"ס מפורש בב"ק עי"ש וא"כ עכ"פ לא גרע ממשכנתא, איברא באמת לפ"מ שחילקו התוס' בעירובין שם בשם הירושלמי דבהקדים לו השכר אין המשכיר יכול להקדיש ובלא הקדים לו השכר מצי המשכיר להקדיש א"כ לפ"ז אפי' השכירות הוי כמו משכונא עכ"ז אין ראי' בשכירות דלא הקדים לו השכר דנוטל פ"ש כמו במשכונא משום דבמשכנתא הפירות אשר הוא אוכל בנכייתא הוי כמו הקדים לו השכר דכבר הלוה המעות משא"כ פירי דלא הקדים לו השכר יש לומר דלא יטול פ"ש וכן המח"א חליק ג"כ בענין שכירות ליומא ממכר היא אם הי' אונס בהשכירות בין הקדים לו השכר או לא, אולם באמת התוס' שם בנדרים תמהו ע"ז דמה בכך שלא הקדים לו השכירות כיון דלא קנה הבית רק זוזי הוא דאסיק בי', ועי' בש"ך יור"ד סי' רכ"א ס"ק מ"ה שהאריך בזה דאין כוונת הירושלמי כלל לחלק בין הקדים לו השכר או לא א"כ אפי' בלא הקדים לו השכר לא גרע ממשכנתא גם

בשכירות שיש לו קנין הגוף בפירות ועי' בשו"ת הריב"ש בסי' תק"י שהשיב לענין אם מועיל סילוק בדברים בעלמא והשיב שם דל"מ סילוק והביא ראי' מהא דאמרינן בא"נ דמשכנתא באתרי דמסלקי ואמר לי' מסתלקנא צריך למקני מיני' דמשכנתא אינו אלא שכירות ואפ"ה לשון סילוק ל"מ וה"נ בשכירות עיש"ה, הרי להדיא דגם בשכירות יש לו קה"ג:

והנני ידידו עוז יעקב ווייזנפלד.

סימן קסא

ב"ה יום א' ל"ו למב"י זמר"ת לפ"ק הרימלוב יע"א:

בימי העומר יפריח מזלו כתומר כבוד גיסי ידנ"פ יושב בסתר לבבי הרב הגדול החריף ובקי זך השכל ונקי הרעיון מגזע היחס והמעלה כש"ת מו"ה יצחק כ"ץ נ"י ראפאפארט [הוא הרב הגאון אבד"ק אסטראווי] ז"ל.

היום הגיעני מכתבך היקר אף נעים. ועיינתי בנועם פלפולך בדבר שאלתך וראיתי כי בחכמה ובמזימה פלפלת בהשכל ובדעת ואנכי אף אמנם אני נאחז בחבילי טרדין וביחוד מטרדת הזמן אשר יעמדו לי לשטנה לילך ברחבה ולהאריך בפלפולו. אך למלאות רצונך היקר הנני להשיבך בקצרה, בפרט כי הדברים עתיקין הם, וכבר הארכתי בענינים האלו לכמה שואלים ואין דרכי לחזור ולשנות מ"ש כבר גלל כן הנני בזה רק לגלות דעתי להלכה בדבר הזה:

תשובה. ע"ד אשר דרשת מאתי אם יש היתר לסמוך לטלטל על שעושין שטעכעטליך כיון שהם דלתות שאין נעולות בלילה אם יש לסמוך ע"ד הרמב"ם ז"ל דמתיר בראויות לנעול אעפ"י שאין ננעלות דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, ועוד יש לפקפק אפילו אם נימא כדעת הסוברים דסגי בראויות לנעול אעפ"י שאין ננעלין, אולם הכא שהממשלה לא תסכים לנעול הרחובות בכל לילה שוב ל"ה גם ראויות לנעול, ובזה העמדת כל יסוד בנין הפלפול שלך, וכעין זה נסתפק הנו"ב במוה"ת תשובה ל"ט באו"ח בעיר שנחתם הבהכ"נ משרי המדינה אם בטל העירוב כיון דא"א לשבור החותם מצד גזירת המלכות והכ"נ בנ"ד ג"כ י"ל דל"ה ראויות לנעול מחמת כח הממשלה שלא יניחו לנעול. ובאמת דברי הנו"ב הנ"ל תמוהין לי מדברי התוס' בעירובין (דף ל"ה) בסוגי' דנתנו במגדל ואבד המפתח דכתבו התוס' שמה בד"ה חסורי מחסרא בשם התוספתא דמודים חכמים לר"א בבני חצר ובני מרפסת שגבו עירובן ונתנוהו בבית אעפ"י שיודעין שאין המפתח במקומו שעירובו עירוב והיינו טעמא דבעירובי חצרות הקילו א"כ מבואר

להדיא דערובי חצרות אע"ג דנאבד המפתח וא"י לפותחו אפיה"כ עירובו עירוב כיון דהעיכוב היא רק מחמת המפתח שאין יכולין לפתחו אין זה מעכב לבטל העירוב כיון דמצד עצמו ראוי הוא לבא לשם וכעין זה כתב הרמב"ן הנודע בביצה גבי בית מלא פירות דל"ה מוקצה כיון דהפירות בעצמן אינם מוקצין רק שהם במקום שאין יכול לפותחם ועיין במג"א בסוס"י תקמ"ח לענין לפתוח הטמונים בבור דאין בהם מוקצה ותמהני על הנו"ב אשר לא העיר כלל מהתוספתא הנ"ל:

והנה יסוד ההיתר שלך על הספק הראשון אם סגי בראויות לנעול בלבד דיש להתיר מטעם ס"ס שמא כדעת הרמב"ם דסגי בראויות לנעול ושמא כדעת רש"י דבזה"ז אין לנו רה"ר, ועוד כתבת דיש עוד צד להיתר ע"ד הא"ז מובא בג"א דכתב דקיי"ל דלא אתי רבים ומבטלי מחיצה בין שהם ד' מחיצות ובין שתי מחיצות מעלייתא, וכבר תמהו עליו דהוא מזכה שטרא אליבא דבי תרי, והוא דלא כר"י ולא כרבנן וכתבת דע"כ כוונת הא"ז דהא דאמרו רבנן דאין מערבין רה"ר בכך היא רק מדרבנן אבל מדאורייתא אפילו בשתי מחיצות מעלייתא ל"א רבים ומבטלו כפ"ד, וא"כ לפי שיטת הא"ז יצאנו מידי איסור תורה תמהני עליך גיסי יקירי, דלמה לך להביא ראי' לזה מדברי הא"ז הסתומים ורבים נלאו למצוא פתח לתרץ דבריו הטהורים והגאון מהר"ז זצ"ל בספרו ב"א מתרץ דברי הג"א דכוונתו היא דעשה צוה"פ במחיצה השלישית ואז דעת הא"ז היא דל"א אתי רבים ומבטלו מחיצתא, ולפי"ז אין כאן שום ראי' מדברי הג"א דמדאורייתא ל"א אתי רבים ומבטלו מחיצתא ובפרט דבפ"ק דשבת (דף ו') מבואר להדיא דמה"ת ל"מ שתי מחיצות בלחי וקורה, ומדוע לא הבאת דברי התוס' בעירובין (דף י"ד) ד"ה איתבי' אהא דמקשה התם לרבא דסובר דלחי משום היכר מהא דאמר ר"י מי שיש לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וכו' אלמא דלחי משום מחיצה, וכתבו התוס' שמה דאפילו רבנן לא אסרו אלא מדרבנן בעי שלשה מחיצות גמורות, א"כ מבואר להדיא בדברי התוס' דאפילו לרבנן מדאורייתא מותר בשני מחיצות ולחי כיון דקיי"ל דלחי משום מחיצה ומדברי התוס' אלו היא ראי' מפורשת דבנ"ד יצאנו מחשש איסור תורה, ומה"ת אפילו שתי מחיצות ולחי מהני וכיון דאין כאן רק איסור דרבנן בודאי נוכל לסמוך על דעת הרמב"ם דמתיר בראויות לנעול אעפ"י שאין ננעלות, ועיין בתוס' (בדף כ"ב) בעירובין ד"ה דרבנן דמוכח משם ג"כ דהתוס' סברו כן דמה"ת סגי בשתי מחיצות ולחי רק שם כתבו דהוי מצי לשנויי כן אבל אינו מוכח משם דלהלכה כתבו כן, אבל מדברי התוס' י"ב הנ"ל נראה בעליל דהתוס' סברו כן להלכה דמה"ת סגי בשתי מחיצות ולחי למאי דקיי"ל דלחי משום מחיצה, וא"כ ניקום שלשה מחיצות

ובדאיכא שלשה מחיצות ל"א מה"ת אתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי' ולדעת התוס' אין כאן איסור תורה ושפיר יש לסמוך בזה על דעת הרמב"ם דסגי בראוי לנעול, כן נראה לדעתי ברור. אולם דברי התוס' אלו מתנגדים המה לדברי הש"ס בשבת דאיתא שם מ"ד כי פליגי רבנן אדר"ל דל"ה רה"י ה"מ לטלטל אבל לזרוק מודי לי' קמ"ל א"כ מבואר להדיא שם דמדאורייתא היא רה"ר, אמנם לדעתי נראה לתרץ זאת בטוטו"ד ובדרך אמת, דהא דכתבו התוס' דמדאורייתא סגי בשתי מחיצות ולחי היינו דוקא אם נימא דלחי משום מחיצה אבל אם נימא דלחי היא משום היכר בודאי לא סגי בשתי מחיצות ולחי מה"ת ומשה"כ מקשה התם לרבא דסובר אחד זה ואחד זה משום היכר אך אנן קיי"ל דלחי משום מחיצה ומשה"כ מהני שני מחיצות ולחי מה"ת אפילו לרבנן, ולפי"ז בקורה דקיי"ל משום היכר בודאי ל"מ לרבנן בשני מחיצות ומעתה הא דקאמר הש"ס בשבת (מ"ד) כי פליגי רבנן אדר"י ה"מ לטלטל אבל לזרוק מודי לי' קמ"ל דמבואר שמה דלרבנן שני מחיצות מדאורייתא. היינו משום דר"י סובר שמה דעושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ובקורה מכאן ומכאן שפיר פליגי רבנן אדר"י אפילו לזרוק כיון דקורה רק משום היכר היא וא"כ לרבנן הוי רה"ר דאורייתא, אבל בעושה לחי מכאן ולחי מכאן ל"פ רבנן אדר"י רק לטלטל אבל לזרוק מודו דל"ה רה"ר דאורייתא ודוק היטב:

ובדבר אשר כתבת לעשות תקנה עצהיו"ט לעשות כעין פסי ביראות לקבוע עמוד רוחב אמה בכל קצוי הרחובות וגיסך הרב הגאון שליט"א כתב שאם יהי' קשה להעמיד פס רחב אמה מחמת מניעת הממשלה יהי' די בפסין רוחב ד"ט והערה מדברי תוס' סוכה גבי נעץ ד' קונדסין דכתבו התוס' דאע"ג דגבי פסי ביראות בעינן אמה גבי שבת החמירו, וכתב דכוונת התוס' היא דלמה בעינן אמה גבי שבת הא די בפס מן ד"ט, וע"ז תירצו דהחמירו ולשון החמירו משמע שהיא מדרבנן, ולכאורה יפה אמר כבוד גיסך הגאון ידידינו שיחי':

אולם לפי דבריו בכוונת דברי התוס' נראה לדעתי דסגי בפס רחב בג"ט דהנה התוס' בריש עושין פסין בד"ה וארבעה כתבו דליכא למימר הכא דאתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי' משום דלגבי עולי רגלים הקילו ואוקמוהו אדאורייתא והכא כיון דרחבין אמה ל"א מה"ת אתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לה, וא"כ לכאורה קשה על קו' התוס' בסוכה שהקשו אע"ג דבפסי ביראות בעינן אמה דהא התוס' בסוכה (דף ז') בד"ה ויעמידנו כנגד ראש תור הקשו אע"ג דאכיוצא בזה אמרינן דאתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי' הכא דטפח מחיצה דאורייתא והלכתא גמירא לה ל"א אוירא ומבטל לה א"כ ל"ק כלל מסוכה

לשבת דשאני גבי סוכה דטפח הוי מחיצה ולכך ל"א אתי אוירא ומבטל לי' אבל בשבת אם לא הוי אמה שפיר אמרינן מדאורייתא אתי אוירא ומבטל לה:

אולם כוונת התוס' היא דהנה נודע דעת ר"י מובא במג"א דאם הלחי רחב ג"ט אפילו הרחיק הלחי מן הכותל היא כשר אפילו אם הרחיק יותר מג"ט דבדאיכא שיעור מקום חשוב דהיינו ג"ט ל"א אתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי' וזה היא כונת התוס' דיועיל ברחבין ג"ט דבזה ל"א אתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי' ותירצו דבשבת החמירו אבל מדאורייתא סגי אפילו ברחבין ג"ט כיון דברחב ג"ט ל"א אתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי' כמו"ש הר"י הנ"ל ודוק אולם לדעתי נראה דסגי בשני עמודין בלבד אפילו אינן רחבין ג"ט, דהנה ר"י הקשה בפ"ק דעירובין דאיך מיערבא ירושלים בדלתות לבד כיון שנקרא כרמלית וכי עירוב מפיק לי' מכרמלית ותירץ דמיירי בבנה עמוד מכאן ועמוד מכאן ובזה אפשר לומר דמערבא דהוי כחצר דיש לה ד' מחיצות, ולפי"ז נראה לדעתי דבעמודין מכאן ומכאן בודאי לא בעינן דלתות נעולות וסגי בראויות לנעול אליבא דכ"ע, כיון דהא דבעינן דלתות נעולות היא משום דאתי רבים ומבטלו מחיצתא והיכי דאיכא שם ד' מחיצות קיי"ל כרבנן דלא"ר ומבטלו מחיצתא והיכי דבנה לו עמוד מכאן ועמוד מכאן כתב הר"י דהוי כחצר שיש לו ד' מחיצות ובשם ד' מחיצות קיי"ל כרבנן דל"א רבים ומבטלו למחיצתא וממילא ל"ב דלתות נעולות בלילה היכי דאיכא עמוד מכאן ועמוד מכאן, והא דאמר ר"י דירושלים אילמלא דלתותי' נעולות חייבין עלי' משום רה"ר היינו דוקא לר"י דסובר דאפילו בשם ד' מחיצות אמרינן אתי רבים ומבטלו מחיצתא משא"כ לדידן דרוב ראשונים פסקו כרבנן דבשם ד' מחיצות ל"א אתי רבים ומבטלו מחיצתא א"כ בודאי היכי דבנה לו עמוד מכאן ומכאן דהוי כד' מחיצות בכה"ג לכ"ע ל"ב דלתות נעולות כיון דבשם ד' מחיצות ל"א אתי רבים ומבטלו מחיצה, כן נראה לדעתי ברור ודוק בזה, ובדברי רבינו יהונתן לא נזכר כמה שיהי' רוחב עמודין רק סתמא אם בנה לו עמוד מכאן ומכאן הוי כחצר וכיון דהוי כחצר שרבים נכנסין לה בזו ויוצאין בזו בודאי ל"א אתי רבים ומבטלו מחיצתא ול"ב דלתות נעולות לכ"ע:

ובדבר הספק השני דל"ה ראויות לנעול כלל משום מניעת הממשלה ויפה העירות מהא דעירובין (ע"ח) בעשאו אשירה לסולם דחם דבר אחר גרם לו מותר אף שבודאי נמחה לו לעלות על הסולם מ"מ מיחשב פתח מצד עצמו והכ"נ הדלתות ראויות מצד עצמן, אולם לדעתי לכאורה יש להביא ראי' להיפך דאם נימא דהיתר של הראוי לנעול היא מטעם כל הראוי לבילה, הרי חזינן בש"ס ב"ב פ"א דכל היכי דמספק א"י לקרות שוב א"ר לבילה מיקרי אע"ג דבאמת היא אם הוא חייב בהבאה חייב הוא גם בקריאה, ואפיה"כ ל"ה

רל"ב כיון דאין אנו מניחין אותו לקרות אלמא דאע"ג דהמניעה היא משום מחאה שלנו לקרות משום דשמא אינו חייב בבכורים שוב ל"ה ראוי לבילה א"כ הכא בנ"ד ג"כ י"ל משום מחאת הממשלה ל"ה רל"ב, וכן יש להוכיח מש"ס פסחים בפ' האשה גבי שכח רבו מה שאמר לו דל"ש אלא ששכח אחר זריקה אבל שכח לפני זריקה דכי יזרוק דם ל"ה חזי לאכילה חייבין לעשות פ"ש אע"ג דאי אידכר הוי חזי לאכילה וקמי שמיא גליא ואפיה"כ ל"ה ראוי לאכילה משום מחאה שלנו שלא לאכול את הפסח משום הספק ול"ה ראוי לאכילה והרמב"ם פסק כלישנא קמא דמתנה לה אמתני' אע"ג דקמי שמיא גליא מ"מ ל"ה ראוי לאכילה א"כ לכאורה בנ"ד ג"כ י"ל דל"ה ראויות לנעול, אולם מ"מ מהמקומות הנ"ל אין כ"כ ראי' דשם המניעה היא מצד הדין לכך אע"ג דהיא רק ספק ל"ה ראוי לבילה אבל הכא דאינן ראויות לנעול משום כח הממשלה בזה שפיר י"ל דהוי ראוי לבילה דאילו הי' ידינו תקיפה היו ראויות לנעול, ויש להעיר ג"כ מהא דאיתא בפ' מ"ש בדף צ"ד הי' עומד לפנים מן המודיעים וא"י לכנוס מפני בעלי גמלים וקרונות המעכבת אותו יכול לא יהי' חייב ת"ל בדרך לא הי' והרי לא הי' בדרך ועיין ברמב"ם פ"ב מהק"פ ה"ט ובכ"מ שם דלדעת הרמב"ם כונת הש"ס היא דאם הזיד ולא עשה את השני חייב כרת כיון שהעיכוב לא הי' מחמת ריחוק הדרך רק מחמת העיכוב הגמלים והקרונות והכ"נ כיון שהעיכוב הנעילה היא משום מניעת הממשלה שפיר מיקרי ראויות לנעול, וי"ל דשאני התם דקפיד קרא בדרך:

הכ"ד גיסך הדוש"ה באה"ר יעקב ווידענפעלד.

סימן קסב

ב"ה יום א' ט"ו כסליו תר"ה דפ"ק הרימלוב.

להנ"ל

ביום אתמול בלילה הגיעני מכתבך היקר עם ח"ת העריבים וכפי הנראה ממכתבך לא השגת מכתבי אשר השבתי לך על ח"ת שכתבת לי, גלל כן הנני בזה לחזור ולשנות את אשר כתבתי לך מכבר:

ע"ד אשר חדשת לתרץ קו' האבעו"ז באו"ח סי' שס"ג סעי' כ"ו אהא דמהני במבוי הנמוך מי' ע"י חקק ד' אמות דהא מקום החקק נפרץ למקום האסור וכתבת לתרץ דהוי כמו חורי רה"י לכאורה יפה אמרת בהשכל, אולם לדעתי נראה דבלאה"כ אנו מוכרחין לתרץ כדברי האבעו"ז דהנה נודע קו' התוס' שבת ז' אהא דאמרינן דבית שאין תוכו יו"ד אם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכולו דמאי שנא מסוכה אם יש משפת חקק ולכותל ג"ט

פסולה ותירץ הרא"ש מובא דבריו במג"א שם דהכא מיירי דיש מחיצות גבוהות מבחוץ וא"צ לצרף הגידוד למחיצה רק לרבות האויר אבל בסוכה צריך לצרף הגידוד למחיצה ולכך ל"מ ביותר מג' וכן תירצו התוס' ולפי"ז קשה למה מהני במבוי נמוך מיו"ד אם חקק בה ד' אמות הא מבוי צריך שלשה מחיצות והכא אין להחקק רק שתי מחיצות כיון דהמחיצה השלישית היא רחוק מהחקק הרבה כיון דהמבוי ארוך הרבה והיכי דצריך לצרף למחיצה ל"מ אם החקק רחוק מהמחיצה יותר מג"ט והיא תמי' גדולה לכאורה אלא ע"כ אנו מוכרחין לתירוץ האבעו"ז דהכא ג"כ מיירי שהמחיצות הם גבוהות יו"ד מבחוץ רק תוך המבוי אינם גבוהות יו"ד ולכך שפיר מהני אף שהחקק רחוק הרבה מהמחיצות שכנגד פתח המבוי כיון דא"צ כלל להמחיצה רק לרבות האויר ודוק:

ובזה שפיר מתורץ קו' שהקשית לדעת הסוברים דמהני צוה"פ במבוי הנמוך מיו"ד וכי עדיף צוה"פ מאם הי' מוקף מחיצות דהא בית שאין תוכו יו"ד אין מטלטלין בו אלא בד' אמות ולכאורה יפה תמהת אולם באמת ניחא דהא דבית שאין תוכו ירד דאין מטלטלין בכולו לא משום חסרון המחיצה היא דהא מבחוץ היא גבוה יו"ד ואיסור הטלטול היא רק משום דאין בו אויר הראוי למחיצות יו"ד וכמ"ש התוס' שם בשבת (ז') ד"ה אי לימא בסה"ד דה"פ אילימא עד דאיכא אויר הראוי למחיצות יו"ד ולאפוקי בקעה מסוככת בפחות מיו"ד על גבי קונדסין דל"ה כרמלית והאמר ר"ג א"כ הרי להדי' איפכא כיון דאין בו אויר הראוי למחיצת יו"ד הוי כרמלית ולפי"ז שפיר מתורץ קו' דבכגון דא קיל מבית דדוקא בבית דהיא מקורה וא"כ אין בו אויר הראוי למחיצות יו"ד ולכך אסור לטלטל בכולו משא"כ במבוי דאין מקורה ויש בו אויר הראוי למחיצות יו"ד והמחיצות הן גבוהות י' מבחוץ ולכך שפיר מותר לטלטל בכולו ע"י צוה"פ ודוק היטב כי נכון היא לאמיתה של תורה:

ועתה אטייל עמך בח"ת אשר השגתי כעת ע"ד אשר תמהת ע"ד הרמב"ן דבעמוד גבוה י' ל"מ גוד אסיק לענין אוירו דמחשב רה"י והקשית מהא דסוכה ד' דסבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא בסוכה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה עמוד שהיא גבוה עשרה ט' וא"כ הרי היא סוכה בלא דפנות, בחכמה ובהשכל שאלת זאת, ומ"ש שמדברי רש"י בסוכה מוכח להיפך מדברי הרמב"ן, באמת אין אנו צריכין לדייק זאת מדברי רש"י בסוכה כי בהדי' כתב רש"י כן בשבת (ז') בד"ה מעד לרקיע דאויר עמוד ברה"ר גבוה י' עד לרקיע שם רה"י עליו עיש"ה:

אולם לדעתי נראה לתרץ קו' לדעת הרמב"ן והיא דבאמת חל עלינו להבין דברי הרמב"ן שכתב דלענין אוירו של העמוד ל"מ גוד אסיק למיחשב רה"י שהרי הא דהוי העמוד

רה"י היא רק מטעם דאנו רואין כאילו המחיצות עולות על ראש העמוד וכיון דהם על ראש העמוד האיך נוכל לומר דאוירו של העמוד לא הוי רה"י הא המחיצות הם על ראש העמוד דאל"כ אף העמוד בעצמו לא הוי רה"י ועכצ"ל דאפילו לדעת הרמב"ן הדין נותן דאוירו של העמוד עד י' ט' הוא חשיב כרה"י דאף דל"א בעמוד לדעת הרמב"ן דרה"י עולה עד לרקיע אבל עכ"פ עד יו"ד ט' למעלה מן העמוד דשם היא כלות המחיצה של העמוד אי אמרינן גוד אסיק מחיצה הוי לן לומר דחשיב רה"י רק דסברת הרמב"ן היא דכיון דל"א בעמוד דרה"י עולה עד לרקיע וא"כ האויר שלמעלה מיו"ד ט' של ראש העמוד לא חשיב רה"י ולכך גם האויר של הי"ט מראש העמוד לא חשיב רה"י כיון דבאויר הזה היא מעורב עם האויר שלמעלה מי"ט והיא מחובר לו ובטל האויר שבתוך י"ט מראש העמוד להאויר שלמעלה מי"ט וכמ"ש בטו"ז בסי' שנ"ו סק"ד לענין אמת המים העוברת בחצר דמשה"כ הוי כרמלית אפילו מה שהיא בחצר כיון דהוא מחובר למים שבחוץ לחצר ודוק היטב בזה ולפי"ז שפיר' מתורץ קו' דבסוכה משה"כ מהני לאביי ע"י גוד אסיק כיון דגם להרמב"ן אמרינן דרואין אנו את המחיצות כאילו עולות למעלה והא דל"ה רה"י היינו משום דמחובר מם האויר שלמעלה מי"ט וז"ב ונכון בסברא:

גם מ"ש בעירובין (כ"ב) אהא דמבעי' לן בתל המתלקט ורבים בוקעין בו אי אתי רבים ומבטל להמחיצות ולרבנן פשיטא לי' דמבטל מחיצה דהא גוד אחית מוכח להדי' דעדיף מגוד אסיק וכיון דמחיצה תלוי' ל"מ משום דהוי מחיצה שהגדיים בקעי בה א"כ מכ"ש גבי גוד אסיק הוי לן לומר דאתי רבים ומבטלים המחיצות, לדעתי ל"ק כלל דהא דל"מ מחיצות שהגדיים בקעו בה לא משום דבקיעת הגדיים מבטלה להמחיצה רק הטעם היא דאיך נוכל לומר גוד אחית מחיצתא ולומר רואין כאילו המחיצות יורדות עד לארץ דהא גדיים בוקעין תחת המחיצה ואם היו המחיצות מגיעות עד לארץ לא הי' באפשרי לבקיעת הגדיים תחת המחיצה והא תינח גבי גוד אחית אבל גבי גוד אסיק דשפיר היא באפשרי שיהי' בקעו בו רבים אפילו במחיצות גבוהות ממש ולא בגידוד כמו ירושלים דהרים סביב לה ובקעו בה רבים אלמלא דלתותי' נעולות בלילה חייבין עלי' משום רה"ר וא"כ הבקיעות של רבים אינו מכחיש וסותר להגוד אסיק דיכול להיות בקיעת רבים אף אם המחיצות הם למעלה משה"כ פשיטא לי' להש"ס דלרבנן ל"א אתי רבים ומבטלי להמחיצה ודוק:

גם מ"ש בעירובין (ע"ג) דאמרינן רב לא תנא פתוחות זו לזו משום דקסבר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהי' בתים וחצרות פתוחות לתוכה וכיון דמערבות יחד דרך פתחיהן חדא חשיב להו, והקשית מהא דאמרינן עירובין (מ"ח) דאם אמרו דיורין להקל יאמרו

דיורין להחמיר, לדעתי נראה לתרץ בפשיטות דאין כוונת רש"י דהעירוב משוה להו כחד דבאמת ע"י העירוב לא חשיבא כחד דל"א דיורין להחמיר רק משום דפתוחות זו לזו ובידם לערב ע"י הפתחים משה"כ נחשבין כחד ואפילו בלא עירבו כלל אינו ניתר במבוי בלחי וקורה לרב כיון דחשובין כחדא ע"י הפתחים הפתחות זו לזו ועיין בתוס' שם ד"ה עד דאפילו באב ובנו דלא בעי עירוב כלל לא חשיבא כחדא לרב דלא עדיפא מעירבו באינם פתוחות זו לזו והרב הב"י נראה אחר נשיקת עפרות זהב לו מתנגדים לו דברי התוס' אילו במה שכתב דדוקא להקל חשיבי אב ובנו כחדא אבל לא להחמיר ומשה"כ ניתר בלחי וקורה ובאמת מדברי התוס' מבואר להדי' דאין זה הטעם משום דלהחמיר לא חשיבי כחדא רק משום דלא עדיפי אב ובנו מעירבו באינם פתוחות זו לזו ואפי' בעירבו דרך חלונות מותר לרב כמ"ש התוס' שם א"כ ל"ק כלל קו' דלא משום העירוב המרגילה אוסר רב רק משום דפתוחות זו זו וז"ב:

ואגב אורחא לא אמנע ממך מה שעלה על רעיוני חזות קשה במ"ש התוס' שם דהאיך משכחת לה פלוגתא דר"מ ורבנן דמערבין בחצרות ומשתתפין במבוי דכיון דיכולין לערב יחד האיך מותר המבוי בלחי וקורה לרב והאיך יועיל השיתוף במבוי ובאמת לפי דברי התוס' שבת (ק"ל ע"ב) ד"ה דבנשתתפו ל"ב בתים וחצרות פתוחות לתוכה וא"כ שפיר מהני השיתוף אפי' לרב כיון דבנשתתפו ל"ב כלל בתים וחצרות פתוחות לתוכה והא דלא תנא רב פתוחות זו לזו היינו משום דמהמשנה מוכח דבלא נשתתפו החצרות אסורות במבוי אבל במבוי עצמו מותר לטלטל ובפתוחות זו לזו אסור לרב לטלטל אפי' במבוי עצמה בלא נשתתפו וצ"ע:

ועל ארבעה לו אשיבנו אשר הקשית על דברי הרמב"ן דכתב דאף בלחי רחב ד' מותר להשתמש כנגדה משום דחודו החיצון יורד וסותם דא"כ מאיזה סברא יהי' אסורין בפתוח לכרמלית ואיך שייך לומר בזה מצא מין את מינו וניער כיון דחוד החיצון יורד וסותם, עיין ר' יהונתן דפירש הא דאמרינן מצא מין את מינו וניער לא משום דרשות א' הוא רק משני שהכרמלית קל הוא בעיני המשתמשים במבוי כיון דתוך הפחת דומה אליו שהרי יש לו שלש מחיצות כמו שיש לכרמלית ולכך חיישינן אם שרית לטלטולי בתוך הפתח דלמא יטלטל בכרמלית הסמוך לו משא"כ ברה"ר לא שייך הך גזירה וכן נראה מדברי התוס' בעירובין (ח) ד"ה הכל דהחשש היא דלמא יטעה ואתי לאפוקי גם בחוץ ולפי"ז ל"ק כלל קו' דאף דאמרינן דחודו החיצון יורד וסותם מ"מ אסור לטלטל בפתוח לכרמלית משום חשש אחלופי ודוק:

סימן קסג

ב"ה יום ו' עש"ק ב' דר"ח אלוד תרמ"א הרימלוב.
שוי"ר לכבוד גיסי יקירי רחימא דנפשאי הרב החריף ובקי מפורסים חד השכל ירא ושלם כש"ת מו"ה יצחק חיים ראפאפארט נ"י [**הוא הרב הגאון אבד"ק אסטראווי ז"ל**]:
נועם מכתבך הגיעני נכון ושמחתי מאד בשמעי משלומך הטוב, והנני בזה לפלפל פלפלת כ"ש בדבריך:
ע"ד אשר חדשת דבשני ימים טובים של גליות לכ"ע אינו יכול להתנות כיון דהוא מוציא הפת מיו"ט לחבירו אף שלכאורה דבר חכמה אמרת אולם לא כוונת בזה למרכז האמת דדבריך הם נגד ש"ע מפורש סי' ת' דמבואר שם להדיא דבשני ימים טובים של גליות מוליכו בערב יו"ט ומחשיך עליו ונוטלו בידו ובא לו ולמחר מוליכו לאותו מקום וא"כ הוא מוציא אותו ג"כ מיו"ט לחבירו ונהי דאותו פת עירב בו מאתמול ול"ה מיקני רשות בשבתא אבל מידי הוצאה לא נפיק, הרי להדיא סתירה לדבריך:
אולם אכחד לא אוכל כי בחכמה שאלת דהאיך יכול להתנות מיו"ט לחבירו הא עושה איסור הוצאה מיו"ט לחבירו, ולכאורה עלה ברעיוני לתרץ דהכא לא יעבור על לתא דהוצאה ממ"נ דאם היום יו"ט א"כ מחר הוא חול וא"כ הוי מלאכה שאצל"ג ול"ה רק איסור דרבנן והוא ספק יו"ט ספק חול והתירו משום מצוה, אולם באמת ז"א דעכ"פ כיון דאינו יכול לילך שם ביום מחר משום דשמא הוא יו"ט א"כ אע"ג דבאמת הוא חול הוי צריכא לגופה וגדולה מזו מצינו בתוס' שבת (ק"ו) דאפי' במקלקל באיסורי הנאה הוי צל"ג כיון דסבר דיכול ליתן לכלבו ולבשל קדירתו ומכ"ש הכא דהוי מלאכה שצל"ג:
אולם לאחר העיון נ"ל לתרץ קושיתך, דהנה אנן קיי"ל כר"י דא' עני וא' עשיר מערב ברגליו ועיון ברש"י עירובין (דף ל"ג ע"ב) ד"ה מתיב דע"י שלוחו קאמר דאיהו גופי' קני בלא פת דקיי"ל כר"י דא' עני וא' עשיר מערב ברגליו וא"כ הכ"נ דצריך לתת פת בודאי ע"י שלוחו הוא דהוא בעצמו א"צ לתת פת כלל דיכול לערב ברגליו, והנה בש"ס עירובין (דף נ"א) איתא מחלוקת במקומו דר"מ סבר עיקר עירוב בפת ור"י סבר עיקר עירוב ברגל אבל במקום פלוני ד"ה עני אין עשיר לא עייש"ה וכן הוא להלכה בש"ע דבמקום פלוני עני שאין לו פת הקילו דיכול לערב ברגליו ובעשיר שיש לו פת אינו יכול לערב ברגליו והכא דצריך לתת פת הוא משום דהוא עשיר ואין ברצונו לילך שם א"כ הוי במקום פלוני ובמקום פלוני עני אין עשיר לא ולפי"ז ל"ה משצל"ג דאם הוא יו"ט ואסור להוציא א"כ הוי כמו עני כיון דא"י לערב בפת משום איסור הוצאה וא"כ יכול לערב ברגליו אף באומר שביתתי במקום פלוני וא"צ לערב בפת ביו"ט דהוי כמו עני דהקילו עליו לערב

ברגליו כיון דהחזיק בדרך ואין לו פת והכ"נ כיון דאינו רשאי להוציא הפת א"כ יכול לערב ברגליו ומאחר דרשאי לערב ברגליו א"כ ההוצאה של הפת הוי משאצל"ג ולכך שפיר יכול לערב בפת, וא"ל דכיון דאתה סומך ע"כ על העירוב ברגל א"כ למ"ל העירוב בפת כלל, דהא כוונת העירוב היא מיו"ט לחבירו משום דשמא מחר הוא יו"ט והיום הוא חול וא"כ יכול לערב בפת דהוי עשיר ואינו יכול לערב ברגל רק דאין לחוש שמא הוא יו"ט ועבר על איסור הוצאה משום דליכא איסור דאורייתא דהוי משאצל"ג דאם איכא איסור הוצאה יכול לערב ברגליו וא"צ למלאכת הוצאה כלל, ודוק כי חריף:

ובפשיטות י"ל דכיון דאין מערבין אלא לדבר מצוה וא"כ הוי צורך קצת דהמצוה הוי צורך ובמצוה אין לחלק בין היום למחר כדאשכחן בביצה (דף כ') זורק את הדם ע"מ להקטיר אימורין לערב ואע"ג דחטא בשבת בשביל שתזכה בחול לא אמרינן שאני שבות דשבת משבות יו"ט כדאיתא התם יעו"ש:

הכ"ד גיסך דוש"ה באה"ר ובלונ"ח:

סימן קסד

ב"ה יום א' ט' ניסן תרנ"ג.

להנ"ל.

דבריך היקרים והערבים לבני החריף כמר נחום שיחי' הי' למראה עיני והי' בפי כדבש למתוק, אך מה שהערת דאמאי עובר בבל יחל בנדרי הקדש לאחר ג' רגלים הא לא עבר על נדרו ואכתי אפשר לקיימו הנה כוונת לדברי הרמב"ן שחולק מה"ט על הרמב"ם במ"ע צ"ד מובא בקצרה במל"מ פ"א מה' ערכין דב"י ליכא רק היכי שביטל הנדר וא"א לקיימו עוד והוא כסברתך דבלא פגם ליכא בל יחל:

ובדבר אשר יצאת לחדש דקדושת הגוף עובר משום כל זר לא יאכל קודש ובק"ד עובר משום ב"י ובזה תירצת לקו' התוס' זבחים (מ"ה) ד"ה דומיא שהק' דאזהרה לנהנה מקבה"ב מנין והיינו דאזהרה משום בל יחל יש למישדי בי' נרגא דא"כ אמאי מצטרף קדב"ה עם קדשי מזבח הא שני לאוין וכרת א' מחלקן לחטאת כמו מפטם וכך וחילוק לחטאת תלוי בצירוף כדאיתא בשבועות (דף כ"ב) מתוך שחלוקות לחטאת אינן מצטרפות ועיין בירושלמי שבת פ' כלל גדול ובסנהדרין אהא דקדב"ה עם ק"מ מצטרפין ויחלקו ולא יצטרפו אלמא דהא בהא תליא ועיין במל"מ פ"ד משבועות שמפלפל בארוכה בסוגיא דשני קונמות מצטרפין ואם נימא דחלוקין הם ללאוין דק"מ איכא לתא דכל זר לא יאכל קדש ובקדב"ה איכא בל יחל א"כ לא יצטרפו ובהדיא איתא דמצטרפין:

ולדעתי נראה לתרץ קו' התוס' בזבחים (מ"ה) הנ"ל בטוב טעם, דהנה כולם תמהו על הרמב"ם בפ"א משבועות דאמאי לא כתב דאוכל ולא אוכל איכא בל יחל ג"כ ותירץ הכ"מ בדוחק דאין דרכו לאפושי בלאוין אולם לדעתי נראה דהנה בב"מ (דף קט"ו) איתא דחבל ריחים אינו לוקה אלא אחת דכי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתי אלמא דהיכי דאיצטריך האזהרה לעונש על שאר הדברים דלא נפקי מריחים ורכב אין לענוש בכפילא על רחים ורכב דאיצטריך האזהרה על שאר הדברים וכדאיתא במכות (דף ד'), ורבנן האי לא תענה מאי דרשי בי' ההוא מיבעי לי' לאזהרה לעדים זוממין וכתבו התוס' דהיינו אם מעידים שחייב מלקות ומשה"כ אינו לוקה שמונים ולפי"ז הכ"נ אין לוקין על בל יחל בשבועות כיון דבל יחל אתי לקונמות דליכא בהו שום לאו רק בל יחל לא נאמרה האזהרה דב"י לענוש בכפילא על אוכל ולא אוכל דהאזהרה דב"י איצטריך לענוש על שאר דברים כגון קונמות דליכא בהו רק ב"י ולא לענוש פעמים בשבועות דנפק מלא תשבעו בשמי לשקר והוי כמו לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאין לוקין עליו משום דאיצטריך האזהרה למיתת ב"ד והכ"נ איצטריך האזהרה לעונש בקונמות והוי כמו רחים ורכב דאינו לוקה שתים משום דאיצטריך האזהרה לשאר דברים ומש"ה לא הביא הרמב"ם בל יחל בשבועות דלא ב"י לא אתי לעונש בשבועות שתים רק על קונמות דלית בהו רק בל יחל ולפי"ז בהקדש דאיכא לאו דכל זר אינו לוקה שתים דבל יחל אתי לקונמות דליכא רק ב"י וגבי מופלא סמוך לאיש דכיון דליכא בי' לאו דמעילה דלא נתרבה לקרבן מעילה וממילא ליכא בי' לאו דכל זר לכך לוקין על בל יחל והוי כמו שאר דברים גבי ריחים ורכב אבל בהקדש גדול דלוקה משום לאו דמעילה אינו לוקה על ב"י, ולפ"ז מתורץ קו' התוס' בזבחים הנ"ל דבדק הבית דליכא בי' לאו דכל זר דלא גמרינן חטא חטא מתרומה רק בקדה"ג שפיר לוקה משום ב"י דהוי כמו קונמות ודוק:

ובזה מתורץ קו' המל"מ בפ"ד דמעילה שהקשה אמאי לא הביא הרמב"ם דחייב שתים בקונמות משום לאו דמעילה ומשום בל יחל, ולפימ"ש ניחא דלא משכחת כלל דיהי' חייב שתים דהיכי דחייב משום לתא דמעילה אינו חייב על בל יחל דב"י אתי לעונש היכי דליכא רק לאו ב"י כנ"ל א"כ היכא דחייב משום מעילה אינו חייב על ב"י והא דחייב בקונם על בל יחל היינו היכא דאסר בלא התפסה או באוסר פירות חבירו עליו או באוסר הנאתו בלא דבר מסיום דבזה ליכא מעילה כמו"ש המל"מ שם בזה איכא מלקות על ב"י א"כ לעולם אינו חייב שתים רק או על לאו דמעילה או על לאו דב"י והיכא דחייב על מעילה ליכא בל יחל דאזהרה דב"י לא אתי להרבות בעונשין רק לעונש דברים דליכא בהו רק בל יחל ואין להקשות מהא דאיתא בנזיר (דף ל"ח) דשייר בנזיר לאו דב"י אלמא

דלוקה בנזיר על ב"י אע"ג דחייב על לאוי אחריני דשאני נזיר דלא כתיב בי' בגופי' רק דאיתקש לנדרים כדאיתא בריש נדרים ובנדרים היכי דאסר עליו בלי התפסה איכא ב"י כיון דבלא התפסה ליכא מעילה ואיכא ב"י אף נזיר לוקה על בל יחל אע"ג דלוקה על לאוי אחריני, ודוק היטב כי דברים יקרים הם:

הכ"ד גיסך דו"ש באהבה ומברכך בחג כשר ושמח:

סימן קסה

שלום וכט"ס לכבוד הרבני המופלג בתו"י וו"ח כש"ת מו"ה אברהם שו"ב דק' שאריגראד יצ"ו:

קבלתי מכתב שאלתו והנני להשיבו אף שמוטרד אני יען כי ביקש מאתי להשיבו על אתר וזאת אשר עלה ברעיוני בעת אשר עברו עיני על בתרי מכתבו, וז"ת שאלתו, בריאה אחת שהי' בה סירכא על האונא העליונה של ימין בריאה לדופן במקום המיצר והעבירו את הסירכא מדופן במיעוך הנהוג בזמנינו עכשיו ונמצא אח"כ שנקרע הריאה במקום הסירכא אם יש לדמות זאת לנידון של הב"ח המובא בשו"ת גאוני בתראי שאם היתה הריאה דבוקה למכה בדופן ונתק הבודק את הסירכא בלי מיעוך ומשמוש והשיב הב"ח דיש להכשיר מטעם ס"ס ספק שמא היא מן הדופן ואת"ל שהסירכא היא מן הריאה דילמא היתה עוברת ע"י מו"מ:

תשובה. לדעתי קשה מאוד לסמוך על דברי הב"ח ז"ל מאחר דכבר נודע שיטת התב"ש דבדבוקה למכה בדופן לא מהני כלל מו"מ דמכה מחלחלי ומשוי לי' רך, ואף שבשו"ת ג"ש ושאר אחרונים והלבו"ש חלקו על התב"ש וסברו דגם בזה מהני מו"מ יעיין בשו"ת חת"ס ובראש אפרים מהגאון מהרז"מ זצ"ל החמיר בזה כדעת התב"ש הנ"ל והדבר תלוי במנהג המקומות כמ"ש החת"ס, אבל איך נוכל עוד להקל, גם בלאה"כ קשה ההיתר הזה לסמוך עליו בס"ס של הב"ח הנ"ל מאחר דמבואר בתב"ש ובכל האחרונים דאם הסירכא היא רק הפשטת ליחה בעלמא אין לסירכא שום שייכות כלל להריאה אפילו עם קרום העליון א"כ מה לי אם היא הפשטת ליחה מהריאה או מליחות הדופן שניהם אין להם שייכות כלל עם הריאה א"כ הוי הכל מש"א וכעין זה הקשה התב"ש על הב"י דכתב לענין סירכא כפולה דאפילו אם נסרכה באונא או באומא דכשר משום ס"ס ספק מחמת הריאה ס' מחמת הליחה ואת"ל מחאת הריאה שמא בא ראש האחד ממקום שנסרכה עליו ראש השני והוי סירכא מינה ובה והקשה התב"ש הא הוי ס"ס משם אחד, אולם שם תירץ הלב"ש דהא התב"ש בעצמו כתב דהטעם דאנו מכשירין סירכא מו"ב משום

דהוי סתימה א"כ ל"ה מש"א דס' היא אם יש נקב דדילמא היא מהדיבוק ואת"ל דיש שם נקב דילמא הוי סירכא מו"ב והוי סתימה, אבל בנידון הב"ח הנ"ל שוב קשה דהא הוי ס"ס מש"א, אולם לדעתי נראה לתרץ דברי הב"ח, והיא דקיי"ל דאם ס' אחד מתיר יותר מחבירו לא הוי ס"ס מש"א והכא ג"כ מתיר ס' אחד יותר מחבירו דאם נימא דהיתה הסירכא מהריאה רק דהיתה עוברת ע"י מו"מ אם יהי' עוד ריעותא בריאה יהי' טריפה משום תרתי לריעותא אבל אם נימא דהסירכא באה מהליחה של דופן א"ש אפילו אם יהי' ריעותא בהריאה היא כשר א"כ הוי ס"א מתיר יותר מחבירו ושפיר כשר מטעם ס"ס, ובזה י"ל קו' התב"ש ג"כ על הב"י הנ"ל לענין סירכא כפולה דאם נימא דהיא מן הדיבוק ל"ה ריעותא כלל ואפילו אם יהי' עוד ריעותא בריאה היא כשר ואם נימא דהוי סירכא מו"ב יצטרף לריעותא אחרת ודוק:

אולם לאחר העיון עדיין צ"ע בדברי הב"ח הנ"ל דלכאורה קשה בלאה"כ על הב"ח דאיך הוי ס"ס דשמא מחמת הדופן ושמא היתה עוברת ע"י מו"מ דהא לדעת הב"ח דמכה בדופן מצטרף לריעותא אחרת בריאה לענין קמט נגד מכה בדופן א"כ אמאי הוי הכא ס"ס ואפילו היתה עוברת ע"י מו"מ היתה טריפה לדעת הב"ח משום תרל"ר דאפילו ריעותא כ"ד מבטל קולא דמיעוך וכבודו בעצמו הערה בזה, אולם לאחר העיון הדבר נכון דהנה נודע מדברי הת"ח הובא בש"ך בסי' ק"י לענין דגים מלוחים דמותרין מטעם ס"ס ספק אם נמלחו עם דגים טמאין ואת"ל נמלחו שמא לא הי' בהם שומן ואע"ג דמדרבנן אסור אף אם אין בהם שמנונית מ"מ הוי סד"ר שמא לא נמלחו עם הטמאין, ולפי"ז שפיר נכונים דברי הב"ח הנ"ל דשפיר הוי ס"ס אע"ג דדעת הב"ח אפילו אם היתה עוברת ע"י מו"מ היא משום תרל"ר לשיטתו דמכה בדופן מצטרף לתרל"ר מ"מ שפיר הוי ס"ס דכיון דתרל"ר לא מוזכר בש"ס רק היא חומרת הגאונים ומשוה"כ בס' תרל"ר היא כשר א"כ תרל"ר אין איסור מדאורייתא, ולפי"ז לענין איסור דאורייתא שפיר הוי ס"ס דשמא היא מן המכה שבדופן ושמא היתה עוברת ע"י מו"מ ואע"ג דאפילו אם היתה עוברת ע"י מו"מ הי' טריפה לדעת הב"ח משום תרל"ר מ"מ מה"ת מיהו כשר היא ולענין איסור דרבנן משום תרל"ר שוב די בספק אחד בלבד היינו דשמא הסירכא מהמכה שבדופן ונכונים הם דברי הב"ח והיא ברור ונכון מאוד, ומאחר דאתא לזה שוב תהדר קו' הנ"ל לדוכתא דהא הוי ס"ס מש"א וא"ל כמו"ש לתרץ דס' אחד מתיר יותר מחבירו דאם נימא דהיתה עוברת ע"י מו"מ א"כ בהצטרף אליו עוד ריעותא אחרת כ"ד יהי' טריפה דבריעותא כ"ד מבטלינן קולא סמיעוך, דלפימ"ש תקשה ממנ"פ דאיך נוכל לומר דהוי ס"ס דאי בתר דאורייתא אזלית ל"ה ס"ס כיון דהוי מש"א דמדאורייתא א"ל דס' אחד

מתיר יותר מחבירו כיון דאם הי' בה עוד ריעותא יהי' טריפה משום תרל"ר דהא מה"ת לא מזיק כלל תרל"ר דהא ל"ה רק חומרת הגאונים ואי בתר דרבנן אזלית ומדרבנן שפיר ספק אחד מתיר יותר מחבירו כנ"ל ז"א דהא מדרבנן ל"ה ס"ס לדעת הב"ח דאפילו אם היתה עוברת ע"י מו"מ היתה טריפה משום תרל"ר דמכה בדופן מצטרף לריעותא וא"כ בין מה"ת ובין מדרבנן ל"ה ס"ס, ודוק היטב כי דברים חריפים הם:

וגלל כן נראה לדעתי דאפילו לדעת הגב"ש ושאר גדולי האחרונה דחלקו על הב"ח דמכה בדופן לא נחשב כלל להצטרף לתרל"ר מ"מ קשה לסמוך על דברי הב"ח הנ"ל דמאחר דמה"ת ל"ה ס"ס כלל דמה"ת הוי ש"א דאין ספק אחד מתיר יותר מחבירו דאפילו אם יהי' עוד ריעותא יהי' כשר מה"ת ומדרבנן אין ספק אחר מתיר יותר מחבירו א"כ איך יוכל לומר משום חומרא דרבנן נבוא להקל באיסור דאורייתא דהא מה"ת ל"ה ס"ס כלל משום דהוי מש"א ודוק, אולם לדעת הרמב"ם הנודע דס' דאורייתא מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומרא אז י"ל דאפילו אם מה"ת אין ספק אין ס"א מתיר יותר מחבירו והוי מש"א כיון דמדרבנן ס"א מתיר יותר מחבירו שפיר נחשב לס"ס כיון דמדאורייתא סגי בס' אחד רק מדרבנן בעינן ס"ס ובדרבנן ס"א מתיר יותר מחבירו לענין תרל"ר ולכך שפיר הוי ס"ס אבל לדעת הרשב"א ז"ל דס' מדאורייתא מה"ת לחומרא קשה לסמוך על ס"ס כזה כנ"ל ודוק היטב:

אולם אפילו אם נימא כדעת הב"ח לענין סירכא נגד מכה בדופן להקל משום ס"ס הנ"ל, מ"מ בנ"ד לענין סירכא במיצר החזה בודאי אין להקל משום ס"ס כיון דהא דמחמרינן בנסרך למיצר החזה משום דקיי"ל כרוב הפוסקים דבעינן סביך ואנן לא בקינן בסביך. והנה נודע מדברי הש"ך בסי' ל"ז בסעיף ב' שהביא בשם הראב"ד שאם הסירכא תלוי' יוצאה מן הבועה היא טריפה ואפילו באונא ל"א דדופן מגין עליו וכתב הפמ"ג דכונת דברי הש"ך היא כיון דהיא במקום רביתא דאונא אע"ג דלא סביך ולא סריך מ"מ כיון דלכמה פוסקים לא בעינן סביך כלל א"כ לענין תרתי לריעותא הי' מקום לומר דל"ה תרל"ר אשמעינן הש"ך בזה לדיעה זו דל"ב סביך כלל לא חשיב לס' כלל אפילו לענין תרל"ר וכיון דלדיעה זו לא חשיב לס' כלל א"כ מקודם שנסרך הי' טריפה רק לאחר שנסרך נתכשר וכדאיתא בש"ס חולין (דף מ"ח) דזהו טריפה החוזר להכשירה א"כ הוי ס' אם נעשה מעשה ההכשר או לא א"כ הוי כמו בס' בשחיטה דל"מ ס"ס דמוקמינן אחזקת איסור והכ"נ הס' אם נעשה הסתימה הוי נגד החזקה דקודם שנסרך הי' טריפה ול"ה ס"ס, כן נראה לדעתי ברור:

והנני הדו"ש יעקב ווייזנפעלד.

סימן קסו

ישפות ד' את שלום ידידי הרב הה"ג החו"ב המפורסם חד השכל ברק השנון חו"ש כש"ת מו"ה אברהם מענדיל נ"י אבד"ק סניאטין יצ"ו.

[**הוא הרב הגאון הגדול אבד"ק בראדי** ז"ל]:

נועם מכתבו הגיעני בזו הרגע לנכון והנני עט ממהר להשיבו כרצונו היקר על ראשון ראשון וכו'. ע"ד אשר כתב כ"ת בדברי הירושלמי בפיאה אשר הבאתי בתשובתי [לעיל סי' נ"ז] דאף הירושלמי לא קאמר דבעינן שיהי' ראוי לזכות בעצמו דסבירא כהס"ד דהש"ס דתן ל"ה כזכי והוי לי' תולב"ח במקום שח"ל אבל היכי דדעת אחרת מקנה אותו גם הירושלמי מודה דל"ב שיהי' הזוכה ראוי ליטול, במ"כ שגג בזה מאוד ואשתמיט מיני' דברי הירושלמי במקומו דהקשה שם ג"כ מגט אשה דהאיך יוכל לזכות ע"י אדם אחר גט לאשתו דהא בעינן שיהי' ראוי ליטול ואיש אינו ראוי ליטול גט ומשני שפיר הוי ראוי ליטול שכן אב מקבל גט בתו ושם ל"ה תולב"ח במקום שח"ל דהאשה בעצמה עשתה אותו שליח לקבלה דהבעל אינו יכול לעשות שליח קבלה כלל הרי להדיא דאפילו היכי דל"ה תולב"ח דבגט אשה ל"ש ח"ל דהא היא בעצמה עשתה אותו לשליח אפיה"כ בעינן שיהי' ראוי ליטול וז"ב ופשוט:

גם מ"ש על קו' כמו דאמרינן דעבד יכול לקבל גט לחבירו ומהני לענין איסור משום דמקבל גיטו מיד רבי האי טעמא מהני לענין ממון ג"כ דגם בגיטו שמקבל מיד רבו יש בו איסור וממון א"כ שפיר הוי בר זכי' לענין ממון ג"כ לא ירד כ"ת בזה לסוף דעתי וכוונתי ואנכי בעצמי הרגשתי בזה במכתבי הראשון רק כתבתי דבר בקיצור דבשלמא לענין איסור דהפסול השליחות היא משום דליתא בתורת גיטין בזה שפיר אמרינן דעבד איתא בתורת גיטין דיכול לקבל גיטו מיד רבו אבל לענין ממון מה שהוא בר זכי' כשמקבל גט מיד רבו הוא רק מטעם דגיטו וידו באין כאחד, ובקצוה"ח האריך אי לענין מתנה ג"כ אמרינן גיטו וידו באין כאחד א"כ הא תינח אם אנו דני אם הוא בתורת גיטין בזה אמרינן דשפיר איתא בתורת גיטין אבל אם דנין על הממון ולפסול אותו לשליחות לענין זכי' משום דעבד אינו ראוי ליטול בזה לא שייך לומר דשפיר הוא ראוי ליטול משום דכשישתחרר יהי' ראוי ליטול דהא כ"ז שהוא עבד אינו ראוי ליטול ולכשישתחרר הוא גופא אחריני ובפרט דעבד אינו עומד להשתחרר משום דכל המשחרר עבדו עובר בעשה ואיך שייך לומר משום דב"ח ראוי ליטול הוי עבד ג"כ ראוי ליטול אתמהה, ודוק וז"ב ונכון בסברא:

ועתה הנני בזה להשיבו בדבר שאלתו באחד שנדר לתת חומש לעניים ממה שירויח וכעת א"א לקיים נדרו כי אין לו אף לפרנסת אנשי ביתו, והנה כ"ת כתב דדמי להא דאיתא בסי' רל"ד במי ששידך בתו ונשבע לתת לה סך מעות ואח"כ נתקלקלו החובות שהיו חייבין לו פטור משבועתו דאין לך אונס גדול מזה, יפה כתב בזה כ"ת, אך מ"ש כ"ת אהא דכתב בש"מ בשם הרא"ש אמתניתין דנזיר יודע אני שהנזיר אסור ביין אבל הייתי סבור שחכמים יתירו לי מפני שאין אני יכול לחיות בלא יין דאמרינן שם בנדרי אונסין קמיפלגי וכתב הש"מ בשם הרא"ש דמיירי שהאונס בא מקודם שחל הנדר כגון שאמר הריני נזיר לזמן ידוע וקודם הגעת הזמן אירע לו אונס א"כ משמע מהרא"ש דאם האונס בא אחר הנדר לא פטור מנדרו וכתב כבודו לחלק דבאמת אם בא האונס אח"כ לא בעי ג"כ התרה אך דבזה ל"א מתוך שהותר מקצתו הותר כולו ודוקא אם הי' בא האונס קודם התחלת הנזירות א"כ לא הותחל הנזירות כלל בזה שפיר אמרינן דנדר שהותר מקצתו הותר כולו כת"ד, לכאורה דבר חכמה אמר, אולם דברינו הם נגד דברי הירושלמי פי"א דנדרים ה"ו דאיתא שם אמרה קונם תאינה שאני טועמת ועוד לאחר שלשים יום ענבים הפלוגתא ר"י ור"ע ר"י אומר אחר הנדר ור"ע אומר אחר האיסור ועיין בקרבן העדה שם דפירש דאם אזלינן אחר חלות הנדר הוי לי' כשני נדרים כיון דאין חלין בב"א ואם נימא דבתר שעה שהוא נודר בו אזלינן א"כ הכ"נ נדר נדרי שניהם בב"א והוי לי' כנדר אחד וא"כ חזינן דלמאי דקיי"ל דבתר אמירת הנדר אזלינן ולא בתר חלות הנדר אף היכי דאין שני הנדרים חלין בזמן אחד כיון דאמירה היתה בב"א הוי לי' נדר אחד ואמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו ובזה נסתר חילוק כבודו שכתב דאם אירעו אונס קודם הגעת הזמן הנזירות אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אבל לא כשאירעו אחר התחלת הנזירות דמה בכך שאירעו אונס אחר התחלת הנזירות עכ"פ הי' לאחר אמירת הנדר ואנן קיי"ל דבתר אמירה אזלינן ואם נימא דאם אירעו אונס בתר חלות הנדר ל"א נדר שהותר מקצתו הותר כולו גם באונס שאירעו קודם הנדר אין לנו לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו כיון דהי' בתר אמירה ואנן בתר אמירה אזלינן לענין נדר שהותר מקצתו הותר כולו כמבואר בירושלמי הנ"ל ועיין בירושלמי נדרים פ"ה ה"ד נשאל על הראשון ואינו נשאל על השני כו' שמואל ברי' דר"י אמר כמ"ד לאחר האיסור בגרם כמ"ד לאחר הנדר נדר שבטל מקצתו בטל כולו ועיין בקה"ע שם ודוק. ולענין דינא שפיר כתב כבודו דדמי להא דתשובת הרא"ש בסי' רל"ב:

אולם כבודו הביא בשם המהרי"ט בתשובה המתנגדים לזה דכתב במי שאסר עצמו בבשר ויין אם לא יפרע לב"ח לזמן הנזכר ומטה ידו וכתב דל"ה נדרי אונסין כיון דעניות

שכיחא בזה תימא על כבודו מדוע לא הביא כבודו דברי הש"ך במקומו בסי' רל"ב בס"ק כ"ב דהביא בשם מהר"ם גלאנטי במי שקבע זמן לפרוע לחבירו ואם לא יפרענו אז יאסור בבשר ויין וירד מנכסיו קודם הזמן פטור משבועתו והש"ך כתב דפשוט היא וזה ממש נידון המהרי"ט והיפוך מדברו, אולם לדעתי נראה דאפילו לדעת המהרי"ט דל"ה אונס מודה ג"כ בנ"ד דהוי אונס דהנה הטעם דאמרינן דאם מטה ידו הוי שבועת אונסין ופטור משבועתו היא משום דאמדינן לדעתו דאדעתא דהכי לא נשבע אם הי' יודע מקודם כי ירד ממדרגתו ולא תמצא ידו די פרנסתו לתת טרף לביתו, והנה בתשו' מהראנ"ח ובמח"א ה"ש איתא דאם נשבע לחבירו אעפ"י שאין פיו ולבו שוין אסור כיון דהיא ע"ד חבירו וכן מבואר להדיא בתשובת ריב"ש מובא ברמ"א בסי' רי"ח דהא דמהני אומדנא לפטור מנדרו היינו דוקא בנודר בינו ולבין עצמו אבל בנודר ע"ד חבירו כל שהלשון מוכח וכולל אותו הולכין אחריו ול"מ אומדנא ועיין בש"ך בסי' ע"ג ס"ק כ"ז, ולפי"ז נראה אפילו לדעת המהרי"ט דלא מחשיב עניות לאונס היינו דוקא בנשבע לפרוע לב"ח א"כ הוי כנודר לחבירו ובנודר לחבירו ל"מ אומדנא ולכך ל"מ האונס לפטור משבועתו אבל בנודר לחלק לעניים דכבר נודע מ"ש המהרי"ט בתשובותיו דבהקדיש לעניים שאינם מבוררין לא זכו בו עניים משום דאין ברירה וכעין זה כתב המח"א בה"צ לחלק בין אם הקדיש לעניים מבוררין לשאינם מבוררין ובשאינם מבוררין ליכא רק חיוב נדר ומחויב לקיים נדרו משום דבפיך זו צדקה ועיין מ"ש בעל המאור בשם הגאון בפ' שור שנגח דבצדקה ב"ד לית להו למיעבד מידי וכתב הרמב"ן דרצונו לומר שאין יורדין לנכסיו למוכרם כמו שעושין בב"ח דהא לית להו לעניים בהדי פסק דין כלל וא"כ בנודר לחלק לעניים כנודר בינו ולבין עצמו ובנודר בינו לבין עצמו מהני אומדנא ושפיר מהני אונס דעניות דאמדינן לדעתו דאדעתא דהכי לא נשבע, וכעין זה כתבו התוס' בפ' נערה שנתפתתה (בדף נ"ו) הנודע דכל היכא דתלוי בדעת שניהם ל"א אומדנא ועיין מ"ש המח"א בה' זכו"מ ובתשו' ח"צ בסימ"א:

גם מ"ש כבודו אהא דמקשה הש"ס בנדרים (ד' פ"ג) דלמא מיין דאית לה צער הפר לה ומטומאה דלית לה צער לא הפר לה דהא הברייתא אתיא כמ"ד דבעל מעקר עקר א"כ הוי לי' כמו שאלה אצל חכם ובנדר הניתר ע"י שאלה אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו ומתרץ כבודו עפ"י דברי הש"מ דלפי המסקנא הדר בי' הש"ס מזה וגם הך ברייתא סברה מיגז גייז וא"כ לא שייך בי' לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו כוון בזה להגאון מהרי"ש זצ"ל בספרו יד שאול יעו"ש:

אולם באמת נראה לי לומר דאפילו אם נימא דבעל מעקר עקר י"ל דסבירא לי' להש"ס דל"א בהפרת בעל נדר שהותר מקצתו הותר כולו כמו בשאלה, כמו שכתבו התוס' בנזיר (דף כ"ב) ד"ה מר זוטרא דאפילו אי אמרינן מיעקר עקר חברתה אסורה כי החכם אינו מתיר אלא בפו"ח ומשוי לי' לנדר טעות מעיקרא אבל הבעל מפר לאשתו בלי פו"ח משום גזה"כ הלכך אפילו מעקר עקר חשיב כאלו נשאר עליו נדר קצת וחברתה אסורה ולסברת התוס' גם לענין נדר שהותר מקצתו ל"א בהפרת בעל נדר שהותר מקצתו הותר כולו וז"פ:

וע"ד קו' הרא"ש בהא דמקשה הש"ס גוף הברייתא דאינה מביאה עולת העוף אם נטמאה והפר לה בעלה דילמא מיין דאית לה צער הפר לה ומטומאה דלית לה צער לא הפר לה, ואמאי לא מקשה מברייתא דלעיל דאינה סופגת את ארבעים אם נטמאת למתים לאחר שהפר לה בעלה, זה שעלה ברעיוני לתרץ, דהנה הר"ן הקשה שם דאמאי לא משני הכ"נ משום דאין נזירות לחצאין כדפרקינן לעיל ותירוץ הראשון שכתב הר"ן היא דחוק מאוד דכתב דלא תליא טומאה בנזירות שהרי נזיר שמשון מטמא למתים ואסור לשתות יין, דמאי בכך דנזיר שמשון מטמא למתים מ"מ אם קיבל עליו נזירות בטומאת מת לבד הוא אסור בכולן וכ"ת הערה ג"כ בעצמו בזה [ועיין בשירי קרבן פ"א דנזיר ה"ד בד"ה מאי טעמא]:

אולם תירוץ השני של הר"ן הוא דקושטא דמילתא בעי לתרוצי דטומאת מת ג"כ אית לה צער, וא"כ לפי"ז בטומאה ג"כ אמרינן אין נזירות לחצאין רק דהש"ס משני האמת דטומאת מת נמי אית לה צער, ולפי"ז חזות קשה לי מהא דאיתא בירושלמי פ"ט דנזיר אהא דאיתא במשנה דעבדים יש להם נזירות וחומר בנשים מעבדים שהוא כופף את עבדו ואינו כופף את אשתו ובעי בירושלמי כפאו רבו לדבר אחד מה שיכוף אותו לכל הדברים באנו למחלוקת ר"מ ור"י וא"כ לר"מ אם כפאו לדבר אחד מותר בדבר הזה בלבד ועדיין חייב הוא לנהוג נזירתו בשאר הדברים א"כ חזינן להדיא דהכפי' מהני לדבר אחד ואם כפאו לטמא למתים מותר לטמאות למתים ובתגלחת וביין הוא אסור א"כ מצינו נזירות לחצאין ואמאי לא נימא לענין הפרה ג"כ דליין דאית לה צער תועיל ההפרה ולשאר דברים לא תועיל הפרה וכדמצינו לענין עבדים ואמאי משני הכא דאין נזירות לחצאין ומשה"כ מפר לכולה:

אולם באמת הדבר נכון דהנה הטעם דאמרינן אין נזירות לחצאין ומשה"כ מפר בכולה הוא משום דקיי"ל דאם נזר מחציו הוי נזיר מכולהו וא"כ אם נימא דחל עלי' נזירות של טומאת מת יחול עליו תגלחת ויין ג"כ ולא נוכל להפר גם למתענה ולכך אמרינן דמהני

הפרה לכולה כיון דהא בהא תליא דאם נימא דאינו מפר לשאינו מתענה לא יועיל הפרה אף למתענה וכעין זה כתבו התוס' בזבחים (דף מ"ב ע"ב) ד"ה הקומץ דבקומץ שהעלה מחצה ע"ג המזבח פקע פיגולו מכולו דאי לאה"כ הוי האי דעל המזבח קומץ שחסר וירד ולכך משיך חד לחברי' פלגא דע"ג המזבח לפלגא דארעא עיש"ה, ולפי"ז נראה לי דהא דאמרינן דאין נזירות לחצאין היינו רק למ"ד דבעל מעקר עקר וא"כ אם מפר למתענה נמצא שלא הי' חל הנזירות על מה שמתענה מעיקרא כיון דהבעל מעקר עקר וא"כ האיך נוכל לומר דההפרה יועיל ליין ולא יועיל לטומאה כיון דבעינן שהנזירות יחול מתחלה על הכל ואם נזר בחדא הוי נזיר בכולו ולכך עכצ"ל דהפרה מועיל לכל הנזירות, ולפי"ז ל"ק כלל קו' מהא דעבדים דשם הי' חל הנזירות על הכל רק דאח"כ כפאו רבו על דבר אחד מהנזירות בזה ל"ש לומר אין נזירות לחצאין כיון דמתחלה הי' חל הנזירות על הכל וז"ב מאוד:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הר"ן מה דלא משני גם הכא דאין נזירות לחצאין כיון דברייתא זו סברה כמ"ד מיגז גייז מדמביאה חטאת העוף, עיין שטמ"ק נזיר וא"כ אף אם נימא דמפר למתענה בלבד לא נעקר הנדר מעיקרא ומתחלה הי' חל הנזירות על הכל וא"כ דמי ממש לעבדים דמבואר בירושלמי הנ"ל דאם כפאו לדבר אחד מחויב לנהוג נזירותו בשאר דברים דהכ"נ בתחלת הנזירות הי' חל הנזירות על הכל כיון דהבעל מיגז גייז ולכך צריך לתרץ דטומאת מת נמי אית לה צערא, ולפ"ז מתורץ קו' הרא"ש דאמאי לא מקשה מברייתא דלעיל דמבואר להדיא שיכולה לטמאות למתים לאחר שהפר לה, כמין חומר, דעל הברייתא דלעיל י"ל דאתיא כמ"ד מעקר עקר א"כ שפיר י"ל אין נזירות לחצאין אף לטומאה כמבואר בקו' הר"ן הנ"ל והכא ל"ש תירוצי דהברייתא סברה מעקר עקר א"כ שפיר תלוין זה בזה ולפיכך מפר בכולה משא"כ ברייתא זו דסברה ע"כ דבעל מיגז גייז וא"כ ל"ש לומר אין נזירות לחצאין כיון דמתחלה הי' הנזירות חל על הכל ולכך הקשה דוקא מברייתא זו והוכרח לתרץ דטומאת מת נמי אית לה צערא והיא כפתור ופרח לדעתי ודוק:

וע"**ד** אשר הקשה כ"ת על דברי הראב"ד הנודע דכתב דיד עבד כיד רבו אמרינן רק לזכות ולא לחוב מהא דאמרינן גבי שאלה בבעלים אמרינן ג"כ דיד עבד כיד רבו אף דהיא לחובה, קו' זו דכירנא כד הוינא טליא ראיתי אותה בס' כסף נבחר על סוגיות באות ת' תנאי, אך אנכי הרואה אין כאן ריח קו' כלל דשם מיירי דשאל את העבד בהסכמת רבו א"כ איך שייך לומר בזה דל"א יד עבד כיד רבו כיון דהוא בעצמו אמר לו צאי והשאל לך עם פרתי וז"ב ופשוט:

ובמה שפלפל כבודו לאשר הי' לו ספק אם נדר עד"ר וכתב כ"ת דאפילו אם נימא דל"ה רק דרבנן מה שאין לו התרה בעד"ר הוי איתחזק איסורא, ולדעתי לא ידמה כן כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו ומשוי לי' נדר טעות והוי כאלו לא הי' נדר מעולם א"כ לא מיקרי איתחזק איסורא מעולם וכן איתא בירושלמי נדרים מובא בר"ן דע"י דאילין דנדרים כדבר שיש לו מתירין עביד לי' דכיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו לא נאסר מעולם ולכך ל"ה דבר שיל"מ ועיין בתוס' פסחים (דף מ"ד ע"ב) ד"ה והיא הדין דנזיר ל"ה יש היתר לאיסורו ע"י שאלה דאין זה היתר לדבר שנאסר כיון דחכם עוקר הנדר מתחלתו נמצא שלא נאסר מעולם יעו"ש והכ"נ בס' אם מהני שאלה ל"ה איתחזק איסורא כיון דאם מועיל שאלה לא נאסר מעולם ובפרט לדעת המהרי"ט והמבי"ט דנדר הניתר ע"י פתח א"צ מה"ת התרה כלל כידוע, וגם לפימ"ש הרשב"א ביבמות אהא דאשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת היינו דחזקה היא שלא נעשה המעשה, והכ"נ כיון דס' היא אם נדר עד"ר אם לא א"כ אדרבא איכא חזקה שלא אמר עד"ר ודוקא בס' נדרים אם נדר בחרם וא"י אם נדר בחרמי כהנים או בחרמי מזבח אמרינן סתם נדרים להחמיר כיון דודאי נדר וא"י במה נדר אבל בס' אם נדר עד"ר אם לא בודאי ל"ה איתחזק איסורא דחזקה היא שלא נעשה מעשה האמירה, ועיין בשו"ת מבי"ט סי' רנ"ו דבס' אם נדר אם לא דמי לחתיכה אחת ס' חלב וס' שומן וא"כ אם הוא סד"ר בודאי היא קולא ול"ה איתחזק איסורא, ובלאה"כ בנ"ד כיון דצריך לו המעות לפרנסתו ומבואר ברמ"א בסי' רכ"ח בשם הרשב"ץ דצורך פרנסתו הוי דבר מצוה ומהני התרה אפילו בעד"ר:

והנני ידידו דו"ש יעקב ווייזנפלד:

סימן קסז

מד' ישא ברכה. כבוד יד"נ הרב הגאון החריף ובקי מעוז ומגדל ברק השנון ערוגת הבושם אוצר בלום חוטר מגזע תרשישים כש"ת מו"ה ארי' ליבוש איש הורוויץ נ"י אבד"ק סטריא והגליל:

בזו הרגע הגיעני נעימת ימינו לנכון והנני עט ממהר להשיבו מפני כבודו ומפני כבוד אבותיו הקדושים אשר חביבים עלי עד לאחת. אודות הג"ט שנסדר בשם המתגרשת אשר שמה מעריסה הי' שרה קרינדל וכן נכתב בהכתובה וכן היא חתימתה ובפי"כ נקראת קרינדל בלבד ונכתב בג"פ שרה קרינדל המכונה קרינדל וקם מערער אחד לפסלו. והנה כ"ת האריך למעניתו והביא סמוכין לדבריו מהמהרי"ק שורש פ"ו ומתשו' מהראנ"ח דשם הלידה הוא עיקר השם, באמת כבר כתב הג"פ בסיקכ"ט סקפ"ז דמהתשו' מהראנ"ח

בשם הלידה אין ראי' כלל דשאני האי דמהרי"ק משום דידוע דשם באלי אינו שם העצם אלא כנוי בעלמא, ולפי"ז בנ"ד דשם קרינדל הוא ג"כ שם העצם שפיר י"ל כיון דנקראת בעי"כ רק בשם קרינדל בלבד הוי שם זה עיקר השם, וא"כ לכאורה יש חשש בזה דעושה העיקר לטפל דפסול, אמנם אם שני שמות כתובין בפירוש מבואר להדיא בתשו' ריב"ש מובא בב"ש דכשר אפילו אם כתב על שם העיקר דמתקרי, אולם באמת אין כאן חשש בנ"ד משום דעושה את העיקר לטפל וטפל לעיקר דדוקא היכי דשם הטפל הוא שם אחד ושם העיקר הוא שם השני אחר וכתב על שם העיקר דמתקרי הוי עושה את העיקר לטפל, משא"כ בנ"ד דשם קרינדל אשר נקראת בפי"כ עשה ג"כ לעיקר רק דצירף שם שרה לשם קרינדל וכן היא שמה מעריסה שרה קרינדל וכבר נודע דדרך העולם לקצר ולקרא רק בשם אחד לאדם שיש לו שני שמות א"כ לא עשה שם קרינדל לטפל כלל רק דכתב המכונה על קיצה"ש שמקצרין העולם וכבר נודע מ"ש בתשו' מהרש"ל דשני שמות שיש לאדם הוי כשם אחד ואם כותב רק שם אחד הוי כמו חצי השם וא"כ בדין יש לכתוב דמתקרי או המכונה על השם האחד שנקרא בפי"כ ומלידה הי' לו שני שמות כיון דהיא רק קיצה"ש על שני שמות, ובשו"ת גבעת פנחס התיר מטעם זה בשידוכין לשדך אם שם הכלה היא כשם חמותה בשם האחד כיון דהשני שמות הוי כשם האחד וא"כ ל"ה כשני השמות שוות יעו"ש, ובאמת עובדא דידי' מבואר בשו"ת מאיר נתיבים בסי' כ"ו והגאון מהר"ז ז"ל בליקוטי שמות הביאו בסי' ל"ד במי שהי' שמו אלי' אהרן מעריסה וכן הי' חותם א"ע ובפי העולם לא הי' נקרא רק אלי' בלבד וכן הי' עולה לתורה וכתב להדיא דיש לכתוב אלי' אהרן דמתקרי אלי' ולא חשש בזה משום דעשה לעיקר טפל. ואני תמה על כת"ה למה הוצרך להביא ממרחק לחמו ולמה לא הביא דברי המ"נ והט"ג אשר, לנו לעינים בענינים האלו והיא ממש עובדא דידי' לכן בודאי יפה כתב וכן ראוי לכתוב לכתחלה:

ובדבר אשר נכתב על שם קרינדל המכונה ולא דמתקרי וכפי הנראה רצה המערער לפסלו משום דהג"פ כתב דהיכי דהוא שם העצם כתבו גם על השם הלעז דמתקרי משום הא בודאי שום בית מיחוש ליכא דהג"פ בעצמו כתב דמדברי מור"ם ז"ל מוכח דאין שום חילוק כלל ואפילו אם שם הלעז הוא שם העצם יש לכתוב ג"כ המכונה, והנה מ"ש כ"ת סתירת דברי התוס' בסוטה מדברי התוס' בשבועות דשם אדני אי הוי שם המיוחד, כבר העלה בזה הגאון בעל הפלאה זצ"ל והאריך בזה בחריפות ובקיאות ועיין בתוס' ע"ז (דף י"ח) בד"ה הוגה שא"ד מאדנ"י היא כמו שם י"ה ובכ"מ פ"י מה' יסוה"ת סק"ב כתב דא"ד וי"ה שם אחד היא משום דא"ד הוא נקרא אף כשנכתב י"ה, אולם בהא

הי' נכון לכתוב לכתחלה דמתקרי כיון דכבר עשאו אותו לשם העצם ולכך אינו נכון לכתוב עליו המכונה, אך בדיעבד אם כתב המכונה אין לחוש כלל, והנה כ"ת הביא ראי' מדברי הט"ג דאם כתב על שם של תרגום המכונה הוא כשר והרי הב"ש כתב בכלל השמות דשם של תרגום הוי כמו שם של קודש אלא ודאי דאם כתב המכונה במקום שצריך לכתוב דמתקרי כשר בדיעבד, באמת אין מזה ראי' דהנה דעת הס"ש מובא בב"ש בשמות נשים בסיק"ב דגם על שם של תרגום יש לכתוב המכונה ועיין בט"ג בשה"א בסיקל"ה לענין שם אבא דכתב דיש לכתוב אברהם המכונה אבא ולא דמתקרי כדין כל שמות תרגום דכותבין המכונה א"כ נראה דדעת הט"ג כדעת הס"ש הנ"ל דעל שם של תרגום כותבין ג"כ המכונה, אולם שם במקומו מבואר דאם כתב המכונה במקום דצריך לכתוב דמתקרי הוא כשר בדיעבד ואף דמשמע מדברי תשו' הרמ"א בסיפ"ד דאם כתב המכונה במקום דמתקרי פסול בדיעבד מ"מ מטעם זה לא פסלו רק מטעם ששינה שם אביו, ולדעתי נראה ג"כ דאין שום חשש בדיעבד בזה ואע"ג דבתשו' הב"ח בסי' ס"ו מבואר דאם כתב המכונה במקום דצריך לכתוב דמתקרי הוא פסול, אולם מדבריו נראה דגם להיפוך אם כתב דמתקרי במקום דצריך לכתוב המכונה ג"כ הוא פסול, ומאחר דמתשו' רמ"א מבואר דאם כתב דמתקרי במקום דצריך לכתוב המכונה הוא כשר ולכך כתב באם הוא ספק דיש לכתוב דמתקרי, וא"כ הה"ד להיפוך אם בדיעבד כתב המכונה במקום דיש לכתוב דמתקרי ג"כ הוא כשר דמאיזה טעם נוכל לפסול אם כתב המכונה במקום דמתקרי דבודאי החשש הוא משום שיאמרו העולם שאינו נקרא בפי"כ כן רק שמכנין אותו כן וכינוי בעלמא היא וכדמצינו לענין כהן דמבואר ברמ"א דאם הי' כהן יש לכתוב הכינוי לבסוף דחיישינן שיאמרו העולם שהכינוי שלו הוא כהן ובאמת אינו כהן וא"כ לא גרע זאת מלא כתב אותו כלל דעכ"פ שינוי ליכא בזה רק דהעולם לא ידעו שהוא נקרא בפי"כ כן א"כ לא גרע מלא כתבו כלל ומאחר דקיי"ל דאם כתב שם העיקר לבד היא מגורשת וכבר כתבנו דהשם שרה קרינדל הוא עיקר השם וא"כ אפילו אם לא הי' כתב כלל המכונה קרינדל הי' כשר בדיעבד א"כ אם כתב המכונה ג"כ אינו מזיק דלא גרע מאילו לא כתבו כלל והמחמירים בזה היא רק לדעת הסוברים דאם כתב שם עיקר לבד הוא פסול וכן היא דעת ריא"ז אבל לדידן דקיי"ל כדעת הרשב"א ורוב הפוסקים דאם כתב שם העיקר לבד היא מגורשת א"כ בודאי אין לחוש אם כתב המכונה במקום דמתקרי דלו יהי' אם לא כתבו אותו כלל דכשר ג"כ, ואפילו אם נימא דגרע זאת מלא כתבו כלל דזה הוי כמו שינוי דלשון המכונה מורה שהוא כינוי בעלמא ולא נקרא בפי העולם כן ובאמת הוא נקרא בפי"כ באמת גם בזה אין לחוש דכבר נודע דבעה"ע

ואחריו בעל עבודת הגרשוני דמכשירין בשינה שם האב כיון דשינה במקום שא"צ ורוב האחרונים פסקו כן לענין אם כתב כהן על מי שאינו כהן וא"כ מכ"ש בנ"ד דיש לסמוך עליהם בשינוי כזה אם כתב המכונה במקום דצריך לכתוב דמתקרי דמאחר דבדיעבד סגי אם כתב שם העיקר לבד דאין לחוש כלל בדיעבד וז"ב:

ועוד נראה לי דבנ"ד אין לחוש כלל אפילו לדעת המחמירים אם כתב המכונה במקום דצריך דמתקרי דהכא הכל יראו שהוא טעות סופר מה שכתבו ע"ש קרינדל המכונה דהא מקודם עשה אותו לשם העצם והכל ידעו דנקראת בפי"כ קרינדל ודמי להא דמבואר בתשובת הרא"ש מובא בע"ח בסי' קכ"ו סעי' כ"א אם כתב ברביעי עשרים יום לירח שבט ויום רביעי הי' כ"א לשבט הגט כשר משום דמוכח מתוכו שהוא ט"ס דרביעי א"א להיות רק בכ"א וא"כ בנ"ד אפילו אם נימא דצריך לכתוב דמתקרי ואפילו לדעת הב"ח דפוסל באם כתב המכונה במקום דצריך לכתוב דמתקרי אין לחוש כלל בנ"ד מאחר דכבר נודע וראינו שעשה שם קרינדל לשם העצם, א"כ יראו בעליל שהוא טע"ס בזה שכתב המכונה ואין כאן שום חשש לעז, ולפי"ז מה שטען המערער כיון שכבר נכתב שרה קרינדל והוי קרינדל ג"כ שם העצם איך כותב עליו אח"כ המכונה אדרבא בזה הביא נורא לקיני' ונהפוך הוא דמשום דעשאו לקרינדל לשם העצם א"כ הכל יראו שהיא טעות דמוכח הא דכתב אח"כ המכונה דדמי לגמרי להא דתשו' הרא"ש הנ"ל דכשר דמוכח מתוך הגט שהוא ט"ס, ע"כ חלילה להמערער להוציא לעז על הגט הזה וחוששני לו מחטאת שלא ילכד במצודת חרמו של הקדמונים שלא להוציא לעז על גט כשר ודבריו בטלין ומבוטלין:

והנני ידידו דוש"ה באהבה רבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעצר.

סימן קסח

ישפות ד' שלום לכבוד תלמידי יקירי האברך החריף ובקי השלם כש"ת מו"ה ליבוש אריק נ"י:

הגיעני נכון נועם פלפולך וחדאי נפשי במו וראיתי מ"ש לתרץ דברי הרמב"ם שתמהו עליו מדוע לא הביא הך דינא בביצה (כ') באם עבר ושחט שיזרוק הדם, אם אמנם בהשכל אמרת אבל לא ישכון אור האמת בדרך הזה דלפי דבריך דגם בקדשים אמרינן כ"מ דארל"ת אעל"מ א"כ צריך להיות דבשחט קרבן יחיד בשבת יהי' הדין דלא תהי' מהני השחיטה משום כ"מ, ובאמת אינו כן דברייתא מפורשת היא דבשחט חטאת בשבת בחוץ חייב משום ש"ח אע"ג דאין קרבן יחיד קרב בשבת כתבו התוס' שמה בחולין

כיון דאם זרק הורצה לפיכך חייב משום ש"ח א"כ מוכת להדיא דבעבר ושחט מהני השחיטה, והטעם דל"א באמת כ"מ היא כמו"ש התוס' בפסחים בסוגי' דשוחט הפסח על החמץ דבקדשים דבעינן שינה עליו הכתוב לעכב ל"א כ"מ, ואנכי כבר אמרתי לתרץ דברי הרמב"ם הנ"ל והיא, דלכאורה קשה אהא דקאמר התם דזורק ע"מ להתיר הבשר באכילה דאיך יהי' הבשר מותר באכילה הא קיי"ל במבשל בשבת במזיד לא יאכל משום שנהנה ממלאכת שבת והכ"נ הו"ל למימר דהבשר יהי' אסור באכילה כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט:

אולם נראה לתרץ עפ"י דברי התוס' חגיגה (דף י') שהקשו דאמאי אין נונ"ד קרבין ביו"ט דהא יכול לצאת בהם משום שלמי שמחה ותירצו דדוקא היכי דהביא אותם משום ש"ש אבל אם לא הקריב אותם משום ש"ש לא נפיק אלא משום הקדישן, והנה נודע דעת ר"ת בתוס' שבת (דף קכ"ב) עכו"ם שמילא מים לבהמתו דדוקא בהמתו אבל בעצמו יכול לשתות כיון דהי' יכול לשתות בהיתר דיכול להיות מטפס ועולה מטפס ויורד ולכך הכ"נ שפיר הבשר מותר באכילה ול"ה נהנה ממלאכת יו"ט דהברירה הי' בידו שיהנה בדרך היתר היינו להקריב אותו בפירוש משום ש"ש ולכך אע"ג דעביד באיסור ל"ה נהנה ממלאכת יו"ט ומותר הבשר באכילה, אולם באמת להלכה לא קיי"ל כר"ת, ואע"ג דרבינו אלי' מביא ראי' שמה לשיטת ר"ת הנ"ל מהא דפירות שיצאו חוץ לתחום לא הפסידו את מקומם כבר דחו תוס' ראי' זו דשאני התם דתחומין דרבנן משא"כ בהוצאה דהיא איסור דאורייתא, וא"כ בנונ"ד דאין קריבין ביו"ט מה"ת תיהדר קו' לדוכתא דאיך יהי' הבשר מותר באכילה הא הוי נהנה ממלאכת יו"ט ובמלאכה דאורייתא אסור ליהנות אפילו אם הי' יכול לעשות בדרך היתר:

אמנם לאחר העיון ניחא דלכאורה קשה למאי דקיי"ל דקדשים קלים ממון בעלים הם אמאי אין נונ"ד קריבין ביו"ט הא הוי שפיר לכם לריה"ג דממון בעלים היא וכבר הערו בזה התוס' בעצמם בסוגין, אולם באמת למאי דאמרינן ב"ק (דף י"ב) כי קאמר ריה"ג בחיים אבל לאחר שחיטה מודה ריה"ג דממון גבוה ומשה"כ אסור לשוחטן ביו"ט דתיכף כששחטן נעשה ממון גבוה, אולם לפי"ד רש"י בב"ק דרק לאחר כל העבודות נעשה ממון גבוה א"כ אכתי קשה אמאי אסור לשחוט ביו"ט הא אכתי ממון שלו אפילו לאחר שחיטה, אמנם הדבר נכון דהא בשלא לצורך אסור לשחוט ביו"ט א"כ היינו טעמא דאסור לשחוט ביו"ט נונ"ד דניהו בשעת שחיטה אכתי הוי ממון הדיוט הא בשעת שחיטה קודם זריקת הדם לא הותר הבשר באכילה וא"כ הוי שלא לצורך ולאחר זריקת הדם דהותר הבשר באכילה שוב הוי ממון גבוה וא"כ אסור משום לכם ולא לגבוה ודוק,

א"כ לפי"ז איסור השחיטה בנונ"ד אין איסור מה"ת לדעת רש"י וכן היא דעת הרמב"ם דמה"ת אמרינן מתוך אפילו בדליכא צורך קצת א"כ מה"ת מותר לשוחטן ביו"ט כיון דבשעת שחיטה אכתי הוי ממון הדיוט ושפיר הוי לכם רק דאיסור השחיטה הוא משום דקודם הזריקה אסור הבשר באכילה ול"ה צורך או"נ וא"כ מדאורייתא היא מותר אע"ג דהוי שלא לצורך, אולם אם נימא דהוי ממון גבוה ל"ש לומר מתוך כיון דהתורה אמרה בפירוש לכם ולא לגבוה, אבל כיון דקיי"ל דק"ק ממון בעלים היא א"כ כיון דהיא ממון הדיוט אפילו בשעת שחיטה א"כ שוב שייך למימר בו מתוך דבממון הדיוט אמרינן מתוך אפילו בדליכא צורך קצת מה"ת ול"ה רק איסור דרבנן וכיון דל"ה רק איסור דרבנן משוה"כ מותר הבשר באכילה ול"ה נהנה ממלאכת יו"ט דבאיסור דרבנן היכי דיכול ליהנות בדרך היתר מותר ליהנות והכא הי' יכול ליהנות בדרך היתר להקריב אותו משום ש"ש משוה"כ שפיר הבשר מותר באכילה ודוק:

ולפי"ז שפיר מתורץ דברי הרמב"ם שלא הביא הך דינא דהרמב"ם סובר דאין יכול לזרוק רק בשביל להתיר הבשר באכילה ולא בשביל הקטרת אימורין לערב ומשה"כ לא הביא הך דינא דלהרמב"ם לא יהי' הבשר מותר באכילה כלל דכבר נודע דעת הרמב"ם דל"א מתוך בשחיטה רק בהבערה וכיון דל"א מתוך א"כ איכא איסור דאורייתא בשחיטת נונ"ד דניהו דהוי בשעת שחיטה ממון הדיוט אכתי היא אסור משום דהוי שלא לצורך או"נ ואי משום מתוך הא להרמב"ם ל"א מתוך בשחיטה, והסוגיא דביצה אזדא התם דגם בשחיטה אמרינן מתוך כדאיתא שמה י"ב גבי שוחט עולת נדבה דלב"ה אמרינן מתוך וכיון דלהרמב"ם איכא איסור דאורייתא בשחיטה ממילא אסור הבשר באכילה שלא יהנה ממלאכת יו"ט דבאיסור דאורייתא אפילו היכי דהי' יכול ליהנות בדרך היתר ג"כ אסור אם עשה בדרך איסור ולכך להרמב"ם אסור לזרוק הדם אפילו בעבר ושחט דהא הבשר אסור באכילה:

והנני הדו"ש באהבה יעקב ווייזנפלד.

סימן קסט

אל כבוד הרב המופלג בתורה וביראה חו"ש וו"ח כש"ת מו"ה שלום יוסף נ"י בן הרב המאוה"ג החסיד המפורסם אבד"ק קראסנא יצ"ו:

הגיעני מכתבו בזו הרגע ע"י הרב מפאדוואלאטשיסק נ"י ואם אמנם ראשי בל עמי כי הוסר מעלי תפארת ראשי חותני הגאון החסיד שבכהונה אבד"ק דאמבראווא ז"ל אבל פניתי מעט להשיבו בקיצור נמרץ כי תקנות עגונות שנוי כאן. ע"ד שאלתו בהג"פ הנשלח

מאמעריקא שהי' נכתב שם אבי האשה שהוא לוי ובאמת הוא ישראל, תשובה, בנידון זה יש מבוכה גדולה בין גדולי האחרונים ז"ל וכבר הביא כבודו בעצמו דברי הנו"ב דמחמיר בזה, אולם בתשובת הגאון האמיתי רע"א ז"ל הביא בשם תשובת הגאון בעל בית מאיר ז"ל דדעתו נוטה להכשיר דדמי לשינה מקום הלידה דכשר בדיעבד:

ולדעתי נראה דדברי הב"מ נכונים המה דהנה כבר נודע דברי התוס' בגיטין (דף פ') דנראה משם דאם כתב על המגרש כהן ואינו כהן הוא כשר, אולם הג"פ והנו"ב כתבו דדברי התוס' המה נאמרים על שאר שטרות אבל בגט הוא פסול משום דיאמרו דאין זה המגרש כיון דאינו כהן ובגט נכתב כהן ומהאי טעמא פוסל הרא"ש בשינה מקום דירה אע"ג דבשינה מקום עמידה קיי"ל דכשר היינו משום שאין אדם נקרא בשם עמידתו אבל אדם נקרא על שם דירתו וא"כ איכא חשש לעז דיאמרו העולם דאין זה האיש המגרש א"כ מבואר להדיא מדברי הרא"ש דהא דשינה מקום דירה פסול אינו פסול דאורייתא רק משום חשש לעז א"כ אפילו אם נימא דהא דכתבו התוס' דאם כתבו על המגרש כהן ואינו כהן דכשר קאי אשאר שטרות דוקא אין זה רק משום חשש לעז אבל מה"ת ליכא חששא בזה וכיון דאין זה רק חשש לעז בעלמא נראה לי בנ"ד להכשיר דכבר נודע דעת הבעל העיטור ואחריו החזיק הגאון בעל עבוה"ג דבשינה שם האב ג"כ כשר בדיעבד דדמי לשינה מקום הלידה וא"כ לדעתם בודאי הוא כשר בנ"ד כיון דהשינוי היא על שם אבי' דאבי' הוא ישראל ושינה וכתב עליו לוי ובשינה לדידהו הוא כשר בדיעבד ואפילו לדעת הסוברים דבשינה שם האב פסול אף בדיעבד כבר הביא הג"פ בשם מהראנ"ח דיש לחלק בין אבי המגרש ובין אבי המגורשת משום דבשינה שם אביו דמי לשינה מקום הדירה כי אדם נקרא על שם אביו לס"ת וגם חותם בשטרות על שם אביו אבל אשה דאין דרכה לחתום לכך ליכא חשש לעז ובשינה שם אבי' דמי לשינה מקום הלידה דהוא כשר ואפילו אם נימא דאין לחלק בין אבי המגרש לאבי המתגרשת יש לומר בנ"ד להכשיר כיון דהשינוי לא הי' בשם העצם רק במה שכתב עליו לוי ובאמת ישראל הוא יש לנו על מי לסמוך על הגאון בעל חמדת שלמה דאפילו אם בשינה שם האב הוא פסול היינו דוקא בשינוי בעיקר השם דידוע לכל אבל בשינה בשם הקודש שעולה לתורה שאינו ידוע לכל יש לדמותו לשינה מקום לידה דכשר וא"כ בנ"ד דהשינוי הי' במ"ש לוי והוא ישראל לא גרע מאם הי' השינוי בשם אביו בשם הקודש דכשר לדעת החמד"ש הנ"ל ודוק:

אולם לכאורה יש לעיין בזה דניהו דחשש לעז ליכא הכא אבל הכא איכא למיחש משום דסהדי שקרי נינהו דכתבו על אבי האשה המתגרשת שהוא לוי ובאמת הוא ישראל

וניהו דקיי"ל דאין מעלין משטרות ליוחסין משום דלאו אכולה מלתא מסהדי, הא תינח לדעת התוס' והרשב"א הסוברים דעדים אינם מעידין אלא על גוף הלוואה א"כ הכ"נ י"ל דעדים אינם מעידין רק על גוף הגירושין, אולם לדעת הרמב"ם דסובר דלתרומה דרבנן מעלין משטרות דעדים חותמין ומעידים על כל מה שכתוב בשטר רק דכותבין כהן על מי שהוא מוחזק שהוא כהן ועולה לתורה לכהן בראשונה אבל לא ידעו בבירור שהוא כהן ולכך לא מעלין משטרות ליוחסין דליוחסין בעינן עדות ברורה, ועפי"ז מתרץ הב"ש בסי"ב בסק"ב והש"ך בסי' מ"ט קו' התוס' שמה, וא"כ לדעת הרמב"ם אם אין לו חזקה לכהונה כלל לא חתמו סהדי שקרי לכתוב עליו שהוא כהן, וא"כ הכא דאבי המגורשת לא הי' מוחזק כלל ללוי והם חתמו שהוא לוי א"כ הנך סהדי שקרי נינהו וא"כ איכא למיחש משום העדים דלמא פסולים המה משום שחתמו בשקר:

אולם באמת נראה לדעתי דהנה לכאורה קשה לי על הרמב"ם דסובר דחתמו על כל מה שכתוב בשטר ואם לא הוחזק כלל לכהן וחתמו שהוא כהן סהדי שקרי נינהו דאמאי הוי סהדי שקרי בזה דהא בפ"ב דכתובות איתא בירושלמי גבי שטרי חוב המוקדמין דמקשה התם ומי מודיע רשב"א בשם ר"י הן הן עדיו והא אמר ר"ל דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי תמן כשאמרו לא חתמנו ברם הכא יכולין לומר ע"ז חתמנו וע"ז לא חתמנו וכתב הר"ן בפ"ק דר"ה דמכאן אנו למידין שכל טעות שמצוין עדים לטעות בו אין בזה משום חוזר ומגיד וכבר נודע מ"ש הכנה"ג דעל דבר שאינו תועלת בעדותן יכול לחזור ולהגיד ואין בזה משום חוזר ומגיד והכ"נ בזה שכתבו על אבי המגורשת שהוא לוי אין שום תועלת לענין הגט או להשטר ואמאי הוי העדים שקרי אם חתמו על השטר שהוא כהן ואינו כהן:

אולם הדבר נכון דניהו דאין שום נ"מ לענין השטר או הגט אבל נצמח תועלת בעדותן דחתמו שהוא כהן דעי"ז יוכלו להעלות אותו לנ"כ ולקדשי הגבול ולכך אינם רשאין לחתום שהוא כהן ואיננו כהן, ולפי"ז נראה לי מלתא חדתא דהא תינח גבי כהן אינם רשאין לחתום אם נכתב בהשטר כהן ואינו כהן משום דעי"ז יעלו אותו לנ"כ ולקדשי הגבול, אבל אם חתמו עליו שהוא לוי ובאמת אינו לוי דבזה אין שום תועלת בעדותן בזה"ז ברור דקנסינהו עזרא ואף לדעת הרמב"ם ז"ל בה"מ דדוקא לוים שבדורו קנס עזרא אבל מכמה דוכתי בש"ס מוכח דאף לדורות קנס עזרא וצריך לתת מעשר לכהנים דוקא ועיין בכ"מ בפ"א מה"מ ה"ד ולקרותו בתורה ללוי אינו איסור כלל דאין זה אלא משום דרכי שלום וכן הביא הח"מ בסי"ב בסק"א בשם הרמ"ה והב"ח וא"כ אין שום תועלת בעדותן במה שחתמו עליו שהוא לוי ולכך גם הרמב"ם מודה דבהא לאו אכולהו מלתא

קמסהדי וליכא למיחש בזה משום סהדי שקרי וגם חשש לעז ליכא, גלל כן אם הוא שעת הדחק גדול דאי אפשר להשיג גט פטורין אחר בשום אופן נראה לדעתי דהגט הוא כשר ובלבד שיסכים עמי גאון מפורסים בהוראה:

והנני הדו"ש באהבה יעקב ווייזנפעלד.

סימן קע

לכבוד הרב המופלג בתורה וביראה חו"ש וו"ח כש"ת מו"ה אליעזר צבי נ"י מו"ץ דק' יארמיליניץ יצ"ו:

מכתבו הגיעני ואחרתי להשיבו עד כה כי לא הייתי בביתי גם כתרוני חבילי שאלות, וגם עתה אשיב לו רק בקיצור נמרץ, ע"ד אשר דרש מאתי אודות ג"פ אשר סידר כבודו ושם המגורשת היה שמה מעריסה שפרה אולם נקראת בפי כל חוץ מבני משפחתה שפקה ובני משפחתה קורין אותה כשמה מעריסה שפרה, וכבודו הי' דן שם שפקה לקיצה"ש ולא כתב בהג"פ רק שם שפרה בלבד ורבים מערערים על הגט הזה ואומרין דפסול אפילו בדיעבד יען אשר לא כתב שם שפקה הנקראת בפי"כ:

תשובה. לדעתי בודאי הי' נכון לכתחלה לכתוב שפרה דמ' שפקה כי דמי זאת ממש להא דמבואר בלבוש מובא בב"ש באות ס' דא"צ לכתוב שרה המכונה או דמ' סאיי' ופירש הרמ"א הואיל והיא קיצה"ש משרה ודומה לשרה שרקה כיון דהנקודות שוות אבל הב"ש הכריע דכותבין שרה המכונה סאיי' וכתב הט"ג שם הטעם של הב"ש דכתב דכותבין המכונה סאיי' אע"ג דבנקודות שוות א"צ לכתוב המכונה היינו דוקא בשרה שרקה כיון שיש בו אותיות של שם המובהק אלא שנוסף בו עוד קו"ף לכן לא צריך למיכתב המכונה בהך ההוספה אבל כאן שבשם הכינוי אין כאן רק אות ש' בלבד והרי"ש חסירה ובא במקומו שני יודי"ן לכך צריך לכתוב המכונה ג"כ, והיא ממש נ"ד דכאן ג"כ בשם הכינוי שפקה אין כאן רק אות שי"ן ופ' וה' בלבד והר' חסירה ובא במקומו קו"ף לכך לפי הכרעת הב"ש דצריך למיכתב הכינוי בשרה סאיי' והכ"נ צריך לכתוב הכינוי של שפקה:

אולם בדיעבד לאחר נתינת הגט חלילה לערער על הגט הזה, חדא דיש לנו בדיעבד לסמוך על אילן גדול ה"ה בעל הלבוש דלדעתו א"צ לכתוב שרה המ' סאיי' אעפ"י שהר' חסירה, ולדעתי בנ"ד ג"כ א"צ לכתוב השם של שפקה, ועוד דהא בשו"ת כנ"י איתא דשם הלידה עם הפורתא דמתקרי לה הכי יכול להיות דמצטרף לרוב נגד השם אשר נקראת ברוב העולם והוי עיקר השם מלידה ופורתא קרי לה הכי מובא דבריו בקצרה

בשו"ת בית אפרים בסי' פ"א, וא"כ לדעת הכנ"י הכ"נ שם שפרה אשר היא שם מעריסה ופורתא קרי לה הכי גם עתה היינו בני משפחתה א"כ הוי זאת עיקר השם ובכתב עיקר השם בלבד אפילו לדעת הגט פשוט דחושש אף לפסול בדיעבד לדעת הרמב"ם והריא"ז דסברו דבכתב עיקר השם בלבד הוא פסול מ"מ בשעת הדחק גם לדעת הג"פ כשר הוא ובנ"ד הוא כשר אף שלא בשעת הדחק מאחר דדעת הלבוש הוא דא"צ לכתוב הכינוי אפילו לכתחלה, ועוד נראה דאפילו אם שלא כדעת הכנ"י דשם מעריסה עם הפורתא לא מצטרף לרוב היינו דוקא אם השם שקורין אותה רוב העולם הוא לגמרי שם אחר משם העריסה ולא מן השם לידה השם זה נצמח אז יוכל להיות דהשם שרוב העולם קורין אותה הוא עיקר השם משא"כ בנ"ד דשם שפקה אינו שם כלל והכל יודעים דשם זה נצמח מהשם שפרה שניתן לה מעריסה וא"כ אפילו אם נימא כדעת הב"ש דצריך לכתוב הכינוי אבל מ"מ עיקר השם הוא שפרה דהא אפילו באין הנקודות שוות דאז צריך לכתוב הכינוי מבואר להדיא בשו"ת ב"א תשובה פ"ה דאעפ"י שעיקר קריאתה בשם הקיצור כיון דלא נשתקע לגמרי שם העריסה אז כותבין שם העריסה לעיקר ועל קיצה"ש כותבין המכונה או דמ' עיי"ש ובפרט בשמות נשים מבואר בב"א דלעולם שם עריסה הוא עיקר השם אע"ג דרק פורתא קרי לה הכי דבשלמא בשמות אנשים השם שעולה בו לתורה הוא עיקר השם אע"ג שאינו שם מעריסה שגם הוא בעצמו מחזיקו לעיקר השם משא"כ בשמות נשים לעולם שם מעריסה הוא עיקר אם גם פורתא קורין לה עפה הכי וזה דקורין אותה רוב העולם מחזקינן לטפל כיון שמקצרין אותו השם בעצמו וא"כ בנ"ד כיון דשם שפקה נצמח משם שפרה ובני משפחתה עדיין קורין אותה בשם הזה א"כ מלתא דברירא היא דשם שפרה הוא עיקר השם ובכתב עיקר השם בלבד קיי"ל דמגורשת, לכן חלילה לערער על הגט הזה והגט הזה הוא כשר בלי שום חשש ופקפוק כלל ובפרט כי שעת הדחק ג"כ הוא כי נסע המגרש ולא נודע מקומו איו ואין להרהר אחרי הגט הזה למען שלא ילכדו של מוציאי לעז על גיטין הכשרין:

והנני ידידו דו"ש באהבה יעקב ווייזנפלד.

סימן קעא

שפעת שלום וברכה לכבוד ידידי הרב החריף המופלג בתו"י חו"ש כש"ת מו"ה לוי יצחק נ"י אבד"ק טשאדין יע"א:

מכתבו הגיעני ביום אתמול כי יעבור בשעה שאין לבלר יוצא בקולמוסו, ועתה אף כי מוטרד אני פניתי להשיבו יען כי שאלה נחוצה היא. אודות שאלתו בבתולה אחת

שהרתה לזנונים ואח"כ נשאת לאיש אחד שלא הוחזק מעולם לכהן, אך פתאם רגל אחד עלה לדוכן ושאלו אותו מה זאת והשיב שאחותו סיפרה לו בשם יהודי אחד שהי' ביחד עם אביו בבית החולים ואמר קודם מותו שהוא כהן ואח"כ הי' גב"ע מהרב דק' סטריזיניץ שזוכרין את אביו ולא הי' מעולם כהן ולא עלה מעולם לדוכן ועלה תמיד לס"ת לישראל: **תשובה**. לדעתי הדבר פשוט להתירא מכמה טעמים, א) שאין ממש בהעדות של אחותו שאמרה בשם יהודי אחד ששמע שהוא כהן כי אפילו לתרומה דע"א מהני להאכילו בתרומה ולדעת הרמב"ם הוא דוקא לתרומה דרבנן ולדעת הר"ן אפילו לתרומה דאורייתא בודאי דוקא אם העד בעצמו יודע שהוא כהן אבל עד מפי עד בודאי ל"מ דאפילו בעדי שבוי' דנאמנים אשה וקרוב לדעת הב"י וד"מ ל"מ עמפ"ע להרא"ש דפוסל בעד כותי במסלפ"ת ועיין בב"ש בסי"ז בסק"ה א"כ חזינן דעמפ"ע גרע מעדות קרוב דאפילו במקום דמהני קרוב ל"מ עמפ"ע, ועיין ירושלמי סוטה ה"א דמיבעי' לי' שם עמפ"ע מה שישקה ומקשה שם מה בינו לבין הקרוב ומשני קרוב אע"ג דאינו כשר עכשיו כשר הוא לאח"ז עמפ"ע לעולם אינו כשר, א"כ נראה בעליל דעמפ"ע גרע מעדות קרוב וא"כ בתרומה דמן הדין לא הי' נאמן קרוב להאכילו בתרומה והא דמהימן אביו להאכילו בתרומה היא משום דבידו להאכילו בתרומה ולדעת כמה פוסקים ל"מ רק היכי דלא ידעינן שהוא בנו אבל היכי דידעינן שהוא בנו ל"מ כלל א"כ מכ"ש בעמפ"ע בודאי ל"מ וא"כ בנ"ד דלא הי' מוחזק מעולם לכהן כלל בודאי ל"מ העדות אשה אחותו ועמפ"ע להחזיקו לכהן לשום דבר ומותר לו לישא נשים הפסולות לכהונה, ואף דלכאורה יש לשדות בזה נרגא מאחר דקיי"ל אפילו באיסורין במקום דל"מ ע"א אי מהימן לי' נאמן וכדאיתא בש"ס קדושין בפ' האומר וכדאיתא בש"ם גבי האי סמיא א"כ בנ"ד כיון שעלה פ"א לדוכן א"כ חזינן דמהימן לי' עדות אחותו א"כ האיך יכול לישא אשה מהנשים הפסולות לכהונה, אולם לאחר העיון ז"א דהנה נודע מ"ש הר"ן שם אהא דאמר התם אי מהימן לך דלאו גזלנא הוא אפקי', אפילו הוי גזלן מה בכך הרי הודה דשתיקה כהודאה דמיא, ותירץ הר"ן דאע"ג דשתיקה כהודאה דמיא עיקר תלוי בהימנותא של עד ולא בהודאתו של הבע"ד ולא דהאמינה התורה עד הפסול א"כ הכ"נ בעמפ"ע דהוא עדות פסול ל"מ שתיקתו כלל דשתיקה ל"מ אלא במקום עד ועיין בש"ך בסי' קכ"ז סק"כ ודוק, ואכתי יש לעיין במה שכתבתי דכיון דהוי עמפ"ע הוי כמו גזלן דל"מ שתיקת הבע"ד, דהא תינח לפימ"ש הב"י והד"מ דעמפ"ע הוי כמו כותי מסלפ"ת ולדעת הרא"ש דל"מ בשבוי' עכו"ם מסלפ"ת ל"מ עמפ"ע א"כ הוי עמפ"ע כמו פסולי עדות, אבל לדעת הרש"ך מובא בב"ש בסי"ז סק"ה דגם הרא"ש מתיר בעמפ"ע א"כ הוי עמפ"ע כמו אשה וקרוב

א"כ אם מהימן לי' נאמן כמו דמהני מהימן לי' באשה וקרוב כדאיתא בכריתות ר"פ אמרו לו ועיין בתוס' שם שהוכיחו שם דאשה עדיפא מגזלן דבגזלן ל"מ שתיקתו ובאשה מהני ועיין בסי' קט"ו בע"א בסע"ז ועמפ"ע הוי לדעת הרש"ך כמו אשה וקרוב והכא כיון שעלה לדוכן עפ"י עדות אחותו הרי הימנה לי' וא"כ נסתר ההיתר האחד והב', אולם באמת ז"א דמבואר בטו"ז בסי' קכ"ז סק"ב דאם אמר שהאמנתי מתחלה לדברי העד ועכשיו שמעתי מאחרים שאינך נאמן דנאמן והביא ראי' מחו"מ בסי"ק עיי"ש וה"נ כיון שאח"כ הי' גב"ע שאביו מעולם הי' בחזקת זר יכול לומר שאינו מאמינו כעת ואם הי' ידע מתחלה מהגב"ע לא הי' מאמין כלל לעלות לדוכן וז"ב מאוד:

ב) דאפילו אמר אביו שהוא כהן ל"מ עדותו לגבי בנו ומ"ש כבודו דלא אשתמיט בשום פוסק לכתוב אצל המבואר במי שאמר שהוא כהן דמבואר ברמב"ם דאסור בנשים הפסולות לכהונה איך הדין בבנו ובבן בנו, במ"כ נעלם ממנו דברי המ"מ במקומו וכן מבואר בח"מ במקומו בסק"ג דזרעו הן ספק חללים ועיין במ"ל שם בפ"כ מהא"ב דהקשה על המ"מ דהא ע"כ מיירי בהוחזק ל' יום לכהן מדכתב ואם נשא אשה הפסולה לכהונה לוקה דעל הודאתו בלבד אינו לוקה א"כ אמאי ל"ה בניו וודאי חללים דהא ברא כרעא דאבוה נינהו עיי"ש אבל עכ"פ מוכח להדיא דנאמנות האב לגבי' לומר עליו שהוא כהן לאסור עליו נשים הפסולות לכהונה לא מהני כמו דמהימן לומר בני זה ממזר או בן גרושה וחלוצה דאם נימא דמהימן גם ע"ז כמו באומר בני זה ממזר הי' הדין דיהי' חלל וודאי כמו באומר בני זה ממזר דהוי ממזר וודאי ומותר בממזרת אלא וודאי דלא מהימן לזה דע"ז לא הימני' רחמנא דהא דנאמן לומר על בנו שהוא ממזר כתב הפרישה מובא דבריו בב"ש בסי"ז בסקט"ו כיון דאמר דאינו ממנו והיא דבר שתלוי בו נאמן ועיין בב"ש שכתב שם דכל דבר שאומר שנפסל מחמתו או מחמת נשואין שלו נאמן ולא דבר אחר אבל לפסול את בנו בשביל שאומר שהוא כהן אין האב נאמן:

ולכך נראה לי דאע"ג דשם כתב המ"מ והח"מ דהבנים הם ס' חללים וע"כ מיירי אפילו בלא הוחזק לכהונה ל' יום דבהוחזק הוי הבנים וודאי חללים דברא כרעא דאבוה כמ"ש המ"ל הנ"ל, וע"כ מיירי בלא הוחזק ואפיה"כ הוי בניו ס"ח היינו דוקא באיש אחד שבא ממרחק ואמר שהוא כהן ולא הי' לו חזקת זרות וכמבואר בשו"ת מהרי"ט באריכות בבא ממדה"י דאע"ג דלא מוחזק באחי ל"ה אשתו בחזקת מותרת לשוק כיון דהוא בא ממדה"י ואולי יש לו שם אחים, דדוקא אם דירתו בכאן לעולם ולא מוחזק באחי אז אשתו היא בחזקת היתר לשוק וא"כ הכ"נ כיון דבא ממרחק ואמר שהוא כהן הוי בניו ס"ח משא"כ בנ"ד דהי' מעולם בחזקת זר אך דאמר קודם מותו שהוא כהן ובאמירתו

מפיק א"ע מחזקתו שהי' מקודם א"כ ניהו דעל עצמו מהימן מטעם שויא אנפשי' חד"א אבל על בניו ל"מ לאפוקי מחזקתם שהי' להם מקודם לאסור עליהם הנשים הפסולות לכהונה ודמי לאב שאמר נשבית בתי ופדאתיה דא"נ לאסרה כיון דחזינן דנאמנות האב ל"מ לגבי זה דאם הי' מהימן הי' בנו וודאי חלל אם אמר שהוא כהן ונשא אשה הפסולות לכהונה והטעם דאף לדעת הב"ש דכל דבר שנפסל מחמתו הוא מהימן מ"מ ל"ה בנו וודאי חלל אף שנפסל ג"כ מחמת ביאתו כמו באומר בני זה בן גרושה הוא, דשאני התם דידעינן שהוא כהן וא"כ אם אמר בני זה ב"ג הוא א"כ הוא אומר שנפסל מחמת ביאתו בלבד אבל הכא דלא ידעינן שהוא כהן א"כ לא נפסל מחמת ביאתו בלבד אך גם מחמת אמירתו שאומר שהוא כהן ולזה לא הימני' לי' רחמנא לגבי בנו ולכך ל"ה רק ס"ח אבל היינו דוקא היכי דלא הי' חזקת זרות מקודם כגון בבא ממד"ה אבל היכי דהי' להם חזקת זרות מקודם בודאי ל"מ לאסור על בנו נשים הפסולות לכהונה ועוד יש לחלק דשאני התם בדין המ"מ והח"מ דבעת אמירתו שהוא כהן לא הי' לו בנים כלל וא"כ עדותו לא הי' מרעי לחזקת הבנים כלל כיון דהבנים לא היו בעולם אז כלל ולא הי' מהני אמירתו רק לגבי עצמו לאסור על נפשו נשים הפסולות לכהונה ולכך אם נשא מהנשים הפסולות הבנים הם ס"ח ודמי למ"ש הרמב"ם בע"א שאמר על חתיכה שהיא חלב ובא אחר ואכלו שהוא לוקה, אבל היכי שהבנים הם בעולם בעת שאמר שהוא כהן בודאי ל"מ לומר שהוא כהן ולאסור עליהם הנשים הפסולות לכהונה כמו דאינו נאמן לומר על בתו שנשבית ודוק היטב כי ז"ב:

ג) **בלאה"כ** יש להתיר בנ"ד כיון שהיא אומרת ברי שנבעלה לכשר ואע"ג דבנאנסה כתב הב"ש דל"ש לומר בזה אשה בודקת ומזנה והכא היא אומרת שנאנסה ובזה יפה כתב כבודו דל"ש לומר דנאמנת במיגו שהיתה אומרת שנתפתתה דלא רצתה להחזיקה נפשה ברשיעא וכן איתא בש"ס קדושין בפ' האיש מקדש דא"נ במיגו דהי' אומר מזיד הייתי דאינו רוצה לעשות א"ע רשע:

אולם באמת הפנ"י בכתובות על דברי התוס' ד"ה השבתנו כתב דאפילו בנאנסה דל"ש לומר בודקת ומזנה נאמנת לומר לכשר נבעלתי עיש"ה והב"מ מחזיק ג"כ את דברי הפנ"י א"כ בנ"ד בודאי נאמנת לומר לכשר נבעלתי:

ד) **ועוד** יש לנו צד להתיר בנ"ד דהנה דעת המהרש"ל בתשובה סימן י"ז דבאינה בדוקה אם ניסת ל"ת וא"כ לא גרע הא דאמרה שנאנסה לכשר מאינה בדוקה כלל דל"ת לדעת המהרש"ל וא"ל דהכא גרע מאינה בדוקה דכיון דאמרה דנאנסה א"כ לש"ל דבודקת ומזנה משא"כ באינה בדוקה דשייך לומר בודקת ומזנה דממ"נ דאם אתה מאמין לה

שנאנסה תאמין לה שנבעלה לכשר ואם אין אתה מאמינה שנאנסה לכשר לא תאמין לה שנאנסה דרוב היא ברצון דאם איתא דנאנסה קלא איתי לי' וכמ"ש התוס' בכתובות (בדף ט') ד"ה ואי וא"כ הוי כאילו לא אמרה כלל עכ"פ ועיין בטו"ז יו"ד סי' מ"ח בסקי"א ועיין בירושלמי פ"ג דדמאי ה"ד מהו שיהי' נאמן לומר נטלתי והנחתי אחרים תחתיהם אם אתה מאמינו שנטל תאמינו שנתן עד והפירות בחזקתן עיישי"ה והכא נמי לא גרע מאינה בדוקה דל"ת לדעת המהרש"ל וניהו דאין אנו יכולין לסמוך על המהרש"ל מאחר דבש"ע מבואר דתצא באינה בדוקה כגון באילמת אבל עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וא"כ בנ"ד איכא ס"ס דשמא כדעת הרש"ל דבאינה בדוקה נמי ל"ת ושמא כדעת הפו' הנ"ל דאף בנאנסה נאמנת לומר לכשר נבעלתי, ע"כ לדעתי האשה זו מותרת לבעלה בלי שם חשש ופקפוק:

והנני ידידו דו"ש באהבה יעקב ווייזנפלד.

סימן קעב

שלום וברכה לכבוד ידידי הרב החריף ובקי וו"ח חו"ש חד השכל כש"ת מו"ה נחום אורי' נ"י אבד"ק קודרנין יע"א:

יקרתו הגיעני נכון במעלי דריגלא ולא הי' ביכולתי להשיבו ועתה הנני עט ממהר להשיבו. ע"ד אשר הורה להכשיר בסירכא כסדרן העולה בנפיחה בהפס"מ ורבו המערערין עליו, אכחד לא אוכל כי גם אנכי נוהג בעירי להטריף זאת, אף כי ראיתי מכמה שנים בהסכמה מהגאון מלבוב ז"ל על חיבור הרב הה"ג מר"ש ג"פ, שהביא בשם הגאון ר' איציקל מסאמבור ז"ל שהכשיר סירכא בכסדרן אם עלתה בנפיחה והביא ראי' להכשיר מדברי התוס' בחולין כאשר הביא כבודו במכתבו אבל לא רציתי לסמוך ע"ז להכשיר יען כי כבר נתפשטה הוראה זו להטריף בכגון דא וכבר נודע שאסור לחכם להתיר דבר שנראה לרבים להתיר את האסור כמבואר בסי' רמ"ג סעי"י וגם בדבר אשר הלבו"ש מפלפל בזה עם התב"ש דלדעת רש"י דסירכא כסידרן היא כשר מטעם סתימה יש לצדד להכשיר גם בעלתה בנפיחה עיי"ש, לדעתי נראה דיש להביא ראי' לדברי התב"ש דלדעת רש"י ל"ח סתימה בעלתה בנפיחה מהא דאיתא בש"ס חולין (דף ע"ז) גבי נשבר העצם והעור והבשר חופין את רובו ניטל שליש התחתון ושני שלישי עליונים עומדים באויר מה ת"ש דאמר עולא עור הרי הוא כבשר ומשני דילמא דקנה מישכא דידי' הרי מצינו דאם הבשר החופה עומד באויר ל"ח סתימה וכן היא להלכה בש"ע בסי'

נ"ה א"כ הכ"נ לענין סתימה בעינן שיהי' סתימה עליו ממש, אבל אם הסתימה עומד באויר ל"ח סתימה:

ולפי"ז נראה לי דאדרבא דלדעת התוס' דיש סירכא בלא נקב יש להכשיר בעלתה כמ"ש בשם הגאון מהר"ז בספרו ראש אפרים ז"ל כיון דהוא מעור הריאה בעצמו שעלה ונכפל, ולדעת רש"י שהיא מטעם סתימה ל"ח סתימה כיון דהוא עומד באויר כן נראה לדעתי להיפוך מדברי הגאון בעל לבו"ש ז"ל, ולפי דברינו הנ"ל נסתר ראיית הגאון ר' איציקל מסאמבור ז"ל שהביא מדברי התוס' דחולין שהקשו דאם סירכא בא בלא נקב א"כ למה צריך נפיחה בסירכא כסידרן כיון שאין סופו להתפרק וקשה דמשה"כ צריך בדיקה דדילמא יעלה הסירכא בנפיחה אלא ודאי דאפילו בעלתה בנפיחה היא כשר והיא ראי' נכונה לכאורה, אולם לפימ"ש אין כאן ראי' כלל דבאמת לדעת התוס' דיש סירכא בלא נקב גם בעלתה בנפיחה היא כמ"ש כבודו בשם הגאון מהר"ז ז"ל, אולם אנו צריכין לחוש לדעת רש"י דהיא מטעם סתימה, וא"כ בעלתה בנפיחה ל"ח סתימה כיון דהוא עומד באויר כמ"ש לעיל לענין חיפוי בשר דל"ח חיפוי כיון דהוא עומד באויר, ואדרבא יש להעמיס זאת בדברי התוס' דכתבו דאי אמרינן דאין סירכא בלא נקב אז אתי שפיר דבדקינן לה בנפיחה שמא עדיין לא נסתם הנקב דהיינו דמשה"כ בדקינן לה בנפיחה דדילמא תעלה הסירכא בנפיחה וזה נקרא לא נסתם הנקב כיון דהסתימה עומד באויר ול"ח סתימה משא"כ לדעת התוס' דמאי בכך דהסירכא עולה בנפיחה הא בא מעור הריאה בעצמה כיון שעולה ונכפל כמ"ש הגאון מהר"ז הנ"ל, אולם המורה להקל בשעת הצורך ושעה"ד באקראי בעלמא כמעשה שהי' אצל כבודו אין מזחיחין אותו כי יש לו אילן גדול לסמוך עליו עכ"פ בשעת הדחק וכדאשכחן בש"ס נדה (דף ט') ובעירובין (דף מ"ו) דבשעת הדחק יש לסמוך על היחיד נגד רבים:

והנני ידידו דוש"ה באהבה יעקב ווייזנפלד.

סימן קעג

חיים ושלום שמורה וערוכה אה כבוד מחו' יד"נ עוז הרב הגדול החריף ובקי חו"ש זית רענן בר השכל גזעו מראש צורים כש"ת מו"ה שלום אלטר הלוי נ"י אבד"ק טאס יצ"ו:

מכתבו הגיעני אז נכון וחדאי נפשי בפלפולו, והנני להעתיק לו מ"ש בדעתי לתרץ דברי הרמב"ם בסוגי' דצנועין שתמהו כולם עליו דהאיך פסק הרמב"ם הך דינא דצנועין הא הרמב"ם פסק כר"י ולר"י לא משכחת לה דין זה כמבואר בב"ק (ס"ט) והיא, דהנה התוס' הקשו שמה דלמה לא יוכל לחלל נט"ר של חבירו מטעם זכות, והנה התוס' בקדושין

תרצו בשם הר"מ דזכיי' היא מטעם שליחות וכל היכי דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח, אולם המהרש"א כתב דכוונת התוס' בב"ק היא כיון דהכא אזדא הסוגי' אליבא דר"ל דסובר דיאוש קונה א"כ הגנבים בעצמן יכולין לחלל וממילא יכולין הבעלים לחלל מטעם זכיי' ועלה ברעיוני לתרץ עתה קו' התוס' בטוטו"ד דהקשו דאם יאוש קונה האיך יכול לחלל הא מסתמא סתם גניבה יאוש בעלים, עפ"י דחידש לן הקצוה"ח בסי' שס"א דפלוגתת ר"י ור"ל אי יאוש קונה או לא אזלי לשיטתייהו דר"י סובר דמעות קונות מה"ת ור"ל סובר דמשיכה קונה, דהנה התוס' בע"ז (דף ע"א) בד"ה אמאי כתבו דבגזל דבאיסורא אתי לידי' אי משיכה לא מהני במקח לא מהני אף בגזל ודוקא במציאה ומתנה מהני משיכה משום דבהתירא אתי לידי', והנה התוס' בב"ק כתבו דיאוש בעי נמי קנין משיכה וא"כ לר"י דסובר מעות קונות במקח א"כ ל"מ משיכה בגזל ולכך סובר דיאוש אינו קונה אבל ר"ל סובר דמשיכה קונה במקח וא"כ לדידי' משיכה קונה בגזל ולכך סובר דיאוש קונה בגזל, והנה בש"ס קדושין (דף נ"ד) איתא דהך מתני' דפ"ד דמ"ש דמשך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים כו' ע"כ אתיא כר"י דלר"מ דסובר דמעשר ממון גבוה היא ל"מ בי' משיכה רק כסף כדין הקדש, ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' דלמאי דקיי"ל דמ"ש ממון גבוה א"כ בזה גם ר"ל מודה דל"מ בי' יאוש כיון דהוא סובר דיאוש קונה בגזל היא משום דאזיל לשיטתו דמשיכה קונה מה"ת וזה ניחא בשאר גזל אבל בנט"ר דדינו כדין הקדש דל"מ בי' משיכה רק קנין כסף א"כ גם ר"ל מודה לר"י דסובר דיאוש אינו קונה כיון דבנט"ר גם ר"ל מודה דמעות קונה, ובזה נוכל לתרץ דברי הרמב"ם דפסק דהצנועין יכולין לחלל אע"ג דגם הרמב"ם פסק כר"י דאין אדם יכול לחלל דשא"ב, והיא דהנה הרמב"ם פסק כהך מתני' דמע"ש הנ"ל דמשיכה קונה במ"ש וכבר תמה עליו הראב"ד בזה דהא הרמב"ם פסק דמ"ש ממון גבוה היא הי' למיפסק דמשיכה אינו קונה במ"ש עיי"ש ובמה"פ בירושלמי, אבל עכ"פ חזינן מזה דהרמב"ם סובר דלענין משיכה דין מע"ש כדין הדיוט ונקנה במשיכה וכבר הארכתי במק"א לתרץ דברי הרמב"ם הלז ואכ"מ:

ולפי"ז להרמב"ם דסובר דבמ"ש מהני בי' משיכה אע"ג דממון גבוה היא דעת לנבון נקל דלר"ל שפיר מהני בי' יאוש בנט"ר כמו בשאר גזל, ולכך נראה לי לחדש דלדעת הרמב"ם הנ"ל עוד עדיף נט"ר משאר גזל ואפילו לדידן דקיי"ל כר"י דיאוש אינו קונה בגזל אבל בנט"ר גם ר"י מודה דמהני בי' יאוש, דלכאורה קשה להטעם של קצוה"ח הנ"ל דלכך סובר ר"י דיאוש אינו קונה משום דסובר דמשיכה אינו קונה הא עכ"פ מדרבנן מיהו משיכה קונה א"כ למה לא מהני משיכה בגזל עכ"פ מדרבנן וממילא יהי' יאוש קונה,

אולם באמת הדבר נכון כיון דהא דמשיכה קונה הוא רק מדרבנן ולא תקנו חכמים רק במקח דבהתירא אתי לידי' ולא בגזל וכמו"ש התוס' בכתובות ובב"מ דבגנב לא תקנו ד' אמות וכעין זה כתב הר"ן מובא ברמ"א בסי' רל"ה לענין קנין הפעוטות הואיל ואינו רק מתקנת חכמים היכי שעשו שלא כהוגן מכירתם לאו כלום הוא ועיין מ"ל בפ"י מהזו"מ: **ולפי"ז** נראה מלתא חדתא דבגזל נט"ר שפיר תקנו חכמים דיועיל בו דהא דלא תקנו חכמים משיכה בגזל היא משום דלא רצו חכמז"ל לעשות תקנה להגזלן והא תינח בשאר גזל אבל בנט"ר אדרבא בזה דנימא דיועיל בי' משיכה יהי' תקנה להנגזל, דלדעתי נראה דבר חדש דהא דמע"ש נתחלל בדרך מקח הוא ג"כ מתורת חילול דנתחללו הפירות על המעות שמקבל המוכר מן הלוקח, וא"כ הא תינח היכי שקנה הפירות במזומן אבל היכי שכבר קנה הפירות במשיכה א"כ בזה אם אח"כ ישלם המעות להמוכר לא יתחללו הפירות דרך מקח דאז שוב ל"ה המעות חלופי של נט"ר כמו"ש התוס' בע"ז (דף ס"ב) בד"ה ואית בשם ר"י דאם מכר ע"ז בהקדש כיון שמשכו אצלו קודם שיתן הדמים הדמים מותרים ול"ה המעות חליפי ע"ז ומהא טעמא מבואר בירושלמי דאין הגזבר רשאי למכור בהקפה ועיין בפנ"י פסחים (דף כ"ט) דחידש דהקדש אין יכולין למכור לנכרי רק לישראל כיון דהא דנתחלל ההקדש היא מתורת פדיי' ומצות פדיי' בישראל כתיב ולא בנכרי עיי"ש א"כ לדעת הרמב"ם דמשיכה מהני במ"ש לא יתחללו הפירות מתורת מקח בהמעות שיתן המוכר רק דצריך הלוקח בעצמו לחלל הפירות על המעות ויתפשו המעות בקדושת נט"ר:

ולפי"ז נראה לדעתי דאח"כ לא יוכל הלוקח לסלק להמוכר בעד דמי נט"ר כיון דהרמב"ם פסק בה' מ"ש דאין פורעין חוב מדמי מע"ש, וא"כ הכא דאם נימא דיאוש קונה ואין צריך לשלה רק דמיו א"כ המעות הוי כחוב בעלמא על הגזלן ומאחר שכתבנו דהגזלן צריך לחלל הפירות על המעות שוב אין יכול לסלק להמוכר בעד דמי נט"ר כיון דאין פורעין חוב מדמיו וצריך לשלם לו דמי חולין וא"כ בזה נצמח טובה להמוכר דאם נימא יאוש ומשיכה קונה דאם נימא דקונה יהי' הלוקח מוכרח להשלים להמוכר מעות חולין ולא יצטרך המוכר להעלותן לירושלים ואין לך טובה גדולה מזו א"כ בזה תקנו שפיר חכז"ל דמשיכה יקנה לגזלן כדי שיצמח עי"ז טובה להנגזל וכדאיתא בש"ס גיטין אוקמי' ברשותא כי היכי דלחייב עלה, ולפי"ז לפימ"ש יוצא לנו מזה דלשיטת הרמב"ם דבנט"ר מהני משיכה אף לר"י ממילא מהני בי' יאוש ג"כ אף בגזל אפילו למאי דקיי"ל כר"י דיאוש לא קני בכל גזל רק בנט"ר קונה שפיר אף לר"י כמ"ש א"כ יפה פסק הרמב"ם דהצנועין יכולין לחלל והיינו משום דהגזלנים בעצמם יכולין לחלל משום דקנו אותו

ביאוש ואפילו אי יאוש אינו קונה הכא בנט"ר שפיר קונה כנ"ל וממילא יכולים הבעלים ג"כ לחלל מטעם זכיי' כקו' התוס' אבל סוגית הגמ' דאזדא לשיטת הסוגי' בקדושין דאי מע"ש ממון גבוה לא מהני בי' משיכה רק כסף כדין כל הקדש א"כ הדרינן לכללן דיאוש אינו קונה דהא לא שייך הטעם הנ"ל אף בנט"ר וממילא אין קונים הגזלנים ביאוש א"כ הם בעצמן אין יכולין לחלל משום דהוי אינו שלהם ממילא גם הבעלים אין יכולין לחלל משום דהוי א"ב, א"כ הרמב"ם לשיטתו שפיר פסק כצנועין דהא לשיטתו שפיר חללו מטעם זכי' ודוק היטב מאוד כי חריף היא:

והנני ידידו עוז דו"ש באה"ר יעקב ווייזנפלד.

סימן קעד

לכבוד ידידי הרב החריף ובקי המופלג בתורה וביראה וו"ח כש"ת מו"ה יוסף יהודא שטראזבערג מו"ץ דק' קאסוב יצ"ו:

מכתבו הגיעני עוד במוצש"ק העבר ולא הי' באפשרי להשיבו עד היום כי הייתי נאחז בסבך טרדות שונות ועתה הנני להשיבו ע"ד שאלתו, באחד שגירש ע"י שליח ואמר לעדים שאינו מגרשה רק לאחר שלשים שנה ואף גם זאת אמר שאם היא תנשא קודם לא יגלו הדבר הזה ואם הוא ישא קודם אז יגלו הדבר שאמר בפניהם שאינו מגרשה רק לאחר שלשים שנה, והנה דעת כבודו שהגט הוא בטל וחל על הבעל החדר"ג שלא לישא שתי נשים וכיון שנשא אשה חייבין ב"ד להפרישו:

תשובה. לכאורה עלה ברעיוני בהשקפה ראשונה דאפי' אם נימא דהא דאמר שאינו מגרשה רק לאחר שלשים שנה הוי ביטול השליחות בכגון דא לא מועיל הביטול כלל, דהנה דעת התוס' בפ' השולח (דף ל"ג) בד"ה רבי סובר לחד תירוצא שמה דאע"ג דבבטלן בב"ד אומר רבי דמבוטל היינו משום דהתם ליכא למיחש כ"כ לממזרות שאם יוודע להשליח קודם הנתינה לא יתננה לה ואם תוודע לאשה לא תנשא אבל כאן דאפילו כשידעו כולם שביטל הבעל מקצת מן העשרה יטעו ויסברו שהאחרים לא נתבטלו ותינשא ע"י גיטה ולכך אם הי' סובר בטלה כולה הי' מודה דאינו מבוטל עיי"ש, והנה בש"ס ב"ב (דף ל"ט) איתא לענין מחאה שלא בפניו אם אמר להו לא תיפוק לכו שותא אמר ר"ז הא קאמר לא תיפוק לכו שותא א"כ הכא בנ"ד כיון דאמר בפירוש להעדים שאם תנשא היא קודם לא יגלו הדבר הזה לשום אדם א"כ הוי הך דב"ב הנ"ל דאמר לא תיפוק לכו שותא דבכה"ג לא נשמע הקול מחאה להמחזיק ולכך ל"ה מחאה כלל ובנ"ד נמי לא ישמע קול הביטול כיון דאמר לעדים שלא יוציאו הדבר מפיהם עד שישא אשה מקודם

שתנשא היא א"כ בכה"ג בודאי איכא חשש ממזרות ובכה"ג אפילו רבי מודה דבטלו אינו מבוטל והיא הערה נפלאה מאוד לכאורה. מבהמ"ח. ע' שו"ת בר"א קכ"ד בזה]:

אולם אחר העיון נראה שיש לגמגם בהך התירא דהנה דעת הרמב"ם דבשליחות אמרינן דשליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואפיה"כ פסק דיכול לבטל לפני אחד מהם ואע"ג דאיכא חשש ממזרות דדילמא תטעה ותהי' סבור שהאחרים לא נתבטלו ובאמת לדעת הרמב"ם קיי"ל דשליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה ועכצ"ל דהרמב"ם לא סובר חשש ממזרות כלל, ועיין באב"מ בסי' קמ"א בענין זה שהאריך, ולפי"ז לדעת הרמב"ם גם בנ"ד אע"ג דאמר לעדים שלא יגלו הדבר הזה ואיכא חשש ממזרות ואפיה"כ אם בטלו מבוטל, ועוד י"ל דהכא ל"ד להך דהתם בש"ס ב"ב דשם שפיר יש לחוש דהעדים יצייתו אותו ולא יגלו לשום אדם המחאה ולכך ל"ה מחאה אבל הכא י"ל אע"ג דאמר לעדים שלא יגלו אם היא תנשא קודם מ"מ העדים לא ישמעו לקולו דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' ובודאי יגלו הדבר קודם שתנשא שלא תבא עי"ז לידי קלקול וא"כ ליכא חשש ממזרות ושפיר אמרינן בטלו מבוטל ולפי"ז נסתר ההיתר הנ"ל שכתבתי:

אולם בלאה"כ נראה לדעתי דבנ"ד אין כאן חשש ביטול השליחות כלל כיון דלא אמר בלשון עתיד שלא יגרש אותה עד שלשים שנה דאז הי' משמע דביטל השליחות דמעיקרא וברצונו שהשליח לא יגרש אותה רק באופן שלא יחול הגט עד שלשים שנה אבל הכא שאומר שאינו מגרשה עד שלשים שנה א"כ מזה משמע דלא ביטל השליחות כלל וברצונו שהשליח יתן לה הגט בלי שום תנאי ושיור אך עכ"ז גילה בדעתו שאין ברצונו לגרשה רק עד אחר שלשים, שנת וא"כ ל"ה רק גילוי דעתא בגיטא וגד"ב לאו מלתא היא ודמי להא דאמרינן שם בפ' השולח דאם אמר גט זה אינו משלח אינו מגרש דלא אמר כלום וגם להא דאיתא שם (דף ל"ד) גבי האי דאמר אי לא נסיבנא עד ריש ירחא, דאדר ליהוי גיטא כי מטי ריש ירחא דאדר אמר לריש ירחא דניסן אמרה ואמרינן שמה דהוי גדב"ג ולאו מלתא, ודוגמא לזה איתא בש"ס מכות ע"מ שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו ע"מ שלא תשמטני שביעית שביעית משמטו משום דאין בידו להתנות שלא תהי' שביעית משמטו והכ"נ אין בידו להתנות ולומר שאינו מגרשה רק אחר שלשים שנה אם השליח יתן בסתם ולא ביטל השליחות אע"ג שהי' ברצונו שלא יחול הגט רק עד אחר שלשים שנה דאין בידו זאת להתנות והוי כאלו אמר לעדים קודם הנתינה שאינו מגרשה עד שלשים שנה ואח"כ נתן לה הגט בסתם דבודאי חל הגט תיכף כיון דנתן לה הגט בסתם והכ"נ אם נתן לה ע"י שליח ולא אמר לה כלום כיון דלא ביטל השליחות יכעין זה מחלק הרמב"ן בפ"ק דגיטין לענין מצוה לקיים וברי המת בין אם

אמר בלשון עתיד דאז מצוה לקיים דבה"מ אבל באומר הריני נותן ל"א מצוה לקיים דבה"מ אלא אם קונה מה"ד קונה ואם מה"ד לא קנה גם הכא לא קונה, והכ"נ כיון דאמר דאינו מגרשה א"כ כוונתו ראעפ"י שיתן לה בסתם הגט רק ברצונו הי' שלא יחול הגט רק אחר שלשים שנה ג"כ ל"מ כוונתו דזה היא בלתי אפשרי דדבריו עד התורה המה מכיון דנתן הגט בסתם בלי שום תנאי בודאי חל הגט מהיום:

ועוד ראי' מוכרחת לזה דבנ"ד לא הי' כוונתו לביטול שליחות כלל כיון דאמר לעדים שבאם שתינשא היא מקודם לא יגלו הדבר א"כ השליח שלא ידע מזה בודאי יתן לה הגט בלי שום תנאי ושיור דהשליח לא ידע מזה שאמר לעדים שלא יחול רק אחר ל' שנה א"כ האיך הי' אומר דאינו מגרשה רק לאחר שלשים שנה הלא אף אחר שלשים שנה לא יחול הגט כיון דהשליח נותן לה שתגרש מעכשיו והשליחות הזאת ביטל בפני עדים ועבר השליח מכפי דעתו ממה שאמר להעדים והאיך מהני הגט לסברת המגרש דהיינו הבעל אפילו לאחר ל' שנה, אלא ע"כ גם הבעל המגרש לא הי' כוונתו לבטל השליחות של השליח שיגרש אותה בסתם במעכשיו, ורק דע"כ הי' בדעתו שהשליח באמת יתן כפי דעתו של השליח שתגרש מעכשיו רק דגילה דעתו בעל המגרש בפני עדים שברצונו הוא שאעפ"י שהשליח יתן לה הגט בסתם מ"מ לא יחול רק אחר שלשים שנה, וזאת אין בידו להתנות דהוי כאומר ע"מ שלא תשמטני שביעית דשביעית משמטו ול"ה רק גילוי דעתא בגיטא דקיי"ל דלאו מלתא היא:

לכן נראה לדעתי דאין שום בית מיחוש כלל על הגט הזה והוא כשר בלי פקפוק ואין בטענתו של המגרש ממש כלל:

הכ"ד ידידו דו"ש באהבה הכותב בקצרה במקום שראוי להאריך מחמת אפיסת הפנאי יעקב ווייזנפעלד.

סימן קעה

להבחור כהלכה החריף השלם יניק וחכים כמר גרשון הויזמאן נ"י בק' סטריא.

ע"ד אשר הקשית בב"מ (דף צ') אהא דפרות הדשות בתרומה ומעשר אינו עובר בל"ת ומקשה הש"ס שמה ורמינהו וכו' ומשני כאן בדמאי וכאן בודאי, וע"ז הקשית דלמה צריך לאוקמי בדמאי הא לשיטת הסוברים דלקוח קודם מירוח הוא פטור מה"ת א"כ אפילו לא הוי דמאי אלא וודאי ג"כ פטור מה"ת מתו"מ כיון דהוי לקוח ושפיר חייב משום לא תחסום דמיקרי דישו, יפה הקשית, אם אמנם לשיטת המהרי"ט דסובר דלקוח אינו פוטר רק מתרומה אבל ממעשר לא ל"ק כלל כמובן, אולם כבר נודע דהמ"ל חולק

עליו והוכיח דפטור מתו"מ והדרא קו' לדוכתא, אך בפשיטות יש לתרץ קו' דלא רצה לאוקמי בלקוח ובודאי דמשנה מפורשת היא בפ"ה דדמאי מ"ז אף שאמרו אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך ובירושלמי שמה איתא ובלבד לחבר א"כ שלא לצורך אפילו לחבר אסור למכור לפיכך לא רצה לאוקמי בודאי דלא שכיח היא דהא שלא לצורך אסור למכור אפילו לחבר ולאוקמי בצורך ולחבר עדיף למוקמי בדמאי:

אולם עלה ברעיוני לתרץ בהשכל קו' והיא דכבר נודע מדברי המ"ל בתרומות דנסתפק אם תרומה טמאה מדרבנן הוי מחוללת ועומדת אף מה"ת וכבר נודע מבוכה זאת לכל באי שערי תורה, ואנכי כבר העירותי בזה מש"ס פסחים (דף פ"ג) ומחולין (צ"א) לר"ה דמוקי מתני' דגידין ועצמות ישרפו בששה עשר בניד החיצון כיון דגיד החיצון אסור מדרבנן משה"כ טעון שריפה דהא חל עליו שם נותר משום דחזי מה"ת א"כ חזינן דאינו ראוי מדרבנן ל"ה אינו ראוי מה"ת דאל"כ האיך חל עליו שם נותר כיון דעכ"פ מדרבנן אסור הוא באכילה:

אולם באמת לאחר העיון אין משם ראי' לזה דהנה הקשיתי דאמאי חל שם נותר על גיד החיצון לפי מה דאיתא בש"ס זבחים פ' כל הפסולין דבשר פסח שלא נצלה אינו חייב עליו משום טומאה דלא חזי לא לגבוה ולא להדיוט ועיין ברמב"ם פי"ח מה' פסה"מ הי"ט ובכ"מ שמה וא"כ הכא כיון דע"כ הגיד החיצון לא נצלה עם הפסח כיון דעכ"פ הוא אסור מדרבנן וכבר נודע מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בזה ובודאי ניקר אותו קודם צליית הפסח וכיון דגיד החיצון לא נצלה א"כ אפילו אי הוי גיד החיצון כשאר בשר אין חייבין עליו משום נותר כיון דהוי בשר פסח שלא נצלה וטומאה ונותר שוים המה והיא קו' נפלאה לכאורה, אלא עכצ"ל דלא משום נותר צריכין לשרפו אלא משום קדשים פסולים דעכ"פ קדשים פסולים המה א"כ ממילא אין כאן ראי' דאינו ראוי מדרבנן לא הוי אינו ראוי מה"ת דשפיר הוי אינו ראוי מה"ת ומ"מ צריכין לשרפו עכ"פ משום קדשים פסולים, וא"כ אם נימא דאינו ראוי מדרבנן הוי אינו ראוי מה"ת א"כ שפיר מתורץ קו' מב"מ הנ"ל דלא מצי לאוקמי בודאי ובלקוח כיון דעכ"פ חייב לעשר מדרבנן א"כ ל"ה דישו הראוי אף מה"ת, ולכך משני דמיירי בדמאי ואע"ג דדמאי ג"כ מחויב לעשר מדרבנן כיון דהא דצריך לעשר הוא רק משום ספק דשמא לא עישר הע"ה אבל אם יבא אלי' ויאמר או יתברר בעדים דע"ה עישר מקודם א"כ ל"ה זה שהפריש אח"כ תו"מ כלל א"כ ל"ה אינו ראוי וכדמשני הש"ס ביבמות (דף מ"א) אהא דספיקות חולצות ולא מתייבמות אע"ג דאינו ראוי ליבום משום דאם יבא אלי' ויאמר דהא קידש בת חליצה ויבום היא אבל בודאי בלקוח דמחייב מדרבנן בתורת וודאי שוב ל"ה דישו ראוי אף מה"ת דאינו

ראוי מדרבנן מיקרי א"ר מה"ת, אולם לפי"ז תקשה הא דמשני הגמ' מעיקרא, דמיירי בגידולי תרומה ולפיכך עובר משום ל"ת ולפימ"ש גם בגד"ת לא הי' צריך להיות עובר בל"ת משום דל"ה דישו הראוי כיון דעכ"פ מחויב בתורת וודאי מדרבנן:

אולם בירושלמי סוף ה"א דפ"ט דתרומות איתא מתני' אמר אף בדיש שהוא אסור עובר משום ל"ת דתנינן תולה כפופות בצואר בהמה והמשנה מיירי בגד"ת ואפיה"כ קרי לי' בירושלמי דיש אסור ומוכח מדברי הירושלמי כמו"ש כיון דעכ"פ מדרבנן הוא אסור מיקרי דיש האסור, ומדברי הש"ס דילן לכאורה מבואר בהיפך כנ"ל, וכתב המה"פ שם בד"ה אית להשוות הסוגיות דהאי ש"ס ירושלמי סברו כתירוץ בתרא דבבלי דמשני כאן בדמאי וכאן בודאי ולפי"ז מצינו למימר דגם הש"ס דילן הדר אח"כ משינוי' קמא ולבסוף כשמשני כאן בדמאי וכו' באמת סובר גם ש"ס דילן דבגד"ת לא מיקרי דישו ואינו עובר בל"ת כמו"ש בירושלמי וכיון דגד"ת הוי דיש אסור אע"ג דהוא כחולין לכל דבר אלא שאסור לזרים מכ"ש לקוח בודאי הוי דיש אסור ואינו עובר על ל"ת אע"ג דלא אסור אלא מדרבנן וכנ"ל והוצרך הגמ' לשנות דמיירי בדמאי ובדמאי שפיר מיקרי דישו מטעם שאם יבא אלי' וכנ"ל ודוק כי ברור:

גם מ"ש אהא דאיתא בש"ס בכורות (דף נ"ד) דגן ודגן שאינם כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזע"ז, והקשית מש"ס חולין (קל"ו) דאיתא שם וכן שני מיני חיטין שחורים ולבנים אין תורמין מזע"ז א"כ מוכח אעפ"י שאין כלאים זה בזה אין מעשרין מזע"ז והנחת בצע"ג, ולדעתי לא חזינא כאן תיובתא כלל דבאמת לא קיי"ל כן דמשנה מפורשת היא בפ"ב דתרומות מ"ד כל מיני חיטין אחד כל מיני תאנים אחד והיינו אפילו שחמתות ולבנות תורמין מזה ע"ז ובתאנין בין שחורות ובין לבנות וכן היא דעת הרמב"ם בפ"ה דתרומות א"כ שפיר קאמר הש"ס דגן ודגן שאינם כלאים זב"ז דשחור ולבן שפיר תורם זע"ז, אך על דברי הכ"מ אני תמה שכתב על הא דכתב הרמב"ם בפ"י מה"ב דשני מיני גיזות כגון גיזה לבינה וגיזה שחורה ומכר מין זה והניח מין אחר זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו וכתב הכ"מ שם דומיא דתרומה דאין תורמין מזה על זה והוא תמוה מאוד דהא להלכה קיי"ל דתורמין מזה ע"ז בשחור ולבן:

והנראה לדעתי לתרץ זאת לפי חומר הנושא, דהנה לכאורה קשה אהא דקיי"ל דתאנים שחורות ולבנות הוי מין אחד דהא בהדיא איתא במנחות בפ' התכלת לא נצרכה אלא לסדין בציצית דמצוה להקדים לבן ברישא מאי טעמא דהכנף מין כנף ואי אקדים תכלת ברישא לית לן בה ועיין שם בפירוש רש"י ותוס' דלהכי נקיט סדין דפשיטא דהוי לבן אבל טלית של צמר ג"כ מצוה להקדים לבן ברישא משום דהוי מין ש א"כ איתא להדיא

דשינוי הצבע גורם להיות אינו מינו דבטלית של צמר הוי תכלת אינו מינו אע"ג דשניהם הם צמר כיון דזה לבן וזה צבוע תכלת הוי אינו מינו ואמאי לענין תרומה קיי"ל דהוי מין אחד והיא תימא לכאורה:

והנראה לי בזה לתרץ דבאמת לענין תרומה הוי תאנים שחורות ולבנות מין אחד וכן לענין כלאים וכדאיתא להדיא בירושלמי כלאים בפ"א ה"ז מעתה אסור להרכיב תאינה שחורה ע"ג לבינה א"כ מבואר להדיא דמותר להרכיב וכן קיי"ל להלכה ביו"ד בסי' רצ"ה ותרומה וכלאים תלוים זב"ז, אולם בירושלמי במס' הנ"ל פ"א ה"ה איתא אמר ר"י יש מהם שהילכו אחר הפרי ויש מהן שהילכו אחר העלין כו' הרי צנון והנפוס הרי הפרי דומה והעלין דומה ותימר כלאים אמר ר"י בזה הילכו בהן אחר טעם הפרי ופירש הפ"מ שם דהא דאמרינן דהולכין אחר המראה היינו באלו שאין טעם של זה רחוק ונבדל מטעמו של זה, אבל צנון ונפוס שטעם של זה משונה הרבה משל זה אין הולכין אחר המראה אלא כיון שטעמן חלוקין הוי כלאים זב"ז, א"כ חזינן להדיא דהיכי שהוא מובדל בטעם זה מזה לא אזלינן בתר המראה רק היכי דאינו נבדל זה מזה בטעמן אז אזלינן בתר המראה וכן איתא בש"ס זבחים (דף ע"ח) אמרו רבנן ברובא ואמרו רבנן בחזותא כו' עד היכי דאיכא חזותא במראה ופירש רש"י שמה מילי דלא תלוי בטעמא אלא בחזותא כגון לענין מקוואות בחזותא וכן איתא להדיא בירושלמי פ"י דתרומות דמקשה הכא את עביד לי' אוכל והכא את עביד לי' משקה ומשני נותנין טעמין בתרומה ואין נותנין טעמין במקוה דבמקוה ל"ש נתינת טעם, א"כ המורם מכי הנ"ל דהיכי דהוא מובדל בהטעם אזלינן בתר הטעם ולא בתר המראה רק במידי דלא תלוי בטעמא אזלינן בתר חזותא וכן היכי שאינו נבדל כ"כ זמ"ז אזלינן בתר המראה וכדאיתא בירושלמי פ"א דכלאים הנ"ל:

ולפי"ז שפיר מתורץ מ"ש מהא דאמרינן בפ' התכלת דלבן הוי מין כנף לטלית של צמר הרי להדיא דאזלינן בתר המראה והרי לענין תרומה קיי"ל דשחורות ולבנות הוי מין אחד, דשם בתאנים שחורות ולבנות דהוי מין אוכל ואיכא למיזל בי' בתר טעמא לכך אמרינן אעפ"י שהם חלוקין במראה ל"א בתר המראה רק בתר הטעם ושיווי הטעמים מבטל את חלוקיהן במראה אבל גבי בגד של צמר שפיר אמרינן דהוי מין כנף כיון דליכא למיזל בי' בתר טעמא אזלינן בתר חזותא וכדאיתא בש"ס הנ"ל דמידי דלא תלוי בטעמא אזלינן בתר חזותא, ולכך יפה פסק הרמב"ם דצמר שחופות ולבנות הוי שני מינים כיון דאפילו לענין תרומה איכא מ"ד דתאנים שחורות ולבנות הוי שתי מינין וניהו דלא קיי"ל כן היינו משום דאזלינן גבי תרומה בתר טעמא משום ששוין הם בטעמן אבל גבי צמר

דליכא למיזל בתר טעמא שוב אזלינן בתר חזותא לכ"ע וכיון דאינן שווין במראה הוי שני מינין וכדאיתא בש"ס מנחות הנ"ל לענין מין כנף ודוק מאוד כי הוא דבר נפלא בס"ד:
והנני הדו"ש יעקב ווייזנפעלד.

סימן קעו

תירוץ על קו' הראב"ד שהקשה על הרי"ף הובא בש"ך בסי' ר"י שפסק כחכמים דירושה הבאה מאלי' לא קנה כיון דקיי"ל בפ' מ"ש דהמזכה לעובר בנו קנה מכ"ש ירושה הבאה מאלי' וכדמוכח בש"ס פ' מ"ש וכו' והרמב"ן יישב דבריו דהא דאמרינן בפ' מ"ש דהמזכה לעובר בנו קנה היינו בש"מ דוקא, אבל הרא"ש השיג עליו דלא מצינו דש"מ יהי' עדיף מבריא:
והנראה לדעתי לתרץ קו' הראב"ד הנ"ל בדרך נכון דהנה מדברי הרי"ף מוכח כדברי הרמב"ן דכתב הרי"ף על המשנה דמבשרני אם ילדה אשתי זכר יטול מנה כו' דמתני' מיירי בשכ"מ א"כ מזה מוכח דדוקא בשכ"מ אמרינן דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, והרמב"ן באמת מביא ראי' זו, אולם הרא"ש הקשה עליו דמה סברא יש לחלק בענין זה בין שכ"מ לבריא, והש"ך ז"ל בסי' ר"י דחק לתרץ דברי הרי"ף הנ"ל דכונתו היא במ"ש דמתני' בשכ"מ משום דקתני מתני' האומר משמע דסגי באמירה לחודא וע"כ בשכ"מ דאי בבריא הא בעינן קנין, אולם נראה דבאמת כונת דברי הרי"ף היא דלענין דעתו של אדם קרובה אצל בנו יש לחלק בין שכ"מ לבריא דבבריא לא קנה העובר אפילו הוא בנו, דבאמת קשה אהא דקאמר הש"ס דאע"ג דבמזכה לעובר לא קנה מ"מ בבנו קנה משום דדעתו של אדם קרובה אצל בנו דמה בכך דדעתו קרובה אצלו וגמר והקנה הא הטעם דמזכה לעובר לא קנה העיקר היא משום דעובר לאו בר זכיי' הוא כלל א"כ מה בכך דגמר והקנה הנותן הא המקבל לאו בר זכיי' הוא, וכבר הערה בזה הרמב"ן במלחמות:
ולכך נראה לומר מלתא חדתא, דהנה בש"ס בפ"ב מ"ש שם בתחלה מתרץ הך מתני' דהאומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ולימא לי' ריב"ב הוא דאמר ל"ש ירושה ול"ש מתנה דתנן ריב"ב אומר אם אמר על מי שראוי ליורשי דבריו קיימין ומשני אימר דשמעת לי' לריב"ב לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי אמר א"כ הי' ס"ד דש"ס דבריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה מהני אפילו אם מזכה לעובר כיון דהוא בנשון ירושה והדר קאמר דאימר דשמעת לדבר שישנו בעולם כו' דאפילו לשון ירושה ל"מ אם הוא עובר:

אולם בדף קל"א איתא אמר לי' ר"פ לאביי בין למ"ד יסבון תנן או ירתון תנן הא אין אדם מקנה דשלב"ל כו' אמר לי' משום דמפיק לי' בלשון ירתון א"כ מוכח משם דבלשון ירושה מהני אפילו לדבר שלב"ל והרמב"ן בחידושיו שם בדף קל"א הקשה קו' זו דהכא משמע דבלשון ירושה מהני אפילו לדבר שלב"ל ובפ' מ"ש אמרינן אימר דשמעת לי' לריב"ב לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי אמר, ותירץ שמה בשם הרב אב"ד דהא דאמרינן בפ' מ"ש לדבר שאינו בעולם מי אמר היינו היכי דלא אמר בלשון ירושה וס"ד דהש"ס הי' כי היכי דיש חילוק בין ראוי ליורשו לאינו ראוי ליורשו דלשון ירושה דלא מהני באחר מהני בראוי ליורשו הכ"נ אע"ג דעובר לאו בר זכיי' הוא אם הוא ראוי ליורשו אית לי' זכיי' וע"ז קאמר הש"ס לדבר שאינו בעולם מי אמר אבל היכי דאמר בלשון ירושה שפיר מהני אפילו לדשלב"ל כדאיתא בש"ס בפ' י"נ שאני הכא דמפיק לה בלשון ירתון ולפי"ז לפי שיטת הרב אב"ד בודאי מתורצין דברי הרי"ף דלשיטה זו אם אמר בלשון ירושה מהני לריב"ב אפילו אם הוא מזכה לעובר והא דקאמר הש"ס לדבר שלב"ל מי אמר היינו משום דקאי אמתני' דקאמר יטול אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ויטול לשון מתנה הוא כדאיתא בש"ס בפ' מיש (דף קמ"ח ע"ב) יטול יחזיק ויקנה הכל לשון מתנה הוא ועיין בחו"מ בסי' רמ"ג ובש"ך שם ובלשון מתנה לא מהני לדבר שאינו בעולם:

ולפי"ז נראה דהא דקאמר הש"ס במסקנא בסוגיין וא"ת משנתינו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו אין כונת הש"ס היא דבבנו מהני אפילו אם הוא מזכה לעובר משום שדעתו של אדם קרובה אצל בנו דמה בכך דגמר והקנה הא המקבל מתנה הוא עובר ולית לי' זכיי' כלל, רק כונת הש"ס כך היא דמשנתינו שפיר אתיא כריב"ב דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין כמו שרצה לתרץ מעיקרא ולימא לי' ריב"ב היא רק דמקשה אימר דשמעת לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי אמר ולשיטת הרב אב"ד הנ"ל הקו' היא משום דאמר בלשון יטול ויטול לשון מתנה הוא אבל אם הי' אומר בלשון ירושה הי' מהני לשיטתו ולכך קאמר הש"ס הכא וא"ת משנתינו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו:

והנה נודע דקיי"ל בפ' י"נ דבאומר נכסי לך ואחריך לפלוני אם הי' הראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום הראשון כלום משום דירושה אין לה הפסק וכבר נודע דדעת רוב הפוסקים דאפילו אם אמר בהדיא בלשון מתנה נמי אמרינן דלשון מתנה לבנו לשון ירושה היא וירושה אין לה הפסק ולא כדעת הרמב"ם דמחלק בזה, א"כ חזינן להדיא דאפילו אם אמר לבנו בלשון מתנה בהדיא דעתו הי' בלשון ירושה כיון דבודאי חפץ

בטובת בנו ולכך בודאי דעתו בלשון ירושה כי היכי דנימא ירושה אין לה הפסק א"כ זה היא כונת הש"ס הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו א"כ אפילו אם אמר בלשון יטול שהוא לשון מתנה כיון דדעתו של אדם קרובה אצל בנו בודאי כונתו הי' ללשון ירושה לטובת בנו ובלשון ירושה שפיר מהני לשיטת הרב אב"ד אפילו לדבר שלב"ל לריב"ב והמשנה כריב"ב ודוק, אולם אפילו לשיטת הרמב"ם דחולק על הרב אב"ד הנ"ל וסובר דאפילו בלשון ירושה ל"מ בדבר שלב"ל, אפיה"כ י"ל דברי הרי"ף ע"ד שכתבנו דבאמת איכא שני טעמים בהא דקיי"ל דמזכה לעובר ל"ק האחד היא מצד הנותן דלא גמר והקנה לדשלב"ל ושנית מצד גריעת המקבל דלאו בר זכיי', ומשוה"כ הקשה הרמב"ן מה בכך דדעתו של אדם קרובה וגמר והקנה מ"מ המקבל אינו יכול לזכות ולכך ל"מ לדעת הרמב"ן אפילו בלשון ירושה לדשלב"ל אע"ג דלירושה ל"ב זכיי' כלל ואמאי לא זכה העובר לכשיולד כיון דיכול לרבות לאחד ולמעט לאחד בלשון ירושה, רק משה"כ ל"מ מצד הנותן כיון דלא גמר והקנה לדשלב"ל, ולפי"ז שפיר קאמר הש"ס וא"ת משנתינו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו וא"כ העיכוב מצד הנותן ל"ש הכא דהא לבנו גמר והקנה ואין כאן העיכוב רק מצד המקבל דלאו בר זכיי' הוא, אבל הא ל"ש אלא בנותן בלשון מתנה אבל בבנו דוראי נתן בתורת ירושה דאפילו אם אמר בלשון מתנה לבנו הוי ירושה כדקיי"ל גבי אחריך לפלוני דאפילו בלשון מתנה אמרינן דהוי ירושה ואין לה הפסק, א"כ מה בכך דלאו בר זכיי' הוא הא לענין ירושה ל"ב כלל בר זכיי' ושפיר זכה כשיולד בתורת ירושה כיון דקיי"ל כריב"ב דיכול לרבות לאחד בלשון ירושה והוי כיורש דאורייתא דהתורה נתנה לו רשות להנחיל למי שירצה, א"כ לכשיולד זכה בתורת ירושה במה שריבה לו נגד שאר הבנים כשאר יורש:

ולפי"ז מתורצין היטב דברי הרי"ף דאע"ג דבירושה הבא מאלי' לא קנה כשהוא עובר, אבל במזכה לבנו העובר שפיר זכה לכשיולד בתורת ירושה כשאר יורש כיון דקיי"ל כריב"ב וגמר והקנה בודאי כיון דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומסיבת המקבל ליכא הכא עיכובא כיון דהוא יורש זכה, ולפי"ז יפה כתב הרי"ף דמתני' מיירי בשכ"מ כיון דלפי מה שכתבנו הא דזכה במזכה לעובר בנו הוא משום דקיי"ל כריב"ב דיכול לרבות לאחד בלשון ירושה וזכה לכשיולד, וקיי"ל דריב"ב לא קאמר דינו אלא בשכ"מ אבל בבריא לא כדאיתא בש"ס בדף קל"א ולכך ע"כ מתני' מיירי בשכ"מ דבבריא אפילו לריב"ב לא מצי לרבות בתורת ירושה ובתורת מתנה גם במזכה לעובר בנו לא קנה דמאי בכך דנותן גמר והקנה הא המניעה היא מצד המקבל ודוק היטב כי כפתור ופרח היא:

ולפי"ז מתורץ גם קו' הקצוה"ח שהקשה על הרמ"א דכאן בסי' ר"י פסק דדעתו של אדם קרובה ל"ש אלא בבנו ולא בבן בנו ובסי' רנ"ז פוסק גבי כותב נכסיו לבנו דב"ב כבנו, ולפימ"ש ניחא דבאמת דעת הרמ"א דדעתו של אדם קרובה אפילו אצל ב"ב רק הכא במזכה לעובר כיון דהא דזכה במזכה לעובר בנו הוא משום דיכול לרבות לאחד ולמעט לאחד בלשון ירושה, וא"כ הא תינח בבנו אבל בבן בנו דלאו בר ירושה הוא ואינו יכול לרבות לו בלשון ירושה א"כ מה בכך דדעתו קרובה אליו כיון דבתורת ירושה לא מצי זכה ובלשון מתנה ג"כ לא מצי לזכות וא"כ מה נפקא לן אם מצד הנותן ליכא מניעה הא צד המקבל מעכב שיקנה משום דעובר לאו בר זכיי', ולפיכך שפיר פסק בסי' ר"י דדוקא בנו אבל בבן בנו לא אבל בסי' רנ"ז דמיירי דכותב למי שהוא בעולם דיכול לזכות רק מצד הנותן הוא עיכוב, לפיכך שפיר כתב הרמ"א דקונה משום דהנותן בודאי גמר והקנה כיון דבאמת דעתו של אדם קרובה אפילו אצל ב"ב ודוק:

סימן קעז

שפעת ברכה לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי חו"ש כש"ת מו"ה שמעון צבי ווייגער נ"י אבד"ק קריפטש יצ"ו:

מכתבו הגיעני וקראתי את דבריו וראיתי כי נאמרים בדעת ובהשכל והמה דברים של טעם לצדד בזכות אנשי עדתו, אבל תמהני מדוע לא דיבר כבודו מה שייך לצדד לטובת אנשי עירו דבודאי אם יבואו סוחרים אחרים ממקומות אחרים הם מוזלי השער והיכי דמוזלי השער לישראלים אין יכולין למחות בידם כידוע, ואף דהנמ"י הביא בשם הר"י הלוי דדוקא בעינן בזול גדול אבל להוזיל יותר פורתא מבני העיר ודאי מצי מעכבי, אבל הב"י כתב בסי' קנ"ו שלא כדברי הנמ"י אלא בין מוזלי פורתא ובין מוזלי הרבה לא מצי מעכבי להר"י הלוי והוזלת פורתא בודאי איכא ע"י סוחרים אחרים, וגם נראה לי די"ל דלפי מה דסבירא לי' לרמב"ם בהא דאמרינן דלשכינו אינו כופהו דהיינו דהיכי דיש כבר אומן אין יכולין עוד בני המבוי למחות באומן השני משום ריבוי הנכנסין והיוצאין כיון דלא מיחו כבר בהראשון והכ"נ בנ"ד כיון שאנשי עיר בארשעשוב לא ימחו בעיירות אשר יבואו לשם גם באנשי עיר קריפטש לא יוכלו למחות כיון דלא מיחו במקומות אחרים, וגם מדוע לא התעורר כ' כלל יען שכבר החזיקו אנשי עדתו לנסוע לבארשטשוב והרמ"א פסק להדיא בסי' קנ"ו דמהני חזקה בחזקת ישוב, אולם בתשו' מהר"ם מרוטינבורג סי' מ"ו חידש דחזקת ישוב ל"מ אלא כשיש עדים שמחלו לו כיון דהקהל הוין מוחזקין לגבי יחיד ודומה להנהו דריש גלותא דלא מחזקי בהו, אולם טעם של מהר"ם ל"ש אלא ביחיד

שרוצה להחזיק עמהם אבל ברבים נגד רבים ל"ש טעמו ועיין בב"י בסי' קמ"ט שהביא הטעם של האגודה דמחזיק בשל קהל ל"ה חזקה משום דדמי לבי ריש גלותא, ואולם הב"י דחה ואמר דל"ד כלל ועיין בש"ך בס"ק ל"א דמ"מ אין מחזיקין בהם משום קדרי דבי שותפי, ולפי הטעם של הש"ך גם בנ"ד יש לומר דל"מ חזקה, וגם י"ל דדמי להא דאמרינן אנא בשכוני גואי הואי ודוק, ומ"ש כ' בשם השו"מ דוחה ראיות הב"ח דשוק ויריד אחת הם ספר שו"מ אינו ת"י, אבל דעת לנבון נקל כי אינו כדאי לדחות בדברי אחרון דברי הב"ח והג"מ:

ולדעתי נראה ראי' ברורה לדברי הב"ח דלשון שוק ל"ה לזמן רחוק רק לכל שבוע, דהנה הרא"ש בפ"ק דמו"ק כתב אהא דאמר ר"י ב"א דדבר האבוד מותר אבל אם השוק הוא במועד ויוכל עתה למכור סחורתו בריוח ולאחר המועד לא יוכל להרויח כ"כ אבל מן הקרן לא יפסיד אסור למכור במועד והב"י בסי' תקל"ט הביאו וכתב הפירוש בדברי הרא"ש דמשה"כ אסר הרא"ש בזה אע"ג דהרא"ש סובר דהעברת רווחא הוי כדבר האבוד דשאני התם דיום השוק הוא יום אחד בשבוע ונמצא שאין כאן הפסד שאם לא ימכור בשוק של שבוע זו ימכרנו בשבוע הבאה וכן היא להלכה בש"ע דיריד שהוא מזמן לפרקים מותר למכור במועד ובשוק של כל שבוע אסור למכור במועד והרא"ש כתב סתם דאם השוק הוא במועד אסור למכור במועד, אלמא דלשון יום השוק היינו מה שהוא בכל שבוע דביריד שהוא לפרקים מותר למכור בחוה"מ והוא ברור לדעתי לדברי הב"ח, אבל לא כתבתי כ"ז למעשה ולהלכה כי כבודו גילה לי במכתבו כי ישב במבוכה זו עם הרב מבארשטשוב וכבר נודע דאין להשיב בדי"מ לצד אחד:

ובדבר אשר תמה על הפנ"י בשבת ל"ק די"ל דכוונת הפנ"י הוא על דעת הפוסקים דסוברים דא"צ לברך על נר של שבת משום דאם דלק מבעוד יום א"צ לחזור ולדלוק, וגם המג"א הביא בשם מהרי"ו בסקי"א דתוכל להדליק מבעוד יום גדול ולברך משחשכה:

ובדבר מ"ש ע"ד מה שנוהגים להכשיר בעיר טיסמניץ סירכא מינה ובה ומקמיט בעגלים ע"י מו"מ אם יש טעם לדבריהם, לדעתי נראה דהדין עמהם והנח להם לישראל כו', דהנה הא דסירכא מו"ב ומקמיט היא טריפה משום תר"ל ומה"ט מכשיר בנו"ב אם עברה ע"י מיעוך דאם עברה ע"י מיעוך מוכח דל"ה ריעותא כלל וזאת נודע דס' תר"ל כשר אי לזאת בשלמא בבהמה שפיר מחויב לבדוק הריאה משום דאיכא לברורי ואף אם נאבדה יוכל להיות דג"כ טריפה וכמ"ש הש"ך הטעם המטריפין בנאבדה הריאה דאם לא כן מה הועילו חכמים בתקנתן הלא כל אחד ישליך הריאה בלא בדיקה משא"כ הכא דבאמת בדק כל מה שיכול והסירכא עברה ע"י מו"מ רק דיכול להיות כיון דעדיין הסירכא רכה

יכולה היא להנתק אבל יוכל להיות יותר שהיא רק הפשטת ליחה וא"כ הוי ס' תר"ל וס' תר"ל היא כשר, וגם לפי הטעם של הר"ן מובא בש"ך בסי' ל"ט בסק"ט דהיינו טעמא דאין נוהגין למעך סירכות בעגלים הרכים כיון דסירכות ל"ש בהו והאי נסרכא ואמרינן דבודאי סירכא גמורה היא, ג"כ נראה דיש להתיר ע"י מו"מ במו"ב ובמקמט בעגלים הרכין כיון דהטעם הוא דסירכא מו"ב הוא כשר משום דלא הוי אלא הפשטת ליחה כנודע וא"כ ל"ש לומר כיון דלא שכיח סירכות בעגלים והיא נסרכא וודאי סירכא גמורה היא והא דנתקה היא מפני שהיא רכה דע"כ לאו סירכא גמורה היא דאפילו אם לא עברה כלל ע"י מיעוך ל"ה סירכא גמורה סירכא מו"ב דל"ה רק הפשטת ליחה וניהו דמצטרף להקמט להיות תר"ל עכ"ז ל"ה סירכא גמורה ע"י הקמט:

והנני דו"ש באהבה יעקב ווידענפעלד.

סימן קעח

מד' ישא ברכה כבוד יד"נ הרב המאוה"ג החריף ובקי חו"ש החסיד כש"ת מו"ה יהודא בנימין לייפער אבד"ק זאריב נ"י וכעת מו"ץ בק' סקאלא יצ"ו:

מכתבו הגיעני לנכון והנני למלאות רצונו להשיבו על אחר כי שאלה נחוצה היא. אודות אשה אחת שנשאת בשנת תרט"ל בר"ח טבת ובכ"ג סיון ילדה זש"ק ושאלתו היא אם אפשר לפוטרה בלא חליצה או נימא דלמא אין הולד מבעלה וצריכה חליצה:

והנה כ"ת רוצה לפוטרה בלי חליצה עפ"י דברי המהר"מ מובא ברמ"א בסי"ד באב"ע דאמרינן שני שיפורא גרם ואף שהגאון בעל בית מאיר רצה לסתור דברי מהר"מ מהלכה אבל הנו"ב והחת"ס החזיקו דברי מהר"מ בזה הדין עם כ"ת דבודאי קיי"ל להלכה כדברי מהר"מ הנ"ל, ואף שהשואל בתשובת ריב"ש רצה לומר דל"א שיפורא גרם רק היכי דנכנסו שני ימים בחודש הראשון והכא בחודש הראשון אין כאן רק יום אחד דיום א' דר"א טבת שייך לירח שעבר אבל כבר הכריע הריב"ש, שם דגם ביום אחד סגי, ובאמת תמי' גדולה היא לי על כל הנהו גאונים דפלפלו אם הלכה כדברי מהר"מ אי אמרינן שני שיפורא גרם, הלא ירושלמי מפורש היא בפ' החולץ הי"א דאיתא שם אתי עובדא קומי רבנן דתמן דלא ידעינן אם שלשה עשר מן הראשון ושבעה עשר מן האחרון או כו' וחמשה שלמים באמצע ובקשו ליגע בולד משום ס' ממזרות כו' עד כההין עובדא אחי קומי רבה בר בא ואכשרי' הרי מפורש להדיא כדברי מהר"מ דאמרינן שני שיפורא גרם ועיין בקה"ע שם דפי' בפירוש השני דלא הי' הרוב מן הראשון ולא הרוב מן האחרון ואפיה"כ אכשרי', אך אפילו לפירוש הראשון לא הי' ששה חדשים שלמים מיום ליום

ואפיה"כ אכשרי' הרי להדיא דשני שיפורא גרם ג"כ אמרינן ולפלא גדול היא בעיני על כל הנהו גאונים שהעלימו עין מהירושלמי הלזה דמסייע למהר"מ, והרבה יש להאריך בזה וקצרתי לפי שאין נפ"מ בזה כפי שיבואר:

אך בנ"ד האשה בעצמה הודית לפני כ"ת שאיש אחד בא עלי' באונס אבל היא יודעת בודאי כי הולד אינו ממנו כי עברו עלי' יותר מארבעה חדשים קודם הנשואין ולא הרגישה אם היא מעוברת ולא הכירה את עוברה כלל ולכאורה יפה אמר כ"ת דבודאי האשה מהימנא לומר דלא הרגישה עיבורה במיגו דאי בעי שותקת ולא היתה הודית כלל מהמעשה וכדמצינו בירושלמי בפ"ג דדמאי ה"ד מהו שיהי' נאמן לומר נטלתי והנחתי אחרים תחתיהן המתוקנים אם את מאמינו שנטל תאמינו שנתן אם אין את מאמינו שנתן אל תאמינו שנטל וכעין זה איתא בירושלמי פ"ז דדמאי מובא בתשובה במהר"ם לובלין זצ"ל מובא בטו"ז ביו"ד סי' מ"ח המוכר בסוריא ואמר מא"י הן נאמן לומר שהן מעושרין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר והכ"נ אם לא היתה אמרה האשה מהמעשה רע שנעשית עמה היתה בחזקת היתר לשוק עכשיו נמי נאמנת לומר שלא הרגישה כלל את עוברה, אבל אפילו אם נימא דנאמנת לומר כן יש לעיין בזה הרבה אם נוכל להתיר אותה בלי חליצה כיון דרוב נשים אין יולדות בחמשה ירחים ואיזה ימים והיא רק מיעוט א"כ איכא מיעוטא כנגדו דלא הוכר עוברה לשליש ימי', והנה כ"ת רצה להוכיח דהא דאמרינן בש"ס יבמות דרוב נשים עוברה ניכר בשליש ימי' אינו אליבא דהלכתא ובאמת אין כאן אפילו מיעוט דלא הוכר עוברה עד שליש ימי' והביא ראי' מדברי הירושלמי יבמות שם במקומו דמוכח להדיא כן אולם לדעתי לא נראה כן אמת הדבר שבירושלמי מבואר להדיא דכולן נשים עוברם ניכר לשליש ימיהם אבל הש"ס דילן לא סברי הכי דבאמת קשה לי על דברי הירושלמי דמשני כן אנן קיימינן כשבא עלי' לאחר מ' יום והוכר עוברה לאחר חמשים יום ושפיר איכא ספק אי בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון כיון דבשניהם הוכר העובר לשליש ימי', א"כ לפי"ז תיהדר קו' הש"ס לדוכתא וניזל בתר רובא ורובא לסי"ת יולדין כיון דלא אתרע רובא כלל דהא הוכר עוברה במועדו ובזמנו לשליש ימי', ואך יש לתרץ דברי הירושלמי לפי מה דאיתא בש"ס יבמות פ' האשה בתרא דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והוי לי' פלגא ופלגא ולדעת הרי"ף וכמה ראשונים אפילו לרבנן דר"מ אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ומתני' אתיא שפיר אפילו אליבא דרבנן כנודע א"כ שפיר יש לחלק ולתרץ דברי הירושלמי הנ"ל דהכא ג"כ האשה יש לה חזקת היתר ליבום ועיין בתוס' שם בד"ה וזו א"כ לא קשה דניזל בתר רובא כיון דאיכא מיעוטא דלז' יולדין וחזקת היתר ליבום מסייע לה והוי לי' פלגא ופלגא:

אולם כבר נודע דעת התוס' שם ביבמות דאפילו לפי המסקנא לא אתיא מתני' רק כר"מ ולרבנן באמת ל"א סמוך מיעוטא לחזקה וגם כבר נודע לכל באי שערי תורה לתרץ מהא דתינוק שנמצא בצד העיסה דל"א סמוך מעוטא לחזקה לרבנן משום דהמיעוט דמפילות הוא מרעא להרוב ואינו עומד כנגדו ממש אבל התם המיעוט עומד כנגדו ממש כידוע, ולפי"ז הכא המיעוט דיולדות לז' הוא עומד ממש כנגד הרוב והוי כמו מיעוט שאינן מתעברות דלא חשיב להצטרף כלל ולפי"ז ע"כ הש"ס דילן לא סבר כהירושלמי הנ"ל דמיירי שבא עלי' אחר מ' יום והוכר עוברה לאחר חמשים יום דא"כ תיקשי ניזל בתר רובא, וגם א"ש כמ"ש המ"פ שם בירושלמי בד"ה והוכר דלש"ס דילן הכרת העובר לאו מלתא כדאמר התם אשה מחפה עצמה כדי שירש בנה בנכסי בעלה וכפי הנראה לי מתוך דבריו כוונתו היא דברוב נשים הוכר עוברה לשליש ימי' בעליל אפילו אם היא מחפית א"ע, אך אם אין מחפית עצמה אין כאן אפילו מיעוטא דלא יהי' ניכר עוברה לשליש ימי' ושפיר משני הש"ס כיון דרוב נשים עוברם ניכר לשליש ימי' וזו לא הוכר עוברה להדיא איתרע לה רובא ואף דבאמת אפילו מיעוט לא נמצא דלא יהי' עוברה ניכר לשליש ימי' היינו אם אינה מחפית עצמה אבל אם מחפית עצמה יש מיעוט שאין ניכר עוברם לעין כל. אבל א"כ הוא שגג בזה שגיאה גדולה דבמשנה איתא בהדיא דחייבין באשם תלוי א"כ משמע דהאשה ג"כ חייבת בא"ת וא"כ לדידי' אכתי תיקשי תינח האיש שפיר חייב א"ת דהוא לא יוכל להכיר העובר לשליש ימי' כיון דהאשה מחפית עצמה אבל האשה יודעת בעצמה אם הוכר העובר לשליש ימי' ואם לא הכירה בודאי הוא מן השני, אלא עכצ"ל דלהלכה קיי"ל כן דרק רוב נשים עוברן ניכר לשליש ימי' ולכך גם האשה חייבת בא"ת משום דאיכא רובא להדי רובא דרוב נשים לט' יולדין ודוק:

ובנידון קו' התוס' שהקשו שם (דף ל"ז) בד"ה וזו דלא יתחייב באשם תלוי כלל כיון דאיכא חזקת זקוקה ויצטרף למיעוט דיולדות לז' והוי לי' רובא והתוס' הניחו קו' זו בתימה, הנראה לדעתי לתרץ קו' התוס' בטו"ט דהנה לכאורה קשה אהא דמקשה בפ' האשה בתרא בהלך בעלה עם צרתה למדה"י רישא דאיכא חזקה ליבום תתייבם, דמה חזקה ליבום איכא הכא דהא תיכף בשעה שהלך בעלה עם צרתה למדה"י לא הי' חזקה ליבום דאז הי' ג"כ ספק דילמא הצרה היא מעוברת, וא"ל דהכי פירושו מדעברו יותר מתשעה חדשים ולא הי' לצרתה ולד א"כ אגמ"ל דהיתה בחזקת זקוקה ליבום לפני תשעה ירחים ושפיר מקשה הש"ס דלוקמה אותה אחזקה כיון דקודם שמנה חדשים היתה בודאי בחזקת זקוקה ליבום דאז בודאי לא היתה מעוברת, באמת זה לא ניתן

להאמר דהא כבר נודע מ"ש התוס' בכמה דוכתין לענין גבינות מפרה שנטרפה דחזקה שלא נתבררה בשעתו ל"ה חזקה והכ"נ הוי חזקה שלא נתבררה:

אך הנראה לדעתי לתרץ קו' זו דהא דקיי"ל דחזקה שלא נתבררה ל"ה חזקה היינו דוקא גבי גבינות בבהמה שנטרפה דאיכא חזקה דהשתא דהיא טריפה רק דחזקה מעיקרא עדיפא מחזקה דהשתא ואמרינן השתא דנטרפה וחזקה דמעיקרא עדיפא מחזקה דהשתא משא"כ היכי דהיא חזקה שלא נתבררה לא אלים הך חזקה מחזקה דהשתא וחיישינן דמעיקרא נטרפה משא"כ היכי דאיכא חזקה דהשתא המתנגדת להך חזקה שלא נתבררה אזלינן בתר הך חזקה שלא נתבררה והוי ג"כ חזקה ולפי"ז שפיר מקשה רישא דאיכא חזקה ליבום תתייבם כיון דהכא ליכא חזקה דהשתא דגם עכשיו לא נודע לן אם צרתה היא מעוברת וא"א לברורי זאת דהא צרתה במדה"י וא"כ בזה שפיר אזלינן בתר חזקת יבום אע"ג דהיא חזקה שלא נתבררה דכל היכי דליכא חזקה דהשתא המתנגדת לה אף חזקה שלא נתבררה ג"כ הוי חזקה:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' כמין חומר דהכא ל"ש לומר דאוקי אתתא בחזקת יבום דהא הוי חזקה שלא נתבררה דאין כאן שעה מבוררת דתהי' בודאי בחזקת זקוקה ליבום דבכל פעם עומדת בספק שמא היא מעוברת והכא איכא חזקה דהשתא המתנגדת להחזקה שלא נתבררה דעכשיו היא מעוברת ובכגון דא דאיכא חזקה דהשתא נגד החזקה שלא נתבררה ל"ה חזקה כמו גבי גבינות, ובאמת לפי מה שחדשנו תיהדר קו' התוס' בחולין מפרה אדומה וממכה אביו דשם ג"כ ליכא חזקה דהשתא אבל כמה תירוצים נאמרו על קו' התוס' הנ"ל והתוס' בעצמן תירצו ג"כ עוד תירוץ אחר דלראב"י קבעי דלא קים לי' חזקה מקרא, ודוק היטב בזה:

ומעתה נחזור לנ"ד דמוכח מש"ס דילן דאין כאן רק רוב דעוברים ניכרין לשליש ימיהן, ולפי"ז גם בנ"ד חיישינן למיעוטא דלא הוכר עוברה לשליש ימי' כיון דגם זה הוא מיעוט לילד בחמשה חדשים ואיזה ימים גלל כן לא מלאני לבי להתיר את האשה הנ"ל בלי חליצה, ומ"ש כ"ת ראי' דכולן מתעברות לשליש מהא דאמרינן דכל הנשים לא יתארסו עד שלשה חדשים ואם נימא דמיעוטא לא הוכר עוברן לשליש ימיהן אכתי איכא הך גזירה שמא ישא אחותו, לדעתי אין מזה ראי' דאפילו אם לא הוכר עוברה לשליש ליכא הך חששא דאף אם תלד לסוף ששה חדשים נודע דהוא מן הראשון ואם תלד לאחר ששה חדשים בודאי הוא מן השני ואולי כוונתו משום ימי הקליטה דדילמא לא קלט הזרע עד אחר ג' ימים, זאת הוא קו' התוס' והתוס' תירצו דכ"כ לא משתהי העובר עד שליש ימי' מן השני:

והנראה לדעתי בכוונת דברי התוס' דבאמת מקשה הש"ס לקמן (דף מ"ב) ותמתין משהו ותנשא וכי מלי ג' חדשים לבדקה כו' עד אשה מחפה עצמה כדי שירש בנה בנכסי בעלה, ולפי"ז זאת כוונת תוס' דכ"כ לא משתהי העובר עד שליש ימי' מן השני אפילו אם תחפה א"ע לא תוכל לחפות זמן רב כ"כ:

ובגליון הש"ס בדף מ"ב הביא בשם הב"ח שהקשה אהא דמקשה דכי מלי ג' חדשים לבדקה דלמא לא יהי' ניכר לשליש כיון דאין כולן ניכר רק רובן עיי"ש:

והנראה לדעתי לתרץ קו' הב"ח והוא דבאמת רוב נשים עוברם ניכר לשליש ימי' אף בלי בדיקת ההילוך ורק מיעוט דלא ניכר להדיא הכרת עיבורם לשליש ימי' והאשה דלא הוכר עוברה אפילו ע"י בדיקת ההילוך הוי מיעוט דאינו מצוי כלל וכולי האי ל"ח ולכך שפיר מקשה הש"ס לבדקה בהילוך וע"ז משני אשה מחפה א"ע ואע"ג דרוב נשים ניכר עוברם לשליש ימיהן בלי בדיקת ההילוך אבל איכא מיעוט המצוי דאין ניכר עוברם לשליש בעליל בלי בדיקת ההילוך ולמיעוט המצוי כזה חיישינן לכתחלה וגבי יבמה ס' בן תשעה לראשון וז' לאחרון שפיר אמרינן דחייבין באשם תלוי אע"ג דלא הוכר עוברה כלל דהאשה בעצמה בודאי ידעה בנפשה דלא הוכר עוברה אפיה"כ כיון דאיכא מיעוט דלא הוכר עוברה כלל אפילו ע"י בדיקת ההילוך ורוב נשים לט' יולדין לכך הוי ס' וחייבין באש"ת:

ועוד נראה דיותר נ"ל דאם תחפה א"ע אין כאן רוב כלל ואף אם לא תחפה א"ע יש מיעוט דאין ניכרין עוברם לשליש ואפיה"כ מקשה דלבדקה בהליכה דמלתא דל"ש לא תיקנו רבנן וכיון דע"פ רוב לא תלד אשה זו לסוף תשעה חדשים ממיתת בעלה מדלא הוכר עוברה לסוף ג' חדשים, ונהי דאם יזדמן ותלד לסוף תשעה חדשים יהי' הולד ספק אם הוא מן המיעוט דלא הוכר עוברם לשליש והוא בן ט' או הוא מן המיעוט דיולדות לז' מ"מ משום המיעוט הזה לא תיקנו רבנן לכל הנשים ואם יזדמן כן דתלד לסוף תשעה חדשים יכריזו עליו שהוא ספק ולא יבא לידי מכשול עוד, ומשני אשה מחפה א"ע ותיקנו חכמים משום רוב נשים דיולדות לט' כדרך כל הארץ ואע"ג דמן הדין הוא מן הרוב ובודאי הוא בן ט' אבל חששו לכתחלה לתקן גם המיעוט דאולי הוא מן המיעוט דיולדות לז' ובס' בן ט' או בן ז' דחייבין אש"ת דבאמת לא הכירה עוברה שפיר הוא ס' כיון דרובן לט' ילדן ורובן הוכר עוברם וזו לא הוכר עוברה דאפילו האשה בעצמה לא הכירה עוברה ודוק כי נכון וברור הוא:

והנני ידידו דו"ש יעקב ווייזנפעלד.

סימן קעט

שוי"ר לכבוד יד"נ הרב החריף ובקי חו"ש וו"ח כש"ת מו"ה ליב בערנפעלד מו"ץ דק' ואלישטשיק יצ"ו:

היום הגיעני נועם מכתבו וחבילות שאילות הקיפוני היום ממדינת מאלדאווי אבל למען אהבתי אותו מאז הנני עט ממהר להשיבו בקצרה מ"ש בדעתי בהשקפה ראשונה בקראי מכתבו היקר. ע"ד שאלתו אשר נתחלק בעדתו החברה ת"ת לכמה חבורות אך ראש חבורה אחד לא מצאה ידו די סיפוק החזקת ת"ת מחברה שלו לכן ראש החברה השני' הי' לו לעזר וסעד ומכחם שחדו בעד החבורה אשר לא הי' בכחם להחזיק הת"ת בעצמם וכאשר נפטר הראש החבורה השני' לא ירצה עתה הראש החדש אשר עמד תחת הראשון להיות לעזר להחבורה הנ"ל, זת"ש:

והנה מ"ש כבודו עפ"י דברי המבי"ט הידוע דשני חבורות הוי כשני עיירות וא"כ לא הי' רשאי לתת בלתי הסכמת אנשי החבורה, יפה אמר, וא"כ הברירה ביד החבורה למחות שלא לתת מהחבורה שלהם לחברה השני', אולם מ"ש דאין זה דומה למכירי כהונה דא"י לחזור דהיינו דוקא בדבר שכבר נתחייב לתת המתנות אבל בדבר שלא בא לעולם בודאי יכול לחזור, בזה אין דעתי מסכמת לדבריו דמוכח להדיא מדברי הרשב"א גיטין בסוגי' דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי דאף קודם שנתחייב בהמתנות ועדיין לא בא לעולם א"י לחזור בו דאיתא שם אם בא לחזור אינו חוזר אמר ר"פ ל"ש אלא בעה"ב בכהן אבל כהן בבעה"ב יכול לחזור, והנה הרשב"א האריך שם בפלפול רב וסיום דבריו דמוקי במכירי כהונה ולוי' לא קנו עד לאחר מירוח שתחייב התבואה בתרומה ובמעשר ומשה"כ לא הי' יכול הבעה"ב לקנות המעשר מתורת חצר כיון דעדיין לא קנה הכהן והלוי אותה כיון שהיא קודם שנתמרח עיישי"ה וא"כ איירי שם עוד קודם מירוח ולא בא החיוב המעשר עדיין ואפיה"כ הבעה"ב א"י לחזור בכהן לשמואל דמוקי לה במכירי כהונה הרי להדיא דאף קודם החיוב א"י לחזור במכירי כהונה, וע' ירו' כאן אית בעי מיזרע [וחת"ס יו"ד סי' רל"ז], רק דמקודם החיוב לא קנה הכהן להיות כשלו דמכירי כהונה בלבד אינו עושה שום קנין רק דאסור לחזור בו, ואף שמהרי"ל בתשובה ע"ד הוכיח דמכירי כהונה א"י לחזור כלל והביא ראי' מדברי תוס' ב"מ בסוגי' דת"כ אבל בקצוה"ח בסי' רע"ח סותר ראייתו והוכיח להדיא דאינו רק איסור בלבד עיישי"ה רק בתקפו הוי שלו ולכך קודם החיוב המעשר לא הוי של כהן ולכך יכול הכהן לחזור בהבעה"ב אבל איסור חזרה איכא אף קודם החיוב ולכך הבעה"ב א"י לחזור אף מקודם שנתמרחה התבואה ודוק:

ובדבר אשר הביא דברי הש"ך בסי' רנ"ז דגם בצדקה שייך מכירי כהונה באמת בירושלמי פ' כל הגט בסוגי' דהמלוה את הכהן ואת הלוי מקשה וכי יש מכיר לעני, א"כ בעניים ל"ש כלל מכירי כהונה, אולם לפימ"ש המ"ל בפ"ז דמעשר הטעם של הירושלמי דל"ש מכיר אצל עני כיון דאין בו טובה"נ לבעלים ובזה מתרץ שלא יהי' סותר הירושלמי לש"ס דילן דש"ס דילן מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דיש בו טובה"נ לבעלים עיי"ש ה וא"כ בצדקה לעניים דיש בו טובה"נ לבעלים גם הירושלמי מודה דשייך בו מכיר ול"ד למ"ע דאין בו טובה"נ לבעלים ולכך ל"ש בי' מכיר ודוק:

ומ"ש כבודו להוכיח דבחזן כיון שהקהל קיבלו אותו לצורכם ולטובתם ל"ש חזקה כלל, במכ"ת אישתמט מיני' דברי רמ"א מפורש באו"ח בסי' נ"ג דמבואר שם דבנו קודם למלאות מקומו לשאר אדם גבי ש"ץ שהזקין ועיין במ"א שם ס"ק ל"ג ולענין חזקה גבי צדקה יותר יש לדמות להא דאיתא בירושלמי יומא מובא בתוס' יומא (דף י"ב) ובמגילה דכה"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה וה"נ גבאי צדקה, ולא יתן לי הזמן להאריך כעת ולדינא אין נ"מ כלל כי יפה אמר שבני החבורה יכולין למחות בהגבאי שלהם שלא לתת ממעות שלהם להחברה השני':

והנני ידידו דו"ש באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן קפ

שוכט"ס אל כבוד אהובי תלמידי יקירי רחימא דנפשאי עוז הרב החריף ובקי חד השכל ברק השנון כש"ת מו"ה אהרן ב"פ נ"י:

מכתבך היקר עם ח"ת החריפים באמת וערבים לקוראיהם הגיעני נכון ופניתי מכל טרדותי להשיבך וקורא אני עליך דילדא אימא כוותך תילד אע"ג דאית לי' פירכא במה שכתבת ליישב הכ"מ פ"א מפסהמ"ק דבטומאה דרבנן ל"מ ריצוי ציץ דקשה מהא דפסחים (ט"ז), דבאמת יש למישדי נרגא בתירוצך מהא דאמרינן בש"ס יבמות (דף פ"ט) דהא דאמרינן בשוגג הורצה ובמזיד לא הורצה היינו להתיר הבשר באכילה ולחד לישנא בפסחים זריקתו בין בשוגג ובין במזיד הורצה אפילו להתיר הבשר באכילה ולדבריך אשר תירצת דברי הכ"מ דנפסל הבשר בהיסח הדעת ולפיכך שפיר שייך ציץ מרצה אף בדרבנן האיך יכול להיות הבשר מותר באכילה הא נפסל בהסה"ד ודוק:

ולדעתי נראה לתרץ בפשיטות דברי הכ"מ עפ"י דברי הנה"מ בסי' רל"ד דבאיסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה כלל וראי' לזה מש"ס עירובין בהא בדרבנן עבדינן עובדא ואח"כ מותבינן תיובתא וכבר הקדימו בזה התה"ד, ובריצוי ציץ כתיב ונשא אהרן את עון

הקדשים ולכך שפיר כתב הכ"מ דבדרבנן ל"ש הכא לומר דהציץ מרצה כיון דמיירי בזורק ואח"כ נודע שהוא טמא א"כ ל"ש לומר הציץ מרצה על אותו עון כיון דאינו עון כלל בדרבנן דהא אם עבר בשוגג א"צ אפילו כפרה כלל, ואהא דאיתא דם שנטמא בשוגג הורצה ובמזיד לא הורצה שפיר משני הגמ' מדרבנן דהתם לא קתני דהורצה ע"י ריצוי ציץ אך בלאו ריצוי ציץ בשוגג הורצה ואהא דקתני על מה הציץ מרצה כו' שפיר משני ג"כ מדרבנן דהתם מיירי במזיד ג"כ והא דקתני בין בשוגג משום דמיירי שם בטומאת בשר ג"כ דהכי איתא שם על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר שנטמא כו' ובמזיד שייך שפיר ריצוי ציץ אע"ג דהוא מדרבנן אבל במתני' דידן פסחים (דף פ') דמיירי בנזרק ואח"כ נודע שנטמא הדם ל"ש לומר בזה דהציץ מרצה על אותו עון כיון דבשוגג א"צ כפרה כלל והיא כוונה ברורה ופשוטה בדברי הכ"מ:

ואגב זה לא אמנע ממך את אשר עלה ברעיוני לתרץ כעת דברי הרמב"ם בשם התמוהין מאוד דפירש הך מתני' דפסחים (דף פ') בפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה דקאי על טומאת בשר ותמה עליו הלח"מ דהא הרמב"ם פסק דאכילת פסחים מעכבא וא"כ בפסח איך יכול הציץ לרצות דהא אפילו אם נימא דהציץ מרצה על אכילות עכ"פ אינו מתיר את הבשר באכילה, ועלה בדעתי לתרצו עפ"י מילתא חדתא והוא, דהנה איתא בש"ס זבחים (דף ק"ד) דבנמצא טריפה בב"מ הדם מרצה על העור אע"ג דהפסול הוא קודם זריקה מ"מ כיון דלא נודע עד לאחר זריקה הוי כנפסל לאחר זריקה וכן איתא בש"ס נזיר (דף ס"ג) בעי רמב"ח נטמא בתוך מלאת ונודע לו לאחר מלאת מהו בתר ידיעה אזלינן והידיעה אחר מלאת היא וסותר רק שבעה או בתר טומאה אזלינן, ולפי"ז כיון דמצינו דאזלינן בתר ידיעה אע"ג דהטומאה תוך מלאת היא כיון דהידיעה אחר מלאת היא אינו סותר רק ז' לפי"ז י"ל דבנודע שנפסל הבשר לאחר זריקה וקודם זריקה לא ידע כלל שנפסל הבשר בזה אינו מעכב האכילה דהא בנטמא הבשר לאחר זריקה שפיר כשר הפסח אע"ג דאינו ראוי לאכילה והא דאכילת פסחים מעכבא היינו דוקא אם לא הי' ראוי לאכילה בשעת זריקה והא תינח אם נודע מפסול הבשר קודם זריקה אבל בלא נודע הפסול של הבשר רק אחר זריקה הוי כנטמא הבשר אחר זריקה דבתר ידיעה אזלינן כמו בנודע לאחר מלאת ונטמא לאחר מלאת ובכגון דא אכילת פסחים לא מעכבא ולכך שפיר פסק הרמב"ם דבנודע טומאת הבשר קודם זריקה אינו מרצה אע"ג דר"ש סובר דזריקתו בין בשוגג ובין במזיד הורצה והכ"מ כתב שם דהרמב"ם פסק כרבינא דסובר דזריקתו בשוגג הורצה ובמזיד לא הורצה, אבל לדידן אתיא דברי הרמב"ם ז"ל ככ"ע דהך סוגיא אזדא אליבא דר"נ דאכילת פסחים לא מעכבא ולכך סובר ר"ש דזריקתו אפילו

במזיד הורצה אבל הרמב"ם ז"ל שפסק דאכילת פסחים מעכב ואפיה"כ פסק דבנודע לו לאח"ז שהוא מרצה משום דבזה אינו מעכב האכילה כיון דהידיעה היא לאח"ז ובתר ידיעה אזלינן ולכך בנודע שנטמא הבשר קודם זריקה בודאי אינו מרצה לדעת הרמב"ם דבזה שפיר מעכב האכילה כיון דהידיעה הי' קודם זריקה, והיא דבר נפלא לדעתי:

ובאופן אחר נראה לי לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל והיא דלדעתי נראה דבר חדש דאע"ג דבכל הקדשים הציץ אינו מרצה להתיר הבשר באכילה אבל בפסח שפיר מהני הציץ להתיר הבשר באכילה, דהנה התוס' בזבחים (בדף צ"ט) בד"ה אמר חידשו לן דפסח כיון דעיקרו לא בא אלא לאכילה הלכך לא חשבינן בי' לאנינות בזמן הקרבה אלא בזמן האכילה א"כ חזינן דבפסח האכילה היא העיקר יותר מההקרבה ומהאי טעמא ל"ח בי' לאנינות בזמן ההקרבה אלא בזמן אכילה א"כ מהאי טעמא אפילו למ"ד דהציץ אינו מרצה אלא על העולין היינו דוקא בשאר קדשים אבל בפסח דעיקרו אינו לאכילה א"כ אכילת בשר הפסח הוי עולין ושפיר מרצה הציץ אפילו להתיר הבשר באכילה והיא דבר ברור ונכון מאד בסברא ושפיר פסק הרמב"ם דהציץ מרצה אע"ג דפסק דאכילת פסחים מעכבא דפסח שפיר מהני הציץ להתיר הבשר באכילה ובזה יפלו כל הקו' שהקשה שם הלח"מ על הרמב"ם ז"ל, ובזה נראה לי לתרץ קו' התוס' שמה בד"ה נזרק דהקשו אהא דקאמר דבנודע ואח"כ נזרק לא מרצה ציץ דע"כ הא דלא מרצה היינו מדרבנן דמדמפליג בין שוגג למזיד והא דמרצה בשוגג ע"כ לא מרצה לאכילה אלא לפטור מפ"ש וכר"נ דאכילת פסחים לא מעכבא א"כ האיך קאמר דבמזיד אינו מרצה ומחייב בפ"ש כיון דמה"ת פטור הוא א"כ הוי חולין לעזרה, ולפימ"ש ניחא דבאמת שפיר אתיא הך סוגיא כרבנן דסוברין דאכילת פסחים מעכבא ובלא נודע עד לאחר זריקה שנטמא הבשר מהני ריצוי ציץ להתיר הבשר באכילה דבפסח האכילה היינו ההקרבה דעיקר הפסח לאכילה הוא בא ולפי"ז שפיר קאמר דבנודע ואח"כ נזרק אינו מרצה ומחייב בפ"ש אע"ג דהוא רק מדרבנן, דהנה התוס' בפסחים (דף ס"ב) בד"ה כי כתבו דאין להקשות אי מדרבנן האיך יתחייב בפ"ש הא קמייתי חולין לעזרה, לא היא כיון דלא נזרק הדם אינו יוצא ומותר לצאת באחר עיי"ש, א"כ הכ"נ אע"ג דכבר נזרק הדם כיון דאתיא באמת הך סוגיא כרבנן דר"נ דסוברין דאכילת פסחים מעכבא ועל האכילה שפיר יכולין חכמז"ל לקיים דבריהם אע"ג דהיא נגד חוק התורה כדאיתא בש"ס יבמות צ' דשוא"ת שאני וכיון דלא יאכל הפסח ממילא אינו יוצא לרבנן דסוברין דאכילת פסחים מעכבא ומותר לצאת באחר ול"ה חולין בעזרה ודוק:

והנני הדו"ש באהבה עזה מחכה גדולתך יעקב ווייזנפעלד.

סימן קפא

שלום וכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי דיין מצוין כש"ת מו"ה ארי' ליב בערנפעלד נ"י מו"ץ דק' זאלישטשיק יצ"ו:

מכתב שאלתו אודות נשתטית הגיעני נכון, והנני להשיבו, הנה תורף דברי כבודו בכוחא דהתירא בזה היא שאף שמדברת דברים של שטות מ"מ אין בזה חשש לענין דאורייתא כי יודעת היא בודאי לשמור את גיטה כי היא נושאת ונותנת בשוק כדרך כ"א, אך הספק בענין הלז דאולי יש בה החשש דגזירת חז"ל משום גרירה שלא ינהגו בה מנהג הפקר כיון דלדעת כמה פוסקים ל"ה שוטה רק אם יש בו אחד מהסימנים המבוארים בחגיגה רק דדעת הרמב"ם דאפילו אם עושה מעשה אחר של שטות שלא מאותם הסי' דאיתא במס' חגיגה ג"כ הוי שוטה א"כ בנ"ד הוי רק ספד"ר כן תמצית דבריו:

והנה בזה גם דעתי מסכמת לדברי כבודו להתיר בזה שיכולה לקבל ג"פ דשיטת המהרי"ט בתשובותיו היא דאפילו לדעת הרמב"ם דבעושה מעשה שטות שלא מאותם הסי' דחגיגה היינו דוקא גבי עדות שמעיד על לשעבר משא"כ בגט דעושה עכשיו אם אנו רואין שמבין דברי הגירושין ומשיב על הן הן ועל לאו לאו אעפ"י ששאר דברים אומר דברים של שטות ל"ה כשוטה מובא דבריו בשו"ת ב"א, ע' סי' פ"ט ואנכי הבאתי סמוכין לחילוק המהרי"ט מדברי הירושלמי בתרומות פ"א דאיתא שמה אמר ר' יודן תמן באומר כך וכך עשיתי ברם הכא בגיטין באומר כך וכך עשו א"כ החילוק הזה מבואר להדיא בירושלמי דיש חילוק בין להבא ובין לשעבר:

אולם אח"ז איתא שם בירושלמי רבב"ל בעי מה אנן קיימין אם יש בו דעת להבא יש בו לשעבר אין בו דעת להבא אין בו דע' לשעב' א"כ רבב"ל אינו מחלק בין להבא ללשעבר, ותמהני על המהרי"ט שלא הביא דברי הירושלמי הלז, וכבר הארכתי בזה בתשובה אבל מלבד כל אלה הנה באשה אין נ"מ שתהי' בר דעת רק שתהי' יודעת לשמור את גיטה לדעת עצמה וא"כ בנ"ד שבבירור יודעת לשמור את גיטה. רק הספק הוא אם יודעת לשמור את עצמה ואיכא חשש גרירה א"כ הוי רק ספד"ר כדברי כ"ת, אולם לכאורה עלה בדעתי דיש למישדי נרגא בהך התירא שכתב כ' דל"ה רק ספד"ר כיון דאיחזק איסורא ובאיחזק איסורא דעת כמה האחרונים כדעת הש"ך דבאיתחזק איסורא אפילו בדרבנן ספיקו לחומרא, אולם לדעת הפוסקים דביודעת לשמור את גיטה ולא יודעת לשמור א"ע אם עבר וגירשה היא מגורשת ואינו אסור רק לכתחלה לגרש אותה א"כ בודאי ל"ש לומר על לכתחלה דיהי' אסור לגרש אותה משום דאיכא חזקה חזקת א"א דל"ש לומר דאוקמינן אותה על החזקה רק היכי דנתגרשה אז י"ל דאוקמינן אותה על חזקת א"א

דמעיקרא ועדיין לא נתגרשה משא"כ על לכתחלה בטרם שנתגרשה ל"ש לומר דאוקמינן אותה על חזקת א"א דמעיקרא דלמה לנו לדון על החזקה כיון דלא נתגרשה עדיין כלל ואם עבר וגירש אותה ל"ש לומר בכגון דא דאוקמינן אותה אחזקת א"א דמעיקרא כיון דאפילו אם ידעינן דהיא בודאי שוטה דא"י לשמור א"ע היא מגורשת והחשש היא רק על לכתחלה ועל לכתחלה ל"ש לומר דאוקמינן אחזקת א"א דמעיקרא קודם שנתגרשה אין אנו דנין כלל על החזקה ודוק:

אולם לדעת הסוברים דאפילו עבר וגירש אינה מגורשת א"כ שוב י"ל דהוי סד"ר באיתחזק איסורא והיכי דאיתחזק איסורא אזלינן לחומרא אף בדרבנן, אולם אחר העיון נראה לי דהכא אפילו באיתחזק ל"א ספד"ר לחומרא, דל"מ לדעת הר"ש פ"ב דמקואות הנודע דכתב דטומאה דרבנן חמור לפעמים מטומאה דאורייתא דהיכי דהיא טומאה דאורייתא והס' בטבילה היא רק מדרבנן אז אמרינן ספד"ר לקולא ול"א דהוי איתחזק איסורא כיון דבין כך ובין כך ל"ה בחזקתו הראשונה דמעיקרא הי' טומאה דאורייתא ועכשיו הוא רק טמא מדרבנן משא"כ היכי דהטומאה ל"ה אלא מדרבנן והס' בטבילה היא ג"כ ספק פסול בדרבנן אז לא אמרינן ספד"ר לקולא משום דהוי איתחזק איסורא, א"כ בנ"ד בודאי ל"ש לומר דהוי איתחזק איסורא כיון דמעיקרא היתה בחזקת א"א דאורייתא וכעת אפילו אם נימא דהיא בכלל שוטה עכ"פ יצאה מחזקת א"א דאורייתא כיון דיודעת לשמור את גיטה ומחזקת א"א מה"ת לדרבנן ל"א, אולם אפילו אם נימא שלא כדעת הר"ש הנ"ל נראה לי לומר מלתא חדתא דהכא ל"ש לומר דאיתחזק איסורא, דהנה בש"ס יבמות (דף כ"ג ע"ב) איתא גבי שנים שקדשו שתי אחיות וכל אחד מהם א"י איזהו מהם קידש כו' עד מתו לזה שנים ולזה שנים כו' עד שקדמו שנים וחלצו לא ייבמו השנים אלא אחד חולץ וא' מייבם תנא שילא ואפילו שנים כהנים וחד מינייהו חלוצה נסיב אין מוציאין מידם מה טעמא חלוצה דרבנן היא וס' חלוצה לא גזרו רבנן עיי"ש, והנה חזות קשה לי דדעת הרשב"א ז"ל דבשני חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ונפלו לשני קדירות של היתר אחת לתוך זו ואחת לתוך זו שתיהן אסורות אפילו אם הם של שני ב"א כיון דבודאי איכא איסור בתוך קדירה חדא, א"כ מה יענה הרשב"א להך סוגיין דאמרינן הכא דאפילו שנים כהנים אם קדמו וכנסו א"מ מידם דהא הכא ג"כ חד מינייהו קנסיב חלוצה בודאי א"כ לדעת הרשב"א הי' לן לומר דאם כנסו מוציאין מידם דדמי ממש לשני קדירות של שני ב"א ונפלו לתוכם חתיכה אחת של היתר ואחת של איסור דשניהם אסורות לדעת הרשב"א והטור אפילו אם באו לשאול בזאח"ז והיא תימה רבתא לכאורה:

אמנם אחר העיון נראה לי לתרץ זאת בטוטו"ד דכבר נודע מ"ש המהרשד"ם והמבי"ט והשבו"י דכהני דידן אין כופין אותן לגרש אם נשאו חלוצה כיון דאין מוחזקין בודאי לכהנים א"כ הוי גט מעושה שלא כדין, וגלל כן נראה לי דאע"ג דבשתי קדירות של היתר ונפלו בתוכם שני חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור שניהם אסורות והוי כחוכא ואטלולא להתיר שניהם, מ"מ הכא אם קדמו וכנסו אין מוציאין אע"ג דחד מנייהו קנסיב חלוצה בודאי כיון דקיי"ל דאין מעשין אלא לפסולות ואל"כ הוי גט מעושה שלא כדין ופסול הגט א"כ איך נימא לכוף שניהם להוציא דכשם דחד מינייהו ודאי חלוצה נסיב כמו כן י"ל להיפך דחד מנייהו בודאי לאו חלוצה נסיב א"כ הוי גט מעושה שלא כדין דפסול מה"ת א"כ עדיף טפי למישרי איסור חליצה דל"ה רק מדרבנן מלמישרי גט מעושה שהוא איסור דאורייתא, ועפי"ז נראה לי דהכא ל"ש לומר כיון דאיתחזק איסורא אמרינן סד"ר לחומרא, דהנה הכו"פ הקשה על הש"ך דהעלה דבאיתחזק איסורא אף בדרבנן לחומרא מהא דאתרוג אינו נוטל בשביעי בה"ש, וכתב הר"ן הטעם דהוי ספדר"ל אע"ג דאיתחזק בהך חיובא, וכתב החוו"ד דאין ראי' משם כלל דהתם היינו טעמא כיון דנטילת לולב הוי איסור דרבנן ולא דחינן איסור דרבנן מקמי ספיקא כמו"ש הרשב"א והר"ן בטעמו של דבר מ"ש נוטל לולב בח' מספק משום דלא דחינן טלטול דרבנן מקמי ספיקא:

ולפי"ז נראה דאפילו אם נימא דמוקמינן אותה על חזקת א"א דמעיקרא ונחזיק אותה כשוטה מספק ולומר דאינה מגורשת מ"מ אם תינשא לאחר בודאי לא נכוף אותו להוציא כיון דבאמת ל"ה רק ספד"ר כיון דיודעת לשמור את גיטה רק דהוי איתחזק איסורא באיסור דרבנן והיכי דאיכא איסורא אם נחמיר בזה וחומרא דאתי לידי קולא היא ל"א ספד"ר לחומרא אפילו באיתחזק איסורא דלא דחינן איסור מקמי ספיקא, ומהאי טעמא אינו נוטל האתרוג בה"ש דשביעי, א"כ הכ"נ איך נוכל לומר דכופין אותו להוציא אע"ג דהוי ספד"ר באיתחזק איסורא הא חומרא דאתי לידי קולא דעי"ז יהי' החשש דגט מעושה שלא כדין דהוא פסול מה"ת, ובודאי דחינן הס' איסור דרבנן מקמי ספק גט מעושה דהיא דאורייתא וכיון דאם עברה ונשאית לאחר בודאי אין כופין אותו להוציא א"כ אף לכתחלה תוכל להנשא בגט זה כיון דהוי ספד"ר ול"ש לומר דאוקמינן אותה על חזקת א"א דמעיקרא כיון דע"כ ל"ה בחזקת א"א דמעיקרא, דמעיקרא אם עברה ונשאית לאיש אחר היינו כופין אותו להוציאה מביתו וכעת אם תנשא לאחר אין כופין אותו להוציא א"כ ל"ש לומר דאוקמינן אותה על חזקה דמעיקרא דבין כך ובין כך ל"ה כמעיקרא כיון דבדיעבד אם נשאת אין כופין אותו להוציא ולכך אף לכתחלה ל"ש לומר דמוקמינן

אותה אחזקה דמעיקרא, ודוק היטב בזה כי דבר מושכל הוא מאוד למבין [עיין בשו"ת רע"א סי' קכ"א מ"ש בצ"ע אם לדמות להא דיבמות (ל"ו) בכל עריות דרבנן בפלוגתת הפוסקים שאם נשאת ל"ת ובנידון זה בשו"ת תפ"צ ועט"ח סי' י"ז] ע"כ דעתי ג"כ מסכמת לדברי כבודו שתוכל לקבל ג"פ:

והנני ידידו דו"ש באהבה הכותב מתוך אפיסת הטרדה ויחוג חג הבע"ל בדיצה וביתרון הכשר יעקב ווייזנפעלד.

סימן קפב

הנני נוטה כנהר שלום אל כבוד ידנ"פ הרב הה"ג חו"ב איש אשכולות כש"ת מו"ה יהושע פאליק זאב נ"י אבד"ק פאלטשען יצ"ו:

השיגה ידי נכון ספרו היקר מעייני הישועה אשר שלח לי לדורון ועיינתי בו וראיתי כי המה דברים נעימים ערבים לקוראיהם. וע"ד שאלתו אשר דרש מאתי אודות הבכורים אשר מכר הטבח אם מותר הכהן לקבל המעות, ועיקר ספיקו של כת"ה היא דאולי אין חייב לשלם המעות לכהן אף לצי"ש כיון דהוי חליפי איה"נ ואסורים למחליף עצמו והכהן הוי הבעלים א"כ הוי הוא המחליף עצמו או נימא כיון שלקחו הכהן מישראל הוי הכהן כאחר, כתו"ד:

תשובה. לדעתי בודאי חייב לתת לכהן המעות לצי"ש, דהנה בש"ס ע"ז בפ' השוכר אמרינן דנכרי שניסך חמרא דישראל מותר לישראל לקבל הדמים מהעכו"ם דאינו נוטל רק דמי היזקו, וכתב הרא"ה מובא דבריו בב"י בה' יי"נ דאפילו אם נסכו בשוגג אע"ג דפטור מדי"א מ"מ כיון דמחויב לצי"ש א"כ כשהעכו"ם נותן לו דמי היין אף שהנכרי נותן לו בעד היין מ"מ הוא אינו מקבל רק דמי היזקו, א"כ חזינן דאפילו ביי"נ דקיי"ל דתופס את דמיו מ"מ היכי דמחויב העכו"ם לשלם לישראל אפילו רק לצי"ש מותר לישראל לקבל הדמים משום דרק דמי היזקו קיבל, א"כ מכ"ש בנ"ד דל"ה אפי' חליפי איה"נ כ"כ כיון דדעת הרמב"ם ז"ל בה"ב דבזה"ז מותר למכור תם חי בין לעכו"ם ובין לישראל א"כ בודאי מחויב המוכר לשלם לכהן המעות לצי"ש דאפי' אם נימא דהדמים שקבל המוכר הוי חאיה"נ מ"מ הכהן מותר לקבל מעות מן המוכר דלא יהי' גרע מאילו לא נטל המוכר מעות מן הנכרי מ"מ מחויב לשלם לכהן לצי"ש מטעם מזיק מתנות כהונה ובכה"ג שרי למישקל הדמים אפילו ביי"נ כמו"ש הרא"ה הנ"ל וז"ב מאוד:

אולם באמת י"ל דבמכר המתנות יהי' חייב לשלם אף בדי"א דאע"ג דמבואר להדיא בש"ע דמכר מת"כ אינו מחויב לשלם רק לצי"ש אולי מיירי כשלא נטל הדמים אבל

כשנטל הדמים יהי' חייב לשלם אף בדי"א משום דקמשתרשי לי' וכמבואר בש"ס חולין מי שאנס המלך גורנו ונטל בחובו דחייב לשלם בדיני אדם משום דקמשתרשי לי', אולם בקצוה"ח בסי' ק"ז מבואר שם דעתו דאפילו היכי דנטל הדמים אפיה"כ פטור בדי"א כמו"ש הר"ן בחולין משום דהפקיעו אותם ממצותם אם צבען ומכרם א"כ אפילו בנטל דמים אינו חייב רק לשלם לצי"ש וכיון דאינו חייב רק לצי"ש ובזה הוא חייב אפילו לא נטל הדמים כלל דמזיק מת"כ אפילו לא נטל דמים חייב לצי"ש א"כ בודאי מותר הכהן לקבל הדמים דלא שקיל המעות שקיבל המוכר רק דמי היזקו וז"ב מאוד:

ובדבר אשר כתב כ"ת דבכור ששחטו בחוץ יהי' מותר כיון דבתחילת השחיטה יוצא לחולין דבכור בע"מ א"צ פדיון וש"ח ל"ה למ"ד דאינו לשחיטה אלא לבסוף לדעתי אדרבא למ"ד דאינו לשחיטה אלא לבסוף ל"ה בע"מ רק אחר שחיטה כיון דבידו לגמור השחיטה בפנים ויהי' כשר, ואנכי כבר כתבתי בתשובה אחת דאדרבא למ"ד דישנו לשחיטה מתחילה ועד סוף וכן קיי"ל אז הוי הבכור בע"מ מתחילת השחיטה, ומטעם זה חידשתי דש"ח בבכור אינו אסור באכילה מה"ת רק משום מטיל מום בקדשים אבל למ"ד אינו לשחיטה אלא לבסוף ל"ה בע"מ רק בסוף השחיטה ואז ל"ה בע"מ להתיר על ידו כמו"ש התוס' בב"ק (דף ע"ו) דמום שלאח"ש ל"ה מום עיש"ה ודוק, ומ"ש כ"ת נ"י על דעת הפוסקים דאם אין רבים מסכימים מט"א ל"ה רוב מהא דשוחט וניתז על הדלעת דשם מבואר דהוי רוב אפילו אם המסכימים שלא מט"א תמה אני עליו הלא המהרי"ק בעצמו הערה כן, ועיין בג"פ בסי' קכ"ב שהאריך בזה:

ובדבר קו' המ"ל על הרמב"ם דפסק דהמוכר עולתו ואת שלמיו לא עשה ולא כלום ופסק כריה"ג דק"ק ממון בעלים, לדעתי נראה לתרץ, דהנה לכאורה קשה אהא דקאמר בש"ס פסחים (דף פ"ט) דאביי אמר דליכא לאוקמי האי ברייתא כר"י דהא תנא בה המוכר עולתו ואת שלמיו לא עשה ולא כלום, דילמא אתיא שפיר כר"י ואפיה"כ המוכר עולתו ואת שלמיו לא עשה כלום דניהו דבשר הוי ממון בעלים מ"מ הדם והאימורין המה ממון גבוה וא"כ איך יכול להתכפר בקרבן זה כיון דהדם והאימורים אינו שלו והוא ממון גבוה ואפיה"כ הממנה אחרים על פסחו מעות שבידו חולין דמחלל את המעות על הבשר בלבד ועל הבשר בלבד יכול לחלל כיון דהבשר הוא ממון בעלים, ואע"ג דכוונתו הי' לצאת בזה. ידי פסחו מ"מ יכול להבליע דמי האימורים והדם בהבשר ועל הבשר שפיר יכול לחלל וכדאיתא בש"ס סוכה סו"פ לולב הגזול דמבליע דמי אתרוג בלולב ועל הפסח שפיר יכול למנות אע"ג שהקדישו מכבר כמו"ש התוס' שמה בד"ה וזה וע"ד כן מקדישו שיצאו כל מי שימנה עליו:

[כאן חסר]

סימן קפג

ב"ה יום ה' לסדר זאת חקת התורה תרל"ג הרימלוב.
שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי חכם ושלם כש"ת מו"ה ליבלי נ"י מו"ץ לעדת זאלישטשיק:
בזו הרגע השגתי לנכון מכתבו עם שאלתו ונועם פלפולו ע"ד הדו"ד שראובן מכר י"ש שקנה מהאדון לשמעון ואח"כ מכר שמעון הי"ש ללוי ולוי ביקש שראובן יתן לו שלום צעטיל בכתב דייטש וראובן לא רצה ונתן לו רק אחר החתימה אויס פאלגשיין וכעת הוזל הי"ש מאוד וכעת ברצון לוי לחזור אחר שהי' דשלבל"ע יען כי בעת שמכר לו לא הי' אף התבואה בעולם, כי מבואר זאת בשו"ת מהר"מ אלשיך שאם הפרידאקט הי' בעולם הוי דשבל"ע, והביא ראי' מהא דאיתא בב"מ פא"נ מחוסר שתים פוסק כו' ופוסקין על הביצים של יוצר, אבל הכא שאף הפרדוקט לא הי' בעולם ע"כ ברצון לוי לחזור מהמקח, ופלפל כבודו בטוב טעם בענין סטומתא אי מועיל בדשלב"ל, ושאל אותי בעצה איך חו"ד נוטה בדבר הזה והנני למלאות רצונו להיות עט ממהר להשיבו כי ירט הדרך לנגדי כעת ואני עומד כעת חד כרעא אארעא וחד כרעא אעגלה:
תשובה. לדעתי הדבר ברור שסטומתא לא עדיף מקנין גמור וכ"מ דלא מהני קנין גמור משום דהוי דשלבל"ע לא מהני גם קנין סטומתא, ולדעתי אין סתירה לזה מהשו"ת הרא"ש דשם שפיר מהני אף דהוא דשלבל"ע כיון דלא משכחת בי' קנין כראוי כלל דהמכס והאוראנדי הוא תמיד דשלבל"ע מש"ה התקינו שיהי' קונה מטעם מנהג והי' דינו כאלו התחייב א"ע ובחיוב מהני דשלבל"ע, משא"כ בדבר שמשכחת בי' קנין כשיהי' בעולם שפיר ל"מ בי' קנין הסוחרים ג"כ עד שלבל"ע, ואין דנין אפשר משא"א, וכה"ג איתא ביבמות פ' החולץ (דף מ"ו) לענין דאינו גר עד שימול ויטבול ולא יליף מאמהות דשם א"א סגי בטבילה, וכ"כ התוס' ביבמות (דף מ"ז) ד"ה מטבילין דאף דבעינן מילה קודם הטבילה אפ"ה אמרי' מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה דשם לא הי' אפשר למולו קודם הטבילה, וה"נ בדשלבל"ע היכי דהוא תמיד בתמידות דשלבל"ע תיקנו דיועיל קנין סטומתא מטעם מנהג משא"כ בדבר דמשכחת בי' קנין כשיבא לעולם לא תיקנו קנין קודם שבא לעולם וז"ב מאוד לכל יודעי דת ודין:
ועוד נ"ל דאף אי נימא דמהני קנין סטומתא בדשלבל"ע אף בכה"ג י"ל דבנ"ד לא קנה לוי הי"ש כיון דהתנה ראובן שלא יתחייב באחריות הי"ש וכן בודאי כשמכר לשמעון

לא מכר לו רק הזכות שיש לו אצל האדון וכן הוא מנהג הסוחרים שמוכרין זה לזה הקונטראקט, ואף אם מכר לשמעון באחריות מ"מ לוי לא קנה הי"ש רק מכח מעמשרל ונתחייב ראובן ליתן הי"ש לשמעון מכבר וכעת מתחייב א"ע ליתן הי"ש ללוי או מכח סטומתא ואפי' אי נימא דסטומתא מהני בדשלבל"ע בודאי לא נוכל לומר דהקנין חל על גוף החפץ דזה דבר שא"א דהאיך יחול הקנין על דבר דליתא בעולם אך המנהג דיחול החיוב אקרקפתא דגברא וז"ב כשמש, א"כ בנ"ד ל"מ הקנין סטומתא דהנה המהרי"ט סי' פ"א חידש לן דהמחייב א"ע בדשלבל"ע בעינן שיקבל עליו אחריות דאם לא קיבל עליו אחריות על מה יחול החיוב ובזה תי' על הקו' שהק' לו א' אהא דיכיר דאף בדשלבל"ע יש לו מיגו דאי בעי מחייב א"ע דחיוב מהני בדשלבל"ע יעוש"ה והק' מהא דמנחות בע"מ שאקריבנה בבית חוניו דנעשה כאומר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה ועי' בקצוה"ח סי' ר"ג שהק' דאמאי לא הק' מהא דאמרי' בר"ה (דף ד') דמשכח"ל באומר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה, ותי' דשם שפיר החיוב דמחייב א"ע להביאה להפרישה רק אחר הפרשה מתנה שלא יתחייב באחריותה שיביאנה לעזרה יעוש"ה, ולפ"ז בנ"ד דאינו חייב באחריות שיתן לו האדון רק אם האדון ירצה יתן לו ועל גוף הדבר אינו חל הקנין כיון דהוא דשלבל"ע רק בתורת חיוב מהני הסטומתא וכיון דלא מתחייב באחריות הבאה מן האדון כלל בזה בודאי הוי קנין דברים, ודוק היטב כי נכון הוא מאוד, אך ידעתי היטב שזו הוא שקשה בד"מ להוציא סך כזה, ע"כ יראה בחכמתו לבצע ביניהם לאופן שיהי' יאות לשניהם:

והנני בזה ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח כותב בנחיצה רבה.

אולם דעת לנבון נקל אם בעת שמכר ללוי הי' בעולם שפיר קנה לוי כיון שראובן קנה הי"ש דבדיניהם קנה אף דשלבל"ע, אך מסתמא כשמכר ללוי לא הי' ג"כ בעולם דאל"כ לא הי' מסתפק כבודו כלל, אבל בין כך ובין כך הנכון שראובן עכ"פ לא יטול ריוח מי"ש הזה, [והכא שאין מקבל ע"ע שום חיוב רק שהאדון יתן לו, א"כ הוי ממש כמו בהא דיכיר דל"מ חיוב שיתן לו הבן שבזה אף להנה"מ שם לא מהני]:

סימן קפד

כ"ה מוצש"ק כ"ח שבט תרמ"ב לפ"ק הרימלוב.

להנ"ל.

בזו הרגע הגיעני מכתבו היקר ויאמין לי כבודו כי בעת הזאת הקיפוני חבילי שאילות למכביר עד שכמעט אין לי פנאי לקרותם אך לאשר כבודו כתב לי כי שאלה נחוצה היא

כי נזדמן לה זיווג ושמא יקדימנה לכן פניתי מהמון טרדותי להשיבו על אתר כי יפה אמר בשריותא דהך איתתא ודי מטעמים שלו להתירה, אך יען שאין בה"מ בלא חידוש, הנני בזה להוסיף נופך להיתרא עפ"י קו' הב"ש בסי' י"ז בס"ק פ"ד דהק' לדעת המחמירים בס' תוך ג"י אם מת, ממ"ש בתשו' מהר"מ מינץ אם א"י אימת מת קרובו אמרי' דמת בקרוב משום דאוקמינן אותו בחזקת חי ולמה לא אמרי' גם כאן דנהרג בתוך ג"י, ותי' הב"ש דכאן איירי דראובן הלך מכאן וא"י היכן הוא אז אוקמינן לראובן בחזקת חי ומת זה אע"פ שנראה להם שהוא ראובן אמרי' שהוא מת קודם ג"י ונשתנה והוא איש אחר אשר לא ידעינן אותו ול"ש לומר דאוקמי אותו על חזקתו:

והנה כבר נודע דדברי הב"ש אלו משוללי הבנה המה דמה חזקת חיים יש לראובן יותר מהאיש הנמצא אדרבא אני אומר תן לאותו אדם יהי' מי שיהי' חזקת חיים דעכ"פ חי הי' מקודם, אולם הנו"ב בתשובותיו הסביר לנו ד' הב"ש עפ"מ דאמרי' במס' טהרות הובא בריש נדה בנגע בא' בלילה וא"י אם הוא חי או מת והשכים ומצאו מת ר"מ מטהר וחכמים מטמאין ומודים חכמים שאם ראו אותו בערב שהוא חי שהוא טהור, וגם שם לכאו' ק' מה בין אם ראוהו חי מבערב או לא אטו אם לא ראינוהו מקודם לא ידעינן שהי' חי פעם א', אולם באמת ניחא לפימ"ש התוס' בחולין דחזקה שלא נתבררה ל"ה חזקה כלל ולכך שפיר יש לחלק אם ראינוהו חי מערב הי' החזקת חיים חזקה מבוררת ולכך יש לנו לאוקמי אותו בחזקת חי אבל בלא ראינוהו חי מערב כלל אף שידעינן שפ"א הי' חי קודם שמת הרי חזקת חיים שלו לא הי' נתברר לנו מעולם, וזה היא כונת הב"ש דבשלמא ראובן דהי' ידעינן אותו וראינוהו בחיים חיותו שפיר י"ל דאוקמינן אותו על חזקת חי אבל גבי איש אחר דלא ראינוהו ולא הי' מכירין אותו מעולם אף שבודאי פ"א הי' חי הוי חזקה שלא נתבררה אפי' שעה א' דלא נודע עד עתה שראוהו שמת ידעינן שפ"א הי' חי והוי חזקה שלא נתבררה דלה"ת, כן תורף ד' הנו"ב בכונת הב"ש:

ולפי"ז נ"ל מלתא חדתא דבנ"ד שהי' מכירין אותו בבגדיו רק דאיכא חשש שאלה שמא ראובן שהלך מכאן השאיל הבגדים שלו לאיש הזה הנמצא עתה לפנינו מת א"כ מעתה גם החזקת חיים של האחר הוי חזקה שנתבררה דבשעה שהלך ראובן מכאן הי' חי האיש האחר כיון דחיישי' דראובן השאיל לו הבגדים שלו לאחר שהלך מכאן ולא השאיל הבגדים שלו למת רק לחי וכיון דגם חזקת חיים של האיש הנמצא הוי ג"כ חזקה מבוררת א"כ שוב תיהדר קו' הטו"ז והב"ש לדוכתי' דדמי להא דתשו' מהר"מ דאם א"י אם מת קרובו אמרי' רזה קרוב שמת משום דאוקמינן אותו בח"ח, וה"נ אמרי' דמת בודאי תוך ג"י כיון דגם ח"ח של השני הוי חזקה שנתבררה דבשעה שהשאיל לו הבגדים בודאי הי'

חי והוא ברור ונכון מאוד בסברא ישרה, וגם לפי דמבואר ברשב"א סוף יבמות דחששא דתפח לאחר ג"י אינו רק חששא דרבנן ועי' תשו' נו"ב תשו' מ"ח שהאריך בזה שמהר"מ ג"כ סובר בתשו' מיימוני דאינו רק חששא דרבנן וא"כ י"ל דכבר נודע מ"ש כולם דמפני מה חיישינן לשאלה אמאי ל"א חזקה מה שיש ביד האדם היא שלו, ותי' משום דאיכא חזקת א"א נגד החזקה. והנה כבר נודע מד' הר"ש במקואות דהיכי דכבר נפל חשש אי' דאורייתא ל"ש לאוקמי אחזקה אף מדרבנן משום דעכ"פ יצא מחזקה מה"ת, וא"כ ה"נ בנ"ד כיון דיצאה מחזקת א"א מה"ת דחששא דתפח אינו רק חששא דרבנן וכיון דנפל החזקת א"א א"כ ממילא ל"ח לשאלה משום דאמרי' חזקה מה שיש ביד האדם היא שלו דהא ליכא השתא חזקת א"א המתנגדת לזה, לכן גם דעתי מסכמת בהיתרא דהך אתתא ומסתמא ישאל ג"כ עוד בעצת רב גדול מפורסם בנד"ז כו', ומגודל טרדותי אשר יקיפוני ככוסלא לאוגיא מוכרח אנכי לקצר:

והנני בזה ידידו דו"ש באהבה שוחר הצלחתו בלונ"ח.

סימן קפה

ב"ה יום ב' כ"א שבט תרמ"ג לפ"ק הרימלוב יע"א.

להנ"ל

יקרתו הגיעני נכון בזו הרגע ואנכי מוטרד מאוד כעת לרגל עסקי, עכ"ז הנני למלאות רצונו להשיבו על אתר מפני הכבוד. הנה בדבר הג"פ שרצה מעלתו לפסול עפ"ד מהרש"ל אשר הובא בס' נ"ש דבאונס הידוע לכל ד"ה מודים שאינו מועיל ביטול מודעה, לדעתי אין זה דבר ברור די"ל דבגט גם מהרש"ל מודה דאין לחלק בזה דהנה מבואר בב"ח חו"מ סי' ר"ה דאפי' לדעת הר"ה דל"מ ביטול מודעה אם הי' אונס על הביטול היינו דוקא בד"מ אבל בגט דמבואר בערכין (כ"א:) בהדיא דמהני הביטול ואפי' אם הי' אונס על הביטול דשאני גט דהוי כגט מעושה בישראל דהוא כשר וגם נ"ל דמצינו דגם לענין אומדנא דמוכח דמהני בד"מ כמבואר בתוס' ובכמה ראשונים בכמ"ד, ואפ"ה כ' המ"ב בתשו' ע"ו דבגיטין ל"מ אפי' אומדנא דמוכח עיי"ש והובא דבריו בתשו' מהרמ"ל הידוע וכן ה"נ לענין ביטול המודעה באונס י"ל בין ד"מ לגיטין:

ובאמת חל עלינו להבין ד' המ"ב דבאמת מש"ס ב"ב מוכח להיפך, דאי' בב"ב (דף מ') אי דגיטא ומתנתא גילוי מלתא בעלמא היא א"כ מוכח להדיא דבגט סגי בג"ד כמו במתנה ואיך כ' המ"ב להיפך דאפי' אומדנא דמוכח דמועיל בד"מ לא יועיל גבי גט, אולם באמת כבר, התעורר בזה הב"ח דהא קי"ל כאביי דג"ד בגיטא לאו מלתא ואיך קאמר בש"ס ב"ב

דס"ל דבגיטא ומתנתא בגי"מ בעלמא סגי ותי' הב"ח דג"ד קודם הכתיבה שפיר מלתא היא וכעין זה כ' בס' מכתב מאלי' דהא דאמרי' ג"ד בגיטא לאו מלתא היא היינו דוקא ג"ד בביטול הגט אבל אם אעיקרא דמלתא כשצוה לכתוב הגט או כשנתנו לאשה איכא ג"ד דלא מגרשה אלא ע"ד כן בכה"ג ג"ד בגיטא מלתא היא, אולם בב"י בסי' קל"ד הביא ד' הרמב"ן והרשב"ץ שם נראה בעליל דג"ד בגיטא ל"מ אפי' קודם המעשה וצ"ל הטעם לדבריהם עפמ"ש התוס' בר"פ השולח דחכמים עשאוהו כדברים שבלב ואע"ג דמדאו' ל"ה גיטא אפקעינהו רבנן לקידושין מיני' עיי"ש וכדמצינו לענין אונס דאם הוא שכיח ול"ש קיי"ל דאין אונס בגיטין אע"ג דמדינא הוי אונס תיקנו חכמים דלא יועיל משום צניעות ומשום פריצות וזה בודאי הטעם של המ"ב דאינו מועיל בגיטין אפי' אומדנא דמוכח משום דלאו כ"ע ידעו הך אומדנא ואיכא חשש קלקול וכדאי' בש"ס גיטין גבי גיטו כמתנתו דקיי"ל דאם עמד אינו חוזר משום דשמא יאמרו דיש גט לאח"מ ואפקעינהו רבנן כו' כמבואר בב"ש וכבר אמרתי בזה לתרץ ד' הרמב"ם בנותן ב' פרוטות לאשה בא' התקדשי לי עכשיו ובא' לאחר שאגרשך, הנודע, ואכ"מ, [עיין לעיל סי' מ"א] ומה"ט נ"ל דבגיטין אפי' אם היא אונס הגלוי כיון דלאו כ"ע ידעי לחלק בזה בין אונס לאונס אם נימא דבאונס הגלוי ל"מ ביטול מודעה נפיק מיני' תקלה ולכך אפי' באונס הגלוי מהני ביטול המודעה, אך אעפי"כ אין ברצוני לתקוע א"ע בדבר הלכה זו כי לאו מלתא זוטרתא היא אי' א"א, לכן ידי מסולקת מזה:

ואודות המקוה יפה כ' כבודו דאין שום חשש בד' המערער כלל משום דדעת הרמב"ם דלית לי' גוד אחית דגבי ניצוק וקטפרס דקיי"ל דאינו חיבור הק' המרדכי בשבועות מובא דבריו בב"י דאיך אנו טובלין בנהר הלא קטפרס היא ותי' דהא דאמרי' דקטפרס אינו חיבור היינו למעלה מן הקטפרס אבל למטה ש"ד, ואע"ג דהב"י כ' שם דאין זה עולה לפסק הלכה דאנן קיי"ל כחכמים דאין טובלין אלא באמצעית אבל באיכא טופח ע"מ להטפיח ובפרט ביש במים כשפ"ה כ"ע מודו דהוי חיבור, ועי' בתוס' גיטין (דף ט"ז) ד"ה הניצוק בסה"ד דכ' דדוקא לר"י סגי בטופח ע"מ להטפיח אבל לרבנן צריך כקליפת השום ברוחב ב' אצבעות, וגם תימה אקרא על כבודו נ"י מדוע לא הביא ד' הט"ז בסי' ר"א בס"ק מ"ז, דכ' דלענין שאוב גם הרמב"ם מודה דאמרי' גוד אחית. [מצוין בגליון, ומבואר זאת להדיא בב"י בסי' ר"א בשם הראב"ד בבעה"נ עיי"ש דלענין שאוב גם ר"י מודה ולכאו' נעלם זאת מרבינו הטו"ז ז"ל], ואם הי' חשש משום גוד אחית בנ"ד אפי' למאן דסובר גוד אחית הי' לנו לחוש בנ"ד דהכא הוי גוד אסיק דהא תחת השולים הוי מקוה כשרה והוא טובל למעלה מן השולים, אך בנ"ד ל"ש לגוא"ח או לגוא"ס כלל דהא בקרקע שוה דל"ש

גוא"ח כ' התוס' בגיטין שם דאפי' ר"י מודה דטופח עמלה"ט ל"ה חיבור ובעי כקליפת השום הרי להדיא דקרקע שוה עוד גרע לענין טופח ממלה"ט דבקרקע שוה ל"ה חיבור וא"כ האיך נוכל לרבנן יהי' להיפך מר"י דלר"י בקרקע שוה טופח עמלה"ט ל"ה חיבור והיכי דשייך למימר גוא"ח שפיר הוי חיבור טופח עמ"ל ולרבנן יהי' להיפך דבקרקע שוה מהני עירוב כשפ"ה והיכי דשייך למימר גוא"ח ל"מ כשפ"ה, ע"כ הדבר פשוט דאין שום חשש בזה ובכמה מקומות נהגו לעשות המקואות כן והוא ברור ופשוט:

הכ"ד ידידו דו"ש הטוב באהבה ובלונ"ח:

סימן קפו

ב"ה יום ב' א' אדר תרח"ם לפ"ק הרימלוב.

להנ"ל

בזו הרגע הגיעני מכתבו לנכון והנני עט ממהר להשיבו בקצרה, כי מוטרד גדול אנכי להשיב על חבילות שאילות נחוצות להלכה, והיא ע"ד שאלה הראשונה לדעתי נראה ברור דאם נקלף הדיו מעל הקלף ממקצת רוחב גג אות אך הדיו עומד ומדובק בשאר האות ברוחב הגג אלא שתלוי ועומד על הקלף בודאי הוא פסול דכיון דבעינן שיכתוב על הקלף ואם הוא תלוי ועומד על הקלף אין זה על הקלף והיא בסברא ברור מאוד, אך מצינו ראי' ברורה לזה מהא דאי' בש"ס זבחים (דף י"ט ע"א) בעי רבא נכנסה לו רוח בבגדו מהו על בשרו בעינן וליכא או דילמא דרך לבישה בכך עיישי"ה והכא בנ"ד בודאי אין זה על הקלף כיון דתלוי ועומד ומלבד זה הוא פסול אם נקלף מעל הקלף כיון דבעינן שיהי' הדיו דבר המתקיים ועי' בג"פ סי' קכ"ה לענין דיו גסה שהוא פסול שביום או יומים מכח גסות הדיו נושרים וקופצים האותיות והכא בודאי אם לא יתקן בודאי יתקלקל לגמרי וינשר הדין לגמרי מעל הקלף וא"כ הוא פסול משום שאינו מתקיים:

אך לענין אם מועיל תיקון נראה לדעתי דמהני דכיון דאפי' ביודי"ן שאינן נוגעין באלפי"ן מהני תיקון כיון דלא נראה להדיא, ומכשכ"ה דלא נראה לעין כל דנחסר מאומה בודאי מהני תיקון בתפילין ול"ה שלכס"ד, וז"ב:

ובדבר הבר אווזות החדשים שצוארן ארוך אמת שאנכי התרתי אותם כיון דהשינוי שלהם אינו רק בזה שצוארן ארוך ל"ה מין אחר כדאי' בב"ק (דף נ"ה) אילימא משום דהאי אריך קועי' והאי זוטר קועי' אלא מעתה כו' א"כ חזינן להדיא דמשום דאריך קועי' ל"ה משונה ול"ה כלאים ובפרט דדעת הפלתי לסמוך על סי' דכף רגלו רחב ול"ב מסורת,

ובנ"ד בודאי יש לסמוך על הפלתי כיון דאין שום שינוי בהם משאר בר אווזות רק במה שצוארן ארוך ובזה מבואר להדיא בש"ס ב"ק דל"ה כלאים והוי מין א':
והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח.

סימן קפז

ב"ה כ"ד אדר תרמ"ב הרימלוב.
שוי"ר לכבוד גיסי יקירי רחימא דנפשאי הרב החריף ובקי ירו"ש כש"ת מו"ה יצחק ראפאפארט נ"י [הוא הרב הגאון אבד"ק אסטראווי ז"ל]:
ע"ד אשר נתעוררת מגדול א' למצא בבבלי מה שהובא בירושלמי דתבואה שלא הביאה שליש כשזורעין אותה אינה מצמיח, הנה זה נזכר בירושלמי בכמה מקומות במעשרות ובחלה והביאו התוס' ר"ה (י"ב) ד"ה תבואה, ולכאו' שיש ללמוד זה ג"כ בש"ס עירובין (כ"ח.) בהא דס"ל לרב דמערבין בחזיז ומברכין עליו בפ"א ומקשה ובבל הוי רובא דעלמא והתניא הפול והשעורה והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו אצל כל אדם לפיכך זרען חייב וירקן פטור וחזיז הוא שחת שלא הביאה שליש ועיין באו"ח סי' ר"ד ומג"א סק"ז ומדמקשה אהא דמערבין בחזיז מהא דזרען חייב וירקן פטור יש למשמע דחזיז אין בו זרע שיוכל לצמוח כשזורעין אותו, אבל מפורש בש"ס בבלי סנהדרין (ס"ט.) א"ל יש לו ואינו מוליד כתבואה שלא הביאה שליש דמי ופירש"י שאם אתה זורעה אינה מצמחת:
והנה בירושלמי שם מבואר דפחות משליש א"ח בחלה וא"י בי' י"ח מצה וא"ח עלי' משום חדש, ולענין אם תרם מפירות שלא הביאו שליש יש סתירה בירושלמי דברפ"ט דתרומות איתא הדא אמרה הפריש מפירות שלא הביאו שליש אין תרומתו תרומה ולא קדשו ובפ"ק דתרומות ה"ג אמר דאם תרם תרומתו תרומה וכבר העיר בזה הכ"מ פ"ה דתרומות ה"ט ואמנם גם בירושלמי חלה פ"ד ה"ב מוכח דאפי' בדיעבד אין תרומתו תרומה דאיתא שם ר"ע מדמי לה לפירות שלא נגמרו מלאכתן דבדיעבד תרומתו תרומה ורבנן מדמי לפירות שלא הביאו שליש א"כ מבואר דאפי' בדיעבד אין תרומתו תרומה עיי"ש:
ובזה עלה ברעיוני עתה בפי' דברי הירושלמי פ"א דר"ה סוף ה"א זאת אומרת מעשר בהמה לא עשה אותה כחנט ולא כשליש אין תאמר כשליש נתנו כל הנולדים עד עשרים ושנים בו ודחק הק"ע דכשליש היינו שעת גמרן דאז הם חזו להקרבה והנה אין ענין כלל זל"ז דכשליש הפירות אין ראויין לאכילה והכא משנולדו הם ראויין לאכילה אם כלו חדשיו, אבל לדעתי הכוונה דכמו דשם אזלינן בתר שליש אם הביאו שליש בשנה אחת

משום דקודם הבאת שליש לא חזו לתרומה כלל ואפי' אם הפריש אין תרומתו תרומה והכ"נ כיון דקודם שמנה ימים ל"ח להקרבה ג"כ לא יצטרפו כמו לענין מעשר דאזלינן בתר זמן דחזי דחל עליו שם מעשר אם הפריש והכ"נ ניזול בתר זמן דחזי להקרבה והוא ברור מאוד ומזה ג"כ ראי' דאף בדיעבד אין תרומתו תרומה:

[מבהמ"ח. כפי המפורסם בגליל ורשה שבעת שהי' כאאמו"ר הגאון רשכב"ה זצלה"ה בביאלא על חתונת גיסו השואל הרה"ג מאסטראווי רעשה התבל מגודל בקיאותו ובעת הזאת שהרב הגאון ר' חיים ברלין שהי' חתן גביר מביאלא לא הי' בעיר ובשובו לביתו שמע מהגה"ק מסאכטשוב זצ"ל שהי' גיסו של הרה"ג מאסטראווי שהפליג מאוד בשבח בקיאותו ענה הג' רח"ב ז"ל שאלמלי הי' כאן הי' שואלו הבקיאות הנ"ל וע"ז נסבה תשובה הנ"ל]:

סימן קפח

ב"ה יום ב' ל' למב"י תר"ג לפ"ק.

לגיסי הנ"ל.

אתמול בלילה בבואי לביתי מצאתי מכתבך הנעים וראיתי מה שבתשובתך הטלת מומין בחידושי בני יקירי החריף כמר נחום שיחי' ומה שכתבת דבמת ציבור הוי ר"ה, תאמין לי כי בני שיחי' הרגיש בעצמו בחסרון הזה אך עכ"ז יש לברך עליו בורא נפשות "וחסרונן" ולא רציתי להשחית דבריו כי רך בשנים הוא ודבריו בהשכל ודעת אף עם המומין כי לא לענין הלכה ולהורות אמר:

ובדבר אשר רצית לסתור דבריו בישוב קו' התוס' פסחים ע' דאי בשבת היכי שרי להטביל כלים דבירושלים קודם שנפרצו בה פרצות לא שייך שמא יעבירנו וכתבת דא"כ יהי' מותר לקרות המגלה בשבת בירושלים, בזה הצדק עם בני שיחי' ודבר חכמה אמר בזה ועיין במ"פ לירושלמי פ"ד דר"ה ד"ה במקדש שתי' בסתירת דברי פירש"י שכתב דאפי' בירושלים לא הי' תוקעין וכתב ג"כ אהא דעוד הי' ירושלים יתירה על יבנה בעודה בבנינה, והרי בעודה בבנינה לא הי' תוקעין כלל בירושלים, ותי' דכוונת רש"י במה שכתב בעודה בבנינה היינו קודם שנפרצו בה פרצות דאז הי' תוקעין בשבת בירושלים דהוי גזרה לגזרה ותראה שבני יחי' כוון בשכלו להגאון הזה והיא הערה נפלאה לעול ימים כזה בר ט"ו שנין וראה מה שכתב ח"ת לגיסך הגאון שליט"א בענין בעלים מפגלים והיא הערה נפלאה מאוד:

הכ"ד גיסך הדוש"ה בלונפ"ח יעקב ווידענפעלד

סימן קפט

להחריף ומופלג כ' חיים נ"י אבערדאם.

ע"ד קו' המפורסמת בשם הגרע"א ז"ל בפסחים (כ"ב) בהא דלא תאכלו א' אי' אכילה וא' אי' הנאה במשמע והרי אמה"ח כו' ומשני שאני אמה"ח דאיתקש לדם, וקשה דאיך ס"ד דאמה"ח אסור בהנאה א"כ למ"ד בהמה בחי' לאברים עומדת תהי' אסורה בעבודה ולמ"ל קרא דלא תחרוש בשור וחמור:

הנ"ל לתרץ דהנה בגמ' שם בפסחים מקשה ג"כ והרי חדש דתנן קוצר לשחת ומאכיל לבהמה ומשני שאני התם דאמר קרא קצירכם שלכם יהא ובתוס' הקשו דקצירכם אינו מיותר דאיצטריך לכדדרשינן במנחות ולא קציר מצוה, אבל הנה בירושלמי מתרץ על הקו' והרי חדש דשאני חדש שקבע הכתוב זמן והיינו כיון דל"ה איסור עולם דהעומר מתירו ובאיסור לזמן לא יתכן שיהי' אסור בהנאה [ואפשר דגם הש"ס דילן דמשני קצירכם שלכם יהא דקרא אינו מיותר כקו' התוס' רק הכוונה דהוא גילוי מלתא דשלכם יהא משום דהוי רק איסור לזמן כסברת הירושלמי] ולכאו' תקשי לפי"ז מאי מקשה הש"ס לעיל והרי אמה"ח כו' הרי אמה"ח ג"כ יש לו היתר בשחיטה והוי כמו חדש דמקרי איסור לזמן ע"י שהעומר מתיר, רק דבאמת ניחא דאמה"ח שכבר תלשו מן הבהמה מחיים הרי אין לו עוד היתר בשחיטה, ולפי"ז מתורץ היטב קו' הגרע"א ז"ל דהא תינח באמה"ח שתלש אבל לגבי בהמה בחי' לחרוש בה פשיטא דליכא איסור הנאה דהא אמה"ח מחיים יש לו היתר בשחיטה והוי כחדש שיש לו היתר ע"י העומר והוא נחמד:

הבאת קו' הבר"א בחולין (י"א) ור"מ היכי אכיל בשרא דלמא במקום נקב קשחיט הרי לפי"ד המל"מ דבלאו שאין לוקין עליו גם ר"מ ל"ח למיעוטא א"כ מאי מקשה הגמ' דלמא ס"ל לר"מ כריה"ג דלאו דנבלה הוי להנל"ע ואין לוקין עליו וא"כ גם ר"מ ל"ח למיעוטא באי' נבילה:

נ"ל ע"פ שהק' באו"ח לפסחים בהא דזבחים (ע') ואכל לא תאכלהו יבא אי' נבלה ויחול על אי' חלב דלריה"ג דנבלה הוי להנל"ע למאי נפ"מ כתבה תורה דיבא אי' נבלה ויחול אאי' חלב להתוס' ב"מ ס"א דהיכי שאין לוקין לא לעבור עליו בב' לאוין, וי"ל דבש"ס מעילה ט"ו אמרי' כל הנבלות מצטרפות זע"ז אמר רב ל"ש אלא לענין טומאה אבל לאכילה לא ולוי אמר אף לאכילה מצטרפין סבר אחע"א ולפי"ז מיושב דנפ"מ כגון שאכל חצי זית נבלה וחצי זית חלב והו"א דלא לחייב כלל דאאחע"א קמ"ל קרא דחל אי' נבלה, אאי' חלב והוי אי' אחד:

ולפי"ז מיושב קו' הבר"א דהא ר"מ ס"ל בע"ז ס"ו דכל אי' שבתורה מצטרפין א"כ לדידי' אין נפ"מ לענין צירוף דאפי' אם אאחע"א וגבי תרי איסורי מצטרפין וא"כ מדגלי קרא ואכל לא תאכלהו דיבא אי' נבלה ויחול אאי' חלב לדידי' נפ"מ רק למלקות וא"כ ע"כ דלית לי' לר"מ דנבלה יהי' להנל"ע, וזה דרך פלפול:

אבל באמת הקו' מעיקרא ליתא דבחולין (ק"א) בגה"נ של נבלה ר"מ מחייב שתים מפורש דס"ל לר"מ דלוקין אלאו דנבלה:

דו"ש יעקב ווייזנפעלד.

סימן קצ

ב"ה יום ה' ד' מנ"א תרמ"ט לפ"ק הרימלוב יצ"ו:

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף המופלג וכו' כש"ת מו"ה ארי' ליב בערנפעלד נ"י ראבד"ק זאלישטשוק.

בזו הרגע הגיעני מכתבו וקראתי את פלפולו הנעים. והנה כבר יצא הדבר בהיתר מרבנים אחרים בפרט כי לא דבר חמור הוא, אך תמי' לי מדוע לא הביא כבודו ד' תשו' הר"ן תשו' מ"ז דכ' דכיון שכל העדים מסכימים שלא הי' למשה אלא אח א' אע"פ שזה אמר שהי' שמו אברהם ואלו אומרים שהי' שמו שמואל אין זו הכחשה פוסלת עיי"ש והיא דמי לנ"ד, ועי' בב"י חו"מ סי' ל"א שהביא בשם המישרים דאם אינם מכחישים זא"ז רק במקצת עדות ובקצת אינם מכחישים נתקיים אותו קצת עיי"ש וכן אי' בש"ס ב"ב פ"ח ה"ב נהי דאיתכחיש בשני חזקה באבהתי לא איתכחיש ובתשו' בית יעקב חולק על המשרים מד' הר"ן פ"ב דכתובות גבי ע"א אומר נתגרשה דהק' הר"ן שם דהא עדות מוכחשת היא א"כ מוכח דלא כהמישרים אולם השער משפט כ' דל"ק כלל דד' המישרים אינם רק בשתי כתי עדים דאז אמרי' דזו באה בפ"ע ומעידה משא"כ בע"א וע"א המכחישין זא"ז במקצת א"כ אף בדבר שאין מכחישין זא"ז לא מהימנו דהוי כע"א מכת זו וע"א מכת זו דבטלה דהא עדות אינו מועיל אלא בצירוף שניהם וחד מינייהו הוא פסול עיישי"ה א"כ התינח בד"מ דבעינן ב' עדים אבל בע"א דאפי' ע"א כשר א"כ שוב דמי לב' כתי עדים, ועי' בנו"ב דהק' על הב"ש דכ' להכשיר בע"א בהכחשה בחקירות מד' הירו' יבמות דאפי' בב' כתי עדים פסול בהכחשה בחקירות א"כ שפיר שרירין וקיימין ד' המישרים דבזה המקצת שאינם מכחישים זא"ז היא קיימת ודוק:

בזו הרגע הגיעני מכתבו והנני להשיבו שנית למלאות רצונו היקר אכפול עוד הפעם כי גם לדעתי הדבר ברור להתירא ומ"ש במכתבי הראשון להתיר בזה עפ"ד המישרים

והשע"מ נכון מאוד ומה"ט יש להתיר בנ"ד כיון דלטבות אחרת אוקמינן כ"א בחזכ"ש ולמאי דאיתכחיש איתכחש ולמאי דלא איתכחש לא איתכחש א"כ ה"נ כיון דאין דנין עתה רק על העדות שאמר העד שהוא מטשארטקאב ואין אנו דנין על העדות שאמרה האשה ששם אשתו ראשונה הי' פיגא דאין לנו נ"מ בזה, הלכך אוקמינן העד שאמר שהוא מטשארמקאב על חז"כ ובודאי קושטא קאמר ובפרט דדעת הכנה"ג בח"מ סי' כ"ח דכל היכי דבשעה שאמר העד ל"ה תועלת בעדותם אע"ג דאח"כ נצמח תועלת בעדותם יכול לחזור ולהעיד ואין בזה משום חוזר ומגיד, א"כ ה"נ כיון דבשעה שאמרה האשה ששם אשתו ראשונה הי' פיגא ל"ה שום תועלת בעדותה אע"ג דאח"כ ע"י אמירתה הוכחש העד שאמר שהוא מטשארטקאב מ"מ בשעת אמירתה אין שום תועלת בעדותה ויכולה לחזור א"כ אין שום ממש כלל בעדותה ושפיר מהימן העד שאמר שהוא מטשארטקאב לכן גם לדעתי האשה זו מותרת להנשא בלי חשש כלל:

הכ"ד ידידו דוש"ה בלונ"ח.

סימן קצא

בעזה"י יום ה' ט' שבט תר"ן הרימלוב.

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי חו"ש כש"ת מו"ה ארי' ליב בערנפעלד נ"י מו"צ בק' זאלישטשיק יצ"ו:

בזו הרגע הגיעני יקרת מכתבו והנני עט ממהר להשיבו כרצונו היקר. ע"ד אשר דרש לחו"ד במלוה ע"פ דאינה נגבית אלא בא' מג' דרכים מהו הדין אם א' מהיורשים הודה שאביהם נשאר חייב לא' מנה ושאר היורשים אינם יודעים מזה אם מחויב אותו שהודה לשלם למלוה כל חובו מחלק ירושתו או לא ומקור הס' שלו היא דכיון דכל נכסי הלוה משועבדים לבע"ח אפי' על מטלטלין בזה"ז דהוי כמו אנשי דקמחיניא ומה"ט דעת הש"ך בסי' ק"ז דאפי' מכרו היורשים מטלטלין גובה הבע"ח מהדמים משום מזיק שעבודו של חבירו א"כ הוי כשנים שלוי דיכול לגבות כל חובו מאיזה שירצה, א"כ ה"נ בנ"ד כיון דא' מן היורשים הודה שמגיע לו מאביהם מנה יכול לגבות כל חובו מחלק ירושתו כיון דחלק ירושתו עולה יותר משיעור חובו כן תורף דבריו:

לכאורה בחכמה ובהשכל הערה בדבר הזה ובהשקפה ראשונה נראה כדבריו דיכול לגבות כל חובו מאותו שהודה כיון דהנכסים של אביהם הם ערבים לו א"כ יכול ליפרע מאיזה מהן שירצה אפי' היכי דיכול ליפרע משניהם כמבואר בסי' קל"ב דלד' הרמב"ם יכול ליפרע מאיזה מהן שירצה אפי' היכי דיכול ליפרע משניהן וראיית הרמב"ם כ'

המ"מ דהיא מהא דאחים שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של א' מהם דכיון דבאחים יכול לתבוע מאיזה מהם שירצה ונכסי דבר נש הם ערבים, א"כ ה"ה בב' ערבים יכול לתבוע מאיזה מהם שירצה דלא ס"ל להרמב"ם כדעת התוס' דהא דבא בע"ח ונטל חלקו של א' מהם איירי בעשאו אפותיקי א"כ חזינן דאחים דינם כב' ערבים ע"כ אפי' לדעת החולקין על הרמב"ם וס"ל דאם יכול ליפרע משניהן לא נפרע מא' מהן וס"ל כדעת התוס' דמיירי באפותיקי אבל אם אין להשני לשלם לכ"ע גובה מא' הכל א"כ בנ"ד א"י להפרע משאר היורשין כיון דהם אינם יודעים א"כ הדין נותן דיגבה כל חובו מאותו שהודה כמו בב' ערבים אולם מד' התוס' ב"ב (דקכ"ד) ד"ה ואם מוכח דא"י ליפרע מא' מן האחים אפי' היכי דא"י ליפרע מן השני דכ' שם אהא דאמרי' התם אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי דנ"מ אם היורשים קטנים יכול לומר הבכור איני נוטל פי שנים וישאר הקרקע לפני היורשים א"כ מיירי שם דשאר היורשים הם קטנים והבכור הוא גדול ואפ"ה אמרי' שם יצא עליהם שט"ח בכור נותן פי שנים ואמאי לא יטול כל חובו מהבכור כיון דשאר היורשים הם קטנים וא"י לגבות מהם א"כ מוכח מד' התוס' דאפי' היכי דא"י ליפרע משאר היורשים א"י לגבות מא' הכל ועי' בתומים סי' קל"ב סק"ב שג"כ הערה בזה:

אולם לאחר העיון נ"ל דבאמת לאחר שחלקו א"צ לשלם רק חלקו אע"ג דדמי לב' ערבים וא"י ליפרע משאר היורשים דהנה לכאו' ק' אהא דקיי"ל דמע"פ נגבית מן היורשים אפי' לאחר שחלקו הא קיי"ל אחין שחלקו לקוחות הן ומע"פ אינה נגבית מלקוחות ובבכורות בפ' יש בכור אמרי' להדיא דר"מ ור"י פליגי אי אחים שחלקו כלקוחות הן לכך אין מע"פ נגבית מהן ועי' ט"ז סי' ק"ג לענין שומא הדרא ביורש דמחלק הרמ"א בין יורש א' לב' יורשים משום דאחין שחלקו לקוחות הן, וכ' הט"ז שם דל"א אחין שחלקו לקוחות הן אלא לענין החלוקים שביניהם עצמן אבל לגבי אינש אחרינא לא, אבל תמוהין הן מש"ס בכורות דלעיל דאמרי' דמשום דאחים שחלקו לקוחות הן מש"ה אין מע"פ נגבית מהן א"כ ק' באמת מע"פ האיך היא נגבית מן היורשים לאחר שחלקו, ואחר החיפוש מצאתי קו' זו באו"ת ומזה ה"ר קיי"ל כדעת הפוס' דש"ד א"כ מן הדין מע"פ נגבית מן הלקוחות רק דחסו חכמים על תקנת לקוחות הואיל ולי"ל קלא א"כ התינח בלקוחות דעלמא אבל באחין שחלקו אין לחוש לפסידת יתמי דאכלי לאו דידהו כו' לכך מע"פ נגבית מהן, ולפ"ז י"ל מלתא חדתא דבנ"ד א"י ליפרע מאותו שהודה הכל לאחר שחלקו אפי' לד' הרמב"ם דהך דבא בע"ח ונטל א' מהם מיירי אפי' בלא אפותיקי ויכול לגבות מאיזה שירצה וכדאי' בירו' פ' מי שהי' נשוי מובא בנמק"י ב"ב דבין ב' שטרות יוצאין על שדה א' בין שטר א' יוצא על ב' שדות איזה מהן שירצה ב"ד להחליט מחליטין מ"מ היכי דא"י

לגבות מן השני א"י לגבות מא' מהן לאחר שחלקו אע"ג דבב' ערבים לדעת החולקין על הרמב"ם אמרי' להיפך דביכול לגבות מכ"א מהן אינו גובה מא' מהן הכל ובא"י לגבות מן השני גובה מא' הכל הכא בנ"ד גרע בא"י לגבות מן השני כיון דקיי"ל דאחין שחלקו לקוחות הן משום דאין ברירה ויכול להיות דהוחלפו החלקים א"כ י"ל דהחלק של שאר היורשים שלא הודו בא לאותו שהודה א"כ א"י לגבות הכל מאותו שהודה דיכול לומר לו קאתינא מכח גברא דלא מצית אשתעויי דינא בהדי' כדאי' בש"ס בכורות (ד' י"ב) גבי הלוקח טבלים ממורחין מן העכו"ם דמעשרן והן שלו משום דא"ל קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעויא דינא בהדי' וה"נ מצי למימר היורש שהודה אנכי קניתי את חלק היורשים שלא הודו ומהם לא מצית לגבות א"כ גם אני כמוהם דגם קודם שחלקנו ל"ה בידך לגבות רק מחלקי ואם חלקי ל"ה עולה כדי חובך ל"ה בידך לגבות מחלקם א"כ כעת שקניתי את חלקם גם ממני אין בידך לגבות לכך איני מחויב רק לפי חלקי ובפרט במע"פ דאינה נגבית מן הלקוחות והא דנגבית מן היתומים לאחר שחלקו היא משום דליכא פסידא דיתמי דאכלי לאו דידהו כו' כמ"ש התומים א"כ התינח כשאינו משלם רק לפי חלקו אבל אם נימא דצריך לשלם הכל זה בודאי חשיב פסידא דלמה ישלם הוא בעד כל היורשים א"כ דינו כלקוחות דעלמא דאין מע"פ נגבית מהן, אולם אפי' במלוה בשטר הדבר ברור לדעתי דא"י לגבות מא' הכל לאחר שחלקו דיכול לומר אתינא מכח גברא כו', ודוק היטב כי הוא עצה עמוקה ונפלאה:

והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח:

סימן קצב

שלום לגיסי יקירי יד"נ הרב החריף ובקי פרי תואר מו"ה מאיר יחי' [הוא הרב הגאון ראבד"ק קראקא ז"ל]:

יקרתך הגיעני, ע"ד אשר הקשית לשאול על ארי החי הגאון שג"א ז"ל שחידש דלמאן דלית לי' איסור כולל ואין האיסורים חלו זע"ז רק כשבאו בב"א חלו שניהם כאחד, והקשה התוס' רי"ד בקידושין (הגאון ז"ל חידש זה מעצמו) דהא דקיי"ל כשאבזא"ז אינו בב"א ואיך יחלו האיסורים כשבאו בב"א, ותירץ כיון דהי מנייהו מפקת ע"כ בע"כ חלו שני האיסורים יחד, ולפי"ז רק כשאיסורים שקולים חלו שניהם כאחד מחמת הי מניהו מפקת אבל אם אחד איסור חמור או מוסיף אינו חל רק איסור החמור או המוסיף, דבזה שפיר הדרינן לכללן דכל שבאח"ז אינו בב"א ולא אמרינן הי מנייהו מפקת דאיסור חמור או המוסיף יחול תמיד אף בזאח"ז על איסור הקל ממנו, ומה מתקו דברי הגאון ז"ל ואתה

תמהת שנעלם ממנו ש"ס מפורש במנחות (כ"ד) בעי רבא עשרון שחלקו ונטמא אחד מהן כו' מהו מי אמרינן שבע לה טומאה או לא ופשט לי' אביי מדתנן מודה רבי יוסי בשני סדינין המקופלין ומונחין זע"ז וישב זב עליהן שהעליון טמא מדרס והתחתון טמא מדרס ומגע מדרס ואמאי לימא שבע לי' טומאה ודחי התם בב"א הכא בזה אחר זה וכיון דהוי בב"א לא אמרינן שבע לה טומאה וא"כ לדברי הגאון ש"א דבכאן כיון דטומאת מדרס חמירא ממגע מדרס נימא כל שאינו בזאח"ז אינו בב"א ולא יחול רק טומאת מדרס ומאי מדחי לי':

תשובה. קושייתך עצומה מאוד ומה שנ"ל להעמיד דברי מאורינו הגאון שאג"א ז"ל ונקדים פלוגתת רש"י ותוס' ב"ק (ס"ו) דא"ל רבא ולטעמיך הא דתניא משכבו ולא הגזול כו' ופירש"י להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אה"ט, והתוס' הק' ממתני' דטהרות פ"ז הגנבים שנכנסו לבית המשכבות והמושבות טהורים ואם יש עמהם עכו"ם או אשה הכל טמא כי שמא נדה היא ועכו"ם כזב לכל דבריו משמע שמטמא משכב שאינו שלו כו' עיי"ש:

והנה רבינו הרמב"ם ז"ל בפכ"ד מה' כלים כתב וז"ל אין אדם מטמא משכב שאינו שלו שנאמר משכבו כו' אם לא שנגע ברגלו ערום עיי"ש, ואין הבנה לדברי רבינו דאם אין אדם אוסר דשא"ש מאי מהני אם נגע ברגלו והכ"מ דחק א"ע דלא נתמעט מקרא רק טומאת מדרס אבל לא מגע מדרס, אבל פשטות דברי רבינו ז"ל משמע דמיירי בטומאת מדרס רק דהתנה תנאי אחד דיגע ברגלו, ועוד מה יענה רבינו ז"ל למשנה מפורשת גבי גנבים שנכנסו לבית דמשמע שמטמא משכב ומושב שאינו שלו, ונ"ל בהבנת דברי קדשו של רבינו ז"ל אשר דבריו מיוסדים על אדני פז יעמוד והתבונן בזה, דהנה הרמב"ן ז"ל במלחמותיו בע"ז הסביר לנו דבעכו"ם שעבד ע"ז של ישראל יועיל ביטול אף דע"ז של ישראל אין לה ביטול הוא כיון דבאמת אין אדם אוסר דשא"ש רק דעבודה שעבדה העכו"ם נחשב כמעשה ובמעשה אדם אוסר דשא"ש, הרי דע"י מעשה עבודה זו נחשבה כשלו ויוכל לאסרה הוי לי' ע"ז של עכו"ם ומועיל ביטול, והנה רבותינו בעלי התוס' בשבת (נ"ח) ד"ה אע"פ שחיברו כו' תירצו הא דאמרינן גבי כפה שנתנתו לספר טהור מן המדרס אעפ"י שלא עשתה שום שינוי מעשה כיון דנאסר בהנאה ע"י כן חשוב כשינוי מעשה ודבר גדול הערו לנו רבותינו דכיון דנאסר בהנאה עי"ז אין לך שינוי גדול מזה וסברא זו תתכן גם לטומאה דהיכי שנטמא במדרס חשיב שינוי מעשה, ומעתה אני אומר כיון דלא נתמעט ממשכבו דאין אדם אוסר דשא"ש רק בטומאת מדרס אבל לא ממגע מדרס אם נגע הזב ברגלו על דבר שאינו שלו כיון דנטמא מחמת מגע מדרס אין לך שינוי

גדול מזה כדברי התוס' וממילא הוי לי' מעשה גדולה כיון דע"י נגיעתו נטמא החפץ וע"י מעשה יוכל לאסור דבר שאינו שלו וממילא נאסר החפץ אף בטומאת מדרס דע"י שנאסר החפץ מחמת מגע מדרס הוי לי' שינוי מעשה וע"י מעשה אדם אוסר דבר שאינו שלו דע"י מעשה נחשב כשלו כמו שביאר לנו הרמב"ן ז"ל, והענין הגדול הזה חידש לנו רבינו הרמב"ם ז"ל במתק לשונו שכתב אין אדם אוסר דבר שאינו שלו שנאמר משכבו אם לא שנגע ברגליו דאז ע"י שנטמא החפץ מחמת מגע מדרס אין לך שינוי ומעשה גדול מזה וע"י מעשה אדם אוסר דבר שאינו שלו וממילא נטמא אף מחמת טומאת מדרס, ועפ"ז מפרש רבינו ז"ל גם המשנה דטהרות גבי גנבים שנכנסו לבית דאם יש עמהם עכו"ם או אשה חיישינן דלמא נגעו ברגלם וכיון דנטמא החפץ מחמת מגע מדרס ממילא נטמא אף מחמת טומאת מדרס, ומה עמקו דברי רבינו ז"ל כפתור ופרח:

ולפ"ז שפיר מתורץ קושיתך דלדברי השאג"א בב' סדינין המקופלין אף דהוי בב"א נאמר דרק טומאת מדרס חלה ולא טומאת מגע, ולהאמור ניחא דהכא מיירי שהסדינין אינם של הזב א"כ טומאת מדרס לא חל כ"א ע"י טומאת מגע דקני לי' במעשה ולפי"ז ע"כ אתה מוכרח לומר דחל גם מגע דמדרס בלא מגע א"י לחול, ודוק היטב:

גיסך דוש"ה:

סימן קצג

שוכט"ס לכבוד ב"א יקירי האברך החריף ובקי כו' מו"ה אברהם אליעזר מרגליות נ"י:

ע"ד הערתך בריש נדה גבי הי' בודק את החבית להיות מפריש תרומה ואח"כ נמצא חומץ כו' משום דאיכא למימר העמד טבל על חזקתו, דלפי"ד הר"ש פ"ב דמקואות דהיכי דמתחלה הי' חזק"א מה"ת ועתה הוא רק דרבנן לש"ל אוקמה אחזק"א עוד והכ"נ לש"ל לאוקמי אחזקת טבל למ"ש התוס' יבמות פ"ט דמדאורייתא לכ"ע חומץ ויין מין אחד, בחכמה הערת אבל באמת לק"מ דהכא שדעתו הי' על יין ובכה"ג מדאורייתא ל"ה תרומה ושפיר איכא חזקת טבל:

ומה שהקשית על דברי רש"י בב"ק (דף י"א) אהא דקמטהרת לי' מראשון שכתבו אם תראה דמים הא בלא"ה טמאה מטומאת נדה, יפה הקשית וקושיא חמורה היא, [עיין ס"ט בזה]. ולחומר הנושא אמרתי לתרץ דהנה התוס' הקשו שם דהא הוי ס"ס דשמא מראשון ילדה ושמא ילדה זכר, וכבר אמרתי לתרץ דהנה התוס' הקשו אהא דש"מ דאין מקצת שליא בלא ולד דהיכי מיירי אי ברה"י אפי' כמה ספיקות טמא ואי ברה"ר אפי' ספק א' טהור, ואמרתי לתרץ דבספק ביאה קיי"ל דטהור אף ברה"י ואי יש מקצת שליא

בלא ולד הוי ספק ביאה, ובזה מתורץ קושית התוס' הנ"ל דאי יש מקצת שליא בלא ולד הוי ס"ס ברה"י דטמא, אולם באמת ז"א דהרמב"ם פסק באמת דאף ספק ביאה טמא, וכעת עלה על רעיוני לתרץ דבאמת מיירי ברה"ר וא"ל דהא אף ספק אחד טהור דהכא שאני דאי אין מקצת שליא בלא ולד הוי ריעותא מגופה דעכ"פ מקצת הולד יצא רק דספק היא אם יצא רוב אף דספק טומאה ברה"ר טמא וכמו שכתבו התוס' בריש נדה לענין טומאת מעל"ע יעיש"ה:

אך קושית התוס' הנ"ל אמרתי לתרץ דהנה התוס' בסוטה פ' כשם תירצו אהא דחברותי' נושאות אותה במטה דהא הוי ס"ט ברה"ר ותירצו דהא הנגיעה היא ודאי והטומאה היא ס"ט ברה"י דאותו מקום מקום סתר היא יעיש"ה, ולדעתי נראה כוונת התוס' דכל הנשים מטמאות בבית החיצון היא ואותו מקום הוי בית הסתרים כדאיתא בנדה פ' יוצא דופן (דף מ"ב) ולפי"ז שפיר מקשה דקמטהרת לי' מראשון ואף דהוי ס"ס דס"ס ברה"י טמא משא"כ לענין יש מקצת שליא בלא ולד שפיר הוכיח דאין מקצת שליא בלא ולד דשם מיירי בלידה יבשתא וכמו שכתב רש"י שם:

והנה איתא במס' אהלות מובא בבכורות דאין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה ועיין ר"ש שם כי יש שם כמה פי' בזה ומבואר דאינו מטמא בבית החיצון עד שיצא מבית החיצון וא"כ הכא בשליא שיצתה מקצתה דהוי לידה יבשתא הוי שפיר ס"ס והכא אין לומר דהוי ס"ס ברה"י דאותו מקום מקום סתר היא דהא תינח לענין דמים אבל לענין ולד דאינו מטמא קודם שיעגיל הראש כפיקעה עד שיצא מבית החיצון הוי שפיר ס"ט ברה"ר, ולפי"ז שפיר כתב רש"י דקמטהרת לי' מראשון אם תראה דמים בט"ו דבלא דמים רק מטעם טומאת לידה תהדר קושית התוס' לדוכתא דהא הוי ס"ס דלענין לידה הוי ס"ט ברה"ר ולכך פירש לענין דמים דלענין דמים לא תקשי קושיית התוס' דהוי ס"ס דלענין דמים שפיר שייך תירוץ התוס' בסוטה דאותו מקום מקום סתר היא והוי ס"ט ברה"י ותו לא מידי, ודוק היטב כי כפתור ופרח היא:

יעקב ווייזנפלד

סימן קצד

ב"ה יום ב' כ' דספירה תרמ"ט הרימלוב.

שוכט"ס לכבוד ידי"נ הרב הה"ג החריף ובקי חו"ס חוטר מגזע תרשישים כש"ת מו"ה ליבוש הורוויטץ נ"י ראבד"ק קראקא יע"א [הוא הרב הגאון אבד"ק קראקא ז"ל]:

יקרת מכתבו הגיעני היום בבואי לביתי מן הדרך ולמען כבודו הנני עט ממהר להשיבו. אודות שאלתו בדבר הגט אשר שלח לנויארק שהשליח שני ימסור הגט להאשה אולם האשה בראותה כי בושש השליח שבה לביתה והב"ד דשם לא עשה עוד שליח שלישי במקום האשה כעת שימסור הגט ליד האשה אך השליח בעצמו גילה דעתו בשולי מכתבו שברצונו שפלוני בן פלוני יהי' שליח בחריקאו ופלפל כ"ת אם יוכל שליח הראשון למסור הגט ליד האשה מחמת ספיקו של המל"מ אם יכול שליח הראשון לבטל השליח השני והאריך בזה:

תשובה. לדעתי הדבר ברור דהשליח הראשון יכול לתת הגט להאשה כמו"ש הט"ז דאפי' אם נימא דאין בכח של השליח הראשון לבטל השליח השני היינו דוקא אם נתן השליח השני הגט ליד האשה היא מגורשת אפי' אם ביטל אותו השליח הראשון קודם שיתן השליח השני הגט לידה דהבעל לא עשאו שליח רק לעשות שליח שני לתת לה הגט ולא לבטלו כדאיתא בש"ס נדרים (ד' ע"א) לשמותי' שוי' שליח למישרי לי' לא שוי' שליח אבל השליח הראשון יכול ליטול הגט מיד השליח השני ולתת להאשה דאפי' אם נימא דמשעה שמסר הגט להשליח השני כבר פסק שליחותו א"כ שוב אין לו כח לתת הגט להאשה מאחר דכבר עביד לשליחותי' וכמ"ש התוס' בסוף בכורות דהיינו טעמא דרב פפי דאחד עשר אינו קדוש ע"י שליח דמשעה שיצא העשירי עבדה לשליחותי' דעשירי מאליו קדוש מכ"מ לא גרע נ"ד מהא דכתב הרא"ש מובא בש"ע אהע"ז סי' ל"ה דאם גילה דעתו לשדכן שחפץ באשה פלונית והלך השדכן וקידשה לו בלא מינוי שליחות הרי זו מקודשת א"כ ה"נ בנ"ד כיון דהבעל עשה אותו לשליח א"כ אין לך גילוי דעת גדול מזה שברצון הבעל ששליח הראשון ימסור הגט להאשה א"כ אפי' אם נימא דבשעה שמסר הגט לשליח השני פסק שליחותי' מכ"מ יכול לתת הגט להאשה אפי' בלא שליחות כלל מאחר דגילה דעתו שברצונו שהשליח הראשון יתן הגט להאשה ועדיף עוד מדין הרא"ש גבי שדכן ודוק:

ובזה יש לדון בדברי הט"ז בסי' קמ"א ס"ק מ"ד דכתב דאם השליח בעצמו ביטל שליחותי' לא יוכל לחזור וליתן לה דאתי דיבור ומבטל דיבור ולדעתי נראה דאפי' אם ביטל השליח שליחותי' אעפ"כ יכול לחזור וליתן לה נהי דהשליחות נתבטל מכ"מ לא גרע מגילה דעתו לשדכן כיון דהבעל מינה אותו לשליח והבעל לא ביטל אותו רק השליח בעצמו ביטל השליחות אבל מצד הבעל לא נתבטל השליחות א"כ שוב יכול לתת לה מטעם זכות א"כ ה"נ בנ"ד דהשליח בעצמו ביטל שליחותי' בשעה שמסר הגט לשליח השני א"כ שוב יוכל לתת לה הגט משום זכין לאדם שלא בפניו ובזה י"ל קושי' הפי' והמגי'

של המל"מ שהקשו דהאיך מהני השליח הגט בנשתטית הא כ"מ דאיהו ל"מ עביד וכו' אולם לפי מש"כ שפיר יכול לתת לה הגט אע"ג דלא הי' מועיל השליחות משום כ"מ מ"מ יכול לתת לה הגט כשתתפקחת משום זכי' וכמדומה לי כי כבר הערה בזה הט"ג וכד הוינא טליא ראיתי זאת בספרו וכעת איננו ת"י:

אולם אחר העיון יש למישדי בזה נרגא דל"ד לשדכן דשאני התם דקידושין בעצמם הם זכי' לאדם משא"כ גירושין דגירושין בעצם ל"ה זכי' רק דהוי זכי' משום שגילה דעתו שברצונו לגרשה א"כ בזה שוב יש לחוש שמא חזר בו וכדאיתא בירושלמי הגע עצמך שצווחת להתגרש אני אומר חזרה בה ועיין באהע"ז סי' ק"מ דאפי' באומר לא מועיל גילוי דעתה שרצונה להתגרש ועיין בתוס' רי"ד דתמה על רש"י דפי' הא דמקשה בקידושין דילמא ארצויי ארצי קמי' היינו שגילה בדעתו שברצונו לקדשה דהא קידושין לאו זכי' הוא שהרי נאסר בקרובותי' וא"כ שוב דמי לגט דל"מ הגילוי דעת שלה דשמא חזרה בה ועיין בר"ן ר"פ האומר בד"ה לפיכך דבאומר התקבל גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור אפי' היכי דגליא דעתה דשמא חזרה, ועוד יש למישדי נרגא בהך היתירא לפ"מ שחידש הקצוה"ח בסי' רמ"ג דזכי' ל"ש אלא במה שזוכין לו מעלמא בדבר חדש כמו בשדכן דזוכה בהאשה או במזכה גט לאשתו דזוכה האשה בהגט אבל דבר שהוא של הבעלים ל"ש בי' זכי' אלא שליחות א"כ הכא דאין הבעל זוכה בשום דבר ע"י הגט ל"ש בי' זכי' רק שליחות א"כ אם נימא דהשליחות נתבטל שוב לא יוכל לתת לה הגט דבזה ל"ש זכי' רק שליחות:

אולם לדעתי נראה דהשליח שלישי שנעשה ע"י השליח השני שפיר הוי שליח אע"ג דלא עשאו שליח בב"ד דמידי הוא טעמא דהשליח האחרון ג"כ צריך לומר שליח ב"ד אני מבואר ברשב"א דאם אין השליח השלישי אומר שליח ב"ד אני איכא למיחש שמא השליח הראשון טעה ולא נתקיים הגט ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם ומה"ט כתב הרמב"ם דאם נתקיים הגט בחותמיו עושה שליח שלא בב"ד כמו בא"י א"כ הכא דהב"ד דק' קראקא יודעים שהשליח הראשון אמר בפני נכתב ובפני נחתם א"כ מילתא דפשיטא היא דבכה"ג עושה שליח שלא בב"ד כמו בא"י כמבואר באהע"ז בסי' קמ"א סעי' מ' דאם א"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם א"צ למנותו בפני ב"ד ועיין בבאר הגולה דכתב דהיינו בא"י או שנתקיים בחותמיו א"כ בזה מה שלא עשאו שליח בב"ד אין כאן שום חשש כלל כיון דהגט יוכל להתקיים בחותמיו אולם איכא למיחש לשיטת הרא"ש והירושלמי דשליח להולכה צריך לעשותו בפני עדים והכא לא מינה אותו בפני עדים אולם כיון דדעת הרמב"ם דשליח להולכה א"צ לעשותו בפני העדים ודעת המחבר ג"כ נראה כדעת

הרמב"ם מדהביא דעת הרא"ש בלשון הי"א כמבואר בב"ש בסי' קנ"ד ס"ק י"ז אך אפי' לדעת הרא"ש דצריך לעשותו בעדים איכא למימר דהכא מהני כאלו הי' בפני עדים, דהנה הנמוק"י ביבמות סי' פ' ד' אחין הביא פלוגתת הפוסקים אי מהני בקידושין כתב בכת"י אם נימא דדוקא בגט מהני משום דכתיב וכתב לה אבל בקידושין אין דבר שבערוה פחות משנים ויש כתבו דבגיטין ג"כ אמרינן אין דבר שבערוה פחות משנים רק דרחמנא הכשיר כת"י משום דחשוב כאלו שנים חתומים עליו א"כ בקידושין ג"כ כשר מובא בב"ש בסי' ל"ב ס"ק י"ט וא"כ למאי דקיי"ל דשליח הולכה מהני ע"י כתב ולדעת הסוברים דכת"י מהני בקידושין ג"כ דהוי כאלו שנים חתומים עליו א"כ הוי כעשאו שליח בשני עדים, מהנכון הוא שהשליח הראשון יעשה לשליח את השליח השלישי ועל אופן זה בודאי כשר בלי חשש כלל:

והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח:

סימן קצה

שלום וכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג חריף ובקי המופלג בתו"י כש"ת מו"ה יוסף לערנער אבד"ק סטידוניצא.

נועם מכתבו הגיעני ואף כי אחוז בחבילי טרדין אנכי כעת, אך לאשר ביקש ממני להשיב לו על אתר מלאתי רצונו וזה החלי, ע"ד שאלתו באחד שהי' לו בהמה מבכרת ומכרה לעכו"ם בכסף ובמשיכה ואח"כ מת העכו"ם ובנו לאשר שידע שהפרה של ישראל היא לקחה בעודה מעוברת והוליכה לישראל הבעלים הראשונים וילדה הבכור בבית ישראל ופלפל כבודו בזה להתיר די"ל דהא דקיבל הישראל הפרה הי' רק כדי להיות בטוח במעותיו ולא כדי לקנותה רק למשכנתא ואח"כ צידד כבודו לאסור כיון דהעכו"ם אינו יודע ממכירה א"כ העכו"ם סילק א"ע מהפרה וממילא זכה הישראל בתורת הפקר ובזה האריך בדין אם קידש בדבר שאינו מקפיד אשר אכמ"ל, לדעתי נראה לכאורה בהשקפה ראשונה דבנ"ד ל"ה הפקר כלל משום דהוי הפקר בטעות ודמי לעיקרא דר"ס בב"ק (דף קט"ז) דאמרינן שמה דכי אפקרי' אדעתא דארי אפקרי' ואדעתא דכ"ע לא אפקרי' וא"כ בנ"ד נמי כיון דהעכו"ם סבר שהפרה של ישראל היא א"כ ל"ה הפקר כלל כיון דהוי הפקר בטעות דאם הי' ידע דהפרה שלו היא לא הי' נותנה לישראל וכן כתבו בתוס' במנחות (דף ע"א) בד"ה ונותנם ובפסחים (דף נ"ו) דהקשו התוס' שם דאמאי מיחו בידם חכמים שהי' נותנין פאה לירק והיו מפקיעין הפאה ממעשר דהא הוי הפקר ופטור ממ"נ ותירצו דהפקר בטעות הוי כיון דאם היו יודעים שפטור לא היו נותנים עיי"ש ועיין בתוס'

ב"ב (דף קל"ח) ד"ה כאן דהקשו אהא דאמר ר"ל הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשי בה דכל הקודם בה זכה דהא הוי הפקר בטעות דאדעתא דלקבל מיני' נותנה לו ולא שיהי' הפקר לכל כמו גבי חמרא דר"ס בב"ק הנ"ל ולפימ"ש הנמ"י בסנהדרין בפ' נגמר הדין גבי מותר המת ליורשים דאמאי לא נימא דאדעתא דידי' יהבי ואדעתא דיורשים לא יהיב ותירץ דל"א הכי אלא בהפקר דאדעתא דארי' אפקרי' וכו' כיון שאינו מוציא מרשותו אבל במתנה שמוציא מרשותו דהא נותן לחבירו בודאי אדעתא שלא להחזירו לו נתן, ובאמת בענין הזה בהפקר בטעות יש לעיין בזה הרבה דהנה בש"ס כריתות (דף כ"ד) איתא דשור הנסקל שהוזמו עדיו וכן בעיר הנדחת שהוזמו עדיו כל הקודם בהם זכה ול"א דהוי הפקר בטעות ובאמת בירושלמי ב"ק פ"ד ה"ח איכא מחלוקת בזה בין ר"י ור"ל בשור הנסקל שהוזמו עדיו דר"י סובר דכל הקודם זכה ור"ל סובר דיאוש בטעות הוי אבל אנן קיי"ל כר"י דכל הקודם בה זכה אע"ג דהוי הפקר בטעות ועיין בס' קהלת יעקב להגאון מהר"י אלגזי הספרדי זצ"ל בסי' ה' אות הפקר שם באמצע שהקשה שם בפ' מרובה גבי מעשה דר"ג בטבי עבדו שהי' שמח שמחה גדולה שיצא לחירות אעפ"י שמה"ד אין יוצא לחירות דהמודה בקנם פטור מ"מ לפימ"ש הא נתייאש מיני' וקונה א"ע מהפקר וא"כ אמאי אמר לו ר"י דאין בדבריו כלום הא עכ"פ יוצא לחירות משום דנעשה הפקר ואכמ"ל, ועיין בירושלמי ב"ב בפ' מ"ש וביבמות בפ' החולץ דגר שמת החזירו הנכסים ואח"כ מת הבן או שהפילה אשתו המחזיק באחרונה זכה ובראשונה אי זכה או לא זכה פתר לן משום יאוש ועיין בקרבן העדה פ"ד דיבמות שם דפירש דכוונת הירושלמי היא דלא זכה ראשונה משום דכששמעו שיש לו בן אייאושי אייאש מיני' וזכה השני מתורת הפקר ואע"ג דהפקר בטעות היא, דאם היו יודעים שהוא נפל לא הי' החזירו הנכסים אעפי"כ הוי הפקר:

ובזה נראה לי לתרץ קו' המ"ל על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ה מהזו"מ דגר שאמרו עליו שמת ואח"כ שמעו שלא מת והחזירו הנכסים ואח"כ שמעו שהשמיעה ראשונה היתה אמת דהראשונים שהחזיקו לא זכו ותמה המ"ל עליו דאמאי לא זכו הראשונים דהא כיון ששמעו שמת תו לא הוי קנין מרופה עיי"ש, אולם באמת ניחא דברי הרמב"ם דדבריו נובעין ממקור מעין טהור מדברי הירושלמי הנ"ל דמשה"כ הראשונים לא זכו משום דנתייאשו מיני' והכ"נ כיון דשמעו אח"כ שלא מת והחזירו הנכסים אע"ג דאח"כ נתברר דהשמיעה הראשונה היתה אמת כיון דסברו שלא מת והחזירו הנכסים א"כ נתייאשו מהנכסים והפקירו אותם וזכו השניים בהנכסים מן ההפקר ותימה אקרא על בעל המ"ל אשר הי' בקי נפלא בדברי הירושלמי שלא הרגיש בזה, איברא דבנ"ד נראה לי להתיר

מטעם אחר דכיון דלא אמר בפירוש דקיבל הפרה כדי לקנותה בודאי י"ל דלא הוי כוונתו לקנותה רק למשכנתא ואע"ג דמבואר להדיא בחו"מ בסי' ק"ץ סעי"ו בהג"ה ובסי' ר"ד סעי"א בראובן שהי' חייב לשמעון מנה ואח"כ מכר לו הקרקע שמעון לראובן ונתן לו מנה ראובן לשמעון דאין יכול שמעון לומר לראובן דמנה זו אקח בחובי רך דהקרקע קנויה לראובן ואח"כ יגבה שמעון חובו והוא נובע מדברי המרדכי בסוף כתובות ועיין בתשו' שבות יעקב ח"ב תשובה קנ"ח ובשו"ת פ"מ בסי' פ"ב, אולם בנ"ד בודאי יכול לומר דלמשכון תפסו דלענין איסור אדם נאמן ע"ע כמ"ע ומהימן בעל הפרה לומר דלא הי' כוונתו רק לתפוס למשכון ועיין בשו"ת נו"ב מהדו"ק ביו"ד תשובה ס"ח דכתב להדיא דאם אמרה הכלה להחתן מאוס עלי אע"ג דלענין קנס בעינן אמתלא טובה ולא מפי' אנו חיין לפטור אותה מהקנס אבל לאחר נתינת הקנס אנו דנין רק על החרם היא נאמנת דאדם נאמן באיסורין והכ"נ בודאי מהימן בעל הפרה דכוונתו הי' לתפוס למשכון וז"ב ובפרט דמכרו אותה מתחלה להעכו"ם וא"כ כיון דלא חזר בפירוש ולא אמר דכוונתו הי' כדי לקנותה מסתמא ע"ד הראשונה לקח אותה וכדאיתא בש"ס מנחות (דף ט"ז) ובש"ס זבחים (דף מ') בנותן את הקומץ במחשבה והלבונה בשתיקה דהוי פיגול משום דכל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה ועיין בש"ס כתובות בפ' הכותב גבי קטן שהשיאו אביו וקיימה ע"מ כתובה הראשונה קיימה ולר"י אפילו תוספות כתובה יש לה ועיין בחו"מ בש"ך בסי' של"ג ובב"ש בא"ע בסוף סי' קי"א ועיין בתוס' זבחים (דף יו"ד) בד"ה ר"ל ובסנהדרין דכתבו גבי שוחט עמ"ל דמו לעכו"ם דהכא וודאי לא מימלך כיון דעביד מעשה והכ"נ כיון דעביד מעשה דמכר הפרה בודאי לא הי' כונתו לחזור מהמכירה הראשונה ותפס אותה רק למשכון וראי' לזה מהא דאיתא בנדרים (דף מ"ד) גבי הפקר שדה דמשזכה בה בין הוא ובין אחר אינו יכול לחזור והקשה הר"ן כיון דר"י סובר דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר נמצא דכי הדר זכה בה מדידי' קזכי ולא מהפקירא, ותירץ דניהו דסבר ר"י דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפיה"כ כי היכי דאי זכה בה אחר זכה מהפקירא אף הוא עצמו כי הדר יזכה בה הוי כזוכה מן הפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והכ"נ כיון דלא חזר בפירוש מהקנייי' בודאי לא חזר ממכירה ולא הי' כוונתו רק לתפוס אותה במשכון ואף שמדברי הר"ן שם נראה דבעינן שיזכה בה בפירוש מתורת הפקר כי היכי דלא נתלה בחזרה, אולם בנ"ד כיון דכל כוונתו במכירה הי' כדי להפקיע הבהמה מן הבכורה א"כ האיך נוכל לומר דחזר מהמכירה כדי שתתחייב הבהמה בבכורה אתמהה, וכדאיתא בש"ס פסחים (דף י"א) הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו מיכל קאכיל מיני' והכ"נ בודאי לא חזר מהמכירה

וכוונתו הי' רק לתפוס אותו במשכון ע"כ הדין ברור לדעתי דהבהמה פטורה מבכורה בלי חשש ופקפוק כלל:

ובדבר אשר פלפל כבודו אי מר"ג פוסל בג' לוגין הדבר פשוט הוא כיון דמועיל השקה כמו גבי מים הוא פוסל בג' לוגין כמו מים והוא ברור ופשוט, ובדבר הבועות של הריאות מעוף ידע כבודו שאני תמיד נוהג להחמיר וכן הוא דעת הגאון מהרש"ק זצ"ל אבל הגאון ר"מ טוביס מיאס זצ"ל דעתו נוטה להכשיר וטעמו כי נתהווה זאת מחמת עיפוש ולא בועות המה:

ובדברי הרמב"ם ז"ל דפסק דמים שנשתנו מראיתן מחמת עצמן פסולין לנט"י ותמה כ' והמג"א בעצמו תמה כעין זה דהא הוא כשר למקוה ומדוע יפסול לנט"י, לדעתי נראה דהרמב"ם ז"ל הוציא דין זה מהא דאמרינן בש"ס סוטה (דף ט"ו) לענין חרסי סוטה ל"ש אלא שלא נתאכמו פניו אבל אם נתאכמו פניו פסולין ומהאי טעמא דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנו ובאמת בתוס' הקשו שם מאחר דמי כיור הם ומי כיור כשרים כמו מי מקוה ומי מקוה שנשתנו מראיהן הוא כשר כדתנן במס' מקוואות דמי צבע אינם פוסלין את המקוה ועכ"פ חזינן להדיא מדברי הש"ס דמי סוטה שנשתנו מחמת עצמן ג"כ פסולין דומיא ע"י האור ולפיכך גם לנט"י פסק הרמב"ם דפסולין:

ידידו יעקב ווייזנפעלד.

סימן קצו

שלום וכט"סס לכבוד יד"נ הרב הה"ג החו"ב זך השכל חו"ש כש"ת מו"ה יהושע פאליק נ"י אבד"ק פאלטשען יע"א:

יקרתו הגיעני בפניא דמעלי שבתא בשעה שאין הלבלר יוצא בקולמוסו והגם כי מוקף אנכי בטרדות מכל צד עכ"ז פניתי להשיבו תיכף למען אהבתי אותו. ע"ד שאלתו שהאריך להוכיח דקנין על הכתובה מהני אף אם הי' בזמן מוקדם קודם הקידושין כי דעתו דעת תורה היא וכוון להלכה לאמיתו של תורה, ואף דראי' שהביא מעלת כבודו מקידושין דאמרינן בקידושין (נ') באתרא דכתבו כתובה והדר מקדשי וקשה האיך כותבין קודם הקידושין הא הוי מוקדמת אלא ע"כ במקום ההוא היו כותבין וקונין בקנין בשעת השידוכין וא"כ הרי ראי' לדבריו דקנין השידוכין מהני לגבות מזמן הקנין, כן היא תורף ראייתו, ואף כי לכאורה יפה אמר אולם לאחר העיון אין זה ראי' לדעתי די"ל דמירי אפילו בלא קנין ואפיה"כ ל"ה מוקדמת אע"ג דזמן הכתיבה היא קודם הקידושין מאחר דבמקום הזה כותבין כתובה והדר מקדשו א"כ אין ראי' מהכתובה דנתקדשה

בשעת כתיבת הכתובה דיכול להיות דקידשה אח"כ א"כ בכגון דא אינה גובה האשה הכתובה מזמן כתיבת הכתובה אך מחויבת להביא ראי' באיזה יום נתקדשה ותגבה הכתובה מזמן הקדושין אבל לא מזמן כתיבת הכתובה וכדאיתא בש"ס גיטין (בדף י"ז ב"ע) ר"י מ"ט לא אמר כר"ל קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ופירש הקונטרוס הלכך זמן כתיבת הגט ל"מ מידי דכי בעיא למיטרף בעי לאתויי סהדי מתי הגיעה גיטא לידה וכתבו בתוס' שם אע"ג דבכל שטרות א"צ להביא עדים אימת מטי השטר לידו משום דאין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו אבל גט אשה כותבין לאיש אעפ"י שאין אשתו עמו עיי"ש והכ"נ באתרא דכותבין והדר מקדשו בודאי אינה גובה האשה מזמן הכתיבה וכי רצתה למיטרף בעיא לאתויי סהדי מתי נתקדשה והוא ברור, ובלאה"כ ג"כ יש לסתור ראייתו די"ל דמיירי דהמנהג הי' לקדש באותו יום שהי' כותבין את הכתובה כמ"ש כ"ת בעצמו, ומ"ש כ"ת דא"כ למה לא ניחוש לקדושין אין זו קושיא גדולה כ"כ כיון דנהגו לכתוב הכתובה קודם הקדושין וליכא כתובה דלא רמא בה תיגרא א"כ שמא נמלך הוא מלקדשה וז"פ:

ומ"ש כ"ת אהא דאיתא בש"ס גיטין (י"ח.) דכתובה כמעשה ב"ד דמיא ונכתבת ביום ונחתמת בלילה ולשיטת התוס' אין זה רק לעיקר כתובה אבל לא לת"כ וא"כ ל"ל להא דאמרינן שם דהקול יוצא משעת כתיבה הא אפילו בלא הכתובה יכולה לגבות ממשעבדי כיון דתנאי ב"ד ואפילו ארוסה גובית ממשעבדי לדעת התוס' וא"ל דמחלה לשיעבודא קמא דאירוסין דבודאי לא מחלה אלא עד זמן הכתיבה, יפה העיר בזה כ"ת, אולם לדעתי נראה לתרץ זאת בטו"ט דניהו דבאמת לא מחלה האשה הכתובה אלא עד זמן הכתיבה מ"מ הלקוחות היו יכולין ליקח ביום החופה שדה המשועבדת לה לכתובתה אם נימא דכתיבת הכתובה בלא החתימה ל"ל קלא וא"כ יודעין היו הלקוחות דעדיין לא נכתב הכתובה דכתיבת הכתובה קלא אית לי' ואף גם זאת נודע להלקוחות דסתם חופה לביאה קיימא ובודאי יכתבו הכתובה קודם הביאה עכ"פ דקיי"ל כר"מ דאסור להשהות עם אשתו בלא כתובה וא"כ בעת כתיבת הכתובה תמחול השיעבוד שהי' לה מקודם וא"כ לא הי' להם להלקוחות להזהר מליקח השדה ביום החופה אם נימא דכתיבת הכתובה ל"ל קלא כיון דידעו הלקוחות דבלילה בעת כתיבת הכתובה תמחול השיעבוד שהי' לה מקודם ולכך צ"ל דכתיבת הכתובה לבד אית לי' קלא, ולכך נראה לי דהיינו טעמא דפירש"י דמשעת כתיבה דנכנסה לחופה חל השיעבוד לא כמ"ש על דעת כ"ת באם נכתבה ביום ונכנסה לחופה בלילה ונחתמה ג"כ בלילה דהיא פסולה דאדרבא באם נכנסה לחופה בלילה ונחתמה בלילה בודאי היא כשירה לכ"ע אפילו לרב דבזה אין

אנו צריכין לומר דמשעת כתיבה יצא קול דבלא"ה היא גובית מהלקוחות שלקחו ביום שקודם החופה כיון דלדעת כמה פוסקים ארוסה גובית ממשועבדים אף בלא כתובה כלל רק בתנאי ב"ד כמ"ש כ"ת ובזה א"ל כמ"ש דלא הי' להם להלקוחות להזהר מליקח כיון דידעו בעת הנשואין ובעת הכתיבה תמחול השיעבוד שהי' לו מקודם דדילמא לא יבא לידי נשואין כלל אע"ג דבארוסה ג"כ להנשא קיימא דכל המארס דעתו להנשא וכמ"ש התוס' בכתובות (בדף ע"ח) בד"ה סיפא עיי"ש מ"מ הי' להם לחוש דילמא ימות הבעל ולא יבא לידי נשואין כלל, אבל ביום החופה שפיר היו יכולין ליקח כיון דסתם חופה לביאה קיימא דלמיתה לזמן מועט ל"ח וכדאיתא בריש יומא (בדף ב') ועיין תוס' יבמות (דף כ"ו ע"ב) ד"ה למיתה ולכך צ"ל דמשעת כתיבת הכתובה אית לי' קלא, ודוק היטב בזה:

ובדבר אשר פלפל על קו' הפלאה ברס"י ס"ו על הרמב"ם שכתב שצריך לכתוב הכתובה קודם החופה כדי שתהא חופה ראויה לביאה דלא סמכא דעתה כ"ז שאין הכתובה בידה ובגיטין (דף י"ח) משמע שהיו רגילין לכתוב ולא לחתום קודם החופה ומאי מהני לה הכתובה שלא נחתמה, לדעתי נראה לתרץ קו' הפלאה בדרך נכון דעל רב דלא אמר להו ולא מידי על כתובתא דברי' דאיכתוב ביום ונחתמה בלילה ל"ק כלל קו' הפלאה דהא להרמב"ם צריך לכתוב הכתובה קודם החופה וכתובה בלא חתימה ל"מ מידי דמידי הוא טעמא דאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה היא משום דלא סמכא דעתה דאמרה כי תבענא לי' לדינא יאמר פרעתיך, ועיין ברש"י כתובות (דף נ"ז) ד"ה זו ומהאי טעמא במקום שאין כותבין כתובה ליכא איסורא לדור עם אשתו בלא כתובה כיון דבמקום שאין כותבין כתובה א"נ לומר פרעתיך לפיכך שפיר סמכא דעתה אפילו בלא כתובה, ולפי"ז נראה לי לרב דסובר בכתובות (דף פ"ט) דבין במקום שכותבין כתובה ובין במקום שאין כותבין גט גובה עיקר כתובה וכתובה גובה תוספות ועיין בתוס' שם בד"ה גט בסה"ד דכתבו שם דלרב אלמנה גובה עיקר בעדי מיתה אפילו אין כתובה בידה א"כ לרב מותר לדור עם אשתו בלא כתובה אפילו במקום שכותבין כתובה דליכא למימר דלא סמכא דעתה דילמא יאמר פרעתיך דלרב אפילו במקום שכותבין כתובה גובה עיקר בגט או בעדי מיתה ודוק, אמנם לשמואל דהוא מרא דשמעתתא דכתובה כמעשה ב"ד דמיא לכאורה תקשה קו' הפלאה הנ"ל דהא שמואל סובר שם בכתובות (בדף פ"ט) דבמקום שכותבין אין גובה אף העיקר בלא כתובה וא"כ שפיר לא סמכא דעתה:

אולם לאחר העיון גם לשמואל ניחא דמידי היא. טעמא דבמקום שכותבין אינו גובה העיקר לשמואל, הוא משום דיכול לומר להאשה כתבתי לך כתובה אחרת ואח"כ

תוציא אתה הכתובה ותגבה ממנו פעם שנית כנודע להמעיין שם בסוגיא והא תינח אם אין לה שום כתובה כלל אבל בנ"ד דהכתובה הי' נכתב קודם החופה אך העדים לא הספיקו לחתום אותה עד הלילה וזה שפיר הוי חופה ראוי' לביאה דהאשה תוכל לברר באנשים שהיו שמה בעת אסיפתם על הנשואין שהבעל צוה להסופר לכתוב הכתובה והכל מכירין כתב הסופר ותחזור לו הכתובה אשר לא נחתם עדיין והבעל לא יוכל לומר דכתבתי לה עוד כתובה כתוב וחתום כדינו דלשני כתובות ל"ח דמילתא דל"ש היא כמבואר ברש"י כתובות (דף פ"ח) ד"ה דמודע להו עיי"ש ושפיר תוכל האשה לגבות כתובתה אם תחזור לו הכתובה זו שעדיין לא נחתמה כיון דבנקל תוכל לברר שצוה הבעל אל הסופר לכתוב הכתובה הזו ולשני כתובות ל"ח א"כ לא יוכל הבעל לומר דילמא תוציא הכתובה ותגבה בה פעם שנית ושפיר סמכא דעתה והוי שפיר חופה ראוי' לביאה והוא ברור ונכון מאוד בסברא ישרה:

אולם לדינא יפה אמר כ"ת, דקנין קודם הקדושין ג"כ מהני ומחמת שאר ראיות שהביא, ולדעתי נראה להביא ראי' ברורה לזה דקנין קודם הקדושין ג"כ מהני מהא דאיתא בש"ס יבמות (דף קי"ג) בנשא חרשת או שוטה וכתב לה כתובה כתובתה קיימת מפני שרצה להזיק בנכסיו הרי להדיא דאפילו בשוטה דלא תיקנו רבנן קדושי נשואין כלל אפיה"כ מהני הכתובה שכתב לה כיון דרצה להזיק נכסיו א"כ מכ"ש בנשא פקחית דתבוא לכלל נשואין דמהני הכתובה שכתב לה דשיעבד א"ע בק"ס קודם הקדושין לגבות מזמן הקנין והיא ראי' ברורה, ועוד ראי' מהא דמבואר בחו"מ בסי' רמ"ה ובא"ע בסי' נ"א בשם המהרי"ו דהכותב לאשתו בשעת השידוכין לעשות לה כתובה אפילו בקנין ל"מ משום דהוי קנין אתן א"כ מוכח להדיא היכי דל"ה קנין אתן כגון דמחייב א"ע מעכשיו מהני הקנין שבעת השידוכין וזו היא ראי' שאין עלי' תשובה, ק יפה דן ויפה הורה ודברי הרב המערער בטלין אין בהם ממש:

הכ"ד ידידו דו"ש באה"ר ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן קצז

ב"ה יום א' א"ח הפסח שנת תרל"ג הרימלוב.

שוי"ר לכבוד האברך המופלג החריף ושנון מו"ה שלום באלקין בעיר רישא נ"י:

ע"ד שאלתו באחד שמכר הפרה בקנין כסף לבד וגם קנין סטומתא אם נוכל להתיר ע"י אמירה לעכו"ם להטיל מום בהבכור. תשובה, יפה דן להתיר עכ"פ הטלת מום ע"י עכו"ם כי מלבד שדעת כמה פוסקים דקנין דרבנן מהני לדאורייתא וגם שיש לומר להתיר

בזה לפמ"ש הגט פשוט דקנין דרבנן מועיל לדאורייתא להפקיע מרשות המוכר אך לא להכניס לרשות הקונה ולפי מה דאיתא בתוספתא דבהמת הפקר פטורה מן הבכורה א"כ אפילו אי נימא דקנין דרבנן ל"מ לדאורייתא עכ"פ מועיל להפקיע מרשות המוכר ובהמת הפקר פטורה מן הבכורה, עוד נ"ל להתיר בקנין סטומתא לפי שכתב הצ"צ להתיר בכור אף על אחריות אלם אף שמן הדין אינו ברשותו של עכו"ם אולם באמת דברי הצ"צ תמוהים המה דעיקר ראייתו מחולין מהא דיהיב זוזי לעכו"ם אלמא מאי אי עכו"ם אלמא הוא הא ראשיך והא הר ושם כתבו התוס' להדיא דאחריות אלם הוא רק מדרבנן ואולם לענין דידן להתיר ג"כ אמירה לעכו"ם להטיל מום שפיר מועי אחריות אלם ולא גרע קנין דרבנן מאחריות אלם ודוק:

וגם על הקנין כסף נלע"ד להתיר לכאורה לפמ"ש התוס' בבכורות גבי חלב פוטר דאיכא כנגדה חזקת הולד שאינו קדוש בבכורה בהיותו ברחם אמו יעש"ה ולפי"ז נוכל להתיר לכאורה על קנין כסף בלבד דשמא כדעת הסוברים דמעות קונה בנכרי וא"כ מספיקא הו"ל להתיר דהו"ל לאוקמי הולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה ובשלמא בכל ספק בכור דאיכא ספק אם ילדה מקודם אם לא שייך לומר דאוקי הולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה דאיכא חזקה כנגדה דאוקי הבהמה בחזקת שלא ילדה עדיין אבל הכא דאין הספק אם ילדה מכבר אם לא אך הספק הוא בהקנין אם קנה העכו"ם הבהמה אם לא הו"ל לומר דיועיל חזקת הולד להתיר אולם באמת ז"א דאיכא חזקת ממון כנגדה דבחזקת מרא קמא עומדת אולם בנ"ד שפיר יש להתיר ג"כ הספק הנ"ל דהנה הקנין סטומתא מועיל עכ"פ להפקיע מרשות הנותן דהפקר ב"ד הפקר אך להכניס לרשות הקונה לא מהני מדאורייתא וכמ"ש הג"פ א"כ בנ"ד דהוי קנין סטומתא ג"כ ועכ"פ מהני להוציא מרשותו וליכא חזקת מרא קמא שפיר מועיל הקנין כסף מטעם ספק דשמא קונה כסף בנכרי ואוקי חזקת הולד שאינו קדוש בבכורה:

ובזה עלה על רעיוני לתרץ קושי' חכם אחד שהקשה אהא דאמרינן בב"מ סימנין דאורייתא או דרבנן נ"מ לאהדורי גט אשה בסימנים ואמאי לא קאמר הנ"מ לענין מודר הנאה דמותר להחזיר לו אבידתו משום דנפשי' קא שקלו וא"כ נ"מ אי מותר להחזיר לו אבידתו בסימנים דאי סימנים דאורייתא מותר להחזיר לו בסימנין ואי סימנין דרבנן אסור להחזיר לו משום דמדאורייתא לאו דידי' הוא ולפי הנ"ל ניחא דהנה הנו"ב בתשובותיו כתב הא דאבעי' אי סימנים דאורייתא או דרבנן היינו דוקא אם איכא חזקה כנגדה גבי גט אשה איכא חזקת א"א וגבי אבידה איכא חזקת ממון אבל היכא דליכא חזקה כנגדה בודאי מועיל סימנין מדאורייתא ולפי"ז לא קשה קושי' הנ"ל דאפי' אי סימנין

דרבנן מועיל להחזיר לו אבידתו דעכ"פ יצא מרשותו מדאורייתא דעכ"פ מדרבנן מועיל להפקיע מרשות הנותן מדאורייתא דהפקר ב"ד הפקר ומחיל מועיל סימנין מדאורייתא כיון דליכא חזקת מרא קמא ודוק כי נכון [ראה במפתחות]:

אולם באמת יש למשדי ביי נרגא לפמ"ש הרמב"ן גבי צא וקדש לי אשה דא"ל דאוקי הנשים בחזקת פנויות דל"מ חזקת הבת לאמה וכעין זה איתא בהמדיר גבי רישא מנה לאבא בידך כו' וכן כתב הריטב"א גבי שליא בבית דאין לומר דאוקי הבית בחזקת טהור משום דעיקר הדבר אנו דנין על השליא לא על הבית ולא מהני חזקת הבית להשליא ולפי"ז בנ"ד כיון דאנו דנין רק על הפרה אם היא קנוי' להנכרי או לא לא מהני חזקת הולד שאינו קדוש בבכורה בהיותו ברחם אמו להאם, וגם יש להרהר בהיתר זה לפמ"ש המ"ל בה' נגעים דבספיקא דדינא לא שייך לומר אוקי אחזקה דבשביל החזקה לא ישתנה הדין, אולם באמת נוכל להתיר מטעם אחר והוא דבאמת יש ס"ס כקושי' הרי"ט אלגאזי אך דכתב דלא מהני ס"ס בזה משום דאיכא חזקה כנגדה (שאינו קדוש בבכורה) חזקת מרא קמא, והכא דלא שייך לומר דאיכא חזקת ממון כנגדה דאיכא עכ"פ קנין דרבנן ומועיל עכ"פ להפקיע מרשות הנותן וליכא חזקת ממון וממילא מועיל הס"ס ודוק, ע"כ לדעתי נראה להתיר אף בלא הטלת מום ומכש"כ ע"י הטלת מום ע"י עכו"ם בודאי הדבר ברור להתיר ודוק:

הכ"ד ידידו דוש"ה באהבה.

סימן קצח

ב"ו יום ג' מ"ח לספירה ה' תרל"ח ליצירה הרימלוב.

להנ"ל.

לתשובתו ע"ד אחד שקידש על סתם יינם אם צריך לחזור ולקדש וכ"מ פלפל בזה הרבה ויפה כוון להלכה ובדרך פלפול קצת יש לפלפל בזה דיש לומר דלא יצא חובת קידוש בזה משום מצוה הבאה בעבירה ואנן קי"ל דבמהב"ע אפי' בדיעבד לא יצא ואפילו בעבירה דרבנן כדאיתא ברש"י פסחים גבי טבל טבול מדרבנן אולם באמת המרדכי סוכה פ"ג חידש לן דהיכי דנחתך הערבה בשבת יוצא בה י"ח אע"ג דהוי מצהב"ע כיון דהוא בשוגג ומדבריו נראה להמ"ל דשוגג לא חשיב מצהב"ע ולכאורה דבריו תמוהים מש"ס דר"ה (כ"ח) בסוגי' דשופר של עולה דשם איירי בשוגג וכמש"כ התוס' שם דאמרינן התם כיון דמעל נפק לחולין ומעילה לא שייך אלא בשוגג ואפ"ה אמרינן דלא יצא משום מצהב"ע, ואין לתרץ דהיכי דיתוקן האיסור אם נימא דלא יצא י"ח אז אף בשוגג לא יצא

י"ח משום מהב"ע כמו שכתב הרשב"א ביבמות (ק"ג) לחלק בזה דאפילו למאן דל"ל מצהב"ע אפילו במזיד מ"מ היכא דיתוקן האיסור מודה דלא יצא כמו כן לדידן יש לחלק בזה בשוגג ולפי"ז בנ"ד דלא יתוקן האיסור אם נימא דלא יצא והוא בשוגג הלכך שפיר יצא י"ח, אולם אכתי עומד לנגד דברי המרדכי דברי התוס' בסוכה (ל"ה) דהקשו שם דלמה לן קרא דלא יצא במצה של טבל תיפוק לי' דהוי מהב"ע ולפי"ז נראה דהתוס' לא ס"ל כהמרדכי דבשוגג לא חשיב מצהב"ע דאי סבירא להו כהמרדכי מה הקשו למה לן קרא הלא איצטריך קרא להיכא דאכל בשוגג דלא יצא י"ח אלא ודאי ס"ל להתוס' דאף בשוגג אמרינן מצהב"ע אמנם לאחר העיון נראה לי דאפילו לדעת המרדכי קשה קושי' התוס' דכבר נודע קושי' התוס' בפסחים ובסוכה דל"ל קרא דאין יוצא במצה של טבל ת"ל דלא הוי לכם משום דיש לכהן וללוי חלק בו כמו באתרוג השותפין דאינו יוצא י"ח וכבר תרצתי קושי' זו בכמה אופנים [ראה לעיל סי' ט"ו]:

אולם כעת עלה ברעיוני לתרץ קושי' התוס' באופן נאות דהנה קי"ל בש"ס ב"ק (י"א) דאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין ולפי"ז שפיר מתורץ קושי' התוס' דבאתרוג של טבל שפיר לא יצא י"ח משום דהוי אתרוג של שותפין כיון דהוא בעינא אבל במצה שפיר יצא י"ח אף דהיא מצה של שותפין דמגו דלעסי' היא נמאסת וכמו שכתבו התוס' בכתובות (ל') ד"ה לא וא"כ הוי כשברים ובשברים קי"ל דאין שמין השברים לא לגנב ולא לגזלן והגזלן מחויב לשלם דמים מעליא והשברים הם של הגזלן וא"כ כשבלע אח"כ אותו הלעיסה שוב בלע מצה שלו ואע"ג דבשעת לעיסה לא היתה המצה שלו מה איכפת לן בזה הלא קי"ל בלע מצה יצא ולפ"ז ע"כ לא איצטרך קרא רק לאוכל במזיד דאם אכל בשוגג בלא"ה לא יצא משום דהוי כמו אתרוג השותפין כקושי' התוס' ובשוגג לא שייך לומר דמגו דלעסי' נעשה כשברים ואין שמין שברים לא לגנב ולא לגזלן דהנה התוס' שם בב"ק וכן בב"מ כתבו הא דאין שמין שברים לא לגנב ולא לגזלן משום דגנב וגזלן קנו מיד כשהוציאו מרשות בעלים אבל מזיק לא נתחייב אלא כמו שהזיק יעש"ה ולפי"ז הא תינח אם אכל הטבל במזיד אבל בשוגג דל"ש לומר דמיד כשהוציאוהו מרשות בעלים קנאו דהא לא נתכוין לקנותו כלל דהא סבר דהיא שלו והוי כעודר בנכסי הגר וקסבר שהוא שלו דלא קנה ועיין תוס' ע"ז (ז') ד"ה ר"מ וכיון דלא קנאו מקודם בהגבהה א"כ ממילא דמי השברים הם של בעלים וא"כ בשוגג בלא"ה לא יצא במצה של טבל משום דלא הוי לכם כקושי' התוס' הנ"ל וע"כ לא איצטריך קרא רק למזיד ובמזיד בלא"ה לא יצא משום מצהב"ע ולפי"ז גם בנ"ד לא הוי מצהב"ע כיון דהוי בשוגג אולם באמת בלא"ה יפה כתב בזה כיון דבשוגג אין צריך כפרה באיסור דרבנן כמ"ש הנתיבות סי' רל"ד וכבר

הקדימו התה"ד והוא מש"ס עירובין (ס"ז) דבדרבנן עבדינן עובדא והדר כו' וצ"ע ביו"ד רמ"א סוס"י קכ"ג:

וע"ד הערתו בתוס' פסחים (מ"ד) ד"ה אלא דאיך ס"ד לומר דלא אמרי' טכ"ע היכי שיש היתר לאיסורו א"כ תיקשי קרא דויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח דמעיקרא לא אכיל הרי היו יכולים לאכול מצה ע"י טכ"ע כמתני' דחלה אם י"ב טעם דגן יי"ח בפסח ואי' חדש ליכא דיש היתר לאיסורו, לכאו' שאל בחכמה, וי"ל דכבר נודע דעת הראב"ד דהא דעושה עיסה מן החטים ומן האורז אם י"ב טעם דגן יי"ח בפסח הוא דוקא אם יש כזית כא"פ ואכל כל הפרס ואע"ג דטכ"ע דאו' מ"מ לענין מצה כיון דעל טעם לחוד אינו לוקה רק איסורא בעלמא אין יוצא י"ח מצה ועיין פר"ח סי' רנ"ג שהכריע כן להלכה א"כ ל"ק קו' בכה"ג שאוכל כל הפרס בודאי אין חילוק דמה דס"ד דבנזיר ל"א טכ"ע הוא רק בטעמו ולא ממשו דוקא ודוק, ובלאה"כ אין קו' כ"כ דהא שאין יוצאין במצה של חדש אינו מבואר בתורה והוא מנביאים מויאכלו מעבור הארץ:

מה שהעיר בב"מ (נ"ז) דאין רבית להקדש דלשי' רש"י דמותר רבית ע"י שליח תיפוק לי' בהקדש דהוי ג"כ ע"י שליח דהגזבר הוא שליח דהקדש, הנה הגם שפירש"י שם ד"ה באבני דהגזבר שליח בעלמא אולם עיין בירושלמי ריש תרומות דאר"א גזבר כמאן דאנון בעלים ודלא כר"י וכן מצינו בב"ק (ל"ו) שאני ר' יוסף דיד עניים הוי לענין מעמ"ש אע"ג דמע"ש לא מהני ע"י שליח כמבואר בחו"מ סי' קכ"ו אלמא דהגזבר הוי כמו הבעלים עצמם ושפיר מתורץ קושיתו:

אני כותב בנחיצה רבה דו"ש:

סימן קצט

שלום וכט"ס לכבוד ידי"נ הרב המאוה"ג החריף ובקי זך השכל כש"ת מו"ה אברהם דרימער אבד"ק סקאלא נ"י:

יקרתו הגיעני היום נכון והנני עט ממהר להשיבו. בדבר שאלתו אודות המקוה החדשה אשר כבוד הרב המו"ץ העיר שיש לחשוש בזה משום חשש זוחלין עפ"י דברי המהרי"ט דמעיינות שלנו אין להם דין מעין בפרט שהוא סמוך לנהר, למראה עיני הי' פלפולו של הרב המו"ץ ופלפול של כ"ת, והנה בדבר אשר כבודו מחולק עם כבוד הרב המו"ץ אין ברצוני להכריע ביניכם ולא אדבר מזה מאומה, אולם לדעתי נראה בזה מילתא חדתא ובזה יפול המריבה אשר בין כבודו ובין הרב המו"ץ והיא, דלדעתי נראה דהא דמבואר בתוספתא החופר בצד הים או בצד הנהר הרי היא כמי תמציות והחופר בצד המעין כ"ז

שהם באים מחמת המעין הרי הם כמעין פסקו מלהיות מושכין הרי אלו כמי תמציות ולפי תירוץ אחרון של הכ"מ בחופר בצד הים או בצד הנהר אעפ"י שהם באים מחמת הים או מחמת הנהר הרי הם כמי תמציות כיון דנשתנה דינם ממעין לענין מי חטאת נשתנה דינם גם לענין זה נראה לי דכוונת התוספתא ה"א הרי היא כמי תמציות היינו לענין אם אין בהם מ' סאה אינם כשרים לטבול בתוכו אדם וכלים אע"ג דהם באים מן הנהר משום דבעינן מ' סאה במקום א' וליכא ול"מ חלחול הנהר וכדאיתא בש"ס חגיגה דהא כולה ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן מ' סאה וכמ"ש רש"י שם אהא דכולה ארעא חלחולי מחלחלא ומהתוספתא זו היא סתירה לדברי המרדכי בשם הראבי"ה המובא בהגהת רמ"א בסעיף נ"ב עיי"ש, והח"צ בתשובה משיג ג"כ על דברי הרמ"א אלו אבל לעולם לענין זוחלין יש לומר דשם מעין עליו ואם יש בהם מ' סאה כשרים בזוחלין כיון דבאו מן הנהר או מן הים ולענין זוחלין הימים והנהרות דינם כמעין א"כ אם הם באים מן הים או מן הנהר ג"כ מטהרין בזוחלין כיון דהמים שבבור הם באים מן הנהר ומדוע יפקע שם נהר מהמים האילו כיון דאין שם מים אחרים הנקוים רק מי הנהר או מי הים ורק אם א בהם מ' סאה אינם כשרים לטבילה משום דל"ה החלחול חיבור אבל המים בעצמן י"ל דשם מעין עליהם לטהר בזוחלין ולכל מילי, כן הי' נראה לכאורה:

אולם באמת לא נוכל לומר דלכל מילי הם כמי מעין והא דהוי כמי תמציות היא רק לענין דאינם כשרים בפחות ממ' סאה דאפילו מעין קיי"ל דאינו מטהר בכ"ש לטבילת אדם, דהנה מבואר בתוספתא דמי תמציות שלא פסקו אינם מטהרין רק את המים הטמאים אבל לטבילת כלים הם פסולים ולפי"ז בחופר בצד הנהר דאיתא בתוספתא דהן כמי תמציות שלא פסקו א"כ בודאי הם פסולים אפילו לטבילת כלים כמו מי תמציות א"כ מזה נראה בעליל דהמים בעצמן בצד הנהר אין דינם כמעין דאם היו נחשבין כמעין רק דל"ח החלחול חיבור ופסולים לטבילת אדם משום דבעינן מ' סאה במקום א' א"כ עכ"פ לכלים דלכ"ע מעין מטהר בכ"ש הוי לן לומר דכשרים ומהתוספתא נראה דאפילו לטבילת כלים הם פסולים כמו מי תמציות א"כ לכאורה י"ל דלענין זוחלין ג"כ אינן נחשבין כמעין ואינם מטהרין בזוחלין:

ובזה נתעורר לי תמי' גדולה על דברי הירושלמי בריש מוע"ק דבעי שם לענין מי תמציות שלא פסקו פרחה הכרית ולא פסקה למפרע הוא נעשה מעין או מכן ולבא ליידו מילה הטביל בו מחטין וצינוריות אין תימר למפרע נעשה מעין טהרו אין תימר מכן ולבא לא טהרו וכפי המבואר בתוספתא מובא בר"ש פ"א דמקוואות דמי תמציות שלא פסקו אינם כשרים לטבילת כלים מה מיבעי' לי' לירושלמי במחטין וצינוריות אם הטביל בהם

מקודם שנראו כעין תפוחים הלוא אפילו לאחר מכאן אינם כשרים לטבילת כלים וצע"ג, כפי הנראה דעת הירושלמי דמי תמציות שלא פסקו הם כשרים אפילו לטבילת כלים ואכ"מ להאריך בזה:

ונחזור לנ"ד דאמנם לאחר העיון נראה לדעתי דאע"ג דלטהר בכ"ש אין נחשבין כמעין מ"מ לענין זוחלין דינם כמעין וראי' לזה דהנה נודע דעת מהרי"ק מובא בב"י בארוכה ובש"ך סיק"ל, דאם הומשך מעין לבריכה ריקנית אעפ"י שהופסק המעין דין מעין עליו והא דמבואר במשנה בפ"ה דמקוואות דאם הופסק הקילוח חזר הבריכה להיות לה דין מקוה היינו דוקא בבריכה מליאה מים א"כ לדעת המהרי"ק בוודאי בחפר סמוך לנהר או לים ג"כ הם כשרים בזוחלין דלא גרע חפר סמוך לנהר או לים מהומשך המים לבריכה והפסיק הקילוח דבבריכה ריקנית הם מטהרים בזוחלין כיון שהם מי המעין וא"כ בחפר סמוך לנהר בוודאי הם מטהרין בזוחלין כיון שמי נהר והים הם וז"ב אלא אפילו לדעת הראב"ד דאפילו בבריכה ריקנית אם הופסק המעין אינו מטהר בזוחלין מ"מ בחפר סמוך לנהר או לים הם מטהרין בזוחלין וכעין זה מצינו דדעת הב"ח הוא דים הגדול אע"ג דקיי"ל דדינו כמעין לטהר בזוחלין מ"מ אינו חשוב כמעין לטהר בכ"ש והכ"נ בחפר סמוך לנהר אע"ג דאין דינו כמעין לטהר בכ"ש אבל לטהר בזוחלין חשיב כמעין ואע"ג דגבי מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובים מבואר בפ"ק דמקוואות דשוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בכ"ש ולדעת הרמב"ם אפילו במקום שלא הי' מהלך בתחלתו הוא מטהר בכ"ש ואפיה"כ אינו מטהר בזוחלין אלמא דלענין זוחלין חמור טפי מלטהר בכ"ש היינו משום דשם מיירי דהמעין הי' עומד א"כ ההמשכה באה רק ע"י מים השאובים שריבה בתוכם אבל בנ"ד בחפר סמוך לנהר או לים חמור טפי לטהר בכ"ש מלטהר בזוחלין וראי' ברירה לזה דהנה דעת הש"ך בסי' ר"א בס"ק קכ"ז דאפילו גל שנתלש מן המעין אינו מטהר בכ"ש אפילו לכלים שלא כדעת הב"ח ולא סגי במים בכ"ש אלא בגוף המעין אבל כל שנתלש ניהו דמטהר בזוחלין מ"מ לא מטהר בכ"ש כשנתלש יעיי"ש א"כ חזינן להדיא דחפר סמוך למעין עדיף מגל שנתלש מן המעין דבחפר סמוך למעין דינו כמעין אף אם לא הי' במים מ' סאה לטהר בכ"ש לכלים ולדעת הרמב"ם ז"ל אפילו לטבילת אדם וגל שנתלש מן המעין אינו מטהר בכ"ש לדעת הש"ך א"כ דעת לנבון נקל דחפר סמוך לים ג"כ עדיף מן גל שנתלש מן הים כמו דעדיף חפר סמוך למעין מגל שנתלש מן המעין וכיון דגל שנתלש מן הים אע"ג דאינו מטהר בכ"ש מ"מ חשוב כמעין לטהר בזוחלין א"כ מכ"ש בחפר סמוך לנהר או לים אע"ג דאין דינו כמעין לטהר בכ"ש אבל לטהר בזוחלין חשיב כמעין וז"ב ואע"ג דבנהרות יש לחוש

לריבוי נוטפין על הזוחלין מ"מ כיון דבשעת הדחק מותר לטבול בנהרות וסמכינן על הר"ת דפסק כשמואל דאמר נהרא מכיפי' מבריך ובפרט דאין בזה רק פסול דרבנן משום דקמא קמא בטיל כמבואר בתוס' בכורות א"כ בנ"ד דהיא ס' אם הזחילה הוא מהמקוה בודאי אין לחוש כלל לדעתי הקלושה:

עוד נראה בתוספת נופך חיזוק לדברינו דהנה נודע דעת הח"צ בתשובה מ' דאפילו אם מקוה אחת שלימה בעינן כשפ"ה ולפי דבריו אפילו סמוך למעין הדין כן ולכאורה דבריו הם נגד התוספתא דמבואר שם דבחפר סמוך למעין דינו כמעין והיא צע"ג לכאורה, אבל אחר העיון הכל ניחא בס"ד דבאמת אין סברא כלל לומר דההחיבור בחופר סמוך למעין יהי' עדיף מהחיבור של חופר סמוך לנהר דאדרבא בתוספתא מבואר להיפך דמבואר שם שאין הנזחלין מערבין את המקוואות אלא א"כ עמדו מובא בש"ע סעיף ס' וכבר הערה בזה הדג"מ על דברי הש"ך בסיק"פ כידוע:

אולם לפי דברי הש"ך בס"ק ק"פ דעת לנבון נקל דל"ק קו' הדג"מ אבל עכ"פ מוכח דעמדו מערבין טפי את המקוואות מזוחלין וא"כ כיון דבחופר סמוך לנהר ל"ה חיבור להכשיר המקוה החסירה מכ"ש בחופר סמוך למעין דהוא זוחל טפי מנהר דל"ה חיבור להכשיר לטבילת אדם אם הוא פחות ממ' סאה וא"כ צ"ע על התוספתא דמחלקת בין חופר סמוך לנהר לסמוך למעין דאדרבא בסמוך לנהר דאינו זוחל כ"כ טפי הוי לן לומר דהוי חיבור אולם באמת לדעתי הדבר ברור דאין כוונת התוספתא כלל לומר דבחופר סמוך למעין יהי' כשר הבור לטבילת אדם אפילו באין בו מ' סאה לדידן דקי"ל דמעין אינו מטהר בכ"ש לאדם, דאדרבא בחופר סמוך למעין בוודאי ל"ה חיבור להכשיר המקוה החסירה כיון דל"ה כשפ"ה רק דכוונת התוספתא היא דבחפר סמוך למעין המים שבבור דינם כמעין ויכול לטהר עכ"פ כלים בכ"ש אבל לטבילת אדם בוודאי אפילו בחפר סמוך למעין אינו כשר אם היא פחות ממ' סאה וכדמוכח משו"ת הח"צ הנ"ל משא"כ בחפר סמוך לנהר המים שבבור אינו נידון כמעין כלל ואינו מטהר אפילו כלים פחות ממ' סאה וכמ"ש הכ"מ הטעם כיון דהנהר בעצמו אינו נידון כמעין בכל מילי דאינו כשר למי חטאת ולכך אין בכוחו לעשות מעין לשום דבר למה שחפר בסמוך לו ונידון רק כמי תמציות ואף שמלשון המהרי"ט לכאורה לא נראה אבל האמת נראה בעליל שהיא כדברי ואין לזוז מזה ובזה נתחזק קו' שלי כיון דחפר סמוך למעין עדיף מגל שנתלש מן המעין בוודאי חפר סמוך לנהר עדיף מגל שנתלש ומטהר בזוחלין כמו גל שנתלש, ודוק כי זה ברור ונכון לאמיתה של תורה:

יעקב ווייזנפלד.

סימן ר

ב"ה יום א' י"ג תמוז תרל"ח הרימלוב.

שוי"ר לכבוד האברך החריף ושנון השלם כש"ת מו"ה משה באנק נ"י:

הבאת קו' האחרונים אהא דפריך בריש חולין דהדר סכין ומטמא לי' לבשר וקשה דבזה תיהדר קו' התוס' דמפרכסת כחי' דבסכין לא שייך הך גזירה שמא נגע אחר הפירכוס:

והנראה לדעתי לתרץ דהנה בקו' התוס' דהא מפרכסת היא כחי' ואמאי חיישינן שמא נגע בבשר לכאו' תיקשי דהא הדם טמא והדר הדם ומטמא לבשר אך דבאמת קיי"ל דמשקי בי מטבחיא דכן ובפרט דם דאינו מקבל טומאה משום דאינו נשפך כמים כמבואר ברמב"ם ז"ל, והנה לכאורה קשה אהא דאמרינן דאיתכשר במאי אי בדם שחיטה הא דם קדשים אינו מכשיר דאינו נשפך כמים דהא אמרינן בזבחים (דף כ"ה) דהשוחט צריך שיגביה הסכין למעלה משום שנאמר ולקח מדם הפר ולא מדם הפר ודבר אחר, והנה התוס' בפסחים (דף י"ז) ד"ה אבל כתבו דדם שנפסל שוב ל"ה נשפך כמים ולפי"ז דם הסכין דאינו ראוי לקבלה הוא מכשיר דהוא נשפך כמים וא"כ כיון דא"א להזהר שלא ינטף דם מהסכין בשעת הגבהה לתוך דם הצוואר ודם הסכין שפיר מכשיר דהא הוא דם שנפסל דאינו ראוי לזריקה אף די"ל דדם הסכין נתבטל ברוב דם השחיטה שבצוואר וכדאיתא במכשירין פ"ב דמי פירות שנתערבו במי גשמים אזלינן בתר רובא, דאכתי קשה לר"י דס"ל דאין דם מבטל דם וא"כ לדידי' שפיר יכול להכשיר הדם שעל הסכין שיפול לבית השחיטה והיא קושיא נפלאה לכאורה:

אולם לאחר העיון ניחא דהנה קשה לר"י דס"ל דאין דם מבטל דם א"כ איך כשר הדם תמיד לזריקה אם רק ינטוף טיפה מדם הסכין לבית השחיטה דהא דם הסכין הוא פסול ואין דם מבטל דם לר"י ועכצ"ל דלא הקפידה התורה בזה כיון דלא ניתנה התורה למה"ש וא"א להזהר בזה שלא יפול דם מהסכין לתוך בה"ש וכמ"ש תוס' מנחות (דף כ"ג) ד"ה היא דאע"ג דמיעוטו מעכב את רובו הוא כשר אם נשאר מעט דלא ניתנה תורה למה"ש דא"א שלא ישאר מן השמן בלוג עייש"ה וא"כ ממילא ניחא הא דלא מכשיר הדם שעל הסכין שהוא מעורב בדם השחיטה דכיון דהדם כולו כשר לזריקה עכ"פ א"כ ממילא אינו נשפך כמים אע"ג דהוי דם הסכין מ"מ בשעה שנפל לבית השחיטה ונתערב עם שאר הדם הוכשר לזריקה ושוב ל"ה נשפך כמים ודוק:

ולפי"ז מתורץ קו' האחרונים הנ"ל דכיון דהסכין הוא טמא וא"כ מטמא הסכין להדם שעליו דאע"ג דדם קדשים אינו מקבל טומאה משום דאינו נשפך כמים אבל דם הסכין הוי נשפך כמים וא"כ שפיר מקבל טומאה בעוד שהוא על הסכין בטרם שנתערב בדם

הצוואר וא"כ אח"כ כשיפול טיפה מדם הסכין הטמא לבית השחיטה מטמא הדם להבשר לר"י דס"ל דאין דם מבטל דם ושפיר מקשה הש"ס דלר"י דס"ל דאין דם מבטל דם האיך מותר הטמא לשחוט ול"ד להכשר דהכשר בא בשעת שנפל הדם לבית השחיטה ואז אינו נשפך כמים דהוכשר לזריקה דלא ניתנה תורה למה"ש וכמו שכתבנו, אבל לענין טומאה שפיר מטמא הסכין להדם שעליו בטרם שנתערב בדם שבצוואר וכשנופל אח"כ להצוואר מטמא הבשר לר"י דס"ל דא"ד מבטל דם, ודוק בזה כי כפתור ופרח הוא:

ובדבר אשר הבאת דברי הצל"ח דלהרמב"ם דם קדשים אינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן באמת הקשו בזה על הרמב"ם דהאיך יתרץ הא דדם שנטמא וזרקו כיון דס"ל דאפילו מדרבנן ליכא טומאה בדם, והנראה לדעתי לתרץ דברי הרמב"ם בטו"ט, דהנה הקשיתי קו' נפלאה דאמאי אין דם קדשים מקבל טומאה דהא בזבחים (דף כ"ו) אמרינן היא בפנים ורגלי' בחוץ שחט ואח"כ חתך פסולה כו' עד ש"מ דם המובלע באיברים דם הוא ומשני דלמא משום שמנוניתא עיי"ש הרי להדיא דבדם השחיטה נתערב שמנונית ג"כ ומש"ה פסול שם דהשמנונית היוצא נתערב בהדם וא"כ אמאי אין מקבל דם קדשים טומאה משום דאינו נשפך כמים דנהי דהדם אינו מקבל טומאה מ"מ השמנונית שנתערב בדם מקבל טומאה ואין לומר דהשמנונית בטל ברוב הדם כדאשכחן בבכורות (דף כ"ב) גבי הלוקח ציר מע"ה דאי רובא ציר לאו בר קבלת טומאה הוא עיי"ש"ה דהא נודע דעת המרדכי דהיכא דבא לעולם ע"י תערובות ל"מ ביטול והכא בא השמנונית והדם לעולם ע"י תערובות והיא קו' נפלאה ועצומה:

והנראה לתרץ דהנה באמת לא הוכשר כלל כדמקשה הש"ס דאיתכשר במאי כו' ואפיה"כ איצטריך קרא דאינו מקבל הדם טומאה אע"ג דלא הוכשר דאי נימא דדם קדשים הוא כדם חולין הי' מקבל טומאה שלא בהכשר דמשקה מקבל טומאה שלא בהכשר, ולפי"ז ל"ק דליטמא משום השמנונית שבתוכו דהשמנונית שוב בעי הכשר ובשר קדשים לא איכשר ודוק:

אך באמת הא קיי"ל דחיבת הקודש מכשיר אך הא דחיבת הקודש הוא רק מדרבנן אבל מה"ת אינו מקבל טומאה וא"כ ל"ק כלל על הרמב"ם ז"ל האיך יפרנס הך מתני' דדם שנטמא כיון דלדידי' הדם טהור אפי' מדרבנן דלפימ"ש שפיר הדם טמא מדרבנן אפי' להרמב"ם דנהי דלהרמב"ם אינו מקבל טומאה אפי' מדרבנן מחמת עצמו מ"מ מקבל טומאה משום השמנונית שבתוכו ונהי דלא הוכשר מ"מ מקבל טומאה דחיבת הקודש מכשיר עכ"פ מדרבנן וא"כ מדרבנן מיהו מקבל טומאה ודוק כי הוא דבר נפלא:

והנני דו"ש באהבה:

סימן רא

לכבוד גיסי יקירי הרב הגדול החו"ב מו"ה יצחק ראפאפארט נ"י [הוא הרב הגאון אבד"ק אסטראווע ז"ל]:

בהמשך תשובתי בענין הזמנה מלתא ועבוד לשמה אכתוב לך מה שהערתי דרך אגב, בגיטין (דף ג) מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה וחתימה לשמה אי ר"מ חתימה בעי כתיבה לא בעי דתנן אין כותבין במחובר לקרקע כתבו על המחובר לקרקע תלשו חתמו ונתנו לה כשר אי ר"א כתיבה בעי חתימה לא בעי וכו' ואלא ר"מ היא וכי לא בעי ר"מ כתיבה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי והאמר ר"נ אומר הי' ר"מ אפילו מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר כו' עיי"ש וכתבו התוס' שמה בד"ה וכי לר"מ בעי מדרבנן כתיבה לשמה ופסול בדיעבד דבענין אחר לא מתוקמא מתני' כוותי' דתנן בריש פ"ב דאם לא אמר בפ"נ דפסול והקשו בתוס' דמאי שנא במחובר דאמר לעיל אין כותבין במחובר לכתחלה אבל בדיעבד כשר אפילו מדרבנן דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד עיי"ש:

והנראה לדעתי לתרץ קו' התוס' בטוטו"ד דהנה באמת קשה אהא דאמרינן אי ר"מ חתימה בעי כתיבה לא בעי לפימ"ש התוס' לקמן (דף ס"ו ע"ב) ד"ה הא דניהו דמכשיר ר"מ כשמצאו הבעל באשפה אבל היכי שצוה לכתוב מודה ר"מ שצריך לעשות צוויו ולא סגי במצאו באשפה אפילו לר"מ עיי"ש א"כ מאי מקשה הכא אי ר"מ חתימה בעי כתיבה לא בעי לשמה דהא היכי שצוה הבעל לכתוב מודה ר"מ דצריך לעשות צוויו ולא סגי במצאו באשפה אפילו לר"מ א"כ משה"כ צריך לומר בפ"נ אפילו לר"מ דחיישינן דילמא צוה הבעל לכתוב ובכה"ג צריך לכתוב לשמה אפילו לר"מ ובני בבל אינן בקיאין לשמה ולא כתב לשמה ובכה"ג פסול אפילו לר"מ והיא הערה עצומה לכאורה:

אולם לאחר העיון ניחא דשפיר מקשה הש"ס דבודאי לא חיישינן לזה דהבעל צוה לכתוב הגט לשם אשתו פלונית והסופר שינה ולא כתב לשמה ונתן לו גט שכתב להתלמד או לאיש אחר ששמו כן דבאמת מקשה הש"ס שם לרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה ליבעי תרי רוב בקיאין הן אפילו לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרא דדייני מיגמר גמירי ורבנן היא דאצריך והכא משום עגונה הקילו בה רבנן, והנה הטעם הא דספרי דדייני מיגמר גמירי הוא משום שרגילין לכתוב כל שטרי גיטין כמו שפירש רש"י שם עיי"ש ברש"י בד"ה סתם ולכך יודעין הם דבעינן בכל שטרי גיטין כתיבה לשמה וא"כ הא תינח למאן דבעי בכל גיטין כתיבה לשמה אבל לר"מ דלא בעי כתיבה לשמה רק דמשה"כ צ"ל בפ"נ משום דחיישינן דצוה הבעל לכתוב ובכה"ג בעי כתיבה לשמה אפילו לר"מ א"כ

בזה תיהדר קו' הש"ס לדוכתא דלבעי תרי דהא ר"מ חייש למיעוטא, וא"ל דסתם ספרא דדייני מיגמר גמירי דמידי הוא טעמא דמיגמר גמירי משום שרגילין לכתוב כל שטרי גיטין דמאי בכך דהא כל שטרי גיטין לא בעינן לשמה היכי שלא צוה הבעל לכתוב וא"כ אדרבא הסופרים רואין דכתבו הגיטין שלא לשמה ולכך יטעו ויסברו דגם בכה"ג שצוה הבעל לכתוב לא בעינן לשמה וא"כ לבעי תרי אלא וודאי לא חיישינן לזה ושפיר מקשה אי ר"מ חתימה בעי כתיבה לא בעי:

ולפי"ז שפיר מתורץ קו' התוס' הנ"ל כמין חומר דבאמת לפי מה דמתרץ הש"ס דכי לא בעי ר"מ כתיבה לשמה מדאורייתא אבל מדרבנן בעי ג"כ אינו פסול בדיעבד כמו גבי מחובר ואפיה"כ אם לא אמר בפ"נ הוא פסול משום דחיישינן דילמא צוה הבעל לכתוב ובכה"ג בעי לשמה אפילו לר"מ רק דהמקשן הוכיח דע"כ לא חיישינן לזה דא"כ לבעי תרי דליכא למימר ספרא דדייני מיגמר גמירי מאחר דבכל שטרי גיטין לא בעי לשמה אבל לפי מאי דמתרץ לן דר"מ בעי בכל שטרי גיטין לשמה עכ"פ לכתחלה א"כ שפיר י"ל דספרא דדייני מיגמר גמירי דרואין דבעינן לשמה בכל שטרי גיטין ולכך פסול בדיעבד אם לא אמר בפ"נ דחיישינן דשמא צוה הבעל לכתוב ובכה"ג פסול בדיעבד אפילו לר"מ והמקשן הוי ס"ד דאפילו לכתחלה לא בעי ר"מ כתיבה לשמה אע"ג דבמחובר סובר לי' לר"מ דאין כותבין לכתחלה אבל לשמה הוי ס"ד דלא בעי לכתחלה וכמ"ש התוס' לקמן (בדף ד') ד"ה חתמו דבמחובר אי כתב לה במחובר חיישינן זימנא דמשתלין ואין נזכרין לתלוש וחתמו משא"כ גבי לשמה עיי"ש וכן היא באמת לפי המסקנא אבל למה דמתרץ לן דר"מ מודה דבעי לכתחלה לשמה שפיר אתיא מתני' כר"מ ופסול בדיעבד אם לא אמר בפ"נ משום דחיישינן דילמא צוה הבעל לכתוב וכנ"ל ודוק כי הוא כפתור ופרח:

ובדבר קו' התוס' מנחות (מ"ב) לפר"ת דלמ"ד הזמנה מלתא ל"ב עבוד לשמה וא"כ אבייס"ל הזמנה מלחא הוא אמאי בעי צביעה דציצית לשמה, והנראה לתרץ דהנה מה דאמר דלמ"ד הזמנה מלתא ל"ב עבוד לשמה וסגי בשאר הזמנות הכוונה י"ל דבאמת בעינן שיהי' העשי' לשמה ולא הזמנה בעלמא כמו בציצית דבעינן לשמה משום דכתיב תעשה לך לשם חובך וא"כ בעינן עשי' רק דמשה"כ סגי בהזמנה למ"ד הזמנה מלתא ע"פ התוס' שבת (נ"ח) בכפה שנתנה לספר טהור מן המדרס דכיון שנאסר בהנאה ע"כ חשיב שינוי מעשה ולפ"ז ה"פ דלמ"ד הזמנה מלתא הוא א"כ נאסר בהנאה ע"י ההזמנה ע"כ חשיב ההזמנה מעשה ול"ב עבוד לשמה דהזמנה עצמה חשיב מעשה, משא"כ למ"ד הזמנה לאו מלתא לא נאסר בהנאה ולא חשיב מעשה לכך בעי עבוד לשמה, ולפ"ז מתורץ קו'

התוס' דהא תינח בתשמישי קדושה משא"כ בתשמישי מצוה דנזרקין וא"כ לא נאסר בהנאה ע"י ההזמנה לכך גם לאביי בעינן צביעה לשמה ודוק:
גיסך דו"ש

סימן רב

להרב בק' קאמניץ.
על דבר האשה באבע שנתגרשה מבעלה והי' בת ביניהם בת ב' חדשים ובעת הגירושין נתן לה הבעל כתב שהילדה מוטלת עליו בכל ההצטרכות ולקח הבעל את הילדה תיכף אחר הגט ונתן אותה לעיר אחרת אולם כאשר נודע להאשה הנ"ל שאין להמינקת להניק נכמרו רחמיה על הילדה והזמינה את בעלה לדין וביקש בעלה מאתה שתניק את הילדה והוא ישלם לה כמו לאחרת וכאשר היתה הילדה בת י"ב חודש גמלתה את הילדה ועשתה שידוך עם אלמן א' כי אמרו לה אנשים שתהי' מותרת להנשא וכעת יצא קול רעש שאסורה להנשא עד כ"ד חודש כדין מינקת חבירו אולם אם לא תנשא עד כ"ד חודש בודאי יסתור קשר השידוכין שביניהם, כה דברי האשה הנעלבת אשר תבכה לפני במר נפשה כי אין לה במי להשען במשען לחם ע"כ נכמרו רחמי עלי' להזדקק לדבר הזה לעיין בשריותא דהך איתתא וזה החלי בעזר צורי:
תשובה. הנה נודע מחלוקת הר"ש ור"ת דהר"ש מתיר בגרושה להנשא כיון דלא משעבדא לי' ודעת ר"ת דאין חילוק בין גרושה לאלמנה והראשונים כתבו דלשי' הר"ש אפי' במכירה דכופין אותה להניק מפני הסכנה אפי"ה מותרת להנשא כיון דלא מחייב' להניק מצד השיעבוד אלא דהב"ד כופין אותה מפני הסכנה תו לא מיקרי מינקת חבירו ובדעת הר"ת איכא כמה פוסקים דדוקא במכירה אסר ר"ת:
אבל באינו מכירה גם הר"ת מודה דמותרת להנשא וכן היא דעת הרשב"א ז"ל דבאינו מכירה מותרת להנשא אולם בראי"ש פ' החולץ ובריב"ש מבואר דדעת הר"ת דאפילו באינו מכירה ג"כ אסורה להנשא וגם דעת הר"ן דהר"ש בעצמו לא התיר אלא באינו מכירה א"כ לפ"ד הר"ן ממילא מובן דלדעת ר"ת אפילו באינו מכירה אסורה להנשא א"כ בודאי אין לנו להקל בגרושה אפילו באינו מכירה יעיין בשו"ת הח"ץ שהחמיר ג"כ בזה אפילו בלא התחילה להניק אולם הנו"ב המציא דבר חדש דבגרושה דוקא כ"ז שהיא מניקת את בנה אסורה להנשא אבל תיכף בעת השמטת דדה מפי הולד מותרת להנשא כיון דלא משעבדא לי' להניק:

והנה הנו"ב הביא הוכחה לדבריו לאשר כי נודע השינוי הסוגיות במס' יבמות ובין סוגי' דכתובות דביבמות אמרינן לא ישא אדם מעוברת חבירו ותלה האיסור בהנושא הבא לקחת מעוברת ומינקת חבירו ולא בדידה וגם לא קבע שום זמן שלא אמר לא ישא אדם מעוברת ומינקת חבירו עד כ"ד חודש אלא סתמא אמר לא ישא בלא שום זמן ובכתובות תלה האיסור בדידה שאמר לא תתארס ולא תנשא וקבע זמן כ"ד חודש לר"מ וי"ח חודש לר"י ומתוך זה הוכיח הנו"ב הדין הזה דביבמות שלא הזכיר מיתה כלל רק מינקת חבירו בסתם א"כ גם גרושה בכלל, ובגרושה אינה אסורה רק כ"ז שמיניקתה ותיכף לאחר השמטת הדד מפיו מותרת להנשא לכך לא קבע שום זמן דכשגמלתו מותרת להנשא אפי' קודם כ"ד חודש ותלה את האיסור בדידי' ולא בדידה דבידו לגמול את הולד ותהי' מותרת להנשא אבל בכתובות דהזכיר מיתה מניקה שמת בעלה לכך קבע זמן כ"ד חודש, אולם אחרי נשיקות עפרות זהב לו נראה לי דמדברי הרא"ש בפ' החולץ מבואר להיפך מדברי הנו"ב דהרא"ש כ' שם הטעם של שיטת הר"ת דגרושה אסורה להנשא דנהי דלא משעבדא אפיה"כ רוב גרושות נמי מניקות בניהם ועשו חכמים תקנה שלא יפרשו מלהניק או ימהרו לגמלם כדי למהר להנשא ומשו"ה אסורות להנשא א"כ מבואר להדיא ברא"ש דבגרושה ג"כ אפילו גמלתו אסורה להנשא לשיטת הר"ת כיון דכתב הטעם כדי שלא ימהרו לגמול את בניהם משה"כ אסורות להנשא הרי להדיא להיפך מדברי הנו"ב, ואני כבר הארכתי לתרץ השינוי הסוגיות בתשובה אחת ארוכה:

אולם בנ"ד נראה לדעתי הדבר ברור דלאחר ט"ו חודש מותרת להנשא דהנה הגאון בעל נטע שעשועים חידש לן דלאחר ט"ו חודש יצא הולד מחזקת סכנה והא דקיי"ל דבעינן כ"ד חודש היינו דוקא מטעם שיעבוד דהאשה מחויבת לבעלה להניק הולד כד"ח, ובזה תירץ שם כוונת הפנ"י בק"א ולפי"ז נראה לי דל"מ לטעם הרא"ש שכ' בפ' החולץ דמשה"כ גם גרושה אסורה להנשא אע"ג דלא משעבדא אפיה"כ רוב גרושות נמי מניקות בניהם ועשו חכמים תקנה שלא ימהרו לגמלם כדי למהר להנשא ואסרוהו להנשא א"כ לפי"ז כל גרושה מותרת להנשא לאחר ט"ו חודש מאחר דלאחר ט"ו חודש יצא הולד מחזקת סכנה א"כ כיון דליכא חשש סכנה רק מטעם שיעבוד וגרושה לא משתעבדא א"כ לפי"ז לאחר ט"ו חודש כל גרושה מותרת להנשא אם גמלתה הולד, ובזה נראה לי ג"כ לתרץ שינוי הסוגיות דביבמות ובכתובות הנ"ל דבכתובות זכר מיתה וקבע זמן כד"ח וביבמות לא זכר מיתה ולא קבע זמן כד"ת משום דבכתובות דמיירי באלמנה לכך שפיר קבע זמן כד"ח דאף דלאחר ט"ו חודש יצא הולד מחזקת סכנה מ"מ אסורה להנשא מטעם שיעבוד דמשעבדא לבעל להניק משא"כ ביבמות דלא זכר מיתה וא"כ גם גרושה

בכלל ולכך לא מצי לקבוע זמן כד"ח כיון דגבי גרושה שפיר מותרת להנשא לאחר ט"ו חודש כיון דכבר יצא הולד מחזקת סכנה וגרושה אינה משתעבדת להניק ודוק:

אולם לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה מאחר דבש"ע משמע דאין חילוק בזה בין גרושה לאלמנה ובפרט דמהרש"א בכתובות כ' דהטעם של ר"ת היא משום דגזר בגרושה אטו לא נתגרשה א"כ לפי טעם המהרש"א יש לומר דאפילו בגרושה אסורה אפילו לאחר ט"ו חודש דגזרינן גרושה אטו אלמנה ואולם בנ"ד כיון דהבעל קיבל עליו בחיוב לפני הב"ד להחזיק את הילדה בכל הצטרכותי' ותיכף אחר הגט נתן אותה למינקת לעיר אחרת בודאי היא מותרת להנשא לאחר ט"ו חודש עכ"פ, דהנה דעת הרא"ש מובא בש"ע בסי' י"ג דשכרה לה מינקת בחיי בעלה מותרת להנשא, והנה דעת הב"י דאדלעיל קאי שצמקה דדיה או שפסק חלבה ושכרה מינקת אולם הב"ח מסכים עם הגירסא או שכרה מינקת דשכרה מינקת בלחוד מהני אבל הב"ש שם תמה דאיך נוכל לומר דשכרה מינקת לחוד מהני דהא בנתנה בנה למניקה כ' הרא"ש דבעינן שתתן למניקה בחיי בעלה ג' חדשים והאיך פסק דבשכרה מינקת לחוד מהני ולא קבע שום זמן ודוחק לחלק בין חנם לשכר:

אולם לדעתי נראה דשפיר יש לחלק בין בחנם לשכר דבנתנה למניקה בחנם אם תחזור לו האשה המינקת את הולד שפיר הדר חל השיעבוד של ההנקה על האם משוה"כ אסורה להנשא משא"כ בשוכרת מניקה בחיי בעלה דבודאי לא שכרה האשה בלתי הסכמת הבעל דסתם אשה אין לה נכסים בחיי בעלה דמה שקנתה אשה קנה בעלה וכדמקשה בש"ס נזיר (דף כ"ד) גבי אם שלה היתה הבהמה הא מה שקנתה אשה קנה בעלה ודחק בשקמצה מעיסתה ועיין בתוס' שם א"כ מסתמא מיירי בשכרה מינקת בחיי בעלה בהסכמתו והוא שכר המינקת א"כ ממילא פטר אותה מחיוב הנקה וחל השיעבוד של ההנקה על הבעל א"כ אפילו אם תחזור המניקה שוב לא חל שיעבוד ההנקה על אם הולד דבזה ששכר המינקת פטר אותה משיעבוד ההנקה ולכך שפיר מותרת להנשא בשכרה מניקה בחיי בעלה בלא שום קביעות זמן ושפיר נוכל לאוקמי דעת הרא"ש דלא קאי אדלעיל, ולפי"ז אם נימא דבשכרה מינקת בחיי בעלה לא חל עלי' שם מינקת חבירו כלל א"כ ממילא גם בנ"ד לא חל עלי' שם מינקת חבירו דה"נ כיון שהבעל קיבל עליו בחיוב להחזיק הילד בכל מיני הצטרכות א"כ בודאי הוי כמו שכרה מינקת בחיי בעלה, וגדולה מזה מצינו בתשובות אמונת שמואל מובא בשו"ת שבות יעקב סי' צ"ה שאם הבעל קודם מיתתו צוה שתשכור אותה מינקת ואח"כ שכרה האלמנה אותה מינקת

שצוה בעלה דמותרת להנשא מכ"ש בנ"ד דנעשה בפני ב"ד ומעשה ב"ד יש לו קול א"כ בודאי הוי כמו שכרה מינקת בחיי בעלה דמותרת להנשא וז"ב מאוד:

אולם אפילו אם נימא כדעת הסוברים דשכרה מינקת לבד לא מהני להתירה להנשא בודאי הטעם הוא רק דשמא תחזור האשה המניקה ותצטרך האם להניק את הילד ואם תנשא יהי' חשש סכנה לילד אבל מטעם שיעבוד אין לומר בזה דאסורה להנשא כמו שכתבנו דלאחר ששכרה מינקת בהסכמתו א"כ קיבל הבעל עליו חיוב ההנקה ופטר אותה מהשיעבוד של ההנקה וכיון דאינו רק מטעם חשש סכנה א"כ לאחר ט"ו חודש בודאי מותרת להנשא בשכרה מניקה בחיי בעלה לכ"ע א"כ בנ"ד דהיא גרושה אין שום חשש עלי' לאחר ט"ו חודש רק מחשש גזירה אטו אלמנה כמ"ש המהרש"א ובאלמנה גופא דעת הב"ח וכמה פוסקים דבשכרה מינקת בחיי בעלה מותרת להנשא ולאחר ט"ו חודש כבר הוכחנו דלכ"ע מותרת להנשא אפילו באלמנה א"כ מכ"ש בגרושה וכמו בנ"ד דהוי כשכרה מינקת בחיי בעלה בודאי מותרת להנשא לאחר ט"ו חודש בלי שום חשש ופקפוק כלל:

יעקב ווייזנפלד.

סימן רג

ב"ח יום ה' ג' ניסן תרל"ט לפ"ק הרימלוב.

שוי"ר לכבוד תלמידי יקירי יד"נ הרב החריף ובקי ירא ושלם כש"ת מו"ה אברהם ראהט נ"י:

ע"ד אשר הקשית על דברי הח"צ בתשובה סי' נ"ט דלא אמרינן לבוד אלא באויר אבל בדבר ממשיי ל"א לבוד דדבריו המה נגד סוגי' ערוכות הנני להשיבך על ראשון מ"ש מש"ס סוכה דהא סכך פסול פחות מג' כשר אפילו בסוכה קטנה וא"כ ע"כ הוא מטעם לבוד דאל"כ עדיין בציר לי' שיעורי' דסוכה לכאורה יפה הקשית בזה אולם לאחר העיון נראה לתרץ דלדעתי נראה בסברת הח"ץ דל"א לבוד בדבר ממשיי שהוא מטעם דאיתא במס' עירובין (דף י"ט) דמר סובר דתרי רואין ל"א וכו' וא"כ משה"כ פשיטא לי' להח"צ דאם יש סכך כשר שבין סככים פסולים דוודאי אין מצטרפין ול"א בזה לבוד משום דתרי רואין ל"א דנימא רואין כאילו הסכך כשר שהוא פחות מג' כמאן דליתא והוא רק אויר ואם הוא אויר צריכין אנו לומר לבוד והוי כאילו השני הסככום פסילוס ביחד ואויר פחות מג' כמאן דליתא דמי וא"כ הוי תרי רואין ול"א וז"ב ונכון בסברא ובזה שפיר מתורץ קו' הנ"ל דהנה נודע טעם הלבוש מובא בטו"ז סי' תרל"ב דהא דסכך פסול פמ"ג

משלים לשיעור סוכה היא מטעם ביטול ואע"ג דניכר האיסור הכא אגמרי' למ"מ והטו"ז כתב שם דהטעם היא דסכך פסול כמי שאינו דמי כמו בסנהדרין עיי"ש ולפי"ז להטעם של הטו"ז שפיר קשה קו' דהכ"נ תרי רואין הוי דרואין אנו כמאן דליתא לסכך פסול ואם הוא אויר צריכין אנו נמי לטעם דלבוד א"כ הוי ג"כ תרי רואין, אולם הח"צ סובר כטעם של הלבוש דסכך פסול פמ"ג כיון דהוא דבר מיעוט דהוא פמ"ג דשייך בי' לבוד ע"כ נתבטל הסכך הפסול בסכך הכשר והוי כאילו הי' כולו סכך כשר א"כ ל"ה בזה תרי רואין ודוק כי נכון הוא:

ומ"ש דאשתמיט מהח"צ דברי הרא"ש דמסתפק אם אויר פמ"ג מפסיק בין שני הפסולים אם מצטרפין תמהני איך יעלה בדעתך לומר כן על הח"צ גאון אדיר כמוהו שנעלם ממנו דברי הרא"ש ובפרט כי דברי הרא"ש הוא מחבר מפורש בסי' תרל"ב וגם הוא מבואר כן בתוס' סוכה (דף י"ז) ד"ה אילו ובוודאי לא נעלם מהח"צ כל זאת רק דהח"צ כתב דאע"ג דבאיכא פמ"ג מסתפקי התוס' אם מצטרפין השני סככים פסולים אבל בסכך כשר פמ"ג אם מפסיק ביניהם בזה פשיטא בלי שום ספיקא כלל דאין מצטרפין משום דבזה אם נימא דמצטרפין צריכין אנו לבוא לתרי רואין ותרי רואין ל"א ובזה שפיר מתורץ קו' מש"ס עירובין (דף כ"ה) דאמרינן שם דבנה בה עמוד פמ"ג דהוי מיעוט משום דאמרינן בי' לבוד ולדעת הח"צ קשה דהא בדבר ממשיי ל"א בי' לבוד ולכאורה קו' היא אולם לפימ"ש גם זה ניחא דמאחר דטעם הח"צ היא משום דתרי רואין ל"א לומר דהממשיי כמי שאינו ואח"כ לומר דאויר כמי שאינו משא"כ לומר בלבד על הממשיי דכמאן דליתא דמי שפיר אמרינן לבוד אף בדבר הממשיי דהוי רק חד רואין ודוק:

גם מ"ש אהא דמבואר בסי' צ"ט באו"ח דאם שתה רביעית יין לא יתפלל מדברי התוס' שבת (דף ט') התם לא שכיח שכרות דהקשו מתענית דאמרינן דבמנחה שכיח שכרות ותירצו דגבי נשיאת כפים שאני דאפילו לא שתה רק רביעית יין לא ישא את כפיו והקשית לפי דברי הטור קו' התוס' במקומה עומדת קו' מושכלת היא ויפה הקשית אולם לדעתי נראה לתרץ קו' דהנה נודע זאת דכל היכא דבדיעבד מותר לא חיישינן שמא ישכח וכבר האריך בזה הטו"ז בסי' צ"א סק"א וסק"ז ולפי"ז ל"ק קו' התוס' גם להטור דאפילו לדעת הטור דאם שתה רביעית יין לא יתפלל מ"מ בדיעבד אם התפלל תפלתו תפלה ורק בשיכור שאין יכול לדבר לפני המלך אין תפלתו תפלה ולכן שפיר אמרינן בשבת דלא שכיח שכרות כ"כ שלא יהי' יכול לדבר לפני המלך אע"ג דשכיח שישתה רביעית ובשתה רביעית קיי"ל דלא יתפלל מ"מ כיון דבדיעבד תפלתו תפלה לכך אם התחילו אין מפסיקין דבכ"מ דבדיעבד מותר לא חיישינן לכתחלה שמא ישכח משא"כ

גבי נשיאת כפים דאיתקש לעבודה ושתה רביעית קיי"ל דעבודה מחוללת ולכך גזרינן ואין נושאין כפים במנחה משום דשכיח שכרות של רביעית יין עכ"פ:
והנני ידידך דוש"ה באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן רד

דרוש לש"ש.
יומא (ד' ס"ו) ת"ר איש להכשיר את הזר עתי אפילו בשבת וכו' ואפי' בשבת לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו וכו' אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים עכתדה"ג, ובכריתות (ד' י"ד) דחה לה ממאי דילמא שאני יוה"כ דהכשירו בכך. וכבר נודע תמיהת התוס' דאמאי לא דחה לה הגמ' ביומא כאן כמו בש"ש כריתות, והנראה לדעתי לתרץ קו' התוס' דהנה לכאורה קשה אהא דקאמר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו דלמה לא קאמר הגמ' דאיצטריך עתי אפי' בשבת לענין זה דידחה איסור דנטילת נשמה, אולם באמת הדבר נכון דמשום איסור דנטילת נשמה לא איצטריך קרא כלל דבודאי דוחה שבת כמו כל קרבנות דדוחין שבת ואיצטריך קרא רק למידחי איסור הוצאה דהו"א דזה הוי כמו מכשירי קרבן דלא דחו שבת כדאיתא בפסחים הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום אינו דוחה שבת ולכך איצטריך קרא להכשיר אפי' בשבת דהליכתו לצוק הוי כמו עבודת הקרבן עצמו ודחי שבת, אולם לפי"ז קשה לי קו' נפלאה דהא קאמר הכא שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו ועל כתיפו הוי למעלה מי' כדאיתא בהדיא בש"ס שבת (דף צ"ב) רק דבאמת המוציא למעלה מי"ט ג"כ חייב שכן משא בני קהת וכדאיתא שמה בסוגי':
אמנם התוס' בעירובין (דף ל"ג) בד"ה והא חידשו לן דהא דמעביר חייב למעלה מיו"ד היינו דוקא בדנח למטה מעשרה דעכ"פ בעינן שיהי' ההנחה למטה מי' עיי"ש, וא"כ לפי"ז קשה דלמה לן קרא דעתי דוחה איסור הוצאה משום דה"א דהוי כמו מכשירי קרבן דהא הכא דמוציא למעלה מי' וא"כ אפשר לא בא חיוב ההוצאה עד ירידתו מן הצוק לארץ דאז הוי הנחה למטה מי' וא"כ בא איסור ההוצאה עם האיסור דנט"ש בהדי הדדי וא"כ ל"ה מכשירי קרבן כלל כיון דחיוב הוצאה לא בא עד דחייתו מן הצוק ואיסור נט"ש עם ההוצאה באין בב"א וממילא ידעינן דדחי שבת כמו כל הקרבנות ולמה לי קרא והיא קו' מושכלת:
אך ע"כ צ"ל דאפיה"כ איצטריך קרא דעתי דדחי איסור הוצאה אע"ג דל"ה מכשירי קרבן כיון דאתי בהדי הדדי עם האיסור דנ"ש אפיה"כ ה"א דאיסור דנ"ש דחי אבל תרי איסורי

היינו איסור דנט"ש ואיסור הוצאה לא דחי כדאמר ביבמות (ח') התם חד איסורא הכא תרי איסורי ולכך איצטריך קרא דעתי דאפי' תרי איסורי דחי, אולם אכתי קשה דהנה איתא בירושלמי ב"ק בפ' המניח ה"ד בן סורר ומורה מה שיהי' חייב בתשלומי כפל בגניבה הראשונה או מאחר שהוא בהתראת מיתה יהי' פטור נשמענא מן הדא הגונב כיס בשבת והוציאו חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא איסור שבת, אמנם הרמב"ם ז"ל השמיט דין זה דסו"מ דמחייב כפל וכתבו דטעמו של הרמב"ם הוא דסובר כהך לישנא בכתובות (ל"א) דתלוי במצי לאהדורי או לא ובדלא מצי לאהדורי אז חל החיוב משעת עקירה כמו"ש בכתובות בד"ה הכ"נ ובתוס' שמה דכתבו דאם א"א בלא הגבהה מתחיל האיסור משעת הגבהה וה"נ מתחיל החיוב משעת דחייתו לצוק א"כ אכתי קשה למה לי קרא דעתי דדוחה תרי איסורי נט"ש ואיסור הוצאה הא ליכא הכא תרי איסורי דהא בשעת דחייתו לצוק ואף קודם ירידתו לארץ התחיל החיוב ההוצאה כיון דלא מצי לאהדורי והאיסור של נט"ש אינו רק בשעת מיתה א"כ האיסור הוצאה חל מקודם דחיוב נט"ש וקיי"ל דאין איסור חע"א ואין האיסור של נט"ש חל על הוצאה דקודם לו א"כ אין כאן רק איסור אחד איסור הוצאה בלבד ואיסור אחד ממילא ידעינן דדחי כמו דדוחה תמיד איסור של נט"ש כמו כן דוחה הכא איסור הוצאה ולמ"ל קרא דעתי ומכשירי קרבן ל"ה דהא לא גמר החיוב עד שיונח למטה מי' כנ"ל ואז ממילא מת כמו דאמרינן ביומא לא הי' מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברין איברין:

ולפי"ז י"ל דבאמת גם הש"ס דיומא ידע מהך סברא דשאני יוה"כ דהכשירו בכך רק משה"כ דייק הכא דאין עירוב והוצאה ליוה"כ משום דקשה למ"ל קרא דעתי שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו הא ליכא רק איסור הוצאה בלבד דאיסור דנט"ש ליכא דאין האיסור של נט"ש חל על איסור הוצאה דקדים לי' וא"כ למ"ל קרא דדוחה איסור הוצאה ומכשירי קרבן ל"ה כנ"ל ומשה"כ דייק לה דאין עירוב והוצאה ליוה"כ וא"כ שפיר איכא תרי איסורי איסור הוצאה דשבת ואיסור דנט"ש משום יוה"כ דבזה אינו אומר דלא חל איסור נט"ש על איסור הוצאה דהא אין עירוב והוצאה ליוה"כ, וא"ל דאכתי קשה דהאיך מצי לחול איסור דנט"ש ביוה"כ על ההוצאה בשבת דקודם לו דהא יוה"כ הוי כולל לגבי שבת ומגו דחל איסור יוה"כ לענין אכילה חל נמי לענין מלאכה וא"כ שפיר איכא תרי איסורי דנט"ש דיוה"כ ואיסור הוצאה דשבת אבל אם נימא דיש עירוב והוצאה ליוה"כ א"כ לא מצי לחול איסור דנט"ש דיוה"כ על איסור הוצאה דיוה"כ דקודם לו וא"כ אין כאן רק איסור אחד הוצאה בלבד ולמ"ל קרא דעתי ולכך שפיר דייק הכא הש"ס דאין עירוב והוצאה ליוה"כ ולא מצי לומר שאני יוה"כ דהכשירו בכך דהא הראי' דאין עירוב

והוצאה ליוה"כ היא משום דאי עירוב והוצאה ליוה"כ אין כאן רק איסור אחד ולמ"ל קרא דעתי, ובזה דעת לנבון נקל דל"ש למידחי משום פירכא דשאני יוה"כ דהכשירו בכך, אבל בש"ס כריתות דלא הביא שם הגמ' דאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו א"כ יכול להיות דמיירי בהוצאה כדרכו ולמטה מי' א"כ אפי' ליכא רק איסור אחד בלבד איצטריך קרא דעתי דדוחה דה"א דהוי מכשירי קרבן דאיסור הוצאה בא עוד קודם דחייתו לצוק משעה שעמד כיון דהוצאה היתה למטה מי' והדיוק ביומא דאין עירוב והוצאה היא רק משום דאי יש עירוב והוצאה למ"ל קרא דעתי כיון דמצי דחי יוה"כ דחי שבת ג"כ ומה לי יוה"כ לשבת וע"ז שפיר דחי שאני יוה"כ דהכשירו בכך ודוק היטב כי חריף הוא:

סימן רה

בעזהש"י יום ב' כ"ב שבט תר"ן הרימלוב יע"א.

שלום וכט"ס לכבוד ידי"נ הרב המאוה"ג החריף ובקי מופלג בתו"י החסיד הנעלה בנש"ק כש"ת מו"ה אשר הורוויץ נ"י אבד"ק רימנאב:

יקרת מכתבו הגיעני ואף אמנם דרכי למשוך ידי להשיב בענינים כאלה ומכמה רבנים גדולים נשאלתי בנידון חזקת האוראנדא ונשארה תשובתי מעל אך למען כבודו ולמען כבוד אבותיו הגאונים הקדושים הנני להשיבו חו"ד בענין חזקת אוראנדא הניתן בליציטאציע:

לדעתי מלתא דפשיטא הוא דאין כאן חזקה כלל כי כבר נודע מתשובת הב"ח דהליצטאציא הוי דבר הפקר ובדבר הפקר קיי"ל דל"א עני המהפך בחררה וכו' ועיין בד"מ סי' קצ"ד בא' ששכר חזקת חנות משר א' ומת השר וקם בנו תחתיו וקם שמעון ושכרו וכ' דמאחר שמת השר נתבטל השכירות והוי נכסי הפקר א"כ ק"ו בנ"ד דפנים חדשות בא לכאן ונתבטל החזקה, ואודות חזקת הקרעטשמא שיש לו מכח החזקה שלא להשיג גבול בשכירת בתים מן העכו"ם נ"ל ג"כ דלא שייך הכא דשכר הקרעטשמי והמזיגה ביחד וכלל אותם בסך א' א"כ הוי שכירות אחת כנודע מדעת הרמב"ם ז"ל מובא בחו"מ סי' רט"ז דבמוכר קרקע ודקלים ל"ה ב' מכירות ואם לית לי' דקלים המכירת הקרקע בטל ועיין בט"ז שם דכתב דאם מכר לחבירו ב' מקומות בביהכנ"ס ונתברר אח"כ דלא הי' לו אלא מקום אחד דכל המכירה בטלה, א"כ הכ"נ כיון דלגבי המזיגה ל"ש חזקה ממילא נתבטלה החזקה של השכירת הקרעטשמא דמעולם לא הי' מוחזק על השכירת הקרעטשמא בלבד בלי המזיגה דהכל היא שכירות אחד א"כ הותר מקצתו הותר כולו ובפרט בנ"ד דעיקר השכירות של הקרעטשמא הוא רק למזיגה א"כ כעת

שנתבטל השכירות למזיגה אף דחזי לדור בה ג"כ מ"א עיקרה לאו להכי קיימא רק למזיגה וכיון שבטל העיקר בטל הטפל וכעין זה איתא בפ' י"ט דכלים משנה ט' וי' גבי משפלת שנפחתה מלקבל רימונים דטהורה היא מטומאת מדרס ג"כ אע"ג דראוי' לישיבה מפני שבטל העיקר בטל הטפל, וה"נ כיון שנתבטלה החזקה של המזיגה דהוא העיקר נתבטל הטפל ג"כ ואין כאן חזקה של חזקת בתים מן העכו"ם ג"כ בזה כנ"ל:

והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד:

סימן רו

להנ"ל

ע"ד קו' התוס' ב"ק ע"א ד"ה בשלמא שהקשו למ"ד אא"א דש"ש שפיר הוי שחיטה ראוי' נראה לי לתרץ בטו"ט דהנה לכאורה קשה לפי מה דנודע שיטת המשלמ"ל דאם נתערב איסור גבי טביחה אז אמרינן א"ש לדבר עבירה א"כ האיך משכחת דיהי' חייב בדו"ה בטובח ע"י אחר בשבת דהיכי מיירי דאי אמר לי' לשחוט בשבת בזה אמרינן א"ש לדבר עבירה כיון דנתערב איסור שבת וא"כ מיירי דאמר לי' לשחוט בסתם והלך ושחט בשבת בזה בלא"ה בטל דיכול לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כיון דמעשה שבת אסור באכילה וכבר העירו בזה האחרונים, ולדעתי נראה לתרץ דהכא מיירי דהשליח הוא מומר לחלל שבתות מכבר וא"כ שפיר מצי מיירי באומר לו לשחוט בשבת ול"ק דנימא בזה א"ש לד"ע כיון דנתערב איסור אחר דהנה דעת הרשב"ץ הובא ברמ"א בחו"מ סי' שפ"ח דאם הוא מוחזק למסור אמרינן דישלד"ע עי"ש והכ"נ כיון דהוא מוחזק למומר שפיר אמרינן דיש שליח לדבר עבירה ולפי"ז ל"ק קו' התוס' שהקשו בד"ה בשלמא כיון דהכא מיירי במומר כמ"ש וא"כ כ"ע מודים דאא"א דש"ש כמובן:

ועפי"ז נוכל לתרץ דברי הרי"ף התמוהים בב"ק דמוקי המשנה דב"ק דגנב וטבח ביוה"כ דחייב בטובח ע"י אחר והקשו כולם דא"כ בשבת נמי חייב ולפמ"ש ניחא כיון דנתערב איסור אחר אמרינן א"ש לד"ע וא"כ ע"כ הך ברייתא דמחייב ר"מ דו"ה בטבח בשבת ע"כ מיירי בישראל מומר ובזה אמרינן יש שלד"ע כיון דהוחזק למומר, ולפ"ז לכאורה קשה דא"כ נימא קלבד"מ כיון דבי"מ אמרינן יש שלד"ע והוי כעושה הוא בעצמו, אולם באמת ניחא דהנה בש"ס שבת (דף קי"ד) אמרינן דעל לאו דמחמר ליכא מיתה כיון דהוקש לע"ז דכתיב בי' אשר תעשה ביד רמה ובעינן עד דעביד מעשה בגופו וא"כ הכ"נ אע"ג דבישראל מומר אמרינן ישלד"ע עכ"ז ליכא מעשה בגופו ובשבת בעינן עד דעביד מעשה בגופו ולהכי אינו חייב המשלח מיתה אע"ג דישלד"ע ומלקות נמי אינו חייב

המשלח דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ולאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אינו חייב עליו מלקות כדאמרינן בש"ס שבת לענין לאו דמחמר:

ולפי"ז שפיר מתורצים דברי הרי"ף דשפיר מיירי מתני' דב"ק דגנב וטבח ביוה"כ דחייב דו"ה בטבח ע"י אחר ואפ"ה בשבת הוא פטור דממ"נ הוא פטור דאי מיירי דאמר לי' לשחוט בשבת א"כ אמרינן דאשלד"ע כיון דנתערב איסור אחר ואי דאמר לו לשחוט בסתם א"כ ממילא בטל השליחות דיכול לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כיון דמעשה שבת אסור באכילה וביוה"כ שפיר הוא חייב דמיירי דאמר לי' לשחוט בסתם וביוה"כ ל"ש לומר לתקוני שדרתיך וכו' דמעשה יוה"כ מותר באכילה וכמ"ש המהרש"ל ביש"ש וא"ל דהאיך סתם התנא בטבח בשבת פטור דהא בישראל מומר חייב אפי' בטבח בשבת ואמר לו בפירוש לשחוט בשבת דבי"מ אמרינן ישלד"ע והאיך סתם התנא דפטור בשבת דהא יש גוונא דחייב כגון בישראל מומר, דהא ממילא נודע דהמשנה בב"ק לא מיירי בישראל מומר דבי"מ איפכא הי' הדין כמבואר במשנה דביוה"כ הוא חייב ובשבת הוא פטור ובי"מ איפכא הוא דבשבת הוא חייב כיון דבי"מ אמרינן ישלד"ע וקלבד"מ ל"ש לומר דאע"ג דישלד"ע עכ"ז אינו חייב כיון דליכא מעשה בגופו ולענין מיתה הוקש לע"ז עד דעביד מעשה בגופו עכ"ז מלקות ליכא משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכו' וא"כ בשבת הו"ל למומר לחייב בדו"ה וביוה"כ לפטור כיון דבישראל מומר אמרינן יש שלד"ע א"כ המשלח חייב מלקות ואין לוקה ומשלם דביוה"כ לא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וע"כ לא מיירי בי"מ ומשה"כ שפיר פטור בשבת אע"ג דטבח ע"י אחר, ודוק היטב כי היא כפתור ופרח:

והנני דו"ש באהבה יעקב ווייזנפלד.

סימן רז

ב"ה יום א' ויחי תרל"ט פ"ק לטילענעשט.

שוכט"ס לכבוד אהו' תלמידי האברך החריף מופלג ושנון חד השכל חו"ש סופר מהיר כש"ת מו"ה ישראל ראפאפורט נ"י [**הוא הרב הג' אבד"ק טשארטקוב ז"ל**]:

זה שעלה בדעתי בעת עברי עיני על דבריך לתרץ קו' הגאון מהרמ"ז בר"ה (כ"ח) דבשופר של שלמים תיהדר קו' התוס' דנהנה מפרוטה דר"י כיון דמיירי בשוגג ואין בידו להזהר בשעה שאין עניים מצויים והיא דהנה נודע מדברי הירושלמי בשבת דהקורע בשבת יצא י"ח ול"ה מצה"ב משום דתמן היא גופא עבירה ברם הכא הוא עביד עבירה והכוונה היא בדברי הירושלמי דל"ה מצה"ב רק היכא דהעבירה גופא איסור ברם גבי קורע בשבת

דהקריעה גופא ל"ה עבירה רק משום הזמן דקרע בשבת והזמן היא האיסור ולכך ל"ה מצה"ב ובזה שפיר מתורץ קו' הנ"ל דשפיר יצא בשלמים דאע"ג דהי' נהנה מפרוטה דר"י מ"מ יצא ול"ה מצה"ב כיון דאם הי' תוקע בשעה שאין עניים מצויים לא הי' בהתקיעה שום איסור כלל והאיסור הוא משום דתקע בשעה שעניים מצויים וא"כ ל"ה מצה"ב כיון דהאיסור היא רק בהזמן ל"ה גופא עבירה רק הוא עביד עבירה כמו בקורע בשבת וא"כ אפילו תקע בשעה שעניים מצויים יצא י"ח ודוקא במודר הנאה מחבירו דאמרינן דמותר לתקוע לכתחילה תקיעה של מצוה הוכרחו התוס' לאוקמא בתוקע בשעה שאין עניים מצויים אבל בדיעבד אפילו אם תקע בשעה שעניים מצויים יצא י"ח כיון דאין האיסור רק בהזמן ודוק כי זה ברור. ובאו"א נראה לי לתרץ קו' זו דהנה התוס' בנדרים בפ' א"ב המודר הקשו אהא דאמרינן התם דבנכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר אסור להחזיר לו אבידה משום דנהנה פרוטה דר"י והקשו דהא לא גרע ממבריח ארי וכמו בפורע חובו של חבירו דמותר במודר הנאה ותירצו דשאני בפורע חובו דהוא שלא מדעתו של המודר אבל הכא המודר עצמו הוא המבריח ארי ולכך הוא אסור עיש"ה, לפי"ז לכאורה קשה מאי הקשו בתוס' שבועות על המודר הנאה מחבירו דהא נהנה פרוטה דר"י דהא הר"ן בר"ה חידש לן דדווקא היכא דלא עשה שליח המודר הוא דמותר אבל היכי דעשאו שליח אסור משום דמהני לי' דקעביד שליחותו כדאיתא בנדרים דאם נימא דהני כהנים שליחי דידן נינהו אסור במודר הנאה וכיון דע"כ מיירי הכא דהוא תוקע לו בלא דעת המודר א"כ מאי הקשו התוס' הא נהנה פרוטה דר"י דהא בזה תיהדר קו' התוס' בנדרים דלא גרע מפורע חובו דמותר במודר הנאה ועל המודר הנאה משופר הי' להם להתוס' להקשות קו' זו ולא על המודר הנאה מחבירו:

אולם באמת ניחא כיון דקיי"ל דבעינן שיתכוון שומע ומשמיע וא"כ כיון דהמודר מתכוון לצאת בתקיעתו של חבירו המודר הנאה ממנו א"כ הוי כאילו הוא מדעתו והיכי דהוא מדעתו אסור אפילו במבריח ארי כמ"ש התוס' בנדרים ולפי"ז נראה לי דהא תינח דאם עשה את הדבר במזיד א"כ הבריח את הארי מדעתו ולכך הוא אסור אבל בשוגג ולא ידע כלל שהוא מודר הנאה ממנו א"כ לא עשה שום איסור כלל במה שהרויח פרוטה דר"י דבאמת לא חשיב זאת הנאה כלל והוי רק הברחת ארי בעלמא רק עכ"ז אם היא מדעת המודר אסור אף הברחת ארי אבל בשוגג דלא הי' יודע שהוא מודר הנאה ממנו ולא הי' כוונתו להבריח הארי בגרמת האיש אשר הוא מודר הנאה ממנו א"כ לא עשה שום איסור כלל משום דלא ברור היזקא והוי רק הברחת ארי בעלמא ודוק, ובזה שפיר ל"ק קו' מהרמ"ז הנ"ל דאדרבא דכיון דמיירי בשוגג א"כ לא עשה שום איסור כלל בהרווחת

פרוטה דר"י דל"ה רק מבריח ארי בעלמא רק היכא דהוא ידע שהוא של הקדש ותקע בו אז קעביד איסורא משום דבכוונה הבריח הפרוטה דר"י מעליו משא"כ בשוגג לא עשה איסור כלל בהברחת הארי דהברחת ארי בעצמותה ל"ה שום הנאה כלל רק אם עשה זאת המודר מדעתי' דנפשי' א"כ הוא אחשבי' הברחת הארי להנאה וכדאיתא בשבת ס"פ הזורק גבי זרק ונח בפי כלב דמחשבתו משוי לי' מקום וא"כ הא תינח במזיד דשייך אחשבי' אבל בשוגג דכבר נודע סברת ר"מ דבשוגג לא שייך אחשבי' א"כ לא עשה שום איסור כלל דבעצם ל"ה הברחה הנאה כלל זולת אם אחשבי' הוא להנאה, ודוק כי חריף:

ועוד בה שלישיה לתרץ קו' הנ"ל והיא דהנה לכאורה קשה לדעת המרדכי דבשוגג ל"ש מצה"ב א"כ אמאי לא יצא אם תקע בשופר של עולה דהכא מיירי בשוגג וגם אתה העירות בזה, אולם לאחר העיון הדבר נכון דהכא כיון דבידינו עוד לתקן האיסור דאם נימא דל"י י"ח א"כ לא עשה שום איסור כלל א"כ אין לחלק בזה בין שוגג למזיד כיון דאחר שתקע נודע לו שתקע בשופר של הקדש ובידינו עוד לתקן האיסור אם נימא דלא יצא י"ח א"כ הוי כאילו נודע לו עוד מקודם שתקע דמה לי אם נודע לו קודם ובין אם נודע לו אח"כ הלא בידו לתקן אחר שתקע כיון שהי' בידו טרם שתקע ודוק, ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הגאון הנ"ל דלענין פרוטה דר"י כיון דלא יתוקן האיסור דאפילו אם נימא דל"י י"ח מ"מ הי' לו הנאה על אשר לא נתן הפרוטה לעני דבדעתו הי' דהוא עוסק במצוה ובזה שפיר ל"ה מצה"ב כיון דהוא בשוגג וכדעת המרדכי דבשוגג יצא אף דהוי מצה"ב ודוק:

ובדבר קו' האחרונים שהקשו דאמאי יוצא בשופר של עולה כיון דנפיק לחולין דהא הוי לי' נראה ונדחה ואינו חוזר ונראה, נראה לדעתי כעת לתרץ עפ"י דברי הט"א דכתב דכל הסוגיא מיירי באין לו שופר אחר דביש לו שופר אחר אין כאן איסור כלל לתקוע בשופר של הקדש דלא הוי נהנה כלל דהא יכול לקיים בשופר של חולין ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הנ"ל דל"ה נראה ונדחה דהנה בש"ס זבחים (דף י"ב) איתא אכל חלב והפריש קרבן והורו ב"ד דהחלב מותר וחזרו בהן מהו אי הוי דיחוי או לא כו' עד התם גברא אידחי קרבן לא אידחי ועיין בתוס' שם ד"ה הכא שכתבו בשם ר"ת דגבי הורו ב"ד ל"ה דיחוי דגברא אידחי משום דלא נדחה אלא ע"י טעותו אבל לא לכ"ע דהא לגבי מי שיודע דהחלב אסור לא אידחי כלל, ובזה מתורץ קו' הנ"ל כמין חומר דהכא ל"ה דיחוי כלל כיון דהשופר בעצמו לא נדחה כלל דלמי שיש לו שופר אחר מותר לתקוע בו רק דלגבי האיש הזה נדחה כיון דאין לו שופר אחר וא"כ ל"ה דיחוי כלל דגברא אידחי אבל השופר גופא לא אידחי ודוק וז"ב, ובאשירה שבטלה שפיר קמיבעיא לי' להש"ס אם יש דיחוי אצל מצות או לא אע"ג דלדעת הט"א באית לי' לולב אחר הי' הדין נותן דיכול לצאת

בשל אשירה דל"ה הנאה כלל מ"מ שפיר קמיבעי' לי' דבאשירה הוי דיחוי דאפילו מי שיש לו לולב אחר אין יכול לצאת באשירה כיון דבעינן לכם וא"כ צריך לזכות בו דאל"כ לא יצא א"כ הוי לי' ע"ז של ישראל דבלאו אה"נ אינו יוצא בה משום דכתותי מיכתת שיעורי' כמ"ש התוס' בסוכה וז"ב ונכון, גם מ"ש קו' האחרונים ע"ד התוס' בחולין (דף ק"מ) דבקרבן אמרינן מצלל"נ א"כ אמאי מעל בהביא קרבנו מן ההקדש הא לא חשיב נהנה כלל כיון דמלל"נ:

נראה לדעתי לתרץ בטוטו"ד דהנה בירושלמי סוף תרומות איתא דמי שאין לו שמן של חולין מדליק בש"ש בחנוכה משום דמלל"נ ועיין במה"פ שם, והנראה בכוונת הירושלמי דדוקא באין לו שמן של חולין שייך לומר דמלל"נ אבל באית לי' שמן של חולין ל"ש לומר דמלל"נ דהא אית לי' הנאת הגוף בהדי המצוה דקמשתרשי לי' השמן של חולין הנשאר לו ובאמת דברי ירושלמי תמוהין לי מדברי התוס' ביבמות (דף ס"ו) בד"ה ישראל דכתבו דכיון דהבהמה האוכלת היא כספו של כהן וישראל אינו נהנה אלא הדמים כיון דהחיוב המזונות חל עליו א"כ ל"ה הנאה של כילוי עיי"ש ולפי"ז הכ"נ כיון דאין אסור רק הנאה של כילוי והכא הנאת הדלקה ל"ה הנאה כלל דה מלל"נ רק דנהנה משום דמרויח שמן של חולין וא"כ שוב ל"ה הנאה של כילוי ודוק ואכ"מ להאריך בזה:

ועתה נחזור לענינינו דלפי דברי הירושלמי תקשה על דברי התוס' בחולין דכתבו דה"א דציפורי עיר הנדחת כשרים לטהרת מצורע משום דמלל"נ דהא אית לי' הנאת הגוף דאל"כ הי' צריך ליקח ציפורים אחרים, אולם באמת ניחא כיון דלטהרת מצורע בעינן ציפור דרור וציפור דרור היא עוף שאין מקבל מרות כמבואר בש"ס ביצה בפ' א"צ ובחולין פ' א"ט (דף ס"ב) איתא דזו סנונית לבינה שנחלקו בה ר"א וחכמים אתי לאפוקי דבתי דאוכמתי והיינו דאילו הגדילים בבתים היא עוף טמא וא"כ כיון דהצפור דרור הוא כשר לטהרת מצורע הוא מהגדילים בשדה וא"כ אין להם בעלים כלל והם דבר הפקר ויכול למצוא צפרים אחרים בלא דמי כיון דהיא דבר הפקר דאפילו תרנגולת שמרדה כל הקודם בה זכה כמ"ש התוס' בפ' שלה ולפי"ז שפיר מעל בהביא קרבנו מן ההקדש אע"ג דמלל"נ דהא קמשתרשי לי' דהי' צריך ליקח קרבן ממעות שלו ודוק וז"פ וברור, ועיין ירושלמי שקלים פ"ב מכיון שב"ד ראוי למשכנו ולא משכנו כמו שנהנה ודוק:

והנני ידידך דו"ש באהבה רבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד.

סימן רח

ב"ה שנת תרל"ט.

לרב גדול אחד.

ע"ד השאלה באחד שקנה עוד קודם הפסח בערך עשרים אלף טאפף י"ש מאדון אשר אביו הי' נכרי ונשא אשה ישראלית שהמירה דתה ונתן לו קאנטראקט דהיינו שקצב עליו הי"ש במקח כך וכך כל טאפף ואם יעלה השער אזי מה שיעלה יותר מכפי הקצוב יהי'. מחצה לאדון ומחצה לו ועל סמך זה הקאנטראקט לקח לו מעות בהלואה מבאנק ונתן להאדון את המעות אבל אין חל שום אחריות מהי"ש עליו רק על האדון לבדו מוטל כל האחריות של הפסד ואונסא אבל עליו מוטל רק להשתדל במכירת הי"ש אם הי"ש הזה הוי כחמץ שעבר עליו הפסח:

תשובה. לדעתי בהי"ש הזה לא הוה הישראל שותף כלל כיון דכל אחריות אונסין וזילא הם על האדון המוכר אע"ג דהריוח אם נתייקר שייך להישראל במחצה מ"מ אין זה מכר רק הלואה וריוח שנתן לו בשביל הקדמת המעות וכן מצינו להדיא בדברי התוס' ב"מ (דף ס"ד) ד"ה אי דהקשו שם דהיכא מיירי דאי בשמשך א"כ אפי' אחר לי' אי תקפה אי זילא ברשותך ואי דיקרו ברשותי הוה שרי שהרי מתנה עמו שאם יוקיר יהי' המקח קיים מעכשיו ואין המעות הלואה אצלו ואי תקפה או זילא יהי' המקח בטל ויהי' המעות הלואה ויחזירם לו ומאי ריבית יש כאן כו' ותירצו דלעולם מיירי כשמשך ואפיה"כ אסור אי אמר אי זילא ברשותך כו' כיון דאחריות ההפסד על המקבל ל"מ אפי' בתנאי להחשיבן פקדון הרי למדין מדברי התוס' דהיכא דאחריות הזול הוי על המוכר רק הריוח שייך להקונה ל"ה המכר כלל ול"ה רק הלואה ובישראל כה"ג אסור דהוי ריבית א"כ בנ"ד כיון דאחריות דזילא הוי על האדון ול"ה רק הלואה והריוח שהבטיח לו הוי רק שם ריבית עליהם וא"כ אין שום חשש כלל דליהוי החמץ של הישראל דהחמץ הוא של האדון ואין להישראל שום חלק ונחלה בזה:

אולם משום הא איכא למיחש משום דהאדון המוכר הוא בן מומרית וקיי"ל דהולד כמוה והוי ישראל ואסור בממזרת כמבואר באה"ע סימן ד' א"כ האדון בעצמו אע"פ שחטא ישראל הוא וא"כ אפילו אי נימא דהי"ש של האדון אכתי הוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח:

אולם אחר העיון נראה להתיר בכגון דא דהנה כבר נודע דעת הגאון בעל פנ"י וכן כמה בעלי התשובה אשר האריכו למעניתם בהיתר הי"ש שעבר עליו הפסח משום דהוי זיעה בעלמא ולדעתי ג"כ נראה להביא סמוכין בהיתר י"ש לאחה"פ דמצינו בכריתות (דף ה') דמצריך ללחם קלי וכרמל וקאמר התם לחם מקלי לא אתיא שכן איתא בעינא אלמא דצריך קרא יתירא לדבר איסור שנשתנה מברייתו ואפילו לחם היינו מתירין אי לאו

דגילתה התורה בהדיא אף דהדגן אסור משום דנשתנה וליתא לאיסורא בעינא ועיין במג"א סי' רט"ז לענין מוס"ק דשרי משום דנשתנה מברייתו:

וכעין זה מצינו בפ"ג דטהרות מ"א דרוטב וגריסין שקרשו הרי אלו שניים חזרו ונימוחו טהור ועיין בר"ש שם דפירש דאפילו שני ל"ה דכיון שנקרשו בטל שם משקה מינייהו וכשחזרו ונימוחו הו"ל כמשקה חדש דטהור לגמרי משום דנשתנה מברייתו ועיין בתוס' (מנחות דף ס"ט ובכורות דף ז' ובחולין דף צ"ז) וכן מצינו בע"ז (דף מ"ו) משתחוה לקמה מהו למנחות דמעיקרא חטין והשתא סולת וה"נ נשתנה מברייתו דמעיקרא אוכלא והשתא משקה ועיין בשבת (דף נ"ט) הכא מעיקרא אוכל והשתא משקה ודוק:

ולפ"ז מכ"ש לענין ב"י בודאי אינו עובר על הי"ש משום דלא ניכר צורת החמץ עליו ונשתנה מברייתו והוי כמבוער ואפי' אם נימא דלענין איסור אכתי באיסורא קאי אבל לענין ביעור אינו חייב כיון דאין צורת החמץ עליו כמ"ש התוס' פסחים (דף נ"ב) ד"ה הכובש גבי הכובש שלשה כבשים דלא דמי איסורא דביעור לשאר איסורים והטעם חשיב כמבוער עיש"ה ועיין בירושלמי פ"ד דמע"ש ה"ג דהכל מודים ביין ותבלין של מע"ש ונטע רבע שחשיב כמבוער ועיין בר"ש שם ובדברי הרמב"ם פי"א מה' מע"ש ונ"ר ה"ט מוכת דאף היין שהוא בעין הוי כמבוער וא"כ הרי חזינא להדיא דאפילו המשקה היוצא מן הענבים אף דקיי"ל לענין איסור אכילה דמשקין היוצאין מן הזיתים והענבים הרי הן כמותן מ"מ בביעור אינו חייב כיון דנשתנה מברייתו מכ"ש בי"ש ומשקין ושאר המינים, וגם נתערב בהי"ש שאר המינים שאין באים לידי חימוץ [כמו תפוחי אדמה] בודאי הוי כמבוער ואינו עובר בב"י, אבל עכ"ז לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה להתיר ח"ו י"ש של ישראל שעבר עליו הפסח:

אולם בנ"ד בלאה"כ יש להתיר דהנה בשו"ת מקום שמואל ומובא בש"ת סימן תמ"ח דעתו דחמץ של מומר ל"ה כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח דל"א לענין זה אע"פ שחטא ישראל הוא כדמצינו לענין חליצה דעת כמה פוסקים דאשת מומר פטורה מן החליצה דלאו אחיו הוא ועיין בתוס' סנהדרין (דף ע"ב) ד"ה ישראל והב"ש סי' קמ"א ומג"א סי' קפ"ט הביאו דבריהם ואף שכל האחרונים חולקים על מקום שמואל דעתם כטו"ז דחמץ של מומר הוי כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אבל בנ"ד יש מקום להקל, דהנה מדברי התוס' קדושין (דף ע"ה) ד"ה ורבי ישמעאל מוכח להדיא דמאי דקיי"ל דנכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר אין כשר רק משנתגייר דכתבו שם דאם הולד כשר א"כ הולך אחר הנכרי וליכא למיחש לכך אם תינשא לנכרי וכן מבואר להדיא ברש"י פ' האומר (דף ס"ח) בד"ה לימא דכתב שם דלא שדינן לי' בתר נכרי דנימא נכרי

הוא אם נתגייר והי' מותר לבא בקהל כו' הרי להדיא דבעינן נתגייר דוקא ועיין במהרש"א שם בעשרה יוחסין שהאריך בזה:

וא"כ לפי דברי התוס' בקדושין הנ"ל הוי המומר הזה כנכרי דקודם שנתגייר הרי הוא כנכרי כיון דכתבו דמותר לישא נכרית רק בש"ע קיי"ל דהוי כישראל ממש ואסור בממזרת ול"ה כגר דמותר בממזרת אבל מ"מ לדעת התוס' הוי כנכרי א"כ הוי ספק חמץ שעבר עליו הפסח כיון דלדעת התוס' הוי כעכו"ם קודם שנתגייר וס' חמץ שעבר עליו הפסח קיי"ל דמותר ובפרט בי"ש דרבו המקילין בודאי יש לסמוך על כל הנהו המתירים שהבאתי ובפרט דהי"ש הזה שייך לישראל הקונה וגם לו הוא ההפסד והתורה חסה על ממונם של ישראל, ע"כ לדעתי מותר הי"ש הזה בלי שום פקפוק:

[**התשובה** היקרה והמהוללה הנ"ל היתה לפני רב גדול אחד שהודיעו לו טעמי היתר המחודשים בלי הודע לו ממי יצאו הדברים, והרב הזה שהי' מריץ את שאלותיו וספקותיו אל כ"ג אאמו"ר רשכב"ה זצ"ל שואל נעשה ארי כנן חיצי השגותיו כתב וגם הדפיס בספרו את השגותיו אבל המעיין שם יראה שלא הוסיף כלום רק קמחא טחינא טחן ולבסוף הודה בעל כרחו על ההיתר ובכלל דברי התשובה דבריו]:

סימן רט

ב"ה יום ב' י"ד תמוז תרנ"א לפ"ק הרימלוב.

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה יצחק חיים נ"י:

הבאת קו' הגאון רע"א על דברי התוס' שבועות (דף כ"ג) שהוכיחו מדם דשתי' בכלל אכילה דבודאי לא מיירי בהקפה הדם ואכלו דדם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה ותמה הג' הנ"ל דהא ברייתא מפורשת היא הקפה את הדם ואכלו חייב והא דדם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה האי לענין טומאה איתמר וכדמקשה באמת הירושלמי:

ולדעתי נראה לתרץ בטו"ט דהנה הטעם דחייב בהקפה הדם ואכלו אע"ג דאינו אוכל ולא משקה היינו משום דמבואר ברמב"ם דאם חישב עליו לאכילה מטמא ט"א א"כ אם אכלו אין לך מחשבה גדולה מזו ועיין בר"ש זבחים (דף ק"ה ע"ב) ד"ה ומטמאה וכן משמע בש"ס חולין (דף ק"כ) דהטעם הוא משום אחשבי' והוי כמו אם אכלו כד"א אבל לומר דהתחלת האיסור יהי' שלכד"א משום אחשבי' זה אין סברא כלל ולפ"ז שפיר הוכיחו התוס' דשתי' בכלל אכילה וא"כ הוי דם חתיכה דאיסורא אם אכלו צלול כד"א ולכך אפי' אם אכלו קרוש דהוי שלכד"א הוא חייב משום אחשבי' משא"כ אם לא נימא דשתי' בכלל אכילה א"כ לא אסרה התורה דם צלול אם אכלו כד"א האיך שייך לומר

דאם אכלו קרוש שהיא שלכד"א שיהי' חייב משום אחשבי' זה אין סברא כלל דהתחלת האיסור יהי' בתורת אחשבי' ולא שייך רק היכי דהתחיל מקודם האיסור אם אכלו כד"א אז הוא חייב אפי' אם אכלו שלכד"א משום אחשבי' והוא ברור ונכון בסברא:

ועוד נראה לי לתרץ באופן היותר נעים דהנה בתוספתא איתא דדם שקרש אינו אוכל ולא משקה דאם חישב עליו לאכילה הוי אוכל ולכאורה קשה דהא אמרינן בבכורות (דף י') דקיי"ל דאיסורו חישובו ומש"ה לא בעי מחשבה א"כ אמאי דם שקרש בעי מחשבה הלא אם אכל אותו כשהוא קרוש הוא חייב א"כ נימא איסורו חישובו ואמאי תיבעי מחשבה:

אולם באמת ניחא דהא דאמרינן איסורו חישובו הוא משום דהתורה אסרתו לישראל מכלל דהוא אוכל הראוי לעכו"ם משא"כ הכא בדם שקרש דהתורה לא חשבה אותו לאוכל ואסרה דם רק כשהוא צלול, והא דחייב אם אכל דם קרוש הוא משום דהוא עצמו אחשבי' אבל התורה לא אחשבי' אוכל כלל ולכך שפיר בעי מחשבה לטומאה, ולפ"ז שפיר הוכיחו התוס' דלא מיירי התורה כשהוא קרוש כיון דדם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה ואם נימא דהתורה מיירי כשהוא קרוש א"כ אמאי דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה ובעי מחשבה לטומאה הא כל היכא דאיסורו חישובו לא בעי מחשבה אלא ודאי דהתורה מיירי בצלול והא דחייב באוכל קרוש היינו משום דהוא אחשבי' אבל התורה לא אחשבי' ולכך בעי מחשבה לטומאה ולא שייך בי' לומר איסורו חישובו ודוק כי הוא דבר נפלא:

והנני דו"ש בנפש חפצה יעקב ווייזנפלד.

סימן רי

שבועות (דף ג' ע"ב) בשלמא אכלתי ולא אכלתי כדרבא כו' ואיתמר שבועה שאוכל כיכר זה ולא אכלה ר"י אומר אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה ור"ל אמר אינו לוקה משום דהוי התראת ספק ולאו שמה התראה כו' והקשו התוס' שם בד"ה התראת ספק היא דהכא קאמר ר"ל דפטור משום התראת ספק אבל משום לאו שאין בו מעשה לא מיפטר דסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והקשו דהא ר"ל פוטר חסמה בקול דהוי לאו שאין בו מעשה דעקימת שפתיו ל"ה מעשה אלמא דר"ל ס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו עיש"ה:

והנראה לדעתי לתרץ קושית התוס' בסוטו"ד דהנה לכאורה קשה לדעת הרב המגיד דהיכי דמשכחת לה שיהי' לאו שיש בו מעשה לוקה עליו אף היכא דליכא מעשה מירושלמי פ"ג דשבועות ה"ז דאיתא שם איכא בינייהו בין ר"י לר"ל בזרק כיכר לים

והתרו בו למ"ד מפני שאין בו מעשה הכא יש בו מעשה למ"ד משום דהוי התראת ספק ה"נ הוי ה"ס עיי"ש א"כ מבואר בירושלמי דבזרק כיכר לים הוי לאו שיש בו מעשה אם יזרוק הכיכר לים א"כ לפי דעת הרב המגיד ילקה אפי' בלא זרק הכיכר לים כיון דמשכחת בי' מעשה אם יזרוק הכיכר לים והיא קו' נכונה

והנראה לתרץ דהנה הנו"ב אהע"ז סי' ע"ז חידש לן דלר"י דס"ל ה"ס שמה התראה מחלק בין היכי דא"א בענין אחר ותמיד הוי התראת ספק אז אמרינן לר"י ה"ס שמה התראה אבל היכי דמשכחת לה לפעמים שיהי' התראת ודאי מודה ר"י דה"ס לאו שמה התראה ומוקי הלאו היכא שהיא התראת ודאי יעוש"ה, והנה לכאו' קשה לי על הירושלמי דקאמר דלמ"ד משום ה"ס אפי' אם זרק כיכר לים אינו לוקה אפי' התרו בו בשעת זריקה משום דהתראה בשעת איסור בעינן דאמאי לא יהי' זריקת כיכר לים שעת איסור כיון דלאו שאב"מ אין לוקין עליו רק אם זרק כיכר לים לוקה דהוי לאו שיב"מ א"כ חיוב המלקות בא בשעת הזריקה דאז הוי לאו שיב"מ א"כ איך נוכל לומר דבשעת הזריקה לא מהני ההתראה כיון דל"ה שעת איסור הא עיקר חיוב המלקות בא בשעת הזריקה דאם לא זרק הכיכר לים לא הי' לוקה דהוי לשאב"מ:

אולם באמת ניחא דלמ"ד לשאב"מ אין לוקין עליו ועיקר המלקות בא משום הזריקה בודאי הוי הזריקה שעת איסור והוי התראת ודאי והא דקאמר הירושלמי דאפי' אם זרק הכיכר לים הוי ה"ס הוא דוקא למ"ד לאו שאב"מ לוקין עליו א"כ נגמר האיסור קודם הזריקה כיון דס"ל דלוקין על לאו שאב"מ ולדידי' ל"ה הזריקה שעת איסור ולכך אפי' בזרק כיכר לים הוי ה"ס כיון דהתראה בשעת איסור בעינן ודוק:

ולפ"ז מתורץ מה שהקשיתי דאמאי הוי לשאב"מ בשבועה שאוכל ולא אכל הא משכחת לה ע"י מעשה בזרק כיכר לים כמו"ש הה"מ בפי"ג מה' שכירות דמש"ה לוקה בחסמה בקול משום דמשכחת לה ע"י מעשה בחסמה בידים דהכא הי' ג"כ לוקה אע"ג דאין בו מעשה משום דמשכחת לה ע"י מעשה ע"י זריקה לים רק דה"פ משום דהוי לשאב"מ ואינו חייב מלקות רק משום דמשכחת לה ע"י מעשה בזרק הכיכר לים וא"כ עיקר חיוב מלקות בא בשעת הזריקה וא"כ הוי הזריקה שעת איסור והוי התראת ודאי אם זרק הכיכר לים וכיון דמשכחת התראת ודאי אינו לוקה אפי' לר"י משום ה"ס דכל דמשכחת לה שיהי' התראת ודאי אפי' לר"י אמרינן ה"ס לא שמה התראה א"כ הא דאינו לוקה הוא משום דהוי ה"ס והא דאיצטריך לומר משום דהוי לשאב"מ דאם הי' לוקין על לאו שאב"מ הוי ה"ס אפי' בזרק כיכר לים והיכי דלא משכחת התראת ודאי ס"ל דה"ס שמה התראה ולכך קאמר דכיון דאין לוקין על לאו שאב"מ א"כ חיוב המלקות הוא רק משום

דמשכחת ע"י מעשה כגון זריקה לים א"כ חיוב המלקות נצמח רק ע"י הזריקה והוי הזריקה שעת איסור והתראת ודאי וכיון דמשכחת לה התראת ודאי גם לר"י אמרינן ה"ס לאו שמה התראה ודוק היטב:

ולפ"ז מתורץ קו' התוס' שפיר דבאמת ס"ל לר"ל בכ"מ לשאב"מ אין לוקין עליו רק דהרי לפי"ד הנו"ב הנ"ל הרי ר"י ור"ל מחולקין בדין התר"ס דהרי ר"ל לא ס"ל החילוק בין היכי דמשכחת לפעמים התראת ודאי או לא דס"ל ל"ש התראה אפי' היכי דמשכחת התראת ודאי ל"ש התראה ולכך אמר ר"ל הטעם משום התר"ס ולא קאמר משום דהוי לשאב"מ משום דר"ל ג"כ ס"ל כסברת הה"מ דהיכי דמשכחת לה ע"י מעשה לוקה אע"ג דהוי לשאב"מ ואע"ג דגבי חסמה בקול ס"ל דפטור אע"ג דמשכחת ע"י מעשה שאני גבי חסימה דכתבו התוס' בב"מ (דף צ"א) דמש"ה יליף ר"ל מלאו דחסימה דבעינן שיש בו מעשה אע"ג דחסימה גופא אין בה מעשה לפעמים לר"ל כגון חסמה בקול משום דר"ל ס"ל דקרא מיירי בסתם חסימה דאית בה מעשה עיי"ש וכיון דלר"ל מיירי בחסימה דאית בה מעשה א"כ ליכא למימר דילקה בחסמה בקול משום דמשכחת לה ע"י מעשה כיון דלר"ל לא מיירי רק בסתם חסימה דאית בה מעשה א"כ לא קאי הלאו כלל בחסמה בקול משא"כ גבי שבועה דמסתמא מיירי הקרא אפי' בלא זרק הכיכר לים לכך ס"ל דלוקין אפי' היכי דלית בי' מעשה משום דמשכחת לה ע"י מעשה כסברת הה"מ הנ"ל ולכך קאמר משום דהוי ה"ס אבל בכ"מ ס"ל לר"ל דלשאב"מ אין לוקין עליו רק בשבועה ס"ל דלוקין משום דמשכחת ע"י מעשה בזרק כיכר לים ודוק כי חריף הוא:

סימן ריא

פלפול יקר בסוגיא דרכוב ומנהיג.

איתא בב"מ (דף ח') אמר ר' יוסף אמר לי רב יהודה שמעית מיני' דמר שמואל תרתי רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מינייהו היכי דמי אילימא רכוב לחודי' מנהיג לחודי' מי איכא מ"ד לא קני אלא רכוב במקום מנהיג איבעיא לי' רכוב עדיף או דלמא מנהיג עדיף כו' מיתיבי הי' שנים רוכבין כו' ש"מ רכוב קני הבמ"ע במנהיג ברגליו, והנה הרי"ף פסק דרכוב לחודי' קני ותמהו עליו דהא בגמ' עסקינן דמיירי במנהיג ברגליו אבל רכוב לחודי' לא קני:

והנראה לדעתי לתרץ דברי הרי"ף בטוטו"ד, דהנה התוס' ב"מ שם ד"ה רכוב עדיף הקשו דליפשוט ממתני' דמנהיג קונה במקום רכוב ואי מיירי במנהיג ברגליו כ"ש דמנהיג עדיף דאפי' במקום רכוב ומנהיג קני כ"ש במקום רכוב לחודי' ותירצו דמן המשנה אין

להוכיח דקני מנהיג במקום רכוב דאפי' לא קני מיקרי מוחזק כיון דמנהיג לחודי' קני ומ"מ מוכיח לקמן דרכוב לחודי' קני דאי אפי' לחודי' לא קני רכוב סברא היא דאפי' מוחזק לא הוי וכן לעיל דקאמר האי כולא אגבהתי אבל שנים שהגביהו לא קנו התם נמי כיון דאם הגביה לחודי' קני לכך איקרי מוחזק אפי' הגביה עם חבירו עיי"ש"ה, והנה לדעתי דברי התוס' אלו הם מתנגדים לדברי הר"ן בכתובות פ' הכותב גבי מלוגא דשטרי דהקשה אמאי לא מהימנא למימר לקוח הוא בידי כי היכי דלמ"ד אותיות נקנות במסירה מהימן לומר שמסרו לו הכ"נ למ"ד אין אותיות נקנות במסירה יהי' מהימן לומר דהי' לו שטר זכי' ואירכס, ותירץ דלדידן דאין אותיות נקנות במסירה אין התפיסה מוכחת על הקנין כלל דתפיסתו לא מוכחת רק שהבעלים מסרום אבל על הכתיבה לא מוכחת כלל עיי"ש ולפי"ז ה"נ אם נימא דרכוב במקום מנהיג לא קני הו"ל למימר דלא מיקרי מוחזק כלל דכיון דכמו שאנו רואין לפנינו לא קני דרכוב במקום מנהיג לא קני א"כ אין התפיסה מוכחת על הקנין כלל דכמו שהוא עתה לא קני כלל ומשנים שהגביהו אין כאן ראי' כלל דהתם כיון דאין התפיסה מוכחת על שניהם למאי דס"ל דשנים שהגביהו לא קנו ולכך יותר מיקרו תרוייהו מוחזקים משא"כ הכא דמנהיג במקום רכוב קני ורכוב במקום מנהיג לא קני הול"ל דרכוב לא הוי מוחזק כלל כיון דאין התפיסה מוכחת על הקנין גבי רכוב דרכוב במקום מנהיג לא קני:

לכן הנראה לתרץ קו' התוס' דלדעתי נראה מלתא חדתא דהא דבעי למימר דרכוב לחודי' קני ובמקום מנהיג לא קני שייך למימר במציאה דוקא דליכא דעת אחרת מקנה משא"כ במכר דאפי' מנהיג לחודי' אם לא רצה המוכר להקנות לו רק חציו לא הי' קונה רק מחצה א"כ שוב הוי על מחצה השני' רק רכוב לחודי' ורכוב לחודי' הוא קונה וא"כ אין לחלק במכר בין רכוב לחודי' לרכוב במקום מנהיג ואי רכוב לחודי' קונה גם במקום מנהיג קונה והוא סברא ברורה ונכונה, ולפ"ז שפיר מתורץ קו' התוס' הנ"ל דאפי' אם נימא דאי מנהיג במקום רכוב לא קני לא מיקרי מוחזק כלל כיון דאין התפיסה מוכחת על הקנין דכמו שהוא עתה לא קני מ"מ מהימן המנהיג שקנה אותה במיגו דקנה אותה מן המוכר ולא היתה מציאה ובמכר שפיר קונה מנהיג במקום רכוב דבמכר אין לחלק בין מנהיג לחודי' למנהיג במקום רכוב ואע"ג דמיגו להוציא לא אמרינן כבר כתבו התוס' (בדף ב') ד"ה וזה דבמיגו דאי בעי שתיק אמרינן מיגו להוציא והכא הוי מיגו דאי בעי שתיק דלמה לו לומר דקנה אותה במציאה ובמו"מ שפיר קונה מנהיג במקום רכוב ודוק:

אולם לאחר העיון דא תברא דהנה לכאורה קשה דהך שמעתא אזלא אליבא דשמואל ושמואל ס"ל קידושין כ"ה דבהמה גסה נקנית במסירה ולא במשיכה ואיך יפרנס שמואל

דאחד רכוב וא' מנהיג במו"מ דהא לא קני לשמואל במו"מ ואפי' לתירוץ התוס' דמ"מ מיקרי מוחזק היינו משום דמנהיג לחודי' מיהו קונה אבל במו"מ דאפי' מנהיג לחודי' לא קני לשמואל אפי' מוחזק לא הוי ועכצ"ל דהא דמהימן מנהיג לשמואל הוא במיגו דמציאה ובמציאה קונה מנהיג אפי' לשמואל דליכא מאן דלימסר לי' וכתוס' קידושין שם א"כ איך נוכל לומר כמו שכתבנו דמהימן במציאה במיגו דמו"מ דאדרבה הא דמהימן המנהיג במו"מ הוא במיגו דמציאה אליבא דשמואל דס"ל דבמו"מ לא מהני משיכה רק מסירה והך סוגיא אזלא אליבא דשמואל דקאמר שמעית מיני' דמר שמואל תרתי וע"כ צ"ל כתירוץ התוס' דמ"מ מיקרי מוחזק המנהיג במציאה כיון דמנהיג לחודי' קונה:

ובזה מתורץ קו' הרמב"ן מובאה באס"ז מהא דקאמר אילימא ר"מ השתא יושב קני רכוב מיבעיא דלמא לעולם ר"מ ואשמעינן דס"ד דרכוב במקום מנהיג מנהיג עדיף ויבטל רכוב כדמשני אליבא דרבנן מ"ד רכוב עדיף ה"נ נימא אליבא דר"מ מ"ד מנהיג עדיף, ולפמ"ש ניחא דהנה התוס' בד"ה מ"ד כתבו דמ"ד רכוב עדיף ויבטל חזקת המנהיג קמ"ל אבל אין לפרש דה"א דרכוב מבטל קנין המנהיג קמ"ל דאפי' לא קני במקום רכוב מיקרי מוחזק כיון דמנהיג לחודי' קונה א"כ שפיר מתורץ קו' הרמב"ן דא"ל דאתיא כר"מ ואשמעינן דרכוב במקום מנהיג מיקרי מוחזק דאפי' אם נימא דלא מיקרי מוחזק רכוב במקום מנהיג אפי"ה מהימן רכוב במיגו דמו"מ דאז קונה רכוב במקום מנהיג כמו"ש דבמו"מ הוי כמו רכוב לחודי' והכא א"ל דהא אליבא דשמואל הא דמהימן במו"מ הוא רק במיגו דמציאה דהא תינח גבי מנהיג אבל גבי רכוב דהוא תפיס במוסרה א"כ איכא גבי' קנין מסירה, רק לגבי מנהיג דליכא מסירה שפיר משני דה"א דרכוב יבטל חזקת המנהיג דל"ל דבלא"ה מהימן במיגו דמו"מ דהכא אזדא אליבא דשמואל ושמואל ס"ל דבמו"מ לא מהני משיכה וא"כ הא דמהימן המנהיג במו"מ הוא רק במיגו דמציאה:

ולפ"ז מתורצים דברי הרי"ף דפסק דרכוב לחודי' קונה אפי' באינו מנהיג ברגליו דלדידן דקיי"ל דמשיכה מהני גם במכר ודלא כשמואל ליכא למימר דמיירי במנהיג ברגליו דא"כ קשיא פשיטא דלדידן ליכא למימר דאשמעינן דאין רכוב מבטל חזקת המנהיג דאפי' לא הוי מוחזק מ"מ מהימן במיגו דמו"מ דהא לדידן משיכה קונה במכר ושפיר איכא מיגו דמו"מ וע"כ צ"ל דמיירי ברכוב לחוד ובלא מנהיג ברגליו ואשמעינן דרכוב לחודי' קונה, ודוק היטב כי חריף:

בעזר מרום מראשון נשלם חלק ראשון.

תשובה א'

ב"ה, יום ב' ס' אלול תר"נ

שוכט"ס לכבוד תלמידי יקירי רחימא דנפשאי עוז הרב הג' החריף עצום ובקי נפלא איש אשכולות מעוז ומגדול כש"ת מו"ה מאיר אריק נ"י אבד"ק יאזלוביץ.

בדבר אשר תמה בשי"ט ע"ד רש"י בנזיר דל"ח דהביא ראי' דבטלוהו לרביעית מהא דחגיגה כ"א גזירה שמא יטביל מחטין וצינורות בכלי שאין בפי' כשה"נ ודלמא הגזירה היא שיטביל מחטין וצינורות בכלי שאין מחזיק רביעית ואין בפיו כשה"ב ואפי' אם הי' כלי מחזיק רביעית אין משם ראי' כלל דבטלוהו לרביעית דטבילה בכלים היא פסול מה"ת וכיון דאין בפיו כשה"ב ול"ה חיבור למקוה שוב הוי טבילה בכלים ופסול מה"ת ומה ראי' היא זו להא דבטלוהו לרביעית.

באמת דברי רש"י מרפסין איגרי וכבר אמר לי קושיא זו בשמו אחיו תלמידי יקירי הרב החריף ובקי מו"ה פישל נ"י והשבתי לו על אתר דלפענ"ד דרש"י ז"ל ס"ל דהא דבעינן שיהי' בפי הכלי כשה"נ היינו להיות חיבור למים שבצדי הכלי כיון דהדופן הכלי הוא מפסיק להכי בעינן שיהי' בפיו כשה"נ אבל להיות מחובר רק להמים הצפים ע"פ הכלי לא בעינן כשפה"נ וסגי בכ"ש ועי' בתוספתא פ"ה דמקואות שהביא הר"ש בפ"ו דטהרות דמחלק בהטביל כלי בתוך כלי והכלי החיצוץ הוא שמא בין פיו למעלה להטהו על צדו ועי"ש הטעם דבצדו כיון דאינו מתחבר למעלה רק מן הצד להכי בעי כשפה"נ אמנם באם לא ניבעי חיבור רק למים שעל הכלי ס"ל לרש"י מסברא דבזה ל"ב כשה"ב אפי' בהטהו על צדו ולפי"ז שפיר הביא רש"י ז"ל ראי' דבטלוהו לרביעית למחטין ולצינורות דאי תימא דסגי ברביעית א"כ אמאי גזרינן גזירה שמא אין בפיו כשה"נ כיון דסגי ברביעית א"כ ל"ב שיהי' מחובר למים שבצדדים וסגי שיהי' מחובר רק להמים הצפים ע"פ הכלי כיון דסגי ברביעית והמים הצפים ע"פ הכלי הם עכ"פ רביעית והחיבור למים הצפים סגי בכ"ש ול"ב כשה"נ אלא ודאי דבטלוהו לטבילתא דרביעית ובעינן שיהי' מחובר להמים שבצדדים ולהכי בעינן שיהי' בשה"נ.

והנני ידידו אוהבו בלתי סרה ודוש"ת באה"ר ובלונ"ח ב"ה יום ה', כ"ג מנ"א תרל"ז הרימלוב.

תשובה ב'

שוכט"ס לכבוד ידיד נפשי הרב המה"ג הישיש החריף ובקי מפורסם מו"ה ליפא קאפלער נ"י אבד"ק סקאלט יע"א

יקרתו הגיעני נכון והנני עם ממהר להשיבו כרצונו היקר אף כי מוקף בחבילי מרדין אנכי היום. ע"ד שאלתו באשה רכה בשנים אשר נישאת לאיש והוא גבר חלש ואין בכוחו להזדקק לה כדרך כל הארץ והאשה באה מחמת טענה שיגרש אותה אשר הדין מבואר באה"ע שיגרש אותה ויתן כתובה אם מגיע לה התוס' מלבד השליש הוספה שהוספת השליש מבואר בבי"ש כ"פ עצמו מלספר דדינו כנדוניא ובלי תפונה לא נעלם זאת מכ"ת, ואף שהב"מ חולק עליו מ"מ בנידון דידן בודאי יש לסמוך על הבי"ש, אך כונתו על התוס' שהוסיף מלבד השליש המגיע לה ע"פ תקחז"ל. והנה כ"ת מצדד בזכות האשה דלא גרע מאם היה יכול להתקשות וא"י למרק דמבואר בתו' יבמות דף ס"ה דיש לה תוספת כתובה ובא"י להתקשות אז דוקא אינו מגיע לה ת"כ דהוו כנכנסה לחופה ולא נבעלה. באמת מדברי התוס' נראה להדיא כן אולם בב"ש סי' קנ"ד ס"ק מ"ט מבואר להדיא בטוענת שאין לו גבורת אנשים דלדעת הרא"ש אין לה ת"כ מטעם דלמשקל ומיפק לא יהיב לה ובטוענת שאין לו גבורת אנשים משמע דמיירי שיכול להתקשות רק דאין בכוחו למרקו ואפי"ה אין לה ת"כ, והא דכתבו התוס' דביכול לבעול רק שאין בידו למרק מגיע לה ת"כ היינו לטעם דאין מגיע ת"כ מטעם דאין כאן חיבת ביאה ע"כ ביכול לבעול דק שא"י למרק יש חיבת ביאה או דמיירי במגרשה מעצמו ברצונו ואז לא שייך הטעם דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה ואפי"ה ל"ל ת"כ מטעם דלא הי' חיבת ביאה אבל ביכול לבעול שפיר אית לה חיבת ביאה, אבל במגרשה בע"כ אפי' יכול לבעול רק שאין בידו למרק בודאי ל"ל ת"כ מטעם דלמשקל ולמיפק לא יהיב לה.

ולפי"ז בנ"ד י"ל דל"ל ת"כ מטעם דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה. אולם באמת הדבר ברור לדעתי דמגיע לה הת"כ בנ"ד אפי' להטעם של הרא"ש דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה. דהנה ידוע מ"ש התוס' בב"ק ק"י ע"ב ד"ה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה דדוקא בנפלה מן האירוסין מיירי דמקידושיו אין לה שום טובה ואז שייך האומדנא, וכעין זה כתבו התוס' בב"ק דף ט' ד"ה משהחזיק גבי דייש אמצרי, ולפי"ז האיך נוכל לומר דאדעתא דהכי לא יהיב לה כיון שהוא אחר הנישואין אלא ע"כ צ"ל דמיירי הכא בלא הי' גבורת אנשים משעת הנישואין ואז אמרינן דאדעתא דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה אבל אם נתקלקל אח"כ אחר הנישואין והי' לו הנאה מהתשמיש ואח"כ נחלש ואין לו ג"א בודאי לא שייך אומדנא וא"ל ת"כ, וכמו שכתבו התוס' בב"ק עיש"ה, ולפי"ז צ"ל הטעם של דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה באין לו ג"א שהביא הב"ש ל"ש רק לסברת התוס' בסוף נדרים דבהעראה ל"ה חיבת ביאה וא לא היה לו הנאה ולכך שייך האומדנא, משא"כ לפימ"ש התוס' ביבמות דאף דא"י למרק שייך חיבת ביאה גם האומדנא ל"ש

כיון דהי' לו הנאה ממנה ובחי' לו הנאה ל"ש האומדנא והנ"מ בהטעם דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה בלא הי' לו חיבת ביאה הוא לענין תפיסה דלטעם דאין כאן חיבת ביאה מהני תפיסה דנכנסה לחופה ולא נבעלה הוא אבעיא דלא איפשיטא משא"כ לטעם דאומדנא ל"מ תפיסה, ולפי"ז בנ"ד דאחר כמה שנים תש כוחו והי' לו הנאה ממנה ל"ש האומדנא דלמישקל ולמיפק לא יהיב לה דאחר הנישואין ל"ש אומדנא וכמ"ש התוס' בב"ק וא"ל גם הת"כ וז"ב לדעתי.

והנני ידידו דוש"ה באהבה ובלונ"ח

יעקב ווייזנפעלד

תשובה ג'

תשובה זו היתה בידי המנוח הרה"ח מו"ה ישראל נתן בריקנשטיין נכדו של הרב ד' ליפא אבד"ק סקאלט זל"ה הנ"ל, והוא מסרה לידי והנ"ל היא העתקה נכונה של התשובה.

כבוד הרב וכ' אבד"ק טירעשפאל

א. ע"ד השאלה באשה שהלכה לבית הטבילה לטבול אחר לידתה ובעלה המתין על בואה איזו שעות ובראותו כי לא שבה עדיין לביתה והי' לפלא בעיניו הלך לבית הטבילה לשאול עליה ואמרו שכבר עלתה מז הרחצה לביתה, והלך הבעל לבקשה ברחובות קריה וספרו לו כי ראו אשר זה כשעתא חדא אשה יהודית א' לא נודע מי היא נסתה ללכת על מעבר הנהר דניסטר הסמוך לבית הטבילה ושמעו קול הטביעה ואשר צעקה להושיע לה, ותיכף נאספו בעלי הספנים לחפשה ויבקשוה ולא מצאוה כי ירדה תחת הקרח ומני אז אבד זכרה ונתיתמו שלשה ילדיה, ואחרי כי נתיאשו מלבקשה הבעל לשאול הגיע אם אסור הוא במצודת חדרגמ"ה לקחת אשה אחרת או לא, ומצכת"ה צידד בזה מדברי המבי"ט וממ"ש הב"ש סי' א' סקב"א.

תשובה. הנה איתא בתוספתא דטהרות מובא בפסחים ד"י ובבכורות דכ"ה פלוגתא דרבי ורשב"ג בשדה שנאבד בה קבר, ולפ"ז נראה דנ"ד תלוי בהאי פלוגתא דלרבי דאמרינן קבר שאבד הק"ש א"כ ה"נ בנ"ד כיון שלא נאבד מעיר זו אשה אחרת רק זו ואח"כ מצאו אשה נטבעת תלינן דהיא היא שנאבדה. וע' בשו"ת שב יעקב שרצה ללמוד מזה בא' שהלך בדרך ושוב נמצא הרוג בדרך הזה דאמרינן היינו דאי שאבד. אולם באמת הרמב"ם לא ביאר הדין אם הלכה כרבי או כרשב"ג (וע' במל"מ פ"ג מהחו"מ). ואף כי השב יעקב כתב דהלכה כרבי מחברו כבר תמה עליו הנו"ב באהע"ז סי' מ"ו דאם אמרו הלכה כר'

מחברו אבל נגד רבו לא, ורשב"ג רבו הי' ואדרבא בכללי הש"ס מבואר דר' ורשב"ג הלכה כרשב"ג. ובזה תמוה לי ג"כ דברי הש"ך ביו"ד קכ"ז שהקשה שם על רב האי שהביא ראי' שאין סומכין על דבריו של עכו"ם לא לאיסור ולא להיתר מהך דיבמות דהא הם דברי רשב"ג ורבי פליג עליו וקי"ל הלכה כרבי מחברו ע"ש. ולפי דברי הנו"ב הנ"ל ל"ק קושי' הש"ך דנגד רשב"ג ג דהוא רבו לא קי"ל הלכה כד' ושוב נסתר מחמתו היתרא דידן. ואולם בה"מ פסק להדיא כרבי משום דסוגיא אזלא כוותי' ע"ש.

והנה הטור או"ח בסי' תל"ט הכריע דבביטל אין צריך לבדוק עוד בצל ובדק ואשכח ואם לא ביטל צריך לבדוק משום דהוי ספיקא אם הלכה כרבי או כרשב"ג ולכך בביטל דהוי ספק דרבנן קי"ל כרבי ובלא ביטל דהוי ספק תו' חיישינן כרשב"ג, ולפ"ז בנ"ד דמבואר במרדכי סוף כתובות ומה"ט כתב הנו"ב במ"ת דעד א' נאמן שמתה אשתו אע"ג דאתחזק איסורא ע"א נאמן וחולק על הב"ש בסי' ס"ו דס"ל שאין ע"א נאמן ע"ש כיון דהוא דרבנן ולהכי שפיר ע"א נאמן וע' בשו"ת הרמב"ן שכתב דכל דיני מנודה שמסתפק הש"ס בפ' אלו מגלחין פסק רבנו בהן להקל לפי שאינן דבר תורה א"כ החדר"ג אינו רק מדרבנן ומכ"ש בזה"ז לדעת כמה מרבוותא שכבר כלה הזמן ואינו רק מתקנות הקהלות א"כ בודאי ל"ה רק מדרבנן ובדרבנן סמכינן כדברי רבי דאמרינן קבר שנמצא הוא קבר שאבד.

ועוד נ"ל מטעם אחר להתיר בנ"ד דקי"ל בכ"מ דאזלינן בתר קורבא ומקרא מלא הוא גבי עגלה ערופה (והיתה העיר הקרובה אל החלל) וא"כ בנ"ד כיון שנהר דניסטר הוא סמוך לבית הטבילה והאשה היתה בבית הטבילה בודאי אזלינן בתר קורבא דמוכח ואמרינן כי היא היא שנטבעה. ואף שבש"ס ב"ב (כג) מקשה שם לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הולכין אחר הרוב מהא דהי' העיר הקרובה אה"ת דליזיל בתר רובא דעלמא ומשני ביושבת בין ההרים, א"כ משמע דבאינה יושב' ב"ה אזלינן בתר רובא דעלמא, וה"נ בנ"ד הי"ל למימר דניזל בתר רובא דעלמא. אולם באמת הרמב"ם השמיט הך אוקימתא דיושבת ב"ה וכבר תמה עליו הפר"ח ביו"ד סיס"ג וע' בכו"פ שם שתירץ דברי הרמב"ם והביא ראיות ברורות לדבריו, דהרמב"ם ס"ל דרובא וקורבא דמוכח שוין ולכך שפיר מביאה עגלה ערופה אע"פ שאינה יושבת ב"ה.

ובזה נ"ל לתרץ קושית התוס' בחולין (פב) ד"ה עגלה ובכריתות (כה) דהקשו שם דאמאי לא קאמר דהשוחט דמתני' היינו עורף ולרבנן חייב משום או"ב דעריפה זו היא שחיטתה דעריפה מטהרתה מידי נבלה ע"ש, אולם לפי האמור ניחא כיון דבאמת קי"ל דמביאה ע"ע אע"פ שאינה יושבת ב"ה משום דרובא וקורבא דמוכח שוין וא"כ לא מצי לומר דחייב משום או"ב משום דעריפה זו שחיטה כיון דמטהרתה מידי נבלה. דלענין לטהר

מידי נבלה בודאי חיישינן בתר רובא דעלמא לכן לחומרא אזלינן בתר קורבא ומחויבת להביא ע"ע אבל לא לקולא לטהר מידי נבלה וא"כ אינו חייב משום או"ב.

ולפ"ז כיון דרובא וקורבא דמוכח שוין והוא ספק השקול א"כ בנ"ד דל"ה רק איסור דרבנן כמש"ל בודאי אזלינן בתר קורבא דהוי סד"ר. וע' בתוס' ב"ב (כד) ד"ה לימא דמוכח להדיא דאי נימא רוב וקורבא שוין מותר הוא בערלה משום דספק ערלה בח"ל מותר, ע"כ נלע"ד דמותר לו לישא אשה אחרת בלי שום פקפוק כלל.

ב. ובדבר אשר שאל כ"ת אם יכולין הצבור לשנות לעשות מבהמ"ד הישן עזרת נשים ורצה כ"ת לסמוך על דברי הט"ז סי' קנ"ד כל שלא חזי לקדושה חמורה, הנה באמת התב"ש חולק עליו מהא דאבני מזבח ששקצו אנשי יון במס' עכו"ם פר"י וגם ביומא גבי בגדי כהונה והניחם שם מלמד שטעונים גניזה הניחא למ"ד אבנטו של כ"ג ל"ז אבנטו של כהן הדיוט וכו' ע"ש והן קושיות חזקות, אולם לדעתי נראה לתרץ דברי הט"ז בטוב טעם, דטעמו של הט"ז דכל היכי דלא חזי לקדושה חמורה מותר להוריד לק"ק נראה לדעתי שהוא מטעם דלב ב"ד מתנה, ולפ"ז דוקא היכי דמועיל פדיון דעת הט"ז דמותר להוריד לק"ק היכי דל"ח לק"ח דבקדושת דמים בודאי אמרינן לב ב"ד מתנה כדאי' בשבועות (יב) אבל לא בקדושת הגוף.

והנה בעל המאור במס' עכו"ם פר"י כתב, אהא דאמרי' כיון שבאו בה פריצי' נעשה חולין היינו דוקא בדברים שאין בהם קדושת הגוף אבל לא בכ"ש, ותמה עליו הרמב"ן במלחמות דהא אמרינן זה על אבני המזבח ואבני המזבח הוי ג"כ קה"ג ככ"ש דאבני מזבח אין להם פדיון ע"ש. ומדי דברי בו זכור אזכרנו קושי' חמורה שהקשתי על דברי בעל המאור הנ"ל מהא דאי' בנדרים פ' הנודר מן המבושל גבי ר"ע שנשא ק"ו בעצמו מה בלשאצר שמשתמש בכ"ק דכתיב בהו ובאו פריצים וחללוה כיון שבאו בה פריצים נעשה חולין וכו' אלמא בכ"ש ג"כ אמרינן כיון שבאו בה פריצים נ"ח לא בדברי בעה"מ והיא קושי' עצומה, ולפ"ז ל"ק כלל קושית התב"ש על הט"ז מהא דאבני מזבח דמב"מ הוו קה"ג כמ"ש הרמב"ן במלחמות ובקה"ג שפיר אסור להוריד לק"ק אף היכי דלא חזי לק"ח, וגם קושי' השני' מבגדי כהונה ל"ק כלל דלדעת התו' בקידושין (נד) דבגדי כהונה הוו ג"כ כ"ש, וע' מל"מ ה' כלי מקדש וא"כ לא מועיל בו פדיון אסור להוריד לק"ק אך היכי דלא חזי לק"ח ושפיר מתורצין דברי הט"ז הנ"ל כמין חומר, ודו"ק. אך עכ"ז קשה לסמוך על הט"ז לענין זה, רק היכי דבנאוהו משלהם בודאי הוא מותר, ודעת כמה פוסקים דלא הוי ביהמ"ד של כרכים רק היכי דבנאוהו משל אחרים, ואף לדעת הפוסקים דגם בנאוהו משלהם הוי בהכ"נ של כרכים כיון שבאו ממקומות אחרים

להתפלל שם, הא דעת הגאון בעל מגיני שלמה בתשובותיו דלא הוי בהכ"נ של כרכים רק היכי שמתפללין בקביעות שם ממקומות אחרים. ואנכי כבר הבאתי ראי' נפלאה לזה מדברי התו' יומא פ' הוציאו גבי פר של כה"ג אם אחיו מתכפרים בו מקובצא או מקופיא יעש"ה וקצרתי, וע' במג"א סי' קנ"ג שכתב ג"כ בשם מ"ב להתיר באם בנאוהו בשל עצמו וגם יש לי לצרף דעת א"ר דבתי כנסיות שלנו ג"כ על תנאי הן עשוין ולא כמג"א בסי' קנ"ב, ולכן אם בנאוהו משל עצמן מותר לשנות מבהמ"ד ישן לעשות עז"נ.

ג. ובדבר שאלתו, באחד שמתה עליו בתו היחידה בחייו ונשארו יתומים מבתו הנ"ל ובקש זקנם הנ"ל מחתנו אבי היתומים שישליש סך מעות עבור נשואי בניו כי פן ישא אשה אחרת ותם לריק כחם לבלתי ישיאם כדרך הארץ וכנגדו יתחייב גם הוא זקנם של היתומים להחזיקם אצלו והוא ישיאם ויתן להם מזונות על שלחנו כדרך שמתנהג אב עם בנו וגם לאחר מותו של האב הזקן יטלו נכדיו הנ"ל חלק בירושה (מעזבון זקנם) כאחד מבניו אם תמות עליו אשתו היא אמם הזקנה של היתומים וישא אחרת ויזכה לבנים, יהיו היתומים שוים לענין הירושה ככל בניו שיולדו לו, ונתרצה חתנו אבי היתומים להשליש סך מעות עבור בניו וגם זקנם נתן לנכדיו היתומים כתב אמיץ בהחזקת נכדיו אצלו ולהשיאם כחוב האב על בניו ממש וכתב להם בהכתב אשר אם תמות ח"ו עליו אשתו הראשונה (אמם הזקנה של היתומים) וישא אחרת ויזכה לבנים זכרים אז גם נכדיו הנ"ל יהיו לענין ירושה ונחלה כבניו ובנותיו ממש באין חלוק, וכתב כ"ז בעודו בריא ובקגא"ס ובח"ה ושד"א ובכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל נפדתה"ק, ועתה במות עליו אשתו הראשונה ונשא אחרת וזכה לבנים ואח"כ מת גם הוא זקנם הנ"ל. באו לפניו היתומים הנ"ל לטול חלק בירושת זקנם עם הבנים שנולדו לו מאשתו השני', כיון שכתב להם שיטלו נכדיו בירושה ונחלה כבניו ובנותיו ממש.

וצדד כ"ת להפוך בזכות נכדיו דכיון דאמר כבני ובנותי ואדם יודע דאין הבת יורשת ודאי אין אדם מוציא דבריו לבטלה וגמר ויהיב לשם מתנה ואין זה מתנה על מ"ש בתורה. ועוד דכיון דתחלת לשון הכתב שהתחייב א"ע להחזיקם וכו' הזכיר לשון חיוב א"כ אף סוף דבריו שאמר שיהיו לענין ירושה כבניו ובנותיו מוסב על מה שלפניו שאמר בתורת חיוב ולא לשם ירושה קא מכוין דנימא דהוי בזה כמתנה עמשכב"ת. וכמו בנתן שתי שדות דקי"ל כיון שהזכיר מתנה בתחלה מהני הלשון מתנה שזכר בתחלה על ל' הירושה שהזכיר בסוף והאריך בזה.

הנה לדעתי אין להם חלק בירושה. אפי' אם הי' אומר בפירוש בלשון מתנה שנכדיו יטלו כחלק א' מבניו ובנותיו אשר יולדו לו ג"כ לא מהני כלל. דהנה אהא דאמרינן בב"ב

(קכז) דהאומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כא' מן הבנים. אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבא לאחר מיכן, הקשה הנמק"י דכיון שנותן לה כפי הבנים שיולדו לאח"מ א"כ הו"ל כקני כחמור דלא קנה כדמסקינן בפ' מ"ש, ותירץ דשאני הכא דמקנה לה מכח ירושתם, ולכאורה צ"ע בדברי הנמ"י דמה ענין זה לקני כחמור דשם תלה המקנה בפירוש מתנות האדם במתנות החמור ולכך ל"ק אבל גבי תטול אשתי כא' מהבנים לא תלה מתנתה במתנות הבנים שיהיו לאחר המתנה שהרי אם לא יוליד להבא כלל ג"כ תטול חלקה כא' מבנים שיש לו עתה ומה דמיון זה לקני כחמור. וע"כ מוכח מדברי הנמ"י כיון דמעורב בי' קנין שאינו מועיל דהבנים שיולדו לו אח"כ לאו בני קנין נינהו אע"ג דתלה ג"כ בבנים שיש לו עתה דהם בני קנין אפ"ה כיון דדימה אותה גם להנולדים לאחר מיכן ולאו בני קנין הם ל"ק כלל. ומדברי הש"ס פ' מ"ש מוכח להדיא כן מדפליגי ר"נ ור"ה בקני את וחמור דלר"נ קנה מחצה ור"ה אמר דל"ק כלל ולמה לא פליגי בקני כחמור גופי' אם אמר קני כחמור וכאדם אי מהני או לאו, א"כ נראה בעליל דבקני כחמור ובאדם כ"ע מודים דל"ק ושפיר הקשה הנמ"י כיון דתלה גם בהבנים הנולדים לאח"מ אע"ג דתלה מתנתה בבנים שיש לו מכבר עכ"פ הו"ל כקני כחמור וכאדם דל"מ לכ"ע.

וא"כ בנ"ד אפי' אם כתב מפורש בלשון מתנה ל"מ כלל, כיון דתלה מתנות נכדיו בבניו ובנותיו שיולדו לאח"מ א"כ בזה תיהדר קושית הנמ"י אדוכתי' דהו"ל כקני כחמור, ותירץ הנמ"י שם דל"ה כקני כחמור כיון דהקנה להם כאן מכח ירושתם, והא תינח אם הי' כותב שיטלו נכדיו כאחד מהזכרים אשר יולדו לו אבל הוא כתב כבניו ובנותיו שיולדו לו לאח"מ והבנות אינן בנות ירושה דאין הבת יורשת ואין להבנות שום חלק בתורת ירושה רק בתורת מתנה ובתורת מתנה לא מהני לדשלבל"ע א"כ אע"ג דתלה מתנתה גם בבניו הזכרים אשר יולדו לו ולהבנים הזכרים שפיר מהני כיון דהקנה להם בתורת ירושה כמו שתירץ הנמ"י, מ"מ כיון שתלה מתנתה גם בבנותיו א"כ שוב הו"ל כקני כחמור וכאדם דל"ק (הג"ה. לכאורה יש לחלק, דדוקא כחמור וכאדם דחמור ל"ש בי' קנין כלל משא"כ באומר כבני וכבנותי דגם הבנות בנות קנין הן שזוכות בעישור נכסים, ע' אהע"ז סי' קי"ג. לא הוי כמעורב קנין שא"מ וכו' וצ"ע).

וא"כ בזה שרצה כבודו להפוך בזכות היתומים הנכדים כיון דעירב גם הבנות בין הבנים. ואדרבא כיון שתלה מתנת גם בהבנות אפי' אם הי' כותב בלשון מתנה הו"ל כקני כחמור וכאדם דל"ק. ונסתר נמי מ"ש דמוסב אשלפניו שכתב בתורת חיוב דלדשלבדל ל"מ אפי' בחיוב וכמבואר בש"ס גיטין (יז) גבי אלא מעתה הקנה לנולדים וכו' דמידי טעמא הוא דאדם יכול להתחייב בדשב"ל משום דהחיוב חל על גופו והגוף הוא בעולם משא"כ

לדשלב"ל ל"ש לומר כן. לכן נ"ל שאין ממש בהכתב לענין ירושה דהו"ל כקני כחמור וכאדם דל"ק.

והנני ידידו דו"ש באה"ר ובלונ"ח

יעקב ווייזנפעלד חופ"ק הרומלוב

הן תוי לזכרון

מהמעשה נפלא שאירע פה טירצשפאל בשנת תרל"ח, מהאשה שנאבדה מבית הטבילה ויצא הדבר בהיתר בהסכמת הרב הגאון וכו' מהרומלוב הנ"ל, להתיר את בעלה ממצודת חרגמ"ה ונשא אשה אחרת בעיר קאווישאן, אחרי כן באו אנשי עיר קריוואזע הקרובה לבאלטא ואמרו שהאשה הנאבדה פה נמצאת בשם, וספרו שסגרה שפתים בדלתים ובריח ואינה מגדת את מולדתה ויושבת בדד ופניה זועפים ומרה השחורה התגברה עליה. הוריה כשמעם זאת מהרו לקריוואזע ויכירוה ויאמרו פרי בטננו היא בתוארה וקומתה וזה זה סימניה והראו לה אותות אהבתם אליה והיא לא השיבה אהבה אל חיקם ולא ענתה דבר על כל דברי שאלותיהם ויקחוה אל ביתם לדרוש ברופאים ולהשיבה לאיתנה, וכבואם העירה נסבו אנשי העיר את הבית לראות את האבדה אשר מצאו בקריוואזע ויכירוה גם הם ונערותיה אשר הלכו אתה אחוזי יד ותאמרנה זאת היא, וקבר שאבד היא קבר שנמצא, ואולם הנמצאת הזאת היתה כמתנכרה ורוחה זרה אתם. הקול שאון הזה נשמע בקאווישאך מקום מושב בעלה, כי שבה אשתו מבית הטבילה, ויצוו עליו להפרישו מאשתו השני' אשר לקח וארש לו במשפט התורה עד אשר יצא כנגה צדקו.

אמנם עיני ד' צופיות בכל והבט אל עמל לא יכול, הוא שלח עזרתו ביד איש מבצערשיו אחי האשה שנאבדה, ויכביר אתה מלין וחבה יתרה הודיע לה ובקש אותה פעמים באהבה שתודה אם אמנם כן אחותו בת אביו היה אם לא. ויפתח ד' את פיה ותאמר כי מולדתה בעיר ברעזדוב ובעלה יקיר נפחא (קאוויל) בעיר אלויסק סמוך לזוואהיל, ותיכף הריצו מכתבים להמורים דשם ושטו לקראת המכתבים והודיעו לנו כי הבן יקיר, זאת אשתו וזה זה סימניה, וזה כשלש שנים שנבערה מדעתה ונסע עמה לקיוב ושוב לביתו בגפו באמרו כי מתה בדרך, ונשא אשה אחרת שלא ברצון חכמים, והבטיחו הרבנים במכתבם אשר חיש מהר ישלחו את הבן יקיר להשיבה אל מקומה ואל ארצה וכן הי', שבא לכאן והכירה והיא גם היא הכירתו ויביאה אל מקומה עיר אלויסק וגרשה בג"פ ושבה לכאן לעמוד לשרת בבית ט'.

כתבתי זאת לזכרון. אשר מזה ילמדו המורים לבלתי יאמינו בדמיונות ובאומדנות בענין חומר א"א, ומה שאירע בימי הנו"ב מהד"ק סי' ס"ב מהמעשה נפלא מפרימישלא אירע לנו פה ותורתנו תורת משה אמת.
והנני חותם שמי ישראל אברהם לערניר

תשובה ד'

ב"ה יום ב', מ"א למב"י תרמ"ב לפ"ק הרימלוב.
לכבוד ידיד נפשי מנוער הרב החריף והבקי המופלג בתוי"ר חו"ש הירא כש"ת מו"ה צבי הירש.
מכתבו עם חידושי תורתו הנעימים הגיעני ועיינתי בהם והם דברים נחמדים והחלק אחד יעיד על הכל וזאת אשר עלה ברעיוני לתרץ קושית מעלתו מהא דסדין בציצית ב"ש פוטרין והקשה מעלתו אמאי פוטרין הא יכול לעשות ציצית בלא קשר עליון דהא דקשר עליון דאורייתא לא ידענא אלא מכלאים בציצית ולב"ש דלא שרי כלאים בציצית ל"ב קשר כלל וא"כ אמאי פוטרין יעיין נא מעלתו בתוס' מנחות בד"ה סדין שהעירו בכעין זה יע"ש אבל בהשקפה ראשונה עלה בדעתי לתרץ קושית מעלתו דהנה לכאורה קשה מהא דילפינן דקשר עליון דאורייתא מדשרי רחמנא כלאים בציצית והא תוכף תכיפה אחת אינו חיבור אלא מאי דקשר עליון דאורייתא דלמא באמת קשר עליון לאו דאורייתא אפ"ה אצטריך קרא למשרי כלאים בציצית דהכא הוי תכיפה אחת חיבור מדאחשבי' רחמנא לחיבור לענין ציצית הוי נמי חיבור לענין כלאים כמ"ש המרדכי בחולין הנודע, אמנם באמת ניחא דכבר נודע דברי הרמב"ן ברכות לענין טומאת מת מצוה דהיכי דהעשה והל"ת מתלכדים יחד וא"א להיות זה בלא זה בכה"ג אמרינן הותרה ולא דחי' א"כ שפיר קאמר הש"ס דאי קשר עליון לאו דאורייתא א"כ הל"ת אינו אלא מכח העשה וגם העשה אינו יכול לקיים בלתי האיסור דכלאים ואף על גב דאפשר לקיים בבגד של צמר זה לא חשוב אפשר כנודע מדברי התוס' בכתובות ד"מ א"כ למה אצטריך קרא דעשה דציצית דוחה ל"ת דכלאים הלא בכה"ג הוי ממש הותרה ולא דחי' כלל ובלאו קרא נדע דליכא כלאים בזה, ולפי"ז שפיר מתורץ קושית מעלתו הנחמדה דהא תינח לדידן דכלאים בציצית שרי ול"ה אפשר לקיים שניהם בטלית של צמר כמ"ש התוס' כתובות הנ"ל וא"כ שפיר העשה והל"ת מתלכדים יחד אבל לב"ש דפטרי סדין בציצית כתבו התוס' במנחות דאע"ג דעשה דוחה ל"ת הכא אפשר לקיים שניהם בבגד של צמר וא"כ לב"ש הוי זאת אפשר לקיים שניהם דאפשר לקיימו במינו וא"כ לב"ש אפשר לקיים

העשה בלתי הל"ת וא"כ ל"ה רק דחוי ולפי"ז אפילו אי קשר עליון לאו דאורייתא הוי הכא איסור כלאים מדאחשבי' רחמנא לענין ציצית ואפ"ה הותרה לא הוי לב"ש דסברי דזה הוי אפשר לקיים שניהם דיכול לקיים בבגד של צמר ודו"ק.

והנני ידידו דור"ש הטוב באה"ר ובלונ"ח

הק' יעקב ווייזנפלד

תשובה ה'

אבד"ק הנ"ל.

ב"ה. הרימלוב יום ב' כ"ה סיון תרמ"ח לפ"ק.

שוכט"ס לכ' האברך החריף מופלג ושנון כש"ת מו"ה אברהם יהודא שווארץ נ"י (הוא הגאבד"ק פאטיק ז"ל)

מכתבך עם חד"ת הגיעני לנכון אך חבילי שאילות הקיפוני וכו' ועל דבר הברכי יוסף שכתב דהיכי דבעי נגיעה ממש אף מב"מ חוצץ כבר כתבתי בתשובה כמה ראיות ברורות מש"ס דאפי' היכי דבעי נגיעה ממש אפ"ה מב"מ אינו חוצץ והוא מדברי התוס' שבת דצ"ג ע"ב ד"ה ויכול דכתבו דליכא למיפשט מהכא דמב"מ חוצץ דהא אבן הוא ממין הרצפה וכו' ואם נימא דהיכי דבעי נגיעה ממש אפי' מב"מ חוצץ א"כ לק"מ קושית התוס' דהא קיי"ל נתלה וקיבל פסול משום דאין דרך שירות בכך וא"כ מאי הקשו התוס' דליפשט דמב"מ חוצץ והא הכא בעינן קרקע העזרה ממש דבנתלה באויר פסול אלא ע"כ מוכח דאפי' היכי דבעי נגיעה ממש מ"מ מב"מ אינו חוצץ. וגם עלה בדעתי עתה ראי' לזה מהא דכתבו התוס' במנחות ד"ז ד"ה וכי דאע"ג דהשיריים מפסיקין בין הקומץ להכלי מ"מ מב"מ אינו חוצץ עש"ה והנה בש"ס מנחות די"א וביומא דמ"ח בעי ר"פ דבקי' לקומץ בדפניו דמנא מאי תוך כלי בעינן והאיכא או"ד הנחה בתוכו בעינן וליכא עיש"ה ומעתה אם נימא דהנחה בתוכו בעינן ולא מהני אויר כלי דאם מהני אויר כלי אם דבקי' בדפניו דמנא בודאי מהני וא"כ אם נימא דהיכי דבעי נגיעה ממש אף מב"מ חוצץ א"כ תהדר קושית התוס' שם אהא דמקשה הש"ס כי מהדר קומץ לדוכתי' ליקדש והא השיריים מפסיקים בין הקומץ להכלי אלא ודאי אפי' אם נימא דהנחה בתוכו בעינן אפ"ה מב"מ אינו חוצץ ודו"ק כי היא ראי' נפלאה.

ועוד יש לה"ר לזה מהא דאיתא בש"ס זבחים דק"י המקריב קדשים ואימורים בחוץ חייב ופריך אמאי והא איכא חציצה רב אמר מב"מ אינו חוצץ והא בש"ס זבחים דפ"ז מבעיא לי' אי אויר מזבח כמזבח דמי או לא ואם נימא דאויר מזבח לאו כמזבח דמי וגם נימא

דהיכי דבעי נגיעה ממש אפי' מב"מ חוצץ קשה דליפשט מהכא דאויר מזבח כמזבח דמי דאל"כ אמאי חייב אם הקריב האימורין שם הבשר בחוץ הא הוי חציצה אלא ודאי אפילו אם נימא דאויר מזבח לאו כמזבח דמי אפ"ה מב"מ אינו חוצץ וזהו ג"כ ראי' נפלאה מאד למבין.

ובדברי הרי"ף אשר השמיט מימרא דרבא ביבמות ק"ו ע"ב דאכלה תומא לא מהני החליצה נראה לדעתי לתרץ בטוטו"ד והוא דהנה ברא"ש כתב ד"ז דא"א שלא יתערב בהרוק שרקקה גם רוק מעצמה הוא תלוי בפלוגתא דיש בילה או לא דאם נימא דיש בילה ה"נ י"ל כאן דנתערב הרוק בפי' הרוק עצמי עם הרוק:

מחמת השום למ"ד יש בילה יש בודאי בהרוק שרקקה גם רוק מחמת עצמה, אבל אם נימא כמ"ד אין בילה יוכל להיות דאין בהרוק זה רק הרוק מחמת השום ושפיר ל"מ, והנה בש"ס שם ד"פ איתא תנן התם צלוחית שנפלה לתוכה מים כ"ש ר"א אומר יזה שתי הזאות וחכמים פוסלין בשלמא רבנן סברי יש בילה והזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין וכתבו התוס' שם פירוש אפי' סברי רבנן יש בילה אפ"ה פסלו משום דהזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין אבל ה"נ מצי למימר דס"ל אין בילה והזאה א"צ שיעור ע"ש והנה לקמן דצ"ג איתא רבא אמר דכ"ע אין דנין והכא בהא קמיפלגי ר"א ס"ל הזאה צריכה שיעור והזאות מצטרפין ורבנן סברי הזאה א"צ שיעור וא"כ אליבא דרבא ע"כ ס"ל לחכמים אין בילה מדפסלי בצלוחית שנפל בה מים כ"ש דלדידי' א"א לומר כדאמרינן לעיל דמש"ה פסלי משום דהזאה צריכה שיעור כיון דהוא ס"ל דחכמים סברי דהזאה א"צ שיעור וע"כ דלדידי' ס"ל לחכמים אין בילה ומש"ה פסלי שפיר בנפל לתוכה מים כ"ש וכנ"ל, וא"כ בודאי ס"ל לרבא ג"כ כחכמים דאין בילה ולכך שפיר לשיטתו אמר באכלה תומא דל"מ כיון דס"ל אין בילה א"כ יוכל להיות דלא נתערב בהרוק שרקקה רוק מעצמה כלל אבל הרי"ף לפי"מ דקיי"ל להלכה דיש בילה שפיר השמים הך דינא כיון דבודאי נתערב גם רוק מעצמה מאחר דקיי"ל דיש בילה וכאמור ועי' בכ"מ בפ"ט מה' פרה שתמה על הרמב"ם דפסק בצלוחית שנפל לתוכה מים פסולין מה דפסק הזאה א"צ שיעור עיש"ה אבל הרי"ף ס"ל דטעמא דרבנן דפסלי בנפל לתוכה מים משום דס"ל יש בילה לעולם אבל הזאה צריכה שיעור ס"ל לרבנן ומש"ה שפיר כשר ברקיקה באכלה תומא מאחר דיש בילה וא"ש ודו"ק היטב כי כפתור ופרח הוא,

והנני בזה דורשה"ט באהבה יעקב ווידענפעלד

תשובה ו'

ב"ה יום א', ב' דר"ח תמוז תרמ"ט הרימלוב.

שוכט"ס לכבוד הרב החריף ובקי המופלג בתוי"ר כש"ת מו"ה מרדכי לוריא נ"י.

יקרת מכתבו הגיעני במוצש"ק והנני להשיבו כרצונו היקר על אתר בקצרה כי עמוס הטרדות אנכי. ע"ד שאלתו אודות א"א שאמרה פנוי' אני ונשאת לאיש ואח"כ נתברר הדבר שהיתה א"א ונתגרשה מבעלה הראשון וקודם שנתגרשה מבעלה השני נסעה לעיר אחרת ונשאת לאיש שלישי וכתב כבודו לחו"ד אי אסור השלישי לדור עמה אפי' אחר שתקבל גט מן השני או לא והנה כבודו פלפל בפלפול נעים וצדד להקל בזה עפי"ד הראב"ד גבי קטנה שהגדילה ובא עלי' אחר דדעת הראב"ד הוא דלא תצא מזה ומזה אלא מגרש ראשון ונושא שני ואין לגזור בה משום אשה שהלך בעלה למדה"י כיון דאינו רק אסור דרבנן.

אולם תמהני מדוע לא הביא דברי הב"ש בסי' מ"ד ס"ק ב' דכתב דאם קידש אותה חרש ואח"כ בא פקח ונשא אותה אסורה לבעלה. אך בספר ב"ה כתב כיון דליכא איסור דאורייתא לא קנסינן אותה ע"ש א"כ לפי סברתו תלוי זה בפלוגתת הב"ש והב"ה א"כ הי' לו לכבודו להביא דברי הב"ש יותר, אולם באמת תימה גדולה אקרא על הני גאונים דהא מבואר להדיא בירושלמי יבמות פ' ארש אשתו של חרש שהלך בעלה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעלך ונשאת לחרש או לפקח תצא מזה ומזה א"כ כפי הנראה אחר נשיקת עפרות זהב לו אישתמיט מהגאון ב"ה דברי הירושלמי אלו א"כ ממילא מובן דגם בנ"ד אין להקל מטעם זה שכתב כבודו כיון דקידושי הוי רק קידושי דרבנן כיון דמבואר להדיא בירושלמי דאפי' בקדושי חרש דהוי רק קידושי דרבנן אמרינן תצא מזה ומזה.

ולכאורה הי' נראה בעיני דיש לצדד להקל בנ"ד עפי"ד המשל"מ בפ' י"א מה"א שהביא בשם מהר"י באסן דאשת חרש שזינתה מותרת לבעלה כיון דל"ה רק נישואי דרבנן א"כ י"ל ה"נ כאן דנשואי השני ל"ה רק נישואי דרבנן א"כ אם זנתה לא נאסרה על בעלה לדעת המהר"י באסן א"כ ממילא לא נאסרה על הבועל דלא עדיף הבועל מהבעל א"כ י"ל לכאורה דה"נ בנ"ד אם גירש השני מותרת לדור עם השלישי כיון דל"ה רק נשואי דרבנן, אולם אחר העיון נ"ל דא"א לומר כן חדא דהא מבואר להדיא בתוס' יבמות דנ"א ע"ב ד"ה אי דכתבו שם דא"ל משום דהני נשואין דרבנן נינהו לא חשו לאוסרה דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון א"כ מבואר להדיא בתוס' דאפי' בנשואי דרבנן אם זינתה נאסרה על בעלה ותמהני על המשל"מ שלא הביא דברי התוס' אלו, ועוד נ"ל דאפי' לדעת המהר"י באסן דס"ל דאם זינתה לא אסרה על בעלה בנשואי דרבנן הכא ל"ש לומר

כן דהא תברא בצדה והנה הטעם של המהר"י באסן דפסק דבקידושין דרבנן לא נאסרה על בעלה אם זינתה מבואר במשל"מ שם דלא עדיף קידושי דרבנן מלאו דיבמה לשוק דקיי"ל אם זינתה לא נאסרה ליבמה א"כ הא תינח בזנות אבל בנשאת דרך נשואין דקיי"ל דאם נשאת היבמה בלא חליצה תצא מזה ומזה א"כ ה"נ י"ל בנשואי דרבנן אע"ג דאם זינתה לא נאסרה על בעלה מ"מ אם נשאת שפיר נאסרה על בעלה כמו ביבמה לשוק דקיי"ל תצא מזה ומזה.

אולם עלה ברעיוני עתה בעת הכתיבה לתרץ דברי הב"ה שהביא הב"ש בסי' מ"ד דלא יהי' נגד דברי הירושלמי מפורש בר"פ חרש דמבואר להדיא שם דאשת חרש שהלך בעלה למדה"י ונשאת תצא מזה ומזה והוא דהנה בירושלמי פ"ה דפיאה איתא גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ הרי היא של עניים ואיתא בגמ' שם ר' אבהו בשם ר' יוחנן קנס קנסו בו שגדיש ע"ג לקט של עניים צד כדין מזיד אפי' שוגג ופסק הרמב"ם שם דקנסו בזה אפילו שוגג וגבי נטל מקצת פיאה וזרק על השאר דפסק הרמב"ם דלא כהירושלמי שם פ"ד ה"ב דאיתא שם צד כדין מזיד אפי' שוגג, אולם המה"פ בירושלמי שם פ"ב דתרומות מתרץ דברי הרמב"ם דהירושלמי ס"ל דאין לחלק בין מדה דאורייתא לדרבנן ולכך קאמר דגם במי שנטל מקצת פיאה וזרק על השאר דקנסו שוגג אטו מזיד משא"כ הרמב"ם דס"ל כר"י דס"ל בש"ס גיטין דנ"ג דבדרבנן לא קנם ר"י שוגג אטו מזיד הלכך בנטל מקצת פיאה וזרק על השאר דהוא רק גזל משום דרכי שלום לא פסק דקנסו שוגג אטו מזיד, ולפי זה שפיר מתורץ כמין חומר דברי הב"ה הנ"ל שלא יהיו נגד דברי הירושלמי כיון דב"ה מיירי בנשואי טעות ועיקר הטעם דקיי"ל דתצא מזה ומזה הוא משום קנס ולכך פסק הב"ה דבנשואי חרש דהוא דרבנן לא קנסו דקיי"ל כר"י דבדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד משא"כ הירושלמי לשיטתו אזיל דס"ל דאפי' בגזל מפני ד"ש קנסו שוגג אטו מזיד לכך קאמר דאפי' בקידושי חרש תצא מזה ומזה כיון דהירושלמי ס"ל דאפי' בדרבנן קנסו שוגג אטו מזיד ודו"ק היסב כי כפתור ופרח הוא.

אולם בנ"ד אין נפ"מ לכ"ז דאפי' אם נימא כדעת הב"ה דבנשואי דרבנן לא אמרי' תצא מזה ומזה ה"ט דבזה ליכא משום שמא יאמרו כו' דאפי' אם יאמרו כן דגירש זה ונשא זה ליכא איסור דאורייתא לכך לא גזרו בה משא"כ בנ"ד מה בכך דנשואי השני ל"ה רק מדרבנן מ"מ לפי דעתם דיאמרו דגירש ראשון ונשא השני איכא איסור דאורייתא לשלישי דאיכא איסור סוטה דהיא דאורייתא לדעתם א"כ בזה בודאי אפילו ב"ה מודו דתצא מן השלישי, וראי' לזה דהא קיי"ל דתצא מן הראשון אע"ג דהוא ודאי נשאה בהיתר משום הך חששא דשמא יאמרו דהוא מחזיר גרושתו א"כ גבי שלישי איכא ג"כ הך

חששא דיאמרו דהוא דר עם סוטתו דמה לי איסור דמחזיר גרושתו ומה לי איסור סוטה וז"ב כשמש לכן מאחר דמבואר בב"י דאפי' אם היתה מזידה יען שאמרה שהיא פנוי' ונשאת דרך נשואין אמרי' דתצא מזה ומזה ול"ד לזינתה שהביא הח"מ בשם הרלב"ח דשם ל"ש קנם משא"כ הכא דאמרה שהיא פנוי' ונשאת דרך נשואין לכן י"ל דגם בנ"ד תצא מן השלישי וכדאי היא להפר מחשבת ערומים.

והנני ידידו דוש"ת באהבה ובלונ"ח יעקב ווייזנפעלד

תשובה ז'

ב"ה. שוכט"ס לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי זית רענן חוטר מגזע תרשישים ה"ה כקש"ת מה"ו יוסף לעווינשטיין נ"י אבדק"ק סעראצק.

בזו הרגע הגיע עלו לנכון ועיינתי בפלפולו הנעים לצדד ולהראות כחא דהתירא להתיר החרגמ"ה בשהה י' שנים ולא ילדה וכ"ת האריך למעניתו בזה בהשכל, אולם במה שרצה לתרץ דברי המהרש"ל שלא יסתרו דבריו אהדדי שבראתה דם מ"ת כתב דאסור לגרש בע"כ ובשהה י' שנים ולא ילדה כתב דלא גזר הרגמ"ה בזה וכתב כ"ת לתרץ דהא דבמקום מצוה לא גזרו החרגמ"ה היא מחלוקת הפוסקים ולכך בראתה דמ"ת הוי איתחזק איסורא משא"כ בשהה י' שנים דאילו הי' נודע מקודם שתשהה י' שנים ולא תלד הי' מותר מיד לישא אחרת וא"כ ל"ה חזקת איסור מעולם כת"ד. אבל אין דעתי ניחא בזה דכבר נודע מ"ש התוס' בריש פ' החולץ לענין חליצה מעוברת דל"ש בזה לומר אם יבוא אלי' ויאמר דאין זה ספק ראי' להתברר עכשיו שא"א לידע עתידות ועיין בנמוק"י שם וכבר נודע מ"ש המשל"מ בה' גירושין פ"ו בהפרש שבין התוס' להנמק"י א"כ גם הכא בשהה י' שנים ולא ילדה ל"ש לומר דאם הי' ידעינן שתשהה י' שנים ולא תלד הי' מותר לישא אחרת ושפיר הוי חזקת איסור ובפרט מאחר דאמרינן בשהה י' שנים ולא ילדה יוצא ויתן כתובה משום דשמא לא זכה להבנות ממנה ומותרת להנשא לאחר ולא אמרינן עקרה היא וכיון דתלינן דהוא לא זכה להבנות מאשה זו א"כ בזה ודאי י"ל דמתחלה הי' ראוי' להוליד רק דאח"כ קלקל דרכיו ולא זכה להבנות ממנה א"כ בודאי ל"ש לומר דאגמ"ל וכמ"ש הנמוק"י החולץ למעוברת והפילה דשמא בשעת חליצה הי' בר קיימא ואח"כ גרמא הסבה ודו"ק.

והנראה לתרץ דברי המהרש"ל בדרך נעים דהנה נודע הר"ם שבמרדכי דאם חלה הבן הוי פסידא דמלמד דקיי"ל דכל אונסא הוא פסידא דפועלים ובחלה המלמד פסק הוי פסידא

דבעה"ב וצריך לשלם לו כל שכרו ודבריו הם תמוהים לעין כל דלאו כל דכן הוא כיון דהיכי דהעיכוב הוא מהמלמד צריך לשלם לו כל שכרו כ"ש בחלה הבן הוי לו לומר כן.
אולם המח"א ה' שכירות סי"ד אסבר לן זאת והוא דסבר לר"מ ז"ל דמלמד גופו קניא לי' להבעה"ב ולכך אם חלה המלמד הוי פסידא דבעה"ב דהוי כלוקח שדה מחבירו ושטפה נהר דנסתפחה שדה משא"כ בחלה האבן דל"ש נסתפחה שדהו דבעה"ב כיון שלא נולד שום ריעותא בקנינו הוא המלמד עיש"ה שהאריך בזה וש"י ולפי"ז שפיר מתורץ דברי המהרש"ל שלא יסתרו אהדדי דבראתה דמ"ת דהריעותא נולד באשה שהיא קנינו של בעל ולכך לא יכול לגרשה בע"כ דנסתפחה שדהו ומזלו גרם והוי כמו שטפה נהר משא"כ בשהה י' שנים ולא ילדה דלא תלינן דנעשית עקרה דא"כ ל"ה מותרת להנשא לאחר רק דמן השמים נגזר עליהם דלא יזכו להבנות לא זה מזה א"כ הוי אונם מבחוץ ולא עדיף מחלה הבן דא"צ לשלם לו כל שכרו כיון דלא נולד ריעותא בקנין ה"נ לא נולד ריעותא בהאשה שהיא קנינו של הבעל ולכך יכול לגרשה בע"כ ודו"ק היטב כי נכון וברור הוא בסברא.
ובגופא דעובדא אשר שאל כ"ת בעצתי נראה לי בפשיטות להתיר לישא אשה אחרת או לגרשה בע"כ אם הוא באפשרו נכון יותר לגרשה בע"כ מלישא שתי נשים אפי' לדעת הסוברים בשהה י' שנים ג"כ גזר החר"ג מ"מ בנ"ד מאחר דעשו כתב בנדר ובאיסור שאם יעבור שנה וחצי תקבל ג"פ עם הכתובה א"כ בכגון דא מבואר להדיא בב"ש סי' קט"ו סק"ז דאם נשבעה על איזה דבר שאם תעשה עוד מחייבת לקבל ג"פ ממנו ועברה על השבועה דהשבועה חלה דחרגמ"ה הוא רק לטובתה שלא יגרש אותה בע"כ והיא יכולה למחול וכאן דהשבועה חלה ועברה על השבועה נמצא דהיא עוברת על ד"ת ומותר לגרשה בע"כ עי"ש ולכאורה דברי הב"ש משלילי הבנה דלמה לי' להב"ש הטעם משום דהיא עוברת על ד"ת תפ"ל דמחלה החר"ג ואין לומר דהוי אסמכתא דכבר נודע דעת הרמב"ם ז"ל דבערבונו מחל ל"ש אסמכתא ובחר"ג דלכמה שיטות הקדמונים הוא רק איסור דרבנן וא"כ הוי רק ספיקא דרבנן ובפרט לכ"ג שנראה מדברי' בב"ב ד"ה ומנימא אמר דהא דהוי אסמכתא בערבונו מחול משום דכשיגבו לא קנה הכפל כיון שלא תפס ולכך אפי' המחזיק לא קנה וא"כ בנ"ד דליכא זה לעומת זה בודאי מועיל המחילה ול"ש אסמכתא לכו"ע.
אולם לאחר העיון ניחא דהנה התוס' בערכין דכ"ב ע"ב ד"ה ואין ובב"ב קע"ד הקשו כיון דאמר אפי' לא יהי' חייב ליתן ותרצו דהוא סבר להתחייב בשביל חוב ובאמת אינו חייב וכעין זה כתב הרמב"ן ז"ל בגיטין גבי תנו מנה לפלוני דכי אמרי' מצוה לקיים דברי המת

היכי דצוה היורשים ליתן אבל באומר אני נותן מנה לפלוני במתנה אם קנה קנה ואם לא קנה לא קנה ואין כאן מצוה לקיים דברי המת עי"ש ולפי"ז דכן נראה בנידן הב"ש כיון דלא מחלה החר"ג אם תעשה איזה דבר רק בתורת חיוב שמחויבת לקבל ג"פ והחוב אינו חל דהוי קנין דברים בקבל קנין לגרש כמבואר בפסקי מהרא"י ואף חיוב ל"ש בזה דמה שיגבינה הגוף שייך וממילא איכא החר"ג משום דל"ה כוונתה בתורת מחילה רק בתורת חיוב והחיוב אינו חל כלל לכן מוכרח הב"ש לומר טעם כיון דהשבועה עכ"פ חלה א"כ הוי עוברת על ד"ת וממילא בטל החר"ג, וא"כ בנ"ד כיון דהאשה מסרבת לקיים השבועה שקבלה עלי' שבאם יעבור שנה וחצי מחויבת לקבל גט ממנו א"כ הוית עוברת על ד"ת ויכול לגרשה בע"כ וכבר נודע מ"ש הרדב"ז דחתם ידו שנינו ואף דלא כתב בעצמו נוסח השבועה כיון דחתם א"ע ג"כ מהני כך כתב בתשו' ש"י דבלא כתיבה וחתימה רק המסירה בעצמו מהני והוי ראי' לזה מגירושין דלכמה פוסקים אפי' לא אמר לה כלל מגורשת ובאמת לדעתי אין ראי' משם לכאן דבגט מהני אומדנא דמוכח כנודע מש"ה מהני בעסוקין באותו ענין אפי' לדעת הפוסקים דבעינן שיאמר לה ולכך שפיר מהני אפי' לכמה פוסקים אפי' לא אמר משום דהוי אומדנא דמוכח שנותן לה לגירושין משא"כ בשבועה דכבר נודע דברי הש"ך ז"ל בסי' ל"ג שחולק על המהרי"ק ז"ל שכתב בשבועה שבין אדם לחבירו מהני אומדנא דאין חולק בזה בסי' רי"ח דמהני אומדנא דמוכח היינו לעבור אותו לשבועתו אבל לחייב אותו מה שלא נשבע ל"מ אומדנא דאין חולק בזה וכיון דל"מ אומדנא בשבועה נראה דל"מ במסירה לב"ד בלא כתב או חתם א"ע, עוד יש לחלק דבגט מהני שליחות ולכך מהני כת"י אחר משא"כ בשבועה דל"מ שליחות ל"מ ג"כ כת"י אחר וכמ"ש לענין עומד על גבו דבחליצה דל"מ שליחות לא מהני בעומד צע"ג אולם אם השליחות בודאי מהני אז אפי' לא חתמה א"ע על הדבר כיון דחי' המדובר כן לפני כ"ת שבאם יעבור שנה וחצי ולא תלד היא מתחייבת לקבל ג"פ והיא הסכימה לזה ועתה הן א"כ זה בעצמו הוי לשון קבלה וא"כ אפי' לדעת הסוברים דבשבועה בכתב ל"מ בכגון דא מהני דהוי קבלה בע"פ וכן מבואר בכמה בעלי תשובות וא"כ בנ"ד אם האשה מסרבת לעמוד עם בעלה לדין יכול לגרש אותה בע"כ וכיון דהיא עוברת על ד"ת לדעתי א"צ כלל היתר ממאה רבנים בזה דכבר נודע תשובת הש"י דהיכי דהיא ע"י פשיעתא סגי בב"ד של ג' וא"צ היתר ממאה רבנים ועיי"ש וכבר כתבתי בזה בתשובה להכרע להלכה כן ודוקא היכי דשהה י' שנים ולא ילדה דהיא סבה מן השמים בעי היתר ממ"ר וא"כ בנ"ד לדעתי ההיתר משום שהיא עוברת על ד"ת דעברה על השבועה א"צ היתר ממאה רבנים וסגי בב"ד של שלשה וז"ב ולגודל טרדתי לא אוכל להאריך עוד.

והנני ידידו דור"ש באהבה ובלונ"ח.

תשובה ח'

ב"ה.

להחריף כ' דובעריש לייפער ב"י בדזיקוב.

ע"ד שהקשית ברש"י מנחות ד"כ ע"א ד"ה קדשי קדשים זבחי שלמי צבור דהיינו כבשי עצרת דק"ק נינהו ואע"ג דשלמים הן דהא אין נאכלין אלא ליום ולילה כדתנן זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו' ופלא מאי ראי' הוא זה דקד"ק נינהו מהא דאין נאכלין אלא יום ולילה הא תודה ואיל נזיר שהם קדק"ל וג"כ אין נאכלין אלא ליום ולילה והם ג"כ שלמים ובאים עם הלחם כמו כבשי עצרת ויותר הי' לו להביא מהא דאין נאכלין אלא לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים דזה אינו רק בק"ק, וכתבת לתרץ דבאמת הקשה הצ"ק מדוע לא נילף מעשר מתודה דאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אך י"ל דמה לתודה שכן טעונה לחם דכה"ג פריך בזבחים ד"ה לענין אשם של"ש וא"כ ה"ה לו הי' כבשי עצרת קק"ל אין ללמוד מהם שכן כבשי עצרת טעונין לחם א"כ שוב אין ראי' מההוא דאין נאכלין אלא ליום ולילה דק"ק הם ולכך אין למילף מעשר מיני' דגם אי קדק"ל הוי אין ללמוד מהם כנ"ל שכן טעונין לחם זת"ד.

ולדעתי נראה דכוונת רש"י בזה דהנה התוס' בזבחים דנ"ו ד"ה לשני ימים כתבו דמעשר יליף משלמים בבנין אב מה שלמים קק"ל ונאכלין לב' ימים ולילה א' אף מעשר נאכל לב' ימים ולילה א' עיי"ש לכך כתב רש"י דכבשי עצרת ק"ק הם דאם נימא דהם קק"ל ומ"מ נאכלין ליום ולילה תקשי האיך יליף מעשר משלמים דנאכל לב' ימים ולילה א' הא איכא שלמים דנאכלין ליום ולילה כגון כבשי עצרת אלא ע"כ כבשי עצרת ק"ק נינהו ומעשר לא יליף רק משלמים שהם קק"ל והם נאכלין לב' ימים ולילה א', וע"ד אשר כ' לתרץ קושית הצ"ק יפה אמרת אולם בכבשי עצרת ל"ש הך פירכא שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר קרבו כבשים בלא לחם כדאיתא מנחות דמ"ה וה"ט דס"ל לר"ש ובן ננס דהלחם אין מעכב את הכבשים ואפי' במדבר אע"ג דל"ה לחם אין נאכלין אלא ליום ולילה וא"כ איכא למילף מעשר מיני' ולכך הוכרח רש"י לומר דכבשי עצרת ק"ק הם ולכך לא מצי למילף מעשר מיני' והבן.

הדו"ש יעקב ווייזנפלד

מפתחות

חלק או"ח

סימן א'. **להרב** המאוה"ג ר' דוד בראנדריס אבד"ק באזיליע בארגז עם כמה מחלקות אם יכול להפריש ממחלקה אחת על כולן, הערה ממתני' דכלים פ"ז וירושלמי פסחים פ"ב:

סימן ב'. להנ"ל בתל המתלקט י' מתוך ד' אם לחשוב המחיצה מרגלי התל, הערה מרש"י שבת ק' מג"א סי' שמ"ה בחורי רה"י למטה מי', ראי' להמג"א מירושלמי פ"ו דכלאים ה"ב. שאלה ב' אם להתיר פרצות פחות זה שלכנ"ז:

סימן ג'. **להרב** הגאון ר' חיים ליבוש הורוויץ אבד"ק קראקא בהיתר עירובין בעיר קראקא לענין אי קרישה מבטל המחיצה, אם נעקרו הזרעים אם הדרא מחיצה ואם בחצר זרעים מבטלים דירה, הערות נפלאות:

סימן ד', להרב ר' מאנדל קרענגיל קראקא בענין העירובין בק' קראקא הנ"ל:

סימן ה'. **להרב** ר' משה קליג מו"צ דק' הריבשוב אם יש תקון לפרצת הגשר ע"י ג' נסרים שיוכלו לטלטל אותה בשבת, פלפול נחמד בענין בטלה דעתו אצל כל אדם, בישוב הסתירה גמ' מנחות ע' ונזיר ל"ו, ראי' מב"ק ק"ב דל"מ אמר לאפוקי מסתמא. [מבהמ"ח ע' לקמן סי' מ"א בזה ועתו"ס ב"ק כ"ה מ"ש התם אין עומד לנקיבה אלא ע"י מחשבתו אבל צ"פ סתמו עומד להפתח הרי ג"כ דסתמא עדיף מאמר או חישב וצ"ע בפסחים (ס':) ואמאי הא סתמא לאוכליו קאי אלא שאני היכי דאמר מהיכי דלא אמר והיינו דאמר עדיף מסתמא רק שיש לחלק בין סתמא דמחשבה לשמו דפסחים ושאני סתמא דטבע שעומד לכך כהא דב"ק ק"ב ותוס' ב"ק כ"ה ודוק], ראי' מתוס' סוכה ט"ז וזבחים צ"ד דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ל"א בטלה דעתו אצל כ"א:

סימן ו' **להרה"ג** ר' יהושע פלק, אבד"ק פאלטשען בענין היתר השראנקין לצוה"פ ואם בצו"פ אמרי' עומד לנעול כנעול דמי ואם הקורה באמצעיתו נמוך מעשרה טפחים איך אפשר לחשוב לצוה"פ:

סימן ז' **לגיסו** הרב הגאון אבד"ק אסטראווי על הערתו בתוס' עירובין (דף ב' ודף ו') ועל הקו' בעירובין (ט"ו.) והג"ה מבהמ"ח:

סימן ח'. **לתלמידו** הרב הגאון מוהר"מ אריק אבד"ק טארנא בישוב הריטב"א עירובין ל"א וישוב התוס' חולין ק"א ממתני' דכלים פ"ח דהוכשר ברוק שבפיו דבר יקר. גם ליישב תמיהת השואל בפירש"י עירובין ס"ב:

סימן ט' **דרוש** יקר ונפלא לשה"ג בסוגי' דמצ"כ (ר"ה כ"ח):

סימן י' להחריף מהר"מ גרינבערג בדברי הר"מ פ"ה מעביוה"כ דנשפך דם הפר מביא פר אחר ויחפון קטורת פעם שני קודם שחיטת הפר:

סימן י"א: דרוש נפלא לש"ש ביומא ס"ב שני שעירי יוה"כ ששחטן בחוץ עד שלא הגריל עליהן והר"מ פי"ח ממעה"ק:

סימן י"ב: פלפול נשגב בסוגי' דרחסגה"כ פסחים י"ד ולייישב קו' התוס' מעילה ז' דזריקה מועלת ליוצא דבעי עבור צורה שתמהו ממשנה מפורשת דפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד ובענין אי חשיב אוכל כיון דאפשר ע"י שאלה לא יועיל לקב"ט מכאן ולהבא לתוס' שבת נ"ח לענין הואיל והדיוט יכול להחזירו:

סימן ט"ו, לדודו הגאון מהר"י הכהן אבד"ק טארנא, פלפול נחמד בישוב קו' תוס' פסחים ל"ה במצה של טבל תי"ל דל"ה לכם:

סימן כ"ח. להרה"ג ר"צ גלעזר ראבד"ק פרעמסלא ע"ד הערתו בברכות ועירובין ל"א, הערה נשגבה בתוס' יומא נ"ז ע"פ הירושלמי פ"ב דהוריות, פלפול יקר בסוגי' דשו"ז עט"ש:

סימן ל"א. להרב ר"ל דימאנד על הפליאה בר"מ שכתב דא"ת בא בין מן הקטנים בין מן הגדולים נגד גמ' מפורשת זבחים ע"ז:

סימן ל"ב. להרב מו"ה ברוך דימאנד על קו' בתמורה כ' במפריש נקבה לאשם, פלפול עצום:

סימן נ'. לגיסו הרב הגאון מהר"ם רפ"פ בהערת חתנו בתה"ד סי' רכ"א דבשבת אסור לקבוע מקום לחליצה אי משום לכתחלה מקרי מתקן:

סימן ס"א. לחריפים בישוב קו' תוס' מנחות מ' בסוגי' דסדין בציצית ובקו' המג"א סי' י"א לשי' הב"ח והאר"י דצריך לעשות ב' נקבים איך דייק הש"ס דקשר עליון דאו' ובקו' הב"א למ"ל קרא דכלאים בציצית תי"ל דמלל"נ:

סימן ס"ב להרה"ג מוהר"ש הורוויץ אבד"ק טאסט על הערתו בתוס' שבועות ט"ו מתוס' מנחות צ"ה דבקדושת כלי לא נפסל ביוצא, וע"ד קו' העולם בתוס' חולין ק"מ שתמוה מסנהדרין קי"ב, ופלפול בגיטין ל"ה בסוגי' דנודרת:

סימן ס"ג. קו' רבתא נפלאה בסוגי' דטומאה הותרה בציבור (יומא ו'):

סימן ע"א. דרוש לש"ש בסוגי' דרבוצה (חולין מ') ענין נפלא:

סימן ע"ב. לתלמידו הרה"ג ר' אהרן בארדפעלר ע"ד רש"י כריתות כ"ח דהיכי דמעולם ל"ח להקרבה יש פדיון לעוף דקשה ממעילה י"ב:

סימן ע"ג. להנ"ל דרוש לחגא דעצרתא במנחות מ"ז כפתור ופרח:

סימן ע"ד. **להרב** מו"ה בער שיפמאן אוזיראן אם מותר לפתוח חלון בכותל עזרת אנשים לעזרת נשים שיוכלו לשמוע את הש"צ לענות על ברכותיו. וע"ד הנוסח בהתרת נדרים ואפי' נזירות שמשון אף דנז"ש אין לו התרה:

סימן ע"ה. **לחתנו** הרה"ג אבד"ק טאסט לענין בהכ"נ סותר ע"מ לתקן:

סימן ע"ו. **להרה"ג** מו"ה נחום ירושלימסקי ע"ד הצמחים הנמצאים בהחטים לפסח עצה נפלאה ומלתא חדתא:

סימן ע"ז, **להרה"ג** אבד"ק פראבוזנא אם מותר לשנות מתפילין דשימושא רבא לעשות מהם תפילין דרש"י, הערה בענין מעלין בקודש כו' ובענין בטלה דעתו אצל כל אדם, בישוב קו' מהרש"א שבת צ"ב וע"ד שי' הערוך דפס"ר דלא ניחא לי' מותר, דברים יקרים:

סימן ע"ח, **להרה"ג** אבד"ק פאדוואלאטשיסק בא' שהי' לו שני זוגות פרשיות תפילין דרש"י וע"י שנפלה פרשה אחת נולד לו ספק אם לא נתערב מן הקודמים למאוחרים והוי שלכ"ס:

סימן ע"ט. **לגיסו** הרב הגאון אבד"ק אסטראווי ע"ד קו' בתוס' זבחים צ"ב דע"י שהציץ מרצה מקרי כשר דקשה מפסח הבא בטומאה דהוי פסול לענין שבירת עצם, קו' גדולה בפסחים ע"ח שסותר לגמ' מעילה י' וע"ד הקו' בתוס' זבחים ס"ט דהרי הוי קדשים שמתו:

סימן פ"ו. **להגאון** הגדול ר' יצחק שמעלקיש אבד"ק לבוב בנוגע לספרו בתוס' חולין י' ענין נפלא, וע"ד הקו' בב"ק ק"י לשי' הר"י דבן פקוע טעון נחירה:

סימן פ"ז. **להגאון** הנ"ל ע"ד הכ"מ פ"ו מאה"ט שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מן המים, דבר נחמד בישוב קו' מהרש"א פסחים ס"ה:

סימן פ"ח. **לחנוכה** בסוגי' דכבתה ענין נשגב ונחמד מאוד, (תודה יאתה לכ' הנגיד החריף מחו' מו"ה שמואל בוימינגער נ"י בקראקא על שלחו לנו העתקת דבר זה ועוד ענינים יקרים שמצאו מקום בספר הזה וזי"ע):

סימן פ"ט. **לגיסו** הרב הגאון ראבד"ק קראקא ע"ד קו' הנחמדה בר"ה כ"ח מפסחים נ"ט:

סימן צ'. **פסחים** מ"ו פלפול נחמד:

סימן צ"א. **לגיסו** הרב הגאון בסוגי' הנ"ל בישוב הרי"ף ועוד קו' מפורשים דברים נחמדים:

סימן צ"ב. **פסחים** נ"ט ענין נפלא ונשגב:

סימן צ"ג. **להרה"ג** אבד"ק קיצמאן על קו' בסוגי'

סימן צ"ד, **להרה"ג** דומ"צ דק' סאניק על קו' בפסחים (ס'.) קו' גדולה ביומא נ"א מפסחים צ"ה:

סימן צ"ה. לתלמידו הרה"ג ר"א בארדפעלד בדברי הר"מ פ"ד מק"ע דמפרש למתני' דפסחים פ' בטומאת בשר והרי אין ציץ מרצה על אכילות:
סימן צ"ו. דרוש לשה"ג פסחים מ"ז ענין נעלה ונשגב:
סימן צ"ז. לגיסו הרב הגאון ראבד"ק קראקא על הערתו הנחמדה בפסחים כ"ז בענין א"ב חמץ אלא שריפה מזבחים ל"ה:
סימן צ"ח. דרוש יקר בפסחים פ"ח בסוגי' דח"ע:
סימן צ"ט. דרוש ב' יקר בענין הנ"ל:
סימן ק. לגיסו הרב הגאון אם מותר לעשות בהמ"ד מבית מרחץ ע"י שינוי:
סימן ק"א. לח"א ביומא ס"ו בסוגי' דעתי אפי' בשבת:
סימן ק"ב. להרב ר' מאיר וואנדער ע"ד ספיקו של הגרע"א אם שביתת בהמתו איכא בנשים ועל קו' בתוס' שבועות י"ט דרבנן לא פליגי בהא דמחלקות לחטאות דק' מכריתות י"ח, ענין נכבד:
סימן ק"ג להרב הגאון ר' אבלי אבד"ק טארנא בישוב קו' התוס' זבחים נ"ו הניחא למ"ד אין לינה מועלת בראשו של מזבח כו' וישוב קו' הצל"ח פסחים ע"ב:
סימן ק"ד ענין נשגב בזבחים ק"ח בסוגי' דמהדרינן פוקעין:
סימן ק"ה. להרב אבד"ק ליטוויסק אודות המקומות בהכ"נ שיבנו מחדש שבעלים הראשונים תובעים מקומם הראשון אצל העמוד אף שאין העמוד עומד כעת במקום הראשון, הערה נפלאה מקור לזה מתוס' עירובין ל"ד:
סימן ק"ו להאברך מוהר"מ גרינבערג על קו' בפמ"ג ה' בהמ"ז:
סימן ק"ז. פלפול יקר במנחות ע"ב וסוגי' דטומאה הותרה בציבור:
סימן ק"ח. להאברך מו"ה אברהם ארי' רויזין אם מהני מחילת הכהן לקרות ישראל תחתיו בבהכ"נ של יחיד, הערה עצומה בגיטין נ"ט מב"ק ק"י אם הי' כהן טמא בק"צ כו' ובישוב קו' התוי"ט ספ"ב דיומא:
סימן ק"מ. להרב ר' אלי' חיים הורוויץ באחד משבעה אוכלי פת כבר בירך בהמ"ז אם מותר לצרפו לזמן בשם:
סימן ק"י. להנגיד הרב הגדול מוהר"מ רפ"פ על קו' בזבחים י"ט ותי"ל משום חציצה כו':
סימן קי"א. להאברך החריף ר' יוסף הורוויץ ע"ד קו' הג' מגלוגא בזבחים צ"ז בסוגי' דיקדש:
סימן קי"ב. להאברך החריף ר' ליבוש גלאנצער בזבחים צ"ז בסוגי' דיקדש ובפסחים ז' בסוגי' דשואלין ודורשין:

סימן קי"ד. קו' נשגבה מאוד נחמדה בפסחים ל"ב לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כו', הערה מבהמ"ח:

סימן קט"ו לגיסו הרב הגאון אודות י"ש מהמומר שעשה"פ:

סימן קי"ח. להרב הגאון מהר"י ענגיל על ספרו ובירושלמי פסחים פ"ב חלות תודה שנעשו נותר כו' ועל קו' במנחות ה' מן הבקר להוציא את הטרפה כו':

סימן קי"ט להרה"ג ר' יוסף גלאט על קו' הנו"ב אע"ז במתני' דפסחים צ"א, ענין נשגב ונחמד בר"מ דלא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד למעוטי הרוג, וע"ד המאירי דבמעשר ל"מ מחשבה:

סימן קכ"ו דרוש לש"ש בסוגי' דשופר של עולה (ר"ה כ"ח) ענין נפלא:

סימן קכ"ח. כריתות י"ד יש אוכל אכילה אחת פלפול חריף:

סימן ק"מ. זבחים מ"ה ישוב לקו' התוס' ד"ה אבל:

סימן קמ"א. זבחים ל"ח א"כ ליתני גבי מקולי ב"ש בישוב קו' התוס':

סימן קמ"ג ר"מ פט"ו ממעה"ק דיין הבא בנדבה לספלים:

סימן קמ"ד. ר"מ פ"ב ממעה"ק בישוב קו' המל"מ מתוס' מנחות פ"ח:

סימן קמ"ה. דרוש לשה"ג פסחים ל"ב האוכל תרומת חמץ:

סימן קמ"ו. להרה"ג ר' אלימלך אשכנזי אבד"ק הורדענקא על הערתו בתוס' זבחים מ"ב מכריתות י"ד כפתור ופרח:

סימן קמ"ט. להרב הג' אבד"ק זלאטשוב המשך תשובה וקו' נפלאה בפסחים ע"ג גבי שחטו ונמצא טרפה בסתר ותי' מושכל:

סימן ק"נ. יומא פ"ג מי שאחזו בולמס פלפול כפתור ופרח:

סימן קנ"א. ר"ה כ"ח שופר של עולה:

סימן קנ"ז עירובין ג' במתני' חותכין יבלת במקדש [ע"פ שגגה לא נשלם הענין]:

סימן קס"א. לגיסו הרב הגאון אבד"ק אסטראווע אם יש היתר לטלטל על שעושין שטעכעטליך שהם דלתות שאין נעולות בלילה ומה דל"ה ראוי לנעול משום מניעת הממשלה:

סימן קס"ב: להנ"ל בישוב קו' האעו"ז או"ח סי' שס"ג ובכמה ענינים בסוגיות דעירובין:

סימן קס"ג. להנ"ל לענין שני ימים טובים של גליות איך יכול להתנות מאחד לחבירו דבר חריף, [לזכרון תודה וברכה לבן דודינו הרב הגאון מאסטראווע ז"ל הוא הרב החריף ובקי הנגיד מו"ה אהרן הכהן ראפאפארט מקראקא אשר המציא לנו תשובות אלו ועוד כמה תשובות במק"א למר אביו ז"ל וזכותם י"ע]:

סימן קס"ח. לתלמידו הרב הגדול הנגיד ר' ליבוש אריק בטארנאפאל בביצה כ' בסוגי' דנדרים ונדבות:

סימן ק"פ. להרה"ג ר"א בארדפעלד בדברי הכ"מ לענין ריצוי ציץ בדרבנן:

סימן קפ"ו. להרה"ג ר' ליב, בערנפעלד בתפילין שנקלף האות ועומד באויר:

סימן קפ"ח. לגיסו הרה"ג מהר"י רפ"פ בנוגע לחי' בנו בישוב קו' התוס' פסחים ע':

סימן קצ"ח. להרב ר' שלום באלקען בא' שקידש על סתם יינם אם צריך לחזור ולקדש:

סימן ר"ג. להרב ר' אברהם ראט בדברי הח"צ דבהפסק דבר ממשי ל"א לבוד:

סימן ר"ד דרוש לש"ש עתי אפי' לשבת:

סימן ר"ז. לתלמידו הרה"ג ר"י רפ"פ אבד"ק טשארטקוב בסוגי' דשופר של עולה:

סימן ר"ח לרב א' בי"ש שעשה"פ שקנה מן המומר:

חלק יו"ד

סימן י"ד. להרה"ג ר"א שמחה הורוויץ אבד"ק בארניב אם מותר לעשות תיבה במקוה תלוי' על שלשלאות:

סימן ט"ז. להרה"ג ר' ליב בערנפעלד מו"צ דק' זאלישטשיק אודות המאליניס אם נוהג בהם דין ערלה:

סימן י"ז, להרב ר' אהרן אבראמאוויטש בק' באלטא בענין הנ"ל:

סימן י"ח, להרה"ג ר' יחזקאל פרענקל אבד"ק הוסיאטין אם מותר לקיים אילנות המורכבים הנקחים מעכו"ם:

סימן י"ט. לגיסו הרה"ג ר' משה ראפאפארט טארנא בנדר שליש תבואתו לאחיו עני אם יתן שליש מכל התבואה או ינכה מקודם החומש שמחלק בכל שנים לעניים קרובי אשתו:

סימן כ'. להרה"ג ר' משה יונה צווייג אבד"ק פאטיק בשאלת דרוסה באווזות:

סימן כ"א. לרב אחד בסופר שנמצאו פסולים בס"ת ע"י פשיעותו מה דין כל הס"ת שכתב הסופר הזה, פלפול בישוב הכ"מ ה' עדות דיצא טרפה מתח"י דחשוד למכור חשוד ג"כ לאכול שתמוה מע"ז פ' א"מ:

סימן כ"ב. להרה"ג ר' יחזקאל פרענקל אבד"ק הוסיאטין באותיות השם שנדבקו אחר כתיבה אם מותר לגוררם:

סימן כ"ג. להרב ר' נחום ברומבערג אבד"ק סיוועז בבכור שנקרע שפתו התחתונה אם להתיר בזה"ז:

סימן כ"ד. להרב מו"ה נחום בבכור שנצרר בגובה האוזן לא בתוך חלל האוזן:

סימן כ"ה. לתלמידו הרה"ג ר' אהרן בארדפעלד פלפול יקר ונשגב בגיטין נ"ד דעא"נ באיסורין מהא דכ"ג ביוה"כ שאמר שפיגל נאמן והערות עצומות בזבחים פ"ב וזבחים ק"ד:

סימן כ"ו. להנ"ל על הערתו בחולין קל"ט דמשכחת שה"ק במוקדשין להרמב"ן דבהקדש ע"י חצר ליכא מעילה פלפול יקר ועל הקו' בתוס' זבחים מ"ב ובגמ' גיטין שילהי פ"ב:

סימן כ"ז. להרה"ג ר' אברהם רזעכטע מח"ס בכורי שלמה בענין מיעוט הבטל ברוב אי מהני להשלים השיעור הערות גדולות, ליישב קו' השעה"מ בחמש חטאות מתות דלא משכחת ולד אשם פלפול נחמד ובענין ק"פ אי איכא למשחה לגדולה, תמיהא נשגבה בתוס' זבחים ע"ה:

סימן כ"ט. בענין חזקת הרבנות דק' הוסיאטין אם יכול למכור זכות החזקה לאחר ובחקירת שו"ת רע"א בציוה האב לבנו לתת מירושתו לאיש אחר אם יש מצות כיבוד משל ירושה ואם תפילין הם בכלל מלבושים:

סימן ל' להרב הגאון ר' נחום ירושלימסקי אבד"ק קיעלץ בדין ס"ס אם צריך להיות ס' הב' ספק השקול, ישוב לקו' התוס' פסחים ט' ע"פ מתני' פ"ק דאהלות שאין האוהל מתחשב ופלפול עצום בענין ס"ט בר"ה, ישוב לקו' התוס' נדה ט"ו בהא דיומא דמפרישין כ"ג מביתו משום ספק נדה ובטעם דלא גזרו כתמים בדשאמק"ט ולענין ספק דאו' אם חמור מודאי דרבנן ובסד"ד אי מוקמינן אחזקה, הערה מירושלמי גיטין ע"א:

סימן ל"ג. להחריף ר' אליעזר בורשטין על קו' בנדה י"ב אותיום טמאים וחייבין בקרבן, פלפול עצום:

סימן ל"ד להרה"ג ר' הירש רובין ראבד"ק יאסלא על קו' בחולין ק"כ נפש לרבות את השותה ממנחות מ"ה פלפול חריף, [מ"ש שם דמשום אי' שותה יהי' מוסיף אע"ג דמשום אסה"נ ל"ה מוסיף יש להבין בפשיטות ע"פ המבואר בההי"מ דמשה"כ ל"ה איסה"נ מוסיף משום דאין מלקות בהנוסף דהנאה דהוי א"ב מעשה ומשא"כ באי' שותה]:

סימן ל"ו. לגיסו הרב הגאון ר' יצחק רפ"פ בקו' הגרע"א שבועות כ"ג הערות חדשות בענין ח"ש אסור מה"ת ובהא דחלוקות לחטאות אין מצטרפות:

סימן ל"ז. להרב ר' אלטר קעלמאן במתה אחות המשודכת קודם החתונה והכלה היא חרשת, דבר חדש להתיר בחרשת הנשואין אפי' בתוך ז' של אבילות:

סימן מ"ט. להרב הגאון הגדול אבד"ק ראדימישלא בשו"ב שעבר על השבועה אי פסול דרבנן בעי הכרזה בשבועה ובדין שבועה בכתב:

סימן ס"ד. פלפול עצום ונפלא בכריתות י"ד יש אוכל אכילה א':

סימן ס"ה. להרב ר' גדלי' שו"ב בקאמיניץ במנהג השו"ב המכשירים פגימה העוברת בשפשוף היד, פלפול יקר בריש חולין כגון ששחט בקרומית של קנה ובזבחים פ"ח, סכין שנפגמה אין משחיזין אותה:

סימן ס"ו. להנ"ל המשך תשובה הנ"ל בראי' מזבחים ס"ה דשהי' במ"ב דרבנן:

סימן ס"ז. להנ"ל בנידון הבלייזליך בריאה לתלות הנקבים בחוזק הנפיחה ואודות המיטליצעס בסמפונות הכבד אם להתיר למכור לב"נ הכבד:

סימן ס"ח. להנ"ל באשה שבדקה הרופא עם שפופרת אם צריכה ז"נ:

סימן ס"ט. להנ"ל באשה שראתה דם כחרדל אם לתלות בשערות וכנים קטנים בא"מ:

סימן קי"ג להרב מו"ה גדלי' שו"ב בקאמיניץ ע"ד שנסרכה ריאה לדופן אמאי לא יועיל בדיקה ונימא נשחטה הותרה:

סימן קט"ז. לגיסו הרב הגאון בריאה שיש בשמאל ב' אונות ויתרת מקמא אי הוי חליף וכן אם בימין ב' אונות וסדק ומשמאל אונא וסדק ויתמ"ק:

סימן קי"ז להנ"ל בשאלת דרוסה:

סימן ק"כ. להרה"ג ר"א דריממער אבד"ק סקאלא בעכו"ם שהי' לו שותפות עם ישראל באוזות והגיד לו העכו"ם שהי' שם דורס ובישוב קו' הפנ"י בגיטין נ"ד בכהנים שפגלו במקדש:

סימן קכ"ז פלפול יקר בחולין ע"ג אין שחיטה עושה ניפול כו':

סימן קכ"ט. להחריף מו"ה יוסף מזבאריז בדברי הר"מ תמורה פ"א פלפול נכון:

סימן קל"א. להר"צ גאלדעס באשה שיש לה עין של זכוכית אם אינו חוצץ בטבילה:

סימן קל"ד. הר"מ פ"י מה' מקואות מקוה שנמדד וסוגי' דריש נדה:

סימן קל"ה. חולין ב' בתוס' ד"ה דליתי' קמן דנישילי'.

סימן קל"ו. חולין י"א מנ"ל דאזלינן בת"ר:

סימן קכ"ז חולין מ' סוגי' דרבוצה:

סימן קכ"ח. חולין ק"ה סוגי' דטפת חלב פלפול מילדותו:

סימן קכ"ט. חולין קכ"ה ופסחים פ"ג בענין שימוש נותר ענין נפלא:

סימן קמ"ח. להרב הג' אבד"ק זלאטשוב על קו' בשבועות כ"ד כגון דאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב דהרי בהעלם שבועה בלא העלם חפץ הוי טבד"מ:

סימן קנ"ט. להרב הג' ר' נחום בורשטין באוזא טרפה בין הכשרות ואח"כ ניתן מהתערובות אחת בין שאר אווזות ודאי טרפות אם הוי כנפל א' לים:

סימן קס"ד. לגיסו הרב הגאון אבד"ק אסטראווע לענין לאו דבל יחל בהקדש ובישוב קו' התוס' זבחים מ"ה וקו' המל"מ פ"ד ממעילה:

סימן קס"ה. להשו"ב דק' שאריגראד בריאה שהי' סרכא על אונא העליונה של ימין במקום המיצר והלכה במעו"מ ונמצא אח"כ שנקרע במקום הסרכא:
סימן קס"ו. להרב הגאון הגדול אבד"ק בראדי בא' שנדר לתת חומש לעניים ממה שירויח וכעת א"א לו לקיים נדרו כי אין לו אף לפרנסת ב"ב, פלפול עצום בנדרים פ"ג, ובדין ספק אם הי' הנדר עד"ר:
סימן קע"ב. להרה"ג ר' נחום אורי אבד"ק קודרניץ לענין סרכא כסדרן העולה בנפיחה:
סימן קע"ה. להחריף גרשון הויזמאן על קו' בב"מ צ' פרות הדשות בתרומה כו' דהא הו"ל לקוח, גם על קו' בבכורות נ"ד שסותר לגמ' חולין קל"ו דאפי' שאין כלאים אין מעשרין זע"ז ובדברי הכ"מ דבר נפלא:
סימן קפ"ב. להרה"ג ר"י פאלעק אבד"ק פאלטשען אודות הבכור שמכר הטבח אם מותר לכהן לקבל המעות:
סימן קפ"ה. להרה"ג ר' ליב בערינפעלד מזאלישטשיק בשאלת המקוה לענין ניצוק וקטפרס:
סימן קפ"ו. להרה"ג הנ"ל לענין הבר אוזות שצוארן ארוך:
סימן קפ"ז להרה"ג מהר"י רפ"פ אבד"ק אסטראווי בדברי הירושלמי דתבואה שלא הביאה שליש כשזורעין אותה אינה מצמיח ובסתירת הירושלמי בתרם מפירות שלא הביאו שליש אם מהני בדיעבד:
סימן קפ"ט. להחריף מו"ה חיים אבערדאם בקו' הגרע"א פסחים כ"ב דאס"ד דאמה"ח אסור בהנאה איך מותר לחרוש בשור וחמור דבר נחמד ובקו' הבר"א חולין י"א ר"מ היכי אכיל בשרא דלמא ס"ל לר"מ כריה"ג דנבלה הוי להנל"ע:
סימן קצ"ב. לגיסו הרה"ג מהר"ם רפ"פ ראבד"ק קראקא על הערתו במנחות כ"ב עשרון שחלקו, ובישוב פירש"י ב"ק ס"ו דמדרס אין מטמא במשכב שאינו שלו:
סימן קצ"ג. לב"א הרב החו"ב ר' אברהם אליעזר מרגליות על הערתו בריש נדה הי' בודק את החבית כו' ונמצא חומץ ועל הקו' חמורה בפירש"י ב"ק י"א דקמטהרת לי' מראשון דבר נפלא:
סימן קצ"ה. להרב המאוה"ג ר' יוסף לערנער אבד"ק סטידניצא בא' שמכר בהמה מבכרת לנכרי ואח"כ מת העכו"ם והחזיר בנו הבהמה לישראל וילדה בכור, בדין הפקר טעות וקנין מרופה ולענין ע"ד הראשונה הוא עושה:
סימן קצ"ז. להרב ר' שלום באלקען במכירת פרה מעוברת בקנין כסף לבד אם להתיר להטיל מום ע"י אמירה לעכו"ם:

סימן קצ"ט. להרה"ג ר"א דרימער אבד"ק סקאלא בשאלת המקוה בחופר סמוך לנהר:
סימן ר' להאברך החריף ר' משה באנק בריש חולין ובדברי הר"מ בדין משקי בי מטבחיא פלפול נפלא:
סימן ר"ו. להרה"ג ר"א הורוויץ פלפול בב"ק ע"א טבח ומכר ביוה"כ:
סימן ר"ט, לגיסו הרב הגאון מהר"י רפ"פ בקו' הגרע"א שבועות כ"ג לענין שתי' בכלל אכילה:

חלק אע"ז.

סימן י"ג, להרב מו"ה צדוק אבד"ק אקערמאן בדין מינקת בגרושה שלא התחילה להניק, ופלפול עצום בתוס' יבמות ל"ו וסוגי' דיש חופה לפסולות יבמות נ"ח:
סימן ל"ה. על קו' ח"א בכתובות מ"ו מוצש"ר חידוש הוא והרי לשי' הירושלמי ל"מ חופה בבעילה פלפול השכל:
סימן ל"ח. להרב אבד"ק נגווארלין בשאלת עגונה דברים נפלאים, בישוב שו"ת הר"ן דע"א קודם שבא לב"ד יכול לומר מבודה הייתי נגד גמ' קידושין ס"ד אמר בשעת קידושין יש לי בנים, ליישב קו' הש"ך יו"ד שי"ג דאין מסל"ת נאמן להחמיר וקו' המל"מ ה' סוטה לענין ה' נשים ששונאות זא"ז וקו' הפנ"י קידושין י"ב בהאי דקדיש בציפתא דאסא ובענין ע"א במלחמה ולענין ס"ס בדמאי:
סימן ל"ט. לגיסו הרב הגאון מוהר"מ רפ"פ בענין הנ"ל ובשאלת החלוצה שלא הביאה סימנים רק שהיתה יתומה כשנשאת:
סימן מ'. להרב הגאון ר' משה נחום ירושלימסקי אודות איש א' שאשתו עסקה במטבעות מזויפות ונשלחה לסיביריען להתיר לישא אשה על אשתו:
סימן מ"א, להרה"ג ר' משה נתן רובינשטיין ראבד"ק דובנא באשה זקוקה לחליצה לאיש מחלל שבת בפרהסיא ונעלם מכמה שנים, תשובה נפלאה בעניני אומדנא בקידושין וגילוי דעתא בגיטא, בישוב הר"מ באחת התקדשי לי לאחר שאגרשך, בענין דל"מ מחשבה לאפוקי מסתמא [ועיין לעיל סי' ה' ובמפתחות] בפי' גמ' זבחים ג', בישוב הרי"ף בקידשה ע"ת וכנסה סתם, בישוב קו' התוס' יבמות ב' באיילונית דל"ב גט, דברים יקרים ונחמדים בפלפול והלכה:
סימן מ"ב. להרב אבד"ק פראבישטש בשאלת עגונה, פלפול עמוק בדברי הרא"ש לענין הכחשה בחקירות ולענין עשאאי"ל בעדות אשה:

סימן מ"ג. לגיסו הרב הגאון מוהר"ם רפ"פ בענין סדור הגט בעיר לוקאווא שכותבין על נהר דונייץ וכעת אין זכר לנהר הזה שמה, ובשאלת שם גרשון אם יש עצה שלא להצריך שני גיטין:

סימן מ"ד. להנ"ל בגט שהאשה עשתה בערמה ואמרה שאבי' כהן אם מותר לגרשה שנית בע"כ ובשאלת עתים שוטה ועתים חלומה אם אפשר לתת לה גט, בדברי הט"ז דהיכי שיש חילוק מצד האדם ל"ש לא פלוג, הערה מבהמ"ת וע"ד ההערה דנשתטית לא יוכל לגרש דהוי כלוה, בישוב דאינו מחזיר במדבר:

סימן מ"ה. לחתנו הרב הגאון ר' יעקב מענדל רובין אבד"ק טאסט, פלפול רב ביבמות ס"ט, דבר מושכל בתוס' יבמות ע"ב וישוב קו' הנו"ב בפירש"י פסחים מ"ו לענין נותר שלב"ז נשרף בין ביום בין בלילה, בקו' הד"ח בסוגי' דפרה וטלית:

סימן מ"ו. להרב הגאון אבד"ק נאדבורנא בשאלת עגונה בענין תרי ותרי מכחישין זא"ז בביטול הגט ובישוב קו' התומים בש"ך סי' פ"ז דבר השכל ונפלא:

סימן מ"ז. להרב אבד"ק גראדזיסק באחד שקידש אשה בטובה שהרחיב לה זמן המלוה וכעת הרחיק האיש ואשה העידה שצלבו אותו ביער, בישוב הר"מ לענין דל"מ חזרה תוכ"ד בהקדש:

סימן מ"ח. להגאון בעל שדי חמד בקו' המפורסמת למ"ד בעלים מפגלין איך אפשר סוטה נבדקת, קו' גדולה בהא דמנחת סוטה אם נשאת לכהן נשרפת:

סימן מ"ט. להרב הגאון הגדול מוהר"ש ענגיל אבד"ק ראדימישלא על תמיהתו בדג"מ אע"ז סי' ל"ט בקידש לאחר ל' ובא אחר וקידשה תוך ל' וא"ל לאחר שימות בעליך פלפול יקר:

סימן נ"א. לרב אחד אם החבור והדיבוק באצבעות הוי מום באדם מלפסול להיות דיין לחליצה:

סימן נ"ב. לבי דינא רבתא דק' באלטא ע"ד סדור הגט שם בעבר השני של העיר שיש נהר המבדיל:

סימן נ"נ. להרב דומ"צ בק' קאמיניץ איך לכתוב הגט בפילאריק תוך עיבורה של עיר קאמיניץ:

סימן נ"ד. להרב אבד"ק ביאליק בגט שכתבו בו נהר ובני אדם קורין אותו ריטשקע מפני שהנהר קטן.

סימן נ"ה. להרב אבד"ק דארבאן אודות כתיבת שם העיר דארבאן:

סימן נ"ו. להרב הה"ג בוצ"ק ר' נפתלי חיים הורוויץ בירושלים על ספרו וקו' בגיטין מ"ב בסוגי' דח"ע וישוב לקו' הט"א שם פלפול יקר:
סימן נ"ז. להרב הגאון אבד"ק פרומישלאן על קו' בגיטין ט' ע"פ הירושלמי פ"ד דפאה מלתא חדתא פלפול נחמד [עיין בזה לקמן סי' קס"ו] ובענין פסול דרבנן אי הוי שינוי בשליחות:
סימן נ"ח, לחתנו הרב הגאון אבד"ק טאסט בענין החליצה שיש להאח אשה אם להמתין על האח הגדול שאינו במדינה ואם האח הקטן מומר שנעשה אחר הנשואין אי אמרי' בזה נשואין מפילין:
סימן נ"ט, להרב ר' חיים שמואל באשה ששינתה במזיד שם אבי' בגט אם להתיר לו לישא אשה על אשתו כיון דמדאו' הגט כשר לא גזר ר"ג:
סימן ס'. להחריפים ר' משה נירענבערג ופנחס פרידמאן במחלוקת הר"מ והראב"ד באשת כהן שאמרה נאנסתי דא"נ אם לאח"מ מותרת לכהן, פלפול רב בכתובות כ"ב בעניני אמתלא:
סימן קכ"א. להרב הג' ר' יהושע פלק אבד"ק פלטישען בשידוך שהשמיט א"ע שמעון לד"ת ואמר שבתו אינה רוצה בהשידוך אם ראובן מותר לשדך את בנו ושמעון ישאר באיסור עד שיעמוד לד"ת:
סימן קכ"ב: **להרה"ג** ר' אבא זאב אבד"ק אטיק מאהליב בג"פ שהמגרש ענה בשקר ששמו חיים ישראל ובפ"כ חיים ובאמת שמו חיים לבד:
סימן קכ"ג להרב המאוה"ג דומ"צ דק' ירע אודות איזה עגונות שנטבעו בעליהן:
סימן קכ"ד. לתלמידו הרה"ג ר"א ב"פ בישוב קו' הב"ש סי' י"ז בתוס' יבמות קט"ו:
סימן ק"א לגיסו הרב הגאון בישוב קו' התוס' יבמות י"ב ע"ד נפלא:
סימן קל"ב. כתובות ע"ג קידשה על תנאי וכנסה סתם כו' פלפול יקר, והערה מתלמידיו:
סימן קל"ג קידושין ע"ג קדשה אבי' בדרך כו':
סימן קמ"ז. להרב הגאון אבד"ק זלאטשוב בדברי הט"ז יו"ד סי' רל"ד בהא דהנאת תשמישך עלי, ובקו' הגאון רמ"ז מלבוב בפסחים ל"ב:
סימן קנ"ד. כתובות ט' בסוגי' דפתח פתוח:
סימן קנ"ה. כתובות נ"ח המקדיש מע"י אשתו:
סימן קנ"ו, קידושין מ"ג סגי' דשליח נעשה עד:
סימן קס"ו. להרב הגאון הגדול אבד"ק בראדי בהמשך התשובה לעיל סי' נ"ז:
סימן קס"ז. להרב הגאון הגדול ר' ליבוש הורוויץ אבד"ק סטריא בגט שהי' שמה שרה קרינדל ובפ"כ קרינדל לבד ונכתב בגט שרה קרינדל המכונה קרינדל:

סימן קס"ט. **להרב** מקראסנא בגט שכתב בשם אבי האשה שהוא לוי והוא ישראל:
סימן ק"ע. **להרב** מו"צ דק' יארמלינץ בגט ששמה מעריסה שפרה ובפ"כ נקראת שפקה ובני משפחה קורין אותה כשמה מעריסה שפרה:
סימן קע"א. **להרב** מו"ה לוי יצחק אבד"ק טשאבין בבתולה שהרתה לזנונים ונשאת לאיש א' שלא הי' מוחזק לכהן אך פתאום עלה לדוכן ששמע מאחותו בשם איש אחד שאביו לפני מותו אמר לו שהוא כהן:
סימן קע"ד. **להרה"ג** ר' יוסף יהודא שטראזבערג מו"צ בק' קאסוב בא' שגירש ע"י שליח ואמר לעדים שאינו מגרשה רק לאחר שלשים שנה:
סימן קע"ח. **להרב** מו"ה בנימן לויפער דומ"צ בק' סקאלא באשה שנשאת ר"ח טבת תרל"ט וילדה כ"ג סיון זש"ק אם לחוש שאין הולד מבעלה ותהא צריכה חליצה:
סימן קפ"א. **להרה"ג** ר' ליב בערינפעלד ראבד"ק זאלישטסיק באשה שמדברת דברים של שטות אבל יודעת לשמור את גיטה אם אפשר לתת לה ג"פ:
סימן קפ"ד. **להרה"ג** הנ"ל בשאלת עגונה:
סימן קפ"ה. **להרה"ג** הנ"ל בשאלת ביטול הגט:
סימן ק"צ. **להרה"ג** הנ"ל בשאלת עגונה בעדים המכחישין זא"ז:
סימן קצ"ד. **להרב** הגאון מהר"ל הורוויץ אבד"ק קראקא בגט שנשלח לנעויארק שהשליח שני ימסור הגט להאשה ובינתים שבה האשה לביתה במדינתינו אם יכול השליח ראשון למסור לה הגט:
סימן קצ"ו. **להרה"ג** מפאלטשען בענין כתיבת כתובה קודם זמן הקידושין:
סימן ר"א. **לגיסו** הרב הגאון מהר"י רפ"פ בישוב קו' התוס' גיטין ג' פלפול נחמד:
סימן ר"ב להרה"ג מקאמיניץ בשאלת מינקת.

חלק חו"מ

סימן ע' **להרב** מו"ה ישראל איסר אייזנבערג ראבד"ק באקאווסק בא' שעשה צואה שהבית יהי' ליורשיו ועליהם ליתן ג' אדומים לבהמ"ד ועתה נודע שחצי הבית שייך לאשתו אם היורשים חייבים לתת ג' אדומים או רק אדום וחצי:
סימן פ' **לגיסו** הרב הגאון ראבד"ק קראקא בחזקת רחיים שבקש האדון הוספה ואם לא שוה להמחזיק יתן קוויטל שמרשה לכ"א לשכור העסק וכן עשה בחשבו שעי"ז יכריע דעתו אבל האדון השכיר העסק לאחר אם אבד הראשון חזקתו עי"ז:

סימן פ"א. להנ"ל בנדון שתפס וזכה בע"ח המאוחר בדיניהם מלוקח ישראל שקנה מן העכו"ם א"נ דליכא משום תקה"ש לגבי הלוקח כיון שבא מכח עכו"ם, וע"ד דין מצרנות במוכר שדהו מפני רעתה:

סימן פ"ב להנ"ל בנדון השותפים שהבריח אחד המכס לעצמו אם יכול לומר לעצמי הצלתי:

סימן פ"ג. בענין הנ"ל:

סימן פ"ד. להרב ר' הירש ליב ביליג בענין הצואה:

סימן פ"ה. להרב ר' אהרן דאהל בשאלת הצואה:

סימן קכ"ה. לגיסו הרב הגאון בחזקת רבנות לחתן במקום שיש בן רק שהבן מחל חזקתו, תשובה נפלאה בדין חתנו כבנו ופלפול עצום בישוב קו' המל"מ בהא דמאבוה דאבא קאתינא:

סימן קמ"ב. ב"ק ע' שאלו בחזקת תם פלפול חריף:

סימן קנ"ח. להאברך החריף ר' אברהם ראטה על קו' בבכורות ל"ז דמוכר פירות שאין מעושרין מחזיר לו דמיו והרי הוי לקוח ועל קו' הנה"מ קצ"א דבאין נותן המעות המכר בטל למפרע מב"ק ע':

סימן קנ"ט. להרב הג' ר' נחום בורשטין בענין הנ"ל:

סימן ק"ס. להרב ר' אברהם רפ"פ בא' שהניח לבנו נחלה אוראנדא ורחיים שהם בשכירות אצלו אם מגיע מהם להבכור פי שנים:

סימן קע"ג. להרה"ג ר' שלום אלטר הורוויץ אבד"ק טאסט בדברי הר"מ וסוגי' דצנועין ב"ק ס"ט:

סימן קע"ו. בדברי הראב"ד והרי"ף בש"ך חו"מ סי' ר"י לענין מזכה לעובר:

סימן קע"ז. להרה"ג ר' שמעון צבי ווייגער אבד"ק קריפטש אם יכולים אנשי עיר בארשטשוב למחות בעד אנשי עיר קריפטש להוביל ולמכור סחורתם שמה:

סימן קע"ט. להרה"ג ר' ליב בערנפעלד ראבד"ק זאלישטשיק בב' חבורות ת"ת שממאן ראש החבורה שנתמנה מחדש לסייע להחבורה השני' כנהוג מקודם:

סימן קפ"ג. להרה"ג הנ"ל בראובן שמכר י"ש שקנה מהאדון לשמעון ואח"כ מכר שמעון הי"ש ללוי וראובן מסר לו אויספאלגשיין וכעת הוזל הי"ש ורוצה לוי לחזור מטעם דשלב"ל, בענין סטומתא בדשלב"ל ועצה חדשה בסטומתא כזו של אויספאלגשיין בלא אחריות דלא יועיל לכ"ע:

סימן קצ"א. להרה"ג הנ"ל במע"פ שהודה א' מהיורשים ושאר היורשים אינם יודעים אם מחויב זה שהודה לשלם כל החוב:

סימן ר"ה. להרה"ג ר"א הורוויץ אבד"ק רימנוב בדין החזקות ע"י ליצטאצי':
סימן רי"א. בסוגי' דרכוב ומנהיג:

מפתחות לתשובות הנוספות עתה בדפוס החדש

סימן א לכבוד תלמידו הגאון ר' מאיר אריק ז"ל אבד"ק יאזלאווץ. בדברי רש"י ז"א התמוהים במס' נזיר דף ל"ח.
סימן ב. להרב המאוה"ג מו"ה ליפא קאפלער אבד"ק סקאליט יע"א. בדין אשה שטוענת שאין לבעל נב"א, אם מגיע לה תוספות כתובה. יצא לחלק בטעם הרא"ש שכ' שאין לה ת"כ מטעם דלמשקל ומיפק לא יהיב לה, בין לא הי' לו גב"א משעת נשואין ובין נתקלקל אח"כ.
סימן ג'
שאלה א. אל הרב דק"ק טיעשפאל אודת אשה אחת שנאבדה להתיר לבעלה החדר"ג. מתריץ קו' התוספות חולין פ"ב ובכריתות כ"ה עם דברי הרמב"ם שס"ל דרובא וקורבא דמוכח שוין.
שאלה ב. אם יכולין הצבור לשנות לעשות מביהמ"ד הישן עזרת נשים. מתרץ דברי הטו"ז באו"ח סי' קנ"ד ממה שהקשה עליו התב"ש בטוט"וד. והערה אחת עצומה ע"ד בעה"מ במס' ע"ז מדברי ש"ס נדרים.
שאלה ג. בענין אחד שכ' שנכדיו יטלו ירושה כמו אחד מבניו.
סימן ד. להרב החריף ר' **צבי הירש**. לתרץ קושייתו הנחמדה בענין סדין בציצית לב"ש, עם דברי הרמב"ן הנודעים דהיכא דא"א זבל"א בכה"ג הוי הותרה ולא דחוי.
סימן ה. אל הגאבד"ק פאטיק ז"ל. בדברי הברכ"י דהיכא דבענין נגיעה אף מב"מ חוצץ. הביא ב' ראיות נפלאות כי גם אז אמרינן מב"מ אינו חוצץ. ובדברי הרי"ף שהשמיט מימרא דרבא במס' יבמות ק"ו ע"ב ומתרץ דבריו כאופן מאד נפלא.
סימן ו. לכבוד חרב החריף **מרדכי לוריא**. אודות א"א שאמרה פנוי' אני. בענין אם בקדושין דרבנן ג"כ אמרינן תצא מזומ"ז. תי' באופן נאות דברי הב"ה הובא בב"ש סי' מ"ד.
סימן ז. להרב המאוה"ג אבד"ק סעראצק. בענין שהה י' שנים ולא ילדה. הוא מתרץ סתירת המהרש"ל בדרך נעים.
סימן ח. להחריף **דובעריש לייפער**. ע"ד קושייתו בדברי רש"י מנחות דף כ' ע"א ד"ה ק"ק. **מצאתי** כאן מקום לעורר באגב עמ"ש בכוכב מיעקב סי' קלא בשאלת עין זכוכית לטבילה שבשגגת המעתיק מקטועי גליונות השמיט מאמר הרופאים שבהוצאת

הזכוכית יש חשש בקליטת מי המקוה לעין שמסבב עיוור עין השני ושיש לשפוט בפרט זה הכרעה במשקל תשובת כ' גאון אאמו"ר ז"ל נחוץ לדעת, עכ"ל.
אעתיק כאן מש"כ בנו הגאון מדאמבראווא זצ"ל בהערות על הס' חידושי מהרי"ו על או"ח להגאון יהושע ווידערקעהר זצ"ל הי"ד, ראב"ד מפרעמישלא, וז"ל שם **הגהות וחדושים מהג"מ יעקב יעקלי ווידענפעלד אבד"ק הרימליב**

מסכת כלים

פרק ג משנה ג חבית שניקבה כו'. כתב הרע"ב ואע"פ שאין סתימה מועלת כו' שאני הך סתימה שנעשית קודם שבטל כו' נ"ב עי' בתוס' שבת דף ט"ו ד"ה וחכמים דמוכח שם דלא כדברי הרע"ב. אולם בתוס' ר"ה דף י"ט ד"ה יהודה בן שמוע כתבו בעצמם כן יעוי"ש:
פרק ח' מ"ט ריי"א אם יש לה אסטגיוס רג"א אם יש לה שפיות נ"ב עי' ירושלמי ספ"ב דע"ז דהן אסטגיות הן שפיות כו' יעוי"ש:
שם מ"י היה אוכל דבילה בידים מסו' אבות כו'. עי' ירושל מי חגיגה ס"ג ה"ג חזקיה אומר לא שנו אלא דגילה שהוא רוצה במשקין שעל אצבעו הא שאר כל הדברים לא ריי"א לא שנייא אי דגילה אי שאר דנרים:
פרק ט מ"ה וכן בגפת חדשה כו'. נ"ב עי' ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ה גבי חרצנים וזגים של עובדי כוכבים ה"א לחין אסורים יבשים מותרים כו' איזה חדשה תוך י"ב חודש כו' וכן הוא בירושלמי שבת פס"ד ה"א:
פרק י מ"ג השרץ בחביות אוכלין שבתוכה טמאין. עי' בתוי"ט שתמה ע"ז דבריש פירקין דלעיל אסרי' איפכא שבמקום שצריכה כל הנמצא בה ואינו נכנס לאויר החביות לא נטמא עם החביות כו'. נ"ב ולדעתי דבריו הקדושים משוללי הבנה דמה דמות יערוך לשם דהתם מיירי שהחביות הוא באוהל המת והיא מוקפת צמיד פתיל וא"כ החביות הוא טהור רק לענין המחט או הטבעת יש חילוק בין נמצא תוך מגופה או תוך החביות דבנמצא בחביות אינו ניצול בצמיד פתיל דצמיד פתיל אינו מציל על כלי מתכות משא"כ אם הוא בתוך המגופה הוא בסל לגבי המגופה וכמו דהמגוסה טהור גם הם טהורים ששא"כ במתני' דידן דהשרץ הוא בתוך החביות והחביות הוא טמא כסיר אמרי' דמה שבתוך המגופה ג"כ טמא דמגופת החביות כחביות דמיא. וביותר הוא תמוה מ"ש דכל הנמצא בה ואינו נכנס לאויר כחביות לא נטמא עם התגיות דמאי נטמא עם החביות שייך שם הלא מחביות עצמו הוא טהור כיון דמוקף צמיד פתיל ועי' פ"ג דכלים מ"ז ודו"ק:

שם מ"ו חביות שניקבה וסתמוה שמרים ט'. נ"ב עי' תוס' ב"ק דף ק"ה ד"ה אגף חציה שהקשו מיבמות דף ס"ו דאיתא שם ומודים ב"ש לב"ה שאם ניקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה ותירצו דיש לחלק לענין הכשר דלא הוי סתימה ולהציל מטומאה הוי סתימה מעליותא עי' שם היטב:

פרק יא מ"ד וכן מן החלמא ומן הגללים כו'. נ"ב עי' בירושלמי נזיר פ' כה"ג ה"ר גבי הא דאמר ר' אילא והוא עצמו שמע במת חייב תמן פליג על ר' אילא חציו מן החלמא עי"ש היטר:

פרק טז מ"ח זה הכלל העשוי לתוך טמא. נ"ב עי' תוס' סוכה דף כ' ע"ב ד"ה חזיין לנזייתא:

פרק יט מ"ב חבל היוצא מן המטה כו'. נ"ב עי' תוס' ב"ק דף ט' ע"א ד"ה מהו להשהות:

שם מ"ו שהכל הולך אחר הישנות. נ"ב עי' ירושלמי ס"ג דכלאים ה"ב ד' ירמיה בכי נעקרו השניים הראשונות מותרים נעקרו הראשונים בשנייה מה הן שמעינא מן הדא שנטלו שתי רוחות שלה כו' שהכל הולך אחר הושטת:

פרק כ מ"ב עריבה מב' לוג ועד תשעה קבין כו'. נ"ב עי' במס' ידים פ"ד מ"א ובתוי"ש שם:

שם זה חומר בשירי כלי עץ מבתחלתן. נ"ג עי' תוס' שבת דף נ"ח ד"ה אלא שכתבו לחלק דבלא היה ענבל מעולם בודאי טהור. אבל משנגמר שהיה בו ענבל מקבל טומאה שלא בטל מתורת כלי שהיה עליו קודם לכן . והר"מ מביא ראיה כו' יעוי"ש היסב. ולדעתי יש להביא ראיה ממתני' דהכא דבתחלה אינו מקבל טומאה פד שיתחסמו ובנתחסמו אע"פ שנשרו שפתותיהן טמא. ועי' תוס' נדה דף כ' ד"ה תחלתו שהקשה ר"ת על פירש"י ז"ל ד"ה סופו חמור מתחלתו וכתבו התוס' דלא קשה דאשכחן הכי גבי גרדומי ציצית וצ"ע שלא הביאו ראיה מכאן:

שם מ"ז וכן המתיר כו'. נ"ב עי' ירושלמי סוף פ"ק דסוכה תנינין וכן המתיר ראשי מפדנין טהורה ואת אמר הכין עי"ש היטב:

פרק כב מ"א או שחיפן בשיש ושייר מקום הנחת הכוסות. נ"ב עי' ירושלמי ספ"ב דע"ז דהוא מקום הנחת הכוסות הוא מקום הנחת חתיכות כו' עי"ש היטב:

שם מ"י הנסרין שבמרחץ ששיגמן. נ"ב פי' ט"ז יו"ד סי' קצ"ח כ"ק ל"ד ד"ה ולא:

פרק כד מ"ט שלש משפלות כן. נ"ב עי' ירושלמי סוף חגיגה אטר ר' מני תמן תנינא שלש משפלות כן אמר זעירי מפני שמשתמשין ע"ג חבילה עי"ש היטב:

פרק כו מ"ד מנעל שעל האמום כו'. נ"ב עי' ירושלמי ביצה פ"א הי"ב גבי הא דאין משלחין מנעל שאינו תפור מתני' דר"א דמספר מנעל על האמוס ומשני שאני הכא שהוא כמכשיר כלי ביו"ט:

שם כל המסות צרורות טהורות. נ"ב עי' ירושלמי כלאים פ"א ה"ג הדא דאיתא התם ר"מ אומר הכל אילן סרק חוץ מן הזית ומן התאנה אזיל לשיטתו דהכא דאינו מחלק בין צרור שעה לצרור עולם. ולפי דברי הירושלמי הגי' כאן בהיפך דר"מ סובר כל צמתות טהורות ור"י מחלק בין צרור שעה לצרור עולם עי"ש היטב:

שם מ"ו כור שעשאופי' לכלי טהור. נ"ב עי' תוס' סוכה דף כ' ד"ה חזיין:

פרק כז מ"א העץ משום שנים וברע"ב שם דלית ביה משום ארוג כו'. נ"ב פי' תוס' ביצה דף כ"ב ע"ב ד"ה משום דכתבו דל"ש ארוג בכלי עץ כי אם בצמר ופשתים ויש ראיה לדבריהם ממתני' דהכא:

שם מרדו הנגד שארג בו שלש על שלש. נ"ב עי' ש"ך יו"ד סי' רי"ז ס"ק מ"ה ע"ש בשם שו"ת מהר"ם:

פרק כח מ"ה כפה שהוא טמא מדרס. נ"ב עי' בשו"ת באר יעקב שהוכיח מכאן דמותר לעשות מטפחת לס"ת מבגד אשה. ועי' תוס' שבת דף נ"ח שכתב דמש"ה טהור מן המדרס כיון שנאסר בהנאה עי"כ חשוב שיהי' מעשה:

שם מ"ו מסלית שטלי' כו'. נ"ב עי' מל"מ ה"י מהל' מו"מ שנסתפק בהא דמטלית שטליה על הקופה דפרח מן המטלית טומאת מדרס אם הוא דוקא היכי שטלאם משתי רוחות אבל מרוח אחת לא כי היכא דלא חשיב חיבור מרוח אחת להיות הבגד כולו מדרס או דלמא כדי להתבטל מן המדרס סגי בתליה מרוח אחת עי"ש שהאריך בזה:

שם ברע"ב מטמא אחד ופוסל אחד. דכל זמן שהכלי מגע במרס חשביב ליה כאב הטומאה לענין אוכלין כו'. נ"ב עי' מל"מ ס"ו מהל' מו"מ דהרמב"ם לא סבור הכי ואפי' לגבי אכלין ל"ה כלי שנגע בזב רק ולד הטומאה הא דטליה על הבגד מטמא שנים ופוסל אחד לא משום כלים הנוגעים במדרס רק משום דבטליה כל הבגד טמא מדרס כמו המטלית עי"ש היטב:

שם מ"ח העבים והרכין אין בהם משום שלש על שלש. עי' בפי' המשניות להרמב"ם בגדים הקשים מאד. ועי' תוס' ב"ב קי"א ד"ם דין. עפי"ז קשה לי על הרז"ה בביצה י"ד שחידש דהא דאמרי' ביומא ב"כ קשים הם ואין בהם משום כלאים האי דוקא באבנט אבל חושן ואפוד היו רכין וקשה דהרי בזבחים צ"ה אהא דפריך אמעיל שנטמא והא עבין ורכין א"ב משום שלש על שלש פירש"י שם ומעיל עב היה שהיה חוטין כפול י"ב

הרי דמש"ה היה מעיל מבגדים הקשין משום שהיה כפול י"ב ולפי"ז ע"כ הא דאמרי' ב"כ קשין היינו משום דהרי מעיל שהיה כפול י"ב היה מבגדים הקשים א"כ מכ"ש אבנט כפול כ"ד שהיא מבגדים הקשים ולפי"ז ק"ל על הרז"ה דהרי חושן ואפוד היה כפול כ"ח כדאמרי' ביומא ע"א מכש"כ שהיה מבגדים הקשים וא"ל דהא דאמרי' בגדי כהונה קשים הם היינו שנעשה מצמר קשה דהא אמרי' בבכורות ובחולין דכבשים שצמרן קשה פטור מראשית הגז ואיתא שם דכמה נותן משקל חמש סלעים דבר הראוי לשירות ומאי ניהו אבנט אלמא דאבנט לא היה מצמר קשה דאל"כ פטור מראשית הגז וע"כ הא דבגדי כהונה קשין משום שהיה כפול כ"ד א"כ מכש"כ חושן ואפוד שהיו מבגדים הקשים שהרי היה כפול כ"ח והיא קושיא גדולה ועצומה:

מסכת אהלות

פרק ב מ"ב דם קטן שיצא כולו ר"ע אומר כ"ש וחכ"א רביעית. נ"ב עי' ירושלמי נזיר ס' כה"ג ה"ב דמיבעיא ליה התם נפלין מהו שיהיה להן נקב מאן דאמר דמו מטמא ברביעית יש להן רקב ומאן דמר אין דמו מטמא ברביעית אין להם רקב ועי' בס"מ שם דהכוונה הוא על פלוגתת ר"ע ורבנן דהכא דלר"ע אין שיכור לטומאת דם נפלים ברביעית ועפי"ז אפרתי לתרץ דברי התרגום יונתן פ' חוקת שכ' בפסוק הנוגע במת בנפש אדם דהוא בר ע' ירחא וכל העובר ישתוחה דהא נפל נמי מטמא. ולהנ"ל יש לומר דהתרגום יונתן סובר כמ"ד דאין דם נפלים מטמא ברביעית. ובש"ס חולין דף ע"ב איתא דבנפש זהו רביעית הדם ולכך סי' על בנפש אדם דהוא בר ט' ירחא דנפל אין מטמא ברביעית. ודו"ק כי הוא עצה נכונה:

פרק ה' מ"א בתוי"ט ד"ה בש"א. נ"ב עי' תוס' ב"ק דף כ"ה ד"ה הרי שהביאו ראיה ממשנה זו היפך דבריו דבכלי חרס המוקף צמיד פתיל אם ניקב ככונס משקה אינה ניצול עוד בצמיד פתיל עי"ש היטב:

פרק ו מ"א בתוי"ט ד"ה ר"א. אבל מצאתי למהר"מ שכ' דבנתן על ד' כלים אפי' ר"א מודה כו' נ"ב לכאורה יתנגד לדברי מהר"מ תוספתא ערוכה דפליגי בקובר מת והגוף הדלת והדלת עומד ע"ג המפתח דטהור אלמא דסובר ר"א דבעומד ע"ג כלים נמי נעשה אוכל לטהר ועי' תוס' ב"ב דף י"ט ד"ה רואין. ואולם לפימ"ש הנקה"כ ביו"ד סי' שפ"א והביא ראיה ממשנה מסי' המשניות דהמפתח שפיר חוצן דלאו כלי הוא רק דנסמך ע"י אדם ומש"ה מטמאו רבנן דהדם אינו נעשה אהל לטהר א"כ לפי"ז יש לקיים דברי מהר"ם הנ"ל יעוי"ש היטב ודו"ק:

פרק ח מ"א בדברי הרע"ב ואע"ג דיריעה כו'. מ"מ כשהם נטופין חוצצין בפני הטומאה. נ"ב עי' בתוס' שבת כ"ז ד"ה ואין מטמאין משמע לכאורה להיפוך עי"ש היטב בסה"ד ועי' מל"מ פ"ה מהל' טו"מ הי"ב:

ס"ד והסריגות שבחלונות. נ"ב עי' ט"ז יו"ד סי' שע"א שהביא דברי הרמב"ם בפי' המשניות ע"ז:

מ"ה אלי לא מביאין ולא חוצצין. נ"ב עי' תוס' ב"ב דף כ' ע"א ד"ה שפלו שחילקו שם דדוקא לחוץ בפני הטומאה על מה שתחתיהן או ששניכן לא חוצץ. אבל מן הצד שפיר חוצץ:

שם רי"א הבית שבספינה. נ"ב עי' ירושלמי סוכה פ"ב ה"ו ובעירובין פ"ב ה"ז דזה תלוי בפלוגתא אי כשר עושה סוכה בראש הספינה ועי"ש היטב דמשמע כפי' האחרון של הרע"ב והר"ש דהפלוגתא הוא אי לא חשיב אהל כיון דאינו יכול לעמוד ברוח מצויה:

פרק ט מ"א בתוי"ט ד"ה וכל כ' בשם הכ"מ שהקשה מאחר שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת נטמא מה שכנגד הזיז למה לא התפשט הטומאה בכל הכוורת. וי"ל מאחר שעצם הזית אינה בתוכה אינה מתפשטת בכל הכוורת כו'. נ"ב ולדעתי צע"ג מדברי התוס' חולין דף קכ"ה ע"ב ד"ה אמר שהקשו שם דאי בטומאה רצוצה דוקא פסקינן אמאי נקט בסיפא המשכה ע"י ד"א טהור הו"ל למנקט אבל אם אינה רצוצה טהור. וי"ל דאתי לאשמעי' דאפי' בין שני מגדלים דומיא דרישא ל"ה טומאה רצוצה בהמשכה ע"י ד"א ולפי דברי הכ"מ הנ"ל לא מהני כלל בטומאה רצוצה המשכה ע"י ד"א כיון דעצם הטומאה אינה בתוך המגדל העליון אינה מתפשט בכל המגדל והיא תימה רבתא לכאורה. והארכתי בזה לתרץ דברי הרמב"ם שם במה שתמה עליו הישׁ"ש ואכ"מ לקבל ארוך **מט"ז** בתוי"ט ד"ה או אין לתמוה דתציל כו'. משא"כ הכא שאין דין אוהל לחביות כו'. נ"ב לדעתי דבריו הקדושים תמוהים מאד דמה בכך שאין לו דין אוהל מפני שאינו בא במידה הלא דעת הרמב"ם דכל כלים הטהורים אם הם כפופים על פיהם מצילין בלא צ"פ אע"ג דאין כלי נעשה אוהל לטהר מ"מ היכי דכפוין נעשה אהל וא"כ תהדר קושית התוי"ט לדוכתא ובאמת אחר המחילה מכבודו הרב לא זכר דברי הרמב"ם בהל' טו"מ ס"ה שכתב להדיא דהא דכסוי מציל הי"ט דוקא בשאר כלים אבל בכלי חרס אפי' כפוי אינו מציל דכלי חרס אינן נעשין אוכלין וא"כ ל"ק כלל קושית התוי"ט דהא איירי בחביות של חרם ומה אני' כפוי אינו מציל וז"ב כשמש לדעתי:

פרק י' מ"ו בהיו"ט ד"ה בוקעת. הקשה בשם הכ"מ תינח כשהוא בתוכה כו' ואפשר כיון דקי"ל דאין כלי טמא חוצץ אע"פ שהטומאה תחתיה הו"ל כאילו היא מגולה. נ"ב עפי'

אמרתי לתרץ קושית התוס' סנהדרין דף ל"ג ד"ה מה שהקשו טיהר את הטמא אמאי מה שעשה עשוי ואמאי ישלם. ולדברי הר"ט מתוקן דכיון דטיהר כלי טמא א"כ היה גורם טומאה בזה דאם היה טמא לא היה בוקעת וכולה כיון דאין כלי טמא חוצץ הו"ל כאילו היא מגולה ודו"ק:

פרק יג מ"ו אלו שאין ממעטין כו'. נ"ב קשה לכאורה משום דב"ב דף כ' דעובד כוכבים שישב בחלון ממעט וכ"כ התוס' שם אע"ג דחכמים עשאום כזבים לכ"ד כיון דמה"ת לא מקבל טומאה חוצציו בפני הטומאה א"כ הא לבינה מבה"פ ג"כ רק דרבנן ואמאי אין ממעט שוב מצאתי שכבר הערה בזה השטמ"ק בב"ב ותירץ כיון דעיקר הטומאה הוא מה"ת עי"ש ודו"ק:

פרק יד מ"א במה אמרו הזיז מביא כו'. נ"ב עי' ירושלמי פ"ג דשביעית ה"ד דמוכח מכאן דהתקבל נדבך מחבירו צריך לעשות לו ארבעה טפחים כדי מקום עי"ש היטב:

מסכת נגעים

פרק ב מ"ג בית אופל אין פותחין בו חלוטת כו'. נ"ב פי' ירושלמי ביצה, פ' אין צדין ה"ה כ"א בעי שמעינן אין רואין את הנגעים בבית אופל שמעינן אין רואין הטריפה בבית אופל עי"ש היטב:

מ"ה בתוי"ט ד"ה ר"י. רב עי' נדרים דף ח' לא שרי אינש ממרא באתרא דרבי'

פרק יא מי"ב בגד המוסגר שנתערב כו'. רב פי' ירושלמי פ"ג דערלה ה"א דבעי שם בגד גדול שצבעו בערלה ע"מ לחתכו מה את עביד ליה כמוסגר או כמוחלט אם תעבדיני כמוסגר מותר ואם תעבדיני כמוחלט אסור:

פרק יד מ"ט רי"א שלשתן היה מכניס כא'. נ"ב עי' ירושלמי סוף עירובין דפריך מהכא אהא דס"ל לר"י שרץ שנמצא במקדש מוציאין אותו בצבת של עץ שלא להרבות את הטומאה והכא מתיר שלשתן כאחד. ומשני אמן דלא יסאב, תלתא זימני ברם הכא טומאה ידועה בפנים עי"ש היטב:

מסכת פרה

פרק א מ"ב בתוי"ט ד"ה אלא ובסוף פ"ז דבכורות כתבתי דמקרא ממעטינן זקן. נ"ב עיין סוטה דף מ"ו ע"א ויהי' מום פוסל בעגלה מק"ו ומה פרה שאין השנים מוחלין בה כו' שוב נזכרתי שכבר העיר בזה המל"מ פ"ב ה"ו מה' א"מ:

פרק ב מ"ג כל שהוא לצורכה כשירה. נ"ב עיין ירושלמי פ"ו דפסחים דלצורך הקרבן אין בו מעילה ויליף מפרה ועיין תוס' פסחים דף ס"ו ד"ה והא:

שם מ"ה ר"א אסי' בתוך כוס אחד נ"ב עיין ירושלמי ספ"ב דע"ז הן כוסות הן גוסות ועיין בפ"מ שם דמוכח כהר"ש דר"י לא פליג:

פרק ג מ"ג הר הבית והעזרות כו' נ"ב עיין מל"מ ה' ב"ה הי"ג דדוקא הר הבית והעזרה הי' תחתיהן חלול אבל המזבח לא הי' חלול תחתיו ובזה נראה לסע"ד לתרץ קו' המל"מ שם אהא דאיתא בירושלמי סנהדרין דחזקי' עיבר שנה מפני הטומאה היינו דמצאו גלגולת של ארונה סיבובי תחת המזבח והא קברי עכו"ם אינן מטמאין באוהל. ולפמ"ש המל"מ דתחת המזבח ל"ה חלול א"כ היה שם טומאה טמונה וטומאה טמונה בוקעת ועולה ובש"ס חולין דף קכ"ה איתא הכא בטומאה רצוצה בין ב' מגדלים עסקינן דכולה נגיעה הוא ולפי"ז י"ל מילתא חדתא דבטומאה רצוצה קברי עכו"ם נמי מטמא כיון דנגיעה הוא וקברי עכו"ם לא נתמעטו ממגע ודו"ק ועדיין צ"ע:

פרק ה מ"ג ר"א אם מקדש הוא בה מתחילה כו'. נ"ב עיין ירושלמי עירובין פ"ט ה"ד אמר ר"י כושית וקירוי ומבוי, וגר וע"ה חמרים כו':

שם מ"ז השוקת שבסלע ל"ב עיין ירושלמי פ"ג דע"ז ה"ז מתני' פליגא על רב השוקת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשין בה כו' מפני שחקקו ואח"כ חברו עיש"ה ומזה ראיה לדעת הרא"ש דלטבול בתוך הכלי יש ג"כ חילוק בין חקקו ולבסוף קבעו ובין קבעו ולבסוף חקקו והמ"ב מהד"ת תמה עליו דמש"ס ב"ב דף ס"ו מוכח דדוקא לענין שאיבה דרבנן מחלקינן בזה ולא לענין טבילה בכלים שהוא מה"ת ומכאן יש ראיה מפורשת דאפילו לענין דאורייתא לא חשיב כלי בקבעו ולבסוף חקקו מדאין צריכה צמיד פתיל ודו"ק:

פרק ז מ"ט מי שהיה מימיו על כתפו כו'. נ"ב עיין ירושלמי ברכות פ"ב ה"ה אמר ר"ח אף מי שהי' מימיו על כתפו הרי זה קורא את שמע למ"ד א"צ כונה עיש"ה:

פרק י מ"ג קלל של חטאת. נ"ב עיין ירושלמי פ"ב דחגיגה ה"ה ר' יעקב ב"א ואסף איש טהור כו' אפי' אם אוספה במגריפה של מתכות הא פשוטי כ"מ טמאין אי במגריפה של עץ לא כעומד מחמת דבר טמא הוא ועיין בגליון הש"ס שם דהוי כמו קלל ע"ג שרץ דטמא משום דאינו מונח במקום טהור:

שם מ"ו עיין ירושלמי פ"ב דחגיגה דבעי שם גופו של קודש מהו שיעשה כזב אצל חטאת שמעינא מן הדא שני לוגין אחד טהור לקודש ואחד טהור לחטאת:

שם בשני ניירות שניהם טהורין ועיין ברע"ב שכתב הטעם דאין מי חטאת חוזרין ומטמאין בטומאה הבא לאדם מחמת עצמו. נ"ב עיין ירושלמי יומא ס"פ שני שעירי השיב ר' שמואל מפתה יטמאו אימורין כו' כהדא אין מי חטאת מטמא דבר ולחזור

ולטמא ממנו ועיין תוס' זבחים דף ק"ה ד"ה מחוסר ותוס' פסחים דס"ט ד"ה שמא ודברי התוס' דשם מרפסין איגרא לפי הכלל הזה דאין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמא ממנו עיי"ש היטב ודו"ק:

פרק יא מ"ב כל הספק טהור לתרומה וטהור לחטאת. נ"ב עיין ירושלמי פ"ב דשביעית אמר ר"י כל ספק ברה"ר ספיקו טהור דאין מתירין לו לעשות והא תניין כל הטהור **לתרומה** טהור לחטאת כו' א"ר זעירי מתניתא בדבר שאינו בא מחמת הזבח:

שם מ"ג בתוי"ט ד"ה והאוכלין הביא בשם הכ"מ אע"ג דהמים טמאו את הדבילה אפ"ה חייב מיתה כו'. נ"ב עיין מל"מ פ"ו מה' תרומות שנסתפק באם אכל תרומה טמאה מדרבנן אם חייב מיתה ומהכא מוכח להדיא דבטומאה דרבנן חייב מיתה ודו"ק:

שם הטהור לחטאת כו'. נ"ב עיין מל"מ ה' פרה שנסתפק אי בעינן בזה ג' לוגין כשאר מים שאובים או לא עיי"ש היטב **שם מ"ח** איזוב שהזה בו כו'. נ"ב עיין ירושלמי פ"ב דסוטה ה"ב דזו להוציא מדברי ר"א דתניא הזה בו (חטאת פסול למצורע הזה בו על המצורע פסול לחטאת דברי ר"א כו':

שם מ"ט מצות איזוב שלשה קלחים. נ"ב עיין ירושלמי ברכות ר"פ ג' שאכלו הטביל ג' איזבות זה בפ"ע וזה בפ"ע ונתערבו מזה בהן מדעתא דר' זעירי והוא שהטביל שלשתן כאחת ולר"ח והן שבאו מג' חבילות עיין שם היטב:

פרק יב מ"ב צלוחית שפיה צר כו'. נדב עיין ירושלמי פ"ב דערלה ה"ז גבי כלים שסכן בשמן טמא וחזר וסכן בשמן טהור ר"א אומר אחר ראשון אני בא ר"י ור"א אמרו דבר אחד כמה דר"י אומר הכא דראשון מוציא את האחרון כך רא"א הראשון מוציא את האחרון:

שם מ"ה כמה יהיו במים כו'. נ"ב עיין ירושלמי שבת פ"ח ה"ג תמן תנינא כמה יהי' במים ויהי' בהם כדי הזיה כדי שיטביל ראשי גבעולין ר' ירמיה בעי לא מסתברא אם בכלי צריך יותר עיי"ש היטב:

מסכת טהרות

פרק א מ"א [י"ג דבר בנבלת עוף טהור. ובתוי"ט הקשה וז"ל וצ"ע דלא תנן נמי וכחצי פרס לפסול את הגויה ותמה בתו"ח שם כיון דאם אוכל כזית נטמא טומאה תמורה טומאת ביה"ב למה לנו לגזור יותר והיא תימה גדולה. וא"ל עפ"מ דתנן פ"ח דפרה האוכל מנבלת עוף טהור והיא בביה"כ מטמא בגדים הרז"א מטמאיך לא טמאוני ואת טמאתני וברי"ש הביא פי' בשם הערוך דאוכל נבילות עוף טהור כשהוא ערום טהור ואם הוא לבוש נטמא והרז"א האדם ובגדיו מטמאיך לא טמאוני ואת טמאתני. יוצא מזה דבר

חדש מאד דערום האוכל נבילת עוף טהור לא נטמא בביה"ב. ולפי"ז מתורץ היטב קו' התו"ח ויפה עולה קו' התוי"ט דלמה לא תני לפסול את הגוי' ונ"מ באוכל כשהוא ערום דטומאת ביה"ב ליכא ופסול גוי' איכא והיא עצה יקרה ע"ב **מבן המחבר הרב הג' ר' נחום אב"ד דק"ק** דאמבראווא):

שם מ"ט ככרות הקודש שבתוך גימותיהם מים מקודשים כו'. נ"ב עיין ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. מתני' אמרה כן ככרות הקודש בתוך גומותיהם המים מקודשין באש לך דאתא מימר לך עשה משקה שבפיו כמשקה קודש כו' עיי"ש:

פרק ג מ"א הרוטב והגריסין כו'. נ"ב עיין מג"א סי' כ"ב סק"ב שמביא ראיה מכאן דצואה שנקרש בימי הקור אפי' תחזור בימות החמה מותר לקרות ק"ש כנגדה דבתר השתא אזלינן. שם מ"ב רא"א השמן תחלה לעולם כו'. נ"ב עיין תוס' פסחים דף י"ד ע"ב זה אפי' ובמנחות דף ל"א ד"ה תימא. ועירובין דף ע"א ד"ה שמן. שפירשו דהכא איירי בקרוש ואח"כ נימח אבל בלא נקרש כ"ע מודים דשמן חשיב משקה:

פרק ד מ"ו שני רוקין כו' היה רוק יחידי אפי ברה"ר כו' נ"ב עיין בר"ג מ"ז פ"ב גבי כבשים שדרק לתת בהם יין דהביא בשם הראב"ד לחלק בין זה לגבינות גבי אונייקי דבגבינות ב"א אסור בהנאה משום דכ"ע מעמידין בקיבה והכא לא ידוע כלל אי רמיא בי' חמרא אי לא והביא ראי' משני רוקין אע"ג דב' רוקין חדא ספיקא ורוק אחד חדא ספיקא כיון דהכא שמא לא נגע בטמא והכא ודאי נגע בי' זה טמא וזה תולין כו' עיי"ש היטב. ואשתומם מאד על המראה הלא מבואר בפיהמ"ש להרמב"ם ובר"ש והרע"ב דהא דשני רוקין אחד סמא וא' טהור לא טמא ודאי אלא טמא שהיא מסתם רוקין ומש"ה בשני רוקין תולין דהא ס"ס וסתם רוקין אינו אלא מדרבנן וברוק יחידי ליכא אלא חדא ספיקא וא"כ צ"ע על הר"ן ז"ל שכתב דגם שני רוקין חדא ספיקא:

שם מ"ט ברע"ב וא"ת אכתי תיפוק לי' כו' דמיירי **שאדם** אוחז הככרות בידו. נ"ב עיין תוס' נדה דף ה' ע"א ד"ה ספק שתירצו כן:

שם מי"א ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור עיין בתוס' חולין ד"י שכתבו דבנזיר בהא דשני נזירין שנטמא אחר מהם דמביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה מקשה הש"ס הא ב' נזירים והך דקאי גבייהו הו"ל ס"ט ברה"ר אע"ג דהכא אינו דומה לסוטה דא' מהם ודאי טמא משום דמוקמינן אחזקת טהרה. והקשה המהרש"א דא"כ מאי משני הש"ס בחיר באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם נהי דהו"ל ס"ט ברה"י אכתי נוקמא אחזקת טהרה כיון דלא ילפינן בזה מסוטה. והול"ל דבאמת לא שייך לומר בזה כסברת התוס' לאוקמא אחזקת טהרה לפמ"ש המל"מ פ"א מה' אבות הטומאה דבב' נזירים אע"ג דהוי

ס"ט ברה"ר מ"מ הם טמאים כמו בב' שבילין דהכא הוי כבאו לשאול בב"א כיון דלולא השני היה כאן ודאי טמא רק ע"י השני נעשה ס"ט שמא נגע הטומאה רק בחבירו עיי"ש. ולפי"ז האיך שייך לאוקמי אחזקת טהרה כיון דאחד מהם ודאי טמא ובשלמא בבאו לשאול, בזה אחר זה שייך לאוקמי אחזקת טהרה אותו שבא מתחילה כמו בשני כיתי עדים המכחישות זא"ז אבל הכא דהוי כבאו לשאול בב"א מאי חזית דמטהר להך ומקלקל לאידך ודו"ק. אך לפי"ז הדק"ו התוס' בחולין לעיל בהא דמשני ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם דא"כ יביאו קרבן טומאה ודאי כמו בכל ס"ט ברה"י בפרט הכא דליכא חזקה אבל הנ"ל עפ"מ דאיתא בנזיר ס"ד כל הנזרקין ספיקו טהור ובתוס' שת דבמגע אחי' במת מטהרינן טומאה צפה כמו בשרץ משום דכתיב על הארץ. והנה הדבר פשוט דהא דספק טומאה צפה טהור היינו רק היכא דאיכא חזקת טהרה דנהי דל"ה ככל ס"ס ברה"י מ"מ לא גרע מכל ספק איסור תורה. ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' דהש"ס משני בדיוק באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם דכוי ספק טומאה צפה דאפי' ברה"י ל"ה ודאי טמא ולכך אע"ג דהכא כוי ס"ט ברה"י לא יביאו רק קרבן טומאה מספק דלא גרע משאר ספק איסור תורה כיון דהכא ליכא חזקת טהרה דהוי כבאו לשאול בב"א ודו"ק כי הוא ענין נפלא ונשגב:

פרק ו מ"א מקום שהיה רה"י כו', נ"ב ועיין ב"ב דף קי"ג אהא דבקעה בימות הגשמים רה"י וביה"ח רה"ר. וא"ר ל"ש אלא שלא עברו עליו יה"ג אבל עברו עליו יהג"ש אפי' ביה"ח הוי רה"י ועיין בפי' רשב"ם דעברו עליו משנגררה. ולכאורה היא תמוה ממשנה זו. אח"כ הראני גיסי הרה"ג מהר"מ הכהן נ"י אבד"ק ליקאווע בשטמ"ק הנדפס מחדש על פרקים אחרונים למס' ב"ב (נספחות לס' המאירי שבת) שהקשה כן. ותירץ התם מנשתנה גוף הרשות כגון שנפלו מחיצות ודרכו בהן רבים וחזרו ונבנו שהשינוי מוכיח עליו. אבל הכא בקעה זו לא נשתנו מחיצותיה אם משנין טומאתם וטהרתה מזמן לזמן אתי לקלקולי והוי מילי דרבנן כחוכא ואטלולא עיי"ש היטב:

פרק ז מ"א המוסר מפתחו לע"ה כו'. נ"ב עיין ירושלמי קדושין פ"ק, ויושלמי ע"ז ח' הפועל דמוכיח דמסירת מפתח אינו קונה דלא מסר לו אלא שמירת המסתת:

שם מ"ד ובין כך וב"כ הבית טמא. נ"ב עיין ירושלמי פ"ז פ"ה ה"ו:

שם מ"ז הגנבים שנכנסו לבית כו'. נ"ב עיין תוס' ב"ק דף ס"ו ע"ב ד"ה דגזול. שהוכיחו ממשנה זו דיכול לטמא משכב ומושב שאינו שלו. שלא כדעת רש"י והרמב"ם ז"ל . ועיין מל"מ פכ"ד מ"ה כלים ה"ז. ולדעתי נראה לתרץ קו' התוס'. ע"פ דברי התוס' שבת דף נ"ח דכפה שנתנו לס"ת מש"ה טהור מן המדרס כיון שנאסר בהנאה עי"כ חשיב שינוי

מעשה. וכבר נודע מדברי הרמב"ן גבי אין אדם אוסר דשא"ש דאם עשה בה מעשה חשיב קנין ולכך סובר דיכול לבטל ע"ז של ישראל דהוי כשלו גם לתנין ביטול . ולפי"ז נראה מלתא חדתא דדוקא היכא דדרס בה ע"י פשוטי כלי עץ ואין כאן רק טומאת מדרש ולא מגע מדרס אינו מטמא דבר שא"ש. משא"כ היכא שדרס הזב ברגלו ערום או במנעל שלו. בזה אמרינן כאן דע"י הדריסה מטמא עכ"פ מגע מדרס דלענין מגע מדרס לא נתמעט דבר שא"ש וא"כ ע"י הדריסה נעשה שינוי דנטמא פ"י מגע מדרס וחשיב מעשה והוי כשלו . ונטמא ממילא גם טומאת מדרס. דע"י המעשה הוי כשלו. וזה הוא כונת הרמב"ם ז"ל בס' כ"ד מה' כלים דאינו מטמא מדרס דשא"ש אם לא שיגע ברגלו ערום. לא כפי' הכ"מ שם דבזה נטמא עכ"פ מגע מדרס רק הכונה כנ"ל (נטמא גם טומאת מדרם) דבנגע ברגלו ערום נטמא גם טומאת מדרס דהוי שינוי מעשה מכח טומאת מגע מדרס. ומתורץ על נכון קושי' התוס' הנ"ל דחיישינן שדרסו הגנבים במנעליהם ונטמא מגע מדרס. ונטמא ממילא טומאת מדרס ג"כ. וכדבור האמור ודו"ק.

פרק ח מ"א ר"י מטהר בתנור בזמן שהוא מוקף צ"פ. ובהרע"ב הטעם מפני שא"א להסיטו. ומאן דמטמא סובר דגזרינן מחובר אטו שאינו מחובר. נ"ב עיין כלים פ"ה מ"ו גבי נתנו ע"פ הבור. ובשבת דף קכ"ה דר"י סובר מחוסר נתיצה טמא שאינו מחוסר נטיצה טהור וחכמים סוברין טמאים יהי' מ"מ ולפי"ז נראה לי דר"י וחכמים דהכא לשיטתייהו אזלי דר"י סובר דבעינן שיהי' מחובר ולכך מטהר הכא בתנור ולא גזור אטו שאינו מחובר דלדידי' תנור שאין מחוסר נתיצה טהור. אבל חכמים דסוברים דשאינו מחוסר נתיצה ג"כ טמא לכך גזרו הכא מחובר אטו שאינו מחובר ודו"ק:

שם מ"ג המאבד ביום כו'. נ"ב עיין בר"ש שהביא בשם התוספתא דבלילה הוא טמא מדרס וטהור מטומאת מת. ועיין תוס' סוטה דף כ"ח שהקשו אהא דנגע בא' בלילה בראוהו חי דטהור מכח ס"ט ברה"ר דהא מוכיח הכא במתני' דלילה חשיב רה"י אפילו ברה"ר. ולדברי הר"ש הנ"ל ל"ק קו' התוס' דהא דמטמא בלילה אפילו ברה"ר היינו טומאת מדרס ולא טומאת מת. והוא תימא רבתא:

שם מ"ו כל המיוחד לאוכל אדם כו'. נ"ב עיין ברע"ב דיש חילוק בין אפוקי טומאה מיני' לאחתויי לו טומאה כמו שמבואר בכריתות דף כ"א. אולם באמת התה הכונה לאפוקי לי' מתורת אוכל שלא יוכל לקבל טומאה בענין שיפסול מאכילת כלב. משא"כ לאחתויי טומאה לשוי' לי' אוכל בבשר אדם אכילת כלב לאו מחשבה היא אבל באוכל גמור אין חילוק ועיין בתשו' נו"ב מהד"ק סי' כ"ו שכבר הרגיש בזה על הכ"מ:

שם מ"ח ר' דוסא אומר כו'. נ"ב עיין תוספתא דעוקצין פ"א אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש אינו חיבור דחיבור אדם אינו חיבור. עיסה שנילושה במ"פ טהורה שאין דבר שמחבר את האוכל רק ז' משקין בלבד. ומזה נראה דלכל הטומאות מ"פ אינו חיבור דומי' דחיבורי אדם. א"כ מזה סתירה לדברי התוי"ט שכתב דדוקא לטבול יום דקליש טומאתו ל"ה מ"ס חיבור אבל לשאר טומאות הוי חיבור ומדברי התוספתא לא משמע כן מדקא משוה מ"ס לחיבורי אדם. וביין תוס' זבחים דף ק"ס ד"ה חיבור. ובמנחות דף כ"ד ד"ה צירוף:
שם מ"ט מקל שהיא מלאה משקין טמאים כו'. נ"ב עיין ירושלמי ס"ב דחגיגה ה"ו דפליגי ר"י ור"ל אי פליגי ר"י וחכמיו בטומאה קלה או בטומאה חמורה ועיין ש"ס דילן חגיגה דף י"ט:
פרק ט' מ"א זיתים מאימתי מקבלים טומאה כו'. נ"ב עיין ירושלמי פ"ו דדמאי ה"ה. שיטה ארוכה אי מעטן של זיתים הוא חומרא דרבנן או הוא מה"ת:
שם פ"ג המוחל היוצא מהן כו'. נ"ב עיין ירושלמי פי"א דתרומות ה"ב מודה ר"א לחכמים על משקה סרוח מעיקרו שהוא טמא ומקשה ממתני' דהכא דמטהר ר"א כו' יעו"ש היטב:
פרק י מ"ג הבדדין והבוצרין כו'. נ"ב עיין ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ד מתניתא פליגא על ר"י דצריך לעמוד עליהן פד שיטבלו. פתר לה שלא בשעת הבד כו':

מסכת מקואות

פרק א מ"א שהה טמא כו'. נ"ב עיין חי' הרע"ב ועיין תוי"ט בשם אגודה דמיירי בשיטת רוק ועיין בתוס' חדשים דכונתו לתרץ דלמה החמירו בס' שהוא רק דרבנן ולכך תי' רוק של זוב דהוא טומאם דאורייתא. ותמה ע"ז דמאי יענה במ"ב גבי מלא בכלי טמא ושתה טהור דהא ספק משקין טמאין הוא רק דרבנן. ובאמת קו' חמורה היא. ונראה לי לחומר הנושא ע"פ דברי הירושלמי סוף דמאי אהא דהי' לפניו שתי חביות דרבי חושש שמא שתה משקין טמאין בתחילה עיי"ש היטב. א"כ ר"ל דאתיא הך מתני' כרבי דחושש לס' משקין טמאין עי"ש ודו"ק:
שם מ"ד מי תמצית כו'. נ"ב עיין הרע"ב דב"ז שלא פסקו ההרים מזחילתן אע"פ שפסקו הגשמים אין מחשיבה כמי גבאים. והנה באמת מבואר כן להדיא בהרמב"ם פ"ט ממקואות ה"ד אולם בתוספתא לא משמע כן. דאיתא שם אלו מי תמצית כ"ז שלא פסקו הגשמים וההרים בוצצין פסקו הגשמים אע"פ שההרים בוצצין הרי הן כמי תמצית שפסקו עיי"ש היטב והוא היפוך מדברי הרמב"ם. ועיין ירושלמי מו"ק פ"א ה"א דבעי שם פרחה הכרות [חברית] ולא פסקה למפרע נעשה כמעין או מכאן ולבא לייר' מילה

הטביל בו מחטין וצינורות אין תימר למפרע הוא נעשה מעין טהרו אין מימר מיכן ולבא לא טהרו. ולפלא גדול בעיני על דברי הירושלמי הלז. דהא מבואר להדיא בהר"ש במ"י בשם התוספתא דמי תמצית של"פ לא עלתה טבילה להם רק למים הטמאים אבל אינם כשרים לטבילת אדם וכלים. א"כ איך קאמר בירושלמי דאין תימר למפרע נעשה מעין טהרו מחטין וצנורות הא לטבילת כלים אין מי תמצית כשרים כלל. והיא פליאה נשגבה. ובתשובה הארכתי בזה ואין פה מקום לקבל ארוך:

פרק ב מ"א הטמא שירד לטבול כו'. נ"ב עיין תוס' עירובין דף ל"ה ע"ב ד"ה ספק. שהביאו בשם הריצב"א ראו או קתני ואפי' טבל היינו או שטבל ועוד פירשו דמשום רבותא דסיפא נקטו דאפ"ה בטומאה דרבנן טהור עיי"ש היטב:

שם מ"ב ר"י מטמא שר"י אומר כו'. נ"ב עיין תוס' עירובין דף ל"ו ד"ה במקוה שכ' דטהרות שנגעו אח"כ מודה ר"י דלא מטמאינן כדאיתא במקואות פ"ב שספיקו לטמא טהור ודברי התוס' אלו מרפסין איגרא דבאמת אין לחלק בין אדם לטהרות שנגעו אח"כ. והא דאמר הכא דס' לטמא טהור. הכונה דהס' הוא אם נגע בטהרות או לא ומש"ה טהור דטהרות אין להם חזקת טומאה וצע"ג מזה,. שוב ראיתי בט"ב מהד"ק סי' ר"ו שהערה בזה:

שם מ"ד רא"א רביעית מים שאובין בתחלה כו'. נ"ב עיין הר"ן ע"ז פ' הפועל שכתב אהא דבאיסורי לגו התירא אמרינן קמא קמא בטל והתירא לגו איסורא במשהו. ודמי להך מתני' דבתחלה פוסל ברביעית ובסוף בג' לוגין:

ושם מ"י באיזה טיט אמרו כו'. ר"ב עיין תוס' זבחים דף כ"ב ד"ה אפי' שתמהו על הא דאיתא שם דשיעורא דטיט לטבול בו אם הוא ראוי לשתיית בהמה דכולהו תנאי דהכא לא הביאו הך שיעורא. ועיין תוס' סוכה דף י"ט ע"ב ד"ה טיט הנרוק:

פרק ד מ"ב המניח טבלא כו'. ל"ב עיין תוס' ב"ק דף ס"ז ד"ה צינור דבעינן שיהיה לו לבזבזין מד' רוחות דאל"כ אינו פוסל את המקום דל"ח בית קבול עיי"ש היטב:

שם מ"ג החוטט בצינור כו'. נ"ב עיין תוס' חולין דף נ"ד ע"ב ד"ה הדקין. דכלי חרס בתחלה לא בעי שיעור והא דבעי שיעור הכא. היינו לקבל צרורות ועיין ירושלמי שבת פרק המוציא יין ה"ז דאיתא שם פלוגתת ר"י ור"ל אי מקדשין בשברי כלי חרס ר"י סבר דמקדשין בהם ור"ל סובר דאין מקדשין בהם. ומעיקרא אמר דה"ט דר"ל משום שאין מקבלים טומאה. ופריך והרי כלי גללים וכלי אבנים דאין מקבלים טומאה ומקדשין בהם. ומשני מפני שאין מקבלין רביעית ופריך והרי כ"ח כ"ש ומקדשין בו כו' עיי"ש

היטב. ומדלא פריך מעיקרא אהא דאמר הטעם משום שאין מקב"ט מהא דמקדשין בב"ח כ"ש. אלמא דכ"ת כ"ש נמי מקבל טומאה.והיא ראיה עצומה:

פרק ה מ"ה נוטפין שעשאן זוחלין כו'. ר"ב עיין תוי"ט שהביא בשם הרא"ש דטעמא דר"י לא מסתבר כלל כיון שהוא רק מונע מפסולו ע"י דבר טמא ועיין תוס' סוכה דף י' ד"ה פורס. שפי' דפורס עלי' סדין מיירי שיהי' החמה מיבש הסכך וע"י היבוש היתה חמתה מרובה מצלתה וא"כ הסדין גורם הכשר הסוכה. מפורש יוצא דאפי' היכא דאינו רק מונע הפסול דבלא הסדין היה צלתה מרובה מחמה והסדין גורם רק שלא יתיבש הסכך. אפ"ה אסור להיות מדבר המקבל טומאה:

פרק ז מ"ג מי צבע כו'. נ"ב עיין ירושלמי ע"ב דערלה ה"ג. דר"מ בתוספתא פליג ופוסל אפי' בפחות מג' לוגין משום שאיבה נכרת איתא דר"מ כב"ש כמה דב"ש אומרים חימוץ מחמץ כן ר"מ אומר משום שאיבה נכרת עיי"ש היטב:

פרק ט מ"ד לפלוף שבעין כו'. נ"ב עיין ירושלמי פסחים פ"ב ה"ב ציפורן מדולדלת וכשות של קטן חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה. והיא תמוה מאד דהא כשות לא טמא ולא מסמא ועמ"ש בק"ע דהירושלמי ל"ג לא טמא ולא מטמא עיי"ש. אבל אכתי קשה דכל אלו דאין חוצצין לא טמאין ולא מטמאין וכן הי' הרמב"ם ז"ל פ"א מה' טו"מ מ"ד. וא"כ גם על ציפורן המדולדלת קשה כיון דהוא מהדברים שאינן חוצצין אמאי הוא טמא וצע"ג:

פרק י מ"ה וכל ידות הכלים שהן ארוכין ועתיד לקוצצן מטבילן עד מקום המדה [דכל העומד לחתוך כחכוך דמי] ר"י אומר עד שיטבול את כולו. ונראה לי בזה דר"י אזיל לשיטתו במתני' דק' ט"ו דאהלות מ"ח עשה ראשה גולל לקבר אין טמא אלא ארבעה טפחים בזמן שהוא עתיד לגוד. [אע"פ שלא קצץ עדיין] ר' יהודה אומר כולם חיבור. דר"י לשיטתו אזיל דס"ל דלא אמרינן כל העומד לקצוץ כקצוץ דמי. ולא ראיתי מי שיציין את זאת וצ"ע.ע"כ מבן המחבר הנ"ל]

מסכת מכשירין

פרק א מ"א משקין טמאין מטמאין לרצון כו'. נ"ב עיין פסחים דף כ' ע"א. כגון שהיה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר כו' ועיין קצוה"ח שהקשה לדעת הרמב"ם ז"ל דבעינן שיהיה ההכשר לדעת הבעלים אין משכחת הכשר בקדשים הא לית לי' בעלים. ולפי המבואר במשנה זו דהיכא דההכשר והטומאה באים כא' לא בעינן ניחא לי' לק"מ קו' הקצוה"ח. דהמחט הטמאה היה בה מחיים בפרה אך מחיים ל"ה יכול לקבל טומאה והכשר ותיכף בשעת שחיטה באו ההכשר והטומאה כא' ובזה לא בעינן דעתו ודו"ק.

אולם בתוס' ישנים כריתות דף י"ג חדשו שם דהא דמשקין טמאין מטמאין שלא לרצון דוקא הבא מגוף טמא. אבל משקה הנטמא בשרץ דינו כמשקה טהורה. וא"כ נסתר תירוצו הנ"ל:

טהרות ח"ב (רח"ג)

פרק ב מ"י מחצה למחצה דמאי נ"ב עיין ירושלמי ריש דמאי מחצה על מחצה לית יכיל דתנינן מחצה על מחצה דמאי כו': שם אוצר שישראל ונכרים כו'. נ"ב ע' ירושל' פ"ג דדמאי כל ימי הייתי קורא את הפ' הזה וכזה הטהור על הטמא טהור אחד מזה על טמא אחד עד שלמדתיהו מאוצרה של יבנה וחכ"א אפי' כולו גוי וישראל אחד מטיל לתוכו דמאי הדא אמרה שאפילו טהור אחד מזה על כמה טמאין עיי"ש היטב:. שם בתוי"ט ד"ה וישראל הקשה הא אפילו ודאי תרומה עולה בק"א ותרומת מעשר אינו אלא א' מק'. נ"ב עיין שעה"מ פ"ט ה"ט מה' מעשר. שתמה על התוי"ט דאע"ג דתרומת מעשר עולה בק"א. מ"מ טבל הטבול תרומת מעשר אפילו באלף לא בטל דהוי דבר שיל"מ גם מ"ש התוי"ט דאפי' לתרום א"צ כיון דמטעם ספק הוא. איך אישתמיט מיני' משנה ערוכה פ"ח דערלה דתרומת מעשר של דמאי צריך לתרום. ובחלת דמאי הוא דאיפלגי שם עיי"ש היטב:

פרק ג מ"ב באלו משקין אמרו כו'. נ"ב עיין ירושלמי פ"י דתרומות ה"ב גבי רודה פת חמה אמר ר"י כהדא דתנינן תנק דחביות מלאה פירות כו' כמה דאת אמר תמן שתהא משקין נוגעים בחביות והכא שתהא ככר נוגעת במגופה כו' עיי"ש היטב. ועיין בכ"מ פס"ו דתרומות הלכה י"ג:

פרק ד מ"ד חביות שירד הדלף לתוכה כו'. נ"ב עיין תוספתא דמכשירין פ"ב. בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים דהרי הוא בכרי יותן רי"א כו' ועיין שבת דף י"ז הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקה ובתוס' שם ד"ה הניחא:

שם מ"ו צנון שבמערה כו'. נ"ב עיין פסחים דף ט"ז בתוס' ד"ה חד. ובחולין דף ל"א ע"ב ד"ה ופירות דהא דאמרינן חד בתלושין וחד במחוברין היינו דבשעת חיבורן נדבו באוכל והעלה האוכל מן המים. אבל אם נגע בעודו במים אינו מכשיר כדתנן במס' מכשירין גבי צנון שבמערה:

פרק ו מ"א המעלה פירותיו לגג וכו'. נ"ב עיין תוס' ב"ב דף צ"ז ד"ה ל"צ. שחדשו שם דדוקא טל משום דטל חשיב טפי משקה ממי גשמים. דבגשמים בעינן תרתי שיחשוב מהחלה שיהיה משקה ואח"כ בעינן דניחא לי' עיי"ש היטב:

שם מ"ב אמר ר"מ וכי מפני מה טימאום כו'. נ"ב עיין ירושלמי דמאי פ"ה ה"ז דר"מ מעשר וכל קלח וקלח דתנינן תמן אמר ר"מ מפני מה טימאו אלא מפני משקה התה:

שם מ"ד שבעה משקין הן כו'. נ"ב עיין ירושלמי סי"א דתרומות סוף ה"ב. ר"י בשם רשב"י אם יאמר לך אדם שמונה משקין הן אמור לו הרי טל ומים מין אחד הוא ומנו אותן חכמים שנים. ועיין בעי' הפ"מ שם דכונתו דהה"ד דבש תמרים והא דלא חשיב לי' משום דבכלל דבש הוא:

שם דבש צרעיה כו'. נ"ב עיין הרע"ב דל"ת הואיל והצרעה שרץ עוף טמא הוא אפ"ה דבש היוצא ממנו טהור כדאיתא בבכורות דף ט' ועיין שבת דף ק"ו ע"ב ברש"י ד"ה הגזין שכתב דפק חגב טהור הוא והוא תמוה מאד דבבכורות איתא להדיא דבש הגזין והצרעין משמע דהוא ממין שרץ טמא שוב נזכרתי שכבר העיר בזה הפר"ח:

שם מ"ה והמוחל כשמן רמ"א אע"פ כו'. עיין ס"פ דטהרות מ"ג. דשנה זאת בלשון חכמים בחכמים סוברים כן דמוחל חשיב משקה. ומכאן ראי' דהלכה כר"מ כיון דשם חכמים סוברים כן:

מסכת זבים

פרק א מ"ה אחת מרובה כשלש כו'. נ"ב עיין תוס' שבת דף ל"ד ע"ב ד"ה ספק שהקשו מכאן על פי' רשב"ם דשם. דמיירי בראה כל בה"ש דהא אחת מרובה כשלש ה"ז זב גמור. ובה"ש הוי לכל הפחות חצי מיל עיי"ש היטב:

שם מ"ו ראה אחת היום כו'. נ"ב עיין ירושלמי ברכות פ"א ה"א. מאן תנא ראי' נחלקת לשנים ר"י כו' עד שיבא אלי' ויאמר זה בה"ש עיי"ש היטב:

פרק ד מ"א בתוי"ט ד"ה בזמן דכלי הנוגע בזב אינו מטמא בגדים אפי' בעוד שלא פי' נ"ב עי' מל"מ פ"ז מה' מו"מ שכ' הטעם דאין משכב עושה משכב דאפי' באדם שנטמא דמטמא בגדים בעודו במחובר מ"מ אינו מטמא אדם דאינו עושה ראשון רק דלמה שלמטה הימנו ומש"ה אין משכב עושה משכב דאין עושה ראשון שכיוצא בו רק למה שלמטה הימנו. ומש"ה אין אדם עושה ראשון לאדם. והכלי אין עושה ראשון להכלי אבל הכלי עושה ראשון לאוכל שלמטה הימנו ובזה חידש לו דאוכל שנטמא באב הטומאה אפי' בעודו מחובר אין עושה ראשון לאוכל שני כיון דלכיוצא בו אין עושה ראשון עיי"ש היטב:

שם מ"ד זב שהיה מוטל כו' נ"ב עיין הרע"ב הטעם דאין מו"מ מטמא עד שיטען רובו עלי' ועיין ירושלמי פ"ב דחגיגה ה"ז כמה דאת אמר במשא עד שינשא רובו דכותי' במגע עד שיגע ברובו:

פרק ה מ"י זה הכלל כו'. נ"ב עיין הר"ש דסובר דכלל זה הוא מדאורייתא אבל מדרבנן אפי' כלי שיגיע באב הטומאה בעודו מחובר הוי הכלי אה"ט ומטמא שנים ופוסל אחר. ועיין כלים פכ"ח מ"ו בפי' הרע"ב דסובר שכ"ז שהכלי נוגע במדרס חשבינן לי' כאה"ט לענין אוכלין. ועי' מל"מ ה' מו"מ שהקשה על הר"ש דהיכא רמיזא גזירה זו דאוכל שנגע בכלי ראשון לטומאה. וכו' הוא הכונה דלעולם לענין אוכלין נעשה הכלי אה"ט מה"ת. והא דכתב הר"ש דמדאורייתא אינו מטמא שנים היינו משום דמה"ת אין אוכל מטמא אוכל. ותמה שם על הר"ש דס"ל דהאי כללא הוא מה"ת דהא קתני ופוסל אחד ומה"ת אין אוכל מסמא אוכל עיי"ש.

ולדעתי נראה לתרץ לפ"מ שהביא הצל"ח בסוגיא דר"ח הגה"כ בשם האהע"ו דאפי' למ"ד אין אוכל מטמא אוכל היינו דאין מטמא כיוצא בו. אבל פוסל הוא כיו"ב מה"ת עיי"ש היטב. ולפי"ז שפיר כתב הר"ש דאין מטמא שנים מה"ת דאין אוכל מטמא אוכל אבל פוסל הוא כיוצא בו כדעת האהע"ז ודו"ק:

מסכת טבול יום

פרק א מ"א המכנס חלות ע"מ כו'. נ"ב עי' ירושלמי פ"ג ה"ה דחלה אמר רשב"ל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרת שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור א"ל ר"י שנייא היא בטבול יום:

שם מ"ג וחרחור פחות מכאצבע. נ"ב פי' שו"ת ח"צ סי' ס"ב לענין עגה שנשרף מקצתם אם מותר לקחתה ללח"מ. והביא ראי' ממשנתנו דהוי חיבור:

פרק ב מ"ה בשר הקודש כו'. נ"ב עי' ירושלמי פ"ד ה"א דחלה הא שאר כל הקיפה חיבור ואין סופו לחתכה ואין חייבין בחלה:

שם מ"ח כתבוע שבחביות. נ"ב פי' הרע"ב שכ' שאהל הטומאה נכנס לחביות דרך הנקבים וממשנתנו סתירה לפירש"י ז"ל סוף המצניע בהא דאיתא שם לענין צ"פ עד שיפחת רובו ופירש"י ז"ל דקודם שנפחת רובו מציל בצ"פ ומהכא משמע להדיא דנקב בכונס משקה אינו מציל בצ"פ:

פרק ג מ"א רמ"א אם אוחז בגדול כו'. נ"ב עיין מג"א סי' קס"ו סק"ה לענין לח"מ בעינן נמי כשאוחז הפרוסה עולה הככר עמו ועי' שו"ת מהר"מ ב"ר ברוך:

פרק ד מ"ז התורם את הבור כו'. נ"ב עיין ירושלמי תרומות פ"ב הלכה א'. דפליג: ריב"ח ור"י דריב"ח סובר בטומאת טבול יום היא מתניתא ורי סובר דאין לטבול אם מגע אצל טבל וע"כ ר"ש כל כל טומאה קאמר:

מסכת ידים

פרק א מ"א מוסיפין על השניים. נ"ב עיין בטור סי' ק"ס שמביא בי"מ דהא דאין מוסיפין על הראשונים היינו מים שלפני סעודה ומוסיפין על השניים היינו מים אחרונים שלאחר סעודה. והמקור הוא מירושלמי דברכות פ' אלו דברים וע"ש היטב:
שם מ"ה הכל כשרים כו'. נ"ב עיין בהרא"ש ותוס' חדשים דהכל אתי לאתויי בועל נדה וט"מ דכל שאין מטמא את המים במשא כשר ליתן לידים. ועי' בתוס' נדה דף מ"א ד"ה מערה דהוכיחו ממשנה דכלים דבועל נדה נמי מטמא במשא ואפ"ה כשר לנט"י. דהא דמטמא במשא היינו היכא שטהור נושא את הטמא משת"כ הכא שהטמא נושא את המים. ועי' בתוס' יומא דף ו' ד"ה שמטמא שכתב דבועל נדה מטמא בהיסט להיפוך מדברי התוס' נדה. ולפי דברי תוס' יימא הנ"ל תקשה האיך בועל נדה כשר לנטילת ידים כדאיתא להדיא בתוספתא הא איהו מטמא את המים בהיסט. ועי' ירושלמי סוטה פ' כשם ה"ב שואלין טמא מת מטמא בהיסט. ויענו הכהנים ואמרו השיבו אותו כראוי שאין טמא מת מטמא בהיסט עיי"ש במפרשי הירושלמי:

מסכת עוקצין

פרק א מ"ג ויד כל הנקצרים בשלשה. נ"ב עי' או"ח סי' תרכ"ה במג"א סקי"ב לענין סכך סוכה דאין הידים נקראים אוכל ויהי' אסור לסכך בהם אלא עד ג' טפחים אף עלי פי שהן ארוכות הרבה:
פרק ב מ"ה אגוזים שאמנן כו'. נ"ב, כיין זבחים דף ק"ה בתוס' ד"ה חיבור שהביאו תוספתא אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם אינו חיבור ולפי"ז צ"ע אמאי אגוזים שאמנן ובלליה שחמרן הוי חיבור הא אין חבורי אדם חיבור. ועי' בכ"מ ס"ו מה' ס"א. דל"א שאין חיבורי אדם חיבור רק לענין הכשר אבל לענין טומאה שפיר הוי חיבור ובאמת מצינו כה"ג בחולין דף קי"ח דיש לחלק בין הכשר לטומאה דקאמר ר"ח שם יש יד לטומאה ואין יד להכשר אולם באמת אנן קיי"ל כר"י שם דיש יד להכשר ואמרינן שם דסברא הוא דהכשר תחלת טומאה הוא. והרמב"ם ז"ל ס' ג"כ כר"י ואמאי מחלק בחיבור אדם בין הכשר לטומאה וצ"ע:

פרק ג מ"ב רי"א חוץ מן הכלוסין. נ"ב עי' ירושלמי פ"ב דערלה הל' א' דמבואר שם דתרומות הכלוסין א"צ לתרום מפני גזל השבט מפני שהן מדברים שאין כהנים מקפידין עליהן:.

שם מ"ח יחור של תאנה כו'. נ"ב עי' סוכה דף י"א ע"ב בתוס' ד"ה דשלפינהו. שכ' דכשנפשח ומעורה בקליפה וא"י לחיות אע"ג דחשיב כתלוש לענין טומאה מ"מ כיון דלא נקצץ לגמרי ל"א זו היא עשוי' עיי"ש היטב:

ס ל י ק כוכב מיעקב

הערות והגהות

מהגאון האדיר שר להתורה מו"ה יעקלי ודידענפעלד זצללה"ה אבדד"ק הרימליב.

[עמוד 66] ברכות פ"ד ה"ג. כנגד י"ח מזכרות שכתוב בהבו לד' בני אלים והא כתיב אל הכבוד הרעים מיק בציי"ש תענית פ"ב דמכאן סתירה למ"ש הרדב"ז ח"ר סי' ק"ב דלא נקראת אזכרה אלא שם הוי' בלבד דהא הכא חשיב אל הכבוד לאזכרה. ולדעתי יש להביא ראי' ג"כ דלא כהרדב"ז מש"ס בבלי ר"ה ד' י"ח בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטרייא שהיו כותבין בשנת כך וכך יוחנן כה"ג לאל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו למחר זה פורע חובו ונמצא השטר מוטל באשפה ובטלי א"כ מבואר שם דאל חשיב ג"כ אדכרתא שהיו כותבין אל עלין וקאמר בטלית אדכרתא ודוק:

דף סז פ"ט ה"ה. כשהוא נותן דימוס הכל מקלסין אותו כו' עיין ירושלמי פ"ס דשביעית ה"א כד הוי אמרה דימוס הוה פסגה וכד הוי אמרה ספיקולא הוה מיתלדא ועיין תוס' ע"ז ד' ט"ז ד"ה דימוס:

דף כז פאה פ"ה ה"ד. תמן נתחייבה שדהו ברם הכא לא נתחייבה שדהו ברשותו עיי"ש עיין חס"ז ב"מ פ"ק שהקשה על פירש"י אמתני' דמי שליקט את הפאה ואמר הר"ז לפלוני עני דמיירי באדם שאינו בעל השדה דאי בבעל השדה לא אמר ר"א זכה לו סי' דאפי' עני מוזהר שלא ילקוט פאה משדהו והקשה באס"ז דאם נימא מגו דאי בעי מפקיר נכסי א"כ שוב ל"ה בעל השדה כלל עיי"ש ולפי"ז הירושלמי דהכא נראה לדעתי דלק"מ ובהדיא מבואר הכא דמש"ה בקצר חצי' ומכר חצי' אינו זוכה המוכר כפרה שהפריש הלוקח על העומרין שקצר המוכר כיון דבשעת קצירה נתחייבה שדהו ואז הי' עשיר שהי' השדה שלו וא"כ ל"ק קו' האס"ז דאע"ג דיפקיר גוף השדה אח"כ לא יוכל ליטול הפאה כיון דבשעה שנתחייבה שדהו בפאה היינו בשעת קצירה הי' אז בעל השדה ולכך אפי' אחר שהפקיר אין יכול לזכות בפאה והיא ברור ונכן לאמיתו של תורה:

דף ח דמאי פ"ב ה"א שביעית ישראל משמטה וגוי פטור כו' תמי' לי על כל הראשונים שהאריכו למעניתם אי פירות שביעית נוהג בשל עכו"ם ועיין רמב"ם פ"ד מה' שמיטה ה' ובכ"מ שם בשם בעל כפתור ופרח ובשו"ת מהרי"ם ומבי"ט ואבקת רוכל שהביאו ראיות ממרחק והעירו מירושלמי פ"ו דשביעית ה"ב מה לטחון עם גוי בארץ. ותמה הקרא על כל הנהו גדולים איך העלימו עיניהם מדברי הירושלמי דהכא דמבואר להדיא דאין שביעית נוהג בשל עכו"ם דקאמר דגוי פטור וה"ט דאין שביעית נוהג בו וכמבואר בס"מ וצע"ג בעיני:

דף יג פ"ג ה"ב. ולית הדא פליגי אדר"מ ובפ"מ פירש דהוא פלוגתא דר"מ ור"י בדין הפקר דר"מ לא בעי דאתי לרשות זוכה ולר"י בעינן דאתי לרשות זוכה והשתא הא מתני' פליגא אדר"מ דהא מיד שמשליכו הוא הפקר ואמאי לא ישליך עד שיעשר כו' פ"ק בשו"ת חו"י סי' מ"ח הביאו בקצוה"ח סי' רע"ג שכתב דפלוגתת ר"מ ור"י הוא דוקא בקרקע ולא במטלטלין עיי"ש והוא נגד דברי הירושלמי דהכא דבחוזם עלי ירק הוא מטלטלין ואפה"כ מבואר כאן דבעינן לר"י אתי לרשות זוכה ודוק:

דף כז פ"ו ה"ב. ישראל שמכר שדה לכהן א"ל ע"פ שיהי' המעשר שלי ד' וה' שנים מותר לעולם אסור שאין כהן עושה כהן. עיין ש"ס בבלי ב"ב ד' ס"ג בן לוי שמכר שדה לישראל ע"מ שהמעשר ראשון שלי וכתב הרשב"ם דהה"ד בישראל שמכר שדהו דיכול להתנת כן והוא נגד הירושלמי דהכא דמבוחר דישראל אינו יכול להתנות תנאי זה רק על חמש שנים אבל לא לעולם וכן פסק הר"מ פ"ו ממעשר ה"כ בדיוק נקט הש"ס בן לוי אולם לפי דעת הראב"ד והכ"מ שם ניחא שיטת הרשב"ם עיש"ה:

דף ל פ"ו ה"ב ואם במומר לכששתה למפרע טבל שתה. עיין בבלי גיטין ד' ל"א שיטת רש"י ותוי"ט שם דבטבל מהני לתקן אח"כ למפרע מה שכבר אכל בטבל. והם נגד דברי הירושלמי כאן דמבואר להדיא דאינו מתוקן מה שכבר שתה בטבל ע"י הפרשה שאח"כ:

דף יט שביעית פ"ז ה"א. ר"ע מחמיר בדמים מן העיקר שהשמן של שביעית מדליקין בו מכרו ולקח בו שמן אין מדליקין בו ר"א בשם ר"י החליף שמן בשמן שניהם אסורים. ס פסק הרמב"ם בפ"ה ה"ח דשניהם אסורים בהדלקה לפי שאין מדליקין בדמי שביעית ועיין בש"ס בבלי זבחים ד' מ"ס כלום מצינו טפל חמור מן העיקר והרי מעשר דהוא מפרה ואלו לקות בכסף מעשר אינו נפדה התם אלימי קדושתה למיתפס פדיונו ומקשה והרי תמורה והרי פסח עיי"ש ואמאי לא מקשה מהכא דהא לענין שביעית מצינו דטפל חמור מן העיקר דשמן של שביעית מדליקין בו ולקוח בשמן של שביעית אין מדליקין בו והיא תימה רבתא לדעתי ועיין תוס' ב"ק ד' ק"א ד"ה ולא יצבע בו עיי"ש:

דף ב' בתרומות פ"א ה"א. אר"י תמן באומר כך וכך עשיתי הכא באומר כך וכך עשו רבב"ל בעי אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא כו' עיין שו"ת מהרי"ט סי' ס"ו חידש דאף לדעת הרמב"ם דבעושה מעשה שטות שלא מאותן הסימנים דחגיגה דהוי שוטה היינו דוקא לגבי עדות שמעיד על לשעבר משא"כ בגט דעושה עכשיו אם רואים שמבין ענין גירושין ל"ה שוטה ועיין שו"ת ב"א סי' ס"ט בזה. ותמהני על המהרי"ט שלא הביא דברי הירושלמי אלו דמבואר חילוק זה בין לשעבר ובין להבא ופליגי בזה ר"י ורבב"ל:

דף ג ס"א ה"א. אר"א גזבר כפא דאיהו בעלים ודלא כר"י דר"י אמר הוא הגזבר הוא אחר. ירושלמי הזה מובא ג"כ בפ"א דחלה ובסוש"ה דמעשרות ובכל מסורת הש"ס לא ציינו זאת. ובדברי ירושלמי אלו נתעורר לי לתרץ דברי הרמב"ם התמוהים דפסק דל"מ חזרה בהקדש תוכ"ד והוא מד הש"ס בבלי ב"ק ד' דפריך וסבר ר"י תוכ"ד כדיבור דמי תנן הר"ז תמורת עולה כו' ועיין בש"כ סי' רנ"ה. והנ"ל בזה דלדעתי נראה הטעם של הרמב"ם הוא דכבר נודע דעת הט"ז אהע"ז סי' ל"ח דבטש לה ל"מ חזרה תוכ"ד ודוקא בשאר קנינים מהני חזרה תוכ"ד ומטעם זה חידוש במח"א דבמחילה ל"מ חזרה תוכ"ד כאן דתפיס לא גרע ממשיכה ולפי"ז בהקדש אם מסר אותו ליד הגזבר בודאי לא הי' מועיל חזרה תוכ"ד דלא גרע כח הקדש מכח הדיוט וכיון דקיי"ל דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט והיינו דאמירה לגבוה מקרי מסירה ובמסר לגזבר אינו מועיל חזרה דאפי' בהדיוט ל"מ חזרה תוכ"ד אבל הא תינח אם גזבר כבעלים של הקדש ושייך בי' מסירה ומשיכה כמו בהדיוט אבל א"נ דגזבר כאחר ל"ש בי' מסירה כלל, א"כ נהי דכמו מסירה להדיוט יפה כח אמירה לגבוה והיינו כמסירה לגזבר מ"מ הרי אפי' מכר לגזבר ברשות הקדש יכול לחזור תוכ"ד כיון דלא מסר ליד הבעלים דהגזבר הוא כאחר ומכש"כ קודם מסירה דיכול לחזור ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הש"כ דהש"ס שפיר מקשה דר"י אדר"י כיון דר"י סובר גזבר כאחר א"כ אין לחלק לדידי' בין עדות להקדש דלדידי' ליכא טעם שאמרנו לדעת הרמב"ם. משא"כ הרמב"ם דפסק דגזבר כבעלים לכך יפה פסק דנשתנה כח הקדש וענין חזרה תוכ"ד:

[**עמוד** 26] **פ"ב** ה"ב. כל מין חיטין אחר לכן צריכה אפי' מן אגדין על שמתית. עיין ברמב"ם פ"ה דתרומות דפסק דשחורים ולבנים הוי מין אחד ותורמין מזה ע"ז והנה לכאורה תימה רבתא איכא על הכ"מ ברמב"ם ס"י מה' בכורים בשני מיני גיזה כגון גיזה לבנה וגיזה שחורה אם מכר מין זה והניח ממין אחר זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו וכתב הכ"מ דהוא דומיא דתרומה דאין תורמין מזע"ז והוא תמוה מאוד והא קיי"ל להלכה דתורמין מזע"ז והנל"ל לחומר הנושא דלכאורה קשה אהא דקיי"ל דתאנים שחורות

ולבנות הוי מין אחד דבש"ס מנחות ר"פ התכלת איתא ל"נ אלא לסדין בציצית דמצוה להקדים לבן ברישא מ"ט הכנף מין כנף וברש"י ותוס' שם הה"ד בטלית של צמר מצוה להקדים לבן ברישא א"כ מבואר להדיא דשינוי הצבע גורם להיות אינו מינו כיון דתכלת מקרי א"מ של לבן ואמאי לענין תרומה הוי מין אחר והנ"ל דבאמת שחורות ולבנות הוי מין אחד וכן מצינו בירושלמי פ"א דכלאים ה"ז מעתה אסור להרכיב שחורה ע"ג לבנה א"כ מבואר דמותר להרכיב וכן קיי"ל ביו"ד סי' רצ"ה ותרומה וכלאים תלויין זב"ז. אבל בירושלמי פ"א דכלאים ה"ה איתא יש מהם שהלכו אחר הפרי ויש מהם שהלכו אחר העלין כו' ועיין בפ"מ דפירש דמה דאמרי' דהולכין אחר המראה היינו באלו שאין טעם של זה רחוק מכל זה אבל היכי דטעם זה משונה הרבה משל זה לא אזלינן בתר המראה רק בתר טעמא וכן איתא להדיא בש"ס זבחים ד' ע"ח אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן בחזותא כו' עד היכא דאיכא השתא במראה ופורשי מידי דלא תלי בטעמא אלא בחזותא כגון לענין מקואות בחזותא ועיין ירושלמי סופ"י נותנים טעם בתרומה ואין נותנים טעם במקוה ולפי"ז שפיר מתורץ קושיתי משום דבתאנים שחורות ולבינות הוי מין אוכל לכך ל"א בתר כמראה רק בתר הטעם וכיון דשווים בטעמא הוי מין אחד אבל גבי בגד של צמר כיון דליכא למיזל בהר טעמא לכך אזלינן בתר חזותא וכש"ס זבחים הנ"ל ולפי"ז יפה פסק דשחורות ולבינות הוי שני מינין כיון דאפי' לענין תרומה איכא מ"ד דהוי שני מינים ונהי דלא קיי"ל כן היינו משום דאזלינן בתר טעמא אבל גבי צמר דליכא למיזל בתר טעמא שפיר אזלינן בתר חזותא לכ"ע וכש"ס מנחות לענין מין כנף. והיא דבר נפלא לדעתי:

[**עמוד** 34] **פ"ג** ה"ג ר"ש ב"א בעי מע"ר שהקדימו בשבלין עובר או אינו עובר פי' הפ"מ דמבעי' לי' דלמא אינו עובר אלא אם הקדים המאוחר למוקדם אבל אם לא הפריש כלל אינו עובר. עיין רש"י ביצה ד' י"ג בהא דאמר רבא קנסא על שהקדים סדר המעשרות ועבר על מלאתך ודמעך לא תאחר. ופשיטא לי' לרש"י ז"ל דעובר בהא על שהקדים סדר המעשרות והכא בירושלמי מבעי' לי' דלמא בהא אינו עובר כיון דלא הפריש כלל התרומה וצ"ע:

דף י"ח פ"ג ה"ד מה פליגין ר"ש ורבנן בחומש הא בדימוע לא אשכחן תני הוא הדא הוא הדא. ע' תוס' מנחות ד' ס"ז ע"א ד"ה גזרה דכתבו דאחומש הוא דפליג ר"ש ומודה דמדמעת והוא נגד הירושלמי.

דף יח רפ"ד אמתני' דמפריש מקצת תרומה גמ' בשדעתו להפריש. היינו שישלים השיעור ואז קדוש המקצת ועיין במל"מ פ"א הט"ו שהאריך בזה בפלוגתת הרמב"ם

והראב"ד בזה דהראב"ד מוקי מתני' בדעתו להשלים והרמב"ם באין דעתו להשלים ובאמת מצינו בש"ס דילן חילוק זה במנחות ד' ח' גבי הפריש חצי עשרון ודעתו להוסיף ר"י אמר קדוש ומקשה דר"י אדר"י ומשני דעתו להוסיף שאני עיי"ש ומבואר ממש חילוק זה דבדעתו להוסיף קדוש המקצת ובאין דעתו להוסיף לא קדוש.

דף יט שם ה"א ר"ל אומר הטבל בטל ברוב ר"א אין הטבל בטל ברוב. מכאן סתירה גדולה לדברי הכנה"ג מובא בפמ"ג בכ"ד דאם אין ההיתר ידוע אין האיסור בטל ברוב דבעינן שיהי' ההיתר מבורר מתחלה ואח"כ יתערב. ומכאן מוכח דאפי' אם אין מבורר מתחלה בטל ברוב דהרי הכא אינו מבורר ההיתר דעל כל חיטה איכא לספוקי דלמא הוא טבל ואפיה"כ ס"ל דהטבל בטל ברוב ודוק היטב

[**עמוד** 50] **פ"ה** ה"א הכל מודים בשמן שהוא מותר דארבב"ח בשם ר"י לך נתתיו למשחה לשמחה לגדולה מכהן סתירה למ"ש התוס' בכורות ד' כ"ז דלא אמרי' למשחה לגדולה בתרומה דגדולה ל"ש אלא בבשר. אבל בתוס' זבחים ד' ע"ו ד"ה אין משמע דגם בתרומה שייך למשחה וכדברי הירושלמי דהכא ועיין גם בירושלמי בכורים פ"ב ה"א אמתני' והם נכסי כהן. ובתוס' זבחים ד' ע"ה דל"ש למשחה כ"א במתנות כהונה. ויש לתרץ בזה קו' התוס' ב"ק ק"י בהא דאכילה גסה לאו כלום היא שהקשו מנזיר משל לב' בנ"א שצלו פסחיהן א' אכלו לשם אכילה גסה כו' דיוצא ידי אכילת פסח ולהנ"ל ניחא בבב"ק דמיירי בחלק הכהן דאיכא משום למשחה א"י באכילה גסה משא"כ בנזיר לגבי ק"פ דלאו מתנות כהונה ודוק:

[**עמוד** 62] **פ"ו** ה"א בשלא הפריש אבל אם הפריש יכיל למחול עיין תוס' כתובות ד' ל' ע"ב ד"ה זר שחדשו מדעתם דאחר שהפריש יכול הכהן למחול דהכפרה תלוי רק בהפרשה וצ"ע שלא הביאו דברי הירושלמי אלי דמפורש להדיא כן:

דף לח פ"י ה"ג אר"י דר"י הוא דתניא תמן אם נשאלו בב"א טמאין בזאח"ז טהורין. עיין בתוי"ט שמפרש מה דקאמר ר"י דר"י הוא קאי אהא דתנן אכל אחד מן הכר' פטור והיינו בזאח"ז וכיון במל"מ פ"י מה' תרומות הי"ד דאף היכי דפטור היינו רק דא"צ ליתן לכהן אבל עכ"פ מחויב להפריש ונשאלתי מח"א דא"כ מוכח מירושלמי דבב"א חייבין גם לשלם וקשה היכן מצינו זאת לענין מחוק דהיכי שהיא ספק מי הוא החייב לשלם דאם עשו ההיזק בב"א דחייבין לשלם והוא דקדוק רב ונכון והנ"ל דבאמת כבר כתבו התוס' בנדה דהא רשני שבילין טמאין בב"א הוא רק מדרבנן כי היכי דלא להוי כחוכא ואטלולא. ומשה"כ ל"מ הך טעמא לענין ממון דמשום זה לא טבל להוציא ממון והנה נודע מ"ש הר"ן בכתובות פ' הכותב את דאמרי' לבע"ח יהבינן לאשה לא יהבינן משום

יותר מכאיב רוצה לישא האשה רוצה להנשא והקשה הר"ן דאטו משום זה לכבוד האשה ותירץ הר"ן דמשום יותר ממה שהאיש רוצה כו' עשאוהו כאילו קדים וגבה לעשות אותו כאילו הוא תפיס עיי"ש והנה כבר נודע מ"ש התק"כ בדברי הרמב"ם דפסק בה' פט"ח אם תקפו מוציאין מידו ובס' בכור בהמה טהורה אם תקפו א"מ מידו ותירץ דבס' פט"ח דאין בו קדושה ואין לכהן שום שייכות בו משא"כ בס' בכור כיון דאסור בגיזה ועבודה ויש לכהן שייכות בו לכך אם תקפו אין מוציאין מידו עיי"ש ולפי"ז מיישב שפיר הדקדוק ה"ל די"ל דה"ס דבכ"מ לא מהני לחייב ממון אפי' בהדקו בב"א כיון דקיי"ל דל"מ תפיסה מס' ולכן ל"מ לחייבם משום טעמא דלא להוי כחוכא ואטלולא דזה הי' מועיל רק היכי דמהני תפיסה דלהוי כאילו קדים ותפס. משא"כ הכא בב' קופות כיון דעכ"ח מחויבין להפריש מספק וא"כ חל על התרומה קדושה מספק ממילא אם תפס הכהן א"מ מידו כמו בס' בכור בהמה טהורה וכיון דמהוי תפוסה אהני אם הי' בב"א לענין שיהי' חייבין לשלם דהוי כאילו תפס כדברי הרק הנ"ל והוא דבר נכון מאד:

[**עמוד** 96] **פ"ט** ה"א מתני' אמר אף בדיש שהוא אסור עובר משום ל"ת כו' מכאן מוכח דאין ראוי מדרבנן הוי אינו ראוי מדאורייתא דהא מתני' מיירי בגידולי תרומה ואפיה"כ קרי לי' בירושלמי דייש אסיר אפי' לקולא דלא לעבור עליו משום ל"ת. ובזה תירצתי מה שנשאלתי מחכ"א בב"מ ד' צ' דמקשה אהא דפרה הדשה בתו"מ אינו עובר בל"ת ורמינהו כו' ומשני כאן בדמאי וכאן בודאי והקשה לשיטת הסוברים דלקוח קודם מירוח פטור מה"ת א"כ אפי' ל"ה דמאי אלא ודאי ג"כ פטור מה"ת מהי"מ דהוי לקוח ושפיר חייב משום ל"ת ויפה הקשה. אולם לפי שיטת הירושלמי דכאן דנ"ת מקרי ג"כ דייש אסור ובש"ס דילן מבואר דנ"ת מקרי דייש הראוי וכתב המה"פ דהירושלמי סבר כתירוץ בתרא דבבלי שם דמשני כאן בדמאי כאן בודאי. ולפי"ז י"ל דש"ס דילן בתירוץ בתרא דמשני כאן בדמאי הדר בי' משינוי' קמא וסובר כשי' הירושלמי דג"ת מקרי ג"כ דייש אסור ולכך לא מצי לומר דמיירי בודאי רק דהוי דייש הראוי משום לקות דפטור מה"ת מתרומה כיון דאפי' ג"ת ל"ה דייש הראוי אע"ג דאיתא בירושלמי דהוא כחולין לכ"ד אלא שאסור לזרים מכש"כ לקוח ל"ה דייש הראוי ולכך הוצרך לומר דמיירי בדמאי ודמאי שפיר מקרי דישו משום דאם יבוא אלי' ויאמר שהע"ה כבר עישר מקודם א"כ זה שהפריש אח"כ ל"ה תרומה כלל ולכך ל"ה א"ר כשס' יבמות ד' מ"א דספקות ל"ה א"ר ליבום משום אם יבא אלי' ודוק. ולדעת המהרי"ט דלקוח אינו פטור ממעשר רק מתרומה בלא"ה ל"ק ק"ו הח' הנ"ל:

דף נ"ט סו"פ י"א מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שרפה בחנוכה. המפרשים פירשו בדה"ט דביש לו שמן אחר אסור להדליק בשמן שרפה אע"ג דמצלל"נ כיון דאית לי' הנאה דאם לא הי' מדליק בש"ש הי' צריך להדליק בהשמן של חולין והוי הנאת הגוף בהדי מצוה. והנה חזות קשה לי מדברי התוס' יבמות ד' ס"ו ד"ה ישראל שכתבו דמשה"כ ישראל ששכר פרה מכהן מותר להאכילה תרומה אעפ"י שמזונותיו עליו כיון דאין בבהמה קנין כספו של ישראל רק דהישראל נהנה הדמים א"כ אין זה הנאה של כילוי והוי כמוכר תרומה לכהן דהדמים שלו עיי"ש ולפי"ז הכ"נ כאן דמגוף הדלקה ל"ח נהנה דמצלל"נ רק דנהנה הדמים דא"צ להוציא שמן של חולין שוב ל"ח הנאה של כילוי ודוק והאי הערה נפלאה:

[**עמוד** 2] **מעשרות** פ"א ה"א הקדש לא יצא ידי גזבר אר"א אף ידי בעלים לא יצא מאחר שאומרין לו פדה אתה ראשון מכאן אמרתי לתרץ ק"ו האחרונים על מה שהקשו התוס' פסחים מ"ו דאמאי אינו עובר בחמץ של הקדש בב"י אמאי לא נימא הואיל א"ב פריק והקשו גדולי האחרונים דהא כ"ע יכולים לפדותו וא"כ יד כל אדם שוה בו ומאי אולמי הוא משאר בנ"א שיהי' ברשותו לעבור ותירצו עפ"י התוס' מנחות והמורה לענין הקדש שוה מנה שחילל על ש"פ כנודע. ולדעתי בלא"ה ניחא לפי הירושלמי כאן דמבואר בהדיא דמ"ש הכי לא יצא מרשות הבעלים משום שהוא ראשון לכל אדם שהוא יתן חומש וז"פ וברור:

דף ה' ירושלמי מע"ש פ"א ה"ב. אם הי' המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפ"ע וזה בפ"ע עיין בתבו"ש בסי' י"א לענין דאסור למכור הדם שמקבלין בכלי דהוי כלוקח בשר בפ"ע ודם בפ"ע עיי"ש:

שם ה"ג אין לוקחין קיני זבין וקיני זבות ממעות מע"ש ואם לקח יאכל כנגדם גמ' רבב"ח אומר כפרה ואמר ר' הילא מן מה דתנן יאכל כנגדן הדא אמרת דקדשי וכן פסק הרמב"ם בדיעבד דקדשו. ולכאורה קשה מהא דאיתא פ"ג דשקלים השוקל שקלו ממעות מע"ש ודמי שביעית יאכל כנגדן גמ' דכתיב אך בכור כו' לא יקדיש איש אותו כל שהוא קדוש אין קדושה חלה עליו וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מעירובין ה"ב דאין הקדש חל על מע"ש ואמאי פסק דאם לקח קיני זבין ממעות מע"ש דקדשו וכיפרה והוא תמה לכאורה. והנראה לתרץ דהנה הרמב"ם פסק בפ"ה דבכורות דבהמת מע"ש חייבת בבכורה ותמהו עליו דהא הרמב"ם פסק דמע"ש ממון גבוה הוא ואמאי חייבת בבכורה וכתב הר"מ דהרמב"ם סובר כס' ר"ז בירושלמי פ"א דמע"ש ה"ב דבליקחתה פקעה ממנו קדושת מע"ש והוי חולין דדוקא מע"ש גופא הוי ממון גבוה אבל לקוח במע"ש ל"ה ממון גבוה

ולכך חייבת בבכורה. ולפי"ז ניחא גם הכא דבשוקל שקלו ממעות ממ"ש לא חל ההקדש על המע"ש דמ"ש ממין גבוה הוא אבל בלקח קיני זבין ממעות מע"ש א"כ הקינין הם לקוח ממעות מע"ש ולוקח ממעות מע"ש ל"ה ממון גבוה כמו מע"ש עצמו' ושפיר חל עליו ההקדש ומשוה"כ פסק הרמב"ם דקדשו דעל הלקוח ממעות מע"ש שפיר חל הקדושה ודו"ק:

דף טז פ"ג סוף ה"ב. חד אמר שלמים שלקחו בכסף מפשר פקעה ממנו קדושת מעשר וכשהוא פודם א"צ לתת חומש בשביל מעשר רק בשביל שלמים וכן מבואר להדיא בכ"מ בפ"ג ממע"ש הי"ח עיי"ש. ומכאן אני קורא תמה על הפ"מ בקידושין גבי בהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדר דמוקי רבא לחוב בדמיהן ואכתי קשה דדלמא הוא שלמים הלקוח במעות מע"ש ולקוח מע"ש אינו נפדה אולם נתעלה לפי שעה מהגאון הזה דברי הירושלמי האלו בשלמים שלקחו בכסף מפשר פקעה קדושת מעשר וחל רק קדושת שלמים וא"כ ל"ה לקוח בכסף מעשר רק שלמים ושפיר נפדה וצע"ג על הג' הזה זצ"ל:

[**עמוד** 34 32] **שם** ה"ג והדמאי נכנס ויוצא גמ' אמר ר"ז ובלבד שהם טבולין לדמאי אבל דמאי עצמו כבר קולטתו מחיצה עיין במקנה קידושין דף נ"ו שהקשה פ"ד התוס' בד"ה במזיד דדילמא מיירי בדמאי דאינו נקלט במחיצות כדאיתא בפ"ב דדמאי דנכנס לירושלים ויוצא עיי"ש. ושמה על הג' הנורא הזה זצ"ל דהא מבואר הכא דדוקא בטביל לדמאי הא דמאי עצמן קולטתו מחיצה והוא פלא עליו:

דף ל מע"ש פ"ה סוף ה"ב. רב בא בר כהן בעי קומי ר"י כדברי מי שמחייב בפרט נט"ר מה שתהא חייבת בחלה אמר לי' ולא ר"י הוא וסברין מימר כל הדא הלכתא ר"י כב"ש. ולכאורה צ"ע דברי הירושלמי אהא דאמר ולא ר"י הוא דמנ"ל זאת דאיבעי שלו דמה שתהא חייבת בחלה היא דוקא אליבא דר"י והנראה לפע"ד דכונת הירושלמי כך היא דלכאורה קשה אהא דמיבעי' לי' מה שתהא חייבת בחלה דהאיך משכחת לה בנט"ר חלה כלל הא בפירות אילנות ל"ש חלה. וא"צ דמיבעי בלקוח בנט"ר דהא האיבעי' שלו דדילמא פטורה מן החלה משום דהוי ממון גבוה ובלוקח במע"ש דעת הרמב"ם דל"ה ממון גבוה כסברת ר"ז בירושלמי בפ"א דמע"ש דבלקיחתה פקע ממנו קדושת מע"ש ומשה"כ פסק דבהמת מע"ש חייבת וכבר הבאתי לעיל באריכות והכ"נ בלוקח בנט"ר בודאי חייב בחלה דל"ה הו ממון גבוה ובנט"ר עצמו ל"ש חלה כלל ומאי קמבעי' לכך קאמר ולא ר"י הוא דודאי איבעי שלך אליבא דר"י דסובר בברכות דף מ' דחיטה מן אילן ועיין בתוס' שבת דף ס"ו בד"ה כוורת של קש חשיב של עץ כד' בברכות עץ שאכל

אדה"ר של חיטה הי' א"כ לר"י חייב חיטה בנט"ר כיון דמין אילן הוא ולדידי' שפיר איכא למיבעי בנט"ר מה שתהא חייבת בחלה ור"י סובר כב"ש ודוק היטב:

[**עמוד** 62] **שם** פ"ה ה"ג. הכל מודים בפת ושמן שצריך לבער ובין וסבלק שהיא כמבוער ומכאן הבאתי סמוכין להמקילין בי"ש של חמץ שעבר עה"פ כיון דנשתנה והוי כיין של מע"ש דהוי כמבוער ובתשובה הארכתי:

[**עמוד** 4] **חלה** פ"א ה"א אמר ר"י בר אחא רשב"ל כדעתי דאיתפלגינן הפיגול והנותר ששחקן ר"י אמר לא ביטולו זא"ז רשב"ל בטלו זא"ז אמר ר"י ולא דמיון תמן זה אסור וזה אסיר ברם הכא כבר ביטלו עד שלא נעשו איסור המורם מדברי הירושלמי דהא דאיסורין לן מבטלין זא"ז היינו דוקא כשזה הי' אסור בפ"ע וזה בפ"ע עוד קודם התערובות משא"כ היכי שנעשה איסור רק לוותר התערובות בזה שפיר מבטלין זא"ז בזה נראה לי לתרץ קו' התו' במנחות דף כ"ב בד"ה מכאן אהא דאמרינן בדם פו"ש דא"מ זא"ז משוה דהוי עולין תיפוק לי' משום דמצות א"מ זא"ז. ולפי דברי הירושלמי הלז ניחא דלמה דקיי"ל דמערבין לעשות א"כ בדם פו"ש בפ"ע ל"ה מצות כלל א"כ בכה"ג ל"א מצות א"מ זא"ז כמו שאמר בירושלמי לענין איסורין דאם נעשה איסור אחר ההערובות מבטלין זא"ז משא"כ גבי כורך מצה ומרור דכתבו התוס' בפסחים דאפילו לב"ה אם אכל בפ"ע ג"כ יצא א"כ שפיר הוי מצות אף קודם התערובות א"כ שפיר הוי מצות וא"מ זא"ז:

[**עמוד** 56] **סוף** ה' חלה. אמר ר"א ביכורים באחריות הבעלים תרומה איני באחריות הבעלים הובא בירושלמי ס"ו דשביעית מכאן סתירה גדולה לדעת הדרכי יוסף דאם הפריש תלה ונאבדה חייב באחריות כמו בראשית הגז דהא בהדיא מבואר הכא דאינו באחריות הבעלים ולכך בודאי אינו באחריותו אם נאבדה החלה ואע"ג דבראשית הגז חייב באחריות נראה לדעתו דהיינו טעמא דהנה המ"ל בפ"ו מה"ב ה"ה כתב דאע"ג דמזיק מת"כ הוא פטור משים דהוי ממון שאין לו תובעין אפיה"כ חייב בראשית הגז באחריות כיון דאין המצוה בדבר מיוחד ואכתי מצי לקיים המצוה הוי כמו דאיתא בעינא דל"ש בזו ממון שא"ל תובעין ומשה"כ אם נאבדה כל הגיזה הוא פטור דאז אין כאן אלא חיוב דמים ושוב הוי ממון שאל"ת כת"ד. ובזה נראה דה"ט דבתרומה אינו חייב באחריות דבתרומה ג"כ א"א לקיים המצוה עוד דבהדיא מבואר בירושלמי בדמאי פ"ז ה"ג ובפ"ד מתרומות דאם נשרפה התרומה כבר יצא הפירות מטובלן וא"כ אם יפרוש תרומה אחרת לאחר שנשרפה התרומה הראשונה לא יהי' על השני' שם תרומה כלל דבעינן בתרומה ראשית שיהי' שיורי' נכרין לאכילה כדאיתא בפסחים דף ל"ב והכא ל"ה שירי' ניכרים בתרומה השני' דכבר יצאו הפירות מטיבלן בתרומה הראשונה אע"ג

שנשרפה א"כ אפילו אם נימא דהוא חייב באחריות ל"ה אלא רק חיוב דמים ושוב הוי ממה שאל"ת ודוק:

דף א כלאים פ"א ה"א. ר"א אומר קידש וחכ"א לא קידש טעמא דר"א שכן מקומות מקיימין אותו לגמלים בערביא רבנן אמרינן מקום שמקיימין אותן אסורין מקום שאין מקיימין אותן מותרין בזה מתורץ לי מה שהקשו בתוס' שבת ב' קמ"ד גבי בית מנשה הי' סוחטין ברמונים דפריך ובית מנשה רובא דעלמא הוא אין דתנן המקיים קוצים בכרם ר"א אומר קידש וחכ"א לא מקדש ופריך מי דמי ערביא אתרא הוא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם והקשו בתוס' דבלא"ה הו"מ למיפרך הניחא לר"א לרבנן מאי איכא למימר עיי"ש ולפי דברי הירושלמי ניחא דהא אפי' לדבק לאותן המקיימין קוצים קודש ושפיר מייתי הש"ס ראי' דלאותן הסוחטין ברמונים חשוב סחיטה ובזה יש לתרץ קו' המהרש"א בשבת דף צ"ב בהא דאמרי' שם בגמ' ללישנא המוציא משא בשבת על ראשו חייב חטאת שכן אנשי הוצל עושין כן ופריך ואנשי הוצלא רובא דעלמא כו' עד דמסיק בלישנא בתרא דאפי' אחד מאנשי הוצל שהוציא משא על ראשו פטור דבטלה דעתו אצל כל אדם והקשו בתוס' מד' קמ"ד דאמרי' מ"ד ערביא אתרא דבאתרא ל"א בטלה דעתו אזל כל אדם והקשו במהרש"א דגם אלישנא קמא דפריך הש"ס ואנשי הוצל רובא דעלמא והם הו"ל לאקשויי דהא באתרא ל"א בטלה דעתו אצל כל אדם ולמ"ש מתורץ ניחא דקו' התוס' לא קשה רק אלישנא בתרא דאפי' אחד מאנשי הוצל שהוציא משא על ראשו פטור דבטלה דעתו שפיר הקשו מדאמרי' ערביא אתרא דאפי' לרבנן לאותן המקיימין קידש וה"נ א' מאנשי הוצל שהוציא יהי' חייב משא"כ ללישנא קמא דפריך הש"ס דאחד שאינו מאנשי הוצל שהוציא אמאי חייב הא בטלה דעתו בזה ל"ק קו' התוס' מדאמרי' ערביא אתרא דהא גם שם לא קידש רק לאותן המקיימין אליבא דרבנן וה"נ שאינו מאנשי הוצל יהי' כטור ודוק כי דבר נפלא הוא:

דף מא כלאים פ"ט הב'. אמר ר"ז יהבו לר"א ביעתא במפה דאית בי' כלאים והיא לא מקבל עד שלא יתכוונו ועיין ביו"ד בסי' ש"א סעי"ב ובטו"ז שם ס"ק יז'. ומכאן נתעורר לי חזות קשה דאיתא בסוף עירובין שרץ שנמצא במקדש כהן מוציא אותו בהמיינו וקשה לדעת הסוברים דבג"כ לא היתר בהם כלאים שלא בשעת עבודה א"כ איך מותר להוציא אותן באבניטו הא הוא נהנה מכלאים דאם הי' לקח אותו בידו הי' נס"א ולא הי' לו חלק בקרבנות ציבור של אותו יום כדאיתא בש"ס דטמא אינו חולק בק"צ דראוי לאכילה בעינן וע"י האבנט הוא ניצול מהטומאה א"כ הוא נהנה מהכלאים כמו דאסור

ליקח ביצה חמה בבגד כלאים דנהנה מהכלאים שלא יכוה והיא הערה נפלאה ובדרושות הארכתי בזה בפלפול:

דף ד ערלה פ"א ה"ב. ערלה מאימת מונה לו משעת נטיעתו רשב"ל אמר ובלבד דברים שהן באין במחשבה כו' אבל ערבה כנטוע בארץ ר"י אמר אפסילי ערבה עיין בט"א על מס' ר"ה שהקשה א"כ איך משכחת החשבון דג' יום במבריך ומרכיב כיון דמונין משעת נטיעות האילו הזקן ור"י דסובר דאפילו במרבה אמרינן בילדה שסובר בזקינה ביטלה ותירץ דמ' לה בהבריך ומרכיב באילן של אשירה דאז ממנ"פ הי' אסור ועיין בשו"ת ב"א מ"ש ע"ז:

[**עמוד** 24) **ערלה** פ"ב ה"ג. כל המחמץ והמתבל והמדמע כו' בש"א אף מטמאין בפחות מכביצה כו' גמ' עד כדון דבר שיש בו איסור וטומאה יש בו טומאה ואין בו איסור מה עיי"ש בזה יתורץ מ"ש האחרונים אהא דאיתא בש"ס סוכה דס' לולב הגז"ל גבי אתרוג של תרומה טהורה לא יטול ח"א מפני במכשירה וח"א מפני שהוא מפסידה מ"ב והקשו הא נפ"מ לר"מ דסובר דכשר עד כאגוז וכבר נודע התוס' בפסחים ובשבת דהכשר אינו מקבל בפחות מכביצה וא"כ למ"ד מפני שמכשירה לא יכול ליטול אתרוג כאגוז. ועפ"י דברי הירושלמי דכאן ניחא דמיגו דהוא השיב כאגוז לענין המצוה לצאת בו חשיב נמי לקבל ההכשר אע"ג דהיא פחות מכביצה כדאמר בירושלמי הכא בדבר שיש בו איסור וטומאה דכיון שהיא אוסר לדבר אחר משום שהוא דבר המחמץ לכך הוא מטמא ג"כ אע"ג דהוא פחות מכביצה ודוק. ולפי שיטת המאירי דברי' מקבל טומאה בפחות מביצה בודאי ל"ק קו' הנ"ל ועיין בירושלמי נזיר פ' שלשה חילק גבי ערבה שחלקו בפיו פלוגתא דר"י ורש"ל מוכח משום דלענין עונשין אם אכל ברי' חייב אפילו כ"ש:

דף יג שם. ודכותה תאינה של תרומה שנפלה לתוך מאה הוגבהה אחת מהם ואח"כ הוכרה התרומה תהי' מותרת תמן לא הכיר האיסור ברם הכא הוכר האיסור ועיין בפ"מ שם. ולפי דבריו כונת הירושלמי דאם הגביה לאחת מהם ואח"כ הוכרה התאינה של תרומה אפיה"כ התאינה שהוגבהה מקודם כבר נאסרה ואין לה תקנה עוד. והוא דין חדש מאוד אשר לא שערום אבותינו. ובודאי אינו כן דכיון דהוכר אח"כ התרומה בודאי התאינה הראשונה מותרת. אך במכת"ה טעה בש"ם דברי הירושלמי הדין והכונה היא דאם תאינה אחת נפלה לתוך מאה והרים אחת מהן כדקיי"ל דצריך להרים משום גזל השבט ואמרי' דזו היא שנפלה ואח"כ הוכר התאינה של תרומה בזה נאמר הירושלמי וכי נימא דתאינה של תרומה שהוכרה אח"כ תהי' מותרת בשביל שהגביה אחת מהם מקודם וקרא עליו שם תרומה אתמהה בודאי אם הוכרה אח"כ התאינה של תרומה

בודאי הוא אסורה וקאי והא דקאמר הירושלמי שתהא מותרת קאי אתאינה של תרומה גופה שתהא מותרת אח"כ ועיין בפ"ח בסי' צ"ט שהביא דברי הירושלמי דכאן ועיין תשו' ח"ץ בסי' כ"א ובפמ"ג בסי' ק"ס:

דף ז ביכורים פ"ב ה"א. מתני' מסייע לי' לר"י אכלה לתרומה בזדון טהור שאכלטהור וטמא שאכל טמא כו' בענין מיתה עיין ברמב"ן שבת בפ' המצניע שכתב בשם ר' שמואל גבי זרק כזית תרומה לבית סמא מה דזר שאכל תרומה טמאה אינו במיתה ועיין בלח"מ בה' סנהדרין וכפי הנראה דבריו הקדושים המה עד דברי הירושלמי דהכא דמבואר להדיא דאף זר שאכל תרומה טמיאה היא במיתה:

[**עמוד** 18] **שבת** פ"א ה"ר איתא בו ביום גזרו על פיתן ועל יינם כו' עד ועל עדותן והקשה הקו"ר הא עכו"ם פסול לעדות מה"ת ולדעתי נראה דמכאן ראי' לשיטת רבינו יאיר בעכו"ם כשר לעדות מה"ת מובא בהג"א פ"ב דגיטין:

דף יט שם דפ"ב סוף ה"ה איתא דזר ששימש בשבת חייב שתים אחת משום ואחת משום מבשל ופריך מה בישול יש כאן ומשני כיוון שרוצה באוכלין כמבשל היא מכאן קשה אהא דמקשה ביבמות דף ל"ב אהא דזר ששימש בשבת חייב שתים אי אהעברה העברה ללאו יצאת ולפי שיטת הירושלמי ל"ק כלל דהא חייב משום מבשל בהדיא אמרינן הכא דלר"י חייב משום מבשל וצ"ע. ובחידושי הארכתי:

עמוד 64 **שם** פ"ה סוף פ"ג ה"ד. גבי הדא אמרה שאסור לבהמה לצאת בקמיע מומחה אמר לי' אין בבליא דקעתה עיין ירושלמי תרומות פ"א גבי בעה"ב שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי:

[**עמוד** 74] **שם** בפ"ו ה"ה ר"י סבר מימר אדם לא עשה אותו כקרקע וחבריא סברו אדם כקרקע היא והוי מוך שבאזון ככסוי קרקעות דאף ר"י מודה דאסיר מדברי הירושלמי דכאן יש ראי' לשיטת הפוסקים דאפילו ב"א איתקש לקרקע ולא כדעת התוס' בקידושין דף ז' ועיין בש"כ סי' צ"ה בסי' ק' י"ח דהכריע ג"כ דב"ח איתקש לקרקע ובזה מתורץ קו' התוס' בכתובות, דף ו' בד"ה אם דהקשו בתוס' דאמאי חייב במפיס מורסא לעשות לה פה הא אינו עשוי להכניס ולהוציא. ולפי דברי הירושלמי דאדם כקרקע היא ניחא דמבואר במג"א בסי' שי"ד בשם מהרשד"ם דעושה נקב בקרקע חייב משום בונה דבקרקע לא בעיק שיהי' עשוי להכניס ולהוציא א"כ באדם נמי כיון דכקרקע הוא חייב בנקב אפילו אינו עשוי רק להוציא לחוד ודוק:

דף נז שם סוף פ' המוציא יין ר"י אמר דמקדשין בו מי חטאת בחרס שראוי ליתן בין עצים לחבית רשב"ל אמר אין מקדשין בו על דעתא דרשב"ל למה אין מקדשין בו מפני

שאין מקבל טומאה ומקשה הרי כלי גללים דאינם מקבלין טומאה ומקדשין בהם ומשני משים שאין מקבל רביעית ומקשה מי לא מודה ר"ש בכלי חרס קטן שלם דמקדשין בו כ' עיי"ש. ומכאן ראי' ברורה לדעת הסוברים דכלי חרס שלם בתחילה לא בעי שיעור כלל ואפילו כ"ש מקבל טומאה ועיין בתוס' חולין דף נ"ה בד"ה הן וקרקרותיהן שפלפלו בזה. ומכאן ראי' דלא בעי שיעור בתחילה מדלא מקשה בתחילה אהא דמתרץ דמשה"כ אין מקדשין משום שאין מקבל טומאה דמי לא מודה רשב"ל דכלי חרס שלם כ"ש שמקדשין בו אלא וודאי דמזה לא היה קשה אהך טעמא שאין מקבל טומאה דכלי חרס שלם ג"כ מקבל טומאה ולכך הקשו מתחילה מכלי גללים ודו"ק:

[**עמוד** 168] **שם** פ' מפנין ה"א אמר ר"א אדם עומד מע"ש ואומר הרי זה תרומה למחר ואין אדם עומד בשבת ואומר הרי זה תרומה למחר ר"י ברבי כו' אומר אין אדם עומד בע"ש ואומר הרי זה תרומה למחר כו' עד חזר בו ריב"ב מהדא. ומכאן יש לפשוט ספיקו של הגאון רע"א זצ"ל בתשובותיו אם מותר לעשות קנין בע"ש שיחול הקנין בשבת אי אזלינן בתר עשיית הקנין או בתר חלות הקנין ומהכא משמע בהדיא דשרי דיכול לתרום בע"ש שיחול בשבת. ועיין בירושלמי דמאי פ"ז ה"ד וכעין זה מצינו בירושלמי גיטין פמ"ש ר"א בעי תרם את כריו ואמר לא יהי' תרומה אלא למחר ונעשה קורדייקוס תפלוגתא דר"י ורש"ל עיי"ש:

פסחים פ"א סוף ה"ח. מקשה לא כן אמר ר"י היסח הדעת ד"ת היא ועיין בפ"מ שם דפריך דמי לא נפסלה התרומה בשעה שישית בהסה"ד פד"ת ואמאי לא יהי' מותר לשורפו. ולפי דברי הירושלמי דכאן יש לעורר בסוגי' דתרומת חמץ דאיתא שמה דבמזיד פטור מתשלומין ומוקי לה כרנב"ה ולפי פירש"י שם מיירי בהזיד בתרומה ומיתה דתרומה פטרה לי' מתשלומין וקשה לשיטת הרמב"ן דשבת גבי זרק כזית תרומה לבית טמא דזר שאכל תרומה טמאה אינן במיתה א"כ בפסח בודאי נפסלה התרומה דחמץ בהבה"ד והוי תרומה טמאה וא"כ ליכא חיוב מיתה כלל למיפטרה מתשלומין דהא לדעת הרמב"ן אינן חייב זר מיתה בת"ט. ובחידושי הארכתי בזה:

בפ"ב סוף ה"א. פט"ח שהמית מיתתו במה בערופה אי בסקילה רבב"ל שלח חלות תודה שנעשה נותר נימא אם נעשה נותר עד שלא הגיע זמן ביעורן את מבערה בשריפה משהגיע זמן ביעורן את מבערן בכ"ד. בכאן הקשיתי אהא דפשיט לי' בש"ס דילן בסוגי' דתרומת חמץ דלפי מידה משלם דאי לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא. והקשיתי דילמא לעולם לפי מידה משלם ושפיר הוי בר דמים בשביל האפר דכל הנשרפים אפרן מותר וא"ל דקיי"ל כרבנן דתשבותו בכ"ד א"כ הוי מן הנקרבין. דילמא

מיירי הכא בתרומת לחמי תודה ובש"ס מנחות דף ע"ז מבעי' לי' אי חייבין במיתה על תרומת לחמי תודה משום דתרומה קריא רחמנא ובזה שפיר היא בשריפה דהא קיי"ל דאין מביאין תודה בי"ד משום חמץ שבה כדאיתא בפסחים דף י"ג וע"כ מביאין אותן בי"ג וא"כ נעשה נותר עד שלא הגיע זמן הביעור ומבואר כאן בירושלמי הדא דבזה היא בשריפה א"כ שפיר חייב לשלם משום האפר והיא קי' נפלאה ובחידושי הארכתי הרבה בזה:

בפ"ז סוף ה"ז מיבעי' לי' מל דעתן דרומאיי מגע זב כזב נשמענא מן הדא כו' עד הדא אמרה הי' ציבור מגט זבין ומגע זבות אין עושין בטומאה עיין בספר דורש לציון מהגאון נוב"י זצ"ל דהביא ראי' נפלאה מש"ס דילן דמגע זבין עושין בטומאה מהא דמקשה בש"ס נדה פ' התינוקת אהא דכל הנשים מתות זבות דאטו כל מת מי לא מטמא במשא והא נפ"מ לענין טומאת ציבור עושין דמשום טומאות ניתן לדחות בצבור עושק ומשום זבה לא ניתן לדחות אלא וודאי דמגע זבין ג"כ עושין בטומאה ותימא אקרא על הג' ה"ל שלא הביא דברי הירושלמי הזה דמבואר להדיא דמגע זבין ג"כ אינם עושין בטומאה:

דף סב פסחים פ"ח ה"ז. גבי אן שוחטין את הפסח עה"י אמר ר"י מודה ר"י שאם עבר וזרק את הדם שהורצה עבר ושחט מתירין לו לזרוק ומדברי הירושלמי דכאן יתורץ קו' המורה שקשה לכאורה אהא דאיתא בש"ס יומא לוקמי בפסח ומשני קסבר אין שוחטין את הפסח עה"י עיי"ש בדף נ"א ומקשה ונוקמי בפסח שני כו' א"כ מוכח משם דפסח שני שוחטין עה"י והלא בש"ס פסחים דף נ"ה איתא הא מבעי' לי' ועשו אותו שאין שוחטין את הפסח עה"י ושם מיירי בפ"ש ומוכח דפ"ש ג"כ א"ש עה"י והיא תימא לכאורה אולם לפי דברי הירושלמי דכאן דאפי' לר"י אם עבר ושחט מתירין לו לזרוק ניחא דבאמת בפ"ש א"ל דכשר אם שחטו עה"י ושפיר מקשה הש"ס ביומא ולוקמי' בפ"ש דקרבן יחיד היא ובש"ס פסחים קאמר בדיוק הלשון דמבעי' לי' ועשו אותו שאין שוחטין פ"ש עה"י דכמה דאפשר להדורי מהדרינן דהיכא דאיכא איזה אנשים טמאין אם מצי להדורי אחר רבים אז מהדרינן שלא לשחטו עה"י ובזה נסתר מ"ש המ"מ בפ"ב מה"פ הב' דהא דקאמר כל כמה דאפשר להדורי מהדרינן ע"כ אתיא כר"י דלר"י אין לשחוט כלל עה"י ולפי דברינו שפיר אתיא כר"י ובפ"ש ע"כ צ"ל כל כמה דאפשר להדורי מהדרינן דלא מצי לומר בהחלט. דא"ש עה"י דאם הי' רק אחד טמא הוי כמו דיעבד ובדיעבד מתירין לו לזרוק ודוק ובזה יתורץ דברי הרמב"ם שמה דשפיר פסק הרמב"ם כר"י דלא תוכל לזבוח את הפסח באחד מבעי' לי' להר"ש לזובח את פסחו בבמת יחיד שהיא בל"ת והא דכתב דמהדרינן שלא לשחטו עה"י היא מדכתיב יעשו אותו בפ"ש דכמה דאפשר לאהדורי

מהדרינן ובס"ר לא גרע מס"ש כמו"ש התוס' שמה בפסחים בדף צ"ה בד"ה מבעי' ולכך נקיט הרמב"ם לישנא דקרא דיעשו איהו דהאי באחד מוקי לי' כר"ש ובזה דעת לנבון נקל דמתורץ בזה קו' התוס' דשם בד"ה מבעי' ודוק היטב בזה כי היא כפתור ופרח:

[**עמוד** 130] **שם** בפ"ט ה"ה. בגמ' אית תניי תני דוקים ותבלולין פוסלין בו בפ"מ ואית תנא אין דקין ותבלולין פוסלין בו ובדברי הירושלמי אלה בדעתי לתרץ קו' אדם גדול ספרדי שהקשה בספרו "ויקן יוסף' אהא דאיתא בש"ס פסחים דף ע"ג שחטו ונמצא בע"מ חייב משום דהוי לי' לאבקורי' והקשה דהא אמרינן דפסח טעון ביקור ד' ימים קודם ויליף פסח דורות מפסח מצרים כדאיתא בש"ס פסחים דף צ"ו א"כ קשה ממנ"פ היכי מיירי אם ביקר אותו מקודם א"כ הוא אונס ולא פשע מידי והוי טעה בדבר מצוה ואם לא ביקר אותו מקודם א"כ מאי אריא דנמצא בע"מ אפילו בנמצא תם חייב כדאיתא בש"ס סוכה סוף פ' לולב הגזול דשוחט תמיד שאינו מבוקר חייב חטאת והיא קו' המורה ונכונה לכאורה. אולם עפ"י דברי הירושלמי הנ"ל נראה לי לתרץ קו' זו דלפי זה דמבואר הכא בירושלמי דמום דבדוקין שבעין אינו פוסל בפ"מ רק מחוסר אבר א"כ בודאי הא דבעינן ביקור בפסח דורות ד' ימים היא רק למחוסר אבר אבל לא מדוקן שבעין כיון דהא דטעין ביקור לא ילפינן אלא מפ"מ וס"ט גופא לא פסיל רק מחוסר אבר ולא עדיף פ"ד מיני' ויש להכניס בזה בפלוגתא בדין מינה ומינה ועיין בתוס' פסחים דף לג בד"ה ומינה. א"כ לפי"ז שפיר י"ל דביקר אותו רק ממחוסר אבר וא"כ יצא יד"ח ביקור והא דשחטו ונמצא בע"מ מוקי לה הש"ס שמה בדוקין שבעין ואליבא דר"ע ובזה דוקא אם נמצא בע"מ הוא דחייב אבל אם הי' הם שפיר הי' פטור אע"ג דלא בדק אותם ממומי האלו דחובת הביקור כבר יצא בזה שבדק ממחוסר אבר ודוק היטב:

דף ד' ר"ה פ"א ה"א. רבב"ח בעי כתוב לא יבקר בין טוב לרע עבר וביקר מה שיעבור אמר לי' כל דבר שבא להתיר אינו עובר ועיין בפ"מ דפירש לא נאמר לא יבקר אלא שא"צ לבקר ואם ביקר לא הקפידה התורה כעין זה מצינו בש"ס זבחים דף סו' גבי לא יבדיל א"צ ובתוס' שם בד"ה אלא מעתא אולם עיין בש"ס בכורות דף נ"ג ע"ב מבואר להדיא היפוך מדברי הירושלמי דאיתא שמה להדיא דאם ביקר בן הם לבע"מ עובר משום לא יבקר:

דף טז יומא פ"ג סוף ה"ה. והוי ר"ז מקלס לי' וצוח לי' בניי' דאורייתא עיין ירושלמי גיטין ס"ז סוף ה"ג:

[**עמוד** 6] **שם** פ"ד סוף ה"ה. אמר ר"י חוץ מקידוש הראשון היינו דהא דתנן דכה"ג ביוה"כ מקיתון של זהב היינו שאר קידושין אבל קידוש הראשון צריך להיות מן הכיור עיין תוס' זבחים דף כב בד"ה והא דהקשו דתיקשי לי' מתני' ביומא דקתני דכה"ג מקדש בקיתון

של זהב ולפי דברי הירושלמי דהכא ניחא דקרא דרחצו אהרן ובניו ממנו מיירי בקידוש הראשון וקידוש הראשון גם ביוה"כ הי' מן הכיור .

[**עמוד** 44] **שם** פ"ר ה"ד. בכל יום לא הי' בה נרתק והיום הי' בה נרתק כדי שלא תכבה והינו חוצץ אריב"ר קובעו במסמר בתשובה הערתי מזה אודות הנשים שהרופאים סותמין את נקב שיניהם בדבק אי הוי חציצה בטבילה וכתבתי כיון דבטלה את הדבק שיהי' שם לעולם שלא ישלוט בהם הרוח והוי כמברייתו והינו חוצץ וכמבואר כאן בירושלמי דאינו חוצץ כיון דקובעו במסמר וכמו"ש בתוס' יומא מב כלומר ע"י מסמרים הוי נקבע הנרתק בבית שיהי' בטל וחשוב כגוף המחתה ועיין בבלי עירובין כ"ד גבי בוזקין מלח פ"ג כבש אי דלא מבטלה הוי חציצה ועיין בחולין ד' ט"ז שאני סכין דלא מבטל לי' ובאשר"י שם דהיכי דבטלו חשיב כמחובר מעיקרו ועיין יומא נדה שאני דלא מבטל לי' עמב"ה:

[**עמוד** 64] **שם** פ"ו ה"ג חלא עתי שלא ישלחנו ביד שנים בזה מתורץ קו' העולם שהקשו אהא דאמרינן מתי אפילו בשבת לומר שאם הי' חולה מרכיבין על כתיפו והקשו וישלחנו ביד שנים והוי שנים שעשאהו דקיי"ל דפטורין. אולם לפי"ד הירושלמי הלז ניחא בדרשינן עתי שלא ישלחנו ביד שניה:

[**עמוד** 6] **שקלים** פ"ב ה"ב. איתא וקשיא אילו הגונב עלתו של חבירו ושחטו סתם לא לשם בעלים הראשונים מכפרת אמר ר"י תיפתר במסיים משל בית ר"ג הי' מתכוין ודחפו לתוך הקופה בזה נראה לי לתרץ קו' הס' יהושוע מהגאון מטארנאפאל זצ"ל שהקשה אהא דבני העיר ששלחו את שקליהן וגנבו או שאבדו נשבעין לגזברין והקשה אמאי לא נימא הכא מיגו דחשיד אממוני' חשיד אשבועתי' וס' מלוה ישינה לא שייך בהקדש, ואמרתי לתרוץ עפ"י דברי הירושלמי בכאן דחישינן דדילמא נתן השליח את שקלו של המשלח להקדש כדי שלא למשכנו וכדאיתא בש"ס ירושלמי הם מה נהנה ומשני כיון שב"ד ראוין למשכין ולא משכין כמי שנהנה ולא הי' מסיים ובלא מסיים שפיר היא לשם בעלים הראשונים נתכפרת כמו"ש הכא בירושלמי אילו הגונב עילתו של חבירו כו' וא"כ לא מעל בהקדש כלל ודו"ק והיא עצה נכונה:

דף ט שקלים פ"ב ה"ג משנה המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלו ב"ש אומרין מותרין נדבה וב"ה אומרים מותרן חולין גמ' ר"י בשם ר"א מה פלוגין במכנס פרוטרוט אבל באומר אלו לשקלו כ"ע מודי שמותרן נדבה. מכאן הבאתי ראי' לענין אם כתב הסופר שה"ק פעמים דמותר למחוק השני דשם השני הוי הקדש טעות ולא קדוש כלל דזה דמי לנ"ד דהוי כמו מכנס פרוטרוט ובמכנס פרוטרוט סוברין ב"ה דמותרן חולין והכ"נ

השה השני הוי, חולין ולא חל עליו קדושה כלל והפמ"ג באו"ח נסתפק בזה ומכאן נראה לדעתי שראי' ברורה היא דמותר למחוק השם השני ודוק:

דף כד שם סוף פ"ה דשקלים תני קדשי מזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בה"ב ואין קבה"ב מוציאין את הראוי להן מקדשי בה"ב ואין קבה"ב מוציאין את הראוי להן מקדשי מזבח והנה דברי הירושלמי תמוהין המה דאיתא להדיא בש"ס תמומה וקבה"ב שהתפיס בין לקדשי מזבח ובין לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום ועיין תוס' זבחים דף י"ג בד"ה חוץ בסה"ד. אולם המפ' כבר הרגיש בזה ודעתו דהכא מיירי בדמים שהן קדשי מזבח או קבה"ב ובזה מותר לשנות מקבה"ב לקדשי מזבח אבל בהמת קבה"ב אינו רשאי לשנותה לקד"מ. אולם אכתי חל עלינו להבין הטעם במ"ש בהמת קבה"ב ממעות קדבה"ב מה לי הן ומה לי דמיהן. והנראה לדעתי דמשוה"כ בבהמה אסור לשנות מקבה"ב למזבח כיון דקיי"ל דמתפיס תמימין לבה"ב אינו נפדין רק למזבח דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם א"כ לא ירויח המזבח בזה דמשני אותה מקדשי, בה"ב למזבח דאף אם יפדה אותה כדין קדשי בה"ב ישאר הבהמה למזבח משא"כ במעות דאם ילך המעות לבה"ב יפסיד המזבח ולכך שפיר מותר לשנות מקבה"ב למזבח דהוי עלי' מקדושה קלה לקדושה חמורה והיא ברור ונכון לאמיתה של תורה. ובזה אמרתי לתרץ קו' העולם בחולין בתוס' ק"ב בד"ה למעוטי דמספקא להו בהקדיש בהמה של עיר הנדחת והקריבו אם הקרבן כשר והקשו דהא בש"ס סנהדרין דף קי"ג מבעי' לי' אי מהני השחיטה בבהמה של עיר הנדחת לטהר מידי נבלה ואיך מכל לומר דכשר להקרבה. ולחומר הנושא נראה לי לתרץ דהנה בש"ס סנהדרין איתא אם הי' קבה"ב יפדו והנה דעת הרמב"ם בפ"ב מה' עכו"ם דיפדו ואח"כ ישרפו עיי"ש ובכ"מ. ולפי"ז נראה לי דהא דמבעי' להו להתוס' בהקדיש בהמה שמהנ"ד אם הקרבן כשר היינו היכי שהיתה קדושה לב"ה והקדיש אותה למזבח ובזה ל"ש קו' העולם דהא ל"מ שחיטה בה כלל משום דלפי חרב אמר רחמנא דהא שחטה קודם הפדיי' ואז אין עוד דינה במיתה דהוי שלל שמים רק דלהתוס' מבעי' להו אם הקרבן היא כשר כיין דעבר על מצות התורה דהדין היא דמחויב לפדותה ולהורגה אבל השחיטה בודאי הי' מועיל לטהר מידי נבלה דקודם הפדיי' הוי אכתי שלל שמים וא"ל דהא א"י לשנות מקדשי בה"ב לקדשי מזבח דמידי הא טעמא דא"י לשנות לפימ"ש משום דאין כאן עשיי' כלל דלא ירויח כלל המזבח בזה דאפילו אם תפדה יהי' ג"כ למזבח דכל הראוי למזבח והא תינח בשאר דוכתי' אבל הכא אם יפדנה שוב לא תהיה עוד ראוי למזבח דאז ל"ה כלל שמים ולא יועיל בה השחיטה כלל

לטהר מידי נבלה כקו' העולה ולכך בזה שפיר יכול לשנות מבדה"ב למזבח כדין טעות של קדשי בה"ב ודוק היטב כי חרוץ הוא:

דף לג שקלים פ"ח מ"ב המקדיש שקלים ובכורים הרי זה קידש רש"א האומר ביכורים קודש אינו קודש מיפני שהבכורים אינו שלו והלכה כר"ש ועיין ברמב"ם בפ"ו מה"ע הט"ז. מכאן קשה על הרשב"א דכתב בפ' השולח בגיטין ובחידושי הרמב"ן לב"ב דלרש"ל דסובר דמוכר שדיהו לפירות מביא ואינו קורא צריך להקדיש הפירות כיון דההבאה אינו רק מדרבנן כמו"ש התוס' ב"ב דף קל"ו א"כ מה"ת הוי חולין בעזרה. ומכאן נראה דא"א להקדיש דדוקא בקינה שני אילנות אמרינן בש"ה ב"ב דמקדש הפירות כיון דמספק הוא מביא דשמא קנה קרקע או לא קנה א"כ שפיר יכול להקדיש על תנאי אבל מוכר שדיהו לפירות כיון דמדרבנן מחויב להביא בתורת וודאי לדעת התוס' ודעת התוס' לא כדעת הרמב"ן במס' ב"ב דכתב דהא דאינו קורא ומביא היא רק מסברא וכיון דמדרבנן הוי ביכורים והפקר ב"ד הפקר א"כ ל"ה שלו כלל ואיך יכול להקדיש כדסובר ר"ש וכן קיי"ל דהאומר ביכורים קודש אינו קודש. אולם לדעתי נראה דלרש"ל א"צ להקדיש כלל כיון דסובר רש"ל בנזיר ב"ט דחולין שנ"ב לאו דאורייתא וכ"ש להכנסת חולין בעזרה לאו דאורייתא ושפיר יכול להביא אע"ג דאינו חייב רק מדרבן. ובזה ארוח לן לתרץ קו' התוס' גיטין בדף מ"ז בד"ה טבל דהקשו אהא דאמר אי לאו דאחר ר"י קנין פירות כקה"ג לא משכחת דמייתי ביכורים כו' דהא אפילו למ"ד א"ב יש לו בודאי חלק בו והמותר מצי מקדיש לי' ולפי מ"ש ניחא דלכאורה בלאה"כ לא קשה קו' התוס' דהא משנה מפורשת היא בבכוריה דנטוע בתוך שלו והבריך לתוך של יחיד אינו מביא כלל דבעי' שכל הנטוע יהי' מאדמתך. אך צ"ל דהקו' התוס' היא דאפילו במוכר שדהו לפירות הוא מביא רק דאינו קורא משום דא"י לומר מק האדמה אשר נתת לי והכא שפיר יכול לקרות כיון דיש לו בודאי חלק בו ואי משום דאינו מחויב להביא רק מדרבנן בזה מצי להקדיש. אמנם למ"ש ניחא דבאמת לא מצי להקדיש דהאומר ביכורים קודם אינו דלרש"ל מצי להביא בלאה"כ משום דסובר חשנ"ב לאי דאורייתא א"כ שפיר קאמר הש"ס דלר"י לא משכחת לה דמייתי ביכורים אלא חד בחד דר"י סובר בפסחים דאשנ"ב דאורייתא א"כ לדידי' דקנין פירות לאו רקה"ג דמי לא מצי להביא מוכר שדהו לפירות כלל כיון דמדאורייתא הוי חולין בעזרה ולהקדיש לא מצי דהאומר ביכורים קודש אינו קודש ודוק ובזה מתורץ דברי הרמב"ם דפסק דק"פ לא כבקהג"ד וא"כ אדידי' קשה דל"מ מייתי ביכורים כו' כנודע. אונס לפי דעת הכ"מ בלשנ"ב לאו דאורייתא א"כ להרמב"ם תיהדר קו' התוס'

הנ"ל לדוכתא דמצי להביא ולקרות משום דיש לו בודאי חלק בו ולדידי' מוכר שדיהו לפירות שפיר מביא אפילו בלא הקדש כלל כיון דסובר דחשנ"ב ל"ד ודוק:

דף יב סוכה ה"ג ה"א. אבל בגזל קרן ועשאו שופר דמים הוא חייב לו יש להעיר בזה דבבלי ר"ה כ"ח דאר"י בשופר של עולה אם תקע יצא כיון דמעל נפיק לחולין מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי תקע באיסורא תקע וק"ל לפי"מ דמבואר הכא דגזל קרן ועשאו שופר הוי שינוי מעשה והנה במעילה דף כ"ח גבי בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתי' פריך הש"ס כיון דשני' מעל ומשני כגון שהניחה עפ"י ארובה הרי דהיכא דליכא שינוי מעשה מעל תיכף. א"כ מאי קאמר אימת מעל לבתר דתקע. הרי כבר יצא לחולין בשעת עשיית השופר דכיון דשניי' מקרן לשופר הוי שינוי מעשה ומעל וצ"ע לכאורה:

[**עמוד** 40] **שם** פ"ד ה"ו. גמ' כל שיטת ר"א כשיטת ר"ט רבו כמו דאמר ר"ע מסוך המים ד"ת כן ר"א אומר ניסוך המים דב"ת. ועיין בציון ירושלים שהביא דברי התוס' יו"ט דתמה דמאי נפ"מ בין הלמ"מ לד"ת. ותמה הציר"ש שכולם לא זכרו דברי הר"ן בשבת בפ' כלל גדול שכתב בהדיא דמעביר ד"א שהוא הלמ"מ אין עונשין ע"ז לולא שנסמכה להוצאה ובמכת"ה שאני בזה דהתם היא גבי מעביר האיסור היא הלמ"מ ע"כ אין עונשין עליו דלא עדיף מעשה משא"כ בניסוך המים מבחוץ האיסור היא מה"ת רק דתלוי אם היא עבודה בפנים מה"ת בזה שפיר מקשה התוס' יו"ט הלא הלמ"מ ג"כ היא מה"ת וא"כ הוי עבודה בפנים וממילא חייבין עליו בחוץ דע"ז איכא לאו מפורש וז"פ למבין דעת ובדבר אשר האריכו אם עונשין על הלמ"מ תימה אקרא מדוע העלימו עיניהם מירושלמי נזיר פ"ט סוף ה"א גבי כפאו רבו ונטמא מה שילקה כו' אמר ר"מ לוקין על הלכה ועיין בפ"מ שם דפירש דר"מ מתמה וכי לוקין על הלכה א"כ מבואר להדיא בירושלמי דאין לוקין על הלכה:

מגילה פ"א ה"ד. בשית עשר ביה שרון למיבנא שור ירושיים די לא למיספד כו' בשבעת עשר בי' קמיו עממיא על פליטת ספריה והוי פרקן מכאן יש סמיכה גדולה למה שנהגו שאין נופלין על פניהם בשיתסר ושיבסר:

[**עמוד** 2] מו"ק פ"א ה"א. ר"י בעי פרחה חברית ולא פסקה למפרע הוא נעשה מעין או מכאן ולהבא צייד מילה הטיל בו מחטין וצינוריות אין תימר למפרע היא נעשה מעין טהרו אי תימר מכאן ולבא לא טהרו נוראות נפלאתי על דברי הירושלמי האלו דבהדיא מבואר בתוספתא מובא בר"ע פ"א דמקוואות מ"ו ובר"ש שם במי תמציות שלא פסקו לא עלתה הטבילה רק למים הטמאים אבל אינה כשרים לטבילת אדם וכלים והאיך

קאמר בירושלמי הכא אם למפרע נעשה מעין אם הטביל מחטין וצינורות טהרו הא מי תמצית שלא פסקו לא מהני לכלים כלל והיא תימא רבתא ולית נגר ובר נגר דיפריקונה:
[**עמוד** 18] יבמות פ"א ה"א. גמ' יחדיו פרט לאשת אחיו שלא הי' בעילתו בלא כן מה אנן אומרין מת בלא בנים ההי' אשתו אסורה להנשא שמא יוליד אביו בן ותהי' אשתו זקוקה ליבום כו' אלא כן אנן קיימינן כשמת והניח אשתו מעוברת עיי"ש התירוץ הזה מתרצין התוס' בעצמן על קו' דתינוק לי' דאין זה דרכי נועם כן דאמרינן לקמן בפ' יש מותרות דנעשה מתים כחיים לענין יבום דאל"כ אין זה דרכי נועם מכאן הבאתי לענין שו"ב שמת והניח בן קטן ונתמנה אחר תחתיו ואח"כ הגדיל ותובע חזקתו דאין בכוחו לדחות את השו"ב השני דאפילו לענין יבום דהוי מצות עשה דאורייתא אמרינן לענין את שלא הי' בעולמו דאין בכוחו לזקוק ליבום משום דאין זה דרכי נועם מכ"ש לענין חזקה דאין בכח השו"ב שנתגדל אח"כ לדחות את השו"ב שנתמנה כבר ובתשובה הארכתי:
דף יח יבמות פ"ג ה"א. אמר ר"י אילו ביקש לבעול את הצרה עד שלא כנס שמה אינו מותר בה בתחילה היא מותר בה ולבסוף היא אסור אם את אומר כן נמצאת עושה צרה לאח"מ ואין צרה לאח"מ ועיין ברשב"א יבמות דף ל' שהקשה אהא דקאמר התם זו היא למעוטי מת ולא גירש כנס דהקשה שמה באת עושה אותן צרות לאח"מ ואין צרות לאח"מ כדאיתא בירושלמי דהכא ועיין בתוס' יבמות דף כ"ו ד"ה וחליצה פסולה דכתבו דאע"ג דכשייבם לאה והי' אסור בצרת רחל כמו שאסור בקרובות צרת חליצתו והיא תימה דהיא נגד דברי הירושלמי דהכא דמבואר להדיא דאפילו כשייבם לאה מותר בצרת רחל ול"ד לצרות קרובות חליצתו דעלמא משום דאין צרה נאח"מ וצע"ג ובדברי הירושלמי דהכא יתורץ תמיהת התוס' ביבמות דף י"ב בד"ה צרתה דהקשו דניהו דלא עבדה בי' מעשה מ"מ כיון דממהמנת אסירה לי' הוי צרתה בצרת ערוה ולפי דברי הירושלמי הלז ניחא דל"ה כצרת ערוה משום דאין צרה לאח"מ ודו"ק:
דף כז שם מ"ד הי"א. איתא בג' אתי עובדא קמי רבנן דתמן דלא ידעין אי שלשה עשר מן הראשון אי שבעה עשר מן האחרון סי' וחמשה שלמין באמצע ובקשו ליגע בולד משום ספק ממזרות אמר לו ר"נ ב"י אתי קומי רב"ב ואכשר מכאן מפורש כפסק תשו' הר"י מינץ מובא ברמ"א בא"ע בסי"ד דאמרינן תרי שיפורי גרים ובס' בית מאיר בתשובותיו צלעות הבית האריך בזה ותמהני בזה על כל הנהו גדולים איך העלימו עיניהם מדברי הירושלמי הזה דמבואר להדיא כפסק הר"י מינץ דאע"ג דלא הי' רק חמשה שלימין באמצע הכשירו הולד דאמרינן הרי שיפורי גרים:

שם פ' י"ב. אשתו של חרש שהלך לה בעלה למדינת הים ובאו אמרו לה מת בעליך והלכה ונישאת לחרש או לפיקח ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה. הב"ש באהע"ז סי' מ"ד ס"ק ב' הביא מספר ב"ה דבקידש חרש ואח"כ בא פיקח ונשא אותה דמותרת לבעלה כיון דליכא איסור דאורייתא לא קנס כן אותה והדברים מתמיהים שהם נגד הירושלמי דהכא ובתשובה הארכתי לתרץ עפי"ד הירושלמי פ"ד דפאה ה"ב אמתני' דנטל מקצת פיאה וזרק על השאר תני בשם ר"מ קונסין אותו ומוציאין ממנו את התלוש ואת המחובר עד כדין מזיד ואפי' שוגג והרמב"ם ז"ל פסק בזה דלא קנסו שוגג אטו מזיד נגד שיטת הירושלמי וגבי גדיש שלא לוקט תחתיו פסק כהירושלמי פ"ה דפאה ה"א דקנסו שוגג אטו מזיד אבל במה"פ פ"ב דתרומות תירץ דשאני במי שנטל מקצת פאה דהוא רק גזל משום דרכי שלום ס"ל להר"מ כר"י דבבלי גיטין דף י"ג דבדרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד אבל שיטת הירושלמי הוא דאורייתא לדרבנן עיי"ש ולפי"ז שפיר מתורצין דברי הבאה כמין חומר כיון דהב"ה שם מיירי בקידושי טעות והטעם דקיי"ל תצא מזה ומזה הוא רק משום קנס ולכך שפיר פסק בקידוש חרש דרבנן לא קנסו דקיי"ל כר"י דבדרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד משא"כ הירושלמי לשיטתו בפ"ב דפאה דאפי' בגזל מפני ד"ש קנסו שוגג אטו מזיד:

[עמוד 90] שם פ"ח ה"א. אין ערלה אלא משמיני והלאה כו' ליל שמיני מה את עבד לה מן מה דתני לילי שמיני הנכנס לדיר להתעשר הדא אמרה לילי שמיני כשמיני היא הנה בבבלי יבמות ב' ע"א גבי ערל קשה מה לסוכו שמן של תרומה אר"ז ת"ש כו' זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה היכי משכחת לה לא דאתיילד בין עשייה לאכילה ש"מ ערלות שלא בזמנה הוי ערלה וקשה לי לפי"ז דברי הירושלמי דליל שמיני כשמיני דלילה אין מחוסר זמן א"כ שפיר משכחת לה דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה כגון שיום השמיני של הקטן הוא יום הראשון ש' פסח א"כ גם בע"פ בלילה בשעת אכילה מקרי ערל שהגיע זמנו משא"כ בשעת עשייה בע"פ ביום ל"ה ערל עדיין והיא הערה עצומה:

דף סב יבמות פי"א ה"ב בג' והלא גר חייב על אמו ואינו חייב על אביו כדברי ריה"ג רע"א את שהוא חייב על אביו חייב על אמו ואת שאינו חייב על אביו א נו חייב על אמו. בזה נראה לי לתרץ קו' העולם דהקשו אהא דאיתא בש"ס חולין דאזלינן בתר רובא ממכה אביו ואמו דלמא לאו אביו הוא דכיון דהא דילפינן בת"ר רק ממכה אביו למה נאמר ממכה אביו ואמו אולם לפי דברי הירושלמי דכאן נראה לי דשפיר יליף גם ממכה אמו דאי ל"א בת"ר דלמא לאו אביו הוא ושמא מעכו"ם נתעברה וא"כ אינו חייב על אביו

וא"כ כיון שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו ודוקא שתוקי חייב על אמו דטעמא דלא חייב על אביו הוא משום דלא ידעינן מאן הוא אבו אם נתעברה מעכו"ם בודאי גם על אמו אינו חייב ושפיר יליף גם ממכה המו ודוק:

[**עמוד** 126] **שם** ה"ה גבי כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה דמבעי' לי' מה שיעידו עדות אחת כו' עד מאחר שאילו ימצאו העדים זוממין אי נהרגין אף הכא כן ועי' בקה"ע שם שתירש דהוי לי' עדות שאי"ל דלא ידעינן מי המה הכשרים ועיין בנה"מ בס"ל דהקשה כן על עדות מיוחדת אחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים דאמרינן יש בכלל מאתים מנה אמאי כשר הא הוי משאי"ל. אולם דברי הירושלמי הם קשין להבין דהאיך מבעי' לנו מה שיעידו עדות אחת דהא קיי"ל נמצא אחר קו"פ עדותן בטילה אולם מכאן ראי' למ"ש התומים בסי' ל"ח דגבי אשה ל"א עש"מ בכ' כיון דלאו בגדר עדות היא א"כ בנ"ד נמי כיון דעבד לאו בתורת עד היא ל"א גבי עשמב"כ. ובזה מתורץ קי' העולם מה דאיתא בר"ה לענין עדות החודש דקבלו אותו ואת בנו וכשבאו לב"ד אחר קבלו אותו ואת עבדו והקשו ממנ"פ הא בטל עדותן משום עשמב"כ וכנודע בין החיים קו' זו ולפי האמור ניחא דמשכחת לה בלא כיוונו להעיד ומ"מ אינו פסיל העבד משום נמצא אחד קו"פ משום דעבד לאו בגדר עדות היא כלל. וז"ב ונכון:

דף ע שם פי"ג ה"א ר"י אמר אפילו מן הנשואין במחזירה תנינא חזר בי' ר"י כו' אמר לי' והא קביעא גבך במיסמרה עיין ירושלמי פסחים ק"ה סוף ה"ג:

דף פ שם פט"ו ה"ה זה אמר מן הכיס מונה מזה אמר מן הצרור מונה כו' אף רב מודה שבטלה העדות מה פליגין כשהי' שתי כיתי עידים אילו אמרו מן הכיס מונה ואילו אמרו מן הצרור מונה הוכחש עדות בתוך עדות בטל העדות וכרב לא בטלה העדות כו' חיילה דרב מן כדא ר"ש ור"י אמרין הואיל ושניהם מודית שאין קיים ונשאו ולא שמיע דמר ר"א מודה ר"י ור"ש בעדים מיין בש"ע אב"ע בסי' יז' דמבואר שמה דע"א אומר מת וא' אומר נהרג הואיל ושניהם מודים שאינו קיים משיאין את אשתו ומקור הדין מתש' הרא"ש והב"ש כתב שמה דאע"ג דזה הוי הכחשה בחקירות מ"מ הוא כשר בעדות אשה כיון דע"א מהימן במדית אשה והרי ע"א אומר אמת וכבר ידוע תמיהת הנו"ב על הרא"ש דהיא נגד דברי הירושלמי דהכא דהא בהדיא מבואר הכא דאפילו בשני כיתי עידים אם מכחישין זה את זה בחקירות עדותן בטילה ושני כיתי עידים בדי"מ הוי כמו חד בחד בעדות אשה ובשני כיתי עידים ג"כ י"ל הך סברת הב"ש דעכ"פ כת אחת אומרת אמת ואמאי יהי' בטל העדות והיא תימה רבתא. והנראה לדעתי לתרץ זאת בטו"ט דבאמת חל עלינו להבין דמה טעמא דר"י דפוסל בשני כיתי עידים המכחישים זא"ז היא סברת הב"ש

סברא אילמתא היא דעכ"פ כת אחת אומרת אמת ומאי יהי' עדותן בטילה. אכן הובאה לדעתי דמשוה"כ עדותן בטילה במכחישין זא"ז בחקירות דכיון דשני כיתות מסייע זל"ז שהלוה רק דמכחישין זא"ז בחקירות אי מן הצרור מנה או מן הכיס מנה א"כ הוי כעדות אחת וגזה"כ היא דכשמכחישין הכיתות זל"ז בחקירות עדותן בטילה כמו העד עצמו מכחיש א"ע בחקירות עדותו בטל כמו כן אם השני כיתי מכחישין זא"ז בחקירות עדותן בטילה דהוי כעדות אחת ועיין בתוס' פסחים י"ב בד"ה באיזה יום ובנה"מ בס"ל ומהאי טעמא פסק הרמב"ם בה"ע אפילו אחד מכחיש לשנים בחקירות עדותן בטילה ולכאורה צ"ע דהא אין דבריו של אחד במקום שנים אלא וודאי היכי שמסייען זל"ז בגוף הדבר רק במכחישין זל"ז בחקירות גרע טפי מהכחשה משום דהוי כעדות אחת ולכך אפילו מכחיש לשתים עדותן בטילה והנה ידוע מ"ש התו' במכות דף דדוקא בהזמה בעינן תוכ"ד כיון דהמעשה הי' שקר משא"כ בצירוף קו"פ מהני אפילו לאחר כ"ד כיון דכבר נצטרפו בשעת ראי' דהא' המעשה היא אחת. ולפי"ז שפיר מתורץ תמיהת הנו"ב הנ"ל דבעדות אשה שפיר מהני אפילו מכחישין זא"ז בחקירות כיון דעכ"פ ע"א אומר אמת ואע"ג דבדי"מ לר"י אפילו בשתי כיתי עדים בטלה העדות התם היינו טעמא משום דהוי כעדות אחת וגזיה"כ היא שלא יהי' ביניהם הכחשה בחקירות משא"כ בעדות אשה דידוע מ"ש הנו"ב דבעדות אשה לא מרעי צירוף קו"פ כיון דלא בעינן עדות כלל רק דבעינן שנדע שהמעשה יהי' אמת א"כ הכ"ג לא מרעי מה שמכחישין זא"ז בחקירות אע"ג דהוי עדות אחת דממנ"פ אם ראו המעשה כאחד א"כ ממילא המעשה היא אמת ובעדות אשה לא בעינן עדות כלל רק שנדע שהמעשה היא אמת ואם המעשה היא שקר א"כ לא ראו כאחד ול"ה צירוף כלל ול"ה ע"א ולא מגרע כלל מה שמכחישין זא"א בחקירות ושפיר מהני העדות דעכ"פ אחד אומר אמת ודוק כי חריף הוא. וקו' השני' של הנו"ב כבר הארכתי בתשובה לתרצה וכאן אין העת האסף:

[**עמוד** 160] **שם** פט"ו ה"ז. חשודא היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה מעתה אפלו ע"ט לא תהא נאמנת מתוך שהיא יודעת שלא עשו דברי' אצל חברתה כלום אף היא אומרת אמת מעתה אפילו על צרתה תהא נאמנת אמר דהילא חוזר לקלקול הראשון. מכאן נראה לי לתרץ דברי הרמב"ם דפסק דא"כ שאמרה טא"ל דאסורה לאחר מיתת בעלה לכהן אף למ"א ותמה עליו הראב"ד מדוע הא יש לה אמתלא טובה באמרה כן כדי שיגרשנה בעלה כנודע אולם לפי דברי הירושלמי דכאן נכונים המה דברי הרמב"ם דמאחר שלא עשו דברי' פרי ולא מהימנא לגבי בעלה א"כ בודאי אמרה אמת ואמרה

לכהן לאחים בעלה וא"ל דא"כ אי אומרת אמת תהי' נאמנה לגבי בעלה ג"כ א"ל כן דא"כ הפקיע א"ע תמיד בטענת שקר כתירוץ הירושלמי דהכא דחוזר לקלקול הראשון ודוק:

דף ו' **כתובות** סוף ה"ו פ"א שנייא היא מומין שדרכן להוולד כו' רבנן מדמין מומין לבתולין עיין בתוס' בפ' המדיר דף מ"ה ע"ב בד"ה רישא דכתבו דמתני' דהנושא את האשה ולא מצא לה בתולין מיירי בענין שבודאי לא נאנסה משנשאה דאל"כ נימא כאן נמצא וכאן הי' והיא נגד דברי הירושלמי דהכא דשאני בין מומין לבתולין משום כדרכן להוולד:

[**עמוד** 24] **שם** פ"ב ה"ה. ר"י, בעי שתי עידים אומרים נתגרשה אשה במקום פלוני ובאו שנים ואמרו לא נתגרשה האשה במקום פלוני והיא אומרת נפגרשתי במקום פלוני כהוכחש עדות בתוך עדות אנו כחיין מפיה ועיין בפ"מ שם דהוי כאילו אין כאן עידים כלל ועיין בש"ך פ"ז שחילק בזה הש"ך עם התה"ד אי אמרינן בתרי והרי סליק עדותו כמאן דליתא והש"ך שמה בסע"ק ט"ו מכריע באמרי' סליק עדותן כמאן דליתה. אולם תמה עליו דהא הש"ך בעצמו בסי' ע"א הביא בעצמו דברי הרשב"א דבשטר בשנים אומרים, פרוע ושנים אומרים אינו פרוע לא מגבינן בי' ואם נימא דסליק עדותן כמאן דליתא למה לא מגבינן בי' כמו בכל שטר. ולדעתי מבואר כדברי הש"ך בתוס' ב"ב דף ל"ב בד"ה והלכתא מבואר להדיא כדברי הש"ך לכן הנני לקיים דברי הש"ך בטו"ט. והוא דהנה הטעם דלא מהימן לומר בשטר פרוע הוא משום דשטרך בידי מאי בעאי וא"כ בשנים אומרים פרוע ושנים אומרים אינו פרוע ל"ש הטעם דשטרך בידי מאי בעי דאה האמת היא ככת העידים שאמרו שפרע א"כ אין כאן חזקת השטר דאינו פרוע משום דשטרך בידי מאי בעי דלא ירא הלוה לפרוע לו בלתי חזרת השטר דהא פרע לו בפני שני עדים ולא עלה על דעתו כל הלוה דמצו עידים שקרים ויאמרו שלא פרע א"כ הס' היא ג"כ על גוף השטר משא"כ בשאר דוכתי' אמרינן שפיר סליק עדותו כמאן דליתא ושפיר מתורץ דברי הש"ך ודוק היטב כי נכון הוא. ובזה מתורץ קו' הש"ך בסי' ע"א בסעיקי"ד שהקשה על בעל התרומות דמשוה"כ מהימן המלוה בהאמינו תרי עידים נגד עידים ולא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי הממון, בחזקת הלוה משום דאשטרא קסמכינן. והקשה הש"ך מדברי בה"ת מוכח דבשטר אם שנים אומרים פרוע ושנים אומרים אינו פרוע גובה בהשטר וברשב"א ה"ל מבואר דלא מגבין בי' אילם לפי מ"ש ל"ק כלל קו' הש"ך דבזה תיהדר קו' התומים לדוכתא, דנימא סליק עדותו כמאן דליתא ואוקי השטר על חזקתו והכא ל"ש לומר כמו"ש דלא ירא הלוה לפרוע כיון דיש לו עידים ולא עלה על דעתו שיהי' עידים ואמרו שלא פרע דהא תינח בשאר תרי ותרי אבל הכא האמינו

למלוה כבי הרי א"כ לא הי' לפרוע בלי חזרת השטר בע"ג דהי' לו עידים דאולי יכחיש אותם המלוה והוא נתן לו נאמנות כבי תרי א"כ בזה שפיר י"ל סלוק עדותן כמאן דליהא ואוקי השטר על חזקתו ודוק היטב:

[**עמוד** 42] **כתובות** פ"ג ה"ז האונס חייב והמפתה פטור ויש אדם מוחל דבר שאינו ברשותו עיין לקמן פ"ב ה"א קנס אימתי הוא מתחייב ר' יונה אמר משעה ראשונה ר' יוסי אמר בסוף ועיין כתובות ע"ב ד"ה ר"ש שהקשו דהאיך יכול ליחד לו כלי לקנס לגבות הימנו כשיעמוד בדק והא הוי דשלב"ל ולענ"ד י"ל דהטעם דקנס הוי דשיב"ל קודם שעמד בדין הוא רק משום דלמא מורה ומיפטר וכן מבואר בב"מ ר"פ המפקיד דכפל הוי דשלב"ל משוה דלמא מודה ומינטר א"כ הא תינח לגבי הבעלים התובעים את הקנס כפיר הוי דשלב"ל ואינם יכולים להקנות ולמחול אבל הכא שהמחייב בקנס הוא בעצמו מייחד הכלי וכשיעמוד בדין ויתחייב ל"ה דשלב"ל דהוי כאומר שדה זו שאני מוכר לך שאקנה ממך הוקדש דקדשה דל"ה דשלב"ל משום דהוא בידו והכ"נ אין לך בידו גדול מזה כיון דהחייב בעצמו הכלי ובידו שלא להודות וליפטר ודוק היטב:

שם פ"י ה"ב. בג' הי' שם בכור נוטל פ"ש בין האחים בכתובת בנ"ד מה נוטל פ"ש בבתו או פ"ש בכל האחים עיין במ"ל בפ"ב מה"נ ה"ח דהביא תשובות הרשב"ץ דסובר דאין הבכור נוטל פ"ש בכתובת בנ"ד משום דהוי כנכסי האם והוא נגד דברי הירושלמי דהכא:

[**עמוד** 30] **גיטין** פ"ג ה"א. אמר ר"ח תמן בכותב ע"מ כן ברם הכא בנותן ע"מ כן. ועיין ברמב"ן במלחמות בפ' המגרש. ומדברי הירושלמי דהכא מבואר כדעת הרמב"ם דתנאי קודם כתיבה פסול אפילו בע"מ והטעם היא משום דא"ב ורבים תמהו על הרמב"ם דמ"ש דבתנאי קודם הנתינה לית לברירה ובתנאי קודם הכתיבה חישינן לברירה. ולדעתי נראה לתרץ דהנה נודע מדברי הרשב"א דהיכי דא"צ לחול רק מכאן ולהבא אמרי' ברירה וחל עוד למפרע. ולפי"ז היינו טעמא דבתנאי קודם הנתינה כיון דאפילו אי אמרינן א"ב אמרי' דחל מכאן ולהבא משוה"נ אמרינן ברירה וחל אפילו למפרע. משא"כ בכתיבה דבעינן שיהי' נכתב לשם כריתות וא"כ אם נימא דא"ב א"כ אפילו מכאן ולהבא לא חל דעכ"פ נכתב הגט שלא לשם כריתות ולכך אמרינן אין ברירה ולא חל הגט כלל ובזה אמרתי לתרץ דברי מהריב"ל שהביא הב"ש בר"ס קמ"ז דאם היו ירט לדרכו ורוצה לגרש ע"ת לא יגלה התנאי הזה להסופר אך יאמר התנאי לפני עדים אחרים והקשו כולם עליו דמה בכך שלא יודיע להסופר מהתנאי מ"מ הבעל בעצמו יודע התנאי. ולפימ"ש ניחא כיון דעיקר הקפידא היא שלא יהי' התנאי קודם הכתיבה הוא משום דאמרינן א"ב ולא נכתב הגט לשם כריתות בהחלט ול"ה לשמה א"כ הא תינח היכי שמודיע להסופר מהתנאי

אבל היכי דלא ידע הסופר מהתנאי יכתב הגט לשם כריתות בהחלט אע"ג דהבעל ידע מהתנאי וחשב בלבו לכתוב הגט ע"ת הזה מה בכך הוי לי' זה מחשב וזה עובד וזה מחשב זה עובד קיי"ל דל"א ודוק היטב בזה כי נכון היא מאוד:

[**עמוד** 50] **שם** סוף פ' השולח. קנה שדה ביובל רא"א קנה קרקע ראב"מ לא קנה קרקע מתיב ראב"מ לר"א על דעתך לא יחפור בה שיחין ומערות אמר לי' התורה אמרה ושב לאחוזהו בעינא עיין ברמב"ם פכ"ג מה' מכירה ה"ו דמוכר קרקע לזמן קצוב בונה והורס כמו שעושה הקונה קנין לעולם ועיין בראב"ד שמה ועיין במ"מ שם שכתב דהרמב"ם מדמה מוכר לזמן קצוב למוכר בזמן שהיובל נוהג והיא תימה דהא בהדיא מבואר בירושלמי הכא דמוכר בזמן שהיובל נוהג ג"כ אסור לחפור בו בורות שו"מ וצ"ע. ועיין סמ"ע סי' רי"ב ס"ק קי"ג דמבואר משם דבעל יכול לבנות בנכסי אשתו ועיין בחמ"ח סי' צ' סיק"ל דכתב דיכולה למחות לבעל להרוס קרקע שלה או לבנות כיון דאין לו אלא פירות:

דף לא גיטין פ"ה ה"ו. בדין הוא דאפילו נודעה לרבים תכפר ומה אמרו לא תכפר שלא יהא מזבח מקבל גזלות. וכמה הם רבים גוריון בשם ר"ל בשלשה בני אדם. מכאן כתבתי להעיר לענין שם הנשתקע דאין לכתוב בגט דאם לא נודע לרבים לג' בני אדם חשיב נשתקע דגיטין סוף ה"ג ר"ז מקלס לי' וצוח לי' בניי דאורייתא עיין ירושלמי פ"ג דיומא:

[**עמוד** 46] **קדושין** פ"ב ה"א. ואם המר ישירנו סברין מימר ששא"כ אלא שמיעט הכתוב. מדברי הירושלמי מוכח בהדיא דל"ה בתמורה שליחות וכבר נודע ראיית הגאון ר"י מהאמבורג זצ"ל לענין אשלד"ע דל"א דהמעשה בטל מהא דכל הרוצה להמיר יבוא וימיר ובנו"ב השיג עליו דלאו מטעם שליחות הוא ובזה אקרא על כל הנהו גאונים הנ"ל שהעלימו עיניהם מדברי הירושלמי שמבואר להדיא דל"מ בתמורה שליחות כלל ועיין בתוס' תמורה בדף ב' בד"ה קתני דאם נימא דאין עכו"ם ממיר ע"י ישראל אינו נתפס בתמורה כין דצ"ל העכו"ם כל הרוצה יביא וימיר ואם העכו"ם בפצמו אינו מימר איך יכול לעשות שליח א"כ מוכח מדברי התוס' דכל הרוצה להמיר היא מטעם שליחות ולא כדעת הנו"ב אבל לנגד דברי התוס' היא דברי הירושלמי שהבאתי דל"מ שליחות וצ"ע:

[**עמוד** 50] **שם** פ"ב סוף ה"א. אמר ר"ז נעשה חנוני שלוחו של בעה"ב לזכות לפועל אמר ר"ה פועל זוכה לבעה"ב משל החנוני וחוזר וזוכה לעצמו מ"ב א"ב דהי' חנוני חרש. מכאן ראי' לשיטת הרמ"ה שהביא הטור בסי' ק"ך דבאומר לעדים כתבו גט לאשתי א"צ לזכות לו הנייר דזכיית הבעל וגירוש אשה באה כאחת דהאשה זכתה לבעל וחזרה וזכתה

לעצמה והיא כדברי ר"ה דהכא ועיין בקהלת יעקב בסי' ז' ה' זכייה עיי"ש שמפלפל בדברי הירושלמי דהכא:

[**עמוד** 50] **שם** פ"ב ה"א. תנהו לעני הרי זו מקודשת אמר ר' אבהו בשם ר"י רוצה היא מקודשת ותראה עושה טובה לעני עיין ברשב"א לקידושין מ"ש בסתירת הירושלמי לש"ס בבלי דאמרי' שם הנהו לעני אינו מקודשת ולענ"ד י"ל דש"ס ירושלמי לטעמי' בירושלמי ברכות פ"ט ה"נ דאם נותן לו במתנה מברך הטוב והמטיב וכתב הרא"ש דטעם הירושלמי היא דאם המקבל עני היא טובה להנותן שזיכהו השי"ת לעשות צדקה אבל שיטת התוס' והרמב"ם לא כשיטת הירושלמי (ועיין במג"א סי' רכ"ג ס"ק ח' ובבאה"ט שם) וכ"כ התוס' להדיא דצ"ע על הירושלמי דמה טובה יש לנותן בזה ומה"ט לא מובא בש"ס בבלי דין זה דבמתנה מברך הטוב והמטיב ולפי"ז י"ל דהירושלמי לשיטתו אזל במתנה מברך הטוב והמטיב דהוי טובה להנותן ולכך אמר דתנהו לעני הר"ז מקודשת והש"ס בברכות לשיט ודו"ק:

דף לז שם פ"ג ה"ה. חד בר נש הו אזיל מקדשא חדא איתתא קדמה חברי ואמר לה ההוא גברא דעתיה בישא הא לך פרוטה זו שהתקדשו לי בה לאחר שיגרשך מה ועיין בקרבן העדה דפירש מי אמרינן מינו דאי בעי לאקדושי השתא הכ"נ תפסו קידושין לאח"ז או דילמא כיון דאין בידה לקדשה משישאנה לא חלין הקידושין עיין אב"ע בס"מ בב"ש בסעק"ט שהביא בשם הב"ח דאם אחד קידש לאחר ל' ובא השני וקידש תוך ל' ואמר לה שאחר שימות בעלך הרי זו מקודשת דהא בידה לקדשה מיד ועיין בד"מ שחולק עליהם וכתב דכיון שיגיע זמן ביני וביני זמן שמקודשת לראשון אינה ראוי' לקבל קידושין משני ודופה ממש לאיבפי' דר"א דהוי רק פ"ק א"כ גם בנידון הב"ח אין כאן רק ס"ק. ותימה אקרא על כל הנהו גאונים הנ"ל הלא מפורש היא בדברי הירושלמי הדין שנסתפקו בה ומפורש היא כדברי הדג"מ ול"ה רק ס"ק והיא פלא:

דף כג נזיר פ"ה ה"ג. בנידון אם קסבר שיש לו ונמצא שאין לו כך אנו אומרים הי' עשיר והעני מיפקע ממנו נזיריהו מכאן יש לעורר נגד התשו' מהר"ד גלאנטי דמובא בש"ך היו"ד בסי' רל"ב בסעי' כ"ב דמי שקבעו זמן לפרוע לפלוני ואם לא יפקענו לזמן פלוני יהי' אסור בבשר ויין וירד מנכסיו קודם הזמן פטור משבועתו ועיין בתשו' מהר "ט בסי"א ח"א ובתשב"ץ בחוט המשולש ומדברי הירושלמי דהכא היא קצת סתירה לדבריהם:

דף לח שם סוף פ"ז. או בשזרקו הני על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים עיין בשמ"ק שמה דהביא בשם הרמב"ם דאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב הטומאה אבל לא על בגד שהיא ראשון לטומאה והשי"ן מביא ראי' לדברי הרמב"ם מש"ס עירובין

ולדעתי נראה ג"כ להביא ראי' לדברי הרמב"ם מש"ס זבחים דף צ"ד נטמא חוץ לקלעים קרעו והקשה בתוס' שמה בד"ה ל"ש דאי לא פקעי מני' טומאת מגע האיך מכניסו הא אכתי טמא היא עיי"ש. ומכאו הוכיח הרמב"ם דעל ראשון לטומאה אינו לוקה וא"כ ל"ק קו' התוס' דמה בכך דסומא מגט מדרס זה רק רל"ט והיא רק דרבנן ומשום מצות כיבוס התירו וכדאיתא בש"ס זבחים שם לענין שייר בה כדי מעפורת דהוי רק מדרבנן אבל מה"ת טהורה ומותר להכניסו משום מצות כיבוס והכ"נ כיון דהכנסת רל"ט למקדש הוא רק מדרבנן מותר להכניס משום מצות כיבוס והיא ראי' ברורה לדברי הרמב"ם. ובזה ארוח לי מה שקשה לי בתוס' חולין דף כ"ט דהקשו לרבי דסובר יש שחיטה לעוף מה"ת וסובר דאיש מדיר את בנו בנזיר כדי לחנכו במצות הא קאכל כהן נבילה ותירצו באמת לרבי לא היתה נאכלת כמו חטאת העוף הבא על הספק. והקשיתי דאפי' לא היתה נאכלת הא איכא איסור דמכניס נבילה למקדש ואע"ג נבילת העוף אינו רק טומאת בה"ג:

דף מה נזיר פ"ט ה"ב. ד"ה סבר בר פיקא ספק טומאה צפה טהור א"ל רבי אין ספק טומאה צפה טהור אלא שרץ אבל במת כעומד הוא כד כהדא דתאני כל הנזרקין ספיקן טהור חוץ מן הכזית המת כו' עיין בפי' הק"פ דפליגי או ס"ט צפה ונזרקין טהור דוקא בשרץ או אפי' במת ובאמת שי' הר"י ותוס' בנזיר ס"ד דס"ה צפה טהור אפי' במת עיי"ש ובזה אמרתי לתרץ קו' התוס' ומהרש"א בחולין דף ט' שכתבו התוס' בהא דב' נזירין שנטמא א' מהם דמביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה. דפריך הש"ס והא הוי ס"ט בר"ה ומשני באומר ראיתי טומאה שזרקה ביניכם. וכתבו הא דלא מבירין קרבן טומאה בודאי דס"ט ברה"י ודאי טמא משום דאחד ודאי טהור ובכה"ג לא ילפינן מסוטה והא דפריך הש"ס דהוי ס"ט ברה"י אע"ג דאחד מהם ודאי טמא משום דמוקמינן אחזקת טהורה. והקשה המהרש"א דא"כ אף ברה"י נוקי אחזקת טהרה כיון דלא ילפינן מסוטה ומאי משני הש"ס באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם והנ"ל עפימ"ש המל"מ פי"ו מה' אה"ט דבשני נזירים אף בס"ט בר"ה מ"ס טמאים מדרבנן כמו בשני שבילין דהכא הוי כבאין לשאול בב"א כיון דלולי השני הי' כל האחד ודאי טומאה רק ע"י השני נעשה ספק טומאה דשמא עשה הטומאה בחבירו ולא בו א"כ כבאו לשאול בב"א עיי"ש ולפי"ז נ"ל דכאן ב"ב נזירין אי אפשר לאוקמי בחזקת טהרה דאיך תטהר את זה משום חזקת טהרה הרי מקללקת לאידך שיש לו ג"כ חזקת טהרה ומאי חזית ורק בזא"ז י"ל דמוקמיק אחזקת טהרה כמו בשני כיתי עידים המכחישים זא"ז אבל הכא דהוי כבאו לשאול בב"א איך שייך חזקה כלל ולפי"ז י"ל דבאמת בספק טומאה בר"ה דילפינן מסוטה טהור אפי' היכי דאחד ודאי טמא ואפי' הכא דל"ש לאוקמי בחזקת טהרה כנ"ל ושפיר פריך הש"ס דהא

הוי ס"ט בר"ה ומשני באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניהם ויודע בבירור שלא האהיל עליהם או שהי' מצה כשעורה דא"ע רק באהל והוי ה' נזרקין ולא קשה קו' התוס' דא"כ מביאתו ק"ט בודאי דהוי ס"ט ברה"י דהרי כבר הבאתי שיטת רש"י ותוס' דטומאה צפה טהור אפי' במה דכל הנזרקין ספיקן טהור דל"א בזה ס"ס ברה"י טמא ודאי לכך בדיוק משני הש"ס באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם דהוי טומאת נזרקין דהוי רק ס"ט והיכי דאיכא חזקת טהרה טהור לגמרי משא"כ הכא ב"ב הדרין דל"ש לאוקמי בחזקת טהרה דהוי כבאו לשאול בב"א הוי ס"ס לכך מביאין ק"ט וקרבן טהרה וזה ענין נפלא:

[**עמוד** 82] **שם** פ"ח. שערו של נזיר מצורע ר"י אמר שערו אסור ר"ש אמר שערו מותר ר' ירמי' פשיטא לי' במצורע שנזר פליגין הא בנדר שנצטרע ד"ה אסיר דוגמא לזה מצינו בירושלמי פסחים סוף פ"ב דר' ירמי' גופי' בעי שם פטר חמור שהמית מיתתו בעריפה או בסקילה ור' בנימין בן לוי בעי בחלות תודה שנעשה נותר ופשיט לי' דאם נעשו נותר קודם שעת בעורן את מבערן בשרפה והינו ממש כדאמר ר' ירמי' הכא דאם הי' נזיר קודם שנצטרע ד"ה שערו אסור:

[**עמוד** 2.] **סוטה** פ"א ה"א. קרוב מה שישקה מי קרוב מבעלה עד מפ"ע מה שישקה מה בינו לבין הקרוב קרוב אעפ"י שאינו עכשיו כשר הוא לאח"ז עמ"ס אינו כשר אפילו לאח"ז מכאן מוכח דעמפ"ע גרע מקרוב. ומכאן יש סמיכה למה דמסתפק הגאון רע"א זצ"ל בתשובותיו אי מהני עמפ"ע בהכרת אחוה דמיתנא לענין חליצה אע"ג דמהני קרוב מ"מ עמפ"ע לא יועיל ועיין באבע"ז בסי"ז סעי"ב דמחולקין הפוסקים אי עמפ"ע מהני בעדות שביאה אע"ג דקרוב מהני. אולם מהגאון רע"א הנ"ל במ"כ הרמה אישתמיט לפי שעה דברי התוס' בגיטין דף ס"ז בד"ה אמרו דכתבו דאו"א ל"ה עמפ"ע כיון דע"י זו עוד לא נגמר הדבר והראשונים אינם רק שלוחי הבעל שמצוה לאילו לעשות לה גט וכונת דבריהם היא כמו"ש הרי"ף ביבמות גבי דאשתמודענא דאחוה דמיתנא הוא דמהני קרוב כיון דלא נגמר הדבר ע"פ דהא דקיי"ל דאין דש"ב פחות משנים היינו דוקא כשגמר העדות ע"פ אבל הכא ל"מ עדותן רק לענין זה שהוא ראוי לחליצה והכ"נ לא הועיל העדות של הראשונים רק שהעדים השנים יכולין ליתן לה גט ומשוה"כ מהני עמפ"ע א"כ מבואר להדיא בדברי התוס' בדכה"ג שלא נגמר הדבר ע"פ מהני עמפ"ע א"כ בהכרת אחוה דמיתנא בודאי מהני עפמ"ע והוא ברור:

שם. אתיא היא כמאן דמר מקנה לה מאבי' ומבנה. ולפי"ז מתורץ מ"ש האחרונים לדעת הסוברים דעוברת עד"מ א"צ התראה להפסיד כתובתה א"כ קשה דהא בש"ס סוטה דף כ"ה מוכיח דעו"ע דא"צ התראה מארוסה ושי דמיישתי היא דלא שתי' הא קנוי'

מקנה לה מאי לאו להפסידה כתובתה וקשה דאם בודאי א"צ התראה דהא עובד"מ א"צ התראה ויחוד דאורייתא היא ומסקנת הש"ס בשם ופשיט לה מאלו שב"ד מקנין להם מי שנתחרש בעלה וכו' דצריכה התראה להפסיד כתובתה ואמאי הא עובד"מ היא אולם לפי"ד הירושלמי דהכא ניחא דכיון דמקנה לה אפילו מאבי' ובזה אין עועד"מ כלל דמותר לאדם להתיחד עם בתו ודוק:

דף כט שם סוף פ"ו מכיון דאתמר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מודה הכא שיתקיים העדות בשאר מפני שרגל"ד מכאן יש סמיכה לתשו' נו"ב דבעדות אשה ל"א עשב"מ ב"כ כיון דלא בעינן תורת עדות לעדות אשה והנה ראי' לדבריו מדברי הירושלמי דהכא דמשה"כ ל"א בע"ס עשמב"כ:

דף יט ב"ק פ"ד ה"א. אמר ר"מ קשייתה קומי ר"י אמר לי מי לא מודה ר"א שאם הותנה ביניהם שזה נוטל כפי כיסו וזה נוטל כיסו. שוורים כהותנו דמי עיין בתוס' כתובות דף צ"ג בד"ה רבי דשיטת ר"ח הוא גבי סידור בע"ח בנוטל כל אחד לפי מעותיו. והקשה מהך משנה דשור שנגח ובאמת היא קו' הירושלמי ומשני דשאני שוורים כהותנו דמי ועיין בתוס' גיטין דף נ' ע"ב:

דף יט שם ה"ב. דאיתפלגין נדה שבדקה א"ע ביום ראשון ובשני לא בדקה ובשלישי בדקה ומצאתה טמא ר"א בשם רב נדה וודאי ר"ה בשם רב אמר נדה ספק עיי"ש והרמז"ל פסק כן דהוי נדה וודאי. מכאן ראי' ברורה למ"ש החוו"ד לענין ראתה דם מ"ת דאם בפעם ראשונה בדקה וראתה ובשני' לא בדקה ואח"כ ראתה שתי פעמים דהוי רואה מ"ת והא דלא ראתה בשני' משום דלא בדקה. ומכאן נראה להדיא שהוא כן באם בדקה ביום ראשון ומצאה ובשני לא בדקה דהוי טומאה וודאי וכן לענין שור המועד יצא ביום ראשון ונגח בשני לא יצא בשלישי יצא ונגח:

[**עמוד** 44] **שם** פ"ה ה"א. ר"ב ב"כ בעי הא אינו וודאי זה נותן מחצה וזה נותן מחצה כך אני אומר רגלה של אדם אחד וכולו של אחד זה נותן מחצה וזה נותן מחצה בתמי' עיין בתוס' ר"פ שור שנגח בד"ה ורביע דהקשו קו' זה ומפרש ריב"א בכולא מילתא נקיט לסימנא בעלמא והיא נגד דברי הירושלמי דהכא:

[**עמוד** 64] **שם** פ"ז ה"ב. הפודה כלכלה מיד גזבר מה שתטבול למעשר כו' כו' עד כמה דאת אמר תמן המקדיש אינו כמוכר ודכוותי' הפודה אינו כלוקח עפ"י דברי הירושלמי האלו אמרתי לתרץ קו' חכ"א מל דאיתא במנחות פ' ר"י דמותר עומר נפדה וחייב במעשר. והקשה דהא פטור מן המעשר כיון דפודה מיד ההקדש הו"ל כלקוח ולכאורה קו' מושפלת היא אולם ניחא דבהדיא מבואר בירושלמי הזה דפודה אינו כלוקח:

[**עמוד** 78] **שם** פ"ט סוף ה"ה. אמר לו עלית על דעתו לומר בכסות אשתו ובניו והא תנן ערכי ומשני כיון שאמר ערכי עלי לא קבע לעצמו אלא לנ' סלע עיין תוס' ב"ק דף ק"ב ד"ה אין דהקשו קו' זו ותירצו כיון דאית לי' פירכא אחריתי לא חש למיפרך והוא נגד דברי הירושלמי דהכא דאמר בעירכין הוי כמו שמתנה בפירוש ע"מ שלא יסדר ממה שעל אשתו ובניו:

דף לז ירושלמי סוף ב"מ. כותל בין שני מחיצות חד אחר מחצה לזה ומחצה לזה וח"א כולא לזה וכולא לזה מה מפקה מביניהן אם מצא מציאה שו' דמר דאמר כולה לזה וכולה לזה המוציא זכה. דברי הירושלמי הכא הן נגד תשו' הרא"ש כלל י"א סי"א דכתב דבמציאה דאתי מעלמא בחצר השותפין זוכין בהם שניהם והכא מבואר דהמוציא זכה ועיין בתה"ד סי' של"ז לענין אם הי' להם בית בשותפות והוי בצ"א אבנים יקרות ורוצה ראובן לזכות בהם מפי משמעון לפי שבצד שלו הם ועיין בחו"מ בסי' קנ"ז ובקצוה"ח שם:

[**עמוד** 44] **ע"ז פ"ג** ה"ו. מתניתא פליגי על רב השוקת שבסלע אין ממלאין כו' וא"צ צ"פ ואינו פוסלת את המקוה היתה כלי וחיבר בסיד פוסל את המקוה מפני שחקקו ואח"כ חיברה הא אם חברה ואח"כ חקקה מה את עביד לה כו' מכאן יש לתרץ תמיהת המ"ב סל הרא"ש שכתב לענין טבילה בכלים ג"כ יש לחלק בין חקקו ולבסוף קבעו ולבין קבעו ולבסוף חקקו והקשה המ"ב פ"א בב"ב בפ' המוכר את הבית מוכח דדוקא לענין שאיבה דרבנן אמרי' כן אבל לענין טבילת כלים דהיא מה"ת אפי' קבעו ולבסוף חקקו חשיב כלי אולם מדברי הירושלמי דהכא סייעתא גדולה לדברי הרא"ש דחזינן דאפילו לענין צ"ת דהיא דאורייתא לא חשיב כלי בקבעו ולבסוף חקקו ואינה צריכה צ"פ:

דף כג שם בסוף הלכה ז' שלו ושל ע"ז נידון מחצה למחצה מהכא משמע דמחצה של צד זה לזה וכן לשני מיהו הר"ן שם כתב אע"ג דבכותל של שותפים יד שניהם שוה בכל הכותל הכא שאני דמסתמא ע"ד כן נשתתפו בצד של כ"א יהי' שלו לגמרי והיא ראי' לדברי התה"ד שבסי' של"ז עיין ירושלמי סוף ב"מ ובהגהותו:

ירושרמי שבועות פ"ג ה"ב מה עביד לה ר"י אינו אוכל לטמא טומ"א ולא משקה ניטמא טו"מ חזר ר"י ופתר מתניתא והנה התוס' בשבועות ד' כ"ג כתבו דלר"י יליף שתי' בכלל אכילה כדיליף בירושלמי מל"ת דם והקשה הגאון רע"א וצ"ל דהא ברייתא מפורשת היא בחולין דהקפה הדם ואכלו חייב ומהאי טעמא הדר בי' ר"י בירושלמי והנראה לדעתי לתרץ קו' זו בטוטו"ד לפי חומר הנושא דהנה לכאורה קשה דאמאי יהי' האמת כן דלענין טומאה לא יהיה אוכל דם שקרש ולענין הכילה יהיה אוכל וחייב כרת. אולם הדבר נכון דהנה הרמב"ם פסק בה' טו"א דדם שקרש וחישב עליו מטמא טו"א ולפי"ז

שפיר חייב על אכילת דם שקרש כיון דאכלו אין לך מחשבה גדולה מזו כמו"ש רש"י בזבחים בפ' טבו"י דף ק"ה בד"ה ומטמאה ותוס' מנחות ס"ט ד"ה דבלע ולפי"ז שפיר מתורץ קו' הגאון הנ"ל כיון דהא דחייב על דם שקרש אם אכלו הוא רק מטעם מחשבי' א"כ הא תינח אי מקרי אכילה בלא הקשו שפיר י"ל דחייב אפי' אם אכלו שלא כדרך אכילה משום אחשבי' כיון דכבר חל עליו איסור אם הי' אוכלה כדרך אכילה אבל הכי א"א לומר דעו"ע האיסור יהי' על שלכד"א היא דבר שא"א. ויפה כתבו התוס' דיליף ר"י שתיה בכלל אכילה מדכ' לת"ד ואי בשקרש אינו אוכל כלל ורק אם התורה אסרה אותו כשהוא צלול והא דכתב ל"ת משום דשתי' בכלל שפיר י"ל דגם אם הקפו ואכלו חייב אבל אם לא נימא דשתי' בכלל אכילה ולא אסרתו התורה כשהוא צלול איך יכול לומר דהתחלת האיסור יהי' דוקא בקרש הא דם שקרש אינו אוכל כלל יזה נכון מאוד:

[**עמוד א**] **ירושלמי** הוריות בפ"א ה"ב שתי הוריות מה הן שיצטרפו היך עבידה אכלו רוב ושחטו רוב ע"ד דר"ע חייבין אחת וע"ד דר"ש חייבין שתיים ועיין בפ"מ שם דפי' דהכונה היא בשחוטי חוץ והורה ב"ד לשוחטן בחוץ ולאוכלן בחוץ אם הוי שתי הוריות השחיטה והאכילה וחייבין שתיים או לא. ונוראות נפלאות על דברי הירושלמי האלו דבהדיא איתא שם דאין ב"ד חייבין אלא ע"ד שזדונו כרת ושגגתו חטאת וש"ח לדעת ר"מ בקידושין בפ' הא"מ דף כ"ז מותר מה"ת באכילה ואפילו לדעת הסוברים דהיא אסור מדאורייתא עכ"פ ליכא כרת וחטאת ואיך נוכל לומר דעל שגגת הוראה של אכילת ש"ח יהי' כב"ד ממחיובין פר והיא תימא רבתא.

דף יב שם פ"ג ה"ב חברי' אמרין טעמא דר"ש משום שהגדולה מכפרת רי"א שאין חטאו וידיעתו שוין מה מפקה מביניהון כו' כו' חטאו בס' מאן משום שהגדולה מכפרת כשם שמכפרת על הוודאי כך מכפרת על הס' ומאן דמר דאין חטאו וידיעתו שוין הכא חטאו וידיעתו שוין. מהכא משמע דלמ"ד טעמא דר"ש משום דאין חטאו וידיעתו שוין מספקא לי' לר"ש אי אזלינן בתר הידיעה או בתר החטא ומשוה"כ סובר דחטאו בשלא נתמנו ונודע להם משנתמנו פטורין אולם חזות קשה לי דלקמן איתא בירושלמי אכל כזית ס' עד שלא נתמנה ס' משנתמנה מביא א"ת ועיין במה"פ שם דהך מלתא אתיא כמ"ד דל"ב חתיכה אחת משתי חתיכות ולפי"ז קשה דהא ר"ש סובר בכריתות דעל חתיכה אחת ג"כ חייב א"ת א"כ לדידי' בס' משנתמנו או עד שלא נתמנו מביא א"ת א"כ בחטאו עד שלא נתמנו ונודע להם משנתמנו דמספקא לי' אי אזלינן בתר הידיעה או בתר החטא למה לא יביא א"ח לר"ש. והנראה לדעתי דלאו משום ס' אי אזלין בתר החטא או בתר הידיעה הוא דפטר לה ר"ש רק משום דנשיא והדיוט תרי גופי נינהו כדאיתא בש"ס תמורה דף ד'

עייש"ה. ובזה יהי' מתורץ קו' התוס' בכתובות דף מ"ה בד"ה תנאי הוא וא"כ הוי אשתני גופא בין חטא לידיעה ומשוה"כ פטר להו ר"ש דבעינן שיהי' החטא והידיעה בחד גברא והכא הידיעה לאו בחד גברא דחטא הוא דכשנתמנה גופא אחריני הוא כדאיתא בש"ס תמורה הנ"ל רק בחטאו בס' כיון דלא אשתני דינא לענין הקרבן בין נשיא להדיוט שוב ל"ה אשתני גופא דדוקא היכי שנשתנה הדין בין הדיוט לנשיא אי הוי נשיאת שיני הגוף ולפי"ז לאו משוה ספק פטר לה ר"ש רק משום דל"ה החטא והידיעה בחד גברא. ובזה יהי' מתורץ קו' התוס' בכתובות מ"ה ד"ה אימר דמ"מ מייתי שפיר מדר"ש דתידק בחנק עכ"פ במיתה הקלה. ול"ד לקרבן דל"ש למימר דיביא הקרבן קטן שלהם דנמצא מביא חולין לעזרה. ולפימ"ש מתורץ קו' הרשב"א הנ"ל כמן חומר כיון דלאו משום ספיקא פטר לי' ר"ש רק דל"ה החטא והידיעה בחד גברא א"כ הכ"נ בסרחה ולבסוף בגרה כיון דבחטא דזנות אשתני דינא בין נערות לבגרות א"כ הוי הבוגר שינוי הגוף א"כ ל"ה החטא והעמדה בדין דבגרה גופה אחרינא וממילא דעת לנבון נקל דא"א לחייבה אפילו בחנק משום דל"ה ההעמדה בדין בהאי גברא דחטא כלל ודוק היטב הד"ק בזה:

תסונשלסשבלב"ע